A VESZPRÉMI HONVÉDEK HADTÖRTÉNETE

~~68263-5~~
6424-5

60.9.15

Honvéd Központi
Könyvtár
BUDAPEST
IV., Veress Pálné u. 1.

0524

A M. KIR.
VESZPRÉMI
31.
HONVÉD GYALOGEZRED,

A 31. 46. ÉS A 79. HONVÉD MENET ZÁSZLÓALJAK, VALAMINT A 31/I. NÉPFÖLKELŐ ZÁSZLÓALJ

TÖRTÉNETE

IRTA ÉS A VÁZLATOKAT MEGRAJZOLTA:

VITÉZ HERCZEGH GÉZA

ny. áll. m. kir. honvéd alezredes

KIADJA

A VOLT 31. HONVÉD GYALOGEZRED BAJTÁRSI SZÖVETSÉGE

MEGBIZÁSÁBÓL

SÁRIK GYULA ÉS GÉZA KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE CEGLÉD 1936.

Minden jog fenntartva

Ezen mű készült:
SÁRIK GYULA ÉS GÉZA
nyomdai műintézetében
CEGLÉD

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

402.950
Országos Széchényi Könyvtár
Leltári szám:
V755-9390/1964

R-1965

R 2

Franz Joseph

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

IV. KÁROLY KIRÁLY — ZITA KIRÁLYNŐ ÉS OTTÓ TRÓNÖRÖKÖS
KORONÁZÁSI DISZBEN

Emléksorok

Örömpercek azok, amelyeket az ember a vitéz 31. hon véd gyalogezred társaságában tölthet, mert gyönyörűség az minden katonának, ha hősökkel érintkezhet.

Temnicai tábor 1917. július 9.

Szurmay altb.

Dem heldenhaften Regimente welches so hervorragenden Anteil dem Gelingen der X. Isonzó Schlacht hatte.

Georg Schariczer Fmlt.
Komndt des VII. Korps

Prezerjetől délre fekvő erdőben 1917 julius 14-én.

Bevezetés.

A nagy-szerb eszme szolgálatában álló szervezetek fanatikus hittel és kitartással intézett aljas aknamukája a sarajevói merénylettel érte el a csúcspontját.

Mindenki azt várta, hogy a nagyhatalmú és ezideig mégis oly türelmes — Monarchiának megsemmisitő erővel lesujtó öklét semmi sem akadályozhatja, hisz a megtorlás igaz ügyet szolgál.

A könyörtelenül erélyes föllépés ezúttal azonban elkésett. A dolgok méhében rejlő számtalan érdekszál odavezetett, hogy a megtorlás útján a központi hatalmak — hovatovább — az egész világgal, annak összes erőforrásaival szembekerültek.

A győzelembe vetett rendithetetlen hittel, nagy merészen, hatalmas fába vágtuk a fejszénket, amikor a küzdelmet fölvettük. A fejsze nyelét jól megmarkoltuk. Minden vágásunk — a veszprémi honvédek egy-egy legendás hirű harci dicsősége — az elevenbe talált. Ahol a lábunkat megvetettük, azt onnan semmi ki nem mozdithatta. A céllal tisztában voltunk. A ránk bizott feladatot teljesitettük... és mégis, ahogyan az évek multak, minél több diadalmas csatát vivtunk, minél messzebb hatoltunk ellenfeleink földjén, annál jobban eltávolodtunk célunk elérésétől. Végül is elbuktunk.

Miért és hogyan történt ez? azt elmondjuk a veszprémi honvédeknek kútforrásul szolgáló hitelességgel megirt története köré csoportositva.

A világháború kitörésétől kezdve még csak egy fél emberöltő sem telt el. De ez — a hatványozott szenvedésekkel telitett, véres golgotákra vezető, annyi hitet és jogos reménységet vad rohanásában legázoló idő — szinte történelmi távlatot jelent. Ma, a korlátlan lehetőségek és korlátlan sebesség idejében, amikor a világürbe vezető útak problémája sem tartozik az elérhetetlen ábrándok világába, már a történelmi távlat is megrövidült. Sok minden oly világosan áll előttünk, amit azelőtt csak egy évszázad kutatása tudott kellő hitelességgel föltárni. Éppen ezért a minden kétséget kizáróan ismeretessé vált elhatározások és eredmények elbirálásától sem tertózkódtunk. Ellenkezőleg, kötelességünknek tartottuk az eseményeket a magyar öncéluság jegyében fogantatott magyar szivvel és lélekkel megvizsgálni és azokat az elhatározásokat végrehajtó csapattiszt szemszögéből is megvilágitani.

Nincs a világon olyan politikai vagy gazdasági mozzanat, ami a mi jövendő sorsunkra ne lenne kihatással. Nekünk résen kell állanunk és mindenből le kell vonnunk, még pedig körültekintő alapossággal, a tanulságot. Nem lenne célravezető az ezeréves multunk legnagyobb erőfeszitését jelentő küzdelmeinknek egyoldalu, magasztaló ismertetése. Erre azálomba ringató, jól kitaposott útra mi nem térhetünk.

Csak a leplezetlenül föltárt igazságokból vonhatunk le hasznos tanulságokat. Már pedig erre nekünk sohasem volt oly nagy szükségünk, mint éppen ma, amikor minden életbe vágó elhatározás egyben a jövendő ezredévet alapozhatja meg. Az is kétségtelen, hogy bizodalmas jövőt csak a mult szikláiból, termésköveiből lehet épiteni. Aki nem okul a mult tanulságain — az a jelen szélparipáján lovagol.

A kútforrásainkat, megfelelő hivatkozással történetünkben mindig fölemlitettük. Hálás köszönetet mondva segitőkezű előljáróinknak, bajtársainknak, akik a birtokukban levő anyagot a kezünkre adták, a Hadilevéltár megértő Vezetőségének, valamint fáradhatatlan szorgalmú tisztviselőinek, akik a hadműveleti iratok és gyűjteményeknek soronkivüli előkészitésével történetünknek ily rövid idő alatti és hiteles megirását lehetővé tették, — a veszprémi honvédek történetét útjára bocsájtjuk.

Adja a Mindenható Isten, hogy a hősi halottaink dicsőségére irott munkánk az élők hitének megszilárditására, akaraterejük fokozására, szivükben—lelkükben lobogó lánggal égő szent céluk előbbrevitelére szolgáljon.

Madaras, 1936. pünkösd vasárnapja.

vitéz Herczegh Géza

A vázlatokon és a szövegben előforduló röviditések és jelek magyarázata:

HFP = Hadseregfőparancsnokság
Prsg = Parancsnokság
Prnk = Parancsnok
Hds. = Hadsereg
Hdt = Hadtest, melynek száma mindig római számmal van jelezve.
Ho. = Hadosztály
H. ho. = Honvéd hadosztály
Lov. ho. = Lovas hadosztály
Ddr. = Dandár
Ezr. = Ezred vagy ezredes
Zlj = Zászlóalj, melynek száma mindig római számmal van jelezvee.
31/III. = Harmincegyedik ezred harmadik zászlóalja
Szd = század
31/9. = Harmincegyedik ezred kilencedik százada
szksz = szakasz
vszksz = védőszakasz
Tbngy = Tábornagy
gytbk = gyalogsági tábornok
ltbk = lovassági tábornok
altb. = altábornagy
tbk = tábornok
alezr. = alezredes
őrn. = őrnagy
szds = százados
fhgy = főhadnagy
hdgy = hadnagy
zls = zászlós
hdp. = hadapród
hdpj. = hadapródjelölt
eo. = ezredorvos
so. = segédorvos
őrm. = őrmester
szkv. = szakaszvezető
tds = tizedes
őrv. = őrvezető
h. = honvéd
t. = tartalékos
pt. = póttartalékos
npf. = népfölkelő
eü. = egészségügyi
eéö. = egy éves önkéntes
gy. = gyalog vagy gyalogság
lov. = lovas(ság) összetételekben
tü. = tüzérség
Lw. = Landwehr
műsz. = műszaki
Ny. = Nyugat
K. = Kelet
É. = Észak
D. = Dél
m.-o. = magyar — osztrák
csop. = csoport
kb. = körülbelül
tj. = törzstisztjelölt

= Hadosztály parancsnokság

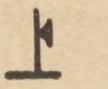
= Dandár parancsnokság

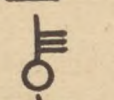
= Ezred parancsnokság

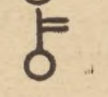
= Zászlóalj parancsnokság

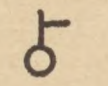
= Század parancsnokság

= Saját (védő) vonal

= Saját gyalog, lovas csapat

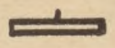
= Ellenséges (védő) vonal

= Saját mozgás iránya

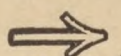
= Ellenséges mozgás iránya

= Tábori, tarack üteg

= Géppuskás osztag

= Aknavető

x = Lépés

△ = Háromszögelési pont

I. rész.

Az orosz harctéren

I. fejezet.

A VILÁGHÁBORUT MEGELŐZŐ KÜLPOLITIKAI ESEMÉNYEK VÁZLATA.

(A német világpolitika. Harc a tengerért. A szabad kéz politikája. Drang nach Osten. A nagy-szerb eszme. Az 1912. évi XXXI. tc. értelmében ezredünk megalakulása. A Sarajev-i gyilkosság.)

A m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred a világháború kitörését megelőző évben, 1913. február hó 8.-án alakult meg.

Multja az ezeréves vérzivataros magyar történelem. Béklyómentes tradiciója ebben gyökeredzik. Szintiszta magyar ezred volt, fajunknak — az ezeréves küzdelmekben megedződött — összes virtusos erényeivel.

A kiegyenlíthetetlen ellentétektől robbanásig feszült terhes légkörben, a leszámolásra készülő lázas fegyverkezés utolsó pillanatában történt megalakulását nem a jogos nemzeti törekvéseinknek elismerése, hanem a külpolitikai események és helyzet megfontolása idézte elő. Mielőtt tehát ezredünk rövid, de dicsősséggelteljes életének leírását megkezdenénk, vázolni fogjuk azokat a külpolitikai eseményeket, amelyek ezredünk megalakulására befolyással voltak és amelyek végeredményben a világháborúhoz vezettek.

Ismertetésünket II. Vilmos német császárnak 1890-ben történt trónralépésével kezdjük. Ez ideig Bismarck — a német vaskancellár — egy oly szövetségi rendszert épitett ki, amely a megtorlás vágyától égő, büszke, szenvedélyes és magát európai vezérszerepre hivatottnak tartó francia népet elszigetelte és amelynek vezető gondolata Németország és a Monarchia érdekeit szolgálva, Európa akkori helyzetének megszilárdítása és az európai béke biztosítása volt.

Bismarck lángelméje és vasakaratával megteremtett szövetségi rendszerrel biztosított béke éveiben Németország úgy gazdaságilag, mint politikailag szédületes arányokban kifejlődött és Európának vezető hatalmává emelkedett.

Annak megvilágítására, hogy Bismarck-ot követő politikai rendszer mit tékozolt el, felsoroljuk az 1890. évben érvényben levő szövetségi szerződéseket, amelyek a következők voltak:

1. Német—Magyar—Osztrák kettős védőszövetség, orosz támadás esetére.

2. Német—Magyar-Osztrák—Olasz hármas szövetség, amely Oroszországgal szemben védő, ellenben olasz—német részről Franciaországgal szemben támadó jelleggel bírt.

3. A Magyar-Osztrák — Német — Olasz — Román szerződés, melynek éle Oroszország ellen irányult.

4. A Magyar-Osztrák—Szerb szerződés.

5. Az Olasz—Angol szerződés Franciaország támadása esetére.

6. A Magyar-Osztrák—Olasz—Angol szerződés a Földközi tenger és a Balkán status-quojának fenntartása érdekében és mindezek tetejébe,

7. egy Német—Orosz szerződés, amelyet a felsorolt szerződésekre való tekintettel a felek a legnagyobb titokban tartottak.

Ez a rendszer az anyaország békéjének biztosítása mellett Angliának és Oroszországnak Európán kívüli térhódításokra szabad kezet adott. Bölcsen látta Bismarck, hogy Angliát csak úgy tudja Németország érdekei mellé állítani, ha az ő világpolitikai céljait nem érinti. És valóban, amig a Német birodalom, szárazföldi politikája mellett maradva, Anglia világpolitikáját nem keresztezte, addig Anglia, az ősi ellenségeivel — Francia- és Oroszországgal — szemben, a hármas szövetséggel tartott és ezzel a hármas szövetség ezidőbeli túlsúlyát megadta.

II. Vilmos császár trónralépte forduló pontot jelentett Európa történetében.

A fiatal császár tetterőtől duzzadó önbizalma, tehetsége és képzettsége nem tűrte a vaskancellár súlyos egyénisége által megszabott korlátokat és ezért Bismarck-ot kancellári állásától fölmentette.

II. Vilmos császár már nem elégedett meg a status-quot fentartó, védekező szövetségi rendszerrel. Német birodalomnak Európában elfoglalt politikai és katonai hatalmas és vezető súlyánál fogva, akaratát a világ minden kérdésében érvényesíteni kívánta. Úgy látta, hogy Németország szédületes arányokban fejlődő iparának, erősen szaporodó népességének a meglevőnél több gyarmatra van szüksége. Amig Bismarck

— külpolitikájához híven — a fősúlyt a szárazföldi hadsereg fejlesztésére fektette, addig Vilmos császár már nagy súlyt helyezett a flotta fejlesztésére is.

Nagy tévedés lenne azonban azt hinni, hogy ezt az irányváltoztatást csak a nagyhatalmi állás adta erő és öntudat eredményezte.

»*A tenger ura a föld ura, a tengernek pedig csak egy ura lehet*« megállapítást Anglia termelte ki. Amig Európa népei a középkori korlátok letörésén, népakaratra támaszkodó államok megalakításán fáradoztak, addig Anglia, földrajzi helyzetének minden előnyét felhasználva, a fenti jelszó szellemében, szinte harc nélkül a tenger urává lett és 1700. évtől kezdve ezt az uralmat úgyszólván zavartalanul élvezte.

A kultúra haladásával kialakult gépi munka a gazdasági élet képén igen mélyreható és gyökeres változást idézett elő. A gépi munka elterjedt és ezzel az ipari termelés meghatványozódott. A termékek piacot és a világforgalom felé utat követeltek. Ugyanekkor az anyaország lakosságának rohamos szaporodása túlnépesedést idézett elő, a fölösleg lecsapolása pedig helyet — gyarmatokat — szükségelt.

Ez a helyzet megkövetelte a német nép vezetőségétől is, hogy nemzeti érdekből, piac és gyarmatszerzés céljából az egész világot áttekintse. Itt mindjárt meg kell állapítanunk, hogy a gazdasági helyzet ilyen kialakulása és követelménye nemcsak Németországra korlátozott jelenség volt, azonban az az erőszakos és kellő tapintatot nélkülöző módszer, amellyel Németország ezirányú igényeit érvényesitette, még azoknak a semleges államoknak rokonszenvét is eliasztotta, amelyeknek pedig minden okuk megvolt, hogy Németország állásfoglalását támogassák.

A német politika tehát, az eddigi európai hegemónia megtartása mellett, az egész földgömböt áttekintő »*világpolitika*« felé fejlödött és ezzel irányt változtatott. Az 1898., 1900. és 1912. években egymást követő flotta fejlesztési tervek, Kiau-Csau kikötő, Samoa és Karolina szigetcsoport megszerzése, már ennek a politikának következményei.

A Bismarck-i szövetségi rendszer helyébe ugyanekkor a »*szabad kéz*« politikája lépett, amelynek a lényege röviden abban foglalható össze, hogy: »mindenkivel jóba lenni, de az alapot képező hármas szövetségen kívül, semmi megkötő szerződéses kötelezettséget nem vállalni.« Bülow Németország uralkodó helyzetét olyképen akarta fenntartani, hogy a barátságáért versengő egyik félhez sem csatlakozott. Ezzel a magatartással azonban a hármas szövetség értelme is megváltozott. Ezideig egy hatalmas szövetségi rendszer magja volt, ezután — anélkül, hogy mi erről tudtunk volna — egy imperialista politika talpkövévé vált.

Ennek a politikai irányváltoztatásnak ránk nézve a legfontosabb első következménye volt az, hogy az 1890-ben lejárt igen titkos orosz-német szerződést Caprivi német külügyminiszter már nem merte megujítani és ezzel Oroszország felszabadult; a Bismarck-i rendszer egyik főpillére kidőlt. Franciaország a helyzetet mohón kihasználva, Oroszországgal hamarosan meleg barátságot, szerződést, majd 1891-ben élet-halálra szóló olyan szerződést kötött, amely már az egymásnak nyújtandó fegyveres támogatás erejét, sőt a hadműveleti irányokat is szabályozta.

Ez a szövetség már mindenképen támadó jellegü volt, mert, a megtorlás vágyától fűtött franciák, Elzász-Lotharingiának mindenáron való visszaszerzését, az oroszok pedig a Dardanellák megszerzése mellett, a délszlávokkal való csatlakozást, azok követeléseinek megfelelő területek elfoglalását tűzték ki célul. Amig Anglia a hármas szövetség mellett állt, ennek a szövetségnek az éle természetesen csak Németország ellen irányulhatott, mert csak Németország állott a két szövetséges között, amint azonban Anglia a hármas szövetségtől elvált, ez a szövetség már a mi létalapjaink ellen is tört.

Mindenképen egy ellentétes gócpont alakult, Franciaország az elszigeteltségből kiszabadult és megkezdődött a diplomáciai harc az európai államok csatlakozásáért.

A most kialakult helyzetből minket közvetlenül az érintett a legsúlyosabban, hogy Oroszország a Balkánon szabad kezet nyert, az ellenőrzés alól felszabadult és aknamunkáját — amelynek szinterét Szerbiába helyezte — a Balkánon a legerélyesebben megkezdette. A guruló rubel hatása hamarosan megnyilatkozott. A velünk barátságos Obrenovic-ok elbuktak. I. Sándor szerb királyt 1903. júniusában meggyilkolták és helyette a nagyszerb eszmétől izzó és Oroszországra támaszkodó Karageorgevic Péter lépett a trónra.

A német világpolitika, a flotta fejlesztés, a gyarmatszerzés, mind Anglia világpolitikai terveit keresztezte, a húsába vágott, azokra megdöbbenve fölfigyelt. Az eddigi baráti viszony tökéletesen megváltozott. Ellenségessé vált. A helyzetet II. Vilmos császárnak 1898.-i törökországi utazása is kiélezte, mert a Császár ezalatt megszerezte a bagdadi vasútépítés engedélyét és még egyéb hasznot hozó állami megbizatásokat is. A német ipar és vállalkozási kedv egy hatalmas és igen nagy hasznot hozó területet szerzett és ekkor megindult a »*Drang nach Osten*«. Ez a jelszó ezúttal igen komoly tartalommal bírt, amelynek a magyarázata a következő:

A szárazföldi útvonalak szaporítása a hadisúlypontot a tengerről a szárazföldre helyezi. A tengeri uralom minden tengeri haderő nélkül is sikeresen támadható, a tengerpart elhódításával. Az Ázsiába vezető vasútvonal a brit indiai uralom ellen irányult, mert az indiai angol birtokok és Egyptom közötti szárazföldi érintkezést veszélyeztette, ezért Angliát a legérzékenyebb ponton érintette. Tengeri uralmukat most már nemcsak a tenger felől fenyegeti a legkomolyabb veszély, hanem a szárazföld felől is. Ez az értelme és jelentősége — angol szemmel — a bagdadi vasútnak és ezt a tartalmat tulajdonították a »Drang nach Osten« jelszónak. Másfelől Törökországot talpraállító német kísérlet a Dardanellák megszerzésére vágyó orosz érdekeket, a Szuez környékén terjeszkedni akaró ujabb angol érdeket és végül a kereskedelmi előnyök pedig a többi nagy kiviteli államok érdekeit is sértette.

1899-ben mindezek ellenére még meg volt a lehetősége egy angol-német szövetség létrehozásának ezzel az ellentétek kiegyenlitésének, amely közeledést az angolok kezdeményezték, azonban Bülow »szabad kéz« politikájához híven, az európai helyzet szilárdságának a hármas szövetséget megfelelő alapnak tartván, nem akart további kötelezettségeket és ezzel ujabb megkötöttségeket vállalni, mert azt hitte, hogy

Anglia—Franciaország—Oroszország között olyan áthidalhatatlan nagy ellentétek vannak, amik úgyis kiegyenlíthetetlenek és így ráér kedvezőbb alkalomra várni. Németország visszautasító magatartása következtében, az angol vezető körök felfogásában most már végérvényes nagy változás ment végbe. Megkezdődött az angol bekerítési politika, Németországnak és így természetesen hűséges és tántoríthatatlan szövetségesének — az osztrák-magyar Monarchiának is — az elszigetelése.

Ezután az események már gyorsabb iramot vesznek.

1902-ben Anglia Japánnal kötött szövetséget és amit a németek lehetetlennek tartottak, az 1903-ban ugyancsak megtörtént, mert VII. Eduárd angol király Párisban meglátogatta Loubet köztársasági elnököt, aki a látogatást Londonban viszonozta. Az ősi ellenségek kibékültek és 1904-ben egy angol—francia megegyezés létesült. Ugyancsak 1904-ben kezdődött a nagyszerb eszmének Pasics által szerkesztett politikai és gazdasági programmjának keresztülvitele, a nagyszerb izgatás minden irányú megszervezése.

Igen súlyosbította a helyzetet az a körülmény is, hogy a Monarchia balkezes diplomáciájának tevékenysége 1906-ban Szerbiával egy áldatlan és teljesen céltévesztett vámháborúba sodort bennünket. Ez a vámháború azzal, hogy az utolsó szerb parasztnak is a zsebébe vágott és azt súlyosan megkárositotta, kiirthatatlan gyűlöletet ébresztett ellenünk, ami azután azt a következményt vonta maga után, hogy a Monarchia ipara Szerbiából teljesen kiszorult és így mi is helyrehozhatatlan nagy károkat szenvedtünk. A vámháború azonban a nagyszerb propaganda életerejét is felfokozta. Az — ujult erővel — fellángolt Dél-Magyarországon, Horvát-Szlavonországban, Ausztria délszláv tartományaiban és Bosznia-Hercegovinában, de ezenkívül az itt élő nemzetiségeknek állitólagos sérelmeivel az egész világot is elárasztották.

1906 januárjában Algezirasban, a marokkói kérdésben kiélesedett súlyos francia—angol—német érdekek kiegyenlítése céljából összeült konferencián, már nyilvánvaló volt az általános németellenes hangulat.

1907-ben az angol—francia szövetség egy katonai megegyezéssel kibővült és Belgium — bár semleges állam volt — Angliával ugyancsak katonai egyezményt kötött. Ugyanebben az évben Anglia létrehozta az orosz—japán szerződést és így Oroszország keleten is felszabadult. Augusztusban végül létrejött az angol—orosz szerződés is.

Nem mondhatjuk, hogy a Monarchia diplomáciája az idők jelét megértette volna, mert 1908-ban Bosznia és Hercegovina annexiójával élére állította a helyzetet, a szerb gyűlöletet a végsőkig fokozta és az orosz viszonyokat végképen elrontotta.

1912—13-ban az Entente megrendelésre lefolyt balkáni háborúból a Monarchia tekintélye súlyos vereséggel került ki. Románia orosz pártfogással jutott — Bulgária rovására — Dobrudsához és a Bukarestben összeült békekonferencia Balkánt a Monarchia tudta nélkül osztotta szét. Gyengeségünk láttára a Bratianu vezetése alatt megalakult liberális párt, francia—orosz barátság hangoztatásával, már nyiltan Erdély megszerzését tűzte ki — a legközelebb megvalósítandó — román nemzeti célpontul.

A Monarchia ellen irányuló — becsmérlésekben, hencegő kihívásokban, végül merényletekben is megnyilvánult — izgatás a világháború kitöréséig már meg sem szűnt. Mindinkább átlátszó volt az a cél, hogy minket háborúba rántva, a világégést előidézve, ki-ki saját törekvéseit megvalósitsa. És Gavrilo Princip golyója lett az az eszköz, amely e célt megvalósitotta.

Az 1913-as események már leleplezetlenül feltárták, hogy az 1890-ben megindult átcsoportosítás befejeződött és Európa hatalmai két nagy ellenséges táborban állanak egymással szemben. Anglia szövetségi rendszeréhez tartozott: Franciaország, Oroszország, Szerbia, Montenegro és Belgium, valamint Japán, amely csoportot történelmünkben Entente néven fogunk megjelölni. Velük szemben állottak a gyűjtő néven Központi hatalmaknak nevezett: Németország, Magyarország és Ausztria.

Románia magatartása már nem lehetett kétséges. Az 1913-as balkáni rablópolitikájához híven semleges, amíg az általános harchelyzet az ellenünk való fellépés kockázatnélküli lehetőségét megadja.

Olaszország magatartását, nemzeti törekvései mellett, főképen földrajzi helyzete irányította. Velünk való szövetségben célját elérte. További nemzeti törekvéseinek megvalósítása, Tirol, Friaul, Fiume, Dalmácia stb. olasz lakta területek megszerzése, már a mi husunkba vágott, ezeket csakis az ellenséges tábor segítségével szerezhette meg. Földrajzi helyzete is ide utalta, mert amig Szuez és Gibraltár angol kézben van, a Földközi tenger legnagyobb tengeri hatalma Anglia és vele szemben az olasz partvidék védhetetlen. Olaszország akkor csatlakozott a központi hatalmakhoz, amikor a Földközi tengeren érdekelt hatalmak, — Anglia — Oroszország és Franciaország, — egymás ellen intrikáltak. Amint létrejött előbb a francia-orosz, majd az angol-orosz szövetség és így kialakult az Entente-Cordial, a római kormány kényszerülve volt, most már nemcsak az angol, hanem a francia érdekszálakat is minél szorosabbra fűzni. Amint látjuk Anglia fellépése a hármas szövetség szilárdságát — szükségszerűen — megbontotta, mert Olaszország csak addig folytathat önálló, kiegyensúlyozó politikát, amíg a Földközi tenger hatalmai egymással szemben állanak, de amint összetartanak, Olaszország szükségszerűen velük kell, hogy meneteljen. Ezek a megfontolások ma is teljes értékűek és amikor ezeket a sorokat irjuk* aktualitásukból semmit sem veszitettek.

Olaszország és Románia elveszítését, Bulgária és Törökország csatlakozása csak némileg tudta pótolni.

Végeredményben a nagy leszámolásnál Németország és a Monarchia — tökéletesen elszigetelve — magára maradt. És amíg egész Európa lázasan fegyverkezett és előkészült a minden pillanatban bekövetkezhető nagy harcra, amelyben az angol szövetségi rendszerhez tartozó államok a hadseregek számát és alkalmazását is pontosan meghatározták, a Monarchia népei erről a mindjobban kiélesedő helyzetről jóformán tudomást sem szereztek. Ez őket túlságosan nem is érdekelte és még kevésbé aggasztotta. A tájékozott és természetesen más szemekkel néző vezetők jogos kívánságai süket fülekre találtak, mert a monarchia népei, de különösen a vezető magyar és német

---

* 1934. év október elején.

elem, külpolitikailag teljesen iskolázatlan és tájékozatlan volt. Ezért csak 1908-ban kezdődött a hadseregnek géppuskával való fölszerelése és a tüzérség szaporítása. Ujabb lényeges intézkedés 1912-ben történt. Az 1912-es véderőtörvénnyel a honvéd újonc jutalékot kétszeresére, a közös hadsereg állományát pedig 50%-al emelték.

A csapattestek szervezetét korszerűbbé tették. Uj csoportositással a 4 zászlóaljas honvéd ezredekből 3 zászlóaljas ezredeket képeztek, az igy megmaradt zászlóaljakból 4 új honvéd ezredet szerveztek.

A honvédség keretén belül, 32 ezredbe tagozott 97 zászlóalj alakult. Egyedül a pécsi ezrednek maradt 4 zászlóalja, amelyből a 4. a fiumei zászlóalj volt. A honvéd századok békelétszáma 64-ről 124 főre emelkedett.

Az új szervezés 1912. évi augusztus 28-án kezdődött. Ennek keretében a m. kir. székesfehérvári 17. honvéd gyalogezred kötelékében, Veszprém városában való állomással egy szűkebb törzs állíttatott föl, amelynek feladata a m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred megszervezése volt. A szűkebb törzshöz tartoztak Weeber Ede ezredes, Fogthüy Miklós, Kutassy Ignác és Tóth Kálmán századosok, Beöthy Dezső és Schlemmer Ödön főhadnagyok.

1913. évi február hó 8.-án az ezred szervezési munkálatai befejeződtek és ezredünk megalakult, mégpedig olyképen, hogy a 17-es honvéd gyalogezred III. zászlóaljából a 31/I., a 17/IV. zászlóaljból a 31/II. zászlóalj alakult, mindkettő Veszprém székhellyel. A m. kir. pozsonyi 13. honvéd gyalogezrednek tóvárosi kikülönített IV. zászlóaljából pedig Tóváros on megalakult a 31/III. zászlóalj.

Ezredünk kiegészitő területe Veszprém—Győr—Komárom és részben Nyitra vármegyére terjedt.

Az ezredtörzs Veszprémben a Búzapiac 8. szám alatti Reviczky házban székelt. Az ezrednek első, 1913. évi március 1.-i tisztikarának névsora a következő volt:

Ezred prnk:	Weeber Ede ezredes.
Ezred sgt:	Tóth (Hertelendy) Kálmán szds.
Kül. alk. törzst.	Dormándy Henrik alezr.
I. zlj. prnka:	budahegyi Pauer Miksa őrn.
II. zlj. prnka:	Pallaghy Dezső tj. szds.
III. zlj. prnka:	sárói Szabó Lajos őrn.
Pót. zlj. prnka:	Fölnagy Miklós tj. szds.
Századosok:	Literáti Foghtüy Miklós
	nemes Glatz Győző.
	Gyenes János
	bodoki Henter Zoltán
	Kutassy Ignác
	László István
	Pesthy Károly
	Silbersdorff Ferenc
Főhadnagyok:	Beöthy Dezső
	Csekme Károly
	Einbeck Károly
	Fülöp Elemér
	derecskei Fodor László
	Hazai Gyula
	Herczegh Géza
	Komornik Aladár
	Komornik Lóránd
	Kovács József
	Kálmán Imre
	nemes Kacz József
	maglódi Lányi István
	Nagy Zoltán II.
	Pokomándy Gyula
	nemes pulai Pulay István
	Pintér Aladár
	Parragh Gyula
	Parragh Jenő
	Pap Emil
	Rónai István
	Rutich Sándor
	Stolzenberg Alfréd.
	Segesdy Miklós
	Técsy Géza
	Weinek Rezső
Hadnagyok:	Czabán Vilmos
	Gyimóthy Gyula
	Györke György
	györötskei Györötskey György
	Imrey Ferenc
	Kékessy Lőrinc
	Kintis István
	mándi Márton István
	Molenda Rezső
	Pőcze Dezső
	Petrovics György
	Schlemmer Ödön
	Schön Béla
	Szebenyi Gusztáv
	Wildenauer Kálmán
	Vargha Tibor
	Zsuffa Sándor
Zászlósok:	Droppa Béla
	Saáry Pál
	Zucker Károly
Népfölkelésügyi tisztek:	Udvardy Sándor őrn.
	Lengyel Gyula szds.
Gazdászati tisztek:	Kiszely János fhgy gt.
	Marticsko Rókusz fhgy gt.
	Kosovits István g. tthts.
Orvosok:	Dr. Mesterházy István ezredorvos
	Dr. László Benő ezredorvos.

Ebben az időben a következő ruházat és fölszerelés volt rendszeresítve. Gyakorló ruházat tisztek részére: Palaszürke hajtókával ellátott, álló gallérú csukaszürke zubbony, ugyanilyen színű nadrág és sapka. Legénységünk részére: a galléron és újjakon vörös zsinórral díszített sötétkék zubbony, vitézkötéssel ellátott világoskék feszes nadrág és baloldalt az ezred számával ellátott sötétkék sapka.

Tisztikarunk díszruhája volt: elől két sor gombbal, hátul pedig a közös hadseregbeli díszkabát hasítékjával azonos formájú sötétkék színű dolmány, amelynek gallérja aranyzsinórral, újjai pedig vitézkötéssel voltak díszitve. Ez a közöshadseregbeli waffenrokba ojtott, dolmánynak nevezett jellemtelen keverék, korcsszülött ruhadarab, nem volt népszerű. A díszruhát kiegészitette a világoskék nadrág, a diszrózsával ellátott sötétkék csákó és a dísz- (szolgálati) öv.

Tisztek fölszerelését képezte a kard, Steier pisztoly, derékszíj, gyulai táska, térképtáska, tábori látcső, Bezard-féle iránytű és jelzősíp. Legénységünk részére pedig 95-ös mintájú ismétlő puska, szurony, tölténytáskák, a borjúbőrrel bevont hátibőrönd, alatta a tölténybőrönd, kenyértarisznya, kulacs, gyalogsági ásó és rajonkint egy drótvágó olló volt rendszeresítve.

Mozgósításkor legénységünk is vadonatúj csukaszürke ruhába öltözködött.

A 41. h. ho. kötelékében, az 1913. évben, ezredünk résztvett a Zirc-i nagy hadgyakorlatokon, amelynek záró gyakorlata Őfelsége I. Ferencz József legmagasabb személye előtt folyt le és amelyet azért Király-gyakorlatoknak neveztünk. A pozsonyi hdt. prnka és a gyakorlatvezető is ezredünk teljesítményét a legnagyobb dicsérettel emelte ki.

A mozgósításig azután a rendes békekiképzéssel foglalkoztunk.

1913. március 1.-én a honvéd tüzérség is megszületett.

Mindez azonban igen kevés javulást hozott. A Monarchia hadseregének fölszerelése és annak értéke, a hadkötelesek kiképzése messze elmaradt Európa többi államának erőfeszítései mögött. Francia ország fegyverforgató lakósságának 80%-t, Németország 58.5 %-t kiképezte, ezzel szemben mi csak 40% körül álltunk. Tüzérségünk ereje és hordtávolsága a nagyhatalmak között az utolsó helyen állt. Hadseregünk eme fogyatékosságai ellenére is jó volt, mert azzá tette kiváló tisztikara, magyar, német—osztrák, horvát és tót legénységének magas harci értéke.

1914. év június hó 28.-án a Boszniában lezajló hadgyakorlatokra utazott trónörökösünk, Ferenc Ferdinánd kir. herceg és felesége, Sarajevóban gyilkos merénylet áldozatai lettek. A megindult vizsgálat hamarosan kimutatta, hogy a merénylet tervezőit Szerbiában kell keresni és egy pillanatig sem volt kétséges, hogy Princip Gavriló a szerb hivatalos körök hozzájárulásával indult végzetes útjára.

1914. július 20.-án »France«-nevű hatalmas cirkálón Poincaré — a francia köztársaság elnöke — érkezett Kronstadtba, az orosz cár látogatására. A France ragyogó ezüstös fényben, méltóságteljes lassúsággal közeledett a mélységes zöld víz lomha hullámain. Ágyúdörgés, egetverő éljenzés, hymnuszok magasan szárnyaló hangja, az üdvözlés minden pompája fogadta Franciaország fejét, aki azután átszállt a cár hajójára. A két államfő itt félrevonult, tanácskozott, megegyezett és ezzel a háború sorsa eldőlt. Ami ezután következett az mind már csak politikai játék, mesteri sakk-huzások sorozata volt, hogy a nagy felelőséget valamiképen az ellenfélre háritsák. Szerbia biztosítva volt hatalmas pártfogóinak teljes tevékeny készségéről és az o.-m. monarchia VII. 23.-án átadott ultimátumára, az utolsó pillanatban, csak akkor adott teljességgel ki nem elégítő választ, amikor a szerb hadsereget már mozgósította.

II. fejezet.

Mozgósitás-felvonulás-haditervek

A szerb kihívásra Őfelsége I. Ferencz József 1914. évi július hó 25.-én 21 órakor Szerbia elleni részleges mozgósítást elrendelte.

A mozgósítási előkészületek, a mozgósítás és a felvonulás a következő megfontoláson alapúltak.

Az ismertetett külpolitikai helyzetből félreérthetetlen világossággal következett, hogy elszigetelt helyzetében úgy Németországnak, mint a Monarchiának két-két arcvonalon kell majd harcolnia. Németországnak nyugaton az egyesült Francia—Angol—Belga erőkkel és keleten az orosszal, a Monarchiának pedig északon az orosszal és délen a szerbbel.

Mig a központi hatalmak — Németország, Magyarország és Ausztria — csakis a saját hadi és gazdasági erejükkel számolhattak, addig ellenfeleink — az Entente — Anglia révén szinte az egész világ piacaival, anyagi erejével, nyersanyagaival, kiapadhatatlan erőforrásokkal rendelkeztek és csak idő kellett, hogy azokat érvényesíthessék.

Az idő tehát ellenfeleink szövetségese, a központi hatalmaknak pedig könyörtelen ellensége volt.

A központi hatalmakra háruló feladat roppant súlyos volt, de nem megoldhatatlan. A belső vonalon állottunk és ez a körülmény, hatalmas vasúthálózatunknak nagy teljesítő képességével párosulva lehetővé tette haderőinknek gyors áthelyezését, s így akár a keleti, akár a nyugati arcvonalon való túlsuly képzését. Ezért csak az volt az eldöntendő kérdés, hogy a gyors és biztos győzelem kivívása céljából ez a túlerő melyik ellenfelünkkel szemben alkalmaztassék? A döntés azon fordult meg, hogy az orosz és a francia közül melyik ellenfelünket lehet gyorsabban kikapcsolni, hogy azután az összes erőket a megmaradt egy hadszíntérre összpontosítva a központi hatalmak végső győzelmét is kivívjuk.

Az elhatározás alapjául szolgáló tényezők közül az idő, a tér, a hackészültség, annak mindkét fél részéről való mielőbbi teljes kifejlesztésének lehetőségei, az angol beavatkozásnak minél szűkebb mértékre való szoritására irányuló törekvés, a gyors eredmény kivívásának lehetősége, mind arra mutatott, hogy a veszedelmesebb ellenfél a francia, viszont eredmény is a leggyorsabban vele szemben vívható ki és ezért a legfelsőbb vezetőség előtt az a meggyőződés alakult ki, hogy *a központi hatalmak végső győzelmét csakis a francia haderőnek gyors és tökéletes leküzdése biztosíthatja, ez annak alapját képezi.* Hozzá tehetjük, hogy e meghatározásnak sikere a központi hatalmakra nézve egyenesen életkérdést is jelentett.

A fenti meggyőződésből eredő haditerv röviden a következőkben foglalható össze: a nyugati arcvonalon beállított túlerőnek ellenállhatatlan erejű támadásával, gyorsan előidézett győzelem a francia haderő felett, ezalatt védelem a keleti arcvonalon az oroszokkal szemben, majd a nyugati harcvonalról átszállított erőkkel megerősödve, döntés az orosz arcvonalon is.

Schlieffen — a német nagy vezérkar főnöke — volt az, aki — az 1. számú vázlaton is ábrázolt

haditervet megalkotta és kidolgozta, amelynek lényege a francia hadsereg bekerítésével, annak megsemmisítése sőt elfogatása volt. E céljának elérésére az erőelosztást úgy tervezte, hogy a német haderőnek 7/8-át a franciák ellen hozza működésbe és csak a megmaradt 1/8-ot forditja az oroszok ellen Keletporoszország védelmére. Ez az erőelosztás másképpen azt jelentette, hogy a rendelkezésére álló 104 német ho.-ból csak 12 került volna a keleti és 92 a nyugati arcvonalra.

Minden azon múlott, hogy a franciák ellen fordított 92 ho.-t miként csoportosítják. Schlieffen e haderőből a Metz-től délre fekvő és könnyen védhető területre — szinte csak határőrizetül — 12 ho.-t szánt és a fentmaradó 80 ho.-lyal, Belgium területén keresztül haladó — minél erősebb — jobbszárnnyal bekanyarodva akarta a francia seregeket bekeríteni.

Az események alapján ma már egyhangú az a vélemény, hogy Schlieffen-nek ez a lángészre való, lenyügözően egyszerű, minden megalkuvástól mentes és éppen ezért hatalmas terve minden tekintetben alkalmas volt a tervezett célra és a sikert feltétlenül biztosította volna, azonban utódja — Moltke vezérezredes — a tervet alkotó Schlieffen szellemi magasságába felemelkedni már nem tudott, a nagyszabású tervet túl merésznek találta. Az eredeti gondolatot ugyan megtartotta, de az erőelosztást — sajnos — megváltoztatta.

Az orosz harctérre állított erők nagysága — Moltke elrendezésében is — érintetlen maradt. A nyugati arcvonalon azonban mélyreható változások történtek. Annak megakadályozására, hogy a franciák a Metz-től délre fekvő területen, akár csak kezdeti sikert is érhessenek el, Moltke az itt alkalmazandó erőt nagyobbra vette. Ez az erő védelemre túl sok, a támadásra azonban kevés volt. Aggályoskodva a közepet is megerősítette, így azután a szélső, legnagyobb kanyarodást végrehajtó és a döntő hatásra hivatott átkaroló szárny meggyengült. A bekanyarodás végrehajtására az eredeti Schlieffen-i elgondolás szerinti 80 gyalog hadosztály helyett — Moltke elrendezésében — már csak 59 hadosztály került.

Az 1. számú vázlatban vastag köralakú nyil az átkarolási tervet, a csipkézett vonalak pedig a francia seregek felvonulását jelzik.

A franciák haditerve szintén a támadáson alapult és azt célozta, hogy a német seregek áttörésével a német birodalmi tartományokat elfoglalja, majd délfelől kiinduló átkarolással, a német seregeket a Rajna mögé visszavesse. E tervnek alapja volt a hatalmas belga várrendszerbe és a belga hadsereg ellenálló képességébe, valamint az angol haderőknek idejekorán való beérkezésébe fektetett bizalom, de nem számolt a német átkaroló támadásnak — a valóságban végrehajtott — hatalmas és nagyarányú túlszárnyalásával. Ezenkívül a francia hadvezetés alapvető hibát követett el azzal is, hogy mielőtt tervének kiviteléhez fogott volna, a németeknek tényleges felvonulásáról és szándékáról akart meggyőződést szerezni s ezért — minden eshetőségre fölkészülendő — a 4. francia sereggel a 3. mögött, tömören vonult föl. Ez a célszerűtlen és összezsúfolt fölvonulás a Schlieffen-i terveknek kitűnően kedvezett.

Az Entente hatalmak haditervét egyébként a 2. számú vázlat érzékelteti. A nyilak az irányokat mutatják, az elérendő végcél Berlin volt.

1. sz.

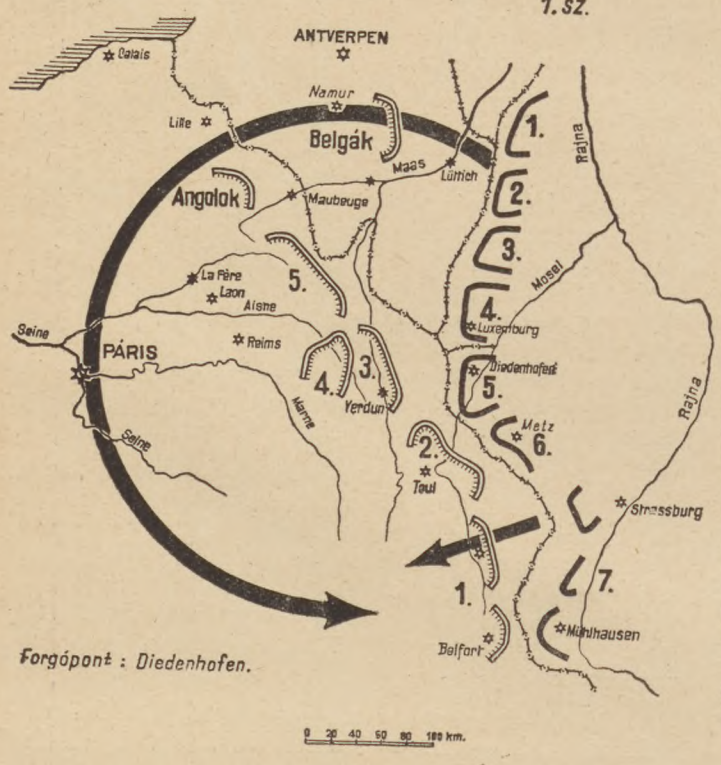

2. sz.

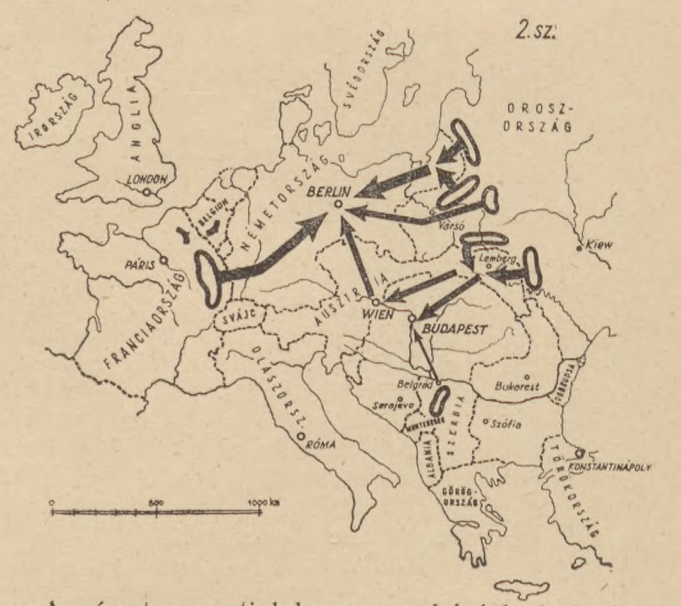

A német nyugati hds. nagyszabású hadműveleteinek befejezéséig, — amit a németek két hónapra terveztek — a magyar—osztrák haderő feladata az volt, hogy az orosz főerőt vonja magára, annak Berlin elleni előnyomulását akadályozza meg és így a francia harctér hadműveleteinek zavartalan lefolytatására és befejezésére az időt biztosítsa. A franciák felett kivívott győzelem után a német hadsereg az orosz harctérre siet és a győzelmet majd itt is eldönti. Ezen az elgondoláson alapult a német Császárnak szállóigévé vált híres mondása, hogy mire a fák levelei lehullanak, a háborút is befejeztük.

A különféle háborús eshetőségekkel számolva a a legfelsőbb hadvezetőség — még békében — a Monarchia haderejét 3 csoportba osztotta.

A »Balkán csoport«-ot képezte a XIII., XV. XVI.

hadtest, a 42. és 20. ho., amelyhez a népfelkelő és menetalakulatokból még mintegy három hadosztályt kitevő erő csatlakozott. Ez volt az a legkisebb erőcsoport, amelyet a vezérkar főnöke az esetben szándékozott Szerbia ellen alkalmazni, ha egyidejűleg Oroszországgal szemben is mozgósítanunk kell. Ez a csoport a m.-o. haderő 1/5 részét jelentette és a feladata a tiszta védelem lett volna.

Az »*A*» *csoporthoz* tartozott az I., II., III., V., VI., X., XI., XII., XIV, hadtest, valamint az önálló 41. honvéd, továbbá az 1. 9. és 11. lovas ho. Összesen tehát 28 gyalog és 3 lovas ho. a menet és népfelkelő alakulatokon kívül.

A »*B*« *csoporthoz* tartozott a IV., VII., VIII., IX. hadtest, a 21. és 26. Landwehr, a 23. és 40. honvéd gyalog ho. a hozzájuk tartozó népfölkelő és menet alakulatokkal, valamint a 10. lovas ho. is, összesen tehát 12 gyalog és 1 lovas ho.

Az »*A*« *és* »*B*« *csoport* képezte az orosz haderőkkel szembeállitandó erőcsoportot. Abban az esetben azonban, ha a Monarchia kizárólag csak Szerbiával került volna háborúba, *a* »*B*« *csoport*, a szerb harctéren a »*Balkáni csoport*«-tal egyesülve, Szerbiát megtámadni volt hivatva, amely esetben még az 1. és 11. lovas ho. is ide csatlakozott volna.

A »*B*« *csoportnak* — délen vagy északon való — alkalmazása Oroszország magatartásától függött.

Szerbia ellen tehát a »*Balkán csoport*«-ot és a »*B*« *csoport*-ot mozgósították. A politikai adottságokból kifolyólag, abban a hiú álomban ringatva, hogy a háború Szerbiára izoláltassék és az orosz diplomáciának a közbelépésre ürügyet ne szolgáltassunk, a »*B*« *csoport* a szerb harctérre — délre — valóban útnak is indult.

Oroszország, mérhetetlen kiterjedésére, gyér vasútvonalainak teljesítőképességére való tekintettel, csapatainak zömét már békében is a birodalom nyugati felében csoportositotta, azonkivül egy mozgósitási előkészületi időt is vezetett be, ami a politikai bonyodalmak esetén a mozgósítást helyettesíteni, azt előbbre vinni volt hivatva. Oroszország ezeket az előkészületeit már VI. 28.-án megkezdte, VII. 26.-án titokban, VII. 29.-én pedig nyiltan is részleges mozgósítást, majd VII. 30.-án 18 órakor az általános mozgósitást rendelte el, mire a Monarchia 1914. VII. 31.-én 12 óra 30 perckor ugyancsak általános mozgósítással felelt.

A szövetségi kötelezettségeknek megfelelően VII. 31.-én Németország, VIII. 1.-én Franciaország, VIII. 2., és 3.-án pedig Anglia is mozgósított.

A hadüzenetek időpontja és sorrendje a következő volt:

Magyarország— Ausztria — Szerbiának július hó 28.-án,

Németország — Oroszországnak augusztus hó 1.-én,

Németország — Franciaországnak augusztus hó 3.-án,

Magyarország—Ausztria — Oroszországnak augusztus hó 5.-én,

Montenegró — Magyarország—Ausztriának augusztus 12.-én, végül

Japán — Németországnak augusztus 23.-án.

Az orosz háború esetére északra szánt »*B csoport*« a déli harctérre irányítva már két és fél napja szállítás alatt, útban volt, sőt ott részben már ki is rakodott. Az »eddigi« szakvélemények szerint a szállítást sem megállítani, sem az északi harctérre visszafordítani már nem lehetett. Ez a zavaró körülmény volt az oka annak, hogy az általános mozgósítás első napjául augusztus hó 4-ét állapitották meg, ami azután a hadműveleti készséget újabb 3 nappal kitólta és így az Oroszország ellen felvonuló erők vasúti szállítása csak 5.-éről 6.-ára virradó éjjel kezdődött. A felvonulás egyébként minden surlódás nélkül, előkészített menetrendszerű pontossággal bonyolítódott le.

Az orosz harctérre felvonult erők hadseregekbe való beosztását, az egyes hadseregek felvonulási körleteit az I. számú táblázaton és a 3. sz. vázlaton közöljük.

I. számú Táblázat.

Az orosz harctérre vonult m.-o. haderő 1914. VIII. 24.-i beosztásáról.

Hadseregfőparancsnok: *Frigyes* kir. herceg tbngy.
Vezérkari főnöke: Hötzendorfi *Conrád* gytbk.

Kummer ltbk. csop.	95. 106. Lst. ho. 100. npf. ddr. 110. Lst. ddr. 7. lov. ho. 1 kp. zlj.
	összesen 47 zlj. 28 lov. szd. 150 ágyu.
1. hds. Dankl Viktor 1 tbk.	I. V. X. hdt. 12. ho. 1. 5. 10. mddr. 1. 36. Lst. ddr. 101. npf. ddr. Lengyel légió. 3. 9. lov. ho. 2 repülő szd.
	összesen 184 zlj. 78 lov. szd. 468 ágyu.
4. hds. lovag Auffenberg Móric gytbk.	II. VI. IX. XVII. hdt. 6. 10. lov. ho. 2 rep. szd.
	összesen 147 zlj. 71 lov. szd. 438 ágyu.
József Ferdinánd főherceg gytbk. csoportja.	XIV. hdt. 41. honvéd ho. 14. és 16. h. m. ezr. (benne a 31. és 46. mzlj.) 2. lov. ho.
	összesen 50 zlj. 33 lov. szd. 150 ágyu.
3. hds. lovag Brudermann ltbk. IX. 9-től Boroevic Svetozár gytbk.	III. XI. XII. hdt. 6. 23. h. 44.Lw. ho. 88. lövész ddr. és menetalakulatok. 2. 4. lov. ho. 24 h. l. ddr. 2 rep. szd.
	összesen 193 zlj. 108 lov. szd. 494 ágyu.

Kövess Hermann gy. tbk. csop.-ja A 2. hds.-nek az orosz harctéren lévő része.	20. és 38. h. 43 Lw. ho. 35. 40. Lst. ddr. 1. 5. 8. lov. ho. összesen 56 zlj. 50 lov. szd. 160 ágyu.	
Összes erő 1914. VIII. 24-én :	677 zlj.	368 lov. szd. 1860 ágyu
Orosz erők „ „ „ :	536 „	468 „ 2220 „
Összes saját erő IX. 8-án :	804 „	398 „ 2140 „
Orosz erők „ „	823 „	690 „ 3060 „

Az I. sz. Táblázatban feltüntetett erőcsoportok azonban korántsem nyújtanak az ellenséges erőkkel való összehasonlításra szolgáló tiszta képet, mert ehhez azt is tudnunk kell, hogy a Kummer-csoport öreg, csak hevenyészve kiképzett, népfölkelő és menetalakulatokból állíttatott össze, azután tüzérségének anyaga elavult és elhasznált ágyukból állott, amelyeknek kezelő legénysége még lőgyakorlatokra is szorult és a működő hds-eink közül ez az erő volt a baloldali átkarolásra hivatva. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a többi hadseregek létszámának 1/3-a szintén népfelkelő és menetalakulatokból állott. Ezeket a népfelkelő alakulatokat eredetileg csak kisebb és alárendelt jelentőségű harci feladatok végrehajtására, a menet alakulatokat pedig a tábori csapatoknál beállott veszteségek pótlására szánták. Hiányos technikai felszerelésüknél, — a népfölkelők ezenkivül magas koruknál fogva is, — csak harmadrangú értéket képviseltek. Hivatásuktól eltérően, Conrad a tábori csapatok feladatainak megfelelő hadműveletek végrehajtására, már az első időktől kezdve, őket az első vonalba állította. Ennek a módszernek véres veszteségek, foglyok és eltüntek alakjában megnyilvánuló, súlyos következményei voltak. A fentiekkel szemben az orosz hadsereg csak első vonalbeli és ezzel teljesen egyenlő értékű és felszerelésű tartalék alakulatokból állott. Az is nagy súllyal esett a latba, hogy a mi tábori ágyunk acél-bronzból készült és a hordtávolsága csak 5600 méter volt, míg az orosz acél ágyú ható távolsága 7200 méterig terjedt. A két ágyútipus párharcából az orosz acélágyú nagy fölénye alakult ki, amit különösen a Magierow melletti ütközetekben, Komanicha-nál igen érzékenyen tapasztaltuk.

A hds-ek felvonulását, északról-délre 1., 4., 3., 2. sorrendben, eredetileg a galiciai határ mentén félkörben tervezték, aminek alapjául a következő megfontolás szolgált: Oroszországgal egyidejűleg megkezdett mozgósítás mellett, a hadműveleti készséget mi jóval hamarább érjük el, mint az oroszok. Ezt az előnyt biztosítja a sűrű vasúthálózatunk, valamint az a körülmény is, hogy felvonulásunkat aránylag kis területről kell lebonyolítani, amivel szemben az orosz hadsereg gyér vasúthálózaton mérhetetlen nagy területről kénytelen felvonulni. Ezért erejének teljességét csak a mozgósítást követő második hónapban tudja kifejteni és így mi az első hónapban számbeli túlsúlyban leszünk. A még felvonulásban levő orosz seregeket túlerővel támadhatjuk meg és azokon biztos győzelmet arathatunk. Az orosz gyorsított mozgósításról vett hírekre való tekintettel azonban az orosz nagy lovas testeknek esetleges inváziójával kellett számolni, miért is Conrad az eredeti felvonulási tervet megváltoztatta és seregeinket, — egy hátrább fekvő vonalban — a San-Dnister vonalán vonultatta föl, ami a határig való felvonulásban újabb 4 napi késedelmet okozott.

Conrad haditervét a gyors felvonulásunkkal elérhető időelőnyre alapitotta. Bár ezzel az újabb késedelemmel, valamint az ismertetett gyorsitott orosz mozgósitási előkészületekkel, az időelőny elveszett, a haditerv alapja megdőlt, — Conrad eredeti támadó terve mellett mégis kitartott. Az idő veszteséget a csapatok előre gyülekeztetésével akarta behozni, ami a csapatoktól emberfeletti menetteljesítményeket követelt. Azért kell mindenütt támadnunk, hogy az ellenséget magunkra vonjuk és minél több erejét lekössük, volt állandóan hangoztatott irányelve, bár az orosz gőzhenger teljes erejével mindenképen ellenünk indult.

A hadműveleti terv szerint az 1. és 4. hadsereg a Bug és Visztula között sejtett orosz főerőkre tört, hogy azokat visszavesse, mig a 3. és 2. hadseregek észak-északkeleti irányokban ugyancsak támadó előnyomulással, azt a feladatot kapták, hogy az 1. és 4. hds. hadműveleteit oldalban biztosítsák, továbbá a Kárpátokon át Magyarország, Galicián át Berlin felé vezető irányokat fedezzék.

Hadseregeinknek a feladatukból eredő irányaik legyezőszerűen szétágaztak, ezzel szemben az orosz seregek előnyomulási irányai, két oldalú átkarolást célzó haditervüknek megfelelően, központias volt.

A mi előnyomulásunk a vonatból való kirakodástól kezdődő rohanás volt a harcba, a támadó ellenség ölelő karjaiba. Az orosz előnyomulás módszeresen lassú volt, de kellő pihenőket tartott, hogy a bekövetkezendő csatában a csapatok fizikai erejük teljes kifejtésével, nyugodt idegállapotban, a legnagyobb erőkifejtésre legyenek képesek. Az 3. sz. vázlaton feltüntetett helyzetre megjegyezzük, hogy 18-án este a 41. h. ho. csapatai szállitás alatt voltak. A ho. feladatát, a nagy helyzetbe beillesztettt előnyomulási irányát és annak jelentőségét a Magierów—Uhnów-on át vezetett vonal jelzi.

Most pedig, mielőtt ezredünk történetének részletezését megkezdenénk, összegezzük azokat a megállapításokat, amelyeket az eddigi katonai szakirodalom szinte egyöntetűleg elfogadott.

A háborút a világon egyedül Magyarország miniszterelnöke gróf Tisza István ellenezte.

A háború a megtorlás jegyében induló önvédelmi harcunk volt, amelynek célját — magyar szempontból — hazánk területi épségének megvédése képezte.

A háborút a már erősen megtépázott tekintélyünk újabb sűlyedése árán is csak elodázni, de azt elkerülni semmiesetre sem lehetett volna.

A háború kitörésének időpontja ránknézve nem volt kedvező, arra fölkészülve nem voltunk.

Az orosz felvonulást megelőzni nem tudtuk. Conradnak az orosz seregek helyzetéről kialakult felfogása téves volt, békebeli biztos értesülései azt semmiben sem igazolták.

Az orosz főerők mindenképpen ellenünk törtek.

Conrád haditervének alapjai megdőltek.

A San-Dniester alkotta kitünő védelmi vonalból északi irányba való előretörés végzetes elhatározás volt.

Végül egy pár összehasonlitó számadatot adunk: ellenfeleink 5,300.000 főnyi hadsereget tudtak talpra állítani. Ebből nyugaton volt 2,280.000 francia, belga és angol; keleten 2,710.000 orosz; délen 310.000 szerb és montenegrói. Németország, Magyarország és Ausztria 3.550.000 főnyi haderővel szállt síkra.

Ezek lennének azok az események, megfontolások és adottságok, amelyek bár a legszűkebb terjedelemre szorítva, de mégis megadják harcainknak általános keretét, érthetővé teszik a kifejlődő eseményeket és az elszenvedett megpróbáltatásoknak fokozott mértékét.

*

A szerbek ellen elrendelt részleges mozgósítás a Budapesten székelő 41. honvéd gyalog hadosztály szervezetszerű hadrendjét megbontotta. A ho.-t eredeti beosztás szerint a 81. és 82. dandár képezte. A 81. ddr. a budapesti 1. és a székesfehérvári 17. honvéd gyalogezredekkel — a szerb harctérre vonult és a ho.-ból végképen kivált. Helyette a ho.-ba a szatmár-németii 12. és a dési 32. honvéd gyalogezredekből álló 40. honvéd gyalog dandárt osztották be. Az így megalakult m. kir. 41. honvéd gyalog hadosztály hadrendje a következő volt:

Ho. prnk:	Nikic János altb.
Vk. főnök:	Márkus Lajos vkt. őrn.
40. ddr prnka:	Tanárky Béla ezr.
Ddr vk. tiszt:	Aschenbrier József vkt. szds.
A 12. ezr. prnka:	Fahy Márton ezr.
A 32. ezr. prnka:	Láng Gyula alezr.
82. ddr prnka:	Schamschula Rezső tbk.
Ddr vk. tiszt:	Hautzinger Gusztáv vkb. fhgy.
A 20. ezr. prnka:	lovag Sypniewski György ezr.
A 31. ezr. prnka:	Weeber Ede ezr.

A ho. törzshöz tartozott a törzs gyalog század és a 8. honvéd huszár ezredtől vezényelt törzs lovas szakasz.

A hadosztálylovasság a 4. honvéd huszár ezred II. osztályának 5. és 6. századából állott.

A tüzér ddr parancsnoka: Bauzherr Adolf ezredes.

A 7. tüzérezred parancsnoka: Capp Gusztáv alezredes volt. Az ezred 4 ütegből és minden üteg 6—6 ágyuból állott. A tüzér ddrhoz tartozott még a 12. e. ezred II. osztálya, amely 3 ütegből és ütegenkint ugyancsak 6—6 ágyuból állott. Igy azután a hadosztály összesen 42 ágyuval rendelkezett

A hadosztályhoz tartozott még a távbeszélő osztag, a 102. számu tábori pósta, egy távjelző, járőr, egy sáncszeroszlop és a szervezetszerü vonat (lőszeroszlopok, egészségügyi intézet, élelmezési oszlop, tábori sütőde).

Az ezredekhez tartozott az utászosztag (1 tiszt és 64 utász), 1 ezred távbeszélőosztag, az élelmező és ütközetvonat.

*

A mozgósítás napjától a harctérre való indulásig eltelt idő alatti eseményeket, gondolatokat jórészt Pauer őrnagy naplójából kivonatoljuk és helyenkint idézőjelben szószerint is idézzük. Ezt azzal a célzattal tesszük, hogy ezeket az eseményeket egy zlj. tevékenységének keretében összefüggően ismertessük és hogy ennek a harcok folyamán oly kiválóan szereplő Vezetőnek a dolgok mélyébe látó, mindenkor a lényeget megragadó összegyéniségéről ezredünk történetében lehető teljes képet adjunk.

Ezek után megkezdjük ezredünk háborús történetének ismertetését.

1914. Július 31. Délben az ezred egész tisztikara az ezred irodába rendeltetett. Az összegyűlt tisztikar harsány éljenzéssel fogadta szeretett parancsnokát, majd az ezredsegédtiszt felolvasta az általános mozgósítást elrendelő táviratot, amelyben az első mozgósítási napként augusztus hó 4.-e jelöltetett meg.

»A m. kir. Honvédség örömmel bontja ki zászlóit. Vállvetve a közös hadsereggel, lelkesedéssel és ereje tudatában, férfias elszántsággal száll a síkra!« ízente a honvédség főparancsnoka a csapatokhoz intézett szózatában.

Ütött a cselekvés órája.

Mindenki a laktanyákba sietett, ahol azonnal megkezdődött a körletek kiürítése, a mozgósítási elhelyezéshez való előkészülés. Nagy sürgés-forgás volt a raktárakban. A puskaművesek szuronyokat, kardokat élesítettek.

A városban óriási az izgalom. Este a fiatalság, az egyesületek, dalárdák és tűzoltóság bejárták a főutcákat és hazafias dalokat énekeltek. Tóváros on, az egész város közönségének részvételével, a közszeretetben és nagy megbecsülésben álló zászlóalj parancs-

nok sárói Szabó Lajos őrnagy és családja tiszteletére, nagy fáklyás menetet rendeztek.

»Minden rendben van, azonban miért kellett az első mozgósítási napot augusztus 1.-e helyett augusztus 4.-re kitólni? Ez 3 napi tiszta veszteség.« (Akkor még nem tudhattuk, hogy ez a végzetesnek bizonyult késedelem a »B csoportnak« a Szerb harctérre való irányitása miatt történt.)

Augusztus 1. »Petrovits hadnagy a hiányzó felszerelés bevásárlására autón Pestre indul. A 3. és 4. század a két emeletes zsidó iskolába hurcolkodik, ahol nagyszerűen helyezkednek el. Különben a város olyan, mint egy lázas mozgásban levő, megbolygatott hangyaboly.«

Augusztus 2.-án úgy Veszprém, mint Tóváros már tele volt tartalékosokkal, népfölkelőkkel, póttartalékosokkal, akik az első mozgósítási napot megelőzve, már bevonultak. A zsuffolt utcák, terek hangulata rendkívül lelkes volt. Hangos nóta zaja verte föl a várost, a vidéket, de az egész országot. Vezetett a »Megállj, megállj kutya Szerbia...« szövegű nóta, ami mégis csak némi külpolitikai tájékozottságot sejtetett, mert úgy folytatódott, hogy »nem lesz tiéd soha Bosznia...» Az agyakban ugyan fel-fel ködlött a rejtelmes orosz kolosszus, a gőzhengerről is szó esett, de a szenvedélyek Szerbia ellen irányultak.

A lelkes bevonulók azonban csak hátráltatták a munkát. Legnagyobb része nem volt tisztában beosztásával. A tartalékos tiszteknek fogalmuk sem volt a »Menetezred«-ről, de nem is lehetett. A népfölkelők idősebb évfolyamai nem a népfelkelő ezredbe vagy hadtápzászlóaljba jelentkeztek, hanem a tábori ezredbe akartak beállani. Nehéz volt ezeket a lelkes, de boros fejü hazafiakat kedvük szerint eligazitani.

Augusztus 3.-án lóavatás és a lovak elosztása folyt, ami nem ment símán, mert a hadtest az utolsó pillanatban lényeges változtatásokat rendelt. Végül ezen is túlestünk. A lóanyag elsőrendű, a lőszer, a konyhakocsik és a géppuskás osztagok állatai minden tekintetben kiválóak voltak.

Augusztus 4. A tábori századokba a nemzet szinevirága került.

Veszprém és Tata-Tóváros lakossága szinte egybeforrt fiatal ezredével. Az aggódó szeretet minden jelével elárasztotta a tiszteket, legénységet egyaránt. Tóváros on a lobogó lelkesedés hatalmas fáklyája volt Pokomándy Gyula százados és a napi események fénypontja volt, amikor az Eszterházyban Toldy Miklós-i alakja az asztalra lendült, jobbjában egy nemzeti színű zászló vendégoldalszerű hatalmas rúdját a magasba tartva, megtartotta napi beszámolóját a külföldi eseményekről, kifejtette programmját az orosz harctéren végrehajtandó terveiről. Igazán temérdek muszka fogyott el így esténként. Viharos lelkesedést keltett.

A háborús hangulat nem csökkent, inkább napról-napra emelkedett, hiszen, ha a magyar harcba megy, akkor lakodalomba indul. Bevallhatjuk, nem tudtuk, milyen mulatságban lesz részünk. Régen volt háborunk. Az energia összegyűlt, az az izmokat feszítette. Talán ez, talán a magyar nép ősi lelkisége zendült föl a maga virtusos harci készségével, amit táplált a győzelembe fektetett rendíthetetlen hit és bizalomból fakadó harci tűz, hogy egy fellobbanó tömegmámort előidézve, az egyre fokozódó, izzó, lelkes hangulatot ébren tartsa. Csak az anyák, feleségek és gyermekek voltak csendesek.

Ma különben egy egész különleges izgalom futott végig az országon és Veszprémben is futótűzként terjedt el, hogy Steierországon és Pápán át autók futnak, amelyek pontosan 120 millió aranyat szállítanak Oroszországnak Franciaországból. Most éppen a nagyvázsonyi erdőben rejtőzködnek. Elfogatásukra egy szakasz útba is indult. Hogy fognak ezek káromkodni, amikor a nagy út fáradsága nyomán, fokról-fokra ráébrednek a kolosszális — mondjuk szépen — tévedésre.

Augusztus 5. Legénységünk az új csukaszürke egyenruhában nagyszerűen festett. A fölszerelés, valamint a fegyver használatáról és megóvásáról szóló oktatás folyt. A németek Belgiumban megrohanták Lüttich-et és azt elfoglalták.

Augusztus 6.-án megkezdődött az előre elkészített tervezet szerinti századkiképzés és lövészet az elemi lőtéren. 400 lépésre, egész alakra 5 lövés közül sokan hármat is beletaláltak. »Lőkiképzés tekintetében meg lehetünk elégedve. Az utolsó 5—6 év alatt a harcszerű lőkiképzés tekintetében megtettünk mindent és különösen a közös hadsereget ejtettük bámulatba a nagy szaktudással és körültekintéssel rendezett harcszerű lövészeteinkkel, amelyben az orosz-japán háború tapasztalatait iparkodtunk értékesíteni. Nagy a meleg.«

Augusztus 7.-én az ezr. prsg Veszprémben tiszti gyűlést tartott, amely alkalommal a veszprémi tisztikar üdvözölte a tatai III. zljat és kölcsönös bensőségteljes, meleghangú táviratokat váltott annak parancsnokával, Szabó alezredessel. Az ezred egyébként ezen a napon teljesen fölszerelve harcrakészen állott.

Augusztus 8.-án zlj kötelékben jelzők ellen harcgyakorlatot tartottunk, majd utána az előörs szolgálatot gyakoroltuk. A szakaszparancsnokok békebeli nevelésének alaphibája — a hadiállományú szakasz vezetésében való teljes gyakorlatlanság — e gyakorlatok alatt kiütközött ugyan, de hamar túlestünk ezen is.

Augusztus 9.-én — vasárnap — a zlj kötelékekben megtartandó harcszerü lövészetre már negyed 4 órakor indultunk.

A hold még világított, amikor a századok a menetoszlopba besorakoztak. Ezredparancsnokunk nem találta elég lendületesnek a lefolyt támadást. »Teljes hadi felszereléssel nem lehet a terepen úgy előretörni, mint békében. Különben is nem igen hiszem, hogy a »roham minden áron« a mai korban célra vezet. Az ellenséget tűzzel és fejjel kell megverni és nem lábakkal. Napoleon is tévedett, amikor 1812-ben azt hitte, hogy az oroszokat gyors menetekkel békére bírja. Elérte Moszkvát és elvesztette a háborút. Még nem láttam oly előljárót, akinek gyalogságunk támadása elég lendületes lett volna. Ez különben a Conrad v. H.-féle nevelés. Nincs igaza. Gondolkodni kell és azután támadni, nem pedig támadni és nem gondolkozni. Az események során érdemes lesz erre visszaemlékezni.

Augusztus 10.-én a tábori ezred a menetezreddel együtt nagy gyakorlatot tartott. Forró nyári nap volt. Az I. zlj. harcalakzatban, hegyen-völgyön át 8 km-t menetelt. Az ivóvíz hiánya miatt sokan kimerültek és 46-an ki is dőltek. Táborozás és étkezés után díszmenet következett, majd ½16 h-kor a csapatok a bevonu-

láshoz csoportosultak. Az ezredek teljesen kifáradva 19 h-kor érkeztek szállásaikra.

Augusztus 11.-én óriási hőségben, az egész város és a környékbeli falvakból összesereglett kb. 12.000 főnyi közönség jelenlétében, a tábori és menetezred a gyakorló téren ünnepélyes szent misét hallgatott, majd utána mindkét ezrednek eskütétele következett. Délután az ezred minden tagja meggyónt.

Augusztus 12.-én pihenő napot tartottunk, a létszámot ellenőriztük és vártuk a vasúti szállításra vonatkozó parancsokat. »Nem értem mire várunk?« írta naplójában, jogos türelmetlenséggel Pauer őrn.

A szerb harctéren, ezen a mellék hadszíntéren, ahol teljesen elegendő lett volna az ellenfélnek szemmeltartása és annak a saját területre való esetleges betörésének megakadályozása, a mai napon egy elszigetelt és semmiképen sem indokolható támadás indult meg. Potioreknek ez a támadása minden kétséget kizáróan azt igazolta, hogy az ott alkalmazott erő sok volt, holott minden nélkülözhető csapatra az északi harctéren volt szükség.

Augusztus 13.-án egy újabb nagy gyakorlatot tartottunk Szabadja Szent Király környékén. Dut. végre megtudtuk, hogy 18.-án indulunk Jaslóra. »Csak már ott volnánk. Itt elpocsékoljuk az időt-«

Augusztus 14.-én egy sajnálatos esemény történt. Schultz hdgy. gt. ideg-kimerülésből származó pillanatnyi elmezavarában, az angol kisasszonyok kertjében öngyilkos lett.

Mai napon a népfölkelő alakulások elvonultak. A nagy hőség kissé engedett.

Augusztus 15.-én, a menetezred századai gyalog menetben útba indúltak Keszthelyre, ahol az ezred megalakult.

»Ma kapjuk kézhez a szállítási terveket. 21.-én érkezünk a felvonulási körletbe. Onnan pár napi menet a határ. Teljes két heti késedelem. Nem értem. Vagy-vagy. De az orosznak 14 napi előnyt nyújtani őrület.«

Augusztus 16. Vasárnap. Harcszerű lövészet az ezredprnk vezetése alatt. »Alig 1000 lépés kiterjedésben szökellésszerű előnyomulás, egész századokkal, 250 lépésig futólépés, majd gyors tűz, szuronyt fel, dobos, kürtös trarara..., ezred zászló előre és roham... rajta... rajta...! Délután 2 órakor érünk haza. Összehivom a zlj. tisztikarát és óva, elővigyázatosan a lelkükre beszélek, hogy ne vegyék a látottakat például. A cél csak 20 tölténynek kilövése volt a céltáblák felé, nem pedig egy támadás mikénti végrehajtásának bemutatása. Segédtisztem Kemény fhgy oly szeretetreméltóan kezd nevetni, hogy a komoly hangulat végül is általánosan mókázássá fajul és csak nehezen sikerül az urakat meggyőzni, hogy nem kritizálni, hanem a megfontolt vezetés szemmel tartására akarom csak a figyelmüket fölhívni. Este összejövetel a kávéházban. Dr. Réthy Edéné, a kedves és okos Linka, kérdi tőlem, meddig fog a háború tartani? igaz-e, hogy a háború őrült kiadásait egy európai állam se birja tovább, mint 4—5 hónapig fedezni? Azt feleltem neki, hogy az orosz—japán háború is egy éven át tartott és ha a cár nem köt békét, aligha bánja meg. A franciák és főleg az angolok kemény ellenfelek és gyarmataik révén — különösen anyagiakban — kiapadhatatlan forrásokkal rendelkeznek. Ha a német végezni tud a franciával rendben lesz a bál, ha nem — finita la comedia. Az orosz túlerő és temérdek lovasságával szemben helyzetünk mindenesetre igen nehéz lesz.«

Lovas hadosztályaink, hogy a hadászati felderítés szolgálatában az ellenséges felvonulást megállapítsák, a mai napon átlépték az orosz határt.

Augusztus 17.-én az elindulás előtti rendezkedés folyt. Délután nagy égi háború kiséretében óriási záporeső esett. A veszprémi hölgyek nevében Csapó-né az ezred zászlójára egy szalagot tűzött fel. A küldöttséget Pauer őrnagy fogadta és a zászló feldíszítése a zászlóalj irodában történt.

Augusztus 18.-án a veszprémi zljak a Jutas-i állomásra meneteltek, hogy ott a vasúti kocsikba berakod-

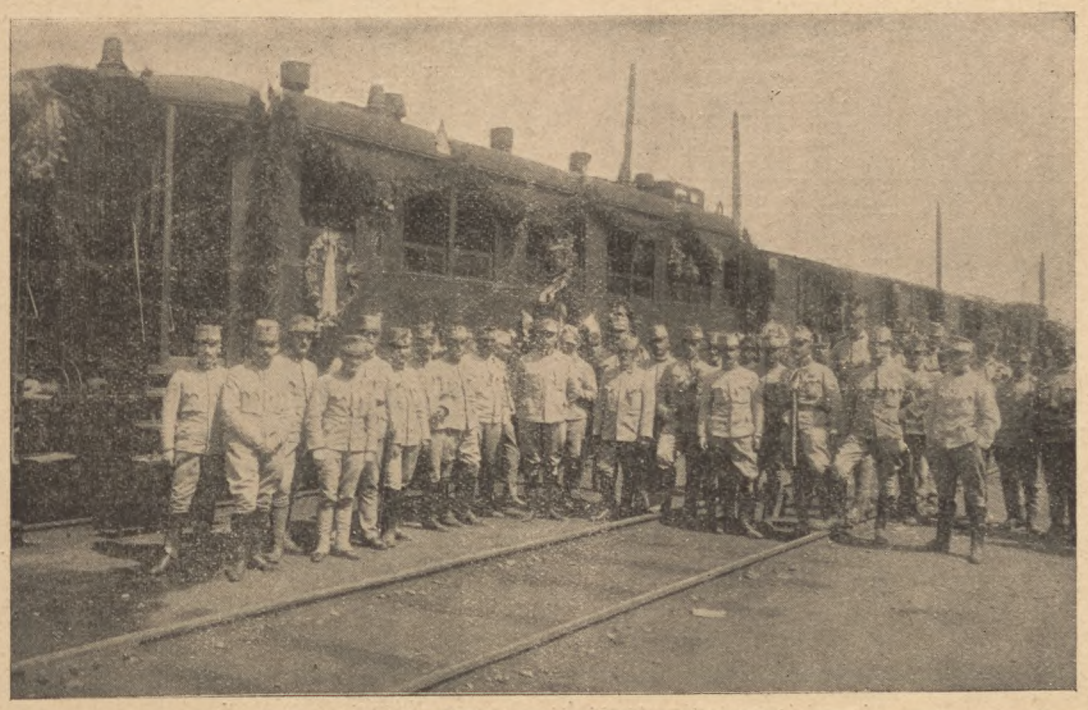

»A harcba induló tóvárosi zlj. tisztikara«

janak. Az I. zlj. délelőtt, a II. zlj, pedig 15 órakor sorakozott a Búzapiacon. A zászlóalj parancsnokok könnyfakasztó, hazafias szép beszéde után »Imához« szólt a vezényszó, szárnyalt a kürt hangja és utána elérkezett a búcsú pillanata. Amint Pintér József szőnyi lakos honvédünk írja naplójában: »ott kellett hagyni családomat, kedves feleségemet, 17 éves 10—8—5 éves gyámoltalan árva testvéreimet, de a haza érdeke előbbrevaló volt. Azután nótára gyújtva, harcias örömben, zeneszó mellett mentünk a jutasi állomásra. A város lakóssága ajándékokkal, temérdek virággal és nemzeti színű zászlókkal halmozott el minket.«

A berakódás után este 24 órakor az utolsó szállítmány is elindúlt az ismeretlen útra, az ismeretlen sors felé.

A tóvárosi zlj 18.-án — Tatán a nagytemplomban — ünnepélyes nagymisét hallgatott. Díszszázadot a 9. szd adta. Mise után történt az ünnepélyes eskütétel.

19.-én, 4 ó. 56 p-kor a Tata-tóvárosi pályaudvaron a zlj berakodott. A vonatot Eszterházy grófné gyönyörűen földiszíttette. Az egyház, a hatóság, fehérruhás lányok és többezer főnyi közönség búcsúztatta a harcbainduló zljat. A tóvárosi lányok gyönyörű rózsacsokorral diszített fehérselyem zászlót adtak a zlj-nak. Mindenki tömérdek virágot, enni-inni valót, szivart, cigarettát, Noll Miklós vendéglős pedig óriási mennyiségű hideg fölvágottat, bort és konyakott hozott a zlj részére. Jancsi cigányprímás bandájával kikísérte a zljat az állomásra és minden kocsi előtt játszott.

A vonat diszítését az egész útvonalon megcsodálták.. Itt is el volt látva minden ember nemzeti színű zászlócskával.

A vasúti szállítás útvonala: Budapest—Kőbánya—Miskolc—Kassa—Eperjes—Orló—Jasló — Przemysl —Medyka volt.

A tábori ezreddel kivonult tisztikar beosztását az alábbiakban közöljük:

Ezredparancsnok: **Weeber Ede** ezredes
Ezredsegédtiszt: Komornik Aladár fhdgy

Ezred utászt.	Molenda Rezső főhgy	Tábori lelkész	dr. Hanzély Ferenc t. segéd lelkész	Élelm. tiszt.	Kossovits István g. hdgy

Ezred orvosfőnök: dr. Mesterházy István törzsorvos.

I. Zászlóalj:

Zászlóaljparancsnok: **budahegyi Pauer Miksa őrnagy**
Zászlóaljsegédtiszt: Kemény Alajos főhadnagy
Zászlóali orvos: dr. Pogány Antal s. orvos
Gazdászatih. főnök: Vitkay Gyula százados gt.

1. század	2. század	3. század	4. század
parancsnokok:			
Fodor László százados	Weinek Rezső főhadnagy	Csiba István százados	Bedi Gyula százados
szakasz parancsnokok:			
Parragh Gyula főhadnagy	Droppa Béla hadnagy	Riedler Béla hadnagy	Biró Ferenc t. hadnagy
Uher Ernő hadnagy	Schvarzenberg J. t. hadnagy	Pohl Vilmos zászlós	dr. Lakatos Géza t. hadnagy
Huszár Imre t. hadnagy	Steiner Elemér t. hadnagy	Perényi Dezső t. hadnagy	Múth Henrik t. hadnagy
	Verneda László hadnagy	dr. Klinger Gábor t. hadnagy	

Géppuskás osztag parancsnok: Komornik Lóránt főhadnagy.

II. Zászlóalj:

Zászlóaljparancsnok: **nagyváradi Istvánffy Miklós őrnagy**
Zászlóaljsegédtiszt: Schlemmer Ödön főhadnagy
Zászlóalj orvosok: dr. Szilágyi Bertalan npf. főorvos,
dr. Krausz Richárd npf. s. orvos,
dr. Götze Árpád eü. örv.
Gazdászatih. főnök: Quuirikó Domonkos g. hadnagy

5. század	6. század	7. század	8. század
parancsnokok:			
Kacz József százados	Pintér Aladár főhadnagy	Hrehuss Béla százados	Kócsy Elemér százados
szakasz parancsnokok:			
Vargha Tibor főhadnagy	Kékessy Lőrinc főhadnagy	Kintis István főhadnagy	Hadácsy Rezső hadnagy
Baráth Ödön t. hadnagy	Bolyos Benő zászlós	Petracsek József hadnagy	Széll Ferenc t. hadnagy
Szabó Vendel t. hadnagy	dr. Pulay Lajos t. hadnagy	Papp Miklós zászlós	Stieber Ferenc t. hadnagy
Schredl László zászlós	Király József t. hadnagy		Böröczffy Jenő t. hadnagy
	Révész Sándor t. hadnagy		

Géppuskás osztag parancsnok: Csekme Károly főhadnagy.

III. Zászlóalj:

Zászlóaljparancsnok: **sárói Szabó Lajos alezredes**
Zászlóalj segédtiszt: Kálmán Imre főhadnagy
Zászlóali orvos: dr. Balla János ny. főorvos
dr. Haász Gyula segédorvos
Gazdászatih. főnök: Kiszely János százados gt.

9. század	10. század	11. száazd	12. század
parancsnokok:			
Herczegh Géza százados	Silbersdorff Ferenc százados	Pesthy Károly százados	Pokomándy Gyula százados
szakasz parancsnokok:			
Pőcze Dezső főhadnagy	Somogyi Jenő főhadnagy	Nagy Zoltán főhadnagy	Keserü Miklós hadnagy
Wohlberg Mór t. hadnagy	Nagy Antal hadnagy	Szebenyi Gusztáv főhadnagy	Märtz Mátyás t. hadnagy
Ehmann Pál t. hadnagy	Rédhey István t. zászlós	Havassy Jenő t. hadnagy	Salamon Győző t. zászlós
Faragó Frigyes t. zászlós		Borbély Elemér t. hadnagy	
Géppuskás osztag parancsnok: Stolczenberg Alfréd főhadnagy.			

A harctérre felvonult tábori ezredünknek létszáma volt:

72 tiszt
12 tisztjelölt
3365 legénység

Összesen: 3449 ember.

A tábori ezreden kívül a mozgósítással egyidejűleg megalakultak és az alább megadott időpontokban elvonúltak a következő alakulatok:

Augusztus 14.-én a 14. menetezred, amely állt a törzsből, egy géppuskás osztagból, a 31., 46. és a 20. menetzászlóaljból. Az ezredtörzs, a gppo., a 31. mzlj. és a 46. mzljnak 1. és 2. százada Veszprémben alakult meg, a többi Nagykanizsán. A tiszti beosztási táblázat hiányos és csak a következőket tudtuk megállapítani:

Ezr. prnk ... ... kis-sirai Sirsich Béla alezr.
Ezr. sgt. ... ... Schön (Balogh) Béla fhdgy.
Utásztiszt ... ... Györöcskey György fhdgy.
Élelmezőtiszt ... ... Szecsey Sándor fhdgy.
Géppo. prnk. ... ... Petrovits György fhdgy.

31. menetzászlóalj:

Prnk: Gyenes János tj. szds.
1. szd. prnka Foghtűy Miklós szds.
Alantos tiszt Rosenfeld Ármin, Dénes Sándor és Mahler Gusztáv t. hdgyok, Dénes t. zls.
2. sz. prnka Möszl Miklós szds.
3. „ „ Kovács József szds.
4. „ „ Schranz István szds.

46. menetzászlóalj:

Prnk Vecsey Géza őrn.
1. szd. prnka Kutassy Ignác tj. szds.
2. „ „ Steiner Kálmán szds.

Az ezredtörzsnek és a hat elvonuló századnak létszáma volt: 44 tiszt és tisztjelölt, 1678 legénység és 106 ló. A 14. menetezrednek létszáma tehát kb. 3400 főre rughatott. Az orosz harctérre vonult.

Szeptember 3.-án ugyancsak az orosz harctérre vonult a

79. menetzászlóalj.

Prnka Weidner Diesel Ernő őrn.
1. szd. prnka Kovács József fhdgy.
2. sz. prnka Beöthy Dezső fhdgy.
3. „ „ nemes Glatz Viktor szds.

A mzlj. létszáma volt 17 tiszt és tisztjelölt és 820 legény. A 3. szd. Tóváros on alakult és az elvonulásáig ott gyakorlatozott.

Augusztus 11.-én szintén az orosz harctérre vonult a *m. kir. veszprémi 31. népfölkelő gyalogezred* törzse és 3 zászlóalja, 74 tiszt és tisztjelölttel, 3156 népfölkelővel, 112 lóval és 9 járművel. Személyi adatok nagyon hiányosak, mindössze csak az alábbiakat tudtuk megállapitani:

Ezr. prnok volt: Wagner Péter cs. és kir. ezr., az I. zlj-é Pallaghy Dezső 31-es honvéd őrn., a II. zlj-é pedig előbb Vilein Károly, majd Feigl őrnagy. Az I. zlj. sgt-je volt Gerő László npf. fhdgy. Az ezred kötelékébe tartoztak: Pozsgay Kázmér szds, Papp Emil és Morvay Lajos fhdgyok, Bokrossy Viktor és dr. Jánossy József szkv. fhdgyok, Kelemen Zsigmond, Müller Árpád, Misán Ernő hdgyok, Sterz őrmester.

Szerbiába vonult három npf. hadtápzlj és p.: a 31/I. npf. hdtp. zlj az 1919. évi ellenforradalom vértanujának, Lemberkovits Jenő szdsnak vezetése alatt, a 31/II. npf. hdtp. zlj csicseri Orosz Árpád npf. szds prsga alatt és a 31/III. npf. hdtp. zlj Kollák János cs. és kir. ezr. vezetésével. Ez utóbbi zljnak sgtje volt Wilhelm Uldin hdgy. A zlj. kötelékébe tartozott: Ghiczey Sándor, Stangl Gyula, dr. Tóth József, Abonyi Árpád, dr. Barcza Ernő, Feigler Lajos, Forbáth Ernő, Haász Ferenc, Havas Lajos, Heller Miklós, Kóczán Aladár, Porzsolt Ernő, Puhr János, Schultz Vilmos, Stark András és Szulacsek Lajos npf. hadnagyok.

Augusztus 19.-én a tábori ezrednek veszprémi vonatlépcsője 7 órakor Komáromba érkezett. Ötnegyed órás tartózkodás alatt a hozzátartozók serege lepte el a szállitmányt. Ugyanigy volt Budapest—Ferencváros és Kőbánya pályaudvarain is. A ferencvárosi pályaudvaron az egész szállitmány lelkes üdvözlése mellett tartotta eljegyzését Kócsy Elemér százados.

A vonat visszhangzott a nótaszótól. Pintér főhadnagy feleségének nótája: »Szomorú a nyárfa erdő...« hangjai mellett szállt vissza gondolataival Veszprémbe, Kacz Jóska százados pedig mintha a hősi vég telepatikus megérzése diktálta volna: »Vihar a

levelet ide-oda fújja...« nótát sajátitotta ki személyes tulajdonul.

Augusztus 20. »Rengeteg lány van minden állomáson« írja naplójában Király József hadnagy. »Mindegyik virágot ad, levelező lapot kér a harctérről, elhalmozzák a zászlóaljakat virággal, élelemmel, zászlócskákkal és emléktárgyakkal.«

A beérkezés sorrendjében a határállomásra, Orlóra érkeznek a zászlóaljak. Egy a gondolata mindegyiknek. Megállítják a vonatot, kiszállnak, vonalba fejlődnek és felhangzik a vezényszó: »Térdelj, imához!« A zászlóalj kürtös hazafelé fordulva, igaz áhitattal fújja az imajelet. Utána a Hymnus fenséges dallama száll az égnek, még eddig soha nem tapasztalt, mélységes szent átérzéssel. A zászlóalj parancsnokok — rövid, hazafias — buzdító beszédet tartanak, aminek egyöntetü tartalma magában foglalta, hogy hazánk vérrel áztatott földjét nemsokára elhagyjuk. Vegyünk búcsút tőle. Kérjük a mindenható Istent, hogy kivívott győzelem után, azt mielőbb viszont láthassuk. Azután mindannyian egy kis rögöt vettünk magunkhoz. Papirzacskóban a zubbonyunk bal-felső zsebébe rejtettük, a szívünk fölé, hogyha a sors esetleg a hősi halált hozza osztályrészül, szívünket — a messze idegenben is — a magyar föld borítsa.

Ezen az éjjel meghalt X. Pius pápa.

Augusztus 21.-én már osztrák földön haladt az ezred. Vége már a bőségnek, az állomások túlfűtött ünnepies hangulatának, a sok kis lány is megfogyatkozott, a virágaink is fonnyadni kezdtek. Őrülten bátor, eszeveszett huszárrohamok hírei szálltak szájról-szájra. Először hallottuk a »vörös ördögök« legendás hirü harci dicsőségét. Fél egytől fél három óráig tartó majdnem teljes napfogyatkozás nagy érdeklődést keltett. A babonás lelkek megnyugtatása céljából már jó előre jeleztük és megmagyaráztuk ezt az égi tüneményt. Przemysl környékére érkezve, a vonat lassú ütemben haladt a külső erődökön, majd a rohammentessé alakított külvárosokon, a San hidján keresztül. A keleti oldalon a letarolt előtér, a számtalan széles sávokban húzódó drótakadály, a szinte észrevehetetlenül elhelyezett erődítmények élénk érdeklődést keltettek az ilyesmit soha nem látó legénységünk előtt, akik megelégedetten nézték a változatos védelmi berendezéseket. Érdekes, hogy Dobromil-ban magyar npf. tiszt volt a pályaudvar prnok és az őrség balassagyarmati 16-os npf-kből állott. Przemysl-ben tengersok magyar népfölkelőt láttunk.

Az I. zlj 12 órakor érkezett Medyka-ra, az ezred kirakodó állomására. Csakhamar kiszállt a vonatból és 15 órakor már indult is Szechynie—Wola Lacka—Mosciska—Laszki Goscincowe-n keresztül Twierdza-ra, a kijelölt szállás körletébe.

A III. zlj 19 órakor érkezett Medykara és amikor a vonatból kirakodott már sötét este volt. Hrehuss szds szállásszabályozó várta a zljat és közölte azt a parancsot, hogy a zljnak Laszki Goscincowe-re kell menetelnie, de a késői érkezésre való tekintettel a zlj prnk tetszésére bizatott, hogy oda nyomban útba indul-e, vagy a szomszédos Szechynie-n marad éjjelre, és csak holnap folytatja menetét. Sárói Szabó alezr. természetesen az utóbbi megoldást választotta, mert így is korom sötétségben indult a zlj. Már Szechynehez közel járt a zlj, amikor a pu. prnk azt az újabb parancsot hozta, hogy ezredesünk rendelkezése folytán a zlj megállás nélkül folytassa menetét Laszki Goscincowe-re. Szabó alds azonban visszatelefonáltatott, hogy ez már lehetetlen, Szechynie-ben fog éjjelezni és menetét másnap fogja folytatni. Igy is történt.

Augusztus 22.-én 1 h-kor beérkezett a II. zlj is. Hűvös hajnalban, fekete kávé elfogyasztása után, 7 h-kor indult és 10 h 30 p-kor érkezett elhelyezési körletébe, Mosciska-ra.

Az I. zlj menetteljesítménye 21, a II. zlj-é 15, a III. zlj-é 18 klm., ami a három napos vasúti utazás fáradalmai után nem kis feladat volt.

A 41. ho. csapatai a mai nappal az elhelyezési körletüket teljes számban elérték, azonban a ho.-vonat legnagyobb része csak 23.-án rakodott ki Medyka-n és így a csapatoktól lemaradt, ami az élelmezésben súlyos zavarokat idézett elő. A legfontosabb élelmiszer — a kenyér — hiányzott. A ho. vonatának lemaradásával, harckészültségének teljes fokát még nem érte el, amikor már az előre gyülekeztetésre szóló parancs megérkezett és a ho. megkezdte előnyomulását.

III. fejezet.

Első támadó előnyomulásunk

1914. augusztus 23.-tól — szeptember 2.-ig.

AZ ÁLTALÁNOS HELYZET. AZ ELŐREGYÜLEKEZÉS.

A teljes harckészséget leghamarább az 1. hds., utána a 4. hds érte el. Legkészületlenebb volt a 2. hds., amelynek jó része a déli harctérről csak augusztus végére tudott beérkezni.

Az 1. hds. előnyomulási sávja: a Wisztula—Wieprz közötti terület, iránya pedig Lublin volt, mig a 4. hds. Wieprz és Bug közötti területen Cholm irányába nyomult előre.

Mindkét oldali támadó előnyomulásból a saját 1. és az orosz 4. hadseregek között a Krasnik-i, a saját 4. és az orosz 5. hadseregek között pedig a Komarów-i ütközet keletkezett.

A 3. hds. egyelőre Magierów—Zolkiew—Kulików és Lembergtől keletre fekvő területen, szóval Lemberg tágabb területén gyülekezett, azzal a feladattal, hogy onnan a 4. hds. jobb szárnyát, keleti irányból jövő támadással szemben biztosítsa. Feladatát ugyancsak támadó szellemben kellett megoldania, ami után északi irányba való alkalmaztatása volt tervbe véve.

A 3. hds. ennélfogva egész figyelmét kelet felé fordította és összes előkészületeit — így a földerítést is — ebbe az irányba vezette be, aminek azután

az volt a következménye, hogy a Lemberg—Bug—Luck által határolt háromszög, — ami a 3. sz. mellékleten bevonalkázva van, — figyelmen kivül hagyatott és földerítetlen maradt. Azonkívül, a szétágazó támadási irányok következtében, a 4. és 3. hds. között egy — a támadás előrehaladtával — mindjobban kiszélesedő űr támadt.

Ezért történhetett meg az, hogy az orosz lovasság a gyenge határvédő osztagokon keresztül, augusztus 17.-én Rawa—Ruszka, augusztus 19.-én pedig Przystan vidékére akadálytalanul előnyomulhatott és e helységek birtokában felderítését úgy a 4. mint a 3. hds. irányába kiterjeszthette. 23.-án történt elindulásunkkor az ellenségről közölt hirek ezekről a lovas betörésekről szóltak.

A haditervek fejezetében fölemlítettük, hogy a San-Dniester vonalról való támadó előnyomulás végzetes elhatározás volt. Mielőtt — az általános előretörés keretében — elhelyezési körletünket mi is elhagynánk, rámutatunk ennek a véleménynek az alapjaira.

Az orosz fővezér, Nikoláj Nikolajevics, magyarul Miklós nagyherceg; az orosz »Délnyugati arcvonal« parancsnoka pedig Iwanow tábornok, cári főhadsegéd volt. Az orosz fővezérlet támadását, abban a tudatban indította meg, hogy a Monarchia — az eredeti tervnek megfelelően — hadseregeit Galicia határa mentén vonultatta föl, ezért a legerősebb két seregét — a 3. és 8. hds.-ét — már augusztus 18.-án, a 4. és 5. hadseregeit pedig pár nappal később elindítva, kétoldalu átkarolással akarta a magyar—osztrák seregeket bekeríteni. Az orosz fővezérlet azt hitte, hogy »orkánszerű« előnyomulásának a Monarchia vegyes összetételű, tarka seregei ellentállni nem lesznek képesek és oly súlyos csapást mérhet ránk, ami után már nyugodtan fordulhat — teljes erejével — Berlin ellen.

Mármost, ha Conrád a San-Dniester alkotta kiváló védelmi vonalon megáll, minden valószinűség amellett szól, hogy a nehézkes, irányukból nehezen kimozditható orosz seregek, a 3. számú vázlaton feltüntetett nyilak irányában előre nyomulva, 8—10 nap mulva Lemberg—Przemysl vonalában rendkívül veszélyes módon összezsúfolódnak és így a magyar-osztrák — pihent és ezalatt az idő alatt teljesen fölkészült — hadseregeknek alkalmuk lehetett volna az orosz tömegek bekerítésére és egy valóban döntő győzelemre. Igen valószínűsíti ezt a lehetőséget az a körülmény is, hogy Iwanow valóban gondolt erre az esetleges összezsúfolódásra és ennek elhárítására Miklós nagyherceg elé javaslatokat is terjesztett, aki azonban ezt az előterjesztést azzal utasította el, hogy a kiadott irányelveken már semmiesetre sem lehet változtatni.

A Przemysl-ben székelő Hadsereg Főparancsnoksághoz (HFP) befutott hirek, amelyek közül döntő befolyással volt az akkoriban leghíresebb repülőnknek — Banfield főhadnagynak — jelentése, azonban azt a szivesen fogadott helyzetet rögzítették a vezérkar főnökének felfogásába, hogy keletről semmi veszedelem sem fenyeget, ellenben északon óriási erők gyülekeznek, amelyeknek Krasnik-nál megjelent csapatai csak leplezés céljára előretolt testeket képeznek.

A megalkotott kép, amint látjuk, teljesen hamis volt és balsorsunk úgy akarta, hogy Conrád e tévedésére — augusztus hó 27.-én — csak akkor ébredjen rá, amikor a helyzet megmentésére megtett nagyszabású, de éppen oly kockázatos intézkedései már elkéstek.

A kitünő védelmi vonalat tehát elhagyta és hogy az orosz erőket mindenképen magára vonja, az egész vonalon támadásba ment át.

Augusztus 23. Mai nappal megkezdődött a három napos Krasnik-i csata.

A 4. hadseregnek nagyobb ívet kellett meghaladnia az északra való felkanyarodásban és így még pár napi távolságra volt a vele szemben közeledő orosz 5. hadseregtől.

Az orosz 3. és 8. hds. a mai napon már zömével is átlépte Galicia határát.

A 41. h. ho. még a 3. hds. kötelékébe tartozott. A 3. számú vázlaton feltüntetett alkalmazása még kétséges volt. Egyelőre a Lemberg körletébe való előregyülekezés keretében, 25.-én estig Magierów-tól keletre eső magaslatokat kellett elérnie. A 41. h. ho. ezt a feladatát 3 napi menettel teljesítette.

Ezredünknek elhelyezési körletéből kiinduló első napi menetcélja Twierdza—Siedliska—Rogozno-n keresztül Jaworów volt. 23.-a vasárnapra esett. Az ellenségről csak annyit tudtunk, hogy lovassága és gyalogsága betört Rawa Ruska-ba és ezért ellenséges lovas járőrök vagy kisebb lovas csapatok megjelenésével számolnunk kell. Az indulás előtti »Tölteni tölts!« már komoly hátteret adott utunknak, ami nagy hőségben, de minden ellenséges behatás nélkül telt el. 4 h-kor indultunk, 12 h-kor Rogozno-n hosszú pihenőt tartottunk és 17 h-kor kiadós záporesőben érkeztünk Jaworów-ba, ahol laktáborba szálltunk, étkeztünk és a gazdasági hivatalok — aprópénz hijján — zsoldelőlegeket fizettek. A 28 km-es menet, hullámos terepen haladó mély homokos, karban nem tartott kocsiúton, nagy és igen fárasztó volt. A Jaworów-ba érkeztünkkor megindult záporeső az utakat alaposan tönkre tette.

Augusztus 24.-én 6 h-kor indulva, 17 km-es teljesitménnyel, Zaluze—Jazów str.—Batogi—Pelynie—Kurnikin keresztül Brzeznia wk-re meneteltünk. A II. zlj baloldalvéd volt. Jazów str.-tól kezdve az út ismét homokos, nehezen járható és órák hosszat tartó erdei út volt, ami a csapat erejét erősen igénybe vette. A vonatok lemaradása miatt, a nagy fáradalmak megkívánta bőséges táplálkozás helyett, a II. és III. zljnál csak húskonzervet fogyaszthattak, az I. zlj pedig a helyszinen szerzett sertést vágatott le.

Megérkezésünkkor ddr. prnkunk — Schamschula tbk — azt a parancsot kapta, hogy a ddr. menetét azonnal folytassa és 25.-én hajnalban a Magierów-tól Ny-ra fekvő magaslatokat érje el. Ddrprnkunknak — a csapatok kimerült állapotával, a hiányos és késői élelmezésével indokolt — kérelmére a fenti rendelkezést odamódosították, hogy a megjelölt menetcélt 25.-én 8 h-ra kellett elérnünk.

A mai napon Brody és Tarnopol környékén erős ellenséges csapatok törtek át a keletgaliciai határon. Tudjuk, hogy Conrád ebből az irányból csak alárendelt jelentőségű orosz erők közeledésével számolt s ezért, amikor a 3. hds. prsgot arra utasitotta, hogy a betört ellenségre döntő csapást mérjen, ugyanakkor a 3. hds. északnyugati szárnyán gyülekező, a 3. és 8. gy. ho.-okból álló XIV. hdt.-t és a 41. h. ho-t kivonta

e hds. prsg. kötelékéből és ezt a csoportot a 2. lov. ho-lyal megerősítve, József Ferdinánd prsga alatt

augusztus 25.-én a 4. hds. prsg rendelkezésére bocsájtotta. Ennek az intézkedésnek, uj hds. csoport képzésnek magyarázata abban rejlik, hogy bár a HFP. ragaszkodott a 4. hds. támadó föllépéséhez, mégis belátta, hogy a 4. és 3. hds-eknek szétágazó támadási iránya miatt, e két hds. között egy veszedelmes ür tátongott, amelynek betöltése és a 4. hds. jobb szárnyának biztositása volt — legalább is egyelőre — József Ferdinánd fhg hds. csoportjának a feladata. Közvetlen feladataként pedig a 4. hds. keleti szárnya mögött lépcsőben akként kellett csoportosulnia, hogy a Búg felé biztositva, egyenest északra Hrubieszów felé tudjon előretörni.

A mai napon, hajnali 2 h-kor történt ébresztő után, 3 h-kor indulva az ezred megosztva menetelt. A II. zlj. a Schamschula tbk. prsga alatti menetoszlop végzlja volt. (20/II. III. 31/II.) Ez a menetoszlop Wiszenka ml-an át menetelt a Magierów-tól Ny-ra fekvő magaslatokra.

Ezredünk I. és III. zlja, valamint a 20/I. zlj Weeber ezr. vezetése alatt, mint baloszlop, Bydun—Szczerzec—Srodek-en keresztül menetelt a fent megnevezett magaslatokra. A Weeber csoport 9 h-kor Szczerzec-en hosszú pihenőt tartott, ahonnan — ujabb irányitás után megindulva — 19 h 45 p-kor Kamienna Gora magaslataira érkezett és tábori őrsökkel biztositva a ddr. prsg és a 20. ezr. Kamienna Gora-n, a 31. ezr. prsg és a II. zlj Ivance-n, a III. zlj. Grabnikin és az I. zlj Boholotice-n táborba szállt.

A mai menetteljesítmény zászlóaljak szerint 24—28 km volt. Ezzel a teljesítménnyel a 41. h. ho. első feladatának megfelelt. Az előregyülekezés befejeződött és most az északi irányba való támadó előnyomulásunk következett.

A legénység nélkülözhetetlen és fő élelmi szerének — a kenyérnek — hiánya nagy gondot okozott. Az erőltetett és nagyon kimerítő menetek bőséges étkezést követeltek. A »hazai« már elfogyott. A különféle rögtönzés kielégitő eredményre nem vezetett. Pénzünk nem lévén, requiráláshoz folyamodtunk, amit nyugtákkal födöztünk. Később ebből fejlődtek ki a »nyugtával dicsérd a napot« szövegű kiváló értékű bon-ok.

A mai nappal a Krasnik-i csata sorsa eldőlt. Az 1. hds. több ezer sebesületlen orosz foglyot ejtett, két zászlót, sok ágyut és géppuskát zsákmányolt. Az arcvonala előtti orosz csapatok visszavonultak.

Ugyancsak a mai napon megkezdődött a Komarów-i csata, miért is József Ferdinánd hds. csop-jának feladata azzal bővült ki, hogy a 4. hds. jobb szárnyán való beavatkozással a döntést előidézze. Hds-ünk kettős feladatának keretében a 41. h. ho.-nak, mint a balszárny ho.-nak, 26.-án Uhnów—Karów—Michalówka—Zaborze területét kellett volna elérnie. Az akkori parancsadásra és a csapatok erőállapotára jellemző, hogy a hds. prsg a megadott fenti menetcélok eléréséhez nem ragaszkodott, hanem intézkedéseiben már eleve megengedte, hogy a ho. esetleg csak az előcsapataival törekedjék Michalówka-t elérni, zömével pedig legalább is Zaborze—Hujcze—Budy—Hole Rawskie körletbe nyomuljon elő.

Augusztus 26.-án Schamschula tbk. parancsőrtisztje kiséretében korán reggel a főörsöket megszemlélte. 5 órakor a tábori őrsöket bevontuk. A késői eligazitás következtében csak 7 órakor indultunk. A késői indulás egyáltalán nem volt célszerű. Nyár volt. A korai órák hűvös és a menetelésre alkalmasabb ideje kihasználatlanul, ácsorgással telt el. A menet legnagyobb részét a hevesen tűző nap hevében kellett végrehajtani, ami természetesen a fáradalmakat hatványozta.

A 82. ddr-nak — Zamek—Lipnik-en át — Zaborze-t kellett volna elérnie, azonban útközben minden eddig kiadott intézkedés megváltozott.

Menetközben kapta u. i. a hds csop. prsg azt a hirt, hogy egy orosz hdt Sokal—Radziechów—Cholojów körletbe, vagyis hds. csoportunktól északkeletre, érkezett. A hds csop. prnk Mosty—Wielkie környékén egy ütközet lehetőségével számolva, a hds. csoport *összevonását* rendelte el. A kiadott intézkedések szerint a 41. h. ho.-nak Lipnik—Budy körletéből Butyny-re kellett irányt változtatnia, ami nem ment minden surlódás nélkül, azonkívül ezzel a menetvonal jelentékenyen meg is hosszabbodott.

A taliga és karban nem tartott kocsiutakon, részben pedig a terepen végrehajtott menetteljesítmény a mai napon 34—37 km-t tett ki.

A csapatok holtra fáradtak, a vonatok meg lemaradtak és ezért a csapatok erőállapotát a nagy menetteljesítményekkel fordított arányban levő hiányos élelmezés is erősen megviselte. Az intézkedések többszöri megváltoztatása kikezdte a felsőbb vezetésbe vetett bizalmat. Sulyosbította a helyzetet, hogy az intézkedések alapjául szolgáló hír hamisnak bizonyult és az elviselt fáradalmak céltalansága nyilvánvalóvá vált.

A hds. csop. összpontosítása után szükségessé vált szétvonás pedig ujabb felesleges meneteket eredményezett.

Ezredünk Lipnik-nél kapta az irányváltoztató parancsot, aminek végrehajtása során a további menetcél, Senkowice— Fediuki—Hujcze—Grzeda — Wulka Mazówiecka-n át, Przystan volt. Senkowice-től kezdve elővéd a II. zlj a fenti menetvonalon, a III. zlj pedig mint baloldalvéd Zaborze-n keresztül az erdő szegélye mentén kisérte az ezred északi oldalát.

17 órakor a ddr Wulka Mazówiecka-t elérte. Kiemelendőnek tartjuk, hogy itt újból Schamschula tbk. volt az, aki a csapatok kimélésére a magasabb prsgok figyelmét felhivta. A ho. parancsnoknak jelentette a csapatok megviselt állapotát, aki azt tudomásul vette, azonban a hdt parancsára és a feltételezett ellenséggel való találkozásra való tekintettel, a menetnek Przystan-ra való folytatását elrendelte.

Az ezred 21 és 24 óra között holtfáradttan, 37 km-es menetteljesítmény után érkezett Przystan-ra, ahol a 4. számú vázlat szerinti helyzetben éjjelezett. Itt Schamschula tbk. jelentette, hogy a dandárja másnap délig nem menetképes.

Figyelemre méltó, hogy az első parancs szerint kijelölt körlet az éjjelezési állomásoktól átlagban 34 km. távolságban feküdt, de a csapatok erőállapotára való tekintettel a hdsprsg nem ragaszkodott ennek eléréséhez és most, egy hamis hir alapján, 37 km-t meneteltek a csapatok.

A katonai szakirodalom megállapítása szerint ez a nap a m.-o. hadseregek és így az egész Monarchiának sorsdöntő napja volt. Mai nappal befejeződött

a Krasnik-i ütközet, a már jelzett eredménnyel és az 1. hds. üldözésbe ment át. Eredménnyel kecsegtetett a Komarów-i csata, amelybe döntő hatással mi indultunk a beavatkozásra. Azonban a 3. hds. a Zlota Lipa mellett súlyos vereséget szenvedett. A HFP. a vereséget nem a mindjobban kibontakozó orosz túlerő nyomasztó súlyának, hanem a rossz vezetésnek tulajdonította. A veszély nagyságát még mindig nem tudta felismerni. A 3. hds-t újabb támadásra utasitotta, sőt eddigi feladatait még meg is szaporította, pedig az erőviszony ekkor itt a következőképen alakult:

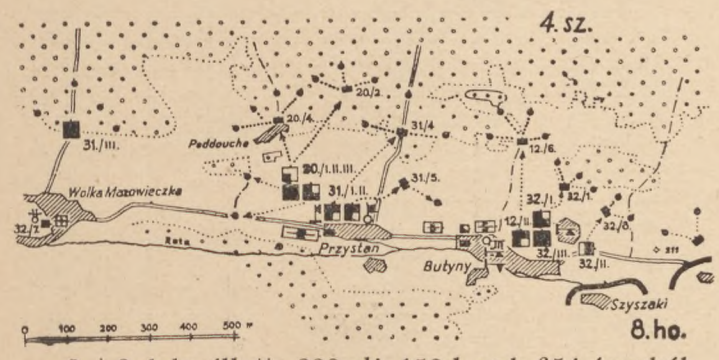

3.+2. hds. állott: 233 zlj, 158 l. szd, 654 ágyuból. Orosz 3.+8. hds. állott: 320 zlj, 216 l. szd, 1251 ágyuból.

A számokban kifejezett nagy orosz fölényt elviselhetetlen nyomássá fejlesztette az orosz tüzérségnek jobb minősége és úgy ennek, mint a gyalogságának célszerűbb harcmodora.

A mai napon kinálkozott az utolsó alkalom a haditerv megváltoztatására és ebben rejlik ennek a napnak nagy jelentősége.

*

Augusztus 27. Az általános helyzet hds. csop-unk előnyomulásának úgy az irányára, mint annak ütemére elhatározó befolyással volt. Északi—északnyugati irányba való erőteljes előnyomulásunk a nyugati irányba bekanyarodott 5. orosz hds.-nek oldalába és hátába vezetett. Ennek szemléltetésére szolgál az 5. számú vázlat, amelyen feltüntettük a 4. hds. jobb szárnyán a mai napon kialakult helyzetet, továbbá József Ferdinánd hds. csop-jának 26.-áról 27.-ére virradó éjjelezési helyzetét, a 28.-án délelőtt a Solokija folyó mögötti felvonulását és az innen történt előretörésének — a nyilakkal jelzett — valóságos irányait. A nyilak végei a 28.-án délben elért helyzetet mutatják és beavatkozásunknak jelentőségét annak döntő hatását szemléltetően érzékeltetik. A fentiek ismerete ezredünknek északi irányba haladó harcainak értelmét is megadja.

A harcok folyamán minden gondolkodó harcos számtalanszor föltette azt a kérdést, hogy a dolgok menete min alapszik? miért történnek a sokszor oly érthetetlen és megmagyarázhatatlan intézkedések, azoknak mi az előidézője? Annak idején föltett kérdéseinkre őszinte választ sohasem kaphattunk. Ez okból szükségesnek tartjuk — különösen az első harcbalépésünket befolyásoló — összes körülményeknek kissé részletesebb ismertetését.

A harcban álló 4. hds-nek legszélsőbb keleti gyalog csapata a 15. gy. ho. volt, amely a szatmárnémeti 5., az ungvári 66., az egri 60. és a munkácsi 65. közös hds-beli gyalog, a miskolci és kassai tüzérezredekből állott, a ho. lovassága pedig a nyiregyházi huszároktól volt beosztva. Ez a szintiszta magyar ho. br. Wodiansky altb. vezetése alatt 27.-ére kitűzött feladata szerint a Pukarzów-i magaslatokra tört, mig tőle keletre a 6. és 10. lov. ho.-ból álló Wittmann lovas hdt. azzal a feladattal nyomult előre, hogy a 15. gy. ho.-nak és ezzel a 4. hds-nek jobb szárnyát biztosítsa.

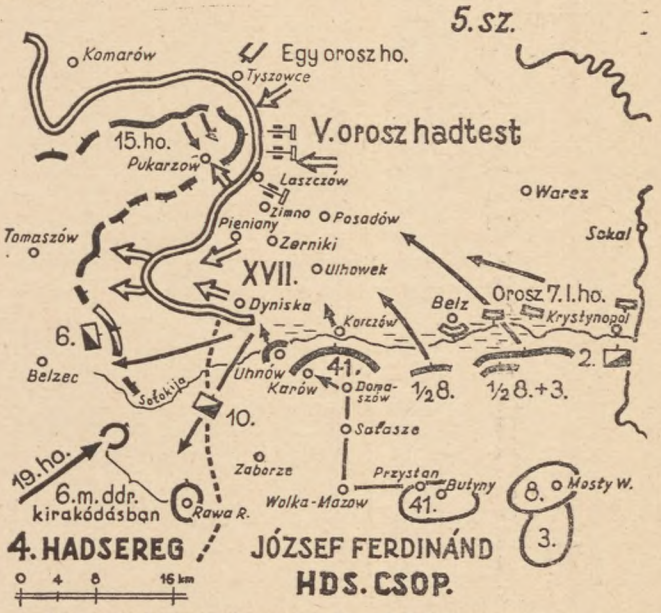

Minket közelről érdekel az a körülmény is, hogy a 6. lov. ho. vezérkari főnöke rövidi Maxon Lajos vk. alezr. volt, aki később, 1916. és 1917. évben, 9 hónapon keresztül vezette ezredünket.

A Wittmann lov. hdt. feladata értelmében 26.-án Ulhówek—Krzewica körletből északi irányban Telatyn-ra vett irányt, de még Telatyn elérése előtt orosz gyalogságra bukkant. Ekkor Maxon alezr. javaslatára a 6. lov. ho. lóról szállt, tüzérségének támogatásával 22 és fél lov. szddal gyalog tűzharcban az ellenséget megtámadta és azt Posadów-tól keletre fekvő magaslatokra visszaszoritotta. A közben erősítéseket kapott és igy túlerőssé vált ellenséggel szemben további sikereket elérni már nem volt képes.

Wittmann altb. a békeidőkben szélsőséges hive volt annak a felfogásnak, ami: »Kard a marokban, karabély a háton!« mondatban sürithető össze. Ez a felfogása megmaradt a háborúban is és elképzelhető, mily nehézségekbe ütközött gyalog tüzharc engedélyezésére birni. Ezzel szemben Maxon vk. alezredes elve volt: »Karddal vagy karabéllyal való harc egyenlő értékü. Nagy lovas testek rohamai egymás ellen ritkaság!« Ezért Maxon Lajos altb. büszkén nézhet vissza erre az általa kezdeményezett teljesitményre és a veszprémi 31. honvéd gyalogezred minden tagja teljes együttérzéssel és igaz örömmel olvashatja ezeket a sorokat, mert osztatlan szeretettel körülvett volt ezredparancsnokunk e gyalog támadás megszervezésével a nagyobb lovastestek alkalmazásában úttörő volt. A külföldi katonai szakirodalom is sok cikkben foglalkozott ezzel a vállalkozással és a teljesitményt a legnagyobb elismeréssel méltatta. Ennek az ezideig szokatlan kezdeményezésnek jelentőségét akkor értékelhetjük a legjobban, ha arra gondolunk, hogy a lovastesteknek a jövő háborújában való alkalmazásának irányára nézve az a

törekvés, hogy megfelelő harckiképzéssel, harceszközök beosztásával, a lovastestek átütő erejét emeljék és igy gyalog tűzharcra alkalmassá, a gyalogság támadó erejét megközelitő értékűvé tegyék. Azonban a lovasság akkori kiképzése és tradiciója mellett nagy elhatározás kellett ahhoz, hogy békebeli vörös és kék egyenruhában, kevés tölténnyel és szurony nélkül, elsáncolt ellenséges gyalogságot, lóról szállt lovassággal megtámadjunk.

27.-én — azaz a mai napon — reggel háromnegyed öt órakor a 7. orosz ho. elővédje a Tarnoszyn-ban éjjelező és az előző napi teljesitményektől elcsigázott, gyengén biztositott, 10. l. ho.-on gyalogsággal és tüzérséggel rajtaütött, azt szétugrasztotta. Ez a lovas hadosztály a 4. hds. harcaiban többé már részt sem vett, mert a hds. mögött való gyülekeztetése és kiegészitése után a 3. hds. kötelékébe osztatott. E szerencsétlen esemény következtében a 6. l. ho.-nak is visszavonulnia kellett és igy a 15. gy. ho. keleti oldala védtelenné vált. Bár a 6. l. ho. körültekintő figyelme odáig terjedt, hogy a 15. gy. ho.-t egy vezérkari tiszt odaküldésével a történtekről tájékoztatta, az események a felsőbb vezetőség előtt egyelőre mégis ismeretlenek maradtak és úgy Auffenberg, mint Conrád annyira kedvezőnek itélte meg a 4. hds. helyzetét, hogy József Ferdinánd hds. csop-ját ismét a 3. hds. parancsnoksága alá rendelték, amely azt Zolkiew—Kamionka Strumilowa—Radziechów-ból közeledő ellenség felfogására irányitotta.

Az éj folyamán a HFP. azonban megváltoztatta szándékát és előző parancsát hatálytalanitva hds. csop-unkat ujból a 4. hds-hez osztotta be. Mire azonban ez a rendelkezés megérkezett, József Ferdinánd főherceg — nehéz szivvel — már kiadta az eddigi menettel ellentétes irányú parancsát, amelynek értelmében csapatai — délkeleti irányba — részben már meg is indultak.

A 15. gy. ho. helyzete ezalatt rendkivül válságosra fordult. Ugyanis a Pukarzów-i magaslatokra való előnyomulás közben e ho.-t az oldalában és hátában megjelent orosz csapatok megtámadták. A ho. egyes részeivel hátra arcba fordult és ellentámadott, ami kezdeti sikerrel járt ugyan és az oroszok keleti csoportját vissza is szoritotta, de a három oldali körülzáráson ez már nem segithetett. A ho. parancsnoka, amint a válságos helyzetére ráébredt, idegei fölötti uralmát elveszitette, a csapatok vezetés nélkül maradva, parancsok hiján estére Pukarzów-nál gyülekeztek és ott teljesen összezsúfolódtak. Ez a körülmény a visszavonulás keresztülvitelét lehetetlenné tette és 27.-ről 28.-ra virradó éjjel teljes katasztrófára vezetett. A ho. kétségbeejtő helyzete ellenére is hősiesen felvette a harcot, de 70%-os veszteség után csak töredékeivel tudta magát az ellenségen átvágni és nyugati irányba visszavonulni. A ho. parancsnok kétségbeesésében főbelőtte magát, a vezérkari főnöke pedig a hősi halát keresve, puskát ragadott és az ellenségre vetette magát. A 4. hds. jobbszárnyán a helyzet tehát válságosra fordult.

Mint minden rosszból, úgy a leirt eseményekből is, azért egy előny származott. Az orosz V. és XVII. hadtest a könnyü siker lázában teljes erejével gondtalanul fordult nyugati irányba és a hátába közeledő ellenséges erők nagyságát megállapitani elmulasztotta, azok jelentőségét lebecsülte. Igy azután József Ferdinánd főherceg nagyszabásu támadó fellépése az oroszokat teljesen meglepte.

József Ferdinánd fhg. hds. csop-ja következő hadműveleteinek, benne a mi harci tevékenységünknek is, a vázolt harcesemények adják meg a keretét és jelentőségét.

A 41. h. ho. reggel félnyolcig 3 hadtest intézkedést is kapott. Az első 26.-án 21 h 30 p.-kor érkezett és a *délkeleti* irányba való visszafordulásról szólt és arról tájékoztatott, hogy a Solokija vonalban, Krystynopol és Belz között, az átjárókat ellenséges lovasság és gyenge erejü gyalogság tartja megszállva, ami a tényleges helyzetnek valóban meg is felelt.

A második -tulajdonképen csak menetintézkedés- az elsőt hatályon kivül helyezte és az előnyomulást ujból északi irányba terelte. A ho. egyes részei azonban már délkeleti irányban utban voltak és Szyszaki-Butyny-nál a Rata-n átkeltek. A menetben lévő csapatokat nyomban megállittatták és elrendelték, hogy az északi irányba elrendelt földerités bevezetéséig elért helyeiken maradjanak.

Ezalatt ezredünknél a következő események történtek. Már kora reggel északi irányból felmorajló ágyudörgést hallottunk.

5 h 30 p-kor a III. aljunkat a baloldalvéd viszonyból az ezredhez való csatlakozásra utasitották, mire a zlj Przystan-ra elindult és 7 h 30 p-kor az ezredhez bevonult. Közben 6 h 15 p-kor az I. és II. zljunk Przystan-tól egyenest É-ra Pawlowska Ga irányába utbaindult, de alig haladt vagy 2 km távolságra, amikor ujabb paranccsal e zljakat éjjeli táborozó helyükre visszarendelték, jelezve, hogy ott 8 h-kor ujabb intézkedéseket fogunk kapni. A bizonytalanság teljes volt.

7 h 15 p-kor a két zlj ujra a kiindulási helyére érkezett és ott a jelzett parancsra várt, miközben legénységünk a földekről burgonyát és tengerit harácsolt, rögtönzött tüzön sütött-főzött, majd hust és élelmiszereket vételezett föl. Az ide-oda való menetelést természetesen nem hagyta szó nélkül, mint mondták: »kár volt éjjel előre, nappal meg visszamenni.« Jobb hiján a tisztek azzal nyugtatták meg őket, hogy ilyesmi bizony a háboruban megesik.

7 h 10 p-kor érkezett a ho-unkhoz a harmadik parancs, amely a 27.-ére szóló következő legujabb intézkedéseket tartalmazta: »Az ellenség — látszólag egy gy. ho. — erős lovassággal, valószinűleg megerősitett, ütegeivel pedig fedett állásokban, a Solokija mélyedés É-i partja mentén áll. A hidakat az oroszok lerombolták. Ezenkivül az ellenségről még csak annyi ismeretes, hogy Mosty Wielkie-től légvonalban 21 km-re DK-re fekvő Kamionka Strumilowa-t elérhette.

A XIV. hdt (ez a J. F. hds. csop-ot jelenti) 27.-én a támadást a Solokijan át Belz főiránnyal fogja végrehajtani... stb.«

Az idézett intézkedésben az a feltünő, hogy ezúttal az ellenséges csapatok erejét milyen nagyra értékeli, holott az alapul szolgáló földerités eredményében semmi változás sem történt.

A támadáshoz való csoportositást az 5. számu vázlat ábrázolja, ehhez csak még azt fűzzük hozzá, hogy a 3. és a ½ 8. gy. ho. a Roth, a 41. honvéd valamint a 8. ho.-nak másik fele pedig a Kirchbach csoportot képezte.

A 41. h. ho. prsg a már régóta menetkész csapatokat, szóbeli paranccsal, Przystan—Wólka—Mazowiecka-Salasze-Domaszów iránnyal, 8 h 30 p-kor a következő beosztással inditotta utba:

Schamschula tbk. prsga alatt a 31. h. gy. ezred a 12/II. tü. osztállyal képezte az elővédet, ezt követte 2000 lépés távolságra Tanárky ezr. prsga alatt a főcsapat, amely a 20. 32. 12. gy. ezredekből, a tűzérség zöméből, a ho. lovasságból, az egészségügyi intézetből és 2 munkásszázadból állott.

A menet alatt a ho. prsgunkhoz a 4. hds. jobb szárnyáról szóló egy helyzetértesités érkezett, amelyben azonban még szó se volt a Wittmann hdt-nél történtekről, a 15. gy. ho. válságos helyzetét se ismertette és mindössze csak arra volt jó, hogy a 4. hds. jobb szárnyának fölkeresésére, valamint a földerités kiegészitésére alapot szolgáltatott.

10 h 30 p-kor ho. prsgunk a csapatok kimerült állapotára való tekintettel és hogy a dut. várható harcok előtt a csapatok élelemhez juthassanak, biztositott megállásban, hosszu pihenőt rendelt el. A pihenő alatt a III. zlj-a 9. szdot 1000 lépésre előretolva Wolka Mazowiecka-tól É-ra az erdő szegélyén, az I. és II. zljunk pedig a III. mögött 800 lépésre állott. A ho. zöme Wulka Mazowiecka-n, a 12. h. gy. e. pedig Przystan-ban pihent.

Itt jutott végre ezredünk az első kenyérszállitmányhoz és a hosszupihenő alatt azt szétosztva megebédelt.

11 h 50 p-kor a hadtest prsgtól az a parancs érkezett, hogy a ho. menetét szüntesse be és egyelőre pihenjen. A ho. helyzete a parancsnak éppen megfelelt. Ugyancsak ebben az időben érkezett a hoprsghoz egy lovas járőr jelentése, amely a Wittmann lov. hdt. harcait, annak eredményét ismertette és igy a ho.-unk az ellenségről megközelitően pontos értesülést szerzett.

A hdt. prsg a pihenőt nem a csapatok erőállapotáról kapott jelentések hatása alatt, hanem azért rendelte el, mert a HFP. a hds. csop-ot ujból délkeletre — a 3. hds. kötelékébe — akarta visszairányitani. A távbeszélőn megindult tárgyalások végre is azt eredményezték, hogy hds. csop-unk a 4. hds. kötelékében végérvényesen meghagyatott.

Ismerjük már, hogy e huza-vona és alkudozás ideje alatt a 15. gy. ho. helyzete válságosra fordult. Minderről a felsőbb vezetőségnek sejtelme sem volt, mert a 15. gy. ho. kétségbeesett jelentéseinek hitelt nem adott és azon vitatkozott, hogy József Ferdinánd fhg haderejét északon, vagy délen alkalmazza-e ?

Ujabb jelentésekre a 41. h. ho. a 4. hds. jobb szárnyának helyzetét kezdte tisztán látni és türelmetlenül várta az intézkedések kiadását.

Az akkori összekötő és jelentő szolgálat jellemzésére 4. hds. prsg.-nak a helyzetről alkotott felfogást kifejező intézkedését az alábbiakban ismertetjük.

12 h 30 p.-kor József F. hds. csop-ja a 4. hds. prsg-tól a következő intézkedést kapta: »Egy erős ellenséges oszlop valószinüleg Sokalról Belz felé előnyomulóban van.

A hds. ma Rzecyca- Grodyslawice-Komarów stb. vonalat érte el, ahonnan a József Ferdinánd fhg. csoportjának előreláthatólag VIII. 29.-én történő bevonulása után, az általános támadást Cholm irányában fogja folytatni.

A VI. hdt jobbszárnya (15. és 27. ho.) a Rachanietől északkeletre fekvő magaslatok vonalában, hozzá jobbról csatlakozva a 6. menetddr. a Rzecyca-tól északra fekvő magaslatokon, jobb szárnyával Rzecyca keleti szegélyén, szivós ellenállásra rendezkednek be.

A lov. hdt. elsősorban a VI. hdt jobbszárnyának megállapodását leplezi azután Krylow-Sokal-Belz irányába felderit.

József Ferdinánd Fhg saját csoportját 28.-án estig, Korczów-tól északkeletre fekvő területen a XVII. hdt-tel egyesitse és készüljön föl arra, hogy a továbbiakban minden olyan ellenséges támadást, amely a hadsereg jobbszárnyát fenyegetné, déli irányból oldalba fogjon, ezért a XVII. hdt-tel Belz-et még augusztus 27.-én érje el.

A 2. lov. ho Krylow-Hrubieszów-Wladimir Wolynsk felé deritsen föl.«

A rendelkezésből kiviláglik, hogy a 4. hds. prsg a saját csapatainak helyzetét nem ismerte; a jobbszárnyát fenyegető nagy veszélyről sejtelme sem volt; a felderitésnél még mindég a Wittman hadtesttel szá mitott; az ellenségről teljesen hamis képet alkotott, rendelkezései nemcsak az ellenséges, de a saját helyzetnek sem feleltek meg és igy azok kivihetetlenek voltak.

Csoport parsgunk a rendelkezésben foglaltakat a helyzetnek megfelelő valóságos adottságoknak tekintette, ezért a 41. h. ho. jelentését figyelemre sem méltatta és igy hamis alapra épitve

16 h 15 p.-kor az alábbi módon intézkedett:

»Ellenség — legalább egy gyalog ho. és erős lovasság — Sokal-Krystynopol-Belz-Posadów területen állapittatott meg. A Solokija hidak legnagyobb része le vannak rombolva, az átjárókat pedig kisebb ellenséges osztagok tartják megszállva. Az ellenséges előkészitett védelmi állás Krystynopol és Belz között a Solokija, továbbá Machnówek irányában a Rzeczyca patak északi partján, onnan Wasylów-Posadów vonalban huzódik.

A 4. hds jobbszárnya (6. menetddr.) Rzeczyca község, Grodyslawice vonalában megerősitett védelmi állásban van.

A hadtest (ez alatt a J. F. hds. csop. értendő) augusztus 28.-án támad, átlépi a Solokija-t és birtokába veszi a Korczów-Belz vonalától északra eső területet, ehhez még *ma,* lehetőleg a sötétség beállta előtt, a 2. lov. ho. Mosty Wielkie-n, a 3. gy. ho. főerejével balra Hrusza 190-211-213 vonalban, a 8. gy. ho. egy ddra és egy tüzérosztálya Tehlow-tól délre,

Kirchach altbgy pedig a 8. ho. fennmaradó részével és a 41. h. ho.-lyal Domaszów-Karów környékén úgy helyezkedjék készenlétbe, hogy VIII. 28.-án 3 h-kor a támadás kezdetét vehesse.

A 3. ho. erős tüzérségi előkészitéssel a Belz-Osztrow-i szakaszra támadjon és iparkodjék lehetőleg nagy ellenséges erőket magára vonni. E támadáshoz a 8. ho. egy ddra bal felől csatlakozzék, mig a 2. lovas ho. tüntetőleg Krystynopolra nyomuljon előre.

A Kirchbach csoport Staje, Korczów és Uhnównál a Solokija északi partjának birtokba vétele után, Posadów ellen való biztositás mellett, a döntő támadást *Belztől északra eső területre* hajtja végre.

A Tehlów-nál készenlétbe helyezkedő ddr tüzér-

ségét Salasze-n át a Kirchbach csoport mögött meneteltesse.

A 41. h. ho. a menetet azonnal kezdje meg, a csoportosítására vonatkozólag pedig Kirchbach altb. mielőbb intézkedjék.

Még ma Chlewczany-ra a hadtesthez olyan közegek küldendők, akik a csoportosítást ismerik. A csoportosítás befejezte jelentendő.

Minden csoport a saját előnyomulási körzetét deritse föl.

Ujabb hirek: Warez-ről és valószinüleg Sokalról is erős ellenséges lovasság van Belz-re előnyomulóban, ahol nagyobb erejü gyalogság is észleltetett és ezért az is lehetséges, hogy az ellenség-még ma este vagy éjjel-Belz-en át, déli irányban támadni fog. E támadás a készenlét vonalában, de lehetőleg támadó fellépéssel védendő ki. Különösen a Tehlów-i ddr és a Kirchbach csoport ismerjék föl az alkalmat egy, a Solokija-tól délre végrehajtandó, oldaltámadásra.

Utóirat: a Kirchbach csoport Uhnów-ot még ma vegye birtokába és Podlodów-nál a 4. hds. jobbszárnyával az összeköttetést vegye föl. A hds. prsg azt is közölte, hogy Tarnoszyn-nál több zlj erejü gyalogság van és ezért Uhnów-ot erősen kell megszállani.«

A 4. hds. prsg intézkedéseinél elmondottakon kivül a fent idézett támadási parancsnak következő szembeötlő és sulyos hiányosságaira kell a figyelmet felhivnunk:

1. Bár a csoportprsg é r z é s e szerint az ellenség Belz környékén erősen megszaporodott, az ellenséges erőknek minden áron való alapos földeritését célzó intézkedés, ezirányu erős törekvés teljesen hiányzott, holott a vezető prsgnak ez a legelemibb kötelességei közé tartozott. E hiányosságnak súlyos következményei nem is maradtak el.

2. Az Uhnów-i feladat fizikailag kivihetetlen, amit a parancsadó is könnyen kiszámithatott volna.

3. A 4. hds. helyzetéből adódó minden harcászati és hadászati megfontolás a sulypontoknak — sőt minél erősebb súlypontnak — a jobbszárnyra való helyezését és *északnyugati* irányu felkanyarodást, támadási irányt követelt, ehelyett a hds. csoport prsg a rendelkezésére álló csapatait kinos pontossággal két egyenlő részre osztotta, az elméleti értékkel biró súlypontot is a középre — Belz elé — helyezte és a támadást, Belz-i sarkponttal, balszárnyával északkeleti irányba rendelte. Már most megemlithetjük, hogy az események sorozata a helyes — északnyugati — felkanyarodást eredményezte.

A fenti intézkedés 16 h 50 p-kor érkezett a ho. prsgunkhoz és miután Nikic altb. az intézkedésekben jelzett kiegészitő parancsokra hiába várt, a parancs szerint pedig azonnal indulnia kellett,

17 h 30 p-kor menetintézkedéseit kiadta és ho-át utbainditotta.

Augusztus 27.-éről 28.-ára virradó éjjeli menet.

A ho. vk. tisztjeitől és egyéb közegeitől vett szóbeli rendelkezések a menetet a következőképen szabályozták:

Schamschula tbk. prsga alatt a 31. h. gy. e., a 7/I. tü. osztály két ütege és a ho. lovasságnak egy szakasza mint előréd, Salasze- Domaszów-on át, a Karów-tól délre eső magaslatokra azonnal utbaindult. Az előrédet Tanárky ezr. prsga alatt 2000-lépésre követte a főcsapat, amely az alábbi sorrendben alakult meg: 20/I. és II. zlj, a ho. távbeszélőosztag, a 7/II. ágyusosztály, a 12 h. gy. e., a ho. egészségügyi intézet, törzsgyalog század, 39/1. és 2. munkás szda, végül a prsgi vonatszakasz.

Az előréd és a főcsapat közötti térben a ho. lovasság fentmaradó része, a főcsapat élén pedig, a tüzér ddr. prnkkal és a törzslovasszakasszal, a ho. prsg szükebb törzse lovagolt.

A 20/III. zlj Jurassek őrn. prsga alatt azzal a feladattal küldetett Hujcze-Zaborce-Michalówka-n keresztül Poddubce-re, hogy a Karów-nál felvonuló ho. bal oldalát biztositsa és Uhnów-tól Ny-ra fekvő területet deritse föl. Ez a zlj. az előréddel egyidejüleg indult.

A lőszerkocsik a csapatnál maradtak, ellenben a mozgókonyhákat Wólka Mazowiecka-n visszahagynunk kellett.

Az intézkedéseknek többi része az eleség és málhavonatra, a ho. lőszertelepre, a ho. sütődére, valamint azoknak biztositására vonatkozott.

Még az intézkedések kiadása előtt az erdő szegélyen álló 31/III. zlj prnka, sárói Szabó alezredes, terepszemlére és egy esetleges éjjeli szállás keresésére Pesthy Károly és Herczegh Géza szdosokból, valamint Pavlatovszky zlj. kürtösből alakult járőrrel az erdőbe jó mélyen előre lovagolt anélkül, hogy ellenséggel találkozott volna. Amint a járőr visszaérkezett, megkaptuk a menetintézkedést. Előrédül a 9. szd, ment előre, 600 lépésre a 10. és 11. szdból álló előhad követte, mig a 12. szd baloldalvédül különittetett ki. Mintegy 1000 lépésre az előhad mögött, mint előrédzőm, menetelt az ezred I. és II. zászlóalja, szorosan hozzá csatlakozott a 7/I. ágyusosztály két ütege. A 6. szdot az ütegek mellé rendelték és a tüzérparancsnok követelésére a szdnak az ágyuk mellett jobbra és balra egyenkint szakadozva kellett menetelnie, ami a sötétségben, a lovak és ágyu kerekek mellett igen súlyos és fárasztó feladatnak bizonyult.

Az ezred mögött 2000 lépésre a már ismertetett sorrendben következett a ho. többi csapata.

Az irány betartásával az élszd prnka Herczegh szds volt megbizva, azonban sárói Szabó alezr. állandóan mellette tartózkodott és a helyes ut betartásában egymást kölcsönösen ellenőrizték, amire szükség is volt, mert a helyes utvonal pontos betartását igen megnehezitette az a körülmény, hogy a valóságos utvonalak a térképen bejegyzettekkel nem egyeztek. Azután vaksötét éjszaka volt, amit az erdő természettől adott homálya még fokozott. Szerteágazó széles utvonalak keresztezték egymást minden irányban. Szakaszlámpa melletti térképolvasás sok megállással járt.

A baloldalvéd szd eltévedt. Az összeköttetés vele megszünt. Schamschula tbk Pesthy szdst küldte ki a felkutatására és további irányitására, amit Pesthy szds a tőle megszokott bravúros tempóban végrehajtott fél órai lovaglás után el is intézett.

A menet a mély, süppedős, homokos talajon igen lassan haladt előre. Érthetően számtalanszor megállani voltunk kénytelenek, amig a lépésről-lépésre előre küldött felderitő járőrök a terepet, utvonalat földeritették. Feltartotta a menetet Salasze község (az erdő közepén) felkutatása is, amit az esetleges meglepetések elkerülése céljából nem mellőzhettünk.

Azonban, ha lassan is haladtunk, a menetvonalat sikerült teljes pontossággal betartanunk.

20 h 30 p-kor kapta meg a ho. prsgunk Kirchbach altbgy menetintézkedését, amelyből kitünt, hogy a 41. h. ho. részére egy 5 klmrel nyugatra -párhuzamosan haladó- menetvonalat utalt ki és amelyiken mi immár három órája meneteltünk, azt a 8. ho. részére rendelte. Az intézkedés későn jött, a menetirányt már megváltoztatni nem lehetett, igy azután a 8. ho. ahelyett, hogy velünk párhuzamosan és egyvonalban menetelt volna, mögénk került.

21 h-kor a ho. prsg parancsára rövid pihenőt tartottunk, amely idő alatt befutott jelentésekből arról értesültünk, hogy Domaszów és Karów-ban ellenséges lovasság tartózkodik.

21 h 45 p.-kor a menetet folytattuk és hogy a 8. ho.-nak helyet adjunk a ho. parsgunk az elővéd zömét, vagyis az I. és II. zlj-t a beosztott tüzérséggel együtt Na Pilce-n át a terepen át irányitotta Karów-ra. Na Pilce az erdő északi szélén fekszik és a menet igy észak helyett északnyugati irányt vett volna.

23 h.-kor kiderült, hogy az oroszok Domaszówból Korczów felé visszavonultak, azonban az a vélemény alakult ki, hogy Karów-nál még mindig lehet Uhnów felől előnyomult ellenség.

A III. zlj az eredetileg kijelölt utvonalon haladt előre és az erdőből

augusztus 28.-án 1 h.-kor bontakozott ki, mig ezredünk többi része Na Pilce irányában járhatatlan, vizenyős területre jutott, amelyen sem felfejlődni, sem áthatolni nem lehetett és igy ujból visszatért az eredeti utvonalra és az első menetcélt, Karów-tól délre fekvő magaslatot

2 h 30 p.-kor érte el. Itt az ezred egyvonalban-zászlóaljak tömegekben-felfejlődött. A terep földeritésére Uhnów-hoz lovasjárőröket, az ezredünk elé pedig gyalog járőröket küldtünk ki. A ho. többi csapatai Na Pilce-nél -tőlünk légvonalban 4 klm-re -csoportosultak. Mozgókonyháink még csak Wolka Mazowiecka fölött jártak.

2 h 45 p.-kor végre a ho. lovasság parancsot kapott az előretörésre, hogy Ulhowek-Zerniki, továbbá Tarnoszyn-Podlodów-Dyniska területet földeritse.

3 h 45 p.-kor kiderült, hogy Karów-on sincs ellenség.

4 h-kor virradt. Ekkor ezredünk a Karów-i magaslatok mögött állt és Weeber ezr. az ezredhez egy elismerő és buzditó rövid beszédett intézett.

A tegnap 18 h-tól tartó 10 órás menet alatt ezredünk 14 km-t haladt előre. Az éjjel, sötét erdőben, mély süppedős homokban és az ismert előzmények mellett megtett és igen nagynak mondható teljesitmény az ezredet alaposan kimeritette, kifárasztotta és emellett az egész ezred még éhezett is.

7 h 20 p.-kor az előre lovagolt ho. prnk intézkedése alapján Schamschula tbk. Weeber ezr-nek a következő szóbeli parancsot adta: »Támadás! a 31. ezred, közepével Uhnów templomát véve irányul, feladata Uhnów községet birtokába venni, aminek megtörténte után az Uhnów-i vasuti állomásnál álljon meg és csak járőröket küldjön ki Dyniska és Flw. Turyna felé.

A 20/III. zlj. Michalówka-n át Poddubce-re menetel és onnan az ellenség oldalába működik.

A tüzérség egyelőre Karów-tól délre fekvő magaslatokról a gyalogság támadását tüzzel támogatja.«

A földeritő járőrök előreküldése után, közepével Uhnów templom tornyát adva irányul, ezredprnkunk az I. zlj-at rendelte küzdéshez, mig a II. és III. zlj. az I. zljat fejlődött vonalban követte. Indulás előtt még a málhás állatokon levő lövőszert a legénységnek kiosztottuk és az előzmények ellenére erőnkben, bátorságunkban és tüzérségünkben bizakodva, jókedvvel elindultunk.

A parancs kiadása után Schamschula tbk odafordult még Pauer őrnagyhoz és a régi ismeretség bizalmával mondta, hogy: »Maxikám vezesd a harcot ép úgy, mintha egy gyakorlat volna viszonossággal a rátóti mezőn.«

Az I. zlj az első vonalban a Fodor-Weinek-Csiba századokkal, közép mögött a Bedi századdal 1000 lépés szélességi és mélységi tagozódással, ezen belül szakaszok éleikkel egymagasságban haladt előre a Karów-i erdő alacsony, bozótos területén. Az erdő nyugati szélén megállt, alaposan szemrevette az Uhnów-ig terjedő területet, de ellenségnek nyomát sem látta, ellenben az Uhnów-i templom toronyból és a házak tetejéről fehér lepedőkkel jeleztek és hivták a csapatot.

11 h 30 p.-kor minden ellenséges behatás nélkül, már menetoszlopban áthaladtunk Uhnów-on, azonban a kiküldött járőrök már jelentették, hogy az Uhnówtól É-ra elterülő erdőben ellenséges járőrök mozgását észlelték és Varga szkv. már nagyobb számu gyalogost is látott. Harci zaj csak Korczów irányából volt hallható, az is lassan-lassan elült.

12 h.-kor az ezred a Solokija patakon is áthaladt és a 6. számú vázlaton a félkör mögött feltüntetett helyzetben — szerelvényt letéve — pihent.

Ez volt egyben a következő támadáshoz az ezred tüzkeresztségéhez való kiindulási helyzet is.

13 h-ig ebben a helyzetben pihent az ezred. Ezalatt járőreink egymásután jelentették, hogy a tőlünk észak-északkeletre fekvő nagy erdőben igen élénk az ellenséges járőr-tevékenység. Ez az erdő kezdett mind gyanusabbá válni. Mintegy kiterjedt, nagy, sötét kérdőjel terpeszkedett előttünk. Egyszerre csak Korczów irányából erős harci zajt, puska, géppuska ropogást hallottunk, majd fölmorajlott az ágyudörgés is.

A napokig tartó vad hajsza, előre az ellenség felkeresésére, a súlyos éjjeli menet, ebből fakadó álmatlan kimerültség, az örökös ellenségvárás az idegeket a megpattanásig feszitette.

Zastawie-ben tartózkodó ho. prsgunk a hdt. prsg utasitásától szuggerálva, hogy ismerje föl azt az alkalmat, amikor egy keleti irányu oldal támadás lehetősége előadódik, úgy látta, hogy ez a harci zaj fölhivás a fenti szellemben történő beavatkozásra, ezért Weeber ezr.-nek személyesen és szóbelileg elrendelte, hogy a 31. ½ I. zlj Pauer őrnagy prsga alatt a vasuti töltés mentén készültségben maradjon és onnan északi irányba biztositson, az ezrednek 2½ zlja pedig, Weeber prsga alatt, minden késedelem nélkül, azonnal elindulva, a vasutvonal mindkét oldalán Korczów-ra támadjon és az ott kibontakozó 12. h. gy. ezred, valamint a 3. és 4. tiroli császárvadászezredekből álló 96. ddr. harcát támogassa.

Ettől a perctől fogva az események forgataga az irányító és harcvezető erő, ettől a perctől fogva megkezdődött

AZ UHNOW-I CSATA,

az ezred tüzkeresztsége.

Leghamarabb készült el a jobbszárnyon levő III. zlj és nyomban el is indult. Utána felfejlődött a II. majd az I. zlj. Legelsőnek a III. zlj került ellenséges tüzbe és vette fel a harcot. 19 h-ig lefolyt eseményeket, zászlóaljainkat a fenti sorrendben ismertetjük, a terepet és az egyes harc mozzanatokat pedig a 6. sz. vázlaton ábrázoljuk.

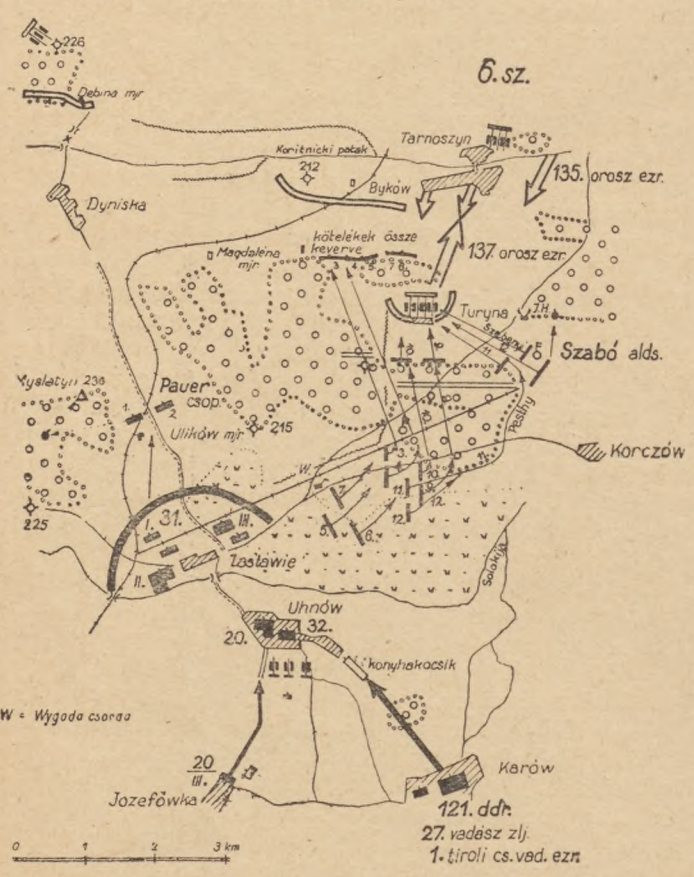

13 h 15 p.-kor a III. zlj balról a 10., jobbról a 9. századdal az első vonalban, a 11. és 12. századdal lépcsőben a jobbszárnyon kivül a második vonalban, a vasut vonal mentén, keleti irányban nyomult előre. A 11. szdtól Sallay László szkv. prsga alatt kiküldött járőr egy kozák járőrrel találkozott, ezt tüz alá vette, egyik kozákot el is találták, az lováról bukott és ennek pikája és fölszerelése volt az ezred első hadizsákmánya. Sallay tovább haladt az erdőbe és az ő jelentése volt az ellenségről szóló első kimeritő tájékoztatás.

A III. zlj ezalatt elérte a vasutvonaltól délre fekvő erdőszegélyt és annak mentén kanyarodott, amikor az erdőben igen erős puskaropogás hallatszott és sürü golyózápor zúgott a zlj irányába. A zlj prnok intésére és vezényszavára: »Támadás balra az erdőn keresztül!« amit az irány jelzésével is kisért, a 10. szd Silbersdorff szds, tőle jobbra a 9. szd Herczegh szds vezetése alatt egy rajvonalba fejlődve, északnak felkanyarodott és a Turyna major irányába, az egyébként tökéletesen ismeretlen és egyelőre láthatatlan ellenség ellen támadásra indult.

A vasutvonal mentén, azután ettől mintegy 400 lépésre egy erdő átvágásban a két szd megállapodott és a békebeli gyakorlatok szerint bevárta, mig minden ember egy vonalba ért, a szomszéd századdal a kapcsolat helyreállt, azután a legtökéletesebb rendben folytatta támadását. Mindez pedig történt a leghevesebb gránát és srapnell tüz alatt, a robbanások okozta dörgés, a derékba tört fák rettenetes recsegése-ropogása okozta kábító hangzavarban, ami a gyalogsági és géppuskatüz hangját annyira elnyomta, hogy annak csak a hatását éreztük a mindgyakoribb sebesülésekben.

Az erdő szegélyén a 9. szd a Turyna majorral éppen szemben került, tőle balra állt a 10. szd. Turyna major mentén, valamint attól jobbra és balra sűrű orosz rajvonal, mögötte pedig beásatlan tömegek voltak láthatók. »Feküdj! Alapirányzék! Élénken tüzelni!« vezényszó után rövid tűzharc keletkezett, amelynek hatását tisztán láthattuk, azután mindkét szd, parancsnokaival, beosztott tisztjeivel és altisztjeivel az élén, szakaszonkint előrerohant, lefeküdt és tüzelt, de csak addig, amig kifújta magát és azután újból előre tört. Már 150—200ˣ-ről megkezdődött a roham feltűzött szuronnyal. Rövid, de igen heves kézitusa következett, amelyben a jobb oldalról előretörő 11. szd is részt vett.

15 h 30 p. és 16 h között folyt le a kézitusa, amelyben a lélekemelő példák egész sorozata fordúlt elő. Szászadparancsnokok, tisztek és altisztek, mindenütt példaadóan és a békebeli gyakorlatoknak megfelelően, mindig elől jártak és igy történt, hogy Herczegh szdst az oroszok körülfogták és csak Berkes László tizedes lélekjelenlétének és vitézségének volt köszönhető veszélyes helyzetéből való megmenekülése. Berkes rajával odarohant, az oroszokat pillanatok alatt szétverte és parancsnokát kimentette.

Amikor a 10. és 9. szd az erdőbe bekanyarodott, Pesthy Károly szds, a zlj tartalék prnka, századaival a 9. szd jobbszárnyát túlhaladva, ugyancsak bekanyarodott és ott szdait megállitotta. Távjelzőjével és küldöncével az erdőbe előre sietett, ahol a már leirt tűzbe jutott. Az erdőn futólépésben átszaladt és a tisztáshoz érve tájékozódott. Félbalra — 1000ˣ-re — a Turyna majort, emögött tűzállásban erősen dolgozó ellenséges tüzér ütegeket látott és az ellenséges gyalogsági rajvonal balszárnyát a major közelében észlelte. E tájékozódás után visszarohant századaihoz és egyrészt abban a reményben, hogy az erős tüzérségi tűzből kikerüljön, másrészt, mert az ellenséget oldalba akarta kapni, a két szddal még jobbra húzódott.

Ez a teljes mérvben helytálló szándéka minden tekintetben sikerült. Két szakasszal az első vonalban Szebenyi fhgy prsga alatt pedig két szakasszal lépcsőben a jobb szárnyán kivül, az erdőbe hatolt és zlj prnkunknak helybenhagyó intésére az ellenség oldalába támadott. Az erdő északi szegélyére érve, még kb. 400ˣ-t előrerohant és ott a tüzelést 600ˣ irányzékkal megnyitotta. Mindez ugyancsak gyakorlótéri nyugalommal és rendben történt. Minden ember nyugodtan célozva lőtt. Ők már az oroszok visszaszivárgását is látták, mire Pesthy szds a jobb szárny meghosszabbitására Szebenyi fhgy-ot előreintette. Szebenyi szkszaival a rajvonalat mintegy 100ˣ-el túlhaladta és tüzének megnyitása után elkezdődött itt is a rajon-

kinti előreküzdés. Ekkor az ellenséges gyalogságtól 500ˣ, a tűzérségtől pedig 800ˣ távolságra állottak. Amint Pesthy szds hátra nézett azt látta, hogy sárói Szabó alezr. a legnagyobb nyugalommal sétált előre a 11. szd jobbszárnya mögött, majd sapkáját a magasba lenditve kiáltotta, hogy: »Éljenek a tóvárosi honvédek« mire az egész arcvonalon végighaladó zúgó éljen volt a válasz. Jellemző a 11. szd rendkivüli fegyelmezettségére, hogy Pesthy szds ezután a rajvonalban »add tovább« paranccsal elrendelte a vezetése alatt levő két szakasznak a majorra, Szebenyi fhgynak pedig a tűzérségre irányuló rohamot és ez a parancs szájról-szájra adva pontosan érkezett Szebenyihez és vissza. Ekkor, érezhetőleg saját csapattól egyes lövedékek csapódtak be a szd oldalába és hátába, mire figyelmeztetés céljából Pesthy szds felállt, kivont karddal »tüzet szüntess«-t jelzett és eközben nyakán lövés érte. Térdre esett, fájdalom nélküli vérömlés fogta el, de még intézkedett a támadás folytatására s azután többet szólni nem tudott, majd eszméletét veszitette. Csak szürkületkor tért magához, miközben a lábán is súlyos lövést kapott.

Ezalatt szda — most már Szebenyi fhgy parsga alatt — a parancsnak megfelelően rohamra ment. Mig a 9. és 10. szd a már leirt módon arcban rohamozott, a 11. szd egyik fele a majort fogta oldalba, Szebenyi főhadnagy pedig a tüzérségre rontott. Itt kétségbeesett kézitusa fejlődött, melybe már a Hrehuss szd is beleavatkozott és ami az oroszok visszavonulásával végződött. A visszavonuló oroszokat Szebenyi már az elfoglalt ágyukkal akarta tűz alá venni, ezért egyet megforditottak, Szebenyi fhgy sajátkezűleg irányitotta és sütötte el az ágyut, azonban nem vette észre, hogy az orosz tüzérek az ágyuk csöveit földdel betömték és ezért az ágyu az elsütés után szétrobbant, szerencsére a kezelőkben kárt nem tett.

16 ágyu került az ezred kezére, ebből 4 drb a II., 12 drb a III. zlj zsákmánya volt. A 12. század a J. H. irányában feltünt rajvonalakat támadta és részben a 11. század rohamát támogatta, annak rajvonalát sűritette, azonban szdprnoka, Pokomándy Gyula százados, láblövéssel szintén megsebesült, századától megválni kényszerült.

A III. és amint később látni fogjuk, a II. zászlóaljnak ez ideig végrehajtott támadása egy feltartózhatatlan, folyamatos roham volt, ami az ellenséget tökéletesen meglepte, ellenintézkedésekre időt sem engedve, az orosz csapatokat legázolta, úgy, hogy azok még a tüzérségüket sem voltak képesek a harctérről kivonni. A tüzér ütegek birtokbavétele a II. és III. zászlóalj tevékenységének eredménye és ezen nem változtat semmit sem az eseményeknek későbbi fordulata.

A harcesemények megértéséhez tudnunk kell, hogy a Turyna major erdők által szegélyezett völgykatlanban feküdt. Mögötte a terep emelkedni kezdett. Ahogy mi ezzel szembe néztünk, egy magaslatot láttunk, amelyet az ellenség megszállva tartott és ahonnan a géppuskák golyózápora árasztotta el a Turyna major egész környékét, amelyet az ellenség teljesen uralt és betekintett.

Az elcsigázott zljnak ahhoz már nem volt elég ereje, hogy a kipihent és gyorsan eltünt ellenséget a magaslatra üldözze és kövesse. Amig láttuk őket tűzzel üldöztük, azonban ezidőtől kezdve helyzetünk kibirhatatlanná vált. A magaslatról a gyalogsági és főleg a géppuskatűz, Tarnoszyn és Debina major irányából pedig az összpontositott ellenséges tűzérségi tűz oly hatalmas erejü volt, hogy a zlj vesztesége percről-percre rohamosan emelkedett.

És most közbevetőleg azt is meg kell emlitenünk, hogy ezredünk harcba vetését a Korczów-i csatazaj idézte elő. Ez pedig abból keletkezett, hogy a Korczów-nál kibontakozó csapataink ugyancsak előnyomulásban levő orosz rajvonalakra ütköztek. Ezeket, valamint a Turyná-nál megállapitott orosz tüzérséget a Domaszów-nál felvonuló 12/II. tüzérosztály vette tűz alá. Az ütegállásoktól Turyna major azonban légvonalban 8 klm-re volt, ami a mi ágyuink hordtávolságát már messze meghaladta, továbbá, a Wygodá-nál felvonult 7-es tüzéreink sem voltak még tisztában a célpontjaikkal, mert a cél földerités teljesen hiányzott. Az erdőben lefolyt rohamos ütemben előre haladó harcainkat hátul még teljes homály fedte. Tény az, hogyha szorongatott helyzetünket javitandó, mégis az utolsó erőt is megfeszitve, előretörni akartunk volna, ezt lehetetlenné tette az a körülmény is, hogy még hátulról a saját tüzérségünk tüze is ránk irányult. Ezt minden kétséget kizáróan megállapitottuk a belövő srapnell robbanó szinéből. Végül a teljesen betekinthető terepen, a J. H.-nál lévő erdőből, minderősebben oldalozó tüzet kaptunk. Segitség pedig nem jött, igy azután a III. zászlóaljnak — sőt ezredünknek is — támadása egy teljesen elszigetelt előretöréssé vált és mert a Korczów-ból kibontakozó csapataink még hátul voltak, ezeknek hatása sem érvényesült. A zlj-nak további előtörése a megsemmisüléssel fenyegetett.

A birtokba vett területet tehát fel kellett adni. A 12. és 11. szd a 6. számú vázlaton feltüntetett erdőszegélyre vonult vissza. Az 5. szd az erdő másik sarkára. A 9. szd tartott ki a legtovább a majorban. Egyenest hátra nem mehetett. Prnka: »Egyenkint balra az erdőben gyülekező«-t vezényelt, amit szda majdnem veszteség nélkül lassan végrehajtott. A szd prnka utolsónak hagyta el a Turyna majort. A Turyna majortól az erdőig tartó út mindössze 500 m. Ezt az utat, amelyet a 9. szd minden embere hasonló körülmények között tett meg, Herczegh szds igy irta le naplójában: »A major és az erdő közötti területen burgonya tábla terült el. A burgonya sorok a megteendő út irányában fel volt töltve. Ebben rohantam, majd erőgyűjtés céljából többször lefeküdtem. Orosz géppuskák tüze kisérte utamat, a becsapódás lépésekre porzott a jobb oldalamon. Mig feküdtem elhallgattak, amint felugrottam, azonnal tüzeltek rám, amit csillogó kardomnak és sárga lábszárvédőmnek köszönhettem. A vizesárok előtt jobb felső combomon eltaláltak, felbuktam, egyenest az árokba, ahol a viz teljesen ellepett. Keserves kinnal kimásztam az árokból. Testben és lélekben végképen kimerülve, most már nem törődtem semmivel és lassan sétálva tettem meg az utolsó 150 lépést anélkül, hogy ujból megsebesültem volna.

Szdom az átvágásban gyülekezett és várt. Hozzájuk érkezve, először rendezkedtünk, majd az erdőszegély mentén, arccal keletnek, rajvonalba fejlődtünk. Turyna mjr. környéke ekkor már üres volt, a magaslatról jövő tüzelés is alább hagyott, amikor parancs érkezett, hogy: »a vasut mentén gyülekező!«

A szétszóródott legénységet összegyüjtve — 19 h 30 p-kor — kb. 500 emberrel érkeztem a vasutvonalhoz, ahol Weeber ezr. szóbeli parancsára, további parancsig, a vasutvonalat megszállottam. A 10. szd ekkor Wygoda felé tovább menetelt, a 11 szd fele hozzám érkezett, majd parancsra ugyancsak Wygoda felé elvonult, a másik fele és a 12. szd pedig a tiroli császár vadászok közé keveredett, velük együtt ujból előrenyomult és csak később, ujabb parancsra, vonultak vissza Zastawie-hez.

20 h-kor az ezredkürtössel küldött parancsra a 9. szddal Zastawie-ra én is bevonultam.«

21 h-kor erős szürkületben a III. zlj Zastawie-n ujból együtt állt.

*

A II. és ½ I. zlj. a III. zljat 1000ˣ-re követte. Kiterjedésénél fogva a jobbszárnyon haladó 6. szd majdnem térdig érő vizbe jutott. A kiindulási helytől 2000ˣ-re, a Wygoda csárda vonalában, az erdőből ugyancsak élénk puskatüzet kapott. (Ezt a helyzetet a 6. sz. vázlat ábrázolja.) mire a csoport északkeleti irányba felkanyarodott és az erdőbe behatolt. A felkanyarodásban a 6. szd utja volt a leghosszabb és mert a térdig érő vizben fedezésről szó sem lehetett, az ellenségnek ez a szd. szolgáltatta a legjobb és legtovább tartó célokat és igy már itt nagy veszteségeket szenvedett. Mire a zlj az erdőbe érkezett az ellenség visszahúzódott. Ez a csoport is rettenetes recsegés és ropogás között haladt előre. Az erdőt az orosz és amint a III. zlj leirásánál láttuk, a saját tüzérség is, valóságos srapnel és gránát esővel árasztotta el. Érdekes jelenség volt, hogy az erdő vadjai, a nyulak és őzek, össze-vissza rohantak, majd félelmükben a honvédeinknél — az embernél — kerestek segitséget, hozzájuk bujtak. Az emberekről patakzott a veriték, de mind erősebb iramban törtek előre, hogy ebből a pokoli helyzetből kijussanak és végre az ellenséggel szembe kerüljenek, azt mielőbb megközelitsék.

Az előnyomulás folyamán a 6. szd. részei a III. zlj jobb szárnyára kerültek, a 7. szdnak ugyancsak részei a Turyna major mögötti orosz tüzérség nyugati szárnya, az 5. szd pedig a Turyna majortól nyugatra elterülő területen északi irányba támadott. A kötelékek később a III. zljjal teljesen összekeveredtek. Igy történt azután, hogy a II. zlj egy része a III. zljnál ismertetett harcban küzdött, amiközben a 7. szd 4 ágyut is zsákmányolt, majd az ismert körülmények miatt a III. zljjal együtt visszavonulni kényszerült.

A II. zljból az 5. szd, továbbá a 6. és 7. szdnak részei, valamint a ½ I. zlj a 222-es magaslati ponttól É-ra az erdő szegélyére érkeztek. Előttük dombos, völgyes, hullámos felületü szántóföld terült el. Az erdő szegélyét a tőlük mintegy 800ˣ-re fekvő és kitünően látható ellenséges rajvonal erős gyalogsági és géppuskatüz alatt tartotta. A szdok 800ˣ-es irányzékkal megkezdték a tüzelést, majd a szántóföldön még álló gabonakeresztek leple alatt az előreküzdést. Az ugyancsak előnyomulóban levő oroszok ellen most egy valóságos céllövőverseny alakult ki. A száraz tarlón a becsapódást nagyszerűen lehetett megfigyelni és honvédeink örömmel, lőtéri pontossággal jelentették találataikat. Az orosz gyalogsági tüz magasan szállt a fejük felett, mert az oroszok mindenekelőtt födözéket ástak és fejüket ebbe lehuzva lőttek, ezért a gyalogsági tűz veszteséget nem igen okozott, azonban az orosz géppuskák hamarosan és igen pontosan belőtték rajvonalainkat és úgy ezek, mint a Debina major irányából oldalozó, Tarnoszyn irányából pedig szembe jövő tüzérségi tűz már érzékeny veszteségeket okozott. Király József hdgy irta akkori naplójában, hogy kitünő látcsövével nagyszerüen látta, úgy az ellenséges rajvonal fölfejlődését, mint a Tarnoszyn-nál dolgozó orosz ütegek lövései által fölvert porfelhőt, majd igy folytatta följegyzéseit: »Ekkor már tüzéreink is fölvonultak és gyönyörüen lőtték az orosz ütegállást. Második lövésük már talált. Utánna egy sorozatot (6 lövést) adtak még le és az orosz tüzérséget elhallgattatták, azonban a géppuskák ezután is igen sok veszteséget okoztak.«

A 20. ezred történetében az ezredünknél történt események leirása megállapitásainktól sok tekintetben eltér, ezért lerögzitjük, hogy az orosz ütegállásokat csakis az erdő északi szegélyéről lehetett látni, mert a már emlitett magaslat — Turyna mjr. környékéről — Tarnoszyn felé való belátást lehetetlenné tette. Tehát a ½ I. és a II. zljnak fent emlitett részei csakis a 6. és 7. sz. vázlaton is feltüntetett helyzetben az erdő szegélye mentén lehettek, amit még az alábbi körülmények igazolnak:

A 7-es tüzérek első tüzelési állása a Wygoda csárda körül volt. Amikor a II. zlj felkanyarodása során a vasúti töltésről az erdőbe folytatta előnyomulását, Csekme fhdgy géppuskás osztagával a vasút mentén várta, hogy zlja az erdőt elérje és előnyomulását ő is folytathassa. Eközben a Csikvándy üteg egy gránátja pontosan a vasúti töltésen várakozó Csekme gposztagba vágódott. Szerencsére nem robbant és ezért veszteséget nem is okozott. Csikvándy az esetet látta és egy sült csirkével tette jóvá az okozott ijedelmet. A tüzérségünk állását a harc folyamán megváltoztatta és Dyniska-tól délkeletre fejlődött föl. Ez az állásváltoztatás azonban csakis akkor történhetett, amikor Dyniska a Pauer csoport kezébe került, ami pedig 17 óra után történt és igy a tüzérség is csak 17 h után kerülhetett a Dyniska-i állásba, ahonnan azután — Király hdgy leirása szerint — küzdő szdaink nagy megkönnyebbülésére a Tarnoszyn-i orosz ütegeket elhallgattatta. Mindebből világosan kitűnik, hogy ezredünk tekintélyes része ebben az időben a már emlitett helyen tüzharcban állott és nem állhatja meg a helyét a 20-as történetben megirt az az állitás, hogy a 31. ezred 15 óra körül már teljes egészében visszavonulóban volt.

Legénységünk ekkor nyúlt először ásóhoz, hogy magának fejvédőt készitsen. Tisztjeink ekkor még szégyelték az ásót elkérni és födözék mögé bújni. Fedetlenül maradtak.

Mérhetetlen szomjúság gyötörte a tiszteket és legénységet egyaránt. Ebből az állásból történt lassu előreküzdés közben 19 h-kor beérkezett a 32. h. gy. ezred, mire ezredünknek itteni csoportját a vonalból fokozatosan kivonták és ugyancsak Zastawie-nél gyülekeztették. A 32-esek a már rohamra érett állásból az oroszokat megrohanták. Azok északi irányba visszavonultak.

Géppuskás osztagainknak működését megbénitotta az a körülmény, hogy az orosz tüzérség — az orosz-japán háború tanulságai alapján — mindenek-

előtt géppuskáinkat vette tűz alá. Azokat percek alatt elnémitotta. Ekkor halt hősi halált a III. gppo. prnka Stolzenberg Alfréd fhgy. Egy srapnel töltelékgolyótól gyomrán találva megsebesült az I. gppo. prnka Komornik Lóránd fhgy, akit a súlyosabb következményektől csak látcsöve és a derékszijának cimere mentett meg, a Csekme fhgy vezetése alatti II. gppo. létszáma pedig percek alatt a felére olvadt. Igy azután géppuskás osztagaink az első ütközetünkben jelentős szerepet nem is játszhattak.

*

Hátra van még a Pauer Miksa őrn. vezetése alatt állott 1. és 2. szdunk harcainak ismertetése. Ez a csoport ezredünknek harcbaindulásakor azt a feladatot kapta, hogy a vasúti töltés mentén készültségben állva északi irányba biztositson.

Ho. prnkunk Zastawie keleti kijáratánál választott álláspontjáról figyelte ezredünknek előnyomulását és amint azt látta, hogy az erdőből felcsattanó ellenséges tüzelés hatása alatt mi a kiadott menetirányunktól eltérve balra felkanyarodtunk és az erdőbe behatoltunk, parancsot küldött az Uhnów-ba beérkezett összes csapatok felriasztására, azoknak Zastawie-re való mielőbbi előrevonására. Ez az intézkedés 14 h 15 p-kor történt.

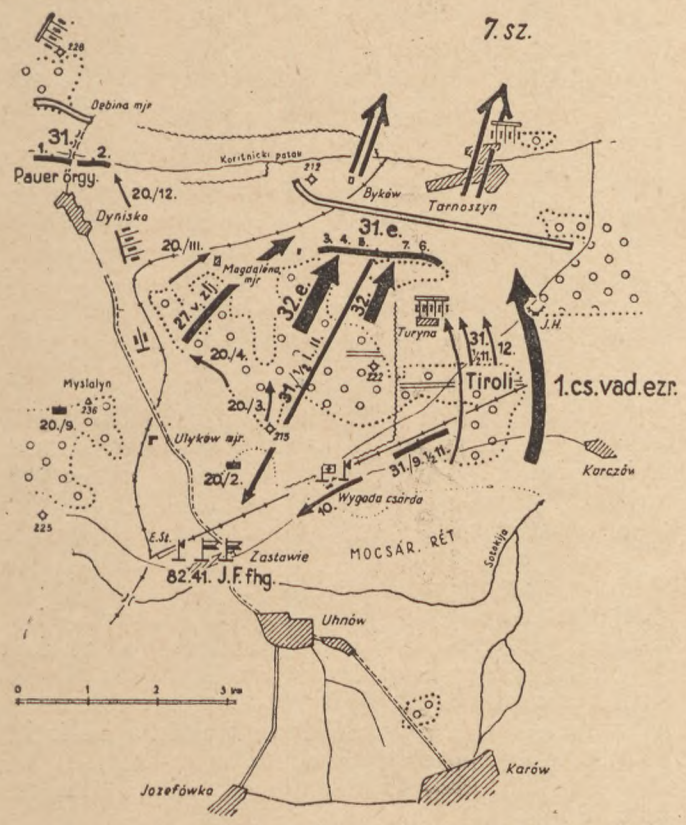

Ugyanekkor Pauer őrn. parancsot kapott, hogy csoportjával az Uhnów-ból közeledő csapatoknak kibontakozását és felfejlődését biztositsa, amit Pauer őrn. tökéletesen helytálló megfontolás után, a Myslatyn-i dombok (lásd 7. sz. vázlaton) elfoglalásával teljesitett. A Pauer csoport a továbbiakban részben a 20. ezred osztagaival is együtt müködött és ezért, valamint az Uhnów-i csata teljessége céljából a többi csapatok tevékenységét is vázoljuk.

Az Uhnów-on felriasztott és előresietö csapatokat a Zastawie-nél álló Nikic altb. — beérkezésük sorrendjében — személyesen és szóbelileg irányitotta.

15 h-kor a 20. ezred élzlja Zastawie-re érkezett. 15 h 30 p-kor a 20/3. szd az erdő sarkon levő 215-ös magaslati pontnál feltünt ellenségre támadva az erdőbe hatolt, mig a 20/4. szd, a fenti szdnak esetleg szükségessé válható támogatása céljából, az erdő nyugati szegélye mentén haladt előre.

15 h 40 p-kor a 20/II. zlj is beérkezett Zastawiere és innen, a kapott parancsa szerint, Wygoda-n keresztül ezredünk után sietett, hogy Weeber ezr. rendelkezésére álljon. A zlj prnka 16 h 30 p-kor jelentkezett Weeber ezr-nél, aki a zlj-at a 222-es magaslati pont tájékáról való támadásra utasitotta. A zlj azonban a fenti rendelkezések kiadása alatt már annyira előrehaladt, hogy ezredünknek jobb szárnyára került és igy csak egy szdát lehetett a 222-es magaslati ponthoz visszairányitani, további egy szdát a ho. prsg egy vk. tisztje tartalékul kivonta, a megmaradt két szd pedig ezredünknek 11. és 12. szdai közé keveredve tűzharcot vivott, majd e szdokkal egyidejüleg vonult vissza Zastawie-ra.

A 20/III. zlj Zastawie-re érkezve, egyelőre a vasút állomáshoz irányittatott, majd a Pauer csoporttal, valamint a 20/3. és 4. századokkal együtt a 20. ezred prnkának, Sypniewsky György ezr.-nek rendelkezései alá helyeztetett. Ez a csoport azt a feladatot kapta, hogy mielőbb nyomuljon előre Dyniska-ra; Magdalenka major irányába az erdőt deritse föl; Dyniska elérése után Zerniki-re (Dyniska-tól északra 8 klm-re) folytassa az előnyomulását; ha pedig a Weeber csoport nem tudna tért nyerni, akkor az ellenség északi oldalába és hátába működjék. Amint látjuk a csoport éppen elég feladatot kapott, azonban minél több a feladat, annál kevesebb valósul meg belőle és minél terjengősebb a parancs, annál elmosódottabb a teljesitendő feladat. Egy feladat, de az legyen rövid és határozott; bizalom annak végrehajtójával szemben, vezet a legrövidebb úton az eredményhez.

A kapott feladat keretében a Pauer félzászlóalj a Dyniska-ra vezető út két oldalán, jobbra tőle a 20/4. század, balszárnya mögött lépcsőben a 20/10. és 11. század, nyomult előre Dyniskára. A helyzet azonban az előnyomulás folyamán megváltozott, mert amint azt később a parancsnokuk jelentésével is igazolni fogunk, a 20. ezred osztagai más utat választottak, a Pauer csoporttól elszakadtak, úgy, hogy helyzetüket, az est beálltáig, megállapitani sem lehetett.

Myslatyntól kezdve a csoport, Debina irányából tüzérségi tüzbe került, amit azonban az ügyes vezetés, a helyes terepkihasználás hatástalanná tett és igy veszteségeket nem igen okozott.

A Pauer csoport tehát önállóan előnyomulva és harcolva 17 órakor elérte Dyniska házait és a lakosságtól az ellenség után érdeklődött.

Az eseményeknek bővebb leirása helyett idézzük Pauer őrn-nak, a Hadi Levéltárbeli hadműveleti iratok között fekvő, akkori eredeti harcjelentését: »A 31/1/2 I. zászlóalj (1. és 2. szd) prsgom alatt dut. 3 h-kor Sypniewski ezr. csoportjához csatlakozott. A 236-os Myslatyn erdőt átkutatta, onnan Dyniska-ig előnyomult. Itt a legénység vizet ivott. Utána a ½ zlj az élen Rzeczyca-ra utbaindult. Dyniska község északi szélén a parasztoktól értesültem, hogy az attól északra elterülő erdő az ellenségtől megszállva van. Megtámadtam. A Leipzig szds prsga alatti 20/4. szd-ot

kivéve, Sypniewski ezr. csoportjának többi részei a harcban nem vettek részt. Az erdő szegélyét 3—4 szdra és egy ütegre becsülhető ellenség tartotta megszállva. Tüze igen erős és jól célzott volt. Állása igen jól volt megválasztva. A támadást az éj beálltáig folytattam. Az ellenséget 500 lépésig megközelitettem, tüze ezidőben megszünt. Véleményem szerint az ellenség nincs megtörve. A rajvonalak eddig elért állásaikban magukat beásták és ütközet előörsöket állitottak föl.

Veszteség: 4 halott, 10 sebesült. Orvos nincs. Élelmezés nincs, ennek hiányában egy konzerv elfogyasztását rendeltem el. Lövőszerem nincs. A harcok után hozzám érkezett 20/12. szd az éj folyamán némi lövőszerrel kisegitett.

A legénység viselkedése és fellépése kiváló volt. Pauer őrn.«

Pauer őrn. jelentése klasszikus tömörségü, mégis magában foglal mindent, ami az elöljáró parancsnokok részére, a következő nap harcainak vezetése szempontjából tájékoztatást és alapot szolgáltathat. Megállapitásai minden tekintetben helytállóak és nagy vezető tulajdonságokra mutatnak. A hasznos jelentés iskola példája és ezért is foglalkoztunk vele. Pauer őrn. jelentésének megirásakor nem tudhatta és nem ismerhette az általános helyzetet, hisz a hds csop. vezetősége előtt is csak abban az órákban kezdett az kibontakozni. Valóban, az előtte álló ellenség csak azért vonult vissza az éj folyamán, mert erre az általános helyzet kényszeritette s ezért heves ellentállásával a legközelebbi alkalommal számolni kellett és ebben nyilvánul meg annak a megállapitásnak jelentősége, hogy az ellenség még nincs megtörve. Magasabb vezetőségünk nagyon hajlamos volt a támadások döntő eredményének megállapitására és ebből kifolyólag az utolsó puska, löveg és lovas kiméletlen bevetésének követelésére.

Amily körültekintő és nyilt meglátású a harchelyzet megitélésében, oly kiváló volt Pauer őrn. az előnyomulás és a harc vezetésében, amit csekély veszteségei is igazolnak. Önálló és kezdeményező fellépése a ho. csapatainak sima kibontakozását és fölfejlődését biztositotta. Végül az az erő és erély, ami a pótlások elmaradását jelző tömondataiban megnyilvánult, igazolja felelősségvállaló készségét, mert mindenben csak a zlja érdekeit, épségét és harckészségét tartotta szem előtt.

Jelentésére a közbeeső magasabb prnkok a következőket irták:

»Láttam! azzal a jelentéssel, hogy az Uhnów-on visszamaradt lőszerkocsik — lőszerüket kiegészitve — ideirányittassanak, mert lőszer fogytán van.

A rendelkezésemre adott erőkből a jelentésben vázolt helyzetben csak a 20/4. és a 20/½ 12. szd van, ez utóbbi szd. a harcok után érkezett be. A többi szdok a harc folyamán, a terep következtében, elszakadtak s az itt folyó harcnak a sötétség beállta vetvén véget, helyzetüket meg sem lehetett állapitani. Sypniewski ezr.«

»Jelentem, hogy az ezred a tegnapi véres erdei harcban igen nagy veszteségeket szenvedett. Az ezred maradványaival Zastawie keleti kijáratánál éjjeleztem. Az ezred jelenleg harcképtelen. Weeber ezr.«

A 20. ezred teljes szétforgácsolásának bemutatására, valamint a magasabb vezetés megvilágitása céljából felsoroljuk a 20. ezred szdainak a mai napon való alkalmazását. Azt tudjuk már, hogy a II. zlj két szda a mi harcainkban vett részt, egy szdát ho. tartalékul kivonták, egy szda pedig a 222-es magaslati pontra irányittatott. A 20/1. szd a vonat biztositására lévén kirendelve, ma este még messze hátul volt, a 20/2. szdot valószinüleg lövegfödözetül alkalmazták és Karów-tól csak este érkezett Zastawie-be. A 20/3. szd a dut. folyamán a 215-ös magaslati ponton keresztül az erdőbe hatolt, mig a 20/4. szd eleinte az erdő Ny-i szegélye mentén haladt, majd később a Pauer-csoporthoz csatlakozott. Ez volt a Leipzig szd. A 20/9. szd, az ezredutászosztaggal megerősitve, a Pauer csoport járőreivel már átvizsgált Myslatyn-i erdő átkutatására rendeltetett. Ez a csoport a harcokban részt sem vett. A 20/10. és 11. szdok a Pauer csoporttól elválva ÉK-i irányba fordultak, de az ellenséges tüzérség oldalozó tüzében hamarosan elakadtak. A 20/12. szd a Sypniewski csoport tartaléka volt és késő este csatlakozott a Pauer csoporthoz. Láthatjuk, hogy a 20. ezrednek 12 szda, a világ minden tája felé, 10 részre volt szétforgácsolva és igy ennek a kiváló ezrednek nagy harcértéke, a mai ütközetben teljesen elsikkadt.

21 órakor ezredünk — a Pauer fél zlj kivételével — Zastawie-nél valóban együtt volt és ott éjjelezett. A Pauer fél zlj az elfoglalt területből egy lépést sem adott fel, hanem ásóhoz nyult, fedezékeket készitett és azokban éjjelezett.

Az ezred éjjelezési helyén végre, ezúttal azonban bőséges, étkezéshez jutott. A bőségnek azonban nagy ára volt.

Az ütközet sorsa a tiroli császárvadász ezred bevetésével a jobb szárnyon dőlt el. Ez az ezred 19 órakor érkezett ezredünk jobb szárnyára, rövid tűzharc után nagy lendülettel rohamra ment, mire az oroszok Tarnoszyn irányában visszavonultak. A dut. folyamán vivott harcainkban birtokunkba jutott ágyuk ekkor kerültek a császárvadászok kezébe.

*

Az Uhnów-i csatában esett át ezredünk a tűzkeresztségen. Ezredünknek ebben a csatában tanusitott és minden birálaton felül álló hősies magatartása, az orosz forrásokból vett és alább idézett sorok tanubizonysága szerint is, az Uhnów-i csata sorsát már 15 h-kor eldöntötte.

Ezredünk egyes csoportjainak tevékenységét összegezve megállapithatjuk, hogy a III. zlj a II. zljunknak részeivel egy orosz ezrednek rohant és azt ugyszólván megsemmisitette. Az I. zljnak 3. és 4. szda, valamint a II. zljnak többi része földeritetlen viszonyok között, egy előkészitett állásba befészkelődött ellenséget arcban támadott, azzal szemben a felváltásáig kitartott és állását rohamérett állapotban adta át.

A Pauer félzlj körültekintő és gondos vezetéssel biztositotta a ho. felfejlődését és a ho-unk csapatai közül a legmesszebbre előnyomulva, az ellenség közvetlen közelségében éjjelezett és ezzel feladatát mintaszerűen teljesitette.

Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy ezredünk ezt az első harcát a legsúlyosabb előzmények után, földeritetlen helyzetben, felsőbb irányitás és vezérlő gondolat nélkül, elszigetelten, önerejéből, sokszoros tulerő ellen vivta meg.

Az ütközet lefolyásáról szóló — állitásainkat mindenben igazoló — orosz leirás igy szól:

»Az elővéd ezred, a Tarnoszyn-tól délre fekvő erdőben, hiányos biztositás és felderités mellett, 13 h-kor pihent és étkezett. Ebben a helyzetben lepte meg a magyar 41. honvéd hadosztály egyik csoportjának Uhnów irányából jött támadása. Az orosz elővéd ezrednél nagy rémület és kavarodás támadt. Hiába buzditotta néhány századparancsnokunk a legénységet szuronyrohamra, az ezred 15 h-kor az elővédhez beosztott 16 ágyut a *magyarok* kezében hagyva, Tarnoszyn felé elmenekült. E harcban az ezred ütközet létszámának 75%-t és a halálosan megsebesült ezred parancsnokát veszitette el.

A 35. gyalog hadosztály zöme 16 h felé érkezett be és Tarnoszyntól keletre fejlődött, de már nem tudott az ütközet kimenetelén változtatni. A parancsnok Ulhowek felé a visszavonulást elhatározta. A visszavonulás megkezdése előtt két ezred Tarnoszynból támadást intézett a helységtől délre eső erdő szegély ellen, ami annyit eredményezett, hogy az ellenség nem üldözött.«

Minden kétséget kizáróan megállapitható, hogy ezredünk után leghamarább a 20/3. és 4. szd érkezett Zastawie-be, ahonnan egyenest északi irányba haladtak és a 3. szd 15 h 30 p-kor nyomult be a 215-ös magaslati pontnál az erdőségbe. A 20/II. zlj prnka 16 30 p-kor jelentkezett Weeber ezr-nél. A 32-esek 19 h-kor váltották fel a ½ I. és II. zljunkat és a tiroli császár vadászok ugyancsak 19 h-kor érkeztek a harctérre. Kétségtelen, hogy az orosz jelentésnek első része csakis és kizárólag ezredünkre vonatkozhatik. Fontos az orosz jelentésnek az a megállapitása is, hogy két ezredüknek későbbi támadása az erdő szegélye ellen irányult, azt azonban már el sem érték, tehát még kevésbé juthattak a Turyna major közelébe, ahol a dut. elfoglalt ágyúk állottak. Az orosz jelentés hangja igen őszinte. Csapatainak magatartását egész leplezetlenül feltárja és bizonyos, hogyha az ágyúk ismét a kezükbe kerültek volna, nem mulasztják el annak fölemlitését sem. Igazolt tehát az a megállapitásunk, hogy az elfoglalt ágyúk többé orosz kézbe nem kerültek és igy azokat újból elfoglalni nem kellett. Az is kétségtelen, hogy a zsákmányolt ágyúk azoké, akik azt véres harcokban elfoglalták, nem pedig a becsületes megtaláló-é!

Távol áll tőlük a császárvadászok érdemeit kisebbiteni, de ők az ágyúk elfoglalásának történetét akkor még nem ismerhették, az is lehetséges, hogy a körülmények talán azt a látszatot kelthették, mintha az ágyúk az ő kezükbe jutottak volna először, mindez azonban nem változtat azon a kétségbevonhatatlan és az orosz forrásokkal is bizonyitott tényen, hogy ez a 16 drb ágyú a 31. honvéd gy.-ezred zsákmánya volt. Ezt a megállapitást a leghatározottabban kell lerögzitenünk, mert ez az igazság és ennek ellenére a »*Világháború 1914—18*« cimű mű II. kötetének 302. lapoldalán a szerző, a 31-es honvédek fegyvertényeinek *teljes mellőzésével*, egész szokatlanul tiz sort áldoz a tiroli császárvadászok dicséretére és a 16 darab ágyu elfoglalásánál tanusitott magatartásukra, majd az ezt követő magasztos körülményekre. Bár a fenti mű célja a magyar csapatok teljesitményeinek kiemelése, mégsincs semmi észrevételünk a kiváló császárvadászok méltatása ellen, azonban amint az a mi rovásunkra történik, az ellen már tiltakoznunk kell. Jelen esetben a küzdelem terhének oroszlánrésze a 31. honvéd gyalogezred vállaira nehezedett, a 16 ágyu elfoglalása is a mi érdemünk, miért is illő tisztelettel felemeljük szavunkat, az eseményeket a kellő megvilágitásban ismertettük és a fenti munkában azoknak az igazságnak megfelelő helyesbitését várjuk.

*

Az Uhnóvi ütközet a felsőbb harcvezetésnek is az első megnyilatkozása volt. Az a hajszolt, erőltetett előre rohanás, ami — az anyagi ellátásról való gondoskodás figyelembe vétele nélkül — a vasuti kocsikból való kilépéstől kezdve, mindjobban fokozódó menetteljesitményekkel az ütközetbe való belépésig tartott, nem törte meg a csapatok harc vállaló készségét, sem a győzelemre törő virtusos lendületét, de az idegeket a robbanásig feszitette. Az az ingadozás az elhatározásban, ami Magierów-nál kezdődött és a felsőbb vezetésbe vetett bizalmat is kikezdte, megkövetelte az első ütközet mintaszerű előkészitését és annak minden részletének céltudatos, egységes vezetését, mert csak ez igazolta volna a csapatok előtt, a velük szemben támasztott szinte emberfeletti teljesitményeket. Az Uhnów-i ütközetben egységes vezérlő akaratnak és tervnek céltudatos megnyilatkozásáról, annak alapos előkészitéséről azonban szó sem volt. Az Uhnów-i ütközetben a csapatok felderitetlen viszonyok között, ismeretlen terepen, sőt egy erdőnek rohanva, beérkezésük sorrendjében, ötletszerűen alkalmaztattak, anélkül, hogy egymás feladatáról vagy hollétéről tudomással birhattak volna. Ezt látta és érezte a csapat.

A ho. prsg. a felsőbb vezetőség kivánságának megfelelő és már ismertetett keleti irányu oldaltámadás lehetőségét, — ezt a távolabbi és ránk nézve másodrendü célt, — tartotta szem előtt és ezredünknek Korczów-ra való irányitásával, mindenekelőtt ezt akarta megvalósitani. A 31. ezred egy ismeretlen és rejtelmes erőkkel telitett erdővel az oldalában haladt megadott célja irányában és amint az általában történni szokott, hogy az elgondolt 100 eshetőség közül az ellenség a 101.-et választja, ez esetben is az erdőben váratlanul felcsattanó ellenséges tűz ezredünket északi irányba forditotta, az erdőbe csábitotta és ott — teljesen elszigetelt helyzetben — órák hosszat tartó harcokba keveredett, ami állományunk 30%-ának elvesztésébe került.

Csak ekkor kezdte meg a hadosztály közvetlen feladatának teljesitését, részletekben bedobott és igy szétaprózott erőkkel a vele szemben álló területen elhelyezkedett ellenségnek leküzdését.

Az is jellemző a felsőbb vezetésre, hogy Schamschula tbk, ez a nyugodtan mérlegelő, született hadvezér — az egyedüli prnk, aki a csapatok erőállapotához mérte a teljesitendő feladatot és aki a csapatok erőgyűjtése érdekében minden alkalommal felszólalt — az ütközetben nem kapott parancsnokságot. Az előnyomulásban levő századokból alakitott Sypniewski csoport irányának ellenőrzését bizták rá. Kétségtelen, hogy ez nem ddr. prnki feladat, de e tehetség számára a ho. prsgnak nem volt egyéb gondolata. A vezetés további megvilágitására idézzük a másik ddr. prnkának — Tanárky ezr-nek — következő jelentését: »15 h 30 p-kor a W. H. Wygoda-tól északra elfoglalt álláspontomon vettem kézhez a ho. prsg parancsát, amely a támadást szabályozta. Az elrendelt csoportalakitás azonban már csak azért sem volt keresztülvi-

hető, mert a prsgom alá rendelt zljak az erdőben nem voltak feltalálhatók.«

Az elszenvedett és nagyarányu veszteségeket a céltudatos harcvezetés elhárithatta volna, hisz a harcvezetés céltudatosságának, művészetének éppen az a lényege, hogy a legkisebb mértékre szoritott veszteségek mellett tud nagy eredményeket létrehozni. Ahol ez a vezetésből hiányzik, ott csakis a csapatoknak a vágóhidra való tereléséről lehet szó. Az Uhnów-i ütközetben a művészetet elnyomta az erdőből váratlanul feldördülő fegyverek hangja.

A békeidőkben az ujonckiképzésnek egy torz jelenete volt, amikor a lövedék hatásának bemutatása alkalmával egy nedves fűrészporral megtöltött és utána egy üres marhahólyagra lőttünk. A teli marhahólyagon, széles be- és kimeneti nyilás, robbanásszerű sebesülés mutatkozott, mig az üres hólyagon átható lövedék csak egy alig látható kis lyukat ütött. Ez a kisérlet azt kivánta bizonyitani, hogy nem jó az ütközet előtt sokat enni, a gyomrot megtölteni. Később azonban ennek a tanulságos képnek bemutatását elhagytuk. Az Uhnów-i ütközet ennek a túlhaladott álláspontu, lövéstechnikai mutatványnak teljesen megfelelt. A csapatokról való gondoskodás, az élelmezés, mintha ezt a képet tartotta volna szem előtt, valóban teljesen üres gyomrokat eredményezett.

Egyes hadtörténelmi munkában azt a megállapitást olvashatjuk, hogy az Uhnów-i ütközet után a csapatok a harcot megszakitották és az üldözés elmulasztásával, a békebeli szokásoknak megfelelően — mintha a gyakorlatot befejezték volna — előző pihenő helyeikre »bevonultak!« Ennek az állitásnak ellentmondunk, mert ezredünknek Zastawie és az Uhnów-i állomás közötti gyülekeztetése a felsőbb harcvezetésnek — ha erről egyáltalán szó lehet — természetes következménye volt.

Az üldözés — amikor a ho. prsgnak még érintetlen ezredek álltak rendelkezésre — nem lehetett ezredünk feladata. Ezt ezredünk fizikai állapota se tette lehetővé. Továbbá, 27.-én délben étkeztünk utoljára. A korábbi hiányos ellátás folytán a csapatot tovább élelmezés nélkül hagyni nem lehetett. A lövőszerünk is elfogyott, már pedig az erdőben képtelenség volt a csapatokat élelemmel és lövőszerrel ellátni, azonfelül a kötelékeket is rendezni kellett. A gyülekeztetés csakis a mindenki által ismert legutolsó pihenő helyen volt eredményesen keresztülvihető. Ezért került vissza ezredünk Zastawie-hez, nem pedig a békebeli szokás szerinti bevonulás gondolatával.

*

Ezredünk az Uhnów-i ütközetben igen nagy és fájdalmas veszteségeket szenvedett. Ebben az ütközetben gyönyörű állományának 30%-át veszitette el. A W. H. Wygoda-nál működő segélyhelyünk az ezred nagyszámú sebesültjét ellátni képtelen volt és estig a Zastawie-n levő 20. ezredbeli orvosok is a mi sebesültjeink ellátásával foglalkoztak. A súlyos sebesülteket egyelőre az Uhnów-i kórházba szállitották. Ide került Pesthy szds is, akit harcleirásunkban a Turyna major melletti harctéren hagytunk. Az est beálltával Szebenyi fhgy vezetése alatt egy járőr indult a felkeresésére és ők is hozták be a segélyhelyre. Pesthy szds innen az Uhnów-i kórházba, majd négy nap mulva Tatára került. Súlyos lábsebéből felgyógyult, gerincsérülésével azonban évekig lábbadozott és bár állapota nagyot javult, teljes kigyógyulása ma sem remélhető. Izzó hazafias érzésekkel, izig-vérig kiváló katonai tulajdonságokkal telitett, példaadóan vitéz és odaadó bajtársát veszitette el benne tábori ezredünk, mert a háborúban többé már részt venni nem tudott. Az Uhnów-i ütközetben tanusitott kiváló magatartásáért Őfelsége — az elsők között —. a III. o. katonai érdemkereszttel tüntette ki.

Tiszt és tisztjelöltjeink között hősi halált haltak: nemes Kacz József szds, Stolzenberg Alfréd fhgy, Borbély Elemér t. hdgy és Spiegel Andor t. zls.

A harcleirásban már felsoroltakon kivül mindjárt a harc elején súlyosan megsebesült Pőcze Dezső és Vargha Tibor fhgy; a további harcok alatt pedig Kintis István fhgy, aki a jobb karján oly súlyosan sebesült meg, hogy a karja béna maradt. Súlyosan megsebesült még dr. Pulay Lajos t. hdgy a bal felső karján.

Könnyebb sebesülést szenvedett Herczegh Géza szds a felső jobb combján. A golyónak a harctéren történt kioperálása után nevezett szds továbbra is szdánál maradt. Megsebesült még Keserü Miklós hdgy, Havasy Jenő és Ehmann Pál t. hdgy, valamint Réthey István t. zls. Fel kell emlitenünk, hogy a sebesültekről a hadműveleti iratok között semmi följegyzést se találtunk és ezért lehetséges, hogy a fenti névsor hiányos.

Anyagveszteségünk a következő volt: a III. gppo.-nak egyik géppuskája hasznavehetetlenné vált. A 9. szdnál két lőszervivő málhás állat megsebesült, a III. gppo.-nál pedig 1 ló elhullott, 1 pedig megsebesült. 16 lőszerrakasz és két málhanyereg eltünt.

A lőszert pótoltuk. Az est folyamán a következő napi reggelit kiadták, a húst pedig a konyhákra rakták.

Az Uhnów-i ütközet után, augusztus 29.-én, a szdok létszáma a következőképen oszlott meg:

1.	szd.	létszáma	volt	4	tiszt	238 legénység.
2.	»	»	»	4	»	239 »
3.	»	»	»	4	»	191 »
4.	»	»	»	4	»	176 »
5.	»	»	»	4	»	176 »
6.	»	»	»	4	»	164 »
7.	»	»	»	3	»	164 »
8.	»	»	»	5	»	248 »
9.	»	»	»	3	»	200 »
10.	»	»	»	2	»	165 »
11.	»	»	»	1	»	163 »
12.	»	»	»	2	»	179 »
I.	gppo.	»	»	0	»	27 »
II.	»	»	»	1	»	18 »
III.	»	»	»	0	»	27 »

Az ezred és zlj törzsek nélküli ütközet létszám 41 tisztre, 2375 fő legénységre apadt le.

A következő nap a 8. és ½ 11. valamint a kassai munkás századot a harctér átkutatására, a hősi halottak összegyüjtésére és eltemetésére, valamint a végtisztesség megadására rendelték ki. Halottainkat a Wygoda W. H. körül, a vasutvonal mellett alakitott hősök temetőjében, az orosz halottakat pedig Turyna major környékén hantolták el. Szebenyi fhgy akkori jelentéséből kiviláglik, hogy a Turyna mjr környékén több ezer orosz halott feküdt és ezért Uhnów egész lakosságát is ki kellett rendelni a munkához, amelyben az ottani apáca kolostor tagjai is igen tevékenyen segédkeztek.

Akkoriban, úgy a harctéren, mint odahaza, igen népszerű volt Kacz szds gyönyörű nótája, amelynek első versszaka igy szólt:

»Vihar a levelet ide-oda fujja.
A szegény honvédnek szomorú a sorsa.
Ma még piros élet, holnap fehér álom,
Ne sajnáld a csókot tőlem gyönyörü virágom!«

A lelkészek imája, az utolsó tisztelgés után, fejfának egy hatalmas fakeresztet ácsoltak össze és ezt állitották a sirdombok élére, keresztfájára rávésve:

»*Ma még piros élet, holnap fehér álom!*«

A határról elvitt hazai rög boritja szivüket, a bajtársi megemlékezés és kegyelet örök szép virága disziti sirhantjukat.

*

A PODLODÓW—PIENJANY-I ÉS A RZECZYCA-I ÜTKÖZET.

Augusztus 29.

Tegnap hds csoportunk jobbszárnyán is a várakozásnak megfelelő események történtek. A 3. ho. a gondtalanul és kellő biztositás nélkül menetelő 61. orosz ho. egyik dandárán rajtaütött. Az ezzel előidézett nagy kavarodásban ez az orosz ddr. óriási veszteségeket szenvedett és 40 ágyut hagyva a győztes 3. gy. ho. kezén, szétugrott, menekülésszerűen visszaözönlött. A szélső jobb szárnyról kiinduló 2. lov. ho.-unk pedig osztagaival az orosz csapatok hátába portyázott, amivel az orosz vonatok között vakrémületet keltett.

A tegnapi nap eredményét összegezve megállapithatjuk, hogy hds csoportunk előretörése — 28.-án — fényes sikerrel járt és ez ma estére már az 5. orosz hads. egész arcvonalán éreztette hatását, mert győzelmeinktől befolyásolva az 5. orosz hds prsg támadó szándékát arcvonalának azon részein is feladta, ahol pedig csoportositása következtében teljes sikerre volt kilátása és hds-ének egész vonalán védekezésbe ment át.

A mi 4. hds. prsgunkat eredményeink hire felvillanyozta és az alább idézett parancsával a támadás folytatását rendelte el. »Köszönet és dicséret az idejekori beavatkozásért! A támadás erélyes folytatása nagy sikert fog eredményezni. A csata eldöntéséről van szó. Ennek érdekében az utolsó fegyver, löveg és lovas kimélet nélkül bevetendő!« Ez a parancs világos és félreérthetetlen, amellett valóban helyes számitásokon alapult, mégis a mai napon a következő napok eseményei már előre vetették árnyékukat. Ennek magyarázatául felhozzuk, hogy a 3. hds. és a mi hds. csoportunk között levő — már ismertetett és a 3. sz. vázlaton is feltüntetett — hézag előnyomulásunkkal mindjobban nagyobbodott. Ebben a hézagban 28.-án este Mosty Wielkie tájékán egy ellenséges lovas ho. már fel is bukkant, ami a vonatainkat erősen nyugtalanitotta. A HFP. is belátta, hogy ennek a résnek legalább is a leplezése feltétlenül szükséges és ezért a közben rendbejött 10., valamint a 11. lov. ho-ból egy lovas hadtestet szervezett, azt három menetzljjal megerősitve, Magierów környékén azzal a feladattal gyülekeztette, hogy a 3. hds. oldala, a mi hds. csoportunk oldala és há..., valamint összeköttetései ellen irányuló minden ellenséges behatást megakadályozzon.

Minden a hds. csop. prsg nyugodt és erős idegállapotán, valamint az általános nagy helyzetet megértő csoportositáson és erélyes harcvezetésen mulott. Már most elmondjuk, hogy a hds. csop. prsg idegrendszere a bekövetkezett megpróbáltatásokat nem birta kiállani.

*

Hds. csop. prsgunk ismertetett parancsa szerint ugyancsak az utolsó fegyver, löveg és lovas bevetésének követelése mellett, a tegnapi nap eredményének tökéletesitése és az átkarolás teljessé tétele céljából, a támadás folytatását rendelte el. A támadásra szóló intézkedésekben ho.-unk Tarnoszyn—Ulhowek—Posadów vonaltól nyugatra eső harcsávot kapta.

A terepet a 8. számú vázlat ábrázolja.

Ho-unk összetétele a mai harcokban megváltozott. A 12. ezr. u. i. tegnap a jobb szomszéd 96. ddr. kötelékében harcolt és ma is ott maradt, helyette az 1. császár vadász ezred és a 27. vadász zljat osztották be ho-unkhoz.

Ho. prnkunk a kiutalt harcsávon belül csapatait a következőképen csoportositotta: Tanárky ezr. vezetése alatt a császár vad. ezr.-ből, a 27. vad. zljból, a 32. h. gy. e-ből és a 7. ágyus e. régy ütegéből alakult a *keleti csoport*, amelynek az volt a feladata, hogy a Tarnoszyn-tól északra fekvő magaslatok elérése után, jobbszárnnyal Ulhowek—Posadów-on át, északi irányba támadjon.

A nyugati csoport, Schamschula tbk prsga alatt, a 31/1. és 2. szdból (Pauer csop-ból), a 20. gy. e.-ből és a 12. ágyus e. három ütegéből alakult meg és azt a feladatot kapta, hogy Dyniska-n, Rzeczycá-n keresztül Zerniki irányába támadjon. Ezek a helységek egyuttal a nyugati csop.-nak a jobb szárny vonalát képezték.

Ezredünk egyelőre mint ho. tartalék Zastawwe-n maradt.

A mai napon ezredünkből csak a Pauer csoport került ellenséges tűzbe, ezért először röviden ismertetjük az ezred zöménél történt eseményeket és azután a Pauer csoport küzdelmeit részletezzük.

Weeber ezr. megbetegedett, az ezredprsgot helyette Szabó alezr. vette át. 8 h-ig Zastawie-n rendezkedtünk és pihentünk. Az ekkor érkezett parancs szerint Dyniska-n át Rzeczyca-ra, utbaindultunk. A nagy homokban lassan haladtunk és igy — Dyniska-n tartott rövid pihenő után — csak 15 h-kor értük el Rzeczyca-t, ahol megálltunk és étkeztünk, majd Schamschula tbk. parancsára Posadów felé való támadáshoz készülődve Rzeczyca községtől É-ra fekvő magaslatokon — fedetten — oszlopvonalba fejlődtünk fel s ebben a helyzetben 17 h 30 p-ig vártuk a további parancsokat. Ekkor ezredünk minden egyes tagjának szivet-lelket gyönyörködtető szép látványban volt részünk.

Ebben az időben az a hir érkezett, hogy Ratyców irányából egy ellenséges lovas ho. közeledik. A saját 6. lov. ho. Rzeczyca-nál éppen arra várt, hogy a gyalogság előrehaladásához mérten, vagy annak sikerét kiaknázandó, az ütközetbe beavatkozhassék. A fenti hirre Rzeczyca-tól É-ra felvonult, hogy az ellenséges lov. ho-lyal a harcot fölvegye. Schamschula tbk. ezredünket, a várható lovasroham támogatására, a Rzeczyca-tól É-ra fekvő 234-es magaslati pont körüli dombvonulatra rendelte. Ide tartottunk, amikor ezer évődés között, a lovas ember gőgjével, ahogy azt a menetütem, vagy a felzárkózás követelte, ügettek, vágtattak el mellettünk a 6. lov. ho. huszárjai, uhlánusai és dragonyosai, majd a fenti magaslati ponttól Ny-ra elterülő széles sik területen vonalba fejlődtek és mi izgatottan vártuk a nagy eseményt, a lov. ho-ok összecsapását, hogy ebben a miénket tüzzel támogassuk. Vártunk-vártunk, már kezdett besötétedni, az orosz lov. ho. csak nem mutatkozott. A nagyszerü találkozásból, a nagyarányu lovas rohamból bizony semmi se lett. Az orosz lov. ho. óvó rendszabályainkat megorrolta, még idejében visszafordult. 19 h-kor a 6. lov. ho. is éjjeli szállására tért és Rzeczyca-tól délre táborba szállt.

A világháborúban ez volt az első, egyben utolsó alkalmunk, hogy egy nagy lovastest felvonulásában gyönyörködhettünk. A magyar szivnek mindig gyengéje volt és igaz öröme tellett a szó nemes értelmében vett lovas ember látásában, igy elképzelhető, milyen szivdobogtató látványt keltett a harcra fejlődő lovas hadosztály! Volt tisztjeinknek és legénységünknek a rendelkezésünkre bocsájtott harctéri följegyzéseiből és naplóiból azt láttuk, hogy mindenki elragadtatással emlékezett meg erről a szép és valóban lélekemelő látványról. Jelen sorok irója a III. zljjal végig nézte a felvonulást és a fent leirtak hitelességét személyes átélés alapján is igazolja. Igy történt és jellemző a magyar ember gondolat-világára, hogy a napló vezetők közül egyik sem elégedett meg a rideg, de való tényekkel, hanem azt tovább fejlesztették és leirták hogyan: »repültek huszárjaink örömmámorban a kozák sereg felé« — »hogyan vertek vissza huszárjaink két kozák hadosztályt, ami valóban gyönyörű látvány volt.« A világért sem engedte el leirásában egyik sem a lovas rohamot, azt részletezte, élénk képzelete, a lovas nemzet vére, tovább szőtte az események szálait, azokat való ténnyé varázsolta és ez él benne ezután kiirthatatlan biztos emlékezéssel, pedig bizony alkonyatkor nagyon is kielégitetlen érzéssel vonultunk vissza Rzeczyca-ra és a 9. század által biztositva, a község északi szegélyén éjjeleztünk.

Közel voltunk már az orosz határhoz. Az orosz érzelmü lakosság száma mindjobban szaporodott, ezekről pedig az a hir járta, hogy a hireket közvetitik, az élelmiszereket és kutakat megmérgezik. Óvatosságból Kékessy fhgy egy járőrrel a falu lelkészét és jegyzőjét túszul a készültségre hozatta. Egyébként az éjszaka esemény nélkül telt el.

A Pauer csoport a vele szemben álló orosz rajvonal felől, egész éjjelen át tartó nagy kocsiforgalom zaját hallotta. Az oroszok sebesültjeiket, halottjaikat szállitották hátra. Ez a mozgás a parancsnok figyelmét felköltötte, élénk járőr menettel az ellenséggel az érintkezést fenntartotta, igy azután, amint az oroszok állásaikat feladták és elvonultak, azt nyomban észrevette. Az eseményt Pauer őrn. magasabb prnkainak jelentette és az oroszok nyomán, az erdőtől É-ra fekvő magaslatra járőröket küldött előre. Amint pirkadni kezdett, csoportjával is már előnyomult. Pauer őrn. tehát az elfoglalt területből egy lépést fel nem adott, az ellenséggel való érintkezést az éj folyamán is fentartotta és úgyszólván ragadt az ellenséghez, ami az adott helyzetben nemcsak feltétlenül helytálló, hanem nagyfoku öntevékenységre és kezdeményező készségre valló helyes magatartás is volt, aminek értékét az is emelte, hogy ugyanekkor a 20. ezredbeli Leipzig szd keleti irányba elvonult és igy hajnal hasadtával a Pauer csoport teljesen egyedül állott. Az előre küldött járőrei csakhamar jelezték, hogy előttük ellenség nincs, mire Pauer őrn. szdaival nyomban folytatta előnyomulását. Az erdő szegélye mögött 10—12 lépésre 1.60 m. mélyre ásott, mesterien leplezett födözékvonalat találtak, amelyben még ekkor is a Fodor szd vonalával szemben eső részben 7, a Weinek szddal szembeni részben pedig 5 orosz katona hullája feküdt. Valamennyi fejlövéssel sebesült, amit a legénység igen öntudatos büszkeséggel állapitott meg. Az orosz állásban, szana-széjjel hányt nagy rendetlenségben, tömérdek kilőtt töltényt, felszerelési cikket, puskát, hátizsákot találtak.

Az erdő északi szélére előretolt járőrök ekkor ujból jelentették, hogy ellenséget nem látnak, mire Pauer őrn. csoportjának rövid pihenőt adott. Ez alatt a legénység a zsákmányt kutatta át és bámulva látta, hogy mennyivel jobb és célszerűbb az oroszok felszerelése a miénknél. Minden orosz katonának volt egy erős fogóval és fedővel ellátott sárgaréz főzőedénye, meleg alsó ruhája, kivül gummi belül parchend béléssel bélelt baslikja, sátorlapja stb. A lövőszerük hosszú bádog dobozba volt elhelyezve. Minden használhatót a legénységünk magához vett, majd azután Pauer őrn. a szdprnkokkal egyetemben elégedetten megállapitotta a legénységnek a harcokban tanusitott kiváló magatartását, rövid, de lelkes beszédében megdicsérte őket, amit a legénység szeretett parancsnokának dörgő éljenzésével viszonzott. Bensőséges, lelkesen emelkedett hangulatban a csoport tovább indult és széles alakzatba fejlődve hagyta el az erdő északi szegélyét, amikor váratlanul egymásután kétszer 6—6 srapnell robbant a fejük felett. Visszaugrottak az erdőbe és a fák fedezete alatt a prnkok ujból tájékozódtak, végig kutatták a terepet, de kitünő látcsöveikkel se tudták az ellenséget fölfedezni. Ekkor Pauer őrn. csoportjával alakzatot változtatva kezdte meg ujból előnyomulását, még pedig olyképen, hogy előbb egy szakaszt, mint elővédet, széles rajvonalban, 10—10 lépés térközökkel és 50—50 lépésre mélységben tagozott két vonalban, Hubinek községen át, a 248-as pontra küldött elő-

re, majd amikor ennek zavartalan előrehaladását látta, a főcsapattal is elindult.

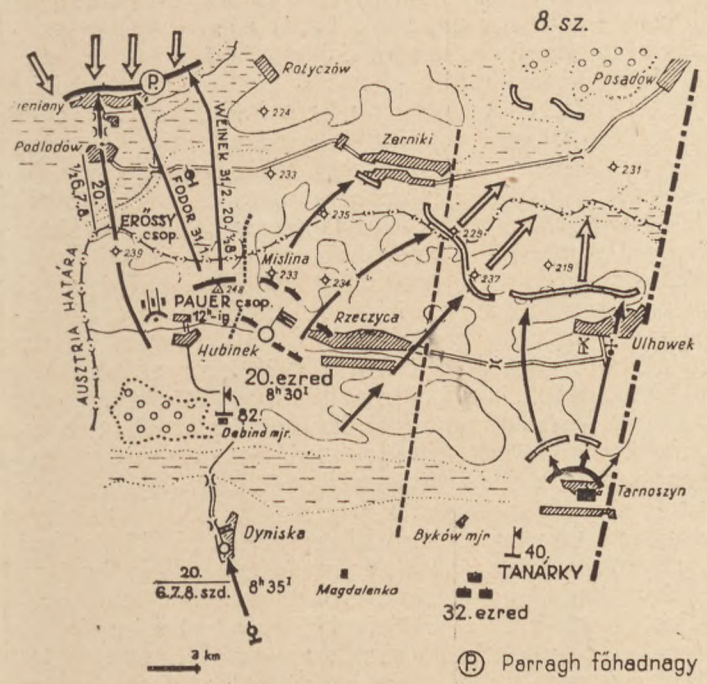

8 h 35 p-kor minden további ellenséges tüzhatás nélkül, a fenti magaslatot elérték, azt fedetten megszállták és azután látcsöveikkel belebámultak Oroszországba. Ugy találták, hogy az semmivel sem vonzóbb Galicia mocsaras tájainál. Innen Pauer őrn. ujabb földeritő járőröket küldött Podlodów és Grodek községek felé, de ebben az irányban se bukkantak ellenségre.

Pauer őrn., csoportjának gyors előnyomulásával és a 248-as magaslati vonal elfoglalásával, kedvező feltételeket teremtett ho.-unknak a Szyszla patak mocsaras völgyén való átkeléséhez, úgy ezt, mint a tüzérség felvonulását biztositotta, ami nagyban hozzájárult ho.-unknak mai napi sikeréhez, mert csak ezáltal volt lehetséges a Schamschula csophoz beosztott 12/II. ágyus osztály három ütegének Debina környékén a hatásos tüzkörletbe való gyors előrevonása. Ez azért volt nagyjelentőségü, mert ennek a három ütegnek az eredményes tüzelőkészitése renditette meg, az orosz főerőnek (35. orosz gy. ho.) Rzeczyca-tól északra fekvő magaslatokon elfoglalt erős állását. Ez a tény, amelyet a Világháború 1914—18 cimű munka II. kötetében is elismer, Pauer őrn. előrelátó, öntevékeny magatartásának mélyre ható jelentőségét, a csoport harci tevékenységének nagy értékét bizonyitja.

A 8. számú vázlaton a 8 h 45 p-kori helyzetet és az ebből tovább fejlődő harcok irányait, valamint az Erőssy csoport ekkor elért helyzetét vázoltuk. Ebben az időpontban a Pauer csoport a 248-as magaslatot már elfoglalta. A vele szemben állott ellenséges utóvédek északi irányban elvonultak. A Pauer csop-tól jobbra a 20. ezred 2. 4. 11. 10. 9. és 12. szdai — jobbról-balra számitva, a leirt sorrendben — fejlődésben voltak, hogy a nyilakkal is jelzett ÉK-i irányba támadjanak. Erőssy alezr. a 20/II. zljnak 6. 7. és 8: szdával, valamint a géppuskás osztagával Zastawieről menetben volt és éllel Dyniska-hoz érkezett. A 12/II. ágyus osztály ezideig még a Debina melletti tüzelő állásából a 20. ezr. támadását támogatta és ennek előre haladtával ujabb tüzelő állását a 234-es pontra szándékozott előrehelyezni.

Erőssy alezr. a további előrehaladásában a Pauer csop-tól nyugatra fekvő 239-es pontra vett irányt. Már délre járt az idő, amikor Erőssy alezr. Pauer őrnagyhoz érkezett, akivel közölte, hogy a ½ zlj fölött is a parancsnokságot átveszi. Ebben az időpontban Podlodów irányából erős puskatűz hallatszott, majd pár lovassal egy Landwehr főhadnagy érkezett, aki Erőssy alezr-nek azt jelentette, hogy a Landwehr csapatok Pieniany-tól északra ellenséges túlerővel harcban állanak, visszavonulóban vannak és ezért támogatásuk Pieniany irányában, a Guczwa patak északi magaslatain igen kivánatos.

A jelentés hatása alatt Erőssy alezr. a Pieniany község szegélyén húzódó magaslatokon elhelyezkedett ellenség megtámadását határozta el, ezért Pauer őrnagynak megparancsolta, hogy egyik szdával — Pieniany keleti kijáratát véve irányul — arcban, mig a másik szdával — a mocsarat jobbra megkerülve — átkarolólag támadjon. Az átkaroló szdot egy 20-as szd Ratyczów magaslatain fogja biztositani. A csoportból fentmaradó két 20-as szd Pieniany-t délről támadja.

Az előnyomulás utjába eső terep — amint azt a 8. sz. vázlaton is láthatjuk — teljesen sik és semmiféle fedezéket sem nyujtott, Pieniany előtt pedig a Guczwa patak 1000ˣ szélességü mocsaras medre akadályozta a támadó mozgását; a község D-i és K-i szegélyén húzódó állásokból irányitott és eléggé hatásos orosz védelmet viszont megkönnyitette.

Bár a terep adottsága a támadást nagyon megnehezitette, az, mintaszerű rendben, folyamatosan mégis tért nyert.

Az Erőssy csoportnak lassú, csoportonkénti előreküzdése alatt a 6. lov. ho. keresve a rést, amelyen keresztül, a gyalogság előnyomulásának és támadásának eredményéhez képest, az üldözésre előretörhet, 14 h-kor a Myslatyn 236 magaslati ponthoz érkezett, amiről a 41. h. gy. ho. prsgnak már előre értesitést küldött, ezért a lov. ho. prsgot itt már várta Hautzinger Gusztáv vkb. fhgy és a helyzetről a következőkben tájékoztatta: »A balszárnycsoport főerejével (20. ezrdel) Rzeczyca és Hubinek-ről ÉK-i irányban, a Zerniki és Rzeczyca közti félkörben elhelyezkedett ellenséges állásokra támad. Az Erőssy csoport, a 19. gy. ho.-lyal való összeköttetés megteremtése céljából, Hubinekről előnyomulóban van Podlodów-ra. E csoport ellen az ellenség igen erős támadást inditott, miért is Schamschula tbk. kéri az Erőssy csoport támogatását és Podlodów—Zimno községek közötti terület földeritését.«

A mocsaras és számtalan helyen szoros jellegü terepre való tekintettel a lov. ho. prsg. természetesen csak tüzérségével adhatott támogatást. Az Erőssy csop. támadásának elősegitésére ezért Gross Ferenc tü. ezr. vezetése alatt a 10. lovagló tüzér ezred 1. és 2. ütegét, Hubinek-től északra felvonultatta és a 6. dragonyos ezred géppuskás osztagát is előrerendelte. Az ütegek a 248-as és 239-es magaslat mögül, tehát közvetlenül a gyalogság mögött választott állásból először Erőssy alezr. csoportja, utána pedig Pauer őrn. átkaroló szdai előtti ellenséges állásokat vették igen eredményes tűz alá. Ezzel a hathatós támogatással a támadás igen szépen haladt előre úgy, hogy a Guczwa mocsarain való átgázolás, az igen nehéz viszonyok ellenére is sikerült, pedig az arccsoport két 20-as szdának

a Podlodów—Pieniany községeket összekötő töltésúton kellett áthaladnia. Úgy a 20-asok, mint a Fodor szd vakmerő előretöréssel az ellenséges állásokat elfoglalták. Ezekből az állásokból az északi irányból előnyomuló és a 19. ho. osztagait üldöző ellenséget — részben oldalozólag — meglepően tűz alá vették, annak — a 19. ho. felé irányuló — támadását ezáltal megakadályozták, illetve felfogták és ezzel a tőlünk nyugatra visszavonuló csapatok rendezkedését nagyban elősegitették. Közben a Weinek szd a mocsár szegélyén Ratyczów irányába menetelt, hogy mintegy 600ˣ után bekanyarodjék és az az ellenséget oldalba kapja.

Az orosz források szerint (Leppa: Komarów) az Erőssy—Pauer csoporttal szemben Podlodówtól északra, a két üteggel megerősitett 27. orosz. gy. ezr. állott. Az oroszok megemlitik azt a nehéz tüzhatást, amit tüzérségünk rájuk zúditott.

15 h 30 p-kor az Erőssy csop. Pieniany község északi szegélyén huzódó dombokon a túlerős ellenséggel tűzharcban állott.

»Az a törekvésem — irja Pauer őrn. naplójában — hogy legalább is az utban lévő Weinek szd átkaroló hatásának érvényesüléséig a támadásnak Hopkie felé való előrevitelét megakadályozzam — sajnos — nem sikerült. Erőssy alezr. a jó kilövést biztositó magaslatokat elhagyta és a 20. ezr. szdaival előretört. »Ez az elhatározás — amelyre még visszatérünk — végzetes következményekkel járt. Az ellenség ujabb és ujabb csapatokkal erősitette meg rajvonalait, mindtöbb és több géppuskája lépett működésbe, majd ellentámadásba ment át, amikor egész csodálatosan és a Fodor szd megdöbbenésére, a 20-as puskák elhallgattak és az oroszok ellenhatás nélkül törhettek előre, mert a 20-as szdok lövőszere teljesen elfogyott. »Nincs lőszer. Árulás. Kelepcébe csaltak az oroszok!« kiálltások között ezek a szdok visszafordultak és meghátráltak. Hogy a visszavonulás nem ment simán és rendezetten az természetes. Minden visszavonulás rendkivül veszélyes, ha a harc félbeszakitásával kell az ellenségtől elválni és különösen veszteségteljessé válhatik, ha azt a napvilágnál, az ellenség szeme láttára kell végrehajtani. A lövőszerhiány a teljes védtelenséget jelenti és az ezzel járó megfélemlitő — emberi — érzés csak az ellenségtől való távolság növekedésének arányában csökken. Ha még azután a szuronyharcnak sikerére sincs kilátás, nincs más mód és az egyetlen észszerű dolog, az ellenséges tűzhatás körletéből minél gyorsabban kimenekülni. Ez történt itt is, azonban a gyorsaságot rendkivül akadályozta az ismertetett mocsáron való átlábolás. Ez az akadály a veszély nagyságát súlyosan felfokozta.

Mielőtt folytatnánk az eseményeket, ki kell térnünk a 20-as ezredtörténetnek arra a megállapitására, amelylyel a történetiró az Erőssy csoport támadásának meghiusulását annak tulajdonitja, hogy a lovastüzérek támogatása éppen akkor maradt el, amikor az Erőssy csoportnak előretörése azt a legjobban megkivánta. Ez az állitás téves. Orosz források szerint is az orosz lovasság akkor indult az üldözésre, amikor az Erőssy csop. visszavonulását már megkezdette. Ezt megerősiti Pauer őrn. is naplójában a következő leirásban: »...beérkezett a Weinek szd is, amelynek prnka szomorúan jelentette, hogy túlerőre talált, saját jobbszárnyát az ellenség átkarolta, hátrálni volt kénytelen, amiközben Verneda László hadnagy fejlövéssel holtan esett össze. A visszavonuló csoportok ellen kozákok intéztek rohamot. Mindezt jó magam is észleltem és elgondoltam, hogy mily szükségtelen is volt a támadást a bizonytalan sötétségbe folytatni, amikor a magaslatoknak birtokba vételével és azok tartásával a harccélt már úgyis elértük. Kár volt a dolgot elkapkodni.«

Az ellenséges lovasság bevetésének ideje logikus és hihető. Nem is történhetett máskép. Ezt követte a 6. lov. ho-nak már ismertetett felvonulása, ami ezek szerint egy későbbi harcmozzanat volt. Az események hiteles története tehát a következő: Erőssy alezr. még Dyniska-tól való előnyomulása közben kapta azt a parancsot, hogy Podlodów—Pieniany községek közötti szorost vegye birtokába, ezzel az orosz visszavonulás előtt az utat vágja el és a 19. ho-lyal az érintkezést fölvéve, azt közvetlenül támogassa.

Ezt a feladatot a lovas tüzérség és a dragonyos géppuskásosztag tudta, Erőssy alezr. azonban ezeknek feladatát nem ismerte. Amint Erőssy alezr. Pieniany-t elérte és a már ismertetett magaslatokon igen kedvező állását elfoglalta, feladatát már fényesen megoldotta. A szorosok birtokában voltak. A 19. ho-lyal az összeköttetése megvolt és azt tűzzel igen hathatósan támogathatta. Nagy orosz erőknek magára való vonásával, a 19. ho. terhét jelentékenyen megkönnyitette. Igen nagy eredményt ért el, amelyet már csakis a 19. ho. csapataival való szoros kapcsolatban lehetett volna tovább fejleszteni.

A lovas tüzérség a leirt eredményt látva — előre — állást változtatott, amire azért volt szükség, hogy az ütegek az előnyösebb oldalozó hatást elérhessék. Az időpont is alkalmasnak látszott, mert a tüzér prnk az Erőssy csop. eredményét látta és mert saját lovas ho-a már Rzeczyca-ra előrement és a községből északra fekvő területre kiküldött járőrei már megállapitották, hogy Ratyczów és Zimno területe ellenségtől szabad. Végül, mert a tüzérség és az Erőssy csop. között telefonösszeköttetés nem létesült, a tüzérek Erőssy alezr-nek azt a váratlan elhatározását, hogy tovább előretör — nem tudhatták.

Ugyanebben az időben a főcsoportnál az ütközet befejeződött, a visszavonuló ellenség után járőrök küldettek ki. Mindenki feszülten figyelt Pieniany felé és igy alig tételezhető fel, hogy a szükséges támogatás elmaradt. Erőssy alezr. ekkor saját elhatározásából elhagyta kitünő állásait és előretört, valószinüleg abban a reményben, hogy a 19. ho. is komolyan támadni fog. Ezúttal azonban nem ez történt, mert a 19. ho. már 12 h 30 p-kor saját hdt-jétől azt a parancsot kapta, hogy csak az esetben menjen a Guczva patakon előre, ha a Kirchbach csoport Zerniki—Posadów-tól északra fekvő magaslatokat már kézbe vette. A 19. ho. e parancs értelmében Erőssy csop-tól balra visszamaradt, annak támadását nem támogatta, az előállott kedvező helyzet kihasználását elmulasztotta és igy az Erőssy csop-nak Pieniany-tól kiindult, tökéletesen elszigetelt előretöréssé vált támadása a fölényes erejü 27. orosz ezredbe ütközött, sőt valószinű, hogy ebbe a harcba, a Hopkie-nél tartalékban állott és két üteggel megerősitett 28. orosz gyezr. is már beavatkozott. Ezek a fölényes erők valószinüleg a lövőszer hiány beállta nélkül is kikényszeritették volna a visszavonulást, amelyet egyébként a 41. ho. prnka is jóváhagyott. Az előadottakból kifolyólag a lovas tüzér ütegek a visszavonulásért felelőssé már csak azért sem tehetők, mert Gross ezredes az uj állását a 240-es magaslat mögött választva, onnan a Ratyczów-tól és a Huczva mély-

vonaltól nyugatra elterülő területen előnyomuló oroszokat vette tűz alá és ezzel még mindig az Erőssy csoport helyzetének segitségére volt. A gyönyörü eredményt elért támadás végső kudarca az ismertetett és balul végződött elhatározáson kivül a felsőbb vezetés hiányosságaiban rejlik.

Ezek után ujból fölvesszük az események fonalát és ott folytatjuk leirásunkat, hogy az orosz ellentámadás láttára az Erőssy csoport jobb szárnyán levő 31/1. szd prnka — Fodor szds — jobbszárnyának meghosszabbitása céljából, Parragh Gyula fhgy prsga alatt levő tartalék szakaszát előre rendelte. Parragh fhgy szkszával éppen akkor érkezett az első vonalba, amikor a már leirt drámai jelenetek között, az Erőssy csop. balszárnya a visszavonulást megkezdte. A helyzetet azonnal felismerve, szakaszával a támadó orosz tömegek oldala felé fordult és minden parancs nélkül a visszavonulást fedezte. A most lepergett eseményeket egy szemtanu a következőképen irta le: »A legénység térdelve lőtt. Vitéz parancsnokunk, gukkerrel a kezében, állva vezette a szakasz tüzharcát. Amint elhangzott a vezényszó »Cél! Tűz!« halomra hullott az orosz. Parancsnokunk nevetve és biztatva kiáltotta: »Látjátok hogyan hullanak?« Ujabb és ujabb orosz rajvonalak nyomultak előre. Egyik része fehér zsebkendőt lobogtatott. »Minket nem lehet becsapni« volt a válasz és megkezdődött az élénk egyestűz, mire ezek az orosz rajvonalak visszafutottak. Mieink közben már a mocsáron átvergődtek, de a vitéz szakasz még mindig helyt állt és vadászott a szemközti ellenségre, azonban annak a géppuskái is működtek és egy lövedékkel vitéz parancsnokunkat is eltalálták, aki azonban súlyos sebesülését eltitkolva tovább buzditotta legénységét, hogy: »lődd fiam, csak lődd!« Amikor elfogyott a töltényünk, az ellenség golyózáporában, már a homályba boruló alkonyatban mi is megkezdtük visszavonulásunkat és bár megfogyva, de sikerült átjutnunk a tulsó oldalra. Nagy veszteségünk volt, legfájdalmasabb parancsnokunknak Parragh Gyula fhgynak, ennek a rettenthetetlen hősnek megsebesülése, de a 20-asoknak visszavonulását fedeztük, a fejük felett lógó kataszt rófát elháritottuk.«

Parragh fhgy tüdő lövést kapott és mégis csak a zlj prnkának parancsára volt hajlandó súlyos sebével a segélyhelyre eltávozni. A legveszélyesebb helyzetekben is csodálatosan nyugodt, minden póztól mentes, példaadóan vitéz és emellett csupa sziv és jósággal telt tevékenységével még a hadjárat folyamán találkozunk.

A Pauer csoport a Hislina 233-as magaslaton foglalt állást, az Erőssy csoport pedig ettől nyugatra levő erdő fölötti magaslatokat szállta meg és kellő biztositás mellett ott is éjjelezett. Mire a csapatok ideérkeztek, már bealkonyult. A leszálló esthomályba borult láthatáron hol itt, hol ott hatalmas fénykévék törtek az égre. A lángban álló orosz falvak rejtelmes rőt fénye a Napoleon-i idők orosz módszereire emlékeztettek és jelezték, hogy az orosz visszavonulás képe azóta se változott. Elgondolkodva, hosszasan elnéztük a szomorú szép látványt. Az elmult nagy idők tanulságait fölidézve borongva latolgattuk, vajjon hova vezet utunk, mit hoz a jövő küzdelmeink sorozata?

Ezúttal találkoztunk harmadszor Maxon vk. alezrsel, akinek körültekintő figyelme mindenre kiterjedt. Most az Erőssy csoporthoz lovagolt. Az általános és ránk nézve kedvező helyzetről, valamint az oroszok visszavonulásáról tájékoztatva, arra kérte a csoportot, hogy tartsanak ki, lövőszerről majd gondoskodni fog. És ez nem volt üres igéret. Nyugati irányba ellovagolt és alig egy félóra mulva egy lovas géppuskás osztaggal érkezett vissza és annak össszes lövőszer készletét átadta. Ekkor ismerkedett meg az I. zlj tisztjeivel, a sebesültek között Parragh fhggyal, nem is sejtve, hogy ezredünkkel mily közeli kapcsolatba fog még majd jutni.

Amint besötétedett, sebesültjeink felkutatására Kemény fhgy egy járőrrel öntevékenyen az égő Podlodów-ba ujra előrement és onnan, az éj folyamán, 3 kocsi sebesülttel tért vissza. A sebesültek között többen haslövéssel sebesültek meg, ezeknek állapota reménytelennek látszott, de a többi örökre hálás lehet Kemény fhgy lelkiismeretes gondosságáért, ami egyáltalán nem nélkülözte a vakmerőséget, mert Podlodów kiüritéséről biztos hireink még hiányoztak és ez a járőr volt az első, amelyik a délutáni visszavonulás óta oda ujra behatolt. Az örökké vidám Kemény fhgy ezúttal szomorúan inditotta el Uhnów-ra a szállitmányt és a kisérő altisztnek lelkére kötötte, hogy csakis lövőszerrel, élelemmel és lovakkal merjen visszatérni, mert ez a csoport már harmadfél napja nem jutott meleg ételhez. A Pauer csoport a mai harcokban 20 halott és 60 sebesült veszteséget szenvedett.

A ho. csapatai közül az Erőssy és Pauer csop. a Hislina 233-as magaslat területén, ezredünk Rzeczyca É-i szegélyén, a 20. ezr. és a ho. prsg Ulhowek-en, a Tanárky csoport pedig (az 1. cs. vad. ezred, a 27. vad. zlj. és a 32-es honvédek) biztositó csapataikat É-ra előretolva, Posadów és Rokitno major között fekvő erdő parcelláktól délre eső területen éjjeleztek. A nap hds. csoportunknak ujabb győzelmével végződött. Az orosz csapatok a hds. csop. egész vonala előtt meghátráltak és az éj folyamán általános visszavonulásban voltak.

*

Ennek a roppant tanulságos és sok problemát fölvető ütközetnek leirása során a 20-as történet megállapitja, hogy: »Mint később is bebizonyult az orosz itt is, ez alkalommal is, megtalálta arcvonalunkban fentállott rést, amely neki betörésre alkalmasnak látszott. Mi azonban nem használtuk ki Zerniki és Podlodów közötti, az ezred keleti irányában sikerült támadása által keletkezett orosz hézagot, habár a 31. gy. ezredet és a 6. lovas hadosztályt ez irányban eredményesen lehetett volna alkalmazni« Ez a megállapitás sem teljes értékü. A 8. 9. és 10. sz. vázlaton is láthatjuk, hogy az előnyomulás szempontjából számba veendő terepet minduntalan kiterjedt, mély süppedős mocsarak szelik keresztül, amelyeken a legtöbb helyen még a gyalogság is csak a töltés utakon tudott áthatolni. E mocsarak mindegyike a szoros jellegével bir. Ahol pedig a gyalogság még át tudott lábalni, ott a lovas menthetetlenül elsűlyedt. Ez a terület nem volt lovas terep. A lovas testek alkalmazását igen korlátozta, amiről a lov. ho. prsg. már bőséges tapasztalatokat is szerzett. Emlékezzünk csak vissza a Wittmann féle lov. hdt. 26.-i harceseményeire. Ugyanazon a terepen, ahol ma a 20. ezr. támadott, harcolt 26.-án a 6. lov. ho-nak lóról szállt 22½ szda. Ezzel a támadással bebizonyosodott, hogy az akkori fölszereléssel és fegyverzettel ellátott lóról szállt lovasságnak beásott gya-

logsággal szembeni támadása, már eleve kilátástalan vállalkozásnak minősithető. A lovasságnak a 20-as ezr. történetirójának kivánsága szerinti alkalmaztatása esetén, a mocsarakon keresztül vezető szorosok birtokbavételéért súlyos harcokat kellett volna vivnia, amire — késő délután lévén — már csak az idő sem volt alkalmas.

A következő napon — augusztus 30.-án — Laszczów—Podhajce—Czerkasy—Steniatyn vonalában vivott harcokban a 20. ezr. is meggyőződhetett, hogy a mocsarakon átvezető szorosokon való átkelésnél, valamint előkészitett állásokban elhelyezkedett ellenségnek megtámadásánál még a gyalogságnak is milyen nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. Mindebből egész kétségtelenül kiviláglik, hogy a lovasságnak az emlitett hézagba való előretolása nem lett volna célravezető. Ezredünknek pedig ebbe a dut. folyamán még pillanatnyilag üres hézagba való előretörése ismét csak egy elszigetelt vállalkozás lett volna, amit a Pieniany-i harcok balsikerü eredménye után előállott helyzet esetleg végzetessé is tehetett volna. Kirchbach altb. éppen azért szabályozta az előnyomulást terepszakaszról-terepszakaszra, hogy a csapatok esetleges elszigetelődését megakadályozza és mégis a mai napon is előfordult egy ilyen — bár hősies, de elszigeteltségénél fogva eredménytelen — támadás.

Messze mennék, ha ezredünknek és a lovasságnak bevetésével járó összes eshetőségeket tárgyalni akarnánk és ezért még csak arra utalunk, hogy a felsőbb vezetésnek e két napi harcokban tanusitott hézagosságai, a csapatok erősen megviselt erőállapota — amit éppen a 20-as ezredtörténet irója ecsetelt oly élénk szinekkel — igen óvatos megfontolásra int és arra mutat, hogy a hézagba előretört erők, esetleges válságos helyzetükben, segitségre nem számithattak volna.

A tegnapi harcokhoz viszonyitva kétségtelen, hogy a mai napon a testvér fegyvernemekkel — lovassággal és tüzérséggel — való együttműködés nagy lépésekkel haladt előre, a 6. lov. ho. készsége és tevékenysége pedig igen hasznos segitségnek bizonyult.

A LASZCZÓW—PODHAJCE—CZERKASY-I HARCOK.

Előnyomulás Tyszowce-re.

1914. augusztus 30-tól szeptember 2-ig.

Augusztus 30. A 4. hds prsgnak mai napra szóló intézkedéseinek alapgondolata az volt, hogy a hadsereg arcban szivós védelemre rendezkedjék be, mindkét szárnyon pedig az átkaroló támadást folytassa. Ebből kifolyólag a hds. csop. prsgunk részére kiadott intézkedése igy szólt: »Holnap — 30.-án — a IX. és X. hdt az orosz sáncokkal szemben, a ma elért vonalban, szivós védelemre rendezkedik be.

József Ferdinánd fhg. csop-ja (XVII. hdt., 41. h. ho. 8. és 3. gy., valamint a 6. és 2. lov. ho.) Tyszowce-től keletre fekvő területre véve irányt, az átkaroló támadást folytassa; a két lovas ho.-lyal pedig a Tyszowce-ről Krylów-ra vezető orosz összeköttetések ellen működjék.«

Az elmult nap bár győzelemmel, de az egész hds. csop-nál nagyon csekély térnyeréssel végződött. Az átkarolás szempontjából a legnagyobb jelentőséggel birt volna a hds. csop. jobbszárnyának gyors előrehaladása, ami azonban, ezen a szárnyán feltünt ellenséges erők beavatkozása folytán elmaradt. Roth altb. a feltünt ellenséges erők ellen először egy ezredet irányitott. Ez azonban kevésnek bizonyult, mert a túlerős ellenség ezt az ezredet visszaszoritotta, mire Roth altb. az egész 3. ho-lyal fordult ellene. A kifejlődött harcban egyik ddrával — a végsőkig kitartó ellenségre — ugyan súlyos csapást mért és az nagy veszteségeket szenvedve vissza is vonult, de ezek az időt rabló harcok a jobbszárnynak Ny-i irányú bekanyarodását megakasztották és mert ugyanekkor egy téves megfigyelésből eredő és később hamisnak is bizonyult repülő jelentés nagyobb ellenséges erőknek É-i irányból való közlekedéséről adott hirt, a nap folyamán további előnyomulásról már szó se lehetett, a Róth-csoport megállt. József Ferdinánd fhg pedig nemcsak a megálláshoz, hanem még a védelemhez való berendezkedéshez is hozzájárulva, a Róth csoporttól mindössze csak annyit követelt, hogy további előnyomulását csak akkor folytassa, amikor a Kirchbach csoport majd vele egymagasságba érkezik! Ezzel azután az átkarolás lehetősége is megszünt, pedig a 29.-i esti helyzet alapján az volt még az igen valószinűnek látszó benyomás, hogy a győzelmesen és nagy kezdeti lendülettel előnyomuló hds. csoportunk a Komarow-i csata sorát nemcsak eldönti, hanem az ellenségre megsemmisitő csapást is fog mérni.

Az ellenség az éj folyamán visszavonult, de Zabcze—Suszew—Wasilew—Telatyn—Czerkasy vonalában egy meglepő gyorsasággal kiépitett újabb védőállást foglalt el, aminek magyarázata abban rejlik, hogy a Komarów-i csata szintere békében a Lublin-i helyőrség tüzérségi lövőtere volt. Az oroszok ezt a terepet tehát igen alaposan ismerték és ezért tudtak oly bámulatos gyorsasággal és kitűnően új és új védelmi állásokat készitení, sőt a tegnapi harcokban a 20. ezred támadási irányával szemben, még a békében kiépitett, két erős támpontot is kihasználhattak.

Az oroszok az új védelmi vonaluknak elfoglalásával egyidejüleg azt a parancsot kapták, hogy parancsnokaik személyes felelősége mellett ezután már egy lépést se hátráljanak, hacsak lehetséges inkább ellentámadjanak, mert az osztrák-magyar erők hátába intézendő támadásra egy lovas és egy gyalog ho. már útbaindult.

Nagy vonásokban ezek voltak azok a körülmények, amelyek között további előnyomulásunk folytatódott.

József Ferdinánd fhg a mai előnyomuláshoz három csoportot alakitott. Egyik a tőlünk Ny-ra előnyomuló 19. gy. ho.-ból, a másik az eddigi Kirchbach csoportból és a harmadik a Róth csoportból alakult. Mi a Kirchbach csoporthoz tartoztunk.

Kirchbach altb. ugyancsak három csoportot alakitva a mai előnyomulást is terepszakaszról — terepszakaszra szabályozta.

A Mayer csop-nak, amely az 1. cs. vad. ezredből és egy hegyi ütegből állott, mindenekelőtt a Telaty-tól D-re fekvő magaslatokat kellett elérnie.

A Brunswik csop., amely az 1. cs. vad. és a 32. gy. ezr-ből, valamint a 7. tü. ezr. egy ütegosztályából alakult, a Posadów-tól ÉNy-ra fekvő dombvonulatra irányittatott.

Nikic altb. csoportjának előnyomulási sávjába eső terepen, amint azt már ismertettük, az előnyomulás irányát keresztező több nagy kiterjedésü mocsaras mélyvonal húzódott, amelyeken átvezető útvonalak a szoros jellegét adták és ezért e csoport részére az első elérendő terepszakaszt pontosan megszabni nem is

lehetett, mert előnyomulásának mértéke a szorosok birtokáért vivandó esetleges harcok kimenetelétől, valamint a szomszéd csoportok gyors előrehaladásától is függött. A bal szomszéd 19. gy. ho. közötti határvonalul a Huczwa patak jelöltetett meg. Továbbá a XVII. hdt. azt a parancsot kapta, hogy a Kirchbach csoport előnyomulását követve, annak baloldalát biztositsa.

Az első terepszakaszt a csoportoknak 6. h-ig kellett elérniök.

Ezredünk a mai napra szóló első feladatául a Ratyczów és Zimno községek melletti Huczwa patak átjáróinak birtokba vételét kapta, mig a 20. ezr.-t tőlünk jobbra a Zerniki fölötti magaslatokra irányitották. A 12/II. ütegosztály Ratyczów-tól K-re, a 7. h. tü. ezred két ütege pedig Zernikitől ÉNy-ra készültségi állást foglalt, hogy innen a gyalogság előnyomulását támogassa.

Mig a 20. ezred már 4 h. 30 p-kor, addig mi — az intézkedések késői kézbesitése következtében — *6 h 30 p-kor* indultunk. Ebből eleinte balra lépcsőzött viszony keletkezett, ami azonban semmiféle hátrányos következménnyel sem járt. Indulásunkkal egyidejűleg a Pauer csoportnak parancs ment, hogy az ezredhez csatlakozzék.

9 h-kor ezredünk, lelkesen éltetve a Királyt és a Hazát, átlépte az orosz határt.

10 h 30-kor elértük Ratyczów-ot, ahol a 9. számú vázlat szerinti helyzetben megálltunk és vártuk a következő terepszakasz elérése céljából kiadandó parancsokat.

9. sz.

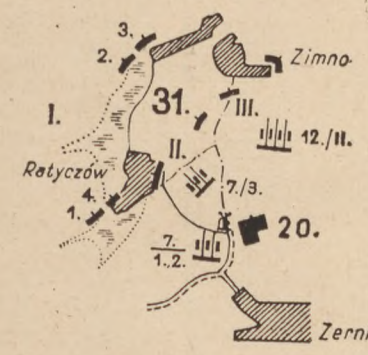

8 h 30 p-kor Schamschulla tbk a ho. prsgnak a következő jelentést terjesztette elő: »Erőssy csoport tegnap 40%-os veszteséget szenvedett. Orvosa nincs. Egy orvost a 31. ezredtől kirendeltem, de ez kevés. Kérem elrendelni, hogy a ho. eü. intézet az Erőssy csop. részére egy segélyhelyet sürgősen állitson föl. A csoport erősen kimerült, megfogyott, egyes részei szétszóródtak. A lőszerhiányt a 6. lov. ho. részben pótolta.«

Ezt a jelentést azért idéztük, mert a harcok ismeretesek voltak, Pauer őrn. jelentésében a hiányosságokat föltárta és ennek dacára a legtermészetesebb és legemberibb követelmények megszabta köteles gondoskodásnak nyoma se mutatkozott, a sebesültek ellátatlanul maradtak, sőt Schamschula tbk jelentése után is, csak Erőssy alezr-nek a 20. ezredhez való bevonulása utáni szóbeli jelentésére történt intézkedés, amikor is Nikic altb. személyesen utasitotta Czakó főtörzsorvost, hogy a sebesültek ellátásáról gondoskodjék.

9 h 30 p-kor a hds. csop.-tól a ho. prsghoz a következő értesités érkezett: »A csapatok eddigi teljesitményeikkel máris nagy eredményeket értek el. Az üldözés erélyes folytatásával, nemcsak döntő sikert vivhattunk ki, hanem az oroszoknak öt hadtestre becsülhető erőit meg is semmisithetjük.«

A már közölt általános helyzetismertetésből láthatjuk, hogy a fent idézett értesitésnek komoly alapjai voltak és hogy a 29.-i esti helyzet valóban nagy reményekre jogositott. Csodálatos, hogy ez a nagyjelentőségű, a fáradt csapatok erejének felvillanyozására, a teljesitmények fokozására oly alkalmas hiradás — kihasználatlanul — a csapatok előtt ismeretlen maradt, holott az abból meritett indokolással minden, még a legnagyobb fáradalmakat is megkövetelő teljesitmény értelmet nyert volna.

Nagylaki Rátz Jenő vkt. alezr. »A *Marnei csata*« cimű könyvében erről a kérdésről igy nyilatkozott: »A csapatok erkölcsi értékének minden alkalommal való élesztgetése, emelése és megszilárditása olyan tényezője a harcnak, amelynek elmulasztása a legkeményebb következményekkel járhat. Jókedv, jóakarat és a döntő pillanatokban az a tudat, hogy miért is harcol az ember, csodákra képesitik a küzdőket. Igen érdekesen világit rá erre a kérdésre Langevin francia kapitány, aki a következőket irta: »Ne káromkodjék a katona?!... Ne tudjon semmit?... Csak parancsokat teljesitsen? Belenyugszom, bár a francia sokat káromkodik és a csatatéren különben a legtöbbet, de ahhoz, hogy cselekedjék, tudni is akar, érteni is akarja a dolgot, vagy legalább is hinni abban, hogy azt tudja és érti. Nem igen kellenek neki részletesebb magyarázatok, csak elképzelhető okot és alapot akar, hogy a tettet végrehajtsa. Enélkül lehangolt, maga eszel ki gondolatokat, kitalál meséket, amelyek mint való dolgok terjednek azután tovább...«

Igen éles megfigyelése ez a harcos lelkének és annak a lelki állapotnak, amely görcsösen ragaszkodik ahhoz, hogy mindennek megtalálja az okát; annak a túlfeszitett idegrendszernek, amely, ha meg nem nyugtatják vagy elfogadható mesével nem narkotizálják, minden agyrémet el tud hinni és szivesen el is hisz. A rémhirek és a pánikok melegágya, egész hadseregek jó szellemének megrontója, amely ellen csak a férfias nyiltság és amennyire a hadműveleti célok megengedik, a *feltétlen igazmondás* alúlról felfelé és felülről lefelé minden helyzetben az, amely orvosságot jelent.«

A tömegek lélektanának ismerete a vezetés egyik igen fontos tényezője és hatásos eszköze. Ennek elhanyagolása súlyos hiba, vezetői fogyatékosság. Ebben az időben az idézett megfontolásoknak nyomát sem tapasztalhattuk. A követelmények állandóan az erők túlfeszitett igénybevételét és ezzel rendkivül érzékeny idegállapotot eredményezett anélkül, hogy annak szükségességéről a legcsekélyebb magyarázatot vagy felvilágositást kaphattunk volna. Amit pedig velünk közöltek, az rendszerint a való helyzet takargatását szolgálta, ami rövidesen mindig kiderült.

Ezúttal is teljes volt a tájékozatlanság, aminek jellemzésére fölemlitjük a következő esetet. Mialatt mi a jelzett biztositott megállásban vesztegeltünk és a körünkben tartózkodó ddrprnokkal együtt tétlenül néztük, mint ássák az oroszok a Dobuzek-tól délre fekvő magaslatokon gyalogsági födözékeiket, Dobuzek-en át hatalmas orosz tüzér oszlop vonult keresztül

keletről — nyugatnak. Egyik ellenséges csoportot se vettük tűz alá, mert még a drrprnkunk sem volt tájékoztatva a helyzetről és igy nem tudhattuk, hogy a menetben levő oszlop nem-e saját tüzérség? A födözéket ásó csapat nem-e saját gyalogság? Találgattuk, de a kérdés megnyugtató eldöntésére semmi támpontunk se volt.

11 h-kor a Pauer csoport az ezredhez bevonult. A bajtársi megbecsülés megható megnyilatkozásaként Verneda László hdgy holttestét magukkal hozták, hogy méltó keretek között a Ratyczów-i templom körüli sirok sorában örök nyugalomba helyezhessék.

A mozgó konyhák újból lemaradtak, de most már a kenyér kivételével, könnyen segitett magán az ezred legénysége. Zsákmányoltak. Libát, kacsát, tyúkot, sertést, marhát. Amit találtak, azután a faluban nekiláttak a sütés-főzésnek. Mielőtt valami fűszert, vagy izesitőt felhasználtak volna, azt a visszamaradt orosz lakósokon kipróbálták, hogy nincs-e megmérgezve? Ebből azután nagy móka is keletkezett, mert az életbiztositó kóstolgatást gondosan megválogatott sorrendben végeztették. Mézre-ecet, cukorra-só, vagy paprika következett. A magyar őshumort sohasem tudta elnyomni a harcok zivatara és az mindenkor kitört, ha arra a legcsekélyebb alkalom adódott.

12 h 30 p-kor Kirchbach altb. általános északi iránnyal az előnyomulás folytatását rendelte el. Nikic altb. csoportjának Kmiczyn Czerkasy mélyvonaltól északra levő 230-as magaslati pont és Dobuzek község között fekvő magaslati vonalat kellett elérnie. A 12. h. gyezrdet Kirchbach altb. ugyan ekkor csoporttartalékul Posadów-ra rendelte. Ezzel az intézkedéssel a ho.-unknak egyik ddra most már teljes egészében idegen parancsnokságok alá került, miért is Nikic altb. a 12/II. és 7/I. ágyús osztályokat is Schamschula tbk prsga alá helyezte és az előnyomulás további vezetését is rábizta. A ho. parnk-nak a harc vezetésében szerepe nem lévén, törzsével egyideig a Ratyczów-i magaslaton tartózkodott, majd Ulhowekre ellovagolt.

Schamschulla tbk úgy intézkedett, hogy a 20. ezred I. és III. zászlóalja, valamint az 5. szda, a 7/1. ágyús üteggel, Sypniewski ezr. prsga alatt, Kmiczyn-en keresztül a 230-as magaslati pontra, a 31. ezredből és a 20/6., 7., 8. szdokból, valamint a fentmaradó tüzérségből álló csoport pedig — személyes vezetése alatt — Podhajce-n át Dobuzektől K-re fekvő magaslatokra nyomuljon előre. A 12/II. ágyús osztály egyelőre Zerniki-től délre fekvő magaslatokon készültségben maradt, hogy a szorosokon való kibontakozásunkat onnan támogassa.

14 h 40 p-kor az előnyomulás megindult. A 20. ezred erős tüzérségi tűzben már kezdettől fogva harcalakzatban haladt előre. A tüzérségi tűz veszteségeket nem igen okozott és ez az ezred harc nélkül érkezett a Laszczów—Zulice-i útvonalig, ahonnan az előre tolt kisebb orosz osztagoknak előzése után már a sötétség beálltával — Kmiczyn helyett — Zulice felé fordult. Éjfélkor arccal keletre, a Zulice-i út mindkét oldalán, Zulice előtt állott. Sypniewski ezr. Zulice éjjeli megrohanását tervezte, azonban ez — részben az oroszok ébersége, részben a közben beérkezett parancs folytán — elmaradt és a csoport a tótól keletre és északra fekvő magaslatokra visszavonva éjjelezett.

15 h-kor a kapott feladata szerint, biztositott menetben, ezredünk is elindult. Elővédül az I. zljnak 1., 2. és 3. szda küldetett ki, mig a főcsapatban az élén haladó a III. zlj-at egy üteg, majd pedig a 20/II. zlj-nak három szda követte. A mi II. zljunkat Zimno-nál, — mint baloldalvédet — Laszczów-ra irányitották. Közte és a főcsapat közötti összeköttetésül a 4. szd. menetelt. A később kifejlődött harcban ez a szd a II. zljunk prsga alá lépett. A 8. és ½11. szdunk még nem csatlakozott az ezredhez.

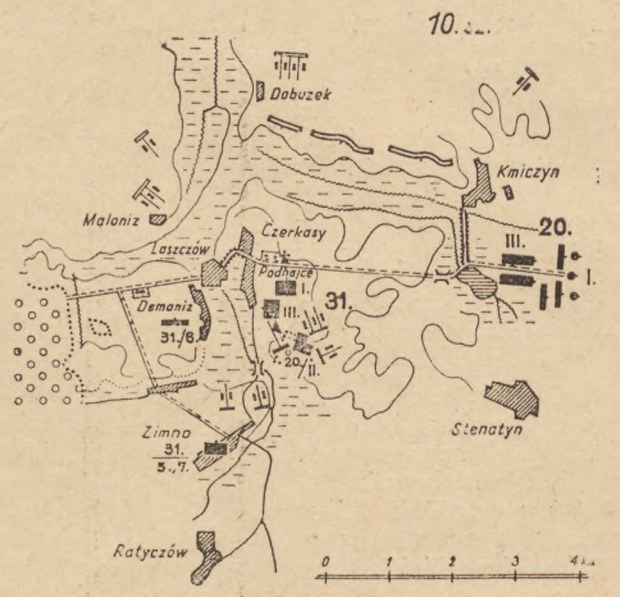

Az átjárókon való kibontakozásunk lassan haladt előre, mert az ellenséges tüzérség már Zimno-nál tűz alá vett bennünket, ami ugyan ekkor még nem volt veszélyes, de később a Huczwa-n átvezető hidon, majd az erdő környékén már olyan erős tüzérségi keresztűzbe jutottunk, ami rövid időre az előnyomulásunkat is megakasztotta. Ekkor a helyzet úgy állt, hogy Podhajce község melletti erdőnek, valamint Czerkasy községnek déli szegélyét erős ellenséges erők tartották megszállva, az előnyomulási vonalunkba eső terepet pedig a Huczwa tulsó oldalán jól elhelyezett és kitűnően leplezett orosz ütegek végig hosszantozták. Arcban a Czerkasy községtől É-ra 500 -re elhelyezkedett ütegek, jobb oldalból pedig Kmiczyn község irányából ismét oldalozó orosz ütegek tüze nehezitette meg előnyomulásunkat. Ez a tűzhatás olyan erős volt, hogy saját tüzérségünk is csak ágyúnkint vágtában tudott a hidon át előregyülekezni, hogy az ellenséges tüzérséget a hatásos hordtávolságra megközelithesse, aminek keresztülvitele után Capp tüzér alezr. személyesen vezetett két üteget a rajvonalunkba és azoknak egységes irányitásával csakhamar sikerült is a Czerkasy mögött működő orosz ütegeket előznie és bár a többi orosz üteg hatása nem csökkent, a III. és I. zljunk további előnyomulása mégis sikeresen haladt előre. A velük szemben állott orosz osztagok, úgy az erdőből, mint Czerkasy déli szegélyéről, a roham elől kitérve, idejében visszavonultak. Alkonyodott, amikor az I. zlj. Czerkasy és a tőle keletre fekvő temető északi szegélyét erős ellenséges tüzérségi tűzben megszállotta, a III. zlj pedig mögötte a Laszczów-i mélyútban foglalt állást. (A terepet a 10. sz. vázlat ábrázolja.)

Az oldalvédül kikülönitett II. zlj. 5., 6. és 7. szdának, valamint a 4. szd-nak előnyomulási területe a 15. gy. ho. katasztrófájának volt a szintere. A felszántott földet elesett orosz katonák hullái boritották be, jelezve, hogy a 15. gy. ho. csapatai drágán adták

életüket. A varjak fekete serege lepte el az oszlásnak indult holttesteket. Munkájukban megzavarva vad károgással, mint egy vészes sötét felhő, szálltak a baloldali erdő felé és a fákon letelepedve falánk türelmetlenséggel várták, hogy a halottakon undok halotti tort üljenek. A döbbenetes képnél azonban rettenetesebb volt a rekkenő hőségben napok óta bomlásnak indult holttestek árasztotta és szinte elviselhetetlennek tetsző borzalmas szag és bizony mindez megdöbbentő hatással volt a szomorú harctéren előrenyomuló embereinkre, akik az elibük táruló képen a háború borzalmait a maga meztelen valóságában láthatták.

16 h 30 p-kor a II. zlj a Zimno-tól É-ra fekvő mocsáron áthaladva, a Domaniz-tól Ny-ra húzódó út mindkét oldalán, az úttól K-re az 5. Ny-ra a 7. szddal az első vonalban, balszárny mögött a 6. és az erdő szegélyén a 4. szddal a második vonalban haladt előre, amikor a Laszczów-ra vezető út mentén elhelyezkedett orosz állásokból igen élénk puska és géppuska, ezzel egyidejűleg erős tüzérségi tűzbe került A tüzérségi tűz nem okozott veszteséget, az orosz állásokat pedig saját tüzérségünk igen eredményesen lőtte és ezért a zászlóalj fokozatosan előre haladt, majd az orosz állásokat megrohanta és azokat elfoglalta.

17 h 20 p-kor a zlj már a Laszczów-i utvonalon állott, amikor tüzérségünk tüze Laszczów-ot felgyujtotta. Ez a község két nappal és két éjjel égve teljesen elhamvadt.

18 h 45 p-kor a zlj a Laszczów szegélyén uj ellenállásra készülődő orosz erők ellen fordult és velük tüzharcot vivott. *20 h-kor* az oroszok elhagyták ezeket az állásaikat is, de a lángban álló Laszczów megvilágitása mellett történt visszavonulásuk, a II. zljnak jól irányzott tüzében igen nagy veszteségekkel járt. Ezután 21 h-ig részben az erdei harcban szétszóródott részek összegyüjtése, részben a zlj rendezkedése folyt, aminek megtörténte után a zlj. kettős rendekben elindult, hogy az ezredhez csatlakozzék.

21 h 30 p-kor a zlj a kórháznak berendezett és tégla keritéssel bekeritett parkban fekvő Laszczów-i kastélyhoz érkezett, ahol a 15. gy. ho.-nak a Pukarzów-i katasztrófában fogságba jutott számos embere állott orosz őrizet alatt. Ezeknek kiszabaditásán fáradozva, a zászlóalj meglepetésszerűen heves puska és géppuskatüzbe került, mire vakrémület támadt. A puskaropogással járó nagy hangzavarban a parancsadás minden lehetősége megszünt. A vak-sötét éjszakában a zászlóalj a bekeritett helyről szabadulni igyekezett, miközben a kötelékek megbomlottak. Az ellenséges tűzben a zlj nagy veszteséget szenvedett. Ekkor sebesült meg a lábán Kékessy főhadnagy, az 5. szd parnoka is, akinek örök vidámsága a leglehetetlenebb helyzetnek is megtalálta a humoros oldalát, százada osztatlan szeretettel vette körül és ezért távozása mély lehangoltságot keltett.

A zlj a sötétségben kettészakadt. Az 5. és 7. századból álló nagyobbik részét a zlj prnka Zimno-ra vissza vezette, ahova éjfélkor beérkezve a ddr prsgnál azonnal jelentkezett. Ez a rész itt is éjjelezett. A A 6. század Laszczów-tól délre fekvő magaslaton éjjelezett és innen másnap 16 h-kor az ezredhez vonult be. A 4. század már a harc kezdetén a II. zljból kivált és eredeti beosztásába az I. zljhoz csatlakozott.

Ezredünknek az alkonyatkor elfoglalt helyzete a lehető legkedvezőtlenebb volt. A szomszéd csapatokkal ezideig összeköttetésbe jutnunk nem sikerült. A legközelebbi saját csapat — a 20. ezred — tőlünk légvonalban 5 km-re állott és ezzel köztünk egy ugyanilyen széles lyuk tátongott. A II. zlj visszavonulásával — amiről az ezr. prsgunk még tudomással nem birt — a baloldalunk biztositása is megszünt, igy azután ezredünk, elfoglalt állásában, teljesen elszigetelten és az ellenséges tüzérségtől minden oldalról kitünően belőtten állott. Ezenkivül erősen ellenséges érzületü lakossággal voltunk körülvéve és bizonyosra vehettük, hogy helyzetünkről az oroszokat értesiteni fogják, hisz vakmerőségükben odáig mertek elmenni, hogy sebesültjeinket, gyalog és lovas küldönceinket is megtámadták, úgyhogy rendet teremtendő, Uher hdgy prsga alatt egy szakaszt kellett hátraküldeni. Uher hdgy a tettenért lakosok közül többet agyon is lövetett.

Régi tapasztalatokon nyugszik az a mondás, hogy az erdő a pániknak — a vakrémületnek — az apja, de ugyanolyan joggal állithatjuk azt is, hogy a sötét éjszaka — az anyja. Ma pedig vaksötét éjszaka volt, amelyben nyugtalanitó jelenségek mutatkoztak, az általános tájékozatlanságból fakadó kútmérgező hirek csúsztak-másztak, amit erősen alátámasztott a Laszczów felől — tehát az oldalból és a hátból — hallatszott hatalmas erejü puska és géppuska ropogás semmiképen se biztató hangja. Vad hirek keltek szárnyra. Az általános idegállapot már a vakrémület határait súrolta és a Podhajce-ban elhelyezett csapatrészeket az ezred és ddr. prnoknak közbelépése, személyes megjelenésének megnyugtató hatása tudta csak lecsillapitani.

A jelenségek és az általános helyzet alapján Schamschula tbk, tömörebb alakzatban való éjjelezés céljából, végül is elrendelte, hogy az I. és III. zlj. — állását felhagyva, Czerkasy-t kiüritve — Podhajcetől keletre fekvő magaslaton szálljon táborba és ott éjjelezzék.

23 órára járt az idő, amikor ezredünk ujabb helyzetét elfoglalta.

»Mire való volt ez a késő délutáni elszigetelt előretörés? Mi volt az elérendő cél? Az ellenséget még mindig lábbal akarjuk megverni és nem a fejünkkel? Jaj de...« de nem folytatjuk Pauer őrnagynak a fejre vonatkozó, kétségtelenül helytálló és jól megokolt kérdéseit, fejtegetéseit, amelyeket Weinek és Kemény fhgyok társaságában, holtfáradtan nyugovóra térve, a teljes tájékozatlansága fölött érzett jogos méltatlankodás váltott ki belőle. Az általános helyzet és szándék felől a felsőbb vezetés még törzstisztjeinket is teljes tájékozatlanságban hagyta. Ma már ismerjük az okokat.

A kitűzött menetcélt tehát a Schamschula csoport sem tudta elérni, bár az egyes csop-ok részére kitűzött célt a legjobban megközelitette, mert attól mindössze csak két km-re állott, azzal pedig, hogy az oroszokat visszaszoritotta, a csoport mégis derekas munkát végzett. Az oroszok Ulhowek-nél sok mozgókonyhával, járművel és élelmiszerrel megrakott nagy tábort hagytak vissza, azonkivül minden elfoglalt lövészárok telve volt lövőszerrel, jelezve, hogy az oroszok hosszabb kitartással számoltak.

A 8. és ettől jobbra a szélső szárnyon levő 3. gy. ho., bár győzelmesen haladt előre, de az oroszok szivós ellentállása következtében csak nagyon kis térnyerésre tett szert. Az oroszoknak az egész vonalon tanusitott kemény ellenállásának megtörésére a XVII. hdt támogatása igen kivánatosnak látszott. Ennek a lehetősége meg is volt, azonban 21 h-ig a hds. csop.

prsgunk egész biztos formában arról értesült, hogy egy gyalog és egy lovas ellenséges ho. Belz és Uhnówhoz közeledik. A már korábban a Solokija vonal védelmére irányitott 6. lov. ho. erejét a hds. csop. prsg nem tartotta elegendőnek s ezért Lukács tbk-ot a 19. ho. hét zljval és 3 ütegével, a 3. ho-tól elvett és tüzérséggel is megerősitett három zljjal és még a 2. lov. ho.-t is, Korczów—Staje—Belz, azaz a Solokija mélyvonal védelmére rendelte. A Solokija mélységi vonalát mi Uhnównál léptük át és igy tudjuk, hogy az átjárókat egész jelentéktelen erők is megbizhatóan kézben tarthatták volna, a nagy cél érdekében pedig csak arra volt szükség, hogy a döntésig a jelentett orosz erők a Solokija vonalát át ne léphessék és minden erő az átkarolásra alkalmaztassék.

A hds. csop. prsg, a hátában megjelent orosz erőknek a Solokija vonalában való feltartóztatására, túlzott aggodalmában, még a jobbszárny meggyengitésétől sem riadt vissza és ezzel a nagy célt szemelőtt tévesztve, egyrészt a Solokija vonalra fölösleges nagy erőket állitott, másrészt minden átkarolási lehetőséget kiadott a kezéből. A vezetés idegállapotának és a fenti megállapitásainknak jellemző bizonyitékául szolgálnak a hds. csop. prsgnak a következő napra szóló rendelkezései, amelyek igy szóltak: »A 3. és 8. gy., valamint a 41. h. ho. az elért szakaszaikban *védelemre* rendezkedjenek be és feltétlenül tartsák, amit súlyos véráldozatokkal elfoglaltak. A hátunkba fenyegető ellenséges támadás nehéz válságot jelent, de megvagyok győződve, hogy hadseregcsoportom kiállja és kivivja a végleges győzelmet.«

Ezzel az annyi ellentmondást magában foglaló paranccsal a legszebb reményekre jogositó átkaroló támadás végképen elveszitette ható erejét és a 4. hds.-nek legfontosabb támadó csoportja a döntő napon — augusztus 31.-én — helyhez rögzitve, állva maradt. A hadműveleteknek későbbi szakaszában, a tannenbergi és a mazuri tavaknál kivivott győzedelmes harcokról való megemlékezésünk alkalmával, majd rámutatunk, hogy hasonló, de összehasonlithatatlanul súlyosabb körülmények között, hogyan vezette csapatait Hindenburg.

Augusztus 31.-én reggel 7 órakor ezredünk Podhajce—Czerkasy vonalában felfejlődve födözékeket ásott. A helyzetet a 11. sz. vázlat ábrázolja.

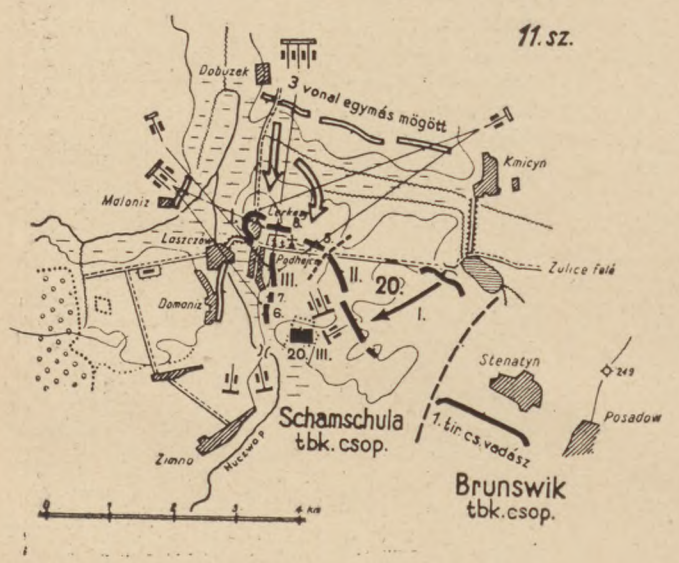

A II. zászlóaljnak Zimno-on tartózkodó részét a ddr.prsg 4 h 30 p-kor felriasztotta, majd Podhajce-ra meneteltette. A zlj Podhajce-n 8 h 20-kor csatlakozott az ezredhez. A hds. csop. prsgnak előbb idézett parancsa szerint, a mai napra szóló feladatunk állásainknak minden ellenséges támadással szemben való feltétlen tartása volt. Amint az a 11. sz. vázlaton is kivehető az I. zlj Czerkasy északi, nyugati és részben Podhajce vonalában, mind a négy szdával az első vonalban, még pedig a Csiba és a Bedy szd-dal és É-i, a Fodor és a Weinek szd-dal a Ny-i arcvonalon helyezkedett el. A zlj kiterjedése 1500 ˣ volt és ezért, valamint állásának alakját is tekintetbe véve, túlságos nagy vonalat kellett tartania. A III. zlj közvetlenül Podhajce falutól K-re fekvő és északról-délre húzódó magaslati vonalon az első vonalban a ½11. 9. és 10., zlj tart-ban a 12. szddal a közép mögött, 1000 ˣ kiterjedésben foglalt állást. Hozzá csatlakozott délről a II. zlj-nak 7., majd az 5. és 6. szda. 9 h-kor az Uhnów-i csatatérről a 8. szd is bevonult. Ez a szd az Uhnów-i csatában löveg födözet volt és igy a harcokban közvetlenül nem vett részt, ezért tulajdonképen most Podhajce-nél esett át a tűzkeresztségen.

Már kora reggel, alig hogy állásainkat elfoglaltuk és még csak térdig érő fedezékeket ástunk, megkezdődött az orosz gyalogsági és tüzérségi tűztámadás, amelyet a gyalogsági támadások egész sorozata követett.

14 h-ig öt kifejezetten nagy gyalogsági támadást utasitott vissza ezredünk. A III. zljjal szemben kifejlődött gyalogsági támadások visszaverésében igen hathatósan segédkezett a 12/4. és 5. üteg, amelyek a jól választott tüzelőállásukból, a Huczwa mélyvonulatot hosszantozták és igy az orosz támadást végig seperték. Már nehezebb volt a támadás elháritása az I. zlj vonalán, amelynek jobb szárnyát előbb a 8. majd az 5. szddal kellett meghosszabbitani. Az igy megerősödött vonal az oroszok támadásait — azoknak sorait erősen megritkitva — visszaverte. A 6. és 7. szd Podhajce-től délre a III. zlj meghosszabbitásában ezred tartalék maradt.

Az orosz gyalogsági támadások visszautasitása könnyebséget nem igen hozott, mert helyzetünket főleg állásainknak igen hátrányos alakjából eredő ellenséges nehéz tüzérségi tűzhatás tette súlyossá és a 20. ezrednél történt változások azt csak még jobban fokozták.

Az egy déli irányt kivéve a 11. számú vázlaton ponttal végződő vonalakkal feltüntetett irányokból eddig is mindenhonnan orosz tüzérségi tűz allatt állottunk, azonban, amig a 20. ezr. tőlünk keletre, de velünk egymagasságban harcolt, ebből az irányból a hátunkba irányzott orosz tüzérségi tűzhatás mégis csak tűrhető volt, bár az orosz gyalogsági támadások visszaverésekor még nem igen értettük ezt a hátba támadást és ezért már magában véve a vonalban való kitartás is oly óriási teljesitmény volt, hogy az orosz támadások visszaverése szinte csak egy mellékes többletet jelentett. A 20. ezred 6 h 30 p-kor — természetesen csak felsőbb parancsra — éjjelezési helyzetéből, a Kmiczyn-től délre fekvő állásából visszavonult és új felállitásában olyképen helyezkedett el, hogy a II. zlj-a balszárnyával — a már emlitett és az egész éjjel fentállott 5 km-es ürben — a mi jobb szárnyunkhoz csatlakozva, Podhajce-től 1.5 km-re fekvő dombvonulaton, arccal északkeletre vett felállitást, a 20./III. zlj. pedig

ddr tartalékul a kis erdőbe vonult. A 20./I. zászlóalj a tó Ny-i oldalán fekvő útelágazáshoz rendeltetett és ennek jobb szárnyához csatlakozott, ámbár csak előretolt osztagaival, az 1. cs. vad. ezred, amelynek zöme Steniatyn-tól DNy-ra állott. Estére a császár vadászok éjjelezési helyzetüket Steniatyn-tól délre választva, az eddigi helyzetüket is feladták és visszavonultak s ezért a 20./I. zlj se maradhatott az eddigi előretolt és most teljesen elszigeteltté vált helyzetében. Bár Schamschula tbknak az volt a szándéka, hogy ez a zlj a 20./II. zljtól egyenest keletre fekvő magaslatokon É-i irányú arcvonallal vegyen felállitást, a 20./I. zlj a 20./II. zlj és a cs. vadászok közötti ürben helyezkedett el. Igy azután a 31./III. zljnak nyugati irányú arcvonalával párhuzamosan, a háta mögött 800—1500 x-re egy keleti irányú védővonal alakult, ami azután maga után vonta az ellenséges tüzérségi tüzelés irányait is, ami a védővonalaknak egymástóli csekély távolsága következtében, a hátunkba mind erősebben érvényesült.

Alkonyatkor a tűzharc megszünt. A mai napon lefolyt harcokban a kiválóan vitéz magatartásával kitünt Weinek Rezső fhgy gerincagy lövéssel súlyosan megsebesült. Hátraszállitották, majd utóbb Bécs-be került, de az orvosok állapotán nem tudtak segiteni és Bécsben elhunyt. Századját Droppa Béla hdgy vette át. Élelmezésünk nem volt kifogástalan, mert bár a nehézségeken harácsolással tudtunk segiteni és a konyha kocsik is beérkeztek, azonban ismét négy nap mult el, hogy nem kaptunk kenyeret.

Az egésznap tartott harc izgalmai után állásainkból kimásztunk, tagjainkat nyújtóztattuk, étkeztünk, majd az égő Podhajce és Laszczów magasan lobogó lángjait néztük. A fából épitett lakóházak, amelyek oltásáról persze szó sem lehetett, messze hallható recsegéssel-ropogással hamvadtak el. Lakói az utcákon csoportosulva nézték otthonuk pusztulását. A III. zlj szdprnkai sárói Szabó alezrsel beszélgettek, amikor Schamschula tbk lépett a kis csoporthoz. Az ő közvetlen, barátságos és bizalmat gerjesztő modorában a harcokról, a helyzetről, a zászlóalj állapotáról és véleményünk után érdeklődött. Beszéd közben egy közös hadseregbeli szakaszvezető érkezett és ez előadta, hogy a Laszczów-i gróf Szczepticzky kastélyban mintegy 300 társa van fogságban, azonkivül a kastély telve van könnyű és súlyos sebesültekkel. Mindannyiokat, fegyvereiket gúlába rakva és igen gondtalanul, egy szd orosz őrzi. Amint megtudták, hogy honvédek vannak a közelségben, Kiszely szds őt küldte ki hozzánk és azt kéri, hogy mentsük ki őket.

Schamschula tbk. kijelentette, hogy ő erre a vállalkozásra senkit ki nem rendel, de egy szdnak önkéntes vállalkozása ellen nincs kifogása. A vállalkozásra a 9. szd prnka — Herczegh szds — jelentkezett, aki annak lefolyását a következőképen adta elő: »Jelentkezésem után sárói Szabó alezr. a III. zlj prnka hozzám fordulva kijelentette, hogy a vállalkozásban szintén részt vesz.

A vállalkozás nehézségei közé tartozott, hogy Podhajce és Laszczów községek között a megteendő útvonal — mintegy 1000 x-es szakaszon — mocsáron keresztül egy töltésúton vezetett, amelyről letérni nem lehetett. A napvilágnál láttam, hogy ezt a töltésutat az ellenséges géppuskák és tüzérség tűz alatt tarthatják. Ezen a részen tehát gyorsan és észrevétlenül kellett áthaladnunk. Utána az égő és igy kivilágitott Laszczów-on kellett keresztül mennünk, ami szintén sok veszéllyel járt. A kastély kőfallal bekeritett parkban feküdt és a bejáratra orosz géppuskák voltak irányitva. Itt már két vállalkozás pórul járt.

Oda-vissza a megteendő útvonal 6 km-t tett ki. Az egész vállalkozásnak a lehető leggyorsabban kellett lepereg ni, miért is az erők kimélése céljából a hátibőröndöket hátrahagytuk.

A szkv-től kapott beható tájékoztatás után úgy intézkedtem, hogy a parkba való behatolás után — futólépésben — a szkv. vezetése alatt egy szakasz a fegyvergúlát veszi birtokába, Faragó t. zls prsga alatti szakasz a gazdasági épületekben elhelyezkedett oroszokat ejti foglyúl, végül két szakasz a kastélyt veszi körül és Szabó alezr. és vezetésem alatt az itteni oroszokat és a kastélyban tartózkodó prnkokat fogja el. Az egész vállalkozást teljesen hangtalanul és lövés nélkül kellett végrehajtani, ezért az induláskor a puskákat kiüritettük és szuronyt is csak Laszczów elhagyása után tűztük föl, nehogy a róluk visszaverődő tűz fénye árulónkká legyen. Minden ment mint a karikacsapás. Laszczów-on való áthatolás volt a legkellemetlenebb, mert az utcákon csoportosult nép, de főleg a gyermekek, megható könyörgéssel kértek kenyeret, ami már négy napja bizony nekünk is nagyon hiányzott. A kastély megrohanása az előre kiadott terv szerint történt. Szabó alezr-sel az élen pisztollyal a kezünkben a kastélyba törtünk »hore ruku« és »hajde« vezényszavak után az ellenállás nélkül magukat megadó oroszokat, valamint a kiszabaditott saját embereinket sorakoztattuk, percek alatt rendezkedve, futólépésben indultunk visszafelé. Már a töltésúton haladtunk, amikor Ny-ról géppuska tüzet kaptunk, amit hat ágyulövés is követett, de veszteséget egyik se okozott. A 2 és ½ óra alatt lebonyolitott vállalkozás eredményeként kiszabaditottunk — Kiszely szdssal az élén — 300 közös hds-beli katonát és még 350 sebesületlen oroszt foglyul is ejtettünk.

Ez a csoport Podhajce-től kezdve Kiszely szds prsga alatt ment hátra.

A vállalkozás a hadműveleti iratok között is szerepel, de azzal az eltéréssel, hogy azt az egész III. zlj parancsra intézte. Ez tévedés. A leirt terepen és körülmények között, valamint a megjelölt időben az ilyen vállalkozásnak egy zászlóaljjal való végrehatása a legnagyobb nehézségekbe ütközött volna. A csapat nagyságával fokozott arányban emelkedik a vezetés nehézsége és a vállalkozás kockázata is. A tévedés valószinűleg onnan eredt, hogy a vállalkozásban a III. zlj prnka is részt vett. Sárói Szabó Lajos alezr-nek félelmet nem ismerő, hallatlan virtusos szellemére jellemző, hogy a vállalkozás keretében, mint szakaszparancsnok vett részt és hogy példát adjon és lelkesitsen állandóan az élen haladt. Már az Uhnów-i csatában is láttuk halált megvető magatartását, amivel el is érte, hogy zljában valódi nagyrabecsülés és rendkivüli ragaszkodás fejlődött ki személye iránt; nagy tudása és emberszerető gondoskodása pedig az annyira szükséges feltétlen bizalmat is kivivta.

A mai napon a gyalogságnak a tüzérséggel való együttműködése mintaszerű volt, ami azért sikerült teljes tökéletességgel, mert a tüzér ddrprnk nem hátul a ho. prsgnál, hanem a harcokat közvetlenül vezető Schamschula tbknál tartózkodván, a megfigyelés megszervezésével, a tűzvezetés a harcok változataihoz si-

mult és az ütegeket a hosszantozás értékének teljes kihasználásával helyezték el.

A hds. csop. többi részei sokat feladtak abból a területből, amit az eddigi harcokban véres küzdelemmel megszereztek és egyedül a »*Honvéd csoport*«-nak nevezett dandárunk, a szó-szoros értelmében ebből is csak a veszprémi 31-es honvédek voltak azok, akik egy lépést sem adtak föl elfoglalt állásaikból. Harcászatilag lehetelen helyzetükben a nap folyamán öt nagy orosz támadást vertek vissza, állásaikban nyugodtan kitartottak és volt erejük még a fentebb leirt eredményes éjjeli vállalatot is végrehajtani.

A többi prnkoknak csapataik kimerültségéről, az utánszállitási és élelmezési nehézségekről tett sötét szinezetű jelentésének, valamint a szélső jobbszárny mai harcainak hatása alatt Kirchbach altb. 19 h-kor az amúgy is megfeneklett támadást nemcsak beszüntette, hanem még azt is elrendelte, hogy a csapatok Posadów-tól északra fekvő 249-es magaslati pont — Steniatyn déli része — a 232-es magaslati pont és Zimno vonalába visszavonva éjjelezzenek. Ennek az intézkedésnek végrehajtása nálunk egy 4 km-es visszavonulást jelentett volna, még pedig azon a terepen, amelyen nehéz küzdelemmel haladtunk előre. Kirchbach altb. a vezetés nélkül maradt és ezért Ulhowek-en tartózkodott Nikic altb.-ot személyesen is utasitotta, hogy Schamschula tbk csoportját elszigetelt helyzetéből rendelje vissza. Ez meg is történt, azonban Schamschula tbk hajthatatlan eréllyel kijelentette, hogy jól kiépitett és egész nap hősiesen védett állásait nem adja föl. A visszavonulást szerinte erkölcsi okok is tiltják és ezenfelül másnap csak újabb véráldozattal kellene az egyszer már elfoglalt területet ismét visszafoglalni. Az élelmezés és egyéb pótlás az éj folyamán a ddr. jelenlegi állásaiban is lehetséges. Schamchula tbk-nak ezt a minden tekintetben helytálló állásfoglalását Nikic és Kirchbach altb-ok és végül József Ferdinánd fhg is aggályoskodva, annak hangoztatásával fogadták csak el, hogy ez esetleg bekövetkezendő bajokért a felelősség súlyát kizárólag Schamschula tbk fogja viselni. Schamchula tbk ezt készséggel el is vállalta és az események mindenben és tökéletesen igazolták. Mi nemcsak örülhetünk, hanem büszkék is lehetünk, hogy ily gerinces, a helyzetet tiszta szemmel látó, igazi vezető szellemmel telitett tehetség vezetése alatt állottunk. Egyedüli magasabb parancsnokunk volt, aki a helyzetet helyesen tudta megitélni és aki meggyőződésének — a súlyos előljárói véleményekkel szemben is — érvényt tudott szerezni.

Szeptember hó 1. Az éjszaka a hds. csop. többi arcvonalán általában csendben telt el. Az ellenség egyedül csak a mi arcvonalunk ellen inditott megismételt tűzmegrohanásokat, amelyek bár nyugtalanságot keltettek, az éjjeli pihenésünket is megzavarták, de veszteségeket nem okoztak. Az I. zlj és az északi arcvonalunk ellen azonban

2 h 30 p-kor már egy komolyabb orosz gyalogsági támadás is indult, de a védők ezt is simán visszautasitották.

4 h 45 p-kor a III. zljunk, valamint a 6. és 7. szd állott igen erős tüzérségi tűzben.

6 h 45 p-kor a mi tüzéreink is megszólaltak, amire az ellenséges tüzérségi tűz lassan enyhült, végül el is hallgatott.

Schamschula tbk már a dél folyamán jelentette a magasabb parancsnokságoknak, hogy Czerkasy és Podhajce-val szemben az orosz rajvonal felismerhetően hátrább húzódott és csak azért tüzel oly élénken, hogy az éjjel kivont erők visszavonulását leplezze.

14 h-kor állásainkból is megfigyelhettük, hogy az ellenség a Huczwa bozótos berkeiből, tüzérségünknek hatásos és igen eredményes tüze alatt, Huczwa-nak a Maloniz-tól É-ra fekvő Ny-i partjára húzódott visszsza. Ezr. prsgunk a magasabb prsgoknak az észleleteket nyomban jelentette, majd a helyzet teljes tisztázására — 15 h-kor — Fodor szdst szdával Maloniz-ra irányitva előre küldötte. A szd a Nadolce majornál mutatkozó ellenséges vonalat oly gyönyörű lendülettel támadta meg, hogy itt 530 sebesületlen oroszt foglyul ejtett és újabb 60 közös hds-beli katonát szabaditott ki az orosz fogságból. A szd ezután állásaiba visszatért. A hátraküldött foglyok láttára József Ferdinánd fhg a környezetében tartózkodó Nikic altb-nak meghagyta, hogy: »a vitéz 31. honvéd gy. ezrednek különös elismerését közölje.«

A Fodor szd vállalkozásával az kétségtelenül tisztázódott, hogy a jelzett irányban az orosz gyalogság visszavonult, azonban az ezred É-i arcvonalával szemben lévő orosz vonalakból még erős tüzelés folyt.

Ezredünknek többi része az egész napot állásaiban töltötte. Alkonyatkor az egész vonalon hirtelen nagy csend állott be, mire Schamschula tbk. Capp tü. alezr. kiséretében ujra a III. zljunkhoz jött előre, ahol a szd. prnkokkal a feltűnő csendről folyt a véleménycsere. Mindnyájunknak az volt az érzése, hogy az oroszok az egész vonalon visszavonultak. »Jó volna ezt bizonyosan tudni!« mondta Schamschula tbk, amire Capp alezr. azt válaszolta, hogy ha akad kisérője ő elmegy és megnézi. Szabó alezr., Herczegh szds és Villám Mihály szkv. személyében három kisérő is akadt és Capp ezr. vezetése alatt É-nak egy — még a nappal megfigyelt — ellenséges tüzérségi ütegállás irányába útbaindúltak. A járőr az orosz lövészárkokon keresztül, amelyből még beszédet hallottak, a jelzett tüzérségi állást 50ˣ-re megközelitette és vaksötét éjszakában még hallotta, — mert látni nem lehetett — a tüzérség felmozdonyozását és eltávolodását, amire, — mint aki jól végezte dolgát — a járőr is visszafordult. Ekkor már az orosz állások is teljesen üresek voltak és mégis a vállalkozás nehezebb része most következett, mert a saját állásainktól mintegy 100—150ˣ-re érkezve embereink vad tüzelést inditottak. Egyetlen szerencse volt, hogy a járőr tagjai ekkor gőzeke szántásban haladtak és a hatalmas barázdákban hasravetődve fedezéket találtak, amig a tűz csillapodásával fölismertethették magukat. Schamschula tbkhoz szerencsésen visszaérkezve Capp alezr. az észlelt megállapitásokról jelentést tett.

Szeptember 2.-ra virradó éj folyamán nemcsak a hds. csop-unk előtt, hanem az egész 4. hds. arcvonala előtt is az orosz seregek teljes visszavonulásban voltak.

A Lembergnél harcoló 3. hds. helyzete azonban ekkor válságosra fordult s ezért a 4. hds. prsgnak a mai napra szóló intézkedése igy kezdődött:

»A Lembergnél harcoló 3. hds-nek lehetőleg a 4. hds. teljes erejével való támogatása vált szükségessé, ha tehát a hds. arcvonala előtt az ellenség még nem vonult volna mindenütt vissza, úgy holnap

— 2-án — pont 4 órakor valamennyi hdt egyidejűleg és rajtaütésszerűen támadjon... stb.«

Hds. csop. prsgunk már tegnapra is tervezett egy támadást és az erre vonatkozó intézkedéseit ki is adta, azonban annak végrehajtását az ellenség visszavonulásától tette függővé és mert az ellenség az est-homály beálltáig állásaiban mindenütt kitartott, a hds. csop. támadása is elmaradt. Mai napra tehát újabb részletes támadási intézkedésre nem volt szükség. Az előnyomulás az egész vonalon tegnapi parancs szerint kezdődött meg, nálunk ugyan nem pontban 4, hanem 7 órakor, amely késedelmet a parancs közvetités bonyodalmai okozták. Az eredeti német nyelvű parancs, u. i. a telefonisták továbbitásában, tökéletesen érthetetlen zagyva szöveggé vált. Schamschula tbk ezért a Rokitno majornál tartózkodó ho. prsghoz, az eredeti parancsért, egy tisztet volt kénytelen elküldeni és csak ennek visszaérkezése után intézkedhetett az előnyomulásra, ami két csoportban, ismét terepszakaszról-terepszakaszra, a következő erőeloszlással történt:

Jobb csoportot Sypniewski ezr. prsga alatt a 20/I., II. zlj és a 7/I ágyús osztály,

bal csoportot a betegségéből felgyógyult és a mai nappal bevonult Weeber ezr. prsga alatt a 31. ezred és a megmaradt tüzérség képezte. Mindkét csoportnak első feladata a Dobuzek—Kmiczyn-től É-ra fekvő magaslatok birtokbavétele volt. A Schamschula csop. előnyomulási sávját jobbról a Brunswik csoport, baloldalról pedig a Huczwa patak határolta. Schamschula tbk. a Weeber csoportnál tartózkodott.

Ezredünk az első harcvonalban jobbról a II., balra az I. zljjal, második vonalban a III. zljjal nyomult előre. A fenti magaslatokról, a szomszédok beérkezése után,

8 h 30 p-kor az előnyomulást Tyszowce-től keletre fekvő 241-es magaslatra folytattuk.

10 h 45 p-kor a Schamschula csop. akadálytalanul és teljes egészében elérte a fenti magaslatot is, ott biztositott megállásba ment át és az étkezéshez látott. Az a kép, amely a magaslatról elibénk tárult, sok mindent megértetett velünk. A hátunk mögül egy dragonyos szd lovagolt az arcvonalunk elé, csakhamar vele szembe jött egy dsidás szd. Tyszowce-n túl, észak felől, egy nagy gyalogos oszlopot láttunk felénk közeledni, ezzel szemben pedig a tőlünk délnyugatra levő magaslaton egy kisebb oszlop jelent meg, végül Tyszowce-ból a 10. közös ho. bontakozott ki és a mi menetirányunkat keresztezve haladt keleti irányban... és mindenki egyformán tájékozatlan volt, menete és célja felől felvilágositást adni egyik sem tudott. Szótlanul, mélyen elgondolkozva és leverten mentünk az étkezéshez.

17 h 30 p-kor érkezett parancs szerint ezredünk — a 9. szd-ot tábori őrsök felállitására utasitva — az éjjelezésre kiutalt, Tyszowce-vel egybeépült Zagajne községbe útbaindult. Ezredünk ebben a községben, a 20. ezr. Lipowiec-en, a tüzérség Mikulin-ban laktáborba szállva éjjelezett. Ezuttal szobákban, földre teritett száraz szalmán aludtunk és amint azt Király hdgy naplójában irta: »Főúri módon pihentünk. Ez volt az első rendes alvás Jawórów — azaz augusztus 23.-a — óta« Bizony főúri volt, mint úgy 20 éves távlatból nézve és a későbbi hadjáratunkhoz viszonyitva, főúri volt ez az egész nyári hadjáratunk is.

Összefoglalás: A mai nappal az 1914. évi első nyári támadó előnyomulásunk befejeződött. A nyolc napig tartó Komarów-i csata, — amelyben az 5. orosz hds-gel szemben, a csata folyamán a József Ferdinánd fhg hds. csop-val is megerősödött 4. hds-ünk harcolt, — szeptember 2.-án a mi győzelmünkkel végződött, mert az 5. orosz hds. mesteri módon rendezett visszavonulással a csatateret elhagyta.

A Komarów-i csatában az orosz vezérlet terve az volt, hogy a 4. orosz hds-et támadó Dankl hds-et, valamint a Zamosc és Tomaszów között megjelent Auffenberg sereget az 5. orosz hds. oldalba és hátba támadja meg. E céljának elérésére az 5. orosz hds. prsg a Ny-i szárnyán kisebb erőkkel lépett föl, mig a K-i szárnyán állandóan erősitett tömegekkel az Auffenberg vezényelte 4. hds-ünket átkarolni igyekezett. Emlékezhetünk, hogy az orosz vezérlet eme szándékának keresztülvitelével a 4. hds-ünknek jobb szárnyán előállott válságos helyzet a 15. gy. ho-unknak Pukarzów-i katasztrófájával a tetőfokra hágott.

Auffenberg viszont az orosz erőknek arcban való lekötése mellett, azoknak mindkét oldali átkarolását tervezte. Ennek az elsőrangú tervnek megvalósitása egészen augusztus 31.-ig tervszerűen haladt előre és ezzel az 5. orosz hadsereg már-már reménytelennek látszott. Augusztus 31.-én a helyzet azonban gyökeresen megváltozott. Mielőtt ennek magyarázatához hozzáfognánk, megemlitendőnek tartjuk, hogy a XVII. orosz hdt.-nek egyetlen számbavehető visszavonulási útja Tyszowce-n át vezetett Wladimir Wolynskij-ra. Hds. csop-unk 30.-án este Tyszowce-től mindössze 9 km-re állott. A 4. hds-nek másik szárnyán a bécsi hdt. Dub irányába tartott. Tyszowce és Dub közötti távolság pedig 10 km-t tett ki. E két pontnak elérése esetén a két szárnyon alkalmazott tüzérség tűzhatása már nemcsak összeért, de egymást túl is haladta volna. Ezt a helyzetet a 12. sz. vázlat tünteti fel.

12. sz. Vázlat

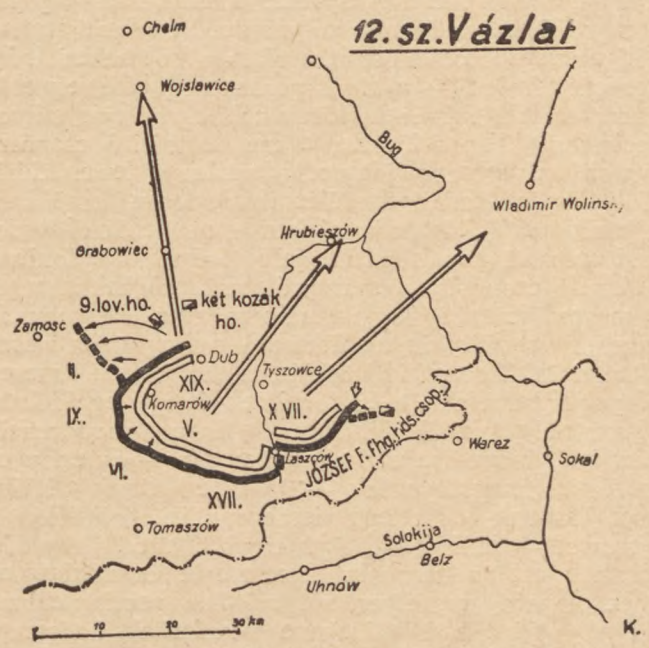

Augusztus hó 31.-én a II. hdtünknek, Zamosc-on keresztül, sikerült Dubig bekanyarodni és ezzel az 5. orosz hds.-nek már a hátában állott. A másik szárnyon pedig a gondtalanul Ny-i irányba, átkaroló szándékkal előnyomuló XVII. orosz hdt-nek, meglepő és

és hatalmas kezdeti sikerrel, a mi hds. csop-unk tört az oldalába. A ritka szerencsés helyzetnek teljes kiaknázása már csak a vezetésen múlott.

Augusztus 31.-én egy Tannenberg-hez hasonló arányú győzelemnek minden alapfeltétele és reménye adva volt. A 4. hds. két szárnyának megfelelő tagozású és céltudatos további előretörése, vagy pedig a bécsi hdt-nek a Dub-i helyzet szilárd tartása mellett, József Ferdinand fhg csoportjának Tyszowce-re való előnyomulása, az 5. orosz hds. katasztrófáját megpecsételte volna. De nem ez történt.

31.-én a II. hdt. hátában két kozák ho. tünt fel. A kozákokkal szemben álló 9. lov. ho. erélytelen magatartása, a helyzetnek túlzottan sötét szinben való elbirálása, a II. hdt. indokolatlan visszavonulását eredményezte. De még ez sem lett volna végzetes, ha az csak az elkerülhetetlenül szükségesnek tartott, egy-két kilométer távolságra történik, azonban a hdt. prsg idegállapota a hdt-et 17 km távolságra távolitotta el a veszélyezettnek látott körlettől és ezzel az orosz jobbszárnynak, már reménytelen helyzetéből, szabad elvonulást engedett, amit az nyomban ki is használt és Chelm irányába sietve visszavonult.

Kétségtelen, hogy ennek a két lov. ho-nak esetleges beavatkozása nem volt veszélytelen, de könnyen elharitható lett volna és a leirt magatartást semmiképen sem igazolta.

A harapófogó egyik ága tehát 31.-én 10 h-kor kinyitódott, még pedig tisztán a vezetőség idegállapota következtében, azonban még mindig nagy eredményt lehetett volna elérni, ha a másik ág viszont, szerencsés helyzetét megértve és kihasználva, előre lendül.

József Ferdinánd fhg, amint azt a harcaink leirásánál láttuk, hds. csop.-ját már kezdettől fogva céltalanul tagozta, mert ahelyett, hogy a soha többet vissza nem térő szerencsés helyzetét kihasználva, a jobbszárnyra helyezett erős súlyponttal és hajthatatlan eréllyel az 5. orosz hds. átkarolására, sőt bekeritésére törekedett volna, — a kinos pontossággal két egyenlő részre osztott hds-ének Kirchbach csoportját súlyos arctámadásokban felőrölte, a megsemmisitő csapásra hivatott szárnycsoportját pedig erőtlenné tette. Ebből kifolyólag a kezdeti lendület fokozatosan lecsökkent és amikor a hátában megjelent orosz erőkről tudomást szerzett, annak túlzott jelentőséget tulajdonitva, a támadó csoportot a szárnyról vett erőkkel is anyira meggyöngitette, hogy ezután már az előnyomulás nemcsak megállt, de az átkaroló szárny még vissza is vonatott. A sors különös játéka, hogy ezek az események ugyancsak 31.-én történtek és igy egyidőben, ugyancsak a vezetés hibájából a harapó-fogó másik szára is felmondta a szolgálatot, pedig — és ezt nyomatékosan hangsúlyozzuk — 9 km-re álltunk a XVII. orosz hdt-nek egyetlen visszavonulási utjától, a Tyszowce—Wladimir—Wolynski utvonaltól. Támadási irányunk ezt az utvonalat keresztezte és mialatt az orosz csapatok veszélyes, sőt már-már reménytelenné vált súlyos helyzetükből sietve menekültek, hadseregcsoportunk állt és még ezt az oldaltámadásra szolgáló nagyszerü alkalmat is elszalasztotta.

Eme körülmények következtében az orosz erők körülzárolása nem sikerült, de még csak a visszavonulásukat sem tudtuk megnehéziteni és igy a Komarów-i csata nem fejlődött oly fényes és megsemmisitő hatásu győzelemmé, mint amire a 31.-i helyzet jogos reménységgel mutatott.

Végül ezek az események tették lehetővé az 5. orosz hds. hdt-jeinek Wladimir Wolynski—Hrubieszów—Chelm vonalába való sima és rendezett visszavonulását, valamint azt is, hogy magukat emberrel és anyaggal kiegészitve, nehéz tüzérséggel is megerősitve nyomban vissza fordulhattak és a következő hadműveletekben már döntő szerepet játszhattak, amit a következő fejezetben, a III. Lemberg-i csata leirása során fogunk majd ismertetni.

*

A Komarów-i csata volt a nagymultu osztrák-magyar hadseregnek — minden idegen segitség nélkül, önmagára támaszkodva megvivott — legnagyobb győzedelmes csatája.

A Komarów-i csatában 12 gyalog és 3 lovas ho.-ba tagozott, valamint 576 ágyuval ellátott 220.000 főnyi harcoló létszámmal biró 4. o.-m. hds. győzedelmeskedett a vele szemben álló 11 gyalog és 5 lovas hoba tagozott, 684 ágyuval rendelkező és 200.000 emberrel harcoló 5. orosz hds. felett.

A csata mintegy 100 km. kiterjedésben folyt le és minden saját ho-ra kb. 6½, az ellenséges ho-okra pedig 7 km arcvonal jutott. Összehasonlitásul szolgálhat, hogy Budapesttől—Szolnok, Kecskemét, Lepsény, Komárom, Kálkápolna fekszik krbül a csata kiterjedésének megfelelő távolságra.

A 4. o.-m. hds. ebben a csatában állományának 20%-át jelentő 40.000 embert és 30 ágyut veszitett. Az orosz sereg halottakban és sebesültekben 30.000 főt veszitett és 10.000 emberük jutott fogságba, továbbá a nagymennyiségü hadianyagon kivül 150 ágyut hahogy a győztes 4. hds-ünk kezén.

*

A 4. hds. veszteségeinek keretén belül a 41. h. ho. augusztus hó 28.-tól szeptember hó 2.-ig sebesültekben és halottakban 100 tisztet és tisztjelöltet, 2680 fő legénységet veszitett. Ez utóbbi számból 2000 fő esik a sebesültekre és betegekre, 400 a hősi halottakra és 280 az eltüntekre.

*

Ezredünk Medyka-tól, a vasúti kocsikból való kiszállástól kezdve, Zagajne-ig 180 km-t menetelt, amelybe nincsenek beleszámitva azok a kitérések és menetteljesitmények, amelyek a menet biztositásokból, harcközbeni mozgásokból, eltolásokból eredtek. Ha mindezt hozzávesszük, akkor 1914. augusztus hó 22.-től szeptember 2-ig terjedő 12 napra kereken 200 km menetteljesitmény esik. Ezek szerint tehát az átlagos napi menetteljesitményünk 17 km volt. Azonban, ha a csatanapok kisebb térnyeréseit is figyelembe vesszük, akkor a harcmentes napokra 20 km-en jóval felüli menetteljesitmény esett. A békeidőkben végzett gyakorlati tapasztalatok után az a vélemény alakult ki, hogy napi 15 km az a menetteljesitmény, amit a nagyobb seregtestektől — még surlódások és a csapatok megerőltetése nélkül — megkövetelhetünk. Ezt, valamint a már leirt körülményeket és állapotokat figyelembe véve, a lefolyt támadó előnyomulásunk alatt megkövetelt és valóban elvégzett menetteljesitményeink messze túlhaladták a megengedett mérték legmagasabb határát.

Ezredünk megváltozott parancsnoklási viszonyairól és veszteségeinkről a tuloldali táblázat nyujt tájékoztatást:

HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR

I. zászlóalj

Parnok: budahegyi Pauer Miksa őrnagy. Sgt: Kemény Alajos főhadnagy.

Alosztályok és parancsnokaik IX. 5.-én.			Létszám VIII. 20.-án.	E b b ő l				
				Elesett	Sebesült	Beteg és egyéb fogyaték	Eltünt	Létszám IX. 5.-én.
1.	század	Fodor László százados	262	5	67	8	5	177
2.		Uher Ernő hadnagy	262	6	78	15	27	136
3.		Csiba István százados	262	1	49	—	—	212
4.		Bedi Gyula százados	262	2	60	3	4	193
Gpo.		Komornik Lóránt főhadnagy	36	2	9	—	—	36
		Összesen	1084	16	263	26	32	754

II. zászlóalj

Parnok: nagyváradi Istvánffy Miklós őrnagy. Sgt: Schlemmer Ödön fhgy

5.	század	Szabó Vendel t. hadnagy	262	1	96	13	3	152
6.		Pintér Aladár főhadnagy	263	8	56	6	32	161
7.		Hrehuss Béla százados	262	7	81	7	27	140
8.		Kócsy Elemér százados	262	1	3	—	—	258
Gpo.		Csekme Károly főhadnagy	36	4	14	—	—	36
		összesen:	1085	21	250	26	62	747

III. zászlóalj

Parnok: sárói Szabó Lajos alezredes. Sgt: Kálmán Imre fhgy.

9.	század	Herczegh Géza százados	262	3	46	12	2	199
10.		Silbersdorff Ferenc százados	262	13	97	—	—	150
11.		Szebenyi Gusztáv főhadnagy	263	4	76	4	3	176
12.		Mertz Mátyás t. hadnagy	262	2	68	8	5	179
Gpo.		Tóth András őrmester	36	4	7	—	—	36
		összesen:	1085	26	294	24	10	740
		I—III. zászlóalj	3254	63	807	76	108	2241
				% ban				
				1.9 %	24.8 %	2.3 %	3.3 %	32.3%

A géppuskák létszáma teljes volt, mert azt a századoktól vett emberekkel nyomban kiegészitettük. Az alantos tiszteknek nagy része már elesett vagy megsebesült. Helyeiken tényleges és tartalékos őrmesterek, vagy szakaszvezetők állottak, mig rajvezetők már honvédek is voltak.

A kimutatásból az ezredtörzs hiányzik, mert ott változás nem történt.

A III. zászlóaljnak csak egy géppuskája volt.

Ezredünk a hadműveleti iratok tanusága szerint is 750 oroszt ejtett foglyul és a nagymennyiségü hadianyagon felül 16 darab orosz ágyut is zsákmányolt. Az orosz kútforrások szerint a 137. ezredük az Uhnów-i ütközetben 75%-os veszteséget szenvedett, ami ezredünk támadásából származott. Ezt tekintetbe véve, csak az Uhnów-i csatában, ellenfelünknek legalább is 2500 fő veszteséget okoztunk és ugyanennyire tehető a többi ütközeteinkben velünk szemben álló orosz csapatok vesztesége is.

Az eddig elmondottakat összegezve, a leirt idő alatt ezredünk — a 4. hadsereg keretében — a Komarów-i csatában harcolt. Vezérünk a régi osztrák nemesi családból származó lovag Auffenberg Móric gyalogsági tábornok volt. A Komarów-i csata győzelmét József Ferdinand főherceg vezetése alatt álló hadseregcsoport meglepő megjelenése és átkaroló hatása döntötte el. A veszprémi 31. honvéd gyalogezred minden egyes tagja büszkén vallhatja, hogy tevékenységével e győzelemnek hatalmas tényezője volt.

VI. fejezet.

A 3. Lemberg-i csatában

1914. szeptember 3.-tól — 12.-ig.

ARCVÁLTOZTATÁS ÉS ELŐNYOMULÁS A III. LEMBERG-I CSATÁHOZ.

1914. szeptember hó 3-5.

A visszavonuló 5. orosz hds-et, József Ferdinánd fhg vezetése alatt, a 3. és 8. gy. ho.-ból álló XIV. és a 4. és 13. Landwer ho.-ból álló II. hdt, valamint a 2. és 9. lov. ho-ok vették üldözőbe, mig a 4. hds. zöme — egy másik nagy feladat teljesitése céljából — 180 fok alatt megfordulva, délkeleti irányba nyomult előre. Ennek a hallatlan rugékonyságot megkövetelő és a hadtörténelemben ezideig szinte példátlanul álló hadműveletnek alapjául és magyarázatául idézzük a HFP.-nak még tegnap kiadott következő szövegü hadparancsát: »A 4. hadsereg eddigi fényes fegyvertényeivel a legnagyobb elismerést és a haza háláját érdemelte ki. Azonban még egy másik nagy feladat vár a hadseregre. A kelet Galiciába betört ellenség ellen fordulva és ezzel a 3. hadsereget nehéz küzdelmében támogatva a hadjárat sorsát kell eldöntenie. Ez a döntő hadművelet nagy erőfeszitést fog követelni a csapatoktól, de megvagyok győződve, hogy a hősies 4. hds. minden akadályt legyőz, arra gondolva, hogy szorongatott bajtársainak megsegitéséről és a végleges győzelem kivivásáról van szó!«

Auffenberg ehhez a hadparancshoz kozzáfűzte, hogy: »a 4. hds. a beléhelyezett bizalmat ki fogja érdemelni és utolsó lehelletéig fog harcolni!«

*

A Zagajne-i zavartalan éjszakai pihenő dacára sem voltunk mámoros győzelni hangulatban. Az ellenség egész érthetetlen gyorsasággal úgy elillant előlünk, mint az illat a levegőben. Amint a Czerkasy-i lövészárkokon keresztül haladtunk, ellenségnek többé a nyomát sem láttuk. Mégis, a visszafordulás nagyon leverőleg hatott. Az uj harctérrel, az ott megoldandó feladattal szemben nem nyilvánult meg semmi lelkes érzés. A levegő telve volt valami meghatározatlan mértékü bizalmatlansággal. Talán abban a kérdésben lehetne összegezni ezt az érzést, hogy vajjon mi igaz abból, amit velünk közöltek? Nehéz szivvel indultunk délnek.

*

A különböző harctereken lefolyt események közvetlen és tágabb értelemben vett egymásra hatása szükségessé teszi, hogy necsak a mi visszafordulásunknak inditó okait ismertessük, hanem a központi hatalmak-

nak ebben az időben kialakult és az egész világháború sorsára döntő hatásu helyzetét is — legalább vázlatosan — áttekintsük. Ezt az áttekintést a harcainkat közvetlenül befolyásoló keletgaliciai események ismertetésével kezdjük, amelyhez a terepet a 13. sz. vázlat ábrázolja.

A haditervek fejezete alatt megirtuk, hogy Conrad a m.-o. haderőkre rótt feladatot támadó fellépéssel akarta megoldani és hogy az orosz erőket mindenképen magára vonja, mig az 1. és 4. hds.-et a Bug és Visztula között É-i irányba, addig a 3. és 2. hds-et K-i irányba rendelte támadásra.

Különös sulyt kell helyeznünk arra, hogy az É-i irányu támadás egyik alapját képezte Conradnak az a meggyőződése, hogy Keletgalicia irányába csak jelentéktelen orosz erők közeledhetnek, s ezért azzal számolt, hogy a 3. hds-et — a jelzett alárendelt jelentőségü erők visszaverése után — az É-i irányban sejtett orosz főerők ellen alkalmazza. Arra is felhivjuk a figyelmet, hogy a 2. hds-nek java része a szerb határra vonult és onnan csak augusztus hó utolsó napjaiban érkezhetett — legkorábban — az É-i harctérre és ezért a 3. hds. a 2. hds-nek csak a részeivel megerősödve kezdhette meg feladatát, amely szerint ékalakban előretörve, a Zlota Lipa melletti Brzezany és a Bug mellett fekvő Kamionka Strumilowa között, a módszeresen előnyomuló orosz 3. és 8. hadseregbe ütközött. Augusztus 26. és 27.-én vivott két napos súlyos harcban a hatalmas túlerőben levő orosz erők től mindkét oldalán túlszárnyalva és igy átkarolva, súlyos veszteséget szenvedett és visszavonulásra kényszerült. Ez volt az I. Lemberg-i csata. Ekkor Conrád a helyzetet és a veszély nagyságát még nem ismerte föl. A vereséget a vezetés hibájának tulajdonitotta.

A 3. hadsereg az ütközet után a túlerőben levő ellenséget tiszta védelemmel a Gnila Lipa—Zolkiew vonalában elfoglalt uj állásában akarta feltartóztatni, ahol azután nagy kiterjedésü, súlyos harc fejlődött ki. Conrád ekkor már ráébredt, hogy a keleti irányból előtörő orosz erőkről vallott felfogása hamis volt s ezért a szerb harctérről visszairányitott 2. hds. csapatait — beérkezésük sorrendjében — úgyszólván a vasuti kocsikból dobta a harcokba és az utolsó népfölkelő és menetalakulatokat is mérlegre vetette, azonban ez a helyzeten nem segitett, mert a 3. hds. a nagykiterjedésü védővonalát félkörben körülfogó orosz túlerővel szemben ellentállni nem birt és a megkövetelt végsőkig való kitartásban 28., 29. és 30.-án ujból igen súlyos vereséget szenvedve, ismét visszavonulni volt kénytelen. Ez volt a II. Lemberg-i csata, amelyben a kölcsönös erőviszonyok az alábbi kimutatás szerint alakultak:

a m.-o. 3. hadsereg	=	133	zászlóalj.	72	lovas század,	468	löveg.
„ „ 2. „	=	42	„	48	„ „	159	„
Összesen . . .	=	175	zászlóalj,	120	„ „	627	„
Népfelkelő menet alakulatokkal együtt	=	233	„	158	„ „	654	„
Az orosz 3. hadsereg	=	160	„	96	„ „	633	„
„ 8. „	=	144	„	120	„ „	586	„
Össz. a két or. hads.	=	304	„	216	„ „	1219	„

A m.-o. 3. hds. 100 km kiterjedésben harcolt és minden ho-ára 10 km arckiterjedés esett, mig a 2. hds. kiterjedése 60 km volt és minden ho-ára 20 km arcvonal jutott. Ezzel szemben az orosz 3. hds-re 80 km és igy a ho-ira egyenkint 8 km kiterjedés esett, a 8. hds. pedig szintén 80 km kiterjedésben harcolt és minden ho-ra átlag 9 km támadó sáv jutott.

Augusztus 30.-a a központi hatalmak haderőinek sorsdöntő napja volt, a világháború további kialakulására nézve pedig forduló pontot jelentett.

Ennek a ma már minden kétséget kizáró megállapitásnak magyarázatát és alapját az alábbi eseményekből eredő megfontolások képezik.

A németek a Ny-i arcvonalon, hihetetlen menetteljesitményekkel és hősies lendülettel, a legmerészebb reménységeket is felülmúló eredményeket vivtak ki, mert győzelmeik szakadatlan sorozata után, ezen a napon már az Oise—Aisne—Maas vonalában állottak.

A francia fővezér a sok csapások dacára törhetetlen eréllyel küzdött a helyzet megváltoztatásán és arra törekedett, hogy a német előnyomulás következtében reá kényszeritett akarat alól magát kiszabaditsa. Céljának elérésére kitervelt szándéka az volt, hogy a K-i szárnyáról elvont erőkből, a németektől túlszárnyalt Ny-i szárnyán, erős súlypontot képez és az ujonnan átcsoportositott seregeivel, Verdun és Páris erőditményeire támaszkodva, ellentámadásba megy át. Tervének kiviteléhez szükséges cselekvési szabadság elérése az ellenségtől nagyobb távolságu eltávolodást — fájdalmas területveszteséggel járó ujabb visszavonulást — követelt. Joffre ettől az áldozattól és a vele járó nagy felelősségtől se riadt vissza, hanem merész elhatározással a döntő ütközet elől kitért és a Marne folyó mögé való visszavonulását megkezdette.

Joffre nagyszabású, ruganyos tevékenysége és vezetése következtében ettől a naptól kezdve a kezdeményezés a német vezér kezéből lassan Joffre kezébe siklott át, mert ezen a napon — a fenti elhatározással — született meg a Marne-i csata gondolata, amelyben a támadók már a franciák voltak.

Mig Joffre terve érdekében minden követ megmozgatott és annak keresztülvitele elől, hallatlan tevékenységgel, minden akadályt elháritott, addig a franciák visszavonulásától félrevezetett, az eddig elért sikereket pedig túlértékelő német hadvezetőség is, megtett intézkedéseivel, a francia fővezér kezére játszott, mert a német legfelsőbb hadvezetőség éppen a döntő szerepre hivatott és a Schlieffen-i tervvel szemben már amúgy is lecsökkentett erejü, az előnyomulási vonalába eső várak körülzárolása és megszállásával pedig még tovább is meggyengült átkaroló szárnytól még két hdt-et is elvont, azokat az orosz arcvonalra — Keletporoszországba — irányitotta, holott ezt Hinden-

burg nem kérte és azokra ott pillanatnyilag szükség sem volt. A következő napokban kialakult valóban döntő harcok idején ez a két hdt. — harcon kivül helyezve — a vasuton utazott, ami Joffre terveinek keresztülvitelét nagyban megkönnyitette.

Augusztus 30.-án fejeződött be Keletporoszországban a világháború legeredményesebb hadművelete — a Tannenberg-i ütközet.

Ez az ütközet merész megtervezésével, a maga nagyvonaluságával és tökéletesen egybevágó pontosságu végrehajtásával, valamint céltudatos vezetésével a világháborunak oly kimagasló és egyedülálló hadművelete volt, amelyhez hasonlót az ujabbkori hadtörténelem nem is tud felmutatni.

A Tannenberg-i ütközetben a Samsonow tbk. vezetése alatt állott, 22 zlj-jal, 41 lov. szddal és 82 gpp-val erősebb, viszont tüzerőben 100 ágyuval gyengébb, orosz Narew hds.-nek két és fél hdt-jét Hindenburg — a seregének oldalában és hátában előnyomulásban levő orosz Njemen hds-nek úgyszólván a szeme láttára — körülzárta és elfogta. Az oroszok ebben az ütközetben halottakban és sebesültekben 50.000 főt veszitettek, 92.000 emberük fogságba jutott és 350 ágyut hagytak a németek kezében.

Emlékezzünk vissza, hogy ugyanezen a napon vett tudomást a mi hds. csop. prsgunk a Solokija mélyvonal felé és ezzel a hátába irányuló egy gyalog és egy lovas orosz ho-nak előnyomulásáról. Ennek az eseménynek leirásánál a Tannenberg-i ütközet vezetésére hivatkoztunk s ezért és mert Hindenburg hadvezetése érdekes összehasonlitásra nyujt alkalmat, a 14. sz. vázlaton közöljük a Tannenberg-i ütközet végső jelenetét. Hindenburg nem aggályoskodott az oldalában és hátában megjelent orosz hds. előnyomulása fölött. Tudta, hogy a Narew hds. megsemmisitésével súlyos helyzetét is megoldja és ezért seregének 11 és ½ hoával a Narew hds. felé fordult és csak erejének egytized részének megfelelő népfölkelő alakulatokat, várőrségeket és egy lov. ho-t hagyott az egész Njemen hds-el szemben és igy minden erejét a főcélja elérésére összpontositva győzedelmeskedett és nevét örök időre felirta a világtörténelembe.

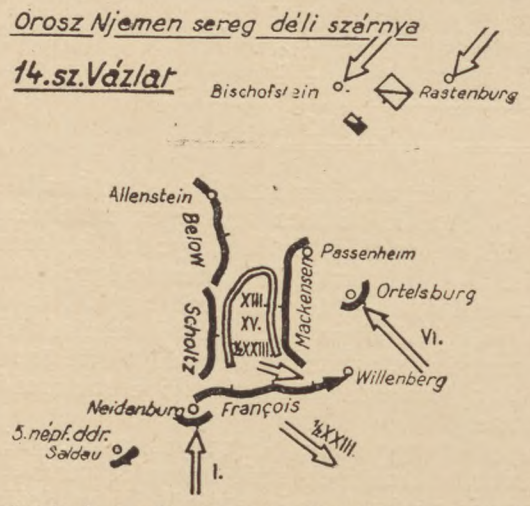

A Tannenberg-i győzelem következményei minket már közvetlen vonatkozásban is érintettek. Hindenburg ezután teljes erejével a Njemen hds. ellen fordult és a mazuri tavak mellett vivott ujabb nagy győzelmével erre a seregre is súlyos csapást mért. Ennek a két ütközetnek hatása alatt az orosz vezérek ezután már a siker minden reménye nélkül fogtak Keletporoszország elleni vállalataikhoz és ezért az itt alkalmazott német erők jó része felszabadult és a m.-o. seregek közvetlen segitségére siethetett. Ez azonban már csak későbbi időpontra vonatkozik.

A Tannenberg-i csatának ezek a későbbi következmények adják meg a nagy jelentőségét és bár ez a csata egy világraszóló győzelemhez vezetett, a világháború sorsára döntő hatással nem birt, nem is birhatott, hiszen egy mellékhadszintéren lejátszódó fegyvertény volt. Ennek a nagyarányu győzelemnek volt azonban egy nem kivánatos hatása is, ami abban nyilvánult meg, hogy a mi legfelsőbb hadvezetőségünket hasonló eredmény felmutatására sarkalta és ez a lélektani szempont Conrad elhatározásaira — mindenesetre — nem kis befolyással volt.

Conrad az orosz seregekkel vivott harcainak kitervelésénél a német seregeknek most ismertetett keletporoszországi harcai alatt, azoknak segitségével nem számolhatott. A Tannenberg-i ütközet után pedig a német seregeknek esetleges segitsége már csak a m.-o. és a német keletporoszországi seregek közötti 400 km-es távolság miatt sem érvényesülhetett volna. Egyedül a Ny-i hadszintérről K-re irányitott és ebben az időben a vasuton gördülő két német hdt. hozhatott volna közvetlen segitséget, ha azokat a német vezérlet, Conrad rendelkezésére bocsájtva, a galiciai harctérre irányitotta volna, azonban a központi hatalmak haderejének egységes vezetése iránti megegyezésre — sajnos — még a hajlam is hiányzott és Conradnak ez az igen helytálló kivánsága a német legfelsőbb vezetőség előtt nem talált megértésre. Ezt a két hdt-et Keletporoszországban kirakva mellékcélokra alkalmazták és ezzel is nyilvánvalóvá vált, hogy a folyamatban levő nagy küzdelmekben a m.-o. seregek csakis a maguk erejére támaszkodhatnak.

Augusztus 30.-án kezdett érvényesülni az oroszok kimerithetetlen nagy tartalékaiból képzett túlerő, mert ekkor a mozgósitott csapatai a legtávolabbi területekről is kezdtek már beérkezni. Ezeket az orosz hadvezetőség a 9. és 10. számu ujabb két hds-be tagozta és mert mindegyik hds. 4—4 hdt-ből állott, ez az erő az orosz hds. tekintélyes megerősödését jelentette. Bár az oroszok ezeket az erőket eredetileg Berlin ellen való felvonulásra szánták, a Tannenberg-i csata hatása alatt a 10. hds-et Hindenburg ellen, a 9. hds-et pedig a Lublin előtt álló Dankl seregünk balszárnyával szemben vetették harcba.

Augusztus 30.-án Conrád tehát tisztában lehetett azzal, hogy csak saját erőnkre számithat és azt is tudta, hogy a Dankl hds. Lublin előtt máris elakadt. Igaz, hogy a Kummer hds. csoportot segitségül, sőt a döntés előidézésére a Dankl hds. balszárnyára irányitotta, de ettől a már ismertetett összetételü és csak harmadrendü értéket képviselő alakulattól — amelyben egyébként a veszprémi 31. népfölkelő gy. ezred is részt vett — ily nagy feladatnak megbizható teljesitését várni, mégis csak nagy adag optimizmus kellett.

A Komarów-i csata ezen a napon ugyan még a legszebb reményekre jogositott, de ekkor már az is nyilvánvaló volt, hogy az arányaival ezideig legnagyobb méretü, de súlyos vereséggel végződött II. Lemberg-i csata a Komarów-i esetleges győzelemnek mindenképen határt szab, mert a győztes 3. és 8. orosz hds.-ek

előnyomulási irányai annak kiaknázását máris lehetetlenné tették. Az is nagy súllyal esett a latba, hogy amig az oroszoknál most kezdődtek a kimerithetetlen néptömegeiből vett erők kibontakozni és a harctéren ujabb hadseregek alakjában megjelenni, addig Conrád a mai napon már tartalékok nélkül állott. Az utolsó népfelkelő és menetalakulatait is bevetette a Gnila Lipa és Komarów-i csatákban. A kezdeményezés a mai nappal itt is kezdett az ellenfél kezébe átcsúszni.

A mozgósításnál és a felvonulásnál fölemlitett elvesztegetett idő hiánynak, a 2. hds.-nek a szerb harctérre való leszállitása, majd onnan az orosz arcvonalra való késedelmes beérkezésének súlyos és hadműveletileg káros hatásai a mai nappal megnyilvánultak és igazolták azoknak a véleményét, akik helyesnek itélték a San-Dniester vonalon való felvonulást, de végzetesnek a felvonulás befejezte és igy a teljes harckészség elérése előtti előretörést.

Conrád haditerve azonban nem is alkalmazkodott az adottságokhoz! Terveinek alapjául szolgáló az a meggyőződése, hogy a mindenáron való támadás feltétlenül szükséges, az a reménye, hogy keletről semmi zavaró momentum sem fog jelentkezni és az a kivánsága, hogy az északra való térnyeréssel a német keletporoszországi sereggel a közvetlen érintkezés létrejöjjön, mind ingatagnak, hamisnak és utolérhetetlennek bizonyult.

Augusztus 30.-án este Conrádnak be kellett látnia tévedését, mert a keletről betört orosz erők fölényes túlereje most már teljes mértékben megnyilvánult. E hatalmas orosz erők támadásának iránya az északra támadó 1. és 4. hadseregeink hátába vezetett. A napról-napra növekedő veszély sürgető eréllyel követelte a Komarow-i csata eldöntését. A fokozódó feszültséggel és türelmetlenséggel várt Komarów-i döntés után Conrád uj elhatározások előtt állott, amelyhez a következő megfontolások megszivlelése lépett az előtérbe:

1. A Komarów-i csata most már csak akkor válhatott volna döntő győzelemmé, ha az elért eredmény erélyes üldözéssel kimélyithető. A folyamatban levő Lublin-i csata csak akkor dőlhet a javunkra, ha abba a 4. hds. az összes felszabadult erejével átkarolólag beavatkozhatik. Mindkét hadműveletnek alapfeltételét képezte a 3. és 8. orosz hds.-nek a hadműveletek befejezéséig való megbizható lekötése. A II. Lemberg-i csata eredménye ezt a lehetőséget kizárta és ezzel az északi irányú hadműveletek alapja megdőlt. As események súlypontja most már a 2. és 3. hds.-eink arcvonalára került.

2. Az eddigi támadásainkkal Conrad a kitűzött célját elérte. Az orosz haderő főerejével a magyar-osztrák hds.-re zúdult, mert ez volt egyébként is az eredeti szándéka. A teljes önfeláldozásig kitartó támadásoknak most már értelme nem volt. Az egész vonalon elszenvedett nagy veszteségek és óriási fáradalmak, valamint a monarchia területének megvédése céljából szükséges harci erő épségben tartása világosan és minden kétséget kizáróan arra utalt, hogy a seregeinket felőrlő támadásokkal most már hagyjunk fel és egy hátrább fekvő védőállásban, pl. a sok előnyt nyújtó San-Dniester vonalban a seregek, veszteségeiket pótolva, uj erőt gyűjtsenek és a célnak megfelelő uj csoportositásban akadályozzák meg az orosz erőknek Berlin ellen való előtörését, amit az adott helyzetben az oroszok amúgyis csak alárendelt erőkkel kisérelhettek volna meg. Ebből a megfontolásból eredő terv megadta volna annak a lehetőségét is, hogy a legfelsőbb hadvezetőségünk a kezéből kisiklott kezdeményezést újból magához ragadja. Hadseregeink rendkivüli mozgékonysága, szemben az orosz nehézkességgel, a fenti elgondolásnak megbizható alapjául szolgálhatott volna.

Conrád mindezek ellenére egészen más csatatervet alkalmazott. Nagyvonalút, rendkivül kockázatosat, amely azonban ezuttal is a kivánság és egyoldalú feltevés ingatag alapján nyugodott. A támadó gondolattal felépült csataterve szerint a II. Lemberg-i csatában megvert 2. és 3. hads.-et — Lemberget feladva — a Wereszyca (lásd 13. számú vázlaton) vonalába vonta vissza, hogy az ott elfoglalt védőállásban végrehajtott rendezkedés után erős északi szárnnyal újból előretörjön. A Komarów-i csatában győztes 4. hds. 2/3-át délre forditotta és azt a feltevése szerint nyugati irányba előnyomuló orosz 3. hds. oldalába irányitotta. A súlyosan megvertnek hitt 5. orosz hds. után a 4. hds.-nek fenmaradó 1/3-át azzal a feladattal rendelte üldözésre, hogy ezeknek az orosz erőknek megfordulását akadályozza meg és ezzel a esetleges beavatkozásukat háritsa el.

A fenti tervből láthatjuk, hogy Conrad még mindig a döntést kereste és erősen megviselt seregeivel újból egy döntő ütközetbe bocsájtkozott. Ebből keletkezett a III. Lemberg-i ütközet, amelyben a hadseregek most szerepet cseréltek. Eddig, az északi irányú támadásban, a döntésért harcoló 1. és 4. hds.-eink hátát kellett biztositani a kelet Galiciába betört orosz erőkkel szemben, most a kelet Galiciában alkalmazott magyar-osztrák főerők küzdelmének eredménye attól függött, hogy az 1. hds. és a 4. hds. 1/3 része, a hadműveletek befejezéséig, felbirják-e tartóztatni az északi irányból előtörő és a főerőink hátába irányuló orosz erőket. Tehát ennek a merész, bár nagyvonalú terv kivitelének elengedhetetlen alapfeltétele volt:

1. hogy 1. hds.-ünk 9 gyalog és 3 lovas ho.-a a vele szemben álló 4. orosz hds.-nek 10 1/2 gyalog, 5 1/2 lovas ho.-ával, továbbá a szeptember 1.-én beérkezőben levő 9. orosz hds. 7 gyalog és 4 1/2 lovas ho.-val és mindkettőnek 650 lövegtöbblettel biró fölényes erejével szemben, a Lemberg-i harcvonal hátát megbizhatóan és biztosan védelmezze. 17 1/2 gyalog és 10 lovas ellenséges ho., — amelyből 7 gyalog és 4 1/2 lovas ho. még érintetlen, friss erőt képviselt, — került szembe 9 gyalog és 3 lovas, létszámában alaposan megfogyatkozott, kevert összetételü és jó részben már leharcolt saját ho.-lyal. A ráháruló feladat megoldhatatlan maradt.

2. Conrád terve kivitelének másik alapfeltétele volt, hogy József Ferdinánd fhg 3. gyalog és 2. lovas ho.-ával a visszaforduló, állományában kiegészitett, tüzérségében 24 nehéz ágyúval is megerősödött és mintegy 500 lövegtöbblettel rendelkező 5. orosz hadsereget, a Lemberg-i hadműveletek befejeztéig helyhez kösse, előnyomulását megakadályozza és még azt is elháritsa, nehogy ezek az orosz erők a Dankl sereg oldalába törjenek. Az orosz erők megsemmisitő túlereje a feladat megoldását lehetetlenné tette.

3. Szükséges volt, hogy az orosz 3 és 8. hds valóban és szigorúan vett nyugati irányban üldözze a Wereszyca mögé visszavonult 3. és 2. seregeinket,

4. hogy Auffenberg a 4. hds. 2/3-val gyorsan és meglepően törjön a nyugati irányba gyanútlanul előrenyomuló orosz seregek oldalába, mielőtt még azok ellenintézkedésre gondolhatnának.

Már most megállapithatjuk, hogy ezeknek az előfeltételeknek egyike sem teljesedett be Conrád kívánságának, feltevéseinek megfelelően.

Ho-unk, a 19. gy. ho.-lyal az új XVII. hdt.-et alakitva, a délnek forduló Auffenberg hds.-be került. Hdt. prnkunk Krtek altb. volt.

Visszafordulásunknak okait, a bekövetkezendő küzdelmeinknek keretét és értelmét megvilágitva, folytatjuk a napi események ismertetését.

Szeptember hó 3.-án, 7 h 10 p-kor elindulva a már jól ismert útvonalon Dobuzek — Czerkasy-n keresztül 12 h-kor Zimno-ra érkeztünk és itt megebédeltünk. Menetünket 15 h-kor Zerniki-n át Rzeczyca-ra folytattuk. Az ezred zöme Rzeczyca-n, az ezredtörzs pedig Dyniska-n éjjelezett. A hosszú és fárasztó menetteljesitmény, — amelyet a következőkben »Mt«-vel fogunk jelezni — Rzeczyca-ig 22, Dyniska-ig pedig 28 km volt.

Szeptember 4.-én, 7 h 40 p-kor indulva Dyniska-n keresztül Uhnów-ra meneteltünk, ahol egy óráig tartó hosszú pihenőt tartottunk. Idáig habár nagy esőben, de mégis akadálytalanul haladtunk. Innen kezdve a vonatok torlódása miatt sokszor elakadtunk. Az ezredtörzs az I. és III. zljjal Poddubce-n, mig a II. zlj Michalówka-n laktáborba szállva éjjelezett. Mai Mt. 17 km.

Az ezredprsgnak ekkori jelentése szerint az ezred állapota kifogástalan volt. A nagy létszámhiányra való tekintettel azonban legalább 20 alantos tisztnek és 600 főnyi legénységnek sürgős pótlását kérte. Az elmult harcokban történt sebesülések legtöbbje súlyos természetű volt. Az ezred lövőszere teljes, egészségi állapota jó, az étkezése pedig ekkor rendben volt.

A következő harcokat ezredünk az alább közölt létszámmal kezdte el: Ezredtörzs 36/8, az I. zlj 758/726, a II. zlj 751/695 és a III. zlj 743/685. Az ezred teljes létszáma tehát ekkor 2406/2114 főre rúgott. A számlálóban az élelmezési, a nevezőben az ütközet létszámot irtuk. A géppuskás osztagok létszáma teljes volt.

A mai napon Komornik Lóránd fhgy az ezredtől betegen eltávozott.

Szeptember 5.-én 9 órai indulással, egy oszlopban, de már ütközetmenetben a ho. Rawa Ruska-n át Jonyce területére menetelt. Elővédül a II. zljunk küldetett ki, mig az I. és III. zljunk a főcsapat élén haladt. A menet Rzyczki-ig egyhuzamban tartott, itt azonban a 27. gy. ho. elvonulását kellett megvárnunk és ezért Rawa Ruska-ra csak 12 h 30 p-kor érkeztünk. Rawa Ruska-n a ho. hosszú pihenőt tartott és a konyha kocsijainknak 15 h-kor történt beérkezése után, krumplival elkészitett igen jóizű birkapörköltből megebédeltünk. Ez volt ezideig az első eset, hogy Pintér József honvédünk, egykori naplójában, az ebédet megdicsérte és ezért mi se mulasztjuk el szakácsaink érdemeinek megemlitését.

A menetet 17 h-kor folytattuk és 18 h 30 p-kor érkeztünk Jonycze-re, ahol az 5. 8. és 1/26. szd előőrsökre ment, az ezred többi része pedig laktáborba szállt. Mai Mt. 19 km. Késő dut. a 11. szd-tól Bognár szkv-t rajával Lipnik-en—Pogorzelisko-n át Gerusyra irányitva az ellenség földeritésére küldték előre. Az ilyen altiszti járőrnek éjjel 10—12 km-nyi távolságra való kiküldetését semmiképen se helyeselhetjük, mert több mint valószinü és azon nincs is csodálkozni való, hogy az ilyen szegény járőr elvész.

Az a fejetlenség és szervezetlenség, amit a Jonycze-re való menetünk alatt láttunk szinte leirhatatlan. Két, némelykor 3 oszlop tolakodott, futott az egyetlen szűk, rossz erdei úton és még sokszor szembe is jöttek lovas osztagok, sőt vonatok is. A tüzér lovak rugdosták a körülöttük tolakodó gyalogosokat. Ez a látvány bizony a vezetés iránti bizalomnak még a maradványát is kiirtotta.

A KOMANICHA MAGASLATÉRT VIVOTT HARCOK.

1914. szeptember 6-12.

A szeptember 6.-ára virradó éjszaka igen hideg volt, a főőrs századok a búzakeresztekbe húzódva dideregtek és bár az éjszaka egyébként zavartalan nyugalomban telt el, 4 h-kor már erős ágyúdörgés morajlott és puskaropogás hallatszott északkeleti irányból.

Az éj folyamán a harctérre érkezett és Rawa Ruska-n kirakodott a 14. honvéd menetezred. A mozgósitás fejezetében ismertettük az ezred összetételét, itt csak arra utalunk, hogy a menetezred felét a Veszprémben felállitott 31. honvéd menetzlj és a fél 46. menetzlj alkotta, mig a másik felét Nagykanizsa szolgáltatta. A menetezred prnka Sirchich Béla alezr, segédtisztje pedig Schön (Balogh) Béla fhgy volt. Ma délelőtt 9 h-ig beérkezett Rawa Ruskára a 79. menetzlj is. Ennek prnka rövid ideig Weidner Diesel Ernő őrn, majd Glatz Győző szds volt.

Ezek a menetalakulatok tulajdonképen a tábori ezredek veszteségeinek pótlására szolgáltak volna, azonban Conrad, mint harcászati egységeket, anélkül, hogy a feltétlenül szükséges kisegitő harceszközökkel ellátta volna, rendszerint éppen a legszorongatottabb helyen, a beérkezésük sorrendjében a harcba dobta őket és igy ezek az alakulatok csak igen kevés, de leginkább minden tüzérségi támogatás nélkül kerültek a legsúlyosabb feladatok megoldása elé. Összetételüket és kiképzési fokukat figyelembe véve ezek az alakulatok pedig legfeljebb másodrendű értéket képviseltek, aminek igazolására és bemutatására a 79. m. zlj. 3. szdának összeállitását az alábbiakban ismertetjük.

A szdprnok — nemes Glatz Viktor szds — sudár termetű, izzig-vérig katona, tevékeny, példaadóan vitéz és kiváló képességgel biró tényleges tiszt volt.

A szakaszprnkok: Klipp Alajos t. hdgy, Grünwald József t. zls, Tóth és Gyula Jenő t. hdpdok és a szolgálat vezető Czeller Benő őrm. volt, a szd legénységének összetétele pedig 4 t. szakaszvezető, 16 t. tizedes, 18 t. őrvezető, 1 t. egészségügyi altiszt, 1 tényleges honvéd, 5 t. honvéd, 4 póttartalékos kürtös, 4 ptt. utász, 4 ptt. sebesültvivő, 2 ptt. tiszti szolga, 69 kiképzett, 130 kevésbé kiképzett ptt. honvédből állott. A szd teljes létszáma tehát 2 tiszt, 3 tisztjelölt, 259 ember, 7 ló, 3 jármű (1 konyhakocsi, 1 lövőszertvivő országos jármű, 1 málha és eleségvivő kocsi) volt.

A kiképzési fokot tekintve a szdnál a szdprnkon és egy honvéden kivül tényleges nem volt. A szakasz-

prnkok tartalékos tiszt és tisztjelöltekből állottak és a szd 259 főnyi legénységéből 60 fő a tartalékból, 199 fő pedig a póttartalékból származott. A póttartalékosokból a szd 50%-t kitevő 130 főnek kiképzési fokára jellemző, hogy harcszerű lövészetben részt sem vettek és még csak a puska kezelésében se voltak járatosak.

A tüzérségi előkészitésnek és a gyalogság támadásának tűzzel való támogatásának elmaradása, de még csak annak nem kielégitő mértékben való alkalmazása is, hogy milyen jelentőséggel bir, azt nem kell ecsetelni az előtt, aki csak egy ütközetben is részt vett. A tüzérségünk tüzelésének már a hangja is bizalmat keltett és honvédeink a tüzérségi tűzhatás mértékét mindig nagyon is számon tartották. Az ellenséges tüzérség elhallgattatása, az ellenséges gyalogság megdolgozása, a hatásnak látása hihetetlen lökőerőt adott a saját támadásunknak, de éppen oly elcsüggesztő hatással volt mindezeknek elmaradása. Az a tény, hogy ezek a menetalakulatok — minden tüzérségi támogatás nélkül is — kiutalt állásaikban kitartottak, a rájuk szabott feladatok megoldása érdekében minden lehetőt elkövettek, ha kellett példás rendben támadtak, rohamra mentek és foglyokat ejtettek, az a magyar katona ősi virtusát, harcra termettségét, harcvállaló készségét és felsőbbrendű erkölcsi értékét beszédesen igazolja.

15. sz. Áttekintő vázlat a XVII. hdt. harcterületéről.

Amikor ezeknek az alakulatoknak áldozatos, hősies, de már eleve reménytelen harcait ismertetjük, az embernek ökölbe szorul a keze és képtelen elnyomni azt a keserű kérdést, hogy miért kellett őket mintegy ágyútöltelékül, az ellenség martalékául dobni és miért kellett a bennük rejlő nagy értékeket kihasználatlanul oly hihetetlen ütemben elhasználni, holott a kiképzésük fogyatékosságainak eltüntetése, a harci tapasztalatoknak fokozatos megszerzése után, kellő vezetés és csoportositással, el sem képzelhető oly feladat, amit velük meg nem oldhattunk volna. Micsoda óriási lehetőségek sikkadtak el, azzal az embertelen, vérpazarló vezetéssel, ami ezeket az alakulatokat, a tábori ezredekkel egyenértékűnek tekintve dobta a harcba, az ellenséges tűzhatásnak könnyű prédájává. Sorsuk mindenképen érdekel bennünket és ezért fegyverténeyeiket a rendelkezésünkre álló adatok alapján, azoknak terjedelméig szintén ismertetjük és ha nem tudjuk fegyverténeyeiket ahhoz méltó részletességgel előadni, annak csakis az adatok fogyatékossága az akadálya.

Menetalakulataink harcainak leirása érdekében több izben az egész XVII. hadtest tevékenységére is ki kell térnünk. A 15. sz. vázlat felöleli azt a területet, amelyen a XVII. hdt harcai lefolytak és a terepről általános tájékoztatást nyújt.

A HFP. 5.-én este a 3. és 8. orosz hds.-et északi szárnyával Zolkiew területén a 3. és 4. hds-ünk előtti térben képzelte és ezért azt hitte, hogy a 4. hds. *dél*keleti irányú előnyomulásával az orosz seregeket oldalba fogja kapni.

Minket közelebbről érintett és ezért megemlitjük azt a változást is, hogy a 3. ho-nak Belz-en keresztül a 4. hds. É-i szárnyára való irányitásával József Ferdinánd fhg üldöző csop-ja meggyöngült. (Augusztus 30. napjának jelentőségéről irt megfontolásoknál ezért beszéltünk az eredeti 4 ho. helyett csak 3-ról.)

Miután minden azon múlott, hogy a 4. hds. támadása tényleg az ellenség északi oldalát érje és ehhez a viszonyok még nem voltak áttekinthetők, sőt, a 4. hds. prsg az ellenség északi szárnyának helyéről még teljesen tájékozatlan is volt, egyelőre csak az első menetcélt határozták meg, mert a 4. hds. prsg azzal számolt, hogy az eredményes átkarolás céljából, esetleg messzebb keletre kell még majd eltolódnia. A XVII. hdt. prsgnak ezért azt rendelte el, hogy az északi szárnyán önmagában is lépcsőben tagozódva nyomuljon elő, mert esetleg az a feladat hárulhat reá, hogy keleti irányból jövő, a hadsereg külső oldala ellen inditott támadást kell majd *támadó fellépéssel* elháritania és csak ezután csatlakozhat a hadseregnek *déli* irányú támadásához. (Lásd a 3. és 8. orosz hdsnek augusztus 31.-i és szeptember 5.-i helyzetét ábrázoló 13. sz. vázlatot.)

Az ismertetett feladat megoldására kiadott intézkedések szerint, mint első terepszakaszt, ezredünknek a Jonyce-től délre fekvő 275-ös, a 20. ezrednek pedig a 280-as magaslati pontot kellett elérnie.

Korán fölszereltünk, de oly későn indultunk, hogy a várakozás ideje alatt lelkészünk tábori misét szolgáltathatott. Utána Szabó alezr. tartott lelkes beszédet a legénységhez, majd elénekeltük a Hymnust és háromszoros éljent kiáltottunk a Királyra, Hazára és a magyar harcos dicsőségére.

Az előőrsökön levő II. zlj 8 h 15 p-kor a 3. számú főörsön gyülekezett és mert az ezred 8 h-kor indult, a gyülekezés befejeztével Glinki felé kellett az előnyomuló főcsapathoz csatlakoznia. A II. zlj gyülekezése gyorsan megtörtént, 8 h 30 p-kor már követte az ezredet és 10 h-kor ahhoz bevonult. A 275-ös magaslati ponton az ezred már együtt volt.

10 h 10 p-kor az előnyomulást folytattuk és Manasterek keleti szegélye mellett elhaladva, a 15. számú vázlaton is feltüntetett B. B.-n keresztül, a fenyő erdőben levő 303-as háromszögelési ponttól északészaknyugatra fekvő hármas útleágazásnál készültségi állásban megálltunk. Ez idő alatt a balszomszéd 20. ezred a Zabawa 262-es magaslat elfoglalására sietett és azt — gyorsitott menetben haladva — az ugyancsak előnyomulásban levő orosz csapatok előtt elérte és megszállta. Az előttük fekvő elszórt házak és falvakban már fel-fel bukkantak az orosz járőrök is. Jobbra tőlünk a VI. hadtesthez tartozó 27. gy. ho. csapatai

haladtak. A XVII. és VI. hdt-ek közötti határvonal tehát ezredünk jobbszárnyán volt.

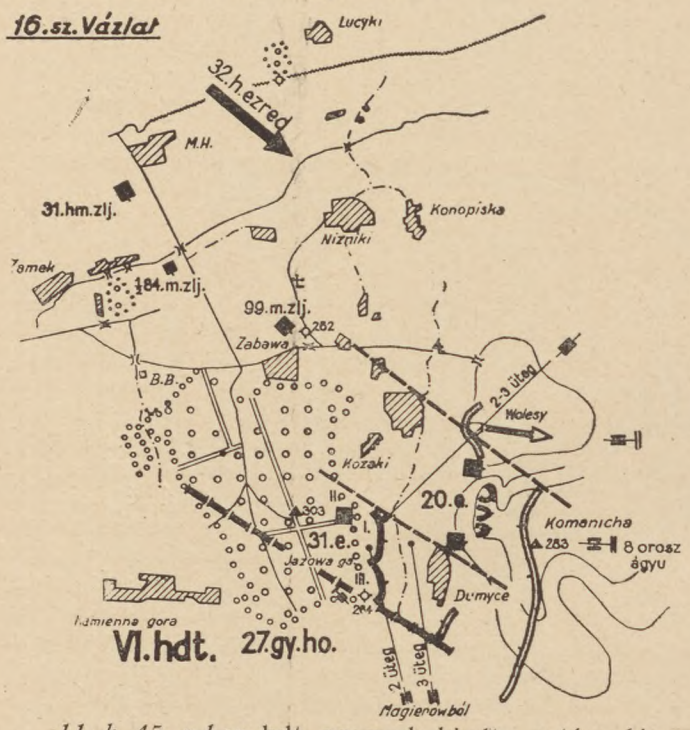

11 h 45 p-kor hdt. prsgunk kiadta a támadásra szóló parancsot, amelynek főbb pontjai a Világháború 1914—18. című műből idézve igy szóltak: »Általános támadás. A VI. hdt. balszárnyával Kamienna Gora-n át Krechów-ra vesz irányt. A XVII. hdt. a VI. mögött balra lépcsőzve úgy csoportosul, hogy egy keletről jövő ellenséges oldaltámadás visszautasitására is képes legyen, annak elmaradása esetén pedig az ellenség északi szárnya ellen tudjon bekanyarodni. Egyelőre a XVII. hadtest a Biala mögé fogja visszavetni az ellenséget. A 41. h. gy. ho. előnyomulási sávját nyugaton a VI. hdt. balszárnyának útja határolja el, keleten pedig Pogorzelisko—Brzezina nyugati széle — Horodzów közötti vonal. A 19. gy. ho. harcterületét Pomlynów—Kipki—Horajec—Dobrosin-i vasútállomás vonalától északkeletre egészen Budy—229-es magaslati pont Lasowa—Krasniewski vonalig jelölöm ki.

Az É-i harccsoportot a ho. prsg Sidelnikiről Budy-n át Biesiady-ra irányitsa. A 41. h. ho. prsg tartalékként irányitson egy gyalogezredet Pogorzelisko-n át Kipki-re, hogy a 19. gy. ho. támadását támogassa, ha az ellenség a Moszczana szakaszt még tartaná. A tüzérség támogassa a harccsoportok előnyomulását és ezért idejekorán változtasson állást előre-felé... stb.«

A ho. prsgunk Schamschula tbk-nak — ddrját a 32. h. gye-del, a 2. m. ddrtól vett 31. honvéd, valamint a fél 84. m. zljjal is megerősitve — megparancsolta, hogy a 41. ho. egész tüzérségének támogatása mellett, ezzel a vegyes összetételű csoportjával, a VI. hdt-hez csatlakozva, balra hátra lépcsőzött tagozódásban, balszárnyával a Komanicha 283-as háromszögelési ponton keresztül Borki községre támadjon.

A támadásra szóló parancsot Schamschula tbk 14 h-kor vette kézhez és ugyanakkor érkezett hozzá a jobb szomszéd 27. ho. prsgnak az az értesitése is, hogy támadásukat 13 h-kor megkezdik.

Schamschula tbk intézkedéseiben ezredünk harcsávjául a Jazowa Ga erdő K-i csücskén levő 264-es magaslati pont és Dumycze falu É-i szegélye közötti területet jelölte meg. A 264-es magaslati ponthoz a 12-es ágyús ezred egy ütege vonult fel. A 20. ezred tőlünk balra a Komanicha-ra kapott irányt, mig a 32. ezred hátra lépcsőzött viszonyban követte a 20-asokat. A megnevezett m. zljak egyelőre tartalékban álltak.

16 h 45 p-kor első harcvonalban jobbról a III. balról a I. zljjal és a balszárny mögött ezredtartalékban a II. zljjal, támadásunk megindult és nyomban — még a kitünő leplezést nyújtó erdőben — tüzérségi tűzbe jutottunk, amit mindaddig nem tudtunk megérteni, amig véletlenül egy mély és jól leplezett veremre nem bukkantunk, ahonnan két orosz tisztet húztunk elő, akik saját ütegeikkel telefonösszeköttetésben állva, azokat innen irányitották. Ez időtől kezdve minden fa gyanús lett előttünk és ettől a rossz érzéstől a Dumycze körüli harcok alatt nehezen tudtunk megszabadulni, mert az orosz tüzérségnek hallatlan pontos működése miatt állandóan kisértett az a gyanú, hogy azt mögöttünk irányitják. Ma már persze tudjuk azt is, hogy ez az orosz tüzérség kiválóságát és fölényes erejét jelentette.

Elindulásunk után a 27. ho. csapataival keveredtünk össze. Ezek a mi harc-sávunkba jutottak és a rendezés tartamára előnyomulásunkat megakasztották. Az erdő keleti szegélyét elérve az előttünk fekvő dombvonulaton megálltunk és födözékek ásásához kezdtünk.

Az erdő előtti dombvonulaton kaptuk a parancsot, hogy »az elért állásban kitartani!« Első nap az agyagos talajban mindenki magának készitet lövészteknőt. Következő napokban — sűrűn hagyva harántgátakat — ezeket összekötöttük, majd álló lövészek számára, sőt néhol ennél még mélyebbre is kimélyitettük, ahol azután a lövészek részére padkákat hagytunk. Közben az erdőhöz vezető futó árkokat is kiépitettük.

Alighogy elhelyezkedtünk és a lövészárok kiásásához kezdtünk, a III. zlj és az erdő között felvonult a 12. tü. ezr. egy ütege. A lankás takarta őket, a védőállásunkból pedig nagyszerű kilátás esett és igy a tűzhatás kitünően megfigyelhető lett volna. Mi azonban az üteg elhelyezése ellen nyomban tiltakoztunk, majd azt kértük, hogy a tüzelés megindítása előtt, legalább az ágyúk torkolata előtti földet öntözzék föl, mert a lövésektől fölvert por az üteg elhelyezkedését elárulja és az ellenséges tüzérség tüzét ide irányitva mindkettőnkre nézve csak baj származik. Az ütegparancsnok csak mosolygott aggodalmunkon és rövid előkészületek után a már megállapitott egyik orosz üteg állásra egy üteg-sortüzet adatott le, amelynek elhangzását Magierow felől szinte nyomban követte az ellenfél válasza. Mire az ágyúktól, no meg a becsapódott ellenséges gránátok felrobbanásától is felkavart óriási porfelhő elűlt, a halálos pontossággal irányitott ellenséges tűz hatása alatt egy lövegünk már felborult. Erre az üteg sietve felmozdonyzott és az erdő sarkán levő 264-es magassági pont mögött elhelyezkedve a további harcok alatt ebben az uj állásában azután ki is tartott. Az orosz tüzérség azonban kitünően belőtte vonalunkat és ezt az oldalozó tüzet szenvedtük az itt lefolyt harcok során, minden megmozdulásunkkor. — Igaz, hogy itt azután a harántgátak jelentőségét igen alaposan megtanultuk.

Ebben az ütközetben az orosz tüzérség számbeli többsége, ágyúinak jobb minősége, nagyobb hordtávolsága, az orosz—japán háborúból leszűrt tanulságok alapján kialakult célszerű harcmodora és vezetése nyomasztó fölényt mutatott. A legveszélyesebben működő, Magierów környékéről oldalozó hatású orosz ütegek leküzdése érdekében tüzérségünk minden lehetőt elkövetett, de tehetetlen maradt, mert egyrészt az orosz ütegállások helyét pontosan megállapitani nem lehetett, másrészt, mert tüzével azokat még csak elérni sem tudta. A terep alakulat következtében közelebbi állást pedig el nem foglalhatott. A következő napok harcainak leirásánál látni fogjuk, hogy minden támadásunkat az orosz tüzérség rendkivül pontos, oldalozó gyilkos tüze fojtotta vérbe, sőt a már elért eredmények megtartását is lehetetlenné tudta tenni.

Mai napon a szemben levő orosz arcvonallal lassú tűzharc folyt.

19 h-kor beérkeztek a konyha kocsik és a századok az erdő szegélyre csoportonkint visszamentek és ott megétkeztek. Mai Mt. 12 km.

A hozzánk jobbról csatlakozó 27. gy. ho.-nak Magierów elfoglalása után Krechów-ra kellett volna még előnyomulnia. A 13 h-ra jelzett, azonban csak 16 h-kor kezdődött támadása a mi vonalainkhoz csatlakozva megállott, aminek indokolására magasabb prnkainak azt jelentette, hogy meg kellett állania, mert a vele és a 82. ddral szemben fellépő igen erős orosz támadásoknak a 82. honvéd ddr. úgylátszik csak nehezen tud ellentállani. Ez a jelentés egy pillanatig sem volt helytálló, mert nemcsak ezen a napon, hanem a Magierów-i ü.tközetek során végig, ezredünk nemcsak szilárdan tartotta állását, hanem több izben eredményesen is támadott és szomszédjainak különösen a 27. gy. ho. csapatainak is hathatós segitségére volt.

Bal szomszédunk — a 20. ezred — Komanicha-ra támadott. Tekintve, hogy támadó sávjukba Dumycze beleesett, meg kell jegyeznünk, hogy ezredünk arcvonala előtt fekvő Dumycze község északi irányban szétszórt házak és háztömbök alakjában messze elhúzódott. A község házainak zöme előttünk feküdt, de a 20. ezred útjában is volt egy kisebb Dumycze. A 20. ezred a házcsoportok és a kisebb Dumycze-ben levő oroszokat visszaűzve, azokat Komanicha magaslatára visszaszoritotta és Komanicha nyugati előnyulványát elfoglalva, ott éjjelezett, mig a 32 ezred tőle északra és hátra lépcsőzve állt.

A 31. h. mzlj Gyenes János tj. szds prsga alatt a M. H.-tól délre, a Zabawa-ra vezető út nyugati oldaláig jutott. Az egyes csoportoknak mai éjjelezési helyzetét a 16. sz. vázlat ábrázolja.

A 79. h. mzlj 9 h-ra Rawa Ruska-n teljes egészében kirakodott és a tóvárosi 3. szdával egyesülve, a vasútvonal mentén táborba szállt. 18 h-ig itt is maradt. Ekkor parancsot kapott, hogy vonuljon a község Ny-i szegélyére és azt harcszerűleg biztositsa. Elrendelt helyzetét elfoglalva, ott éjjelezett.

A 14. menetezredből a 31. m. zlj helyzete már ismeretes.

Végzetesen ismétlődött most is az a felfogás, hogy a veszélyes oldalból komoly ellenséges támadás lehetősége kizártnak tekinthető, ezért a váratlanul felbukkant ellenséges erők kellő figyelembe nem részesültek és azokat a felsőbb vezetőségünk megint oly alárendelt jelentőségű erőknek becsülte, amelyek visszautasitása gondot nem okoz, megjelenése a megalkotott tervet nem zavarhatja. A 4. hds-nek és ezzel a szélső balszárnyon álló hadtestünknek is északi oldalában, a mai napon egy ellenséges hadosztály bukkant föl, amely a déli órákban Belz feléé volt már előnyomulóban. Az erről szóló hir a fentiekben gyökeredzett felfogás következtében már csak azért sem nyugtalanitotta a hdt prsgot, mert az északról csatlakozásban levő 3. gy. ho. közbelépését várta, a veszélyeztetett oldalának biztositását pedig a 6. lov. ho-ra és az éjjel kirakodott 14. menetezred 46. és 20. zlj-ára bizta. A menet ezredet már a reggeli órákban orosz túlerő támadta meg. A tüzérségi támogatást nélkülöző menetzljak csak kevés oltalmat nyujthattak volna a XVII. hdt oldala és hátába irányuló támadással szemben, ha a Butiny felé előnyomuló 6. lov. ho. nem sietett volna segitségükre. Ez a két m. zlj Senkowice-nél oldaltüzet kapott, mire — a 15. vázlaton is látható — Czarna 271 háromszögelési pont felé fordulva támadásra indult. Elsőnek a Kutassy szd fordult ebbe az irányba és a 46. m. zlj szdai fokozatosan követték. A nyilt terepen, egy magaslat ellen, tüzérségi támogatás nélkül megindult támadás — a póttartalékosokból álló csapat tűzkeresztsége — a rendkivüli veszteségek következtében, majdnem végzetessé vált. A veszteségek nagyságára jellemző, hogy a Kutassy szdnak az első vonalban támadó két szakasza, a magaslát lábához érve, úgyszólván teljesen megsemmisült. A mzljak helyzete már válságosra fordult, amikor az őket átkaroló orosz erőket a segitségükre siető és közben beérkezett 6. lov. ho. tüzérségével és lóról szállt gyalog tűzzel megtámadta. Bár végeredményben a 6. lov. ho-nak Rzyczkire visszavonulnia, a menetezrednek pedig a nagy véráldozattal járó támadást beszüntetnie kellett, azt mégis elérték, hogy Senkovice és Hole Rawskie községek szegélyén lábukat megvethették és a mai napon már az oroszok sem folytatták támadásaikat. Késő este a 2. menetdandár három zlja és a 12. h. gy. ezred egy üteggel megerősitve, felváltotta őket és a két mzlj Rawa Ruskára menetelt, annak keleti szegélyén éjjelezett.

September 7. A HFP-nak a mai napra szóló intézkedéséből kiemeljük a következő részletet: »Ma 6.-án megkezdődött harcok előreláthatóan több napig fognak tartani. Ezért, hogy a harcerejük tartós maradjon, a csapatokat nem szabad túlerőltetni.« »Ezután a mindenesetre igen üdvös figyelmeztetés után következett az általános szándékról való értesités, amely szerint a 3. hds. 6.-án este fog csatlakozni a mi hadseregünk támadásához, mig a 2. hds. csak 8.-án tud a Wereszyca-n átkelni, ezért támadását csak ezen a napon fogja megkezdeni, három lov. ho. pedig 7.-én délben fog Rawa Ruska-ra beérkezni. Váratlan és nehezen érthető a HFP.-nak a fenti értesitéseket követő az a rendelkezése, hogy a 4. hadsereg 7.-én folytassa előnyomulását, mert minden egyéb hadászati megfontolástól eltekintve, mig elől a csapatok harcerejének épségben tartására hivta föl a figyelmet, ugyanakkor a 4. hds-től egy elszigetelt, az ellenség erejét magára irányitó és ezért fokozott fáradalmakat megkövetelő támadás folytatását követelte. A kettő összeegyeztetése talányos.

A HFP. elképzelése szerinti ellenséges helyzet alapul vételén felépitett általános szándék keretén belül is a csapatok erőállapotának és harcerejük megtar-

tásának legtermészetesebb módja az lett volna, ha a 3. és 2. hadsereg erőteljes támadással minél több erőt von magára, hogy az átkarolásra hivatott 4. hds. minél előnyösebb feltételek mellett érvényesülhessen. Ehelyett azonban mi már tegnap harcba léptünk, ma pedig, amikor a 3. és 2. hds. az ellenséggel még érintkezésbe sem lépett, ujabb támadásra utasittattunk és igy az ellenség szabadon csoportosulhatott — a HFP. meggyőződése szerint az átkarolásra hivatott — hadseregünk ellen.

A 4. hds. prsg részére kiadott intézkedés dacára is a harcerők kimélését elérhette volna, ha támadásainkat alapos és hatásos tüzérségi előkészités előzi meg és ha a támadást célszerü csoportositással, hatékony irányba intézi. Azonban ily törekvést az adott körülmények között megszabott feladat megnehezitette, a felelősség vállaló kedv hiányával jellemezhető alsóbb vezetés lehetetlenné tette, az ellenséges fölényes erők átkaroló támadásával kialakult szorongatott helyzet pedig később megsemmisitette.

A terep jelentőségének és a támadásunk sikerét vagy sikertelenségét befolyásoló hatásának vizsgálatánál szembeszökő jellegzetességgel lép előtérbe a Komanicha magaslatnak jelentősége.

Komanicha a környező terep kulcspontját jelentette. Ennek birtoklásától függött a Magierów irányába való eredményes előretörés lehetősége. Komanichanak ezt a jelentőségét a magasabb prsgok ugyan felismerték és ezért a mai napot a magaslatnak birtokbavételéért folyó harcok jellemezték, mégis a felismerést nem követte a feladat nehézségeivel számoló alapos előkészités. A magaslatot a legnehezebb irányban, tervszerü és központiasan irányitott hatalmas tüzérségi előkészités nélkül — arcban — támadtuk, amelynél az erők összefogása és azoknak a feladat szellemében való egységes alkalmazása is hiányzott. Igy azután — a rendelkezésre bocsájtott erők beérkezésének sorrendjében — egyik sikertelen támadás a másikat érte, mig végül a nap azzal a tapasztalattal végződött, hogy amig Komanicha birtokba vételétől függ a 27. gy. ho.-nak Magierów-on keresztül való előtörése, addig a Magierów-ban és környékén elhelyezkedett ellenséges tüzérség leküzdése nélkül Komanicha elfoglalása elháritathatatlan akadályokba ütközik, mert ez az ellenséges tüzérség a támadási irányukat keresztezte, hosszantozta és tüzhatásával oly veszteségeket okozott, hogy az előtörésekkel elfoglalt állásokat végül is feladni kellett.

A terepnek hátrányosan ható másik jellegzetessége az volt, hogy a Moszczana és Rata patak mocsaras medre a hdt-ünk arcvonalát egymással csak laza összefüggésben levő harccsoportokra osztotta.

A 41. h. ho. Moszczana-tól délre harcolt. A 19. gy. ho. a Moszczana és Rata között, ez utóbbitól északra pedig a Miscevic tbk csop-jából, a lovas hadosztályok és a délután folyamán beérkezett 3. gy. ho-ból kialakult harccsoport küzdött. Az egyes csoportoknak a mai napra szóló feladataik a következők voltak:

Miscevic tbk csop-jának a vele szemben álló és tegnapi harcokból ismert ellenségnek visszaverése után, az északi oldal kellő biztositása mellett, Hujcze, Wólka Mazowiecka-n át Przystan-ra vezető úton kellett volna előtörnie.

A 19. gy. ho.-nak erős balszárnnyal kellett támadnia a vele szemben álló orosz erőket.

A 41. h. ho-nak — a 19. gy. ho-nak 4 h-kor, a 27. gy. ho.-nak pedig 5 h 30 p-kor meginduló támadásával összhangban — Komanicha-t kellett birtokába vennie.

4 h-kor a tüzharc már az egész vonalon megkezdődött. Ezredünkre a Komanicha elfoglalására szóló paranccsal a legnehezebb feladat megoldása hárult.

5 h-kor első harcvonalban jobbról a III., balról az I. zljjal támadásunk megindult. Az I. zlj a Bedi, Csiba és Uher szdokkal (4., 3. és 2.) az első vonalban, Fodor szddal a balszárnyon kivül tartalékban, a III. zlj pedig a Märtz (12.) és a Herczegh (9.) szddal az első vonalban, Szebenyi (11) és Silbersdorff (10.) szddal a második vonalban a szdok belső szárnyaival a magaslat legmagasabb részét véve irányul, nyomult előre, mig a II. zlj eleinte ezredtartalék volt, majd

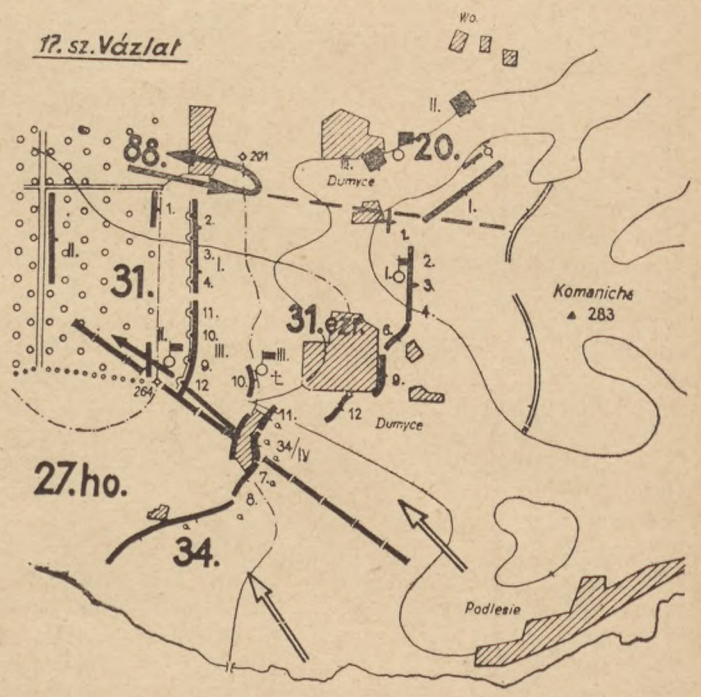

a harcok folyamán szdai közül a Pintér szd az I. és III. zlj közé, a Hrehuss és Kócsy szd pedig a 45. ezredben keletkezett ürbe került. Szabó Vendel t. hdgy szda az erdő sarkon tartalékban állott. A 6.-i éjjelezési, egyben ehhez a támadáshoz szolgáló kiinduló, valamint azt a helyzetet, amelyben ezredünk a legmesszebbre előre jutva állott a 17. sz. vázl. tünteti fel. Az erős ködben megindult támadásunk kezdetben csak a szemben levő magaslaton több vonalban elhelyezkedett és többnyire magasra célzott gyalogság tüzében, kevés veszteséggel, gyorsan haladt előre, amint azonban — a köd felszálltával — az orosz tüzérségi tűz is megkezdődött, oly súlyos veszteségeket szenvedtünk, hogy támadásunk megállt. Mai harcainkban jellemző tünet volt, hogy az orosz gyalogsági tüz nem igen számitott. Tömegeinek előregyülekezését láttuk és az akkor szokásos szakasz össztüzekkel — 1600—2000 lépéses irányzékkal — tűz alá vettük őket és ez elegendő is volt arra, hogy előnyomulásuk egyenkinti előrelopódzássá alakuljon, igy azonban lassan és feltartóztathatatlanul szivárogtak előre. Harcmodoruk élénken elütött a mienktől és ezt már akkor megjegyeztük. A harcot azonban az ellenség tüzérsége döntötte el. Az eszményien vezetett és irányitott tüzével az orosz tüzérség korlát-

lanul uralkodott a helyzeten. Lehetetlenné vált bármily megmozdulásunk, mert amint célt mutattunk, déli irányból — Magierów-ból — srapnel és gránátjaival végig söpört rajtunk. Végül is minden előretörési kisérlettel felhagytunk és magunkat födözni iparkodtunk.

6 h-kor a 20. ered balszárny — II. — zászlóaljját Wolosy-nál meglepő orosz gyalogsági támadás érte. Egy része fogságba került, a többi pedig Zabawa-ra visszavonult. Erről a harcmozzanatról 7 h 30 p-kor Schamschula tbk a következőket jelentette: »a 20. ezred részben visszaszoritva. A ddr. tartalékban állott 99. m. zljat Jagowa Ga erdő keleti szegélye mentén támadáshoz és a 20. ezred feltartására bevetettem.« A 20. ezred történetében ezredük I. és II. zászlóaljának helyzete a 17. számú vázlaton feltüntetett déli Dumycze északi szegélyével egy magasságban ott szerepel, ahol a mi I. zászlóaljunk harcolt. Ez nyilvánvaló tévedés és ezért harcaikat nehéz követni és annak helyét megállapitani. Leirásukból egy bizonyosság emelkedik ki, még pediglen az, hogy a II. zljuk szerencsétlen harcai ellenére az I. és III. zljuk, ezredprnkuknak — lovag Sypniewski ezredesnek — hősies és rendkivül vitéz magatartásának hatása alatt, válságos helyzetében akkor is kitartott, amikor több orosz támadás visszaverése után lövőszerük is elfogyott, annak pótlása keresztülvihető nem volt és már csak a szuronyaikban bizhattak. Helyzetük az előnyomulási irányuk figyelembe vételével és a valószinű kiterjedésüket alapulvéve, végül saját helyzetünk biztos tudatában, csakis a 17. számú vázlaton feltüntetett helyen, délkeleti arcvonallal volt lehetséges. Ez megfelel a távolsági számitásoknak és ezt igazolja az a tény is, hogy mi az előnyomulásunk során őket nem láttuk, holott Dumycze-n keresztül és attól északra kiterjedőleg támadtunk.

A 20-as zlj visszavonulásának ellensúlyozására a 99. mzljat rendelték ellentámadásra, ami azonban az erős ellenséges tüzben csakhamar megállt és szintén eredménytelen maradt a 32/I. zljnak Wolosy felé irányult támadása is, mert az északi irányból jött oldalozó ellenséges tüzérségi tűzben az vérbefulladt. Ezideig tehát már három önálló és elszigetelt támadás indult.

6 h 30 p-kor ezredünk 7. és 8. szda a III. zlj és a 34. közös ezred közötti ürbe nyomult előre, a 6. szd pedig ugyanekkor került az I. és III. zlj közé.

8 h 30 p-kor ezredünk a már ismertetett súlyos és veszteségteljes körülmények között a 17. számú vázlaton is feltüntetett helyzetbe jutott, ahol küldöncök utján a századok a következő parancsot kapták: »Az ezred az eddig elért állásban kitart és megvárja, amig a jobbszárnyunkon levő VI. hdt északkeletről Magierów felé bekanyarodik.« Erre az intézkedésre a zljak a mind hatalmasabban kifejlődő orosz tüzérségi tüzben födözékeik kimélyitéséhez láttak.

10 h-kor a 27. ho. prsg a 85. ezred két zlját a ho. prsgunk rendelkezésére bocsájtotta. A hozzánk jobbról csatlakozó 34-es közösök kassaiak, a rendelkere adott 85-ösök pedig Mármarosszigetiek voltak. Beérkeztükkor Nikic altb. úgy találta, hogy Schamschula tbk kis törzsével az igy felszaporodott erők vezetését ellátni képtelen lesz és ezért ezredünket, a 31-es mzljat, valamint a 85-ös két zászlóaljat (II. és IV.) egy üteggel, a tegnap óta csapatok nélkül álló 40. ddr prnkának, Tanárky ezredesnek vezetése alá rendelte. Ettől kezdve mi — Komanicha-val szemben — a Tanárky csoportban harcoltunk. Schamschula tbk csoportja a 20-asokból, a 32-esek egy zljából, a 99. és ½ 84. mzljból, valamint 3 ütegből állott. Tanárky ezr. a két 85-ös zljat az ezredünk és a 20-asok közötti térben Komanicha elfoglalására irányitotta. Ennek a két zljnak a támadása azonban a mi vonalunkat sem tudta elérni, mert az erdőből kilépve oly erős tüzérségi tűz fogadta őket, amelyben előnyomulásuk nyomban megtorpant. A mai napon ez már a 4. támadás volt.

12 h 30 p-kor az ungvári 66. közös gy. ezred beérkeztével ho-unk ujabb segitséget kapott. (Ez az ezred a pukarzówi katasztrófában szerencsétlenül járt 15. ho. egyik ezrede volt, ezért most megemlitjük, hogy a 15. gy. ho. a pukarzówi katasztrófa után napok alatt rendezkedve, a komarówi csata végső küzdelmeiben már a 4. hds egyik legeredményesebben működő hadosztálya volt.) Amint látjuk és amire a mai nap kezdetén rámutattunk, az erők részletekben érkeztek és egységes vezérlő eszme és terv nélkül, a már helytelennek bizonyult támadási irányhoz makacsul ragaszkodva, dobattak a harcba, mialatt a balszárnyon a 20. ezred, tőle jobbra pedig a 31. ezred állásaikban kitartva, lassan elvéreztek.

Komanicha elfoglalásának elrendelésével ugyan a feladat és a vezető eszme adva volt, de a megtervezés és a végrehajtás módja ezúttal is nélkülözte a céltudatosan megalapozott vezetés művészetét. Igaz, hogy ennek kerékkötői is voltak. A segitségül küldött erőket csak bizonytalan időre korlátozottan bocsájtották a ho. prsgunknak rendelkezésére, ezért azokat bármely időpontban vissza is rendelhették, ami természetesen alkalmaztatásukat is befolyásolta. Ez a hátráltató körülmény jellemzően jutott kifejezésre a most beérkezett három 66-os zljnak felhasználásánál. Nikic altb. ezeket a zljakat a Schamschula csoport balszárnyán akarta harcba vetni, mert ez az irány már nem jelentett tiszta arctámadást és igy több eredménynyel biztatott. Tanárky ezr. azonban ezeket a zljakat magánál tartotta és ezt a ténykedését a ho. prsg előtt azzal indokolta, hogy a zljak már fölfejlődésben vannak, különben is csak korlátozott időre állván rendelkezésre mielőbbi alkalmaztatásuk sürgős. Célszerübb tehát, az ő csoportján belül alkalmazni őket, mint a nagy kerülővel sok időt igénylő oldaltámadásra, amiközben vissza is hivhatják őket. A ho. prsg elhatározását erősen befolyásolta az is, hogy felülről Komanicha elfoglalását mindjobban sürgették, mire Nikic altb. — jobb meggyőződése ellenére — elfogadta Tanárky ezr. érvelését és a zljkat nála meghagyta. A támadásnak tüzérségi előkészitésére is intézkedett, ez azonban a tüzérségünknek akkori harcvezetése miatt hatástalan maradt, mert az ellenséges ütegállásoknak legnagyobb része még felderitetlen volt, az ismert ütegállások a mi ágyuink hordtávolságán kivül állottak, továbbá tüzérségünk számbeli kisebbségben még lövőszerhiánnyal is küzködött.

12 h. 45 p-kor a 34/IV. zlj DK-i irányba megkisérelte az előnyomulást. Amint megmozdult, nyomban hatalmas tűzcsapás érte. Az elviselhetetlen erejü ellenséges tüzérségi tűz a zlj idegeit felőrölte, a zlj megfordult és az erdő DK-i sarka felé vad futással visszavonult. Ez a menekülésszerű visszavonulás a mi 11. szdunkon gázolt keresztül és természetesen ennek részeit is magával ragadta. A visszaözönlők egy részét Szabó alezr., másik részét pedig Istvánffy őrn. tar-

tóztatta föl. A 11. szd részei hamarosan rendbe is jöttek és az értük visszatérő Szebenyi fhgy vezetése alatt már a legteljesebb rendben tértek vissza előző állásaikba. A 34-esek az erdőben gyülekeztek és ott tartalékul alkalmaztattak. A történeti hűséghez tartozik annak is a megemlitése, hogy a 34-eseknek egy szakasza teljesen nyilt terepen, födözékeikben dicséretreméltó hősies kitartással megmaradt.

Ezredünket egyéb vonatkozásban ez a visszavonulás nem érintette. Helyén kitartott. A zlj prnkok az első vonalban szdaiknál tartózkodtak, azoknak területét az erős tüzhatás dacára is bejárták. Eközben történt, hogy Pauer őrn. zljának balszárnyán levő 1. szdhoz érkezve derecskei Fodor László szdst szda vonalán föl-alá járkálva találta. Azonnal figyelmeztette, hogy fedezze magát és a födetlen járkálástól tartózkodjék. Fodor szds arra hivatkozva, hogy az oroszok magasan lőnek, lovagló pálcájával a kezében tovább járkált szda vonalán, mig egyszer csak 9 h 25 p-kor állkapcsán keresztül a torkába egy lövést kapott. A segélyhelyre, majd tovább hátra szállitották és az ezred tisztikarának akkori gyászjelentése szerint, ismeretlen helyen meghalt és eltemettetett. Egy rendithetetlen hőssel kiválóan derék és erélyes századparancsnokkal ujból megfogyatkozott a létszámában amúgy is erősen lecsappant tisztikarunk. 11 h 10 p-kor könnyebben megsebesült Szél Ferenc t. hdgy is.

Tanárky ezr. a három 66-os zljat a két 85-ös zljjal együtt az erdőből meglepően előretörve, ezredünkön keresztül akarta Komanicha elfoglalására irányitani és azt ezzel az ujabb arctámadással elfoglalni. Meglepetésről természetesen szó sem lehetett, hisz az oroszok ezt a területet tökéletesen belátták és erősen figyelték, azután a gyalogság mozgása mégis csak földhöz kötött, sebessége pedig korlátozott és ezért a minden tüzérségi előkészités nélkül 13 h-kor megindult támadás, az erdőből való kibontakozása után alig haladt 250—300 lépést, amikor az orosz tüzérség tüzében máris vérbefulladt és igy a támadást ezuttal sem sikerült ezredünk vonaláig előrevinni.

13 h 45 p-kor Tanárky ezr. már jelentette is, hogy a támadás összeomlott, annak erőszakolása céltalan, a csapatokat pedig — igy ezredünket is — az erdőszegély megszállására, vagyis a kiindulási helyzetünk elfoglalására utasitotta. Ezredünk a körülötte és mögötte hangzó harci zajt ugyan hallotta, de sem a saját csapatokat, sem a támadásoknak valamelyes eredményét nem látta. Elszigetelt helyzetén már órák óta a javulásnak semmi jele sem mutatkozott, segitség sehonnan sem érkezett. A visszavonulást elrendelő parancs már utban volt, amikor egy nagyarányú orosz gyalogsági támadás is kezdett kibontakozni. A fent leirt gyanus harci zaj hatása alatt most a vonalban az esetleges bekerités veszélyének érzete lett urrá. Ebben az idegölő és tarthatatlan helyzetben, a visszavonulást elrendelő parancs beérkezte előtti percekben a 4. század 14 h-kor a visszavonulást megkezdte, amelyben hamarosan az I. zlj 3. 1. 2. szda és a 6. szd is követte. Az orosz tüzérség pusztitó tüzében teljes futásban végrehajtott visszavonulás bár nagy veszteségek között ment végbe, de az elrendelt — erdő előtti — védőálláson túl nem terjedt. Ebben az állásban a szdok rendezkedtek. Az I. zlj mai vesztesége 42 halott és 120 sebesült volt. A visszavonulás tragikus körülményei között megsebesült és súlyos idegrohamot kapott Csiba István szds, akit eszméletét vesztve szállitottak hátra. A lelkiismeretes, megalkuvás nélküli kötelességteljesitésnek ezt a kiváló mintaképét sokáig nélkülözte ezredünk. Ugyancsak sulyosan sebesült meg a 6. szdbeli Humplik törzsőrmester is.

Mialatt Pauer őrn. könnyes szemmel és tehetetlenül nézte zljának az orosz zárótüzben elszenvedett nagy veszteségeit, az örökvidám Kemény fhgy ezúttal ugyancsak elszomorodott szivvel, de találóan és jogos haraggal eltelve jellemezte a helyzetet: »Tüzérségünk feladata lett volna ettől megóvni bennünket. Hallatlan ily részleges veszteségnek kitenni egy csapatot.«

Ugyanebben az időben a megindult orosz támadások következtében a 20. ezred is elhagyta egész napon át hősiesen védett állásait és Zabawa-ra visszavonult.

A III. zlj a lefolyt események után is állásában maradt, abban kitartott és parancsra várt. A zlj-nál történteket sárói Szabó alezr. naplójában a következőképen jegyezte föl: »Esteledvén, szdprnkaimnak kiadtam az intézkedést, hogyan rendezzék be állásaikat, ha éjjelre is itt maradunk. Amikor ezt éppen befejeztem, jött hozzám Istvánffy s ujságolta, hogy állásomban kell éjjeleznem, egyuttal azt is közölte velem, hogy a 20-asok és Pauer visszavonultak és igy a balszárnyam teljesen a levegőben lóg. Erre a balszárnyra siettem, ahonnan élénk harci zajt hallottam. Hercegh szdsnak parancsot adtam, hogy erős járőrrel személyesen kutassa át a mögötte levő helységet. Egy szakaszát a helységtől nyugatra, arccal a helység felé állitottam fel, hogy ha esetleg ellenség jönne ki a faluból azt azonnal gyorstüzzel fogadja. Azután a nagy erdőből a helység felé előnyomuló gyalogságot látván, 6 emberrel odasiettem és megtudtam, hogy ez Möszl szdsnak mszd-a, aki az egész Gyenes mzljjal az én helységemet fogja megszállani. Fölkerestem Gyenest, akinek emberei, egy égő major világitása mellett, szorgalmasan lőtték saját előre küldött járőreinket. Megbeszéltem vele mindent és nyugodtan tértem haza.«

A III. zlj mai veszteségei: 4 halott, köztük Villám Mihály és Bognár szkv-ők és 20 sebesült, köztük Szebenyi Gusztáv fhdgy, akinek alsó lábszárát és Faragó Frigyes t. zls, akinek karját lőtték keresztül.

A mai nap harcai azt a meggyőződést érlelték meg minden résztvevőben, hogy a szembetünően fölényes erejü orosz tüzérség leküzdése nélkül Komanicha elfoglalása kizártnak tekinthető, az arcban való támadás pedig céltalan ember pocsékolás. Tanárky ezr. mégis egy 22 h-kor meginduló, hangtalan éjjeli támadással akarta Komanicha-t elfoglalni, ehhez az intézkedéseit ki is adta, azonban Nikic altb. a hozzájárulását megtagadta, mert ha sikerülne is a támadás, a magaslat megtartását az orosz tüzérségi tüzhatás úgyis meghiúsitotta volna. Ennek ellenére a 31. h. mzlj a támadást végrehajtotta. A hadműveleti iratokban Tanárky ezr. megjegyzése szerint a támadásra a zlj önként vállalkozott.

23 h-kor a zlj prnka már jelentette, hogy Komanicha-t minden ellenhatás nélkül elfoglalta, ami tulajdonképen azt jelentette, hogy a zlj Komanicha magaslatára fölérkezett. Maga a magaslat oly hullámos és áttekinthetetlen, hogy a tulajdonképeni tető még nappal sem vehető ki. Érthetetlenül, nem történt intézkedés sem az eredmény kimélyitésére, sem a zlj visszavételére és igy a zlj az elfoglalt állásában ezredünknek mai helyzetével azonos körülmények között másnap

délig kitartott. Ekkor azonban a már ismert, minden oldalról ráirányult tüzben, rettenetes veszteségeket szenvedve, ez a zlj is kénytelen volt visszavonulni.

22 h-kor az erdőátvágáson a konyha kocsik is beérkeztek és a nap izgalmai után egy kis meleg ételhez jutottunk. Az éjszakát a nap borzalmaitól felzaklatott idegállapotból fakadó zavarok, vakrémületek nyugtalanitották, amit a pánik apja, az erdő rejtelmes sötétsége is csak fokozott. Ez az éjszaka nem volt részünkre a nyugalomnak éje.

23 h-kor az erdőben tartózkodó 34/IV. zászlóalj irányából 30 percig tartó heves puskatűz hallatszott. Ellenség az erdőben nem volt, ezért ezt a tüzelést csakis vakrémület idézhette elő.

Éjjel 12 h 45 p-kor ÉK-i irányból ismét heves puska, sőt géppuska tűz is hallatszott, amelynek oka földeritetlen maradt. A tüzelés mindkét esetben a mögöttünk fekvő erdőből hangzott és arra lehetett gondolni, hogy az ellenség valahol a vonalat áttörte.

A felzaklatott idegállapotra jellemző, hogy ezek a jelenségek az esetleges visszavonulás irányának megjelölésére késztették ezredpnkunkat, aki 1 h 45 p-kor elrendelte, hogyha Dumyce irányából kiinduló erős ellenséges támadás az ezredet visszavonulásra kényszeritené, ez esetben Kamienna Góra-t vegyük irányul. Erre azonban sor nem került.

Éjjel 3 h 30 p-kor az erdő keleti szegélyén, tehát hozzánk kapcsolódva, a 34/IV. zlj és a 34. ezred mzlja környékéről igen élénk harcizajt, puskaropogást hallottunk, majd azt láttuk, hogy egyes csoportok az erdő mélyébe visszafutnak, ahol ismét puskatűz keletkezett, amiközben távolból közeledő kürt szava hangzott, végül harsány hurrázás volt hallható. Ez a heves harcizaj határozottan azt az érzést keltette, hogy az ellenség jobbról betört és már az erdő mélyén támadja a tartalékokat, ahol most heves harc tombol. Járőröket küldtünk az erdőbe és érthető izgatottsággal lestük a hireket, mig végre kiderült, hogy ezt az ütközetet a ho. tartalékul felállitott, közös hadseregbeli menetzászlóaljak vivták meg egymás között. Mindkét fél igen vitézül verekedett és a nagyobb bajokat, egymás irgalmatlan felkoncolását csak nagy nehezen lehetett elháritani a kürtjelek kiadós alkalmazásával is. A mzljakat nem lehetett hibáztatni. A háború elején az első vonalbeli csapatoknál is ismételten kitört a vakrémület, amelynek nem egyszer igen súlyos következményei voltak. Ez esetben a csapatok felriasztásán és nyugalmuknak megzavarásán kivül semmi sem következett, különösebb kárt, hála kiképzésük fogyatékosságának, egymásban sem tettek.

Az éjszaka tehát pihenésről szó sem lehetett. A lövészteknők összekötésén, a tartalékokkal pedig a hátra vezető futóárkok készitésén dolgoztunk. Érdekes, hogy a futóárkokat, azok elkészülte után, csak addig használta legénységünk, amig a lejtőn egyébként is takarásba jutott. Ekkor abból kiugráltak és a nyilt terepen folytatták utjukat, amiről ebben az időben még nem tudtuk őket leszoktatni. A magyar természete a folytonos életveszély mellett is nehezen alkalmazkodott a szükre szabott határok közötti fedett mozgáshoz. A bujkálást tiltotta az önérzete, a békekiképzés alatt pedig erről keveset hallott, hisz örökösen támadtunk »feltartóztathatatlanul és egyhuzamban!«

A 14. menetezred és a 79. menetzászlóalj mai harcai: (L. 15. vázlat.)

A 41. h. ho-hoz északról csatlakozó 19. gy. ho. mai harcai eredménytelenek voltak. Támadása tért nem nyert, sőt az ellenfél átkaroló támadása érte, amit csak nehezen tudott elháritani. Azonban az oroszok vele szemben nemis erőszakolták tovább a támadást, hanem inkább a Rata patak mocsaras medrétől É-ra fekvő, Zaborze felé összpontositották erejüket, hogy a 4. hds-et északról átkarolják. E támadások súlya érte a mai napon a 14. m. ezredet és a 79. m. zljat a Miscevic tbk vezetése alatt álló csoport keretében.

4 h 30 p-kor Miscevic tbk egy oszlopot Hujcze-n, másikat pedig Zaborze-n keresztül akart Grzeda felé irányitani. Azonban amint a hajnali derengésben a csapatok csoportosulni kezdtek, úgy Zaborze, mint Budy irányából máris élénk tüzérségi tüzet kaptak, amire Miscevic tbk elrendelte, hogy a menetzászlóaljak arcban kössék le, a 12. h. gy. ezred pedig a Zaborze melletti 271-es háromszögelési ponton keresztül átkarolólag támadja meg a Zaborze-nél levő ellenséget. A 12-es honvédek támadása hamarosan elszigetelt előretöréssé vált, mert a közös menetzászlóaljak Rzyczki-től délre a vasutvonal mögé visszahuzódtak. *8 h-kor* érkezett mögéje Senkovice-ről kiinduló 7 km-es szép teljesitménnyel a 14. honvéd menetezred két zlja és ekkor Sirchich alezr. a két ezred fölötti prsgot átvette. A 46. menet zlj ebben a harccsoportban, a 79. m. zlj pedig az arccsoportban harcolt.

A 14. menetezred tehát Rawa Ruska-n éjjelezve, reggel a Senkovice-re irányitott főoszlopban menetelt, amikor Miscevic tbk parancsára a 12. ezred mögé rendeltetett, ahol a két zászlóalj a vasuti töltés mentén, Rzyczki-től keletre fekvő erdőben, harchoz fejlődött, hogy a 12. ezr-del karöltve Zaborze-ra támadjon. A 12. honvéd és a 14. m. ezred fölötti prsgot ekkor vette át Sirchich Béla alezr. Az előnyomulás folyamán a 20-as mzlj a 12. ezr. északi, a 46. mzlj pedig a déli szárnyára került.

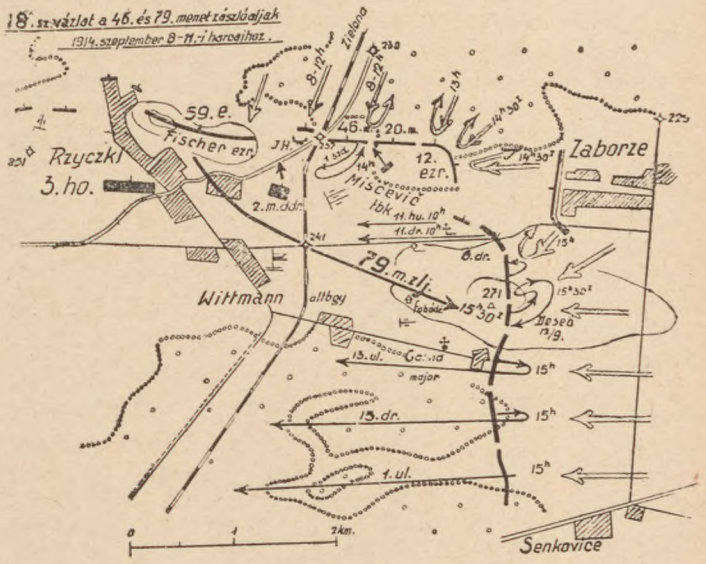

A Rzyczki-hez éppen beérkezőfélben levő 3. ho. a 42. tábori ágyus ezr-ének egy ütegét segitségül előre küldte és ennek kitünően irányzott tüzelésének támogatásával a 46. mzlj a 12/II. zlj-jal összekeveredve lendületes támadással az oroszokat a faluba visszaszoritotta, csakhamar elérte Zaborze falu nyugati szegélyét és az onnan északra vivő fasort. Itt azután hosszabb

ideig tartó helységharc keletkezett, amelyben a 46. mzlj kerekedett felül, mire az oroszok a falu belsejébe visszahúzódtak. Most úgy a 46. mzlj, mint a 12. ezr. kötelékeit rendezte, majd a támadás folytatásához ujra csoportosult, aminek 13 h körül történt befejezése után az előnyomulásukat folytatták.

A 12. ezred három egymás mögötti vonalban, minden vonalban 1—1 zljjal (az I. zlj önmagában véve is két vonalba tagozódva) a falu északi szegélye mentén haladt keleti irányban, a 46. mzlj pedig — benne a Kutassy és Steiner szd — a faluban tört előre, ahol azonban a támadó csoportot egy hatalmas ellentámadás érte. Az eseményeket vitéz Deseő Lajos tbk, aki az egész napon a 271-es magaslaton — ezredétől elszigetelten és önálló elhatározásából kifolyólag vivott szinte legendás küzdelmet — a szatmári honvédek történetében a következőképen adja elő:

»A falu szélen előnyomuló I. és II. zlj-at, amikor első vonalai a második fasornál voltak (a 229-es ponthoz húzott egyenes vonal) az oroszok a falu házaiból, padlásokról, pincékből, keritések mögül, részben hátulról is rajtaütésszerű hatalmas tűzzel lepték meg. A falu DK-i részeiből is nagy orosz erők támadtak az I. és II. zlj oldalába, valamint az erdőparcella felé s a dombra is. Az erdő és a falu között meglepett első vonalbeli osztagok a rejtekből jövő tüz ellen hirtelen födözni sem tudván magukat, rövid idő alatt igen nagy veszteséget szenvedtek, ami közöttük zavart okozott.

A II. zlj és több szd egyszerre elvesztette parancsnokát. Egyes kötelékeknél ugyan még kézben maradt a vezetés. Hedry szds egy ellentámadással s rohammal kiszabaditotta a már fogságba esett I. gp-osztagot, de a csapat megrendült, elkezdett futni az erdő felé.« Közben egy már idejét mult helyzet alapján kiadott parancs is megnehezitette a helyzetet, mert erre a még rendben maradt zljak, igy a 46 mzlj is az erdőbe visszavonultak. A 46. mzlj a kiugró erdőparcella szegélyére vonult és hogy ez a legnagyobb rendben történt, annak legékesebb bizonyitéka az, hogy a sikeren felbuzdult és a faluból előnyomuló oroszokat a tüzérség közreműködésével, az érintetben 12/III. és a 46. mzlj verte vissza, még pedig olyan fölényes biztonsággal, hogy az oroszok, nagy veszteségeket szenvedve, ujból a faluba szorultak vissza.

A 46. mzlj mai tevékenysége — ismerve összetételét — egyenesen bámulatra méltó, prnkaik Szecsey Géza őrn. Kutassy Ignácz és Steiner Kálmán szdsok büszkék lehettek emberfölötti teljesitményeikre.

19. sz. Vázlat

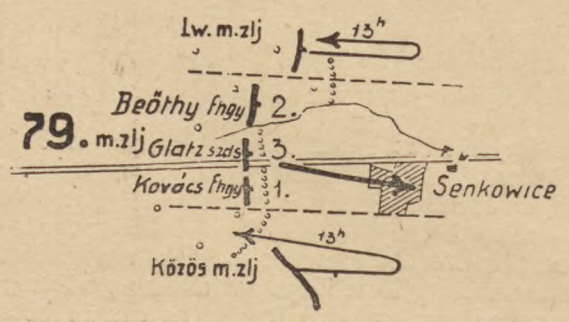

18 h-után a harc hevessége lassan alábbhagyott és igy a szétzilált kötelékeket rendezni lehetett. Az éj folyamán kiadott intézkedések szerint a 46. mzlj a 237-es magassági pontnál É-i irányú arcvonallal a vasútvonal keleti oldalára került.

A 79. menetzászlóalj már 3 órakor Rawa Ruska-ról Senkowice felé ütközet menetben előnyomulóban volt főcsapat élén menetelt.

9 h-kor Senkowice-től 1200 lépésre az erdő szegélyén fedetten egy vonalban helyezkedett el és az előterep felkutatására járőröket küldött előre. Balra tőle osztrák, jobbra pedig a 2. menetddrhoz tartozó mzljak álltak.

9 h 30 p-kor a 18. számú vázlaton feltüntetett helyzetéből, a közép — Glatz — szdnak jobbszárnyával Senkowice-ben látható egy fehér házra vett iránynyal, támadásra indult. A zlj részére kiutalt előnyomulási sávba eső terep semmi fedezéket sem nyujtó mocsaras terület volt. Az erdőből való előretörés után a zlj anélkül, hogy ellenséget láthatott volna, orosz tüzérségi tűzbe került, de összetétele és kevés gyakorlata dacára a tüzérségi tűzben is példás rendben nyomult előre. A falutól 500 x-re már az orosz gyalogsági tűz is érezhetővé vált, mire a rajvonalak a tüzelést megkezdték, majd csoportonkénti nehéz előreküzdéssel a faluba benyomultak. Bár ott ellenséggel már nem találkoztak, mégis amint a falu keleti szegélyéhez érkeztek, hátulról meglepő gyalogsági tűz érte őket, de még ekkor sem jöttek zavarba. Hamarosan megállapitották, hogy a falu lakósai voltak a támadók, mire az árulókat elfogták és felkoncolták.

13 h-kor a zljhoz balról csatlakozott Landwehr mzlj váratlanul visszavonult, röviddel rá a jobbra levő közös mzljak is visszafordultak. A 79. mzlj megvárta, amig ezek az erdőben eltüntek, addig a visszavonulásukat fedezte és csak akkor — ugyanazon a vonalon, amelyen előretört — kezdette meg a visszavonulását, amely az ellenséges tűzben bár veszteségteljes, de rendezett volt. Az erdő szegélyén a zlj megállt, újból felfejlődött és biztositotta a többi mzljaknak rendezkedését. Az erdő szegélyén a zlj prnka — Weidner Diesel Ernő őrn. — szivbaja következtében összeesett, elájult és a segélyhelyre kellett vitetni. A zlj prsgot Glatz Viktor szds vette át és ettől kezdve a zljat, annak az ezredünkbe való beolvasztásáig végig ő vezette.

A leirt visszavonulást az ellenségnek északi irányban, tehát a mzljaknak oldalában és hátában való megjelenése váltotta ki.

A zlj ekkor Kobek alez-nek arra a parancsára, hogy a 271-es háromszögelési ponton feltünt orosz gyalogsággal szemben a többi m.zljnak visszavonulását biztositsa, a Kovács szddal az erdő északi szegélyén, a Beöthy szddal az erdőben, a 3. szddal pedig mint utóvéddel a Senkovice—Rawa Ruska-i útvonal mentén, fokozatosan Rawa Ruska-ra vonult vissza. Megjegyezzük még, hogy a zlj harcait minden tüzérségi támogatás nélkül vivta meg, azzal ez az arctámadó csoport nem is rendelkezett.

16 h 15 p-kor a menetzászlóalj a Rawa Ruska-i vasútállomástól É-ra, jobbszárnyával a Rawa Ruska—Rzyczki-i műútra támaszkodva, a vasútvonal mentén, a Glatz és Beöthy szddal az első vonalban, Kovács szddal tartalékban, táboriőrsökkel biztositva foglalt állást és ebben a helyzetben éjjelezett.

A veszteség, amit főleg a szabadon érvényesülő ellenséges tüzérségi tűzhatás okozott, igen nagy volt. Csak a 3. szd két szkszprnkát — Grünwald zlst és Gyulay hdpd-ot, — valamint 130 fő legénységet, tehát állományának 50%-át veszitette el, amelyhez hasonló nagyságú volt a többi század vesztesége is.

Könnyen elképzelhetjük, milyen emberfölötti teljesitmény volt az, amit a szdprnkok — Glatz Viktor szds, Beöthy Dezső és Kovács József fhdgyok — végeztek, amikor szdaikkal, a minden ellenhatás nélkül szabadon garázdálkodó ellenséges tüzérségi tűzben, a legteljesebb rendben eredményesen támadtak, de talán még ennél is kiemelkedőbb az a tény, hogy visszavonulásuk, még ebben a rendkivül súlyos helyzetben és veszteségeik mellett sem fajult meneküléssé, szétzüllésé, hanem még a többi csapatok visszavonulását is födözték. A 46. és a 79. m.zljaknak mai emberfölötti, áldozatos, sőt csodálatra méltó magatartása minden elismerés fölött áll.

Szeptember 8. — A III. Lemberg-i csata fordulópontja. A HFP. a tegnapi harcok eredményéből már fölismerte, hogy a 4. hds-nek nagyszabású átkarolást célzó támadása, az orosz erőknek északnyugati irányba való eltolódása következtében, arctámadássá vált, amelynek északi szárnyán veszélyes harcok fejlődtek ki. Conrad bár azonnal változtatott haditervén, de a harcot továbbra is vállalta, sőt még mindig a döntést kereste. A 4. hadsereget — ha tért nyerni nem tudna — állásainak legszivósabb védelmére utasitotta! Mig az ellenség átkarolását, most már délről, Lemberg irányába való bekanyarodással, a szerb harctérről beérkezett csapataival kiegészült 2. hds-re bizta.

Conrad ezzel a tervével és intézkedéseivel a húrt a végsőkig feszitette.

A mai napon kialakult helyzet a 4. hds harcaiban is gyökeres változást idézett elő. A súlypont áttolódott a hds. északi szárnyára, ahol megkezdődött az orosz túlerőktől való átkarolás és ennek elháritása érdekében vivott nagy küzdelem, anélkül, hogy ennek a szárnynak óráról-órára veszélyes helyzetét a 4. hds. prsg idejében felismerte volna, amit bizonyit az is, hogy a védő feladata ellenére, még mindig a délkeleti irányú átkarolásra törekedve, általános támadásra adott parancsot.

A jobban tájékozódott XVII. hdt prnka azonban csak a mi csoportunkat utasitotta támadásra, mig a a tőlünk északra levő harccsoportokkal védekezett. A kiadott intézkedések szerint Nikic csoport tehát a VI. hdt támadásához csatlakozva, Komanicha feltétlen birtokba vételét kapta feladatul, ezért a támadásnak a jobbszárnyról kellett volna megindulnia.

Nikic altb támadó intézkedéseinek lényege magában foglalta, hogy a Tanárky csoport — benne a mi ezredünk — vegye Komanichát birtokába és azt tartsa. Ehhez csatlakozzék Schamschula, majd a tőle északra álló Láng csoport is a 32-esekkel. Tanárky ezr. a támadást akkor inditsa meg, amikor a jobb szomszéd 27. gy. ho. támadása vele egymagasságba kerül. A támadást tűzerségével készittesse elő és ha erre a beosztott 1 azaz egy üteg nem lenne elegendő, akkor azt a Schamschula tbk tüzérsége is támogassa.

A felsorolt intézkedés — ugyancsak szegényes és elégtelen tüzérségi előkészülettel — a tegnapi súlyos veszteségekkel járt arctámadás megismétlődését jelentette volna. Egyébként is semmi ok sem mutatott arra, hogy ma a támadásnak kedvezőbb előfeltételei lennének, ellenkezőleg, az orosz gyalogság előreszivárgása szemmel láthatóan megerősödött és a szemben levő hegyoldalban a többsoros orosz védőállás már oly szembetűnő volt, hogy a tegnapinál jelentékenyen nagyobb gyalogsági ellenhatással is kellett számolnunk. Ezért azután az intézkedés úgy Schamschula tbknak, mint Tanárky ezr-nek felfogásával is ellenkezett. Nem is lett a mai napon a támadásból semmi sem, mert a szomszéd 27. gy. ho. támadása velünk egymagasságba nem jutott, Láng alezr. csoportja az északi szárnyon állva maradt, és mert a mi támadásunk is abbamaradt, a Schamschula csoport se mehetett előre.

Ezek adják meg a nap eseményeinek általános keretét, amelynek részletezése a következő:

4 h 45 p-kor erős ágyúzás és gyalogsági tűz kezdődött. Ezredünk az állásainak kiépitésén dolgozva, az orosz gyalogság tüzelését alig viszonozta. Bár az ellenséges tüzérségi tűz egész nap hosszantozta állásainkat, ma már, a mind mélyebb födözékek védelme alatt, veszteségeink nagyon lecsökkentek, önbizalmunk nagyon emelkedett.

12 h 15 p-kor történt a 31. h. m.zljnak már ismertetett visszavonulása. Ezután már a III. zlj sem maradhatott meg előretolt helyzetében és ezért a 10. szdot, egyelőre zlj tartalékul az erdőszegély menti állások mögé, a 11. szdot pedig az erdő szegélye előtti védőállásba rendelték vissza és amikor ez a két szd elhelyezkedett, rajonkint a védővonalba gyülekezett előbb a 9. majd a 12. szd is. Az végső elrendezés után a védőállásban maradt — északról délre — a ½ 10., 11. és 9. szd, mig a 10. szd másik fele és a 12. szd a közép mögött zlj tart-ba került. A szdoknak ez a visszavonása legnagyobb rendben, Istvánffy alezr. akkori megjegyzése szerint »igen szépen« történt. A 11. szd-nál szivlövéssel ekkor halt hősi halált a vitéz magatartásáért nagyrabecsült Doma szkv. A 11. szd-ot ezekben a harcokban, Szebenyi fhgy távozása után, a zlj sgt-i teendőinek elvégzése mellett, Kálmán Imre fhdgy vezette.

Alig, hogy ezt a visszavonulást a III. zlj befejezte és állásában elrendezkedett, a jobb oldalunkhoz csatlakozó 34. ezred ellen egy erős orosz gyalogsági támadás indult meg, ami kezdeti sikerrel járt és az oroszok már az erdőbe is behatoltak. Ekkor a III. zljunk tartalékában álló ½ 10. és 12. szda ellentámadásra indult és egy bravúros rohammal az oroszokat visszavetve a 34-esek elvesztett állásait visszafoglalta és ezzel azoknak további szilárd tartását biztositotta. A délután folyamán már rendbejött 31. m. zljat rendték később ebbe az állásba. A zlj a fenti szdokat felváltva, az állást elfoglalta és annak további kiépitésén dolgozott. 20 h-kor történt étkezés után, ezredünk az ismertetett állásokban éjjelezett. A mai harcokban puskalövéssel a lábán megsebesült Kármán Dezső t. hdgy.

A Világháború 1914—18. cimű munka a mai napon ezredünknek egy újabb előretörését részletezi, a tegnapi események majdnem teljesen hű ismétlésével, illetve leirásával. Ez tévedés. Az ott leirt harcokról a 41. ho. hadműveleti iratai között sincs adat, a dandár, ezred és a zászlóaljak esemény naplói, valamint a rendelkezésünkre álló magán naplók is az itt leirt eseményeket igazolják. Végül jelen sorok irója az eseményekben részt vett és tudja, hogy a fentiek a valóságnak megfelelnek.

A 46. és 79. h. m.zljak mai tevékenysége:

A XVII. hdt prsg a mai napra szóló intézkedésével mindazokat a csapatokat, amelyek Rawa Ruska—Hujcze-i úttól északra, a 271-es háromszögelési pont és Rzyczki közötti félkörben állottak, Wittmann altb vezetése alá helyezte. (Vezérkari főnök Maxon Lajos vk. alezr. volt.) Wittmann altb. a 18 sz. vázlaton feltüntetett felállitást rendelte el, amelynek keretében a 46. m.zlj a 237-es magassági pont mellett, a vasúttól keletre foglalt állást.

A súlyos harcok után 4000 puskára leolvadt létszámmal beérkezett 3. gy. ho. Rzyczki-ben, egyelőre mint tartalék, rendezkedett.

Az észak felé néző arcvonalat már reggel, amikor a csapatok állásaik kiépitéséhez fogtak, Hujcze—Zaborze—Michalówka irányokból az ellenséges tüzérség tűz alá vette, majd *8 h-kor* Michalówka felől, a 230-as ponttól É-ra, hatalmas ellenséges gyalogsági támadás kezdődött. Az orosz tömegek a 46. m.zlj állásait 200^{x}-re megközelitették, majd az innen vivott rövid tűzharc után megrohanták. A szomszédokra is kiterjedt túlerős támadás eleinte m.zljakat megingatta, azonban a közbelépett tartalékok segitségével állásaikat újból visszafoglalták és ezután a megismételt orosz gyalogsági támadásokat már simán visszautasitották, amire az ellenség Zielona vasútállomás vonalába vonult vissza és ott magát beásta. A nap hátra levő része lassú és kölcsönös tűzharcban telt el.

*

Wittmann altb csoportjának keletre néző arcvonala, a 271-es háromszögelési ponttól északra és délre, a délelőtt folyamán igen heves tüzérségi tűz alatt állott, aminek hatása alatt a 11. huszár és a 11. dragonyos ezred a vasútvonal mögé húzódott vissza, mig a Deseő szds prsga alatt állott 12/9. szd és a 6. dragonyos ezrednek maradványai, magukra maradva is, hősiesen kitartottak, sőt az előnyomuló orosz vonalak ellen még szuronyrohamra is mentek. Ezekben a harcokban azonban az amúgy is már igen lecsökkent létszámuk úgyszólván megsemmisült, mert Deseő szds csoportja 20—30 főre olvadt le. Ekkor sebesült meg a 271-es magaslat hős védője, Deseő szds is. Ezek után a súlyos előzmények után következett a 79. m.zljnak közbelépése, amikor is a 271-es dombhát már majdnem teljesen üresen állott.

A 13 és 14 óra között lefolyt orosz tömegtámadás heves harcaiból kiemeljük, hogy a Czarna major körüli harcban a vezérkar főnökének, hötzendorfi Conrád gy. tbk-nak fia is elesett, amiről Conrád csak nyolc nap mulva 16.-án értesült.

Az orosz erők előnyomulásának visszaverésében tevékenyen közreműködő 79. m.zljnak mintaszerű vezetését, mai hősies harcait az alábbiakban ismertetjük.

7 h 30 p-kor az éjjelezési helyzetében kapta Glatz szds azt a parancsot, hogy a zlj a 2. m.ddr prsg rendelkezésére bocsájtatott, s ezért a zljjal azonnal induljon Rzyczki-re és ott Miscevic tbknál jelentkezzék.

A zlj ütközetmenetben indult el. Az 1. szdnak előljárőrt képező 1. szksza, valamint a mögötte 600^{x}-re haladó főcsapat 2. és 3. szda a vasútvonalon, az 1. szdnak jobb oldalvégül kiküldött 3. szksza a vasúti töltéstől K-re, mig a 2. szksza a Rawa Ruska-ról Rzyczkire vezető országúton menetelt. Feltünő, hogy a zlj nem a rövidebb országutat, hanem a vasútvonalat választotta, ami azonban azért történt, mert a zlj minden irányból harci zajt hallott, amelyről semmiféle tájékoztatást se kapott. Az országút lapályon vezetett, mig a vasútat mindkét oldalán töltés kisérte, ami harc esetén akár K-re, akár Ny-ra kitünő fedezéket nyújtott és ezért a választott útvonal, ebben a bizonytalan helyzetben, feltétlenül célszerűbbnek mutatkozott.

Az erdőhöz érve a zlj alakzatot változtatott. Az előljárőr szakasz rajvonalba fejlődött, mögötte a jobb és balszárnyán látástávolságra a Beöthy szd 1—1 szakasza menetoszlopban, a zlj többi része pedig 200^{x}-re az előljárőr mögött fejlődött vonalban haladt előre. Az egyes tagok között sűrű összeköttetést tartottak és ugyancsak látás távolságra, minden irányba járőröket küldtek ki. Az alakzat tömör, védett és az akkori követelményeknek megfelelő volt.

A zászlóalj 10 h-kor érkezett Rzyczki-re, ahol Glatz szds Miscevic tbk-nál azonnal jelentkezett, innen azonban a 3. gy. ho.-nak a falu templomától északra fekvő dombon tartózkodott prnkához, Roth altb-hoz utasitották, aki viszont Fischer cs. és kir. ezr.-hez küldte, egyuttal a zljat annak rendelkezésére bocsájtotta. Amint láthatjuk, már abban az időben sem volt olyan egyszerű foglalkozáshoz jutni, azt szorgos utánjárással kellett kiérdemelni. Végül is a zlj Rzyczki-től észak-nyugatra fekvő magaslaton tartalék viszonyba került és ott srapnel elleni védőtetőkkel ellátott fedezékek készitéséhez fogott.

13 h-kor a konyhakocsik éppen beérkeztek és a zászlóalj étkezéshez látott, amikor a 2. m.ddr vk. tisztje Glatz szdst a falu keleti szegélyénél tartózkodó Miscevic tbkhoz rendelte, ahol azután a következő parancsot kapta: »Ellenség Rzyczki-től keletre! előnyomulás keleti irányba az erdő és fabódé között.«

15 h-kor a visszaküldött sgt a zljat előrevezette és Glatz szds Miscevic tbk jelenlétében a következő harcintézkedést adta: »Ellenség tőlünk keletre (mutatta). Előnyomulás egyenest a fa irányába (amelyet a 18. sz. vázlaton feltüntettünk) 2. és 3. szd tűzharchoz. A 3. szd harcterülete a fától jobbra a fabódéig, mig a 2. szdé a fától balra az erdőszegélyéig. Irány 3. szd balszárnyával a fa. 1. szd tartalék a közép mögött. Végrehajtás!« Menetközben a zlj — parancsra — irányt változtatott és a továbbiakban a 271-es magaslat irányában levő egy szalmakazal felé tartott. Ezt elérve a szdok az ellenséges rajvonalokat tűz alá vették, majd csoportonkint előreküzdve a balszárnnyal a 271-es magaslatot, a zlj tartalék bevetése után a jobb szárnnyal pedig a Czarna majort megrohamozták és elkeseredett kézitusában, számos orosz foglyot ejtve elfoglalták.

Az elért vonalból a zlj, részint a túlerős ellenséges tüzérségi tűzhatás, részint a balszárny szd részeinek lemaradása miatt, már tovább elrőhaladni nem tudott és igy a Czarna major és a 271-es magaslat közötti vonalban megállapodva födözékeinek kiépitéséhez látott.

A 2. szd prnka — Beőthy Dezső fhgy — bordazúzódással súlyosan megsérült és lázas izületi gyulladással megbetegedett. A prsgot Kristofek hdgynak még átadta, azután hátraszállitották.

Glatz szds ekkor, egy dragonyos őrnaggyal, a 271-es magaslaton elhelyezkedett osztagainak tüzét

irányitotta, mert a 3. szd már összes tisztjeit és őrmesterét is elveszitve, vezető nélkül állott.

Az eddigi harcokban megsebesült Klipp t. hdgy, Tóth t. hdpd és Czeller őrm.

Az est beálltáig a zlj fenti állásait tartotta. Ekkor Glatz szds a vonal mögött mintegy 400 lépésre a visszaszivárgókat is kézbe véve, az egész zljat két századba osztotta, a kötelékeket rendezte, azután egyéb parancs hiján, a 271-es magaslati vonalat is ugyancsak két védő szakaszra osztotta, mindegyiket egy-egy szddal megszállotta és tartotta. Balra tőle lóról szállt lovasság, jobbra pedig Benesch ezr. csoportja állott.

10 h-kor a konyhakocsik is beérkeztek. A zászlóalj ekkor megétkezett. A legénység ezuttal forró kávét, kétszersültet és dohányt is kapott. A lövőszert fejenkint 200 darabra kiegészitették, azután egész éjjel az állás megerősitésén dolgoztak. Az éjszaka egyébként csendben telt el. A zljnál ekkor a parancsnoklási viszonyok a következőképen alakultak:

Zljpnk Glatz szds, sgt-je Técsy fhgy volt. Gh. főnöke Paduch tiszthelyettes, az I. szd prnka Kristofek hdgy, beosztott alantostisztje László hdpj., mig a 2. szd prnka Mild zls, beosztott alantos tisztje pedig Némethy zls volt. A gépp. osztagot Micheller fhgy vezette.

Szeptember 9. A XVII. hadtest prsg ugyan ma is fölvetette Komanicha elfoglalásának szükségességét, a kivitelre azonban sor még sem került és igy a mai napra szóló intézkedéseiben az állás műszaki megerősitését és azoknak a végsőkig való tartását rendelte el. A 41. ho. északi szárnyán a 32. ezred körletében egész nap igen erős orosz támadások folytak, amelyek több izben válságos helyzetet is teremtettek, de végeredményben a 32. ezred állásainak birtokában maradt.

Ezredünk arcvonala előtt az ellenség ugyan nem mozdult, de vonalainkat egész nap erős tüzérségi tűz alatt tartotta, ami azonban különösebb veszteségeket már nem okozott. A jobbszárnyon levő 31. m.zljjal és a hozzá csatlakozó 27. ho. balszárnyával szemben már egy erősebb orosz támadás bontakozott ki, ezt azonban a 31. m.zlj erélyes fellépéssel visszautasitotta. A mai napon állásaink teljesen kimélyitve, összekötve és futóárkokkal ellátva elkészültek és már csak a drótakadályok hiányoztak, ezt azonban, anyag hiányában fölállitani nem tudtuk. Az ezred helyzete egyébként nem változott. Első vonalban a déli szárnyon állott a 31. m.zlj, hozzá csatlakozott a III. majd az I. zászlóalj, a II. zlj pedig az erdőben ezred tartalék volt.

20 h-kor történt étkezés után az éjszaka aránylag nyugalomban telt el.

A nap folyamán vivott tűzharcban hősi halált halt Hofmann Imre t. hdgyunk.

»Még este Weeber ezr. emlitette, — irja Szabó alezr. naplójában, — hogy a Herczegh falujában a lakosság is rálőtt a visszavonult m.zlj-ra, ezért a falut föl kellene gyújtani és egy aranyat igért annak, aki azt végrehajtja. Magamra vállaltam e kivánságnak elintézését. A sötétség beálltával minden elcsöndesett. Ismét kimentem a rajvonalba, ahol a szdok sorakoztak, rendezkedtek. Herczegh jelentette, hogy a falujában gyalogosokat és egy géppuskát is látott. Felhoztam ezredesünk kivánságát, amire Csiba 11. szdbeli honvéd azonnal jelentkezett, hogy ő majd fölgyújtja a falut. Éjjel 3 társával bement Herczegh falujába és ott egy pajtát, amelyben muszka gyalogosok tartózkodtak valóban fel is gyújtott és azután a muszkák tüzében ugyan, de mégis sértetlenül visszatértek. Később azzal a szándékkal, hogy a még bent maradt oroszokat a faluból elkergesse, Széles őrm. tiz emberrel megismételte az előbbi vállalkozást, ami sikerült is, mert az oroszok puskájukat elhányva elmenekültek. Néhány puskát embereink el is hoztak magukkal. Az ezredesünk örömmel vette a hirt és azonnal megküldte a 10 koronás aranyat.«

A 46. (Lásd a 18. sz. vázlaton) és a hozzá jobbról és balról csatlakozó m.zljjakkal szemben az ellenség már éjjel 1 h-kor, Zielona vasútállomás környékéről kiindulva, meglepő rajtaütési szándékkal erősen támadott és egy kis szakaszon be is tört az állásba. Vad ide-oda hullámzó kézitusa keletkezett, amelyet egy újabb menetzászlóalj beavatkozása a javunkra döntött el és a befészkelt oroszokat visszavetették. Ezután az egész napra kiterjedő tűzharc fejlődött ki, amelyben az orosz tüzérségi tűz — különösen a déli órákban — igen heves fokra emelkedett, de gyalogsági tevékenység ezt sem követte. A 46. m.zlj állásait szilárdan megtartotta.

A 79. menetzászlóalj jobbszárnyával a 271-es pontnál, balszárnyával a Zaborze-ra vezető út mellett éjjelezett. A szomszédok pontos hovatartozandóságát megállapitani nem lehetett, mert a kötelékek tökéletesen összekeveredtek. Reggel a zlj 500 lépésre előre nyomult és igy állást változtatott, mert az éj folyamán kiépitett vonalat az ellenség igen jól láthatta és belőtte. Az állásváltoztatás előnyösnek bizonyult, mert az ellenséges tüzérség főleg az elhagyott állást lőtte és ezért a zlj mai vesztesége lényegesen kevesebb volt az előző napinál. Az új állásban a zászlóalj födözékein dolgozott, azokat mélyitette. Az ellenséges gyalogságot csak időközönkint lehetett látni, igy a saját gyalogsági tüzelés ma alig volt számba vehető. A zlj azonban egész nap étel és viz nélkül állott. A mozogni tudó sebesültek nagy része minden ellátás és segitség nélkül ment vissza a Rzyczki-n elhelyezett kötöző helyre, a súlyos sebesültek pedig igen szerencsétlenül — a 271-es magaslati ponton levő szalmakazal tövében húzódtak meg. Délután folyamán érezhető volt, hogy az ellenséges tüzérség tüzét a 79. m.zlj területére összpontositja és a 271-es ponton levő szalmakazalt felgyújtani akarja, ami — sajnos — sikerült is. 18 h-kor a szalmakazal lángba borult és a körülötte fekvő nehéz sebesültek odaégtek. A zlj prsg ugyan mindent elkövetett, hogy a szerencsétleneket megmentse, de a zlj területét az ellenség oly erős tűz alatt tartotta, hogy a segitségül küldött járőr összes embere is megsebesült, a kazlat megközeliteni nem lehetett és minden további kisérlettel fel kellett hagyni. Glatz szds ezt a szerencsétlenséget megelőzőleg is már kérte a m.ddr prsgot, hogy a szalmakazal körül fekvő 15—20 nehéz sebesült elszállitásáról gondoskodjék. A ddr prsg két kocsit ki is küldött. A kocsikon egy ember hatalmas vöröskeresztes zászlót lobogtatott, hogy a genfi egyezmény értelmében hivatásukat jelezze és a tüzelés alól mentesüljenek. Mind hiába. Az orosz tüzérség erre tekintettel nem volt és a kocsikat kiméletlen tűz alá vette. Az emberek megsebesültek, feladatukat teljesiteni nem tudták, mert dolga végzetlenül visszafordulni kényszerültek.

Az éj folyamán az ellenséges tüzérségi tűzhatás

szünetelt, de az állás jobb és balszárnyát az ellenséges gyalogság három izben is megtámadta. A zlj állásait biztosan tartva, a támadásokat tűzzel visszautasitotta. Az itteni védővonal prsgát ekkor Benesch ezr. vette át, kivel Glatz szds az éj folyamán személyesen több izben is érintkezett.

A mai harcokban az 1. szdnál megsebesült László hdpj. is. A legénységi sebesülések számát megállapitani nem tudtuk, csak annyi bizonyos, hogy hősi tűzhalált szenvedett a zljnak 13 súlyos sebesültje.

A konyhakocsik ma elmaradtak. Az értük küldött zlj sgt sem találta meg őket. A vonalba hozatott viz volt a vacsora. Igy várták a reggelt, az azt követő újabb súlyos megpróbáltatásokat.

Szeptember 10.-én az üldözésre rendelt, de kemény csapások között üldözötté vált József Ferdinánd fhg hadsereg csoportja a visszafordult 5. orosz hds-nek ellenállhatatlan nyomása alatt, erősen megviselt állapotban, az északi szárnynak meghosszabbitásában a 4. hadsereghez csatlakozott. A korábban leirt megfontolások, e visszavonulás részletezését és ismertetését fölöslegessé teszik, de fölemlitettük, mert ez az esemény a III. Lemberg-i csatában a vég kezdetét jelentette és mert a mai intézkedésekben már József Ferdinánd fhg-nek szóló feladat is szerepelt.

A HFP. az általa ismert és megitélt általános helyzet megfontolása alapján, a mai nap harcainak irányitására, a következő *vezéreszmét* adta a hds prsgoknak: »A 2. és 3. hds, valamint a 4. hds zöme nyomuljanak központiasan *Lemberg felé*, a 4. hds balszárnya és József Ferdinánd fhg pedig az oldalt és hátat fedezzék.«

A HFP. hangulata tehát még bizakodó volt és a harc még mindig a döntésért folyt. A hds. prsg a rövid és határozott rendelet szerint kiadott intézkedéseiben arra utasitotta a IX., VI. és a XVII. hdt prsgokat, hogy még hajnal hasadás előtt — a hadtestek vezérkari főnökeivel való előzetes megegyezés alapján — 3 h 30 p-kor kezdődő és egyidejűleg végrehajtott rajtaütéssel, a szemben levő ellenséges állásokat vegyék birtokukba. Ebben a vállalkozásban azonban a XVII. hdt csak a jobbszárnyával vegyen részt, mig a balszárny és attól balra József Ferdinánd főherceg hadsereg csoportja — a főherceg prsga alatt — feltétlenül tartson ki állásaiban, amelyek műszakilag is megerősitendők. Ugyanekkor azonban a 4. hds. prsg a hdt vonatokat a San-on túlra visszairányitotta, ami a fenyegető északi irányú ellenséges átkarolás felismerésére vallott és azzal számolt, hogy József Ferdinánd hadsereg csoportja esetleg az ellenséges nyomásnak ellentállni nem lesz képes. A vonatok hátrairányitásáról szóló hir futótűzként terjedt és nyomasztólag hatott a támadásra rendelt csapatoknál.

A 3 h 30 p-kor kezdődő rajtaütésre vonatkozó parancsot ho-unk 2 h 35 p-kor kapta kézhez. A vállalkozás megindulásáig rendelkezésre álló egy óra pedig arra sem volt elég, hogy a kiadandó intézkedések a csapatokhoz jussanak. Az idő rövidsége tökéletesen kizárta az eddigi tapasztalatok alapján megszervezendő helyes csoportositást és nem lehetett mást tenni, mint az adott csoportositásban, az eddig sikertelen támadást megismételtetni. Nikic altb. tehát elrendelte, hogy a Tanárky csoport, a 27. hadosztállyal összhangban — megint csak arcban — az éppen elfoglalt csoportositással, a 12. tábori ágyús ezred 4. és 5. ütegének támogatása mellett, Komanicha-t foglalja el, Schamschula tbk csoportja a 12/3., valamint a 7/1. tüzér ütegek tűztámogatásával az előbbi támadáshoz lépcső viszonyban csatlakozzék, mig a 32. h. gy. ezrd-ből álló Láng csoport a 7-es tüzérek 3. ütegével egyelőre védelemben maradjon.

A ho. prsg tartalékául mindössze a hadosztálylovasság tűzereje maradt.

Tanárky ezr. a parancs vétele után nyomban jelentette, hogy idő és felkészülés hiányában nem támadhat. Vaktában előretörni nem akar. A csoportositással, az ütegek előrevonásával pedig mire elkészül — világos lesz. Ezért a támadást előkészitő tüzérségi tűz eredményét meg kell várnia. Nikic altb az érvelést elfogadta és a támadás időpontjának megállapitását Tanárky ezrd-re bizta.

Igy történt, hogy csoportunk körletében 5 h 30 p-től 9 h-ig tüzérségi párbaj és a lövőszer szűkös volta miatt nem túlságosan kiadós tüzérségi előkészités folyt, amelyben a kijelölteken kivül még két üteg is segédkezett. Tanárky ezr-nek ekkor az volt a benyomása, hogy az orosz tüzérségi tűzhatás enyhült, amit a mi tüzérségünk eredményének tulajdonitott és ezért, a Schamschula csoportnak már 8 h-kor megindult támadásához csatlakozva, az előnyomulást csoportjának balszárnyáról megkezdte.

A támadások sorrendje ezek után a következőképen alakult:

8 h-kor kezdte a Schamschula csoport és lassú térnyeréssel haladt előre, amikor

9 h-kor megindult a 66. ezred még pedig olyan lendülettel, hogy a balszárnya biztositására kirendelt egy százada már Wolosy keleti szegélyén állott, amikor az egy órával hamarább elindult 20. ezred odaérkezett. A 20. és 66. ezred között elhelyezett 85. ezred viszont csak

11 h-kor kezdte meg előnyomulását és amikor ezek a támadások az ismert és minden alkalommal ismétlődő hatalmas orosz hosszantozó tüzérségi tűzben megint csak elakadtak, újabb véres veszteséggel már összeomlottak, amikor ezredünk jobbszárnyához csatlakozó 27. ho-nak 3 *h 30 p-kor* megindult rajtaütése sem bizonyult meglepetésnek és az az orosz éberségen meghiusult, — akkor kaptuk azt a parancsot, hogy Komanicha elfoglalására 31-es honvédek előre!

12 h 45 p-ig a támadások jó részének összeomlását állásainkból láttuk. Az előző tapasztalatok után támadásunk hiábavalóságát tudtuk. A zászlóalj parancsnokok határozottan tiltakoztak is a támadás megindítása ellen és azt céltalan vérpazarlásnak jelentették. Hasztalan. Azt az értesitést kapták, hogy Komanicha elfoglalásától függ a döntés és már csak ez van hátra, hogy az orosz hadseregek bekeritése teljessé váljék. Tehát előre!

A támadásra kiadott intézkedések szerint az eddig tartalékban levő II. zlj és az első vonalban levő III. zlj rendeltetett küzdéshez, mig az I. zlj ezredtartalékul a helyén maradt. A támadás a II. zljnak közepével a Komanicha 271-es magaslati pontra irányult. A III. zlj a 10., 11. és a 9, szddal az első, a 12, szddal a második vonalban indult támadásra.

13 h-kor a II. zljnak küzdéshez rendelt századai kiugrottak az I. zlj vonalából és teljes futással, mint

egy áradat rohantak előre a lejtőn. A mélységben széthúzódott zljra megjelenésétől kezdve, egy pokoli tüzérségi tűzeső zúdult és a támadás hamarosan a pusztulás rettenetes képét nyujtotta. Király hdgy, aki a 6. szd kötelékében mint szakaszparancsnok rohant előre, akkori naplójában az eseményekről igy irt: »12 h-ig tartalék voltunk az erdőben. Ekkor előnyomulás ismét a Komanicha előtti dombra. Borzasztó tüzérségi, géppuska és gyalogsági tűzben nyomultunk előre és ilyenben voltunk egész nap dut 7 óráig. Valahányszor egy granát levágott, födözékünk majd mindig ránk szakadt s mint a vakondok, úgy bujkáltunk ki a föld alól. A föld úgy mozgott alattunk, mintha csak földrengés lenne. A födözékünket szerencsére jól választottuk. Egy-egy ellenséges granát által vágott tölcsérben voltunk. Gondoltam, ugyanazon helyre kétszer csak nem esik be granát lövedék. Igy is volt. A 8. szdnak minden tisztje megsebesült e napon. Kocsy Elemér szds valami nyolc lövést kapott. Nemesvidi Böröczffy Jenő hadnagyot mialatt Kócsy szds sebeit kötözgette srapnel lemez által okozott haslövés érte. Estére meghalt...«

A sebeiben vérző és eszméletlen Kocsy Elemér szdst négy honvédje — a tomboló tűz ellenére — megkezdte visszaszállitani. Völgyből a dombra a szállitás nehezen és lassan haladt. A jelenet könnyfakasztó, szivverést elállitó, heroikus küzdelem volt. A parancsnoka iránti hűség és szeretet, rendithetetlen kötelességteljesités, az Istenbe vetett hit és bizalom tündöklő névtelenje, a harcok tüzében kialakult és megedződött 31-es szellem letéteményese volt ez a négy honvéd, akiknek — sajnos — nevei sincsenek megörökitve. Nehéz teher volt Kocsy Elemér és a lejtőn fölfele három pihenőt is kellett tartaniok. Ilyenkor Kócsy szdst, kiméletes óvatossággal, a földre helyezték, két oldalról feléfordulva letérdeltek és imádkoztak. Majd újra megindultak. Az oroszok láthatóan feléjük irányitották tüzüket — mindhiába. Az ünnepélyes lassúsággal haladó menet felért a dombra, eltünt az erdőben és hitük ereje minden sebesüléstől megóvta őket. Örökre feledhetetlen, csodálatosan szép hőstett, Isteni kegyelem adta csoda volt.

Könnyben úszó szemmel néztük őket és mázsás teher szakadt le szivünkről, amikor megmenekülésüket láttuk.

Ezután a II. zlj még tartalék szdait is bevetette, amivel támadásuk a már egyszer elért dombra jutott, ahol az ismert súlyos körülmények között estig kitartott. Az előnyomulásnál kezdeményező öntevékenységgel igen eredményesen avatkozott be a II. zlj sgt-je, Schlemmer Ödön fhgy. Azokat az embereket, akiket az elől levő szd prnkok magukkal rántani nem tudtak, összegyűjtötte, majd a leghevesebb golyózáporban személyes bátor föllépésével, példaadásával föllelkesitve előre vitte. Magatartásáért legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült.

A III. zlj támadásának leirását Szabó alezr naplójából az alábbiakban idézzük: »A muszkák teljes csendben voltak, még csak egy sapkarózsájuk sem mutatkozott. A rajvonalban személyesen adtam ki az intézkedést, legutóbb Silbersdorffnak, aki egy elkülönitett gödörben »lakott«. Istvánffy hamarosan kibontakozott az erdőből, mire a 10. szddal én is megkezdtem a támadást. Erre azonnal rettenetes ellenséges ágyú, géppuska és különösen gyilkos gyalogsági tűz kezdődött. Azonnal elesett és megsebesült sok ember, de azért gyönyörűen ment előre mindenki, különösen a 9. és 11. század Ezek a századprnkokkal az élükön berohantak az előttük levő faluba s elkergették az ott volt oroszokat géppuskájukkal együtt s újból felgyújtották a falut.» Azonban mint eddig mindig, ezúttal is az előnyomulókra oly pokoli tűz zúdult, hogy az előnyomulás megakadt, az elért állásban való kitartás pedig a teljes megsemmisülést vonta volna maga után. »Elrendeltem a födözékeinkbe való gyülekezést és most itt ülünk ismét, megfogyva bár, de törve nem. « A III. zlj e rövid idő alatt 100 fő veszteséget szenvedett. A helyzetre jellemzőek néhai vitéz sárói Szabó alezr következő sorai is: »A muszka rettenetes ágyúzást vitt végbe, a mögöttünk állott ütegünket is 15 cm-es ágyúival szétlőtte. Gyalogsága és géppuskái még most is rettentően lövöldöznek. Mi nem is viszonozzuk. Én az árok fenekén ülve irom jegyzeteimet. Tőlem balra a II. zlj áll. Tovább balra még egy szdot látok, azt hiszem 85. ezredbeli. (66-os volt.) Hogy mi lett a Tanárky csop-tal?... nem tudom, hogy mi van tovább balra és tőlem jobbra?... nem tudom. Sehonnan semmi életjel. Már egy őrvezetőt és Pavlatovszki-t (a zlj kürtös-t) is elküldtem tájékoztatás és parancsért.

Most is az a véleményem, amelyet délben kifejtettem ezredesem előtt, hogy a kitűnően megerősitett, pompásan védett, erősen megszállott és tüzérséggel nagyszerűen támogatott állást jól megfontolt terv alapján, egységesen vezetett és észak és nyugat felől egyszerre végrehajtott, tüzérséggel előkészitett és hatalmasan támogatott támadással lehet csak elfoglalni.« A 10. szd a faluban lent maradt és csak az esthomály beálltával tért vissza a kiinduló állásba.

16 h-kor Weeber ezr. a ho. prsgnak a következőket jelentette: »A támadás az egész vonalon fennakadt. Ezredem a kereszttüzben nagyon nagy veszteségeket szenvedett. Támadásunk fennakadásának oka az elégtelen tüzérségi előkészités és a szomszédaink támogatásának hiánya.« Valóban, ezredünknek ez a támadása, amint az az előzményekből kitűnik — a nap folyamán különböző időpontokban megindított és sikertelenül végződött támadások után — teljesen önálló és elszigetelt előretörés volt. Napokkal ezelőtt már kialakult az a vélemény, hogy az ily támadás erőszakolása céltalan vérpazarlás és hogy ez mennyire fölösleges volt, azt igazolja a ho. prsgnak — Weeber ezr. jelentésének elküldésével egyidőben érkezett — az a parancsa, hogy a támadást nem kell erőszakolni, a csapatok az elért állásban maradjanak és magukat minél jobban beásva, készüljenek föl az oroszok valószinű éjjeli támadásainak elháritására!

A 31. m.zlj a leirt támadásban nem vett részt, hanem állásaiban maradva azt tűzzel támogatta, amelyben Fogthüy szds is súlyosan megsebesült. Szda magára maradva, mint egy árva család aggodalommal nézett a következő idők harcai elé.

A 41. ho. többi csapatai, valamint a 19. gy. ho. nagyban a tegnap esti helyzetben állottak.

A 46. m.zlj ellen ma is megindult egy ellenséges gyalogsági támadás, ez azonban a zlj vonalát csak 600 lépésre tudta megközeliteni. Az egész nap kölcsönös tűzharcban telt el. Emlitésre méltó egyéb esemény itt nem is történt.

A 79. m.zljra irányitott ellenséges tüzérségi tűz

már 5 h-kor megkezdődött. 6 h-kor a zlj prnka Miscevic tbk-nál az élelem kiszállitását megsürgette, de bizony ez elmaradt és igy a zászlóalj a mai napon is viz és élelem nélkül tartott ki állásában. Ellenséges gyalogsági célok az egész nap nem igen mutatkoztak és ezért a zlj legénysége nem tüzelt. Azonban az állásban való kitartás mégis nagy feladatot rótt a zljra, mert egész nap igen erős tüzérségi tűzben álltak, amely 15 órától 17 óráig, az ellenséges nehéz tüzérség beavatkozásával, a leghevesebb mértékűvé fokozódott. Becslés szerint — öt embert darabokra szaggatva — legalább 60—80 nehéz granát csapódott be a zlj fedezékeibe. Egy granát Glatz szds baloldala mellett a közvetlenül közelben vágódott le. Nagy földtömeg csapódott a bal oldalára, amitől orrvérzése támadt és a bal szeme megsérült. Ennek ellenére Glatz szdsnak a rajvonalban kellett maradnia, mert orvos sehol sem volt, a segélyhely pedig az ellenséges tűzhatás folytán annyira visszament, hogy hollétéről a zászlóalj tudomással sem birt. Ebben a súlyos helyzetben, viz és élelem nélkül, a zlj rendületlenül tartotta állásait. A sötétség beálltával, a sebesülése dacára is a zljánál hűen kitartó Glatz szds Miscevic tbk-nak küldött helyzet jelentésében azt irta, hogy gyalogsági támogatásra ugyan szüksége nincs, de annál sürgősebb az élelemmel való ellátása. Késő este végre egy huszár konyhakocsi érkezett az állásukba és most a legénység végre étkezhetett. A zlj létszáma már olyan kicsinyre olvadt, hogy ez az egy konyhakocsi tartalma is kielégitő mennyiségű volt.

Benesch ezr.-nek még az este kiadott parancsa folytán a zljnak a balszárnyát akként kellett hátravonnia, hogy a lőiránya északkelet felé nézzen, ezért azután az éjszaka az új állás kiépitésével telt el. Az éj folyamán időnként gyalogsági és tüzérségi tűz érte a zászlóaljat, de egyéb esemény nem történt.

A szélső É-i szárnyon lefolyt események, a magasabb prsgok helyzet megitélésében az éj folyamán beállott nagy fordulat megértése szükségessé teszi a mai napon kialakult általános helyzet ismertetését.

A helyzetről azonban csak az egyes testek állapotának és állományának összehasonlitásával alkothatunk magunknak helyes képet és ezért ismertetésünket a most kialakult kölcsönös erőviszonyok megállapitásával kezdjük.

A Plehwe tbk vezetése alatt állott 5. orosz seregnek XXV. és XIX. számú két hdt-je a Dankl féle hds-ünk oldala ellen fordult, mig az V. és XVII. hdt-e, valamint a Russkij tbk prsga alatt állott 3. orosz sereg XXI. és XI. hdt-e — összesen négy hdt-be vont 11 gyalog és 5 lovas ho. — a Rata patak mocsaras medrétől északra elhelyezkedett erőinket, részben oldalba és hátba, támadta.

Ez a *180 zászlóaljat, 174 lovas századot és 689 ágyút* képviselő — részben teljes hadi létszámú, részben a harcok folyamán besorolt pótlásokkal azt megközelitő létszámú — erő csakis első vonalbeli, vagy ezzel teljesen egyenlő értékű és fölszerelésű tartalék alakulatokból állott.

Ezzel szemben a Rata pataktól északra elhelyezkedett szárnyunkon a jobbszárnytól kezdve az alábbi sorrendben, mi a következő erőkkel védekeztünk:

A lóról szállt 4. és 6. lov. ho., a 79. honvéd m. zlj, a 12. honvéd gyalogezred, a 20. és 46. honvéd m.zljak, az osztrák 2. menetdandár hat m.zlja, a 3. gyalog, a 10. és 11. lovas, a 8. gyalog, a 13. osztrák Landwehr, a 4. gyalog hadosztályok és végül a 2. és 9. lovas hadosztályok. Szervezetszerű számokban — papiron — ez az erő

63 zászlóaljat, 144 lovas századot és 266 ágyút képviselt volna.

A védelemre nézve már igy is nehéz helyzet alakult ki, de a valóság még ennél is sokkal súlyosabb volt, mert a menetzászlóaljak alig állottak létszámuknak 50 %-án és ezért a harcokban résztvett kilenc m.zlj alig felelt meg öt zászlóalj értékének; a 12. honvéd gyalogezred pedig már csak igen lecsökkent létszámú 2 zászlóaljjal rendelkezett, mig a lovasságnak lóról szállt és nemcsak a létszámában, de a századainak számában is nagyon megfogyatkozott erejét összehasonlitás tárgyává tenni alig lehet.

A többi csapatok közül a 3. gy. ho. 4000, a 4. gy. ho. pedig már csak 3300 fegyvert számlált és igy a gyalogságának erejét véve tekintetbe ez a két ho. tulajdonképen csak hét zászlóaljat jelentett. A 8. gy. ho. az előző napok folytonos harcaiban és meneteléseiben a végsőkig kimerült és a már amúgy is lecsökkent létszámának felét elveszitette, tehát ez sem állott jobban, mint a 3. gy. ho. sőt ez a ho. erkölcsileg is megrendült állapotban volt. Az osztrák 13-as Landwehr ho-ról közelebbi adatokat ugyan nem ismerünk, de semmi ok se mutat arra, hogy erejét az előbbi ho-ok nál magasabbra értékeljük, mégis az eredeti 12. zljának meglételét feltételezve is a felsorolt hadosztályok és menetalakulatok összes létszáma legfeljebb 30 leharcolt zlj-nak megfelelő erőt képviselhetett. Az orosz gyalogság tehát 6-szoros túlerőben volt és 430-al több ágyúval rendelkezett, a 4. hds É-i szárnyának aránylag kis keretén belül!

Ez a mindent elnyomó orosz túlerő, mint a sötét végzet, elháritathatatlanul és fokozódó súllyal közeledett és haladt *délnyugati* irányba, az északi szárnyunkat és igy a 4. hadsereget messze túlszárnyalva, annak hátába. Fölényes tüzérségi előkészités után, a

8 km széles vonalon álló 8. gy. ho-nak vékony vonalát a mai napon az oroszok könnyen áttörték. A hadosztály visszaözönlött. Szomszédainak segitségéről szó sem lehetett és igy a 13. és 4. gy. ho-t is visszavonni kellett. Mialatt pedig a mai napon ezek az események a szélső szárnyon lejátszódtak, a 4. hds. prsg — 12 h 15 p--kor — a HFP-nak azt jelentette, hogy József Ferdinánd főherceg hadseregcsoportja rendezetten és beásva tartja magát, az ellenség az arcvonala előtt *délkeleti* irányú eltolásokat végez.

És az ellenség *délnyugati* irányú előhaladásában egy hadtesttel és sok lovassággal ekkor már a 4. hadsereg hátába tört.

Az események gyors ütemű előrehaladásából a rendkivül súlyosra vált helyzet most már mégis csak kiderült.

Szeptember 11-én 0 h 30 p-kor a 4. hds. prsg drámai körülmények között lepergő gyorsasággal ébred a való helyzet tudatára, az északi szárnynak és a XVII. hdt visszavételének mulhatatlan sürgősségére. Az aggasztó helyzet ugyan még ennél is továbbmenő intézkedéseket sürgetett, de egyelőre a visszavétel gondolata csak az emlitett csoportokra korlátozódott. Általános visszavonulásra ekkor még senki sem gondolt, azonban a nap folyamán érkezett hirek lassankint mégis csak fölfedték azt a rideg tényt, hogy József Ferdinánd főherceg hadseregcsoportja — az utolsó napok rendkivüli teljesitményei, a nagy menetek, a szünet nélküli harcok, az azokból eredő súlyos veszteségek, végül az élelmezés hiányossága következtében — testi és erkölcsi erejét már teljesen felőrölte és igy további ellentállásra képtelen lévén még annak is örülni kellett, hogy pillanatnyilag az oroszok átkarolásából kisiklania sikerült. Másrészt az is kiderült, hogy a 4. és 1. hds. közötti tekintélyes hézagba, nagy orosz erők nyomultak be és ezek a 4. hadseregnek nemcsak a hátát, de már a visszavonulását is veszélyeztették.

E hó 9.-én Conrad egyéb megfontolásai között csak azért sem szakitotta félbe a III. Lemberg-i ütközetet és a támadás folytatása mellett döntött, mert szerinte: »Sok csata csak azért vált az ellenfél győzelmévé, mert azt túlkorán elveszettnek hitték.« A mai napon kifejlődött és végre megállapitott helyzet azonban már semmi kétséget sem hagyott afelől, hogy a visszavonulás utolsó órája elérkezett, a kezdeményezés az orosz vezetőség kezében van és akaratának engedelmeskedni kell.

A hadsereg főparancsnokság az általános visszavonulásra szóló intézkedéseit 17 h-kor adta ki, tehát a ma reggeli intézkedések még csak a XVII. hadtest arcváltozására vonatkozó visszavonulást jelentették. Ezt az intézkedést a hadosztályok 7 és 8 óra között kapták kézhez, amikor az ellenségtől való elválás már keresztülvihetetlen volt, mert a csapatok azzal harcban állottak és ezért a visszavonulás, a közbe jött intézkedések ellenére is, az esthomály beálltára halasztatott.

Ezredünk arcvonalán a mai napon lefolyt eseményeket a következőkben ismertetjük.

1 h-kor rövid, de óriási puska és ágyútűz után az orosz gyalogság a II. zljunk arcvonala ellen támadott, ez azonban az éber zlj puska és géppuska tüzében összeomlott és az oroszok súlyos veszteségek között kiinduló állásaikba visszaözönlöttek.

3 h 30 p-kor a tűzharc újból föllángolt és az orosz tüzérség 8 h 30 p-ig az ezred egész területét srapnel és granát tüzesővel boritotta el, utánna pedig az orosz gyalogság az egész vonalon újból előretört, de a rövid és igen hatásos tüzelésünk a támadást újból vérbe fojtotta.

14-től 16 h 30 p-ig a tűzzel való megrohanás megismétlődött, de ezt gyalogsági támadás már nem követte. A II. zászlóalj egyik géppuskáját ekkor egy gránát telitalálat érte. A légnyomástól Csekme fhgy eszméletét veszitette, de szerencsére komolyabb sérülést nem szenvedett, azonban 3 honvédje hősi halált halt és Csicsay honvéd 19 helyen megsebesült. A használhatetlenné vált géppuskát az állás melletti tóba dobták.

19 h-kor újból egy tűzmegrohanás következett, ami azonban csak rövid percekig tartott.

Eddig a visszavonulási szándékról mi mit sem tudtunk, arra nem is gondoltunk, hiszen az orosz gyalogsági támadásokkal szemben nagy fölényben voltunk és azokat igen biztosan vertük vissza.

Ezidőben felbukkant a hold és gyönyörű, holdvilágos, meleg éjszaka következett, ami ezuttal nagy segitségünkre volt.

20 h-kor az I. és II. zljak parancsnokai a szd prnkokat az erdő szegélyére rendelték és ott a visszavonulásra szóló intézkedéseket kiadták. A visszavonulás nagyon váratlanul ért bennünket, de nem volt időnk sem gondolkodni, sem csodálkozni, mert ebben a percben a leghevesebb gyalogsági és tüzérségi tűzzel újból egy váratlan tűzmegrohanás indult állásaink ellen, amit legénységünk igen élénk gyalogsági tűzzel viszonzott. Visszarohantunk századainkhoz, legénységünket lassan lecsillapitottuk és a tüzet a magunk részéről beszüntettük, azután megvártuk az ellenséges tüzérségi és gyalogsági tüzelés elcsendesedését és amikor láttuk, hogy ezzel az oroszok minden tevékenysége kimerült, semmi gyalogsági vállalkozás sem következik, az annyi vérrel védett és öntözött állásainkat, teljesen észrevétlenül, elhagytuk. Az erdő szegélyén a zászlóaljak egyesültek és kettős rendben megkezdtük első visszavonulásunkat.

23 h-kor már az II. zászlóalj is az erdőben volt. Az erdő átvágáson keresztül haladva Boholotice és Szczerzec között az ezrednek mind a három zászlóalja egyesült, ott megpihent és étkezett, majd a 27. gyalog hadosztály elvonulását várta.

Az ellenségtől való elválás és az ezrednek egyesülése a fenti leirásban sima és könnyű dolognak látszik, de amig egy gyalogezred eljut idáig, annak hosszú meséje van, amelynek részleteit a III. zlj visszavonulásának keretében, Szabó alezr. naplójából idézve az alábbiakban ismertetjük: »Dut. ismét magához hivatott az ezredes és bemutatott egy ho. prsgi parancsot, amely csoportunknak hadműveleti okoból való visszavonásáról szólott, azzal a megjegyzéssel, hogy a visszavonulás újabb parancsra kezdhető meg. Az intézkedés szerint nekünk Grabniki-re kellett volna visszamenni. Este 7 h-kor meg azt a parancsot kaptam, hogy *nem* megyünk vissza, hanem megmaradunk állásunkban. 8 óra tájban pedig egy cédulán a betű szerint idézett következő parancs érkezett: »Visszavonulás csendben Grabniki-re, úgy amint azt megbeszéltük. I. zljat már vissza rendeltem, ezután a III. zlj, mig a II. mint utóvéd következik. Az 1. szd is a III. zljjal megy. Weeber.«

Igy azután, hogy az ezredprsg és az I. zlj merre ment, nem tudtam. A két tart. szd-ot az erdő szegélye előtt fejlődött vonalba sorakoztattam és az öt szdprnknak kiadtam a parancsot. »Ekkor következett a ismertetett orosz tűzmegrohanás.« A rémületes orosz tüzelésnek nagy erkölcsi, de semmi fizikai hatása nem volt. Az óriási lármában azonban parancsot adni nem lehetett, ezért a két szddal nyugodtan vártam a zajnak lecsillapulását és csak azután indultam el. A rajvonalban volt 9., 10. és 11. szdnak parancsom szerint 1—1 rajt kellett visszahagynia, hogy ezek 1/4 órán át csendesen tüzeljenek, azután észrevétlenül szintén vonuljanak vissza.

A két szd (1. és 12.) teljes rendben menetelt az erdőn keresztül a kelet-nyugati irányban húzódó átvágásba és azután abban nyugat felé. Lassanként csatlakoztak a többi szdok is, csak a 11. ment az útig s azon csatlakozott az I. zljhoz.

Az erdőátvágásnak a Rawa Ruska—Magierów-i úthoz közel eső része tömve volt a 34. ezr. részeivel. Az ezr. prnka tudomásul véve visszavonulásunkat, Herczegh szds előtt szinte kétségbeesve érdeklődött, hogy mi lesz velük? »Ekkor közbelépett Urbarz tbk is és ebből egy rendkivül hosszú és kinos tárgyalás következett, amelynek végén Urbarz tbk megparancsolta Szabó alezr.-nek, hogy forduljon azonnal vissza és a védővonalat újból szállja meg. Szabó alezr. zlja helyett azonban csak 3 honvéddel ment vissza, hogy a II. zlj-at megfelelően tájékoztassa, nehogy az Urbarz tbktól küldött parancsra állásában megmaradjon. És most folytatjuk a napló idézetét: »Istvánffy-t tájékoztattam a helyzetről s ajánlottam neki, hogy azonnal kezdje meg visszavonulását s én azt fogom jelenteni Urbarznak, hogy az utóvéd is elment már. Istvánffy tudomásul véve, hogy a ho. egész harcvonalában egyedül ő maradt vissza és hogy a helyben maradására vonatkozó parancs tisztán Urbarz jogtalan intézkedéséből eredt, azonnal kiadta a parancsot a csendben való visszavonulásra. Én is siettem vissza... Urbarznak jelentettem, hogy személyesen jártam az elhagyott állásokban és megggyőződtem róla, hogy ott már senki sincs, továbbá azt is jelentettem, hogy két szd-om az erdőn keresztül jött vissza és valószinűleg folytatta menetét Grabniki felé, úgy, hogy most itt csak két szdom van és ezekkel nem foglalhatom el 4 zljnak elhagyott védőszakaszát. Urbarz tbk azonban még erre is csak megismételte azt a parancsát, hogy a két szddal is azonnal menjek vissza. Erre előadtam, hogy zljam 6 napon át állandóan, fölváltás nélkül, az ellenséggel szemben harcban állott s legénységemen oly kimerültség vett erőt, hogy legalább egy órai pihenőre van szükségem. Jelentettem továbbá, hogy a 34. gy. ezrednek két zlj-át itt látom az erdőben, amely zljak tudomásom szerint már napok óta itt pihennek. Urbarz erre habozni kezdett...« Végül is, a további vita közben ő is megkapta a visszavonulásra szóló parancsot és igy a III. zljat elbocsájtotta.

»Sötét éjszakában botorkáltunk Grabniki felé. Éjfél után 2 h körül tiszt és legénység már annyira kimerült, hogy nem birtunk tovább menni. Lefeküdtünk egy erdő szélén és mindenki azonnal mély álomba merült. Én csakhamar felébredtem (Megj: Szabó alezr. békeidőkben is naponta 3 h-kor már az iróasztala mellett dolgozott) és a kezdődő szürkületben bejártam az egész környéket, tanulmányozni kezdtem a térképet, megállapitandó, hogy tulajdonképen hol vagyunk és merre kell mennünk? Ezzel tisztába jövén, 4 óra tájban megindultunk és 5 h után elértük Grabniki-t, ahonnan megpillantottam a ho. prsgot, mire egy huszárt elfogván, előre küldtem parancsért, hogy mit tegyünk? A huszár visszajött (még ez a jó) a parancscsal, hogy irány a Szczerzec-i templom mellett vezető úton Niemirów.

Mikor Szczerzec-hez közeledtünk, a tőlünk jobbra levő erdőből puskatüzet kaptunk. Szczerzec körül találkoztam az ezred többi részével, amely Deberki-n éjjelezett...«

Igy festett a már reggel óta tudott visszavonulás megrendezése. Ezért azután oly kérdések tolakszanak az előtérbe, amelyeket nem lehet elhallgatni: Mi lett volna a II. zljjal, ha Szabó alezr. nem oly lelkiismeretes? Mi lett volna a III. zljjal, ha Urbarz tbk-nak engedelmeskedik? Miért nem ismerte a visszavonulásra szóló parancsot 22 h-kor egy tbk? Miért volt a visszavonulás útja csak Grabniki-ig meghatározva és miért nem történt intézkedés a csapatok további irányitására nézve? Miért hagyták a csapatokat csakúgy az Isten nevében magára, amikor az alapos előkészitésre egy egész nap állott rendelkezésre. A kérdésekből egyelőre ennyi is elég. Az eshetőségek mindenki előtt világosak és ezredünk későbbi katasztrófájának csirái a felsőbb vezetésnek itt megnyilatkozott felfogásában is már felfedezhető. *A csapatot szeretni, félteni és óvni kell, a róla való gondoskodás mértéke sohasem lehet kielégitő.*

A 31. honvéd menetzászlóalj az erdőszegélyről még a nap folyamán visszavonatott és Zamek-re került, ahol hadosztály tartalékban állott. Visszavonulása az ezredtől elkülönitve történt.

A Rata-tól északra alkalmazott csapatoknak ma ugyancsak súlyos napjuk volt. A visszavonulásuk nem mindenütt ment simán, mert az oroszok érezték fölényüket, ezeknek a csapatoknak visszavonulásával számolt s ezért állásaikat erősen támadta. Ezúttal is Miscevic tbk csoportjára irányult a legerősebb nyomás. A meginditott támadásokat a 46. m.zlj azonban biztosan visszautasitotta, ami azután az ellenségtől való sima elválását is elősegitette. A visszavonulást a 12. honvéd gyalogezred födözte és parancsra várva még akkor is kitartott, amikor a hasonló célból visszamaradt utolsó löveg is elvonult. A teljesen elszigetelten egyedül álló ezredet az oroszok minden oldalról körülfogták és az ezred a nagyszerű és dicsőséggel teljes harcai után fogságba jutott. Egy géppuskával csak 3 tiszt és 200 embere tudott megmenekülni.

A 46. m.zlj, — amelynek prsgát a mai napon Kutassy szds vette át — a 3. gy. ho. elvonulásáig Rawa Ruska-nál utóvéd állást foglalt el, majd azután Potylic-en át Niemirów-ra menetelt és ott is éjjelezett.

A 79. menetzászlóaljat már 2 h-tól kezdve szakadatlanul és igen sok ágyúból lötte az ellenség.

11 h-kor a zljtól északra elhelyezett csapatok, 12 h 30 p-kor pedig a tőle délre levő Benesch ezr. csop-ja is megkezdték a Rzyczki felé tartó visszavonulást, amit az ellenség igen erős srapnel tűz alatt tartott.

Glatz szds semmi parancsot sem kapva, amig a visszavonuló csapatok a tüzérségi tűzkörletből ki nem jutottak, önként a helyén maradt, fedezte a visszavonulást és csak ezután

13 h-kor rendelte el zlja részére is a hátra való gyülekezést. Ebben a percben vágott le a balszárnyon egy gránát, amely Némethy zlsnak és Némethy tdsnek hősi halálát idézte elő. A zlj a vasúti töltést elérve sorakozott. Az ellenséges gyalogság üldözését nem észlelték, mert a saját tüzérségünk a zlj visszavonulásáig itt kitartott és csak azután kezdte meg elvonulását. A zlj ezután Rawa Ruska-ra vonult, ahol a 14. menetezred prnkának intézkedésére, arccal keletnek fordulva a vasúti állomást szállotta meg és azt 20 h-ig tartotta. Az ellenség Rawa Ruska-t már tüzérségi tűz alá vette és a lövedékek az állomást is érték, amikor ugyancsak Sirchich alezr. parancsára, mint a 14. menetezrednek utóhada folytatta visszavonulását.

A zászlóalj ütközet vonata Rzyczkinél ellenséges tüzérségi tűzben megsemmisült, a zlj törzs lovai pedig elhullottak.

24 h-kor a zlj Potylic-re érkezett. Visszavonulását egyébként az ellenség nem zavarta.

*

Összefoglalás: Az 1914. évi szeptember hó 6.-ától 11.-éig vivott III. Lemberg-i csatában, lovag Auffenberg Móric gy. tbk vezérlete alatt állott 4. m. — o. hds. — a 3. orosz hds-gel ütközött össze. A csata kezdetén fentálló erőviszonyok szerint a 4. hds 123 gy. zlj, 250 géppuska, 65 lov. szd és 420 ágyúból, mig a 3. orosz sereg 240 gy. zlj, 496 géppuska, 116 lov. szd és 900 ágyúból állott és igy a 3. orosz hds. az ütközetet 111 gy. zlj, 246 géppuska, 51 lov. szd és 480 ágyúból álló fölénnyel kezdte meg. A csata folyamán azonban mindkét oldalon az erők megszaporodtak. A saját 4. hds-hez József Ferdinánd fhg serege, mig a 3. orosz sereghez az 5. orosz hds. V. és XVII. hadteste, valamint öt lov. ho-a csatlakozott és ezzel a csata válságos óráiban és befejeztével és erőviszonyok úgy alakultak, hogy a 4. hds. prsg 163 gy. zlj, 144 lov. szd és 534 ágyúval, mig az orosz vezérlet 328 gy. zlj, 251 lov. szd és 1228 ágyúval rendelkezett és igy az oroszok ekkor 165 gy. zlj, 107 lov. szd és 694 ágyút kitevő fölényben állottak.

Előző fejtegetéseinkben már kimutattuk, hogy a létszámviszonyok miatt ez a fölény a valóságban sokkal nagyobb volt, mert mig az oroszok majdnem teljesen kiegészitett létszámmal, addig a mi tábori ezredeink létszámuknak csak 75%-ával léptek a III. Lemberg-i csatába, amelynek tartama alatt pótlásokat nem kaphattak, mert az erre a célra felvonult menetalakulatok mint harcegységek lettek föl- és elhasználva.

A III. Lemberg-i csatában a hatásos tüzérségi előkészités jelentősége kirivó módon lépett előtérbe és az eredményes támadás alapfeltételének bizonyult. Meglepően hatott a látszólag üres csatatéren az orosz gyalogságnak alig észrevehető előreszivárgása, valamint a jól megválasztott és leplezett védőállás magas értéke. Ugyanezeket tapasztaltuk a menetalakulataink harcaiban is. A 79. m.zlj harcainak leirásában többször olvashattuk, hogy előrenyomulásuk közben több izben már erősen érezték az ellenséges tűzhatást, holott az ellenséget még nem láthatták és csak amikor azt mintegy 500^{x}-re már megközelitették, bukkantak a meglepő jól leplezett ellenséges tűzvonalra. Az is jellegzetesen eltért a mi harcmodorunktól, hogy az ellenséges állások megrohanásakor rendszerint üres állásokat találtunk, amelyekből az ellenség mesteri módon eltünt, a roham elől kitért. Szó sem volt náluk az utolsó emberig és töltényig való kitartásról, hanem idejében visszavonultak, hogy meglepően újból ellentámadjanak.

Az eddig lefolyt harcokban jellemző tünet volt az is, hogy amig ellentámadásaink, vagy meglepő gyalogsági rohamaink, a legnagyobb orosz túlerővel szemben is mindig sikerültek, mert ötlet, szellemi képesség, harc és támadó készség tekintetében az orosz gyalogsággal szemben nagy fölényben voltunk; addig a tüzérségi tűzben történt támadásaink rendszerint megakadtak, vagy összeomlottak. Az orosz tüzérség, löveganyagának jobb minőségével, a lövőszer nagyobb mennyiségével és kiváló, szinte eszményi harcászati alkalmazásával és vezetésével, a mi tüzérségünket messze túlszárnyalta. Ebben az időben a gyalogsággal való szorosabb és szerves összműködés sürgető szükségességének fölismerésével a mi tüzérségünk a sikerhez vezető útnak még csak a tanulmányozásánál tartott és igy az alkalmazásának módszerei, harci tevékenysége az átalakulás kezdeti stádiumában volt. A békebeli gyakorlatokból gyökerezett elmaradt módszer küzdött a harcok megkövetelte fejlődéssel, aminek fölemlitése mellett el kell ismernünk azt is, hogy a haladásnak, az események megkövetelte gyors ütemét elháritathatatlan akadályok is mérsékelték, mert amig a gyalogsággal egyetértésben való tűzvezetésnek a hátunkban elterülő nagy erdőség ugyan nagy lehetőséget nyujtott, addig az ellenséges tüzérségnek lőtávolságra való megközelitését a terep adottsága Komanicha és Magierów irányában lehetetlenné tette és ezzel a lövegeink rövidebb hordtávolságából származó hátrány ezúttal leküzdhetetlen volt.

Kitünt az is, hogy a modern háború oly lövőszer mennyiséget igényel, amire mi felkészülve nem voltunk. Tüzérségünk a Komanicha elleni harcokban már kezdett lövőszerhiánnyal küzködni, amikor az oroszok, a még békeidőben előkészitett és felhalmazott készleteikből, azzal még bőven rendelkeztek, pedig az ellenséges tüzérségnek a minőségben és mennyiségben megmutatkozott nagy fölényét csakis bőséges lövőszerrel lehetett volna ellensúlyozni.

A vezetésnél megismétlődött az erők cseppenkénti felhasználásából eredő céltalan erőpocsékolás, amit az ütközet első napján, a kisegitő erőknek korlátozott időre való rendelkezésre bocsájtásával előállott kényszer helyzettel még csak meg lehetett indokolni, azonban a felsorolt idegen csapatok a szervezetszerű parancsnokaik akarata ellenére is, mégis csak a hadosztály keretében maradtak; azután Komanicha uralgó helyzete és a már méltatott jelentősége annyira szembetűnő volt, hogy az elfoglalására szóló paranccsal minden pillanatban számolni kellett, ezért semmi sem igazolhatja azt, hogy a fentiek ellenére a ho. prsg rendelkezésére állott csapatoknak a cél érdekében legjobban megfelelő északi szárnyon való csoportositására és az innen meginduló támadás előkészitésére semmi intézkedés sem történt. Minden ilyen irányú parancs váratlanul jött és a hadosztályt előkészületlenül találta.

Márkus Lajos vk. őrnagy, a hadosztály vezérkari főnöke, ismételten ajánlotta prnkának a hadosz-

tály állásainak északi szárnyán való súlypont képzését és Komanicha-nak erről az oldalról való megtámadását. Ez már nem volt kimondott arctámadás és erre a vonalra már nem hatott a Magierów-i oldalozó tűzhatás sem. Ennél a támadási iránynál az is nagy súllyal esett a latba, hogy a saját tüzérségünknek előre való állásváltoztatásának előfeltételei is megvoltak, a déli szárnyról pedig az ellenséges állásokat oldalozhattuk és ezért a gyalogsági támadás, sokkal kedvezőbb feltételek mellett, eredményesen keresztülvihető lett volna. A mindenképen helytálló és rugalmasságot eláruló tervet Nikic altb. elutasitotta. Először is az időhiányra és a kölcsön adott csapatok korlátozott időtartamú felhasználására hivatkozott. Amikor már ez az ok megszünt, akkor meg úgy találta, hogy a terv ellenkezik a magasabb parancsnokságok rendelkezéseik szellemével és az ilyen irányú javaslatát a magasabb prsgok hatáskörébe való illetéktelen beavatkozásnak minősithetnék. Ma már nehéz ezt a felfogást megérteni, hisz a háború folyamán egy zászlóalj parancsnok is több kezdeményező és felelősség vállaló készséggel rendelkezett, ha a helyzet azt úgy kivánta és az elérendő cél azt megkövetelte.

A vezetés tehát ebben az ütközetben sem szárnyalt. A földhöz tapadt. Kezdeményező akaratot és felelősség vállaló készséget nélkülözve, magát a kiadott parancsnok betűszerinti szövegéhez tartva, a harc vezetés eredménytelen kisérletek megismétlődéséből állott és annak sikertelenségébe azonnal belenyugodott.

A magasabb vezetés pedig a legfelsőbb vezetés túlzott optimista felfogásához simulva, mindent elfogadott, ami annak megfelelt és aláértékelt, ami azt keresztezhette. Igy azután a való helyzet felismerésével is elkésett. A csapatok elhasználása tekintetében egy kevéssé méltatott és alig figyelembe vett lélektani jelenségre utalunk. A haderő kizárólag csak anyag és eszköz volt, az emberfölötti fáradalmak, teljesitmények és veszteségek iránt érzéketlen semleges magasabb vezetők kezében.

A felsőbb vezetésben nem vett részt egy magyar ember sem, de még csak más nemzetiségű is kevés. A vezetők mentalitását a »K.u.K.« szellem uralta. E sorok irójának a Wiener-neustadti vivótanári tanfolyamon alkalma volt a monarchia minden nemzetiségéből származó tiszttel érintkezni. A számos esetben folytatott szenvedélyes nemzetiségi vita közben, amidőn mi, honvéd tisztek, a közös hdsbeli tisztek előtt nyiltan fölvetettük azt a kérdést, hogy: »ti tulajdonképen milyen nemzet fiai vagytok?«, büszkén és fölényeskedő hangon vágták vissza, hogy: »mi cs. és kir. tisztek vagyunk.« K.u.K. szellemben nevelkedett vezető nem ismert lelki adottságokat, nemzeti különleges sajátságokat, öntudatos faji érzést és ezekből fakadó más és más harci szellemet. Az összmonarchia fia előtt ezek a hatalmas tényezők, mozgató erők ismeretlenek voltak és igy azokkal élni nem is tudott. Egységes szellem kivihetetlen ábrándja és szükségessége lebegett szeme előtt és ebbe akarta belegyúrni a Monarchia minden nemzetét, a hadsereg alaki egységesitésének csalhatatlannak és keresztülvihetőnek tartott módszerével. Ebből fakadt »a haza« a személytelen, az egy és névtelen, amelyből sohasem válhatott »az én Hazám«. Ebből fakadt a hadseregek kiméletlen elhasználása. És ebből láthatjuk, hogy mit nyertünk a magyar nemzeti hadsereggel, vérünkből fakadó vezetőivel!

Már az északi irányú támadásunkban, a Komarów-i csatában, hallottuk az utolsó puska, löveg és lovas bevetését követelő parancsot. A mindent elgázoló feltartózhatatlan és egyhuzamú merev nekirohanás, vagy az utolsó emberig való kitartás jellemezte harcainkat. Ebben a tüzérség csakis alárendelt szerepet játszhatott, hisz erejének kifejtéséhez időt sem kapott. Ez a harcmodor, amelyet a békeidőkben a végsőkig való kifejlesztéssel gyakoroltunk, nem volt megfelelő a modern technika hatásaival szemben és nem felelt meg a faji adottságunknak. Mig az orosz az utóbbival a legteljesebb mértékben számolt, nálunk ez a szempont elvből, előtérbe nem kerülhetett és ezért a fölényesen vezetett és nagy hatású orosz tüzérségnek kész prédájává váltunk. Súlyos véráldozattal fizettük meg a tandijat és ennek ellenére hosszú ideig tartott, amig a felsőbb vezetőség az utasitásaiban lefektetett és kiadott tanulságokat a gyakorlatban maga is követte.

Ezekben a harcokban ezredünk tisztikarának nagy része, a legénységünk szine — virága pedig átlag 50 %-ban elpusztult — pótolhatatlanul.

A lövőszer pótlása, az egészségügyi ellátás és az élelmezés az állóharcban mindig könnyebb, mint a mozgóharcban. A Komanicha-ért vivott harcokban hat napig tulajdonképen egy helyben álltunk. A mögöttünk fekvő kiterjedt nagy erdő a mozgást elősegitette, azt nappal is takarta és igy az anyagi ellátást semmi sem akadályozta, mégis naponta csak egyszer jutottunk étkezéshez, ekkor is a kenyér adagnak csak a felét kaptuk, a cigarettát és szivart pedig nélkülöznünk kellett, sőt még az illetékeinket se fizették ki a rendes időben, az pedig egyenesen bámulatra méltó volt, hogy a szesszel telitett Galiciában ezideig egyetlen egy esetben sem kaptuk még a minden napra előirt adagunkat.

Ekkor még szép, száraz és meleg őszi idő járt. Az éjszakák változóan hol langyos melegek, hol igen hűvösek voltak, de még a körgallér is kielégitő meleget tartott. 7.-én reggel erős ködképződés volt, ami az aznapi támadásunk kezdetét elősegitette.

Julier Ferenc ny. vk. ezredes »A világháború magyar szemmel« cimű nagyvonalú és szinte drámai lüktetésű könyvében azt irta, hogy amikor a Komarównál megvert 5. orosz hadsereg visszafordult és a főhercegnek üldözésre rendelt hadcsoportja a nagy túlerő elől kénytelen volt hátrálni, ezzel egyidőben a Dankl hadsereg sorsa is kedvezőtlenné alakulván, Conrádnak már minden oka meg lett volna, hogy a III. Lemberg-i csatát tervszerűen félbeszakitsa és seregeivel a San-Dniester vonal mögé kitérjen. »Ám ő feszitette a húrt. Rohant a tovatűnő hadiszerencse után. Módositotta haditervét, de megmaradt a támadás mellett.« Conrád merész elhatározását csak a kivivott siker igazolhatta volna, de ez elmaradt. Majd igy folytatja: »IX. 11.-én Galiciában Conrád 4 seregben 513 tábori zászlóaljat (ezenfelül 257 népfelkelő és menetzászlóaljat) és 2100 ágyút tudott az oroszok 5 seregében összefoglalt 824 zlja és 2900 ágyúja ellen állitani. Ez mutatja, hogy az orosz túlerő szeptemberben már teljes mértékben érvényre jutott. Ezért nem lett volna szabad Lemberg-nél döntő csatát kockáztatni. Seregeink legjava az első Galicia-i hadjáratban

elpusztult. Vesztettünk 322.000 embert és 216 ágyút. De ennél is többet jelentett az erkölcsi erőkben való pótolhatatlan veszteség. Conrad kiméletlensége a haderőt túlhamar elhasználta. Az orosz fővezérlet megkezdhette hadműveleteit Berlin felé.«

A fent idézett veszteségből 100.000 fő esett az orosz fogságba jutottakra és az összes veszteség a haderő 30%-át jelentette. Ez az erőpazarlás csak akkor maradt volna végzetes következmények nélkül, ha a németek a megállapitott és ismertetett haditerv szerinti idő alatt a franciákat megsemmisitik, vagy legalább is tönkreverik és azután hadseregük zömével az orosz harctérre siettek volna. Azonban a Marne-i csatában a német haditerv is összeomlott.

Szeptember hó 5.-én ugyanis a francia fővezér haderejének tervszerű átcsoportositását befejezte és 6.-án ellentámadásba ment át. Ebből fejlődött ki a Marne-i csata, amelyet a rendkivül mozgékony és tevékeny francia fővezérrel ellentétben, a német fővezérlet teljesen tétlenül szemlélt. A nagy küzdelemben a német csapatok szivóssága ugyan mindenütt győzedelmesen állta a harcot, azonban Moltke vezérezredes idegrendszere nem állt arányban csapatai hősiességével. Joffre erősebb és szivósabb idegrendszere kerekedett felül, mert amig Joffre a legválságosabb helyzetben is kitartott, addig Moltke már 8.-án a visszavonulás gondolatával foglalkozott. Amig Joffre az arcvonalat járta, személyes suggesztiv erejével is buzditott, azalatt Moltke a gyomorbeteg és a sötét szinek felé hajló Hentsch vezérkari alezredest küldte a hadseregekhez, a helyzet ebirálására. Hentsch, vezérének pesszimizmusra hajló felfogásának szellemében, befolyásolta a német 2. hadsereg parancsnokát és ezután az 1. hds-et vezére nevében visszavonulásra utasitotta. Igy történt, hogy a németek, szeptember 9.-én, az átkaroló szárnyon vivott győzedelmes harcaikat abbahagyták, önként visszavonultak és diadalmuk szinhelyét — a franciák legnagyobb meglepetésére, ámulatára és csodálkozására — elhagyták. Ezzel a Marne-i csatát a németek elveszitették.

A Marne-i csatát a németek megnyerhették volna, ha még egy napig kitartanak. Egész bizonyosan megnyerték volna — irja Julier ezr. idézett könyvében — ha Moltke az átkaroló jobb szárnyat nem gyengiti meg az előnyomulásának vonalába esett várak körülzárolásával és a már emlitett két hadtestnek a keleti hadszintérre való elküldésével. Minden kétséget kizáróan győznek a németek és az előirányzott két hónap alatt hadműveleteiket valóban befejezhették volna, ha Moltke a Schlieffen által kidolgozott haditervet változatlanul végrehajtja és a jobb szárnyát erősebbre szabja.

A Marne-i csata nem volt a világháború legnagyobb csatája, de sorsdöntő volt a jelentősége és hatása az összes hadszinterekre kiterjedt.

A veszedelmesebb ellenfélnek — a francia haderőnek — gyors megsemmisitése, a központi hatalmak haditerveinek eme sarkalatos alapgondolata és a hozzá fűzött minden egyéb remény — eloszlott.

Mert a német hadvezetőség továbbra is nyugaton kereste a döntést, a Galicia-i hadjárattal felőrölt erőállapotba jutott m.-o. hadseregek, a napról-napra erősbödő orosz túlerővel szemben magukra maradtak.

Már a kétségbeesés határán álló francia önérzet föléledt és megduzzadt.

Eltünt a németek verhetetlenségének nimbusza.

Megindult az angol haderő nagyarányu kifejlesztése és erre, valamint azok közbelépésére idő és alkalom biztosittatott.

Nyugaton kialakult az állásharc. Megállt a mozgás. A háború gyors befejezésének lehetősége a belátthatatlan jövő ködös homályába veszett.

Megrendült a végső győzelembe vetett hit. A küzdelem esélyeit mérlegelő és eddig még semleges ellenfeleinket az entente felé hajlitotta. Megkezdődött a nemzetiségi akna munka, a nagyarányu propaganda és a cseh nemzetiségü csapatok árulása.

Rátz Jenő vkt. alezredes a már idézett könyvében a kezdeményezést igy határozta meg: »A kezdeményezés a cselekvésnek oly megindítása, amely az ellenfelet az ellenállhatatlan kényszer igájába hajtja, amig kitűzött célunkat el nem értük. »A lényeg nem azon van, hogy ki kezdi meg a cselekvést, hanem az ellenállhatatlan kényszer előidézésében. Nos hát a kezdeményezés az egész vonalon az ellenség kezébe csúszott át.

A Marne-i csatavesztés a hadjárat sorsában forduló pontot jelentett, de a mi hátrányunkra.

V. fejezet.

Visszavonulás a San mögé, majd a Biala-Dunajec vonalra.

Szeptember 12—október 3.

A fenti időszak alatti események három jellemző részre oszthatók. A szeptember 15.-ig tartó első időben, a párhuzamos üldözés jellegével biró orosz nyomás alatt, hadseregünk déli irányba szorult, ezzel a visszavonulási vonala összeszükült és ebben a válságos helyzetben a 4. hds. prsg már csak arra törekedett, hogy az ellenség nyomásától megszabadulva, a visszavonulás nyugati irányát megtartva, seregével a San vonala mögé vissza kerülhessen. Ez sikerült.

A szeptember 25.-ig tartó második rész magában foglalja a San vonala mögött, a Dunajec—Biala vonalra való, már nyugodtabb körülmények közötti visszavonulás folytatását, amikor az ellenségtől való távolság napról-napra növekedett és igy a visszavonulás határa már megszabható volt.

A harmadik rész alatt a Biala—Dunajec vonala előtt elfoglalt védőállásokban a szivós védelemre való berendezkedés, létszám és anyag kiegészités, az uj hadműveletekhez való erőgyüjtés és csoportositás folyt és mert az egész időszak alatt harci események nem

fordultak elő, mind a három részt egy fejezet alatt tárgyaljuk.

Az általános visszavonulás elrendelésének alapjául szolgáló helyzet megvilágitására még megjegyezzük, hogy 9.-én az 1. hds. arcvonalát arcban az oroszok áttörték, a jobb szárnyát pedig megkerülték, amire ez a hadsereg a San mögé vonult vissza és a folyót 12.-én még azzal a szándékkal lépte át, hogy annak vonalában szivós ellentállást fejtsen ki, de kitartani ott sem tudott, mert a balszárnyán alkalmazott népfelkelő és menetalakulatoknak (Kummer hadcsoportnak) ellentálló ereje már teljesen megtört és ezért a San vonalat is feladni kényszerült.

A 4. hadsereg oldala és háta ezzel fedetlenné vált. A közte és az 1. hds. közötti tekintélyes űrbe az 5. orosz hadsereg benyomult és már-már a hds. visszavonulását is veszélyeztette.

A 3. és 2. hds támadása ugyan kezdeti sikerekkel járt — 10.000 orosz esett fogságba és 50 ágyut is zsákmányoltak — de a térnyerés nem volt kiadós és a várt, messze kiható és átütő erejü döntést nem hozta magával.

Szeptember 11.-én a győzelem kivivásának minden reménye elszállt, a fölöttébb ingatag alapra épült tervek összeomlottak és Conrad az általános visszavonulást elrendelte. Ellenfelét azonban úgy a hadműveleti vezetés, mint a teljesitmény tekintetében annyira lebecsülte, hogy a végrehajtást az utolsó pillanatra halasztotta, ami ezúttal mégis túlkésőnek bizonyult, mert ezáltal a vonatok a szűkre szabott visszavonulási területen összezsúfolódtak, kibontakozni nem tudván, az ellenség kezére jutottak. Igy anyagban is óriási veszteségeket szenvedtünk.

A 4. hds. egyelőre Jaroslau és a San-nak Przemysl-től északra eső szakasza közé irányittatott.

Az oroszok 11.-i esti támadásának sikeres visszautasitása, ami egyébként az egész 4. hadsereg vonalán hasonlóképen történt, az ellenségtől való sima és észrevétlen elválást biztositotta. A leplezésre visszahagyott osztagokat az éj folyamán az oroszok nem háborgatták. Egyébként az orosz hadvezetőség abban a hitben, hogy a magyar-osztrák seregek ereje végképen megtört, ellentállásra már úgysem képesek, az üldözést lanyhán folytatta.

Szeptember 12.-én ezredünknek a Kamienna Góra fölötti magaslaton egyesült I. és II. zlja a VI. hadtesttel való összeköttetés fentartása céljából kitartott. A fáradt ezred 1 h 45 p-kor történt étkezése után mély álomba merült. A visszavonulás azonban sürgős volt és ezért ezredünk 4 h-kor már ujból talpon állt és Bohololycze-n keresztül Szczerzec-re menetelt. Miután az utakon visszafelé irányitott vonatok belátbatatlan tömege hemzsegett, menetoszlopunk az út mellett a tarlókon, vagy erdőkön át toronyirányban haladt előre.

5 h 30 p-kor keleti irányból gyalogsági tüzet kaptunk és mintegy 1000 lépésre mögöttünk pár srapnell is robbant. A II. zlj ekkor a terep kihasználása és a takarás céljából a menetvonalról letérve, az ezredtől elszakadt. Háromnegyed tiz órakor érkezett Szczerzec-re és Niemirów-on délben csatlakozott az ezredhez, ahol végre az ezred mind a három zlja egyesült. Az ellenséges tüz egyébként igen rövid ideig tartott, zavart nem okozott, mindössze a menetet meggyorsitotta.

9 h 30 p-kor Szczerzec-en a 41. h. ho. menetoszlopa megalakult, majd utba indult és ezzel megkezdődtek a visszavonulás késői elrendeléséből származó rendkivüli menetsurlódások. Mindjárt az elinduláskor kitünt, hogy a ho-unk részére kiutalt menetvonalat a VI. hadtest már lefoglalta, azt csapataival úgy ellepte, hogy abban az irányban már semmi keresni valónk se lehetett és igy ho-unk kénytelen volt a szintén rendkivül erősen igénybe vett Niemirów-ra vezető utra térni. Ez az utvonal meg teljes szélességében zsuffolva volt vonatokkal, amelyek hegyin-hátán minden sorrend nélkül, bábeli zürzavarban, egy fékevesztett menekülés rettenetes képét adva, törtettek és tolakodtak előre. Niemirów maga is tömve volt szekerekkel és ezek úgy eltorlaszolták az utat, hogy végeredményben megmozdulni se birtak és a kibontakozásuk lehetetlenné vált.

Hadosztályunk kénytelen volt itt is az utvonalról letérni és Niemirów-ot megkerülve, a terepen folytatni menetét. Mi arra helyeztük a súlyt, hogy az egyes zászlóaljak a lőszer és konyhakocsikkal lehetőleg zárt egységet alkossanak. Ez sikerült.

17 h-kor Wierzbiany-ra érkeztünk. Itt minden honvéd 3 húskonzervet és egy sapka kétszersültet kapott, majd folytattuk a menetet. Az I. zlj Zawadów-on, a II. Wierzbiany mellett, mig az ezredtörzs és III. zlj megfelelő biztositással Kamienszczyzna-n éjjelezett.

Nagyon jellemző és a hangulatot kifejező részletet közölt Pauer őrn. naplójában: »Zászlóaljam Zawadównál Zawadówka bal partján éjjelezett. Az egész zászlóalj tisztikara a falusi korcsma egyik helyiségében szalmán hált. Estefelé egy tarackosztály tartott a községben pihenőt. Egy őszhaju alezredes, akit a háború eddigi strapái meglehetősen megviseltek, rezignáltan mesélte, hogy az ellenséges nehéz tüzérség 8000 lépésről ronggyá lőtte állásaikat, amig saját tarackjainak hatása 6000 lépésen felül már nem volt eredményes. A jó öreg úr azzal fejezte be a mondókáját: »Hát ezért szolgálok 38 éve, hogy amikor be kellene mutatni, mit tudunk, lövegeink hordtávolsága rövidnek bizonyul?« Meleg bajtársias kézszoritással bucsuztunk.

Mai mt. nagyon fárasztó 33 km volt.

A 46. menetzászlóalj a mai nap a Jaworów-tól nyugatra fekvő Borussi majorban éjjelezett.

A 79. menetzászlóalj a tegnapi beosztásban menetelt Huta Obedynska-n át Niemirów-ra, majd ettől északra a 14. menetezreddel együtt hosszu pihenőt tartott. Konyhakocsija nem lévén, az étkezésükről szó se lehetett, ezért a 14. menetezredtől kért és kapott is egyet. Közben a zlj egy vágómarhát is szerzett, azt leüttette, de már csak a feldarabolásra maradt idő és máris indulni kellett. Mindent a konyhakocsira raktak, azt a csapat követésére utasitották, de bizony az is eltünt. 17 h-kor érkeztek Wierzbiany-ra. A legénység éhségének csillapitására útközben vadkörtét és nyerskáposztát evett, Wierzbiany-n pedig fejenkint egy húskonzervet kapott, amit nyomban el is fogyasztottak. A menetzászlóalj most már elveszitette az ütközetet és málhakocsiját és eltünt az ujabban szerzett konyhakocsija is, az őrizetével és vezetésével megbizott zászlóalj segédtiszttel együtt és igy, a 14. menetezreddel Wachuly területén (Wierzbiany-tól DNy-ra 5 km-re), szakadó esőben éjjelezett zljnak élelmezése ismét megakadt.

Szeptember 13 A tegnap este megindult esőzés a

vonatok sorsának megadta a kegyelemdöfést. Az utak teljesen elromlottak. A vonat torlódások növekedtek. Az egymással ellentétes intézkedések az irányitásokat keresztezték és a nehézségeket csak növelték. Ma már az ellenséges gyalogság is beérte a vonatokat és a Niemirów-ból kibontakozni már nem tudó vonatrészek hatalmas tábora a kezükbe került. A 41. h. ho. egyes vonatrészei — benne Gréczy Ferenc főszámvevő vezetése alatt Simon és Malatinacz őrm-ekkel és öt honvéddel ezredünk vonatának kisebb része — Przemysl felé vette útját és oda 15.-én beérkezve, meg is menekült.

A mai napon a ho. Lubienie—Glochów területére menetelt, azonban az intézkedéseket oly későn adták ki, hogy ezredünk, zljainak Kamienszczyzna-n való egyesitése után, csak 10 h-kor indulhatott.

Jaworów-hoz közeledve ismét leirhatatlan kép tárult szemeink elé. A vonatok elképzelhetetlen tömege vette körül a várost, az utcáin pedig zsivaj, lárma, veszekedés, és bábeli zür-zavarban, 3—4 sorban sűrün egymás mellett állott a sok ezer kocsi. Ebben a példátlan fejvesztettségben lépten-nyomon jelentkez.ek csapatok, amelyek előrejutni nem tudtak, mert utjukat a rettentő vonatoszlopok keresztezték és elzárták. A kép borzalmasságát teljessé tette az útvonal mellett haladó sebesültek szánalmas csapata. Vérrel átázott kötéseik, fájdalomtól eltorzult arcuk, kétségbeesett menekülésük a lehető legrosszabb benyomást tette és önkéntelenül is a saját sorsát látta mindenki, ha ugyancsak megtalál sebesülni. Sohasem lehet elfeledni azt a sebesültet, aki két puskát használt mankónak, hogy ellőtt lábával előre tudjon jutni.

Mi is csak nagy diplomáciával és erőszakkal tudtunk egy lőszeroszlopon keresztül hatolni és egyenkint szakadozva haladtunk Jaworówon át. Az ezred eközben ketté is szakadt. Külön haladt a III. és külön az ezredtörzs az I. és II. zljjal. Jaworów-tól délre 14 és 15 h között — a Sklo déli partján — hosszú pihenőt tartottunk és étkeztünk. Rettentő rossz úton és korom sötétségben érkeztünk 22 h-kor Lubienie-re, amelytől keletre a szántóföldön táborba szálltunk. Nem volt szabad sátrat ütni, tilos volt világosságot gyujtani, pedig Porudenko-nál egy egész ddr maradt vissza a biztositásunkra. Szakadt az eső és mi gödröket ástunk magunknak a szél ellen. Szerencsére elég szalmát tudtunk keriteni és igy a pihenést mégis csak lehetővé tettük.

A mai Mt. rendkivül fárasztó 25 km volt.

A 79. honvéd menetzászlóalj Nikic altb. szóbeli parancsára Porudenkon át egyenest Lubienie-re menetelt. A zlj prnka a 10.-i sérülései dacára gyalogolni volt kénytelen, pedig már csak emberek segitségével tudott talpra állni. A zlj egy élelmező oszlopot elérve, helyzetének ecsetelésével élelmet, főleg húskonzervet kért. Jellemző, hogy akkor, amikor az oszlop minden percben az ellenség kezébe kerülhetett, a parancsnok a kérelmet nem teljesithette és csak 6 rakasz kétszersültet mert felajánlani, amit a zászlóalj percek alatt felvett, kiosztott és elfogyasztott. Menetét az út melletti terepen folytatva Glochów-ra érkezett, ahol étkezés nélkül táborba szállt és éjjelezett.

A 46. menet zászlóalj úgy a mai éjszakát, mint a következő napot is Barycz-on töltötte el.

Szeptember 14.-én ezredünk, mint a ho. utóvédje, *4 h 45 p-kor* indulva Sarny—Wola Gnojnicka déli szegélye — Gaje—Nienovice útvonalon menetelt. A főoszlopot 2000^{x}-re követő utóhadat a II. zlj, a 7. tüzérezred két ütege és az I. zlj képezte, majd újabb 1000^{x} távközre mint utóvéd a III. zlj zárta be a menetet.

12 h-kor Gaje községnél ezredünk azt a parancsot kapta, hogy északra fekvő Horodysko 209-es magaslaton úgy a saját, mint a 17. gy. ho-nak, Barycz-nál vert hadihidon, a San-on való átkelését biztositsa. A parancs értelmében a II. zlj, É-ra néző arcvonallal, megszállta a magaslatot, mögötte a balszárnyon kivül az I. zlj foglalt állást, a III. zlj pedig ezredtartalék volt. Ekkor északi irányból harci zaj hallatszott. Feladatunk szerint tehát még kellett várnunk, amig a menetoszlop elhalad mögöttünk. Ennek az elvonulásnak rettentő képe volt. Mint valami feloszlott, szétzüllött hadsereg, kisebb-nagyobb csoportokban, sőt egyenként is, az egész területen, amelyet csak belátni lehetett, szállingóztak a gyalogosok, a lovasok és a járművek. A menetoszlopból tömegesen léptek ki az emberek és a helységeken áthaladva végigkutattak minden házat. Elrémitően megnövekedett a maradozók száma s a rendnek, fegyelemnek fentartására senki nem is gondolt. Jogos önerzettel állapithatjuk meg, hogy ezredünk nem igy menetelt. A szdprnkok szdaik mögött haladtak. A zlj prnkaink ismételten elmeneteltették előttük zljaikat. Szigorú menet fegyelmet, rendet követeltek és tartottak is és ezért a szó szoros értelmében szégyeltük a most elibénk táruló megdöbbentő látványt.

Késő dut. újból ágyúzást és puskatüzet hallottunk észak felől, ami időnkint heves harci zajra fokozódott. Nem lehetett tőlünk két km-nél távolabb, de összeköttetésről, érdeklődésről, hogy micsoda harc folyik a közelünkben, szó sem volt. Lovasság nem lévén hozzánk beosztva, mi sem érdeklődhettünk.

Az est szürkület beálltáig, 18 h-ig minden ellenséges behatás nélkül ugyan, de ázva-fázva és dideregve tartotta ezredünk megszállva a magaslatot és már erősen sötétedett, mire elindultunk. Gaj-on vezetőt fogadtunk, aki már korom sötétségben vezetett bennünket a kemény, hideg szélben. Az egész nap szakadó esőben a szó-szoros értelmében bőrig ázottan és csontig átfázva, a kimerültség igen magas fokán, kinos lassúsággal haladt ezredünk a süppedő sártengerben. Elfásult lélekkel vonszoltuk fáradt tagjainkat. A Wisznia-hoz érve ujból rettenetes vonattorlódásra bukkantunk. Weeber ezr. csak nagy nehezen tudott az ezred számára utat nyitni a hidra, amelyen túl az út km-ekre terjedő távolságon szintén teljesen el volt torlaszolva. Leirhatatlan kinnal jutottunk előre. Már alig tudtuk magunkat tovább vonszolni, ezért Stubienko-n egy nagy majorba vonult az egész ezred, ahol éjfél tájban megebédeltünk és sátort ütve éjjeleztünk. Mai Mt 29 km volt.

A 79. menetzászlóalj 5 h 30 p-kor vette a 2. menetdandárnak Pottyondy századossal közvetitett parancsát, hogy sorakozási helyén addig várjon, amig a 41. vagy a 19. hadosztály vonata arra nem jön és azután a beérkező vonat menetét biztositsa. A 7 h 10 p-ig várakozó zlj mellett sok vonat elhaladt csak éppen a jelzett vonatok nem jöttek. Végre ekkor a vonatoknak is vége szakadt és egy élelmező tiszt arról értesitette a zászlóaljat, hogy mögötte már nem jön semmi. Erre a zlj Lubienie-t véve irányul utba indult. Oda megérkezve Nikic altb. azzal a felvilágositással, hogy a hadosztály vonata Morance-ről jőve fog az oszlopba besorakozni és fedezetére már egy másik zászlóalj kirendeltetett, a m. zljat Wola Gnojnicka—Kalników-on át Barycz-ra irányitotta. A m. zlj menetét folytatva Kalników-on a 19. ho. vonatával találkozott és ezt biztositva haladt Barycz-ig, ahol a vonat a San hidján áthaladt, mig a zászlóaljat az ott levő vezérkari tisztek megállapitás, sorrend és besorolás céljá-

ból megállitották és csak 18 h 30 p-kor engedték át a hidon, jelezve, hogy a 2. menetdandár Sosnica-n van, ahová 19 h-kor beérkezve, a kiutalt két ház közötti kertekben táborba szállt. A már három napja élelmezés nélkül állott zlj most parancsot kapott, hogy húskonzerv és kétszersültnek Radymno-n való felvételezésére intézkedjék. Élelmezőtisztje a zászlóaljnak nem lévén, egyedüli lovasitott tisztjét, a géppuskás osztag parancsnokát küldte a felvételezésre, aki 20 h-kor ezúttal is csak két kocsi kétszersülttel tért vissza, mert mást megint csak nem kaphatott. Az ereje fogytán levő, kiéhezett és tökéletesen kimerült zászlóaljon az elerőtlenedés szemmel látható volt, igy azután nem csudálható, hogy a menetelés alatt az oszlop hossza megnőtt, széthuzódott, mindtöbb maradozója lett, akik azután csak napok mulva csatlakoztak ujra a zászlóaljhoz.

*

Még szeptember 6.-án — vagyis ugyanazon a napon, amelyiken mi a III. Lemberg-i csatába bocsájtkoztunk — kezdődött el Keletporoszországban a Mazuri csata néven ismert hadjárat.

Hindenburg, a nyugati harctérről hozzá irányitott, a Marne-i csatáról irt ismertetésünkben is fölemlitett két hdt-tel megerősödve, a fenti napon a tannenbergi csatában tönkrevert 2. és a kirakodásban levő 10. orosz hadsereggel az oldalában és hátában az 1. Njemen nevezetü orosz hadsereg ellen fordult és azt megtámadta. A számszerüleg és hadászati helyzetükben is nagy fölényben levő orosz vezérek a tannenbergi csata hatása alatt és Hindenburg zsenijétől leigázva, előnyös helyzetüket kihasználni nem merték, a küzdelmet feladták és igy a mazuri csatában Hindenburg ujabb nagy győzelmet aratva, 45.000 orosz foglyot ejtett és 150 löveget zsákmányolt.

A mai nappal a csatát követő üldözés is már befejeződött és ezzel a Mazuri csata hadműveletei lezáródtak.

A mazuri csata ránk nézve azért birt nagy jelentőséggel, mert a keletporoszországi német erők ezzel a győzelemmel cselekvési szabadsághoz jutottak és ennek részeiből alakitott 9. német hadsereggel — a következő hadműveletekben — a magyar-osztrák haderő közvetlen segitségére jöhettek.

*

Szeptember hó 15.-én 6 h-kor ezredünk — ho. tartalékul — 3 km-es menettel, a 20. ezred éjjelezési körletébe, Sosnica-ra vonult és a község DK-i részén sátortáborba szállt, mig a 20. ezred Barycz-nál a San K-i partján hidfőszerű állást foglalt el és további parancsig abban is maradt. Úgy az éj folyamán, mint a reggeli szürkületben való menetelésünk alatt már láttuk Przemysl kutató fényszóróinak ragyogó fénykévéit.

Derült, napos, kellemesen meleg nappal következett. Legénységünk a kedvező időt kihasználva, tisztálkodott, fehérneműjét mosta ki és a folyóban szakaszonkint fürdőt is vett.

A nap folyamán a 31. m. zlj maradványait pótlásul az ezredbe sorolták, aminek megtörténte után a zljak létszáma és a szdprnok a következők voltak:

1. szd. prnka Droppa Jenő hdgy.
2. „ „ Schranz István szds.
3. „ „ Kemény Alajos fhgy.
4. „ „ Bedi Gyula szds.
Gppo. prnka Törzsök Sándor törzs. örm.

Az I. zlj létszáma 723 fő.

5. szd. prnka Petracsek József hdgy.
6. „ „ Pintér Aladár fhgy.
7. szd. prnka Hrehuss Béla szds.
8. „ „ Király József hdgy.
Gppo. prnka Csekme Károly fhgy.

A II. zlj létszáma 698 fő.

9. szd. prnka Herczegh Géza szds.
10. „ „ Silbersdorff Ferenc szds.
11. „ „ Kálmán Imre fhgy.
12. „ „ Mészl Miklós szds.
Gppo. prnka Petrovits György fhgy.

A III. zlj létszáma 711 fő.

Az I. zlj kettő, a többi zljak ellenben csak egy-egy géppuskával rendelkeztek.

A lövőszerrel való ellátás az I. és III. zljnál teljes volt, mig a II. zlj az embernél teljes haditáska lőszerrel rendelkezett, de 3 lövőszervivő málhás állata és 2 lőszerkocsija eltünt.

Az élelmezésünk nagyon hiányos volt és már négy nap óta nem kaptunk kenyeret. A szabványos élelemadagot teljes hadiadaggá kiegészitő élelmi cikkeket pedig a századok még sohasem kapták meg. Különösen a paprika, tea, rum és bor hiányát nélkülözte igen nehezen a legénységünk, pedig a roszra fordult, esős és hűvös időjárásra, valamint az igen gyakori szabad táborozásra való tekintettel, a fenti élelmi cikkeknek kiszolgáltatása, egészségügyi szempontból is feltétlenül szükséges lett volna. A tisztek sem kapták meg rendesen járandóságukat, szivar és cigaretta nélkül álltak, ami nagy kin volt, de legjobban szenvedett Silbersdorff szds, az ezred Silbi-je, akit szivar nélkül elképzelni sem lehetett és most már három napja járta, kutatta az ezredet szivar után, vagyont igérve darabjáért — de hasztalan. Azzal, hogy az eleség vonatunk elveszett, a tiszteknek — a rajtuk lévőn kivül — nem volt egyéb ruhájuk. Az ezred prsg pedig térkép nélkül állott.

Az egészségi állapot csakhamar súlyosan leromlott. Legénységünk a kenyér hiánya és a hiányos élelmezés miatt répát, káposztát, gyümölcsöt fogyasztott, aminek következménye aggasztó nagyszámu diaretikus betegségekben nyilvánult meg. Egészségügyi fölszerelésünk is nagyon gyatra volt, a sebkötöző csomagok pedig teljesen hiányoztak, mert azokat legénységünk a Komanicha-i harcokban megsebesült bajtársainak kötözésére elhasználta. A II. zljnak az egészségügyi málhás állatja is eltünt. Ekkor úgy állottunk, hogy egy ütközet esetén a sebesülteket nem lehetett volna ellátni.

Úgy a tisztek, mint a legénység teljesen kimerült állapotban voltak, ezért egy kiadós pihenő napról-napra sürgetőbben szükségessé vált.

Az ezred állapotának fenti ismertetése után még egy, a fegyelemre igen káros hatásu, jelenségre kell rámutatnunk.

A mostani visszavonulásunk, de még inkább az ezt követő ujabb előnyomulásunk alatt, amikor a csapat egy-egy faluban a már elszállásolt magasabb törzs előtt elmenetelt, azt látta, hogy a tiszti étkezde és a tisztek lakásai között már szép deszka járda létesült. A törzs tiszti kara az étkezés utáni megelégedettséggel arcukon, szivarral vagy cigarettával a szájukban, elegánsan, fekete pantallóba átöltözködve és megtisztálkodva, mosolyogva nézték az éhes, kimerült csapatot, mint vonszolja fáradt tagjait az úszó sárban lappangó zökkenőkön. Nem egyszer jól sikerültnek vélt tréfás megjegyzéseket kiálltottak hozzánk. És mellükön, majdnem kivétel nélkül, ott diszlett már egy-egy háborús kitüntetés, amelyet a csapat még csak nem is látott. Kinos, lehangoló és sok gondolatot ébresztő jelenetek voltak ezek, amelyek mind sűrübb és találó megjegyzéseket váltottak ki. Megjegyzéseket, amelyek

igazán nem voltak kivánatosak, bár találó élük jogossága vitathatatlan volt.

Mi már nagyon sok kitüntetési javaslatot terjesztettünk elő anélkül, hogy azok eredményéről valamit is láttunk volna. A várt kitüntetések helyett a mai napon, Sosnica-n, egy rendelet jelent meg, amely az alábbiakat tartalmazta:

1.) Csak azok terjesztendők elő kitüntetésre, akiknek kiváló teljesitménye az illető *hadművelet* vagy harc lefolyására különösen előnyös befolyást gyakorolt és igy ebben a konkrét esetben az illetőnek kiváló fegyverténye elismerést és megjutalmazást érdemel.

2.) A kitüntetési javaslatok pongyolák, visszaadatnak.

3.) Ha a csapat sok kitüntetési javaslatot terjeszt elő, úgy a ho. prsg azt korlátozni fogja.

Ehhez a felfogáshoz fölösleges minden megjegyzés, de elképzelhető, hogy mily szörnyű fejtörést okozott nekünk annak a kideritése, hogy a magasabb törzseknél már kitüntetettek, hol és mikor felelhettek meg a fenti, Katonai Mária Terézia Rendre is jogositó, szigorú feltételeknek. Miképen és hol »gyakoroltak különösen elönyös befolyást« a lefolyt hadműveletekre és harcok eredményeire!?

Ugyancsak a mai napon egy másik rendeletében a ho. prnoka a teljesitményeket kiemelve, a csapatokat ugyan szépen megdicsérte, de azután — a rendelet alapindokát elárulva — erélyes szavakkal nyomban hozzátette, hogy a menetfegyelem laza, egyesek elszakadnak csapatjuktól főleg azért, hogy maguknak jogtalan anyagi előnyt szerezzenek és nem átallottak élelmi szerekhez és egyéb tárgyakhoz erőszak és betörés útján is hozzájutni.

Szó sincs róla, mindez igaz volt és bár csak megismételhetjük, hogy ezredünknél hasonló eset nem fordult elő, amit később igazolni is fogunk, mégis megkockáztatjuk annak a megállapitását, hogy az esetek fölötti méltatlankodásnak sokkal jogosabb alapja lett volna, ha azt a csapatok hősi teljesitményének arányában, de legalább is az előirt mértékű gondoskodás előzte volna meg, de a leirt előzmények után, egy hatalmas ütközetet követő óriási teljesitmények dicséretével kapcsolatban — stilus hiba volt. Az éhség békében is sok mindenre ráveszi az embereket, hát még a háborúban, ahol a magántulajdon szentsége se kicsiben, se nagyban nem részesült valami nagy megbecsülésben.

A fenti parancsban foglaltak tehát jórészt igazat mondottak és a maradozók között, minden bizonnyal, végre rendet kellett teremteni. Azoknak a nehézségeknek bemutatására, amikkel csapattiszteknek megbirkózniok kellett, azután a való helyzet feltárása céljából, azt sem lehet elhallgatni, hogy a legénységnek a magasabb prsgokkal szembeni érzelemvilága ekkor már nagyon elkeseredett volt. Amikor egy-egy magasabb törzs a csapat mellett ellovagolt, végig futott a legénység során az a figyelmeztetés, hogy: »ott megy az ellenség!«

A felsőbb vezetésben való bizalom az északi irányú támadásunk alatt már megingott. Azóta a bizalmat semmi sem állithatta helyre. Az események azt csak rontották, a visszavonulás rettenetes képe pedig a legalacsonyabb fokra süllyesztette. Pedig a fegyelem és az ezred tisztikara iránti megbecsülés és szeretet magas fokát a harcok folyamán láthattuk. Az nem csökkent, hanem inkább emelkedett, megedződött és megszilárdult. Legénységünknek természettől adott magas intelligenciája azonban hamar rájött a dolgok menetére, a vezetés hibáira, amit bizonyitott és megpecsételt a visszavonulás megrendezése, annak rettenetes képe. Ez ellen küzdeni nem lehetett, hisz a tények mindent feltártak.

A 79. mzljat 6 h-kor a 20. mzljbeli Pottyondy szddal együtt a San Ny-i partján fekvő Barycz és Dusowce községek közti területre rendelték, hogy ott lövészárkokat készitsen és az állásokat rendezze be. A sűrű fűz-erdővel fedett terepen 10 h-ig a zászlóalj oszloputakat vágott és lövészárkot ásott, majd ekkor tartalékul a két község közötti kis dombra rendelték, ahol újból lövészárok készitéséhez fogott. 20 h-kor Glatz szds a védőállások megtekintése közben egy ellenséges puskalövéstől a lábán súlyosan megsebesült. Előbb Sosnica-ra, majd Przemysl-be vitték. A zászlóalj ezzel a fáradhatatlan, szeretettel gondoskodó, végtelenül lelkiismeretes és rendithetetlen vitézséggel kitartó parancsnokát, egyben egyetlen tényleges tisztjét is elveszitette. Glatz szds működését és vitéz magatartását Őfelsége a király a III. oszt. katonai érdemkereszttel jutalmazta. Glatz szds a lábsérüléséből ugyan kigyógyult, de a Czarna major körüli harcokban megsérült bal szeme világát elveszitette s ezért a további harcainkban többé már részt nem vehetett.

A zászlóalj eddigi összetételében az ellenséggel érintkezésbe már nem jutott, további menetét az ezredünk útján folytatta és 20.-án ezredünkbe beolvasztatott. Emlitésre méltó esemény hiányában a 79. honvéd menetzászlóalj tevékenységének részletezését beszüntetjük. A zlj multja, tevékenysége minden elismerést megérdemel. Áldozatos, szenvedésekkel telt története mindenképen megörökitésre méltó. Beolvasztásával a tábori ezred értékében nem csökkent, sőt erejében értékes haditapasztalatokkal rendelkező elemmel gyarapodott.

Szeptember 16.-án a saját XVII. hdt. a Jaroslau-DNy-ra fekvő területre vonult. Ho-unk a Przemysl—Jaroslau-i műúttól († 233) — Drohojów D-i szegélyén át — Trojczyre — Dmytrowice — Kaszyice — Dobkowice — Boratyn útvonalon haladt. Az élővédet a 14. m. ezred szolgáltatta. A főcsapatot — 79., 80., 64. és 68. m.zlj, 32. h. gy. ezred, 7. t, ágyús ezred, 12/II. tü. osztály két ütege, 31/I. és II. zlj sorrendben — Schamschulla tbk. vezette, majd 1000 [illegible] távközre, mint utóvéd, a 31/III. zlj következett.

6 h 30 p-kor a szdok, a gyülekező helyre igyekezve, már mozgásban voltak. Ezredünk 7 h-kor indult. 9/4 h 45 p-kor Drohojów előtt rövid pihenőt, 12 h 30 p-kor pedig Dobkowice-n hosszú pihenőt tartottunk és 17 h 45 p-kor, már sötét este, érkeztünk Boratyn-ra, ahol 18 h-kor étkeztünk és táborba szállva éjjeleztünk. Mai Mt. 21 km volt.

A 46. m.zlj a Kanczuga-ra vezető országút mellett éjjelezett.

Szeptember 17.-én a visszavonulást Ny-i irányba folytattuk. Ezredünk 6 h-kor elindulva Rudolowice — Wola Rozwieniecka képoszlopos út — Zarzecze—Kanczuga menetvonalon, II.—I. és III. zlj sorrendben, a főoszlopban menetelt. 12 h 30 p-kor Rozmatów-on hosszú pihenőt tartottunk és 18 h-kor érkeztünk Kanczuga-ra, ahol a városnak DNy-i részén a Mleszka patak és a vasút közötti nagy réten táborba száll-

tunk. 100[x]-re tőlünk a házak üresen állottak és mi a nedves földön háltunk.

19 h-kor étkeztünk. Kenyér helyett újból kétszersültet kaptunk. Ugyanekkor a gh-ok a zsoldra fejenkint 2 koronát fizettek ki. Legénységünk persze azonnal apró szükségleteit szerette volna beszerezni, de sajnos a városban semmit se lehetett kapni, pedig különösen a gyufa hiánya igen keserves állapotokat teremtett. Egy parazsas fadarabot sokszor reggeltől délig vittek és élesztgettek honvédeink, hogy kézről-kézre adva rágyujthassanak. Egy csomag kenes gyufáért 20—30 tillért is fizettek! A sok egyébhez hasonlitva, ez ugyan apró, de annál bosszantóbb hiányosság volt. A megszüntetésének elhárithatatlan akadályait nem is lehetett megmagyarázni.

Ezrprsgunknak az anyaghiányról és ellátásról szóló mai jelentéséből kiviláglik, hogy az ezred pénzzel ellátva nem volt, azután Vitkay gazdászati szds betegen eltávozott, Kosovits, Quiritto és Nagy gazdászati hdgyok pedig Niemirów-nál az eleség vonattal együtt eltüntek és igy az ezrednél csak Kiszely János fhgy gazdászati tiszt teljesitett szolgálatot, ami emberfeletti feladatot rótt rá.

Az ezred mai Mt.-e 26 km volt.

A 46. menetzászlóalj Sieszt es-en éjjelezett.

Szeptember 18.-án ezredünk, mint a hadosztály élővédje, 5 h 30 p-kor indulva Siedlecka—Chodakówka—Krzywa-n keresztül 17 h-kor Chmielnik-re érkezett és a község Ny-i szegélyén sátortáborba szállt. A mai menetvonal keskeny, köves, igen rosszul járható és fárasztó úton vezetett és több helyen vizen is kellett átgázolnunk. A lakosság minél jobban haladtunk nyugati irányban, annál adakozóbb volt a legénységgel szemben. Kenyeret, túrót, gyümölcsöt osztogattak.

A gyümölcsösök dézsmálása miatt a mai napon egy újabb ho. prsgi parancs jelent meg, amelyben a ho. prsg már az alparancsnokokat személyükben is felelőssé tette a legénység esetleges kihágásaiért és azt is elrendelte, hogy a legénység a helységekbe csak tisztek vezetése alatt mehet, amire azonban az egész világháború alatt egyetlen egy esetben sem került a sor.

Mai Mt-ünk 25 km volt.

Szeptember 19.-én, 9 h-kor elindulva Kielnarowa—Tyczyn — ahol másfélórás pihenőt tartottunk — és Budziwoj-on keresztül, folyton szitáló esőben, Siedliska-ra meneteltünk és ott 16 h-kor helységtáborba szálltunk. Tyszowce-tól, vagyis szeptember 3.-tól, ez volt az első eset, hogy fedél alatt, házban alhattunk. Csak ilyenkor tudja az ember, hogy mit jelent a fedél alatti, száraz helyen való pihenés. A mai napon egy másik nagy esemény is történt, egy hónap elteltével, kiosztották az első pósta küldeményeket.

Mai Mt.-ünk 15 km volt.

A 46. menetzászlóalj az ezredhez bevonult.

Szeptember 20. Harmincegy nap óta szakadatlanul meneteltünk vagy harcoltunk. A hdt. prsgok előterjesztéseikben a csapatok állapotát már oly sötét szinben ecsetelték, hogy a 4. hadsereg prsg a mai napra pihenőt engedélyezett. Egész nap szakadt az eső. Legénységünk a ruházatát, a fegyvert és a szerelvényt hozta rendbe, a gyógykovácsok pedig a lovakat vasalták. A mai napon a 46. és a 79. h. m.zljak különállósága megszünt, pótlásul ezredünkbe soroltattak. Az ekkor bevonult Kutassy Ignác szds az 5., a közben megkerült Técsy Géza fhgy a 8. szd prsgát, Petracsek hdgy pedig a III. zlj sgt-i teendőit vette át.

Az ezred prsg a mai nappal az e. é. önkénteseket cimzetes őrmesterekké léptette elő, ami igen jó gondolat volt, bár a cimzetes rang már kevésbé érthető.

Érdekes, mélyreható és sok tekintetben ma is élő gondolatokat fűzött Pauer őrn. akkor ehhez az előléptetéshez azt mondván, hogy: »...de most máris világossá válik, hogy a tartalékos tisztek fogják a hadsereg gerincét képezni, mert az ő kezeikbe fog idővel a századok vezetése kerülni. Most már késő. Békében kellett volna a tartalékos tisztek kiképzésére helyőrségenkint esti tanfolyamokat létesiteni és a kiválóbbakat tartalékos főhadnagyok, századosokká stb. előléptetni. A sveizi hadseregben van olyan hadosztályparancsnok, aki pl. szálloda tulajdonos békében és az őszi gyakorlatokon hadosztályt vezet... A fejlődés és kibontakozáshoz szabad levegőre és napsugárra van szükség... Minálunk még sok a kinai copf...«

Szeptember 21.-én 14 h 30 p-kor elindulva nyugati irányban folytattuk a visszavonulást. Siedliskanál átléptük a Wislok-ot és Zarzycze—Babica—Czudec—Glinik-en át Strzyzów-ra meneteltünk. A Wislok hidjánál a végzászlóaljként menetelő II. zljnak, a ho. vezérkari főnökének parancsára, a hid előtti nagy vonattorlódásnak több mint egy óráig tartó lebonyolitását kellett megvárnia, ezután pedig a 2—3 soros vonatoszlopokkal elzárt útvonalon a zászlóalj előhaladása oly lassú és nehéz volt, hogy az ezredtől elszakadt és 23 h 30 p-kor Zabarów-nál önállóan szállt táborba, amiről az ezred prsgot lehetetlen volt értesiteni.

A mai Mt. a legnagyobbrészt éjjeli menetnek számitható nehéz 23 km volt.

Szeptember 22.-én a menetet ismét a vasútvonalon haladva, a II. zlj beérkezése után, csak 12 h-kor kezdtük meg. Az I. és III. zlj 19 h 15 p-kor beérkezve Frysztak-on éjjelezett, mig a II. zlj, mint baloldalvéd, Kozlowek-re menetelt, majd ott déli irányban Opazówka 474 háromszögelési magaslatig bezárólag kiterjeszkedve biztositott. A II. zlj biztositó részei az erős és igen hideg szélben az éj folyamán már sokat szenvedtek. Mai Mt. 16 km.

Az ezred prsgnak akkori mind sürgetőbb jelentéseiből vesszük, hogy már 8. napja nincs kenyér, nincs pénz, a zsold és a tiszti illeték pedig csak részben volt kifizetve. A már felsorolt többi hiányosságokat is tekintetbe véve, a gyengén megalapozott anyagi ellátás csődje, de legalább is tehetetlensége nyilván való.

Szeptember 23.-án a 4. hadsereg zöme állva maradt és a többi rész felzárkózását várta be. Az ezred I. és III. zlja Frysztak-on maradt és mint utóvéd biztositotta a csapatok felzárkózását. Ezután 19 h-kor Sieklówka-ra ment és ott is éjjelezett. A II. zlj 17 h-kor ugyan parancsot kapott az ezredhez való bevonulásra, azonban a sötétség miatt és hid hiányában a Wyslok-on átjutni nem tudott és ezért a 19 h-kor beérkezett 11. lov. ho.-lyal együtt ismét Kozlowek-en éjjelezett.

Az ezredutász osztag prnka és a szeraltiszt a mai nappal súlyosan megbetegedett. Az ezred prsg a ho-tói pótlásul a 14. menetezred segédtisztjét Schön Béla fhgy-ot kérte beosztani.

Mai Mt. 8 km volt.

Szeptember 24.-én az ezred I. és III. zlja, a megáradt Wiszloka-n Klodawa-nál átkelve, Ujazd—Wróblowa—Lipnica Dl—Jablonica Czermna—Maszloki-n keresztül 17 h 15 p-kor Szerzyny-re érkezett és itt is éjjelezett.

A II. zlj Kozlowek-ről 6 h-kor indulva Kobyle-nél kompon átkelt a Wislok-on, majd az ezred útján 16 h 30 p-kor a Klodawa-i hadi-hidon is áthaladva, 18 h-kor Wróblowa-ra érkezett és ott laktáborba szállt.

Az ezred mai Mt-e 32 km volt.

A ho. prnkunk a mai napon a csapatok menetfegyelme fölötti megelégedésének kifejezése mellett megjegyezte, hogy még a mai napon is 46 ember lépett a gyümölcsösökbe és onnan gyümölcsöt lopott, bár ezek főleg a 20. és 32. ezredbeli tisztiszolgák voltak.

Ezred prsgunknak mai létszám kimutatása szerint, a 31., 46. és 79. m.zljaknak beolvasztásával kiegészített ezredünk létszáma az alábbiak szerint alakult:

	Élelmezési létszám	puska létszám	Géppuskás osztag	Géppuskák száma és felszerelése
Ezredtörzs	36	8		
I. zászlóalj	980	945	40	2 gpp. teljes
II. „	915	878	37	2 „ „
III. „	907	888	54	2 „ „
Összesen . . .	2969	2719		6 gpp. teljes

Szeptember 25.-én ezredünk Olpiny—Olszyny-n át Jodlówka kápolna 388-as magaslati pontig menetelt, ahol 19 h 30 p-kor táborba szállt. A II. zászlóalj 11 h-kor Olpiny-nél csatlakozott az ezredhez. Mai Mt. 12 km volt.

Szeptember 26. Mai nappal a nyugati irányú általános visszavonulás véget ért. A hds. prsg elrendelte a szivós védelemre való berendezkedést. Hadosztályunk Zurawa—Dobrotyn 517 háromszögelési pont — Rygtice-től délkeletre fekvő erdő szegélyéig terjedő vonalban helyezkedett el, amelyhez jobbról a 19. gy. ho. balról pedig a II. hadtest csapatai csatlakoztak.

A ho. védőállása két szakaszra, még pedig az északi és déli védőszakaszra oszlott. *Az északi védőszakaszban* Tanárky ezr. vezetése alatt a 32. és 12. ezred, a 45. m.zlj, két munkás osztag, 10 lovas, ¾ 1. szapőrszd, az 5. hegyi ágyús osztály 6. és 11. ütege, mig a *déli védőszakaszban* Schamschula tbk prsga alatt, ezredünkön kivül még a 7-es tüzérek három ütege és ½ árkász szd állott. A 20. ezred hadosztály tartalék volt. Ezzel a beosztással ezredünk a hadosztály jobbszárnyára került és ezért ma még — visszafelé — egy menet várt ránk. Az eligazitás későn történt és addig a napi foglalkozás keretében *8 h-tól 9 h 30 percig* fegyelmező gyakorlatokat tartottunk és csak *10 h-kor* indultunk Olszyny-n át Zurawa-ra, ami 7 km-es Mt.-t jelentett.

A fent ismertetett helyzetet a 21. sz. vázlat ábrázolja.

Ezredünk védőállásában az első vonalban jobbról a III. zlj, hozzá csatlakozva — északra — a ½ II. majd az I. zlj helyezkedett el. A II. zlj fennmaradt része csoporttartalék volt. Mindkét védő szakasz részére itt már 50 km hosszú tüskés dróthuzal is rendelkezésre állott.

Szeptember 26.-ától október 3.-áig bezárólag maradtunk ebben az állásban, amely idő alatt szeptember 30.-án az állásépitését befejeztük, az előterepet védelemre berendeztük, a távolságokat lemértük, járőreink az előterepet földeritették, szóval minden előkészület megtörtént a szivós védelem előfeltételeinek megteremtéséhez. Honvédeink az állás épitésénél, az anyag felhasználásával igen leleményesek voltak és bámulatos ügyességgel tudták még az ács munkákat is elvégezni.

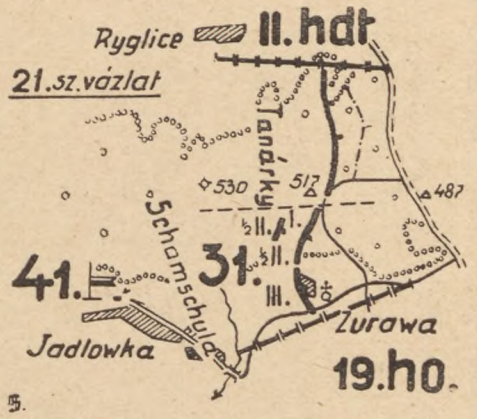

Az élelmezés jó volt, bár a fölvételezés a felázott utakon itt is igen nagy nehézségekbe ütközött. Az egészségi állapot azonban aggasztóra fordult. A rendkivüli menetteljesitmények, hiányos élelmezés, a legyengült szervezet, a sok ázás és fázás, a szabad táborozások adta nedves fekhely, a káposzta és nyers gyümölcs élvezete végül is meghozta a maga következményeit. A bélhurut és vérhas mind nagyobb mérvet öltött, majd szeptember 30.-án a II. zlj 7. és 8. szdánál kiütött a kolera, amire ezt a két századot, október 3.-án, Olszyny nyugati felében — fedél alatt — elkülönitették. 4.-én már 6 kolerás, 38 vérhasas, 47 gyomor és bélhurutos betege volt. A járvány, állandóan emelkedve, október 12.-én érte el a csúcspontot, amikor a két szdnak beteg állománya 34 kolerás, 16 vérhasas, 63 gyomor és bélhurutos és 4 egyéb beteggel 117 főre emelkedett.

Az ezred többi századainál minden óvintézkedés megtörtént, de ez a »minden« csak a legénység kioktatására, a gyakori kézmosásra és annak szigorú ellenőrzésére szoritkozott, mert gyógyszerek hiján álltunk és a legfontosabb gyógyszer — az ópium — meg teljesen hiányzott. Előterjesztéseink kevés eredménnyel

jártak, igy azután a vérhasas és bélhurutos legénység száma az ezred többi szdainál is igen nagy volt és bizony a tisztikar jó része is megbetegedett. Sulyosbitotta a helyzetet az egész idő alatti esős, havasesős, hideg és szeles időjárás is.

Szeptember 29.-én Pintér Aladár fhgy neurastheniával ujból megbetegedve, az ezredet elhagyta, szdát Király József hdgy vette át.

Október 2.-án Kritek altb. hdt prnok az állásokat megszemlélte. A tapasztalatok felett a legteljesebb megelégedéssel és dicsérő elismeréssel nyilatkozott.

Ezen a szemlén egy különös és jellemzően érdekes felfogás megnyilatkozását észleltük, aminek ismertetése előtt el kell mondanunk azt is, hogy Őfelsége I. Ferenc József szemléin csak a hadtest parancsnokokkal és az ennél magasabb parancsnokságot viselő személyekkel fogott kezet. Ez érthető volt, bár — amint azt az olasz harctéren történtek leirásánál látni fogjuk — IV. Károly Királyunk, a megcsontosodott felfogású udvari körök legnagyobb megrőkönyödésére, már nem követte ezt a megkülönböztetést.

Nos hát Kritek altb viszont a törzstisztek közül csak az ezredprkoknak és ennél magasabb rangúaknak adott kezet. Ez a magatartás, ez a nem nagyon megtisztelő megkülönböztetés, elképzelhetetlen egy nemzeti hadseregben. Vagy-vagy. A hatás ezuttal sem volt kedvező.

Weeber Ede ezredes

Október 3.-án ezred prnkunk — Weeber Ede ezr. — megható sorokban ezredétől elbúcsúzott és a közeli viszontlátás reményében, betegen hazautazott. Az ezredparancsnoklás sárói Szabó Lajos alezr-nek, már nagytekintélyű személyében bár — sajnos — nem állandóan, de legalább is egyelőre, igen szerencsés megoldást nyert. A III. zlj prsgát Gyenes János tj. szds, a 31. honvéd m.zlj-nak volt prnoka, vette át.

A Zurawa-i állásban való tartózkodásunk ideje alatt az orosz harcmódról szóló leirást is kaptunk, amelyben ismertették velünk, hogy az oroszok 1000 vagy még ennél is nagyobb távolságra vékony vonalat tolnak előre. Ez a vonal rövid védekezés után rendszerint visszavonul és az utánna nyomuló ellenséget — oldalozó állásokból — a főerő támadja. (Cselez: Ős magyar taktika.) Nem egyszer fehér zászlóval is közeledik, (lásd Pieniany-nál Parragh századdal szemben) hogy a gyanútlan ellenséget igy megközelitse és megtévessze.

A találkozási harcnál az oroszok nehézkesek.

A visszavonulása kitünően rendezett. Semmit sem hagy vissza.

Az orosz gyalogság gyengén lő, tüzérsége azonban kitünő.

Ezeket a tapasztalatokat, mint a keletporoszországi harcok eredményét a németek adták tudomásunkra. Mosolyogva olvastuk, hisz mindezeket a saját bőrünkön éreztük, láttuk és tapasztaltuk, de mindenesetre a németek siettek rendszerbe foglalni és okulásul közölni.

Ugyanekkor igen figyelemre méltó utasitásokat is igen helyes irányelveket is kaptunk, amelyekből — különös hangsullyal — fölemlitjük az alábbiakat: Mindent el kell kerülni, ami a csapatok erőállapotát a szükségen felüli mértékben igénybe veheti. Ilyeneknek számitanak a harcok előtti fárasztó eltolások, csoportositások is. Stb. A csapatoknak kellő pihentetésére feltétlenül alkalmat kell adni!

Az oroszok nagyon erősek arcban, de az oldalban és az átkarolásokkal szemben igen érzékenyek! Tehát az arcban való lekötés mellett az átkarolásra kell törekedni!

A parancsnokok harcálláspontjaikat ne válasszák a csoportokhoz túl közel, nehogy az általános helyzet megitélésében a harcok »közvetlen« szemlélése őket egyoldaluan befolyásolja; másrészt nem szabad messze sem elmaradniok a harcvonaltól, nehogy a »közvetlen« befolyásuk a csapatra és a harcvezetésre megszünjék! A csapatok magatartása legelső sorban a parancsnokok ügyességétől, erélyétől és kitartásától függ!

Végül nagyon ismert hangok következtek. A következő hadművelet a hadjárat sorsát fogja eldönteni! Fegyelem! Ezzel fogunk győzni! Ez utóbbi sorokhoz itt mindjárt megjegyezzük, hogy az elkövetkezendő hadjárattól a németek csak időnyerést vártak, viszont Conrád ujból a döntést remélte. A németeknek lett igazuk.

A fent ismertetett irányelvek azonban — sajnos — csak a feltörő lelkiismeret szavát megnyugtató papir intézkedések maradtak, mert a k.u.k. szellem a csapatokkal szemben támasztott követelményekkel járó szenvedések megismerése számára igen csekély felvevőképességgel rendelkezett.

Ezredünknek létszáma október 3.-án a következőképen alakult:

Ezredtörzs:	élelmezési létszám	36,	ütközet létszám	8 fő;
I. zászlóalj:	„	„	1062,	„	„	1001 „
II. zászlóalj:	„	„	1011,	„	„	920 „
III. zászlóalj:	„	„	1046,	„	„	969 „

Összesen: élelmezési létszám 3155, ütközet létszám: 2829 fő.

A géppuskás osztagok létszáma változatlanul teljes volt.

Ezredünk szeptember hó 3.-áig 200,
szeptember 3.-ától 11.-éig 75,
szeptember 11.-től október 3.-áig 275 km-t.
Tehát október 3.-áig összesen 550 km-t menetelt.

Összefoglalás. A világháborúnak mostanáig tárgyalt első felvonása, a többé már jóvá nem tehető alapvető hibák sorozata következtében, a világháború sorsát a mi hátrányunknak máris eldöntötte. Ezer éves történelmünknek mai legszomorúbb időszakát előidéző, vagy legalább is alapvető eseményei voltak ezek és ezért az általános helyzettel, a haditervekkel, az eseményekkel és azok kihatásával részletesebben foglalkoztunk. Azokat most összefoglaljuk.

A nyugati és keleti két nagy arcvonalon vivott küzdelem alapgondolata és sarkalatos tétele volt a nyugati, veszélyesebb ellenséges erőknek gyors és ellenállhatatlan lendülettel való legázolása, hogy azután az itt felszabadult erőkkel a keleti harctérre sietve a döntést ott is mielőbb kivivjuk. Ezzel sietnünk kellett, mert az Idő az Entente szövetségese, a központi hatalmaknak pedig halálos ellensége volt.

Ebben a küzdelemben a kiosztott szerepek szerint a magyar-osztrák haderőnek az orosz erőknek Berlin felé való esetleges előretörését kellett megakadályozni, hogy a német hadseregnek a nyugati hadszintéren két hónapra tervezett döntő hadműveleteinek lebonyolitására szükséges cselekvési szabadságot biztositsuk.

Conrád nemcsak vállalta ezt a feladatot, hanem önszántából azt még meg is toldotta azzal, hogy az orosz seregeken győzelmet is akart aratni. A halogató, időt nyerő, a haderő épségét és harckészségét megtartó harc helyett — az erők végső megfeszitésével, föl- és elhasználásával, — a döntésért küzdött.

Conrád már békében ismerte az orosz felvonulási terveket. Tudta, hogy Galicia keleti határán két orosz hadsereg fog felvonulni. Ismernie kellett az orosz vasúthálózat teljesitő képességét is, ami alapvető változtatásokat nem tett lehetővé. Elhatározásaiban a vakmerőségig számolt az orosz vezetés nehézkességével. Mindezek ellenére, csodálatosképpen elhitte, hogy az orosz felvonulás hirtelen megváltozott és hogy annak végrehajtására azok a nehézkes oroszok képesek voltak. Elhitte, hogy az orosz főerők a békebeli előkészületek helyett, Varsó és Breszt-Litowsk körletében felvonulva, egyrészt a Keletporoszországban felvonult német, másrészt a Galiciában összpontositott magyar-osztrák seregekkel az oldalában akarnak Berlin ellen vonulni. Keletről pedig nem fenyeget semmi.

Az orosz seregek felvonulásáról teljesen hamis képet alkotott magának és az ilyen alapon kidolgozott haditervét támogató minden jelenséget készséggel fogadott, az ellentéteseknek pedig jelentőséget nem tulajdonitott.

Az egész vonalon támadott, hogy az orosz erőket magára vonja és azokat döntően megverje. Ettől a szándékától nem tudta eltériteni az időveszteség sem, pedig ezzel terveinek egyik főpillére dőlt ki.

A komarówi csata ugyan győzelemmel végződött, de nem lehetett kiaknázni, mert a keletről előnyomuló fölényes orosz erők az északi irányban alkalmazott seregeink hátát veszélyeztették. Egy tannenbergi győzelem reményében ekkor egy hallatlanul kockázatos tervet alkotott és annak érdekében az emberfeletti teljesitményeket a végsőkig feszitette. A hadtörténelemben példátlanul álló teljesitménnyel megforditott 4. hadseregünk beavatkozásával kialakult III. lembergi csata biztató kezdetű sikereit sem lehetett kifejleszteni, mert most meg az északi irányból győzelmesen előtörő orosz túlerő veszélyeztette három seregünk visszavonulási vonalát, mozgási lehetőségeit és már-már a kárpátokba való beszoritás veszélye fenyegetett. És mégis makacsul kitartott alapgondolata mellett mindaddig, amig végre a hamis kép szerte nem foszlott és a helyzet a maga meztelen valóságában kibontakozva nem kényszeritette a következmények levonására, ezért azután a visszavonulást is későn rendelte el.

Az előtérbe tolakodó kérdések közül elsőnek tesszük föl, hogy legalább a kitűzött célt elértük-e? Azt, hogy az orosz főerőket a magyar-osztrák haderő magára vonja, teljes mértékben elértük, azonban ez okból fölösleges volt a San—Dniester vonalából megmozdulni, mert az orosz hadvezetés első hadműveleti célja mindenképen a magyar-osztrák erők megsemmisitése lévén, főerejével amúgy is felénk fordult. Ebből a szempontból tehát támadásunk céltévesztett, a cél érdekében hozott minden áldozat tökéletesen felesleges volt.

Az orosz erők feltartóztatása azonban már nem sikerült, a döntő győzelem helyett pedig súlyos vereséget szenvedtünk.

Feladatunk szerint két hónapig kellett volna az orosz erőket feltartóztatnunk. Szeptember 11.-én — a III. Lemberg-i csata záró napján — ennek az időnek még csak 1/3-ánál tartottunk és máris kétségtelenné vált, hogy amit az érintetlen, teljes erejével felvonult haderőnk teljesiteni nem volt képes, azt a visszavonulásra kényszerült, kiméletlenül elhasznált, erejében alaposan megfogyatkozott maradvány még kevésbé tudja elvégezni. A németek segitségére szorultunk.

Az előzmények után szinte fölöslegeseknek is látszanak azok a kérdések, hogy a lefolyt hadműveletek haszonnal jártak-e? az eredménnyel szemben, az alkalmazott erők veszteségei arányban vannak-e? és ebből kifolyólag azok indokoltak-e? Azonban annyira feltolakszanak ezek a kérdések és az események elbirálásánál oly alapvető szempontok, hogy mégis foglalkoznunk kell velük.

Egyik szélsőségnek tekinthetjük azt a felfogást, amelyik a lefolyt elhatározásokat már csak azoknak hallatlan kockázata miatt is indokoltnak tartja. Másik szélsőség pedig az a birálat, amelyik a San—Dniester vonalról, a felvonulás teljes befejezte előtti megmozdulást, végzetes elhatározásnak minősiti.

Minden elhatározás mellett és ellene számtalan érvet lehet felsorakoztatni, de végül is az eredmény a döntő. Némelyik esetben a legmerészebb kockázat a legnagyobb bölcsesség. A bölcsesség fokát a siker nagysága mutatja. Ez esetben azonban a kockázatot siker nem kisérte. És ez az a ritka eset, amikor az egyik szélsőségnek van igaza és még csak az arany középút sem indokolt. Az összes körülmények figyelembe vételével feltétlenül oszthatjuk Julier vkt. ezr.-nek, magyar szivvel és szemmel megalkotott, azt a nézetét, hogy a San—Dniester vonalról való elmozdulás valóban végzetes elhatározás volt.

Conradból hiányzott az igazi hadvezért jellemző az a tulajdonság, ami az ellenséges helyzetet, a kialakuló események képét, előre megsejti, megérzi;

hiányzott az intuicio, ami a salakból is ki tudja választani az értéket, a használhatót, akit nem téveszt meg az ellentmondó hirek forgataga, mert megérzi és fölismeri a valóban helytállót és elhihetőt.

Conradot nem kisérte a hadiszerencse. Przemyslben az olympusi magasságban hermetice elzárkózottan, békeidőkből származó hallatlanul nagy tekintélyétől körülvéve szőtte és szülte a haditervek sokaságát és nem látta azok kivitelének elháríthatatlan akadályait és nem látta a vezetése alá rendelt erők értékének összeroppanását a teljesithetetlenségig menő követelményének görnyesztő sulya alatt.

A leirt időben és módon végrehajtott támadás tehát nem volt indokolt, annak mindenáron való erőszakolása csökönyös rohanás volt a tovatünő hadiszerencse után, amelynek érdekében hozott veszteségek nemcsak borzalmas aránytalanságot mutatnak, de egyenesen vétkesen felesleges erő és vérpocsékolásnak bizonyultak.

Állitásainknak további megerősitésére még felhozzuk azt is, hogy a 4. hadsereg augusztus közepén 199.000 puskalétszámmal lépett a harcba. Szeptember 19.-ig ez a létszám 68.984 puskára olvadt le, a hds. vesztesége tehát 132.000 fő volt, ami az állományának 66%-át jelentette. Ezek a számok minden érvnél jobban beszélnek ugyan, de az anyagveszteség, a csapatok fizikai és erkölcsi állapotának ismerete nélkül még mindig nem adna teljes képet.

A visszavonulást Conrad későn rendelte el. A párhuzamosan üldöző 5. orosz hadsereg nyomása alatt a 4. hadsereg visszavonulási vonala 20 km-re szükült össze, de a többi hadseregek is alig pár használható utra szoritkoztak, amiből a vonatok borzalmas összetorlódása, az utak tökéletes tönkretétele és végül azoknak oly mérvü eltorlaszolása következett, hogy a vonatoknak kibontakozása már nem is volt lehetséges, s ezért azután a hadianyagnak is példátlan mennyisége vált az ellenség zsákmányává.

A folyton szakadó eső, hideg szél, a napról-napra rosszabbodó időjárás a surlódásokat csak növelte és a visszavonulás menetére is igen sulyos befolyással volt. Az élelmezés igen hiányossá vált. A menetteljesitmények rendkivül nagyok és fárasztóak voltak. Ezredünk 25.-ig bezárólag napi átlagban 19.14 km-t menetelt és ha a 20.-i pihenő napot nem számitjuk, akkor 20.61 km-re rug a napi menetteljesitmény átlaga, amelyet a körülmények is rendkivül megnehezitettek. A csapat erő és erkölcsi állapota napról-napra csökkent. A visszavonulás visszarettentő és bomlasztó hatását növelte az elhullott lovak, dögök, árokba dőlt szekereknek a menetünket állandóan kisérő képe, valamint a sebesültek, visszamaradozók, menetképtelenek gyülevész és rendetlen serege, szomoru látványa, végül a gyomor és bélhurut, valamint a vérhas rohamos terjedésével szemben — a gyógyszerek teljes hiánya.

Győztünk Komarow-nál, öntudatos büszkeséggel és büszke önérzettel hagyhattuk el Komanicha környékét és egy elképesztő vert sereg képét nyujtó környezetben, borzalmas kavarodásban folyt a visszavonulásunk.

Ezredünk ugyan rendezetten és fegyelmezetten haladt. Menetfegyelme nemcsakhogy nem csökkent, de állandóan javult és ez ellen még a hadosztály parancsnokság részéről sem volt kifogás. Ez azonban tisztán a tisztikarunk iránt megnyilvánult igen magas foku megbecsülésből fakadt és legénységünk törhetetlen erkölcsi értékét bizonyitotta.

A visszavonulásnál a legfelsőbb hadvezetőséget az a vágy vezette, hogy a hadseregeket mielőbb pihenéshez juttassa, a személyi és anyagi veszteségeket pótolja és azokat ujabb hadmüveletekre mielőbb képessé tegye.

Amidőn ennek lehetősége a San mögött nem bizonyult kivihetőnek, kialakult a Biala-Dunajec, esetleg Krakkó magasságáig való egyhuzamu visszavonulás terve. A végnélküli visszavonulás azonban oly terhet rótt a csapatokra, hogy a csatából még érintetlenül kikerült erkölcsi értékek felbomlásának veszélye fenyegetett. Ezért amint kiderült, hogy az oroszok mindjobban visszamaradnak és a legközelebbi időben már komoly harcra sor nem kerülhet, a HFP. a visszavonulást beszüntette.

A hadseregek a Dunajec—Biala vonal előtt megállottak és ezzel a III. Lemberg-i csata félbeszakitásakor 250 km-t kitevő arcvonal 120 klm-re szűkült, amelyben a zömöt képező 1. 4. és 3. hadsereg balszárnnyal a Visztulára támaszkodva, arccal K-nek 80 km kiterjedésü területre összezsuffolódva helyezkedett el.

A Zurawa-i állásépités adta nagy munka és a szabadban való táborozás következtében a pihenés nem volt teljes, bár tagadhatatlan, hogy az állapot nagy javuláson ment keresztül. A következő hadmüveletekre készen álltunk, de hol voltunk az augusztus 22.-i állapottól?

A külpolitikai eseményekből felemlitésre méltó, hogy október 1-én a török kormány az angol-francia hajórajnak a Dardanellák előtti megjelenésére való hivatkozással elzárta a szorosokat, ami roppant hátrányos volt Oroszországra, mert nem maradt más tengeri utja, mint az ázsiai Vladiwostok és az európai Arhangelsk. Az előbbi Petrograd-tól 10.500 km.-re feküdt, utóbbit pedig maholnap egészen május végéig elzárja a jég. Oroszországot fejletlen ipara nem volt képes hadianyaggal ellátni, francia-angol segitséget pedig a Dardanellák elzárása után csak a fent megnevezett két kikötő utján kaphatott, ami a hadianyaggal való ellátást rendkivül megnehezitette. A török intézkedés tehát a központi hatalmakhoz való baráti közeledés jele volt.

VI. fejezet.

Az őszi támadó hadjáratban

A SAN MENTI HARCOK.

1914. október hó 4.-től november hó 4.-ig.
A haditervek és az általános helyzet.

A mindjobban kibontakozó és most már teljes erejével érvényesülő orosz tulerővel szemben a magyar—osztrák haderő magára maradva meg nem állhatott. Már pedig a nyugati harctérről nyujtandó német segitséggel számolni nem lehetett, hisz elég gondot okozott ott a francia üldözés megállitása, másrészt mert a német fővezérlet a döntést ezután is nyugaton kereste, ugyancsak erősitésre szorult.

A szerb harctérről sem lehetett erőt elvonni, mert minden észszerü megfontolás ellenére, ezen a mellékhadszintéren, szeptember 7.-én Potiorek támadásba kezdett. Segitség tehát csakis Hindenburg győzedelmes hadseregétől volt várható és most ebben nyilvánult meg a tannenbergi és mazuri győzelmek nagy jelentősége.

Már az általános visszavonulás elrendelésének pillanatától kezdve Conrád sürgette a német haderő segitségét. A német Woyrsch féle hadtest, az 1. hadseregünk kötelékében, már tevékeny részt vett a Lublin előtti harcokban. Conrád most azt kivánta, hogy a németek — Krakkó területén kirakodva — legalább még két ujabb hadtestet bocsássanak a rendelkezésére. A hosszas távirati tárgyalás egy positiv és egy negativ eredménnyel végződött. Positiv eredmény volt az, hogy a német fővezérlet a segélynyujtáshoz hozzájárult és a keletporoszországi 8. hadsereg zöméből megalakitandó 9. német hadseregnek — Conrádtól függetlenül, német vezérlet alatt — a magyar—osztrák seregekkel való együttmüködését rendelte el. Negativ eredménynek kellett tekintenünk azt a szomoru tényt, hogy a belső vonal óriási előnyeinek kiaknázását biztositó közös és egységes vezérlet nem jött létre, még csak a keleti harctéren sem, sőt a német keleti hadseregeken belől sem, mert a 8. német hds. a 9.-től független maradt.

A 9. német hadsereg ereje, Hindenburg vezérezr. vezetése alatt és Ludendorff tbk. vezérkari főnöksége mellett mintegy 14 gyalog és 1 lovas hadosztályt képviselt.

Mindkét hadvezetőség (Hindenburg és Conrad) felfogása megegyezett abban, hogy a »támadás« az egyedül célravezető cselekvés. Amig azonban Hindenburg azonnal támadhatott, mert csapatainak győztes és emelkedett hangulata ezt természetesnek vette, addig a visszavonulás alatt is sokat szenvedett magyar—osztrák hadseregtől támadást kivánni merész elhatározás volt.

A hadmüveleti cél és irányok tekintetében Hindenburg és Conrad egymással már szöges ellentétben állottak. Hindenburg a 9. német hadsereggel Posen környékén akart felvonulni, hogy az oroszoktól kiüritett és igy szabadon hagyott vonalon Varsó-ra támadjon és ugy ezt, mint a Visztula vonalát kézbevéve, az orosz seregeket északról hatásosan átkarolja. Ez a terv a veszélyes összezsuffolódásra vezető és a sok véráldozatot követelő arctámadás helyett, az ugyancsak támadó orosz seregeket oldalba találta volna. Az események Hindenburgnak adtak igazat.

Ezzel szemben Conrad a közvetlen csatlakozást követelte. A német hadvezetőség végül is a középutat választotta és úgy döntött, hogy a 9. német hadsereg Krakkó-tól északra vonuljon föl, aminek befejeztével a m.—o seregekkel karöltve a támadás azonnal és ugy induljon meg, hogy a 9. német hadsereg jobbszárnyával Kielce-n keresztül haladjon, Kielce és a Visztula közötti területen pedig Conrad a német Woyrsch hadtesten kivül az 1. hadseregtől 5 vagy 6 hadosztályt irányitson. (A hadmüveletek folyamán ez a rész viszszatért a Visztula jobb partjára, majd később az egész 1. hadsereg átkelt a balpartra.)

Conrad és Hindenburg között létrejött megegyezés alapján kialakult végleges haditerv szerint az »osztrák« haderőkkel való együttmüködésnek vezetőgondolata az volt, hogy amig a 9. német hds. a m.—o. erők ellen előnyomuló orosz seregeket, Lublin irányába való előretöréssel — északról, addig Conrad a 2. hds.-gel délről karolja át, az 1. 4. és 3. seregeivel pedig arcban támadja meg.

A 22. számu vázlaton is ábrázolt haditerv tehát, abban a föltevésben, hogy az orosz főerők a Visztulától délre, vagy annak mindkét oldalán fognak előrenyomulni, az orosz seregeknek két oldalu átkarolását célozta. A terv jó, ha az orosz a csapdába belemegy. Azonban nem ez történt.

Iwanow tábornok, az orosz délnyugati erők főparancsnoka, valóban a Visztulától délre tervezte a támadás folytatását, egyelőre azonban a főerővel San-Przemysl—Stary Sambor vonalában megállt, hogy mindenekelőtt veszteségeit, az anyagot pótolja, hosszúra nyúlt hadtápvonalait rendezze, lövőszerrel magát ellássa és csak előretolt osztagaival nyomult előre a Wisloka vonaláig.

A franciák közben az oroszoktól mind hevesebben követelték a közvetlenül Berlin irányába megindítandó hadműveleteket. Az orosz cár fogadalmat

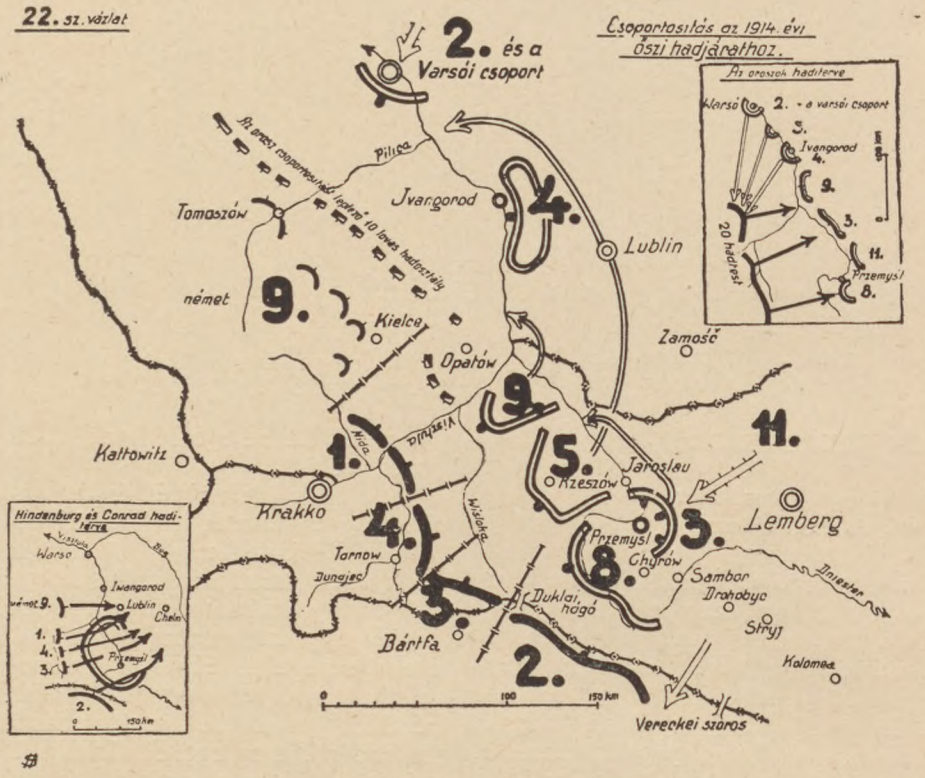

is tett, hogy amint a galiciai magyar—osztrák seregek ereje megtört, az orosz seregeket teljes erővel Németország ellen forditja, ezért most Miklós nagyherceget ebben a szellemben való közbelépésre utasitotta. Chelm-ben az orosz seregek vezéreivel megtartott két tanácskozáson, a vett hirek és egy elesett német tisztnek kézrekerült följegyzései alapján tisztázódott ellenséges helyzet és terv ismeretében, a 22. sz. vázlaton feltüntetett és az alábbiakban ismertetett orosz haditerv alakult ki.

Az orosz vezérlet abban a megggyőződésben, hogy a III. lembergi csatában teljesen megtört m.-o. haderő a támadásra már képtelen, a galiciai arcvonalon csak a 3. és a 8., valamint a tartalék alakulatokból képzett és Przemysl-t körülzáró 11. orosz sereget hagyta. A német 9. hadseregnek Lodz—Kielce területre való eltolásáról már tudomást szerzett és mert ennek támadását tartotta a legveszedelmesebbnek, vele szemben, a Visztula közép folyása mentén, arcban a 4. és 9. orosz sereget állitotta, a 2., 5. és a Varsó-i csoportot pedig északról való átkarolásra utasitotta és ezzel a 9. német sereg megsemmisitését vélte előkésziteni. Ez a haditerv a Visztula és a San vonala mögött végrehajtandó nagyarányú átcsoportositást követelt, amelyhez azonban a Lublin—Ivangorod—Varsó-i vasútvonal rendelkezésre állt. Az orosz hadvezetőség azzal számolt, hogy — a San torkolattól Lodz környékéig 10 lov. ho-lyal leplezett, Keletporoszország felé az 1. és 10. orosz hds-gel, a déli szárnyon pedig, Magyarország felé, a 8. hds-gel biztositott — egész átcsoportositást október 10.-éig befejezheti.

A hadműveletek súlypontja tehát az északi szárnyra, Ivangorod és Varsó területére helyeződött át és amint az orosz vezetőség, épúgy a németek is, egy elesett orosz tisztnél talált intézkedésből pontosan értesültek az orosz tervekről, azonfelül az orosz hadvezetőségnek szikratávirón leadott rendeleteit felfogva, a rejtjeleket minden esetben megfejtve, ugyancsak pontos tájékozódást nyert mindkét hadvezetőségünk a készülő orosz eseményekről. A kifejlődött hadműveletek egy versenyfutást mutatnak az átkarolásért, a túlszárnyalásért, amelyben az oroszok előnyét márcsak azért sem lehetett behozni, mert a mi oldalunkon a közlekedési vonalak hiánya ezt lehetetlenné tette.

*

A következő hadműveletekben hadosztályunkkal a 4. hds-en belül, ismét a XVII. hadtest kötelékében harcoltunk. Vezérünk ezúttal József Ferdinánd főherceg volt, akinek vezetése alatt vivtuk az Uhnów—Zagajne közötti első harcainkat. Lovag Auffenberg Móric gyalogsági tábornokot a 4. hds. vezetése alól azzal a nem mindenben helytálló indokolással mentették föl, hogy a Komarów-i csata sikerét a HFP-nak túlozva jelentette és ezáltal azt a szerencsétlen kimenetelü III. Lemberg-i csata elfogadására késztette! Továbbá a III. Lemberg-i csata eseményeinek súlya alatt összeroppant idegállapota megakadályozta volna tehetségének teljes kifejtését, végül a hadseregfőparancsnoka azt a benyomást nyerte, hogy Auffenberg kételkedik a végleges győzelem kivivásában!

Auffenberg amikor betegségére hivatkozva a 4. hds. vezérletét a »győzelemhez szokott« főhercegnek átadta, hadseregétől elbúcsúzott. Büszke öntudattal hivatkozott a rövid mult diadalmas napjaira, a fénypontot jelentő Komarów-i csatára, majd az ezután bekövetkezett, déli irányba végrehajtott — villámgyors — beavatkozására.

Ezekre a fegyvertényekre való hivatkozása jogos öntudattal történt, mert a Komarów-i csata vezetését ma is igen szép vezéri teljesitménynek tartják, a 4. hadseregnek délre való 180 fokos megforditása és

előtörése pedig a hadtörténelemben páratlan teljesitmény volt.

*

A 4. hadsereg első feladatául azt kapta, hogy általános iránnyal Rzeszów-on keresztül a San-hoz nyomuljon előre és a folyón innen talált orosz erőket verje meg, természetesen — döntően!

Október 4.-én borongós, késő őszies hangulatban az események ujabb fejezete megkezdődött. Odahaza még nyiltak a réten a kerti virágok, itt hullott a havas eső, arcunkba vágta — metsző fájdalmat okozva — a hideg őszi szél. Dermedt ujjaink alig tudták a szárat tartani. Lehúzta, marasztalta az embert, az állatot, a lucskos, feneketlen sár. Mohón fogyasztotta az erőt a sikamlós, csúszós, kátyukkal telitett rossz útvonal. Vigasztalhatatlanul zimankós időben indultunk.

A 41. h. ho-nak — Rzeszów-on át Jaroslau-ra irányitva — a mai napon a Wislok-ot kellett elérnie.

Ezredünk csonkán indult. A 7. és 8. szd Istvánffy őrn. vezetése alatt továbbra is vesztegzár alatt maradt Olszyny-ben. Az 5. és 6. szdból álló fél II. zlj-at Kutassy tj. szds vezette, aki ekkor segédtisztül Király József hdgyot választotta. A 6. szd prsgát, az ezrednél ekkor már közszeretetben álló és »Pimpi« néven becézett, Schlemmer Ödön fhgy vette át. A III. zljat eleinte Silbersdorff Ferenc szds, később pedig ismét Gyenes János tj. szds vezette.

Az 5 h 30 p-kor történt elindulás előtt még ellátták bennünket kenyérrel és téli pokróccal, azután a tartalék élelem adagul szolgáló kétszersült, kávé és húskonzervvel is.

Ezredünk a Sikornica—Swoszowa—Jodlowa-n keresztül vezető menetvonalon, a főcsapat élén haladt, utána az 5/6. hegyi üteg, a 12/II., a 7/II. ágyus osztályok, majd a 20. ezred és mögötte a 12. ágyus ezred pótosztaga következett. Swoszowa magaslatot elérve, a ho. prsg intézkedésre, az 1. és 3. szdainkat az ütegek mellé, azok menetének előmozditására osztották be. A feneketlen sárban a tüzérség ezzel a segitséggel is rendkivül nehezen haladt előre. Ez a két századunk 16-ig maradt ebben a beosztásban és igy az ezr. prsg most már csak a fél I., fél II. és a III. zljjal rendelkezett.

12 h-kor érkeztünk Jodlow-ra, ahol az egész délután szakadó esőben való 6 órai ácsorgás után kaptunk csak engedélyt, a falu keleti részén, a fedél alatti beszállásolásra, keleti irányu biztositással. A tüzérség, a vonat és a konyhakocsik máris lemaradtak, ezért egy tartalék húskonzerv elfogyasztását rendelték el, ami bizony kevés volt és legénységünk a lakósoktól való vásárlással segitett magán.

Mai Mt. 17 km.

Október 5.-én 6 h-kor elindulva, az előző napi sorrendben, Przeczyca—Gorzejowa Dl.—Siedliska Bogusz-on keresztül Grudno-ra meneteltünk. Éjjel-nappal szünet nélkül esett az eső. Menthetetlenül a szó szoros értelmében bőrig áztunk, de beletörődtünk és kibirtuk, mert határtalanul szivós az emberi természet. A menetrend betartásáról az út alatt szó sem lehetett. A kátyukkal, kiterjedt nagy tócsákkal járhatatlanná vált út mellett, itt-ott magán az úton, szerte-széjjel meneteltünk, ahogy éppen előre haladni birtunk, de mentünk, azonban a vonatok már vánszorogni se birtak. A hadosztály lőszeroszlop prnka már azt jelentette, hogy menetét folytatni nem tudja, mert az utak tele vannak elakadt vonatrészekkel, de mihelyt alkalma nyilik, iparkodni fog a ho-t utolérni. Lovak már alig voltak használhatók és hogy milyen nehézségekbe ütközött a fogatos járművek előrehaladása, annak megvilágitására fölemlitjük, hogy a 7/II. tüzérosztálynál a mai menet alatt a túlerőltetéstől 10 ló elhullott, 5 ló pedig koraellett.

Grudno-ra 15 h-kor érkeztünk. Utánszállitás hiányában helyszini vásárlás utján kellett magunkon segiteni. A legénység nyers húst és burgonyát kapott, amelyet mindenki maga főzött meg és ezért az egész falu ki volt világitva a számtalan apró főzőtűz fényétől. Pajtákban elhelyezkedve, fedél alatt háltunk. Mai Mt. 19 km volt.

Október 6.-án Kamieniec melletti kereszttől—Mala—Lipowiec Glinik—409-es háromszögelési ponton keresztül, erős hidegben, darával vegyes esőben, hegynek föl — völgynek le, csúszós, feneketlenül sáros menetvonalon 17 h-kor érkeztünk az alig pár házból álló Budzisz-ra. A 24 km-es menetben a legénység annyira kimerült, hogy főzés és étkezés nélkül nyomban pihenni tért. Kirendelt emberekkel a földekről burgonyát szedettünk és azt meg is főzettük ugyan, de ez már csak éjjel 1 órára készült el és ezért az elosztásához nagyon kevesen jöttek.

Október 7.-én még csak pirkadt, amikor már indultunk. Dl Bystrzyca—Wisniowa—Wola Zglobienska—Niechóbrz-on keresztül vezető menetvonalon 17 h-kor érkeztünk Raclawowka-ra, ahol egy óra hosszat várakoztunk az eligazitásra és azután a Kutassy fél zlj a Zabierzów-i kastélyban megszált ho. törzs biztositására Zabierzówra menetelt és ott is éjjelezett, a ½ I. zlj az ezredtörzzsel Niechobrz-on, a III. zlj pedig Raclawowka-n szállt laktáborba.

Schranz István szdst 39 fokos lázzal a mai napon kórházba szállitották.

Ezredünknek mai Mt-e 21 km.

*

Még reggel, alighogy elindultunk, az északi irányból ágyudörgés hallatszott. A bal szomszéd 13. Landwehr ho. harcolt a 7. és a 3. doni kozák, valamint a 3. kaukázusi lovas hadosztályoknak lóról szállt részeivel, amelyek rövid ellentállás után, 6 löveg visszahagyásával, visszavonultak.

Menetközben értesülünk a lakosságtól, hogy tegnap még a mi menetvonalunkon is egy nagyobb lovastest volt északi irányba visszavonulóban. Arról is beszámoltak, hogy az oroszokat vérhas és tifusz tizedeli, az élelmezésük pedig igen gyatra.

*

Az orosz seregek általános helyzete ezideig még meglehetős homályban volt, mert a légi földerités — a rossz időjárás miatt — két napig nem működött és úgy Conrad, mint Hindenburg csak a kémhirekre, de még inkább az orosz hadvezetőség szikratáviratainak felfogása utján szerzett hirekre támaszkodhatott. Az utóbbiak azonban valóban jó adatokat szolgáltattak, ezekből minden kétséget kizáróan megállapitható volt az orosz seregeknek a San és Visztula mögött végrehajtott átcsoportositása, valamint az is, hogy a két folyó-vonal előtt csak kisebb gyalogsági erők, továbbá csak a leplező és földeritő lovas testek állottak. Igy történt, hogy Hindenburg a Visztulától Ny-ra mind-

össze csak két lövészdandárral találkozott. Ezeket Opatów-nál szétverte ugyan, de ekkor már nyilvánvaló volt, hogy a tervezett átkarolásról most már szó sem lehet és igy a mai napon mind a két vezér új elhatározás előtt állott.

Hindenburg ekkor két hdt-et küldött Iwangorod elfoglalására, seregének többi részével pedig Varsó felé fordult, hogy az oroszoknak e két erődítmény védelme alatti kibontakozását megakadályozza. Ezzel azután ezen a szárnyon megkezdődött a már emlitett versenyfutás a túlszárnyalásért.

Conrad nagy optimista volt. Messzeható tervein mit sem változtatott.

*

A mai nap eseményeinek leirása igen hiányos lenne, ha megfeledkeznénk Przemysl hősi védőinek küzdelmeiről. Przemysl a Dunajec—Biala vonalra való visszavonulásunkkor magára maradt. A védők feladata röviden és velősen mindössze annyi volt, hogy: »a vár a végsőkig tartandó.« A várat az oroszok szeptember 22.-től kezdve fokozatosan körülzárták. Október 2.-án Brussilow, az orosz 8. hadsereg vezére, a várat megadásra szóllitotta. A várparancsnok — Kuzmanek altb. — ezt ridegen visszautasitotta, amire az oroszok 5.-én megkezdték a vár erőszakos elfoglalását célzó támadásaikat. Ma este ezek a harcok az oroszok teljes kudarcával és véres veszteségeivel befejeződtek.

Przemysl-t védő mozgósereg magvát Tamássy Árpád altb. vezetése alatt álló 23. honvéd hadosztály képezte. A ho. vk. főnöke Révy Kálmán vk. őrnagy volt. A várban levő többi csapat magyar népfölkelő, menetalakulatok és munkásosztagokból, valamint három osztrák Landsturm dandárból állott. A védő sereg legnagyobb részt tehát a magyarok soraiból került ki. A vár maga hiányosan fölszerelt korszerütlen épitmény volt és mégis, ez a vár volt a világháborúban az első, amely ellentállt az ellenséges támadásoknak, világraszóló dicsőséget szerezve a »magyar honvéd« névnek.

A vár hadászati szerepét — a Világháború 1914—18. c. műből idézve — Cserkaszow orosz tbk igy jellemezte: »Przemysl vára nemcsak elegendően biztositotta az erősen megrendült m.-o. hadsereg visszavonulását, hanem még fel is tartóztatta az oroszok előnyomulását Krakkó felé, amennyiben eleinte három hadsereget lekötött (3., 5. és 8.-at), később pedig 8 hadosztályt. Igy megbénitotta az orosz hadműveleteket, mig a m.-o. csapatok megvárhatták a németeknek Krakkóra való érkezését, hogy azután egyesült erővel uj hadműveleteket kezdjenek. Az egész világháború tartama alatt, az összes hadszintereket beleértve, ez volt az egyedüli eset, hogy egy vár magára hagyatva, ily nagy szerepet játszott és a hadászati helyzetet teljesen megváltoztatta.« Ebből láthatjuk, mit köszönhetünk Przemysl hős védőinek, akiknek tettei magyar dicsősség, honvéd siker! Emlékezzünk rá.

Október 8.-án előttünk ellenség nem mutatkozott, de a szomszéd 13. Landwehr ho. ma is harcban állott. Már korán reggel hallottuk az ágyuk dörgését. Hounknak mai feladata: »Előnyomulás! a 13-as Landwehrek harcának lehető támogatása.«

5 h-kor indultunk és a terepen át, keleti irányba, Tyczyn felé nyomultunk előre. Nem kellett az iránytű, mert a felkelő vérpiros napnak vettünk irányt és csak arra figyeltünk, hogy a dombok tetején maradjunk. Az észak-délnek húzódó Rzeszów-i vasúti töltést elérve, rövid időre megállapodtunk, majd átkeltünk a Wislok-on. Itt vettük azt a parancsot, hogy Lany keleti kijáratánál készültségi állást foglaljunk el, amit 11 órára teljesitettünk is. Ezen a napon kivételesen szép napsütéses őszi nap volt. A magaslatról szép tüzijátékban gyönyörködtünk. A 13-as Landwehr ho. tüzérsége vivott párbajt az orosz tüzérséggel. A mintegy 8—10 üteg mérkőzésében ezuttal a saját tüzérségünk fölénye szembetünő volt. »De mért oly magasak a robbanási pontok,« kiálltott föl Pauer őrn, aki mindent észrevett. Lassan ez a látványosság is megszünt.

19 h 30 p-kor ezredünk a további menethez gyülekezett, hogy a kiutalt éjjelezési helyére, Chmielnik-re vonuljon. Sötét este volt, mire elindulhattunk és a hátralevő 7 klm-nyi utat, az éjjeli menettel járó ezer surlódás között, 22 h-kor tudtuk befejezni. Az elszállásolás nem ment simán, mert a nagy kiterjedésü falu jó része már lovassággal és sebesültekkel foglalt volt. A pajtákat átjárta a hideg szél, fáztunk, alvásról, mégkevésbbé pihenésről, szó sem volt. A csapatot mi sem teszi hamarább tönkre mint a folytonos éjjeli menetek. Más egy jól fütött szobából azt elrendelni, mint azt végrehajtani. Ilyen körülmények között minden csapat éjjelezzen ott, ahol a sötétség beálltakor van, a legközelebbi házakban, vagy sátor alatt, mert még mindig jobb szükségszerűen rosszul, mint époly rosszul 2—5 órai éjjeli menet után. A meneteléssel eltöltött idő alatti nyugalom és alvás másnap azután hiányzik és csak a csapat ellentálló képessége szenved. Ismét csak utalunk a Zurawa-i állásban kiadott utasitásokra és láthatjuk micsoda ür tátong, a tények szülte felismerés és a gyakorlati vezetés között; mennyire csak a lelkiismeret megnyugtatását célzó, de a csapattal való együttérzést nélkülöző, értéktelen rendelkezés volt ez, amelyet maga a felsőbb vezetés egy pillanatig sem tartott szem előtt, vagy annak betartását éppen ő tette lehetetlenné.

Este felé újból megeredt az eső. A vonatok távolléte miatt élelmezésről szó se lehetett, a falu pedig kiélt volt. A tisztikar saját pénzén vásárolt a legénység részére némi túrót és kenyeret, amit csak reggel lehetett kiosztani, amiből azonban csak alig egy-két falat jutott fejenkint.

A reggel 5 h-tól este 22 h-ig végrehajtott Mt. 20 km!

Október 9.-én az ezredprsgot, két napra, kis sirai Sirchich Béla alezr. vette át. A 82. ddrnak mai első feladataként 8 h-ra Chmielnik és a 250-es magaslat között támadáshoz csoportosulva Chodakówka-ra kellett előnyomulnia, hogy a 13. Landwehr ho. harcait támogassa. Abban az esetben pedig, ha ellenség nem mutatkozna, Albigowa-n át Markowa-ra kellett útját folytatnia. Ezredünk az I. zljjal az első vonalban, harchoz tagozódva a terepen át haladt Hanzlówka templom tornya irányába. Láncut-ra vezető országutat elérve, Chodakówka-tól nyugatra fekvő 246-os háromszögelési pontnak vettünk irányt. A kitünő kilátást nyujtó magaslatról az ellenségnek nyomát se láttuk, tehát a további menet célunk Markowa volt. Chodakówka nyugati szegélyén egyelőre azonban készültségi állásban étkeztünk. Késő délután fölkerekedtünk és már az esti szürkületben értünk Albigowa-ra, ahol a ho. menetoszlopba sorakozott. Itt kaptuk meg — 20 h-kor — az éjjelezésre szóló parancsot, amely szerint

ezredünk részére Gac templomától K-re fekvő házcsoportot utalták ki éjjelezésül.

Albigowa—Markowa—Gac—Bialoboki falvak tulajdonképen 9 km-es hosszuságban, az út mindkét oldalán elhelyezkedett ritka házsorból állanak s ezért reánk még egy kinos, a gyalogost és lovasitottat egyaránt kimeritő, ujabb éjjeli menet várakozott, mert csak a 20. és 32. ezredeknek a menetbe való besorolása és elvonulása után indulhattunk. Ekkor pedig már dermesztő hideg és vaksötét éjszaka volt.

Majd minden házban visszamaradt oroszok húzódtak meg, akiknek összegyüjtésével senki se foglalkozott, mert különben az éj folyamán elhelyezési körletünket nem értük volna el.

24 h-kor a ½I. és III. zlj Gac templomától K-re fekvő házakat kapta szállás körletül, a ½II. zljat pedig a ho. prsg biztositására Bialoboki-ra rendelték, ahol a ho. törzs minden férőhelyet már elfoglalt és igy a Kutassy fél zlj az éjjelt csurom vizesen, térdig sárosan, kimondhatatlanul elfáradva, az utcán töltötte!

Ezredünk mai Mt-e egy ujabb menettel súlyosbitott 29 km volt, pedig már kezdtünk az ellenség elé érkezni.

Október 10.-én Gac templomától 5 h-kor indulva a ho. Urzejowice—Lapajówka—Zarzece menetvonalat véve irányul egy oszlopban haladt.

Ezredünk az élen menetelt. Az elővédül kiküldött III. zljunk — a tájékozást megnehezitő, hullámos és kifejezéstelen dombvonulatok között — útját tévesztve Debów felé fordult, amiben a főcsapat is követte. Schamschula tbk a tévedést fölismerve, a főoszlopot a terepen át a helyes irányba terelte, Szabó alezr-nek pedig — mert előljárőrével ekkor már Debów-ot elérte — megengedte, hogy Debów—Wojciechówka-n keresztül csatlakozzék az ezredhez. (A Mleczka patak vonalában sorra került ütközetben a III. zlj helyzete kedvezőnek bizonyult, ezért az eltévedés csak előnnyel járt.) Uj elővédül Pauer őrn. prsga alatt a ½I. és a ½II. zljból álló csoport rendeltetett előre. Még mielőtt ez a csoport a megfelelő tagozódást fölvette volna, hozzá érkezett Hautzinger Gusztáv vkb. fhgy, aki az elől lévő viszonyokról már személyesen tájékozódott és értesitette Pauer őrnagyot, hogy a Mleczka patak keleti magaslatait ellenséges erők megszállva tartják. Pauer őrn. ekkor csoportjának elővédjéül a 2. szdot rendelve előre, a főoszloppal egy dombvonal mögött akarta annak térnyerését bevárni, amikor Zurawiczki magaslatairól tüzérségi tüzet kapott. Az első páros gránát 9 h 25 p-kor a csapattól jobbra csapódott be és ezzel megkezdődött

AZ URZEJOWICEI-CSATA.

Pauer őrn. ekkor, úgy a ½I., mint a mögötte haladó Kutassy fél zlj szdaival oszlopvonalban, 200 lépés szélességű és 400 lépés mélységi távolságra sakktábla szerűen szétvonva haladt előre.

Az ellenséges tüzérségi tűz közben tovább működött, de mindig csak 2—2 lövedékkel, amiből teljes bizonyossággal arra lehetett következtetni, hogy az ellenségnek csak egy üteg szakasza van, két ágyúval. Előhaladás közben a ½II. zlj rajvonalba ment át, majd futólépésben elérte Urzejowice keleti szegélyét.

Ezután a falut harcolva keresztül kutatták, az ellentálló oroszokat lefegyverezték, az elbujtakat a padlásokról, széna és szalmakazlakból kipiszkálták. Nagyot mulatott legénységünk, amikor a kézre került oroszok — rettentő bosszútól félve — térdenállva könyörögtek életükért. A falun áthaladva a vasúti töltés mentén állást foglaltak. A ½ I. zlj hasonlóképen elérve a falut, ugyancsak elővigyázatosan átvizsgálta a támadó sávjukba eső részt, a kastélyt és a mellette levő majort, de amint a falu keleti szegélyére érkezett, a Mleczka tulsó oldaláról heves gyalogsági tüzet kapott. A 2. és 4. szd erre az urasági park fái és bokrainak takarása alatt fejlődött tűzharchoz, azonban Pauer őrn. közbelépett és őket az ideális födözéket nyujtó töltéshez rendelte előre. A jól kivehető ellenséges állások 1400 lépésre lévén, Pauer őrn. a tüzelést beszüntette és csak a géppuskákkal adatott időnkint 50—50 lövésből álló sorozatot. A Mleczka patak erősen megduzzadtan rohant medrében. Átgázolhatatlan volt. A hidat pedig az oroszok fölégették.

Időközben a saját tüzérségünk is felfejlődött és mérsékelten lőtte az ellenséges állásokat.

Az ekkor kifejlődött helyzetet ábrázoló 23. sz. vázlatból is kivehető, hogy a támadás erőszakolása nem volt kivánatos, sem célravezető, mert a 19. ho. átkaroló támadásának érvényesülése a helyzetet amúgy is eldöntötte. Erre vártunk és ezért az egész nap mérsékelt tűzharcban telt el. Éjjelre a zászlóaljak csak figyelőket hagytak a Mleczka mentén, maguk a csapatok a faluban fedél alá huzódtak. A nap folyamán a ½ I. zászlóalj 3 halott és 16 sebesült veszteséget szenvedett.

Ezekkel a harcokkal kapcsolatban megemlitjük, hogy Urzejowice-be — még a mi beérkezésünk előtt — egy földeritő huszár osztag volt irányitva. Ezt az osztagot a kárpáti harcokban ezredünkhöz beosztott, most pedig a ho. eü. intézethez tartozó dr. Benárd Ágost ezredorvos vezette. Ősi magyar virtussal telitett vére hajtotta az ily vállalatokban való részvételre, s ezuttal is, orvosi munkája hátul nem lévén, önként jelentkezett erre a földeritő szolgálatra. Hallatlan vak-

merőséggel és igen ügyesen vezetve csapatát benyomult Urzejowicebe, ott egy orosz tábori őrsöt foglyul ejtett és megkezdte a faluban tartózkodó orosz erők felgöngyölitését. A túlerő óvatosságra intette, de amire ezredünk a faluba ért, már mintegy 300 főnyi orosz foglyot ejtett.

A III. zlj a nap folyamán, az ezredtől elszakadva külön harcot vivott. Debów-on keresztül elérte Wojciechówka-t, ahol Szabó alezr. parancsot kapott, hogy oldalozólag, de ha lehet átkarolólag támadjon. A zlj 10 h 55 p-kor a falu szegélyén — a 10., 11. és 12. századdal tűzvonalban, a 9. századdal tartalékban a balszárnyon kivül — harchoz fejlődött, azonban nyomban kitünt, hogy az oroszok a vele szemben levő magaslatokat is megszállták és igy a zlj már az elindulás pillanatától kezdve mérsékelt tüzérségi, de igen erős gyalogsági tűzben haladt előre, még pedig a békegyakorlatoknak megfelelő legtökéletesebb rendben.

Ma sem lehet elfeledni azt a képet, amint messze a szakasza előtt haladva Wohlberg Mór t. hdgy egy gyalogsági ásót arca előtt tartva, annak csalhatatlan védelme alatt, kérlelhetetlen szigorral csapott le minden honvédre, aki a legteljesebb igazodásból akár csak egy lépéssel is hátra maradt. Közben a zlj azt a parancsot kapta, hogy óvatosan nyomuljon előre, a tölténnyel pedig takarékoskodjék, mert ennek pótlásáról egyelőre szó sem lehet! 12 h-kor ezt a parancsot megerősitette egy ho. prsgi rendelkezés is, amely arra is figyelmeztetett, hogy a tőlünk jobbra haladó 19. hadosztály támadásának eredményéhez igazodunk, tehát a támadást nem kell elsietni.

A zlj azonban a semmi fedezéket sem nyujtó nyilt terepen nem maradhatott, ezért még az Uleczka pusztától nyugatra fekvő völgybe nyomult előre és ott magát beásta. Ebben a vonalban azután kitartott és 19 h-kor kiküldött ütközet előőrsökkel biztositva, itt is éjjelezett.

Mai Mt. harccal egybekötött 11 km.

A sötétség beálltával a 20. ezred utászosztaga és a ho.-hoz beosztott 6/6. szappőrszázad, a vasútállomással szemben, bürük készitéséhez látott.

A mai napon meghalt Károly — Románia királya. Amig élt, személye biztositék volt, hogy Románia a semlegességét megőrzi és velünk szemben fegyverrel nem fog föllépni. Az új uralkodót, I. Ferdinandot, minden egyébtől eltekintve, felesége révén a családi összeköttetések is az angol és orosz udvarhoz fűzték. A háborús pártot képviselő Bratianu befolyása hatalmasat lendült, szabadon érvényesült és Románia, Erdély megszerzésének reményében, most már — rabló politikájához hiven — csak az alkalmas és biztos közbelépést szolgáló helyzet kialakulását várta, addig pedig határozatlan, tartózkodó, a konc nagysága felett alkudozó magatartásával lesben állt.

Október 11.-én 1 h 30 p-kor a 20. ezred 1. szda az elkészült bürükön nyomban átkelt a Mleczka tulsó partjára és megállapitotta, hogy az ellenség állását már elhagyta, az állásban még visszamaradt oroszok pedig megadták magukat. Ezt megelőzőleg, az általános szándék értelmében, támadásra vonatkozó intézkedések érkeztek, amelyek azonban az oroszok visszavonulása következtében kivitelre már ugyan nem kerültek, de az annak alapján végrehajtott csoportositás az üldözésnek vált alapjául.

Az előnyomulás két oszlopban történt. A déli oszlopban Schamschula tbk parancsnoksága alatt a Pauer csoport, a 20. ezred két és fél zlja, a 12/I. zlj és a 6/5. hegyi üteg menetelt. Az északi oszlopban Szabó alezr. vezetése alatt a 31/III. és a 32/III. zlj, valamint a 6/6. árkász szd haladt.

4 h-kor Pauer őrn. azt a parancsot kapta, hogy az utászok által elkészitett hidon átkelve az orosz állásokat Zurawicki-nél támadja meg. Pauer őrn. még tegnap este két sertést vásárolt és ezeket a szakácsokkal az éj folyamán megsüttette. A parancs érkeztekor éppen a kiosztása kezdődött és ezért az éhes szdok gyülekezése nehezen haladt és csak az izletes falatok teljes szétosztása után fejeződhetett be, amin nincs is mit csodálkozni. Azért

6 h-kor a Pauer csoport már átkelt a Mleczka-n és a tőle északra előnyomuló 20-asokkal összhangban, harchoz fejlődve elérte a Zurawicki—Lapajówka-i magaslatokat. Az orosz állások mögött mintegy 90 főnyi fegyvernélküli orosz katona állott. A csoportnak megbizottja jelentette Pauer őrnagynak, hogy ők lengyelek és nem akarnak tovább ellenünk harcolni. Megadták magukat. Hatalmas mellkasú vidám legények voltak ezek, rajtuk ugyan a háború fáradalmainak nyoma sem látszott. Ezután a Pauer csoport még harcalakzatban haladt át a Lapajówka-tól északra fekvő erdőn és annak szegélyén megállt. A Lapajówka-i erdőszegélymentén ho.-unk a Jaroslau előtt védelmi állást foglalt ellenséges erők megtámadására újra csoportosult, majd

14 h-kor, támadásra indult. Északon és délen, ameddig a szem ellátott harcalakzatban fejlődött csapatok vonult előre. Hátborzongatóan impozáns látvány volt. Néha-néha kibukkant a már leáldozó-félben levő nap rőt fényű, sápadt korongja. Rávilágitott Tywonia falu égő házcsoportjára, a füstfelhőbe burkolt Jaroslau-ra, ahol hatalmas lángnyelvek törtek az égnek, jelezve az orosz visszavonulás évszázados vandal methodusát. A középületek, a tiszti kaszinó, a laktanyák estek áldozatul az orosz utóvédek gyujtogató szenvedélyének.

18 h-kor az előnyomulásunk alatt Jaroslau irányából állandóan hangzó harci zaj megszünt. A délről előnyomuló 10. és 19. hadosztályok csapatai az ellenséget már elűzték. Az oroszok a San mögé vonultak vissza, de még volt idejük a San-on átvezető kőhid felrobbantására.

A Rzeszów—Krakko-i kettős vágányú vasútvonalat elérve, a rajvonalakból menetoszlopok alakultak. A zlj sgtek, Schlemmer fhgy vezetése alatt, boldog reménységgel siettek előre a kiutalt szálláskörletek szabályozására, az elhelyezés elrendezésére. A műúton hig, bokán felüli sárban csakhamar a csapat is elindult. A város szélén a lakósság örömmel fogadta a bevonuló csapatokat, cigarettát és kalácsot kinált.

20 h-kor a Pauer csoport Jaroslau-ban a szálláskörletébe érkezett. Eleinte vaksötét volt a város, de hamarosan működésbe lépett a gázgyár és lassankint itt is, ott is kigyultak az utcai lámpák. Szinte megcsodáltuk, de most már bizonyos, hogy városba érkeztünk.

A ho. prsg az út menti kolostorba szállt. A ½ II. zlj a főreáliskolába, géppuskás osztaga pedig a mellette levő kertes épületbe került. A ½ I. zlj-at ugyancsak egy két emeletes épületbe szállásolták el, a tisztikar pedig a Hotel City szállodában nyert elhelyezést. Fejenkint 3 korona napi átalányért még lepedőt, tiszta huzatot is kaptak. A tiszti szolgák fűtő anyagot »sze-

reztek« és csakhamar minden kényelemmel ellátva jutott mindenki az éjjeli nyugalomhoz. Minden kávéház, étterem, üzlet természetesen zárva volt, de a magyar honvéd leleményessége mindent fölfedezett. Azután hamarosan előkerültek a hathatós közvetitők is. Nem volt a városban semmi, de a közvetitő faktorok útján minden kapható volt. Még fehér kenyér, szardinia, sőt paprika is. Persze sok mindent kellett volna pótolni és aki nem hiszi, az nézze meg Király hadnagy naplóját, mint tudott elfogyasztani két ember — rekord idő alatt — 10 doboz szardiniát 4 vekni fehér kenyérrel. Ha nem is felülmulhatatlan, de figyelemre méltó teljesitmény — vacsora előtt. Ennyi gyönyörűség közben mit számitott, hogy a város egyrésze még égett, hogy sűrűn hullott az orosz srapnell, meg a gránát.

Ugyancsak a Hotel City-be volt elszállásolva az ezredtörzs és a ddr prsg Schamschula tbkkal és a »legvitézebb vezérkari-val« Hautzinger fhggyal együtt.

A III. zlj-unk 8 h 30 p-kor kezdte meg előnyomulását és Maczkowka-n keresztül, minden ellenséges ellenhatás nélkül Kruhel Pawlosiowski-ra menetelt, ahol 18 h 20 p-kor laktáborba szállott.

Ezredünk mai Mt.-e 19 km volt.

A JAROSLAU KÖRÜLI HARCOK.

Október 12. A tegnap és a ma délig kapott jelentésekből a 4. hds. prsg azt a benyomást nyerte, hogy az oroszok a San keleti partján ugyan védelemre rendezkedtek be, de csak kevés tüzérséggel rendelkeznek. Ebből viszont arra a következtetésre jutott, hogy a 4. hds-nek a San-tól keletre is csak utóvédekkel lesz dolga és az ellenség a San menti ellenállással csupán csak a tüzérségének és vonatainak elvonulását, a Tanew övön való áthaladását akarja biztositani.

Ebben az esetben pedig nyilvánvaló, hogy a 4. hds támadása annál nagyobb eredménnyel jár, minél hamarább kel át a San-on, mert hisz a felázott utakon bizonyára az oroszok is nagy nehézségekkel küzködhetnek. A hds. prsgot a fenti megfontolásokon kivül már a feladata is erre az elhatározásra sarkalta, mert eredeti feladata szerint egyébként is a Krzeszów—Jaroslau-i vonalból Tomaszów—Rawa Ruska-ra kellett támadnia, sőt a balszárnyról való támadás mielőbbi megindítását a HFP. máris erősen szorgalmazta. A 4. hds. prsg tehát elhatározta, hogy még a mai napon megkisérli a San-on való áthatolást, ezért elrendelte, hogy minden hadtest a maga körletében az átkelés kierőszakolását kezdje meg; a keleti parton történt befészkelés után mindenek előtt a szomszédos csapatok átkelését támogassa, majd erősebb csapatokat küldjön előre, a további előnyomulásra azonban csak a hds. rendezkedése és az anyagi előkészületek befejezése után kerül a sor.

Ebben a széles sávban, sok helyen és igy az erők összefogása nélkül, az alapos előkészités hiányában történő átkelés csak akkor sikerülhetett, ha az oroszok valóban nem szándékoztak volna a San vonala mentén kitartani. Megint csak az ellenkezője történt.

Ma délután, a fenti rendelkezések szerint, a 20. ezred II. zlj-ának kellett volna hirtelenében átkelni, de amint a San partján felvonult és tüzét a szemben levő orosz állásokra megnyitotta, erős erős ellenhatás keletkezett, ami világosan megmutatta, hogy az átkelést csakis komoly és alapos előkészités után lehet megvalósitani. Mai napon tehát a San partján egyéb jelentős esemény nem történt.

Ezredünk az egész napon át — mint ho. tartalék — élvezte a nyugalmat, a pihenést. A város adta lehetőségek kihasználásával mindenki az elveszett és hiányos felszerelését, ruháját és fehérneműjét iparkodott kiegésziteni. Az akkori naplókat böngészve azt láttuk, hogy a nap legnevezetesebb eseménye egy cukrászda fölfedezése volt és a nap a torták tömeges rendelésével kezdődött. Nagy ujság és kellemes meglepetés volt, mert a lakosság minden üzletet bezárt és a készleteket eldugta. Igy azután nagy gondot okozott egy ünnepi vacsora összehozása, pedig a mai napon Pauer őrnagy nevenapja volt. Dehát azért se a kosztban, annál kevésbé az igaz szivből jövő jó kivánságokban nem volt semmi hiányosság, az ünnepies est mindkét szempontból gyönyörűen sikerült.

A III. zlj készültségi helyzetben Kruhel Pawlosiowskiban pihent. A tüzérséghez beosztott 1. és 3. szd zlj-ához bevonult. Felszabadult a tüzérek mellett teljesitett terhes vontató szolgálat alól, hogy azután sokkal terhesebbekre kerüljön a sor. Dehát ki gondolt erre még a mai napon.

Legénységünk részére sikerült hizott sertéseket és bort is vásárolni.

Az Istvánffy őrn. vezetése alatt Olszyny-ben visztegzár alatt visszahagyott 7. és 8. szd helyzete a rendkivül szigorú elkülönités alatt fokozatosan javult. A teljesen legyöngült és erőtlen legénység egészsége azonban még messze volt a teljesen veszélytelen állapottól, amikor Istvánffy őrn. 10.-én a következő — szó-szerint idézett — parancsot kapta: »A fél zlj Szerzinyről jelen parancs vétele után *azonnal* induljon el és Rzeszówon át, de általában Jaroslau felé, igyekezzék a hadosztályhoz bevonulni, akár van a fél zlj-nál kolera, akár nincs. Amennyiben országos járműket csapatszállitásra tud szerezni, a félzászlóaljjal ezeken a kocsikon való szállitás által igyekezzék mielőbb a hadosztályhoz csatlakozni. Nikic altb.«

Az óvórendszabályok erélyes keresztülvitelének köszönhető, hogy a nagyszámú beteg dacára ezideig mindössze 5 ember halt meg kolerában.

A mai napon a fél zlj 34 kolera gyanús, 16 vérhasas, 63 gyomor és bélhurutos, 4 egyéb, tehát összesen 117 beteget visszahagyva, 7 h 30 p-kor gyalogmenetben útnak indult. Mai menetiránya Olpiny—Szerzyny—Joniny-n át Kowalowy volt, ahová 17 h 30 p-kor beérkezvén a fél zlj laktáborba szállt.

Október 13.-án a 20-asok a San partján beásott fedezékeikből gyalogtűzzel, hadosztályunk tüzérsége pedig a 27. ho. 4 ütegével megerősitve, a 19. ho. egész tüzérségével együtt a tűzfölényért küzdött. Nehéz tüzérségünk még távol volt.

Ezredünk III. zlja Sypniewski ezr. prsga alá rendelve, Mistale és Brodowice között 13 h-kor átkelt a San mellékágán, hogy a San főága mentén elfoglalandó állásból egy újabb hidverést biztositson. 19 h-ig a zlj leplezett állásban várta a besötétedést, mert a teljesen nyilt terepen a folyót megközeliteni nem lehetett. Ekkor előbb a 9., majd félórás időközökben a többi század a sötétség leple alatt előrenyomult és a San partján, a medertől mintegy 150 lépésre, a 23. számú vázlaton feltüntetett helyzetet elfoglalva, a lövész árkok kiásásához látott. Megjegyezzük, hogy

a vázlaton feltüntetett vizszintes vonalkázás a következő napi áradás kiterjedését mutatja. A sziget maga teljesen sik volt, de déli irányban fokozatosan emelkedett.

Az ezred többi része mint tartalék a városban maradt, erőt gyűjtött és iparkodott emlékezetessé tenni a Jaroslaui szép napokat. Mint különös esemény fölemlitjük, hogy a ho. bíróság a mai napon 3 kémet fölakasztatott. Nem akadt nézője.

Az Istvánffy csoport a mai napon 3 menetképtelen kolera gyanússal, akiket kocsikon szállitottak magukkal, Lubcza—Demborzyn—Bielowy-n át Strzegocice-re menetelt. Itt megállani és éjjelezni volt kénytelen, mert a legénység az alig járható utakon teljesen kimerült. A vonatot nem is vihették magukkal, hanem az Istvánffy őrn. kénytelen volt Ryglice—Szynwald—Skrzyszów-on át, nagy kerülővel irányitani Pilzno-ra, ami 36 km-es utat jelentett és mert csak 13 h-kor indult, a vonatot ma a fél zlj nem is láthatta. Burgonyával elkészitett húskonzervet kellett elfogyasztaniok.

Október 14.-én kiderült, hogy a San keleti partján huzódó és kiválóan megerősitett orosz védőállásoknak megrenditésére a tábori tüzérségünk már nem eléggé hatásos. Meg kell várni a nehéz tarackokat, amelyeknek beérkezését ma estére jelezték.

Ezredünk Jaroslaui csoportja ma is tartalékban állott. Délután fegyelmezés szempontjából a szdok másfél óráig fegyver és tisztelgési gyakorlatokat tartottak, ezután pedig a zlj prnkok szemlélték meg az elhelyezési körleteket, ami nemcsak szükséges, de jó hatású is volt. 16 h-kor beérkeztek a mozgó konyhák. Nagy örömmel láttuk őket, mert ezek a háborúban kitünően beváltak. Tiz nap óta nem volt a legénységnek rendes élelmezése, csak amit a helyszinen találtunk, vagy amit a tisztikar saját pénzén vásárolt és a legénység maga elkészitett — abból éltek. Ez bizony hiányos volt minden tekintetben.

Ma borpénz és zsoldfizetés is volt. Gazdászati tisztjeink még itt sem tudtak alkoholt szerezni.

A III. zlj ezalatt súlyos és különös izgalmakon ment keresztül. Szép napsütéses nap volt. A lövészárok védelme alatt élveztük a meleget, időnkint aludtunk, amikor úgy dél felé az egerek ezrei lepték el a lövészárkokat, az embereket. Látható rémülettel menekültek minden irányban. Nem tudtuk mire vélni ezt a rendkivüli jelenséget, de egyszer csak a lövészárok északi, mélyebben fekvő részén, parányi kis lyukakon viz kezdett előszivárogni és az árok onnan kezdve kezdett megtelni vizzel. A magasabb részre huzódtunk és élénk tűz védelme alatt jelentést küldtünk hátra, hogy a viz árad, elöntéssel fenyeget.

Az első jelentésünkre azt a választ kaptuk, hogy csak kitartani. Az áradást az ellenség duzzasztással idézte elő. A magasabb prsgok ennek megszüntetésére már intézkedtek. A vizet le fogják csapolni. Azonban délután, amint mindjobban aggódva körülnéztünk, mert mind szükebb térre szorultunk fedezékünkben, északi és nyugati irányban már egy tengert láttunk elterülni. Végül a lövészárokból is kiszorultunk. Szerettük volna az esthomályt bevárni, hogy a teljesen nyilt terepen, annak leple alatt mehessünk hátra, de a további kitartás már lehetetlenné vált. Századonkint egy-egy szakasznak tüntető tüzvédelme alatt, menekülésszerű futással eljutottunk a hidig, de onnan már a Brodowice-re vezető út egyharmadában hónaljig érő vizen kellett átgázolnunk.

A 13. Landwehr ho-lyal való összeköttetés céljából a 9. szd Brodowice-n maradt, a többi pedig Kruhel Pawlosiowski-ba vonult és ott laktáborba szállt.

Az elárasztás természetesen nem duzzasztás műve volt, hanem a Kárpátokban lehullott nagy mennyiségü csapadék okozta és ebben az időben szabályszerüen megismétlődő természetes áradás volt. Ezért, ha a zászlóalj — a lecsapolást várva — még csak egy órát is kitart — odavész.

Ma végre megérkeztek az első legénységi kitüntetések. Ezredünkben az első kitüntetést és pedig I. osztályú ezüst vitézségi érmet Mészáros István 9. századbeli szakaszvezető kapta. Mészáros szkv. minden vállalkozásra, járőr szolgálatra önként jelentkezett. Feladatát minden esetben nemcsak példaadó vitézséggel, de a legnagyobb körültekintéssel és teljes eredménnyel végezte. Az Uhnow-i ütközetben megsebesült szakaszparnoka helyett a szksz vezetését átvette. Haláltmegvető magatartásával a rendkivül súlyos helyzetben előnyomuló legénységébe oly lelkesedést öntött, ami nagyban hozzájárult a siker kivivásához. A következő napok harcaiban — főleg Laszczów-Podhajcenél, veszélyes járőrszolgálatokra állandóan önként jelentkezett és ezek szolgáltatták a jól megérdemelt kitüntetésének alapjait. Mészáros szkv. ezután is a körültekintő, észszerűen vezető és páratlanul vitéz altisztnek ragyogó példaképe maradt. Ezután még több kitüntetésben részesült és úgy a legénységünk, mint a tisztikarunktól is mindig nagyra becsült tagja volt ezredünknek. Mészáros István ma a Vitézi Rend tagja, Veszprémben fényképészeti műterme van és Veszprém városának köztiszteletben álló tekintélyes polgára. Vele egyidőben II. osztályu vitézségi érmet kapott Kukonya János őrmester, Dampf Gyula tizedes, Mészáros Lajos őrvezető, Rácz Gyula és Csiba István honvédek. Dicsérő elismerést kaptak: Neuhaus István tizedes, Mészáros Lajos őrvezető, Kollár Kálmán, Farkas József és Kási János honvédek. Ekkor még bronz vitézségi érem nem volt.

Az Istvánffy csoport a mai napon előbb Pilzno-ra ment. Ott értesült, hogy a hidat a viz elvitte, mire Bielowy irányába fordult és az ottani hidon, a Wisloka-n átkelt, majd északnak tartva Dobrków-ra menetelt és ott éjjelezett. A zlj Pilzno-n semmit sem tudott felvételezni, ezért ma a második tartalék húskonzervet is elfogyasztotta.

Október 15.-én 8 h-kor a dominikanusoknál az ezred szent misét hallgatott. Az ezred helyzete a mai napon változatlan maradt. A III. zlj Kruhel Pawlosiowski-ban vermekbe rejtett rengeteg nullás lisztet talált, ami mind a Jaroslau-i katonai élelmezési raktárakból származott. A zsákokon rajta volt a kincstári jelzés is. A lakosság vallomása szerint, ezt az első visszavonulás alkalmával szabályszerűen kapták. A mennyiség azonban gyanús eredetre vallott és ezért óriási örömmel vettük birtokunkba.

Jaroslau keleti részét egész nap orosz nehéz tüzérség lőtte. Néha a városnak is kijutott egy-egy gránát, ami a polgári lakosságban veszteséget is okozott.

18 h-kor a 20/I. zlj hatalmas tüzérségi előkészités és támogatással átkelt a San-on és a túlsó oldalon a lábát megvetette. Az átkelést és az ebből folyó harcokat az amerikai Egyesült Államok katonai attaséja is végig nézte. Az áthajózott 20/I. zlj védelme alatt hamarosan a 12. ezred Mayer zlja, valamint a 45. m. zlj hat százada is átkelt a tulsó partra.

Istvánffyék élelmezés szempontjából ma már kénytelenek voltak a konyhákat és a vonatot bevárni, ezért azután csak délben indulhattak. Podgrodzie-n át Debica-ra mentek, ahonnan élelmezési cikkek felvételezése és két betegnek kórházba adása után folytatták útjokat Nagawczyna-ra. Itt az út melletti majorban éjjeleztek.

Október 16.-án az I. zlj is harcba lépett. Az eseményeket Pauer őrn. naplójából a következőkben idézzük: »Zljamnak harcba lépése idejében az elől levő helyzet a következőképen állott. A San-on keresztül vezető vörös kőből épitett hidat az oroszok felrobbantották. A kőhidtól kb. 500 lépésre északra, a déli Z. O. magasságában, az utászok hadi hidat vertek, amelyen át történt a közlekedés a jobb parton álló csapatokkal. Sypniewski ezr csoportjához tartozó csapatok kb. 800—1000 lépés kiterjedésben közvetlenül a folyó medre mellett — a parttól alig 20—30 lépésre — fekvő dombokon foglaltak állást. A tüzvonalban a legénység fedezékeit 2—3 nap alatt álló-csatárok lövészárkává mélyitette, sőt helyenkint már óvóhelyeket is létesitett.

Az egész védővonalból, az alig 6—800 lépésre levő, hasonlóan kiépitett orosz állások ellen, a tüzelés csak akkor indult meg, ha megfelelő célok mutatkoztak. Az orosz nehéz tüzérség a San és a város keleti része közötti területet egész nap zárótűz alatt tartotta, ezért ezen a területen csak egyenkint és futólépésben volt célszerű áthaladni.

A del. folyamán a ddr. prsgtól azt a parancsot kaptam, hogy zljammal a San jobb partján harcban álló Sypniewski ezr. csoportjának rendelkezésére bocsájtattam, mire a zlj részére riadót rendeltem el, magam pedig felkerestem Sypniewski ezredest, aki azt parancsolta, hogy a San medrében mint tartalék álljak rendelkezésére. Miután a San és a tűzvonal között alig 20 lépés volt a távolság és a lejtes parton a magassági különbség nem volt több 2 méternél, mint volt utász tisztet, igen izgatott az a gondolat, hogy mi lesz, ha a folyó árad? Dehát nem volt választásom. Összehivtam tehát a szdprnkokat és elrendeltem, hogy a századok egymás után olykép haladjanak át a veszélyeztetett területen, hogy az emberek 20 lépés térközöket tartva fussanak át a parton a hidig és azon túl. Bár az oroszok a mozgást észrevették, ezzel a beosztással mégis sikerült elérnem, hogy az állandó orosz tűz elelnére is, — 10 órától 12-ig — a századok egyetlen veszteség nélkül haladhattak át a veszélyeztetett helyen és a hidon. A jobb parton azután a szdok 10—15[x]-re a viztől, a San part meredek oldalai mögött teljesen fedve, egymás mellett fejlődött vonalban, »Fegyvert gulába, szerelvényt le« ültek, mint a békák a tó partján.

Sypniewski ezr 11 h-kor jött a hidhoz, ahol én Kemény főhadnaggyal a jobb parton álltam és figyelte a különös ritkás libasort. Te rendelted el? kérdezte, mire jelentettem, hogy: »Igen, ezredes Uram« »Nagyon helyes« válaszolta, de Mária Teréziát nem kapsz érte. »Nekem az nem is fontos. Az én kötelességem úgy vezetni, hogy felesleges veszteségeket elkerüljem.«

Éjjelre Bedi szds hozatott egy kis szalmát, amelyen köpenyegben, pokrócainkba burkolódzva is fáztunk.« A San-on túli helyzetet a 23. sz. vázlat ábrázolja.

A ½ II. zlj felszerelve délig készültségben állott. Ezután Jaroslauban, mint tartalék pihent. 14 h-kor a reáliskola melletti kertben elhelyezett géppuskás osztagba egy 15-ös granát csapódott be. Szerencsére csak két ló pusztult el, de a nagy utánjárással összegyüjtött tiszti tartalék élelmezési készlet a levegőbe repült. 17 órakor már több nehéz gránát csapódott a városba, amelyek sok házat fel is gyujtottak, ezért az 5. szdot oltáshoz rendelték. Az ekkor megeredt csendes eső segitségével, a tűz lokalizálása sikerült.

A III. zlj — 13 h 45 p-kor — a 32/I. zlj-jal együtt Kruhal Pawlosiowski-ból Jaroslau-n át, a város keleti szegélyére menetelt, hogy parancsa szerint a San folyón átkeljen. Az ellenséges tüzhatás azonban ebben az időben oly heves fokra emelkedett, hogy a ho prsg az előnyomulást beszüntette és a folyó menti házcsoportok védelme alatti fedezést rendelte el, mire a III. zlj a téglagyár környékén, századait szétvonva, a 18 h-ra tervezett átkelési időpontig készültségben megállott. Az átkelésből azonban semmi se lett. A további előnyomulást felsőbb helyről végleg leintették. A zlj ezért egész dut. a házcsoportok között elhelyezkedve pihent.

A harci tevékenység a mai napon általában véve lanyhán folyt, mert tüzérségünknél a lövőszer fogytán volt. Mai működését tehát a lövőszerrel való takarékosság jellemezte.

Istvánffyék Ropczyce—Sedziszów-on át Trzcianara meneteltek. Ismét egy kolera-gyanus és egy gyomorhurutos beteget adtak a kórházba.

Október 17. Az I. zljnál történt eseményeket Pauer őrn. naplójából idézve az alábbiakban folytatjuk: »A mai napon már kezdünk hozzászokni a »béka« élethez. Felettünk napjában többször egy óriási kétfedelü repülő körözött. Senki sem zavarta. Néha oly szemtelenül alacsonyan szállt, hogy megkiséreltem a lövészek és mesterlövészek által leadott »egyestűz«-zel benne kárt tenni. Ilyenkor felemelkedett és méltóságteljesen ellejtett. Állásunktól balra Setna előtt kb. 500 lépésre egy géppuska nagyon zakatolt. Néhány önként jelentkező lövész bőséges tölténykészlettel a San partja fedezete alatt egymagasságba került vele és 800 lépés irányzékkal tűz alá vette. A géppuska félóra mulva elhallgatott. Talán sikerült a legénységnek közülük néhányat a másvilágra küldeni. Az ilyen és hasonló ember-vadászat egész nap folyt. A szembe álló vonalak a délután folyamán már mókáztak is. Az oroszok póznákon sapkákat emeltek a magasba, mi pedig szalmával kitömött nadrágot és zubbonyt állitottunk a fedezékre, amit az oroszok vesztetten tűz alá vettek, de a madárijesztő természetesen nem bukott el. Ez kell a honvédnek. Komédia, hogy elfelejtse keservét.

Mihelyt beesteledett, a konyhakocsik főzőkatlanait áthozták a hadi-hidon és minden századnál kiosztották a gulyást. Volt most bőven belőle. Bédi szds a nap folyamán óvóhelyet készittetett és ezután a szél ellen már védve voltunk.«

Kutassyék, mint tartalék a napot Jaroslauban töltötték. Az orosz tüzérség lőtte Jaroslau-t, de egyébként a nappal itt eseménytelen volt. 20 h 30-kor Kutassy szds azt a parancsot kapta, hogy az éj leple alatt a félzljával Misztale-ra vonuljon és Benczur őrn. rendelkezései szerint a San mentén foglaljon állást. Kutassy szds erre Király hdgyot szemrevételezésre előre küldötte, hogy a vaksötét éjszakában azután a félzljat a helyére vezethesse.

A III. zlj egésznap a tegnap elfoglalt helyzetében készültségben állott. Az ellenség már kora reggeltől késő estig nehéz tüzérséggel bombázta Jaroslau szegélyét és igy a III. zlj elhelyezési területét is. Különösen erős tűz alatt tartotta a San-on vert hadihidhoz vezető utat. A hátra jövő könnyű sebesültek száma igen nagy volt. A sebesültvivő járőrök és a sebesültszállitó kocsik szakadatlanul közlekedtek a San és a segélyhely között.

19 h 30 p-kor a III. zlj parancsot kapott, hogy a hadihidtól északra, a San nyugati partján, a 20. ezrednek ott már állásban levő zászlóaljáig terjedő űrt töltse ki. Terepszerevételezés után a Kálmán szd indult a parancs végrehajtására. A század a San partjára érve azt látta, hogy a megszállásra kiutalt területet a 20/II. zlj már elfoglalta. Helyzetjelentésére Kálmán fhgyot szdval előbbi helyzetébe azzal a paranccsal rendelték vissza, hogy géppuska fedezetként egy szakaszát a hidnál hagyja hátra. A roppant erős ellenséges tüzérségi tüzhatás miatt Kálmán fhgy csak a 23 h 30 p-kor beállott tüzszünet alatt tudta a parancsot végrehajtani.

Istvánffyék a mai napon Rzeszów-on át Krasnere meneteltek.

Október 18. A Kutassy zászlóaljnál Király hdgy éjjel egy órakor tért vissza a szemrevételezésből. Igy azután a zlj 3 h-kor még vak sötétségben indult Misztale-ra. Ágyu és puskatűz hallatszott a San tulsó partjáról. Az este megindult eső kezdett alább hagyni.

A holt ágon keresztül vezető hidat az oroszok rommá lőtték és csak egy szál gerendája volt épségben. Kutassy szds az ütközetvonatot és konyhakocsit visszahagyva, a csatárokkal egyenkint kelt át az egy szál gerendán és a századok gyülekeztetésére kiadott parancsai után segédtisztjével uttalan utakon, egyre jobban élénkülő tüzben, Benczúr László őrnagyot fölkereste. Itt azt a parancsot kapta, hogy a ½ zlj — a W. H.-tól É-ra — a San főága mentén húzódó 20-as zlj bal szárnyához csatlakozva, az oroszoknak esetleges átkelését akadályozza meg. Az állást még virradat előtt kell elfoglalni. Amikor Kutassy szds ezután a hidhoz visszaérkezett, zlj-át ott nem találta. Az egyenkinti átelésnél a nagy sötétség és erős puskatűzben a csatárok a csatlakozást elveszitették és szétszóródtak. Mire Kutassy szds körültekintő intézkedéseire a zlj legénysége Mistale község DK-i szegélyén összeverődött, már kivilágosodott. Az elrendelt állás elfoglalása ekkor már nagy veszteséggel járt volna. Ezt elkerülendő, Kutassy szds zlj-ával Mistale ÉK-i szegélyén megállapodott. Úgy tervezte, hogy ha az oroszok a San-on esetleg átkelnének, ellentámadással fogja őket visszavetni. Erről szóló irásbeli jelentésére azonban Benczúr őrn. ujból elrendelte az állás elfoglalását. Ennek Kutassy szds a csatárok egyenkinti előrefutásával akart eleget tenni, amikor azonban az oroszok a harmadik emberét is lelőtték, az előnyomulást beszüntette és minden felelősséget vállalva, a nap folyamán állásában maradt. A sötétség beálltával azután — veszteség nélkül — a San parti vonalat elfoglalta.

A III. zlj 12 h-ig a tegnapi helyzetében maradt. Ekkor parancsot kapott, hogy Jaroslau-ba vonuljon, ahová azonnal el is indult. Jaroslauban a további pa-

rancsig pihent. 17 h 30 p-kor beérkeztek a konyhakocsik és a szdok étkezéshez láttak.

Az Istvánffy csoport a mai napon pihenőt tartott, élelmi cikkeket vételezett föl, a szerelvényt és a ruházatot hozta rendbe, továbbá a fehérneműiket mosták ki. Ma ismét megbetegedett egy honvéd kolera gyanusan, 11 pedig gyomorhuruttal.

*

Az általános helyzetben a mai nappal lényeges változás állott be. Az őszi támadó hadjárat haditerveinek és az általános helyzetnek ismertetésénél — zárójelben — már megjegyeztük, hogy az 1. hds. később teljes erejével a Visztula bal oldalára került. Ez az esemény most történt és ebből kifolyólag a Jaroslautól a San torkolatáig terjedő egész San szakasz védelme a 4. hadseregre hárult. A 4. hds. vonala ezzel jelentékenyen meghosszabbodott, de a feladata is megváltozott, mert ezután már az átkelés kierőszakolása helyett, az orosznak esetleges átkelési kisérletét kellett megnyugtató biztonsággal megakadályoznia. Az uj helyzet megkövetelte átcsoportositás és eltolások következtében hadosztályunk helyzete is megváltozott.

A *14 h-kor* kiadott intézkedések szerint, az éj folyamán, ho-unknak a jelenlegi védőszakaszától északra elterülő San szakasznak azt a részét kellett átvennie, amelyik a Jaroslau fölötti holtágtól a Manasterz és a 179-es háromszögelési pont között meghúzott vonalig terjedt, felváltván az ebben a vonalban elhelyezkedett 13. Landwehr hadosztályt.

Ddr prnkunk ezredünket az első vonalba, a 20. ezredet pedig tartalékul Wola Pelkinska-ra irányitotta. A csapatoknak egyrésze azonban a San keleti partján állt. Ezért az elvonulást akként szabályozták, hogy azok a csapatok, amelyek hátrább voltak, igy a 31/III. zászlóalj is, a szürkület beálltakor, a többiek pedig csak a 19. hadosztály csapatai által való felváltásuk sorrendjében vonuljanak uj elhelyezési körletükbe.

Az elfoglalandó helyzetet, valamint az uj védőszakasz területét a 23. és a 24. sz. vázlat ábrázolja. Nyaralni mentünk, amint ezt a magasabb parancsnokaink mondták és hitték. Dandárunk a Jaroslau-i hidfőből csak az éjszaka folyamán volt fölváltható és kivonható. Ezenkivül a 31/I. és a 20/I. zászlóaljaknak a nyugati partra kellett előbb visszajutniok.

A menetcélok — elhelyezés szerint — 8—15—20 km-re voltak. Az utak elázottak, mély süppedős sártengereket képeztek. Ez a körülmény, azután a vaksötét éjszaka, az orosz fényszórók állandó és igen intenziv működése, a menetet eddig is igen megnehezitették, sokszor megállitották. Tehát nagy teljesitmény előtt állottunk.

A leirt intézkedést leghamarabb a III. zljunk vette kézhez és azonnal indulhatott is, mert ekkor már megétkezett. Legfelsőbb Lazy-ba pontban 24 h-kor érkezett.

Az I. zlj 21 h-kor vette kézhez a parancsot. Az itteni eseményeket Pauer őrn. naplójából idézzük: »Este 9 órakor azt a parancsot vettem, hogy zászlóaljammal Jaroslau-tól északra, a Wola Pelkinska-tól keletre fekvő Lazy-ra meneteljek (megj. ez megváltozott), ahol az ezred a San szakaszát fogja megfigyelni és az ellenséges erőknek esetleges átkelését, vagy a San nyugati partján való térnyerését kell megakadályoznia.

A századparancsnokokkal az uj feladatot közöltem, egyben elrendeltem, hogy a hidon egyenként 10—10 lépés térközökkel haladjanak keresztül.

A menetoszlopnak a város főutcáján való megalakitását, valamint a konyha és lőszerkocsiknak csatlakoztatását Bedi szdsra biztam.

Amikor zljam már a San balpartján volt, sgtemmel — Kemény fhggyal — én is elindultam. Pár lépéssel a hadihid előtt, közvetlenül a fejem felett felrobbant srapnelnek egy töltelék golyója a jobb tüdőmet átütötte. Kemény fhgy a segélyhelyre kisért, ahol dr. Pogány műtőasztalra fektetett, pinzettával megkereste a lövedéket, majd a hátamon ejtett mély vágás után a golyót kivette. Ezután bekötöztek és hordágyon a Jaroslau-i kórházba szállitottak. Utközben a zlj prsg-ot Bedi szdsnak még átadtam és szivélyesen elbúcsúztam derék sgtemtől — Kemény fhgytól — is.«

Pauer őrn. kalandos és sok szenvedéssel telt úton Veszprémbe jutott. Sebe hat hét alatt beforradt. 1915. január elején ismét harctéri szolgálatra jelentkezett, de már útközben megbetegedett. Ekkor egy Wien-i kórházba került, ahol kitünt, hogy a lövedék a hátgerincét is megtámadta. Az ekkor megejtett orvosi felülvizsgálaton csak irodai szolgálatra találták alkalmasnak. Ez a nagyra hivatott vezető ezután a honvédelmi miniszteriumban teljesitett szolgálatot. Itt érte előbb az alezredesi, majd 1918. november 1.-én az ezredesi kineveztetése. 1919-ben a bolsevisták kifosztották és nyugdijba küldték. Egészségügyi szempontokból teljesen visszavonultan él Klotildligeten. A súlyos sorscsapások ellenére sem panaszkodik. Bölcs — mert megelégedett. És ez lehet számunkra is az egyetlen vigasztaló momentum, mert távozásával hatalmas rés támadt ezredünknek súlyos próbára tett vezetésében. A szeretet, a meghatódott aggódás, a nagyrabecsülés minden igaz érzése kisérte utjára ezt a kiváló vezetőt, akinek éles megfigyelő és elhatározó képessége, hatalmas tudása, fáradalmakat nem ismerő kötelességérzete a legsúlyosabb helyzetekben is megtalálta az utat és módot a nagy eredményeknek, legkisebb veszteséggel való elérésére. Mert féltette, óvta és szerette zászlóalját.

*

Kutassy szds a parancsot 22 órakor kapta, de a felváltó a 85-ösöket kellett még bevárnia. 24 h-kor ezek is beérkeztek és a gyors felváltás után félzljával ugyancsak elindult.

LAZY ÉS FW KOSTKÓW KÖRÜLI HARCOK.
1914. október 19.-étől november 4.-éig.

Október 19.-én 0 h 10 p-kor menetcélját — a legfelsőbb Lazy-t — a ho. csapatai közül elsőnek a III. zljunk érte el. Szabó alezr. ekkor a 9. és 12. szdot a San megfigyelésére rendelte, a 10. és 11. szddal pedig a községben laktáborba szállt. A 9. szdnak az elől levő 13. Lw. ho-hoz tartozó csapatrészek fölváltása után a Wiazownica-i San könyök és Manasterz közötti San szakasz megfigyelése, az esetleges orosz átkelési szándék megakadályozása, továbbá északról a 12. szddal, délről pedig a hasonló céllal kirendelt 20. ezredbeli osztagokkal az érintkezés fölvétele volt a feladata. Az ellenség azonban ezúttal is meglepetés-

sel szolgált és a békés nyaralási szándékunkat bizony keresztül húzta.

2 h-kor a vaksötétség dacára a 9. század helyét elfoglalta. Az 1. szakasza Kostków keleti kijáratánál, a 2. Fw. Kostków-tól északra levő útkereszteződésnél állott. Mindkét szakasz figyelőőrsöket küldött a San partjára. A 3. és 4. szakasz a századparancsnokkal együtt a Bandolski-ra vezető útmenti árokban feküdt, a 23. számú vázlaton négy fával jelzett keskenv kis erdő mentén. A San partjáig semmiféle állást vagy erődítményt nem talált, de felváltandó csapatot sem. A szomszédos csapatokkal felveendő összeköttetés céljából 2 h-kor kiküldött járőrök 4 h-kor a századparancsnokhoz visszaérkeztek és jelentették, hogy 2—4 km. távolságon belül semmiféle csapatot sem tudtak feltalálni.

Ma már ez érthető. A 13-as Landwehr ho. csapatai ugyanis, amint besötétedett, a felváltásukra kirendelt csapatok beérkezte előtt az állásaikat elhagyták. A tőlünk északra levő San szakasz az éj folyamán tehát megfigyelés nélkül maradt, aminek azonban súlyos következményei lettek. Déli irányban a 20. ezred 1—6. százada, az u. n. Bugsch csoport, 7 órakor érkezett Wola Pelkinska déli részébe és ott laktáborba szállva lepihent. A 20. ezred másik fele 4 óra után érkezett a két alsóbb Lazy-ba és csak 5 óra után tudta befejezni a hozzánk délről csatlakozó San szakasz megszállását. A 9. századunk járőre tehát 2 és 4 óra között Bandolski környékén sem találkozhatott megszálló csapattal.

Ezredünk I. zlj-a pedig 3 órakor érte el Wola Pelkinska északi kijáratát. Ekkor két századot a San megfigyelésére és biztositásra irányitott, a másik két századdal pedig laktáborba szállt. A parancskiadás, a csapatok eligazitása időt vett igénybe és ezért a biztositásra rendelt századok csak fél négykor voltak indulóban.

4 h 30 és 5 h között a 9. szdnak Fw. Kostków-tól északra felállitott szakasza futólépésben érkezett a századparancsnokához. Jelentette és egyben mutatta, hogy a Manasterz-i San könyöknél — már a 13. Landwehr hadosztály körletében — az oroszok átkeltek. A Manasterz-i megfigyelő őrsöt 2 embere kivételével — akik megmenekültek és a jelentést hozták — felkoncolták. Nagy tömegekben terjeszkednek az átkelési ponttól minden irányban.

A derengő szürkületben, távcsővel már jól kivehetők voltak az orosz tömegek, amelyek a félkörben való kibontakozásukban egy hatalmas csoportot képeztek, vagy legalább is annak látszottak. Mindenesetre kitünő célpontot nyújtottak. A század parancsnoka a Kostków-i szakaszt is magához rendelte. Azután századát az útmenti árokban — takartan — az ezt keresztező 3 méter mélységü árokba vezette. Itt, hogy nagy erő látszatát keltse, mintegy 1000—1200 lépés kiterjedésben, a rajokat összetartva, arccal északnak állást foglalt és sipjelre meginditott össztüzekkel, 1400 lépéses irányzékkal, az orosz tömegeken tűzzel rajtaütött. Amikor pedig ennek nagy hatását látta, azokat élénk egyestüzzel tűz alatt tartotta. Ugyanekkor egy tizedest Lazyba küldött, hogy az eseményeket ezredparancsnokságának tudomására hozza, a mitsem sejtő ezredét a veszélyről értesitse.

A nagy kiterjedésü és hatásos tüzelésre a szemben álló oroszok megtorpantak, rajvonalba fejlődtek és beásni kezdték magukat. Ezen az átkelési ponton ekkor a 32. orosz hadosztálynak 125—128. számú négy ezrede volt átkelőben. Természetesen nagy kiterjedésben fejlődtek, amit teljes egészében már csak a látási viszonyok miatt sem tudott a 9. század áttekinteni és az átkelést sem akadályozhatta meg, hisz az innenső oldalon levő oroszok már megsemmisitő túlerőben voltak, de a vele szemben álló részt helyhez kötötte és mint a kapitóliumi ludak, a veszélyt jelezte, a félelmetes túlerőt megtévesztve, azt előhaladásában fékezte.

Amig a 9. század ezt az egyenlőtlen, de sikeres harcát vivta, az orosz nyugati szárny mindjobban terjeszkedett és előrenyomult. A 12. századot szétverte. Az Lazy-ban gyülekezett. Az I. zászlóaljnak megfigyelésre rendelt két százada, előnyomulásuk közben az átkelt orosz túlerőt látva, zászlóaljukhoz visszavonultak és Wola Pelkinska északi szegélyén, a védelemhez előkészülve lövészárkok ásásához fogtak. A III. zászlóalj 10. és 11. szda pedig az ezr. törzzsel együtt Lazy-ban gyanútlanul aludt.

A Kutassy félzászlóalj, teljesen kimerülve, 6 h 30 p-kor érkezett Lazy-ba, ahol ekkor a fent leirt eseményekről még mit sem tudtak. A harci zaj számukra nem jelenthetett semmit sem, hisz az egész éjjel ilyen kisérő zene mellett haladtak. A körletek kiosztása folyt és a századok egyrésze még le sem szerelve a konyha kocsiknál az étkezés kiosztására várt.

Ebben a helyzetben érkezett Lázy-ba Szabó alezrhez Hautzinger vb. fhgy. Ő u. i. már a kora hajnali órákban lóra ült, hogy a ddr.-nak kiutalt területet belovagolja, a helyzetet megtekintse. Wola Pelkinska északi szegélyéhez érkezve látta a már leirt helyzetet. Nyomban Lázy-ba vágtázott és most itt Szabó alezr-t tájékoztatta a helyzetről és sürgős ellenintézkedéseit kérte.

A most bekövetkezett eseményekről vitéz Kutassy tbk, aki a fenti időpontban éppen szállására tért, hogy lepihenjen, a következőket irta: »Szabó alezr. futva jött. Kutassy szdst kereste, akinek azután a következő parancsot adta. »A zljnál riadó. Százados úr félzlj-val a San-on átkelt oroszokat azonnal támadja meg, ott nyomulnak előre (mutatta kézzel).« Az oroszokat igen jól lehetett látni. Tőlünk vagy 1200—1500 x-re lehettek. A zlj prnka a géppuskás osztagát azonnal az egyik ház kertjébe rendelte, azzal a paranccsal, hogy a tüzet azonnal nyissa meg, a félzlját pedig harchoz fejlődtette.«

Elsőnek a Schlemmer, tőle jobbra a Rosenfeld szd indult támadásra. A géppuskák fejük felett szórták a tüzet. Rosenfeld fhgy irja visszaemlékezéseiben, hogy reggel — a riadó előtt — közvetlen mellette Mahler hadnagy készülődött a lefekvéshez. Elővette tárcájából családjának fényképét és odamutatva kérdezte: »vajjon fogom-e ezeket az Enyéimet még valaha látni?« Nem is félóra mulva hősi halált halt. Ezredünknek akkori — dicső emlékezetü — parancsnoka az elhelyezési körlet mellett folyó patak hidján állva, sapkáját magasra emelve lelkesitette támadásra, a hidon átvonuló és azon túl rajvonalba fejlődő századokat, harsányan odakiálltva: »Fiúk, ne féljetek, csak az Uristentől. »Nem lehet eléggé hangsúlyozni, milyen lelkesitő hatással volt mindannyiunkra.«

A Kutassy félzászlóalj lelkes támadása az orosz túlerőt megállitotta. Szerencsés időben való beérkezése

és készenléte lehetővé tette a III. zljnak felkészülődését. Húsz perc mulva már a III. zlj is kibontakozott Lazy-ból és a Kutassy csoporttól jobbra felfejlődve támadott. Közben Szabó alezr. az I. zljat is támadásra utasitotta. A 12. század emberei — erősen megrendült állapotban — Kutassyék felfejlődése közben érkeztek Lazy-ba. Szabó alezr. a csapatokat a teljes takarásra utasitotta, nehogy az oroszok a Lazy-ban tartózkodó további erőkre következtethessenek. Ez az előrelátó intézkedés igen hasznos volt, mert alig hagyták el rajvonalaink Lazy-t, azt az orosz tüzérség heves tűz alá vette. A ½ II. és a ½ III. zlj-nak előretörése az oroszokat meglepte és részben visszaszoritotta. Pedig az előnyomulást valóságos tűzfal fogadta és igy a támadás nagy veszteségekkel járt.

A kialakult helyzetet a 23. számú vázlat ábrázolja.

Ezredünknek ez a határozott, gyors és elszánt fellépése az egész harchelyzetre döntő hatással volt. Ezt a megállapitást a következő helyzet igazolja.

A 20. ezred egyik része Wola Pelkinskan, középső és alsó Lazyn elhelyezkedve pihent, másik része pedig a San partján tűzharcban állott. Ez az ezred 8500 lépés kiterjedésben, az egyes csoportjaival egymástól 3500—4000 lépés távolságra volt széttagolva. Az itt még nem ismertetett többi csapat még távolabb, vagy menetben volt, vagy még szintén pihent. Minden azon múlott, hogy ezeknek a szétszórt és még messze fekvő csapatoknak felfejlődéséig az oroszokat vissza tudjuk-e tartani? Ezredünk ezt a rendkivül nehéz feladatot teljes mértékben teljesitette.

Az események hire *9 h-kor* jutott a Bugsch csoporthoz. A 20. ezred története ezeket az alábbi szószerint idézett módon ismerteti: »Északabbra ezalatt fontos események történtek, melyek az egész vonalat veszélyeztették. Az oroszok a köd leple alatt a materzi vizkanyarulatnál, körülbelül ott, ahol a *Lubaczówka a Sanba torkollik,* átkeltek a San-on, a 31. honvédezred egy zászlóalját megtámadták, visszavetették s oly lendülettel, hogy egy hegyi üteg már felmozdonyozni sem tudott és két lövegét a mocsárban elsüllyesztve, a másik kettőt az állásban hagyta. Félő volt, hogy az átkelt ellenség átkaroló mozdulattal felsodrintja az ezredet is.«

Ezredünk magatartását ily módon »jól megágyazva« a 20-as ezred történet a San menti harcok folyamán többet velünk nem is foglalkozik. Mi a történetirásnak ezt a módszerét nem követhetjük. Más ezred fegyvertényéről, ha azt az általános helyzet ismertetése megköveteli, vagy ha az a mi harcainkat befolyásolja, csakis a legszigorúbb tárgyilagossággal foglalkozunk. Ez a tárgyilagosság késztet bennünket annak a megállapitására is, hogy a Lubaczówka a 13. Landwehr hadosztály állásának északi harmadában a mi állásainktól 7 ½ kilométerrel északra torkollott a San-ba. Az oroszok ettől a torkolattól északra is átkeltek ugyan, de nem ma, hanem 23.-án. A mai napon, — a leirt időpontban — Manasterz-től nyugatra történt az orosz főerők átkelése. Ezek az erők északról déli irányba támadtak. Minden egyéb beállitás helytelen és ezért hamis képet is nyujt. Már most megjegyezzük, hogy a 20. ezred történetének rólunk szóló fejezeteivel még sokszor kell foglalkoznunk, mert ezredünk harcait, mondhatni rendszeresen, olyan téves beállitottsággal tárgyalja, amit szó nélkül hagynunk nem lehet, de nem is szabad. Ezek után folytatjuk a fegyvertények leirását.

Az események hirére Bugsch őrn. 9 h-kor Wola Pelkinska déli részében pihenő csapatát felriasztotta. Tájékozódás céljából éppen egy alkalmas kilátó pontot keresett, amikor egy lovas küldönc meghozta a ho. prsgnak azt az intézkedését, hogy csoportjával Pelkinie-n át, Wygarki és középső Lazy közötti Lechy-re vonuljon. A parancsnak eleget téve csoportjával 10 órakor érkezett Pelkinie keleti szegélyére, ahol Márkus vkt. őrnagy — a ho. vk főnöke — úgy intézkedett, hogy a Bugsch csoport hat százada a ½ 11. századdal együtt, Tanárky csoportnak alárendelve, Lazy 179-es háromszögelési pontra támadjon. Irány a magaslaton látható piros ház. Egyidejűleg a 20/II. zlj megerősitésére, a hadosztály jobb oldalának biztositására, valamint Stawki és Bandolski között az ellenség esetleges átkelésének megakadályozására szóló sokoldalú feladattal a 32/III. zljat is a 20. ezred rendelkezésére bocsájtotta.

A leirtakból megállapithatjuk, hogy a Bugsch csoport hozta ezredünk részére az első segitséget. Erre a parancsot 10 óra után kapta. Az alparancsnokok tájékoztatása, a csoportositás, a három vonalba való felfejlődés és a hozzánk erős tűzben megteendő 5 kilométeres út legalább is 80 percnyi időt vett igénybe és igy a Bugsch csoport *11 h 20 perckor* érkezhetett ezredünk közvetlen segitségére, ezredünk vonalába. A többi csapatok pedig sokkal később. Ezeknek beérkezését időrendben majd felsoroljuk.

Ezredünk tehát *4 h 30 p-től 11 h 20 p-ig* teljesen elszigetelten, egyedül állt és támadott a nyomasztó fölényben levő, sokszoros túlerejű ellenséges tömegekkel szemben, órákig tüzérségi támogatás nélkül. Ennek dacára az orosz támadást nemcsak megállitotta, hanem azt részben vissza is vetette. Megakadályozott egy rendkivül sulyossá válható áttörést. Ezredünk elszánt fellépése lehetővé tette, hogy az egymástól nagy távolságokban elhelyezkedett és részben még menetben levő tartalékok felfejlődhettek.

Az ezredünkhöz északról csatlakozó 13. Landwehr hadosztállyal az összeköttetés ekkor még hiányzott. Itt egy nagy rés tátongott, amelyet csak délután lehetett betölteni. Ezredünk fellépésével ennek a veszélyes helyzetnek kiaknázását is megakadályozta, mert az átkelt orosz erőket helyhez kötötte.

A magasabb parancsnokságoknak okmányokban lefektetett véleménye szerint is, ezredünk merész magatartásával »időt biztositott a tartalékok idejekorán való felfejlődésének, ami az általános helyzetre nagy befolyással volt.«

Mialatt a 20-as másfél zászlóalj készülődött, majd hozzánk közeledett, azalatt ezredünk súlyos harcot vivott. A tüzérség, géppuska és puska csak úgy ontotta lövedékeit. Borzasztó golyózáporban voltunk. Ekkor történt, hogy Litassi és Derezslényi Litassy István hadapród, aki mint önkéntes tizedes jött el Veszprémből, a térdén megsebesült. Mialatt kötözték haslövés érte és hősi halált halt. A harc folyamán idegsokkal megbetegedett a III. zlj prnoka Gyenes János százados. A parancsnokságot a mindig végtelen nyugalmú Silbersdorff szds vette át. Röviddel rá azonban ő is súlyosan megsebesült. Ekkor a Lazy-tól É-ra harcoló ½ II. és ½ III. zlj-ból álló csoport prsgát átvette Kutassy szds.

Ez idő alatt az I. zlj a már leirt súlyos körülmények között ugyancsak erélyesen támadott. Első vonalban nyomult előre az 1., 2. és 3. szd és a közép mögött mint tartalék haladt Riedler (Rétsághy) Béla hdgy vezetése alatt a 4. szd. A zljnak is rövidesen igen nagy veszteségei voltak. Az orosz tűz hevességére és hatásosságára jellemző, hogy nemcsak az első vonalban, hanem a tart-nál is rövid idő alatt nagyon sok emberünk megsebesült. Riedler hdgy ezt látva, a megritkult sorok süritésére és hogy a támadásba újabb lendületet vigyen, öntevékenyen századával az első vonalba vonult. Példaadóan vitéz, halált megvető és lobogó lelkesedéssel telt magatartásával a támadásba valóban új életet öntött, azt előre lenditette és igy az I. zlj sikeréhez nagyban hozzájárult, azonban egyik előreszökelés közben Riedler hdgy pillanatok alatt a bal csipőjén kettő, a bal combján egy és az alsó bal lábszárán szintén egy helyen puskagolyóktól találva rendkivül súlyosan megsebesült. A legutolsó lövés dumdum golyótól származott és ez oly roncsolást vitt végbe, hogy a bal lábát a Prága-i kórházban amputálni kellett. Riedler hdgyot Őfelsége e rendkivül vitéz, körültekintő, önfeláldozó és eredményes magatartásért a III. o. k. é. k.-tel tüntette ki.

11 h-kor már Kostków irányából is orosz csapatok kezdtek előszivárogni. Ezek az erők lassan, tapogatódzva, a jobb szárnyunk ellen nyomultak előre. A 9. szdunk velük szembe arcot forditott és az út menti árokban tűz alá vette őket. Mi a Kostków-i hidról tudomással nem birtunk. Magasabb parancsnokaink viszont azt hitték, hogy az szétrombolt állapotban van, mert a 13. Landwehr hadosztálybeli illetékes parancsnok sem a tegnap tájékozódó Hautzinger főhadnagynak, sem Szabó alezredesnek arról említést nem tett, hogy a hidnak csak közép mezeje hiányos. Az oroszok a délelőtt folyamán ezt hamarosan helyrehozták és átkelésüket itt is megkezdhették.

11 h 20 p-kor a 20-asok, nagy megkönnyebbülésünkre, a vonalunkba érkeztek. Ekkor a kötelékek összekeveredtek.

13 h-kor az I. zászlóaljunk jobb szárnyán a 45. m. zlj (20-as alakulat), Bandolski és középső Lazy között fölfejlődve pedig az 54. dandárhoz tartozó 67. ezred zászlóaljai támadtak. Ez utóbbiak Fw Kostków-ra. Balszárnyuk mögött a 32-esek két zászlóalja mint tartalék vett felállitást.

15 h-kor Wola Buchowska-tól északra két 13. Lw. ho-beli zászlóalj ereszkedett le a dombvonulatról, széles rajvonalakban támadva csatlakozott az I. zászlóaljunk előnyomulásához.

A 16 h-kor beérkezett 85. ezred ugyancsak Fw Kostków-ra irányitva a támadásra kapott parancsot.

17 h-kor Watterich ezr., a 85-ösök prka, azt jelentette Nikic altb-nak, hogy az ellenséges állásokat már annyira megközelitette, hogy a roham végrehajtható. Annak keresztülvitelére ho. prsgunk a 20/3/4 III. és a 32. ezred két zászlóalját is Watterich ezr. rendelkezésére bocsájtotta. A kétszer is megkisérelt roham azonban eredményre nem vezetett.

A felvonult erők nagyságából és támadásaik eredménytelenségéből is látható, hogy délelőtt folyamán — elszigetelt helyzetében — milyen hatalmas túlerővel szemben állott ezredünk. Ez egyúttal teljesitményének óriási jelentőségét is megvilágitja.

19 h-kor érkezett újabb parancs szerint az ellenségnek, minden körülmények között, a San túlsó partjára való visszadobása, vagy megsemmisitése céljából úgy a 13. Landwehr, mint a 41. honvéd ho-nak 20 h-kor újból támadnia kellett. Az utolsó tartalékok is bevettettek, de eredményt ez a támadás sem hozott.

Erről az éjjeli támadásról Kálmán Imre alezr. naplójában a következőket irta: »19 h körül jött az értesités, hogy a 20. ezred részei Dolhoff őrn. prsga alatt éjjeli támadást intéznek, amihez a 31. ezred részei — a 10. és 1/2 11., majd a 11. századnak tartalékban levő másik fele is — csatlakozzék. Irány az égő Kostków major. Az éjjeli támadás 22 h körül megindittatott, de a sötétség leple alatt a 20. ezred részei elszakadtak és ezért támadásunk a rohamig már nem jutott ámbár 1/2 századdommal már teljesen a muszkák elé kerültem. A tüzelésre adott vezényszavuk közelről és igenjól hallható volt. Ebben az éjjeli harcban X. 20.-án 1 h 30 p-kor megsebesültem és a századparancsnokság átadása után a legénységi sebesültekkel hátra mentem.«

Kálmán fhgy a bal vállán kulcscsonttöréssel súlyosan megsebesült. Nehezen gyógyult. Értékes működésével még több izben fogunk a harctéren találkozni.

A harc az egész éjjelen át tartott és igy a kötelékeknek annyira kivánatos rendezése lehetetlenné vált. Az estére kialakult helyzetet a 24. sz. vázlat ábrázolja.

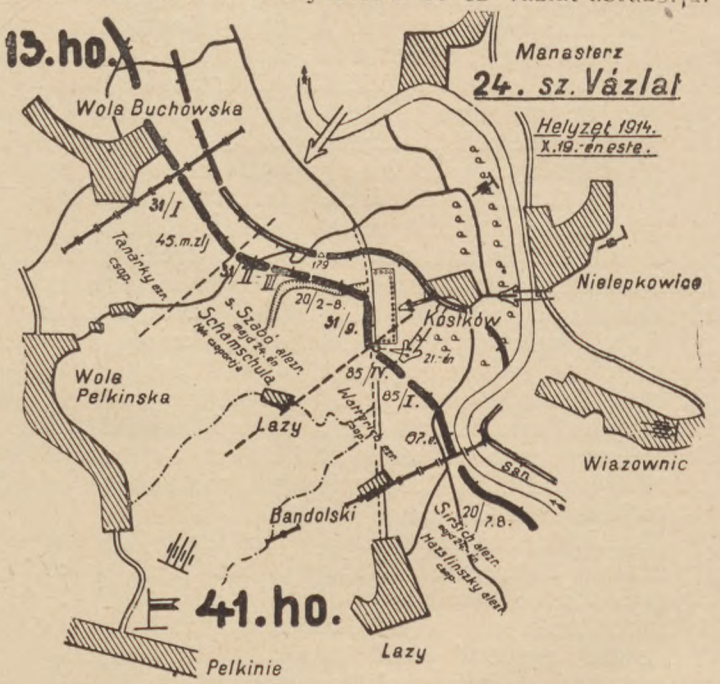

A mai támadásunk után Götze segédorvos szerint Szabó alezr. a »gyermekeiért« aggódó szomorúsággal, de jogos büszkeséggel, a következőket mondotta: »Nem tudom marad-e egy emberem is honvédeim közül, de az előnyomulás szépsége és honvédeim bátorsága előtt kalapot kell emelnem.« Reggelre megállapitást nyert, hogy pl. az 5. századnak a támadásra indult 142 emberéből estére csak 42 maradt. A 6. század reggeli létszáma 165 fő volt. A sötétség beálltáig 100 emberét elveszitette. Sajnos, Rosenfeld fhgy elfelejtette annak a szakaszvezetőnek a nevét, aki lágyék lövést kapott és amikor a sebesültvivők bekötözték és elszállitani akarták, szabadkozott ellene és azzal érvelt, hogy ő nem oly súlyos sebesült, hogy bajtársai mellett ne maradhatna. A szellem ily rettenetes veszteségek

mellett is emelkedett, csodálatra-méltó maradt. Ha azt vizsgáljuk azonban, hogy a veszteségek arányban vannak-e az elért eredménnyel, akkor ma kijelenthetjük, hogy igen! mert a helyzet és az eredmény messze kiható döntő fontossága minden veszteséget indokolt.

Mai nap betegen eltávozott Schön Béla fhgy is.

Az események tisztázása céljából, összefoglalóan, mint kétségtelen tényt megállapithatjuk, hogy az orosz főerejével, hajnal hasadtával, Manasterz-től nyugatra, mintegy 1200 lépés távolságban levő San könyökben váltott partot. Kostków-nál 9—11 óra között jelent meg. Az oroszok észrevétlen átkelésének sikerülni kellett, mert az átcsoportositás következtében ez a szakasz ekkor megfigyelés alatt nem állt. Az átkelési pont és idő megválasztásában az oroszoknak nagy szerencséjük volt.

Az Istvánffy csoport a mai napon Lancut—Gluchów-on át Nowosielce-re a menetet folytatta. A község melletti majorban éjjelezett. 12 gyomorhurutos betege volt és 3 beteget a Rzeszów-i kórházba irányitott.

Október 20. Az oroszok úgy ezen az éjjel, mint a következőkön is, majdnem állandóan erős tűz alatt tartották vonalainkat. Ezért a közlekedés hátrafelé mindaddig nagyon nehezen ment, mig a futóárkok kiépitése nem sikerült. A szemben lévő vonalak igen közel állottak egymáshoz, ami azzal az előnnyel járt, hogy a napról-napra tökéletesitett árkokban, az ellenséges tüzérségi tűztől nem kelletett tartani, mert az a saját gyalogságukat is veszélyeztette volna. Azonban a vonalak közelsége miatt, az esetleges meglepő támadások elháritása céljából, szigorúbb rendszabályokat kellett életbeléptetni és különböző óvóintézkedéseket is kellett foganatositani. Ez utóbbiakat nagyon megnehezitette, hogy drótakadályokat márcsak az anyag hiánya miatt sem készithettünk a kivánatos terjedelemben. Igy az állás elé használt konzerv dobozokat helyeztünk. Ahol azt megtehettük, ott ezeket drótra akasztottuk, egyebütt a földön szétszórtuk, hogy sötét éjjel a zörgésük a mozgást jelezze.

Ma délelőtt a helyzet változatlan maradt. Kölcsönös tűzharc folyt. Kora délután azonban a támadást újra elrendelték. Ez nagy hévvel meg is indult, de csakhamar újra elakadt. A súlyos ellenséges tűzben végzett támadási kisérletekben rohamos ütemben fogyott a tisztikar. A mai napon hősi halált halt Schredl László zls és Petőcz Károly t. hdgy. Petőcz Károly t. hdgyunk polgári foglalkozásában kiváló képességű gépészmérnök volt. Határtalan lelkesedéssel vonult a háborúba. Fenkölt gondolkozására jellemző, hogy hátrahagyott végrendeletében minden vagyonát a hadbavonultak özvegyei és árváinak hagyományozta.

Az Istvánffy csoport ma Przeworsk-ra érkezett, ahol a XVII. hdt. prsg a csoportnak Ozansko községben való további elkülönitését rendelte el. 13 h 30 p-kor a csoport az Ozansko-i majorba megszállt.

Október 21.-én már kora reggel kiújult a harc. Az ellenség ekkor már kétségtelen túlerőben lévén folytatta támadását, amelynek súlya főleg az 54. dandárbeli csapatokra nehezedett.

9 h-kor a Fw Kostków-i állásból kisebb erőkkel a 9. szdunk ellen, főerőkkel pedig a jobbról hozzá csatlakozó 85-ösök ellen, nagy tömegű orosz támadás indult. A 9. szd a támadást visszaverte, de a 85-ösök meginogtak. Herczegh szds a hozzá beosztott egyik géppuskáját magához rendelve, a kis erdő déli sarkához rohant és az éktelen üvöltéssel délnyugati irányba haladó orosz tömeget ezzel a géppuskával meglepően oldalba fogta. Alig 500 lépés távolságban levő tömegben a géppuska rettenetes pusztitást végzett. Az orosz tömeg megtorpant, majd megfordult és állásaiba visszaözönlött. A 85/IV. zlj Herczegh szds közbelépésére állásait újra elfoglalta.

11 h-kor újabb orosz támadás indult. Ezuttal azonban csak a 85-ösök irányába. A 9. szd és az erdő sarkán hagyott géppuska tűzhatása alatt ez is vérbefulladt. Ennek ellenére, egész érthetetlenül, a fentemlitett 85-ös zlj emberei újból visszaszivárogni kezdtek. A feltartóztatásukra rohanó Herczegh szds ekkor térdlövéssel súlyosan megsebesült. Megjegyezzük, hogy Herczegh szds ezúttal harmadszor sebesült. Az előző esetekben Uhnów-nál és Komanicha-nál. A felső combon puskagolyótól származó sebesüléseit a helyszinen a zlj orvosfőnök kioperálta. Ezekkel a sebesülésekkel Herczegh szds a harctéren maradt. Azok 3—3 hét alatt meg is gyógyultak. Most azonban mozdulni sem birt. A nap folyamán sebesült vivői hátra szállitották.

Az ellenség az I. zászlóaljjal szemben is megmozdult, de véres veszteséggel kellett állásaiba visszatérnie.

A harcok fejleményei és jelenségei nem voltak a saját támadás folytatására biztatóak. A hds prsg ekkori közlése szerint is, most már az ellenségnek nem a »minden áron« való visszavetése volt a cél, hanem minden erőnkkel arra kellett törekednünk, hogy az ellenségnek további előretörését megakadályozzuk. A hds. prsg arra is figyelmeztetett, hogy hiába való áldozat árán a csapatok ne támadjanak, inkább fejlesszék ki állásaikat és azt tartsák. Ez az intézkedés annál inkább is szükséges volt, mert a tüzérségünk nagy lövőszer hiánnyal küzködött és ezért a támadó gyalogságot kellően támogatni nem is birta volna.

Az Istvánffy csoport Ozansko-tól délre és keletre huzódó magaslatokon erődités munkálatokat végzett. Betegállománya 14 gyomor és bélhurutos volt. A csoport létszáma ekkor 6 tiszt és 320 honvédből állott.

Október 22.-*e* ezredünk dicső történetének egyik legszomorúbb napja. Ezen a napon sárói Szabó Lajos alezr., ezredünk nagynevű második parancsnoka hősi halált halt.

A semmi veszélytől sem visszariadó, rendithetetlen kötelességteljesités vitte az első vonalba, legénysége közé. A tisztjeiket vesztett megriadt nyájba öntött erőt, bátoritó, vigasztaló szóval. Sugározta magából a kiapadhatatlan energiát, a harcos szellemet, — okos, igazságos, megértő jó lelke — a szeretet, mint a faját védő jóságos atya. Kedvenc mondása volt, hogy »szép élet a harcos élet«. Megjelenése bizalmat és megnyugvást keltett. Kereste ma is a győzelemhez vezető utat, a minél kisebb veszteséggel célra vezetőt. Gondtalan merészséggel, az állásból kiemelkedve látcsövezte az ellenséges állásokat és ekkor egy ellenséges puskagolyótól eltalálva, a halántékán halálos lövés érte.

Halálhire futótűzként terjed a rajvonalban. Mélységes megdöbbenés, gyászos szomorúság ülte meg a lelkeket és a 31. honvéd gyalogezred minden tagja szeméből kicsordult a könny. Nemcsak végtelen nagy-

rabecsülés és határtalan bizalom, hanem igaz szeretet is vette körül fenkölt gondolkodású nemes alakját.

Már a békeidőkben is a Honvédség kiemelkedő értéke volt. A hadjárat során az ideális vezető magaslatára emelkedett, úgy alárendeltjei, mint előljárói szemében is. A magyar faj minden nemes erényeit képviselte megjelenésében, gondolkodásában és vitézi magatartásával. Talán egyetlen hibájául azt róhatjuk föl, hogy túlmerész volt.

Október 23.-án délután Pelkinie templomában felravatalozták és Nikic altb. jelenlétében, a körülmények között igen nagy gyászkisérettel Pelkinie temetőjében helyezték örök nyugalomra. Gyászzenét adta a puskák, géppuskák ropogása, az ágyúk dörgése, a temető közönség feje felett robbanó srapnelek éles csattanása. Igazi magyar hőst, a honvéd szellem és az ősi virtus legszebb hajtását, daliás proto-typusát temették. Az ellenfél szolgáltatta a disztüzet.

Ha elgondoljuk, hogy a háború folyamán az ezredünk fölötti parancsnoklás 56-szor változott és hogy mit jelent egy ezredre nézve az állandósult parancsnoklás, ha elgondoljuk, hogy sárói Szabó Lajos alezredes minden testi és lelki adottsága az ezred vezetésére volt teremtve, amelynek sulyt és tekintélyt parancsolt és hogy rangja annak szilárd és huzamos tartását biztositotta volna, csak akkor láthatja ezredünk, hogy mit veszitett Szabó alezr. hősi halálával.

Nálunk csak a rajongva szeretett családja veszitett többet.

Ugyancsak ma temették a tegnapi harcokban hősi halált halt Weisz Izidor t. hdgyot is.

Betegen elhagyta a harcteret Csekme Károly fhgy.

A tiszta védelem megkövetelte a tartalék képzést. Ezért a ho. prsg az erősen megviselt 54. dandárt a 24. számú vázlaton feltüntetett helyzetéből kivonta és a kötelékek rendezése céljából egy új csoportositást rendelt el. Annak az éj folyamán történt végrehajtása után a ho. kötelékébe tartozó csapatoknak elhelyezkedése, délről északra számitott sorrendben a következőképen alakult: a jobbszárnyon állott

Hazslinszky alezr. csop-ja, a 20/½ II., ¼ III. és a 32/III. zlj-ból. Ehhez csatlakozott

Watterich ezr. csop-ja a 32/¼ I., 67/I., II., III., 85/II., 12/½ I., 20/¾ III. zljakkal és az 5., 6. hegyi üteggel, majd

Schamschula tbk csoportja következett a 32/¾ I., 12/½ I., 85/IV., 31/½ III., 85/I., 32/I., 31/½ III., 85/I., 32/II., 31/½III., 31/1/2 II. zljjakkal A ho. balszárnyán pedig

Tanárky ezr.-nek a 31/I., 45. menet, 20/½ II., 20/¼ I. zljakból állott csoportja zárta be a sort.

A ho. tartalékát a 20/½ I. zlj képezte, amelyhez gyenge állományára való tekintettel, ezredünk 1. századát is beosztották.

Minden csoport minél erősebb tartalék-képzésére kapott parancsot.

Ma küldtünk először igazi és meglepő »csomagokat« az oroszoknak 30.5-es gránátok alakjában. A levegőben haladó lövedék is már lenyügöző hatást keltett. Lecsapódása és robbanása nyomán pedig megdöbbent csend támadt. Percekig megszünt minden harci tevékenység. Az orosz állások mögött 2—3 km távolságra volt egy bádogtetős major. Itt szokták az oroszok az étkezést elosztani, amit vonalainkból is már megállapitottunk. Ez volt, a csapat jelentése alapján, a 30.5-esek egyik első célpontja. A majort már az első gránát megsemmisitette.

Előzetes tárgyalások után — ma éjjel — a Rosenfeld századnak 15 orosz megadta magát.

Sokat szenvedett legénységünk ebben az állásban a vizhiánya miatt. Eső ugyan elég esett, de az ivóviz mégis hiányzott. A harcterület jórészt mocsaras volt. A magasabb részein pedig nem tudtak oly mélyre ásni, hogy vizre bukkanjanak. Divatba jött a rum ivás. Ugy a legénység, mint a tisztek is, a mocsaras viz okozta fertőzésnek elejét veendő, vizzel felhigitott rumot kaptak.

Nagyos hiányos lenne leirásunk, ha megfeledkeznénk két kedves bajtársunkról, Plesz József és Pogány Ferenc hadnagyokról. A béke időkben az előbbi a német operaházak tenoristája, az utóbbi a magyar királyi operaháznak volt a tagja. A rémségek e napjaiban és éjszakáiban sok felejthetetlenül szép órát szereztek művészi énekükkel.

Október 24-én az I. zljunkkal szemben az oroszok erősitéseket kaptak. Az utánna meginditott erős orosz támadást a zlj fölényes biztonsággal utasitotta viszsza. Az oroszok, foglyok visszahagyása után, állásaikba visszaözönlöttek. Egyéb emlitésre méltó esemény a mai napon nem történt.

Az Istvánffy csoport ma az erődités munkálatokat befejezte. Helyzete egyébként változatlan maradt.

Október 25.-én állásharc folyt. A helyzet úgy itt, mint az Istvánffy csoportnál változatlan.

Október 26.-án egy ujabb orosz támadás indult. Az előbbiek sorsára jutott. Az állások biztos tartását legjobban az jellemzi, hogy újra föléledt a lövészárok humor. Honvédeink gyalogsági ásókra, karókra helyezett sapkákat mutattak az oroszoknak, amire azok hevesen tüzeltek. Embereink a találatokat kedélyesen jelezték, de leginkább csak hibát mutattak.

Az Istvánffy csoport a mai napon Rozborz-on át Chalupky—Gorliczynszkie-re menetelt, ahol hadtest tartalékba került. Mint ilyen, a Przeworsk-i vasúti állomásnak, továbbá a Gniewczyna—Tryniecka-nál felállitott szükségbeli hidnak védelmére, hidfő-szerű erődités munkálatokat végzett.

Október 27.-én Halada tizedes mókázása villanyozta föl a már elernyedt kedélyeket. Este átcsúszott az orosz állásokhoz, hogy megszemlélje az oroszok étkezését. Egy sajka feketekávéval és cukorral tért vissza. Ez ugyan kis részlet, de nagy lelkesitő hatást keltett. Az I. zászlóalj létszáma 577 fő. Mai vesztesége 5 halott, 7 sebesült, 20 beteg volt.

Az Istvánffy csoport helyzete változatlan. Eleségvonatánál a mai beteg állománya 1 kolera gyanus, 13 gyomorhurutos. Két lázas beteget pedig kórházba küldött.

Az általános nagy helyzetben az északi irányú átkarolás és túlszárnyalásért folyó küzdelem az oroszok javára billent. A HFP.-unk a hds. prnkoknak adott tájékoztatásában erről a helyzetről igy nyilatkozott: »az ellenség tetemes túlerővel, Varsó és Ivángorod közötti területen át, a 9. német és az 1. osztrák—magyar hadsereg ellen előretört. Az 1. hds. két napig tartó eredményes harc után október 26.-án a kétszeres túlerő elől visszavonulni kényszerült és azt az utasitást kapta, hogy Opatów és San torkolata közti területre huzódva ott erőteljes ellenállásra rendezkedjék be.«

A helyzet tehát ekkor ismét válságosra fordult, mert ha az 1. hds ellenállása a jelzett vonalban nem sikerül, a 4. hds balszárnya védtelenné válik. Ekkor pedig a visszavonulás elkerülhetetlen.

Október 28.-a erős gyalogsági tűzharccal kezdődött, ami váltakozó hevességgel, az egész délelőtt tartott. Délben egy rövid, de erős ellenséges tüzérségi tűzmegrohanás következett. Saját tüzérségünk — 30.5 mozsarakkal is — Fw. Kostków-ot tarolta.

Az oroszok egymás mögött kiépitett négy fedezéksorban állottak. Ennek dacára az örök válalkozó Halada tds egy járőrrel ma is előrekúszott és hogy-hogynem egy orosz tüzér szdssal tért vissza, akitől megtudtuk, hogy Fw. Kostków-ban ma egy orosz üteg megsemmisült és hogy az oroszok, a mi legyöngült állományunkkal szemben, legalább is négyszeres túlerőben vannak.

A ½ II. zlj a mai napon bizony már csak 140 főt számlált, de még ennél is rosszabbul állt a III. zlj, amelynek három szda mindössze 100 puskával rendelkezett. Az ezred szdainak létszáma ekkor átlagban már csak 30—40 emberből állott.

A szürkület beálltával a 31/10. század és 85/I. zászlóaljból alakult *századot* a vonalból kivonták és tartalékul középső Lazy-ba küldték. Ezt a tartalékok képzésére szolgáló kisérletet a szdok csak nehéz szivvel teljesitették, mert a vonalban már minden emberre nagy szükség volt. Igy is ritka és már hézagos volt a megszállás.

Az Istvánffy csoportnál a helyzet változatlan.

Október 29.-én a csapatok már igen kimerültek. A tiz napi állásharc a testet-lelket kikezdte. A mostoha viszonyok között, a sokszor őrületes tüzérségi tűzben, állandóan kitéve az ellenséges támadásnak, az idegek is kezdték felmondani a szolgálatot. Nappal már csak figyelők voltak az állásban, a többi ember aludt. A kis létszám miatt az emberek igen gyorsan kerültek ujra a szolgálatba. Ezért bizony nem egyszer megtörtént, hogy álló helyükben a figyelők is elaludtak.

A mai napon felvillanyozó hatással volt a hazulról érkezett posta.

A II. zlj részére kellemes meglepetéssel szolgált egy élelmet szállitó orosz járőr is. Ez — a sötét éjszakában —, a zlj arcvonala elé tévedt és amikor erre ráébredt, csomagjait eldobálva elmenekült. Igy azután a II. zlj szép zsákmányhoz jutott, mert kenyér, tea és cukor volt a csomagokban. A kenyeret legénységünk ugyan eldobta, mert az bizony nem magyarnak való volt, de a cukor annál nagyobb örömet keltett. Bármennyire is hiányzott, ezt mi nem kaptunk.

Éjjelenkint már dermesztő hideg volt.

Az Istvánffy csoport helyzete változatlan maradt.

A HFP. a mai napon arról értesitette a hds prsgunkat, hogy a 9. német és az 1. m.-o. hds oly hatalmas ellenséges túlerővel áll szemben, hogy nemcsak e két hds-nek, hanem a következő napokban az általános visszavonulással is számolni kell. Ebben az esetben az 1. hds a Nida alsó folyásához, a 4. és 3. hds a szeptemberben tervezett védelmi vonalba a Dunajec és Biala mögé, a 2. hds pedig Sztropkó környékére fog visszavonulni. A HFP. ugyanekkor a mozgási területeket is kiutalta, egyben az egyes hds prsgokat arra is utasitotta, hogy a vonatok csoportositására, a menetvonalak kiutalására és azok karbahelyezésére, a műtárgyak és hidak elrombolására stb. szükséges előkészületek szabályozására idejekorán intézkedjenek.

A mai napon egy nevezetes külpolitikai esemény is történt.

Hajnali 3 h-kor ugyanis két török torpedó naszád behatolt az Odessa-i öbölbe, elsülyesztett egy orosz torpedó naszádot és tűz alá vette a Portugál nevű francia szállitó hajót. Törökország mellénk állt.

Október 30.-án a súlyos és szenvedéssel teljes helyzet változatlan maradt. Este 37 orosz megadta magát. Azt mondták, hogy nagyon rossz az élelmezésük. Istvánffy őrnagy 80 darab cseréppipát küldött századainak, ami kitűnő gondolat volt, mert ekkor már 10—14 ember dohányzott egy pipából. Pedig dohány volt elég, de valami bosszantó, idegekre menő hiányosságnak mindig kellett lenni. Aki ismeri a pipás ember lélekvilágát, az megérti, hogy a küldemény mily nagy örömet keltett.

A nap folyamán a szokásos céllövészet folyt. Honvédeink kitűnően lőttek. A 6. századnál Herczeg szakaszvezető minden olyan lövése után, amikor látta, hogy a célbavett orosz kezeit az égnek csapja — ami a fejlövés csalhatatlan jele volt — régi szokása szerint az orosznak tisztelgett. Ma — egy ilyen tisztelgés közben — fejlövéssel hősi halált halt.

Az Istvánffy csoport az erődités munkálatokat folytatta. Délután kapta a parancsot, hogy azonnal Jagiela-ra meneteljen, ahol a 13. Landwehr hadosztály rendelkezése alá lép. 21 h-kor mint csoporttartalék zu Gorzyce-nél levő földkunyhókban tét éjjeli szállásra.

Október 31.-én már a kora reggeltől kezdve erős puskatűz és kézigránát harc kezdődött. A nap folyamán pedig kiterjedt orosz gyalogsági támadások következtek, amelyeket visszavertünk. Az oroszok már többet tudtak, mint mi. Ismerték az északi szárnyunk visszaszoritását és ugrásra készen álltak, hogy minket is visszavonulásra kényszeritsenek. Nehéz nap volt.

Istvánffyéknál a helyzet változatlan volt.

November 1.-én a tegnapi nagy harcok visszahatásaként a harci tevékenység szünetelt. Nyugodt nap volt. Este előljáróban három, majd ujból 37 orosz jött át és megadta magát. Panaszkodtak, hogy már három napja nem ettek. Ha kapnak is valamit, az mindig csak csája. Nálunk viszont ezen az estén lövőszer, rum, cigaretta, szivar, dohány, hús és kávékonzerv, valamint kenyér kiosztás volt. A legénység boldog örömmel vette a bőséget.

Ezredünk a mai napon pótlást is kapott. Ekkor került az I. zljhoz Szigeti Sándor és Léderer Henrik t. zls, a II. zljhoz Stieber Ferenc és Papp Miklós t. t. zls, a III. zljhoz pedig Beregi fhgy, aki mindjárt a zlj prsgát is átvette, valamint dr. Horváth Endre t. hdgy, aki békében pozsonyi főreáliskolai tanár volt.

Az Istvánffy csoportot 5 h 30 p-kor Wola Buchowska-ra rendelték, ahová 20 h-kor érkezett. Itt a 25. Lw. ho. kötelékébe lépett és a ho. prsg. rendeletére éjjel 2 órakor az első vonalban lévő 4. közös gy. ezr. részeinek fölváltására indult. Helyét reggel 4 órára elfoglalta.

November 2.-án délelőtt gyenge tüzharc folyt, délután pedig az egész vonalon feltünő nagy csend állott be. Este a lövőszer és az étkezés fölvételezését semmi se zavarta. Óriási ködképződés miatt az éjszaka

korom sötét volt. Éjfél tájban az oroszok erős ágyu tüzet inditottak, amit rettenetes gyalogsági tűz követett. Támadást vártunk, de a tűz lassan-lassan elhallgatott. Gyalogsági tevékenység nem követte.

Ebben az időben ismét nagyon sok volt a hasgörcsös és vérhasas betegünk.

Az Istvánffy csoport a 25. számú vázlaton feltüntetett védővonalban állott. Helyzetük nem volt minden aggodalomtól mentes. Az ellenséges védőállás tőlük 90°-re húzódott. Técsy fhgy a pataktól elválasztott két szakaszával alig érintkezhetett, mert ezt a lapos területet az oroszok állandó tűz alatt tartották. Az átvett födözékek tökéletesen célszerűtlenül épültek. Falai szűkek és meredekek, szuronyharcra alkalmatlanok voltak. Sem előre, sem hátra belőle kiugrani nem lehetett, csak nehezen kimászni. Végül cseh környezetben voltak. Az egész nap itt is tűzharc folyt, amelyben Biró J. hdpj. őrmesterünk hősi halált halt, két honvéd pedig megsebesült.

A félzászlóalj hangulata Istvánffy alezr. fölényes, erélyes és példaadóan vitéz vezetése alatt nyugodt volt. Az oroszok lövöldözésére nagy volt a hajlandóság.

A mai nappal az általános helyzetről igen érdekes értesitéseket kaptunk. Ezek igy szóltak: »Kedvező eredmény a kitartásban és szivósságban rejlik. A saját 2. hadseregnek az ellenség fölött tegnap kivivott döntő győzelme bizonnyára itt is nemsokára érezteti hatását. Ebben a döntő helyzetben feladatunk és hivatásunk mindenkitől ereje legvégső megfeszitését kivánja...«

Az értesités körülményei közül az a legérdekesebb, hogy hadseregünk bal szárnya ekkor már a visszavonulást megkezdte.

November 3. A mai tűzharcban Stieber Ferenc zlsunk, aki sebesülésének felgyógyulása után tegnap előtt jött hazulról, ma ismét fejlövést kapott. Széll hdgy és Papp zls kötözte be. Az északon történt események miatt a magasabb prsgok támadást vártak. Ezért éjjel az egész ho. szigoru készültségben állott. Hiszen, ha lett volna az oroszoknak mersze, szinte megehették volna ellenfelüket, mert most már oly csekély volt a létszámunk, hogy minden honvédre 15—20 orosz esett.

November 4.-én Sirchich alezr. megbetegedett. A harctérről eltávozott. Kutassy szds felsőbb parancsra felső Lazy-ba ment, hogy ott az ezredparancsnokságot átvegye. A ½ II. zlj prsgát ekkor Schlemmer fhgy vette át.

Az általános visszavonulásra vonatkozó rendeletet a hadseregparancsnokságok már 2.-án megkapták. A visszavonulás az északi szárnyról már meg is indult és igy a hir terjedt. Nálunk még titkolták, mert támadásunkkal kellett a visszavonulást fedezni.

12 h-kor a fenti okból ezredünk a következő tartalmu parancsot kapta: »A támadó szellemet nem mutató oroszoknak a San mögé való visszavetése céljából a XVII. hadtest támad. Tüzérségünk 1 h 30 p-kor megkezdi a tűzzel való előkészitést.«

Erre a parancsra 14 h-kor a gyalogsági támadások az egész vonalon megindultak.

15 h 45 percig a támadás tért nem nyert. Mindegyik csoport a másik eredményére, kezdeményezésére várt. És ekkor egy csodálatos fordulat következett. Az I. zászlóaljunk felszólitotta a 99. ezrednek vele szomszédos csoportját az együttes előtörésre. Ez a csoport a felszólitásnak nem tett eleget, amire az I. zlj és ebből is a 3. és a 4. századok, a jobbszárnyról kiindulva egy elkeseredett és merész elhatározással önállóan előretörtek. A balszárnyon levő 2. század ugyanekkor a támadást igen erélyes tűzzel támogatta, majd követte a rohamozó 3. és 4. századot. Ez a csoport rövid időn belül 300 foglyot ejtett és 2 géppuskát zsákmányolt. Egyik géppuskát a visszavonulás alkalmával magukkal is vitték. E századok példájára azután a Tanárky csoport többi csapatai is megindultak és amint ez a támadás a ½ II. és III. zászlóaljjal egy magasságba jutott ezek is kiugrottak állásaikból, az ellenséges állásokra törtek és igy az általános támadás lendületbe jött.

A balszárnyon történt eseményeknek ezt a rövid összefoglalását a 41. hadosztály hadműveleti iratai mindenben igazolják.

Ezredünk a kiewi orosz gárda ezreddel állott szemben és amint állásaiból kiugrott, rémületes tüzelés támadt. Ezredünk ebben a pillanatban szenvedte a legnagyobb veszteséget, de a vad elszántsággal megindult támadást most már semmi sem tudta feltartóztatni.

16 h 15 p-ig ezredünk az egész vonalon betört az ellenséges állásokba. Ekkor már az est-szürkület beállt. Az oroszok eldobták fegyvereiket és feltartott kezekkel megadták magukat. A vad roham annyira megtörte őket, hogy amikor honvédeink a fegyverletételt látva tüzet szüntess-t kiáltottak, az oroszok tört szavakkal azt velük együtt hangoztatták, csak ne bántsák őket. Honvédeink azonban tudták, hogy több orosz állás van egymás mögött, ezért folytatták a rohamot. Schlemmer főhadnagy a pótlással érkezett egy kürtöst elővigyázatosan magánál tartott. Ezúttal ez kitünő szolgálatokat tett. A mindjobban sötétedő helyzetben kürtjellel adta meg a rohamra szóló parancsot és legénységünk, mint egy ember tör be a következő vonalakba. Nem is lehetett volna őket visszatartani. Eilenállhatatlan lendülettel haladtak egészen a tüzérségi állásokig. Az orosz tüzéreket az ágyuk mellől vitték el.

A 6. század 3 tisztet és 187 sebesületlen foglyot ejtett, az 5. század 145-öt, a többi századok e kettő között. Különös, hogy századról és ezredről beszélünk, amikor ezek létszáma alig állott az előirásosnak ¼-én. De mert a szervezetszerű alakulat élt, bármily kis létszáma mellett is nevét megtartotta.

A mi veszteségeink is nagyok voltak. Egy-egy század 50 emberre is leolvadt. Az orosz tisztek bámulva látták, hogy mily csekély létszámmal támadtunk. Egyik németül megis jegyezte, hogy ha tudták volna, milyen kevesen vagyunk, botokkal támadtak volna meg bennünket. Viszont ezredünk tudta, hogy ők milyen nagy számban vannak és ez fokmérője a támadás értékének és az eredmény nagyságának.

A harcok alatt hősi halált halt Antalffy Zoltán, Plesz József és Lederer Henrik t. hdgy, Schredl László és a lelkes kis Papp Miklós zls, akit szerető bajtársai járőrökkel órák hosszat kerestek a kiüritett harctéren, nevét kiabálva a vaksötét éjszakában — de eredménytelenül.

Súlyosan megsebesült a harcleirásban már felsoroltakon kivül Beregi t. fhgy és Frisch t. zls. valamint az örök vállalkozó Halada tds is.

Megszámlálhatatlan zsákmány, puska, géppuska került az ágyukon kivül az ezred kezébe, de

19 h-kor az az értesités érkezett, hogy »ne tovább.«

19 h 30 p-kor pedig a ho. prsg a középső Lazynál előkészitett második védelmi vonalba való gyülekezést rendelte el. A parancs továbbitása nehezen ment. Ily fényes győzelem utáni lázas támadó hangulatban levő honvédeinket erőszakkal kellett a visszavonulást jelentő gyülekezésre kényszeriteni. A zsákmány ott maradt és ott maradtak a súlyosan sebesült bajtársak nagy száma és a halottaink is.

21 h-ra volt elrendelve a visszavonulás. Még volt egy kis idő, amit a századok a sebesültek ellátására használtak föl. Szivet-lelket megrázó jelenetek következtek. Hisz, ha a vak sötét éjszakában embereink egy-egy sebesültet kérdeztek, 20—30-an is válaszoltak. A lázas munkában hamar elérkezett az indulási idő. Menni kellett. A könnyebb sebesülteket magukkal vitték, a súlyos sebesültek sorsukra maradtak. Azonban az orosz alapjában véve jó lelkü, ellátásuk felett nem kellett aggódni.

A harctér elcsöndesedett, csak néha-néha hallatszott egy-egy puska lövés, vagy géppuska sorozat — a San túlsó oldaláról.

11 h-kor az ezred ½ II. és III. zászlóalja Kutassy szds vezetésével Pelkinie-re menetelt és innen kezdve a 32/III. zászlóaljjal együtt a hadosztály utóvédjeként megkezdte a visszavonulást.

Az I. zlj ekkor a Tanárky csoporthoz csatlakozott.

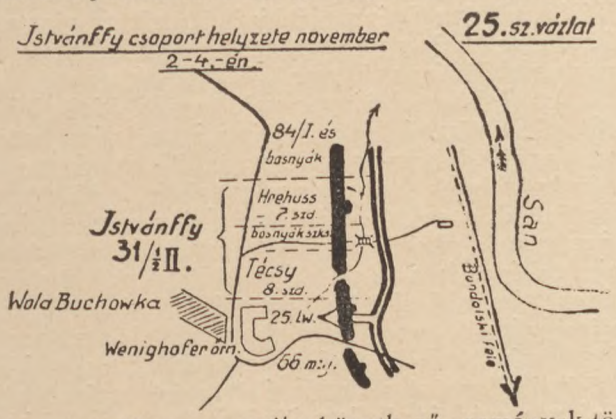

Az Istvánffy csoportnál a következő események történtek:

6 h 30 p-kor a Wenighoffer csoport ellen az oroszok támadásra indultak. A 25-ös Landwehrek részben megadták magukat, részben állásaikat elhagyták. Az oroszok az üresen hagyott térközbe betörtek. A Técsy századot átkarolták és 30—40 lépésről oldalból tűz alá vették. A jobb szárnyon levő Osztermann hdgy szakasza válságos helyzetében szárnyát hátra kanyaritotta, de egy része — Osztermann hdggyal együtt fogságba került. A szakasz megmaradt része, valamint a 8. szd többi szakasza átfutott a Hrehus szd fedezékébe. Ebben a helyzetükben azután szilárdan kitartottak. A harcok alatt a vitéz magatartásával kiváló példát nyújtó Técsy Géza fhgy, amint sebesült bajtársait kötözte, súlyosan megsebesült.

12 h 30 p-kor a 25. Landwehr ddr. prsgtól értesült Istvánffy őrn. a 14 h-kor kezdődő és már ismert, általános támadó parancsról. Ezen az arcvonalon az arra kirendelt csapatok támadása részben megakadt, részben meg sem indult. Az Istvánffy fél zljnak feladata szerint ekkor az állását kellett tartania, amit biztosan és szilárdan teljesitett is.

20 h 15 p-kor vette a visszavonulást elrendelő parancsot és

22 h 30 p-kor megkezdte visszavonulását zu Gorzyce-n keresztül Jagiela-ra. 5.-én 4 h 30 p-kor érkezett Grzeska-ra, ahonnan az ezredhez bevonult. Istvánffy őrnagy itt az ezredparancsnokságot átvette.

A mai diadalmas harcokkal kapcsolatban is foglalkoznunk kell a 20-as ezredtörténetben foglalt harcleirással. Ennek az ezredtörténetnek ugyanis a 132. oldalán közölt schematikus vázlata a támadáshoz való csoportositást ábrázolja. Ennek hű képét a 26. sz. közbeiktatott vázlaton közöljük.

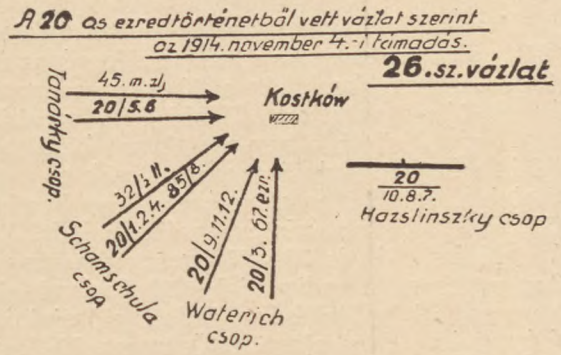

A vázlatból azt láthatjuk, hogy a harcok krónikása rólunk teljesen megfeledkezett, vagy nem vett tudomást. Nem állithatjuk, hogy ezredünk előtte ismeretlen lett volna, mert a szövegben, amikor a 20. ezr. veszteségeit számba veszi, még azt is fölemliti, hogy a 20. ezrednek három tisztje harcolt ezredünk kötelékében, akik közül Lederer hdgy hősi halált halt.

A vázlatra tekintve az a másik megállapitás ötlik az ember figyelmébe, hogy az 54. ddrral megerősitett ho-unk majdnem csak a 20. ezredből állott. Ezzel természetesen a támadás oroszlánrésze is reá háramlott volna. Különösen akkor válik ez kirivóvá, ha arra is gondolunk, hogy a 45. m. zlj 20-as alakulat volt. A vázlat ilyen megoldása igen szellemes, csak éppen nem egészen korhű. A vázlattal összhangban van és azt kiegésziti az egyes csoportok feladatának ismertetése is, amely a 20-as történet szerint igy szólt: »A támadás súlypontja a Watterich csoportra helyezkedett. A Tanárky és Schamschula szakasz feladata egyelőre az volt, hogy a Watterich csoport támadását tűzzel támogassa, a roham megkezdésekor azonban csatlakozzék a támadáshoz.«

Ezek után — szószerint — idézzük Schamschula tbknak —, a 82. ddr. prnkának — a hadműveleti iratok között fekvő, »harcleirását«. Elvégre ő a leghivatottabb eldönteni, hogy milyen parancsot kapott és mi volt a feladata.

»Harcleirás az 1914. nov. 4. del. 8 h-tól, 6.-án del. 8 h-ig terjedő időről. Del. 10 h 45-kor jött a ho. telefonparancsa, amely szerint a 13. és 41. ho. a semmi támadó szellemet fel nem mutató ellenséget egyidejűleg fogja megtámadni és a Sanon átdobni. A támadás idejeként egyelőre csak tájékoztatásul déli 12 h jelöltetett meg, jelezve, hogy pontos időpont telefonon fog megadatni. Később a tüzérségi előkészület dut 1 h 30 p-kori a gyalogsági támadás pedig dut 2 órai kezdettel állapittatott meg. A Schamschula csoportnak három szd a ho. tart-ból rendelkezésre bocsájtatott. A téma-

dási parancs del 11 h 30 p-kor kiadatott, a tartalékoknak a hátsó állásokban való gyülekezése elrendeltetett.

Dut 1 h 30 p-kor a tüzérség tüzelését elkezdte, mivel azonban az ellenséges állások a mi vonalainktól csak 50—150 lépésre voltak, azokat tüzérségi tűz alá nem vehettük. A gyalogság támadása dut 2 h-kor ugyancsak megkezdődött, ez azonban dut 3 h 45 p-ig nem sok tért nyert. Ekkor a tart. két szda a Kutassy csoporton át bevettetvén az előnyomulás tovább haladt. Arra a hirre, hogy a Watterich csoport az ellenségnek, futóárkokkal a mi állásainkhoz közel hozott, egy rohamállása elfoglaltatott, a Szentgyörgyi és a Mayer csoport is előretört. Az ellenséges állás előtt 20—25 lépésre azonban megakadt. Az utolsó tart. szd. erre bevettetett, amivel azután dut 5 h körül a Szentgyörgyi csoportnak sikerült is az ellenséges állásba betörni. Ugyanekkor már a Kutassy csoport az ellenséges állásokban állott. Előbbi 160, utóbbi 80, majd 150 foglyot ejtett, a gpp-s osztagok közül pedig hármat kézre keritett, miután azonban csak egy gpp-t lehetett elvinni, a többit az ellenséges állásokban hagyta. A 32. ezred rohama szintén tovább haladt. A kis erdőcske elérése után is 30—40 orosz adta meg magát. Kutassy csoport pedig ujabb 80 foglyot ejtett. A Mayer csoport a legkésőbb tudott előrejutni, de dut 6 h-kor végre ez is sikerült. Összesen 90 foglyot ejtett, de az úton túlnyomulni nem tudott, mert az út túlsó árkában az ellenség erősen tartotta magát. »Ezután a leirás a már ismertetett visszavonulással foglalkozik, majd igy folytatja: »XI. 5.-én del 3 h 15 p-kor ért be a Szentgyörgyi csoport, 4 h-kor pedig a Kutassy csoport, amely csapatainak nagy százalékát a bravúros támadásnál elveszitette...«

Ebből a magasabb prsgokhoz intézett előljárói leirásból kiviláglik, hogy szó sem volt a tűzzel való támogatásról, hanem a Schamschula csoport is erélyesen támadott. A foglyok számának nagyságából, a zsákmányolt géppuskák számából, továbbá az előrehaladás mértékéből kétségtelenül megállapitható az is, hogy a támadó csoportok között a Kutassy csoport, tehát ezredünk volt a legeredményesebb. Azt hiszszük, hogy ezek után a 20-as leirással fölösleges bővebben foglalkoznunk.

Ezredünk másnapra a ho. prsgtól a következő szövegü táviratot kapta: »175. hdm. A m. kir. 31. ezred parancsnokságnak. A XVII. hadtest parancsnokságnak 1133. Op. sz. rendelete alapján Ő cs. és kir. Fensége József Ferdinánd főherceg, gyalogsági tábornok és a 4. hadsereg parancsnoka gratulál a XVII. hadtestnek a fényes eredményhez és elrendelni méltóztatott, hogy a tisztikarnak és az összes legénységnek magas köszönete és különös elismerése tudtul adassék... Kiadatik 31., 20. stb. ezredeknek.«

*

A San menti harcokat az a törekvés irányitotta, hogy a San innenső oldalára került és elszigetelt helyzetben levő ellenséget lehetőleg megsemmisitsük, de mindenesetre a túlsó oldalra visszavessük.

Állásaink — 28.-áig — ennek a támadásnak az alapjául szolgáltak. Ettől kezdve visszaestünk a tiszta védelembe, hogy a végén egy fényes sikerü támadás után azokat végképen elhagyjuk.

Az állásépitéshez a földön kivül egyéb segédanyag rendelkezésre nem igen állt. Legtöbb helyen a kimélyitést a feltörő talajviz akadályozta. Állásaink előtti hatásos akadályok telepitése keresztül vihető nem volt. Szükségszerű és ideiglenes jellege volt az egész állásrendszernek és igy azt mintának venni, abból messzemenő következtetéseket levonni nem is lehet. A szűkre szabott határok között is kitünt honvédeink rendkivüli leleményessége.

Ezekben a harcokban használtuk elsőizben a kézigránátokat. Az első készitmények még igen kezdetlegesek voltak. Konzerv dobozokhoz hasonló bádog volt robbanó anyaggal és vasdarabokkkal megtöltve, amelyet gyujtózsinórral láttak el. Az a robbanás előtt lánggal égett és nem egyszer meggyujtotta a ruhát is. De ez a harceszköz még ebben a kezdetleges állapotban is félelmetesnek bizonyult és jelentősége mindjobban emelkedett. Amikor pedig a kivitelét tökéletesitették, alkalmazása általánossá vált.

A födözékek közelsége folytán a kézigránát harcot itt már sűrűen alkalmaztuk.

Jelentős lépéssel tökéletesedett a tüzérségnek a gyalogsággal való összműködése. A tüzér megfigyelők már a rajvonalba is kijártak és ütegeikkel őket telefonnal összekapcsolták. Igy azután a gyalogság igényléséhez jobban tudtak alkalmazkodni. Azonban a tüzérségünk — mint azt már a harcok folyamán is emlitettük — lövőszerhiánnyal küzködött. A beérkezett pár 30.5-es mozsár nagy segitségül volt és igen hatásosan fékezte az ellenséges vissza az álásokban, mert de a lövőszerhiányt nem pótolhatta.

A tüzérséggel ellentétben a gyalogsági lövőszer ellátás minden igényt kielégitett, sőt a visszavonulásnál sok lövőszer maradt vissza az állásokban, mert annak elszállitása már nem állt módunkban.

Az élelmezés hiányos volt és nem kielégitő mértékü. Se a tisztek, se a legénység a teljes hadi élelemadagot eddig még sohasem tudták megkapni. Akár a hadműveletek kellő megalapozásának hiányosságai folytán, akár az utánpótlást ellátó szervek nehézkessége vagy gyakorlatlansága következtében történt ez, mindenképen kihivja a legélesebb birálatot. Az élelmezés meg sem közelitette a harcoló gy-ság emberfölötti teljesitményét, mondhatni, hogy azzal szemben forditott arányban állt, holott az állásharcok azok, ahol a fizikai állapotot a kiadós élelmezés megjavithatja és ahol erre mód és alkalom kinálkozik. A mozgó harcnál előforduló hiányok még csak megérthetők és részben indokolhatók is, ha a harcterület készletekben szűkölködik és az előnyomulás gyors, de az állásharcnál a hiányosságokat semmi sem mentheti és hogy ez jórészt a megfelelő szerveknek élhetetlenségén múlott, azt igazolja az a többször emlitett körülményt is, hogy a szesszel telitett Galiciában a szabványos szeszadaghoz sohasem juthatott a csapat, hacsak a századok maguk nem szereztek, legtöbbször a tisztikarnak a pénzén.

Az egészségügyi viszonyokról dr. Orsós Ferenc egyetemi r. tanár, akkor fáradhatatlan és legveszélyesebb helyzetekben is csak a kötelességét szem előtt tartó ezred-orvosfőnökünk igen értékes tanulmánya igy szól:

»A 14. menetezrednek Rawa Ruska-n való tartózkodása alatt, a vasúti állomás szomszédságában fekvő egyik kertben már láttam egy vitorlavászonba csavart idegen ezredeli katonát, akinél a kolera jellegzetes tünetei voltak észlelhetők. A Rawa Ruska-ról Zurawa-

ra való visszavonulásunk utján a 14. m. ezr-nél különböző más bajokban is még sokan megbetegedtek. A helyzet a 31. h. gy. ezreddel való összeolvasztás után se javult. Még a visszavonulás alatt, amikor a San parti Baricz-hoz érkeztünk, jelentettem a ho. eü. főnökének, hogy kötszerünk és gyógyszerünknek legnagyobb része már elfogyott, vagy elégett, de utánpótlást nem kaptunk. Ezért a betegeknek ellátása a további visszavonulás alatt is csak hiányos lehetett. Betegeink egy része — sajnos — útközben el is maradt.

Szeptember 25.-én az ezred — Jodlówka-n — igen hideg időben a szabadban táborozott. A következő napon foglaltuk el a Zurawa-i védőállást. Ekkor naponta már tömegesen jelentkeztek a betegek. A napokig tartó esőzés és az állások elkészitésével járó testi megerőltetés nagyon éreztette hatását. Naprólnapra többen jelentkeztek vérhassal (dyssenteriával) úgy, hogy a betegség csakhamar járványszerű jelleget öltött. A járvány terjedésének okát elsősorban két körülményben láttam. Az egyik abban állott, hogy a legénység megúnta a tábori konyhák hiányosan, nem elég izletesen készitett ételeit és mohón vetette magát a kertekben bőven található nyers répára és a galiciai retekre. A kertek talaja azonban ekkor már teljesen fertőzött volt a betegek ürülékével, minthogy a latrinák részben nem készültek el, részben nem használtattak. Az emlitett nyers eledelek ennélfogva terjesztői lettek a dyssenteriának. A konyhák felülvizsgáltatván, itt a járvány második terjesztési tényezőjét észleltem. A szabadban, a sáros talajon elhelyezett hadikonyhák körüli téren bőven előfordultak emberi ürülékek és ezek a lábakkal a konyhák körül szerteszét hordattak. A kenyér és a húsdarabok kiosztásánál erre az erősen szennyezett talajra teritették le a szét-hordásra használt sátorponyvákat. A ponyváknak pedig felváltva, hol az egyik, hol a másik oldalát fektették le a földre és igy szintén bőven adva volt az alkalom az eleség fertőzéséhez. Ezt tapasztalván azonnal áthelyeztettem a konyhát még nem fertőzött talajra és ott elsősorban is a kiosztásra alkalmas tiszta helyről és latrinák felállitásáról gondoskodtam. Ekkor azonban már a járványt megállitani nem lehetett. Az ezred II. zlj-ánál a létszámnak mintegy fele, már mint beteg állott kezelés alatt. Hozzájárult a nehéz helyzethez az is, hogy csakhamar kolera megbetegedések is történtek, amiről dr. Fenyő Ármin törzsorvosnak, a hadosztály egészségügyi főnökének nyomban jelentést tettem. A törzsorvos kijött ugyan a helyszinére, de kijelentette, hogy nincs meggyőződve arról, hogy az esetek valóban kolerásak volnának, ellenben kiutalt az ezrednek két egészségügyi furgont. A kocsik másnap tényleg megérkeztek, de feltört állapotban, teljesen üresen, sem kötszer, sem gyógyszer, sem alkohol, sem gyertya, sem tápszerek, nem voltak a kocsiban, csupán egy törött lámpa és néhány üres doboz. A kocsisok nem tudtak felvilágositást adni és ezért mindjárt jelentést tettem a ho. prsg-nál. Egyszersmind egy rekvirált kocsit is magammal vittem. Ekkor sikerült a betegek részére nagyobb mennyiségű teát, egy zsák cukrot, kötszert és kevés gyógyszert, bár nem kielégitő mennyiségben és minőségben, kapnom. Ettől az időtől fogva a betegek reggelenkint teát és gyógyszert is kaptak. A Dobrotyni magaslatnál egy külön kunyhót jelöltünk ki a kolerás esetek részére. Jellegzetes tünetekkel már az első napon négy beteg lett felvéve. Az egészségügyi főnök ujra megszemlélte a betegeket, de nem találta őket kolerásoknak. Az éj folyamán mind a négy beteg meghalt. A II. zlj. két szda Istvánffy őrnaggyal és dr. Győri Ernő tartalékos főorvossal Olszynyn vesztegzár alá ment. Másnap, október 4-én, megindult az előrenyomulás. Jodlowka-n az ezred étlen-szomjan 3 óránál tovább várta az eligazitást és csak a sötétség beálltával foglalhatta el a kirendelt szállást. Az átázás hatása természetesen nem maradt el és naponként jelentkeztek súlyosabb meghülléses esetek. Október 6-án Budziszon éjjelezett az ezred, de igen kedvezőtlen körülmények között. Reggel többen jelentkeztek izületi csúzzal. Teljesen megmerevedett betegek is előfordultak, akiknek a Szedziszówi vasúti állomásra való szállitásáról — a kocsik teljes hiánya miatt — nem is intézkedhettünk, hanem a lakosság gondjaira kellett őket bizni.

Még kedvezőtlenebb volt a helyzet október 9.-én, amikor rendkivül fárasztó menetelés után éjfél után érkezett meg az ezred Markowa község legkeletibb pontjára, ahol dacára a hideg esős időnek, a szabadban kellett éjjelezni. A teljesen átázott legénység reggeli nélkül indult másnap útra és már délelőtt megütközött a Mleczka pataknál, Przeworszk-tól D.-re az ellenséggel. Wojcziechówkán állittatott fel az ezred segélyhelye. Itt súlyosan érezhető volt az egészségügyi személyzet elégtelensége. A hihetetlenül rossz, felázott utak folytán mindenféle jármű már napok óta visszamaradt.

Kötszer, gyógyszer pótlására gondolni sem lehetett. De különös nehézséget okozott a súlyosan sebesültek elszállitása. Kocsi nem állott rendelkezésre, ezért a Przeworszki állomás közelsége dacára sem szállithattuk hátra a sebesülteket, hanem egy visszahagyott sebesültvivőre és néhány könnyebben sebesültre bizván a szomszédos házakban helyeztük el őket.

Október 11-én az ezred ismét előnyomult. A segélyhely azonban a sebesültek ellátása és a halottak eltemetése végett még egy ideig visszamaradt.

Jaroslau-nál az egészségügyi állapot kielégitő volt. Valószinüleg a betegek elmaradása és az élelmezés lényeges javulása folytán. Október 18.-án későn este az ezred Jaroslau-tól É.-ra a legfelső Lazy-ba rendeltetett. Hajnalban áttörtek az oroszok a San-on és megindultak a november 4.-ig tartó San-menti harcok. 19.-én az ezred segélyhelye a felső Lazy-i majorban állott. Minthogy azonban a segélyhelyet az ellenség egésznap tüzérségi tűz alatt tartotta, éjjel az egészségügyi személyzet egy részét visszavontam a műútra és itt egy második segélyhelyet állitottam fel, ahonnan az első naptól fogva rekvirált szekereken szállitottuk a sebesülteket és betegeket az Ujezna-n lévő hadosztály egészségügyi intézetbe.

Október utolsó napjaiban érkezett meg a koleravaccina és ekkor mindjárt hozzáfogtam az ezred beoltásához. Sajnos, ekkor ujra nagy számban jelentkeztek kolera megbetegedések. Az elszállitás is fennakadt, részben, mert a hadosztály-egészségügyi intézet nem vállalta a kolerás betegeket, részben, mert megfelelő mennyiségü szekér sem állott rendelkezésre. Ez okból a segélyhely melletti csűrt kellett ideiglenes kolera kórháznak berendezni. Gyógyszer, kávé, tea ekkor kielégitő mennyiségben állott rendelkezésre, úgyhogy a betegeket ezekkel üdithettük. A kolerás betegek egy része már a megbetegedés első óráiban annyira elgyen-

gült, hogy a fedezékben maradt és ott is halt meg. Az előretolt segélyhelyen a sebesültvivők között szintén kiütött a kolera és a leghasználhatóbb szakaszvezető is meghalt. Több súlyos, részben halálos sebesülés is történt a sebesültvivők között, ezért a létszámuk annyira leapadt, hogy kénytelen voltam az ezredtől néhány kisegitő embert kérni.

A San-menti harcok sik és csaknem teljesen famentes, mocsaras területen folytak és ezért az ellenség a San-on túllevő templomtoronyból jól megfigyelhette minden egyes emberünk mozdulatát. Az első napokban, amig futóárkok épitve nem voltak, úgyszólván minden egyes emberre, vagy kisebb csoportra, tehát a sebesülteket és a súlyos betegeket hátraszállitó sebesültvivőkre is, még az orosz tüzérség is lőtt. A mocsarak miatt a közlekedés iránya egyes útszakaszokra lévén korlátozva, a sebesültek visszaszállitása csaknem lehetetlen volt. Az erre irányuló kisérleteknél már az első napon több sebesültvivőnket elvesztettük. Ez okból úgy intézkedtem, hogy minden éjjel kiküldtem a rajvonalba két kötszerrel, gyógyszerrel, erősitőkkel és hordággyal felszerelt sebesültvivőt, kik a nap világos szakaszában a rajvonalban nyújtottak első segélyt.

A sötétség beálltával azután a nappali szolgálattevők felváltattak és ekkor szállittattak vissza a betegek és sebesültek is. A futóárkok kiépitése után is még nehézségekbe ütközött a nappali visszaszállitás, minthogy az ezredtörzstől és az első segélyhelytől a másodikhoz vezető, futóárok nélküli útra is be volt lőve az orosz tüzérség és minden kisebb embercsoportot azonnal srapnelezett. A könnyebb sebesültek sokszor éppen visszavonulásukkor sérültek meg súlyosabban.

A San-menti harcokban, sajnos ismét tömegesen jelentkeztek az öncsonkitók. Az egyik menetzlj. őrnagya karlövést kapván, elhagyta a zlj-at és ezen a napon ettől a zlj-tól 20-nál több öncsonkitó érkezett. A hadtestparancsnokság szigorúan intézkedett velük szemben, mert azokat, akik egyáltalában mozogni tudtak, bekötözésük után a tábori csendőrséggel visszakisértette a rajvonalba. A sebesülteket a hadosztály-egészségügyi intézetbe szállitó altiszt utján a sebesültjeink sorsáról érdeklődvén, lesujtó választ kaptam. A hadosztály-egészségügyi intézet annyira túl volt terhelve különösen betegekkel, hogy a sebesültek — még a súlyosak is — sokszor csak egy-két óra mulva kerültek az első vizsgálatra. A műtétek nem folytak elég gyorsan és kielégitő számban. A hadosztály-egészségügyi intézet sebésze egy öreg orvos volt, akinek úgy látszik, nehézséget okoztak a műtétek. (Ugyanekkor, sajnos, egy elsőrendű fiatal sebész-főorvos — Milko doktor — a hadosztály egyik segélyhelyére volt beosztva). Sok súlyos sebesültünk, akiknél egy korai műtét életmentő lehetett volna, a várakozás alatt még a sebészeti vizsgálat előtt elvérzett. Az utolsó napok egyikén vonalunk az egyik ponton jobban megközelitette az orosz vonalat, de úgy látszik erősebb harc nélkül és ekkor több olyan súlyos sebesült hozatott be, akik már a legelső San-menti összecsapásoknál, vagyis október 19-én, súlyosan megsebesültek és a két rajvonal között feküdtek mintegy 10 napig étlen-szomjan. De éppen ez a nehéz helyzet vált egyes haslövöttekre nézve életmentővé. A saját kezükkel ásták be magukat némileg és a mozdulatlanság és a táplálkozás teljes hiányával elhatárolták a hashártyagyulladást és igy egy hasfali sipollyal ugyan, de a közvetlen veszélyen átvergődvén, jutottak a segélyhelyre és innen szállitásra alkalmas állapotban haza.

A hadifogság első napjaiban tudtam meg azután az orosz orvosoktól, hogy a november 4.-i támadásunknál a súlyosan megsebesültek jelentékeny része visszamaradt a fedezékekben. Ezeket az oroszok látták el másnap és ez is némileg késleltette az ő előnyomulásukat; nem hagyták el az előbbi vonalat, amig a mi sebesültjeinket el nem látták, nagyszámban visszahagyott halottainkat el nem temették és tekintettel a kolerára, fedezékeinket szalmával ki nem égették.

A visszavonulás után Przeworsk-tól Ny-ra, a szabad térségen, ahol az ezred izolált részei ujra egyesültek, azok is beoltattak a kolera ellen, akik előbb nem voltak megközelithetők. A november 5.-én Kozinán való éjjelezésnél már nem volt be nem oltott egyén az ezrednél. Ettől az időponttól fogva a kolera az ezredben szemmelláthatólag ritkult, a súlyos vérhas esetek is elmaradtak, de viszont a visszatérő láz (Fabris recurrens) néhány esete fordult elő. A második visszavonulás tartama alatt az útközben talált gyógyszertárakban a lehetőséghez képest kiegészitettem az ezred rendkivül hiányos gyógyszerkészletét. Sikerült is egy állandó szekeret kieszközölni, amelyen a gyógy- és üditőszereket, valamint a pokrócokat és általában a betegek és sebesültek ellátására szükséges tárgyakat, sőt magukat a betegeket is szállitottuk.«

Dr. Orsós érdekes tanulmányában szerényen hallgat az orvosaink hatalmas teljesitményeiről. Ezt a hiányt pár szóval pótolni szeretnénk.

A San menti harcokban az oroszok a genfi egyezmény határozványait már nyiltan felrugták. A magasan lobogó vörös keresztes zászlókat a legerősebb tűz alá vették. Elképzelhető orvosaink hallatlan teljesitménye, amikor ilyen körülmények között kellett a sebesülteknek egyre hömpölygő tömegeit ellátniok. Minden sebesült szemtanuja volt annak a lázas és csakis a sebesültek érdekeit szem előtt tartó munkának, amelyet orvosaink kifejtettek. Ez egy szakadatlan, megállásnélküli, testet lelket kimeritő harc volt az emberéletek százainak, ezreinek megmentéséért. A kötözések, halaszthatatlan műtétek pihenést nem engedtek és csak ezek között loptak maguknak időt, perceket az étkezésre, a legszükségesebb pihenőre. A legnagyobb hálával gondolhatunk erre a mindig életveszélyben végrehajtott emberfeletti munkára, orvosaink kötelességtudásának, emberszeretetének és lelkiismeretességének e legmagasabb vitézi megnyilvánulására.

*

Ezredünk eddigi menetteljesitménye:

1914. augusztus 21—szeptember 3.-ig,

Medyka-tól Zagajne-ig	200	kilométer
szeptember 3—11.-ig,		
Zagajne-tól Komanicha-ig	75	„
szeptember 12—október 3.-ig,		
Komanicha-tól Zurawa-ig	275	„
október 4—november 4.-ig,		
Zurawa-tól—Lazy-ig	185	„
Összes gyalogmenet	735	klm volt.

Az ütközetnapok száma 37-re emelkedett.

Október 3.-án Zurawa-ról való elindulás előtt ezre-

dünk 3119 élelmezési és 2890 fő ütközet létszámon állott. A San-hoz érkeztünk 2153 fő ütközet létszámmal és 6 géppuskával. Október 3.-tól 12.-ig 737 fő veszteség mutatkozik, amelynek részletezését nem tudtuk megállapitani, de az bizonyos, hogy elenyésző szám esik az Urzejowice-i ütközet halott és sebesültjeire, az oroszlánrészt a menetképtelenek, bélhurut, vérhasas és kolerás betegek teszik.

Október hó 12.-től november 3.-ig elszenvedett veszteségeket és állományváltozásokat az alábbi táblázat mutatja.

Ütközet létszám						Veszteség														San menti harcokban veszteség
						X. 12-től X. 19-ig				X. 12-től X. 26-ig				X. 27-től X. 30-ig				X. 1-től XI. 5-ig				
X. 12.	X. 20.	X. 27.	XI. 1.	XI. 5.	XI. 11.	H.	S.	Elt.	B.	H.	S.	Elt.	B.	H.	S.	Elt.	B.	H.	S.	Elt.	B.	
2153	1755*	1053*	659*	913	1683**	30	122	—	155	81	232	120	259	9	11	6	32	85	80	180	—	1240 fő vagyis az állomány 58%-a

Ezredünk a San-tól a következő létszámmal távozott: Ezredtörzs: 59/8, I. zlj. 304/264. II. zlj. 295/228. III. zlj. 230/159. Összesen 888/659 fő. Számlálóban ez élelmezési, nevezőben az ütközetlétszám.

A tisztikar névsora a Blazy féle m. zlj tisztikarának beolvasztása után a következő volt: Istvánffy Miklós alezr; Kutassy Ignác és Bedi Gyula szds;

Kemény Alajos, Blázy János fhgy, Kristofek László, Uher Ernő, Droppa Béla, Petracsek József és Nagy Antal hdgyok;

Rosenfeld Ármin, Biró Ferenc, Vadász Béla, Földes Dezső, Baráth Ödön, Király József, dr. Horváth Endre, Szél Ferenc, Pogány Ferenc, Dénes Sándor, Gyenes Géza, Révész Sándor, Klinger Gábor, Vermes Gyula és Ehman Pál t. hdgyok;

Kiss Imre, Prigly Antal, Dorner Emil, Balogh Zsigmond, Dénes Hugó, Nagy Ferenc, Weeber Mátyás, Mild Nándor és Mátray Béla t. zlsok;

Tóth Imre, Weisz Zsigmond és Wagner Lajos t. hdpdok;

Ipsics Sándor, Wertsch Adolf, Bertalan Sándor, Szijj Béla, Fritsch Vilmos, Kárász József, Wittmann Győző, Petkó István hdpj. őrmesterek; Willand János őrmester és Ágoston Győző szktő, akik szintén tiszti beosztási helyen működtek.

Végül az ezred csak 2 gp-val rendelkezett.

Az őszi támadó hadjárat összegezése:

Úgy indult, hogy a Visztulától keletre üldözésben gondolt orosz főerőket északról a 9. német hadsereg, délről pedig a 2. magyar-osztrák sereg átkarolólag, a többi seregeink pedig arcban támadják meg. Ettől a hadjárattól Conrád ismét a döntést várta, Hindenburg pedig csak időnyerést remélt.

Az orosz hadvezetőség azonban az üldözést a San vonalában beszüntette. Messze Németországba irányuló előnyomulás megalapozása céljából seregeit átcsoportositotta, azután 40 gyalog és 10 lovashadosztállyal Varsó és Ivangorod területéről tört előre. Ezzel az erővel *a Visztula nyugati* felén, Oroszlengyelországban, az egyesült német és magyar-osztrák seregek csak 25 gyalog és 6 lovas hadosztályt tudtak kiállitani, amelyet a hadjárat folyamán az oroszok túlszárnyaltak, az Ivangorodi (X. 22—27.) és az Opatów-i (X. 31—XI. 2.) csatákban pedig visszavonulásra kényszeritettek. A kialakult helyzetben a 9. német hadsereg oldala vált veszélyezetté. Az óriási túlerővel szemben, az adott helyzetben, sikerre már semmi kilátás sem volt. A Visztula nyugati oldalán tehát a visszavonulás elkerülhetetlenné vált.

A Visztula keleti oldalán — Galiciában — október elején, az átcsoportositás következtében, az orosz erők számbeli kisebbségbe kerültek. Ennek dacára sem a 2. seregünk átkaroló támadása, sem a 3.-nak áttörési kisérlete nem sikerült. A 4. seregünk pedig mindössze két helyen tudott a San-on átjutni. Egyik a mi hadosztályunk Jaroslau-i pártváltása volt. Feltünő jelenség, hogy ezzel szemben — október vége felé — az orosz sereg számos helyen átjutott a San-on és a 4. hadseregünk erőit teljes mértékben lekötötte. Az átkelt orosz erőket visszadobni nem sikerült.

Október elején Oroszlengyelországban és Galiciában 60 és ½ gyalog és 21 lovas orosz hadosztály állott, az egyesült német-magyar-osztrák seregek 56 és ½ gyalog, valamint 12 lovas hadosztályával szemben.

Keletporoszországban pedig 27 gyalog és 8 lovas orosz hadosztály állott, a 8. német sereg — vegyes összeállitásu — 9 gyalog és 1 lovashadosztályával szemben.

Október hó végén már 73 és ½ gyalog és 24 és ½ lovas orosz hadosztály állott a német-magyar-osztrák seregeknek változatlanul megmaradt 56 és ½ gyalog és 12 lovas hadosztályával szemben. Keletporoszországban pedig az orosz erő csak 6 gyalog hadosztállyal csökkent.

A minket közelebbről érdeklő Galiciai arcvonalon, október hó végén, zászlóaljakban és lövegekben kifejezve, a következő erők állottak egymással szemben: Magyar-osztrák részről: 498 zászlóalj, 1740 ágyu és 6 lovas hadosztály. Orosz részről: 416 zászlóalj, 1250 ágyu és 13 lovas hadosztály.

A 82 zászlóaljnyi többletet kiegyenlitette azonban az orosz zászlóaljaknak nagyobb létszáma és a lovashadosztályok nagyobb száma. Az ágyu többletünket pedig teljes mértékben kiegyensúlyozta az oroszoknak hatásosabb és jobb lövegminősége és lövőszerrel való bőségesebb ellátása.

Úgy, amint a dolgok álltak, azt is nagy eredménynek kellett venni, hogy az egyesült német-magyar-

* A vesztegzár alatt levő 7. és 8. szd nélkül

** A 789 főnyi Blazy féle mzlj beolvasztásával

A táblázatban H=halott S=sebesült. Elt=eltünt. B=beteg.

osztrák erők az orosz gőzhengert ujabb egy hónapig feltartóztatták és ezzel a nyugati hadszintér számára a cselekvési szabadságot biztositották. Mindazonáltal az őszi hadjárat Miklós nagyherceg hadműveleti tevékenységének fénypontját jelentette. Egész elhatározással sikerült neki a hadműveleti fölényt kivivnia és az őszi hadjárat sorsát a maga javára eldöntenie. Döntő győzelmet nem arathatott, elvégre olyan hadvezérekkel állott szemben, mint Hindenburg és Conrád, akik az orosz kolosszus halálos ölelése elől fölényes biztonsággal és fürge mozdulattal kitértek és olyan hadseregekkel állott szemben, akik rendkivüli mozgékonyságuknak már a nyári hadjárat során tanujelét adták. (4. hadsereg hátra-arca Komarów-nál.)

Ezredünk — ebben a mindhatalmasabb arányokban kifejlődő küzdelemben — megfogyva bár, de egy diadalmas támadás büszke érzetével kezdhette meg önkéntes visszavonulását.

VII. fejezet.

Második visszavonulásunk Galiciában.

November 5—11.-ig.

Conrád már a Marne-i csata után azt javasolta a német fővezérletnek, hogy 30 gyalog ho-nak a nyugati harctérről az orosz arcvonalra való szállitásával a hadműveletek súlypontját helyezzék át keletre. Falkenhayn, a német vezérkar új főnöke, a döntést azonban továbbra is a nyugati arcvonalon kereste és minden erőt, ujonnan felállitott alakulatokat, itt dobott a mérlegre, anélkül, hogy döntést elérnie sikerült volna.

Most, amikor a keleti arcvonalon az általános visszavonulás elkerülhetetlenné vált és az orosz gőzhenger teljes erejét kifejtve kezdett előregördülni, Conrád ujból visszatért előbbi javaslatára, azonban Falkenhayn ezt a kétségtelenül helyes megoldást ekkor sem tette magáévá. Mindössze 3 lovas hadosztályt küldött segitségül, mert ezeket a nyugati arcvonal álló harcaiban amúgy sem tudta használni. Ezzel bizonyossá vált, hogy Hindenburgnak és Conradnak a maguk erejére támaszkodva kell az orosz túlerővel megküzdeni. Ebben a végsőkig kiélezett helyzetben kellett haladék nélkül a visszavonulás irányairól határozni és ekkor érlelődött meg Hindenburgban a világháború legvakmerőbb hadműveleti terve, ami az orosz haderőt a legérzékenyebb ponton érte és arra csaknem halálos csapást mért.

Elhatározta, hogy elválik a magyar-osztrák seregektől. A 9. német sereg zömét az oroszok arcvonala előtt, Mackensen tábornok parancsnoksága alatt részben vasúton, részben erőltetett gyalog menetekben Thorn és Posen körletébe eltolja és innen a délnyugati irányba előnyomuló öt orosz hadsereg északi szárnyára — Lodz irányában — fog meglepően lecsapni, azzal a céllal, hogy a gőzhengert mozgásában megállitsa. (L. 27. sz. vázlaton.)

Conrad ellene volt ennek a merész elhatározásnak. A szárnyát is féltette. Kisebb méretü visszavonulást és ujabb ellentállást akart, minél kisebb terület feladással, de mindenesetre a német erőkkel való közvetlen kapcsolat fentartását kivánta. Azonban az orosz erők már olyan közel álltak Sileziához, hogy hosszasan tanácskozni már nem lehetett. Hindenburg határozott. A magyar-osztrák erők balszárnyának támogatására a Woyrsch féle hadtestet visszahagyva, tervének azonnali végrehajtását megkezdte, Conrádnak pedig azt tanácsolta, hogy egész erejével vonuljon a Kárpátokba! Conrád azonban megmutatta, hogy a németeket akaratuk ellenére is támogatja. Hindenburg haditervéhez csatlakozva a magyar-osztrák haderőket Krakkó magasságáig és a Kárpátok gerincére azzal a szándékkal vonta vissza, hogy erőinek tekintélyes részével — 26 hadosztállyal — a Visztula nyugati felén előnyomuló orosz tömegek elé veti magát. Úgy vélte, hogy Hindenburg terve csak akkor sikerülhet, ha az oroszt délről is megragadja. Ezért a 2. hds-et vasúton az 1. hadseregtől északra eltolta, mig a 4. hadsereget Krakkónál az 1-nek déli szárnyához csatlakoztatta.

Ezeket az eltolásokat és a csoportositást a 28. számú vázlat ábrázolja.

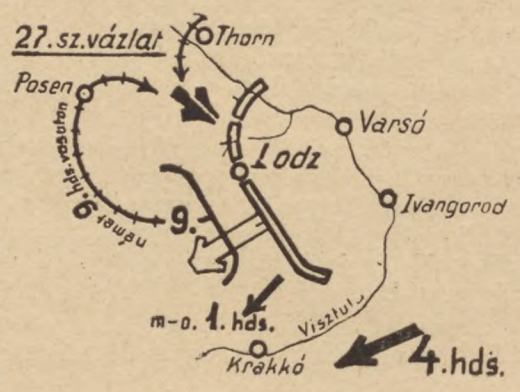

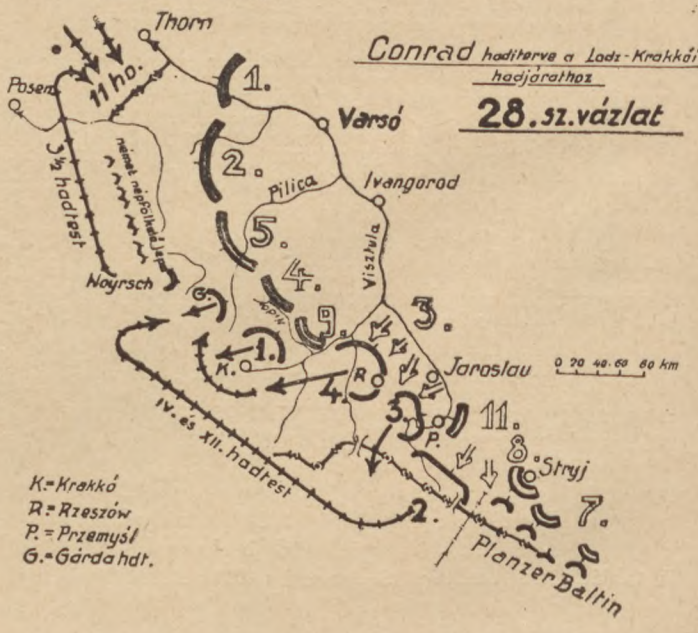

A tervek és elhatározások november hó 3.-án már kialakultak és mialatt az oroszok utánszállitási vonalaikat rendezgetve, lassú előnyomulásban, XI. 11.-én a Varta folyót elérték, a 9. német hadsereg már megkezdte előtörését, amelyből a tettekben és eredményekben oly dicső emlékü Lodz-i, majd 17.-től kezdve a mi Krakkó-i hadjáratunk fejlődött ki.

Jelen visszavonulásunk tehát nem harci vereség következménye, hanem a küzdelemnek hadászati átcsoportositás érdekében történt önkéntes megszakitása volt és igy az ellenségtől való elválás az egész vonalon simán és nagyobb veszteségek nélkül sikerült. Hadosztályunknak sikeres támadása nemcsak a mi visszanulásunkra, hanem a 4. hadsereg arcvonalára is előnyös hatással volt.

November 4.-én 23 h-kor az ezred Kutassy csoportja Lazy melletti második védelmi vonalban együtt volt. Előbb Pelkinie-re menetelt, innen kezdve pedig a 32/III. zljjal együtt, a Przeworsk-i cukorgyárt véve általános irányul, mint a ho. utóvédje folytatta visszavonulását.

November 5.-én a csoport 3 h 15 p-kor Rozborzon megállt. A 82. dandár biztositására az 5. és 6. szdot küldték ki, azonban arra a hirre, hogy üldöző kozákok mutatkoznak, a környező magaslatokon az egész csoport felvonult. A hir hamisnak bizonyult és mert ellenség nem mutatkozott 6 h-kor a csoport menetét folytatta. A ½ II. zljat ekkor a III.-hoz csatolták és ezt a kombinált zászlóaljat a vasúti töltésen haladva most Schlemmer fhgy vezette. A Przeworsk-i vasúti hidat — 6 h 50 p-kor történt átkelésünk után — a hidászok felrobbantották.

Már égett a gyujtózsinór, sisteregve futott a láng a robbanó anyaghoz. A másodperceken belül bekövetkezhető robbanást már megakadályozni nem is lehetett, amikor a túlsó parton egy huszár osztag élén megjelent dr. Benárd Ágost e. o. A hidászok a helyzetre nyomban figyelmeztették, dehát vagy a biztos hadifogság, vagy a hidon való szinte már teljesen reménytelen áthaladás között lehetett választani. Dr. Benárd e. o. egy pillanatig se habozva a hidra lovagolt. Azon szerencsésen áthaladt, de amint a tulsó partra lépett a robbanás máris bekövetkezett. A súlyos légnyomás dr. Benárdot lovával együtt felboritotta, de egyéb baj nem történt. Elszánt és vakmerő elhatározásával megmenekült, mig a tulsó parton maradottak orosz fogságba kerültek.

Grzeska-n a ho. pihenőt tartott. Ekkor vonult be a 7. és 8. szd az ezrhez és ekkor vette át Istvánffy őrn. az ezred — Kutassy szds pedig a III. zlj prsgát. A kötelékeket és létszámviszonyokat ideiglenesen úgy rendezték, hogy az 5. századot az I., a 6. szdot pedig a III. zászlóaljba osztották. A zlj prnkok ekkor Bedi szds, Schlemmer fhgy és Kutassy szds voltak. Az ezred 20 h-kor Kosina-ra érkezett és ott éjjelezett.

Mai Mt 32 km volt.

November 6.-án Lancut—Strazów—Rzeszów-on keresztül az I. zlj Trzebownisko és Górka-ra, a II. zlj Rudna-ra, a III. zlj pedig Staromiescie-re menetelt, ezekben a községekben éjjelezett és biztositotta a ho. nyugalmát. A Mt. 38 km. A zlj-ak éjfél után kerültek szálláskörleteikbe.

November 7.-én 3 h 30 p-kor kapta ezr-ünk a menetintézkedést. Mrówla-nál gyülekezett és 7 h-kor mint a ho. utóvédje folytatta az utját. Bratkovice előtt lóról szállt kozákok puska, gépp. és ágyu tüzébe került. Elüzésükre az I. zlj kapott parancsot. A kifejlődött rövid harcban Beleznay István törzsőrm. megsebesült és elhullott Pauer őrn. vezeték lova. Czarna és Zdziary-n keresztül haladva 21 h 30 p-kor ezredünk Ocieka-ra érkezett és ott éjjelezett. Blazy fhgy vezetése alatt itt vonult be egy menetzlj 789 fő legénységgel. Az éjjelezés biztositására ennek a zljnak Vermes szdát rendelték ki. A vak sötétségben haladó századot a 67. ezred osztagai tévedésből tűz alá vették.

A m. zlj felerészben ujoncokból állt, negyed része póttartalékos és negyed része pedig felgyógyult sebesült volt. Nem csoda, hogy a Vermes szd a tüzet viszonozta, sőt szuronyrohamra is ment, amiből, amig a félreértés tisztázódott, több sebesülés keletkezett. Ezután azonban a szd a kijelölt feladatát már nem teljesithette és helyette szdával Ehmann Pál t.hdgy állitotta föl az előörsöket, a tőle megszokott lelkiismeretes pontossággal.

A tegnapi rekord teljesitményt beállitva ezredünk mai Mt-e is 38 km. volt.

November 8.-án 5 h-kor elindulva ezredünk Wola Ociecka—Krownice—Brzeznica menetvonalon elérte a Wisloka-t. 10 h-kor átkelt a felgyujtásra előkészitett Wisloka hidján, majd Mokre—Zasów—Róza—Borowa-n keresztül 20 h-kor Jazwiny-re érkezett. Az éjjelezést a 12. szd biztositotta.

A mai Mt 42 km, ami az előző napok menetteljesitményeinek figyelembe vétele nélkül is már csodálatra méltó.

November 9.-én 9 h-kor történt ébresztő után ezredünk 11 h-kor Tarnow irányába folytatta utját. Walki községig az út erdős és mocsaras, innen pedig műuton vezetett. 18 h-kor elérte Tarnów-ot, ahol 45 p-nyi pihenő után átkelt a Biala folyón és 23 h-kor mai menetcélját elérte. Az ezredtörzs az I. zljjal Dabrówka-n, a II. és III. zlj pedig Swierczków-on szállt laktáborba. Mai Mt. 34 km volt. A lakosság rémülten menekült az orosz csapatok elől és ezzel nem egyszer a csapatok menetét is akadályozta.

November 10.-én 10 h-kor indulva ezredünk Zbylitowska—Gora-n keresztül Jadowniki-re folytatta menetét. Zglobice és Wojnicz között átkelt a Dunajec-en és utána a hidat felrobbantották. Általában a visszavonulás útjában minden hid a fölgyujtáshoz és a fölrobbantáshoz már előkészitve volt s ezért a hidakon való áthaladás alatt cigarettázni vagy pipázni szigorúan tilos is volt. Wojnicz-nál ezredünk étkezéssel egybekötött hosszú pihenőt tartott és 17 h 15 p-kor érkezett Jadowniki-re, ahol — keleti és déli irányba biztositva — laktáborba szállt. Mai Mt 27 km volt.

A mai napi följegyzésekből meg kell még említenünk, hogy ezredprsg-unk a San menti harcokban tanusitott rendkivüli vitéz magatartásáért Baráth Ödön t. hdgyot — kitüntetésképen — főhdggyá való soronkivüli előléptetésre terjesztette elő.

November 11.-én ezredünk Jadowniki-nek a műúttól D-re eső részében elfoglalt szálláskörletében pihent és rendezkedett. A menetalakulatok beolvasztása után az ezred létszáma ekkor 2061 főre emelkedett. A kötelékek rendezésével az 5. és 6. szd legénysége is visszakerült eredeti beosztásába.

A zászlóaljak 3—3 századot alakitottak. A viszonyokat a III. zlj létszámának részletezésével az alábbiakban ismertetjük:

Alosztály	Élelmezési létszám	Ütközet létszám	Járművek száma	Hátaslovak száma	Hámoslovak száma	Málhásállatok száma
Zlj. törzs.	15	3	3	6	8	—
9 század	171	161	3	1	6	3
10 „	167	157	3	1	6	3
11 „	167	158	3	1	6	3
Géposztag	40	17	—	1	—	19
Egészségügyi osztag	30	30	2	1	4	1
Összesen	590	526	14	11	30	29

A zászlóalj tisztikarának beosztása a következő volt:

Parancsnok: Kutassy Ignácz százados.
Segédtiszt: Király B. József hadnagy.
Ezred és zlj orvosfőnök: Dr. Orsós Ferenc s. orvos.
Géppuskásosztag prnoka: Tóth András őrmester.
Gazdasági hivatal főnöke: Kiszely János főhadnagy gt.

9. század:

Parancsnok: Blazy János főhadnagy.
Beosztva: dr. Horváth Endre hadnagy,
Dénes Húgó zászlós,
Wertsch Adolf hadapród,
Bertalan Sándor, hadapród,
Ágoston Győző őrmester.

10. század:

Parancsnok: Nagy Antal hadnagy.
Beosztva: dr. Pogány Ferenc hadnagy,
Nagy Ferenc zászlós,
Tóth Imre hadapród,
Ipsits Sándor hadapród.

11. század:

Parancsnok: Nagy Zoltán főhadnagy, majd Faragó Frigyes t. hdgy.
Beosztva: Ehmann Pál hadnagy,
Révész Sándor hadnagy,
Wéber Mátyás zászlós,
Weisz Zsigmond hadapród,
Bertalan Sándor hadapród,
Csabári Teofil őrmester.

*

Ma kapták meg a csapatok a ho. prsgnak a San menti harcokat méltató parancsát. Igy szólt:

»A most befejezett és magasabb helyről elrendelt visszavonulással a 41. h. gyalog hadosztály számára ennek a hadjáratnak második hadműveleti időszaka lezáródott.

Ha visszatekintünk szeptember utolsó és október első napjaira, melyek — a nehéz terep és időjárási viszonyok között végrehajtott erődítési munkálatok miatt — a csapatokat inkább kimeritették, mintsem pihentették volna, továbbá az október 4-én megkezdett és csak most befejezett hadműveletekre, úgy a kedvezőtlen időjárás által igen megnehezitett, fáradságos tevékenységek oly egész sorozatát látjuk magunk előtt, amelyek a San menti viszonyokban a tetőfokot érték el.

Mindezeket a nehézségeket a 41. gy. h. o. csapatai nemcsak legyőzni voltak képesek, hanem a San mentén a legnehezebb időkben, 17 napon át a sáncokban való szivós kitartás után, végül még a győzelmet is kivivni tudták s csakis felsőbb parancsra, bár nehéz szivvel, kezdték meg a visszavonulást. Ezeket a csaknem emberfeletti megerőltetéseket a csapatok csakis erős akarattal viselhették el, fegyelmezett kitartásukkal pedig a legnehezebb viszonyok között is győzedelmeskedtek. Ehhez az eredményhez a hadosztály minden egyes tagja a legjobb tudásával hozzájárult.

Szerencsésnek tartom magamat, hogy ezért a Legfelsőbb szolgálat nevében az egész hadosztálynak a legteljesebb, minden dicséreten felülálló elismerésemet kifejezhetem.

Elsősorban köszönetet mondok az összes tábornokok és tiszteknek bátor, önfeláldozó, kötelességtudó, erélyes és a csapatok bátorságára is felemelő befolyást gyakorló személyes magatartásukért. Hasonlóképen köszönetet mondok minden egyes altisztnek és közlegénynek is vitéz magatartásáért, éppúgy a Jaroslau melletti harcok, mint a San mentén vivott 17 napos ütközet és a sáncokban való kitartás alatt, végül a bátor és győzedelmes támadás, valamint felsőbb parancsra a legteljesebb rendben végrehajtott visszavonulás alkalmával.

Anélkül, hogy a hivatásos tiszteknek kivivott érdemeit kicsinyiteném, örömömre szolgál azt is kiemelhetni, hogy a tartalékos tisztek, zászlósok és hadapródok a beléjük helyezett várakozásnak teljes mértékben megfeleltek s minden alkalommal igyekeztek a legjobbat teljesiteni...«

Tulajdonképen erre akartunk kilyukadni és a parancs többi részét már elhagyhatjuk.

Schamschula tábornoknak Őfelsége ma a Lipót Rend lovagkeresztjét, Hautzinger vk. századosnak pedig a Signum Laudist adományozta. Mindkét kitüntetés ezúttal őszinte örömet keltett.

Az ezred tisztikara számára is több kitüntetés érkezett. Ezekből kiemeljük Pauer őrnagy, Pesthy, Hrehus századosok, Komornik Aladár és Komornik Lóránd főhadnagyoknak a III. osztályu katonai érdemkereszttel való feldiszitését.

November 12.-én 10 h 20 p-kor a visszavonulást folytattuk. Menetirány Brzesko—Bochnia—Lapczyce—Ksiaznyce volt. Itt átkeltünk a Raba-n. Ezredünk a menet alatt mint a főoszlop végezrede haladt. Mai Mt-e 28 km volt. Ksiaznyce-re való beérkezéskor már besötétedett. Ekkor elértük Krakkó körzetét. Itt már láttuk az erődítmények kutató fényszóróit is. A visszavonulás és ezzel az átcsoportositás is befejeződött. A hadműveletek ujabb fejezete kezdődött.

A november 4.-étől 12.-éig bezárólag tartó visszavonulás alatt — napi 34.1 km-es rendkivül magas átlagteljesitménnyel — ezredünk 239 km-t, a háború elejétől a mai napig pedig összesen 974 km-t menetelt. Az augusztus 22.-étől megtett útvonalat a 29. számú vázlat ábrázolja.

A visszavonulás — egy-két esettől eltekintve — zavartalanul és tökéletes rendben történt. Az ellenséges üldözés lanyha volt és messze elmaradt hatalmas menetteljesitményeink mögött.

Az oroszok hadtápvonalaikat rendezgették, kiegészitették az anyagi felszerelésüket, ami az előre haladásuk ütemét nagyon lassitotta, de ezen kivül is nagy nehézségek előtt állottak. El kell képzelni, hogy visszavonulásunk utján — mi — valamennyi vasútvonalat és utat rendszeresen elpusztitottunk. Nem maradt egyetlen ép pályaudvar és egyetlen hid sem. Az utak keresztben is számtalan helyen átvágva, használhatatlanná tétettek. Ez is roppant nagy akadályokat görditett az orosz előnyomulás elé. E nehéz helyzeten felül az orosz vezérlet helyzetmegitélése is az üldözés erélytelenségére vezetett. Ezt, mert egyúttal az orosz hadműveleti célokat is magába foglalja, ismertetjük.

A nagyvezérkar főnöke — Bjelajev tábornok — ebben az időben a francia nagykövetet a helyzetről a

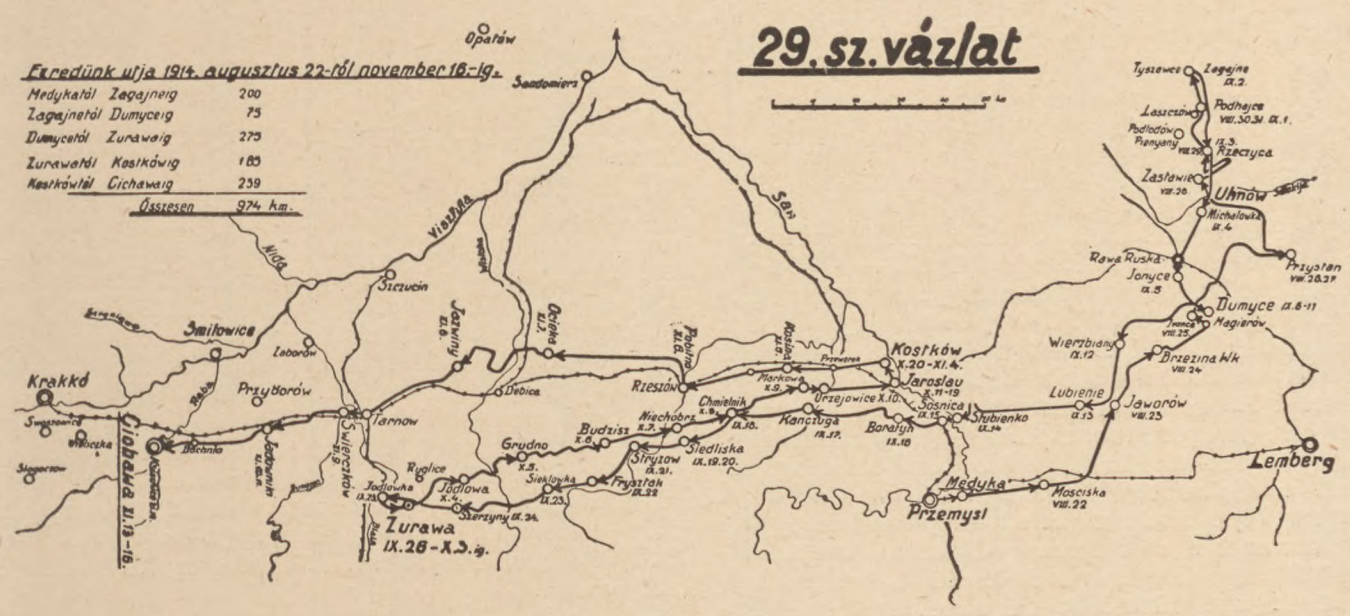

következőképen tájékoztatta: »Olybá vehetjük, hogy az osztrák-magyar hadsereg megsemmisült. Maradékait elkeseredetten üldözzük a Kárpátok hegyszorosaiban. Miklós nagyhercegnek az a terve, hogy a Tisza felső folyásának völgyébe gyalogsággal támogatott 12 lovashadosztályt vet, hogy azzal Pestet fenyegesse. Azonban — egyelőre — ezek a haderők csupán körülbelül 100 kilométernyire nyomulnak előre. Ennek a 12 hadosztálynak létszáma 48.000 ember, köztük 30.000 kozák. Ezek közt van egy külön dandár, amelynek »szilaj dandár« a neve, mert Kaukázus legharciasabb, legvadabb törzseiből van toborozva. A nagyherceg biztosra veszi, hogy ez a lovastömeg óriási pánikot idéz elő Magyarországon.

A német haderők, amelyek az egész vonalon visszavonulnak, megvetették lábukat a Thorn—Posen—Breslau—Neisse vonalon, ahol lázasan dolgoznak egy sor megerősitett állás kiépitésén. Miklós nagyhercegnek az a terve, hogy balszárnnyal a Kárpátokra támaszkodva, körülbelül 250 km arcvonalas kiterjedésben előnyomul Berlin felé.«

Hindenburg és Conrád hadműveleti terveit már ismertettük. Láthatjuk, hogy Bjelajev alapos tévedésben volt, mert Mackensen-nek Lodz irányába intézett támadása tegnap már megindult és ezzel kezdetét vette egy új hadjárat, amely a Krakkó—Lodz-i hadjárat néven került a világtörténelembe.

VIII. fejezet.

A Krakko-Lodz-i hadjáratban.

1914. november 13—27.

A 82. ddr. készültségi állása Cjchawa-n XI 13—16.

E hadjárat során is a 4. hds. kötelékében maradtunk. Hds-ünk Krakko védőövéből tört előre, hogy feladata értelmében, az Oroszlengyelországban előnyomuló orosz seregek déli szárnyára támadjon. Ennek az előtörésnek oldalát és hátát a XVII. hdt-nek és egy kombinált Landsturm ho-nak kellett biztositania. Ide tartozott a 82. h. ddr is, amelyet a 12/II. ágyus osztállyal és egynegyed lov. szddal megerősitettek, hogy a ddr a hdt déli oldalát biztositsa, továbbá a Nieznanovice-i és Ksiaznice-i hidakat birtokában tartsa. A feladatban rejlő északi és keleti irányu eshetőségekre való tekintettel a ddr. zöme a Cichawa-i magaslatokon készültségi állásba vonult és itt bármely irányban szükségessé válható hadműveletekre készen állva 16-ig megmaradt.

November 13.-án a III. zlj prnka a 9. és 10. szdával reggel 5 órakor a Nieznanowice-nél levő hidhoz vonult. Ott a 20/II. zlj-at fölváltotta. Az I. és II. zlj, valamint a 11. szd Cichawatól közvetlenül nyugatra fekvő magaslatokon fedezékek kiemelésén dolgozott. Cichawa-n éjjelezett. Mai Mt. 4—7 km.

November 14.-én a 11. szdot a Cichawa-tól 8 km-re fekvő Gdów-i hid védelmére, az I. zljat pedig a 26 km-re levő Lipnica—Murowana Gr. körletbe a 6. lov. ho. megerősitésére rendelték. Ez a zlj csak 20.-án csatlakozhatott az ezredhez.

A mai napon beérkezett hirek szerint 12. és 13.-án az ellenség Barczków és Jagodniki-nél, a Cichawa-i állástól 30—40 km-re északra a Visztula keleti partjára lépett. Egyelőre azonban az arcvonalunk előtt nem mutatkozott.

November 15.-én a helyzet változatlan maradt. Bár a felderitő szolgálat erősen folyt, az erődités munkálatok is igénybe vették az erőt, azért az egész nap pihenő számba ment. A mai napon súlyosan megbetegedett és ezért a harcteret elhagyni kényszerült Schlemmer Ödön fhgy.

November 16.-án a Kutassy csoport a 32. ezred osztagaival fölváltatván, az ezredhez Cichawa-ra bevonult.

*

A 40. ddr ez idő alatt a 82. ddr-tól légvonalban 7 km. távolságra délnyugatra Grzybowa környékén állott.

Az általános támadást a mai nappal a magyar—osztrák seregek is megkezdték. Ugyancsak ma a ho összetétele is megváltozott. Nikic altábornagy vezetése alatt, a 4. hadseregnek közvetlenül alárendelve, egy csoport alakult, amely a megerősitett 82. ddr-ból, egy osztrák npf. (Landsturm) és a 110. magyar npf ddr-ból, továbbá a 6. és 10. lov. ho-okból és végül a XVII. hdt. hadtápcsapataiból állott. Ennek a vegyes összeállitásu csoportnak mai napra szóló feladata szerint a Visztulától délre előnyomuló orosz csapatok előnyomulását kellett késleltetni. Erre a célra azonban első sorban a lov. ho-okat kellett alkalmazni. Ezért a mai nap a gyalogság még a helyén maradt. A Nikic csoporthoz jobbról a 3. hadsereg XI. hadtestje csatlakozott.

A III. TÁMADÓ ELŐNYOMULÁSUNK. November 17-től — 24.-ig.

November 17.-én arra a hirre, hogy a Visztulától délre előnyomuló orosz XXI. hadtest tegnap a Dunajec vonalát elérhette, a 4. hds. prsg elrendelte, hogy ezeket az ellenséges erőket délről támadó XI. hdt-hez csatlakozva, a Nikic csoport minden erejével előnyomulva 17.-én Bochniát érje el; lovasságával a Raba és a Dunajec közti területet deritse föl és az ellenségnek a Raba és Dunajec torkolata közt elterülő Visztula szakaszon való *északi irányú partváltását* feltétlenül akadályozza meg, mert ez a Visztulától északra előnyomuló 4. hadseregünk oldalát veszélyeztetné.

Bochnia irányába való előnyomulásra szóló menetértesités dandárunkhoz 4 órakor érkezett. Dandárunk ezuttal azt a feladatot kapta, hogy Bochnia és Brzesko útvonal melletti magaslatokat vegye birtokába és azokat tartsa. Ugyanekkor a népfelkelő dandárok Bochniától északra a Raba vonalra irányittattak.

Ezredünk II. és III. zlja Ksiaznice község vashidjánál gyülekezett és a 82. ddr menetoszlopában, amelynek elővédjét a 20-asok adták, 5 h 45 p-kor indult 11 h 45 p-kor akadálytalanul elérte Bochnia-t. Itt a lovas hirszerző járőrök azt jelentették, hogy Brzesko-n és a műút melletti Jasien'-nél, ez utóbbi helynél gyalogsággal is megerősitett kozákok vannak. Erre a hirre

Helyzet XI. 17. én dut. **30. sz. vázlat**

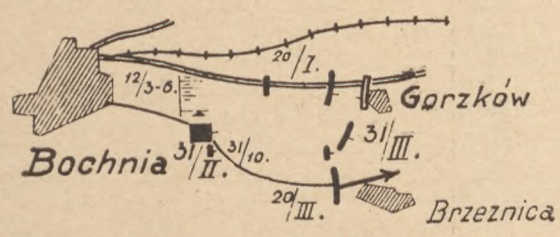

a dandár 12 n 15 p-kor harchoz csoportosult és a 30. számú vázlaton feltüntetett erőelosztással és alakzatban folytatta menetét. Gorzków községnél a 20/I. zlj egy nagyobb kozák csapatot meglepő tűz alá vett, amire a kozákok Jasien-re visszavonultak. Az első vonalba rendelt III. zljunk ugyan ellenséggel nem találkozott, de a rendkivül nehéz terepen csak igen lassan tudott előre jutni és már korom sötétségben érkezett Gorzków közelébe. Borzasztóan fújt a szél. Sűrű szemekben hullt az eső. Bokáig ért a sár. És se eget, se földet nem láttak. Lehetetlen volt tájékozódniok. Gorzków-tól DNy-ra, a 30. sz. vázlaton feltüntetett helyen, egy erdő mögött megálltak és ott éjjeleztek. A szomszédokkal való érintkezés felkutatására járőröket küldtek. Ez azonban az éjszaka folyamán eredményre nem vezetett. Mai Mt. 18 km volt.

A dandár harcalakzatban töltötte az éjszakát. II. zlj-unk Bochnia téglagyárában éjjelezett, az I. zlj pedig a 6. lov. ho. körletében még távol volt. Egész éjjel esett az eső.

A 4. hds. prsg a mai nappal a Nikic csoportot a XI. hdt prnkának — Ljubicic táborszernagynak — rendelkezésére adta, egyben Ljubicic tbsznagyot azzal a kettős feladattal bizta meg, hogy az ellenségnek Neusandec-től délre a Dunajec-en át való előnyomulását akadályozza meg, ha pedig a XXI. orosz hdt Tarnow felé nyomulna előre, úgy azt déli irányból támadja meg. Láthatjuk, hogy a hds prsg intézkedése és a megszabott feladat a tegnapi felfogásnak ellentmond. Ingadozásra mutat és ezzel az ellenség valódi helyzetének fölismerésével meg is késett.

A GORZKÓW ÉS LAZY KÖZÖTTI HARCOK.

November 18.-án a Nikic csoportnak — kapott feladata szerint — Brzesko körletét kellett elérnie.

A Kutassy csoport, amint virradt, Gorzków vonaláig nyomult előre és ott az összeköttetéseket helyreállitotta, majd biztositott megállásban a további parancsra várt.

13 h-kor érkezett az előnyomulás folytatására szóló intézkedés, amelynek értelmében már délelőtt 11 órakor indulni kellett volna. Ezideig megállapittatott, hogy orosz lovasság és gyalogság Jasien-től nyugatra fekvő magaslatokon, egy ütege pedig Podjasien majortól délre van állásban. Ez a csoporttól egyenest keletre, a műút mentén, légvonalban 5.5 km távolságra volt. A Kutassy csop. támadási irányul Lazy—Podjasien-en keresztül Brzesko-t kapta. Az előnyomulás eleinte az orosz üteg gyenge hatású tüzében, majd pedig mintegy 10—14 lóról szállt kozák-század puskatüzében úgyszólván veszteség nélkül haladt előre. A kozákok a III. zljunkkal szemben nem fejtettek ki komoly ellentállást és igy a zlj már 17 h-kor elérte Lazy-t, amikor az oroszok tüzelése is megszünt és 20 h-kor Podjasien-t. A zlj biztositva a majorban éjjelezett.

A harcok folyamán a dandár tartalékainak bevetésére szükség nem volt. A 20/I. zlj Jasien-nél még ugyan némi ellentállásra talált, de a beállott sötétségre való tekintettel a támadást nem folytatta, hanem harcalakzatban az ellenséges állásokkal szemben éjjelezett. A 20/III. zlj Pottyondy szds vezetése alatt elérte Brzesko-t. Az ott garázdálkodó kozákokon rajtaütött, azokat szétugrasztotta. Közülük foglyokat is ejtett.

A II. zljunk és a 10. szd ma is dandártartalék volt és Lazy-n éjjelezett. Éjjel leesett az első hó. Reggelre fehér lepel boritotta az egész tájat.

A mai Mt. nehéz terepen, harccal egybekötött 8 km.

November 19.-én — a kapott feladat szerint — ddrunknak mindenekelőtt Brzesko—Slotwina-n keresztül Mokrzyska—Bucze—Zagrody területét kellett elérnie. A magasabb prsg úgy számitotta, hogy a közben beérkezett hirek és a kialakult helyzet alapján a további parancsokat majd itt adja ki.

A MOKRZYKA ÉS BUCZYNA-I ÜTKÖZET.

Az ellenségről kora reggel még biztos hirek hiányoztak, ezért 7 h-kor dandárunk előnyomulását széles harcalakzatban kezdte. Első vonalban a műút mentén, annak mindkét oldalán a 20/I. zlj, ettől délre pedig a 31/III. zlj tört előre. A ddr többi része — igy a II. zljunk is — a műúton követte őket. Ellenségnek se hire, se hamva sem volt. Ezért Brzesko-nál a dandár egy menetoszlopba sorakozott. Innen kezdve Slotwina-n keresztül Mokrzyska felé ütközet menetben folytatta útját. Elővédnek a 31/II. zlj-at rendelték ki. A főcsapat élén haladt a 31/III., ezt követte a tüzérség, majd a 20/I. és III. zlj. Ekkor az I. zljunk a lovasságnál még mindig távol volt.

Brzesko keleti kijáratánál Schamschula tbk Rosenfeld t. hdgyot szakaszával a tőlünk jobbra előnyomuló közös hdsbeli dandárral való összeköttetés megteremtésére és fentartására rendelte. Jelentéseinek közvetitésére beosztott hozzá három jelentő lovast is. Ez a szakasz két napig volt kikülönitve ezzel a feladattal, amelyet kitűnően megoldott.

Slotwina-n az 5. szd Petracsek hdgy vezetésével jobboldalvédnek küldetett Szczepanów-on át Przyborów-ra. Abban a tudatban, hogy előttünk egy lov. ho-unk van földeritő szolgálatban és igy az ellenségtől mit sem kell tartania, Petracsek hdgy szdával erőltetett menetben haladt Przyborów-ig. A helység előtt megállt. A falu felkutatására járőröket küldött, majd pedig Petracsek hdgy az előljárőréhez előrement, hogy ott egy foglyul ejtett oroszt kihallgasson. Ezalatt századának fentmaradó része egy közelben levő házba ment és itt a kútnál vizet ivott.

Egyszerre egészen váratlanul egy nagyobb orosz csapat rajtuk ütött. Ez oly hirtelen és meglepően történt, hogy a századnak ellentállás kifejtésére sem volt

ideje, az oroszok máris körülfogták és foglyul ejtették.

Az egyetlen eset ezredünk történetében, hogy egy része ellentállás nélkül fogságba jutott. Tárgyilagos történeti hűséggel beszámolunk erről is, azt tartva, hogy ez a helyes és célravezető. Aki nem okul a multak tanulságain, az a jelen szélparipáját nyergelheti. Azután nekünk nincs is szükségünk semminek sem az eltakargatására, szépitésére.

Ellenség előtt, még ha egy saját lov. ho. is van előttünk, különösen a kikülönitett részeknek fokozott elővigyázatossággal kell mozognia. Hisz a lovasság nem zárhatja el az ellenséges gyalogság útját és mozgását. Annak részletekbe menő felkutatását már csak a mozgásának korlátozott volta miatt sem képes elvégezni. Az a tudat, hogy előttünk lovasság van, még nem életbiztositás.

Ez a szerencsétlenség a részlet kiképzés hiányosságának súlyos következménye volt. Dehát haderőnk oly gyors ütemben lett elhasználva, hogy a pótlások részletkiképzéséről szó sem lehetett. Már pedig az alap — és ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni — *a hadiállományú szakasz és században* való legbehatóbb és legalaposabb részletekig menő kiképzés, amelyet oly fokra kell emelni, hogy minden helyzetben való helyes magatartás az ember második természetévé váljék. Akkor ily nagymérvű meglepetés kizárt dolog lesz és még ebben a helyzetben is feltalálja magát a csapat, mert meglepetés nem érheti. A spárgákkal kitöltött keretekben való gyakorlatok minden komoly alapot nélkülöző, időfecsérlő játékok voltak.

A főcsapatnál ezalatt az események a következőképen alakultak. Amikor az előved 31/II. zlj a Przyborów és Zagrody között fekvő Buczyna-t megközelitette, az erősen megszállt község szegélyéről gyalogsági és géppuska tűz érte. A zlj a harchoz nyomban fölfejlődött, de az ellenhatás igen erős volt és ezért a támadást a 31/III. zljjal is megerősitették és tüzérségünk is állást foglalt. A 20/I. zlj-at ddrprsgunk Mokrzyska-ban tartalékul visszatartotta, a 20/III. zlj pedig Mokrzyska délkeleti szegélye melletti 244-es háromszögelési pontra vonult.

Az ellenséggel tehát egyedül ezredünk harcolt. Az elfoglalt vonalban dandárunk a kitűzött menetcélt elérte. Ezért a támadást a mai napon ddr prsgunk már nem erőszakolta és igy késő estig csak tűzharc folyt. Szemben kaukázusi kozákok álltak, akik barbár módon belövő tölténnyel lőttek. Ezért azután 94 sebesültünk közül 34 meghalt. A csapatok a leirt és a 31. számú vázlaton is feltüntetett helyzetben éjjeleztek.

Mai Mt. 15 km volt.

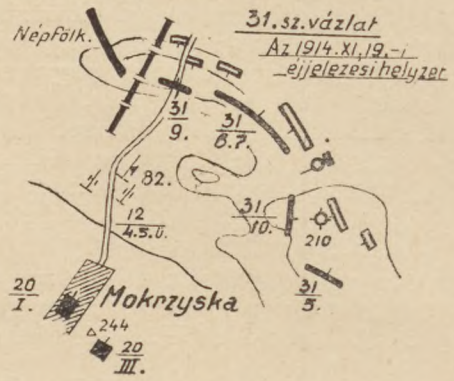

November 20. Amig dandárunk tegnap a kitűzött menetcélt elérte, addig a tőlünk délre előnyomuló XI. hadtest a balszárny hadosztályával csak Jadowniki-ig jutott, tehát tőlünk jobbra lépcsőben lemaradt.

Nikic csoportnak a mai napra szóló feladata szerint az északi szárnyának kellő biztositása mellett, Bucze—Rysie-n át, tőle jobbra a 11. gy. ho-nak pedig Bielcza-ra kellett volna előretörnie. A Nikic csoport támogatására, Jasien-től keletre levő útelágazáshoz Ljubicic tszngy még két zljat irányitott.

A PRZYBORÓW-I CSATA.

A Buczyna szegélyén állásban volt ellenség az éj folyamán visszavonult. Istvánffy őrn. a II. és III. zljból álló ezredének (I. zászlóalj még mindig távol volt) kötelékeit rendezte, majd amikor a 20/III. és egy népfölkelő zljból álló Pottyondy csoportnak a 244-es háromszögelési pontról való megmozdulását látta, előnyomulását Przyborów-ra megkezdte. A 20/I. zlj ezuttal is tartalékban állott.

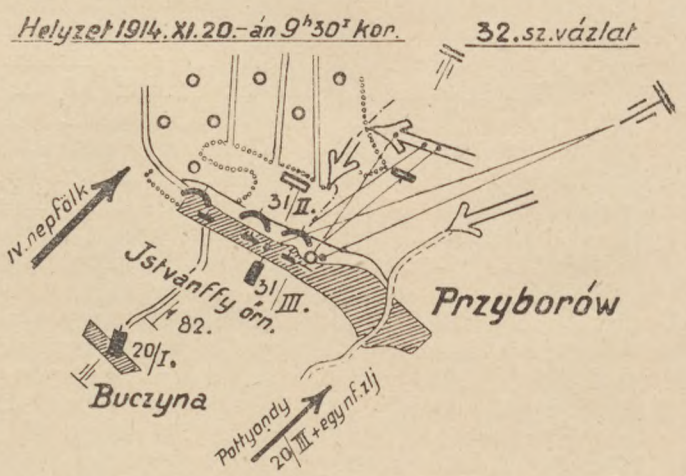

Ezredünk, amint Przyborów északi szegélyét elérte, Ny-i irányú előnyomulásban levő orosz oszlopokra bukkant. Azokat meglepte és 32. számú vázlat szerinti helyzetben, gyalogsági és géppuskatűzzel megrohanta. Ugyanekkor megnyitotta tüzét saját tüzérségünk két ütege is, amire azonban csakhamar az ellenség is válaszolt, még pedig nemcsak tábori, de nehéz tüzérséggel is.

Ezredünk ekkor igen erős tűz alatt állott. A sok újonc, az öreg legénység derültségére, ugyancsak kapkodta a fejét. A falut az orosz tüzérség felgyújtotta. Egy gránát éppen abba a házba csapott, amelyiknek tövében a III. zlj géppuskás osztaga működött. A robbanás a lángbaborult tetőzetet a géppuskás osztagra dobta. A kezelők közül öt ember, közöttük maga a parancsnok — Tóth András őrmester is — tűzhalált halt. Szénné égtek.

A lángban álló faluval a hátában ezredünk ezideig egyedül állta a harcot. A legsúlyosabb viszonyok között, a minderősebben kifejlődő ellenséges tűzhatásban, szilárdan kitartott. Ezalatt jobbról a Pottyondy csoport Przyborów felé lassan előrenyomult. A község szegélyéig, vagyis mindaddig, amig a hatásos tűzkörletbe nem jutottak, a támadás szépen haladt. Az erős oldalozó tűzben azonban a népfelkelő zlj szétugrott és fejveszetten visszaözönlött, amire a 20/III.

zlj is visszavonult. Ennek egy része azonban az eseményekről nem értesült, arról mitsem tudva, állásában kitartott. Az orosz, látva a visszaözönlő tömeget, utána nyomult, a 20/III. zlj visszamaradt részét bekeritette és elfogta.

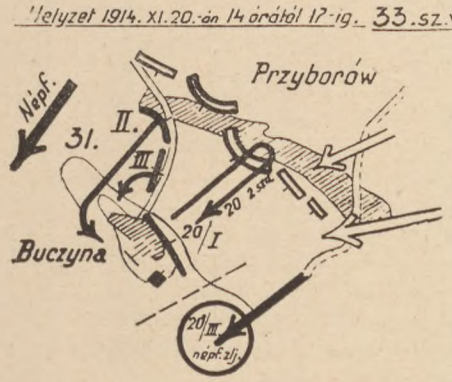

Ezredünk helyzete ezzel hirtelen igen válságosra fordult. Jobb oldala teljesen védtelenné vált. Az orosz tömegek váratlanul és meglepően a 11. század oldalába törtek. És mialatt a század az arcban támadó oroszokat visszaverte, ez az ellenséges oldaltámadás bekeritette. A század egy része foglyul is esett. Ezredünk kénytelen volt jobb szárnyát a Przyborów—Buczyna-i útra lekanyaritani. Ezek az események 14 és 17 h között peregtek le. A kialakult helyzetet a 33. sz. vázlat ábrázolja.

Dandárparancsnokunk a válságos helyzetet látva, a 20. ezred harmadik és egy menetszázadát ezredünk jobb szárnyán kivül ellentámadásra rendelte. Amint ez a két század a község délnyugati szegélyéhez ért, ott egy orosz ellentámadás fogadta, amire a menetszázad visszaszaladt, magával ránt va a 20/3. századot is. A harcmozdulatokat élénk figyelemmel kisérő Schamschula tbk a tüzérekkel a visszaözönlők elé egy-két gránátot lövetett, amire azok megtorpantak. Ugyanekkor Bugsch őrn. — a 20/I. zlj prnka — a visszavonulók elé futott, azokat megállitotta, majd Buczyna község északi oldalán állásba rendelte őket. Bugsch őrn. ekkor súlyosan megsebesült. Ezalatt a 20/III. zlj a népfölkelőkkel együtt rendezkedett és az előbb emlitett két század meghosszabbitásában állást foglalt.

A leirt események alatt a baloldalunkban egy népfölkelő zlj nyomult előre. Maga előtt ellenséget nem találva haladt Rudy-n keresztül Rysie irányába, ami az ezredünk korábbi támadását elősegitette, mert a balszárnyát biztositotta.

A 20-as szdok balsikerű támadásai alatt és az után is az oroszok ezredünk arcvonala ellen is mind élénkebben és erősebben támadtak. Ezredünk egyik támadást a másik után utasitotta vissza. Közben besötétedett. A lángban álló Przyborów igen jó szolgálatott tett, mert az orosznak minden megmozdulását megvilágitotta és azt ezredünk a legerősebb tűzzel fogadhatta.

A mai támadás gerincét és lendületét ezredünk adta. Ez fényes eredménnyel is járt. Kitartott a végsőkig és számos ellenséges támadást tűzzel visszautasitott. A jobbszárnyán kivül támadó csoportokat tűzzel erélyesen segitette. Ezredünk támogatását célzó támadások azonban hiányosak és erőtlenek voltak. Mint az eddigi harcainkban mindig, úgy ezúttal is a szomszédok támogatásának hiánya folytán kellett az eredményt feladni.

A 33. sz. vázlaton feltüntetett helyzetben jelentette Istvánffy őrn., hogy ha visszavonulni kényszerülne, úgy Okulice-t veszi irányul. Ez egyenest nyugati irányba való visszavonulást jelentett volna. Válaszul ddr prsgunk elrendelte, hogy a III. zljunk a Buczyna-ra vezető út Ny-i oldalán Buczyna-tól északnyugatra fekvő magaslatra, a II. zljunk pedig Rudy-n át, a mocsaras rét megkerülésével, Buczyna község Ny-i szegélyére vonuljon vissza.

Amikor Istvánffy őrn. a parancsot megkapta, már besötétedett. Ugyanekkor az ezredünktől balra levő népfölkelő zlj is visszavonulóban volt, amire Istvánffy őrn. a visszavonulást szintén megkezdette. Az elrendelt állásba simán visszakerült és abban éjjelezett.

Ezredünknek mai veszteségei nagyon súlyosak. Csak a III. zljnál 21 halottal, 32 sebesülttel és 165 eltünttel csökkent a létszám. Igaz, hogy az ismertetett válságos helyzetben ez a zljunk szenvedte a nagyobbik veszteséget, de a halottak és sebesültek száma igy is igen magas.

A mai napon — úgy este felé — két és fél napi szakadatlan harc után bevonult a 6. lov. ho. megerősitésére vezényelt I. zljunk is és mint tartalék Buczynatól délre vett felállitást.

A mai harcok ismertetéséhez tartozik annak fölemlitése is, hogy a népfölkelők sötétkék ruhába öltözve, Werndl puskával harcoltak. Ruházkodásuk folytán az ellenségnek kiváló célpontot nyujtottak, elavult és korszerűtlen fegyverükkel pedig a tűzerejük nagyon csekély volt. Ennek már csak a tudata is csüggesztőleg hatott és igy magatartásukat nem lehet csodálni.

November 21.-én az oroszok ereje észrevehetően megszaporodott. Ddrunk egész napon át tűzharcot vivott a mintegy három ezredre tehető túlerős ellenséggel.

A csoport jobbszárnya és a visszamaradt 11. gy. ho. között mintegy 3000 lépés kiterjedésű ür keletkezett, amelybe az oroszok kezdtek beszivárogni és a 20/III. zljat oldalba és lassankint már hátba is tűz alá vették.

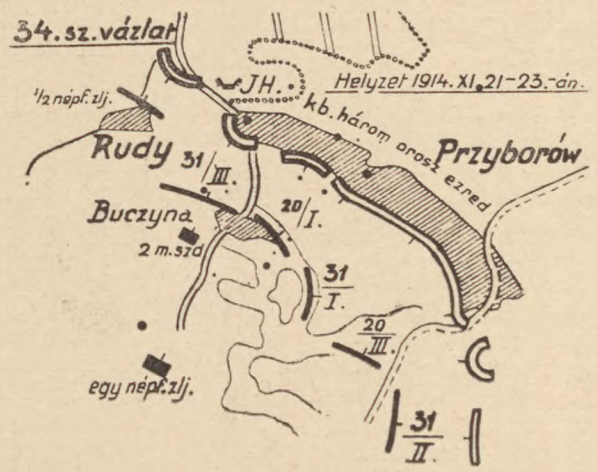

Ennek a veszélyes helyzetnek elháritására II. zljunkat, a jobbszárny meghosszabbitásában, ebbe az ürbe rendelték. Elfoglalt helyzetét a 34. sz. vázlat ábrázolja.

A balszárnyunkhoz a 110. npf. ddr csapatainak kellett volna csatlakozniok. Ezekkel az összeköttetés

megszünt és igy a balszárnyunk a levegőben lógott. Több sikertelen kisérlet után — ma este — az összeköttetés létrehozására és ennek a bizonytalan helyzetnek tisztázására 10 emberrel Kiss Károly őrmester vállalkozott. Igen ügyesen és találékonyan, vitéz magatartással, az összeköttetést nemcsak hamarosan helyreállitotta, de úgy a szomszédunkról, mint az ellenségről kimeritő és pontos tájékoztatót is hozott. A helyzet teljes tisztázása lehetővé tette a balszárnyon levő rajvonal részek bevonását és ezekből való tartalék képzést. Kiss Károly őrm.-nek ezt a magatartását ezred prsgunk oly magasra értékelte, hogy az arany vitézségi éremre hozta javaslatba ezt a mindig, minden feladatra önként jelentkező vitéz őrmestert. A 110-es népfölkelők Rudy-n és Rysie előtt az oroszok oldalában állottak. Igen előnyös harcászati helyzetükben eldönthették volna ezt az ütközetet, azonban kiképzésük hiányossága és Werndl puskájuk gyenge tűzerejénél fogva kellően nem érvényesülhettek.

Márton fhgy prsga alatt a mai napon 500 fő pótlás érkezett. Felét kapta a III., másik felét pedig a II. zlj, a 11. és az 5. századjaik felállitására. Ez a pótlás bizony oly gyenge kiképzésű volt, hogy eleinte a harcértéket csak csökkentette. A 11. szd prsgát ekkor vette át a mindenkor kiválóan vitéz, körültekintő és vállalkozó szellemű Faragó Frigyes t. hdgyunk.

A nap folyamán megsebesült Dénes Sándor t. hdgy és Salamon Győző t. zls, utóbbi a vállán.

November 22. A Nikic csoport eredeti feladata az volt, hogy a Visztula innenső oldalán levő orosz erőknek az északi irányú partváltását megakadályozza, vagy legalább is késleltesse. Az ellenség magatartása arra mutatott, hogy csak halogató harcot viv, amelylyel a Visztula felé való csapat eltolásokat akarja leplezni. Ezt a tervet csakis támadással lehetett volna megakadályozni. A ho. prsg tehát parancsot adott a támadásra, amelynek egyik pontja úgy szólt, hogy a támadás a délről előnyomuló 11. gy. ho. térnyeréséhez csatlakozzék, ekkor azonban az a legerélyesebben és minden viszonyok között végrehajtandó.

A 11. gy. ho. támadása mint eddig, úgy most sem kapott lendületet. Tért nem nyert és igy — nem lévén mihez csatlakoznunk — a mi támadásunk is elmaradt. Egyébként is olyan hatalmas túlerő állt velünk szemben, hogy eredményes támadásról szó sem lehetett.

A tölténnyel való takarékoskodás szem előtt tartásával egész nap folyamán enyhe tűzharc folyt. Ezekben a harcokban sebesült meg Dorner Emil t. hdgyunk.

November 23.-án a helyzet már egész kétségtelenül tisztázódott.

A lefolyt harcok megerősitették azt a meggyőződést, hogy az oroszok a XXI. hdtüknek a Visztulán való átkelését leplezik. Ez esetben pedig a Visztula nyugati partja mentén előnyomuló 4. hadseregünk szárnya veszélyeztetve van. Ennek elháritására a Nikic csoportot, virradat előtt, jelenlegi állásaiból kivonták, hogy a Visztulán átkelve, a XVII. hadtest parancsnokság utasitásai szerint, Rogów irányából készülő orosz támadást visszautasitsa.

A zljak 3 h 30 p-kor indultak Mokrzyska-ra, ahol ezredünk mindhárom zászlóalja egyesült és már *4* h-kor egy menetoszlopban Borek—Ostrów-n át Gawlów Str.-ra folytatta menetét. Itt átkelt a Raba-n. Baczków-nál elérte a Bochnia—Swiniarów-i műutat. Ekkor ezredünk hosszú pihenőt tartott, étkezett és a menet szdokat beolvasztotta. A századok és igy a zljak is hozzávetőleg egyforma létszámon állottak. A III. zlj puskalétszáma 570 volt.

Ezredünk menetét a műuton északi irányban 13 h-kor folytatta. Swiniarów-nál ponton hidon átkelt a Visztulán és ezzel újból orosz földre lépett. Az egész csoport átkelését Niedary község Raba hidjánál felvett oldal állásban a III. zljunk biztositotta.

24 h-kor elérte ezredünk Smilowice községet és ott laktáborba szállt. »Nyima nyics«. Nincs semmi, mondták mindenre az ellenséges érzületű orosz parasztok, akik rettenetesen féltek csapatainktól.

A mai Mt. ismét igen tekintélyes volt. Az I. és II. zlj 36 km-t, a III. zlj pedig 43 km-t gyalogolt.

Cichawa-tól lezajlott harci tevékenységből kimagaslik a Przyborów-i csata. A 31. honvéd gyalogezred ennek a csatának szilárd magva volt. A körülötte lezajlott támadó kisérletek eredménytelensége folytán, egész nap elszigetelten harcolt és egyedül állta az ellenséges túlerő támadását. A legsúlyosabb helyzetben is elszántan kitartott. A támogatás módja testéből egy század leszakitását eredményezte ugyan, de az események figyelmes olvasója megállapithatja, hogy ezredünk ezuttal is makulátlan tisztasággal, dicsőségét öregbitve került ki a harcból.

A VISZTULA-MENTI HARCOK.
1914. november 24-től — 28.-ig.

Ujabb keretben, ujabb feladatok megoldása céljából meginduló, végzetes kimenetelű harcaink szükségessé teszik az általános helyzet áttekintését.

Mackensennek a VII. fejezet 3. bekezdésében ismertetett és már november 11.-én Lodz irányába megindított támadása a meglepett Rennenkampf féle orosz sereg laza vonalát áttörve a 2. orosz seregre rontott és azt Lodz-nál három oldalról bekeritette. A támadás tehát hatalmas sikerrel kezdődött. Mackensen — Tannenberg mintájára — a 2. orosz sereg teljes körülzárolását akarta kifejleszteni, amikor a hadiszerencse megfordult. A Lodz-i orosz sereg kétségbeesetten védekezve kitartott. A tőle délre előnyomuló 5. orosz sereg, ezúttal minden késedelem nélkül, északnak fordult és Varsó-ból is egy erős sereg sietett a segitségére. Mindez odavezetett, hogy Mackensen-nek a bekerités befejezésére irányitott 1 ½ hadtestét az oroszok körülzárták. Ez a hadcsoport irtózatos hekatombák árán ugyan átvágta magát, de a német bekeritő haditerv kudarcot vallott. Mackensen támadása azonban mégis nagy eredménnyel járt, mert a 9. német sereggel — Lodz körül — három orosz sereget is megállitott. Ez történt az északi szárnyon.

Az orosz arcvonal közepét Böhm Ermollinak vasúton (lásd 28. sz. vázlatot) szállitott magyar csapatai és a német Woyrsch hadtest ugyanakkor feltartóztatták.

Tudjuk azt is, hogy az orosz—lengyelországi orosz seregek déli szárnyát Conrad az 1. és 4. hadseregünkkel akarta megragadni, hogy Hindenburg tervét ezzel alátámassza. 17.-én a Visztula mentén megindult József Ferdinand serege, 19.-én pedig Krakkó tágabb körletéből Dankl serege tört előre. A m.-o. seregeknek ez a támadása az orosz arcvonal déli szárnyán

haladó 9. orosz sereget, déli irányból oldalba találta. Az meghátrált és déli szomszédjától, a Visztula jobbpartján levő 3. orosz seregtől kért segitséget. Ezt a segitségnyújtást, a Visztulán való partváltást, kellett volna nekünk Cichawa-tól történt előnyomulással megakadályozni, vagy késleltetni, amihez azonban a XI. hadtest erélyes támogatása elengedhetetlen feltétel volt. Ez azonban elmaradt. A XI. hdt támadása nemcsak megakadt, hanem később — az orosz támadások megindulására — hátrálni is kényszerült.

Az oroszoknak Berlin elleni előretörése — Conrad hathatós segitségével — megakadt. Az orosz hadvezetőség már azt is eredménynek vette, hogy a német tervet elháritotta. Azonban a németek védelmében nem jutott elég erő a Kárpátok vonalára. Ezért történhetett meg, hogy Brussilow serege betört a Kárpátokba és Homonnánál már csak egy ugrásra állt a nagy magyar Alföldtől.

Ugyanekkor az oroszok a Visztula déli oldalán Krakkó felé is megindultak. Conrad az 1. és 4. hadseregnél kénytelen volt a támadást november 25.-én beszüntetni és a kialakult helyzetben rákényszeritett új feladatokra fölkészülni.

Amikor a Visztula balpartjára kerültünk ezek az események voltak kialakulóban, sőt legnagyobb része már be is teljesedett. Mindenesetre a hadi helyzet az oroszok javára már eldőlt!

November 24. Az orosz XXI. hadtest valóban átkelt a Visztulán. Az orosz vezérletnek rádión közvetitett intézkedéseit vezetőségünk felfogta és ebből az a részlet intézkedés is kiderült, hogy a mai nappal a 7. orosz lov. ho.-nak és egy orosz gy. dandárnak Koszyce környékét (lásd 35. számú vázlaton) kellett elérnie, a XXI. hadtest zöme pedig már előrenyomulóban volt Plechów és ettől nyugatra fekvő Chruszczyna területére.

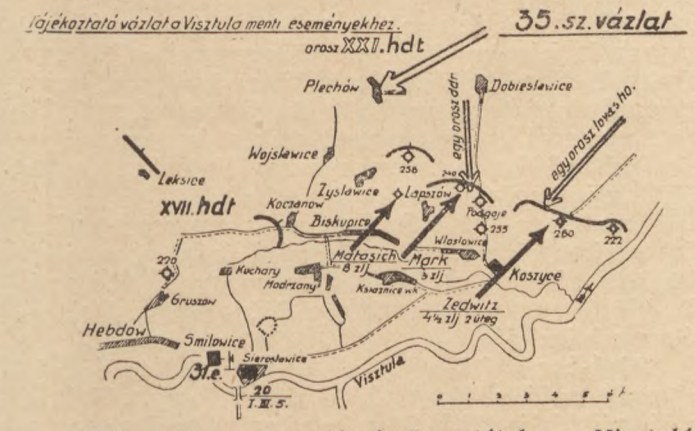

Nikic altb. csoportjának összetétele, a Visztulán való átkelés után, a következőképen alakult:

A 82. honvéd dandáron kivül Nikic altb. rendelkezésére bocsájtatott

Mark tbk három zljjal,

Zedwitz alezr. három zlj és két üteggel,

Schwarz tbk dandára és

Mattasich tbk a 110. népfölkelő dandárral. Ez a dandár a krakkói 16. és a neusandeci 32. népfölkelő ezredekből állott. Az események során megnevezett csapatokból a 88. ezred prágai csehekből állott, a 66-osok pedig ungvári rutének voltak.

A hadtest prsg intézkedéseinek végrehajtása céljából az alája rendelt fenti csapatokból Nikic altb három csoportot alakitott és azokat a következőkben közölt feladatokkal látta el.

Jobbszárnyon állott a Zedwitz csoport, amelyet másfél zászlóaljjal még megerősitett. A Visztula ponton hidjától 4 órakor indulva a csop-nak előbb Koszyce déli kijáratához előnyomulnia és innen, a jobbszárnyát a Visztuláig biztositva, 260-as magaslatra kellett támadnia.

Középen Mark tbk, jobb szárnyával Zedwitz csoporttal kapcsolatban, Podgaje és a 240-es magaslati pontra intézett támadást, hogy a magaslatokat elfoglalja.

Balszárnyon Mattasich tbk a 110. népf. ddr-ral Lapszów-ra menetelt, ahonnan a 258-as magaslatokra, lehetőleg olyképen kellett támadnia, hogy a Mark csoport támadását átkarolással támogassa. Ennek elérése céljából a 88. gy. ezredet irányitották a 258-as magaslati ponton keresztül.

Az elérendő célokat a 35. számú vázlaton a nyilak végén meghúzott vonal jelzi. Minden csoportot Nikic altb. tüzérségel is ellátta.

A 82. dandárt — mint csoport tartalékot — Biskupice-n át Lapszów és Zyslawice közötti 262-es magaslati pontra irányitotta, mig *Schwarz* tbk a hidfőben maradt készenlétben.

Dandárunk feladata szerint ma reggel 7 h-kor Majkowice-n át Biskupice-re menetelt és ott déltájban készültségi állást foglalt.

Mielőtt ezredünkön belüli eseményeket tárgyalnánk, nagy vonásokban leirjuk az ismertetett intézkedések alapján megindult támadások sorsát, mert ez adja meg az ezredünknél történtek keretét és alapját.

Az oroszok 12 és 13 óra között a Zedwitz és Mark csoportokat túlerővel hevesen támadták. Mindkét csoportot visszavetették.

13 h 15 p-kor a Mark csoport Koszyce-re visszavonult. Zedwitz alezr. pedig 19 h-kor Smilowice-n személyesen jelentette Nikic altb-nak, hogy csoportja a harcban felmorzsolódott, töredékei, amelyeknek harcértékük már nincs, visszavonulnak. A csapat maradványait a felvevő állásban sem tudta gyülekeztetni. A kudarc okát a tüzérség támogatásának elmaradásában és abban látta, hogy egy hadosztály erejű ellenséggel került szembe.

A dut folyamán tehát mindkét csoport visszaözönlésben volt.

A Nikic csoporttól balra a XVII. hadtest helyzete is megingott, az is visszavonult.

A BISKUPICE-I HARC.

A III. zászlóalj bekeritése. 1914. XI. 24—25.-én.

A Márk és Zedwitz csoport esetleges visszavetésével számolva — még az események ismerete előtt — dandárunk Wloslowice felé rendeltetett, hogy ott a két csoport bármelyikének esetleges támogatására készen álljon. Amikor a Mark csoport jobb szárnya 13 h 15 p-kor a 255-ös magaslati pontról visszavonulni kezdett dandárunk a magaslat irányába való ellentámadásra kapott parancsot.

A III. zljunknál történt eseményeket a hadműveleti iratok és vitéz Kutassy tbk tanulmánya alapján a következőkben ismertetjük:

Ebben az időben folytak a már közölt harcok. Az

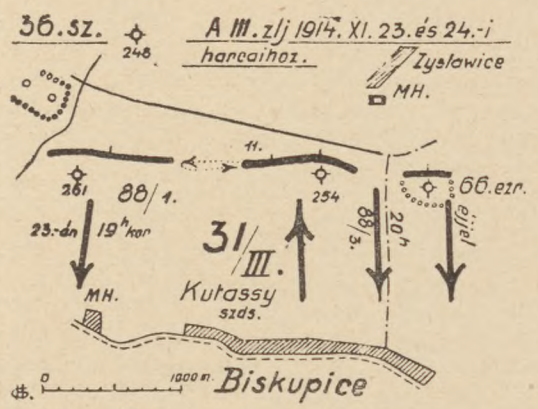

átcsapódó lövedékek a tartalékban álló ezredünknél is több sebesülést okoztak.

13 h-kor Biskupice-nél Kutassy szds, mint a vég zlj prnka, az ezr. által követitett azt a szóbeli parancsot kapta, hogy zászlóaljával a 254-es magassági pontra előnymulva a 88. gyalogezrednél keletkezett hézagot zljával kitöltse. (Helyzet a 36. sz. vázlaton).

A zászlóalj a jelzett magassági ponttól délre erős ellenséges tűzbe került és ezért, valamint az amúgy is nehéz, emelkedő és átszegdelt terepen csak lassan tudott tért nyerni.

16 óra előtt valamivel a zászlóalj a 254 magassági ponthoz ért, ahol a következő helyzetet találta. A 88. ezred a 261-es magassági pont északi nyúlványán a helyén volt. A parancsban jelzett egy népfölkelő ezredet azonban sehol sem látta. Elhagyott födözékeikben számos halott feküdt.

A 88. ezred 1. és 3. százada között egy nagy üres tér volt. Kutassy szds zlját ebbe a térbe helyezte. Balról azonban, közte és a 88/1. század között, mintegy 600 lépés kiterjedésben, a vonal ezután is megszállás nélkül maradt, mert a zászlóalj három századával ezt a rést már kitölteni nem lehetett.

16 órára a zászlóalj állását erős srapnel és minden irányból jövő puskatűzben mintegy 1500 lépés kiterjedésben elfoglalta. A zászlóalj parancsnok helyzetét jelentette és a jelzett nagy ürre való tekintettel erősbitést kért.

Időközben a zlj jobbszárnyán volt 88/3. szd a vonalból kivonatott, amire Kutassy szds Bertalan hadapród prsga alatt, a zlj géppuskájából és egy félszázadból álló tartalékot vont össze, hogy a két szárnyán fentálló ür bármelyike irányában szükség esetén beavatkozhassék.

16 h 30 p-kor a zászlóalj mindkét szárnya a levegőben lógott. Saját csapattal közvetlen kapcsolatban nem állott. Kutassy szds helyzetét ekkor ujból jelentette.

17 h-kor egy századdal Wagner 88-as alezr. érkezett a zászlóaljhoz. Kutassy szds — abban a hitben, hogy ez a század az ő megerősitésére küldetett — kérte nevezett alezredest, hogy századát a zászlóalj balszárnyán levő űr kitöltésére alkalmazza. Ez igy is történt, ami után Wágner alezr. eltávozott.

Ebben az időben ezredünk másik két zászlóalja Ksiaznice Wk-re rendeltetett. Istvánffy őrnagynak arra a kérdésére, hogy mi történjék a III. zászlóaljjal, azt a választ kapta, hogy maradjon ott, ahol van! Igy történt, hogy a III. zlj ugyanekkor állásában való kitartásra utasittatott. Jelentéseinek közvetitésére 2 lovast kapott és azt az igéretet, hogy vele telefon kapcsolatot létesitenek. Ez utóbbinak teljesitéséről azonban az események következtében szó sem lehetett.

Ekkor már beesteledett.

22 h-kor a konyhakocsik megérkeztek. A III. zászlóalj szakaszonkint étkezett. Ez alkalommal jelentette Faragó hadnagy — a 11. század parancsnoka — hogy a legutóbb emlitett 88-as század helyét elhagyta és ezredéhez bevonult. Kutassy szds erre elrendelte, hogy a 11. század az üres teret sűrű járőrmenettel tartsa szemmel.

Vacsora kiosztása után Kutassy szds segédtisztjével végigjárta a rajvonalat. Annak helyenkénti kigazitására intézkedett. Roppant nagy hideg volt. A föld mindenütt keményre fagyott és csak csákánnyal lehetett a fedezékek kiásásához a földet megbontani. Erős gyalogsági és géppuska tüzben állt a zászlóalj. Az éj folyamán a századok több izben jelentették, hogy az összeköttetést a 88-asokkal fenntartják. Közben

19 h-kor a dandár parancsnokságunkhoz egy 88-as főhadnagy érkezett és jelentette, hogy Bolzano ezredes a 88. gyalogezreddel visszavonult Kucharyra, mert a tőle balra levő 19. hadosztály csapatai már visszavonultak. Schamschula tábornoknak arra a kérdésére, hogy megtámadták-e, vagy szoritották-e az ezredet? azt felelte, hogy nem, sőt igen jól tarthatták volna magukat, de a 19. hadosztály visszavonulása folytán balszárnyuk a levegőben lógott és igy nekik is visszamenniök kellett.

Schamschula tbk telefonon felhivatta Bolzano ezredest. Sürgősen és erélyesen követelte az előbbeni állás azonnali elfoglalását, mert a parancs nélküli visszavonulás következtében a 110. népfölkelő ddr teljesen elszigetelten maradt a 255-ös magaslati pont délnyugati nyulványán, ahová délután oly szépen támadott. Egyben kijelentette, hogy minden bekövetkezhető bajért Bolzano válik felelőssé. A 88-as főhadnagyot elküldötte Mattasich tábornokhoz, hogy a történtekről őt is értesitse és azokat a 41. honvéd ho. prsgnak is jelentse. Mattasich tbk visszaizente, hogy mindezek ellenére ő feltétlenül kitart állásában, amire Schamschula tbk megismételte Bolzano ezredesnek kiadott parancsát, amit nevezett ezek után sem teljesitett. Feltünő, hogy az egész kinos tárgyalás alatt a 31/III. zljról szó sem esett!

Azonban a XVII. hadtest prsg a visszavonulást közben elrendelte. A hadtest hátsó állásául, ahol ujabb ellentállást kellett kifejtenie, Sreniawa patak déli partját jelölte meg. Ez azután a Nikic csoportnak is hátravonásával járt.

23 h-kor a 37. számú vázlaton feltüntetett helyzetbe való visszavonulás megindult. Ezredünk I. és II. zászlóalja 23 h 50 p-kor kezdte meg visszavonulását.

November 25. A leirt eseményekből minden kétséget kizáróan megállapitható, hogy a 88. ezred helyét a visszavonulás elrendelése előtt, önként elhagyta. Erről a III. zlj-unkat nem értesitette. A III. zljnak jórészt ujoncokból álló járőrmenete, a 88-asok visszavonulását fedező kisebb osztagok láttára abban a hitben volt, hogy az ezred a helyén van.

Az éj folyamán az általános visszavonulás megtörtént, amiről a dandárparancsnokság sem értesitette a zászlóaljat, mert amint az a dandár parancsnok jegyzeteiből kitünik: »Nem volt módomban a 31/III. zászlóaljhoz visszavonulási parancsot küldeni, mert azt

kellett hinnem, hogy a 88. ezreddel visszament Kuchary-ba és onnan tovább.«

Az ezredprsg dr. Götze Árpád s. o.-al ugyan küldött értesitést az ezred visszavonulásáról, de a hohoz küldött jelentéséből kiviláglik, hogy a zlj visszavonulására parancsot nem adhatott, mert a zlj az ezreden kivül a 88. cs. és kir. gy. e. kötelékében alkalmaztatott. Az bizonyos, hogy a zászlóaljnak az általános visszavonulásról fogalma sem volt és helyén kitartott, mert annak önkéntes elhagyására semmi elfogadható okot nem látott, de az is bizonyos, hogy a zlj idegen kötelékben alkalmazva, az ezredprsg rendelkezése alól elvonatott és visszavonulása felől annak a parancsnokságnak kellett volna gondoskodni, amelyiknek csapatai között állt, mert hisz csakis ezekkel összhangban mozoghatott. De ha már ez csak a maga bőrére gondolt, a zljról való gondoskodás, annak nyilvántartása a legelemibb kötelessége volt annak a prsgnak, amelyik helyzetébe kirendelte. A Bolzano affair fölfedte a helyzetet. Az intézkedés elmulasztását, annyi szerencsétlen magyar pusztulását semmi sem menti. A ddr prnki kényszerképzetet mi nem látjuk indokoltnak, ellenkezőleg a Bolzano féle visszavonulás módja a legnagyobb aggodalomra szolgáltatott okot és két kézzel kellett volna kapni a III. zljunk mielőbbi visszaszerzése után.

Az éj folyamán a zászlóalj az előnyomuló orosz tengerben egy gyanutlanul és becsülettel az állásában kitartó kis szigetet képezett és a katasztrófának bekövetkezése csak attól függött, hogy az oroszok helyzetüket észrevegyék. Ami meg is történt.

Alig kezdett pitymallani, a zlj már talpon volt. Kutassy szds. 4 órakor nagyon rosszul lett. A segélyhelyre ment és ott dr. Orsós megvizsgálta. Erős lázas állapotot, nagyfoku erőhanyatlást megállapitva, a Krakkó-i kórházba utasitotta. Ezt azonban már végrehajtani nem lehetett, mert a katasztrófa közben már beállott. Az oroszok a zászlóaljat, a teljesen szabad szárnyain, tetszésük szerint bekeritették és rövid küzdelem után elfogták. Menekülésről szó sem lehetett. Ezután ugyancsak meglepően előretörtek a falun keresztül.

Az itt történtekről vitéz Kutassy tbk a következőket irta: »Kutassy szds jelentését az ezredhez megirta, azt egy huszárral Ksiaznyce Wk.-re küldte, mert azt hitte, hogy az ezred prsg ott van. Jelentésének elküldése után mondta neki dr. Orsós, hogy az éjjel, úgy éjfél után, Ksiaznyce Wk.-ről érkezett Götze medikus, aki ott azt hallotta, hogy csapataink visszavonulnak. Erre Götze fölkereste Istvánffy őrnagyot és a segélyhely elhelyezésére vonatkozólag kért intézkedést, de azt az utasitást kapta, hogy maradjon ott, ahol tegnap volt.

Alighogy ezt elmesélte a faluban lövés hallatszott, mire dr. Orsós megjegyezte, hogy: »ismét egy öncsonkitás«, mert az utóbbi időben ez többször előfordult.

A zlj. prnk azonban az ablakon át látta, hogy közös, honvéd és népfölkelők rémülve futnak a falun át. Kutassy szds kirohant és pisztollyal a kezében megállásra kényszeritette őket és kérdezte, honnan és hová futnak, miért e nagy rémület? A honvédek a zlj telefon járőréhez tartoztak. Ennek prnka — egy tds — jelentette, hogy az éjjelt Ksiaznyce Wk-én töltötték, az ezredet azonban nem találták ott és igy Biskupice-re jöttek. A helység K-i kijáratánál oroszok vannak és amint látták igen sokan jönnek Biskupice felé. A szds ezt vakrémületnek tartva, megparancsolta a tdsnek, vegye az embereket prsga alá, menjen vissza és deritse fel a helyzetet. Ezalatt jelentést kapott, hogy a jelentést vivő huszárját a faluban lelőtték. Pár perc mulva az egész falut betöltő puskaropogás volt hallható. Erre a zlj prnk a segélyhelyet fölriasztotta és parancsot adott a falu Ny-i kijáratánál való gyülekezésre. Személyére nézve a zlj-hoz vissza akart térni, de ez már csak a falu Ny-i részén át volt lehetséges. A Ny-i kijárathoz futva látta, hogy Majkowice felé vezető út É-i része feletti magaslatokat egész Biskupice kijáratáig oroszok szállták meg. Itt most már csak menekülésről lehetett szó. A kijárat felé rohanó málhás állatvezetőknek megparancsolta, hogy a lovakat hagyják vissza, le a karabéllyal és tüzeljenek. De már senki sem engedelmeskedett. Az emberek fejvesztetten, rémülten futottak. A segélyhely és lőszerkocsik, málhás és nyerges lovak vezetőikkel vágtattak az úton. Ezekből nagyon kevés menekült meg, a többieket az oroszok halomra lődözték. A zlj prnk lovát kézen vezetve az út É-i árkában futott, az út ellenkező árkában dr. Orsós, aki egy Linemann ásót tartott feje mellett a lövedékek ellen. Az ásó egy lövedéktől találva halántékon csapta, dr. Orsós eszméletlenül az árokba bukott. Egy kis idő mulva azonban magához tért, tovább futott, amikor lóápolóját fejlövés érte. Megállt, hogy orvosi segitséget nyujtson, ezalatt az orosz járőrök utólérték és elfogták.

A zlj prnok Modrizani-nál lévő útkeresztezésig jutott. Itt az erős puskatűzből kikerült, lóra ült, hogy tovább meneküljön. Az itt levő házcsoportból azonban (térképen nincs jelezve) férfiak, asszonyok rohantak elő és kaszával, kapával, fejszével útját állták. Ez a pár perc elég volt ahhoz, hogy egy orosz lovas járőr utolérje, körülfogja és a túlerő foglyul ejtse. E házcsoportig jutott még dr. Dorner t. hdgy, egy pár málhás állatvezető és tiszti szolga. Ezek is foglyul estek. A saját tüzérségünk ekkor kezdette meg az orosz állásokra való tüzelést. A lövedékek leszálló ágának nagy légnyomását éreztük. A srapnellek és gránátok az orosz rajvonal és a lovasok között robbantak.«

Különösen kiemelendőnek tartjuk, hogy ebben a rettenetes helyzetben, minden megalkuvás nélküli hajthatatlan elszántsággal, Götze Árpád medikus pár embert parancsnoksága alá véve, a körülzároló oroszokon magát átvágta, sőt ebben a kétségbeesett küzdelemben még 17 orosz foglyot is ejtett és ezekkel együtt vonult a már állásban levő ezredéhez. Kiválóan vitéz és hősi magatartásának elismeréseül Götze medikus ezúttal a II. osztályu vitézségi éremmel diszittetett föl és soronkivül zászlóssá előlépett. Abban az időben, amikor a kitüntetések olyan gyéren hullottak, ez igen magas kitüntetés volt. Az egészségügyi szolgálatnál beosztottaknál pedig egyedülálló volt.

Az eseményekről még Király hdgy zlj sgt.-nek következő leirása áll rendelkezésünkre:

»Világosodott, mikor a tartalékhoz érve Bertalan hadapród jelentette, hogy az álló figyelő járőrök jelentése szerint balra a fiatal fenyvesben oroszok vannak, de nem lehet látni őket. Parancsot adtam, hogy egy járőrt küldjön azonnal a fenyvesbe s ez állapitsa meg, van-e ott ellenség? Mihelyest ide érkeztem, érte-

sitést irtam Blazy főhadnagynak, hogy a zászlóalj parancsnokságot vegye át. Visszajött a küldönc, hogy egész csomó orosz van a szakadékban a rajvonal mögött, rája lövöldöztek, a parancsot lehetetlen kézbesiteni. Elküldtem azután ugyanazon jelentésemet három küldönccel más-más irányban, de mind azzal jött vissza, — ekkor már magam is láttam, — hogy a rajvonal mögött mindenütt muszkák vannak. Eközben Bertalan által küldött járőr is visszaérkezett s jelentette, hogy a tőlünk balra levő 88-asok födözékei tele vannak muszkákkal. A tartalék félszázadot azonnal felfejlődtettem, balszárnyán a még megmaradt egy géppuskával. Jelentést irtam az ezredhez, hogy balszárnyunk át van karolva, az állást tartanunk lehetetlen és sürgős intézkedést kértem. Szegény huszár 1000 lépésre lehetett tőlem, mikor rápuskáztak. Tovább tudott-e jutni? nem tudom, nem láthattam. Erős tűz hallatszott lövészárkaink felől, majd hangos orditás. Amint távcsővel a tegnap elfoglalt állásainkat néztem, egyszer csak kettősrendeket láttam a rajvonal előtt és ezek körül borzasztó sok muszkát. Pavlatovszky zászlóalj kürtös állt közvetlenül mellettem s azt mondta: »menekűljünk, hadnagy úr borzasztó sok muszka van körülöttünk.« Alighogy ezt kimondotta keresztül lőtték a kezét s futott a faluban lévő segélyhelyre. Száz lépésre lehetett tőlünk, mikor a faluból is óriási orditás hallatszott. A falut rohamozták az oroszok. Bal oldalunkba a fenyves felé küldött tartalék fel sem ért a hegygerincre, egyszerre minden irányból tüzeltek rája, ránk és a mellettem álló küldöncökre. A tartalék visszafutott, egyenesen felém tartott és minden oldalról őrületesen lőttek bennünket. Az a pár ember, aki még vissza tudott jutni hozzám, olyan gyorsan lőtt körülöttem, ahogyan csak tudott és amig csak teljes közelünkbe nem értek az oroszok. Ekkor az oroszok, hogy egymást ne lőjjék tüzet szüntettek, zsebkendőket rángattak elő és integettek saját csapatainak a tűz beszüntetéséhez, hogy hozzánk férhessenek. A körös-körül levő töménytelen sok muszka üvöltve ránkfutott, elszedték tőlünk fegyvereinket, látcsöveinket, minden hadifelszerelésünket... Az ellenség kezébe kerültünk... A félszázadból mindössze 20 ember maradt, a többi elesett vagy súlyosan megsebesült. Borzasztó képet nyújtott a csatahely. Kifosztották a halottakat, pénzüket, zsebórájukat, konzervjeiket elszedték. Azután ugyanigy az élőktől. Valami kimondhatatlan bűz ütötte meg az orromat, olyan speciális szag, amelyet mindenütt éreztünk, ahol előttünk oroszok táboroztak, de amely most hatványozott mértékben ömlött felém s folytonos hányási inger fogott el...

Horgasztott fővel álltam a sok-sok muszka között. Sírt a lelkem s kimondhatatlanul fájt, hogy annak a sok ütközetnek — amennyi vajmi kevés bajtársnak jutott eddig osztályrészül — most ilyen csúfos eseménnyel kellett végződnie. Leirhatatlan kinos és gyötrelmes érzés egy katonának megfosztva minden fegyverétől, a kajánul nevető ellenség szuronyos őrei között haladni, ennek kénye-kedve szerint cselekedni. Betörőkre, orgyilkosokra gondoltam s helyzetemet ezekéhez hasonlitottam. Eszembe jutottak a daróc ruhába öltöztetett rabok s azt gondoltam, oly sápadt és halovány vagyok, mint azok. Megküzdve minden bajjal s olyan sok életveszedelem után, végre orosz fogságba kellett jutnom. Keserű érzés ez olyan nemzet fiai részére, amely nemzetnek ősei mindig a szabadságért küzdöttek, életre-halálra... Eloszlott a gondolata is annak, hogy a győztesen hazaérkezők között lehessek, eloszlott a ködkép is a dúsan fellobogózott győztes csapatról, melynek pedig magamat is résztvevőjének hittem. Hogy mennyire fáj ezt tudni, leirni nem tudom...

Nem szokásom a szépités vagy az öndicséret, azonban igaz ügyünk érdekében szükségesnek tartom itt is megjegyezni, hogy fogságba kerülésünknek — mi magunk — okozói nem voltunk. A hibát csak valamely, a zászlóalj feletti parancsnokság követhette el, de hogy ez az ezred-dandár-hadosztály parancsnokság volt-e? nem tudom. Az tény, hogy úgy a bal, mint a jobb szárnyunkon levő 88-asok, illetve 66-osok az éj folyamán visszavonultak, amelyről azonban semmiféle felsőbb parancsot, szomszédoktól értesitést nem kaptunk. Zászlóaljunk csak másnap reggel győződhetett meg erről, amikor az üres födözékeket láthatta volna, azonban ekkor már késő volt.

Ujoncainkat lehetne talán hibáztatni abban, hogy az összeköttetés megszakadását — ha ezt észrevették — idejében nem jelentették. Jobbra a 66-osokkal az összeköttetést egész jóhiszeműleg fennállónak tekinthették, mert a 66-osok egy géppuskája, még ma reggel is, a jobbszárnyunkon volt és az a 9. századunkkal együtt került fogságba. Itt tehát csak ezek követhettek el valami mulasztást. — Balra a 88-asokkal közvetlen összeköttetésünk nem volt. Este fölkerestük őket és értesitettük, hogy jobbra tőlünk mi vagyunk. Tudtak tehát rólunk és kötelességük lett volna visszavonulásukról bennünket értesiteni.

Ujoncaink talán éberebbek lehettek volna. Feltéve, hogy ezek is hibáztak, úgy ezt szintén valamely felsőbb parancsnokság hibájául tudom be, mert amiképen egy suszter inas sem tud jó csizmát csinálni mester nélkül, épen úgy nem tudja kötelességét teljesiteni — különösen az első ütközetben — az ujonc sem, öreg baka nélkül. Későn érkezett a pótlás, akkor, amikor az öreg legénységből egy-kettő volt századonkint és a beosztott szakaszparancsnokok is vagy tapasztalatlan fiatalok, vagy túl öregek voltak.«

Minden oldalról megvilágitva részleteztük a III. zászlóalj katasztrófájának okait. A zászlóalj feladatát teljesitette. Parancsa értelmében szilárdan kitartott. Az a tény, hogy az általános visszavonulás ellenére is állásában maradt, már elegendő bizonyiték arra nézve, hogy erről őt nem értesitették. Az igy előállott helyzet a katasztrófát elháríthatatlanná tette. Ez kétségtelen. És kétségtelen az is, hogy a zászlóalj fogságba jutásáért felelőssé nem tehető. A leirt és beigazolt körülmények a helyzet előidézőire világosan rámutatnak.

*

Az időjárás hirtelen igen kemény télre fordult. A patakok befagytak és a Visztulán megindult a jégzajlás.

A csapatok egész éjjel az új védelmi vonalukra meneteltek. Nikic csoport jobbszárnyával a Visztulára támaszkodva, a 280—245—270 magaslati pontokon keresztül húzódó vonalba vonult, a 37. számú vázlaton feltüntetett beosztással. Csoporttartalékok a Zedwitz és Mark csoportoknak a Vázlaton feltüntetett helyeken gyülekezésben levő maradványai, a 32. népfölkelő ezred egy zászlóalja és a 20/III. zászlóalj voltak.

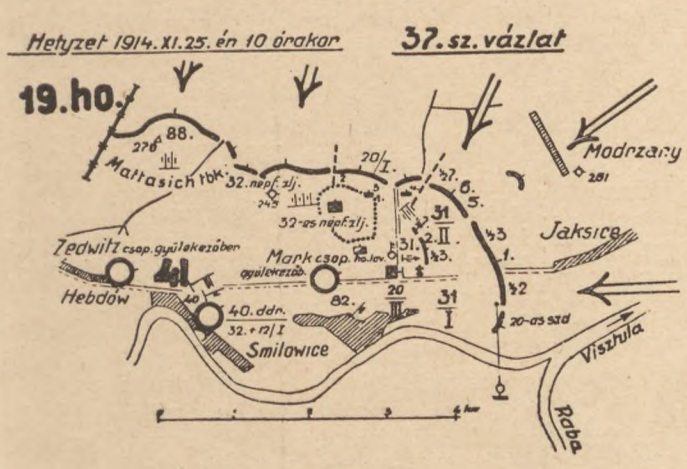

Ezredünk I. és II. zászlóalja 5 órakor érkezett kijelölt állásába. A két napi menetteljesitménye 22 km volt.

A csapatok, amint a kijelölt állásaikat elfoglalták, ott rendezkedtek és az állás kiépitését megkezdték.

Mai napon Tanárky tbk a 19. hadosztálytól — a 32. ezreddel és a 12/I. zászlóaljjal — Smilowice-n a hadosztályhoz bevonult. Létszáma ugyancsak igen megcsappant. Mindössze 1300 puskát számlált.

15 h-kor a Mattasich csoportot Tanárky csapatai felváltották.

16 h-kor a félkörben húzódó állás ellen megindult heves orosz támadás az állást 7—800 lépés távolságig megközelitette.

De nézzük meg egy kicsit közelebbről ezt a szörnyen érdekes védőállást. A Sreniawa folyó és Visztula párhuzamosan futó keskeny szakasza közti utolsó dombvonulaton húzódott. Innen a Visztuláig terjedő 1800 méter széles közbeeső terület háromnegyed része lapály volt. A Visztulának hatalmas ütemben rohanó árja jegtől zajlott. (Hogy a zajlás el ne vigye, a ponton hidat le kellett bontani). Ez az áthatolhatatlan akadály képezte az állás jobb szárnyát és hátterét. Az állás egy rövid keleti arcvonal után, derékszögben megtörve húzódott, már északi irányu kilövéssel. A két arcvonal kiterjedése úgy aránylott egymáshoz, mint 1:3. A keleti szárny 1800, az északi arcvonal 5200 lépés kiterjedésü volt.

A csapatok megbizható része leharcolt, a súlyos küzdelmek utáni óriási menetteljesitményektől fáradt volt és igen alacsony létszámon állott. A csoport másik része népfölkelő alakulat, Werndl fegyverrel, a harmadik része pedig gyülekező félben levő megrendült maradvány volt, amelynek saját parancsnoka sem tulajdonitott ellenálló képességet, vagy valami harci értéket. Végül egy része teljesen megbizhatatlan cseh nemzetiségü emberekből állott, akiknek harcmodorát a jövő életre való testi épségük és akció képességük minél teljesebb megóvása irányitotta.

A 7 km kiterjedésű védővonalnak tartása egy első vonalbeli hadosztály részére talán még megfelelő feladat lett volna, de a Nikic féle összetételü csoportnak erejét messze meghaladta.

Az időjárás is igen rosszra fordult. Kegyetlenül erős téli hideg állott be. A föld keményre fagyott, a fedezékeket csákányozni kellett, ami erős munkát követelt.

Az ellenség minden szempontból hatalmas túlerőben állott. A védő vonal áttörésének veszélye kézenfekvő volt. A leirottakból nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a legnagyobb veszélyben a keleti szárny forog. Már pedig itt helyezkedett el és ezt tartotta szilárdan ezredünknek I. és II. zászlóalja. A katasztrófa tehát a feje felett lógott.

A helyzetnek eme válságos voltával Nikic altb. is tisztában volt. Az elvágattatástól tartva, több izben is kérdést intézett a hdt. prsghoz, hogy »nem vonhatná-e vissza csoportját egy hátrább fekvő csoportba?« A ho. eseménynaplójában pedig a mai napról a következő szószerint idézett följegyzéseket olvashatjuk: »A 40. ddr 1300, a 82. ddr 1572 puska. Tiszthiány igen érezhető. A csapatok ereje kiszipolyozva. Minden 6×-re áll egy ember. Nagy az arcvonal. Erélyes tűz a Visztulától délre. Állás tarthatatlan. Minden perc drága. Az arcvonal félkörben támadva. A helyzet kritikus, válságos. Északi és keleti irányból erős támadás készül. 9000×-en 2800 puska! Veszély északon, *ezért a jobb szárnyat levághatják.*« Ez a jobb szárny a mi ezredünk volt.

Nikic altb. 25.-én szószerint a következőt jelentette a hdt. parsg-nak: »Gefahr im Norden, da rechter Flügel abgeschnitten werden kann.« Válasz: »Ausharren und den rechten Flügel nochmehr abbiegen.« (Veszély északon, jobbszárnyat elvághatják. Válasz: kitartani és a jobbszárnyat mégjobban lekanyaritani). A válasz azt mutatja, hogy a felsőbb prsg sem a válságos helyzetet, sem az állást magát nem ismerte, nem akarta megismerni, vagy nem tudta a helyzet komolyságát felfogni.

•

Az oroszok az egész vonalon igen erősen támadtak. Tanárky tbk. 18 h-kor azt jelentette, hogy a 270-es háromszögelési ponton az utolsó tiszt is megsebesült! Már pedig a 270-es magaslat az egész állás sarkpontját képezte. Csakis ennek szilárd tartása tehette lehetővé a tőle jobbra levő állásokból való visszavonulást, amit a 37. számú Vázlatra vetett egy pillantás is megmagyaráz.

Ebben a végsőkig kiélezett és egész elhatározást megkövetelő helyzetben 18 h 30 p-kor végre a hdt prsg beleegyezett, hogy a Nikic csoport a Smilowice és a 270-es háromszögelési pont közötti állásba vonuljon. Az új állás a félmegoldások minden hátrányával birt és semmiképen sem enyhitette ezredünknek válságos helyzetét. Továbbá, amig a ho. balszárnya állva maradt, addig a legnagyobb távolságot megtevő jobbszárnya — tehát ezredünk — is mindössze 4 km-rel ment hátrább.

A csapatok 22 óráig új elhelyezésüket elfoglalták. Ennek keretében ezredünk a Visztulára támaszkodva, az országúttól délre a 38. számú vázlaton feltüntetett helyzetben állott. Ezredünk állását és helyzetét tekintve, az előző állásra vonatkozó megállapitások itt is teljes mértékben fentállottak. Schamschula tbk akkori véleménye szerint is: »az állás — túlközel az előbbi álláshoz — lehetetlenül rossz volt.« Az ilyen cseppenkinti visszavonulást egyébként is a legritkább esetben lehet megokolni. Jelen esetben pedig minden körülmény az ellenségtől való alapos eltávolodást követelte volna.

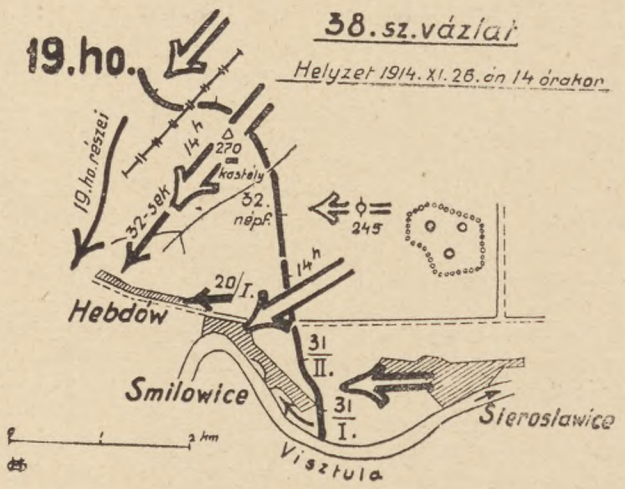

EZREDÜNK MEGSEMMISITÉSE.
1914. november 26.-án.

Ezredünk még az éj folyamán Smilowice keleti szegélye mentén, arccal keleti irányban, a Visztula és országut között 1500[x] kiterjedésben beásta magát. A Nikic csoport állása kissé északnyugati irányban, a községtől északra elterjedő dombvonulaton húzódott. Jobbszárnyával a Visztulára, balszárnyával a 270-es magaslati pontra támaszkodott. Ennek a magaslati pontnak jelentősége nem változott. Ehhez még megjegyezzük, hogy a 270-es magassági ponton a 32. ezred román legénysége állott és Tanárky tbknak a ho. prsghoz intézett jelentése szerint ez az ezred tegnap estig már minden tisztjét elveszitette.

Az oroszok délelőtt felderitő tevékenységgel nyugtalanitották az állásokat, de kimondott támadást nem intéztek. A község lakossága azonban nagyon gyanúsan viselkedett. Ezredünk állásától északnyugatra az egész terepből erősen kiemelkedő, fenyőfákkal körülvett kastély feküdt. Nem messze mögötte helyezkedett el Götze Árpád s. o. prsga alatt az ezredsegélyhely. Ezt az orosz tüzérség egész délelőtt tűz alatt tartotta, mig végre a segélyhely épületét is eltalálta. A gránát úgy az épületben, mint az elszállitásra váró sebesültjeinkben nagy pusztitást vitt végbe. Ekkor sebesült meg ujra és pedig súlyosan Weinwurm t. hdgyunk is.

Déltájban az orosz tüzérség a Nikic csoport egész vonalát heves tűz alá vette, egyidejűleg hatalmas orosz gyalogsági támadások is kezdtek kibontakozni.

14 h-kor a már ismertetett általános helyzetre való tekintettel hdt. prsgunk egy 22 km-rel hátrább fekvő állásba való visszavonulásra adott parancsot. Ez a rendelkezés rávilágit az éjszaka végrehajtott részleges állásváltoztatás nagy hátrányaira. Ekkor u. i. a csapatok uj állásba vonultak. Az oly annyira szükséges éjszakai pihenőtől megfosztattak, ami nem lett volna baj, ha az új állás a védelemhez előnyösebb feltételeket nyújtott és a visszavonulás mértéke az ellenségtől való eltávolodással járó pihenőt is magával hozta volna. Az új állásban azonban minderről szó sem lehetett. Elképzelhetetlen, hogy a hdt. prsg az általános visszavonulásról, annak kiterjedéséről és mélységéről tudomással ne birt volna. Ez esetben pedig az éjszaka végrehajtott kis méretü állásváltoztatást, ehhez a lehetetlen védőálláshoz való merev ragaszkodást, semmi sem indokolhatja és a visszavonulást már akkor nagyobb távolságra kellett volna elrendelni. A bekövetkezendő események ebben gyökeredzenek és a magasabb vezetőség felelősségére utalnak! Fokozza ezt az ellenségtől való elválás időpontjának megválasztása is.

Végzetes elhatározás volt, világos nappal, akkor elrendelni a visszavonulást, amikor az ellenséges gyalogsági támadások teljes erővel neki lendültek. És semmi sem menti a vezetést a visszavonulás megrendezése tekintetében. Kétségtelen, hogy a visszavonulást a jobbszárnyról kellett volna kezdeni és ezt a 270-es magaslaton elhelyezett csapatoknak a végsőkig való kitartással kellett volna fedezni. Ennek a magaslatnak az elhagyásával kellett volna a visszavonulást befejezni. Mindez azonban nem igy történt és pedig egyszerüen azért, mert az általános helyzetből kifolyólag az ellenségtől való elválás sürgőssége 14 h-kor már annyira megérett, hogy az érintkezés azonnali megszakitása elkerülhetetlenné vált. De miért kellett a dolgok menetét idáig juttatni?

Az elmondottak igazolására és mint a legjellemzőbb bizonyitékot, idézzük a visszavonulást elrendelő parancsot: »Dut. 2 h 15 p. Telefonparancs a 40. és 82. ddr-nak. Jobbszárnyról ma dut. 3 h-kor kezdődőleg visszavonulás. Saját frontról 3 (15) h-kor *egyszerre* megkezdeni. Schamschula csoport az úton Igolomia-n át. Tanárky Spitari-n — Rudno Dl-n át műút felé csatlakozva Schamschulához. Azonnal összes tüzérséget műúton elinditani. Szándék a Koscielniki patak mentén állást foglalni. Összes ütközetvonatokat azonnal útbainditani. Utóvédek megfelelő távolságra követik. Tüzérséget mielőbb értesiteni.« Láthatjuk, hogy a ddr. prsgoknak még háromnegyed óra idejük se volt a visszavonulás elrendelésére, intézkedéseik megtételére, holott a parancsokat ezután még a csapatokkal megbizhatóan közölni is kellett volna. A fenti parancs lázasan kapkodó és ellentmondó (jobbszárnyról — egyszerre). Alapja az a gondolat, hogy mentsünk amit lehet, de főképen az ütközetvonatot és a tüzérséget. Igy azután a tüzérség a gyalogságot cserbenhagyta. Ennek nem is maradt el a maga szomorú következménye. Ehhez a parancshoz fölösleges bővebb magyarázatot fűzni, beszél az magáért.

Ezek után folytatjuk az események leirását, még pedig azzal, hogy a hatalmas ellenséges tüzérségi tűz és az ezt követő gyalogsági tömegtámadások közepette, tüzérségünk hirtelen felmozdonyzott és elvonult. Ugyanekkor a 40. ddr. csapatai a 270-es magaslatot elhagyták, meghátráltak és magukkal ragadták a 20/I. zljat is. A visszavonulás tehát éppen ellenkező sorrendben történt, mintahogyan azt a helyzet megkövetelte. Ettől a perctől kezdve az ezredünk feje fölött lógó katasztrófa rohamosan és elháríthatatlanul közeledett.

14 h 30 p-kor Istvánffy őrn. jelentette a ddr prsgnak, hogy saját gyalogság a 270-es pontról — a hátában — visszavonulóban van. A 40. dandár vezérkari tisztje értesitette a 82. prsgot, hogy a 270-es magaslati pont mögött tartalékban levő félzászlóaljukat bevetik és igy az orosz támadás még visszavethető lesz. Ezzel megnyugtatva, ezredünk állásában gyanutlanul kitartott és az ellene irányuló orosz gyalogsági támadásokat biztosan visszautasitotta.

14 h 45 p-kor a II. zlj-hoz a ddr prsg küldönc utján kérdést intézett, hogy a visszavonulást elrendelő parancsot megkapta-e? Jelentette, hogy az I. zljjal együtt ebben a percben értesült róla.

»*Az ezred nehezen szánta magát a visszavonulásra*« olvasható a Hadi-levéltár hadműveleti iratai közt a 82. ddr. prsg harcjelentésében és megerősiti ezt minden résztvevő és szemtanu is. Pedig ekkor, nemcsak a 40. dandár, hanem a 19. gy. ho-hoz tartozó részek is már Hebdów községbe özönlöttek. Hogy az ellenségnek utánuk rohanása megakadályoztassék, a 12/4. ágyus üteg egy felvételi állásba, a 20/III. zlj pedig egy magaslat mögé (közelebbi megjelölés nincs) készenlétben állittatott. Mindez azonban már a helyzeten mit sem segitett. A 40. dandárnak fent emlitett és támadásra rendelt félzászlóalja a 270-es magaslatokról visszaözönlő csapatokkal együtt visszafutott és az oroszoknak föltartóztatására, vagy csak késleltetésére a valóságban semmi sem történt.

Amint ezredünk visszavonulásra készülődve hátra nézett, meglepetve látta, hogy az emlitett és hátában fekvő kastélytól délre az ellenség sűrű rajvonalban nyomult előre és már az ezred hátába bekanyarodott.

A visszavonult csapatok által hagyott nagy űrbe ugyanis az oroszok hevesen benyomultak. Ezredünk hátába kerültek. Hamarosan elérték Smilowice északi részét és igy a Visztulát is. Ezzel azután ezredünk visszavonulási utját elvágták. Egyik oldalról a jégzajló Visztula hömpölygött, három oldalról pedig az orosz áradat fogta körül ezredünket. Menekülésről szó sem lehetett, megadásra pedig nem gondoltak. Egy kétségbeesett végső harc kezdődött. Reménytelen, megsemmisitő, de dicsőséges emlékezetü. A magyar faj ősi lelkisége zendült föl ebben a küzdelemben és a Smilowice-i hatalmas tömegsirok beszédes bizonyitékai annak, hogy ezredünk drágán adta életét, küzdött a végsőkig... a hősi elmulásig. Csak egy igen csekély töredék került fogságba és 3 tiszt 36 honvéddel tudott csak megmenekülni.

*

Jövőt épiteni csak a mult köveiből és gránát szikláiból lehet.

Ezredünk elmulásának körülményei mindenképen alkalmasak a Zrinyiek kirohanásához hasonló lelki kapkapcsolatokra, a jövőt épitő bizodalmas reménységek szilárd megtámasztására.

*

A Visztula partjához közel eső rész a töltés és a rohanó áradat közti életveszélyes keskeny peremen iparkodott az orosz bekeritésből kimenekülni, utat találni. Sokan a hullámsirban lelték halálukat, sokan elestek az oroszok üldöző tüzében és csak Kemény fhgy, Baráth és Rosenfeld hdgyok tudtak 36 emberrel megmenekülni.

Megmaradt ezredünkből az ezredtörzs, az ezred utászosztag és az emlitett kisded csoport. Ezredünk létszáma ekkor mindössze 114 puska volt.

*

Ho. prsg-unk annyira tájékozatlan volt az eseményekről, hogy amikor az est beálltával a megmaradottak kisded csoportja a Hebdówi országútra érkezett, ott az a parancsa várta őket, hogy a 31. ezred mint utóvéd biztositsa a ho. további visszavonulását! Mikor a megmenekültek a parancsot hozó küldönc utján jelentették a történteket, Nikic altb. éjjel a Galicia-i határnál megvárta a csapatot és azt összeszámlálta, mert az eseményeket elhinni nem tudta. Ez a körülmény a visszavonulás megrendezésére élénk fényt vet.

*

Az események kialakulásának fenti hiteles megállapitása után, szinte kegyeletsértően hat »testvér ezredünk« történetirójának harcleirása. Ez igy szól: »Végzetes dolog volt a visszavonulást nappal elrendelni, az oroszok a mozgást, különösen tüzérségünk gyors elvonulását észrevehették, mert erélyes támadásba kezdtek és a 31. honvéd ezred állásaiba törve, ezek visszavonulását elvágták. Ezredünk részei már 15 h-kor megkezdték a parancs értelmében a visszavonulást a műúton nyugati irányban.«

Az idézett leirásnak az a része, hogy a 20-asok már 15 h-kor a műúton visszavonulóban voltak, teljesen egyezik a mi helytálló megállapitásainkkal, de azután semmi egyéb. Nem is foglalkozunk tovább ezzel a »téves« leirással. Utalunk a hiteles adatok alapján közölt eseményekre, amelyeknek ismerete alapján mindenki megalkothatja véleményét.

*

A fogságba jutott csekély töredéket, annyi dicső harcot átélt tisztjeinket, legénységünket, hőseinket, menteni nem kell. Arra ők nem szorulnak. Az események mindenben igazolják őket. Karjuk erejét, fegyelmezett, harcedzett tudásukat pótolni nem tudtuk és azt mindörökre elveszitettük. Elnyelte őket Szibéria végtelen térségei, zord éghajlata. Megritkitotta soraikat a lelketlen bánásmód, a pusztitó betegségek sora, a hazasóvárgás. Vajmi kevesen kerültek haza. Emlékük oly szent, mint többi hősi halottainké.

*

Cichawa-tól az ezred megsemmisüléséig tartó harci időszak alatti egészségügyi viszonyokról dr. Orsós Ferenc ezredorvosfőnök az alábbiakat irta:

»November 13-tól 16-ig Cichaván állomásozott az ezred. Egészségügyi szempontból itt kielégitőek voltak a viszonyok. Bár a hadosztály egészségügyi intézete 40 km távolságban lévén, a betegek elszállitása igen nagy nehézségekbe ütközött. 16.-a után az előnyomulás alatt, minthogy sebesülések nem fordultak elő és a pihenés szemmelláthatólag igen jó hatással volt az ezred egészségügyére, súlyosabb zavarok nem állottak fenn. November 19.-én azonban Brzeskotól É.-ra Buce és Przyborow községeknél heves harcok indultak meg, súlyos veszteségekkel, nevezetesen igen sok legsúlyosabb sebesüléssel. Igen sok fej- és törzslövés volt, s a robbanólövedékek hatása folytán olyan kiterjedtek voltak a sérülések, hogy kötszerkészletünk az első nap végén kifogyóban volt. 19.-én és 20.-án a segélyhely Zagrodiban állott, azután Mokrzyska legészakibb pontjára vonult vissza, bár itt is ismételten állott az ellenség nehéz tüzérségének hatása alatt. A Mokrzyskai segélyhelyen láttuk el aránylag a legtöbb súlyos sebesülést. Ez abban leli magyarázatát, hogy a segélyhely elég közel volt a rajvonalhoz és másrészt, hogy a terep meglehetősen be volt fásitva és igy a sebesültek visszavonulása és a szállitás lényegesen meg volt könnyitve. E harcok alatt jutoftam arra a meggyőződésre, hogy a sebesültek ellátását teljesen reformálni kellene. A segélyhelyek eredeti formájukban teljesen elégtelenek voltak, minthogy személyi — ellátásuk, kötszer és műszerfelszerelésük és általában a műtéti beavatkozás lehetősége távolról

Szpaszkoje-i hadifogolytábor emlékoszlopa.
Tervezte: **Pál Károly** 31-es zászlós.

»E távoli Golgothán találjatok nyugalmat ti sokat szenvedett vándorok.«

sem volt kielégitő. A segélyhely és a hadosztály egészségügyi intézet összeköttetése mindig hiányos volt, nevezetesen a hadosztály egészségügyi intézet a maga részéről semmi összeköttetést sem tartott fenn a segélyhellyel. Azokkal úgyszólván nem is érintkezett. Négy hónapon keresztül kétszer fordult elő, hogy megkérdezték: van-e valami hiány. A San menti harcok alatt a két, általunk rekvirált, falusi szekér nem győzvén a sebesültek és betegek elszállitását, egy alkalommal a hadosztály egészségügyi intézetétől kértem e célra egy járművet. Kérésem megtagadtatott azzal az indokolással, hogy nem lehet összelövetni a hadosztály egészségügyi intézet kocsi-felszerelését. Az iniciativának mindig a segélyhelyről kellett kiindulni, pedig a segélyhelyen csaknem mindig izgalmas volt a helyzet, mindig sulyosan sebesültek és súlyosan betegek érkeztek és mindig töprengenie és szenvednie kellett a segélyhely vezetőjének, a felszerelés és a személyzet elégtelensége miatt.

A háboru későbbi éveiben bizonyára kialakult egy jobb rendszer és éppen azért nem foglalkozom tovább az 1914-ben tapasztalható égető hiányokkal.

November 23.-án az ezrednek a Visztulán való átkelése közben elveszett az ezred gyógyszerládája. Szerencsére volt még némi tartalék a segélyhely kocsiján. 24.-én az ezred Smilovicéről Biskupicére menetelt és itt az est beálltáig készültségi állásba maradt. De igy is voltak a rajvonal közelsége folytán sebesülések. Mikor délfelé a III. zlj izoláltan a tűzvonalba lépett, csakhamar több sebesült érkezett a közben felállitott segélyhelyre, minthogy az ezrednél ekkor már az egyetlen orvos voltam, segélyhelyen kellett maradnom és nem követhettem az ezred törzsét további előnyomulásában. A Biskupicei segélyhelyen csaknem éjfélig folyt a sebesültek ellátása. Ezután a segélyhely személyzete lepihent. Hajnali 4—5 óra tájt Kutassy százados betegen bejött a segélyhelyre. Lázas állapotot találtam nála és oly nagyfokú erőhanyatlást, hogy szükségesnek láttam a kórházba való utalását. Meg is irtam a bizonyitványt s a százados úr huszárküldönccel Ksiaznicén vélt ezredhez küldötte. Ekkor azonban már erős lövöldözés indult meg a segélyhely közvetlen szomszédságában.«

*

A Cichawa-tól megtett 146 km-es útvonalat a 39. számú vázlat ábrázolja. Ezzel ezredünk összesen 1120 km-t gyalogolt.

Az ütközet napok száma ez időpontig összesen 48-ra emelkedett.

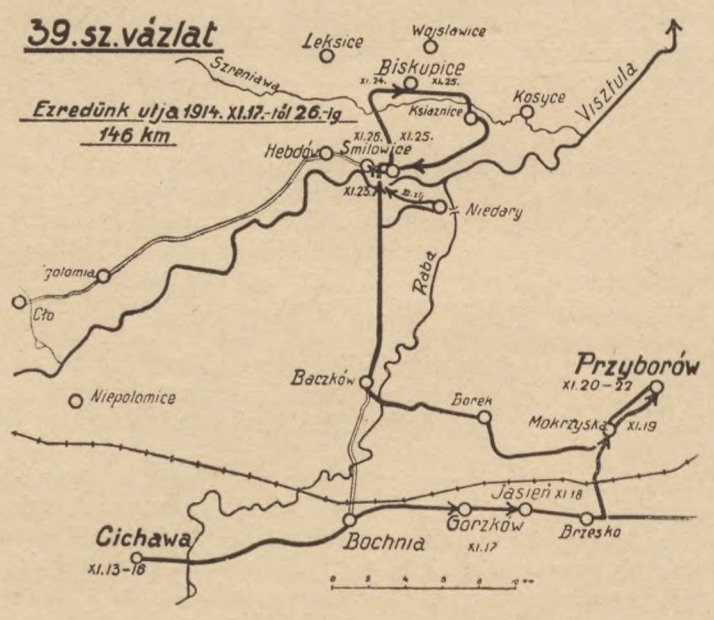

Az alábbi névsorban felsoroljuk azoknak a tiszteknek és tisztjelölteknek neveit, akik 1914. XII. hó 4.-ig ezredünknél vagy a 46. 31. és 79. mzljaknál fogyatékba jutottak. A »fogyatékba jutás módja« rovatban használt rövidítéseknél Hh = Hősi halott. S = Sebesült. B = Beteg. E — Eltünt.

sárói Szabó Lajos alezr. Hh. X. 22.
nemes Kacz József szds. Hh. VIII. 28.
derecskei Fodor László szds. Hh. IX. 7.
Hréhus Béla szds. Hh.
Weinek Rezső fhdgy. Hh. VIII. 31.
Stolzenberg Alfréd fhdgy. Hh. VIII. 28.
Micheller András fhdgy. Hh.
Verneda László hdgy. Hh. VIII. 29.
Antalffy Zoltán hdgy. Hh. X. 16.
nemesvidi Böröczffy Jenő t. hdgy. Hh. IX. 10.
Mahler Imre t. hdgy. Hh. X. 19.
litassy és derezslényi Littassy István t. hdgy. Hh. X. 19.
Weisz Izidor t. hdgy. Hh. X. 22.
Hoffmann Imre t. hdgy. Hh. IX. 9.
Némethy Antal t. hdgy. Hh. IX. 11.
Petőcz Károly t. zls. Hh. X. 20.
Spiegl Andor t. zls. Hh. VIII. 28.
Borbély Elemér t. zls. Hh. VIII. 28.
Plesz József t. zls. Hh. XI. 4.
Papp Miklós t. zls. Hh. XI. 4.
Lederer Henrik t. hdgy. Hh. XI. 4.
Schredl László zls. Hh. X. 20.
Biró J. t. hdjőrm. Hh. XI. 2.

budahegyi Pauer Miksa őrn. S. X. 18.
nemes Glatz Győző szds. S. IX. 10. 18.
Silbersdorf Ferenc szds. S. X. 19.
Pesthy Károly szds. S. VIII. 28.
Kócsy Elemér szds. S. IX. 10.
Pokomándy Gyula szds. VIII. 28.
literati Fogthüy Miklós tj. szds. S. VIII. 28.
Herczegh Géza szds. S. VIII. 28 IX. 10. X. 21.
Parragh Gyula fhdgy. S. VIII. 29.
Técsy Géza fhdgy. S. XI. 4.
Nagy Zoltán fhdgy. S.
Kálmán Imre fhdgy. S. XI. 19.
Petrovits György fhdgy. S.
Vargha Tibor fhdgy. S.
Pőcze Dezső fhdgy. S. VIII. 28.
Szebenyi Gusztáv fhdgy. S. IX. 7.
Kékessy Lőrinc fhdgy. S. VIII .30.
Kintis István fhdgy. Sd VIII. 28.
Somogyi Jenő fhdgy. S.
Szecsey Géza fhdgy. S.
Keserü Miklós hdgy. S. VIII. 29.
Riedler Béla hdgy. S. X. 19.
Pulay Lajos t. hdgy. S. VIII. 28.
Szél Ferenc t. hdgy. S. IX. 7.
Matusz Márton t. hdgy. S. IX. 4.
Dénes Sándor t. hdgy. X. 21.
Wóhlberg Mór t. hdgy. S. X. 4.
Klipp Lajos t. hdgy. S. IX. 6.
Havassi Jenő t. hdgy. S. VIII. 28.
Dohány Marcell t. hdgy. S. IX.
Faragó Frigyes t. hdgy. S. X. 6.
Muth Henrik t. hdgy. S. VIII. 28.
Molnár János t. zls. S. IX. 13.
Huszár Imre t. zls. S. X. 20.
Grünwald József t. zls. S. X. 7.
Rédhey István t. zls. S. VIII. 28.
Stieber Ferenc t. zls. S. XI. 3.
Fritsch Vilmos t. zls. S. XI. 4.
Weinwurm Frigyes t. hdgy. S. XI. 26.
Berky István t. hdgy. S. IX. 22.
Tóth Imre t. hdpd. S. IX. 8.

Weeber Ede ezr. B. X. 3.
Sirshich Béla alezr. B. XI. 4.
Vecsey Géza őrn. B.
Weidner Diesel Ernő őrn. B. IX. 7.
Gyenes János tj. szds. B. X. 19.
Schrancz István szds. B. X. 7.
Csiba István szds. B. IX. 7.
Möszl Miklós szds. X. 5.
Beöthy Dezső fhdgy. B. IX. 8.
Pintér Aladár fhdgy. B. IX. 29.
Komornik Lóránd fhdgy. B. IX. 6.
Csekme Károly fhdgy. B. X. 22.
Kovács József fhdgy. B. IX. 9.
Schlemmer Ödön fhdgy. B. XI. 15.
Györke György fhdgy. B. IX. 14.
Györötskey György fhdgy. B.
Schőn Béla fhdgy. B. XI. 19.
Mándi Márton István fhdgy. B.
Molenda Rezső fhdgy. B. IX. 5.
Hadácsy Rezső hdgy. B.
Kristofek László hdgy. B.
Vitkay Imre szdsgt. B.
Kiszely János fhgygt. B. XI. 27.
Kemény Jenő fhgygt. B.
Mesterházy István e. o. B.
Märtz Mátyás t. hdgy. B. IX. 20.
Szabó Vendel t. hdgy. B. X. 1.
Kárász József t. hdpd. B. XI. 25.
Somogyi István eü. hdpd. B. XI. 15.
Schmidt Lajos eü. hdpd. B. XI. 24.

Kutassy Ignác tj. szds. E. XI. 24.
Bedi Gyula szds. E. XI. 24.
Blazy János fhdgy. E. XI. 24.
dr. Orsós Ferenc s. o. E. XI. 24.
Révész Sándor t. hdgy. E. XI. 24.
Szél Ferenc t hdgy. E. XI. 19.
Király József t. hdgy. E. XI. 24.
Dénes Hugó t. hdgy. E. XI. 24.
Ehmann Pál t. hdgy. E. XI. 24.
Hanzély Ferenc t. lelkész E. XI. 24.
Wéber Mátyás t. zls. E. XI. 24.
Stieber Ferenc t. zls. E. XI. 24.
Pethő Zoltán t. hdpd. E. XI. 24.
Wertsch Adolf t. hdpd. E. XI. 24.
Tóth Imre t. hdpd. E. XI. 24.
Ipsich Sándor t. hdpd. E. XI. 24.
Bertalan Sándor t. hdpd. E. XI. 24.
Weisz Zsigmond t. hdpd. E. XI. 24.
Nagy Antal hdgy. E. XI. 26.
Petracsek Zoltán hdgy. E. XI. 26.
Pogány Ferenc t. hdgy. E. XI. 26.
Uher Ernő hdgy. E. XI. 26.
Droppa Béla hdgy. E. XI. 26.
Vermes Gyula t. hdgy. E. XI. 26.
Vadász Béla t. hdgy. E. XI. 26.
Földes Dezső t. hdgy. E. XI. 26.

Mátray Béla t. zls. E. XI. 26.
Prygly Antal t. zls. E. XI. 26.
Dorner Emil t. zls. E. XI. 26.
Wagner Lajos t. zls. E. XI. 26.
Wittmann Győző t. hdpd. E. XI. 26.
Fritsch Vilmos t. hdpd. E. XI. 26.
Szij Béla t. hdpd. E. XI. 26.
Pollák Ernő t. hdpd. E. XI. 26.
Martiny József t. hdgy. E. X. 29.
Ostermann Mihály t. hdgy. E. XI. 4.
Quiriko Domonkos hdgygt. E. IX. 13.
Nagy József hdgygt. E. IX. 13.
Kossovits István hdgygt. E. IX. 13.

*

Ezredünk a hadműveleti iratok hiányos adatai alapján 1914. november hó 27.-ig a következő veszteségeket szenvedte:

Hősi halott	23/ 433
Sebesült	41/1731
Eltünt	39/1235

IX. fejezet.

A Dunajec mentén.

A 20. EZRED KÖTELÉKÉBEN 1914. november 27.-től december24-ig.

November 27. Az éj folyamán a Krakkóra vezető műúton levő Clo és a Visztula melletti 194-es magaslati pont között elterülő 4 km kiterjedésü védőállásban a Nikic csoport megállt és ott magát beásta. Ez az állás Smilowice-től délnyugatra 23 km távolságban feküdt. Itt mindenekelőtt a kötelékek rendezéséhez láttak, amellyel kapcsolatban a 41. h. ho. szervezetszerű összetételében is mélyreható változtatás történt.

A ho. állapotáról Nikic altb. u. i. a mai napon azt jelentette, hogy a csapatok igen kimerültek. Szellemük és hangulatuk nyomott. Tisztekben, különösen törzstisztekben nagy a hiány. Egyik ezrednél egy százados az ezredparancsnok. A csapat harcértéke minimális és egy csekély ellenséges nyomás is elegendő lenne a ho. visszavetésére. Mindent összevéve, a ho-t nem tartotta képesnek a kiutalt állás védelmére, sőt még csak a tüzérség biztositására sem.

Természetesen a ho. parnok véleménye fedte a való helyzetet. A csapatok elérkeztek a teljesitő képességük legvégső határához. Mulhatatlanul szükséges lett volna a pihenés, az erőgyüjtés, azonban ez kivihetetlen volt, mert a viszonyok mindenütt hasonlóak, vagy ha az lehetséges, még ennél is rosszabbak voltak. A harcba lépés első napjától szünet nélkül tartó, sőt folytonosan fokozódó követelmények, az állandóan hangoztatott és megkövetelt végső erőmegfeszités, az ellenfélnek túlerejével párosult jobb harcmodora és tüzérségi fölényével szemben a végső döntésért vivott örökös harc, az ebből folyó erőt meghaladó feladatok, szóval a vezetésnek egy pillanatra sem csökkenő kiméletlensége, elhasznált minden energiát, amelynek lesujtó eredménye és megnyilatkozása volt a ho. parnok fenti véleménye.

A 82. ddr. puskalétszáma 947, a 40. ddr-é 734 volt. A csapatok jelenlegi összetételükben meg nem állhattak és a ho. állományának rendezése vált szükségessé.

A 12. ezredet beolvasztották a 32. ezred kötelékébe és annak III. zlj-t képezte. A 31. ezred megmaradt részeiből egy század alakult és ezt *31-es század* elnevezés alatt beosztották a 20. ezred II. zászlóaljába. Istvánffy őrnagy átvette ennek a zlj-nak, majd 29-től kezdve a 20. ezrednek prsgát. A 20. ezred, minthogy a Smilowice-i harcokban a legkevesebbet szenvedett — mindössze I. zlj-uknak volt 34 vesztesége — három zlj-at alakitott.

Ezredünk önálló léte — ezzel — december hó 24-ig megszünt. Komornik Aladár fhgy ezredsegédtiszt, a 20-as ezredtörzshöz beosztva, ezredünk kiegészitését és közigazgatási teendőit végezte. Az ütközet vonatunk és egy konyhakocsink a 20. ezred kötelékébe lépett, egyéb vonat a hadtest vonatba soroltatott, hogy ezredünk ujbóli megalakulásakor ott rendelkezésre álljon.

Ugyanekkor a 41. h. ho., a 40. ddr. megszüntetésével, egy — tüzérséggel, lovassággal és intézetekkel megerősitett — dandárrá vonatott össze, amelynek prnka Schamschula Rezső tbk, vezérkari főnöke pedig Shvoy Kálmán vkt. szds volt. A ddr az Istvánffy alezr. prsga alatti 20., a Mayer Pál alezr. vezetése alatt állott 32. honvéd gyalog ezredekből; Strelecz Gyula alezr. prsga alatt álló 4. h. h. e. II. osztályának két szdából, valamint Capp Gusztáv tü. ezredes kipróbált vezetése alatt állott 7/II., 12/II. és a 20/II. ágyus osztályokból alakult. Beosztatott még a 35/I. árkász zlj, valamint a szükséges lőszeroszlopok és intézetek is. Az egész ddr még igy is mindössze 1825 puskát számlált.

*

A megerősitett 82. h. gy. ddr. a 19. közös gy ho-lyal együtt képezte a XVII. hdt-et, amelynek prnka Kritek altb. volt. Emlékezhetünk, hogy a Visztulán való átkelésünk előtti harcainkban (Przyborów-nál) délről csatlakozott hozzánk a XI. hdt és pár napig ennek parancsnoka — Ljubicic tszngy — prsga alatt állottunk. A most következő hadműveletekben a XVII. hdt. ismét visszakerült a Visztula déli partjára és a XI. hdt-el — Ljubicic tszngy prsga alatt — ujra egy hadseregcsoportot képezett.

A Krakko-i hadjárat — kapcsolatban a németeknek Lodz-i hadműveleteivel — leleplezte az oroszoknak Berlin ellen irányuló hadműveleti szándékát és azt megállitotta. Ennek azonban nagy ára volt. Conrád a németek védelmében a Krakko—Wien-i utat — nagyvonalu merészséggel — jóformán szabadon hagyta, a Kárpátokat pedig egy-két hadtesttel és népfölkelőkkel védte. És mialatt a m.-o. seregek zömével Orosz-

lengyelországban küzdött, az oroszok betörtek a Kárpátokba. Most tehát ennek az új veszélynek elhárítása következett. Conrád első gondja volt, hogy Krakko-tól délre rendet teremtsen. Ezért József Ferdinánd hadseregét Krakko-nál áttolta a Visztula déli partjára. Ennek a seregnek déli szárnyán négy ho-ból álló súlypontot képezett és ezzel Limanova-n keresztül a 3. orosz — Radko Dimitrijev — sereg déli szárnyára rontott. Ugyanekkor azonban az orosz vezérlet két hdt-t a Kárpátokból azzal a szándékkal vont ki, hogy ezzel Radko Dimitrijev-nek sikeresen előnyomuló seregét megerősitse és a m.-o. seregeket Krakkón keresztül áttörve, Bécs felé előnyomuljon.

Mindkétoldalu szándék alapján kifejlődött hadműveletek, a Visztula és a Kárpátok között, nagyarányu összeütközést eredményeztek, amelyeket a Limanova-i csata néven ismerünk. A Nádasdy huszárok, a Hadffy honvéd ho. és a Szurmay honvéd hadtest ebben az ütközetben döntő szerepet játszottak. Az orosz meghátrált és 30.000 fogoly visszahagyásával, Radko Dimitrijev a Dunajec mögé, Brussilow pedig Tarnow—Lisko vonalba visszavonult. A győzelem még a Visztula északi oldalán is éreztette hatását, mert az orosz gőzhenger az egész vonalon lassan visszagördült és a Bzura—Pilica—Nida folyók vonalában tudott csak megállni, ahol azután megkezdődött az állásharc.

Ezredünk ebben a küzdelemben a lekötő, — az arccsoportban, — harcolt.

November 28.-án a leirt általános szándék keretén belül a 82 ddr. Krakkó-nál — a Dabie melletti hidon — átkelt a Visztula jobb oldalára és 31 km-es menet után Wola Duchacka—Lagiewniki—Swoszowice körletben éjjelezett.

Ezzel az átkeléssel csatlakoztunk a XI. hadtesthez és az emlitett Ljubicic hds csoportba kerültünk. Ekkor kezdődött a Limanova-i hadjárat, amelyben a 82. ddr. szerepe, a hds csoport keretében, az orosz erőknek arcban való lekötése volt. Ez az értelme következő harcainknak. Nagy előnyünkre szolgált a Krakkó-i váröv közvetlen közelsége, ami nagyobb orosz támadást kizárt és igy e hadműveletek alatt — mireánk — aránylag nyugodtabb időszak következett, ami azután lehetővé tette az állományok feltöltését és ezredünknek ujbóli megalakulását. Ezredünknek ez idő alatt megtett utját a 40. sz. vázlat ábrázolja.

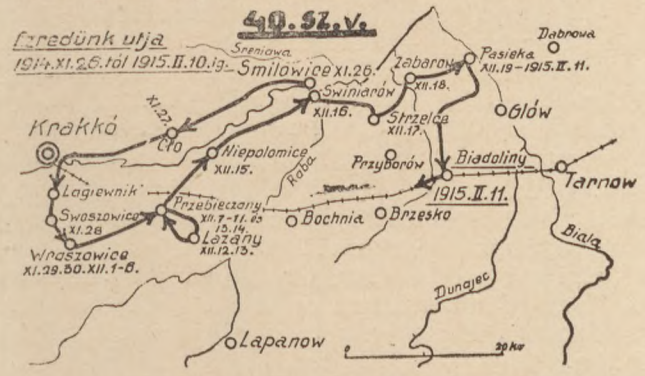

November 29 és 30-án a ddr. megszállta a Rzeszótary—Ochojno Gr—Colkowice vonalat. Itt lázas állásépités folyt, mert orosz csapatok közeledését jelezték.

December 1.-én a beérkezett pótlással, a 31-es század kereteit felhasználva, egy zászlóaljunk alakult és mint a 20 h. gy. ezred IV. zlja vett részt a harcokban. Egyelőre Wrzaszowice déli részén tartalékul alkalmaztatott.

December 6. A Lapanow—Bochnia irányú, valamint a Limanova-i támadás, az orosz arcvonalat oldalba találta. Hatása a 82. ddr. előtti helyzetre is érvényesült. Az oroszok arcvonalunk előtt is visszahuzódtak. A mai napon ddr-unk délre néző jobb szárnyának keleti irányba való előrevonásával, az üldöző előnyomulást mi is megkezdtük.

December 7—11. Ddr-unk 14 km-es menettel Biskupice—Przebieczany területén a 19. ho. balszárnya mögött mint hdt. tartalék nyomult előre. Ekkor 10 km távolságra voltunk a Cichawa-i készültségi állásoktól.

7.-től 11.-ig, ha a ddr. nem volt készültségi állásban, akkor a hátsó állások kiépitésén dolgozott.

A Limanowa-i harc győzelme 11.-én javunkra eldőlt. Az oroszoknak Magyarországnak elárasztása ezuttal sem sikerült.

A kárpáti betörés idején gróf Tisza István, akkori miniszterelnökünk volt az, aki az orosz erőknek Magyarországba való betörésének minden körülmények közötti megakadályozását követelte. Conrad ennek a kivánságnak Lapanow—Bochnia irányba való előtöréssel akart eleget tenni. Érdekes, hogy a döntés mégsem itt, hanem Limanowa-nál történt, magyar csapatokkal, magyar vezérek vezetésével és igy Magyarország az orosz invaziótól való megszabadulását honvédeinek köszönhette. A vezérek nevei: József kir. herceg, báró Szurmay, Molnár Dezső, Hadffy gróf, Herberstein, Doroghy és Kornhaber.

December 12—15. Mint 20/IV. zlj ezredünk Lazany-ba került, majd a következő nap újra visszament Przebieczany-ba. Helyzete változatlanul tartalék viszony.

12.-én a Limanova-nál harcoló orosz erő, 15.-én pedig az angoloktól »gőzhenger«-nek elnevezett és most már mintegy 120 ho-t kitevő orosz főerő is, a Sztawka (orosz HFP.) parancsára az egész vonalon megkezdte visszavonulását. A félelmetes gőzhenger visszagördülése most már teljessé vált. A XVII. hdt. prsg az üldöző előnyomulást elrendelte. Mai menetcélunk Chobot nevű Visztula menti község volt, de mert az előnyomulás csak 13 h-kor kezdődött, a beállott sötétség miatt a 82. ddr. csak Niepolomice-t tudta elérni. Ebben és Batorska-n szállott laktáborba. 16 km-t menetelt. A mai napon súlyos betegen hátraszállittatott Kemény Sándor t. hdpdunk.

December 16—18. Másnap a Visztula—Raba torkolata irányába a menet folytatódott. Ezredünk 16.-án Swinarów-on, 17-én Strzelce Wk és Ml-en, 18-án Zabarów északi részében éjjelezett. E három napon 44 km-t menetelt.

December 19. A nap folyamán ddr-unk a 11. honak alárendelve, Jadowniki Mokre-re irányitva, elérte a Dunajec-et. Az est folyamán a 20/I. és IV. zlj Wietrzychowice és Wyspa kápolnája között, igen jó védőállásban, a Dunajec mentén a 19. ho-beli csapatokat fölváltotta. Ezredünk — a 20/IV. zlj — ennek az állásnak északi felébe került. A jó állás fölötti öröm nem tartott sokáig. Már másnap ddr-unk egy délebbre fekvő állásba került, mely a Dunajec menti állások között a legrosszabb volt. Ezen belül mindegyik ezred története a maga állását mondja a valódi

pokolnak. Az idők folyamán ezredünk ennek az állásnak minden részletében volt alkalmazva, igy azután elmondhatjuk, hogy ennek az állásnak védelmében — a többi ezreddel együtt — a pokol minden szenvedésein keresztül ment. Ekkor még sejtelmünk se volt arról, hogy ez még igen alaposan fokozódhatik is. Ezredünk 21.-én visszakerült Zabawa-ra és ott tartalékul alkalmaztatott.

XV. Benedek pápa már 6.-án kérdést intézett az orosz kormányhoz, hozzájárulna-e a Karácsony napján tartandó fegyverszünethez? Az orosz császári kormány azt felelte, hogy bár szive mélyéből hálás a Szent Atyának ezért a könyörületes gondolatért, a fegyverszünethez hozzájárulni nincs módjában. Felhozta, hogy az orosz Karácsony más időpontban van, továbbá, hogy nincs bizodalma semmi oly kötelezettséggel szemben, melyet Németország aláir!

Természetesen a felhozott érvek semmiképen sem voltak helytállóak és az oroszok nem is tudtak az Isten Békéjének gyönyörű gondolata ellen semmi elfogadható okot felhozni. A választ a gyűlölet sugallta. A gyűlölet, amely egyformán szállt úgy a németek, mint a római Egyház ellen, amelyet magasra szitott a keleti egyház, a szent Szinodus hajthatatlansága a római Egyház minden mégoly magasztos kezdeményezése ellen.

December 24.-én Pokomándy Gyula szds vezetése alatt a szeretet adományok tömegével egy menetzlj érkezett. A pótlással megalakult a II. zlj-unk is. Ezzel ezredünk kivált a 20. ezred kötelékéből és újból önálló életet kezdett. Ezredparancsnokunk ekkor, bár csak rövid pár napra Mayer Pál alezr,

az I. zlj prnka: Schranz István szds, puskalétszáma pedig 670,

a II. zlj prnka: Pokomándy Gyula szds, puskalétszáma pedig 720 volt.

Az első háborús szent estét ezredünk Zabawa-n töltötte. Az éj folyamán azonban az I. zlj Przybislawice községtől keletre a Dunajec menti állásba vonult, a II. zlj pedig Zdarzec-en előbb ho., majd hdt. tartalék volt. Az év végéig ezredünk helyzete nem változott.

Az oroszok az orosz Karácsonyt sem tartották tiszteletben. Nagy éjjeli támadást intéztek a Dunajec baloldalán levő erőikkel. Némely csoportjuk eljutott a drótakadályokig is, hogy holtan ottmaradjanak.

Szilveszter napján főleg a mi parancsnokságaink elhelyezési területére nagy tüzérségi tüzet inditottak. Honvédeinknek a gyalogtűz viszonozását megtiltották és igy lassan elült a harc. Estére csend honolt a vonalakon. Éjfélkor a ddr. tartalék szines rakétát röpitett a magasba és az évforduló tiszteletére az ágyúk 1—1 lövéssel disztüzet adtak. A vonalban kivilágitott ládákat tartottak a magasba, amelyekről piros szinnel világitott az *1915*. A muszkák erre újra nagy lövöldözést csaptak. A mi vonalainkból pedig a Hymnus hangja tört elemi erővel a magas égre.

Az 1914. év végére jutottunk. Ha a világháború eseményeinek sorozatát összegezzük, azt látjuk, hogy a küzdelem ezideig eldöntetlen volt. A legészszerűbb számitások megdőltek. Nagy reménységek maradtak teljesitetlenül. Bizonyos, hogy Németország súlyosan tévedett, amikor a háború gyors befejezésében bizott. Kivilàglott, hogy a háború nagyon hosszú ideig fog tartani és a végső győzelmet az fogja elnyerni, aki szivósabb lesz a kitartásban. A nyers anyagkészlet, de mindenek fölött az *erkölcsi erő* fogja a végső győzelmet meghozni.

Mily mérhetetlen nagy erkölcsi értékkel bir fajunk, annak jellemzésére talán a legalkalmasabb, ha az eddigi eredmények ismertetése után a veszteségeket is felsoroljuk. Oroszország ellen a magyar—osztrák Monarchia 810.000 puskalétszámmal vette föl a harcot. November hó végéig 300.000 fő pótlás is érkezett. Szinte hihetetlennek hangzik és a hadseregünk kiméletlen elhasználásának szörnyű fokmérője, hogy december hó közepén már csak 274.000 puskával álltunk a közben hatalmasan felduzzadt orosz túlerővel szemben. A Monarchia népeinek harcértékéből tudjuk, hogy ily körülmények között milyen teher jutott a magyar vállakra.

Súlyosbitotta a helyzetet, hogy ugyanekkor Szerbiában súlyos csapás érte seregeinket. A hatalmas lendülettel megindult támadás a terep nehézségei, az időjárás zordsága és az utánpótlás igen nagy hiányosságai következtében, a végsőkig fokozott és a csapatok erejét messze meghaladó követelmények folytán, végső tántorgással ért a Gorni—Milanovac—Arangjelowac vonalába. Itt azután a szerb haderő utolsó kétségbeeséssel ellentámadásra indult. A tökéletesen kimerült csapatainkat ez váratlanul érte. Ellentállásuk megtörött. Minden ezideig elért eredmény, a Monarchiának még megmaradt tekintélyét is maga alá temetve december 3.—9.-e között összeomlott. Nekünk magyaroknak különösen volt okunk fájlalni, hogy ez a szerb hadjárat ily felette gyászos véget ért, mert ez még jobban fokozta szerb szomszédunk éhségét dél-vidékünk szerbek lakta területeire. A szerb betörés kisérlete csak azon múlt, hogy e hadjáratban az ő erejük is annyira felőrlődött, hogy csak hónapok hosszú sora multán voltak képesek hadseregüket újból hadműveletekre kész állapotba helyezni.

És mégis, a győzelembe vetett hitünk nem csökkent. Teljes bizalommal fordultunk az elkövetkező 1915. évbe, ami — mindezek ellenére — annyi dicsőséges győzelmet hozott fegyvereinkre.

Visszapillantva az 1914-es harcainkra, azokat a következőkben összegezhetjük. Ezredünk négy hadjáratban vett részt esp.:

1.) A nyári támadó hadjárat keretében — Medyka-tól Zagajne-ig — a Komarów-i csatában, majd ennek győzedelmes befejezése után Rawa Ruska és Magierów között a III. Lemberg-i csatában. A nyári támadó hadjárat a III. Lemberg-i csatavesztéssel és Zurawa-ig tartó kényszerű visszavonulással végződött.

2.) Az októberi támadó hadjáratban, amelyet seregeink már Hindenburggal szoros kapcsolatban, a Visztula mindkét oldalán vivtak. Előretörtünk a San-ig, de az Iwangorod-i csatavesztés után kialakult általános helyzet következtében nekünk is újból visszavonulnunk kellett. Ekkor jutottunk a Cichawa-i készültségi állásba.

3.) Novemberben részt vettünk a Krakkó—Lodz-i hadjáratban, amelyben Conrad az orosz gőzhenger közepét és déli szárnyát ugyan megállitotta, de egyidejüleg viszont a muszka betört Magyarországba. Ez a hadjárat ugyancsak visszavonulással végződött, amelyben ezredünk megsemmisült.

4.) Decemberben részt vettünk — bár csak ezredünk töredékeivel — a Lapanów—Limanowa-i csatákban és ennek eredményeképen, az általános üldözés során, a Dunajec-hez értünk, ahol ezredünk ujból megalakult. Keretei megteltek. Harcos szelleme ujból föléledt, hogy a következő harcokban a régi elszántsággal küzdjön és hadosztályunk keretében az eddigi döntő szerepét ujból elfoglalja.

1915.

DUNAJEC MELLETT
január hó 1.-től február 8.-áig.

Az újesztendő tehát a Dunajec-i állásokban érte ezredünket. A 41. számú vázlaton feltüntetett védőállás a január 18.-i helyzet ábrázolja. Annyit tudunk már erről az állásról, hogy a Dunajec-i védővonal legnehezebb részét képezte. Elég hosszú időt töltött ezredünk ebben a vonalban, nem lesz érdektelen kissé közelebbről is megnézni. A mi oldalunkon a terep teljesen sik volt. A Dunajec túlsó oldalán magaslatok emelkedtek, amelyekről az állásaink és a mögötte elterülő terep tökéletesen betekinthető, minden mozgás megfigyelhető volt. Ez magával hozta a hátra vezető futóárkok kiterjedt alkalmazását. Védővonalul legtöbb helyen a Dunajec magas és széles védő töltése szolgált, amely biztos fedezéket nyujtott. Másutt álló lövészek számára készült fedezékeket ástunk. A védőállásból sűrű futóárok-hálózat vezetett hátrafelé. Ezekben történt minden mozgás, élelmezés és lövőszerpótlás. Az állás maga srapnel ernyővel volt fedve, előtte pedig erős drótakadályok feküdtek. Az állásokban beépitett géppuska és bombavető állások készültek, amelyeknél az oldalozó hatások kifejlesztésére is már gondosan ügyeltek. A bombavetők egyelőre azonban nemcsak az ellenségre, hanem a saját kezelő legénységre nézve is nem kis veszélyt jelentettek. A kézi és puskagránátok használata erősen fejlődött. A telefonösszeköttetés igen kiterjedt volt. Fűthető óvóhelyek, a tisztek részére ajtós, ablakos födözékek tet-

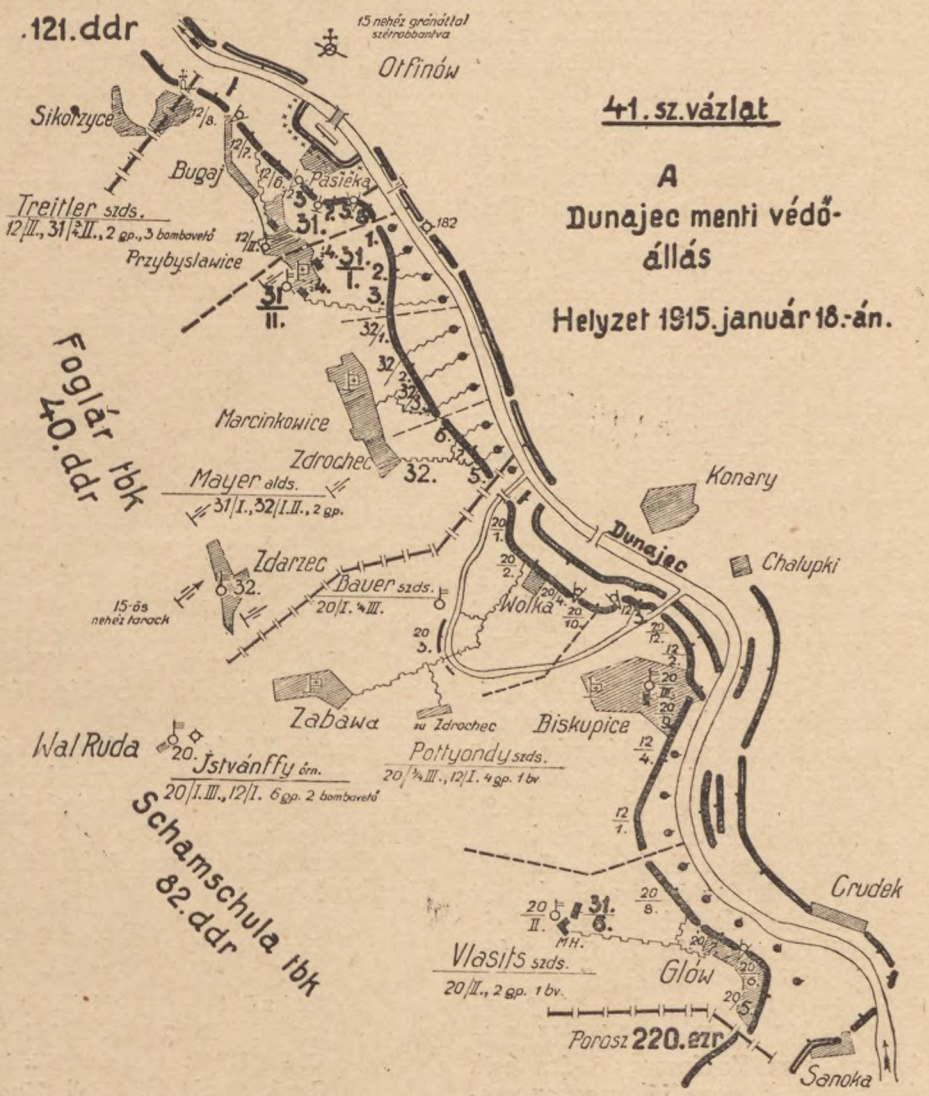

41. sz. vázlat

A Dunajec menti védőállás

Helyzet 1915. január 18.-án.

ték elviselhetőbbé az időjárás viszontagságait. Ez az állás már az állásépités magasabb iskolája volt.

Január 11.-én megalakult a 41. h. ho. parság törzse, azonban a csapatok harcászati vezetése még egyideig a 82. ddr. prsg kezében maradt. Ho. prsgát ekkor Schay Gusztáv altb vette át, vezérkari főnöke továbbra is Márkus Lajos vkt. őrnagy maradt. Schay altb. személyében uj szellem vonult hadosztályunk vezetésébe. Hatalmas tudás, nagy vezéri képességekkel és tulajdonságokkal párosult aggódó szeretet és gondoskodás. Izzig-vérig magyar érzés.

A mai nappal Mayer Pál alezr a 32. ezredhez visszahelyeztetvén Istvánffy alezr a 20-asoktól bevonult és ezredünk prsgát ujból átvette. Pokomándy Gyula szds, Kovács I. fhgy és Mozer Károly orvossegéd megbetegedtek.

Egyideig az ezred segélyhelyen Wal Ruda-n tartózkodtak, majd haza irányitották őket. Pokomándy szds eltávozásával a II. zlj prsgát Csekme Károly fhgy vette át. Ugyancsak a mai napon beérkezett az V. mzlj. Kiképzésre Wal Ruda-ra vonult.

Január 13.-án Pasieka-val szemben álló 75. gy. ezredbeli csoportot ho-unk csapatai fölváltották. A fölváltó csoportnak géppuskája nem lévén, Schranz zlj géppuskáit rakták a vonalba. 13. és 14.-én ezredünk másfél zlja Przybyslawice-n, a ½ II. zlj pedig Csekme fhgy prsga alatt az arcvonal déli szárnyán, a M. H.-nál, tartalékban állott. 15.-én azonban csak a 6. szd maradt a M. H.-nál, ezredünk többi része Przybyslawice-nél az első vonalba ment.

Január 19.-én a II. zlj eltolódott a Pasieka és Sikorzyce közti állásokba, melyet a 12/II. zlj-jal együtt védett. A tűzvonal a Dunajec töltésén huzódott. Ennek másik oldalán álltak az oroszok. Ezért azután éjjelnappal igen súlyos volt a szolgálat.

Január 21.-én az oroszok a Dunajecen egy átkelést kiséreltek meg. Ezt a szándékukat azonban előre megtudtuk és ezért a mai napra szándékolt felváltások elmaradtak. I. zlj-unk 11 órától 13 h 38 p-ig tartó harcban a muszka átkelési kisérletet meghiusitotta.

Mai nappal megalakult a III. zlj is és ekkor a zlj-ak létszáma a következőképen állott: I. zlj 784, II. zlj 756, III. zlj 807 összesen 2419 fő, melyből a puskalétszám 2218 volt. Az ezredprsgot ekkor vette át Dobák Géza alezr.

Január hó 1—15 között ezredünk vesztesége: 7 halott, 13 sebesült, 17 beteg. Ezideig az orosz 127. ezred állott velünk szemben. Ezt most felváltották Az oroszok veszteségei naponkint és századonkint 2—3 halott, 6—8 sebesült, élelmezésük és lövőszerük pedig bőséges volt. Ahogy a mi csapataink mindent tudtak a szemben álló ellenséges erőkről, ugyanúgy ismerték az oroszok is minden megmozdulásunkat. Az oroszokkal meglehetős barátságos viszony alakult ki, ami persze nem zárta ki, hogy minden kinálkozó célpontot kölcsönösen és azonnal célba ne vegyünk.

Ma éjszaka egy emlékezetes vállalkozás történt, amit Schranz szds-nak a hadműveleti iratok között fekvő jelentése alapján ismertetünk. Schranz szds 7.-én megbizatott, hogy a felülről megküldött röpiratokat valahogyan az orosz rajvonalba továbbitsa. Ő ezt úgy gondolta megvalósitani, hogy az oroszul tudó Braun tizedest átküldte az oroszokhoz. Braunnak előadnia kellett, hogy miután az orosz Karácsony 8.-ára esik és mi is egy vallásúak vagyunk, engedjék meg az oroszok, hogy két emberrel nekik innivalót és szivarokat küldhessünk. »Meghagytam neki — jelenti Schranz szds — hogy esküdhet Jézus Urunkra, mert ez őneki úgy sem árt, de a muszkákat okvetlen megesküdtesse, hogy nem lőnek és embereinket visszaengedik.« Az oroszok belementek az egyezségbe és 8 orosz a Dunajec partján feltett kézzel a fentiekre megesküdött. A röpiratokkal együtt az ajándékozás — egy teknőben — sikerült.

20.-án este egy magyar hang szólt a partról, hogy az 1. szd parnokával, Golubovits Lajos fhdggyal akar beszélni. Golubovits lement a partra, mert egy orosz tiszt is előrejött és ez azt mondta, hogy 15 magyar van itt (láthatók voltak orosz ruhában) és szeretnének valami fontosak mondani. Tárgyalási időt 21.-én 11 órára jelölte meg Golubovits, amikor is Schranz szds és Rosenfeld hdgy honvéd ruhában, Braun tds pedig főhadnagyi zubbonyban lementek a parton álló két orosz tiszthez. Az egyik orosz tiszt igy kezdte a beszédet: »Ti kedves magyarok!« majd szép, magas szinvonalú német nyelvre forditva a beszédet elmondta, hogy ők nem akarnak a magyar—osztrák csapatok ellen harcolni, hanem csak a germánok ellen. Hivatkozott Kossuthra.. Becsületszavára igért 3-szoros fizetést, kastélyt, földbirtokot stb. és felszólitotta őket, hogy adják meg magukat. Eközben az egyik fogoly magyar mindig közbeszólt, hogy 12., 125., 128. ezred, sok tartalék, sok csólnak! amiből azután kiviláglott, hogy mindez csak csalétek volt egy áttörés megszervezésére. Schranz szds mindenbe belement és az egész vállalkozást este 10 h 30 p-re állapitották meg. A többi már simán ment. Fogadtatásukra minden előkészület megtörtént és este 12 h-kor, mert az orosz pontonok késedelmessége folytán a dolog elhuzódott, Skoda üteg, géppuskák, utászok aknákkal, gyalogtűz stb. fogadta a pontonokon közelgő orosz csapatokat. Ötnegyed órás harcban a ravasz áttörési kisérlet a muszkák nagy veszteségei mellett meghiusult.

23.-án Wal Ruda-ra tartalékba vonult ezredünk. Állandóan havazott és a hideg napról-napra emelkedett.

Január 25. Bevonult Parragh Gyula fhdgy a VI. mzlj. 4 tiszt és 471 honvédjével. 27.-én Sypniewski ezr. sebesüléséből felgyógyult és átvette a 20. e. prsgt. Istvánffy alezr. ugyan ekkor 20-as ezr. prnk-i minőségében kifejtett fáradhatatlan és eredményteljes működéséért legfelsőbb elismerésben részesült.

Január 29.-én a Curylo-i J. H.-tól 200 lépésre fekvő kápolnánál hdt. prnkunk megszemlélte a 31/I. és II. zlj-at, valamint a 12/I. zlj-at. Az eredmény a hdt prnkunk legteljesebb megelégedését és dicséretét váltotta ki.

Január 31.-én a sötétség beálltával ezredünk újból a vonalba ment és megszállta a már ismert Sikorzyce—Pasieka vonalat. Az elindulás előtt két mszd az ezredbe beolvasztatott.

Február 2.-án ezredünk létszáma és hadrendje a következő volt:

Ezred prnk.	Dobák Géza alezr.
Sgt.	Kemény Alajos fhgy.
Utásztiszt	Nyilassy Péter t. zls.
Tábori lelkész	dr. Pallmann Péter t. lelkész.
Orvos főnök	dr. Miklós Endre t. s. o.
Gazd. előadó	Hell József fhgy. gt.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Schrancz István szds.
sgt. László Ferenc t. zls.
orvosf. dr. Pogány Béla t. s. o.
orvosf. beosztva. dr. Steiner Andor t. eü. hdgy.
orvosf. beosztva. dr. Götze Árpád t. eü. hhdgy.

század parancsnokok:

1. század. Golubovits Lajos fhgy.
2. század. Komornik Aladár fhgy.
3. század. Schlemmer Ödön fhgy.
4. század Györötskey György fhgy.
Gppo. Storz Béla t. zls.
Létszám 1000 puska.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Istvánffy Miklós őrn.
Sgt. Wohlberg Mór t. hdgy.
Orvosfőnök dr. Miklós Endre t. s. o.

század parancsnokok:

5. század. Kovács József fhgy.
6. század. Györke György fhgy.
7. század. Csekme Károly fhgy.
8. század. Szabó Vendel 19.-én pedig Perényi Dezső t. hdgy.
Gppo. Horváth Lóránd t. hdgy.
Létszám 998 puska.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Parragh Gyula fhgy. majd Berzsenyi őrnagy.
Sgt.
Orvosf. dr. Fischer Róbert t. s. o.

század parancsnokok:

9. század. Schön Béla fhgy.
10. Szebenyi Gusztáv fhgy.
11. Steiner Jenő t. hdgy.
12. Grün H. majd Bárány Antal t. hdgy.
Gppo.
Létszám 995 puska.

Február 7.-én ezredünk Biskupice—Glów közti állásba vonult.

Február 8.-án a Dunajec menti szereplésünk véget ért. Délután érkezett a ho. prsg értesitése, hogy az ezredet 9.-re virradó éjjel közös hdsbeli csapatok fölváltják és az egész 41. h. ho., mint hdt. tartalék Szczurowa területére vonul. Igy is történt. Ezredünk a 18 km-re fekvő Rilowa-ra menetelt és 11.-ig ott pihent. Az emberek jó szinben voltak ugyan, de alig tudtak menni. A 44 napos lövészárokharcban keveset mozoghattak. Eleinte bizony tántorogtak és az előljárók előtti diszmenetek gyászosan festettek.

Egyébként is a csapatok külső képe nagyon megváltozott. Eltünt a »borjú«. A hátizsák került helyébe.

Február 11.-én ismét útra kelt ezredünk. Áthaladt a Przyborów-i dicsőséggel teljes csatatéren és Biadoliny vasútállomásra menetelt. Ott kaptuk azt a hirt, hogy a hazai föld védelmére a vasúton a Kárpátokba utazunk. 23 órakor kezdte a vasúti berakodást az I. zlj. A többi zlj 3—3 órai időközben követte. Reggelre már az egész ezred robogott Krakko—Oderberg—Teschen—Zsolna—Ruttka—Poprádfelka — Igló —Kassán keresztül Legenyemihály—Homonna—Szinnára.

Ezredünk Smilowice-től a Biadoliny berakodásig 200 km-t menetelt. Ezzel az eddigi összes menetteljesitménye 1320 km-re, az ütközet napok száma pedig 99-re emelkedett.

X. fejezet.

Az Erdős Kárpátokban.

1915. február 13.-tól május 15.-éig.

AZ ÁLTALÁNOS HELYZET.

Az 1915. év elején a Kárpátok bércei között az oroszokkal megvivott téli hegyi háborúnk a világtörténelemnek ezideig a legnagyobb és egyedülálló ily hadjárata.

Ez a háború nemcsak a nehéz terepviszonyok, de amiatt is mert az, az ekkor uralkodott különösen szigorú télben folyt le, rendkivüli nehézségeket rótt a harcoló felekre.

A magas hegység, a téli zord időjárás, a járhatatlan utakkal járó élelmezési és utánpótlási — szinte leküzdhetetlen — nehézségek, a tüzérség korlátok közé szabott alkalmazásának lehetősége, szóval a terep adottsága következtében előállott nagy akadályok fölvetik azt a kérdést, miért volt szükség erre a téli hadjáratra és miért éppen e területen?

A Limanova-i csatát követő üldözés a Nida és Dunajec vonalában megakadt, sőt a jobbszárnyon — az oroszok visszacsapása következtében — Boroevic serege vereséget is szenvedett és Zboro—Sztropkó vonalába volt kénytelen visszavonulni. E seregtől K-re Pflanzer Baltin népfölkelő serege védte a kárpáti szorosokat. Gróf Tisza István ezt a helyzetet úgy itélte meg, hogy az öreg népfölkelőből alakult védőcsapatok már nem sokáig tarthatják állásaikat, már pedig, ha az oroszok Máramaros és Besztercze—Naszód vármegyék románlakta területeire betörnek, Románia azonnal ellenünk fordul, amit csak úgy lehet megakadályozni és elháritani, ha Bukovinát visszafoglaljuk. Conrad

Tiszának ezt az elgondolását teljesen magáévá tette. Ez volt tehát az egyik oka annak, ami azonnali támadást és sürgős döntést követelt.

Egy másik nyomós ok is a mielőbbi támadás megindítása mellett szólt. Az oroszoktól körülzárt Przemysl u. i. élelemmel és lövőszerrel csak március végéig terjedő időre volt ellátva. A várat védő 50.000 puskalétszámmal és 100.000 főn felüli élelmezési létszámmal biró seregünk a kiéheztetésnek nézett elibe. Fölmentése tehát égetően sürgőssé vált.

Conrad a támadás irányául a Przemysl-re vezető legrövidebb és legegyenesebb utat választotta. Ezen az úton huzódik azonban a Kárpátok 1000 m. magasságot is meghaladó gerincvonalának egész sorozata. Jól védhető erősségek. Az a régi szólásmód, hogy nem mindig a legrövidebb út vezet a leggyorsabban a célhoz, ezzel az elhatározással szemben is teljesen helytálló. A dolog Conrad véleménye szerint azonban igen sürgős volt, alaposabb és hosszabb időt megkivánó hadművelet előkészitésére, célszerűbb és hatásosabb irány megválasztására idő nem állott rendelkezésre. Ilyennek mutatkozott pl.: összefogott erőkkel a duklai horpadáson való áttörés, vagy a Visztula és a Kárpátok közötti — nagyobb mozgási szabadságot, jobb utakat nyujtó — sikságon való előnyomulás, végül a szélső keleti szárnyról véghezviendő megkerülő hadművelet. Az ily hadműveletekhez szükséges csapatösszevonások azonban sok időt vettek volna igénybe, ezért a fenti helyzet megitélés mellett szóba se jöhettek. Igy alakult ki azután a Kárpáti téli hadjáratnak a terve.

Az orosz fővezérlet terve — a november—december havában vivott lodzi, lovici, limanovai ütközetekben — meghiusult. Uj irányt és érvényesülést keresett. A Galiciában parancsnokló Iwanow tbk seregeinek megfelelő erőkkel való megerősitése után az orosz fővezérlet elhatározta, hogy a duklai horpadáson keresztül Magyarországba tör, remélve, hogy bennünket külön békére kényszerithet és Romániát is csatlakozásra birja. A terv végrehajtásához való felkészülést az oroszok már december második felében megkezdették.

A hevenyészve megszervezett támadásunk eszerint tehát az oroszok jól felkészült ellentámadásába ütközött. Ez a kárpáti harcok általános kerete.

1915. évben igen fontos elvi döntés kezdett kialakulni. Conrád már ismételten követelte a háború sulypontjának keletre való áthelyezését. Hindenburg latba vetve tekintélyét elérte, hogy Falkenhayn 4 új hdt-et bocsájtott Hindenburg rendelkezésére, amelyből 3 ho. Conrad vezetése alá került. Hasonló erejű m-o. csapat hozzáadásával, Linsingen vezetése alatt Munkács—Ungvár környékén megalakult a »német déli sereg«. A németekkel való szorosabb együttműködés képe e pillanattól kezdett első izben kialakulni.

Már január 23.-án megindultak a német—magyar —osztrák seregek a Kárpátoknak — a Dukla hágótól — Máramarosig terjedő — 200 km széles — vonalából, még pedig közepén a Linsingen vezette német déli sereg, jobbra tőle Pflanzer Baltin, balra Boroevic serege. Mindössze azonban csak 170.000 puskával! A hosszú vonalon elszórt gyenge támadás ereje, amelyet tartalékok sem tápláltak, az orosz tömegek zárt falán szétporladt, elfult, mielőtt a hegységeken áthaladt volna. De talán nem is annyira az orosz ellentállás juttatta a csapatokat a pusztulás szélére, mint inkább az a mérhetetlen szenvedés, amit a terep nehézsége, az időjárás zordsága idézett elő. Ezekkel való küzdelemben a csapat alúl maradt.

Ez volt *az első kárpáti csata,* amelynek lefolyása alatt mi még a Dunajec menti állásokban véreztünk.

Conrad azonban a balsikerek dacára sem hagyott föl a támadás gondolatával, Przemysl fölmentésének kisérletével. Azután a magyar határt is meg kellett védenie. Összeszedett tehát minden — másutt nélkülözhető — csapatot, hogy Baligrodon át Lisko irányába az áttörést újból megkisérelhesse. Nyugat Lengyelországból a Böhm Ermolli féle seregből, azután a Dunajec mellől összesen 10 ujabb hadosztályt hozott össze és megindult a csapatoknak vándorlása a mindent elnyelő Kárpátokba.

Böhm Ermolli lov. tbk vezetése alatt egy új 2. hds. alakult. Ereje 16 ho-ból állott, amelyből 11 ho. magyar volt. Ez a hds. február második felében Lupkow—Uzsoki szoros között — főerejével Lisna körül — csoportosult, hogy Baligrodon át Lisko irányában az orosz vonalat áttörje és Przemysl-t fölszabaditsa. A támadás gerincét, a hds. kötelékében, a XIX. és Schmidt hdt.-ből alakitott Tersztyánszky hadseregcsoport képezte. A 41. h. ho. a Trollmann altb. parsága alatt álló XIX. hadtestbe került. Ez a hdt. rajtunk kivül a temesvári 34-es magyar, a 43-as cernovitzi lengyel—rutén és a Thereienstadt-i 29-es cseh ho-kból, mig a Schmidt hadtest a 27. és 32. hadosztályokból alakult. A cseh ho. a szerb arcvonalról került a Kárpátokba és a »harci készségükkel« szemben már ott is súlyos kifogások merültek föl.

Ez volt a helyzet ho-unknak a Kárpátokban való harcbalépésének pillanatában.

Ezredünk a Kassa—oderbergi vonalon február 14.-én érkezett kirakodó állomásaira. Az I. zlj Szinnan, az ezredtörzs, II. és III. zlj pedig Homonnán 22 órakor kirakodott és még aznap Czirókabélára menetelt, ahol éjjelezett.

Az erdős Kárpátokban vagyunk. Délről a Vihorlát, északon a Magura, Beszkid, Javornik — helyenkint 1000 métert is meghaladó — vizválasztó vonala húzódik. Itt fut végig a magyar határ. Viszonylagos magassági különbözetek kitesznek 400—600 métert. Hegyi fölszerelésünk, hegyi tüzérségünk nincs. Rögtönzésekkel kell tehát magunkon segiteni. Hegyi csapataink egy része a Dunajec melletti lapályon, másik része a szerb arcvonalon figyeli az ellenséget.

Az első kárpáti harcok lendületét, életerejét kimeritette a méteres hóban, — jeges lejtőkön — való előnyomulás emberfeletti fáradalmai, elsorvasztotta a szabad ég alatti állandó éjjelezés, a fagy, a felfázás. Még a málhás állatok sem tudták a csapatokat követni és igy a harcos sem meleg ételhez, sem italhoz nem juthatott. A helyzet azóta semmit sem változott. Sűrű, hideg eső szitált. Átláthatatlan köd ülte meg a tájat, hegyet, völgyet. Állandóan fújt az északi szél. Az utak tökéletesen elromlottak, hisz hadtestek szorultak egy útvonalra. A tüzérség sem tudott előrejutni. Az ütközet vonat kocsijait 20—30 ember vontatta. A lovak ezeken az utakon hasznavehetetlennek bizonyultak, a mozgás pedig végtelenül fárasztó volt. Egyébként, mint a neve is mutatja, a gerinc vonalakat szép bükk és tölgy erdők boritották, magas szálfákkal, amik sok helyütt 200 lépésre is lehetővé tették

a kilátást. A lakósság érzületére jellemző tünetként fölemlitjük, hogy a novemberi első orosz betöréskor a környékbeli községek lakói orosz zászlók alatt vonultak be Szinnára, a russofil központba. Ők voltak az orosz seregek vezetői. Egyik jegyző akkori kijelentése szerint, ha a Méhesfalvi lakók felét felkötnék, akkor az igazságszolgáltatásnak csak az elején tartanánk. A vidéken általános volt a tifusz járvány.

Az ellenség Mezőlaborcnál már magyar földön állt, de egyebütt Gácsországban volt.

Saját csapatok a Honvédek megjelenését lelkes örömmel fogadták.

II. KÁRPÁTI CSATÁBAN.

Támadó előnyomulásunk február 19-től március 11.-ig.

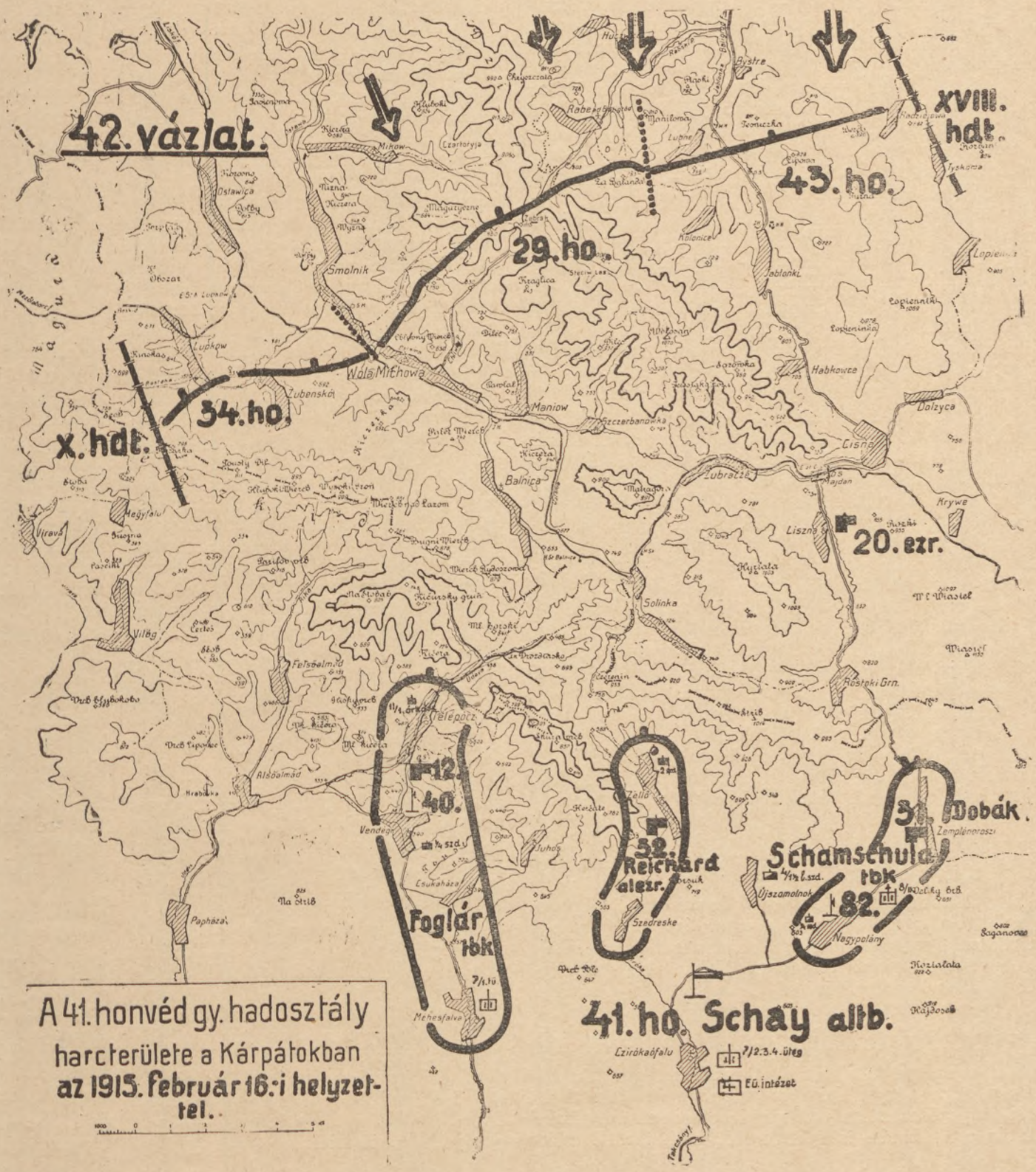

Február 15.-én az ezrprsg, a II. és III. zljjal a 4 km-re fekvő Szinnára menetelt és itt az ezred mind három zlja egyesült. 16.-án 27 km-es teljesitménnyel az I. zlj Nagypolányba, a II. és III. zlj Zemplén-orosziba menetelt és ott éjjelezett, 17.-én pedig ott pihent. A 11. század menetelőörsökkel biztositott. Ho-unk 16.-i helyzetét és a XIX. hadtest védővonalát a 42. számú vázlat ábrázolja. Ez a vázlat egyuttal a kárpáti harcaink egész harcterületéről is tájékoztatást nyujt. Az állás központja, a Zebrak 816 magaslati pont, tulajdonképen egy nyereg, amelyből egyenest északi irányban — a 906-os ponton keresztül — egy hatalmas gerincvonal húzódik a Chryszczata 990-es háromszögelési magaslatra. Maguryczne 884-es magaslat felé egy másik gerincvonal huzódik. Maniów vonalában, tehát egyenest délre, a Kraglica 943-as magaslati pont, Cisna-t összekötő vonalon pedig 1070 m magasságig emelkedő hegyhát vonul. Az ellenség mindenütt az uralkodó magaslatokon, modern védőeszközökkel megerősitett és drótakadályokkal bőségesen ellátott állásokban állt.

Február 18.-án a ho. prsg parancsa értelmében ezredünk Cisna—Lisna-ra menetelt. Itt kevés volt a hely, ezért a II. zlj Zubracze-n, az I. és II. zlj pedig Liszna-n éjjelezett. Mt. 20 km.

Február 19.-én a csapatok előre fölzárkóztak. Hounk Zebrak és 750-es magaslati pont közötti védőállást foglalta el. Ezredünk ekkor hdt. tartalék volt, ésp.: a II. zlj Szczerbanowka-n, az I. és III. pedig Zubrace-n. 20.-án a helyzet változatlan maradt.

Február 21.-én a 750 és 860-as magaslatok között a 60. és 12. orosz lövészezred betört a 12. ezredünk állásába. A kb. 1000 főre tehető ellenséges erők visszavetésére történt intézkedések keretében 10 h 45 p-kor II. zljunk Szczerbanowka-ról Foglar tbk-nak a 40. ddr. parancsnokának rendelkezésére, Wola Michowa-ra ment. Ezredünk többi része, mint ho. tartalék Maniów-ba vonatott előre, ahova a déli élelmezés elfogyasztása után, azonnal útba indult.

Február 22. A 12/II. és III., valamint a 32/I. zljakból alakult csoport központias támadása, a tegnap befészkelődött ellenséges erők ellen, fényes eredménnyel járt. Az oroszokat állásaikból kivetették, 422 foglyot ejtettek és 2 gpp-t zsákmányoltak. II. zljunk a harcokban ezúttal nem vett részt. A támadó csoport közepe mögött mint tartalék állt.

Február 23.-án a hdt. prsg ho-unk védőállását Za Balanda-n túl 1500 lépéssel meghosszabbitotta. Az új szakaszt a ho. részéről igen nehezen lehetett megközeliteni. Arcvonala pedig a fő feladattól eltérő irányu volt. A ho. védőállása most már 8 km kiterjedésü. A mozgási lehetőségeket és a létszámviszonyokat tekintve aránytalanul nagy feladat hárult a ho-ra. Ugyanekkor parancsot is kapott, hogy legkésőbb 26.-ig vegye birtokába a 906-os magaslatot és Maguryczne-t, mert csak ez biztosithatja a tüzérségnek a Zebrak nyeregre való felvonulását és tűzhatásának kifejtését. A támadásnál a tüzérség támogatásával számolni nem igen lehetett, mert az ütegek a Wola Michowska-i állásból a 906-os magaslatra hatni nem tudtak. A 7. tüzér ezred az útviszonyok miatt még mindig nem tudott a ho-hoz fölzárkózni. A rendelkezésre álló tüzérség anyaga egyébként is már annyira elhasznált volt, hogy lőszabatosságról alig lehetett beszélni. Ezért azután a tűz hatása is gyenge volt, amit tovább csökkentett az a körülmény is, hogy a lövőszerrel takarékoskodni kellett. Nehéz tüzérség és a mozgékony hegyi ágyuk pedig hiányoztak. Ez a támadásra előnytelen helyzet, továbbá mert az elfoglalandó magaslatokat az ellenség alaposan megerősitette, a később beállott nagy veszteségeinket előreláthatóvá tette. A ho. jelenlegi állását egyelőre megerősitette, a csapatok elhelyezését rendezte. Ennek befejeztével a védővonalban jobbról a 20., középen a 32., balról a 12. ezred állt. A Za Balanda-i állásba a ho. prság a 31/II. zlj-át szánta és ezért ez Szczerbanowka-ra vonult. Az I. és III. zljunk Maniów-on maradt. Mindkét csoport egyelőre ho. tartalék volt.

Este erős havazás kezdődött.

A mai napon Schay altb., hogy a támadás lehetőségeiről, a csapatok állapotáról tájékozódjék és a harcban résztvett csapatokat — benső örömmel — személyesen is megdicsérhesse, a csapatokat a vonalban megtekintette. Bizakodó és kitünő hangulatot talált. A ho. prnkunknak a védővonalban az ily komoly viszonyok között megtartott látogatása — a háború eleje óta — a magasabb prsgok és a csapatok közötti közvetlen kapcsolat megteremtésének és fölvételének első megnyilatkozása volt. A ho. vezetésében beállott eme örvendetes változás jó jelként tünt föl szemeink előtt, mert friss szellemű, melegszivű, a teljesitményeket méltányló, faja szeretetétől áthatott magyar vezetőt ismertünk meg ho. prnkunkban.

Február 24.-én beérkezett a VII. mzlj 3 tiszt és 515 fő legénységgel. Ezredünk puskalétszáma ekkor 4 géppuskával 3463 volt és igy teljes hadilétszámon állott. Még tegnap megjött az intézkedés, hogy Istvánffy alezr. zljával és egy gépp. osztaggal Cisna-n át Kolonice-re meneteljen, hogy ott a 27. ho-lyal való megállapodás szerint a Za Balanda-i szakaszban levő 29. ho-beli csapatokat fölváltsa. Ez a község légvonalban ugyan 6 km-re feküdt, de Szczerbanowka-ról csak Cisna-n keresztül lehetett megközeliteni, ami 22 km-es utat jelentett és ez a tény mutatja, hogy ez az állás mennyire kiesett a ho. prsgunk rendelkezése alól.

A II. zlj ma Jabloniki-ig jutott és ott éjjelezett. Ugyancsak ma ho. prsg-unk kiadta a 906-os magaslat elfoglalására szóló rendelkezéseit, amely igy szólt: »1. Ho-unk a kapott parancs értelmében 26.-án a 906-os magaslatot a Zebraktól északra és a Magurycznél támadni fogja.

2. Sypniewski ezr. a 20. h. gy. e. egy zljval, mely 25. estig a Zebrak nyeregre érkezik, a Zebrak nyeregről, a rabei úttól keletre fekvő állások tartásával, megtámadja a 906-os és tőle kb. 1200ˣ-re keletre fekvő magaslatokat. Az utóbbi magaslat ellen való támadását, a rabei úttól keletre álló csapatrészek különösen géppuska tűzzel támogassák.

Reichard alezr. a 32. h. gy. e.-el a 860-as magaslatról Maguryczne-t támadja.

Foglár tbk csoportjával — kivéve egy ½ zlj-at, mely 25.-ig este, mint ho. tartalék a Zebrakon legyen — egyelőre tartja állásait, jobbszárnyával Reichard alezr. támadásához csatlakozik és az utóbbi előrehaladásához mérten, a maga részéről is menjen át a 704-es magaslat elleni támadásba.

Istvánffy alezr. tartja a Za Balanda-i szakaszt.

Dobák alezr. a 31. h. gy. e. egy zljval — mely 25. estéig a Zebrakon legyen — és a 12. h. gy. e. ½ zljval ho. tartalék.

Schamschula tbk törzsével rendelkezésemre a Zebrak nyergen.

3. Támadás kezdete a mostan elfoglalt állásokból 5 h-kor.

4. A támadó csoportok között folytonos összeköttetés tartandó.

5. Az összes tüzérség Soppe tbk-nak adott utasitás szerint a támadást támogatja. Lövegek még ma a Zebrakra mennek, hogy onnan a 906-os és a tőle keletre fekvő magaslatra működjenek.

6. Ho. prsg ma Szczerbanowkan, 25. déltől kezdve a hidnál — 1800 lépésre a Maniów-i templomtól északra levő fabarakban, — 26.-án a támadás alatt, a Kraglica 943-as magaslaton (telefon állomás).

7. Lőszerpótlás Maniów-tól délre, a vasúti megállónál.

8. Beteg és sebesült elszállitás Maniów-ra, a ho. e. ü. intézetbe.

9. Élelmezés felvétel a Balnica-i templomtól 2000 lépésre délre fekvő útkeresztezésnél.«

E szerint tehát Istvánffy zlj a szélső jobbszárnyon elkülönitve védi a Za Balanda állást. III. zlj-unk ho. tartalék a Zebrakon. A 906-os magaslat elfoglalásáért inditott támadásban — Sypniewski ezr. prsga alatt — a 20-asokkal együtt a Schranz zlj fog harcolni. Sypniewski ezr. intézkedései szerint az egész vállalatnak alapja az összműködés, erős sziv, meglepetés, néma csönd, feszült figyelem, megfelelő biztositás. Elrendelte, hogy a zlj és századokon belüli összműködés céljára (sip) jeleket határozzanak meg. A támadás előtt a legénységet teával, fekete kávéval és egy darab főtt hússal lássák el. A roham állatias kiáltások közepette történjék, közben a tisztek és altisztek buzditó szavakkal bátoritsák a legénységet. Oldalról és hátulról tüzelni nem szabad. Szerelvényeket úgy kell megigazitani, hogy azok a menetelés közben ne zörögjenek. Fehér hóköpenyegeket föl kell húzni.

Az I. zlj hóköpenyegben a Zebrak-on.

A felsorolt intézkedések ama nagy gyakorlati tapasztalatoknak eredménye, amelyekkel Sypniewski ezr. bőségesen rendelkezett.

Február 25.-e nagyjában nyugodtan telt el. Hűvös, szeles idő mellett csendesen havazott. A nap folyamán a holnapi támadáshoz való előkészületek, az alparancsnokok tájékoztatása, a legénység kioktatása és begyakorlása folyt. A tüzérség a támadási pontokat belőtte, azonban a havazás miatti korlátozott látási viszonyok mellett a megfigyelés igen nehéz volt. Zebrakon egy 3 ágyús üteg foglalt állást. I. zlj-unk a Zebrak nyeregre menetelt és ott Sypniewski ezr. prsga alá lépett, II. zljunk pedig elfoglalta a Za Balanda-n kiutalt állását.

A 906-OS MAGASLAT ELFOGLALÁSA.

Február 26. Az éj folyamán a havazás megszünt. Köd ülte meg a tájat. Az ellenséges állások felől gyenge szél fujt. Csikorgó hideg uralkodott. A hőmérő 20—25 fokra szállt le. A támadásra rendelt csapatok fehér hóköpenyegekbe öltözötten már 3 h 15 p-kor mozgásban voltak, hogy a 43. számú vázlaton feltüntetett kiinduló helyzetüket elfoglalják. Ez a legnagyobb rendben meg is történt. Az ellenséges figyelők semmit sem vettek észre. Előnyös volt az ellenség felől fújó szél és a köd is. Egyik a zajt elvitte, másik a mozgást láthatatlanná tette.

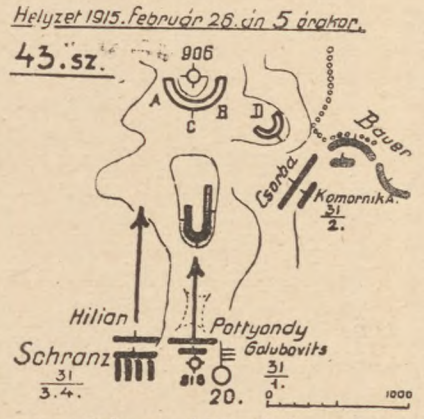

Amint a vázlaton láthatjuk, a Schranz zlj az egyes csoportok közt széttagolva, mindenütt tartalékul alkalmaztatott. Igy a ½ 2. századot a Bauer csoporthoz, másik felét és a gépp. osztagot Komornik Aladár prsga alatt Csorba szds csoportjához, az 1. századot Golubovits fhggyal a Pottyondy csoporthoz osztották be, a 3. és 4. század pedig Schranz szds vezetése alatt a támadó vonal bal szárnyán kivül, attól 150 lépés távközzel, mint ezred tart. alkalmaztatott. Elől egy sorba nyitódva Mihalowszky npf. fhdgy prsga alatt a 4., mögötte 100 lépésre Schlemmer fhgy vezetése alatt, szakaszok kettős rendekben, éleikkel egy magasságban, 50—50 lépés térközzel, a 3. század állott. Schranz szds az első vonalban a 4. szdnál tartózkodott. 5 *órakor,* még teljes sötétségben, a támadás megindult. Az 1—1½ m-es hó, az oldalcsoportoknál

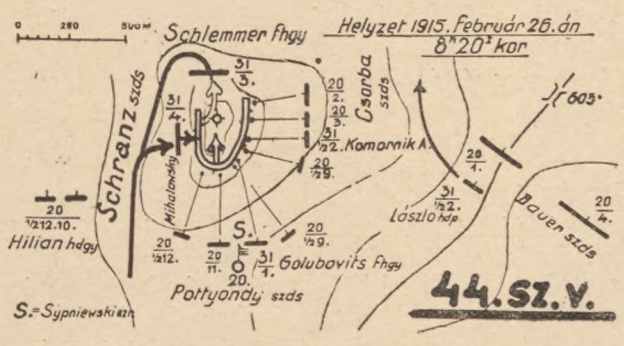

a meredek lejtők, a menetirányt keresztező szakadékok, kidőlt fáival maga az erdő, a menetet és az összefüggést igen megnehezitették, rendkivül fárasztóvá tették. Gyakori pihenőt kellett tartani. Az előnyomulás ekként lassan haladt előre.

Komornik Aladár fhdgy szdának 1. és 2. szkszával és egy géppuskásosztaggal a Csorba csoportban harcolt. A hadműveleti iratok közt fekvő, 1915. február 27.-én kelt harcjelentése igy szól: »A század fele prsgom alatt Csorba szds csoportjánál tartalék a 20. ezred 9. századának jobb, a 3. századának balszárnya mögött, másik fele László hadapród prsga alatt Bauer zlj-nak volt alárendelve. Félszázadom nyitódj egysorban állt, a szárnyakon járőrök. 5 órakor a támadás megindult. 5 h 30 p-kor a 20/9. és 3. századok között hézag keletkezett. A fél 1. és 2. szakaszom tűzvonalba rendeltetvén, egy igen meredek hegyoldalon — géppuskatűzben rohamozott. A géppuskát elfoglalta. (Ez a roham a 906-tól délkeletre levő »D«-vel jelzett előkúpon levő orosz állások ellen történt. Lásd a 43. sz. vázlaton). További iránya a 906-os magaslat déli lejtje volt. 6 h-kor a magaslatra felérve a 906-os pont felé fordultam. Fél 1. szkszom tartalék volt. A század többi része a 9. és 3. szd között tűzvonalban állott. 8 h-kor a rajvonal a 906-os magaslat lábához ért. A tartalék fél szkszt a jobb szárny meghosszabbitására berendeltem. Roham. 9 h 30 p-ig a 906-os magaslat teljesen birtokunkban volt. Félszázadom egyelőre tűzvonalban maradt, majd mint csoport tartalék összevonatott. Veszteség 3 halott, 7 sebesült, 5 eltünt. Komornik fhdgy.« A beosztott géppuska a »D« elő kúpon elhelyezkedett előretolt orosz állás ellen működött és a támadást igen eredményesen támogatta, később pedig a magaslat déli lejtjéről igen hatásosan tüzelt.

Golubovits fhdgy az 1. szddal a Pottyondy csoportban a közép mögött volt tartalék. Ez a csoport arcban támadta a magaslatot. A terep itt nem volt oly meredek, mint az oldal csoportok előtt, szakadékok sem keresztezték a támadás utját, azonban a hó vastagsága a másfél métert is elérte. Ez a csoport az előkúpon levő orosz állást az ellenségtől észrevétlenül 50 lépésre meg is közelitette és azt rohammal elfoglalta. 7 h 30 p-kor ért a 906-os magaslat lábához. Itt heves tűz fogadta őket. A csoport megállt és tűzharcba bocsájtkozott, amelyben már Golubovits százada is résztvett — az első vonalban. Az orosz a támadást ekkor már az egész vonalon felismerte, tartalékait előre hozta s azok pusztitó tüzet zúditottak a támadókra. Sypniewski ezr. körül — aki a támadó csoporttal haladt és a lendület lelke volt — 3 tiszt is hősi halált halt.

A vázlaton látható Hilian csoport lemaradt, eltévedt, a harcban nem is vett részt.

Az orosz állás műszakilag hatalmasan megerősitve, drótakadályokkal és ágain kihegyezett ledöntött fákkal eltorlaszolva, fölényesen uralva a helyzetet, bevehetetlen erődként meredt a hegykúpra támadó Csorba és Pottyondy csoport elé.

A két támadó csoport 100—200^{x} távolságra félkörben fogta körül a 35 fokos lejtőjű meredek magaslatot és födözék nélkül, az ellenség heves tüzének kitéve, a legsúlyosabb veszteségeket itt szenvedte.

Amig itt ez a nyomasztó tűzharc folyt, Schranz szds a $^1/_2$ I. zlj-unkkal lassan a magaslat nyugati oldalába és hátába előretört.

A hadilevéltárban a 41. h. ho. hadműveleti iratai között fekszik Schranz szdsnak február 27.-éről kelt ama harcjelentése, amely ezeknek a harcoknak a leirását tartalmazza. Ez szolgálati úton került a ho-hoz, igy kétségbe vonhatatlan adatokat tartalmaz. Zljának elosztásáról, az egyes részek feladatáról és a saját kiinduló helyzetéről szóló és már ismertetett bekezdés után jelentése a következőképen hangzik:

»Én az első vonalban tartózkodtam. A támadáshoz való alakulás 5 h-kor befejezve. 5 h 20 p-kor a támadás megindult. 5 h 45 p-kor pár lövés, majd »Rajta« következett és az orosz előörsök megadták magukat. 6 h 20 p-kor a 906-os magaslattól délre 800 lépésre fekvő nyergen az oroszok erősebb ellenállást fejtettek ki, mire az ezred tartalék elől levő 4. századát saját kezdeményezésemből bedobtam. Az oroszt állásaiból kivertük, ill. foglyul ejtettük.

Ezalatt a Schlemmer századot állandóan tovább toltam a 906-os magaslattól nyugatra fekvő mélyedésnek, sőt egy részét Schlemmer fhdgy parsága alatt még azon túl is, azzal a szándékkal, hogy balszárnyunkat az esetleges meglepetések ellen biztositsam. Közben az arcban levő csoportok támadása úgylátszik, megakadt és ez idő alatt a balszárnyon levő századok igen nagy veszteségeket szenvedtek. Mikor megkaptam 8 h 05 p-kor Schlemmer fhdgy jelentését, hogy századával a 906-os magaslat vonalát már túlhaladta, nem vártam be az arcból jövő Pottyondy csoport támadását, hanem erős tűz után, megrohantuk a 906-os magaslat északi nyulványát. A roham teljes sikerrel járt. Az oroszok a tüzet csak közvetlen közelben szüntették be és ekkor jelentkezett nálam egy idősebb és öt fiatalabb orosz tiszt, kérve, hogy most már ne bántsuk őket. A többi orosz — akik az állásból elfutottak — belerohantak Schlemmer fhdgy századába, aki lefegyverezte őket.

Az állásba való betörés után kb. 9 percre az arccsoport is beérkezett. Biztositás és földerités közben még sok fogoly esett. Sypniewski ezr-től ezután azt a parancsot vettem, hogy a 906-os magaslattól délre húzódó gerincet 1200^{x} szélességben zljammal szálljam meg és azt megerősitsem.

Zljam vesztesége: két zls és 34 legénységi halott, 1 fhdgy, 1 hdpd és 52 legénységi sebesült és 26 eltünt.

Az állásba való betörés után egy orosz tiszt ezt mondotta: »Brawo! so etwas habe ich noch nicht gesehen! (Bravó, ilyent még nem láttam). Schranz szds.«

Schranz szds e harcjelentésének kiegészitéséhez tartozik a 3. század tevékenységének ismertetése is. Amikor Schranz szds saját elhatározásából 6 h 20 p-kor a Pottondy csoportnak az előkúpon vivott harcaiba beavatkozott és a 4. szdot nyugatról a harcba bedobta, Schlemmer fhdgy előnyomulását tovább folytatta. Az orosz ekkor egy ellentámadást intézett a támadó 4. szd balszárnyára, mire Schlemmer fhdgy habozás nélkül közbelépett, az oroszokat kézitusára menő harcban visszaverte, majd ezek után, eredeti feladatának megfelelően, előnyomulását a magaslat mentén tovább folytatta. 8 h 30 p-kor már a 906-os magaslat északi nyúlványát is elfoglalta, 4 géppuskát és sok foglyot ejtve szdával az ellenség hátában állt.

Az innen megindult rohamnál a századához beosztott közkedvelt kis Zalay zls még a kézitusában is a »Piszkáld ki...« nótát énekelve harcolt, lelkesitett, miközben egy oldalozó géppuska lövedéke szíven találta és hősi halált halt. Ugyanekkor dr. Löwy Arthur t. zls is elesett. E két kiváló alantos tiszt hősi halála igen fájdalmas veszteség volt ezredünkre. Veszélyt nem ismerő bátor magatartásukért már ismételten dicsérő elismerésben részesültek. A harcok folyamán az 1. század prnka Golubovits fhgy is megsebesült.

Zalay zls. temetése.

A tárgyi igazság kedvéért itt megállapitjuk a következőket: A Pottyondy csoport csak Schranz-ék betörése és eredményes küzdelmei után érkezett az állásba, mig Csorba ezek után. Pottyondyék a következő előzmények után. Nagy veszteségei következtében a Pottyondy csoport kritikus helyzetbe jutott. Az emberek habozása már feltünővé vált, sőt Sypniewski ezr. közelében is elhangzott már a vezényszó, hogy »Beásni!« Mint Sypniewski ezr. azt naplójában irja: »Ez lett volna biztos koporsónk utolsó szege!« »Vitéz 20-asok utánnam!« kiálltással felvillanyozta honvédeit, a támadásba új életet és lendületet vive, embereit rohamra vezette. A támadás ezután már egyhuzamban tört előre. Kétségtelen, hogy ez a hősies roham Schranz és Schlemmer eredményeinek ismerete nélkül történt, de viszont legalábbis igen kérdéses, hogy Schranz szds előzetes beavatkozásával előidézett hatás nélkül a roham eredményes lett volna-e?

Schay gy. tbk. e harcokról a következőket irta: »A Sypniewsky csoport (a 20. h. gy. e. III. és ½ I. zlja és az 31/I. zlj) — 31/½ I. zlj mint csoporttartalék lépcsőben a balszárny mögött — nagy lendülettel előretört a 906 felé. Del. 6 h-kor rövid tüzelés után rohammal kiverte az oroszokat a 906-tól délre eső előállásukból s del. 7 órakor már a 906 magaslaton levő orosz fővédelmi vonal előtt állt. Itt hosszabb tüzelőkészités folyt, melyet a csoporttartalék az ellenség jobb szárnyát átkaroló műveletével diadalmasan befejezett.«

Schranz szds vezetése az öntevékenység és céltudatosság mintaképe. Schlemmer fhdgy tántorithatatlan eréllyel vezette századát a leghatásosabb irányba. Mindkét tiszt magatartása e harcban körültekintő és példaadóan vitéz. A félzlj. teljesitménye szinte emberfölötti. Az elért eredmény az ütközetre döntő hatású. Mindezeket egybevetve az I. zlj magatartása ezredünk szellemének ragyogó teljessége, a belső érték és tartalom feltörő dicsfénye volt.

A mai nap eseményeiről Pataky 3. századbeli honvédünk — nemes egyszerüséggel megirt versében — a következőkép emlékszik meg.

Ütközet után.

Megkaptuk a parancsot
a mai nap este,
hogy holnap reggel roham lesz
sok muszkának veszte.

Félre csaptunk fáradságot
és az álmot zsebre.
Hideg ellen egész éjjel
rőzsét raktunk tűzre.

Ködös volt még a levegő
hópihéivel rakva,
mikor az első zászlóalj
indult a rohamra.

Menetelt a kis csapat
méter magas hóban.
A muszka nem is álmodja,
hogy nem járunk jóban.

Észrevétlen leptük meg
a muszkák táborát
s nyomban elvettünk
négy darab géppuskát.

A számtalan halottról
nem is sokat szólva,
800 muszka foglyot
hoztunk táborunkba.

Mire a nap feljött
kész voltunk a heccel.
Szakácsaink vártak már
meleg reggelivel.

Reggelizés után
pihenőt is kaptunk,
mert a kutya muszkán
győzelmet arattunk.

Igy mulnak a napok
a mi ezredünknél,
a vitéz veszprémi
harmincegyeseknél.

*

Mai diadalmas nap történetéhez tartozik még az is, hogy a 906-os magaslaton összesen 10 tiszt és 761 fő orosz legénység esett fogságba, 4 géppuskát, nagymennyiségü fegyvert és hadianyagot zsákmányoltunk. Az oroszok a 138. számú bolchowski gy. ezredhez tartoztak. A készülő támadást, a rendelkezésükre álló lehallgató készülékeikkel ugyan már előre megtudták, de az időpontban tévedtek, tegnapra várták.

A Bauer csoporthoz beosztott ½ 2. század, a Bauer csoport és a 906-os magaslat közötti űr kitöltésére és az összeköttetés fentartására alkalmaztatott.

Istvánffy zlj Za Balanda-i állásban tűzharcot vivott. A fél III. zlj Zebrak-ról Sypniewski csoport mögé előre vonult.

Reichard csoportnak a 32. ezreddel Maguryczne-t kellett támadnia. Az orosz állásokat 200 x-re megközelitette, de tovább előrejutni nem birt. Ho. parnokunk ekkor a 20/1/2 II. és a 31/1/2 III. zlj-t Reichard alezr. rendelkezésére bocsájtotta, aki ezeket a jobbszárnyon dobta harcba s igy 18 h-ig sikerült a támadást előbbre vinni és az ellenséges vonalat 30—50 lépésre megközeliteni. A magaslat bevétele azonban, még igy is, kivihetetlen feladatnak bizonyult. Az oroszok védőművei túlerősek voltak. Sértetlenül álltak az akadályok is, amelyeket tüzérségünk gyenge tűzhatása szétromboln: nem birt. Átkarolásra pedig út és mód nem volt.

Ezekben a harcokban a 11. századunk a Reichard és Sypniewski csoportok közötti összeköttetés helyreállitására, az oldal és hát biztositására a Mikow völgybe rendeltetett. A 12. szdot pedig tartalékul kivonták.

A sötétség beálltával ho. prsgunk a céltalan támadást beszüntette; a csapatok magukat beásták. 18 h-kor a ho. prsg elrendelte, hogy az I. és 1/2 III. zljunk a 20. ezredből kivonandó és a 20/1/2 II. zljjal együtt ho. tartalékot képez.

Ma kellett bejelenteni azoknak a tiszteknek a nevét, akik a háború elejétől kezdve a harctéren voltak és igy üdülő szabadságra igényt tarthattak. Istvánffy Miklós alezr., Kemény Alajos fhdgy, Rosenfeld Ármin és Mild Nándor hdgyok, dr. Pogány Béla s. orvos, végül Hell József fhdgy gt.-t voltak ilyenek; a bejelentés ténye azonban a szabadságot még nem jelentette.

Február 27. 11. szdunk tegnap reggel 6 óra óta minden élelem nélkül állt a Mików völgyében. Itt különösen kitüntette magát Imélyi Ferenc őrmester. Hajnali félkettő órakor szakaszával az ellenség szárnyának megállapitására küldetett ki. Szakaszát 2 járőr előreküldése mellett zárt oszlopban vezette. Az ellenséget 80 lépésre teljesen észrevétlenül megközelitette, ott fölfejlődött és mielőtt az ellenség a tüzet megnyithatta volna, már azt meg is rohamozta. Néhány percnyi kézitusa után a szemben álló orosz erőket foglyul ejtette. Imélyi Ferenc őrmestert e ragyogó fegyvertényéért Ő Felsége arany vitézségi éremmel tüntette ki.

Ma délelőtt ezt a hős szdot a 20/5. szd váltotta föl, aminek megtörténte után a szd zlj-ához bevonult. II. zlj-unknál Za Balanda-n és a Sypniewski csoportnál ma a helyzet változatlan maradt.

Elkeseredett harcok folytak a Maguryczne és a 704-es magaslat elfoglalásáért is. 9. szdunk a 20/8. szdal és egy 20-as gppotaggal Ágoston alezr. prsága alatt Maguryczne-t délről átkarolólag megtámadva vett részt ebben a kimondhatatlanul nehéz küzdelemben, de támadásuk nem sikerült. III. zljunk másik fele a harcvonal esetleges támogatására a 860-as magaslatra vonult előre, de ma harcba nem került. I. zljunk ujból Sypniewski csoportjának a támogatására e csoport mögött állt készenlétben.

Február 28. Ágoston csoport a Maguryczne-t ismételten, de eredménytelenül támadta, majd napnyugtáig a szemben álló orosz vonalakkal tűzharcot vivott. A 860-as magaslaton álló III. zlj-ból egy szd a ho. rendelkezésére a Zebrak-ra visszament. Ho-unk egyébként nagyarányu támadás előkészitésére szóló parancsot kapott, amelynek egy oldalága lett volna a II. zlj-unknak Rabe templomának irányában, a jobb szomszéd 27. ho-val kapcsolatos támadása. Schay altb. igen előrelátóan és a tőle megszokott gondos mérlegelésre való óvatossággal a támadást »csak külön parancsra« — »vagy csak könnyen visszavethető ellenséges állás ellen« engedélyezte, mert amint ő a helyzetet megitélte: »Istvánffy alezrt, akinek a 2 km széles szakaszon csak egy zlj állott rendelkezésre, viszsza kellett tartanom, hogy fejjel ne menjen a falnak.« Nem is lett a támadásból semmi sem.

A csapatok erőállapota napról-napra hanyatlott. 10 napja, hogy a csapatok esőben — hóban — fagyban — viharban, teljesen hiányos élelmezés mellett a szabadban tanyáznak. Nincs tea, rum, szalonna, sem cukor és ami a legmegdöbbentőbb papir-talpu bakancsok érkeztek, amelyek gyorsan szétáztak, összerongyolódtak. A legénység lába ezért sok esetben menthetetlenül lefagyott. Nincs nyugalom. Vagy a túlerős ellenség nyugtalanitott folytonos vállalkozásaival, vagy a rendkivüli hideg tette lehetetlenné az alvást. A megbetegedések a fenti körülmények miatt igen magas számra emelkedtek. Az eltüntek cimén elkönyvelt veszteség a magas hóban eltünt és megfagyott sebesültek vagy halottakból eredt. Feltalálni őket lehetetlen volt. Később sebesült-kutató kutyákat alkalmaztak, hogy az eltüntek számát csökkenthessük és hogy a sebesültek megfelelő segitség nyujtása céljából egyáltalán feltalálhatók legyenek. A legyengült szervezetnek a menet akadályok leküzdése mind nagyobb munkát adott. A csapatok igy leirhatatlanul sokat szenvedtek.

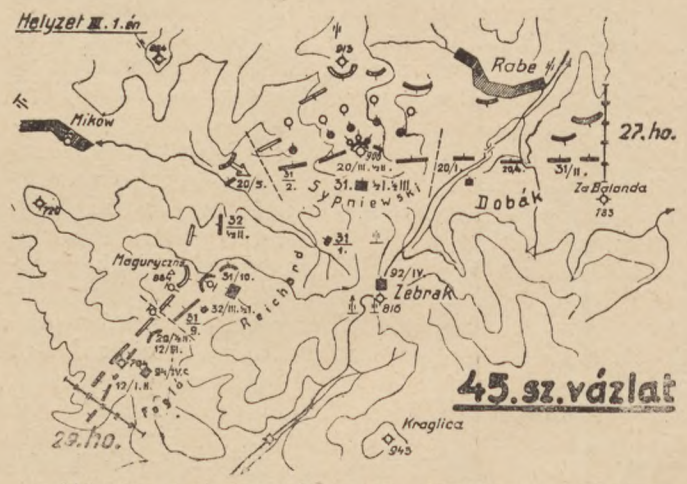

Március 1. A ho-nak és ezen belül ezredünk helyzetét a 45. számú vázlat ábrázolja. Ezredünk a ho. állásaiban, annak egész területén szétszórtan volt széttagolva. A Sypniewski és Dobák csoport Schamschula tbk prsga alá került. A ho. prsg a mai napra egy támadást tervezett, amely azonban csak megfelelő tüzérségi előkészités után lett volna megkezdendő, miután azonban az átláthatatlan légköri viszonyok a tüzérség belövését lehetetlenné tették, a támadás holnapra halasztatott el.

Ezredünk mai létszáma: Ezredtörzs 98/58. (Magasabb szám az élelmezési, alacsonyabb az ütközetlétszámot jelenti.) I. zlj 804/753, II. zlj 1204/1117,

III. zlj 991/935. Összesen 3097/2863. A III. zlj-nak géppuskája ekkor nem volt.

15 h-kor Mików irányából Czartoryja-n át a 31/2. és a 20/5. szd vonala ellen erős orosz támadás indult. Támadásuk a szdok puskatüzében elakadt és az oroszok mintegy 1500[x] kiterjedésben, az állások előtt 200[x] távolságban magukat beásták.

Március 2. A tüzérségi előkészités 10 h-ig annyira előrehaladt, hogy ho. prnkunk indokoltnak látta a 913-as magaslat elfoglalására a parancsot kiadni. Ez igy kezdődött: »Schamschula tbk csoportja a ho. tartalék öt századával (31/1/2 III. és 3/4 I. zlj.) délben 12 h-kor kezdje a támadást a 913-as magaslatra és az előnyomulást Rabe-ra...« (Többi intézkedés a tüzérség tüzét szabályozta és a ho. tartalék egyéb részeire vonatkozott.)

Reichard szakaszban csend volt. Mików völgybe előretolt osztagoknál csatározás folyt. Az itteni állások előtt sem mozdult az ellenség. 11 órakor azonban a 906-os magaslat ellen — mindhárom oldalról — Rabe és Hluboki felől oldalozó tűzzel támogatott — igen erős orosz gyalogsági támadás indult. Az oroszok megismételt nagy erőfeszitései a védelem erőteljes tüzében véres veszteségek közepette összeomlottak. A nagyarányú orosz támadások, a folytonosan növekvő ellenséges tüzérségi tűzhatás, továbbá mert Schay altb. személyesen maga is meggyőződött arról, hogy a 913-as magaslaton három egymás mögött fekvő és megszállott orosz állás van, őt arra a meggyőződésre inditották, hogy előnyösebb az orosz támadásokat bevárni, mint annak elébemenni. A támadást ezért elhalasztotta és a helyzetet feltárva a hdt. prsgnak ily értelmü felvilágositó előterjesztést tett, amit az el is fogadott. Igy azután a ho. másnap is állásaiban maradt, azokat műszakilag kiegészitette.

Március 3.-a azért ezredünkre nézve mégis nagyon szomorú emlékezetü nappá vált. Az oroszok ugyanis 15 h 45 p-kor Mików völgyében a 20/5. és a 31/2. századot mindent elnyomó túlerővel megtámadták. A két század elkeseredetten és vitézül védekezett. Három nagy támadást visszautasitottak. 16 h 30 p-kor azonban az oroszok ujabb hat hullámban törtek előre. Elfogyhatatlan tömegeikkel, a két század érintkezési szárnyán, végül is betörtek az állásba. Bár mindezek ellenére mindkét század bizott az állás tartásában Schlemmer fhdgy a 3. és 4. századdal a Komornik század (2.) balszárnyára irányittatott. Ugyancsak ellentámadásra rendeltetett Brondese őrnagy prsga alatt a 92-es cseh ezred IV. zlj-a is. Alighogy ezek az intézkedések megtörténtek, Komornik fhgy segitséget kért és Brunner fhgy (20/5.) jelentette, hogy visszanyomták és állásait az oroszok elfoglalták. 18 h-kor pedig Komornik szd telefonistája is azt jelentette, hogy a szd balszárnyát benyomták. A szd prnka — Komornik Aladár fhgy — a visszavonuló honvédeit midőn feltartóztatta és a födözéke felé tartott, hogy térképeit megmentse, fejlövéssel hősi halált halt, százada pedig az utolsó szálig elpusztult, megsemmisült az orosz túlerő elleni küzdelemben. Az események hirére a cseh zlj Sypniewski ezr. prsga alá rendeltetett, hogy a Schranz csoporttal együtt az ellenséget visszaverje. Ez az ellentámadás a beállott sötétség miatt már nem érvényesülhetett. Egyébként is a csehek a nem keresett összeköttetést nem is találták meg.

E harcban elesett Komornik Aladár fhgy hosszú ideig volt ezredünk segédtisztje, sőt mint II. sgt. ezredünk első felállitásában is kiváló szorgalommal működött közre. A háború tartama alatt nehéz és kényes állásában ezredünk közszeretetét vivta ki magának. Amily kiváló volt sgt-i állásában, ép oly vitéz harcos volt a csapatnál is. Ezredünknek e kiváló és hős tisztje Maniów temetőjében alussza örök álmait.

Március 4.-én 6 h-kor a csehek, állásaikat egyszerüen elhagyva, visszaözönlöttek. Sypniewski ezr-nél jelentkező cseh zlj prnok a támadásra kiadott ujabb parancsra kijelentette, hogy embereinek teljes kimerültsége miatt zlja harcképtelen. Megjegyzendő, hogy ezek a csehek 14 napja semmiféle vállalkozásban részt nem vettek és igy alaposan kipihenhették volna magukat. Az ellentámadásra tehát a Brunner szd töredékeivel csak a Schlemmer csoport indult. Három óra lett, mire a támadás kifejlődött. A jobb szárny előrehaladt, de a közép és balszárny megakadt, sőt egy túlerős orosz ellentámadásra mind a három század a 906-os mögötti nyeregbe volt kénytelen visszavonulni, ahol 6 óráig már csak két gyenge századot lehetett gyülekeztetni. A túlerőben levő és időközben is még megerősitett hatalmas ellenséges erőkkel szembeállitott és kellően meg sem alapozott, gyenge erejü ellentámadás nagy áldozatokat követelt. Voltak ugyan még közös csapatok is az ellentámadásra kirendelve, de ezek tanácskoztak, nyújtották az időt, mint a rétestésztát, úgy, hogy 18 h-kor is még csak 600 lépésre voltak az orosz vonaltól.

Március 5. Kiderült, hogy a Mików völgyében a 38. és 12. orosz lövész ezred támadott bennünket. Ha hozzávesszük ehhez, hogy az orosz századok hadilétszámon állottak, akkor érthető csak meg, hogy milyen túlerő ellen harcoltak a Komornik A. és Brunner fhdgyok által vezetett századok és mily nehézségek előtt állott az ellenség visszaszoritására rendelt ellentámadó csoportunk. Az elvesztett vonalat persze mindenképen vissza kellett foglalni, ezért tegnap este a mai ellentámadásra ho. prsgunk a következőképen intézkedett: »1. Az ellenség ma (4.-én) a Mików völgyében jelentékeny erőkkel többszörös támadást intézett, amelyek egy részét — különösen Schranz szds csoportja — (a Sypniewski csoport balszárnyán) sikeresen visszavetette, az arcvonal egyik pontján azonban az oroszok arcvonalunkba beékelődtek.

2. A ho. további működéséhez mindenekelőtt e benyomult orosz erők visszaverése szükséges.

3. Erre a célra a 92. ezred két zlja (megj. mindössze 600 cseh puska) és a 20/1/2 II. zlj Schubert 92-es őrnagy parsága alatt folytatja a megkezdett támadását és mint alcsoportot Schamschula tbk-nak alárendelem.

4. Reichard és Sypniewski csoportok a belső — Mików völgy felé eső szárnyak biztositására kellő gond forditandó... stb.«

E támadás keretében, 17 fokos hidegben, délről északi irányba támadott a Mików völgyben befészkelődött ellenségre a 92. ezred, a 20/6. és 7. század. É-ról déli irányba pedig a 31/1/2 I. zlj, azonban amig a mi zljunk az elrendelt időben a támadásra pontosan elindult és energikusan haladt előre, addig a déli csoport támadása a 92-esek késői beérkezése, és lagymatag előnyomulása következtében, csak a déli órákban indult meg és igy a 31/1/2 I. zlj az oroszok oldaltüzébe került. Támadásának támogatása elmaradt, ujabb

súlyos veszteségek mellett megállani kényszerült.

A hds. csop. prsg ma azt közölte a csapatokkal, hogy a mai naptól kezdve foglyulejtett minden 1000 orosz katona vagy zsákmányolt fegyver után 500, minden géppuska vagy tiszt után 50 és minden zsákmányolt ágyu után 200 korona jutalomdijat ad a zsákmányolásban közvetlenül résztvett legénységnek. Az erőállapot és erkölcsi erők emelése helyett pénzjutalom? nagyon céltévesztett gondolat. A magyar lelkiségtől távolálló. A már ismertetett »k. u. k.« szellem torzszüleménye és annak a jele, hogy mily messze állott a magas vezetőség a csapat szellemének, faji jellegének ismeretétől. Nyugodtan állithatjuk, hogy ez a mentő idea nem magyar agyból pattanhatott ki. Nem is volt hatása. A teljes közöny fogadta. De mily eszmei és erkölcsi süllyedést jelentett volna, ha a csapat csak a jutalomdij reményében tört volna az eredmény elérésére? Schay altb. ugyanekkor hallatlan energiával küzdött, jelentett és követelődzött az élelmezés följavitása érdekében; tea, rum, szalonna, cukorért és jobb bakancstalpakért... de hiába. Ezredünk a későbbi harcok folyamán a zsákmányolásból szerzett pénzt eleinte az élelmezés feljavitására forditotta, később a hadi özvegyek és árvák segélyezésére, haza küldötte.

Ho. prsgunk már napok óta minden figyelmével a Maguryczne felé fordult. Ennek elfoglalását tartotta a legközelebb megoldandó feladatának és a további előnyomulás alapjának. A ho. arcvonalbeli helyzete és minden harcászati indok is ezt követelte. Tüzérségünk e magaslaton lévő ellenséges állás szétrombolásán dolgozott. A terv keresztülviteléhez a hdt. prsg is hozzájárult. Meglepetésszerűen érte tehát a ho-t a késő este érkezett az a hdt prsgi parancs, hogy a ho. holnap már kora reggel a 913-as magaslat és Rabe irányába támadjon és ezzel a támadással a jobb szomszéd hdt. támadásához csatlakozzék. Ennek az uj támadási iránynak igen sok sebezhető oldala volt. A legsúlyosabban esett a latba, hogy az oroszok — tetemes túlerővel — a Mików völgyből a 913-as magaslatra irányuló támadás baloldalát veszélyeztették, Rabe-től délre pedig állásaikat mindjobban megerősitették és onnan a támadást tüzérségi tüzzel hathatósan oldalozhatták. Dehát a hdsprsg, a maga teljes elzárkózottságában ama véleményen volt, hogy mi túlerőben vagyunk! és igy helyzetünk kedvező, azután a helyi viszonyokat sem ismerte. Ho. prsgunknak nem volt igy más választása, mint a támadás időpontjának némi eltolásával időt nyerni arra, hogy az új irányba szükséges tüzérségi előkészitést keresztül vihesse.

A ho. csapatainak helyzete ekkor, a jobbszárnyról a balszárny felé tagolva a következő volt:

Schamschula tbk. 8 és 1/2 zlj.

Dobák alezr. Rabel előtt: 31/II., 20/1/2 I. zlj. = 1 1/2 zlj.
Sypniewski ezr. 906-on: 31/1/4 I. és 1/4 III., 20/1/2 I. és III., 67/1 1/4 zlj = 3 1/2 zlj.
Schubert őrn. Mików előtt: 31/1/4 I., 20/3/4 II., 92/II. és IV., 67/1. szd = 3 3/4 zlj.

Reichard alezr. 6 és 1/2 zlj.

Gyurótsik szds Maguryczne előtt: 32/1/2 II. zlj. = 1/2 zlj.
Szentgyörgyi alezr. Maguryczne: 31/1/2 III., 32/I. 1/2 II. III. 67/fél zlj = 4 zlj.
Ágoston alezr. Maguryczne: 31/1/4 III., 20/1/4 II., 12/III. 94/egy zlj. = 2 1/2 zlj.

Foglár tbk:

Mayer alezr. a 704-es magaslaton: 12/I. II. és 23. vadász zlj = 3 zlj.

Ho. tartalék

a Zebrák-on és 860-as magaslaton: 67/egy zlj = 1 zlj.

Összesen 19 zlj.

Puskalétszám: 31. e. 2250; 20. e. 1763; 12. e. 1140; 32. e. 933; összesen 6086.

A beosztott idegen csapatok létszáma 3000 fő volt. Ezredünk tehát ekkor öt csoportban széttagolva állt a ho. vonalában. Jól tudjuk, hogy mily mostoha helyzetet jelent az ily széttagoltság a vezetés, az ezred működésének elismerése vagy csak annak megállapitása tekintetében. Az is kétségtelen, hogy a széttagoltságból eredő ellátás nehézségei, fogyatékosságai a szenvedéseket alaposan felfokozták. A helyzeten azonban segiteni nem lehetett. A harchelyzet, a létszám és erőviszonyok, úgyszintén a csapatok erőállapota a vonalból való kivonást, pihenést, de még csak a kötelékek rendezését sem tette egyelőre lehetővé. A hds. prsg »gyors és erélyes« intézkedéseket követelt, mint irta: »nehogy a parancsnokokat lagymatagság miatt legyen kénytelen felelősségre vonni!« Nagyon messzire állt a csapattól térben is, lelkileg is és a való helyzet fölismerésében is. Egyébként ez természetes, mert hisz a hadműveletek tartama alatt a harcoló csapatok körletében a hdt vagy ennél magasabb parancsnokságok, vagy ezek törzsének egy tagja sem mutatkozott. Honnan vették volna tehát a csapatok megismeréséhez szükséges tapasztalatokat...?

A támadó parancs a következő feladatokat tartalmazta:

»A Schmidt hdt. (tőlünk jobbra) holnap 5 h-kor támad. Saját ho. a Dzial háton (ez a Zebrak—906—913—990 Chryszczata magaslati vonulat, egyenest északi irányban a 906-tól) és attól keletre levő részeivel a támadáshoz csatlakozik, hogy a hadtest baloldalát fedezze. Schamschula tbk, kinek a 67. e. prnka és öt százada alárendeltetik, a jelzett területen lévő csoport részeivel (tehát Sypniewski és Dobák csop-tal) 7 h-kor támad és pedig balszárnyával a 913-as magaslatra. Feladata ezt a magaslatot és ettől keletre Rabe déli szegélyéhez vezető hátvonalat birtokba venni. Jobbra szoros összeköttetést tartson a Schmidt hdt. balszárnyával, balra pedig Mików felé a Czartoryja irás »y« betüjén átvezető hátvonal elfoglalásával magát biztositsa. Tartalékának egy része legyen készen, hogy az előnyomulásnál a balszárnya mögött az esetleg előálló hézagot kitölthesse.

Schubert őrnagy csoportja a 67-esek ottlevő századaival Schamschula tbk-nak marad alárendelve. Helyét szivósan tartva, az utóbbi támadást baloldalban biztositsa.

Foglár és Reichard csoportok jelenlegi állásaikat tartsák.

A tüzérség virradattól kezdve, a tüzérddrprsg utasitása szerint, a Schamschula csoport támadását előkészíti és támogatja.«

Schamschula tbk e parancs végrehajtására 3 csoportot alakitott:

Jobb csoport: Dobák alezr. a 31/II. zlj és a 20-as 1. és 4. szddal. Feladata: csatlakozásban a 27. ho.-al, Rabe-től délre és délnyugatra lévő magaslatok birtokba vétele.

Közép csoport: Sypniewski ezr. prsga alatt a 31/5. szd, a 20/III. zlj. és 2. 3. szd, a 67/5. szd. Feladata: a 913-as magaslat elfoglalása.

Bal csoport: Kraumann alezr. prsga alatt a 31/I. és a 67/I. zlja. Összekötőcsoport Sypniewski és Schubert csoport között és egyúttal biztositja a Sypniewski csop. baloldalát.

Március 6.-án reggel 7 h-ra e csoportok kiutalt helyzetüket elfoglalva várták a támadás megkezdésére vonatkozó parancsot. A szomszéd 27. ho. nem ment előre, a Schmidt hdt. akciója nem sikerült és mert a ho.-unk támadásának a hdt. támadásához kellett volna csatlakoznia, nem lévén meg az ok az előnyomulásra, a ho. állva maradt. Várakozásban mult el a nap, mig végül 16 h-kor a csapatok védelmi helyeikre bevonultak.

Schranz szds megbetegedett, a harcteret elhagyni kényszerült. Távozásával alárendeltjeinek szavaival elmondhatjuk, hogy zljában meg volt minden, ami nemes, szép, ami hasznos és értékes és ami a nagy és szent cél elérését lehetővé tette. Szigorú fegyelemmel párosult bensőséges szeretet fűzte össze az egész zljat. Schranz szds személyes példaadó vitézsége, akaratereje, szeretetet sugárzó egyénisége a zlj szellemét oly magasra emelte, ami nemcsak a nagy megpróbáltatások elviselésére képesitette, hanem ragyogó, diadalmas fegyvertények egész sorozatát is magával hozta. A zlj vezetését a 906-os magaslat elfoglalásáért vivott fegyverténybeu résztvett méltó társa — Schlemmer fhdgy — vette át.

Március 7. Az oroszok már 3 órai kezdettel a Mików völgyből heves támadást inditottak az I. zljunk, most már Schlemmer zlj vonala ellen. 6 h-ig ezt három izben meg is ismételték. A zlj szilárdan tartotta állását, az ellenséges előretöréseket véres veszteségeket okozva visszautasitotta. A nyugalom helyreállta után, a tegnap elmaradt támadásra a csapatok ujból fölkészültek. Helyeiket a tegnapi csoportositásban elfoglalták. 8 órakor már minden csapat a helyén állt, várta az indulásra szóló parancsot. Ho. prsgunk ezalatt még egy kisérletet tett, hogy a helyzetnek megfelelő tervét keresztül vigye és mindenekelőtt Maguryczne birtokbavételével biztositsa a Chryszczata-ra való támadás sikerét. A hdsprsg közbelépésére azonban váratlan döntés történt. Elrendelte, hogy a ho. még ma támadjon a 913-as magaslatra és Rabe-re, továbbá egyidejűleg Magurycznere és a 704-es magaslatra is. Ez négy irányú támadást jelentett. Sulyosbitotta a helyzetet, hogy a hdsprsg azt a határozott kivánságát is kifejezte, hogy mindez még a mai est valamelyik órájában megtörténjék.

A támadás ennélfogva kibővült azzal, hogy a Schamschula csoportnak az eddigi feladatán felül, meg kellett akadályoznia az ellenségnek a Mików völgyből Zebrak felé való előretörését. Ez okból Schamschula tbk a Schubert csoportot, ezredünk I. zlj-val együtt, szintén támadásra rendelte.

Reichard alezr-nek Magurczyne-t kellett elfoglalnia, mig a Foglár csoportnak a bal szomszéd holyal kapcsolatban a 704-es magaslatot.

Az általános támadás kezdete 18 órában volt megállapitva.

15 fokos hidegben, heves északi széllel és hófúvással szemben indult a Sypniewski csoport, benne a mi 5. szdunk is a 913-as magaslat megrohanására. Sypniewski ezr. az eddigi ütközetekben annyiszor beigazolt, példaadó vitéz magatartásával, ezuttal is a rohamozókkal haladt, azokat buzditva, bravúros lendülettel a magaslatot elfoglalta. Az állásban berendezkedett és egész a Chryszczata-ig földeritett. A harcban 3 tiszt és 440 fő orosz legénység esett foglyul. »A 20. és 31. h. gy. e. valamint a 67. ezr, csapatai merész és bátor nekilendüléssel fényes sikert arattak« irta tanulmányában Schay gy. tbk.

A szomszéd ho-k kitűzött feladataikat megoldani nem tudták. Támadásaik megakadtak. Ez okból állva maradt a Dobák csoport jobb szárnya is és nem sikerült a ho. balszárnyán a 704-es magaslatra való előretörés sem. Reichard alezr. pedig a támadással kitartott, mert a neki alárendelt hegyi üteget akarta előbb a rajvonalba vinni, hogy ennek hatását bevárja. A szándék kivihetetlen maradt és mert közben az idő elmult, a támadás a következő napra halasztatott. Végül a Schubert csoport támadása ugyancsak másnapra maradt, mert a támogatására rendelt Kraumann alezr. csoportja lemaradt.

Március 8.-án a Bauer csoport, amely a Dobák csoport balszárnyáról csatlakozott tegnap a támadáshoz, csak 5 h-kor érkezett az ellenséges állások elé és annak ellenére, hogy felhuzódott a Dzial hát felé, hatalmas kereszttűzbe került és nagy veszteségek mellett a kiinduló állásaiba visszamenni kényszerült.

Ugyancsak 5 h-kor kezdte meg támadását a Schubert csoport is. E csoportból azonban balszárnyával magával ragadva a beérkezett 92-esek egyik jobbszárny századát, csak a 31/I. zlj tört előre komoly támadásra. Mivel a csoport többi része ezuttal is lemaradt, elszigetelt rohama az ellenséges állások előtt elakadt, ezért közvetlenül az ellenség vonala előtt magát beásta. Csak amikor bizonyossá vált, hogy a 92-esek nem jönnek előre, vonta kissé hátrább Schlemmer fhdgy a balszárnyát, amely a támogatás hiányában a levegőben lógott és igy nagy veszteségeket szenvedett.

5 h-kor megindult a Reichard csoport támadása is a Maguryczne-re. Ebben a küzdelemben a 9. 10. és 12. századainak vettek részt. A tüzérség — kivált a 15-ös tarackok — hatásos tűz előkészitése után a nagy elszántsággal keresztülvitt roham már 7 h-kor Maguryczne kézbevételét eredményezte. Az oroszok menekültek, de az állás nagy része, valamint a tetőn volt hatalmas támpont védőrsége megadta magát. 13 tiszt 550 fogoly és 4 géppuska esett a diadalmas győzők kezébe. A rohamot követő rendezés után a jobb szárnyon levő 31/9., 20/8., 12/8. és 32/1. és 2. századokból hamarjában összeállitott 3 század Maguryczne-ről azonnal folytatta a támadást a 704-es magaslaton álló oroszok oldalába és hátába. Ugyanekkor arcban is megindult a támadás. Végigseperve a gerincvonalat, az orosz állásokat felsodritották. Az oroszok 2 km-re visszavonultak. Ennek az újabb két magaslatnak elfoglalásával a Mików völgyben levő orosz állás is megingott és igy I. zljunk némi levegőhöz jutott.

A Sypniewski csoport ezalatt a már jól berendezett állásából verte vissza az oroszoknak Chryszczataról és Rabe felől meginditott ismételt és túlerős támadásait. E harcokban a 11. századunk a 913-as ponttól északra egy vadászháznál levő 20-as rajvonalat sűritette s 13 h-kor érkezett a vonalba. Alig készitettek a magas hóból valami fedezéket és puskatámasztékot, máris megindult az orosz támadás. Zárt oszlopokban hömpölyögtek az orosz tömegek, de 50—60 lépésnél közelebb nem jutottak. A jól irányzott tűzben minden támadásuk összeomlott. Öt rohamot vertek vissza, mig végre az oroszok kimerültek és támadásaikat abbahagyták.

Az egész hds csoportban egyedül a 41. h. ho. tört előre. Március 7.-e és 8.-a hadosztályunk kárpáti harcainak legragyogóbb napjai. E napokon a ho. nagy és igen jelentős eredményeket ért el. Három igen fontos magaslatot elfoglalt, rákényszeritette az oroszokat vonalainak tetemes hátravételére, sőt a balszomszéd ho. előtti visszavonulására is. Ma estig 16 tiszt 1613 orosz legény esett fogságba. A hdt prsg azonnal, mig a hds. prsg, valamint Tersztyánszky lov. tbk délben fejezte ki és közölte legteljesebb mérvű elismerését és meleg köszönetét a Maguryczne és Chryszczatanak viharos téli éjszakán történt hősies megtámadásáért és bevételéért. A csapatoknak ilyen kiemelkedő teljesitményeit szokásban volt parancsban is közzétenni. Ezúttal azonban honvédekről volt szó, igen természetes, hogy most erről a szokásról megfeledkeztek és az elismeréseket szigorúan belső ügyként — házilag kezelték.

A hdt prsg parancsára — az éj folyamán — a Za Balanda-i állást a 27. ho-nak kellett átvennie. Ennek megtörténte után a 20-as szdok bevonultak ezredükhöz, a 31/II. zlj pedig mint hdt tartalék a Zebrák-ra rendeltetett. A ho. arcvonala igy ugyan megrövidült, de még mindig 6 km terjedelmű volt. Az ellenség bekövetkező üldözésére való tekintettel hoprsgunk a parancsnoklási viszonyokat és a kötelékeket is rendezte, melynek következtében a Reichard csoportban levő III. zljunkat onnan kivonták és ugyancsak a Zebrak-ra rendelték.

Csapatelosztás ma este igy alakult:

Schamschula tbk. prsga alatt állott: 31/11. század, 31/I., 20/I—III. zlj.
Foglár tbk. prsga alatt állott: 12. e., 32. e. és 67. e. egy fél zlja,
Ho. tartalék volt: 31/¾ III., 67/2 ½ zlj., 92. e., 42/½ zlj.
Hadtest tartalék volt: 31/II. zlj.

A mai napon betegen a harctérről eltávozott a legtöbb haditapasztalatokkal biró és a háború elejétől megszakitás nélkül ezredünkkel harcoló Istvánffy alezredes, utolsó tagja a 31.-es szellemet megalapozó zlj. prnkoknak. A sors ezt a kéménykötésű, rettenthetetlen bátor vezetőt is végképen elszakitotta ezredünktől, de ő érzésben később is mindig velünk maradt és amikor ezredünk kimagasló tevékenységének hire szárnyra kelt, ezredünk iránti szeretettel telt, örömteljes sorai minden messzeségből az elsők között érkezett hozzánk. A II. zlj prsgot átvette Csekme Károly fhdgy.

Március 9.-én a II. zljunk, a tegnapi rendelkezések értelmében, 12 napi szakadatlan harc után tartalékul a Zebrak-ra menetelt.

Felsőbb helyen a Chryszczata elfoglalását tervezték. A támadás megindulása a 27. ho. előnyomulásától függött, de mivel az most sem mozdult, a mi támadásunk is elmaradt.

Délelőtt folyamán felderitő járőreink jelentése és a szomszéd ho-k közlései alapján nyilvánvalóvá lett a 41. ho. 7. és 8.-án aratott sikereinek nagy hordereje. Az oroszok nemcsak ho-unk, de a szomszédos ho-ok arcvonala előtt is egy hátrább fekvő vonalba vonultak vissza és igy a mi ho-unk győzelme következtében a szomszéd ho-k harc nélkül követhették a hátráló oroszokat.

A nap folyamán a ho-unk arcvonala kiegyenesedett és kiegyenlitődött. A nap a kötelékek rendezésével telt el. A rendkivül zord időjárásban és a lefolyt harcokban ezredünknek a III/5.-i 2250 főt kitevő puska létszáma 1468-ra csökkent. Veszteség 5 nap alatt 782 fő. Ebből igen nagy rész esett a fagyási, sőt megfagyási esetekre.

Március 10. Ho-unknak mai napra szóló feladata a Chryszczata—Hluboki—Kiczera 580 hegyhát birtokbavétele volt. E feladata keretében Schamschula tbk a 20-asokkal és Dobák alezr. prsga alatt lévő 31/I. és III. zljjal, valamint a 67. ezred 2 és ¼ zljával együtt Chryszczata—Czartoryja-ra támadott, mig Foglár tbk a 12-es és 32-es honvéddel, egy 67-es és két 42-es szddal együtt Hluboki elfoglalására küldetett. A 31/II. zlj hdt. tartalékként szerepelt.

A Schamschula csoportban a 20-asok támadása a magaslati vonalon Chryszczata-ra, Dobák alezr. ezredünknek I. és III. zljával, valamint a 20/II. zljjal pedig a szakadékokkal átszegdelt, hófúvással boritott hegyoldalakon a Czartoryjara irányult. Rettenetes szélvihar tombolt. A fergeteg hordta a havat, azt alig elviselhető fájdalommal vágta a szemekbe. Látni is alig lehetett. 20 fokos dermesztő hidegben indult a csapat. Az előnyomulás szenvedéssel teli, kinos lassúsággal halad előre. Hogy mily rettenetes nehézségekkel kellett megküzdeni, annak mérlegelésére szolgál, hogy a 20. ezred, az aránylag legkedvezőbb viszonyok között — ellenséges behatás nélkül — a legjobban járható gerincvonalon a Chryszczata-ig tartó, légvonalban 1200 m. hosszú utat 3 és ½ óra alatt tudta megtenni. Oda 14 órakor érkezett és a kúpot az ellenség csekély ellenállása után elfoglalta. Az oldal csoportok azonban nagyon lemaradtak, igy a Dobák csoport is. Ezredünknek sok helyütt ember magasságnál is vastagabb hófúvásokban két mélységi vonalon kellett magát átküdenie. Csak hihetetlen erőfeszitéssel tudta a Czartoryja hátat elérni, ahol magát beásta. E napon százakra ment azoknak a száma, akiknek végtagjai elfagytak.

Ma is egyedül ho-unk teljesitette a kitűzött feladatát. Szomszédaink semmire se mentek.

II. zljunk egyik századát — a nap folyamán — a 906-os magaslatra, egy másik szdát a Mików völgyben levő taliga út elágazáshoz küldték előre. Két szda a Zebrak-on maradt.

A veszteségek hatása alatt ddrprnkunk ma a következőket jelentette: »...különösen a két utolsó nap veszteségei következtében a létszám 1/5—1/6-ra szállt

alá. További támadás anélkül, hogy a csapatok némileg kipihenhették volna magukat, azok teljes megsemmisülését vonná maga után.« Azonban hátul, a magas prsgok támadó szelleme és sikerek után vágyó ambiciója, a csapatok állapotával forditott arányban, magasan lobogott. Késő este — a fent idézett jelentés tudomásul vétele után — a hdt. prsg a támadás folytatását rendelte. (Potiorek recept.)Ho. prnkunk azonban intézkedéseiben csak a Hluboki magaslat elfoglalását tervezte, egyéb irányban csak a következő támadás alapjainak előkészitéséről rendelkezett.

Március 11. Az éj folyamán sem a hideg, sem a fergeteges hóvihar nem engedett. Aki elaludt, ott fagyott. Voltak osztagok, amelyeket álmukban a hóvihar ellepett. Másnap helyüket hóbuckák jelezték. A sebesülés biztos fagyhalált jelentett. A keztyűtlen kéz a puska csövéhez fagyott. Célzásról szó sem lehetett. A géppuskák befagytak.

Ez éjjel a hds. prsgtól más csoportositással, újabb támadó parancs érkezett. Ez a parancs a valóságokkal és lehetőségekkel annyira homlokegyenest ellentétben állott, hogy a hdt. prsg is szükségesnek látta, az ez alapon kiadott intézkedéseinél a hds. prsgra hivatkozni. Mint Schay gytbk. irja: »...a parancs a csapatokra — az idő, terep és erőviszonyokra — való minden tekintet nélkül, az iróasztal mellett iródott.« Ho. prnkunk nem is intézkedett, hanem előbb felnyargalt a Zebrak-ra tájékozódni. A fent ismertetett helyzet láttára és a létszám viszonyok megállapitása után, még a Hluboki-ra tervezett támadástól is elállt. A hdt. prsgnak pedig olyan jelentést tett, ami után végre a hdt. prsg is ráébredt, hogy a csapatok teljesitő képességének is vannak határai.

Az ily részletek a vezetésnek azokat a nehézségeit világitják meg, amelyeket a csapat nem láthatott. Megismerteti ho. prnkunkat, a magyar és idegen nemzetiségű vezetők közötti különbséget, a magasabb vezetés módszereit. Rávezet bennünket az elviselt embertelen szenvedések, az óriási veszteségek és végül a szinte hihetetlen energia pazarlás kutforrásaira.

Ezredünk létszáma reggelre 1050, a 20-asoké 500, a 12-eseké 230 és a 32-eseké 330 puska volt. Az egész ho. ekkor már csak 2110 lőfegyvert számlált!

A tisztekben beállott veszteségek is végtelen nagyok voltak. Mai napig betegen, erejük végső kimerülésével eltávoztak: Istvánffy Miklós alezr, Schrancz István, Nagy Sándor, Berzsenyi szdsok, Csekme Károly, Kováts József, Schön Béla, Miazowszky Ákos, Szebenyi Gusztáv és Bárány Á. fhdgyok, Schwarz Bernát t. hdgy, Grünwald J., Saáry és Steiner t. zlsok, Cserényi László és Spolarits Aladár hdj. őrm-ek. Elszállitották tifusz betegen Györötskey György fhdgy-ot. Állapota oly súlyos volt, hogy Budapesten meg is halt. Öccse Györötskey Ferenc t. hdpd pár nappal ezelőtt halt hősi halált és őt még bátyja temette el Maniow-on. Rosenfeld Ármin t. hdgy-nak, ennek a kiváló bajtársunknak mindkét lába elfagyott, súlyos és magas lázzal, hörghurut és izületi gyulladással szállitották a kórházba. Azok közé a kevesek közé tartozott, akik háború eleje óta, megszakitás nélkül a harctéren szolgáltak.

A már emlitett hősi halottak és sebesültek beszámitásával most már hiányoztak majdnem az összes szd prnkok.

A délelőtt folyamán szomszédainknál váratlan események történtek. A balszomszéd 29. ho-nál az orosz támadott. A piseki 11. cseh ezred könnyen engedett, sőt közülük 1100-an lövés nélkül meg is adták magukat. Az árulás nyilvánvaló volt. Az oroszok ennek a ho-nak vonalát természetesen áttörték. A 29. ho. csapatai eredeti állásaikba órák alatt visszaözönlöttek. Ho.-unk balszárnyát — e miatt — drámai körülmények között kellett visszavenni Maguryczne-re. Egyebütt állásainkat megtartottuk. Ezredünknél mindössze annyi változás történt, hogy a hdt tartalékban levő II. zljunk egy századát a Zebrak előtti 860-as magaslatra előretolták, többi szd a Zebrakon maradt.

Mai nappal a hdt és vele együtt ho-unk támadó hadműveletе is véget ért. Az erők elfogytak. Uj erő nem állott rendelkezésre. Megkezdődött az orosz túlerő ellenállhatatlan előnyomulása, amelyet már csak a magyar földön tudtunk végérvényesen feltartóztatni.

A leirt emberfölötti teljesitmények, ragyogó fegyvertények és eredmények dacára ezredünk tisztjeit, tisztjelöltjeit és legénységét alig érte kitüntetés. Megdöbbentő, hogy a hősi teljesitménynek legmagasabb fokát jelentő kárpáti harcaink után az elismerésnek kitüntetések alakjában való megnyilatkozása nálunk nagyrészt hiányzott. Az ekkor elnyert egykét szórványos kitüntetés csak arra volt jó, hogy ez a ránk nézve szomorú tény annál kirivóbban tünjön elénk. Ez azonban másutt is feltünt. A honvédelmi miniszter 12.-én egy rendeletet intézett a honvéd csapatokhoz és ebben rámutatott arra az aránytalan különbségre, ami a kitüntetések terén a közös és az osztrák Landwehr csapatokkal szemben a honvédség rovására mutatkozott. A rendelet szerint az aránytalanság oka csak abban kereshető, hogy vagy a hadrakelt sereghez tartozó honvéd prsgok járnak el a kitüntetési javaslatok megitélésénél nagyobb szükkeblűséggel, mint az osztrák Landwehr és a közös hds. csapatprsgai; vagy pedig — ami minden körülmények között kárhoztatandó — nem tulajdonitanak ennek a kérdésnek oly fontosságot, mint amit ez feltétlenül megérdemel.

Magában véve az a tény, hogy a honvédelmi miniszternek kellett erre az igazságtalan és tűrhetetlen körülményre a figyelmet fölhivni, elszomoritó és megdöbbentő. Igen különös gondolatokat ébresztett bennünk, hogy a honvédelmi miniszternek e fölhivása és figyelmeztetése is hatástalan maradt és azt 1915. június havában meg kellett ismételnie. Ennek ellenére, egészen 1916. év végéig, lényegesebb javulás nem mutatkozott. Igy azután a honvédség a kitüntetések terén nagyon hátra maradt. Az évek mulasztásait pedig később már behozni és pótolni nem lehetett.

VÉDELEM GALICIÁBAN, A KÁRPÁTOK ÉSZAKI LEJTŐIN.

1915. március 12.-től április 1.-ig.

Március 12—13.-án a védővonal megerősitése folyt. Az oroszok fokozatosan erősbödő tűz alá vették Maguryczne-t. Ezredünk II. zlja Reichard alezr. rendelkezésére a Maguryczne-re került. Az eddigi szakasz beosztás mellett Dobák a Czartoryja szakaszt, Reichard alezr. a Maguryczne-t vette át. Helyzet a 46. számú vázlaton látható. A Dobák csoport részletes helyzete a következő volt: Összeköttetés jobbra és balra megvolt. A telefon-összeköttetés működött.

A védővonal előtt ág és fatorlasz, ennél figyelők állottak. A 824 és 990-es magaslatok ellenséggel voltak megszállva. Az ellenség ott födözékeket ásott és fatorlaszokat készitett. E két magaslat között állt a 138-as orosz ezred egy zlja 3 géppuskával és a 139-es ezred 8 géppuskával. Foglyok vallomása szerint Duszatyn község déli szegélyén 4 ágyú is állott.

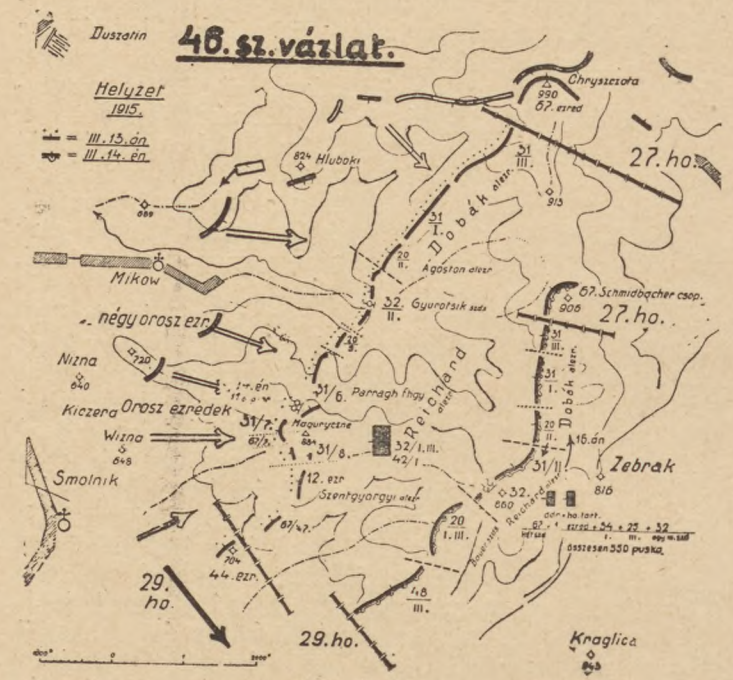

Egy mszdunk Zebrak-ra beérkezett. Ennek beolvasztásával az I. zlj Schlemmer fhgy vezetése alatt 288, II. zljunk Parragh Gyula fhgy alatt 750 és a III. zlj Pallaghy őrnagy prsga alatt 283 puskalétszámmal rendelkezett. Az ezred létszáma 5 géppuskával, 1321 fő. A géppuskák közül a III. zlj-é egy zsákmányolt orosz géppuska volt.

A foglyok vallomása szerint az oroszoknak ugyanekkor kétszerannyi emberük volt, mint amennyi puskával rendelkeztek és igy az elsővonalbeli veszteségeiket a fegyvertelenekkel azonnal pótolhatták. A foglyok valót mondottak. Ezt bizonyitotta az, amit Sasanow orosz külügyminiszter február hó 20.-án Paleolgue francia nagykövetnek akkor mondott, amikor a gyakorlatozó orosz katonákkal telt Mars mezőn átkocsizott: »Nézze csak — szólt sóhajtva Szaszonow — nem elszomoritó látvány? Van itt talán ezer ember. Ezek már nem újoncok, akiket kiképeznek, hanem olyan katonák, akik néhány nap mulva egész bizonyosan a frontra mennek. És nézze, nincs puskájuk...! Lehet ennél elszomoritóbb valami? Az Isten szerelmére nagykövet úr, emeljen szót kormányánál, hogy segitsen rajtunk. Különben mi lesz belőlünk?«

Március 14.-én az oroszok ismét áttörték a szomszédos cseheket. A 29. ho. visszavonult a 750-es magaslat — Niedzwiedza Ga vonalába. Ezzel azután a Maguryczne és a 750-es magaslat között — a ho-unk déli szárnyán — tátongó rés támadt. A 20/I. és III. zlj bevezetésével pillanatnyilag biztositott helyzet tarthatatlanná vált.

Maguryczne-n állt Parragh fhgy vezetése alatt a II. zljunk 6., 7. és 8. szda. Délelőtt folyamán az oroszok mozgolódása Maguryczne előtt mind élénkebbé vált. Újabb és újabb csapatok mutatkoztak és tűntek el a távoli előtér erdeiben. Szemlátomást támadásra csoportosultak. Lövegeink, habár észrevehetően jó eredménnyel működtek, az orosz tömegeket föltartóztatni nem tudták. Derék honvédeink elszántan várták ellenfeleiket, de a helyzet nagyon komollyá vált, hisz az egész ho. puskalétszáma csak 3000 főt számlált, ami kb. egy orosz ezred létszámával volt egyenlő, már pedig csak a Maguryczne ellen ezredek gyülekeztek támadásra. 11 órakor már látni lehetett a kibontakozó óriási túlerőt. Széles vonalban, 8—10 szeres rohamoszlopokban törtek előre a Mików völgyben, Czartoryja-ra és Maguryczne ellen. Honvédeink gyors — tüze és a géppuskák egész utcákat nyitottak tömött soraikban, de az orosz támadás csak tovább hömpölygött és a védőket ellenállhatatlan erővel söpörte le a Maguryczne-ről. A felsodritás veszélye fenyegetett, vissza kellett vonulni.

A 31/I., III. és a 20/II. zlj ellen hömpölygő áradat ugyanekkor a védők tüzében megakadt, később azonban újabb erők törtek előre. Ez a támadás a Dobák és a Reichard csoportok belső szárnyain álló 20/II. és 32/II. zljakat visszaszoritotta. A hősiesen és elkeseredetten harcoló két zlj úgyszólván teljesen megsemmisült. A 20/II. zljból mindössze 18 ember tudott megszabadulni. Az áttörés veszélye fenyegetett bennünket, ha tovább is kitartunk, ezért ho. prnkunk a 906—860-as magaslati vonalra való visszavonulást elrendelte. A Reichard csoport jobbszárnyának visszavonulását fedezendő, a Dobák csoport balszárnyának (20/II. zlj), ebben a válságos helyzetben is ki kellett tartania. Tetemes veszteségeket szenvedett, azonfelül elveszitette ezredünk két géppuskáját az orosz géppuskával együtt. Ekkor érkezett be Neumann fhgy vezetése alatt egy m. szdunk, amit Dobák alezr. a rajvonal megerősitésére küldött.

A helyzetről és géppuskáink elvesztéséről Dobák alezr. a mai napon a következőket jelentette: »Csoportom balszárnyán a 31. h. gy. e. egy gépp. osztagával megerősitett 20/II. zlj állott. Az ellenség a csoportomtól balra levő Gyúrótsik csoportot visszavetette és csoportom balszárnya és oldala felé bekanyarodott. Ezt én a ho. prsgnak telefonon haladéktalanul jelentettem és javasoltam, hogy Mików völgybe minél gyorsabban egy igen jelentékeny erősbités küldessék, vagy ha ez nem lehetséges, rendeltessék el a következő magaslatra való visszavonulás. Nekem ebben az időben tartalékom egyáltalán nem volt. A visszavonulási parancs néhány pillanattal később tényleg kiadatott. Ekkor én Ágoston alezrnek azt a parancsot adtam, hogy csoportom a gerincvonal mentén fog a 906-ig visszavonulni. Ágoston a 20/II. zljjal még 20 percig állásában tartson ki, azután menetvonalamon vonuljon vissza. Ismétlem, helyzetére való tekintettel csak 20 percnyi kitartást követeltem. Az oroszok Ágoston zljat már igen hevesen támadták és csapatának egy része, a 31-es gpp. osztag — az orosz géppuskánkkal együtt — orosz kézre kézre jutott. Mindezekért azonban Ágoston alezr. nem hibáztatható, mert a tőle balra levő csoport túlgyors visszavonulása idézte elő válságos helyzetét.

A 31. ezred szép rendben és nyugodtan vonult kijelölt állásába. Dobák alezr.«

Ezredünk létszáma ma 970 puskára csökkent.

E napon odajutottunk, ahonnan a Kárpáti támadásaink dicsőséges sorozata kiindult.

Március 15. Az orosz nem üldözött bennünket. Az arcvonalon öt napig aránylagos nyugalom állott be. Csapataink a pihenés alatt egy kis erőre kaptak. Foglyok vallomása szerint Czartoryja tájékán a 44. orosz ho. állt. Veszteségünk március 1—15 közötti időben halott, sebesült, beteg és eltüntekben 1468 főt tett ki.

Március 16.-án 20/II. és 31/II. zljak helyet cseréltek és végre igy ezredünk megint együtt volt. 17.-i létszáma 2 gpp-val 951 fő.

Ezred segélyhely a Zebrak-on.
Az ajtó előtt Lázár medikus áll.

Március 19.-ig lázas munkával az állásoknak műszaki megerősitése folyt. E napon nagy vihar kerekedett és erősen esett az eső is. A hideg időjárás tehát kissé megenyhült. Beállott az olvadás. Azonban a hóból készült födözékek is olvadásnak indultak, az árkok pedig megteltek vizzel, ami megint csak újabb szenvedéseket hozott embereinkre. Deszkánk nem volt és igy a vizben kellett járni.

A hdt prsg rendeletére, az ellenséges erőknek más harctérre való eltolását vagy elvonulását megakadályozandó, 13 h-tól kezdve úgy a gyalogsággal, mint a tüzérséggel az ellenséges állásokat tűz alá kellett vétetni. Ezt a mókát mi azonban már nagyon ismertük s a csapatok azt nem is igen akarták megvalósitani. Ddr. prnkunk a parancsot úgy oldotta meg, hogy a táb. őrsöket megerősittette és csak ezekkel tüzeltetett. Eredménye ennek is az lett, hogy ellenhatásként vonalainkra erős tüzérségi tüzet kaptunk, ami veszteségeket és az annyira szükséges nyugalom elvesztését hozta magával.

Március 20.-án az oroszok vonala megélénkült. Ezredünkre ellenséges előkészitő tüzérségi tűz zúdult, miközben az előtérben ellenséges gyalogság gyülekezését, majd 9 h-kor annak csoportonkinti előreküzdését észleltük. Táb. őrseink bevonattak. A kb. 3 zljra becsülhető orosz erők állásaink előtt mintegy 1000 lépésre megállottak. Foglyok vallomása sze int az oroszok éjjeli támadásra készülődtek.

Március 21.-én az éjjeli támadás a ho. egész arcvonalán tényleg bekövetkezett és az az egész napon át tovább folyt. Ezredünk már az éj folyamán két nagy támadást vert vissza, 7 h-kor pedig egy harmadikat. Tőlünk jobbra a 906-os magaslaton azonban veszélyes helyzet keletkezett. A Schmidbacher csoportot a sűrűn rohamozó oroszok a magaslatról leszoritották. A védők már csak a Zebrak-hoz vezető irány felerészén levő kúpon tudtak megállapodni. Ezredünk jobbszárnya igy is a levegőben lógott. Ho. prsgunk közbelépésére a tartalékok bevetésével megindult ellentámadás azonban 16 órára a helyzetet rendbehozta, az ellentámadó rész a 906-os magaslatot visszafoglalta. Az Ágoston csoportnál (20/II.) a kimerültségtől figyelmetlenné vált őröket az oroszok meglepték, leszúrták és az állásokba is betörtek. A 12. h. gy. e. és ennek mzljával megerősitett ellentámadással azonban 17 h 30 p-re, rövid, de heves tusa után a rend itt is helyreállt. Estére az egész vonal csorbitatlanul ismét a ho. kézben volt.

Ma bevonult a VIII. mzlj 3 századdal, 4 tiszt és 611 fő legénységgel, de csak 24.-én lettek beolvasztva. Dobák alezr. és Schlemmer fhgy megbetegedett. Az ezredparságot Tóth Kálmán szds, az I. zljat pedig Möszl Miklós szds vette át. Ezredünk puskalétszáma: 884, azonban ebből is 89 gyengélkedő. A legénység erkölcsi és fizikai állapota is igen gyenge, habár az utóbbi időben némi javulás volt észlelhető.

Az állatok igen el voltak csigázva. Abrak és takarmány jóval kisebb volt az előirottnál. Foglyok a magyar katonát dicsérték, de kiemelték, hogy igen gorombák. Tegnapi elfogatásuknál, mitsem törődve a rangviszonyokkal, elvették az orosz tisztek kardját és egyéb fölszerelését, azután a vállukra rakott hátibőröndjeiket és fegyvereiket is velük vitették. Mikor ők ez ellen tiltakoztak, hogy mint tisztek legénységi hátizsákot nem cipelnek, egyik baka rájuk förmedt: »Itt egy cigaretta szivd és eredj tovább.«

Március 22.-én Przemysl vára elesett. A kárpáti küzdelmek célja, Przemysl fölmentése, tehát nem sikerült. A várban elfogyott az élelem. A védőrség az éhhalál elől 19.-én még egy kitöréssel próbált megmenekülni, de a szándékot elárulták, a kitörés nem sikerült. Nem maradt más hátra, mint a megadás. A vár erődítményeinek, a San hidjainak gondos megsemmisitése után, a védőrség lövőszerét kilőtte, ágyúit és minden hadiértéket használhatatlanná tett és azután a Legfelsőbb Hadurunknak, Őfelségének a Királynak engedélye alapján a várparancsnok ma reggel, a romhalmazra kitűzette a harc beszüntetését jelző fehér zászlót. 120.000 emberünk került fogságba, ebből 60 % magyar volt.

Ma már kétségtelen, hogy okosabb lett volna Przemysl-t annak idején kiüriteni, mert Conrád haditervére, támadási irányára döntő hatást gyakorolt és a felmentési kisérletek rettenetes vérpazarlást idéztek elő. Przemysl elestét a csapatokkal 25.-én közölték. A hir mély levertséget okozott. Most már számolni kellett a Przemysl-nél felszabadult orosz erők beavatkozásával is, ami az eddig is föntálló túlerejüket tetemesen megnövelhette. Az ezután bekövetkezett hadműveletek a kárpáti arcvonalnak még megmaradt erejét felőrölték, különösen ott, ahol szláv nemzetiségű csapatok állottak. Ebbe az időbe esik a prágai 28. cseh ezred árulása. Ez az ezred kibontott zászlóval teljes egészében ment át az oroszokhoz. A csaták során majd minden nap hozott ily meglepetést. Conrád végre is újból német segitséget kért, mire Homonnán »Beszkid hadtest« néven, Marwitz vezérlete alatt 3 német ho. gyülekezett, de mire ez az erősités beérkezett, addigra a csata válsága a tetőfokra hágott.

A mi arcvonalunkon a 21 napig tartott mozgalmas időszakot — március 27.-ig — aránylag nyugodt időszak követte. Az oroszok ezalatt az idő alatt támadásaikat leginkább a szomszédok vonalai ellen intézték, mert a sikerre ott nagyobb kilátásaik voltak. Nálunk ezalatt a kötelékek rendezése, menetalakulatok beolvasztása és ebből kifolyólag a védőszakaszok határainak helyesbitése folyt, amelynek során a 31. ezr. a 906-os magaslatra kiterjeszkedett. A csapatok igy a teljes pihenéshez soha nem juthattak, mert ez bizony folytonos mozgással járt.

Az ezr. prsg 24.-én terjesztette elő arany v. é-mel való kitüntetésre Imely szkv-őt s Haladi János tzdst. Csak az előbbi kapta azt meg.

25.-én a menetalakulatok besorolása után ezredünk puskalétszáma két gépp-val 1489 főre emelkedett. Ezredparnok újból Dobák Géza alezr. Zljprnkok: Möszl Miklós, Tóth Kálmán szdsok és Kozmowszky őrgy. A zljak 3—3 szdból állottak. A ho. eü. intézettől ezredünkhöz a mai napon bevonult az Urzejowice-i harcokban megismert dr. Benárd Ágost t. e. orvos. Az ezred orvos főnöki teendőket vette át.

Tőlünk ÉNy-ra, Mezőlaborc környékén, a 3. hdsnél lejátszódott kedvezőtlen események következtében és a Schmidt hdt bizonytalan helyzetére való tekintettel is, ho-unk március 25.-én egy második védelmi vonal kiépitésére és az oda való visszavonulás szabályozására intézkedett. Az intézkedés előrelátó gondoskodás volt, azonban annak csak azonnali kivitele járt volna haszonnal, a várakozás miatt — ami nem a ho-on múlott — a bekövetkezett események a keresztülvitel módját megváltoztatták.

Március 28.-án kora reggel a ho-hoz beérkeztek a szegedi h. kerület VIII. mzljai, amelyek a 2. 5. 7. és 8. ezredekhez tartoztak s mert ezredeik Przemysl-ben fogságba kerültek, hozzánk osztották be őket pótlásul. Mi a szerbeket kaptuk. A kiutalt részek beolvasztásával puskalétszámunk ma 2027 főre emelkedett. Ezek után az idegen csapatbeli alakulatok ho-unból kiváltak és igy ho-unk rövid ideig ismét a hadrend szerinti beosztásban állt a védőállásban. A III. zljunk prsgát ekkor Lovassy Ákos szds vette át. Szzdaink száma teljes volt. Az időjárás: borult, 3 fok meleg mellett sűrű eső esett. Az állások megteltek vizzel. A talaj, az utak süppedős mély sártengerré változtak.

Délfelé az oroszok arcvonala élénken mozgolódni kezdett. Járőreikkel ellepték az egész előterepet. 14 h-kor a Mików völgyből, Czatoryja felől heves támadások indultak ezredünk arcvonala ellen, amelyek során elkeseredett szuronyharcra is sor került. Ezredünk 3 nagy támadást vert vissza, véres veszteségeket okozva az oroszoknak, mire az oroszok eredménytelen kisérleteiket abbahagyták. Állásainkat szilárdan megtartottuk. A ho. többi vonalán aránylagos nyugalom volt, azonban a 906-os magaslat úgy nappal, mint az éj folyamán állandó ellenséges tüz alatt állott.

Rendkivül veszélyes fordulat történt a Rabe-Zebrak vonalon, a 603-as magaslaton elhelyezkedett Heisegg csoportnál, amely már a Schmidt hdt körletébe tartozott. 18 h-kor az orosz támadás ezt a csoportot állásaiból kiverte, részben foglyul ejtette, részben szétugrasztotta. Ho-unk jobb szárnya és a 13. ho-nak Za Balanda-n álló bal szárnya között ekkor egy 3 km-es ür támadt, amelyen keresztül az oroszok ho-unk hátába szabadon elővonulhattak.

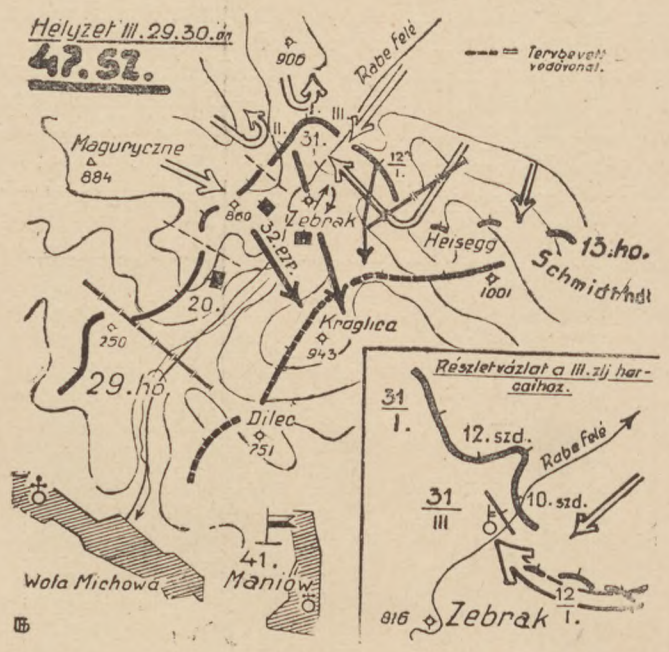

Az események hatása alatt a XIX. hdtpsg a ho-unk jobb szárnyának a 906-os magaslatról valo lekanyaritását rendelte el, még pedig akként, hogy az állás a magaslat és Zebrak közt fekvő uton levő kúpra és ennek meghosszabbitásaként a Zebrak-Rabe-i úttól keletre, az 1001-es magaslat felől jövő mélyvonalig terjedjen. Az uj állás megszállására egész ezredünk és a 12. e.-nek egy zlj-a bocsájtatott Foglár tbk. rendelkezésére. Az utóbbi zlj-nak felét a jobb szárnya mögött csoporttartalékul visszatartania, az egész védőállást pedig műszakilag is megerősiteni kellett. Ezredünknek ezt az új és rendkivül veszélyes helyzetét a 47. sz. vázlat ábrázolja.

Március 29. Az éjszaka csendben telt el. Ezredünk az éj folyamán az uj védőállásba vonult. Elrendelt helyzetét 6-h-ra elfoglalta és nyomban hozzálátott az állás kiépitéséhez. Az ellenség a 906-os magaslatot megszállta és vonalunkat erős tűz alatt tartotta. Megfigyelhettük, hogy a 906-ra Rabe felől erősbitések érkeztek, balra pedig nagy erők gyülekeztek a 860-as magaslat felé. 16 h-kor főerejével a 906-os magaslatról egy igen erős központias orosz támadás indult meg ismét ezredünk vonala ellen, ami az arcvonalunk előtt 100 lépésre vérbe fulva összeroppant. Az oroszok kiindulási helyzetükbe visszaözönlöttek. Járőreink követték őket. Foglyok vallomása szerint az oroszok ujból éjjeli támadásra készülődtek.

Igy is történt.

20 h 30 p-kor — már teljes sötétségben — II. zljunk jobb szárnya és az I. zlj vonala ellen a 906-ról ujabb nagyarányú támadás indult, amelyet 20 percnyi heves harccal visszavetettünk, mire 21 h 20 p-kor ismét egy ujabb támadás következett. Ez is az előbbi sorsára jutott. Az ellenség állásaink előtt 230 lépésre magát beásta, azután csend állott be. Csend a vihar előtt... Ho-unk többi vonala előtt a nap aránylag ismét nyugalomba telt el.

28 és 29.-én az orosz támadások viharos dühe

— ho-unk vonalán — csak ezredünkkel szemben tombolt. Ezredünk csodálatra méltó biztonsággal védte állásait. Minden támadást az oroszok véres veszteségei között utasitotta vissza. E harcokban különösen kitünt Wanek Géza t. hdgy és Noszek József t. őrmester.

A 47. sz. vázlat feltünteti ezredünk helyzetét és az orosz támadások irányait. Erre a vázlatra való rápillantás rögtön megmutatja a támadások rendkivüli veszélyességét, az elért eredmény nagyságát és azt, hogy ho-unk helyzete is válságosra fordult. Ha a Schmidt hdt-nél, annak csak egy pontján is, sikerül az oroszoknak a vonalat áttörni, vagy azt további visszavonulásra kényszeriteni, úgy ho-unk helyzete katasztrófálissá válhatott. A 2. vonalba való visszavonulás magától értetődően ho-unkat kivonhatta volna veszélyes helyzetéből. 21 h-kor ho. prnkunk minden oldalról megvilágitva, a legalaposabban megokolva, a hdtprsg előtt kifejtette a helyzet fölötti aggodalmát és a ho-nak a 2. vonalba való visszavonására kért engedélyt. Mindhiába. Az a merev rendszer, ami a felsőbb vezetésben a végsőkig való kitartás elvében nyilvánult meg, elködösitette a józan itélőképességet. Erről történetünk folyamán már sok szó esett. A védekezésben rugalmasságról ekkor még szó sem eshetett.

Március 30.-a ismét egy végzetteljes, szomoru nap ezredünk történetében. Ho-unk helyzete a válságig fokozódott. A bekövetkezett katasztrófára az események már napok óta előre vetették árnyékukat.

Borus, zimankós, ködlepte éjszaka volt. A sürü, átláthatatlan köd a délelőtt folyamán is kitartott s a látási viszonyokat erősen korlátozta. Az orosz tüzérség már éjfél óta tüz alatt tartotta a 860-os magaslatot. Az éj és köd leple alatt gyalogsága 2 h-kor már 150 lépésre megközelitette az állásainkat. Fülelő őreink ezt észrevéve a tüzet megnyitották. A 32-es és a 20-as állások előtt is általános tüzharc kezdődött. Ez 5 h-ra mindjobban fokozódott. Ekkor az oroszok támadásra indultak. 6 h-kor mind nagyobb arányokban kibontakozó tömegeikkel betörtek a 32-esek állásába. A védők visszaözönlöttek. Ekkor sebesült meg a 32-esek ezredparnoka és sebesülten is parancsokat osztogatva orosz fogságba került, aminek leirása azért tartozik történetünk keretébe, mert amikor Reichard alezr. megsebesült dr. Benárd Ágost e. o.-t a Zebrak-ról a sebesült alezr-hez rendelték. Ezredorvosfőnökünk éppen akkor érkezett a 32-es ezr. prsg harcálláspontjához, amikor az orosz túlerő a 32-es román nemzetiségü embereinket foglyul ejtették. Benárd e. o. Reichard alezr. födözékének közelében még látta, hogy az oroszok a vörös kereszttel ellátott karszalagjára mutató dr. Brezsni 32-es ezr. orvosfőnököt közvetlen közelből lelőtték. Jó maga is csak úgy tudott veszélyes helyzetéből megszabadulni, hogy egy reá célzó oroszt a lövésben megelőzte és azután az áttörés hirével a Zebrákra visszarohant, majd ott a bekövetkezendő visszavonuláshoz készülődött.

A ho. tartalékkal meginditott ellentámadás ugyan a 860-as magaslat visszafoglalására vezetett, de a 20-asok felé eső arcvonalrészben még oroszok álltak. Ezt a részt is visszafoglalandó a 20-asok mögött ho. tartalékból álló 20/III. zlj indult ellentámadásra. A zlj. azonban, ezrede jobb szárnyáról indulva, igen erős tüzbe került, igy attól csak 100 lépésre tudott előrejutni. Eközben az oroszok támadása általánossá vált.

Mialatt a ho. balszárnyán ezek az események lejátszódtak, ezredünknél — a ho. jobbszárnyán — a helyzet ugyancsak válságosra fordult. Az események megértéséhez szolgál a 47. számú vázlat. Ezredünk védőállása a ho. arcvonalának délkeletre forduló törési pontján elszigetelten előreugró éket képezve, a lehető legkedvezőtlenebb volt. Három oldal felé védekezett és három oldalról vérzett az ellenséges tüzérség keresztttüzében. Jobbszárnyon volt a III. zljunk, hozzá jobbról csatlakozott a 12/I. zlj, majd a szomszéd ho-hoz tartozó Heisegg csoportnak megrendült állapotban levő laza védővonala következett. A III. zlj-tól balra, a 906-os magaslatot és a Zebrak-ot összekötő vonalon, a legmagasabb kúpon a középpel állott az I. zljunk Mószl szds vezetése alatt, tőle balra Tóth Kálmán szds vezetése alatt, már nyugati arcvonallal a II. zlj-unk. Hideg volt és óriási sötétség. Az ezred egész éjjel mozdulatlanul állt és figyelt. Mindenki teljes odaadással türte a hideget. A parancs a már megszokott sablon szerint úgy szólt, hogy az utolsó lehelletig kitartani. Az ellenség 4 óra óta hevesen, de eredménytelenül támadott. Ugy az ezredünk, mint a jobb szomszéd 12-esek ellen óriási tömegekben rohamot rohamra intézett. Zebrak-on ho. tartalékban álló 12/½ I. zlj 6 h-kor parancsot kapott, hogy a Rabe-re vezető út mentén előrenyomulva, a 31 és a 12-es zlj közötti hézagot töltse ki. A helyzet csak a Haber szdnál volt bizonytalan. E szdnál, mert prnkuk a zlj prsgtól a századához visszamenni nem tudott, Wanek Géza hdp. vette át a prsgot. Az ismételt rohamokra a szd inogni kezdett. Az erősitésre bevetett részek szerb legénysége visszafordult, de Wanek Géza és Gerl hdp-ok pisztollyal a kezükben kényszeritették őket a vonalba való visszatérésre. Az állás ezután itt is megszilárdult és ezredünk az egész vonalon nyugodtan tartotta állását.

A nagy ködfelhőben úszó sürü erdőben előre irányitott fél zlj ho. tartalék a ködben mit sem látva, a nagy hóban pedig néhol nyakig süppedve, az egy km-t kitevő útnak még csak a felére sem jutott, amikor 15—20 lépésre nagy orosz tömegekre bukkant. Az oroszok feltartott kezekkel megadást szinleltek, mire a 12/7. szd prnka, aki előző nap érkezett a menettel, az előzetes kioktatása ellenére, tüzet szüntetett. Az oroszok erre észbekapva a szdt hirtelen bekeritették és teljes egészében elfogták. Ez az orosz csapatrész már ezredünk jobbszárnyának hátában volt. Steiner Frigyes zlsunk a hadmüveleti iratok közt fekvő jelentésében azt irta, hogy a 31/10. szd. kiterjedése 1000 lépés volt és mert csak 100 puskával rendelkezett, minden honvédre 10 lépéses védővonal esett. Jelentette továbbá, hogy helyzete katasztrófálissá válhatik, mert a 12-esekkel összeköttetés nincs. Azokat járőrökkel állandóan keresteti, de nem lehet őket megtalálni. Mikor értesült, hogy a ½12-es zlj a ho. tart.-ból segitségére jön, annak elibe menve hirtelen oroszokra bukkant. Még látta, hogy a félzj ekkor kezdett egy sorba nyitódni, de ez már elkésett.

Az oroszok ezután a Rabe-i völgyben a ho. jobbszárnya és Heisegg csoport közötti ürbe beékelődtek, majd a közös 23. ezrednél a vonalat áttörték és ezredünk oldala és hátába nyomultak előre. A jobb szárnyon levő III. zlj-unkat hátulról átkarolták és a

visszavonulási utját elvágták. A már egyébként is erősen megritkult zlj. nagy része a kilátástalan küzdelemben fogságba jutott. Az éberségben teljesen kimerült ezredünk ellentálló ereje ezzel megtört, de helyzetének tarthatatlansága is a visszavonulásra kényszeritette. A csapatok csak úgy tudtak a bekerités veszélye elől menekülni és hátrajutni, hogy a szárnyon levő II. majd pedig az I. zljunk szdai állásaikat csak a legutolsó pillanatban és lépcsőzetes visszavonulás rendjét szigoruan betartva vonultak vissza, amivel a ho. többi csapatainak, különösen a 32. ezrednek bekerítését és elfogatását megakadályozták.

Ezredünk ebben a harcban 60%-os veszteséget szenvedett. Tóth Kálmán és Möszl Miklós szdosok vezetésének és zljaik hősi magatartásának köszönhető, hogy ezredünk ebből a rettenetes helyzetből kimenekült.

Az az ellentámadás sem sikerült, amelyet a 20/III. zlj az Ágoston szakasztól É-ra intézett. A 860-os magaslatot az orosz ujult erővel támadta és onnan a védőket leszoritotta. Tartalék már sehol sem állott rendelkezésre, igy Schamschula tbk. — 9 h 50 p-kor — a 32-eseket Kraglica felé visszairányitotta. Közbevetőleg itt meg kell jegyezni, hogy a 20. ezred történetirója ezrede történetében azt irja, hogy a 20/III. zlj ellentámadását az ezredünknél lefolyt események megbénitották.

A ho. ellenkező szárnyán lefolyt eseményeket hogyan láthatta volna a 20/III. zlj., amikor azok tőlük — légvonalban 1800 méterre — sűrű erdőben, nagy ködben és sötétségben játszódtak le. Ez oly rébusz, amelynek megfejtésére nem vállalkozunk.

Ezredünk Kraglica keleti lejtőjén gyülekezett, de csak késő este és utoljára érkezett oda. A ho-unk roncsa az előkészitett 2. vonalban tömörült és helyezkedett el. I. zljunk Kraglica-n a védő vonalba, II. zljunk — mint ho. tartalék — a Maniów völgybe került.

Schay gytbk a mai nap eseményeinek leirását a következőkkel zárja: »Ezzel befejeződött a mai szomoru nap. Most mögötte állottunk annak a vonalnak, amelyet tegnap a visszavonulásra javaslatba hoztam és a ho. fele odaveszett! Miért«?

Soha jogosabb kérdés el nem hangzott. A támadásban orosz részről az egész 15. ho., továbbá a 137. 138. és 229. ezred vett részt összesen 20 zljban, kb. 16.000 emberrel, 6—10 egymás mögötti sorban, amely erők jelenlétét a hdt és hds. prsg is tudta, a való helyzetet pedig ho. prnkunk jelentéseiben föltárta.

Március 31. Mai létszámunk két zlj-ba osztott 720 puska. Az állás berendezésén dolgoztunk és a kötelékeket rendeztük. Az éjszaka és a nap csendben telt. Támadás csak a szomszéd szakaszok ellen irányult, mire a fél II. zlj-unkat a ho. prsg a 12. ezredhez közelebb tolta. Helyzet a 48. sz. vázlaton látható. Március 15-től 31-ig ezredünk vesztesége 43 halott, 549 beteg, 206 sebesült és 1446 eltünt. Hogy az eltüntekből mennyi a halott, a sebesült és mennyi feküdt felkutatlanul a hótakaró alatt és végül mennyi került sebesületlenül fogságba, azt megállapitani nem lehetett.

Április 1.-e ismét egy meglepetésekkel teljes, drámai lüktetésü nap. A Kraglica 943 a ho. védelmi állásának kiugró pontja volt. Legközelebb feküdt az orosz állásokhoz és helyzeténél fogva szinte kihivta az oroszok átkaroló támadását. Ezt védte, helyesebben itt volt elhelyezve a 92-es cseh ezred egy zlj-a Kammler alezr. prsga alatt. Jobbról csatlakozott hozzá a

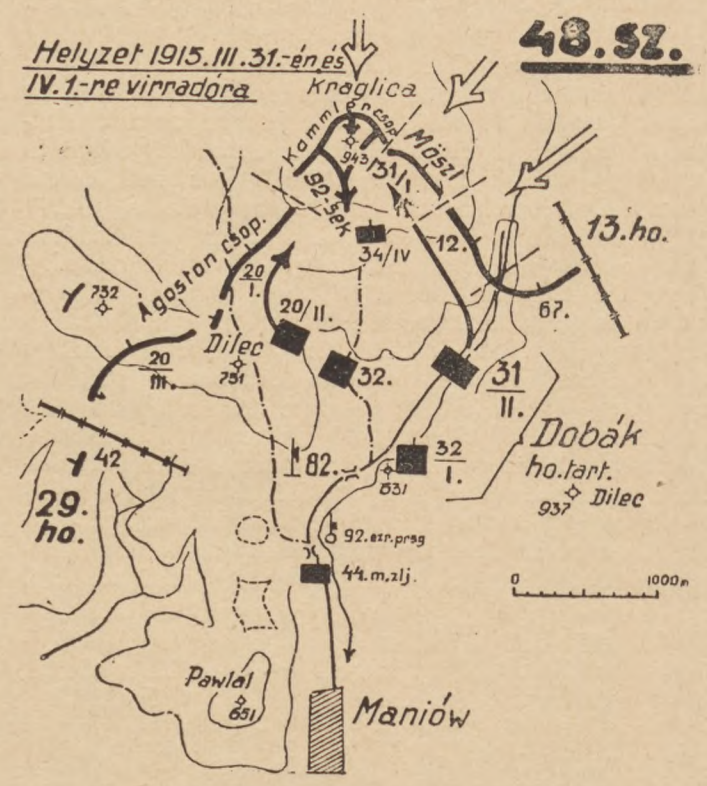

mi I. zlj-unk, balról pedig a 20-asok. Éjfélkor gyér ellenséges rajvonal 1000 lépésre megközelitette a Kraglica-t. 2 h-kor az oroszok már 300 lépésre voltak. Lassu tüz kezdődött. 5 h-kor azonban igen erős csapatok közeledtek és az oroszok ereje állandóan gyarapodott, tüzük élénkült. 6 h-kor támadásra indultak. Ez a támadás ezredünk tüzében összeomlott. Ezuttal a 12-esek géppuskáikkal arcvonalunk elé tüzelve bennünket hathatósan támogadtak. Sajnos mindez hiu erőlködés volt. A 92-esek zlj prnkuknak későbbi jelentése szerint — állásaikat lövés nélkül oly gyorsasággal hagyták el, hogy a mögöttük álló tartalékoknak nem jutott idő a beavatkozásra. ½8-kor a kúp már az oroszok kezében volt. Ezredünk helyzete most ujból válságosra fordult. Az átkarolás veszélye fenyegette. Möszl szds. kénytelen volt a balszárnyát igen rossz helyzetben lekanyaritani és bár az oroszok arcban is támadtak és a helyzet fölöttébb válságos volt, a zlj igy is kitartott. Minden támadást visszavert.

A 20-as ellentámadás — balról — eleinte némi tért nyert, foglyokat is ejtett. Az arc támadó csoport — 34/IV. — a visszaözönlő csehek láttára megállt. Prnkuk irásban, majd személyesen érdeklődött, hogy valóban végrehajtsa-e az ellentámadást. A parancs szóban is, meg irásban is megerősitést nyert. E tétlenség közben az orosz támadás mindjobban kiszélesedett és most már a 20/II. zlj is oldalában és hátában veszélyeztetve volt.

Möszl zlj elleni támadás is mind hevesebbé vált. Az ellentámadó II. zlj-unk ellenséget találván maga előtt elég gyorsan előrejutni képtelen volt, a Kraglica-n levő igen erős ellenség elleni rohama megakadt.

A veszteségeink mindinkább érzékenyebbek lettek, mire ho. prnkunk a Dilec 937 — Dilec 751 vonalba való visszavonulást elrendelte. Ezredünk a részére kiutalt állást 16 h 30 p-re elfoglalta. Létszámunkhoz nem mért, túlnagy vonalat csak igen ritkán tudtuk megszállani.

Hadseregünk egész vonalán ekkor már a válság a tetőfokra hágott. Az orosz lankadatlan és egyre erősbödő támadásai a hds. egész arcvonalát megingatták. Böhm Ermolli a teljes és helyrehozhatatlan összeomlás elháritása céljából csapatainak a Kárpátok gerincvonala mögé való visszavételét határozta el, hogy magyar területen ujabb ellentállást fejtsen ki és a »Beszkid hdt« megjelenésével elérni vélt kedvező hatást ott megvárja. Ezért ho-unk a ma elfoglalt vonalat is elhagyta.

Április 2.-án éjfél után egy órakor az egész ho. megkezdte visszavonulását, a Kárpátok gerinc vonulatán, annak déli lejtőjére. Az ellenségtől való elválás észrevétlenül történt és igy a ho. háboritatlanul elérhette és megszállhatta a kijelölt uj védőállást. Ezredünk Matragora-tól nyugatra fekvő 900-as magaslaton foglalt állást. (Lásd 42. sz. vázlaton.) A magaslat előtt az I., tőle jobbra a II. zljjal. Mai puskalétszáma két géppuskával 650. Az ezred már csak 4 szdból állt.

Április 3. A ho. visszavonulása folytatódott. Átléptük a magyar határt. 3 h-kor indulva ezredünk Balnica déli részén haladt és előbb mint ho. tartalék vett felállitását Balnica-Telepócz-i út és országhatár kereszteződésénél, majd ujabb intézkedésre Telepócztól északra fekvő Kicera 724 magaslati vonalon állásába került.

Április 4. Husvét vasárnapja. Kisebb tüzérségi és járőr harcoktól eltekintve a nap csendben telt el. Érdekes, hogy ho-unk hadrendi beosztásbeli csapataiból a védővonalában ma este csak a 32-esek egy százada és ezredünk két zlj-a állott, a többi csapat mind idegen osztag volt (67. 34. 92. és 71. e-től).

Az előző harcokban tanusitott rendkivül vitéz és eredményes magatartásukért Rácz Dániel t. hdpj-t ma az ezr. prsg arany v. é.-mel való kitüntetésre hozta javaslatba, Knitzky Lajos t. hdpj-t pedig I. o. e. v. é-re és azonkivül soronkivül zlssá is előléptette.

VÉDELMI HARCOK TELEPÓCZ VONALÁBAN A KÁRPÁTOK DÉLI LEJTŐJÉN
április 5—22.-e között.

Április 5—7. A sok sebesülést okozó járőr harcokat 5.-én beszüntették. 6.-án 20 h-kor előre tolt járőreink ellen orosz támadás indult, de amint tüzérségünk tüzét megnyitotta, ismét minden elcsendesedett. 7.-én 10, majd 19 órakor erős ellenséges támadások kezdődtek, majd ezek visszautasitása után ezredünk egész vonalára erős tüzet kaptunk. A sok menetléstől és éhségtől az oroszok is kimerültek. E három nap alatt, a fenti eseményektől eltekintve, ezredünknél meglehetős nyugalom és csönd volt. Legénységünk némi pihenéshez is jutott. Ezalatt tisztálkodott, fegyverét és ruházatát rendbehozta. Az idő zordsága is enyhült. A nagyon gyéren megszállt állást álló lövészek számára mélyitették és berendezték.

Ezredünk harcoló létszáma négy századba összevont 604 puska volt, a következő parancsnoklási viszonyokkal: I. zlj Möszl Miklós szds alatt a 3. és 4. szdból állott. Szd prnkok Schön Béla és Haber Jenő fhgyok voltak. A II. zlj Tóth Kálmán szds vezetése alatt az 5. és 6. szdból állt. Prnkuk: Erdős Jenő fhdgy és Märtz Mátyás hdgy volt. A 20-asok 6, a 12-esek 4, a 32-esek 2 szdot alakitottak.

Ho-unk 7.-i helyzetét a 49. sz. vázlat ábrázolja. A 31-esek a Schamschula csoport balszárnyán a Kicera-n állottak. Balra csatlakozott hozzá Colerus ezr. csoportja, amely a 67/½ III., a 34/IV. zljjal, valamint a 12-es honvédekkel összesen 9 szdból állott, jobbról pedig a 32/½ I. és 33/½ II. zlj. Csoporttartalék a 20/II. zlj volt. Az állásban minden másfél lépésre esett egy puska.

Április 8. A csapatok buzditására, hangulatuk emelésére a hdsprsg az oroszok helyzetéről általánosan kihirdetendő következő értesitést adta: »Tegnap és ma beérkezett jelentések szerint az oroszok támadó ereje észrevehetően fogy. Fegyvereink által okozott veszteségük emberben és anyagban rendkivüli. Egész ezredek vannak teljesen felmorzsolva, amit 8—10 soros mélységben végrehajtott rohamtámadásaik után nem is lehet csodálni. A veszteségek folytán az orosz csapatok harcállománya — amit egy héttel ezelőtt még igen magasra lehetett becsülni — alacsonyra szállt. Az oroszok élelmezéséről már nem is lehetett beszélni. A 14. ho. emberei 5 napja meleg ételt nem kaptak, a 81. tart. ho. tömegesen megadná magát, mert élelmet egyáltalán nem kapnak. A 3. ho-nál a legénység 5.-én már annyira kifáradt és kimerült, hogy az országút sarába feküdt és ott elaludt. Az emberek már csak a nagajkával hajthatók előre... egyes hdt-ek lőszerkészlete végsőkig megfogyott. Ezzel szemben 9.-től kezdve hozzánk tetemes erősitések fognak érkezni... stb. stb.« Jó. jó. Ezt a hangot már ismertük. Egyelőre azonban az oroszok a — 29. ho. által csak hevenyészve előkészitett és megszállt — 748-as magaslaton az állásokba betörtek és onnan támadásukat folytatva a mi ho-unk balszárnyát oldalba és hátba kapták.

Kicursky grun — Kicera nyeregből a csapatokat lesöpörték. Az ellentámadó 12-esek áldozatul estek. Az orosz áradatból csak 150 emberük tudott megmenekülni. Ugyanilyen sorsra jutott a hozzánk balról csatlakozó 34/IV. zlj is, amelynek csak töredékei tudtak — a túlerővel intézett átkarolásból — visszavonulni. 14 órakor — a fentiekről beérkezett első jelentésekre — az előretolt 20/1. szd ugyan a balszárnyat meghosszabbitotta, de mert ez is igen erős oldal és háttüzbe került, nagy veszteségeket szenvedett, igy kitartania lehetetlen lévén, ugyancsak visszavonult. Miután az ellentámadások sem érvényesültek, ezredünk helyzete megint teljesen tarthatatlanná vált. Az oroszok támadása az arcvonalban hevesen fokozódott, ugyanakkor már az orosz csapatok az oldalunkba, sőt egyes részeik már a hátunkban is álltak. Ddprsgunk megállapitása szerint »az ezred visszavonulási utjának elvágása ujból aggasztóan jelentkezett.« Parancsra a csoportonkinti visszavonulást megkezdtük és a ho. prsg által megjelölt vonalba — Telepócz felső harmadában, a község mindkét oldalán kiterjeszkedve — 19 h 30 p-kor be is érkeztünk. Mig a balszárnyon a leirt heves és végzetes küzdelem dúlt, addig a ho. jobb szárnya háboritatlan nyugalomba maradt. Helyét nem is változtatta. Igy a ho. védővonala jobbról számitva a 788-as magaslati pontig a helyén maradt, mig innen kezdve Telepóc templomának irányában a 487-es magaslaton keresztül nyugati irányban húzódott. Ezredünk Telepóc közepétől jobbra és balra, az I. zljjal a templomtól nyugatra, a II. zljjal pedig ettől keletre állott.

Április 9. és 10.-én borus és esős időben, súlyos és veszteségteljes küzdelemben, az elvesztett állások visszaszerzéséért harcoltunk. A nagy hévvel és lendülettel megindult támadásunk 9.-én 15 órakor kezdődött. Az erkölcsi erők milyen halmazával kellett birni ezredünknek, hogy ennyi szenvedés, saját hibáján kivül álló okok eredményezte csapások és veszteségek ellenére is volt még hite, harckészsége és lendülete. 18 órára az ellenséget már 300 lépésre megközelitette. Az előretolt osztagok elüzése után, tartalékait bevetve rohamra ment és az ellenséges állásba betört. Itt heves kézitusa keletkezett, de a beérkezett orosz erősbitések beavatkozása folytán, nagy veszteségekkel kénytelenek voltunk engedni, de csak annyira, hogy éjfél tájban a támadást megismételhettük.

Az orosz erők a magaslaton azonban nagyon felszaporodtak. Óriási géppuska, puska és kézigránát tűz zúdult támadó vonalainkra, s igy a támadás nem sikerülhetett. Ez azonban már előre látható volt. 10.-én 3 órakor, a roham után, Dobák alezr. jelentette, hogy igen megfogyva Telepócz északi szegélyétől 1500 lépésre a Kicera-ról lehúzódó taligautas háton áll. Rövidebben: az ezred az ellenséges állástól 30—100 lépés távolságban volt. Az éj folyamán beérkezett a 11. ezr. két szd-a azzal a paranccsal, hogy ezzel megerősítve ezredünk támadását megújitsa. Ez azonban már nem sokat lendített a helyzeten. Nagyon megfogytak ezredünk sorai. Felfejlődött ugyan, de a támadás lassan haladt. Időközben az 5 h 30 p. óta heves támadásoknak kitett Tirscher csoport — ezredünktől jobbra — kénytelen volt engedni. Tegnapi állásaiba visszament. Balról pedig a Colerus csoport is visszavonult. A 31-esek megint elől, egyedül és elszigetelten álltak. Parancsot kaptunk a visszavonulásra. Ugy terveztek, hogy majd csak szürkületkor megyünk hátra, de mert a Colerus csoport visszavonulásával az oldalunk ujból fedetlen maradt és a teljes pusztulásnak voltunk kitéve, Dobák alezr. is visszavonulni kényszerült. A nyilt terepen, erős gyalogsági és tüzérségi tűzben történt visszavonulás hatalmas veszteségekkel járt. Az I. zlj létszáma már csak 124 fő, a II.-é 130 volt. Ezredünk puskalétszáma: 254!

A ho. hadműveleti iratai között fekvő akkori harcjelentésében ismételten kiemelte ezredünk szép támadását, annak feltartóztathatatlan lendületét.

Az ellenség óvatosan nyomult előre elhagyott állásainkig, de főerejével a magaslatokon maradt. A két napi harc a szándékolt célt elérni nem tudta, az oroszok erejét azonban annyira megtörte, hogy ebben a szakaszban már nagyobb tevékenységet többé kifejteni nem birtak.

Ho-unknak e két napi összetétele egészen fantasztikus. A szervezetszerű négy honvéd ezreden kivül, amelybe a szegedi kerületből származó négy mzlj volt besorolva, képviselve volt a közös hds. részéről a 11. 28. 29. 32. 33. 34. 41. 42, 48 49. 67. 71. 74. 86. 92. 99. ezred és a 28. vadászzlj. Tehát 26 különféle ezred osztagai harcoltak együtt, benne magyar, német, tót, szerb, ruthén, oláh és cseh nemzetiségű katonák.

Április 11. Az 51. ho. fölváltotta ho-unk balszárnyát. Megkezdődött a fent leirt helyzet fölszámolása. Az arcvonal megrövidült. Egyes csapatok a vonalból kivonhatók voltak. Ezredünk mint ho. tartalék előbb Vendégibe, majd a zsuffolódást és az ellenség esetleges figyelmének fölhivását elkerülendő, Csukaházára kerül.

13-án hajnal hasadtával érkeztünk Vendégibe. 14.-én 10 h-kor Csukaházára. Itt már várta az ezredet Pokomándy szds a IX. mzlj 10 tiszt és 623 fő legénységével. Következő nap bevonult a 7/IX. mzlj is. Ennek beolvasztása után 15.-én ezredünk létszáma igy alakult: Ezr. törzs 86/72, I. zlj. 558/534, II. zlj 559/536. Veszteségeink április 1—15 között: 23 halott, 3/15 sebesült, 11/132 beteg és 128 eltünt. (Számlálóban a tisztek száma.)

Április 15.-én a mzljak besorozása folyt. Közben a ho. prsg már sürgette annak befejezését és a menetkészültség mielőbbi elérését, mert az oroszok 4 órakor a ho. jobb szárnyát a Skura vrch-en váratlanul megrohanták. Ez oly meglepetésszerűen történt, hogy a prnk (Halper alezr.) az orosz támadással egyidejűleg vonalának áttörését is jelentette. 4 h 15 p-kor az oroszok már a vonal felsodritásához fogtak. Hat közös ezred részei voltak ebben a vonalban. Az oroszok elfoglalták a 803 és 788-as magaslatokat. Pedig ez a magaslati vonal rendkivül fontos volt. Az állás kulcsát képezte. Az ellentámadások sorozata megindult és 4 napig tartott amig az elveszett vonalrész ujból a kezünkbe került.

Ezredünktől egy szd 11 h-kor azt a parancsot kapta, hogy mint közvetlen tüzérfedezet azonnal vonuljon a 607-es magaslatra, egy szakasz pedig, hasonló céllal, a 440-es pontra rendeltetett. Továbbá parancsot kaptunk, hogy m. zljak besorolása és a zljak megalakitása minél előbb megtörténjék, hogy 13 órakor az ezred a 440-es magaslati pontra indulhasson, ahol egyelőre ho. tartalék lesz.

Az ellentámadó csoportok az egész vonalon lassan

tért nyertek. Az előnyomulás élénkitésére a ho. 15 h 40 p-kor I. zljunkat a Halper csoport rendelkezésére bocsájtotta. Igy Möszl szds parancsot kapott, hogy a Skura vrch elleni támadó csoport rendelkezésére az 592-es magaslatra nyomuljon, mig a II. zljunk a 814-es pontra irányittatott, hogy onnan Bauer csoportját megerősitve, azzal együtt, oldalozó támadást inditson a Skura vrch-re.

15 h 40 p-kor a Halper csoport, már a Möszl zljjal megerősödve a Skura vrch gerincvonalát 300 lépésre megközelitette, 19 h-kor pedig a Möszl zlj az orosz állásba már be is tört. Az előnyomulás félszdonkint történt. Jäger hdgy félszda abban a tudatban nyomult előre, hogy előtte saját csapat van. Mit sem sejtve egyszerre csak rábukkantak az ellenséges orosz lövészárkokra. Ivanovics zls és Wanek hdpd vezetése alatti szakaszok — észbekapva — az orosz vonalat azonnal megrohanták. Rövid kézitusa után 300 foglyot ejtettek és nagymennyiségű hadianyagot zsákmányoltak. E fegyvertény után a Skura vrch már kezeink között maradt és azt biztosan tartottuk. A tőle jobbra és balra lévő nyerget, a 803-as és 788-as magaslatot ugyan még nem sikerült visszafoglalni, de a támadás folytatását — a nagy kimerültségre való tekintettel — a mai napra ho-prsgunk beszüntette. A csapatok az éppen elért helyen éjjeleztek.

Április 16. Éjjel az egész arcvonalon tűzharc folyt. Az ellentámadás 6 h-kor folytatódott. Möszl zlja a 803-as magaslat felé támadt. Azt azonban elfoglalni nem tudta. Tóth zlj a 814-en az előtörő orosz erőkkel nehéz harcban állt, de minden orosz támadást visszavert. Az egész arcvonalon a harc álló jelleget öltött. A közben beérkezett erősbitések csoportositása folyt. A tegnapi és mai előnyomulásunk a 42. sz. vázlaton követhető.

Április 17.-én Schamschula tbk a ho.-prsgnak jelentette, hogy 5 és 6 óra között egy ellenséges támadás indult a 33-asok bal szárnya ellen, amely 50 lépésig előre jutott, de ott egy 31-es félszd és a 33-asok erős tüzében megtört. Sok halott visszahagyása mellett az orosz visszavonult. A félszd az I. zlj osztaga volt. Közelebbről megállapitani nem tudtuk, de azt önérzetesen mondhatjuk, hogy ahol 31-esek állottak, ott nyugodt volt a helyzet.

A támadás megerősítésére ho-unk Mader ezr. parsága alatt egy osztrák ddr-t kapott. A mai nap a holnap reggel meginditandó támadáshoz való készülődéssel, csoportositással, helyzet fölvételével telt el.

Április 18.-án a 3 h-kor megindult támadás szivós, elkeseredett és egész nap tartó harcok sorozata után, teljes eredménnyel végződött. Ho-unk régi állásai a határvonalon visszafoglaltattak. Egyedül csak a 788-as magaslat maradt orosz kézen, de a többi állásrész tartását ez már nem befolyásolta. Ebben a küzdelemben II. zljunk Tóth Kálmán szds vezetése alatt a 803-as nyergen támadt és azt hatalmas lendülettel elfoglalta. Ennek volt köszönhető, hogy ez az állásrész végre teljes egészében kezeinkbe juthatott. A csapatok az állás műszaki megerősítéséhez, kijavításához azonnal hozzáfogtak.

A felsőbb vezetésre jellemző adatként itt megemlitjük, hogy 15.-én az oroszok betörése alkalmával a hdtprsg azt közölte ho-prsgunkkal, hogy a hds prsg megütközésének adott kifejezést a Skura vrch elvesztése fölött, azzal a hozzáfüzéssel, hogy az összes érdekelt prnokok személyesen felelősek a helyzet mielőbbi helyreállitásáért... A hds. prság végül jelentést kivánt az események lefolyásáról. Ho prnkunk jelentését megtette és amint irja: »abból kitünt, hogy senkit mulasztás nem terhelt és miután a jelentésből még az is kiviláglott, hogy a betörés helyét *közös* hdsbeli csapatok tartották megszállva, az eset el volt intézve!« Hiába, még a kárpáti harcok eredményei sem voltak elegendők ahhoz, hogy a magas vezetőség érzelmei a »Honvéd«-ok iránt legalább a tárgyilagos szinvonalra emelkedjenek.

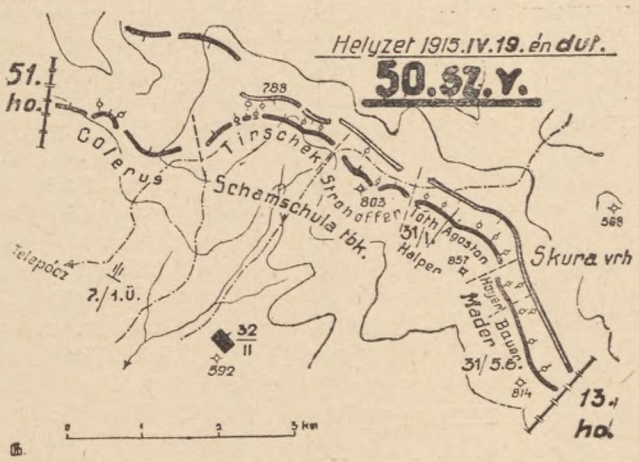

Április 19—20. A kialakult helyzetet az 50. sz. vázlat ábrázolja. Derült, szép időben kisebb orosz támadások folytak. Az állásokat szilárdan tartottuk. A mai napon hősi halált halt Kéry János t. zls gpo. prnk, egy ellenséges nehéz gránát telitalálat következtében. Betegen eltávozott Pokomándy Gyula szds, dr. Benárd Ágost t. eo. és Wohlberg Mór t. hdgy. Ho-unk egy nehéz taracküteget kapott és a balról beérkezett »Beszkid hdt« is ugyancsak egy nehéz ütegett bocsájtott rendelkezésre. Ezek beosztásával ho-prsg-unk a 788-as magaslat visszafoglalását tervezte és készitette elő.

Április 21.-én Weeber ezr. bevonult és átvette az ezredprsgot.

Ezredprsg Csukaházán.

Ülnek: Weeber Ede ezr. és dr. Pallmann t. lelkész. Állnak, balról-jobbra: Salmen fhgy, Jarosch fhgy. dr. Telegdy állatorvos, Kemény fhgy, Szücs hdgy, Hell.fhgy gt, Mild hdgy és dr. Fischer főorvos.

Az ütegek 13 órakor kezdték a 788-as magaslat belövését és 16 órakor áttértek a hatáslövésre. A tüzérség támogatása a lövőszer hiánya miatt azonban igen korlátozott volt. A vállalkozás kezdetén 12 ágyu támogatott bennünket. Ebből 22.-én 10 órakor már csak 6 drb. volt használható állapotban, a végén pedig már csak három. Az ágyuk eddig már 4300 lövést adtak és igy lőszabatosságuk nem volt. Szórásuk 400 lépésre terjedt, ami most már veszélyes volt a saját gyalogságra is. A »G. Manfréd Weiss, Csepel« lövedékei sem voltak megfelelők. 50%-a nem robbant. A tarack üteg 10 percenként adott egy lövést. 22.-én kora reggel a német üteg is beszüntette tüzét, mert elfogyott a lövőszere. A tüzérségi tüz azért hatásos volt, de nem kielégitő. Az orosz ellentállást megtörni, az akadályokat szétrombolni nem tudta, ezért a gyalogsági támadás nem is sikerült, amiben különben ezredünk nem vett részt.

A hdt prsg még 19.-én a ho. prnkunktól inditványt kért, hogy miképen lehetne a pozsonyi 14. ho.-lyal a ho-unkhoz beosztott idegen csapatokat fölváltani? Schay altb. kapott az alkalmon és visszautasithatatlan megokolással érvelve, mindjárt a 41. ho. felváltását hozta javaslatba. A hdt. ehhez bozzájárult.

Április 23.-án este ezredünket fölváltották és Csukaházára vonultunk. Ezzel a Kárpátokban való harci tevékenységünk véget is ért. Az ezred laktáborba szállt és élvezte a jól megszolgált teljes nyugalmat. Pihenő, mérsékelt fegyelmező gyakorlatok, fegyver és ruházat rendbehozatala, menetalakulatok kiképzése, hiányosságuk eltüntetése, kötelékek rendezése folyt.

Április 25.-én a parancsnoklási és a tiszti létszám viszonyok ezredünknél a következőképen alakultak:

Ezred. Prnk. Weeber Ede ezr.
Sgt. Kemény Alajos fhdgy.
Lelkész dr. Pallmann Péter t. lelk.
Utásztiszt Nyilassy Péter t. zls.
Orvosfőnök dr. Fischer Róbert főorvos
Gazd. sz. el. Hell József fhdgy. gt.
Élelm. tiszt Mild Nándor t. hdgy.
törzslétsz. 86/72

I. ZÁSZLÓALJ

Prnk. Möszl Miklós szds.
Sgt. László Ferenc t. zls.
Orv. f. dr. Götze Árpád t. s. o.
Gh. főn. Hell József fhdgy. gt.

1 század.

Prnk. Jaroch Béla nf. fhdgy.
Beosztott tisztek. Hauzmann Emil t. zls.
Gyimóthy Lajos t. hdp.
Wanek Géza t. hdp.
Gerl Mihály t. hdp.
Gonda Gyula t. hdp.
Kovács Sándor t. hdp.

2. század.

Prnk. Pohl Vilmos t. hdgy.
Beosztott tisztek. Neumann Árpád t. hdgy.
Grünwald József t. zls.
Jowanovics Szilárd t. zls.
Gergely Gyula t. hdp.
Praudich Tivadar t. hdp.
Smolka Rezső t. hdp.
Hoffmann Mihály t. hdp.

3. század.

Prnk. Salmen Henrik fhdgy.
Beosztott tisztek. dr. Jäger Nándor t. hdgy.
Rácz Dániel t. zls.
Balogh György t. hdp.
Kocsis László t. hdp.
Krizmanics Péter t. hdp.
Zachariás Zoltán t. hdp.
Létszáma: 574/539

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Tóth Kálmán szds.
Sgt. Haber Jenő t. hdgy.
Orv. f. dr. Fischher Róbert t. s. o.
Gh. főn. Szücs András hdgy. gt.

5. század.

Prnk. Schön Béla fhdgy.
Beosztott tisztek. Radován Misa t. zls.
Lury György t. zls.
Fürst Jenő t. hdp.
Pataky Ferenc t. hdp.
Wagner Ferenc t. hdp.
Szuvajdosin Vazul t. hdp.

6. század.

Prnk. Erdős vilmos nf. fhdgy.
Beosztott tisztek. Nikolajevics István t. hdgy.
Olár Mihály t. zls.
Nyikus Ferenc t. hdp.
Meszena Jenő t. hdp.
Birimacs Milos t. hdp.
Bajas Döme t. hdp.

7. század.

Prnk. Tóth István fhdgy.
Beosztott tisztek. Baranyay Rezső zls.
Horváth Endre t. hdp.
Blau Árpád t. hdp.
Fischer Ervin t. hdp.
Létszáma: 632/615

Géppuskás század prnk.: Komornik Lóránd fhdgy.

1. gpp. osztag. Prnk. Papp Géza hdgy.
Miszury György t. hdgy.
4. géppval.

2. gépp. osztag. Prnk. Berlay István t. zls.
2 géppval.

Ezredlétszáma: 1302/1226.

Május 1. Április 15.-től veszteségeink: 13/377. főre rugtak.

Böhm Ermolli ltbk. megszemlélte a 20-asokat és ez alkalommal ho-unkról dicsérőleg nyilatkozott. Ez a ho. parancsban közöltetett és a következőképen hangzott: »A hdsprnk ur Önagyméltósága ma a 20. e. felett tartott szemléje alkalmával a legnagyobb dicsérettel és elismeréssel emlékezett meg a ho. működéséről, kezdve attól az időponttól, midőn a ho. a 2. hds. kötelékébe lépett a legutóbbi harcokig bezárólag.

Ebbe az időszakba esnek a Maguryczne, Chryszczata, Czartoryja, Zebrak, Kraglica és Dilec birtokáért vivott nehéz harcok, nemkülönben az országhatár mentén legutóbb lefolyt események, amelyekben az elszenvedett súlyos veszteségek és zord időjárás minden nehézségei dacára is, a ho. a magas előljárók legteljesebb megelégedésére állta meg a helyét.

Az elért eredmények teljes elismeréseként elnyert eme kitüntető dicséretének legmelegebb szavakban tudtul adása mellett Önagyméltósága kifejezést adott ama reményének is, hogy a ho. a további küzdelmek és harcokban eddigi müködéséhez méltóan fogja részét kivenni és ehhez szivből szerencsét kivánva, teljes bizalommal számit az eddigi harcokban kipróbált és mindenkor bevállt 42. ho.-ra!«

A mai nappal feloszlott a »Tersztyánszky hds. csoport.« Ho-unk a pozsonyi 14. és a szegedi 51. honvéd ho-lyal együtt a VIII. (prágai) hdt kötelékébe lépett. Cseh hdt prsg vezetése alá került tehát két honvéd és egy magyar közös ho! Az ember amikor ezt olvassa a szemét dörgöli, annyira hihetetlen a csehek magatartása után ilyen beosztás. A hdt. parnok mai szemléje után hdt parancsban elragadtatással adott örömének kifejezést a látottak fölött, amelyből kiragadjuk a következő sorokat: »boldog vagyok, hogy magas foku várakozásomat a legteljesebb mértékben beigazolva láthattam! Éljen a Császár és Király!« Ez az utolsó mondat *magyarul* volt irva. Mint Schay ny. gytbk. megjegyzi »Tehát szükség esetén a magyar, jobban mondva »honvéd« csapatokat is meg lehet dicsérni, őket magyar szóval legyezgetni.«

Május 3.-án Sven Hedin világhirü svéd Ázsia kutató és utazó volt a ho. prsg vendége. Csukaházától nyugatra megtekintette a telepóczi állásokat és a ho. prsg-nál ebédelt. Velünkérző jó barátunknak mutatkozott.

Május 4.-én ezredünk hdt tartaléknak előrevonult a 602 és 592-es magaslatokra.

Május 6. A kárpáti harcok számtalan éjjeli vállalkozásai alatt igen nagy szükség lett volna világitó pisztolyokra. Ma végre 2 drb. érkezett, amit teljes tulajdon joggal kaptunk meg. Éppen jókor!

Május 8. A gorlicei áttörés már mindjobban érezte hatását. Az oroszok az áttörés helyétől kezdve fokozatosan visszavonultak. Csapataink követték őket. A mai napra virradó éjjel az oroszok a telepóczi állásokat is kiüritették. Elől a 14. és 51. ho. megkezdte az üldözést. Ho-unk egyelőre tartalékként követte őket. Ezredünk a tartalék viszonyból bevonult Csukaházára és onnan 13 h 30 p-kor indult 1300 puskalétszámmal és 6 géppuskával a Skura vrch 857 magaslatra, ahol kellemes langy-meleg tavaszi éjszakában éjjelezett. A menet mindössze 12 km. volt, de a kárpátoki meneteket nem lehet galiciai mértékkel mérni.

Május 9.-én a menet Czerenin 933-as magaslaton keresztül az 5 km.-re fekvő Solinka-ra folytatódott. Távolról ágyuszó hallatszott. Az utakon a sietős visszavonulás nyomai voltak láthatók. Az orosz sereg a San vonala mögé igyekezett.

Május 10.-én Zubracze-Majdan-Cisnan-n keresztül ho-unk 21 kmes menettel Kalnica területére ért. Ezredünk Berezki faluba 16 h 30 p-kor érkezve, a falutól keletre táborba szállt. A nagy menetsurlódás következtében konyhakocsijaink lemaradtak. Egy tartalék adagot kellett elfogyasztani.

Ho-unk innen visszafordult. A hadvezetőség Nagybereznára rendelte, hogy onnan más harctérre szállitva, uj feladatok megoldására alkalmazza.

Május 11.-én az ezred Cisna-n át Rostoki Grn-ra menetelt. (20 km.) Ott éjjelezett. 12.-én Zemplé-oroszi-Nagypolány-Dara a menetvonal. (17 km.) 13.-án Végaszó-Utczás-Révhely-en keresztül elértük Nagybereznát. (24 km.) Itt a ho. a VIII. hdt. prsga alatt a — 2. hds. egy más szakaszából kivont — pozsonyi 37. honvéd ho.-yal egyesült és igy most már két honvéd ho. állt a cseh hdt prsga alatt.

Ezredünk Révhely és a Nagyberezna-i gyár közötti területen táborba szállt. Itt a 82. ddr. prsgot Weeber Ede ezr., az ezredprsgot Tóth Kálmán szds vette át. Ezredünk négy vonat lépcsőben indult. 14.-én berakodott: az I. részlet 20 tiszt, 600 legénység, 90 ló és 14 jármű Révhelyen. 15.-én ugyancsak oft berakódott a II. lépcső: a fenti létszámmal. A III. lépcső: 20 tiszt, 340 legény, 96 ló és 7 jármű és végül a 31/X. mzlj amely még az ezredbe beolvasztva nem lett — 20 tiszt, 710 legény, 30 ló, 8 járművel — Nagybereznán ültek a vonatra. És a 41. h. ho. 52 vonatlépcsőben robogott uj harctérre, uj küzdelmek elé.

Összegezés: A kárpáti csata a világháboru legnagyobb és legvéresebb hadmüveletei közé tartozik. Célja volt: Przemysl fölszabaditásával döntő csapást mérni az ellenségre.

Január elején a Kárpátokban, Gorlice és Bukovina között, még csak 18 gyalog és 6 lovas ho-unk állt. Április végén a Kárpátokban 6 német, 40 m.-o. gyalog és 8 1/2 lovas ho. harcolt — a Budapest felé törekvő, teljes létszámu 38 gyalog és 14 lovas hoba sorolt orosz túlerővel. Az orosz támadást ugyan föltartóztattuk, de Przemysl elesett. Az ember és anyag pusztulásának rettentő nagyságát mutatja, hogy ez alatt seregeink 800.000 fő veszteséget szenvedtek. Ebből 350.000 fő esik a halottakra, az eltüntekre és a sebesülten vagy épségben fogságba jutottakra. Az orosz veszteség hasonló. A kárpáti hadszintér nemcsak nálunk, de az orosz seregnél is a poklot jelentette.

Conrad céljainak elérése végett meginditott támadásra a legnehezebb és legalkalmatlanabb területet választotta. A rossz irány és ehhez való makacs ragaszkodásban rejlik a sikertelenség és az aránytalanul nagy és véres veszteség.

Ezredünk a Böhm Ermolli lov. tbk vezetése alatt állott 2. hds. keretében megalakult Tersztyánszky l. tbk hds csoportjában harcolt. E hds csoportban abszolut eredményt csak a Schay altb. prsga alatt álló 41. honvéd ho. tudott felmutatni, de e hds csop. is csakhamar megakadt és erejének teljes kimerülé-

sével véget ért. Okai voltak: elsősorban a célszerütlen vezetés, a hds csoport támadásának szétágazó irányai, a hadműveleteknek hiányos anyagi megalapozása, azután a túlkevés lövőszerrel ellátott csekély számu tüzérség, a váratlanul rendkivül kedvezőtlenre fordult időjárás, az oroszok egyre növekvő és aránytalanul nagy túlsúlya, a már megszokott Conrad rendszer szerint a csapatoknak kiképzési fokát és erőállapotát messze túlhaladó feladatokkal való megterhelése, azoknak a végletekig való kihasználása, a szélsőségig fokozott támadó szellem, az utolsó emberrel, puskával, löveggel stb.-vel a végső lehelletig való kitartás, a felsőbb vezetésben a rugékonyság és felelősségvállaló kedvnek a hiánya és legvégül, de nem utolsó sorban, a siker vágyától fűtött túltengő személyi ambició, amely minden áron érvényesülést keresett.

A 41. h. ho. kiváló vezetése és sikereire a legszebb fényt ama körülmény veti, hogy a hdscsoport szétágazó irányu támadásának töréspontján — tehát a legveszélyesebb helyen — állt és működésében még is egyedül mutatott fel eredményt. Alapos átgondolással vezetett szivós támadásokban és szilaj rohamokban estek a magaslatok egymásután a ho. birtokába. Az oroszok visszaverésével és arcvonalukat megingatva nyitott utat a ho. a szomszédok részére is, de amint ereje kimerült és megállt, véget ért a hdscsoport támadása is. Ho-unk volt a támadásoknak motora és szilárd magja a védelemnek.

A már ismert okoknál fogva az eredményeket drágán kellett megfizetnie. Február 15.-től április 15.-ig terjedő időszakban, idegen csapatok nélkül, ho-unk vesztesége

halottakban és sebesültekben	133	tiszt és tj.	7832	legénység
elütöttekben	76	„ „	7188	„
betegekben	143	„ „	4235	„
Összesen . .	342	„ „	19255	„ volt
A fenti számból ez edünkre	60	„ „	4200	„ esett

A ho. 34 orosz tisztet és 5360 orosz katonát ejtett foglyul, kb. felét az egész hds. csoportnál elfogottaknak.

A csapatok alsóbb vezetésében nem egyszer majdnem végzetessé vált a tisztek hiánya. Továbbá a harctérre jövő haditapasztalat nélküli fiatal tisztek és tisztjelöltek elméleti és gyakorlati kiképzésben való fogyatékosságát, még példás vitézségük sem pótolhatta.

A kárpátokban lefolyt harcok tapasztalatai a következőkben foglalhatók össze: Mindenek előtt való a friss támadó szellem, ezt azonban a modern harc eszközeivel kell összhangba hozni. Az erőket mindaddig kimélni kell, amig a támadás alapjait a tüzérség eredményt igérően jól elő nem készíti, ekkor azonban minden eszközzel, dob, kürtszó, harsogó rajta kiáltással, prnkok személyes példaadásával, a támadó kedvet a legmagasabb fokra kell csigázni, hogy a támadás mindent elsöprő erejével, zúgó áradatként boritsa el az ezzel szemben különösen fogékony és érzékeny ellenséget, hogy az bénultan, elzsibbadva kerüljön, a válság ezen legnehezebb pillanatában, a támadó erély elbüvölő hatalma alá. Ehhez azonban minden előfeltételt meg kell teremteni és azokat teljesiteni is kell. Ezek: kielégitő számu tüzérség, bőséges lövőszerrel ellátva, jól vezetett tüz, az akadályok elrombolása, az ellenséges állás megrenditése, a teljes fizikai készség, jó és kiadós élelmezés, a helyesen választott támadási irány mellett oldalozás vagy átkarolásra való lehetőség, amely iránt az orosz különösen érzékeny volt.

A sikerben való kétkedés máris vereség. Erős akarat a legkimerithetetlenebb és legmegbizhatóbb erőforrás. Mélységi tagozódás és rugékonyság a védelemnél. Ehhez kielégitő erő szükséges. A feladat tehát mindig az erőviszonyhoz igazodjék. Az előnyomulásban levő oroszokra mért ellentámadás a legtöbbször sikerült.

A kárpáti harcokban az időjárás is ellenünk esküdött. A dunántuli legényeink előtt ismeretlen és szokatlan magas hegység, a február és március havában beállott — emberemlékezet óta nem ismert — nagy hideg, az óvóhelyeknek hónapokig tartó teljes hiánya, az ellátás nehézségei és a folytonos hóviharok voltak kisérői az éjjel-nappal tartó — állandó — szörnyü harcoknak. Az élelmezés nemcsak azért volt hiányos, mert az a terep és hideg miatt nehézségekbe ütközött, hanem azért is, mert az anyagi ellátás nem volt jól megalapozva. A legfontosabb élelmi cikkek közül a tea, rum, a cukor és főleg az annyira fontos szalonna majdnem teljesen hiányzott, pedig hazánk határain állottunk és elképzelhetetlen, hogy az a hátországból szállitható ne lett volna. Az étkezést málhás állatokon szállitották, de ezek is ugyancsak éheztek. A fák kérgét, a szalma tetőket, a mohát, a földet rágták és elerőtlenedtek. Nagy részük elhullott. Ugyan ilyen volt a helyzet a tüzéreinknél is. Az emelkedésekre sokszor emberi erővel kellett az ágyukat felvontatni. A lövőszer hiány, de a lövegek elhasználásából eredő löveghiány is, tüzérségünket szükségképen néha-néha teljesen jelentéktelen szerepre kárhoztatta. A harci tevékenység súlya egyedül a gyalogságra nehezedett. Innen eredt az emberélet irtózatos pazarlása. Honvédeink vérével fizettük meg a mulasztást, ami azáltal állott elő, hogy hadifölszerelésünknek korszerü és kielégitő mértékben való előállitásáról a békeévekben elmulasztottunk gondoskodni.

Lövőszer tekintetében azonban az oroszok sem állottak jobban mint mi. Áprilisban a napi lövedék gyártásuk mindössze 15—18.000 darab volt. Úgy számitották, hogy ha a külföldi rendelések nem szenvednek késedelmet, akkor az orosz tüzérség május végén napi 28.000 lövedékkel, július végén 42.000, szeptemberben 58.000 lövedékkel fog rendelkezni. Ez a mennyiség a támadásra bizony édes-kevés, amikor pl. Franciaország áprilisban naponta 100.000 drbot gyártott. A legfontosabb orosz robbanóanyagot, gránátot, kartácsot és tölténytgyártó ochtai lőporgyárat április 12.-én felrobbantották. A gyár, amelyből az orosz hds. táplálkozott, tehát romokban hevert. E körülménynek reánk nézve jótékony hatását éreztük az elkövetkezett későbbi hadmüveleteknél.

A sebesültek sorsa volt azonban a legrettenete-

netesebb. Rendkivül nagy volt a fagyási esetek száma. Aki megsebesült — ha életben maradt is — a segélyre való szállitás közben rendszerint súlyos fagyási sebeket szenvedett. A sebesült szállitást a szánon való szállitás lényegesen elősegitette, különösen ott, ahol a lejteken ez lehetségessé vált. Ugy a legénységet, mint a tiszteket is, ellepték a tetvek. Tisztálkodni lehetetlen volt. Az emberi szenvedések minden fajtája le nem irható mértékben tört rá a csapatokra.

Ezredünk menetteljesitménye a Kárpátokban: 335 km. A háboru elejétől számitva ezideig 1655 km-t menetelt, az ütközet napok száma pedig 185-re emelkedett.

A kárpáti harcaink történetét szebben és méltóbban lezárni nem lehet, mint ahogy azt a harcok szemtanuja, résztvevője és hős vezetője Schay gytbk. ho. prnkunk tette. A kárpáti harcokról irt történelmi tanulmányát — melyből ezredünk történetéhez is sok és bőséges adatot meritettünk — szószerint a következőképen fejezi be: »Két hónapon keresztül első vonalban állt a ho. és majdnem megszakitás nélkül harcolt a legádázabb időjárásban. Amit izzó lelkesedés, elszánt bátorság, szivós kitartás, megtörhetetlen kötelességtudás, vasakarat és csendes tűrés az időviszontagságok elviselésében elérhet, azt a honvédek fényes harcaikban elérték. Ez nemcsak a katonai nevelés eredménye volt, hanem ebben a nép valódi lelkülete a legszebb és leggazdagabb valójában mutatkozott. Itt nem volt kivétel, úgy a tisztek, mint a legénység, egy szellemtől áthatva és összetartva vetekedtek és diadalmaskodtak a közös cél elérésében: a magyar földet az ellenségtől megvédeni.

A 41. ho. kárpáti harcairól irt értekezésemet ezzel be is fejezem. Leteszem a tollat azzal a mély megilletődéssel, ami mindenkor elfog, hogy ha derék honvédeim hősi időszakában elmerülök.

Csodálattal vegyült tisztelettel áldozok emlékünknek, amikor dicső tetteiket a történelem számára megörökitem.«

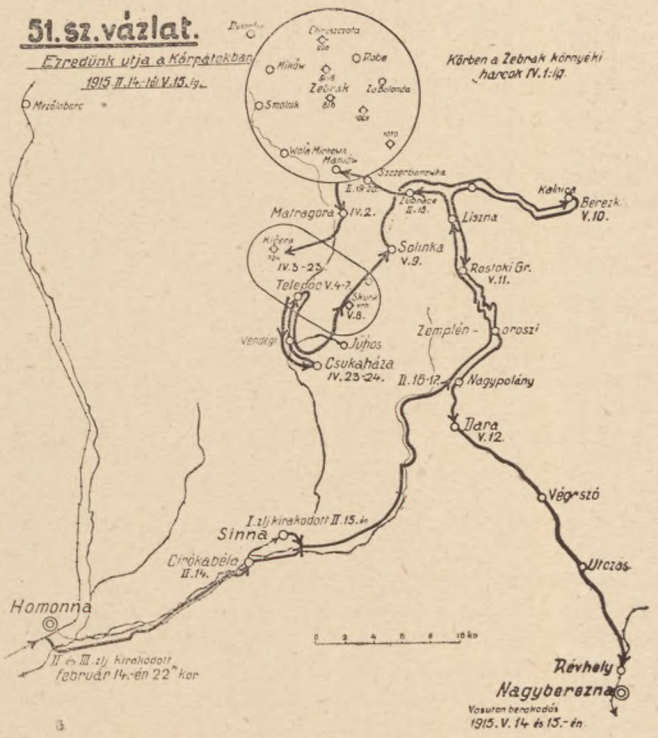

XI. fejezet.

Az 1915. évi támadó hadjárat.

1915. május 17.-től augusztus 27.-ig.

Conrad a kárpáti harcokkal kitüzött célját — Przemysl felmentését — nem érte el.

Irtózatos szenvedésekkel teli, óriási veszteségeink dacára, helyzetünk úgy alakult, hogy március 11.-én már védekeznünk kellett, Przemyslnek 22.-én történt eleste után pedig — az itt felszabadult erőkkel megerősödött orosz hadsereg általános támadásainak rendkivüli nyomasztó sulya következtében, április hó 1-én már a Kárpátok déli lejtjeire szorultunk vissza. Az oroszok e pillanatban márcsak egy ugrásra álltak a magyar Alföldtől és ugyanekkor Olaszország magatartása felől mind nyugtalanitóbb hirek érkeztek, úgy hogy a válság ismét a tetőpontjára hágott és abból való kibontakozásra alkalmas kivezető útat kellett keresni.

A szerencsétlen kimenetelü kárpáti vállalkozásunknak volt azonban egy jó oldala is. Támadásainkkal az oroszokat a kárpáti arcvonalra csábitottuk, akik hatalmas erőfeszitéssel igyekeztek vonalaink áttörésére és az itt elért sikereik növelése céljából főerejüket, sőt később minden tartalékukat is itt alkalmazták, aminek következtében a többi harcvonalaik, — közöttük a Nida-Dunajec-Biala vonala is — alárendelt, gyengébb erőkkel volt megszállva. Teljes figyelmük a kárpáti frontra összpontosult és hogy az itt elért eredményes hadmüveleteiket még jobban kimélyitsék, május havában arra tovább készülődtek.

Az 52. sz. vázlaton láthatjuk, hogy a Nida-Dunajec-Biala vonal észak-déli iránya Gorlice környékén megtörik és keleti irányba fordul. Ha Gorlice vidékről Przemyslre irányuló támadással az oroszok oldalába törünk, egy sikerült támadás a Kárpátokban harcoló orosz főerőket a San-Dniester vonala mögé való visszavonulásra kényszeritheti.

E feltevéssel Conrad ezuttal megtalálta a helyes megoldást, de annak keresztülviteléhez már német segitségre szorult. A német vezetőséget sikerült terve elfogadására birni és — Gorlicénél végrehajtandó áttörés céljaira — a német nyugati arcvonalról Mackensen vezetése alatt álló négy német hadtest kapott.

52. sz. vázlat.

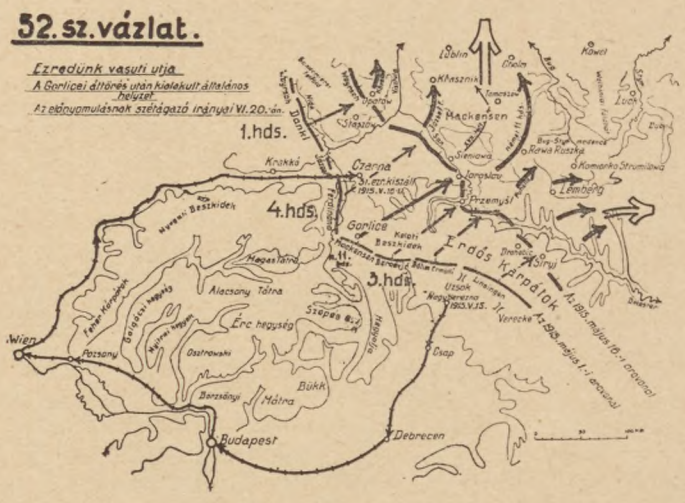

Conrad ezt az erőt az Arz hdt-tel és egy lovas ho-lyal erősitette meg. Az áttörésre hivatott támadó csoport Gorlice környékén — József Ferdinánd fhg. és Boroevic hadseregei közé beékelődve gyülekezett.

A Mackensen vezérlete alatti német hds. és a mi 4. hds.-ünk együttes ereje 16 és ½ ho-ra rugott, mig a vele szembenálló — Radko Dimitrijew által vezérelt orosz sereg mindössze csak 6 ho-ból állt.

Az orosz vezetőség figyelmét a kárpáti arcvonal eseményei és az ott vivott harc továbbfejlesztése annyira lekötötték, hogy nem is sejtették a Gorlice felől közeledő veszélyt.

A kárpáti, illetve a keleti arcvonalon ezideig ismeretlen erejü, itt még nem alkalmazott pergőtüz után Mackensen seregei május 2.-án Gorlicénél támadásra indultak és az oroszok arcvonalát ellenállhatatlan erővel áttörve, a San vonala felé — északkeleti irányba — nyomultak előre. Az áttörés következtében a Kárpátokban harcoló orosz seregek helyzete válságosra fordult s hogy kényes helyzetükből mielőbb szabaduljanak, az oroszok itt is megkezdették a Visloka vonala mögé való visszavonulásukat.

Május 7.-én az áttörés már a Kárpátokban is éreztette hatását. Az oroszok gyors visszavonulásukban, néhány nap alatt, a hágók és gerincvonulatok egész sorozatát adták fel, úgy hogy a nagy magyar Alföld, valamint Erdély bejárata bezárult előttük. Visszavonulásukat — ami teljes rendben történt — északkeleti irány felé hajtották végre. Hátrálásuk közben minden állásukat szivósan védelmezték, sőt néha még vissza-vissza is vágtak.

A Gorlice-i áttörés teljes döntő eredményre nem vezetett. Önmagában az áttörés egyébként is csak egy hadmüveleti mód az ezt követő átkarolás vagy tulszárnyalás által előidézendő döntés kivivásához.

Ahhoz volt elég erőnk, hogy az oroszok vonalát áttörjük, de az áttörés után hiányoztak az ellenség szétszakitásához és az igy kapott szárnyainak átkarolásához megkivánt új seregek.

Falkenhayn német vezér Gorlice-nél nem szándékolta a döntést kierőszakolni. Megfelelő nagyságu erőket ehhez nem is adott. Megelégedett kisebb eredménnyel, — mert mint vezér — magasabb röptü tervek kivitelére nem is volt alkalmas.

Jelen esetben beérte az oroszok hátraszoritásából elért eredménnyel: a válság megszüntetésével.

A Gorlice-i áttörés ragyogó sikere dacára, épezért csak féleredményt szült. A szétszakitott oroszok — tartalékjaikkal — arcvonalukat ismét hamar betömték, amivel az átkarolás lehetőségének idejében elejét vették.

Bár az áttörő mozdulat sikerült, ez a hadmüvelet tehát mégsem fedi a szigoru értelemben vett »áttörés« fogalmát.

A dicsőséges győzelem nem hozta meg a teljes döntést, de végetvetett az oroszok kárpáti támadásainak; előidézte a mozgóháborut, amelyben a német-osztrák-magyar seregek előnye jobban érvényesülhetett. A kezdeményezés igy ujból a központi hatalmak kezeibe került.

A nagy eredmények kiaknázásának és kialakulásának különben határt szabtak az olaszok felől érkezett kedvezőtlen hirek is. Kiderült, hogy május 2.-án Olaszország felmondta a hármasszövetséget és ezt megelőzőleg — április végén — ellenfeleinkkel már szövetkezett.

Ez volt az a nagy adag üröm, amely a gorlicei áttörés fényes sikerét megzavarta. Emiatt kötelességünk volt most már az olasz határ védelméről is gondoskodni. Conrad e célból egyelőre a temesvári hdt.-et vonta ki az arcvonalból és azt az olaszhatár védelmére irányitotta.

Az áttörést követő üldöző támadásunk erejét ez a csapatkivonás épp akkor csökkentette, amikor legnagyobb szükségünk lett volna a támadócsapatok megerősitésére, hogy a megindult támadás átütőerejét továbbra megtartva, a San vonalát mielőbb elérhessük.

Conrad több erőt ez alkalommal nem is vont ki. Az olasz határ védelmére nagyobb erőket csak a San vonal elérése után szándékozott alkalmazni, de addig is mind a két vezér minden nélkülözhető erejét összeszedte, hogy a célt mielőbb biztositsák. Falkenhayn a nyugati arcvonalról ujabb 4 és ½ ho.-t hozott át, Conrad pedig a kiegyenesedett és az előnyomulásnál megrövidült kárpáti arcvonalból kivont 3 hadosztályt, — amelyek egyikét a mi 41. h. gy. hounk képezte, — a gorlicei üldözőhadsereg északi szárnyára tolta át.

AZ OPATOVI CSATA.

1915. junius 9.-től 21.-ig.

A Kárpátokból a keleti orosz arcvonalra való átszállitásunk után, ho.-unk — május 15. és 17.-ike közötti időben — a 4. hds. arcvonala mögött, Tarnow-tól K-re 21. km. távolságra fekvő Czarna-n és annak környékén szállt ki a vasútból. A kirakodás helyéről azután a Dankl (1.) hds. arcvonala mögötti Staszow és Bogorya területén — egyenest É-felé — gyülekezett.

Amikor mindez történt, a Gorlice-i áttörés utáni üldözés még javában folyt.

Az 1. hds. ebben az időben nagyjában Klimontów-Opatów vonalában felfejlődve, a vele szemben levő — Ewerth vezényelte — orosz sereggel nehéz harcokba állott, mert Ewerth, hogy a Visztulától délre levő orosz seregekre nehezedő nyomáson enyhitsen, itt keményen visszavágott.

Az 1. hds. jobbszárnyán, a 46. Landwehr ho.-hoz tartozó 8. cseh ezred megsemmisülése következtében, a helyzet válságosra fordult. Segitségül a 41.

h. ho. csapatai közül leghamarabb kirakodott 12. h. gy. ezredet sürgősen Placzkowice-Kozinek környékére vonták előre, ahol előbb a II. hdt tartalékaként alkalmazták, később pedig a harcba dobták. A 12-es honvédek az itt kivivott fényes győzelmükkel a helyzetet meg is szilárditották, de különálló alkalmazásuk következménye az lett, hogy ho.-unk kötelékéből jó hosszu időre kiváltak.

Ewerth céljainak elérése végett Opatów irányából is kezdett egy áttörési kisérletet, még pedig úgy, hogy támadását az 1. hds. és az ettől balra levő Woyrsch sereg közötti érintkezési pontra irányitotta.

Ezeket a most emlitett harcokat vivták, amikor ezredünk május 17.-én Czarna-n, X. m. zljunk pedig, amely ezredünkhöz csak később Kurozwekinél csatlakozott, május 18.-án Tarnow-ban a vasutból kirakodott.

Május 17—20. Az ezred május 17.-én Czarna-n történt vasúti kirakodása után még ugyanazon a napon Radgoszcz-ra, 18.-án Pacanów-ra, 19.-én Staszówek-re, 20.-án Kurozweki-re menetelt és a megnevezett községekben éjjelezett. A X. m. zljunk Tarnow-ból Kurozweki-ig önállóan menetelt. A menetteljesitmény ez alatt a négy nap alatt 81 km. volt.

Május 21.-én ezredünk Kurozweki-n pihent és Kékessy fhgy. által vezetett X. mzlj beolvasztásával megalakitotta a III. zászlóaljat. Ekkor az ezred létszáma: 6 gp-val, 1980 főre emelkedett. A parancsnokolási viszonyok pedig igy állotak:

Ezred. **Prnk.** Weeber Ede ezr.
Sgt. Kemény Alajos szds.
Utásztiszt Nyilassy Péter t. zls.

I. ZÁSZLÓALJ.

Pnk. Möszl Miklós szds.
Sgt. László Ferenc t. zls.

század parancsnokok:

1. század Jaroch Béla fhgy.
2. század Pohl Vilmos t. hdgy.
3. század Salmen Henrik fhgy.
Gpo. Papp Géza hdgy.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Tóth Kálmán szds,
Sgt. Haber Jenő t. fhgy.

század parancsnokok:

5. század Schön Béla fhgy.
6. század. Erdős Vilmos npf. fhgy.
7. század. Tóth István fhgy.
Gpo. Miszury György hdgy.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prk. Bauer János szds.
Sgt. Gráf Ernő t. zls.

század parancsnokok:

9. század. Kékessy Lőrincz fhgy.
10. század. Major István hdgy.
11. század. Nagy Ferenc npf. hdgy.
Gpo. Berky István t. zls.

Május 22.-én a 32. ezredet Dobra faluból Kol Szlumbergin keresztül a II. hdt. rendelkezésére Wola Malkowska-ra irányitották és ezzel most már az egész 40. ddr. kivált a ho.-unk kötelékéből.

Schamschula tbk. prsga alatt a 82. ddr. a 7/I. tüzér osztállyal és a 11/1. árkászszddal Raków-on át az alábbi éjjelezési körletbe menetelt: 82. ddr. prsg és a 31. ezr. Lagów-ra, a 20. ezr. Wola Lagowska-Bardó és Sadków falvakba. A menetoszlop Czernica-tól DNY-ra levő utkeresztezéstől 8 h 30 p-kor indult. A csapatokat figyelmeztették, hogy bár elől saját csapataink harcban állanak, azért ellenséges lovasjárőrök megjelenésével számolni kell, ezért az éjjelezés sűrü és erős laktábor őrségekkel legyen biztositva. Mt. 24 km. A biztositott menetet, a Lagów körletben való éjjelezést és az elől harcoló csapatok általános helyzetét az 53. számú vázlat ábrázolja.

Május 23.-án a felsőbb kötelékbe való beosztásunk a következőkép alakult: előbb Dankl, majd amikor ő a tiroli védelem megszervezésére az olasz harctérre távozott, Puhallo vezetése alatt álló 1. hds. keretében, a II. hdt. és a 41. h. ho-ból megalakitott »Kirchbach« féle hdscsoportba kerültünk.

Arra a hirre, hogy az ellenség visszavonult, hounk az üldözéshez csoportosult. Az első vonalba nyomult előre ezredünk II. és III. zlja, tőle balra a 84. ezred a II. III. és V. zljával. Az előnyomulást 7 h-kor kellett volna megkezdeni, de a részletintézkedések oly későn érkeztek, hogy a csoportositást csak 11 h-kor tudtuk befejezni. Ekkor a II. és III. zlj. Weeber ezr. vezetése alatt, Piotrów K-i szegélyétől K-re állt.

21 h-kor az elrendelt vonalat tüzérségi tüzben, de jelentősebb veszteség nélkül elértük. Az előretolt kisebb orosz különitmények előnyomulásunk elől fokozatosan visszavonultak. Az oroszok általános visszavonulásáról szóló hir nem felelt meg a valóságnak, mert előretolt osztagai Kraszków—449—Zerniki vonalában is megállapodtak és e vonal mögött húzódó orosz fővédelmi állás szintén erősen meg volt szállva.

Az elért vonalban ezredünk födözékek készitéséhez látott, ami a kavicsos talajban nehéz munkát igényelt és lassan haladt előre. Itt éjjelezett. Az I. zlj a déli szárny mögött ho. tartalék volt.

A mai napon egyébként rendkivül fontos külpolitikai esemény történt. Az olasz városokban már kb. egy hét óta — szinte forradalmi jellegű tüntetésekben — követelte az olasz nép az ellenünk szóló hadüzenetet. Harci lázban égett egész Olaszország. Életbevágó érdekei parancsára, az izzó néphangulat és a nemzeti ösztön nyomása következtében, nemzeti célok cégére alatti »szent önzés«-ből az olasz király az O.-M. Monarchiának megüzente a háborút.

Nekünk magyaroknak a hadüzenet különösen fájdalmas volt. A magyar az olasszal mindig rokonszenvezett. Vérrel és vassal jelentékeny részt vettünk nemzeti törekvéseik megvalósításában. Érdekellentéteink tulajdonképen nem voltak. Barátságunk évszázados kulturális gyökerekből táplálkozott.

Királyunk Őfelsége az olasz hadüzenetet népeivel kiáltványban tudatta. Hangja a jogos haragtól éles és a régi szövetségestárs hűtlensége miatt elkeseredett volt.

Az olaszok az időpontot jól megválasztották. Helyzetünk igen válságosra fordulhatott volna, ha az olasz hadsereg merész elhatározással azonnal nekünk ront. Szerencsére igen lassan készülődtek, — tapogatódzva és megfontolva, — oly mérsékelt ütemben haladtak, hogy védelmünk megszervezésére elegendő időt nyertünk.

Olaszország magatartása még sem ért bennünket váratlanul. Kiáltó bizonyitéka ennek a békeidőben — Conrad sürgető kezdeményezésére — kiépített déltiroli modern várrendszer.

Május 24. és 26.-ika között ezredünk fokozatosan Kraszków felé nyomult előre. Az orosz fővédelmi vonal elé tolt osztagokat visszaszorította. A támadás igen heves tüzérségi tüz alatt állt. 26.-án ezredünk az 54. sz. vázlaton ábrázolt födözék vonalban beásva harcolt.

Az I. zlj. 24.-én a Sewerus csop. déli szárnyán került harcvonalba.

Május 27.-én az I. zljunkat a 25. vad. zlj. fölváltotta és utána Schamschula tbk rendelkezésére azonnal Rostylice községbe menetelt. 28.-án bevonult az ezredhez és az 54. sz. vázlaton berajzolt helyzetben, az erdő sarkon ezredtartalékként alkalmaztatott.

A helyzetünk ekkor elég kedvező volt. Az ellenség Goloszyce—Bukowiany—Zwola—Garbacz Skala vonalában, az előtérben elhelyezett egyes megerősített támpántokkal, tőlünk általában 2000—3000 távolságban helyezkedett el. Állásainak megerősítésén dolgozott. A védelem igy azután meglehetősen kényelmes volt. Állásaink előtt spanyol bakokból álló akadály mező terült el. Az apró ligetekkel borított sik előterepet állásainkból teljesen betekinthettük. Meglepetésektől tartani nem kellett. A saját mozgást a hátunk mögötti erdő leplezte, azért minden pótlás akadály nélkül történhetett.

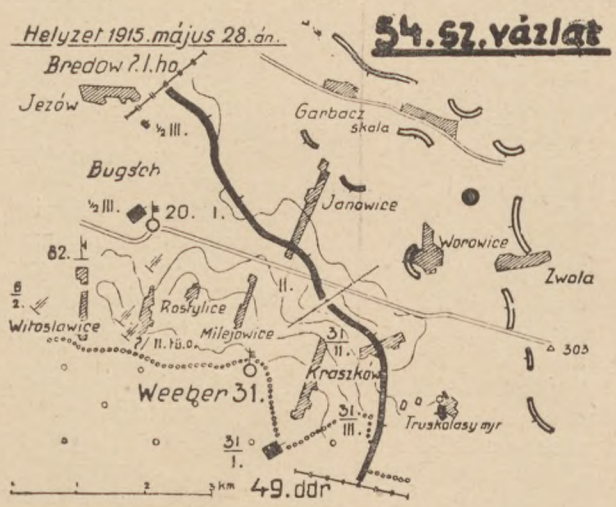

Az ezred létszáma 6 géppuskával 1910/1803 fő. Az I. zlj 633/598, a II. zlj 636/603, a III. zlj. 641/602 főt számlált. Fizikai és erkölcsi állapot jó. Lövőszer teljes. Élelmezés rendes. A lovak fáradtak.

Május 28.-án a védőállás — álló lövészek számára — kiépült, sőt a srapnel tetők is már készen állottak. Tóth Kálmán szds gyengélkedése tartamára a II. zlj prsgát Tóth István fhgy vette át.

Kilátás a Truskolásy majorra.

Június 7.-ig állott ezredünk ebben a védőállásban. Nyugodalmas, erőgyűjtésre alkalmas napok voltak ezek, amit csak néha-néha zavart meg egy-egy ágyúlövés, hogy utánna a csend annál kirívóbb legyen. Ezredünk állásaink tökéletesítésén dolgozott, amely munkát az ellenség kisebb tüzeléssel és néha-néha járőrök közeledésével akart megzavarni, de ilyenkor egy ágyúlövés is már rendet teremtett. Legénységünk ez alatt az idő alatt jól összeszedte magát. Az életveszedelem azonban a viszonylagos csend mellett is fennállott. Ebben az időben halt hősi halált: egy önként vállalt járőr harcban Krisztinkovich Imre t. hdp. Ezekben a harcokban tanusitott vitéz magatartásukkal ki-

tüntek és I. o. e. v. é-mel diszitettek föl: Kocsis László t. hdp., Anderle Károly őrm., Rottkó Sándor tds, Ostermann Rudolf és Bárány Mihály honvédek.

Június 6.-án a Honvédelmi Minisztertől egy leirat érkezett, amelyben erőteljes szavakkal ismét rámutatott arra a szomorú körülményre, hogy a kitüntetések a honvédségnél még mindig aránytalanul kevesek. Ezúttal a Honv. Min. a parancsnokokat már személyükben is felelőssé tette, hogy mindenkit, aki arra érdemes, az őt érdeme szerint megillető kitüntetésre okvetlenül hozzanak javaslatba. Elrendelte, hogy a javaslatba hozottak érdemeit kellően megokolva domboritsák ki, mert ez a javaslatot előterjesztő prnok legelemibb kötelessége. »Elvárom — irta a ho. prnkunk — hogy e sérelmes és minden tekintetben káros viszonyok megszüntetésére az egyes prsgok saját hatáskörükben minden lehetőt el fognak követni.« Szomorú, hogy ily rendelkezésnek kellett ismét megjelenni. Ezúttal már másodszor. De mégszomorúbb, hogy ennek az újabb figyelmeztetés és felhivásnak sem volt meg a kivánt hatása és eredménye. Mintha azonban tisztázódott volna az, hogy a hiba lényege hol keresendő.

Ma az I. hds. kötelékében végzett rövid vendégszereplésünk véget ért. Az események ezredünket ismét visszasodorták a 4. hds. kötelékébe.

A nehéz és veszteségteljes üldöző csaták során az orosz védelem mindjobban megszilárdult. Veszteségeink következtében természetesen a támadó lendületünk is sokat veszitett erejéből, térnyerésünk fokozatosan kisebbedett és láthattuk azt is, hogy pl. az 1. hds. körletében — ahol ezredünk harcolt — az előnyomulásunk hetekre megállt.

A hozzánk csatlakozó 4. hds. a San alsó folyása mentén a folyón már átjutni nem is tudott. A jobb szárnyán pedig az oroszok kemény visszacsapása során a cseh 28. gy. ezred megadta magát, amivel legválságosabb helyzetbe sodorta a szomszédságában álló székelyeket. Sieniawa-t ezzel elveszitettük. Pár nap mulva egy újabb cseh ezred lett árulóvá. A helyzet mindinkább súlyosbodott.

Megemlitésre méltó, hogy a világháború alatt a rendszeresen elkövetett hitvány cseh árulások kellő megtorlásban soha sem részesültek. Azt a vezetőség a lehetőségig takargatta. Láthattuk azt is, hogy a Kárpátokban tiszta honvédekből álló csapatokat helyeztek cseh vezetés alá, ahelyett, hogy a következményeknek végsőkig menő levonásával, a legerélyesebb kézzel kiirtottak volna minden cseh befolyást és vezetést. Ezzel, a békeidőben is agyon dédelgetett fajjal szemben, a felsőbbség mindenkor csak kesztyűs kézzel bánt és gyengéd türelmének soha sem volt határa.

Június hó 3-án — német segitséggel — csapataink Przemysl-t elfoglalták. Falkenhayn és Conrad ekkor elhatározták, hogy a hadjáratot Lemberg visszafoglalásával fogják betetőzni. Azt remélték, hogy ezzel az oroszokat végleg megrenditik, egy esetleges külön békére hajlamossá teszik és igy Romániának is kedvét szegik a háborúba való beavatkozástól. Ehhez legelőször is a megritkult sorokat sűriteni, az anyagot pótolni és megfelelő átcsoportositással Lemberg irányában az orosz arcvonalat ujból áttörni kellett. Ezt az utóbbi feladatot ismét a két német hdtesttel megerősitett — Mackensen hds-re bizták. Mackensennek vezérlete alá került egyúttal a tőle balra levő 4. hdsünk és a jobb oldalához csatlakozó Böhm Ermolli féle sereg is. A közbeeső Puhalló féle seregünk Przemysl elfoglalása után feloszlott. Puhalló átvette az 1. hds. prsg-át, eddigi serege pedig a tiroli arcvonal és a 4. hds., valamint a Böhm Ermolli és Flanzer Baltin seregei között szétosztatott.

A támadás alapos előkészület után június 13.-án kezdődött és teljes sikerrel járt E terv végrehajtásának keretében ho-unk, valamint a XVII. hdt (26. ho. és a német 22. ho.). a 4. hds. megerősitésére rendeltetett.

E beosztás következtében ezredünket június 6.-án a 4. gy. ezr. fölváltotta és ennek 23 h 20 p-kor történt befejezése után ezredünk Piorków-on át Wszachów-ra útbaindult.

Június 8.-án 6 h-kor érkezett ezredünk Wszachówba. Itt laktáborba szállt és kellően biztositva lepihent. A község keleti részében az I., középen a II. és nyugati részében a III. zlj. helyezkedett el.

UTAZÓ MENETEK A 4. HADSEREG KÖRLETÉBEN.
1915. junius 9.-től 21.-ig.

Június 9.-én az I. zlj prsg-át átvette Mokcsay Endre alezr., a II.. zlj. prnk-a Tóth István fhgy, a III.-é pedig Csorba István százados. Az ezred Wszachów középső déli kijáratától 6 h 30 p-kor indult és utazó menetben 246 M. (Zbilutka-tól keletre) Dziewiatle—Wierzbka—Kielczyna—Bogorya-n át Peclawice Witowice-re menetelt. III. zlj., a 7. tüzérezr. törzse és II. osztálya Peclawice-n, az ezr. törzs az I. és II. zlj-jal Witowice-n éjjelezett. Az éjjelezési helyzetet ezr.-ünk 16 h 30 p-re elfoglalta és 10.-én is ebben a helyzetben maradt. Pihent.

A hds. sok orosz ügynökkel és ellenséges érzelmű lakossággal volt körülvéve, igy köteles volt mindenki a lakosságot figyelni és észleleteit a zlj-ankint kijelölt egy-egy tisztnek jelenteni. Ily tisztek voltak a »K« tisztek. Az I. zlj-nál Gonda Gyula hdpd, a II.-nál Birimacz Milos hdp., a III.-nál Fleischmann Dezső t. zls végezték ezt a szolgálatot, akik megfelelő hatáskörrel és a lakossággal szemben különleges jogokkal is fölruháztattak. A 9.-i mt. 27 km volt.

Június 11. A menetet déli irányban folytattuk. Az ezred 14 h-kor indult és Jurkowice-Smerdynia-n át az ezredtörzs Dzieki-re, a II. zlj Wiazownica K-i részére menetelt és itt laktáborba, az I. és III. zlj pedig a két község között szabad táborba szállt. A 7-es tüzérek Wiazownica Ny-i részében éjjeleztek. Mt. 13 km.

Június 12.-én indulás Wiazownica-tól 5-kor. Menetvonal előbb Osiek—Leg-i hadihid, ahol átkeltünk a Visztulán, majd ezután Przykóp—Dimitrów—Duzy—Knapy—Durdy. Az ezredtörzs az I. és III. zlj-jal Durdy-n, a II. zlj a 7-es tüzérekkel és a ho eü. intézettel Knapy-n éjjelezett. Mt. 29 km.

Június 13-án 6 h 30-kor indulva az ezred Majdanon keresztül Lipnica-ra jutott, ahova 19 h-kor érkezett be és laktáborba szállva éjjelezett. Mt. 28 km.

Június 14.-én 6 h-kor indulva Ranizów-on keresztül Sokolów—Trzebos-ra menetelt. Az ezr. törzs, a II. és III. zlj., valamint a 7-es tüzérek Sokolów-on, az I. zlj Trzebos-on éjjelezett. A csapatok már 13 h-kor

helyeiken voltak, ami igen ritkán fordult elő. Mt. 20 km.

Június 15.-én ezredünk Trzebos-on gyülekezett, onnan 7 h-kor indult és Wydrze-n keresztül Zolynia-ra menetelt. Éjjelezési körletét 13 h-kor már ismét elfoglalta. Mt. 16 km.

16.-án 6 h-kor indultunk. Grodzisko Dl.-Trynicza —Ubieszyn melletti hadihidon át menetelve a San keleti partján fekvő Sieniawa-ra 18 h 30 p-kor ért be ezredünk 24 km. Mt megtétele után.

Sieniawa-t az oroszok ekkor már kiüritették. Saját 4. hds.-ünk — támadó előnyomulásban — ma délben Oleszyce—Grzadka—Lysocha—Cieplice 215—210—Koci—Zamek—Rzuchow vonaláig jutott és onnan tovább haladt előre. Az emlitett vonal Sieniawa-tól 10 km. távolságra fekszik. A hds. támadása É.-K. felé irányult. Ahogy ezredünk Sieniawa-ra beérkezett, a műszakilag már előkészitett hidfőállás védműveit szállta meg. Ez 20 h-ra nyert befejezést. A védőállás Twardy 218. 187. 196. 180-as magaslati pontokon áthaladó vonalban Sieniawa-tól Ny-ra levő téglavetőig húzódott, és határvonalát K-en a Twardy—Sieniawai út, Ny-on a San folyó képezte. Az egész védővonal két alszakaszra oszlott. Jurowa—Gara egy szd volt előretolva. A III. zlj. Sieniawa É-i kiszögelésénél a zsidótemetőnél került a védőállásba és öt támpontban volt elhelyezkedve, tőle jobbra volt az I. és balra a II. zlj. Ezredünk mint hds. tartalék ebben a helyzetben éjjelezett és maradt 17-én is. A hidfőállást ho. parnokunk megszemlélte.

Június 18. 19. és 20. 18.-án 7 h-kor indultunk. Ugyancsak utazó menetben ezredünk a 10 km. távolságra fekvő Gieplice-re vonult, ahova már 10 h 30 p-kor beérkezve laktáborba szállt, 19. és 20.-án szintén itt maradt és pihent. 20.-án 9 h 30 p-kor ezredünk összes tisztjei és legénysége táborimisét hallgatott.

Herczegh Géza szds. által vezetett XI. mzlj Schlemmer Ödön, Kovács József fhgyokkal, Bán Mihály t. hdgy-gyal, Bokor László, Kárász József, Komássy Béla t. zls-okkal, valamint a harctérre lelkes örömmel önként jelentkezett Purgly Ödön és Lippay Gyula npf. hdp-okkal, továbbá 756 legénységgel együtt, június 18-án ezredünkhöz bevonult.

A mzlj beosztása után ezredünk létszáma 6 géppuskával 2489 főre emelkedett. A parancsnoklási viszonyok ekkor a következőkép alakultak:

Táborilelkész: Pallmann Péter lett, egyébként az ezredtörzs beosztása változatlan maradt.

I. ZÁSZLÓALJ.		II. ZÁSZLÓALJ.		III. ZÁSZLÓALJ.	
prnk:	Mokcsay Ferenc alezr.	**prnk:**	Hercegh Géza szds.	**prnk.**	Csorba István szds.
sgt.	László Ferenc t. zls.	**sgt.**	Haber Jenő t. fhgy.	**sgt.**	Gráf Ernő t. zls.
század parancsnokok:		**század parancsnokok:**		**század parancsnokok:**	
1. század.	Jaroch Béla fhgy.	5. század.	Schön Béla fhgy.	9. század.	Kékessy Lőrinc fhgy.
2. század.	Pohl Vilmos t. hdgy.	6. század.	Erdős Vilmos npf. fhgy.	10. század.	Major István hdgy.
3. század.	Salmen Henrik fhgy.	7. század.	Tóth István fhgy.	11. század.	Pagy Ferenc npf. fhgy.
4. század.	Kovács József fhgy.	8. század.	Bán Mihály t. hdgy.	12. század.	Berky István t. hdgy.
Gpo.	Papp Géza hdgy.	**Gpo.**	Miszury György fhgy.	**Gpo.**	Schlemmer Ödön fhgy.

A 41. h. gy. ho.-nak a Kárpátoktól az északkeleti harctérre történt felszállitása óta a 40. h. gy. ddr. a hounk kötelékéből ideiglenesen kivált és ho. kötelékén kivül harcolt.

Május 31.-én az oroszok a 4. hds. balszárnyát — Rudnik irányában — a Visztula szögletében igen hevesen megtámadták és az arcvonalat is visszaszoritották, ennek következtében az itt levő csapatok a San-on nem tudtak átkelni.

A külön alkalmazott 40. h. gy. ddr-t, ezekre az eseményekre, most erre az arcvonalra irányitották, ahol a XIV. hdt. kötelékébe került.

A ddr. igy hosszú időre kivált szervezetszerű beosztásából, a 41. hgy. ho. kötelékéből. Helyette — ideiglenesen — a 37. h. gy. ho.hoz tartozó 74. h. gy. ddr.-t kaptuk, amely a pozsonyi 13. és a nyitrai 14. h. gy. ezredekből állott. A cserének, mi 31-esek igen örültünk, főleg a 13-as honvéd gy. ezreddel megújult kapcsolatnak, mert egyrészt a jó harcos szellemű, tótatyafiakból álló pozsonyi ezred nagy harcierőt képviselt, másrészt pedig mert ezredünk első felállitásakor III. zlj-unk a pozsonyi 13. h .gy. e. tóvárosi IV. zlj-ból alakult meg; tagjaiban nagyrészt régi bajtársainkat üdvözölhettük. A két tisztikart igy meleg bajtársi kötelékek fűzték egymáshoz.

A nemsokára elkövetkezett harcok alapjául szolgáló helyzet igen érdekes hasonlatban van az 1914. évi hadjárat kezdetén lezajlott harcok helyzetével.

Conrad akkoriban az oroszok elleni támadását (lásd a 3. 52. és 61. sz. mellékleteket), azért is hajtotta végre, hogy a Keletporoszországból esetleg előnyomuló német erőkkel egyesüljön. Akkor ez kivihetetlen ábránd volt. A gorlicei áttörés után megingott orosz seregekkel szemben azonban ugyanezen terv, — most összehasonlithatatlanul nagyobb erő, bőséges fegyverzet és lőszerkészlet birtokában, kellő megalapozás mellett —, keresztülvihető lett volna. Egy ilyen hadművelet könnyen az orosz jobb és középszárny megsemmisitését vonhatta volna maga után.

Conrad — majd Hindenburg is — a terv kivitele mellett kardoskodott, de Falkenhayn azt túlmerésznek itélte és a sikerben nem bizott. Ugy látta, hogy a többi harcterek helyzete az ily nagyarányú és hosszú időt igénylő hadművelet kivitelét kizárja. Ő az oroszharctérre nem erőket adni, hanem ellenkezőleg

onnan elvonni szándékolt. Csak közelebbi hadműveleti célokat tűzött maga elé, hogy az oroszhadjáratot mielőbb felszámolhassa és az oroszfront ellen alkalmazott német erőket mielőbb ismét a nyugati frontra vihesse vissza, végül, hogy erőt gyűjtsön Szerbia leigázására oly céllal, hogy ezen keresztül megnyissa az utat és megteremtse a közvetlen kapcsolatot Törökországgal.

Hindenburg nagyvonalú elgondolása tehát nem talált megértésre. A terv kivitele igy elmaradt. A legközelebbi cél az volt, hogy az oroszokat visszaszoritsuk a Bug mögé. Az eddigi terv tehát az elért sikerek hatása alatt egy lépéssel meg is toldatott. Falkenhayn utasitotta Mackensen-t, hogy Lemberg elfoglalása után a vezetése alá rendelt József Ferdinánd fhg. seregeivel együtt, — melyhez mi is hozzátartoztunk — a Bug és Visztula között É-i irányba támadjon. Böhm Ermolli a K-i és Ék-i irányba előnyomulva jobboldalát és hátát, mig Woyrsch hadserege É-i irányba való előnyomulásával baloldalát fogja biztosítani.

Az intézkedések következtében seregeink ismét legyezőszerűen szétágazó irány felé támadtak, azonban összehasonlithatatlanul kedvezőbb helyzetben, mint régen, mert most az oroszok szétszakitott arcvonalukkal K. és É.-nak hátráltak.

Ugyanekkor indult meg a Lembergért vivott nehéz küzdelem is, ami Lemberg visszafoglalásával végződött. A diadalnak nemcsak a harctéri helyzetre volt nagyarányú és kedvező kihatása, hanem az külpolitikai szempontból is igen jó hatást keltett. Románia a háborúba — ellenünk — való beavatkozástervével egyidőre felhagyott.

Az ekkori helyzetet jellemzi az, hogy amikor az orosz diplomácia a közbelépés miatt igen erős nyomást gyakorolt Romániára, Bratianu azt felelte, hogy ez nem az a pillanat, amikor Oroszország fölényesen beszélhet.

Az 52. sz. vázlat feltünteti az arcvonalak június 20.-iki helyzetét és az ebből kiinduló támadási irányokat. E nagy kereten belül a XVII. hdt Cieszanow—Narol Miaszto—Tomaszów irányában, a közvetlen előttünk levő IX. hdt. pedig Sieniawa—Tarnogrod-i útvonalról Osuchyta-ra kezdette meg támadását.

Ho.-unkat a 4. hds. prsg hadseregtartalékként a IX. hdt. vonala mögé Adamowka—Osowka területére rendelte.

HADSEREG TARTALÉKBAN.
1915. junius 21.-től 27.-ig.

Június 21.-én W. H. Cieplice-től 5 h 30 p-kor indulva, a Tarnogrod-i országúton Osowka magasságáig a ho. együtt menetelt. A menet mindössze 7 km.-t tett ki, igy az ezred már 7 h 30 p-kor Osowk-ra érkezett, ahol az országút és a község között lepihent. 23 h 10 p-kor érkezett az éjjelezésről szóló parancs. Eszerint ezredünk a 7-es tüzérekkel együtt Osowk-ra került és mint hdt tartalék — állandó készültségben — 25.-én 13 h-ig itt is maradt.

22.-én kihirdették Grodek, Rawa-Ruska és Lemberg visszafoglalását. A hirek határozottan jó hatást keltettek. Lelkes, emelkedett, győzelmi hangulat keretkedett. A fizikai állapot egyébként is jó, az étkezésünk kimérete és minősége pedig kielégitő volt.

Június 25.-én háborus szerencsénkhez hiven ismét a magyar gyűlöletéről hires Kritek gy. tbk. által vezetett XVII. hdt kötelékébe kerültünk. A hds. prsg ho.-unkat egyúttal e hdt mögé tolta el Dachnowra. Ez K-i irányban megteendő 31 km.-es útat jelentett.

25.-én 13 h-kor indultunk el. Forró nyári napban, süppedős homokban a menet igen fárasztó volt. A nehézségeket még növelte az is, hogy az egész ho-unk egy oszlopban menetelt. Menetcél Geków volt. Amint az él ide érkezett a ho. megállt és a további parancsig pihent. A menet többi részének végrehajtásához a ho. 235 kocsit szerzett, amelyből ezredünk 40 kocsit kapott. Ezeken szállitottuk azután tovább szerelvényeink és hátizsákjainkat. 24 h-kor Dachnow-ot elértük, ahol a község K-i felében éjjeleztünk. E napi nehéz menetünket kellemetlenebbé tette még az is, hogy menetközben égiháború és nagy zivatar keletkezett.

Június 26. Ma éjszaka beérkezett parancs elrendelte, hogy hadseregünk csatlakozzék a jobbszomszéd német hdt támadásához, — amiben ho.-unknak is részt kellett venni. A ho. a támadáshoz ma Podemszczyznatól délre fekvő területen csoportosult. E célból a ho. 6 h-kor elindulva Schamschula tbk. prsga alatt — elővéd nélkül — egy oszlopban Zaluze Basznia Dl. vasútállomás — Dabrowa és ettől K-re a 250-es magaslati ponton keresztül Podemszczyzna területére menetelt. Elrendelték, hogy a támadáshoz a 82. ddr. a Swidnica patak É-i oldalán a mélyedésben fedve, a 74. ddr pedig a Krzywa—Podemszczyzna-i úttól K-re csoportosuljon. A valóságban mi Dabrowa-ig meneteltünk, ahová 10 h 30 p-kor érkeztünk. Itt estig hosszúpihenőt tartottunk. 20 h-kor a menetet folytattuk és a 20. ezreddel együtt Podemszczyzna-nál a falutól K-re táborba szálltunk. Az elrendelt támadáshoz a falutól ÉNy-ra levő területen a dut. folyamán csak a 14. ezr. csoportosult.

A TANEW ÖV MEGKERÜLÉSE.
1915. VI. 27.-től VII. 1.-ig.

A LÓWCZA-I ÜTKÖZET.

Június 27. A tegnap még Rudka—Zuków vonalban beásott ellenség ma reggelre eltűnt. Üldözésére a 9. és 10. cseh ezredből alakult 52. valamint a 74. h. gy. ddr. vonult előre. Alig 5 km-re É-ra, a 342-es és a 319-es magaslati vonalon, már jól kiépitett és drótakadályokkal ellátott állásban az oroszok ujra megállapodtak. Az üldözésre kirendelt két ddr. támadásra kapott parancsot. A 82. ddr. az első vonalat mint tartalék követte. A támadás az 52. ddr. lanyha magatartása miatt 14 h 35 p-ig sehogyan se jött lendületbe. Ho. prnokunk ekkor a következő újabb támadó parancsot adta ki: »Az ellenség a 442-es és a 319-es magaslatok vonalában megerődített állásban van, a jobb szomszéd ho. előtt pedig 316— Pizuny— Lukawica vonalban áll. A ho. a szomszéd ho-lyal összhangban támad, hogy az ellenséges állásokat birtokába vegye. Schamschula tbk — akinek a Scholtze ezr. csoportja (9. és 10. cseh ezred) is alárendeltetik —

a 31-es honvédekkel együtt a 342-es magaslatra és a kőfejtőre támad. A bal szárnyával a képoszlopon keresztül előre haladó 167. német gy. e-del kapcsolatot tartson. Hunke tbk. Schamschulához csatlakozva, erős balszárnnyal, a 319-es pontra támad. Összeköttetést tart a 11. ho.-nak jobb szárnyával. Ez Plazów-on keresztül halad.«

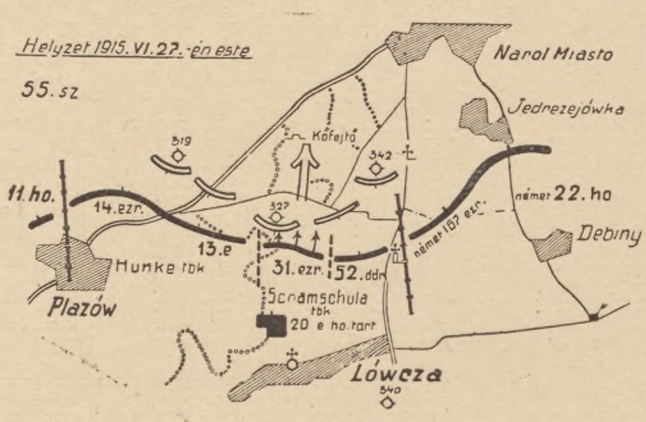

Ezredünk a kőfejtőre véve irányt a 342-es magaslat megtámadására kapott parancsot. Az ellenség igen erős födözékekben állott. A támadás vonalába eső terep, amelyen keresztül támadtunk, erdős, bokros, dombhullámos és szakadékokkal átszegdelt volt. A jobbszárnyon a III., azután a II. és I. zlj haladt. A 12. szd ddr. tart. volt a balszárny mögött. A terepszakaszok által nyújtott alkalmas födözékek kihasználásával haladt előre a támadásunk, de az összeköttetések fentartása sok nehézséget okozott és nem kis gonddal járt. A hangulat lelkes és elszánt volt. Igen heves tüzérségi, majd pedig erős géppuska és puskatűzben 20 h-ra az ellenséges állásokat 400 lépésre megközelitettük. Már erősen alkonyodott, amikor Major hdgy prsga alatt a 10., majd Kékessy fhgy prsga alatt a 11. szdaink rohamra mentek. A makacsul tartott orosz védőállásokba ők törtek be elsőnek és bravúros lendületű támadásuk hatása az egész támadó csoportot magával rántotta. A legnagyobb lelkesedéssel végrehajtott gyönyörű rohamot az a tudat is sarkalta, hogy annak sikere esetén orosz földre lépünk. Rövid kézitusa után, az állásokból kivert oroszok a sötétség leple alatt csakhamar eltűntek.

Időközben — 21 h 40 p-kor — a ddr. prsg úgy intézkedett, hogy ezredünk az elfoglalt állásban tartson ki és a támadást követő nap hajnali 3 h-kor megindítandó előkészitő tüzérségi tűz befejezése után folytassa. Ez a parancs elkésett, mert amire ezt megkaptuk, már a magaslat is a kezeink között volt.

A harccal egybekötött mai Mt. 13 km.

Június 28. Az éj folyamán az ellenség az osztrák határon át visszavonult. Jelentést kaptunk, hogy Narol Miasto-tól 8 km-re E-ra nagyobb tömegű ellenséges gyalogság és tüzérség táborozik. Ez már orosz területen volt.

A ho. ma Kunki-tól DNy-ra fekvő területet szándékozott elérni. E célból Schamschula tbk a 82. ddr-ral és 1/4 lov. szddal Narol Wies 304-es magaslaton keresztül Kunki-ra irányittatott. Ezredünktől jobbra lévő két cseh ezredet a ho. az első vonalból kivonta, helyükbe a 20/I. zlj került. Két oszlopban meneteltünk, az I. és II. zlj mint főoszlop, a jelzett útvonalon Kunki-ra, mig a III. zlj Miastó-ról Padry—Losiniec—Kunki iránnyal haladt előre.

Oroszország határát elsőnek a hirszerzésre önként jelentkezett Purgly Ödön nf. zls lépte át. Narol Wies—Paary vonalában kissé megpihentünk és rendezkedtünk. Arra a hirre, hogy az oroszok Kunki—Grabowica vonalában újabb védőállást foglaltak, ezredünk 13 h-kor ismét támadáshoz csoportosult. Órák hossszat gyönyörű — érésben levő — búzatáblákat taposva haladt az első vonalban az I. és II. zljunk. Ellenséggel azonban sehol sem találkoztunk. A lángokban álló Kunki előtt, harcszerű biztositás mellett éjjeleztünk. A III. zljunk mint ddr. tart. Kunki D-i szegélyén állt. Mai Mt. 20 km.

Az eddig elért eredmény igen nagy jelentőségűnek bizonyult. A harcok alatt a XVII. hdt áttörte az oroszok vonalát. Ebben ezredünk a Lówca-i támadással elsőrendű szerepet játszott. Az ellenség nemcsak előttünk, hanem tőlünk jobbra a Mackensen féle német hds. előtt is visszavonult, sőt tőlünk balra a San alsó folyását is elhagyta.

Június 29.-én az eddig elért eredmények kimélyitése és növelése céljából és hogy a San alsó folyása felől előnyomuló saját csapatainkat a roppant nagy akadályt képező Tanew övön való áthatolást megkönnyitsük, hdt-ünk ma É-i irányba fordult és a 342-es magaslati pont — Gorecko Str. vonalba nyomult előre. Ezzel a Tanew övet K-ről megkerülte és annak É-i oldalában állott. Az itt húzódó orosz védelmi vonalat tarthatatlanná tette. A XVII. hdt-től jobbra a német X. hdt tört előre. Ho-unknak általános iránya Lublin volt.

A hdt jobbszárnyán ho-unk két oszlopban vonult előre. A főoszlopot Schamschula tbk vezette. Ennek elővédjét képezte ezredünk a 11. tarackos tüzérezred I. o.-ával. Az oszlop, melynek előljáróre Schlemmer fhgy szda, előhada pedig a III. zljunk volt — Kunki É-i kijáratától 4 h-kor indult el. Ciotusza—Str. Stanislawow—Potok—Senderkin át a 342-es magaslat felé meneteltünk. 6 h-kor Schlemmer fhgy elővédszázada egy lórólszállt cserkeszkülönitménnyel megütközött. Elűzésére az egész I. és III. zlj is felfejlődött. Rövid, de véres ütközet keletkezett. A cserkeszeket visszaűztük, de a győzelem 17 halott és 91 sebesültünkbe került. Tisztjeink közül súlyosabban megsebesült Kovács József fhgy, Nagy Ferenc nf. hdgy és Grünwald József t. hdgy. A lováról való leugrás közben a nyereg alvázán átfúródó golyótól a jobb combján Schlemmer fhgy is megsebesült, de e könnyebb természetű sérülésével a harctéren maradt.

E rövid harc után a menet már akadálytalanul haladt. 15 h-kor az elővéd elérte és megszállta a 342-es magaslatot. 19 h 20 p-kor a II. zljunk a 20. ezdel a Zwierzyniec-re vezető úton, a 251-es vadászházig nyomult előre és itt a ho. éjjelezését előörsökkel biztositotta. Amint a biztositás felvétele befejeződött, a III. zljunk Senderkire bevonult és az I. zljjal együtt ott éjjelezett. Mt. 24 km.

Június 30.-án első vonalban haladt a 11. és 45. gy. ho. Saját ho.-unk a 11. ho-t követte. Ezredünk I. és III. zlja a főcsapatba beosztva Gorecko—Tereszpolon keresztül Lipowiec-re, II. zljunk pedig — mint jobb oldal oszlop — Zwierzyniec-en át ugyancsak Lipowiec-re menetelt. A II. zlj Zwierzyniec-en hosszúpihenőt tartott. Ez a falu a Potocky uradalmak központi hivatalaival feltűnően rendezett és igen szép falvak

egyike volt. Beérkezésünk után megtudtuk, hogy a faluban egy sörgyár is működik. Sörre vágyva, a gyárat sietve fölkerestük, hogy megfelelő készlettel magunkat mielőbb ellássuk. Ez azonban nem várt nehézségekbe ütközött. A német szervezésre és vezetésre jellemző, hogy bár ez a falu nem esett az ő előnyomulási körletükbe, a sörgyárat mégis német őrség őrizte, sőt a készletet már el is leplezték, hogy annak nagyságát megállapitani ne lehessen. Nehéz küzdelembe került, mig pár hordót tőlük kisajtolhattunk, amit a zlj. nyomban el is fogyasztott.

Ezredünk Lipowiec-en éjjelezett. Mt. 23 km. A-mint látjuk a menetteljesitmények igen nagyok és mert állandóan mély homokos útakon haladtunk, igen fárasztóak is voltak. Súlyosbitotta a helyzetet a terület vizszegénysége, a kutak hiánya. A meglevő kutakat visszavonulásuk közben az oroszok bemocskolták, vagy homokkal betömték és ezzel használhatatlannokká tették. A legszigorúbb ellenőrzés mellett is előfordult, hogy legénységünk pocsolyákból, a kerékvágások poshadt vizéből ivott. E hátrányos helyzeten segitendő ho-unk Norton kutakat kért, de biz hiába, mert ilyeneket mi sohasem kaptunk.

A mai napon Schay altb ho. prnkunk 6 heti szabadságra elutazott. A ho. prsg-ot helyette Schamschula tbk, a 82. ddr prsgát Weeber ezr., ezredünket pedig a kárpáti harcaink hős lelkü vezetője, Dobák Géza alezr. vette át. Betegen eltávozott az ezredből Tóth István fhgy.

Ezredünk mai létszáma 1959/1749, ebből az I. zlj-ra 683/642, a II.-ra 666/599, a III.-ra pedig 670 /508 fő esett.

Július 1. A hdt-prsgnak mára az volt a szándéka, hogy előnyomulását erélyesen folytatva, a Biskupie-Krasnik vonalában esetleg ellentálló ellenséget viszszavesse és e vonaltól É-ra fekvő magaslatokat birtokába vegye. 10 h 20 p-kor kiderült, hogy a tőlünk jobbra levő német X. hdt-el szemben, a Por patak mocsaras medrétől É-ra fekvő magaslatokat az ellenség megszállva tartja. Ez a német hdt Nowa Wies irányába támadott. A 11. ho-nak volt a feladata, hogy ezt a támadást a Por Ny-i oldaláról támogassa. Ho-unk Chlopków—Hosznia Ordynacka—Grodki—Huta Turobinska—Tokary-ra irányítva a 11. ho. mögött haladt. Ezredünk 21 h 30 p-kor érkezett Grodki-ra és annak DK-i részében laktáborba szállva éjjelezett.

A 2. KRASNIK-I CSATÁBAN.
1915. VII. 2.-től 19.-ig.

A XVII. hdt. a Tanew öv megkerülése után ÉNY-i irányu előrehaladásával az oroszokat a Tanew vonal feladására kényszeritette. A 4. hds-nek a Tanew övön való áthaladása és onnan való kibontakozása ezután már tervszerüen és simán ment. Ez az eddigi müködésünknek nagy hadászati jelentősége.

Előrenyomulásunk alatt most az 1914-es Krasnik-i csatatérre érkeztünk. Az oroszok ezen a területen nagyon otthon voltak. Ennek a csatatérnek minden előnyét ismerték. Ezen a területen számolnunk kellett az oroszok szivós ellentállásával, ami valóra is vált, mert az oroszok a Pór patak-Krasnik-Wyznica patak vonalában alaposan megerősitett állásokban vártak bennünket és nemcsak kemény ellentállásra készültek, hanem hatalmas erejü ellentámadást is inditottak. Ebből aztán 10 napig tartó véres harcok keletkeztek. A csata során egy cseh ezred ismét megadta magát, két osztrák hadtest pedig majdnem teljesen elvérzett. Ezeket a harcokat nevezik a 2. Krasnik-i csatának. Ebben ezredünk szintén részt vett és rendkivül értékes teljesitményekkel igen jelentős szerepet játszott. A csata során válságosra fordult helyzet megjavitásában és a helyzet megszilárditásában döntő befolyással volt.

Július 2.-án 6 h 25 p-kor kiadott intézkedés akként szólt, hogy a tőlünk balra levő 45. ho. a Pórtól D-re fekvő magaslatokat elérte és az előre tolt ellenséges erőket a Pór északi oldalára már vissza is vetette. A támadást jobb szárnnyal Zakrzów NY-i széle felé folytatta és mindenek előtt 278—267-es magaslati vonalat fogja birtokába venni.

Weeber ezr. csop-ja Wola Ponikiewska É-i szegélyét érje el. Az ottani kutak vizzel való ellátásra felhasználandók. Amennyiben a 45. ho. támadása a Pór-on át valóban előrehaladt, a Weeber csoport ahhoz csatlakozzék. Irány középpel a 272-es ponton keresztül Tarnawka NY-i része. Mindenek előtt elérendő a 239—272—282-es magaslati vonulat. A ho. tartalékot képező 31/I. zlj. az előnyomulásnál Wola Ponikiewska K-i végén át kövesse az első vonalat. A tüzérség a 270-es magaslatról támogassa a támadást. A ho. prsg Otrocz-on éjjelezik.

A fentiekhez érdemes megemliteni, hogy a 45. ho. csehekből állt. A csata folyamán az összeköttetést velük fölvenni nem sikerült, sőt a hollétüket sem tudtuk megállapitani.

Weeber ezr. csoportja a 4/I. ágyusosztállyal támogatott 82. ddr-ból állott. A 74. ddr-ról, a ho. parancs intézkedéseket nem tartalmazott, mert azt a 7-es tüzérekkel együtt a fenti cseh ho. támogatására rendelték.

Az ezred Grodki ÉNy-i kijáratától 6 h-kor indult. A támadáshoz 11 h-kor csoportosult. A támadás iránya a 302—230—269—266-os magaslati pontokon keresztül vezetett. Ezredprnokunk jobbról a II., balról a III. zljat rendelte a küzdéshez, az utóbbi zljra bizva az irány betartását. Előnyomulás közben 8 h-kor jutottunk az erdőbe. A harchoz való fölfejlődés után 13 h-kor ért bennünket az ellenség hatásos tüze. 18 h-kor a 266-os magaslatot elfoglaltuk. A magaslattól mintegy 400 ^{x}-re feküdt Wola Ponikiewska falva, déli szegélyén az orosz védőállásokkal. A falut egy ujabb és vakmerően végrehajtott rohammal 21 h-kor a III. zlj. vette birtokába. Schlemmer és Kékessy fhgy, valamint Major hdgy a 266-os magaslat keleti oldaláról elindulva 21 h-kor a falut megrohanták. A szokatlanul nagy távolságról megindult roham az oroszokat meglepte, állásaikat elhagyták és a Por patak északi partját szegélyező magaslatokra visszavonultak. A szép siker nevezett szdprnkok példaadóan vitéz magatartásukon föllelkesült és ellenállhatatlan rohamnak köszönhető. 23 h-kor az egész falu már a birtokunkban volt és itt végre valahára ivóvizhez jutottunk. Hogy ez milyen fontos körülmény volt, azt minden hadiföljegyzés megemliti.

Minthogy a parancsunk az volt, hogy a 45. ho. térnyeréséhez alkalmazkodjunk — ezeknek pedig hire — hamva sem volt — a zlj-ak az ut mentén rögtönzött fedezékeikben kitartottak. Ezredünk helyzete kü-

lönben is olyan volt, hogy amig szomszédaink előre nem jutnak, addig az oldalozás veszélye miatt nem mozdulhattunk. Az oroszok a Pór-tól É-ra eső magaslatokon, akadályokkal megerősitett két védővonalban állottak. Egyik állásuk a magaslatok vonalán, a másik annak D-i oldalában huzódott.

Ma veszteségteljes és fárasztó harcot éltünk át. A nagy melegben, fülledt levegőjü erdőben való áthaladás közben óriási szomjuság gyötörte embereinket. Erősen kimerült állapotban éjjeleztünk állásainkban, ahol a kölcsönös tüzelés alatt végzett fedezékásások közben, az annyira szükséges pihenésről szó sem lehetett.

Buzás Antal kiválóan vitéz hdp.-unk a mai roham alkalmával oly sulyosan sebesült meg, hogy lábát amputálni kellett. A ho. eü. intézettől való hátraszállitása közben meghalt.

A mai Mt. 16 km. volt.

Július 3.-án tőlünk jobbra, főerejével Biskupie és Tarnawka területére, a 11. ho., balról pedig a 74. ddr-ral megerősitett 45. ho. támadt. A támadás azonban eredményre ma nem vezetett, ezért mi is helyeinken maradtunk. Ezredünk ma már a 2. napja nem kapott élelmet. A faluban lévő kútak pedig az ellenséges tüz miatt megközelithetetlenek voltak. Egész nap étlen-szomjan, állandóan fokozódó erős ellenséges tüzben tartottuk védőállásainkat, ahol minden megmozdulás, de még a fedezékek ásása is a legnagyobb veszéllyel járt, mert a kiásott föld felvert pora az ellenség figyelmét fölkeltette és tüzét oda vonzotta. E nehéz helyzetben, sulyos veszteségek mellett hősiesen állta a harcot ezredünk tisztikara és legénysége. Az ezred helyzetét az 56. számu vázlat ábrázolja.

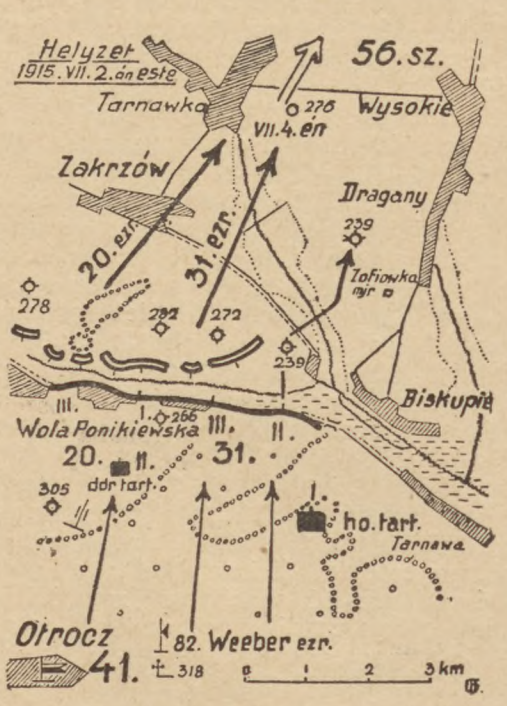

Július 4. Tőlünk balra a főtámadó csoport az oroszokat megverte és visszaszoritotta. Ennek hatása alatt a velünk szemben volt orosz védőállások is elnémultak. Az oroszok 9 és 10 h között eltüntek. A 13 h 45 p-kor kiadott intézkedés szerint a 45. ho., jobbszárnyával Zakrzów-Stara Wiesen át, a 282—276-os magaslati vonalra előnyomult. Ez a két pont Stara Wies-től DK-re és ÉNy-ra fekszik.

A 74. ddr. a ho. kötelékébe ma visszatért és csatlakozott az üldözéshez, ami 14 h 30 p-kor indult meg. Zakrzów és Tarnawka között a visszahagyott orosz utóvéd osztagokkal még rövid harc keletkezett, de 19 h-ra ezek is visszavonultak. Az üldözésben a II. és III. zlj vonult előre és az elrendelt vonalat — MH. Zofiówka—276—Tarnawka-t — 20 órakor érte el. A ho. ekkor megállapodott és e vonalban éjjelezett. Balra a 45. ho.-lyal a csatlakozás ezuttal rendben volt, de jobbra a Pór-tól NY-ra levő biztositó csapataink megint összeköttetés nélkül álltak. A II. és III. zljunk a III. zlj harcszerü biztositása mellett, a Tarnawka-tól K-re levő 276-os magaslat keleti lejtőjén töltötte az éjszakát.

A Por patak menti harcaink ismertetése után idézzük a 20-as ezredtörténetnek következő megállapitásait: »A 20-as honvédek a tüzharcban kitartóbbaknak bizonyultak, mint az oroszok. Az oroszok del. 8 és 9 óra között az állást egyenkint elhagyták...« Majd igy folytatja: »...a 20-asok sikeres előnyomulása és rohama után az oroszok a 31-esek elől is visszavonultak. A 31-esek 21 h-kor értek ezredünkkel egymagasságba...« 2.-án a falu elfoglalásáért vivott harcokban, a kézitusára menő küzdelemben, a 8. szdunk létszámának majdnem a felét elvesztette. Annak bizonyitására, hogy a velünk szemben álló orosz csapatok a mi ellenállhatatlan rohamunk következtében hagyták el a harcteret, ez az egy adat is elegendő. A fent idézett megállapitáshoz hasonló célzatos beállitottság a 20-as ezredtörténetben igen gyakran ismétlődik. Ugy látszik, ez adja meg történetirásuknak savát meg a borsát. Főleg a borsát. Nem igen értjük azt a különös figyelmet, amely következetesen a mi rovásunkra szóló tévedésekben éli ki magát, de azt a módszert sem, amelyik a saját tiszteletre méltó eredményeit, a mi nem kevésbé értékes fegyvertényeink leértékelésével akarja még jobban kidomboritani. Nem szivesen foglalkozunk ezekkel a sajnálatos tévedésekkel, de mert a hallgatás beleegyezésnek vehető, a sulyosabbakat ezután is kénytelenek vagyunk elbirálni.

Június 27.-től *július 5*-ig vivott harcokban példaadóan vitéz magatartásukkal kiváltak és kitüntetésekben részesültek:

Kékessy Lőrinc és Papp Géza fhgyok, Erdős Vilmos t. fhgy, Major István hdgy, Ollár Milán t. hdgy, Steiner Frigyes t. zls, Mazuch Péter őrm., Szabó Tivadar, Győry István, Bodis József szkv.-ők, Vörös János tds, Bihari Bálint őrv., Komáromy József, Marton István és Olláry István honvédek.

A GIELCZEW-i A ZAKRZÓWEK-i ÉS A BYSTRZYCA — MENTI ÜTKÖZETEK.

1915. julius 5.-étől julius 23-ig.

A mai helyzet és szándék a következő volt: A megerősitett állásban levő ellenség Doly MH—Gielczew—291—Kosarzów-tól É-ra fekvő magaslatokon és Jeziorka erdő D-i szegélyén áll. Ez utóbb emlitett állások kiépitésén még dolgozik. Az ellenséges tüzérség — nehéz ágyukkal is — lövi az Urszulin—

295-ös magaslat vonalát. Ho-unk támadáshoz csoportosul, még pedig:

jobb oszlop a 82. ddr a Gielczew-től D-re levő területen,

bal oszlop a 74. ddr. Urszulin-nál. A két oszlop közötti válaszvonal a 295-ös magaslati pont — MH — és Kosarzów 286 közt húzott egyenes. Mindkét ddr. az arcvonala előtti területet a támadás megindítása előtt alaposan deritse föl. Az előretolt esetleges ellenséges vonalat el kell foglalni. A főállást — csak a szomszédokkal összhangban — a tüzérségi előkészítés befejezése után fogjuk megtámadni. A 20/III. és a 31/II. zlj tartalék a ddr közepe és balszárnya mögött.

Ma este 3 nehéz ütegünk fog beérkezni, amelyek közül kettő a MH. Katy-nál, egy pedig Gielczewtől D-re 2 km-re megy tüzelő állásba. A ho. az erős ellenséges állást tüzérségi előkészület után szándékozik elfoglalni, melyhez a vonalból adatokat kér.

A rendelkezések szerint tehát ma csak az ellenség megközelitése, mig az állások megtámadása a következő napon volt végrehajtandó.

Ezredünk 6 h 30 p-kor indult. 11 h-kor a küzdéshez rendelt I. és III. zlj az ellenséget már 800 ^{x} re megközelitette. Ott magát beásta. Súlyos tüzérségi és gyalogsági tűzben állt az egész nap ezredünk, igy helyzetünk nehéz volt.

Július 6. Az éjszaka nyugodtan telt el. Ho.-prsgunk — kinek az 51. Ladwehr ddr, a 26. t. ágyús e. és az emlitett nehéz tüzércsoport is alárendeltetett — a támadás folytatására adott parancsot. A 31./II. zlj Gielczew Ny-i részébe vonult előre és ott Weeber ezr. rendelkezésére ddr. tart. volt.

Az ezredhez beosztott és ma bevonult Gottmann Emil őrn. a II. zlj, a lelépő Herczegh Géza szds. pedig a 8. szd. parnokságát vette át.

Egész nap lassú és nehéz előreküzdés folyt. 19 h 50 p-re a Weeber csoport az ellenséges állásokat 200 —400^{x}-re megközelitette. Ekkor az a parancs érkezett, hogy az elért állásokat műszakilag erősitsük meg és azokat tartsuk. A ho. szándéka az volt, hogy a tüzérség előbbrevonásával kifejtendő alaposabb tűzhatás után, holnap fogja az ellenséges állásokat megrohanni. Ezekből az előkészületekből láthatjuk, hogy az oroszok ellentállása megszilárdult. Az éjszakát az állásokban töltöttük.

Július 7. Az éjszaka eseménytelenül telt el. A csapatok a fedezékek megépitésén és azok megerősitésén — lázasan dolgoztak. A tervbevett támadás elmaradt. Azt csak akkor kellett volna végrehajtani, ha a tőlünk jobbra levő 11. ho. támadása már előrehaladt. III. zlj-unk 16 h körül igen nyomasztó tüz alatt állott. 19 h 45 p-kor kezdődött ho.-unk váratlan felváltása. A ho. előbb hds. tartalékba került, majd a Krasnik környékén válságosra fordult helyzet következtében erre a területre indittatott. A felváltás során a II. zlj már 19 h 45 p-kor Stara Wies-re menetelt és ott éjjelezett. 23 h-kor a 11. ho. többi részei is (58. e.) szintén megkezdték a 291-es magaslatig terjedő arcvonalrész átvételét és ezzel a 20. h. gy. e. is felváltatott. A 20. h. gy. e. már szintén Stara Wies-en éjjelezett.

Július 8.-án a 13/1/2III. zlj 4 h 15 p-kor váltotta föl az I. zljunkat. A felváltás után a zlj Stara Wies felé elvonult. A visszamaradt III. zljunk a 13/1/2 III. zljjal együtt Mokcsay alezr. prsga alatt, a ho. prsgnak közvetlenül alárendelt csoportot képezett.

7 h-kor a 82. ddr. 5 zlj-jal és a 4/I. ágyús osztállyal mint hds. tart. állt Stara Wies-en. 11 h-kor ez a ddr Zakrzówek-re útbaindult, hogy ott a XIV. hdt. rendelkezésére álljon. 13 h-kor érkeztünk Zakrzówek-re. Itt válságos helyzetet találtunk. Az oroszok az előnyomuló csapatainkra hatalmas ellentámadást inditottak. Az erőteljes visszacsapás, amelyhez még egy cseh ezred árulásával előidézett kedvezőtlen helyzet is járult, arcvonalunk áttörését eredményezte. A hibát nekünk kellett helyrehozni. Ugyanekkor a Lówcza-i ütközetből ismert 52. ddr ezredei Urzedów-nál mondták föl a szolgálatot. Az oroszok ennélfogva az itteni arcvonalat is simán átszakitották. Ekkor már Bystrzyca és Urzedów közötti 20 km-es kiterjedésben ingott meg arcvonalunk.

Amint az I .és II. zlj Zakrzówek-hez érkezett, még az étkezésre sem volt idő, mert nyomban támadnunk kellett, de engedélyt kaptunk, hogy a fölfejlődés közben egy-egy húskonzervet elfogyaszthassunk. Ezredünk a Bystrzyca patak vonalától K-re, a 20-asok pedig ettől Ny-ra fejlődtek a harchoz és az 57. sz. vázlaton feltüntetett irányokban támadtunk.

A két zlj estére a magaslatot elérte. Az oroszokat visszaszoritotta. Elért helyzetünk nem volt valami bizalmat keltő. »S« alakú arcvonalban állott a minden oldalról tűz alatt tartott szomjas, éhes és fáradt ezred.

A Gielczew-i állásban maradt III. zljunk az egész nap folyamán tűzharcban állt. A dut. folyamán egy nagy erejű zivatar és égi háború is elvonult a feje fölött. Az áttörés hire e csoporthoz is eljutott. A hirre — tévedésből — a 74. ddr is visszavonult, majdnem magával rántva a III. zljunkat is. Nagy zürzavar keletkezett, de a helyzet tisztázása után a 74. ddr. régi állásait ujból elfoglalta. Szerencsére az oroszok nem mozdultak. Az éj folyamán a 9. ezred osztagai a III. zljat is fölváltották.

Július 9. I. és II. zljunk a mai nap folyamán, erős ellenséges ellenhatás alatti nehéz harcban, a tegnap elfoglalt védővonalnál valamivel előbbre jutott. Ebben a nehéz küzdelemben sebesült meg haslövéssel és esett el az arany v. é.-mel kitüntetett Rácz Dániel t. zls-unk.

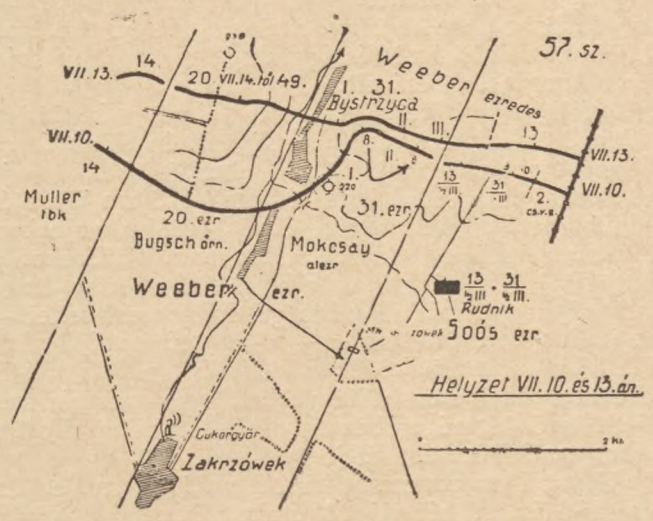

A jobbszárny törési pontján állott a 8. szd. A mai nap sikeres harcai alatt 47 oroszfoglyot küldött

hátra. A szd. arcvonalának fele É-i, a másik Ny-i irány felé nézett. A Ny-i irányban nagyszerű kilátása volt a völgyben húzódó arcvonalakra. Az orosz állások úgy a szd., mint az ezred állásaiból is teljesen oldalozhatók voltak. Jobbra tőlünk a császárvadászok voltak velünk csatlakozásban, de nem sokáig, mert a császárvadászokat orosz túlerő támadta meg.

A mai nap eseményeit Purgly Ödön npf. zls a következőkép jegyezte fel: »Egész nap folyik a tűzharc. Én szakaszommal 47 muszkát fogtam el, kiket szerencsésen hátra is kisértettem. De az öröm nem tartott sokáig, mert a jobbszárnyamon — a császárvadászoknál — az oroszok áttörték a frontot. Tartalékunk nem volt. Az időközben 85 főre leolvadt kis szd-unkkal az állást még egy darab ideig tartottuk, de az oroszok hátunkba kerültek és nekünk engedni kellett. Rettenetes ellenséges ágyú és géppuskatűzben rohantunk hátra, kb 1 km. távolságra, amely idő alatt is az oroszok erős pusztitást vittek véghez embereinkben. Itéletidő volt, de Isten kegyelméből szerencsésen megmenekültem. Este 10 órakor egy hegyháton állástfoglaltunk és itt vártuk a további parancsot. Már két napja nem ettünk és nem ittunk majdnem semmit sem. Végre hoztak egy gyatra kis ebédet, de hozzá kenyeret már nem kaptunk. Az ebédet gyorsan kellett bekapkodnunk, mert parancs jött, hogy elhagyott állásainkat kell visszafoglalnunk. Szürkületben, igen erős tűzharccal ez sikerült, még pedig aránylag kis veszteséggel. Reggel 9 óra. Már ujra bent vagyunk tegnapi fedezékeinkben és erősen tüzelünk az előttünk 100[x]-re beásott muszkákra. Már egészen forróra lőttem fegyveremet. Mellettem álló emberemet keresztül lőtték. A golyó orrán ment be és lapockáján jött ki. Igen szenvedett szegény. A sebesült vivők igen nehezen érkeznek. Szakaszom már csak 20 emberből áll, de azért erősen tartjuk magunkat. Kitartunk a végletekig. Minden pillanatban várjuk az oroszok rohamát, mert igen sok muszka gyülekezett az előttem levő dombon. Embereim igen dühösek reájuk.

Rettenetes piszkosak és porosak vagyunk. Igen nagy meleg van. A nap rettenetesen tűz az arcunkba. Igen elkelne egy kis eső. Éjjelenkint viszont hideg van. Már napok óta fázom, mert a 4.-i ütközetben elhagytam a kabátom...«

Időközben a 13. h. gy. e. Somogyi zlja a 8. szdtól jobbra fölzárkózott és igy az ezredünk jobb szárnyán tátongó rés bezárult.

A III. zljunk felváltása 0 h 45 p-kor kezdődött és 2 h 30 p-kor ért véget. A zlj szintén előbb Stara Wies-re menetelt, ahol 1 órai pihenőt tartott, majd menetét folytatva 10 h körül érkezett a Stara Wies és Rudnik községek fele útján fekvő Jozefów majorhoz. Itt mint a XIV. hdt tartaléka lepihent. 15 órakor a zlj-at födözékek ásásához akarták kirendelni, de a legénység nagyfokú kimerültségére való tekintettel — Csorba szds tiltakozására — ettől mégis elállottak. 17 h 15 p-kor a zlj-at fölriasztották és hátizsák nélkül, zsebekben elhelyezett töltényekkel Rudnik északi szegélyén levő téglaégetőhöz útbainditották, hogy ott a 8. ho. rendelkezésére álljon.

Ugyanilyen parancsot kapott a 13. h. gy. e. Koczor zlj-a is. A két zlj 18 órakor érkezett a téglavetőhöz és itt a 2. császárvadász ezred vonala mögött állt fel. A császárvadászok ellen 19 h 30 p-kor hatalmas ellenséges támadás indult, amelynek egyik oldalágát képezte a 8. szd-nál előbb leirt esemény. A vadászok a rettenetes erejű támadásnak ellenállani nem tudtak, azért a 1/2 III. zljunkat megerősitésükre előreküldték. A félzlj nagyszerű lendülettel avatkozott be a harcba és ennek volt köszönhető, hogy a súlyos helyzet, az oroszok visszaverésével, a javunkra dőlt el. Az oroszok 100 halott és 50 fogoly visszahagyásával eredeti állásaikba visszavonulni kényszerültek. Szdának élén — fejlövéssel — ekkor sebesült meg a 10. szd prnoka, Major István hdgyunk. A támadás rendkivüli lendületére jellemzők azok a szavak, amelyekkel a sebesülten hátraszállitott Major hdgyot a császárvadászok ddr prnka — Soós ezr. — fogadta: »Gyönyörű volt. Csodálatosan szép volt. Nem feledkezem meg rólatok!« mondotta, majd személyesen telefonált kocsiért és bevárta mig Major hdgyot tovább hátraszállitották.

III. zljunk a téglaégetőnél éjjelezett. E napon az éjszaka sem volt nyugodt, mert az oroszok — úgylátszik — egy éjjeli támadástól féltek, ezért az egész éj folyamán még az állások mögötti területet is erős tűz alatt tartották.

Július 10. A mai napra kialakult helyzetünket az 57. számú vázlat tünteti fel. A vázlaton két védővonal látható. A déli — zsákszerűen bemélyedő — vonal a 10.-i, mig a kiegyenesedett védőállás a 13.-i helyzetet ábrázolja. A helyzet egyébként ma enyhült. Az állások kimélyitése közben lassú tűzharc folyt. Arcvonalaink előtt se az oroszok sem mi nem mozdulhattunk. Ezen a napon halt hősi halált Mohar Béla ezredünk t. hadapródja.

A nap közben Soós ezr. csoportja előtt az oroszok ujból támadáshoz csoportosultak, de szándékukat jól működő tüzérségünk már csirájában elfojtotta. 21 órakor a 9. és 11. szd a 13-as Koczor zljat fölváltotta. A 12. szd. pedig Rudki É-i szegélyén tartalékba került.

Július 11.-én ho-unk csapatait egyesitette és a csapatkötelékeket rendezte. Az idegen csapatok felváltása után az egész védőszakaszt két részre: Weeber ezr. és Hunke tbk. szakaszaira oszlott.

A nap folyamán ismét egy rendkivül fájdalmas veszteség érte ezredünket. Arcán súlyosan megsebesült hős prnkunk Dobák Géza alezr. A harcteret elhagyni kényszerült és ezzel ujból megkezdődött a parancsnokaink változásainak hosszú sorozata. Az ezredprsgot Mokcsay Endre alezr., az I. zlj prsgát pedig Ghyczy Zoltán alezr. vette át.

21 órakor a császárvadászokat és III. zljunknak 9., 10. és 11. szdát a 13-as honvédek fölváltották. A III. zlj ho. tartalékként hátravonult.

Július 12.-én, a felváltás befejezése után, a III. zljunk elhelyezkedése a következő: fél zlj. mint ddr. tartalék Bystrzyca irás »a« betüje alatti horhosban állt, a zlj másik fele pedig mint ho. tart. Schlemmer fhgy prsga alatt MH. Zakrzówek-ben helyezkedett el. Leirt helyzetét 11 órakor foglalta el, de 17 h 30 p-kor már ujra előnyomult és a Bistrzyca kereszttől K-re 1200[x]-re állásában levő 13-as 5. 8. és 11. szdokat váltotta föl. Félszda Rudki fölötti horhosban tart. volt. Igy az ezred összes részeivel végre ismét szoros kapcsolatba jutott.

Ezredünk létszáma ma 6 géppuskával 1553 főt számlált. A harcokat 2480 emberrel kezdtük meg.

A Wola Ponikiewska — Gielczew—Zakrzóvek és Bystrzyca menti harcok alatt 927 főnyi veszteséget szenvedtünk. A június 21-iki létszámhoz viszonyitva a legnagyobb veszteséget »— 1525 főt —« ho.-unknál a 20. h. gy. e. szenvedte, mig a 14. h, gy, e, már csak 696 főt, a 13. h. gy. e. pedig csak 147 főt veszitett. A ho. ezredeink e napi létszáma: a 13. h. gy. e-nél 1319, — a 14. h. gy e.-nél 1054, — a 20. h. gy. e.-nél 1307 főt — tett ki.

A 20. h. gy. e. történetirója történeti munkájában ezrede javára könyveli el az eddigi harcok összes eredményét és dicsőségét. Közvetlen egyszerűségű, de a legnagyobb határozottságot kifejező tömondatban azt állapitja meg, hogy »a nehezebb feladat ezúttal is a 20. h. gy. e. vállaira nehezedett... stb.« Állitásának adatokkal való alátámasztására felhozott t. i. az a körülmény, hogy a támadásnál a 20. h. gy. e. a visszaözönlő csapatok között haladt előre, meggyőző erejű nem lehet, mert hisz ugyanilyen viszonyok között támadt a 31. h. gy. e. is. A harcokban jelenvoltak jól emlékeznek még arra az epizódra, ami a 31-esek fejlődése közben történt: Soós ezr., a császárvadászok ddr prnoka, aki emberei sorsa felett aggódva hozzánk jött, megindult szavakkal kért bennünket: »Fiúk! Mentsétek meg császárvadászaimat!« Amikor bealkonyodott eljött ezredünkhöz, körünkben hosszasan időzve, velünk elbeszélgetett. Megköszönte és megdicsérte ezredünk kiváló teljesitményét és szép magatartását.

Ha a 31-esek e napon nem is vittek volna egyebet véghez, mint azt, amit ez a magas parancsnok elismert, munkájuk és magatartásuk akkor is kimagasló és dicsérendő volt. Jelentéktelen epizód ez ezredünk történetében, amit a való igazság kedvéért említünk itt fel. Tény, hogy e harcok alatt a 20. h. gy. e. szenvedte a legnagyobb veszteségeket, de ez magábavéve még nem alap arra, hogy az elért eredmények feletti elismeréseket és dicsőséget a legtöbbet szenvedett ezred könyvelje el. Az események ezt meg is cáfolták. Kétségtelen azonban, hogy minél nagyobb volt a csapat belső harci értéke, rendszerint annál nagyobb veszteségeket szenvedett a harcok alatt. A döntést az oldalozó, átkaroló, vagy túlszárnyaló részek közbelépése szokta előidézni, tehát tulajdonképen olyan csapatok, amelyek a csaták emberfeletti hősies és véres küzdelmeiben részt nem is vettek.

A dolog ezúttal azonban máskép történt. A Bystrzyca-i harcokban a 20-asokkal szemben húzódott orosz védővonal tarthatatlanságát az a körülmény idézte elő és okozta, hogy ezredünk I. és II. zlj-a a véres és nehéz küzdelmek között végrehajtott sikeres előtörése után oly helyzetbe került, hogy elfoglalt vonalából az ellenséges védőállást oldalozhatta. Ez a tény elvitathatatlan. Az 57. vázlaton látható zsákszerű bemélyedés később ezért vált egyenesvonallá. A menekülésszerű visszavonulásról is ez alkalommal alig eshetik szó, mert hisz oldalozó tüzünk hatáskörletéből kikerült oroszok azonnal új állást foglaltak, amit, az általános helyzetükből kifolyó kényszer következtében, csak napok mulva adtak fel. Az, hogy a tüzelésben való kitartásban egy állásban alaposan beásott ellenséget menekülésszerű visszavonulásra lehetne kényszeriteni, az a gyalogság tűzhatásának oly magasra való értékelése, amit hosszú harctéri tapasztalataink során sohasem észleltünk. Ha mindezekhez hozzávesszük még azt is, hogy magas álló gabonában, hirtelen történő le és felbukdácsolás közben folyt le a tüzelés, úgy a tűzhatása, amelynél a szabatos célzás ezek szerint rendkivüli módon meg volt nehezitve, s majdnem kizárva, sokra nem értékelhető. Ezeket az állitásokat — az érvek hiányában — végszükségből előrántott indokoknak lehet minősiteni, amik csak azért váltak szükségessé, hogy a dicsőséges haditett érdemeiből mások kizárassanak és az csak egyedül a 20. ezred javára legyen irható.

Július 13—15. E napok alatt helyzetünk változatlan és megnyugtató volt. 14.-én a 49. e. lett a balszomszédunk. A 20-asok a MH. Zakrzówek-hez tartalékba rendeltettek. Arról is értesültünk, hogy a IX. hdt — amelynek kötelékébe mi is tartoztunk — 16.-ára nagyobbszabású támadást tervez. A támadás keretében ho.-unk a szélső balszárnyon, tőle jobbra a XVI.-ik hdt csapatai, balra pedig a 4. ho. csapatai fognak előnyomulni. Az előnyomulás azon a területen fog lefolyni, amelyet jobbról a Rudnik közepétől Kol Debczyzna-n keresztülhúzott vonal és balról a Bystrzyca patak határol.

A XII. mzlj beérkezése 15.-ére volt jelezve, emiatt még 14.-én minden előkészületet meg kellett tenni, hogy a mzlj beérkezése után az ezredbe nyomban be legyen olvasztható.

15.-én Parragh Gyula szds vezetése alatt, Steiner Elemér, Dohány Marcel, Klipp Alajos t. hdgy, Molnár János és dr. Natzler Mór t. zls-okkal, valamint 904 fő legénységgel a XII. mzlj valóban bevonult. Legénységük és tisztjeik egyenesen a lövészárkokba kerültek be. Fegyelmezetten, vidáman érkeztek. Magatartásuk jó szellemről tett tanubizonyságot. A harcokban kifáradt ezredünkre igen jó hatással voltak, vidámmá tettek bennünket is.

A 16.-ára szándékolt támadás terve a következő volt:

Weeber ezr. arccsoport a 31. h. gy. e.-del Feladata a vele szemben levő ellenséges vonalat hatásos tűz alatt tartani, vagyis tűzzel lekötni. Hunke tbk a főtámadócsoport a 74. h. gy. ddr-al A XIV. hdt-el összefüggésben támad. A támadáshoz szükséges csoportositást még 15.-én az éj folyama alatt el kellett foglalni. Ho. tartalékok a 20. h. gy. e, Rudnik É-i vége és az attól É-ra fekvő erdő között, majd később Hunke tbk csoportjának jobbszárnya mögött. A terv továbbá az volt, hogy a tüzérség az éj tartama alatt lassú tüzeléssel tűz alá veszi az ellenséges állásokat. 11 és 12 h között tűzszünetet tart. Ez alatt az idő alatt helyenként majd alkalom lesz arra, hogy az önként jelentkező járőrök és utászok a drótakadályokat felrobbantsák. A virradattól kezdve reggel 8 óráig tüzérségünk az ellenséges ütegeket fogja hatásos tűz alatt tartani. Ez idő alatt a legénység pihenhet és a támadáshoz szükséges előkészületeket végezheti. 8-tól 11 óráig ismét az ellenséges első vonal kerül hatásos tűz alá. A gyalogság ezt az időt használja ki az előnyomulásra és az ellenséges vonalaknak rohamtávolságra való megközelitésére.

A ho. prsg arról is értesitette a csapatokat, hogy az ellenséges vonalak ama része, amely ellen a támadást tervezzük és irányitjuk, 3 km széles terület, amelyet 25 ágyú, 30 tábori tarack és 8 drb 15 cm-es tarack, vagyis 63 ágyú fog tűzzel elárasztani. Elegendő lövőszerrel rendelkezünk és igy várható, hogy

e tűz hatása alatt az ellenséges gyalogság már nem lesz képes ellenállást kifejteni. Elrendelték, hogy az előnyomulás ne legyen egységes, nagyobb osztagok előretörése, hanem kisebb csoportok előregyülekeztetése. Az előkészületek utolsó mozzanataként 10 h 30 p-től 11 h-ig a tüzérség tüzét oly hatalmas erejűvé fokozza, hogy a gyalogság a rohamot könnyen végrehajthassa. Amint látjuk, a támadást a ho. prsg gondosan és a legkisebb részletekig menő alapossággal készitette elő.

Július 16. Az előző napi tervezet szerint minden tevékenység pontosan megindult. Ezredünknél az I. és II. zlj volt a tűzvonalban. A 9. 10. és 11 szd a balszárny mögött, a 12. szd pedig a közép mögött állt tartalékban. A nap folyamán a 11. szd a 74. ddr és ezredünk közötti összeköttetésül a rajvonalba rendeltetett.

Az ágyúk már kora reggeltől elkezdtek bömbölni és az arra meghatározott időben a tüzet a pergőtűzig fokozták. A levegő reszketett a rettenetes dörgéstől és robbanásoktól. Hasonló hatalmas tűzhatást ezideig még nem igen élvezhettünk és mégis a támadás csak lassan haladt előre. A 74. ddr. oldalozó tüzet kapott. Minden várakozás ellenére, az orosz állásokból ugyancsak erős tűzcsapás érte támadó vonalainkat, ami az előnyomulást igen veszteségteljessé tette. Majd azt meg is akasztotta. A kidolgozott tervet módositani kellett, mert 13 h 30 p-kor még mindig csak keserves előreküzdés volt folyamatban. Az ellenség tüzhatása u. i. oly erős volt, hogy az emberek csak egyenkint tudtak előrekúszni. Ezredünk feladatának megfelelően, amennyire csak módjában volt, állásaiból a támadást tűzzel támogatta.

14 h 5 p-kor az ellenséges állás még mindig töretlen erővel állta támadásunkat. A spanyol bakokból álló drótakadályai még épen állottak. A ho. ekkor elrendelte, hogy a roham mindaddig elhalasztandó, amig annak sikeréhez szükséges előfeltételek nem teljesülnek. Ezért az elért állás tartandó, a tartalékok pedig készen álljanak az esetleges ellenséges ellentámadások elháritására. Az összes tüzérség a Rudnik—Bichawa-i úton levő ellenséges »támpontra« összpontositja tüzét, ahol a holnapi napon az áttörés terveztetik.

A mai támadás tehát, a szokatlanul hatalmas tüzérségi előkészités dacára sem sikerült. Ezredünk jól kiépitett állásaiban egész napon át álhatatosan és »kitartóan« tüzelt, de bizony az oroszok »menekülésszerű visszavonulását« ez sem birta előidézni. Velünk szemben egy szibériai lövész ezred állt. Jó lövők, de kegyetlen katonák voltak, akik a sebesülteket éjjel legyilkolták.

Július 17—18. A támadás nem birt előre jutni. A helyzet változatlan maradt, de reményteljes hirek érkeztek. 17.-én Mackensen német vezér seregei Tarnogora—Krasnostaw irányában, 16 km szélességben az oroszok vonalát áttörték. Az áttörő csapatok további előnyomulása az előttünk levő orosz vonalakat oldalozta. Ennek hatása a következő nap már valóban érvényesült is.

A LUBLIN KÖRÜLI HARCOK.
1915. július 19.-től augusztus 4.-ig.

Július 19.-ére virradó éjjel az oroszok állásaikból nyomtalanul eltűntek. Szakadt az eső. Előre küldött járőreinket a 256-os magaslatról tűz fogadta. A 13-asok 8 h-kor az eddig hasztalanul vivott orosz »támpontban« állottak. Előbb az ellenséges állásokig, majd innen a 256-os magaslatig harcalakzatban nyomultunk előre, balszárnnyal a Bystrzyca mentén. Később ütközet menetben folytattuk útunkat Kielcewice—Strzyzowice-n át a 235-ös magaslatra. A menetet a III. zlj biztositotta. 14 h 15 p-kor a ho. prsg kiadta a további előnyomulásra szóló intézkedését. Eszerint egy ellenséges »utóvéd« MH. Kajetanówka—Bystrzyca 189-es vonalban áll. Weeber ezr. csoportjával az oroszokat üldözi, amihez a Pawlowek mellett álló 20. h. gy. e. neki alárendeltetik. Feladata az utóvéd állását megtámadni. A Piotrowice HH. és 242-es magaslat közötti vonalat még ma el kell érnie, ahol a további parancsok következnek.

A KAJENATOWKA MAJOR BIRTOKÁÉRT VIVOTT HARCOK.
1915. julius 19.-től 23.-ig.

Mokcsay alezr. a küzdéshez jobbról az I., balról a III. zljat rendelte. A III. zlj balszárnyának — a 12. szdnak — iránya a Kajetanówka major volt. Támadó rajvonalaink az esthomály beálltáig az ellenséges állásokat 600 lépésre megközelitették. 21 h 15 p-kor a ho. úgy rendelkezett, hogy az elért vonalban a csapatok födözéket ássanak és azt a vonalat tartsák. A szomszédokkal a csatlakozást fel kell venni. Az általános helyzetből kifolyólag a ho. valószinűnek tartotta, hogy az éj folyamán az oroszok folytatni fogják visszavonulásukat.

A II. zljat — amelynek prsgát a ma megbetegedett Gottmann őrn. helyett, ujból Hercegh szds vette át — a tüzérségi állás felé, a 235-ös magaslatra rendelték. Csendes eső esett, amire azután vaksötét éjszaka következett. A zlj a tüzérségi álláson át az ezred balszárnyára vonult fel és ott beásta magát. Az éjszaka nyugodt és eseménytelen volt. Reggelre az eső is elállt.

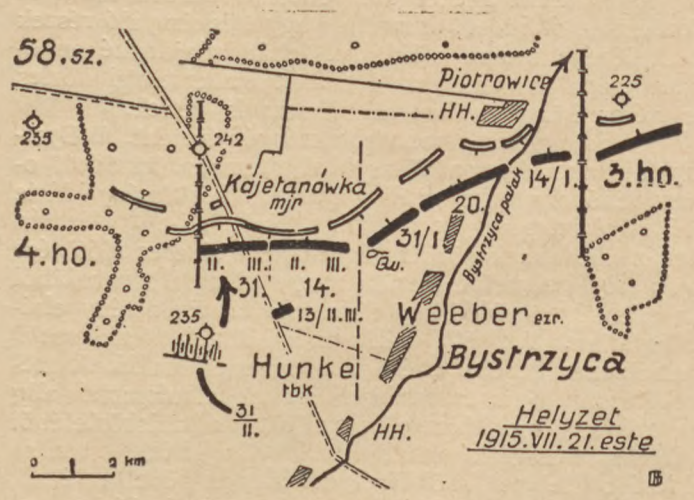

8 h 30 p-kor kiadott ho. prsági intézkedés a következő volt: »A hdt főerejével Wilkolaz—Niedrzwica MI-i országút mentén (tőlünk balra 4 km-re), támad. A támadást 10 percig tartó tüzérségi tűz fogja megelőzni. E támadással egyidejűleg a ho. a Ka-

jetanowka és Bystrzyca közötti ellenséges állásokat erős balszárnnyal megtámadja (a támadáshoz való csoportositás az 58. számú vázlatból vehető ki). A 74. gy. ddr (Hunke tbk.) támadócsoportjának területére eső csapatrészek (és pedig a 31/II. és -III. zlj.) a 74. gy. ddr.-nak, mig a 14/I. zlj, amely a Weeber ezr. csoportjához jobbról csatlakozik, nevezettnek rendeltetik alá.«

A MH. Kajetanówka irányában fekvő terep a 235-ös magaslaton a legmagasabb. Mögötte tüzelő állásban állt tüzérségünk. ÉNy.-i irányban egy széles, de az ellenség felé lejtő hát, majd kissé meredekebb oldal következett. Közvetlen a major előtt egy mélyedési vonal húzódott, innen pedig az ellenséges födözékekig tartó tereprész egy rövid, de meredek kapaszkodót képezett. Az ellenség az egész terepet kitűnően betekinthette. A drót akadályokkal alaposan ellátott orosz védővonal e major előtt és egy darabig az erdő szegélye mentén húzódott. Ahogy a tegnapi előreüzdés során a rajvonalak meg-megállapodtak, mindenütt beásták magukat és igy azután a párhuzamosan haladó fedezékek egész sora keletkezett. A támadásnál a támadó vonal eleinte sűrű volt, később pedig a tartalékok bevetése után zsuffolttá vált. A rövid és sajnos hatástalan tüzérségi előkészités után támadásunk már 6 h-kor megindult és az orosz állásokat 15 h-ig 300 lépésre megközelitettük. Ekkor kellett volna a II. zljunk bevetésével a támadásnak újabb lendületet adni és a támadást az orosz állásokba való betöréssel befejezni. A lendület nem is hiányzott. Az előrerendelt II. zlj áradatként rohant a III. zljunk vonalába és azt magával rántva tovább előre. A helyzet azonban még ekkor nem volt roham érett. Az előkészitő tüzérségi tűzhatás hiányát élő erőkkel pótolni nem lehetett. Az orosz »utóvéd állás«-ban az oroszok szivósan kitartottak és igen erélyes ellentállást fejtettek ki.

Azok a műszaki vezérszavak, amelyek a támadó parancsban használtattak, nem voltak feltétlenül helyesek. Jelen esetben a felderitőjárőrök által »utóvédállás«-nak minősitett ellenséges állás volt a támadási intézkedések alapja. A támadóparancsban használt — idézett — kitétel gyengébb erejű ellenségre engedett következtetni, amelyiket csak meg kell rohanni, hogy menekülésre kényszeritsük. Amint a mai támadásnál az kiderült, az utóvédállás igen kemény dió volt. Leküzdéséhez elengedhetetlen feltétel lett volna az igen alapos tüzérségi előkészités. A támadást az ellenség teljes megrenditése után, csak akkor szabadott volna megkezdeni, ha már a biztos remény meg lett volna arra, hogy a gyalogság rohama, helyrehozhatatlan vérpazarlásra nem vezet.

E támadással szemben a védelem ereje oly hatalmas volt, hogy támadásunk az oroszok állása előtt 100 lépésre vérbefulladt, még pedig akkor, amikor az utolsó 100 lépéses meredeken — a feladat nehezebbik részén — való felhatolás következett.

Az események folytatása előtt itt rá kell mutatnunk arra a körülményre is, hogy a hozzánk csatlakozó csapatok előtti terep a támadás keresztülvitelére alkalmasabbnak mutatkozott. Ezt a megállapitást az is igazolja, hogy a jobb szomszédunk — a 20. ezred — a Kajetanówka major körüli harcainak leirásánál a sima, győzelmes és úgyszólván minden veszteségtől mentes előnyomulásuknak beszüntetését azzal indokolta, hogy támadásukat csak azért nem folytatták, mert a 31-esek nem jutottak előre!

A harcleirásunkban ismertetett és kétségbevonhatatlan hitelességű tények a fenti állitásnak — bizonyos tekintetben ugyan ellentmondanak, de ezekkel most nem foglalkozunk. Azt azonban nem hallgathatjuk el, hogy kár volt a mi előnyomulásunk mértékéhez ragaszkodni és egy eredményekkel biztató, sima menetü támadást csak ez okból lefékezni.

A kajetanówkai veszteségteljes támadási irányhoz való görcsös ragaszkodást is érthetetlennek tartjuk, amikor sokkal megfelelőbb és eredménnyel kecsegtető más irány is rendelkezésére állott.

A világháborúnak ezideig lefolyt harcaiból bőséges tapasztalatokat szerezhettünk arról, hogy bizonyos tereprészhez való merev ragaszkodás, a célszerűtlen irányba vezetett támadásnak csökönyös erőszakolása, (lásd Komanicha ellen vivott harcainkat) a veszteségeket aránytalanul fokozza. Nem hanyagolható el annak a mérlegelése sem, hogy mit képes egy csapat elviselni, mibe kerülhet bizonyos tereprésznek, vagy tereptárgynak elfoglalása és ehhez való ragaszkodás okozta veszteség arányban áll-e a várható eredmény kihatásával, értékével?

Az elői idézett ho. prsgi parancsból kiviláglik az a meggyőződés, hogy az általános helyzet a velünk szemben álló orosz csapatokat is visszavonulásra fogja kényszeriteni és ez már csak egyszerű időkérdés.

Az összes számbavehető körülmények amelett szólnak, hogy a Kajetanówka-i harcokban a vezetés céltévesztett; azzal, hogy ragaszkodott a hdt prsgtól — a terep ismerete nélkül — megszabott támadási irányhoz, és ahhoz a tervhez, amely a súlypontot általában a balszárnyra rendelte, — a kellő rugékonyságot is nélkülözte és igy végeredményben a Kajetanówka-i harcokban elszenvedett véres veszteségeink — indokolatlan vérpazarlás volt.

23 h 10 p-kor a mai nap eseményei a ho. prsg előtt már ismeretesek voltak, annál meglepőbb, hogy a következő napra szóló rendelkezések szó szerint igy szóltak: »A 4. ho. az ellenség arcvonalát áttörte. A ho. holnap támad. Hunke szürületkor — rajtaütésszerűleg — támadjon Kajetanówka ellen. Weeber ezt Bystrzyca felől támogassa.«

Ezredünk az orosz arcvonal előtt 50—100—150 [x]-re nehéz ellenséges tüzérségi tűzben állott és iparkodott magát beásni, ami bizony lassan haladt, mert az orosz tüzérek igen pontosan lőttek. Majdnem minden lövésük közibénk vágott. Közben beesteledett. A sötétség leple alatt zljaink lázasan folytatták fedezékeik kiépitését. A II. és III. zljnál a kötelékek teljesen összekeveredtek. Hideg éjszaka következett és fáztunk.

Július 21.-én 3 órakor, a 13. h. gy. e. II. és III. zljának bevetésével, a támadás tervszerüen ujból megindult. Az oroszok ébersége folytán rajtaütésről persze szó sem lehetett, az igen erős tüzhatásban pedig a támadásunk is meghiusult. Ekkor sebesült meg az arcán — most már másodizben — Schlemmer fhgy, aki a harcteret ezuttal se hagyta el, hanem a segélyhelyen történt két napi kezelés után a 12. szd prsgát ujból átvette.

4 h 30 p-kor a ho. prsgtól ujabb parancs érkezett, amely igy szólt: »A hdt másik két ho-a, valamint a X. hdt az egész arcvonalon betört az ellenséges állásokba. Hunke tbk az összes tartalékainak bevetésével

támadjon; Weeber ezr. pedig, a vele szemben levő ellenséges erőkre intézett nyomással, legyen a támadó csoport segitségére.« A támadás erejét fokozni azonban már nem lehetett, mert az összes tartalékok a hajnali támadástól kimerülten a vonalban állottak; a támadás akkor se vezetett eredményre és csak a veszteségeket fokozta.

7 h 15 p-kor meglepő intézkedés következett. A ho. prsg a támadást az egész vonalon beszüntette és azt közölte, hogy a 4. ho.-t Kajetanówka majornak oldalozó megtámadására kérte fel. Mi az intézkedést a legteljesebb mértékben csak helyeselhetjük, de miért ily későn történt? Miért csak akkor, amikor a nehéz arctámadásban mi már felőrlődtünk, majdnem teljesen elvéreztünk?

20. és 21.-én ezredünknek a Kajetanówka majort támadó II. és III. zlja 36 halottat, 9/221 sebesültet és 120 fő eltüntet veszitett. A két zlj-nak e két napi összes vesztesége tehát 386 fő, ami állományának 18 %-át jelentette.

Azok az értesitések és parancsok, amelyeket a mai napon a csapatokkal közöltek sok tekintetben ellentmondóak voltak. Ma reggel még azt közölték velünk, hogy az összes közeli és távoli szomszédaink betörtek az oroszok állásaiba. 10 órakor meg azt az értesitést kaptuk, hogy a hdt prsg egyelőre csak jelenlegi állásainknak tartását tervezi, mert ellenséges ellentámadások várhatók, miért is a tartalékokat úgy kell elhelyezni, hogy azok idejekorán közbeléphessenek; az állásaink pedig műszakilag megerősitendők és az ehhez szükséges drótot már ki is szállitották.

A helyzet megitélésének ez a hirtelen és nagyon különös változása sok gondolatot ébresztett és a korábban közölt hirek valódisága iránt kétségeket támasztott, a vezetéssel szemben pedig bizalmatlanságot szült. A parancsot nem is lehetett teljesiteni, mert a reggel kiadott intézkedések folytán a tartalékok mind a harcvonalban állottak. Azokat onnan nappal kivonni lehetetlen volt.

A mai nap folyamán az I. zljunk vonalai ellen a forrás irányában egy orosz támadás indult. A 20-as történet megállapitása szerint, zljunknak ezzel a támadással semmi gondja se volt, mert az a 20-asok oldalozó tüzében már összeomlott!

Az éjszakát az ellenség nem háborgatta. Mi sem.

Július 22.-e ezredünk történetének ismét egy szomorú emlékezetü napja. 18 h 45 p-ig a nap eseménytelenül telt el. Hireket kaptunk, hogy a 106. és a 4. ho. a del. folyamán *ujból* áttörte az orosz vonalat. Ennek hatását, az oroszok visszavonulását vártuk. A fenti időpontban ezr. prnkunk Mokcsay Endre alezredes, egy srapnel töltelékgolyótól homlokon találva, hősi halált halt. Mokcsay alezr. rövid idő óta volt nálunk beosztva és csak 10 napig vezette ezredünket. Halált megvető, rendkivül vitéz magatartásával, körültekintő és ezrede érdekeit szivén viselő gondoskodásával, ezrede iránt érzett és minden tettében megnyilvánuló emberséges bánásmódjával és meleg szeretetével e rövid idő alatt is már kivivta ezredünk nagyrabecsülését, ragaszkodását, szeretetét és az annyira szükséges feltétlen bizalmát.

1914. október havának ugyancsak 22. napján esett el sárói Szabó Lajos alezr. és igy a mai nappal már a második ezredprnkunkat veszitettük el a harcok véres küzdelmeiben. Az ezredprsgot ghiczi assa és ablánczkürthi Ghyczy Zoltán alezr. az I. zlj. prsgát pedig Parragh Gyula szds vette át.

Július 23.-án éjfél után az oroszok ujból visszavonultak. 2 h-kor a járőrök, 3 h 30 p-kor pedig már az ezred is az orosz állásokban állott. 6 h 30 p-kor a 20. ezredtől Bugsch őrn. vezetése alatt két ágyuval és egy huszár szksszal megerősitett zlj indult az üldözésre. Mi csak járőröket irányitottunk előre a Kreznica Jara-tól É-ra fekvő 218-as magaslatra és azután Kreznica Jara-t véve irányul mint a ho. baloszlopa, Piotrowice »P« betüjén át (Általános térkép) az erdő K-i szegélye mentén ezredünk is előre nyomult. Az erdő É-i szegélyén megálltunk és pihentünk.

A KREZNICA JARA-I HARCOK.
1915. VII. 23.-tól 30.-ig.

Az ellenséges csapatok — az 59. számú vázlaton is ábrázolt Belzyce patak É-i oldalán húzódó magaslati vonalon elhelyezett és jól megerősitett védő állásokban állottak. Az erdő szegélyétől a patak mocsaras medréig terjedő területet kitünően beláthatták és tüz alá vehették. A zlj prnkokkal történt megbeszélésen az a nézet alakult ki, hogy a napvilágnál történő előnyomulásunk súlyos veszteségekkel járna, mig az esthomály beálltával a patak szegélyét minden ellenhatás nélkül is elérhetjük. Ghyczy alezr. ilyen értelemben tett előterjesztését a ho. prsg elfogadta. Az esti szürkületig tehát az erdőben tartózkodtunk és ezalatt járőrökkel az ellenséges állásokat földeritettük. Amint besötétedett első vonalban az I. és III. zljjal, a község déli szegélyéig előrenyomultunk. A II. zlj. ezredtart.-ban maradt.

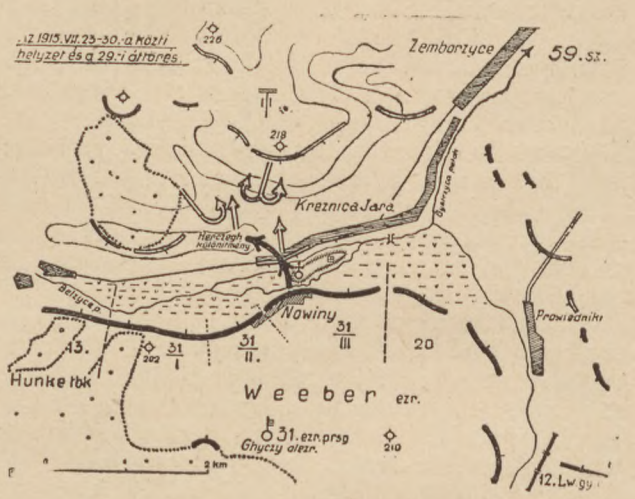

Július 24. Az éj folyamán — a sötétségben — elfoglalt állásunk nem volt megfelelő, mert az állásaink előtt fekvő falu házai a kilövést akadályozták, ezért előzetes szemrevételezéssel megállapitandó vonalban, a község É-i oldalára akartunk előnyomulni. Ghyczy alezr. a tisztikarral és szdonkint 2—2 altiszttel kora reggel a terep szemrevételezésére indult, azonban ez a vállalkozás majdnem rosszul végződött, mert kisült, hogy a falu telve volt orosz járőrökkel és ezek a gyanutlanul előrevonuló társaságot tüz alá vették. Baj ugyan nem történt, de a szemrevételezőknek vissza

kellett térniök. Az ezred ezután előrenyomult. A falut az ellenséges járőröktől megtisztitotta és ezután a község északi szegélyén és a patak mocsaras partja mentén, erős ellenséges tüzben, de mégis minden veszteség nélkül, uj állásainkat elfoglaltuk. Estére a II. zlj is vonalba került. Az ekkor kialakult helyzetünket az 59. számú vázlat tünteti föl. A kiterjedés zljankint kb. 1400[x] volt. A vonalba való beérkezésünk után azonnal fedezékek és kutak ásásához fogtunk. Elhelyeztük a drótakadályokat és hátravezető futóárkokat is készitettünk.

Öt napig maradtunk ebben az állásban, ahol bőségben és jól éltünk. A falut a lakósság ugyan elhagyta, de a baromfi állomány és a sertések ott maradtak és állásaink előtt szerte-széjjel kóboroltak. Tyukhuslevest kávéztunk és csak egy lövésbe került a sertéshus megszerzése.

25.-én az egész nap szakadó eső, mint az ürgéket úgy kiöntött bennünket födözékeinkből, amelyeket ujraépiteni és viztelenitenl kellett. A nappali munkánál nagyon kellett vigyáznunk, mert a muszkák között egypár jeles mesterlövő is akadt. Célokat nem volt szabad mutatnunk, pedig itt most volt érésben a cseresznye, csábitóan piroslottak a fákról, ami nem egy jó emberünk életébe került.

Az oroszok ekkor már nagyfoku lövőszerhiánynyal küzködtek és tüzéreik csak az elkerülhetetlen szükség esetén tüzeltek, ami igen kellemessé tette helyzetünket. Erre utaltunk, amikor az ochtai lőporgyárnak felrobbanását tárgyaltuk. Szóval kellő elővigyázat mellett helyzetünk eléggé biztonságos is volt. Az is javitotta az állapotot, hogy legénységünket itt uj ruhával látták el.

Az 59. számú vázlaton a patak medre melletti kis dombon épült templomot is feltüntettük. Vele szemben állott a paplak. A patak medre itt összeszükült és a paplak 70—100[x]-re állott az orosz védőállásoktól.

A templomnak kőfallal körülkeritett és elég nagy területü udvarában tanyázott — Steiner hdgy prsga alatt — a 10. szd két szkszából álló főörsünknek egyik szakasza, mig a másik szksz a paplaknál helyezkedett el. Az őrszemeket a templom tornyában és a paplak keritése mellett állitották föl. A régi és igen érdekes orosz templom tornyából az orosz védőállásokat kitünően betekinthettük. A III. zlj tisztikara majdnem minden nap összejött a paplakban egy kis beszélgetésre, ahol a főörs prnka lakott. A Belzyce patak felé eső ablakok nyilásától azonban óvakodni kellett, mert minden mutatkozó célpontot egy ide jól beirányzott puska lövése érte. A 27.-i összejövetelnél, a soron levő szksz prnka — Kaszás Mihály hdp — a lakásán levő pamlagra dőlt, ott elaludt és ébredésekor, az abakról megfeledkezve, gondatlanul felállt és a következő pillanatban fejlövéssel hősi halált halt.

Védőállásaink előtt, a két szárnyunkon 800—1000 m. szélességben, a templomnál 70—100[x]-re összeszükülve terült el a Belzyce patak mocsaras, náddal boritott és átgázolhatatlan széles medre.

A templom előtt egy hid vezetett a patakon keresztül. A visszavonuló oroszok a hidat ugyan fölégették, de a hidlábak érintetlenül megmaradtak.

A harci tevékenységünkben most beállott nagy csend, üldözésünknek ez a megtorpanása, amellyel az ellenfelünknek erőgyüjtésre nyujtottunk alkalmat, az általános nagy helyzetből keletkezett. Meg kellett állapodnunk, hogy a mindhosszabbra nyúló utánszállitási vonalainkat berendezzük, azon a további hadmüveletekhez szükséges hadianyagot előre hozhassuk és ezzel fegyverzetünket megerősithessük. Meg kellett állanunk, hogy seregeink a további előnyomuláshoz, feladatuknak megfelelően csoportosulhassanak. Az után Lublin előtt — egy 200.000 lakossal biró, nagy készletekkel rendelkező, gazdag város előtt állottunk. Azzal kellett számolni, hogy az oroszok ezt a már 1914.-ben hatalmasan megerősitett várost nem egy könnyen fogják kiüriteni.

Mackensen, aki ezekben a harcokban a vezérünk volt, a további előnyomulás folytatása előtt erősitéseket vont magához. Egyebek között a kárpáti harcainkból ismert »Beszkid hdt«-et is, s ezzel egyidőben haderejét átcsoportositotta. Ennek befejezése után, a Bug és a Visztula között felvonult és három hadseregbe tagozott 33 és ½ gy. ho.-lyal indult a Lublin-Cholm vonalban állott orosz védővonal áttörésére.

Ugyanekkor Keletporoszországból Hindenburg is neki inditotta Gallwitz seregét a Narew vonalnak, hogy ennek átkaroló hatásával az ott álló orosz védelmet megingassa és az eddigi eredményt kibővitse.

E hadmüveleteknek előkészületei folytak mialatt mi 5 napig a Kreznica Jara-i védőállásainkban álltunk és pihentünk, ami egyébként igen kapóra jött az előző harcokban kimerült és szomjuságtól agyongyötört ezredünknek.

Az eddigi előnyomulásunk alatt nem egyszer kilómétereken keresztül harcalakzatban haladtunk az érésben levő gyönyörü buzatáblákon keresztül és bár nem szivesen, de mégis gázoltuk az »életet«. Odahaza Péter-Pál óta már peng a kasza. Bizony sok szó esett itt erről. A Kreznica Jara-i állásban való tartózkodásunk alatt minden ezredből különitmények alakultak, amelyek letéve a puskát, kaszát ragadtak és arattak.

Július 29.-én a harci tevékenység feléledt. A ho. prsg a 20. 31. és 13. ezredeket utasitotta, hogy 2—2 szdból álló különitményekkel a Belzyce-n törjenek át és a túlsó parton oly támpontokat szerezzenek, ahonnan a ho. átkeléshez szükséges hidverés biztositható. Ezr. prsgunk a II. gpp. osztaggal megerősitett 6. és 8. szddal Herczegh Géza szdst bizta meg a feladat végrehajtásával. A kitüzött feladat nehézségeit Purgly Ödön hdp-unk naplójában a következőképen jellemezte: »Igen fontos megbizatást kaptunk. Az éj folyamán meg kell támadnunk a muszka rajvonalat, amely előtt és köztünk egy ingovány terül el. Járőreink ezideig ezen az ingoványon sehol se tudtak átkelni, mert pár lépés után nyakig sülyedtek és kötéllel kellett őket kihuzni. A szinte leküzdhetetlen nehézségek dacára most azt a parancsot kaptuk, hogy az éj folyamán két szdnak az ingoványon okvetlenül át kell kelni. A feladat igen veszedelmes, mert ha sikerül is átjutnunk, ott csak győzni, vagy meghalni lehet.«

Éjjel, minden támogatás nélkül, egy kiterjedt mocsáron keresztül, ahol pedig az összeszükül, állig érő vizben gázolva kellett a túlsó part mentén húzódó megerősitett és drótakadályokkal védett ellenséges állást megtámadni és abból az oroszokat kiverni, hogy mindezek után egy támpontnak megfelelő állást is szerezhessünk.

Herczegh szds a parancsot már az előző este

megkapta. Alapos mérlegelés után úgy határozott, hogy ott kisérli meg az áttörést, ahol a legrövidebb idő alatt lehet a tulsó partra átjutni. Erre a célra a legalkalmasabbnak a templom előtti tereprész mutatkozott, ahol a hidnak gerendázata is még épségben állván, egy kisebb csoportnak az átjutása után, a hid helyrehozatalával a többi rész átkelése is biztositottnak látszott.

Deszkákat szerzett és különitményével a templomnál levő domb mögé vonult. A géppuskákat a templom mögötti kőkeritésre helyeztette, ahonnan azok az előnyomuló szdok feje fölött, az ellenséges állásokat kitünően pásztázhatták. Az igen egyszerü terve az volt, hogy a hajnali derengés kezdetén, a leégett hid mellett, amilyen gyorsan csak lehet szdaival a vizen átlábol és az ellenséges állásokat megrohanja. Más választás nem is volt. Minden a századok virtusos lendületétől függött. A 8. szdból szakaszaikkal Purgly Ödön és Lippay Gyula hdpok vállalkoztak az átgázolásra és az ellenség megtámadására és úgy tervezték, hogy a sikeres áthatolás után az ő védelmük alatt a hid meglevő pilléreire helyezett deszkákon rohan majd át a különitmény 1 ½ szda. A többi majd azután elválik.

Igy is történt. Az itteni állásban szokásos tyukhus leves elfogyasztása után, amit Purgly a siker elengedhetetlen előfeltételének véleményezett, a megrohanás még virradat előtt, 2 és 3 között megindult. A halált megvető hősi bátorság, a megfontolt nyugodtság ragyogó példájaképen Purgly Ödön és Lippay Gyula egymással vetélkedve gázolták át a vállig érő vizet. Szakaszaik csendben és rendithetetlen elhatározással követték őket. A gposztag azt a parancsot kapta, hogy csak az első orosz puska szóra kezdje meg tüzelését. Ez hamarosan be is következett, de az oroszoknak nemsok idejük maradt a tüzeléshez, mert embereink máris a nyakukon voltak, az orosz állásokba betörtek, a védőrséget rövid percekig tartó kézitusában legyürték, miközben 70 foglyot is ejtettek. Ezalatt már készült a palló és nem telt el ¼ óra, amikor mind a két szd már a túlsó parton az orosz állások felgöngyölitéséhez is látott és azután az ÉNY-ra fekő dombokon húzódó orosz állásokra rohant, azt birtokába vette és az ott talált orosz állásokban elhelyezkedett. Az orosz drót akadályokat (spanyol bakokat) hamarosan az arcvonal elé helyezték át.

A különitmény a vállalkozást oly nagy lendülettel végezte, hogy 3 h-kor már az 59. sz. vázlaton is ábrázolt dombvonulaton állott és ezzel feladatát ragyogóan megoldotta. A hasonló feladattal kiküldött másik két különitmény ezideig nem tudott a mocsáron átkelni.

Különitményünk az elfoglalt védőállásokban nyomban hozzálátott a védelmi berendezések kiegészitéséhez, az orosz állásnak megfelelő átalakitásához, de alig kezdte el ezt a munkáját, az orosz főállásokból a csoportot messze túlszárnyaló erőkkel máris megindult az oroszok ellentámadása. A csoport ezt a támadást ugyan visszaverte, de a helyzete mégis válságosra fordult. Herczegh szds ekkor észrevette, hogy a csoportjától K-re hasonló céllal kirendelt 20. ezredbeli Bugyis csoport a mocsáron nem tud átkelni. Küldönccel a csoportot magához rendelte, annak beérkezte után a parancsnokságot felette átvette és igy megerősödve, minden további segitség nélkül, állását az oroszok megismételt támadásaival szemben szilárdan megtartotta.

A 31/ ½ II. zljnak ez a bravuros teljesitménye a 13. gy. e. hasonló különitményének átkelését is lehetővé tette. Végül Herczegh szds e nehéz helyzetében is az ellenséggel való érintkezést olyan behatóan tartotta fent, hogy az oroszoknak 30.-ára virradó éjjel megkezdett vsszavonulását nyomban észrevette, csoportjával azonnal az orosz főállásra tört és ott ujabb 40 foglyot ejtett.

(A vállalkozás leirásánál csak azokat a megállapitásokat közöltük, amelyeket a magosabb prsgok hadmüveleti iratai is tartalmaznak és az ott használt kifejezésekhez is ragaszkodtunk.)

Óriási tüzeket láttunk mindenfelé. A lángbaborult falvak is jelezték, hogy az oroszok visszavonulóban vannak.

Ezekben a harcokban, a már felsoroltakon kivül, kiválóan vitézül harcoltak: Kovács János őrm., Sipos István szkv., Levóczky József tds, Grundheimer József, Bognár Antal, Kripli Mihály, Szamohol József, Richter Ferenc és Frankl Lajos honvédek.

LUBLIN ELFOGLALÁSA.
1915. VII. 30.

A Herczegh különitmény hajnalban már a 218-as magaslaton állt és itt kapta azt a parancsot, hogy jelenlegi összetételében (31/ ½ II., gpo. és a Bugyis csop.) egy huszár és egy lövegszakasszal megerősitve, továbbra is Herczegh szds prsga alatt, mint üldöző különitmény azonnal nyomuljon előre. Menetvonala volt: 224-es magaslati pont — Stasin—Weglin—Lublin, amelyet jobbkézről kellett hagyni és ahova bemenni nem volt szabad, — továbbá Slawinek—Marysin—Helenów major.

Mialatt a ho. a további előnyomuláshoz csoportosult, majd 11 h 30 p-kor utbaindult, amikor is ezredünk a fent megnevezett utvonalon haladt, az üldöző különitmény már messze előljárt. 8 és 9 h között a 229-es magaslat É-i lejtőjéről nézte Lublin városát. Várta a végeláthatatlan orosz tömegek elvonulását, hogy azután a rendelkezésére állott lövegszakasz tüzével rajtuk üssön. Majd a Lublin-i kozák laktanya nyüzsgő udvarát és környékét vette tüz alá, menekülésszerü futásra kényszeritve az ott tanyázott nagyszámu orosz lovasságot és ezzel azután Lublint az utolsó orosz osztag is elhagyta.

Lublin-ba tilos volt bemennünk, mert a felsőbbségnek akkori felfogása szerint Lublin elfoglalásának dicsősége nem füződhetett »honvéd« névhez. Ez a jóval később beérkezett osztrák 26. Landwehr ho. érdemes csapatai részére — köztük a 9. és 10. cseh ezredeknek — volt fentartva. Nincs benne semmi különös. Ez volt a rendszer, amely sem tanulni, sem okulni nem tudott.

9 h 50 p-kor a ho. a következő tartalmu rendelkezést adta. Ellenség egész hdsünk arcvonala előtt visszavonulóban van. A hds. az üldözést erélyesen folytatja és a Ciemiega pataktól és Carbow—Kurów vonaltól D-re levő magaslatokat még a nap folyamán birtokába veszi. Feltartóztathatatlan előnyomulással a hds. — még ma — igen jelentős sikert érhet el. Hds. prnkunk a kezdeményezésben mindenkitől a legtöké-

letesebbet várja. A ddr-ok arra törekedjenek, hogy csapataiknak zömével a Lublin—Tomaszewica-i utat egyhuzamban érjék el. Az előretolt különitmények, különösen pedig a lovasság, az ellenséggel közvetlen érintkezésben maradjanak.

Mindez szóról-szóra megtörtént. Az üldöző különitményünk oly vakmerő ütemben haladt előre, hogy nem egyszer a visszavonuló orosz oszlopok közé keveredett. Lepleznie kellett magát, hogy észrevétlenül bevárhassa az ellenséges oszlopoknak oly távolságra való előrehaladását, amikor is a megsemmisülés veszélye nélkül, meglepő tüzét megnyithatta.

Az oroszok Ciemiega vonal előtt Marysin major és Jakubowice Konskie között megálltak. Az üldöző különitmény tüz alá vette őket.

Ezredünk 17 h körül Lublin-tól ÉNY-ra másfél km-re fekvő Slawinek-re érkezett. Itt harchoz csoportosult és Marysin irányába előrenyomult.

HARCOK MARYSIN MAJORNÁL.
1915. július 30.-tól augusztus 3.-ig.

Július 31. Ezredünk igen hideg éjszaka után, a már korán reggel megindult ellenséges tüzérségi tüzben állásait mélyitette. A ho. prsg a mai napra egy támadást tervezett, de mert a jobb szomszéd ho. még nem csatlakozott fel hozzánk, erről a szándékáról lemondott. Igy azután egész nap állásainkban maradtunk és a szürkület beálltával a kötelékeket rendeztük. A balszárny biztositására kirendelt Schlemmer szd a Marysin majorhoz bevonult.

Vázlat az 1915. VIII. 1-4.-i harcok hoz. Körben az 5.-i esti helyzet.

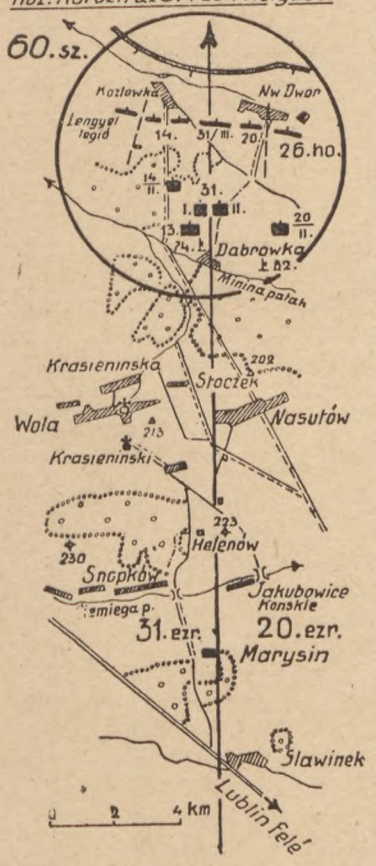

Augusztus 1. Hds prsgunk az éjjel kiadott intézkedései szerint az oroszok ellenállásának megtörését úgy tervezte, hogy egy csoporttal Garbow-Slugocin vonalban levő magaslatokat birtokába veszi és az innen kiinduló támadással fogja a Ciemiega menti orosz állásokat felsodritani. Ez a magaslat tőlünk NY-ra 8—13 km-re feküdt. Ho-unknak Marysin-tól egyenest északi irányba haladva szintén támadnia kellett. A megerősitett és drótakadályokkal ellátott ellenséges állásoknak lövőszer szükében lévő tüzérségünk erőtlen tüzelőkészitése és lanyha támogatása mellett való megvivásával, megint egy tiszta arctámadásra kaptunk parancsot. A támadó lendület ezuttal sem hiányzott. Ezredünk támadása 10 h-kor indult meg és alig haladt 200^{x}-t előre, amikor az előretolt ellenséges állások közepén az oroszok egy fehér zászlót tüztek ki, majd ezután a Schlemmer szdnak 100 orosz magát megadta. Ez a körülmény a támadásnak ujabb lendületet adott, azonban a Neumann fhgy prsga alatt, az ezred jobb szárnyán haladó 11. szd egy ellenséges géppuskának pontosan irányozott szórótüzében, a Schlemmer szd támogatására elősietö és Steiner hdgy prsga alatt állott 10. szd pedig nehéz tüzérségi tüzben igen nagy veszteségeket szenvedett.

Az előnyomulásunknak ebben a mozzanatában az emberfeletti kötelességteljesités ritka szép példáját nyujtó és a mindig hősies bátorságú Rusznyák Béla t. hdp-unk sulyos tüdőlövést kapott s mire a segélynelyre szállitották, kiszenvedett. A rajvonalak mögötti tisztáson, az ütközet után egy külön sirba temettük el.

Az elszenvedett súlyos veszteségeink dacára, a támadó lendületünk nem csökkent és az 5. 7. és 8. szd az orosz állásokat hamarosan a rohamtávolságig megközelitette, a 12. 5. és 6. szdok pedig az ellenséges vonalakba be is törtek, amire azonban olyan erős orosz ellentámadások következtek, hogy az elfoglalt állást fel kellett adnunk.

Ezideig a III. és II. zlj küzdött az első vonalban és az I. zlj tartalékban állott. 17 órakor az I. zlj., valamint a 6. Landsturm ezred a támadás elősodritására kapott parancsot. Megfelelő csoportositás után meg is indultak, de a támadás jól célzott és igen erős ellenséges oldaltüzbe került. A csapatok sulyos veszteségeket szenvedve az orosz vonal előtt már majdnem a rohamtávolságon megállni kényszerültek. Az éppen elért helyzetben éjjeleztek.

Augusztus 2.-án éjjel 2 órakor támadásunk ujból megindult. Az ellenséges drótakadályokat elértük, de az ellenség oly rettenetes erejü gyalogsági és géppuskatüzzel fogadott bennünket, hogy az orosz állásokba betörni már nem tudtunk és igy a támadásunk ujból megakadt. Ez a veszteségteljes kisérlet mindössze 20 percig tartott. Ekkor a ho. prsg a támadást beszüntette, sőt elrendelte, hogy a csapatok a tegnapi kiinduló helyzetükbe térjenek vissza. A parancsnak — a 9. szd. kivételével — a rendezkedéssel együtt, 5 h 15 p-re eleget tettünk.

A 9. szd oly későn kapta meg a parancsot, hogy már nem tudott visszavonulni és igy estig állásában kitartott. Az elrendelt visszavonulás pontos és egységes ideje szabályozva nem volt. Sajnos, ez több izben is előfordult és igy történt, hogy a mindig jól értesült cselák ezredek a visszavonulási parancsot jóval hamarabb megkapták mint mi és azt hihetetlen

gyorsan már végre is hajtották, amikor még erről mi semmit se tudtunk és állásainkban szilárdan kitartva egyszer csak azt láttuk, hoogy a cselákok veszettül »utyekaj«-oznak hátrafelé.

E két nap alatt vivott meddő és az általános helyzettel se indokolható harcok igen súlyos veszteségeket okoztak. Megsebesült Lincs Lőrinc, Hauzmann Emil és Béla Péter t. zls. Legénységünkből elesett 97 fő, megsebesült 183, eltünt 111 emberünk, betegen eltávozott Molnár János t. hdgy, Somogyi István eü. zls és 96 emberünk a legénységből. Ezredünk a betegekkel együtt 485 fő veszteséget szenvedett és igy a létszáma 1152/997 főre olvadt, de számitásba kell venni, hogy a gyógyultaknak nap-nap melletti bevonulása az eltávozott betegeket ellensulyozta. A harcok alatt két géppuskánk tönkre ment. A Marysin major körüli harcokról vázlatot nem közlünk, mert oly sablonos, eszme szegény, szintiszta arctámadás volt, hogy ennek vázolása fölösleges, aminthogy fölösleges volt a major körüli legcsekélyebb megmozdulásunk is.

A Marysin-i harcokban példaadó vitéz magatartásukkal ujból kitüntek: Gaál János, Purgly Ödön, Lippay Gyula és Billeghy Ferenc t. hdp.-ok, Szivós György t. őrmester és mint a rettenthetetlen bátorság és hősi elszántság mintaképe: Miszury György fhgy gppo. prnok.

Augusztus 3.-án 3 h 40 p-kor az orosz vonalakból felénk irányitott eddigi erőteljes tüzelés hirtelen elhallgatott. Az oroszok állásaikat elhagyták. Járőreink előbb az elhagyott orosz állásokba, majd onnan a Ciemiega terepfüggönyére nyomban előre mentek. Az üldözést egy vegyes különitménnyel a 20. ezr. vette föl és 7 h 30 p-kor a ho.-unk is utbaindult. Az oroszok azonban — az eddigi módszerükhöz hiven — csak egy ujabb terepszakaszig mentek hátra. Nasutow-tól D-re fekvő magaslatokon már ismét védőállásaik kiépitésén dolgoztak és a tőlük megszokott szivós ellentállásra rendezkedtek be. Helenów majortól É-ra tehát ismét támadáshoz csoportosultunk. Az ellenséges állásokig tartó széles völgy, amelyet az orosz állások tökéletesen uraltak, lehetetlenné tette az ellenségnek lőtávolságig való megközelitését. Az első vonalban jobbról a III. majd a II. és ½ I. zljjal nyomultunk előre, de az ellenséges állásoktól több mint 1000 ˣ-re már megálltunk, födözékeket készitettünk és ebben a vonalban éjjeleztünk. A terepről a 60. sz. vázlat nyujt tájékoztatást.

A KOZLÓWKA-I HARCOK.
1915. augusztus 4.-től 7.-ig.

Augusztus 4. Még tegnap 18 h 40 p-kor megkaptuk azt az előzetes értesitést, hogy a 74. ddr-t és ezredünket, a sötétség beálltával a 106. ho. csapatai fogják fölváltani, amelynek megtörténte után ez a ho. a 31. és 20. ezredek közötti — a 60. sz. vázlaton is látható — válaszvonalig fog kiterjeszkedni. A felváltott csapatok Ciemiega északi oldalán mint ho. tart. olyképen gyülekezzenek, hogy a 74. ddr csapatai — ezredek tömegben egymás mellett — Snopków községtől közvetlenül K-re, a 31. ezred pedig a 74. ddr-tól K-re vegyen felállitást. Az ezredek között 500 ˣ térköz legyen.

A felváltásunkra rendelt lengyel legionáriusok azonban oly későn érkeztek, hogy ezredünk fölváltása csak ma 4 h-kor kezdődhetett meg, amelynek befejezése után ezredünk — a kiadott parancstól eltérőleg — Helenów majortól NY-ra az erdőben foglalt állást és ott várta a további parancsokat. Közben úgy 4 óra körül az oroszok ujból visszavonultak és ho.-unk 6 h 45 p-kor Stoczek—Dabrowka-t véve irányul előnyomulását folytatta. 9 h 20 p-kor a Nasutów—Wola Krasiniewska vonalat, 13 h-kor pedig a Minina patak vonalát értük el. Ezredünk ekkor Dabrówka-nál megpihent és rendezkedett. A 20. ezredből kiküldött és tüzérséggel is megerősitett üldöző különitmény az erdő északi szegélyén az ellenség előállásaira bukkant és az abba befészkelődött ellenséget igyekezett elűzni.

Ezredünk a pihenő után az erdőben É-i irányban vonult előre, Kozlówka-val szemben az erdő É-i szegélyén megállt és födözékek készitéséhez látott. Első vonalban volt az I. és III. zlj a II. zlj pedig mint ezredtart. a közép mögött állott.

Az oroszok — velünk szemben — Kozlówka-tól közvetlenül É-ra húzódott dombvonulaton foglaltak újabb védőállást. Az éj folyamán ho.-unk az erdőszegelyről a 60. sz. vázlaton is ábrázolt vonalba előbbrevonult és ott, hogy minél több csapatot tudjunk tartalékul visszatartani, a vonalnak támpontszerű megszállását, a támpontoknak műszaki megerősitését rendelte el, ezért ezredünknél csak a III. zlj ment előre, az I. és II. zlj. pedig mint tartalék az erdőben visszamaradt.

Augusztus 5.-én helyzetünk változatlan maradt. A III. zlj egész nap a födözékek kiépitésén dolgozott, az I. és II. zlj pedig az erdőben sátorozott, tisztálkodott, ami már régen várt élvezetet okozott. 15 órakor örvendetes Höfer hirek érkeztek. Ezekből megtudtuk, hogy csapataink Varsót elfoglalták. A hir leirhatatlan lelkesedést és örömet keltett. Ezredünknek az erdőben elhelyezett két zlja harsányan éljenezett, majd igen emelkedett hangulatban a Hymnuszt elénekelte. Tüzéreink összes ágyúikból üdvlövéseket zúditottak az oroszokra. Hatalmasan fokozta a hangulatot persze az is, hogy legénységünk ezúttal végre rendes étkezéshez is jutott. 20 h-kor megtudtuk azt is, hogy a Kövess hdt magyarjai, lendületes rohammal, Iwangorod-ot elfoglalták.

Warsónak, a lengyel lélek e szent kelyhének elfoglalása, nemcsak hadműveleti, de erkölcsi szempontból is messzeható jelentősége volt. A Narew menti menti erődvonalak, valamint Varsónak és Iwangorodnak elestével az oroszok Lengyelország területét, annak fejlett iparát és roppant nagy erőforrásait elveszitették.

Erkölcsi hatása nagyban két irányú volt. A fogoly vallomások leplezetlenül föltárták, hogy az orosz hadsereg, minden hősiessége és bámulatra méltó önmegtagadása mellett is, már nem hitt a végső győzelemben. Tudta, hogy föláldozzák és nap-nap mellett mészárszékre viszik. A hátországban pedig a legsötétebb pessimizmus kezdett úrrá válni és ekkor merült föl »a megváltó forradalom« gondolata.

Varsó elfoglalásának másik irányú hatása a kis államok magatartásában nyilvánult meg. Bulgária és a központi hatalmak közötti egyetértés megerősödött. Bulgária ekkor úgy látta, hogy a Lengyelországi győzelmek nemcsak tönkre silányitották Oroszországot, de ezzel az Entente egész politikai épitménye is ösz-

szeomlott. Hadseregével való közbelépésével már csak a szerbek leigázására meginditandó hadműveleteinkre várt.

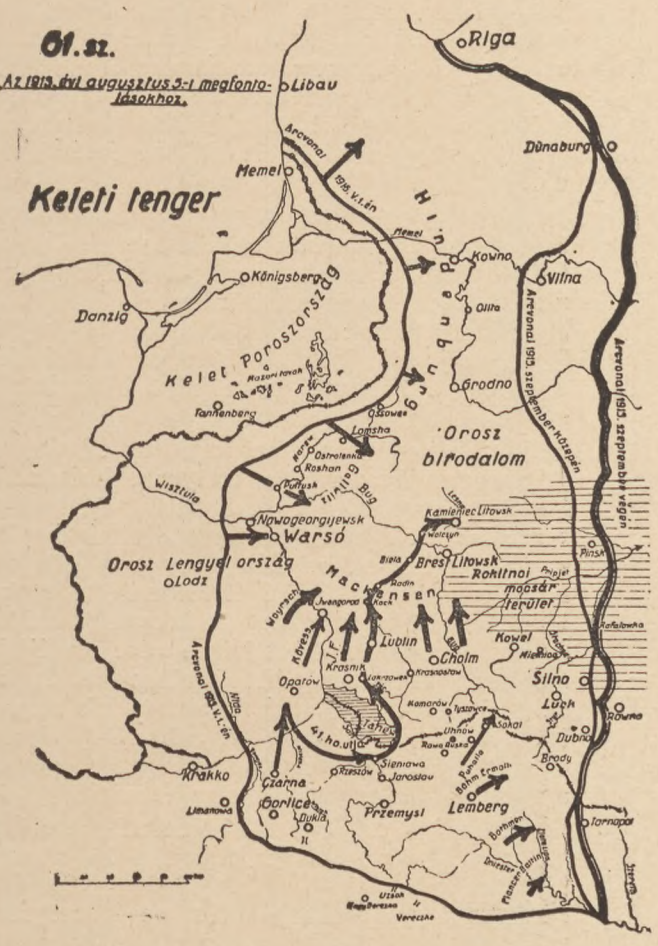

Az általános helyzet fölötte érdekes volt, s ezért a 61. számú vázlaton az 1915. évi nyári támadó hadjáratról egy áttekintő vázlatot közlünk. Ezen a vázlaton feltüntettük a Gorlice-i áttörést megelőző időben elfoglalt arcvonalunkat, amikor mi még a Kárpátokban verekedtünk. Ennek az arcvonalnak Czernovitz-tól a Keleti tengerig való kiterjedése 1400 km. volt.

A nyilak élei mutatják az augusztus elején előállott helyzetet, amelyen belül megrajzoltuk a 41. honvéd ho-nak és ezzel ezredünknek a Czarna—Opatów—Sieniawa—Zakrzówek—Lublin-on keresztül Kamieniec Litowsk-ig tartó előnyomulási vonalát. Ebből kivehető a Tanew öv (sűrűn és vizszintesen vonalkázott terület) megkerülése, amelynek hadászati jelentőségéről már szóltunk. Azután láthatjuk, az északi irányú előrenyomulásunkat a Lublin-i hegyháton a Wieprz-ig. Ez a hegyhát 200—300 m. magas hullámos terület. Legmagasabb pontja 308 m magas. Ezt a területet át-meg-átszeli a K—Ny-i irányu patakok sorozata, amelyekre az a jellemző, hogy mind mély bevágású, meredek partok között halad és rendszerint az északi oldal az uralgó. Mindezt persze már békeidőkben tudtuk, sőt a magasabb katonai iskolákban, harcászati megbeszéléseken azt tanultuk, hogy az ily szakaszoknak megtámadásánál a megkerülés lesz a célravezető!

Délről északi irányban nyomultunk elő Mackensen vezérlete alatt. A »Bug hds« a Bug mindkét oldalán, a Wieprz és Visztula között pedig József Ferdinánd fhg serege, benne a mi ho-unk is. Ezt az előnyomulást az oldalban és hátban a Sokal környékén harcoló Puhalló serege fedezte. Az előnyomulás oldalában terült el, a nagy seregekkel nehezen járható, Rokitno-i mocsár terület, a Polesie, amellyel majd később fogunk megismerkedni Silnonál. A vázlatból azt is láthatjuk, hogy a Mackensen seregek előnyomulási iránya a Visztula és a német-orosz határ menti várcsoportok hátába irányult. A Visztula várcsoport állott: Iwangorod-ból (II. osztályu, táborszerű kettős hidfő, 20 km kiterjedésű várövvel), Warsó-ból (I. osztályú táborvár, kettős hidfő, 47.7 km kiterjedésű várövvel), és Nowogeorgijewsk-ből (I. osztályú kettős hidfő, 31 km várövvel). A német—orosz határ várcsoport pedig Pultsuk, Roshan, Ostrolenka, Lomsha és Ossowiec hidfő védőkből állott.

A Mackensen seregektől balra a Woyrsch hds, a Narew vonal ellen pedig Gallwitz serege tört előre és ez az utóbbi sereg hosszas küzdelem után a Narew vonalat most áttörte. Az előnyomulási irányok mutatják, hogy az orosz zöm kétoldalu átkarolásnak nézett elibe. Ekkor alakult ki az a helyzet, amelynek elérését megfelelő lökő erővel biró erősbitésekkel Conrad és Hindenburg már a Gorlicei áttörés után hozott javaslatba, amely tervet azonban Falkenhayn rövidlátó és alacsonyröptü gondolatmenete méltányolni nem tudott és ezért csak az első sikerek után engedte meg a kelet Poroszországból kiinduló támadást, ekkor is csak az éppen rendelkezésére álló erőkkel. A mostani helyzet igazolja Conrad és Hindenburg tervének helyességét és arra mutat, hogy tervük az orosz zöm katasztrófájára vezetett volna.

Az orosz kemény ellenfél volt, mesterien értett a védelemhez és művésziesen rendezte meg minden visszavonulását, amelyet a leglassúbb ütemben folytatott. Közben minden alkalmat megragadott a visszacsapásra, amelyek során sikerei is voltak (lásd pl. a Krasnik körüli harcokat), de kénytelen volt hátrálni, mert kiváló tüzérsége lövőszer hiánnyal küzködött és nem volt elegendő puskája. Az orosz hds egyik parancsnoka július 20.-án ezt irta Paleologue-nak: »A háború elején, amikor volt lövedékünk és puskánk — győztünk. Amikor a lövőszer és a fegyver fogytán volt, még mindig pompásan verekedtünk. Hadseregünk ma, néma tüzérségével és gyalogságával a tulajdon vérébe fullad.«

Az orosz hadseregnek ebben az időben 1.500.000 puskára volt szüksége, ezzel szemben fegyvergyárai havonta csak 50000 drb-ot tudtak szállitani. Az arcvonalon még mindig fegyvertelenek álltak és az elesettek puskájára vártak, hogy fegyverhez jussanak. Az orosz ágyúlövőszer gyártási tervet az ochta-i gyár légberöpülése felboritotta és az 1200—1400 km kiterjedésű arcvonal részére ma is csak napi 24.000 drb. tüzérségi lövedéket tudtak gyártani. És mégis! ellenfelünknek e nyomasztó helyzetében, a lövőszerének ily nagyfokú hiánya mellett is, mily vesztegteljes volt minden támadásunk! Ennek egyszerű és kizárólagos oka abban rejlik, hogy minden esetben arcban támadtunk, holott a terepnek ismertetett jellege a védelem erejét meghatványozta. A vizvonulatok északi oldalán fekvő magaslatok, e jól védhető

orosz állások, a támadó terepet minden esetben uralták, ezért az oroszok kevés lövőszerüket is alaposan értékesithették, azután visszavonultak, de csak a legközelebbi hasonló értékű terepszakaszig, ahol újabb szivós védelmet fejthettek ki. Ez volt a helyzet a szükebb értelemben vett vonatkozásban.

Az általános nagy helyzetet vizsgálva azt láthatjuk, hogy támadásaink sikere mellett is az átütő, megsemmisitő, döntő erejű átkaroláshoz a kellő erők hiányoztak. A Hindenburg—Gallwitz féle támadás már elkésve indult és ezért az orosz zöm az átkarolásból töretlen erővel kisiklott. Amikor ez megtörtént — és ezek az események körülbelül a mostani időpontban kezdődtek — seregeink a Varsó-i várcsoport területén kezdtek összezsuffolódni, amiből azután uj terv, uj átcsoportositás... ennek a hadjáratnak felszámolása következett. Legelőször is a 4. hds kezdett az arcvonalból kiszorulni, amelyet azután fokozatosan ki is vontak.

Augusztus 6-ra a hdt prsg általános támadást rendelt. A kiadott intézkedések szerint — ho-unkon belül — a főtámadó csoportot a tőlünk jobbra felfejlődött 20 ezr. képezte. Balról csatlakozott hozzánk az 52. ddr. Ezredünknek pedig az volt a feladata, hogy még a sötétség leple alatt a pataktól É-ra levő dombvonulatra nyomuljon előre és onnan a támadást támogassa. 7 órára az elrendelt helyzetet elfoglaltuk. A támadást rövid ideig tartó, de pergőtűzig fokozott tüzérségi előkészités előzte meg.

E sorok irójának ezúttal alkalma volt a ho. prsg álláspontjáról a tűzhatást megfigyelni, ami jól irányzottan és pontosan vágott az orosz állásokba.

Egészen jól megfigyelhettük, hogy a robbanások nyomán mint repültek az emberi testek a levegőbe, és hogy az oroszok mily rémült meneküléssel hagyták el lövészárkaikat. A tűzhatást megsemmisitő erejűnek véltük és az orosz védelem rendkivüli szivósságára jellemző, hogy amint gyalogságunk rohamra indult, a romokban heverő orosz védővonal ontotta a jól irányzott gyalogsági és géppuska tüzet és a támadás gyönyörű lendületét vérbe fullasztotta.

Délre a küzdéshez rendelt III. zljunk erős ellenséges tűzben elszenvedett nagy veszteségei dacára, 300—100 lépésre megközelitette az orosz védőállásokat. Ekkor önként jelentkezve Mayer Lajos t. hdp. szakaszával rohamra indult, de haslövéssel itt hősi halált halt, ezért a roham nem is sikerült és a zlj az elért vonalban magát beásta. Az előnyomulás alatt kiválóan vitéz példaadásukkal kitüntek dr. Jäger Nándor t. hdgy és Tuba Lajos szkv.

A döntő rohamot tőlünk balra az 52. ddr. csapatai intézték és azt — eredménytelenül — kétszer meg is ismételték. Azután minden elcsöndesedett. Az éjszakát az elért állásban töltöttük. A mai napon az ezredhez bevonult Benczur alezr. átvette a II. zlj prsgát.

Augusztus 7-én végre egy szép sikerű áttörést élveztünk. A 21. ho. a reggeli órákban, tőlünk jobbra, több km. kiterjedésben áttörte az orosz arcvonalat, azután nyugatra fordult és az orosz állásokat végig felsodritotta. Ennek hatása 9 h 30 p-kor már előttünk is érvényesült. Az oroszoknak világos nappal, tüzérségünk hatásos tüzében kellett visszavonulásukat megkezdeni. A kedvező helyzetet kihasználva az I. és III. zljunk az oroszokra rontott. A kialakult harcban a III. zlj 4 tisztet és 300 legénységet ejtett foglyul és két ágyútaligát is zsákmányolt. Hasonló eredménnyel végződött az I. zlj támadása is. Az oroszok ezúttal valóban menekülésszerűen vonultak visszsza. 11 h 30 p-kor már az üldözés is megindult. Mint üldöző különitmény a ½ II. zljjal és annak gp-osztagával Herczegh szds ment előre azzal a feladattal, hogy Firlej—Wola Skromowska-n keresztül a Wieprz-t érje el. A ho.-unknak ugyanekkor a 82. ddr-ral Kunowot, a 74. ddr-ral pedig Kol Antonin Nw-t kellett elérnie és ezzel a nagy erdőség északi szegélyét birtokba vennie.

A 82. ddr a gyengébb orosz erőket maga elől elűzve elindult. A 20. ezred az erdő szegélyétől K-e, a mi ezredünk pedig az erdő K-i szegélyétől egy km-re Ny-ra vezető erdő átvágásban menetelt, mig a 74. ddr tőlünk balra haladt előre. Ezredünk baloldalról hallható harcizajban bár lassú ütemben, de akadálytalanul elérte a Sobolew-től K-re fekvő magaslatokat.

Az üldözésre rendelt Herczegh különitmény a visszavonuló ellenség sarkához ragadva, minden látható célt azonnal tűz alá véve, erélyes előrehaladásában 17 h 15 p-kor Firlej-re érkezett. A visszavonuló oroszok mindent felégettek és elpusztitottak, igy Firlej falva is már lángokban állt. Öreg este lett, mire a különitmény a tavak környékét földeritette, a falut átvizsgálta és az országútra fordult, hogy a falu északi oldalán vonuló dombvonulatot kézbe véve ott éjjelezzen. A faluból kilépve tüzérségi tűzbe került, ami az egész éjjel tartott és az égő falu világitása mellett igen pontosan 25—50^{x}-re vagdalt a különitmény védő vonala körül. Bár veszteséget mégsem okozott, éjjeli nyugvásról azonban szó sem lehetett.

A ho. a mai napra kitűzött menetcélt nem tudta elérni, mert a 74. ddr erős utóvédekkel harcolva lemaradt. A 82. ddr előnyomulása igy egy veszélyes előretöréssé válhatott volna, amiért ez is megállani kényszerült.

Augusztus 8.-ra szóló feladatunk a tegnapi maradt. A ddroknak Kunów—Antonin, az előretolt különitményeknek pedig, mihamarább a Wieprz vonalát kellett elérni, annak átjáróit birtokukba venni, de legalább is arra kellett törekedniök, hogy a hidak elrombolását megakadályozzák. Az ellenség 146—Górka—Kock D-i szegélye — 153 — Pojzdów vonalában foglalt állást.

A Herczegh különitmény feladata szerint már kora reggel útbaindult és Wola Skromowska-t akadálytalanul elérte. Purgly Ödön npf. hdp szakaszával — mint előljárór — az első két hidon keresztül haladt, utánna a különitmény is, de már a harmadik hid, amelyik a Wieprz főágán vezetett keresztül, oly alaposan meg volt rongálva, hogy azon átkelni már nem lehetett és mert a folyó vize 6—7 m széles és igen mély volt, a különitmény az innenső oldalon foglalt állást. Vele szemben egy igen csinos városka — Kock — feküdt, közvetlenül a tulsó parton pedig gyönyörű parkkal övezve egy nagyon szép kastély állt, ahonnan az oroszok össztüzekkel fogadtak bennünket. A különitmény előnyomulása itt megakadt, és elfoglalt állásából élénk tűzharcot vivott.

Ezredünk 4 h 30 p-kor indulva harc nélkül elérte az erdő É-i vonalát. Itt megállt. 16 h-kor a III. zlj-t ddr tartalékul Kunów-ba rendelték. A zlj oda beérkezve laktáborba szállt, mig az ezred többi része

a Kock előtt harcban álló Herczegh különitményhez vonult előre.

A mai napon történt megállapitás szerint ho.-unk a tegnapi napon 4 orosz tisztet, 1200 legényt ejtett fogjul és 3 gpp-t, 2 lőszerkocsit, valamint nagyszámú fegyvert zsákmányolt.

Augusztus 9.-én emlitésre méltó harci esemény nem történt, de helyreállt a ho. régi hadrendi beosztása. A 74. ddr — két hónapi együttműködés után — kivált ho.unk kötelékéből és eredeti beosztásába a 37. h. ho-hoz, viszont onnan meg a 40. ddr. a ho-unk kebelébe visszatért.

Az 5.-én tárgyalt előnyomulási irányok következtében József Ferdinánd fhg hds-e fokozatosan kiszorult erről a harcvonalról, ezért a IX. hdt. ezt a harcteret már el is hagyta és ugyanekkor ho.unk ismét a XVII. hdt kötelékébe került.

Kralicek altb. távozásunkkor kiadott parancsában meleg szavakkal búcsúzott »a szép ho-tól, amelynek csapatai hirüknek megfelelően az összes harcokban kiválóan és vitézül harcoltak.« Kifejezte a legteljesebb elismerését, köszönetét és legjobb kivánságainak kiséretében eresztette további útjára a 41. honvéd ho-t.

Az átcsoportositás következtében a 11. és 4. ho. csapatai ho.-unkat fölváltották és minket az első vonalból kivontak. A fölváltás befejezése után, a sötétség beálltával, ezredünk Kunów-ra vonult, ahol a 82. ddr egyesült és egyelőre hds tartalék volt.

Ezredünk mai létszáma 6 gp-val, 1035/871 fő. Augusztus 3-tól tehát 126 fő veszteséget szenvedett.

Oszczepalin községen, a malomnál átkeltünk a Bystrzyca patakon és innen már az esetleges tüzérségi tűzzel számolva — az első vonalban az I. és II. zljunkkal — harcalakzatban haladtunk. Az előnyomulás alatt az I. zlj ddr tartalékul rendeltetett és ezért újabb feladatának megfelelően visszamaradt. Chomejowa Wola-tól közvetlenül É-ra fekvő magaslattól Krasew É-i kijáratáig terjedő vonalban, arccal K-nek megálltunk. Ezt a helyzetet a 61. sz. vázlat ábrázolja. Radin-ra vezető úton a III. zlj egy szd-ot tolt előre, tábori őrseink pedig a patak mentén álltak. Ebben a helyzetben éjjeleztünk. Mai Mt. 13 km.

BREST LITOWSK FELÉ.
1915. augusztus 12.-től 27.ig.

Augusztus 12. Chomejowa Wola-tól kezdve az eddigi északi irányú előnyomulásunk Brest—Litowsk felé fordult és igy észak-keleti irányt vett föl. Varsó és a Narew vonal menti várak elfoglalása után a Varsó-tól É-ra levő Gallwitz sereg is előretört és ezzel az arcvonal kezdett kiegyenesedni. Nowogeorgijewsk vára 85.000 fő védőseregével és 800 ágyút kitevő fegyverzetével ugyan még tartotta magát, de a körülzárt várnak eleste már csak napok kérdése volt.

Reggel 5 órakor a velünk szemben álló oroszok állásaikat még tartották. 5 h 15 p-kor kiadott intézkedések szerint Woyrsch vezr. hds-e Luków (tőlünk 18 km-re egyenest É-ra vasuti csomópont)-on át, jobbszárnyával a Brest Litowsk-ra vezető vasutvonal men-

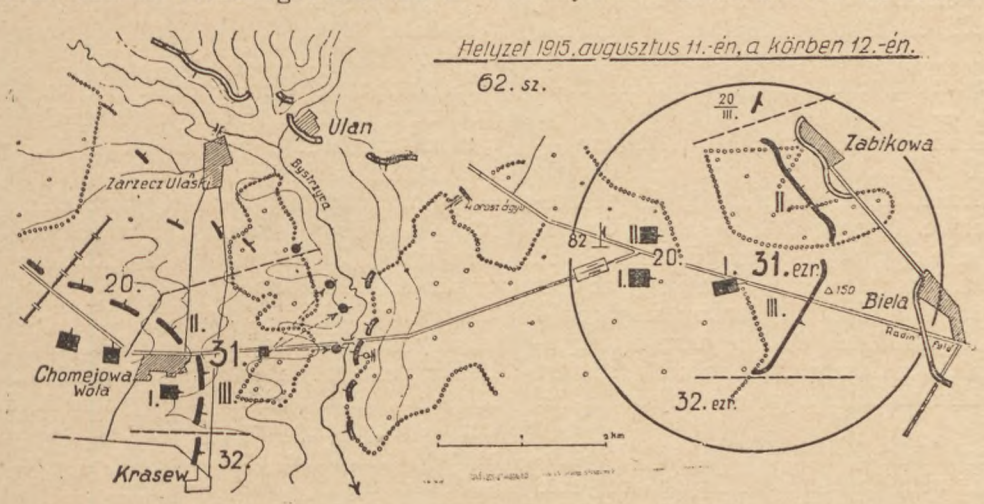

A szdok létszáma igen gyenge volt, mert átlagban csak 70—70 puskával rendelkeztek.

Augusztus 10. Az ellenség a Wieprz vonaláról elvonult. Üldözésére az első vonalban levő ho-k nyomultak előre, mig mi, mint hds tart., a 2. vonalban követtük őket. Mai menetvonalunk volt: Antonina, majd Gyzyce-től É-ra levő hadihidon a Wieprz-en átkelve —Pojzdów—Ruda és Wólka. Ez utóbbi két község között szabad tábort ütöttünk és a III. zlj-tól kiállitott biztositó csapatok védelme alatt éjjeleztünk. Mai Mt. 24 km.

Augusztus 11. Ho.-unk ma Wola Ossowinska és Oszczepalin vonalában a lengyel légió csapatait fölváltotta és igy ujból az első vonalba került. Ehhez 6 h-kor indultunk. Kol Karolina-t elérve a további parancsig pihentünk. 8 h 30 p-kor É-i irányban, az erdőn át a menetet folytattuk. Áthaladtunk a leégett tén nyomult előre, tőle D-re pedig a mi hds-ünk haladt. Ezen belül ho-unk sávja délről Ruda-Olszewnica—Radin—Polubiczei műút, északon pedig Zarzecz Ulanski—Ulan—Bedlne—Bialka — Ossowa községektől határolt terület volt. Ezredünk a közepén haladt. Ho-unkhoz jobbról a 4. ho., balról pedig a 106. ho. csatlakozott.

10 órakor az ellenség arcvonalunk elől eltisztult. Járőreink az ellenséges állásokba nyomban bevonultak, tüzérségünk pedig a visszavonuló orosz oszlopokat vette tűz alá. Ezután az üldöző előnyomulás következett. Ddr-unkon belül ezredünk a III. zljjal — mint elővéddel — az első vonalban haladt előre. A Bystrzyca hidjait az oroszok fölégették, s ezért előnyomulásunkat csak a hidak kijavitása után folytathattuk. Biela-tól Ny-ra lévő 150-es magaslatot kozákok és cserkeszek megszállva tartották. A III. zljunk ezt

az ellenséges csapatot megtámadta és elűzte, s azután a magaslaton helyezkedett el, mig tőle balra, Zabikowa-val szemben, a II. zlj foglalt állást, I. zljunk pedig tart.-ban maradt.

A fent emlitett ellenséges csoport a tüzkörletben maradt, közben megerősödött és velük kölcsönösen élénk tűz fejlődött ki, amely az egész éjjelen át tartott. Meg kell hagyni, hogy ezek az orosz utóvédek saját csapataik visszavonulását fedező harcaikat mintaszerűen végezték. A 62. sz. vázlaton a körben ábrázolt helyzetben éjjeleztünk. Mai Mt. 8 km volt.

Augusztus 13.-ára virradó éjjel az oroszok visszavonultak. Az orosz csapatokat követve ho.-unk Biela-nál egyesült és innen mind a négy ezredével egy oszlopban menetelt tovább.

Az elővédet a 40. ddr adta. A ho éjjelezését Ossowa-n ugyancsak a 40. ddr csapatai biztositották. Ezredünk MH. GÓRNE-n éjjelezett. Mai Mt. 18 km.

Augusztus 14. Az oroszok Polubicze—Woroniec—Wólka Komarowska—Zulinki—Sajbudy vonalában ujból állást foglaltak. Hdt-ünk e vonal megtámadását rendelte. A főtámadást a tőlünk jobbra levő 4. ho. intézte, amelyhez erős jobbszárnnyal a ho.-unk csatlakozott, még pedig olyképen, hogy Brzeziny—Zulinki vonaltól Ny-ra Schnetzer ezr. vezetése alatt, a 40. ddr. csapatai, e vonaltól K-re pedig Ghyczy alezr. prsga alatt a 31. ezred támadott. Ho. tart-ot a 20. ezred képezte. A támadáshoz való csoportositást Brzeziny — Przegaliny Wielkie (Bol Progaliny) közti út mentén úgy kellett végrehajtani, hogy az 7 órakor befejeződjék. Ezért ezredünk MH. Górne-tól már 4 h 30 p-kor elindult és ütközetmenetben Ossowa-n át Brzeziny-re menetelt, ahol az elrendelt időre fölfejlődött és az Ék-re fekvő erdőn át Zulinki-tól K-re levő erdőszegélyre, — jobbról az I., tőle balra a III. zlj-jal az első vonalban és a II. zljjal a tartalékban — támadásra indult. A 8 órakor megindult támadásunk 16 h 45 p-ig minden különösebb akadály és veszteség nélkül haladt előre az erdő északi szegélyéig, ahol az ellenségtől mintegy 800^{x}-re megálltunk és az ellenséggel tűzharcba bocsájtkoztunk. Minthogy az volt a feladatunk, hogy a 4. ho-nak 19 órakor meginduló rohamát tüzzel támogassuk és azután annak térnyeréséhez csatlakozzunk, az állásainkban maradtunk, mert a 4. ho.-nak támadása a rohamig nem fejlődött ki. Mai Mt. 13 km.

Ma dut. Herczegh Géza szds csonthártyagyulladással és 39.5 fokos lázzal a harcteret elhagyta, helyette a II. zlj. prsgot Schlemmer Ödön fhgy vette át. Az ütközetben tanusitott kiválóan vitéz magatartásáért Trestyén János őrm. kitüntetésben részesült.

Augusztus 15. Reggelre az ellenség megint elvonult, amire ho.-unk, ezredünkkel mint elővéddel az élen 7 h-kor elindulva, ujból egy oszlopban folytatta útját. Menetvonala: Zulinki—Zelizna—Kwasowka—Witoroz-on keresztül Danówka, ahóvá 13 h 30 p-kor érkezett és ahol étkezéssel egybekötött hosszú pihenőt tartott. Danówka a Krzwa folyótól délre fekvő nagy kiterjedésű erdőségben egy tisztáson fekszik. A pihenőt az I. zljunk félkörben, jobbról balra számitva 3. 2. 1. 4. szd sorrendben elhelyezkedett főörsökkel biztositotta.

Közben az oroszok a Krzwa folyó É-i partjára vonultak vissza és ho-unknak e folyó vonalát még ma kellett elérnie, ezért menetünket folytattuk és 15 órakor az I. és 1/2 II. zljunk Okop-i erdészlakhoz menetelt, ahonnan előörsöket tolt ki a folyó vonaláig. A megmaradt 1/2 II. és III. zljunk pedig Csorba szds prsga alatt Jazwina-ra vonult és ott éjjelezett. Mai Mt. 23 km, ami már igen tekintélyes térnyerést jelentett.

Augusztus 16.-ára az ellenség Janów felé elvonult. Ho.-unk menetét folytatta. Elővéd a 20. ezred volt. Mi a főcsapat élén haladtunk. Surmacze-től K-re egy km-re átkeltünk a hadihidon és 14 órakor Terebella irányában fekvő nagy erdőben megálltunk. Itt vonult be ezredünkhöz a Szücs Ede t. hdgy által vezetett XIII. mzlj 675 fő legénységgel, amelyet a szd-ok között nyomban szétosztottak és aminek megtörténte után ezredünk létszáma 1883/1908 főre emelkedett. 16 órakor folytattuk utunkat Terebellára. Az oroszok az egész vonalon minden falut, gabonakazalt és a hidakat fölégették. Füstfelhő terjengett az egész láthatáron. Perje és korom ülepedett nemcsak a vidékre, hanem menetelő csapatainkra is. Terebella-nak is csak az üszkös falai meredtek az égnek, ezért ezredünk a község mellett szabadtáborba szállva éjjelezett.

Augusztus 17.-én ho.-unk ismét egy menetoszlopban folytatta menetét. Ezredünk egy üteggel és egy lovas szakasszal megerősitve, Sypniewski ezr. prsga alatt, mint elővéd, Jagodnica — Vitulin — Komarno — Jakówki-n keresztül Buczyce Nw. É-i szegélyére menetelt és ott két órás hosszúpihenőt tartott, majd ezután menetét folytatva Bubel Str. és Bubele Lukowiskie községeknél elérte a világháború eddigi lefolyása alatt oly sokat emlegetett Bug folyó vonalát. Az igen éber ellenséges tüzérségnek jól irányzott tüzére való tekintettel a fent emlitett községek K-i szegélye mentén kijelölt védőállást csak az esthomály beálltával szállottuk meg. Bár ez az ellenséges tűzhatás veszteséget nem okozott, az egy kis erdő-parcellában elhelyezkedett ezredprsgunkat mégis álláspontjának megváltoztatására kényszeritette.

Augusztus 18. A felsőbb vezetésnek az az eredeti szándéka, hogy ho.-unk ma a Bugon keljen át és az előnyomulását folytassa, hirtelen megváltozott. Ho.-unkat a 11. ho. fölváltotta és arra a hirre, hogy a Brest Litowsk-ot támadó seregeink északi oldala ellen hatalmas orosz erők csoportosulnak, más két ho-lyal együtt erre a veszélyeztetettnek hitt területre irányitották. Ezért ho.-unk a mai napon ugyanazon az úton, amelyiken tegnap előnyomult, Terebella—Cicibor területére ment vissza. Ezredünk 10 h 30 p-kor érkezett Terebellara és a tegnapi helyén ismét szabad táborba szállt. Mai Mt. 26 km.

Egy éve indultunk el arra a nagy útra, amelyik a mai nappal Terebella-nak, e porrá égett falunak, üszkös falai közé vezetett. Ma volt Őfelsége születésnapja és bár a megtett út fölöslegesnek bizonyult, azt mégis lehetővé tette, hogy az egész ddrunk ünnepélyes hálaadó Istentisztelet meghallgatásával hódolhatott Legfelsőbb Hadurának születése évfordulója alkalmával. Az ünnepélyes hangulatot emelte az a hir is, hogy a németek Kowno-t elfoglalták.

Augusztus 19-én amerről jöttünk ujra visszamentünk és igy ezredünk ugyanazt az útat most már harmadszor járta meg. Közben az oroszok a Bug menti állásaikat is föladták, ezért ezredünk — utazó menetben — előbb Janów-tól DNy-ra fekvő Jakówki majorhoz menetelt, ott készültségi állásban pihent és étkezett. Megvárta, amig a 11. ho. csapatai és ütközet

vonata a Buczyce ÉK-i részén levő hadihidon átkeltek, azután Nowosielki-re folytatta menetét, ahol — 21 h-kor történt beérkezése után — éjjelezett. A Bug-on való átkeléssel elhagytuk Oroszlengyelország területét és az akkori orosz nép »Szent Oroszországának« földjére léptünk.

Augusztus 20. Előttünk a német 105. ho. főerejével Orla-n, egy mellékcsoporttal Dubowoje-n keresztül, a 11. ho. pedig Wolczyn és Pouki között támadott. Ehhez a támadáshoz ho.-unk összes tüzérsége és a 20. ezred rendelkezésére bocsájtatott. Ho.-unk többi része hds. tart. viszonyban visszamaradt a helyén és pihent. A 20.-i helyzetet a 63. sz. vázlat ábrázolja.

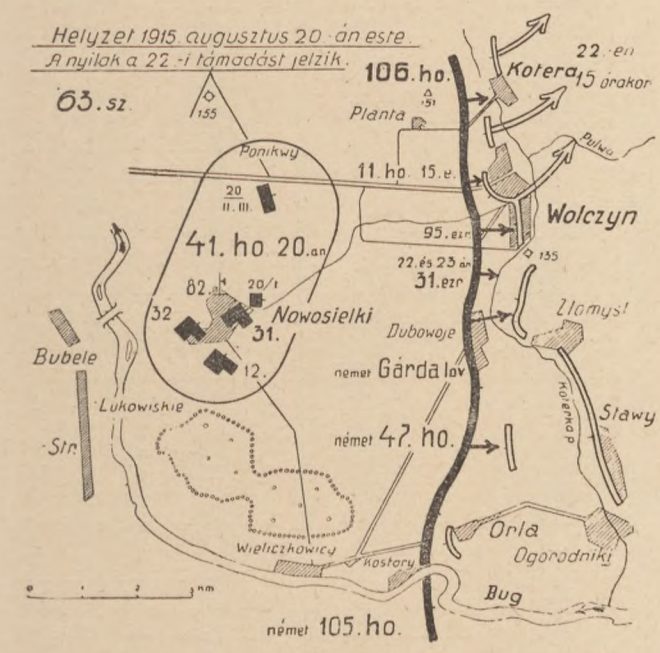

A mai napon Nowogeorgijewsk vára 85.000 fő védőrségével és mintegy 1000 ágyújával a németek kezére jutott. Ezzel azután az oroszoknak utolsó Lengyelországi védőbástyája is elesett. A Visztula várcsoportból még csak Brest Litowsk állt, de már ennek sorsa nem volt kétséges.

A WOLCZYN-KOTERA KÖRÜLI HARCOK.
1915. augusztus 21.-től 24.-ig.

Augusztus 21.-én helyzetünk változatlan maradt. A mai napon a parancsnoklási viszonyok ezredünkben a következőképen álltak:

EZRED.

Prnk.	Ghyczy Zoltán alezr.
Sgt.	Schlemmer Ödön fhgy.
T. lelkész	dr. Pallmann Péter t. lelkész.
G. sz. előadó	Hell József fhgygt.
Utászt.	Nyilassy Péter t. zls.
Élelmezőt.	Mild Nándor thdgy.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Treiber Kálmán szds.
Sgt.	László Ferenc tzls.

század parancsnokok.

1. század.	dr. Jäger Nándor t. hdgy.
2. század.	Pohl Vilmos t. hdgy.
3. század.	Somogyi Jenő fhgy.
4. század.	Havasy Jenő t. hdgy.
Gpoprnk.	Lukszics János t. hdp.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Komornik Lóránd fhgy.
Sgt.	Haber Jenő t. fhgy.

század parancsnokok.

5. század.	Schön Béla fhgy.
6. század	Medvey Lajos t. fhgy.
7. század.	Nikolajevits I. t. hdgy.
8. század.	Bán Mihály t. hdgy.
Gpoprnk.	Horváth Imre hdp.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Csorba István szds.
Sgt.	Sydó Sándor t. zls.

század parancsnokok.

9. század.	Kékessy Lőrinc fhgy.
10. század.	Steiner Elemér t. hdgy.
11. század.	Neumann Árpád t. hdgy.
12. század.	Baranyai Rezső hdgy.
Gpoprnk.	Kárász József t. zls.

Augusztus 22.-én a német 47. ho. Wolczyn-tól 3.5 km-re K-re fekvő Uziki község irányába az orosz vonalak áttörését tervezte, vele egyidőben a 11. ho. is támadásra indult, ho.-unknak pedig az lett volna a feladata, hogy Wolczyn-tól É-ra fekvő területről, ugyancsak Uziki irányába való előretöréssel a fenti vállalkozásokat erőteljesen támogassa. Támadásunk azonban nem került sorra, mert a német 47. ho. vállalkozása nem sikerült. A nap folyamán a harc helyzetnek megfelelően a tartalék viszonyban levő ddr-unkat az arcvonal mögött ide-oda tologatták. Először is Kotera és ettől É-ra fekvő 162-es magaslati vonal közötti mélyedésbe rendelték. A kiadott parancs szerint ezredünk 5 h 30 p-kor indulva Ponikwy-n át a Kotera melletti 140-es magaslati ponthoz menetelt. 10 órakor a III. zljunkat — ho. tartalékul — a Kotera patak Ny-i partjához rendelték. 15 órakor a 11. ho. támadása némi tért nyert és az oroszok állásaikat a Pulwa patak vonalára lekanyaritották, amire ezredünket erről a területről elvonták és 18 h 30 p-kor a német 47. ho. prsga alá rendelték. Erre a parancsra ezredünk Wolczyn község D-i sarkánál levő 135-ös magaslati ponttól Ny-ra a patak Ny-i oldalához menetelt, ahová 20 h 30 p-kor meg is érkezett, de a parancsról se a 229. e., se a német ho. prsg mit sem tudott. A helyzet csak éjfélre tisztázódott. Ezután ezredünk az ut mellett magát beásta és ott éjjelezett.

Augusztus 23.-ra szóló harcintézkedések szerint ezredünknek Wolczyn-nál elfoglalt állásaiban készen kellett állania — a német 47. ho. támadásának térnyeréséhez igazodva — Uziki—Pogubiatyczy felé való előretörésre. A 20. ezred ugyanekkor azt a parancsot kapta, hogy minden nélkülözhető részét Wolczyn felé tolja el és ott Sypniewski ezr. prsga alatt velünk

egyesüljön. Már most elmondhatjuk, hogy ezt a harcintézkedést a parancsok egész sorozata követte és igy ebből semmi sem valósult meg.

Ezredünk egész nap erős ellenséges tüzérségi tűzben állt és sulyos veszteségeket szenvedett. Ezredsgtünk — Schlemmer fhgy —, hogy a német csapatok előnyomulásának mértékéről és általános helyzetéről tájékozódjék, jelentő lovasokkal a Wolczyn-i templomnál tartózkodó német prsg-hoz lovagolt. A templom bejáratánál levő kupolás csarnoknál három oldalról is jövő tüzérségi tüz érte, aminek következtében a kiséretében levő 7. tü. ezredbeli Gärthner hdgy és két jelentő lovas nyomban meghalt, Schlemmer Ödön fhgy pedig oly sulyosan sebesült meg, hogy a harcteret elhagyni kényszerült, sőt sebeiből való felgyógyulása után megtartott felülvizsgálaton harctéri szolgálatra alkalmatlannak minősitették s ezért — ez a nagy harci tapasztalatokkal rendelkező és annyi dicsőséges csatának hős bajnoka és vezetője — ezredünk további harcaiban többé már nem vehetett részt. A világháboru hátralevő idejében a pótzljnál, mint a 13. 14. 15. 18. 20. és 31. ezredek egyesitett tiszti iskolájának prnka értékesitette bőséges tapasztalatait.

Ezredünknek a német ddr prsgtól 13 h-kor kapott parancsa szerint a 135 magaslati pontnál a Pulwa patakon kellett volna átkelnie. A III. zljunk ezt meg is kisérelte, de az erős ellenséges puska, géppuska és tüzérségi tüzben az átkelés kivihetetlennek bizonyult, amire a német ddr prsg parancsa végrehajtásától elállt, a kisérletet beszüntette. 16 órakor azt az ujabb parancsot kapta ezredünk, hogy Dubowojera meneteljen és ott kisérelje meg a Pulwá-n való átkelést, de ezt a parancsot sem tudtuk teljesiteni, mert az ehhez szükséges oldalmenetet nappal lehetetlen volt végrehajtani. Végül is 20 órakor az I. zlj a Koterka és Pulwa patakok összefolyásától 1200 kiterjedésben, a Pulwa mentén fölváltotta a 95-ösök 1 ½ zlj-át, a másik két zljunk pedig a sötétség leple alatt Dubojowe-hoz menetelt és ott erős gyalogsági tüzben a Pulwa patakon átkelt és a 156-os magaslati ponttól NY-ra védő állást foglalt. Ott is éjjelezett. Az utóbbi két napi Mt. 16 km. volt.

A mai napon már a Brest Litowsk-ot védő erődök legnagyobb része a németek és a magyarokból álló Arz hdt kezébe esett. Az oroszok lázasan szállitották el készleteiket és a város teljes kiüritését végezték. Később mi is tapasztalhattuk, hogy az oroszok e tekintetben is alapos munkát végeztek.

Augusztus 24.-ére virradóra az oroszok állásaikat elhagyták. Ezuttal a közvetlen üldözést a 40. ddr. csapatai végezték, mi pedig Wolczyn—Gremiacze-n keresztül Wysoko Litowsk-tól DK-re fekvő Wiganowo környékére meneteltünk, ahol étkezéssel egybekötött hosszu pihenőt tartottunk, majd a 12-es honvédek üldöző különitményei mögött Riasno-ra mentünk és ott a kertek alján táborba szálltunk.

A 12-esek Wierchy-től K-re előretolt ellenséges kisebb erők ellenállásába ütköztek, amire harchoz fejlődtek. Ez elől azonban — a hamar beállott esti szürkületben — az oroszok a két km-rel hátrább fekvő fővédelmi állásaikba vonultak vissza.

Augusztus 25—27.-e közötti időben komolyabb harcokat már nem vivtunk. Az oroszok az első vonalban üldöző ezredeinket ugyan kényszeritették a harchoz való fölfejlődésre, egy-két ágyulövést is leadtak, de azután mesteri módon ujra eltünlek. Nyomaikat és utvonalaikat azonban jelezték a leégett hidak, amelyek sajnos mind fából épültek, a lángbaborult gabona asztagok és falvak, amelyek a tikkasztó nap hevében menthetetlenül porrá égtek. Amerre a szem csak ellátott a visszavonuló orosz sereg lába nyomán fölvert por összekeveredett a tájon leülepedett és lomhán terjengő füst felhőkkel, szinte átláthatatlan fátyolként követve a vert orosz sereg nyomát.

Ezredünk mint ho. tart. követte az üldöző csapatokat. 25.-én — 12 km-es menettel — Wierchy-Monczaki-n keresztül Koszczaniki-re érkezett és a községtől É-ra táborba szállt.

26.-án az orosz visszavonulás menete megélénkült. Elesett Brest Litowsk s az oroszok most már a Lesna vonalat sem tarthatták. Pinsk irányában kénytelenek voltak visszavonulni. Hadseregeink arcvonala ekkor már teljesen kiegyenesedett és igy mi is kezdtünk a vonalból kiszorulni.

Ezredünk a mai napon éjfél tájban felriasztva 2 órakor indult a Luskaty-tól K-re fekvő temetőhöz, majd onnan 10 órakor tovább menetelt Zyliczy-re, ahol azután éjjelezett és 27.-én is pihenőt tartott.

A mai napon — nehogy az ezred fölötti parancsnoklás véletlenül is állandósuljon — Ghyczy alezr-t állományilletékes ezredéhez — a 14. h. gy. ezredhez — visszavezényelték. Ghyczy alezr. távozása előtt, az ezred összegyült tisztikarától, ma 16 órakor elbucsuzott. Annak tanubizonyságául, hogy Ghyczy alezr. vezetése iránti bizalom, a személye iránti megbecsülés és szeretet az ezred minden egyes tagjának szivében már mély és igen erős gyökeret vert, a bucsuzás igen érzékeny és bensőséges körülmények között folyt le.

Egy ezredet sem érhet nagyobb csapás, mint a parancsnokainak folytonos változtatása. Bárki is követi az előző parancsnokot, az nemcsak az ezred, hanem — ami ugyancsak súlyosan esik a latba — a felsőbb prsgok előtt is egy ismeretlen idegen, akinek előbb be kell igazolnia rátermettségét, úgy lefelé, mint fölfelé a személye iránti bizalmat meg kell szereznie, hogy azután megfelelő tekintéllyel képviselhesse ezrede érdekeit, de mire ez bekövetkezhetne, már másutt van. Uj ember jön, aki nem ismeri ezredének sem tisztikarát, se a legénységet. Aki azt sem tudhatja, kit hol és hogyan kell alkalmaznia, kinek milyen érdemei vannak? Méltánytalanság éri az ezredet minden vonalon, úgy a kitüntetések, mint az alkalmaztatások és főleg azoknak elbirálása tekintetében. A többi ezredek régi, megszilárdult tekintélynek örvendő parancsnokainak szava súlyos, a mi parancsnokunké alig hallható, mert hogyan hallassa a szavát az a parancsnok, aki ugy is tudja, hogy helyzete csak ideig-óráig tart. Aki szivesebben szolgál anya ezredénél, ahol ismerik és jobban méltányolják, amig itt kemény harcot kell küzdenie értékének megállapitása érdekében. Oly szövevényes, gubancos és amellett oly nagy jelentőségü is ez a kérdés, annyi föl sem sorolható, de az ezredre nézve súlyos következményekkel járó érdekszál kapcsolódik bele, hogy szinte érthetetlen az a közöny, amellyel ezt a nagyérdekü kérdést kezelték és amellyel egy ily kiváló ezredet sujtottak. Szabad préda volt ezredünk minden értéke és eredménye. És hogy ez mennyire igaz, azt legékesebben bizonyitja a 20. ered történetében eredünk-

ről szóló minden megnyilatkozás, annak hangja, amely csakis a fenti megállapitásainkban gyökerezhetik.

Az előző sorokban kiváló ezrednek neveztük önmagunkat. Semmit sem állitunk igazolatlanul és bizonyiték nélkül és ezuttal is, a leirt fegyvertényektől, az azokat követő előljárói dicséretektől eltekintve, hivatkozunk lovag Sypniewski ny. altb.-ra, aki mint ősi 20-as és mint volt ddr és ho. prnkunk, a legilletékesebb az ezredek értékének elbirálására. A közel multban jelen sorok irója abban a szerencsében részesült, hogy a 20. ezrednek és igy a ho.-unknak is példaadó hősével, mint ny. altb.-gyal, a régiekről beszélgethetett. Szó esett a fenti kérdésről is, amiközben Sypniewsky altb. a következő szószerint idézett kérdést intézte Herczegh Géza alezr.-hez: »Tudod-e hogy a 41. h. ho.-nak melyik ezrede volt a legkiválóbb?« Herczegh alezr. ezt válaszolta: »Én ilyen formában a kérdést nem merném föltenni, mert a 31-es szellem azt diktálja, hogy mások érdemeit is figyelembe vegyük. Én a 20-asokat is igen kiváló ezrednek ismerem és tartom, de ha összehasonlitást kell tennem, akkor elengedhetetlen rámutatni arra, hogy mig a 20-asoknál az ezredprnok személye alig egy-kétszer változott, addig a 31-eseknek a világháboru lefolyása alatt 56 ezredparancsnokuk volt.« »Ez az!« vágott közbe Sypniewski altb. »a 41. h. ho. legkiválóbb ezrede a 31-es volt. Ennek volt a legjobb anyaga, de sajnos a világháboru végére több ezredparancsnoka volt, mint amennyi az ezred száma.« Ebben a magas megnyilatkozásban és meghatározásban megnyilvánult nagyfoku tárgyilagosság és igazságszeretet bővebb kommentárt nem kiván.

1916. augusztus 22.-én a Stochod menti katasztrófa után Schamchula tbk a Honvédelmi minisztériumba beosztott Pauer alezr-nek küldött levelében egyebek között a következőket irta: »...Hogy vagy? Bár engedné meg állapotod, hogy ismét a harctérre jöjj. A szegény veszprémi ezred jórészt annak köszönheti sok szerencsétlenségét, hogy a véletlenségek folytán majdnem mindig idegen, kikölcsönzött parancsnokok alatt kellett küzdenie. Isten Veled, szivélyesen üdvözöl régi hived Schamschula.« Mi a hangsulyt — ezuttal — a »jórészt« és a »véletlenségek«-re fektetjük, mert mindkettő feltétlenül megszüntethető lett volna, amire különben ho-unkon belül is akadt példa. Egy állandó parancsnok kinevezése, vagy annak megtartása csak nem nevezhető problémának, ha a körültekintő jóakarat megvan. Mai nappal az ezredprsgot Treiber Kálmán 20. ezredbeli szds vette át, aki rövid megszakitással október 19.-ig állott az ezred élén. Ily hosszu ideig tartó parancsnoklással Treiber szds nem számolhatott, ezt előre nem tudhatta. Halálosan bizonyos volt, hogy parancsnoklása a lehető legideiglenesebb és a 20. ezredhez való visszatérése bármikor bekövetkezhet. Mit lehet ilyen helyzetben tenni? Könnyen elképzelhető, milyen függő és alárendelt viszonyba került a 20. ezreddel szemben a 31. ezred és mily súlya volt fölfelé. Megjegyezzük, hogy amikor ezeket a kérdéseket fölvetjük, azt kizárólag tiszta elvi alapon állva tesszük. Treiber szds értékes működését és személyét ez semmiben sem érinti.

Mai nappal a nyári nagy támadó hadjáratban való részvételünk befejeződött. Ezredünk Zyliczy-nél — Kamieniec Litowsk előtt — jutott a legmélyebben az orosz birodalom belsejébe. Innen azután visszafordultunk, hogy más harctéren folytassuk végeláthatatlan küzdelmeinket.

Összegezés.

Brest Litowsk bevételével a Corlice-nél megkezdődött nyári támadó hadjáratunk is befejeződött. Ami azután az orosz arcvonalon még ebben az évben történt, az már csupán csak a diadalmas nyári hadjárat utórezgése volt. Közeledett az ősz, az esős időszak, a feneketlen sártengerek ideje. Azután a téli szállásra is kellett gondolni. Hindenburg még elfoglalta Vilna-t. Előrenyomult Riga—Dünaburg vonaláig. Conrad azonban az elért eredményt még Galiciának az ellenségtől való teljes megtisztitásával akarta befejezni és betetőzni. Ebből az elhatározásából, amit a következő fejezetben tárgyalunk, származott a Rowno-i hadjárat.

A nyári nagy támadó hadjáratban a m.-o. seregek halottak-sebesültek és foglyokban 500.000 embert veszitettek. Az oroszok veszteségei még a fenti számhoz viszonyitva is óriásiak. Augusztus végéig a Dunajecnél elszenvedett első vereségük óta halottakban-sebesültekben és foglyokban 1.500.000 embert, 2600 ágyut és 200 géppuskát veszitettek, a megszámlálhatatlan fegyvereken kivül. Az oroszok elveszitették egész orosz Lengyelországot, sőt ezen felül saját területéből is még jelentékeny részt és elveszitették az összes hóditott területeiket. És mégis, ez az óriási győzelmünk nem volt döntő hatású, mert ez a nagymértékü veszteség sem tudta az orosz seregek ellentálló erejét megtörni, ellenkezőleg, az orosz Cár ezek után határozta el a háborunak a legvégső áldozatig való folytatását és fogadalmának megerősitéséül — szeptember 6.-án — az összes szárazföldi és tengeri haderők fölötti parancsnokságot is átvette. Vezérkari főnökévé Alexejew tbk-ot nevezte ki és az eddigi fővezért — Miklós nagyherceget — a Kaukázusi seregeknek vezetésével való megbizatással — félreállitotta.

Az események során rámutattunk azokra az okokra, amelyek a döntő eredmény elérését kizárták. Megirtuk azt is, hogy az orosz sereg mily nagy lövőszer és puskahiánnyal küzdött. A most következő 6 hónap alatt az orosz sereg — részint a harcszünetek kihasználásával, részint a gyártás fokozásával és külföldi szállitásokkal — a hiányokat pótolta. Ehhez időt nyert és igy a következő évben ismét ujult erővel és kiegészitett fegyverzettel tudott föllépni.

1914. augusztus 28.-án mentünk át Uhnów-nál a tüzkeresztségen. Azóta egy esztendő vérzivataros napjait élte át ezredünk, s ezalatt hol ólom lábakon járt az idő, hol szárnyalt. A nyári nagy támadó hadjárat ideje — reményteljes diadalaival — az utóbbi időszakhoz tartozott. A rábizott feladatnak maradék nélküli teljesitésével, a jól végzett munka nemes érzetével, a győzelmek sorozatából eredő döntő érték és erő büszke öntudatával rótta ezredünk a kilométerek százait az orosz kolosszus rejtelmes belseje felé és ha utjában nem is érték az 1914-es — mindent elsöprő — fölényes orosz tüzcsapások, ha nem is kisérték a kárpáti harcokat jellemző borzalmas szenvedések és veszteségek, azért nehéz út volt ez is. Az orosz-

nak eleme a védelem és mestere a visszavonulásnak és mi mindig támadtunk — arcban és ezért nem egyszer veszteségteljesen. A terepalakulat a védelmet szolgálta, az arcban támadót mindig sulyos feladat elé állitotta. A harcászati megkerülés alig érvényesülhetett, a hadászati pedig megkésett.

A támadásnak komanichai példája, a terepszakaszhoz, a támadási irányhoz való merev ragaszkodás nem egyszer megismétlődött, bár volt eset, hogy az oldalhatást is bevártuk.

Az erkölcsi állapot emelkedett, győzelmi hangulattal telitett, a fizikai igenjó, az egészségügyi állapot pedig, mint az időjárás függvénye, végig kedvező volt.

Czarna vasutállomástól a Lesna folyó menti Zylicy-ig (Kamieniec Litowsk), 36 km-re Brest Litowsktól É-ra, ezredünk 860 km-t menetelt és a közben letelt három hónap alatt 63 napot átharcolt. Ezzel a menetteljesitmény 2515 km-re, a csata napok száma pedig 248-ra emelkedett.

XII. fejezet.

A Rownoi hadjáratban.

1915. augusztus 28 — október 1.

UTBAN AZ UJ HARCTÉRRE.
1915. augusztuzs 28 — szeptember 21.

A 61. sz. vázlaton feltüntetett irányok azt mutatják, hogy amig Mackensen seregei északi irányba haladtak, Puhalló pedig Sokal környékén harcolt, addig a tőle délre levő seregeink keleti irányba fordultak. A helyzet azért alakult ki ilyenformán, mert Mackensennek Rawa Ruska-i áttörése után az orosz seregek két részre szakadtak. Az egyik része a Bug és Visztula között északnak vonult vissza. Ezeket üztük mi magunk előtt. Az orosz seregek másik része, még pedig az Iwanow vezérlete alatt álló Brussilow, Cserbacsew és Lesciski seregek meg egyenest keleti irányba hátráltak. E szétágazó visszavonulási irányok következtében, a Bug felső folyása környékén, az orosz seregek között egy hézag keletkezett. Ez a hézag a Luck—Dubno—Rowno vár-háromszöghöz vezetett.

Arra is emlékeztetünk, hogy Falkenhayn már csak azért sem járult a nyári támadó hadjárat megerősitéséhez, döntő célzatu kibővitéséhez, mert sürgősebbnek tartotta a Törökországgal való közvetlen kapcsolat megteremtését, ami csakis Szerbia teljes leigázásával volt elérhető. Megelégedett tehát az orosz erők hátraszoritásával és most már sürgette e hadjárat befejezését, hogy mielőbb Szerbia ellen fordulhasson és a nyugati arcvonalát is megerősithesse. Ezért Conraddal abban egyezett meg, hogy az arcvonalból kivont csapatokból mindketten 6—6 ho-t küldenek Szerbiába. Conrad erre a célra a mi (4.) hadseregünk hat ho-át szánta, minthogy ez a hds. amúgy is végképen kiszorult az itteni harcvonalból. Erről már szóltunk és vázlatainkon láthattuk a szomszédainknak sürü váltakozásaiból is.

A 4. hdsnek kiszorult csapatait megkapta Puhalló. Az utolsó hat ho. — köztük a 41. h. ho. is — ment volna Szerbiába. Ezért fordultunk mi is vissza és mentünk — mendegéltünk Lublin-ba, hogy ott vasutra szállva robogjunk Szerbiába. Igen ám, de közben Conrad arra ébredt, hogy az Iwanow féle orosz délnyugati seregekkel szemben túlerőben van, azután az emlitett hézagot sem akarta kihasználatlanul hagyni, szóval elhatározta, hogy az eddig elért sikerek betetőzéséül az oroszokat Galicia területéről kiüzi és Luck — Dubno—Rowno által alkotott podoliai várháromszöget — ezt a hadászatilag rendkivül fontos területet — birtokba veszi. Conrad azt hitte, hogy ez a hadjárat koronája lesz a f. évi sikerdús esztendőnek.

Az emlitett hézag egy megkerülést is lehetővé tett. Puhalló-nak, a mi hds-ünkből vett csapatokkal megerősitett és augusztus 24.-én már Kovel-nél álló seregének, kellett 27.-én elindulva Luck-ra való általános iránnyal ezt a megkerülő hadmüveletet megkezdenie. Böhm Ermolli és Bothmer seregeinek kellett az orosz arcvonalat áttörni és Pflanzer Baltinnak ehhez csatlakozni. Szóval aznap, amikor a mi ho-unk Kamieniec Litowsk-ot elérte, kezdődött a Rowno-i hadjárat, Luck irányába alkalmazott súlyponttal és túlerővel, biztató kezdeti sikerrel.

Minden a megalapozástól és a vezetéstől függött Nos hát éppen ez a két tényező volt az, ami azután a szépen kitervezett események képét megváltoztatta. Egyelőre azonban csak azt kell tudnunk, hogy ebben az általános helyzetben

augusztus 28.-án, a XVII. hdt kötelékében, mi megfordultunk és 7 h 30 p-kor déli irányba utnak indultunk hogy Lublinban a vonatba szálljunk. Mai menetvonal 168 — 159 — 169-es magassági pontokon, majd Buczemla—Ratajczyczy—Chotynowo—Kustyczy-n keresztül Bojary volt, ahová 15 h 30 p-kor ezredünk beérkezett és ott laktáborba szállt. Mt. 23. km.

Augusztus 29.-én ezredünk 5 órakor indult és utazó menetben Ogorodniki—Lyszczyczy—Zabunie—Rakowica—Czelejewo—Legi-n keresztül 18 h 30 p-kor Krzyczew-re érkezett és itt éjjelezett. Mt. 28 km. 20 órakor a tisztikarból, akik tehették, lóháton még belovagoltak Brest Litowsk-ba, hogy azt megtekintsék. Porig égett, teljesen kiüritett, holt várost találtak, ahol még kellő óvatossággal is kellett járniok és az épségben maradt erődítéseket sem tekinthették meg, mert kitudódott, hogy az oroszok rejtett aknákat helyeztek el, amelyek érintésre robbantak és már több szerencsétlenséget is okoztak. Igy azután a várossal együtt a nagy reménységek is leégtek.

Augusztus 30.-án a menetvonal Neple—Kuzowka—Terespol — ahol már Brest Litowsk erődítményei között haladt az ezred, majd Lebiediew—Dobratycze-n keresztül Koden. Mt. 35 km. A nagy menetteljesit-

mény miatt azután a következő nap Szostaki-n keresztül csak Zabolotie-ig haladt az ezred, ahol már 10 h 30 p-kor laktáborba is szállt. Mt. 11 km.

Szeptember 1.-én 8 órakor indult és Krywowólka—Slawatycze—Hanna-n keresztül Szuminka-ra menetelt. Ide 19 órakor érkezett és szabad táborba szállt. Mt. 35 km.

Szeptember 2.-án 5 h 15 p-kor indult. Menetvonala Wlodawa—Okuninka—Ossowa—Ml. Maczoszyn volt, ahová, 25 km. menetteljesitménye dacára, már 12 h 45 p-kor megérkezett.

Szeptember 3.-án ezredünk 6 h 30 p-kor indult Kol. Bukowski Las. (Kol. annyit jelent, hogy Kolonie, vagyis telepités. Ezek régi német telepesekből álltak és ezek voltak az oroszok tanitómesterei.) Hansk—Ujazdów—Kulczyn—Zastawie-n át haladt Wereszczyn községbe. 27 km-t menetelt és 13 h 30 p-kor szállt laktáborba.

Szeptember 4.-én Borysk—Garbatówka—Wólka—Nadrybie déli szegélyén át és Puchaczów—Str. Wiesen keresztül Leczna-ra jutott az ezred és itt éjjelezett.

Szeptember 5.-én 5 órakor indult és Luszczów—Turka—Dlugie-n keresztül haladva végre elérte Lublin-t. Vig énekszó mellett, a közönség sűrű sorfala között vonult a városba. A főtéren Schamschula tbk. előtt feszes, szivet-lelket gyönyörködtető diszmenetben elhaladva tisztelgett ho. prnokának, azután a tüzérségi laktanyába vonult és ott kényelmesen elhelyezkedett. A tisztikar a városban kapott szállást.

Lublin rendezett, szép, széles és tiszta utcáival, a lengyel lakosság barátságos fogadtatásával igen kellemes benyomást keltett. A saját csapataink, azoknak tisztikara, a lengyel légiók tisztjei és a lengyel önként jelentkezők igen mozgalmassá tették a várost. Nagy volt azonban az áruhiány. A sok átvonuló csapat teljesen kiélte a várost.

A laktanyákban tartott mérsékelt foglalkozás mellett az ezred élvezte a teljes pihenőt és kimondhatatlanul jól esett, hogy azt végre teljes kényelemben, egy szép lengyel város adta kulturált keretben tölthette el.

Kamieniec Litowsk-tól Lublin-ig az ezred 240 km-t menetelt. Napi átlag teljesitménye 26.6 km volt.

64. sz.

Ezredünk útja Czarna-tól Lublin-ig

1915. V. 17. től IX. 16.-ig.

1100 km

EZRED.

Prnk.	Triber Kálmán szds.
Sgt.	Kemény Alajos szds.
Lelkész	dr. Pallmann Péter t. lelkész.
Gazd. szakel.	Hell József fhdgy. gt.
Utásztiszt	Nyilassy Péter t. hdgy.
Állatorvos	dr. Telegdy István t. o. s.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Somogyi Jenő fhgy.
I. Sgt.	László Ferenc t. zls.
Gh. főnök	Hell József fhdgy gt.

század parancsnokok.

1. század	dr. Jaeger Nándor t. hdgy.
2. század	Pohl Vilmos t. hdgy.
3. század	Ivanovics Szilárd t. zls.
4. század	Havas Jenő t. hdgy.
Gppo. prnk.	Lukszics János t. hdprd.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Letán Béla fhdgy.
Sgt.	Fleischmann Dezső t. zls.

század parancsnokok.

5. század	Ollár Mihály t. hdgy.
6. század	Medvey Lajos t. főhdgy.
7. század	Szalmen Henrik fhdgy.
8. század	Baán Mihály t. hdgy.
Gppo. prnk.	Horváth Imre t. hdpd.

III. ZÁSZLÓALJ.

Parnok. Csorba István szds.
Sgt. Sydó Sándor t. zls.

század parancsnokok:

9. század. Kékessy Lőrinc fhdgy.
10. Steiner Elemér t. hdgy.
11. Neumann árpád t. hdgy.
12. Baranyai Dezső t. hdgy.
Gppo. prnk. Vass József t. hdprd.

Szeptember 15.-éig, azaz 9 napig, pihent ezredünk Lublin-ban. Már 11.-én megkezdődött ho-unknak Szerbiába való elszállitása. A 12. ezred ezen a napon vasútra szállt és utbaindult. 3 1/2 napi utazás után érkezett Szabadkára, ahonnan azután visszafordították és Szeged—Nagyvárad—Püspökladány—Csap—Ungvár—Sambor—Lembergen keresztül megtett óriási körutazással Kamionka Strumilowa-nál kötött ki.

Ezredünk szerencsésebb volt. El sem indult erre a kéjutazásra, hanem Lublin-ból egyenest Kamionka Strumilowa-ra utazott.

A megváltozott tervnek és alkalmaztatásnak pedig nagy oka volt. Szeptember első napjaiban u. i. a Rowno-i hadmüveletek fenyegető fordulatot vettek.

Amikor mi Lublin-ba érkeztünk, akkor vette át az orosz Cár az orosz seregek fővezérletét. Természetesen ezt az alkalmat egy fényes győzelemmel akarta fölavatni. Iwanow-ot — az orosz délnyugati arcvonal prnkát — általános támadásra utasitotta. Ez meg is történt és ebből a Szereth mentén öt napig tartó elkeseredett küzdelem fejlődött, amelynek eredményeképen Bothmer és Pflanzer Baltin hátrálni volt kénytelen. Foglyokban 17.000 főt, anyagban 40 ágyut veszitettek. Ez történt a déli szárnyon.

Luck környékén — az északi szárnyon — ahol Puhalló vezette főerőnek átkaroló támadással kellett volna a döntést előidézni, a vezetés következtében, az átkarolás arctámadássá fajult. Ennek ellenére sikerült Luck-ot és Dubno-t elfoglalni, de Rowno előtt a támadás megtorpant.

Dehát nincs semmi baj. Ott van a Szerbiába szánt hat ho. Conrad ebből a déli szárny megtámasztására először két ho.-t, majd amikor ennek ellenére a helyzet itt mégis csak válságosra fordult, ujabb két ho.t küldött. Ezzel a helyzet itt rendbejött és megszilárdult. A megmaradt két ho.-t — benne a 41. h. ho.-t is — pedig az északi szárnyra irányitotta, hogy ezt a hadjáratot mégis csak győzelemmel befejezhesse.

Szeptember 15.-én — amikor ezredünk vasutra szállt — a déli szárnyon a helyzet már megszilárdult, de most meg az északi szárny került válságos helyzetbe. Iwanow József Ferdinánd fhg. seregét — aki az itteni vezérletet Puhalló-tól átvette — majdnem bekeritette és annak rendkivül sulyos veszteségek mellett kellett Luck-ra meghátrálnia.

Conrád ismét a németek segitségére szorult!

A segitséget megkapta, de tűrnie kellett, hogy József Ferdinánd fhg serege, továbbá a tőle északra alkalmazott lovasságunk és a segitségre jövő Gérock hdt, Linsingen alatt, német vezetés alá kerüljön. Közben az oroszok szeptember 23.-án megrohanták Luck-ot és annak összes erődeit visszafoglalták.

Ekkor érkezett erre a szárnyra a mi hdt.-ünk, amelyet, az álnéven Conta hdt-nek nevezett német XXIV. tartalék hdt-tel együtt, Gérock vezérlete alá rendelték. Ennek a hds. csoportnak az oroszok oldalába irányuló támadása azután a helyzetet rendbe hozta. Az oroszokat hátrálásra kényszeritette. Luck ujból a kezünkbe került.

Igy olvadt el Conrad kezei között a Szerbiába szánt haderő. Igy maradtunk mi az orosz arcvonalon és ezek a körülmények szabták meg a keretét és jelentőségét a következő harcainknak. Megjegyezzük, hogy a Luck-i szárnyon — a mi beérkezésünkig — nem volt magyar csapat.

Szeptember 16.-án tehát véget értek a Lublin-i szép napok. Ezredünk 4 órakor a laktanyából elindult Wronów állomásra, ahol a vasutba való berakodás 6 órakor megkezdődött. 11 órakor már Krasnik-nál és 23 órakor Rozwadów-nál tartott. Szeptember 17.-én Grodzisko—Przeworsk-on át haladt és 10 órakor Jaroslau-ba, 13 órakor pedig Przemysl-be érkezett. Itt étkezett. Azután keletnek fordult a vonatnak iránya. Még nem tudtuk, hogy hová megyünk, de itt már bizonyossá vált, hogy nem Szerbiába utazunk. 22 órakor elértük Lemberg-et és a két órai várakozás ideje alatt a tiszteknek szolgálatmentes része a várost megtekintette. Már nyoma se volt az orosz megszállásnak.

Szeptember 18.-án 12 órakor érkezett ezredünk Kamionka Strumilowa-ra és ezzel vége is volt az utazásnak. A vonatból kirakodott. Étkezés után 13 h 30 p-kor Kamionka-n az ezred laktáborba szállt.

Szeptember 19.-én Cholojow-tól DNY-ra fekvő Babice-re menetelt. 20 km. megtétele után, már 10 h 45 p-kor szállására érkezett.

Szeptember 20.-án Cholojów—Radziechów-on át Stojanow községbe érkezett és itt éjjelezett. Mt. 23 km.

Stojanów Ny-i oldalán fekvő erdők mentén 1914. évi augusztus 15.-én történt a 24. honvéd lovas ddr. hires, mindent elsöprő lovas rohama, amely a lovasságnak abban az időben folytatott hadászati földeritésének keretében vivott harcok közül a legeredményesebb volt.

Szeptember 21.-én mint hds főtartalék, közvetlenül a HFP.-nak alárendelve, ho-unk helyben maradt.

Szeptember 22.-én ho.-unk a Bőhm Ermolli által vezetett 2. hds. kötelékébe került. A menetet ÉK-irányban folytatta. Elhagyta Galiciát és utazó menetben — Stojanów-tól északra — ezredünk ujból orosz földre lépett. Menetvonal: Druszkopol—Sielec—Gorochów Bozew-en keresztül — Oszczew volt, ahová az ezred 15 h 30 p-kor érkezett és ahol laktáborba szálva éjjelezett. Mt. 25 km.

Szeptember 23.-án 12 óráig pihent az ezred. Az ezredparsgot ekkor Treiber szdstól a 12. ezredtől vezényelt Kozmovszky József őrnagy vette át.

Ma érte el tetőfokát a már ismertetett Luck-i baleset. Erre Bőhm Ermolli a XVII. hdt mindhárom ho.-át (41. h., 11 és 13.) Luck ellen való támadásra

rendelte. Ennek keretében ho.-unknak — még ma — Czaruków—Nieswicz területére kellett előrenyomulnia. Ezt a menetet a mi ddr-unk két oszlopban végezte. Jobb oszlopban menetelt a 31/I. és III zlj. Menetvonala volt: Ulgowka—Kol. Szklin—Wiguryczy—Czarukow, ahol azután laktáborba szállva éjjelezett. Az I. zlj a főoszlopban haladt és Nieswicz-re került. Czarukow-tól K-re eső előörs szolgálatot a III. zlj végezte. Mt. 23 km.

Luck felől már hallható volt a harci zaj. Az oroszok a Styr-en is átkeltek és a Zaborol—Gorodyszcze vonalhoz közeledtek. Zaborol—Lucktól mindössze 4 km-re fekszik.

Szeptember 24.-én kerültünk a Gerock hds. csop.-ba és egyúttal Linsingen vezérlete alá. A mai nap úgy indult, hogy egy havi szünet után ho-unk ujból harcba lép. A kiadott intézkedések szerint ezredünk felriasztatott és 5 h 30 p-kor már útban volt Korszew—Gorodok-on keresztül Kol. Antonowka-ra (Zaboroltól nyugatra, ahol azután készültségi állásban megállt és pihent. Ezalatt beérkezett a XIV. mzlj Kálmán Imre és Szebenyi Gusztáv fhgy, Varga Tibor hgy, Salamon Győző és Sternlicht Sándor zls-okkal és 1190 fő legénységgel. Még a pihenő alatt az ezredben szétosztattak.

A ho. támadása azonban ezúttal elmaradt. Egyrészt az oroszok megálltak. A ho. támadására szükség nem volt. Másrészt Linsingen elvonta a ho-t a Luck tól nyugatra), ahol azután készültségi állásaki elveszitette!) és Nawoz környékére északnak irányitotta. Ezredünk 12 órakor indult és Aleksandrowka—Szepiel—Zabolotcy-n át Ulaniki-be menetelt. Itt laktáborba szállva éjjelezett. Mt. 27 km.

Szeptember 25.-én ddr-unk egy oszlopban folytatta menetét. Elővéd a mi III. zlj-unk volt, ezredünk többi része pedig a főcsapat élén menetelt. Menetcélunk Kol. Stanislawowka—Kol. Uzova-n keresztül Michalin volt. Az I. és II. zlj itt is maradt, a III. zlj pedig még tovább előre ment Kol.Maryanówka-ra és ott biztositotta az éjjelezést. Az oroszok ekkor a Styr túlsó partján, tőlünk 7 km-re állottak. Mai Mt. 19 km.

Kozmovszky József őrnagyot ma a 12. ezredhez visszavezényelték. Az ezred prsgát ujból Treiber szds vette át. Utalunk az augusztus 27.-én elmondottakra. Az ilyen vendégszereplést semmivel sem lehet indokolni, a szolgálat érdeke pedig egyenesen tiltja.

Szeptember 26-án azok a német erők, amelyeket Conrad segitségül kért, most voltak északi irányból beérkezőben. Ennek XXIV. hdt-je és 5. lovas ho-a Okonsk irányából Kolki felé haladt és ezzel az oroszok északi oldalát túlszárnyalták. Az oroszok az átkarolás miatt kénytelenek voltak a Styr vonalát feladni és Putilówka—Kormin patak vonalába visszavonulni.

A mi előnyomulásunknak az volt a célja, hogy ezt az északi szárnyat megerősitsük, beérkezésünkkel a túlsulyt elérjük és az átkarolás hatását döntő erejűvé kifejlesszük. Mai menetünk alatt a fent jelzett hatás már az egész vonalon érvényesülni kezdett.

Az ellenséges állások közelsége miatt és, hogy az ellenséges repülők megfigyelését elkerüljük, mai menetünket igen óvatosan végeztük.

A ho. egy menetoszlopban 6 órakor indult. A menet biztositását ezredünk végezte. Mint elővéd haladt a II. zlj, az I. és III. pedig előhad volt. Menetvonal egyelőre Pozarki—Kol. Slobodarka 179-es háromszögelési pontig volt meghatározva. Itt a ho. a II. zljunk biztositása mellett megállt és megfigyelés elől elrejtve 18 óráig pihent. Ekkor Helenowka Nw. —Sokul-on át Nawoz-ra folytatta menetét, ahová 22 órakor érkezett. A község déli részén a ho. prsg. hidat veretett és azon átkelve a III. zljunk a Styr K-i partját Niezwir-nél megszállta, az I. és II. zljunk pedig Smerdyn-től D-re az erdőben foglalt állást. Mai Mt. 25 km volt.

Ezredünk a mai menettel Wolhyniának arra a részére érkezett, amelyik lassú átmenettel beleolvad a rokitnói mocsárvidékbe, majd a hirhedt Polesiebe. Ezt pedig azért kell megemlitenünk, mert a terep, a növény és állatvilág, az éghajlati viszonyok az eddigi harcterületeinkkel szemben óriási eltérést mutatnak. Mély homok váltakozott itt a fekete agyaggal. A mocsár területekből, a nehezen járható és nagy kiterjedésű mocsaras erdők sik területéből kiemelkedő dombokon, tisztásokon helyezkedtek el a nyomorúságos orosz falvak. A vizvonalakat kiterjedt, süppedős mocsaras rétek kisérték. Az egész óriási kiterjedésű vidék fő jellemvonása volt a mocsár és az erdő, mocsárlázzal és óriási ködökkel. Gazdag vad és madár világával a vadászok eldorádója volt.

Szeptember 27. A mai tevékenységet »Lábaitokban van a győzelem« jelszó irányitotta. Az ellenség az egész vonalon visszavonult. A siker az üldözés erélyességétől függött.

Az éjjel elkészült hadihidon a ho. átkelt a Styren. Mozgott minden csapat. Pihenésről szó sem volt. A 12. szdunk hirszerző különitménynek ment előre. A III. zlj többi szdai pedig az átkelést biztositották. 6 órára a ho. utolsó csapata is átkelt a Styr-en és 8 órakor — élen a 20. ezreddel — egy menet oszlopban már ment is előre. Rekkenő hőségben, az erdő fülledt levegőjében, mély homok úton haladt az éjjeli pihenőt nélkülöző csapat Niezwir—Czetwiertnia—Chopniew—Trostieniec-en át Jaromla-ig. Itt két órás hosszú pihenőt tartott. 18 órakor folytattta menetét. Ezredünk Sl. Dobraja-ra került és ott laktáborba szállva éjjelezett. A 11. szd tüzérfedezet volt.

A menetvonal a 78. sz. vázlaton látható.

A teljesitmény az előzményekre, a nehéz útra és a tikkasztó melegre való tekintet nélkül is óriási. 38 km-t menetelt ezredünk és természetesen körülbelül ugyanennyit a ho. többi csapata is.

A BOGUSLAWKAI CSATA
Szeptember 28—30

Szeptember 28. Az ellenség az Olyka-i vasútállomás—Moszczani—Karpilowka vonalában és a Kormin patak mentén áll. A német Conta hdt jobb szárnyával Berestiany-ról támadt a Kormin mögött álló ellenségre. Saját XVII. hdt ettől délre nyomul előre, hogy az ellenséget ahol találja, visszavesse. A 82. ddr Silno-n át Boguslawka-t véve irányul, az ide vezető út mindkét oldalán támad. Ez volt a vett hireken alapuló szándék és intézkedés a mai napra.

A 20-asok voltak az elővéd ezred. Menetirányuk Dermanka—Horodyszcze—Silno—Boguslawka. III. zljuk biztositotta a jobb oldalt. A 12-esek a 20-asoktól

északra haladtak a Koleso-ról K-re vivő út mentén Berestiany—Boguslawka közti tisztáson fekvő dombokra és azokon át a Kormin patak vonalára.

Ezredünk a 20-asok mögött haladt. A 11. szd ezúttal is lövegfödözet volt. Az elővédeknek — néhol az áthatolhatatlanságig sűrű erdőben — felfogadott vezetővel és delejtűvel irányitott előnyomulása igen nehezen haladt. Az orosz járőrök is zavarták az előrehaladást. Ezeknek elűzése is időt vett igénybe. 11 órakor a III. zljunk parancsot kapott, hogy két szd-ával a Karpilowka-tól északra fekvő 197-es magaslati ponton tartózkódó lovasságot váltsa föl. Ez 12 h 30 p-re megtörtént. 14 órakor ezt a két szdot viszont a 32-esek váltották föl és a zlj Silno-n át az ezredhez bevonult. 16 órakor értek a 20-asok Boguslawka elé. Itt már komolyabb ellentállásba ütköztek. Fölfejlődtek, majd rövid tűzharc után rohamra mentek. Az ellenség zöme ez elől kitért. Már besötétedett, amikor a 20-asok a falu K-i szegélyére érkeztek. Itt megálltak, az éjjelezéshez berendezkedtek.

19 órára ezredünk is elérte Boguslawka-t. Az I. és III. zlj a 20-asok mögött, a II. zlj pedig a falutól délkeletre, a vasútvonalon túl 2 km-re foglalt állást, mint tartalék. Kálmán szds zljával a ddr prnkától meghatározott fenti helyre érkezve, azonnal kereste a szomszéd csapatokkal való érintkezést. A 20-asokkal ez minden nehézség nélkül sikerült is, de nem úgy a tőle délre levő 32-esekkel. A kiküldött járőrök megállapitották, hogy a 32-esek a zljtól kb. 3 km-re vannak és igy a 20-asok és 32-esek között mintegy 3—4 km-es űr tátong. Ebben az űrben déli és nyugati irányban tábori örsökkel biztositva állt a II. zlj. Az éjszaka, amely egyébként minden harci esemény nélkül telt el, szakadt az eső.

Schnetzer ezr. távolléte tartamára a 40. ddr prsgát átvette Diósy ezredes. Most még mi ugyan a 82. ddr-hoz tartozunk, de a harcok folyamán beosztásunk megváltozott és ezért kell ismernünk a fenti megbizatást.

Szeptember 29.-én a ho. a védővonal elosztását rendezte. A csapatok helyeiket elfoglalták, de amint ez befejeződött, az oroszok a jobb szárnyon és attól délre hatalmas ellentámadást inditottak, miért is a ho. a további támadásokat beszüntette és az elfoglalt állásnak műszaki megerősitését és annak szilárd tartását rendelte.

A ho. csapataiból ekkor az első vonalban állt a 32., a 20. és a 12. ezred. A 31/II. zlj Boguslawkatól DNy-ra az erdőben ddr tart. volt, az I. és III. zlj-unk pedig Silno-ra vonult ho. tartaléknak, ahová 13 órakor érkezett és ott a falu Ny-i határában étkezett, majd 16 órakor a kiutalt szállásán elhelyezkedett. 16 h 45 p-kor azonban már mindkét zljat felriasztották. Ugyanis a ho-unktól jobbra álló 13. gy. ho. balszárnya ellen, de ugyanekkor a 20-asok jobb szárnyára is, az oroszok hatalmas ellentámadást inditottak. A 13. ho. vonalát benyomták. Itt az ellentámadások megindultak. Ugyanekkor ezredünk I. és III. zlját Silno Ny-i kijáratától délre vezető út melletti vadászlakhoz útbainditották, hogy ott készen álljon, egyrészt a 197-es magassági ponton keresztül vezetendő ellentámadással a 13. gy. ho. támogatására, másrészt a saját ho. jobbszárnyának védelmére, ha ezt az ellenség átkarolólag megtámadná, amely esetben keleti irányú ellentámadással kellett volna előretörnie. E két zlj az elrendelt helyzetet elfoglalta. Beavatkozásra ezúttal sor nem került, mert a 13. ho. ellentámadása sikerre vezetett. A két zljunk mint hdt tart. maradt elfoglalt állásában.

A II. zlj helyzete a mai nappal megváltozott. A 7. és 8. szdot a 20. ezred rendelkezésére adták. Ez a két szd a 20. ezr. közepe mögé a vasút és a Cuman-i út keresztezéséhez vonult és ott mint a 20. ezred tartaléka vett felállitást. Az 5. és 6. szd a zlj. törzzsel és gppo-gal együtt tegnapi felállási helyén ddr tart. maradt.

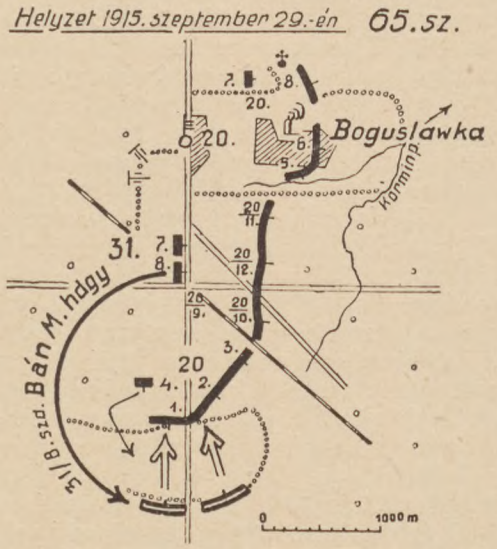

16 órakor — a 13. ho. ellen inditott támadással egyidejűleg — amint már emlitettük, a 20-asok ellen is egy nehéz orosz támadás indult, amelynek során az oroszok a 20-asok jobb szárnyára támadtak és azt hatalmas túlerejükkel áttörték. Ebben a veszélyes és válságos helyzetben lépett harcba ezredünk 8. szd-a Bán hihály t. hdgy prsga alatt. Purgly Ödön harctéri naplójában erről a harcról a következőket irta: »Hátra vittek bennünket a rajvonal mögé, miközben a muszkák áttörték a 20-asok frontját. Mi éppen végeztünk a hordó áldomás borral, amit ddr prnkunk küldött részünkre, amikor észrevettük, hogy baj van a 20-asoknál. Meglehetős lelkes hangulatban, futva ellentámadásba mentünk és heves kézitusával kivertük a muszkákat, akiknek ujra igen nagy veszteségei voltak. 750 muszka halottat temettünk. Megkaptam a II. o. ezüst vitézségi érmet. Szdprnokom és Lippay Gyula a német vaskeresztet.«

A 65. sz. vázlaton feltüntetett felállitási helyéről a nyil irányában támadt a 8. szd. Az erdőből kifejlődve olyan lendületes és feltartóztathatatlan rohammal tört az orosz sereg oldalába és hátába, hogy az oroszok menekülésszerűen visszafutottak. E támadásban a 20-as ezred történet szerint a 20/4. szd is részt vett és a 8. szdunkkal együtt a menekülő oroszokat tűzzel üldözte, majd ujból utánuk nyomultak és újabb roham után azokat végkép visszavetették. Az október 2.-i ho. prsgi parancsban közölt hdtprsgi távirat erről a ragyogó fegyvertényről a következőképen nyilatkozott: »A beérkezett jelentések alapján tudomásomra jutott, hogy a tegnapi harcoknál a 20. h. gy. e. 4. szda és a 31. h. gy. e. 8. szda különösen kitün-

tették magukat. Ezen alosztályoknak kiválóan vitéz magatartásukért külön elismerésemet fejezem ki. Kritek altb. Magam részéről ehhez a dicsérő elismeréshez teljes mértékben csatlakozom. Schamschula tbk.«

Általánosságban tartott, de a teljesitményekre jellemző a német hds. csoportprsgnak a XVII. hdt-hez intézett távirata, amely pedig igy szólt: »Nagyméltóságod parancsnoksága alatt álló csapatok Rownó-tól ÉNyra a legutóbbi napokban vivott harcokban és az azokhoz való menetekben a csapatok által teljesithető legnagyobbat mutatták fel. A kedvezőtlen terep és rossz utak ellenére sikerült a csapatoknak kitűzött távoli menetcélokat elérni, az ellenséget összes állásaikból kiűzni és heves ellentámadásait annak nagy veszteségei mellett visszautasitani. A hdtprnoknak az elrendelt hadműveletek végrehajtási módjáért, az összes parancsnokoknak és csapatoknak a bebizonyitott körültekintés és vitézségéért legteljesebb elismerésemet fejezem ki és kérem Nagyméltóságodat, ezt a parancsomat az összes osztrák-magyar csapatokkal közölni. Gerock gytbk.«

Purgly Ödön, Lippay Gyula és Müller Sándor t. hdp-oknak, valamint Blau Árpád t. zls-nak kiválóan vitéz és bátor magatartásáért a hdt prsg a II. o. ezüst vitézségi érmet adományozta. A harcokban fejlövéssel hősi halált halt Weisz Dezső t. hdp-unk.

Szeptember 30. A 20.-as ezredtörténet megállapitása szerint is még sokkal komolyabb jellegű volt az arcvonaluk ellen irányult mai orosz támadás, amely 15—16 óra körül éppen akkor indult meg, amikor a 20-asok vacsorához készülődtek és az első vonal fele az étkezésért hátra ment. Az oroszok a 20/III. zlj-at hátraszoritották és annak védőállását elfoglalták.

17 órakor a ddr prnokunk a 31/II. zljnál riadót rendelt és utasitotta Kálmán szdst, hogy a 20-asok állásaiba betört ellenséget — két szdával intézendő ellentámadással — verje vissza. E parancs alapján Kálmán szds kiadta intézkedéseit olyképen, hogy az 5. szda a vasútvonaltól északra, a 6. szd pedig ettől délre, mindkettő a vasutvonal mentén támadjon. Ő a zlj törzzsel a vasúttól északra akart előrehaladni, de még a vasúti töltés elérése előtt találkozott Konkoly szdssal, aki azt ajánlotta, hogy mindkét szd a vasútvonaltól északra támadjon, mert az orosz betörés is ott történt. Ezután Konkoly szds a helyzetjelentésének telefonon való leadása céljából fedezékébe hátrament, Kálmán szds pedig a kapott tanácsot megszivlelve, mindkét szdával a vasútvonaltól északra ellentámadásra előresietett.

»A 20-asok első vonalához közeledve, az erdőben sok — az első vonalból visszaigyekvő, puskanélküli — 20-as honvéddel találkoztam, — irta Kálmán szds harcjelentésében — akiket ellentámadó szdaim felfogtak, magukkal ragadtak és a bekövetkezett kézitusába sodortak. Ezek azután gyalogsági ásóval vivták a kézitusát. Az ellentámadás ellenállhatatlan erővel és nagy lendülettel haladt előre. Az teljes sikerrel is járt. Az oroszokat rövid, de véres kézitusában a 20-asok állásaiból kivertük és visszaűztük. Századaimat a 20-asok első vonala előtti kis hullámon állitottam meg. Az oroszok nagy zsákmány elhagyásával visszaözönlöttek. Ezalatt már teljesen besötétedett, de századaimmal mindaddig előlmaradtam, amig a 20-asok kötelékeiket rendezték és a vonalukat ujra megszállották. Az ellentámadásról küldött helyzetjelentésemre a ddr prnkom elrendelte, hogy az éj folyamán megismétlődhető ellenséges támadásokra való tekintettel a 20-as védőállásban maradjak. Erre a parancsra szdaimat, a vasútvonal mindkét oldalán, az első vonalban elhelyeztem, és ott éjjeleztem. Az éj folyamán az oroszok három rövid lélekzetű támadással kisérleteztek. Ezek vonalaink előtt összeomlottak.«

A ho. hadműveleti irataiban magasabb prsgaink kiemelik, hogy ezekben a harcokban Kálmán szds — mint zlj prnk — személyes bátorságával és zljának a legválságosabb pillanatban való gyors és elszánt bevetésével tűnt ki. A 20-as ezredtörténet pedig a fent leirt és való tények ellenére, a saját harcaik ismertetése végén, a 31-es segitségről mindössze csak annyit emlit meg, hogy: »A ddr tartalék két százada alkonyatkor a III. zlj rajvonalát erősitette meg!«

XIII. fejezet.

Silno — Karpilowka — Beresitany.

1915. október 1.-től 1916. június 6.-ig.

A KARPILOWKA-I HARCOK.
1915. X. 1.—12.

Falkenhayn is, meg Conrad is a további előnyomulást beszüntette. A csapatokkal közölt általános szándék a következőkben foglalható össze: A hds. csop. támadó előnyomulását a Putilowka — Kormin — Styr vonalon túl már nem folytatja. Jelenlegi állásában marad. Azt minden eszközzel oly erőssé kell tenni, hogy túlerős ellenséges támadással szemben is tartható legyen.

Az egész orosz arcvonalon megkezdődött a telelésre való berendezkedés. Az elért arcvonalat a 61. számú vázlat ábrázolja. Ez az arcvonal kb. 300 km-rel rövidebb volt a május 1.-inél és Riga—Dünaburg között északkeleti, onnan pedig egyenest déli irányba haladt. Északon és középen a németekkel szemben állt Russkij és Ewerth 89 orosz hadosztálya, délen pedig — a m.-o. seregekkel szemben — még mindig Iwanow állott 32 orosz ho-lyal.

A Rowno-i hadjárat tehát lezárult, még pedig azzal a szomorú tapasztalattal, hogy Conrad a kedvező körülmények között kialakult helyi túlereje mellett sem tudott egy eredményes hadjáratot — önerejével — végigvezetni. Mint a márciusi hó, úgy elolvadt a Szerbiába szánt 6 ho. is és Conrad ismét német segitségre szorult. A német önérzet igy azután iszo-

nyúan felduzzadt és ami rendkivüli súllyal esik a latba, Conrad jelentősége és szavának ereje további súlyos csorbát szenvedett. A következő események és évek során hiába állt elő életrevaló és valóban helytálló ötletekkel, tervekkel, azokat a német legfelsőbb vezetőséggel elfogadtatni nem tudta, mert a vezetése iránti bizalom megingott. Ezt majd az 1916. évben bekövetkezett események leirásánál fogjuk tapasztalni.

A Rowno-i hadjárattal Conrad a kitűzött célt elérni nem tudta, pedig ez a hadjárat rendkivül veszteségteljes volt. 100.000 emberünk esett fogságba és 130.000 embert vesztettünk halottakban és sebesültekben. Legtöbbet vérzett Bőhm Ermollinak túlnyomóan magyarokból álló, arcban támadó serege; a legtöbb ember került fogságba — a főképpen osztrákok ból álló — 4. hds-ből. A háború ötnegyed évi tapasztalatai után ezek a számok megdöbbentők.

Október 1.-én ezredünk III. zlja ujból Silno-ra vonult és ott az I. zljjal együtt hdt tartalék volt.

A II. zlj ismert felállitási helyén mint ddr tartalék állott. A 20-asok és 32-esek közötti közvetlen kapcsolat még mindig hiányzott, miért is a zlj magát előretolt osztagokkal biztositotta. 8 órakor egyik osztaga jelentette, hogy a zlj arcvonala előtt, arra merőleges irányban orosz gyalogsági menetoszlop közeledik. Kálmán szds a hirt a ddr prsgnak jelentette, a 20. ezrednek tőle kb 1 km-re levő jobbszárny zljával és annak tart. szdával (20/4.) pedig közölte. Nevezetteket egyúttal arról is értesitette, hogy az ellenséget közvetlen közel engedve meglepő tűzzel való rajtaütéssel akarja megsemmisiteni.

A tervnek megfelelően két szdot arcban, egy szdot és a géppuskákat oldalozólag tűzvonalba rendelte és a cserjék, bokrok alján tökéletesen leplezve várták az oroszok közeledését, akik gyanútlanul pipázgatva nyomultak előre. Jól lehetett látni az élen haladó parancsnokot, amint két alantos tisztjét szivarkával megkinálta és azok rágyujtottak, de már nem sokáig élvezhették a cigarettát, mert közben mintegy 40[x] re érkeztek és Kálmán szds intésére megsemmisitő tűz szakadt a nyakukban. A szegény orosz elővéd oldott kéve módjára hullott széjjel. Súlyosan megsebesült a prnk tisztjeivel együtt és vagy 25 orosz katona. Az életben maradottakat Kálmán szds a ho. prsghoz kisértette.

E rajtaütés után az elővédet követő orosz menetoszlop visszafordult, tüzérsége pedig elvágtázott. A foglyok azt vallották, hogy ők csak a Berestjany-nál álló németekről tudtak és azokat akarták oldalba támadni. A németek pedig innen kb. 7 km-re álltak. Innen eredt gondatlan menetük.

Csekme szds vezetése alatt a mai napon Wladimir Wolinskij-ba érkezett a XV. mzlj. 16.-áig ott is maradt. Ez idő alatt egységes vezetés mellett, a többi mzljakkal együtt, harcszerű kiképzésben részesült.

Október 2.-án a vonalban levő helyzet a következőképen alakult: A Conta hdt a Czernisz melletti magaslatot (Berestianytól É-ra.) rohammal elfoglalta. Tőle északra levő lovas seregtestek az ellenség összes támadásait visszaverték. A Goryn és Styr között számos helyiség, továbbá a Rowno-i p. u. és élelmező raktárak lángokban állottak. Saját hds. csoportunk állásait tartotta. A 13. ho-t ma éjjel váltja a 21. ho. Ennek megtörténte után a 13. ho. a német 1. ho. helyére vonul. Ezt a helyzetet az elkövetkezendő események miatt ismernünk kell.

Ma 17 órakor temették Silnon a vonalban hősi halált halt Weisz Dezső hdp-t.

Október 3.-a eseménytelen volt. 4.-én a ho. prnk jelenlétében az I. és III. zlj Silnon tábori misét hallgatott.

Október 5.-én Kálmán szds zljának két szdával, a ddr prnk parancsára, a 20. ezred állásai előtt fekvő terepnek az úgynevezett erőszakos földeritésére előrenyomult. Pár kisebb orosz járőrrel vivott rövid harc után a Kormin patakig jutott. 15 és 16 óra között a 20-as vonalakon keresztül eredeti felállitási helyére visszavonult. A zlj ezt a vállalkozást a következő nap megismételte. Harcra sor nem került. Az éjjeleken emlitésre méltó esemény nem történt. Az I. és III. zlj 6.-ig bezárólag naponta 7 órától 11-ig, majd 14 órától 17 h 30 p-ig a II. védővonal erődités munkálatait végezte. Ebben az időben az I. zlj 814, a II. zlj 678 és a III. zlj 870 puskalétszámon állott. A 6 géppuska létszám teljes volt.

5-én egy jelentéktelennek látszó külpolitikai esemény történt, amely körülmény azonban az idők folyamán döntő jellegűvé emelkedett. Ezen a napon szállt partra u. i. Szalonikiben az első angol-francia csapatkülönitmény.

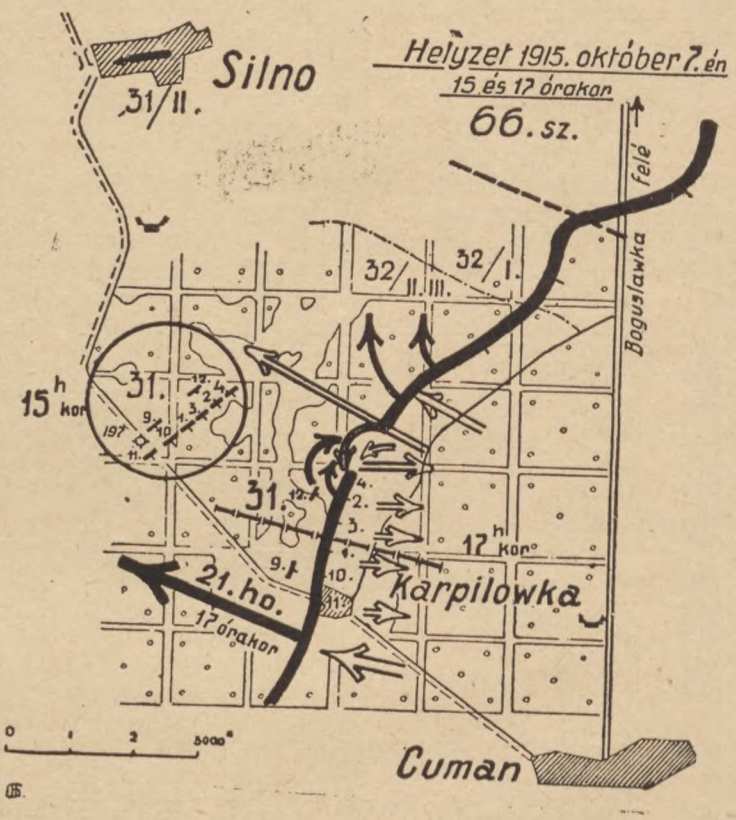

Október 7. A már-már szűnőfélben levő harci tevékenység ujból föllángolt. Annak bizonyitékául, hogy sem a nyári támadó hadjárat, sem a Rowno-i kaland az oroszok erejét megtörni nem birta, ma 5 órától kezdődőleg a déli szomszéd és a saját hadosztályunk egész vonalát az oroszok hatalmas erőkkel ujból megrohanták. A 21. ho-t visszaszoritották, a 32/II. zlj vonalát pedig áttörték. A helyzet a vál-

ságig kiéleződött. A 32/II. zlj-nak áttöréséről szóló hir 8 órakor érkezett az ezredünkhöz, de egyben az a parancs is, hogy az I. és III. zlj erőteljes ellentámadással a betolakodó oroszt visszaűzze. 9 órakor kipihenve és nagy harci kedvvel, a fenti zljaink Treiber szds vezetésével a Karpilowka-i úton levő vadászházhoz elindultak, ahol a 40. ddr prnkának — Diósy ezredesnek — rendelkezésére bocsájtattak. Az itt kapott parancs szerint ezredünknek a Karpilowka-tól északra húzódó állásokat kellett visszafoglalni.

A harchoz való csoportositás az úton levő 197-es magaslati pontnál történt. Ezt a 66. számú vázlat ábrázolja. A harchoz való csoportositás, az összeköttetések rendbehozatala, járőröknek előre és oldalt való kiküldése és eligazitása a sűrű és átláthatatlan erdőben lassan ment, de az alapos nekikészülődés fontosabb az időnél. A hadjárat során ezt eleget tapasztalhattuk.

12 órára a csoport támadásra készen állott és elindult. Az irány Karpilowka templomtornya volt. A szomszéd csapatokkal való összeköttetés megteremtése sehogyan se sikerült, mert a 32. ezrednek nemcsak az orosz túlerőtől érintett II. zlja, hanem a többi része is elhagyta a helyét. Igy azután ezredünk bal oldalán egy nagy űr tátongott, pedig az orosznak kitűnő szimatja volt az ily hézagok fölismerésére. Az előre küldött járőrök ebben az időben azt jelentették, hogy csupán előretapogatódzó orosz járőrökkel találkoztak. Oldalban azonban heves harci zaj volt hallható, de a sűrű erdő miatt a harcoló csapatokat az ezred nem láthatta.

A két zlj hihetetlen gyors iramban tört előre. Az útban talált 32-es töredékeket magukkal ragadták. Kiérkeztek a Karpilowkai tisztásra, ahol *13 órakor* egy heves és ellenállhatatlan rohammal már az orosz állásokba törtek. Nehéz kézitusa után az oroszokat onnan kiverték és az állásokat visszafoglalták. Az oroszok azonban nem hagyták abba a küzdelmet, ellentámadásokkal kisérleteztek, amit zljaink már tűzzel biztosan visszautasitottak. Hanem a balszárnyon a helyzet igen megrosszabbodott. Az oroszok a már emlitett űrbe benyomultak. Már több századot képviselt az ezredünk mögé befészkelődött orosz erő. Ezek a szdok a balszárnyon levő 4. szdunkat bekeritették és már erősen kikezdték. Tovább balra pedig kozákok nyomultak előre a hézagban és ellentállásra nem találva, egész az ezredprsgig behatoltak és azt menekülésre kényszeritették. Pallmann Péter t. lelkészünknek lovát lovászostul együtt ekkor el is vitték.

Havasy Jenő t. fhgy a 4. szd helyzetét látva szdát (2.) a vonalból kivonta, hogy a 4. szd szorult helyzetén közbelépésével segitsen. Ugyanekkor a tartalék 12. szd prnka — Baranyai Rezső hdgy — saját elhatározásából, szdával szintén a 4. szd segitségére sietett. E két szd a 4. szd legénységével együtt a benyomult oroszokat oldalba és hátba kapta, azokat rohammal visszavetette, az állást ujból elfoglalta és azt az oroszoktól végleg megtisztitotta. Mindkét szdprnok öntevékeny, vitéz és lendületes módon végrehajtott működése, az élére állott helyzetet ujból megszilárditotta. A balszárny azért még a levegőben lógott, mert a több ezer lépés kiterjedésű űrt kitölteni képtelenek voltak. Arra ez a két zlj. nem is gondolhatott.

Az arcvonalon, az orosz támadásokat visszaverő erős tűzharc miatt, beállott a lövőszerhiány. Az önfeláldozó hősiességnek szép példáját mutatta ekkor Ruszanda Lázár szkv. társaival. Ruszanda a 7. ezredtől került hozzánk a Kárpátokban. Szerb nemzetiségű volt, de a mai napig letelt idő alatt nyelvben, szivben és lélekben már magyarrá vált. Hogy a virtusos lendületben sem maradt hátul, annak élénk bizonyitékát adta most, amikor az oroszok támadása és erős tüzelése közben több társával kiugrott az állásból, a halottak és sebesültek lövőszerét halomra hordta, még pedig oly nagy mennyiségben, hogy a lövőszer hiányt megszüntette.. Az ezred sajnos csak bronz vitézségi érmet tudott részére kieszközölni. Különösen kivált ezekben a harcokban még Szebenyi Gusztáv fhgy., aki mint zlj tart. prnka a visszaözönlő Landwehreket felfogta, azokat állásaikba visszakergette és a zljának jobb szárnyát biztositotta; Steiner Elemér t. hdgy példaadó vitéz magatartásával és Forgács Gyula t. hdp. is, akinek a hdt prsg vitéz magatartásáért az I. o. e. v. érmet adományozta.

17 órakor ujból súlyosbodott a helyzet, mert a 21. ho. visszavonult. Most már a jobbszárnyunk is a levegőben lógott. A III. zlj ezt a szárnyat hátra kanyaritotta ugyan, de az ezred helyzete igy már tarthatatlanná vált. A bekerittetés veszélye fenyegetett. Ezért a ho. prsg elrendelte, hogy a két zlj a 197-es magaslatra vonuljon vissza. Ekkor már vak sötét éjszaka volt, amit az erdő természettől adott homálya teljessé tett. Libasorban, egyik honvéd a másik kezét fogva, haladt visszafelé az ezred, de voltak részek, amelyek csak a következő nap tudtak visszakerülni. A 197-es pontnál, az úttól jobbra és balra a két zlj felfejlődött. A visszavonulás ellenséges behatástól mentesen történt. Az éjszaka csendben telt el. Hideg volt és ólmos eső esett.

Mialatt Treiber szds vezetése alatt ezredünk I. és III. zlja a leirt lendületes ellentámadását vivta, majd — parancsra — a 197-es magaslatra gyülekezett, a II. zlj-at a ho. prsg Silno-ra rendelte. Kálmán szds — a zlj prnka — Boguslawka-ról Silno-ra előrelovagolt és a község Ny-i kijáratánál levő házban elhelyezkedett ho. prsgnál 19 órakor jelentkezett. Itt a ho. vezérkari főnöke megparancsolta, hogy a zlj — amilyen gyorsan csak tud — a Karpilowka-i úton levő 197-es magaslati pont körül fekvő harmadik hidig nyomuljon előre és ott az útat hidfőszerűleg zárja le. A részletes harchelyzetről a Karpilowka-i út mellet vadászházban tartózkodó Diósy ezr. fog adni tájékoztatást.

Kálmán szds megvárta zljának Silno-ra való beérkezését s azután, kapott parancsa szerint, a megjelölt hidhoz menetét folytatta. Utközben — mindjárt Silno elhagyása után — találkozott dr. Pallmann táb. lelkészünkkel, aki a már ismert kozák támadásnak hatása alatt meglehetős sötét képet festett a helyzetről. Hasonló volt Diósy ezr. tájékoztatása is, amely szerint a Karpilowka-i úttól Ny-ra volt cseh társaság részint megadta magát, részint megfutamodott. Az úttól jobbra tehát szerinte saját csapat nincs. Az úttól K-re fekvő területen a harc helyzet még tisztázatlan. Itt napközben váltakozó szerencsével folyt a harc. A véghelyzetet Diósy ezr. ekkor még nem ismerte.

Ebben a bizonytalan helyzetben, korom sötétségben, a kapott két tájékoztatás utan — szuronyt fel-

tüzve, lassan, tapogatózva, óvatosan és bizony nem a legfelemelőbb érzések között — folytatta Kálmán szds az uton való további előnyomulását. A 197-es magaslati pont közelében mind sürübben találkozott ezredünk részeivel. Előbb a megsebesült Kékessy fhgyal, akit két honvéd szállitott hátra, majd Szebenyi fhggyal, aki osztagával az ezred gyülekezési helyére igyekezett, végül Treiber szdssal, aki az ezred törzszsel és pár honvéddel a 197-es magaslati ponthoz tartott. Igy azután lassan a helyzet is kiderült.

A II. zlj ezután a jelzett hidat az elrendelt módon megszállta, Kálmán szds a földeritést minden irányba bevezette, várta a további eseményeket és parancsokat, miközben alig győzött a ho. prsg folytonos érdeklődésének eleget tenni.

Az éjszaka folyamán az ellenség a II. zlj előtt sem mozdult és igy az éjjel harci esemény nélkül telt el.

Ezredünk mai ellentámadásának hatása több irányu volt.

1.) Megakadályozott egy teljes sikerrel megindult orosz áttörést.

2.) Az ellenséges túlerőt visszavetette, a régi állásokat visszafoglalta.

3.) Mai támadásával annyira megrenditette az ellenséget, hogy az a betörési terület kimélyitésére, kiszélesitésére, nem is gondolhatott és ezáltal

4.) lehetővé tette saját erőink megfelelő csoportositását és ezzel a hdt-ünk arcvonalának rendbehozatalát.

Majd a harcok elültével idézni fogjuk a dicsérő nyilatkozatokat, amelyek a fenti megállapitásainkat tartalmazzák. Csodálatos, hogy ennek a ragyogó és nagy jelentőségü fegyverténynek az elismerése csak úgy házilag nyert elintézést. Dehát csak honvédekről volt szó. Hiszen, ha ezt a fegyvertényt egy Landwehr, vagy ne adj Isten, még rá gondolni is képtelenség, egy cseh ezred intézte volna, akkor ezt a ragyogó győzelmet ugyancsak világgá kürtölte volna minden fórum.

Október 8. Még tegnap este 21 h 15 p-kor a ho. prsg a következő tartalmu intézkedését adta ki: A 21. ho.-t ellenséges túlerő Majdan felé visszaszoritotta. Délebbre Moszczanice-nél a régi állások még birtokunkban vannak. A 21. ho. egy lovas ddr-al megerősitve régi állásainak visszafoglalására utasittatott és holnap — 8.-án — délelőtt Kotów felől (ez Majdan-tól délre 7 km-re fekszik) a 37. h. ho. is támadni fog.

Saját ho. jobb szárnyát a 197-es magaslati pontra visszavéve, állásait tartja. Diósy ezr. — akinek még a 31/II. zlj és a 12. ezredből kivont egy és fél zlj is rendelkezésére bocsájtatott — a Karpilowka —Silno-i utra különös sulyt helyezzen. A ho. védővonalán a 197-es magaslat körüli jobbszárnytól a 20-asok állásaikig Diósy, ettől északra pedig Sypniewski ezredes parancsnokol.

Diósy ezr. szakaszában, a Karpilowka—Silno-i utvonal mindkét oldalán, állt most az egész 31. ezred. Hozzá csatlakoztak a 32.-esek. Mögöttük állt a 7-es tüzérek két ütege. Ezredünk tehát ekkor a 40. ddr kötelékébe került.

Reggel 4 órakor elfoglalt helyzetünk úgy alakult, hogy a 197-es pontnál, az ut mindkét oldalán 300—300 lépés kiterjedésben állt az I. zlj, tőle jobbra a III. és tartalékban a II. zlj.

11 h 20 p-kor a 37. ho. a 21. ho. mögött csoportosult az elég későn megindult támadáshoz, amelyhez ezredünk is csatlakozott. A II. zlj a III. zljtól balra fejlődve már szintén részt vett a támadásban, amely azonban 16 órakor megállt. A csapatok az elért vonalban födözékek kiemeléséhez fogtak és azokban éjjeleztek.

Ezek a harcok igen nehéz küzdelmet jelentettek. Amellett, hogy az oroszok, ha védekeztek, úgy igen erősen tartották állásaikat, támadásaikat pedig állandóan túlerővel intézték, igen megnehezitette a harcokat az is, hogy fedezékeket alig lehetett ásni. Már egy ásó nyomra a legtöbb helyen felbuggyant a talajviz.

Az őserdőben a tájékozódás is igen nehéz volt. Az oroszok a fákról is lövöldöztek, ami minden irányban visszhangzott és a lövések irányának megállapitását roppant megnehezitette.

Az éjszakák nagyon hidegek voltak. Sokat esett az eső, pedig a csapatok amúgy is vizes talajon jártak. A lábról majdnem soha le nem kerülő lábbelik teljesen átázottak, lucskosak voltak. Ennek kellemetlen hatását nem kell magyarázni.

Az étkezés igen hiányos volt, mert a harcok alatt az ételhordók eltévedtek, vagy a csapatot a sötétségben nem tudták megtalálni.

A harcok alatti parancsnoklási viszonyokat az alábbiakban közöljük. Ennél megjegyezzük, hogy ahol két nevet irtunk, ott a nevezőben lévő név a 20.-i változást jelenti.

EZRED.

Prnk.	Treiber Kálmán szds.
	Schramek Ferenc alezr.
Sgt.	Kemény Alajos szds.
II. Sgt.	Haber Jenő t. fhgy.
Lelkész	dr. Pallman Péter táb. lelk.
Gazd. szakelőadó	Heil József fhgy. gt.
Orvos főnök	dr. Vajda Géza főorvos.
Utásztiszt.	Nyilassy Péter t. hdgy.
Élelmező tiszt.	Mild Nándor t. hdgy.
Állatorvos	dr. Telegdy István t. o. s.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Csorba István szds.
	Treiber Kálmán szds.
Sgt.	László Ferenc t. zls.

Szd. parancsnokok.

1. század.	Jäger Nándor t. hdgy.
	Hansmann Emil t. hdgy.
2. század.	Klein Dezső npf. hdgy.
	Havas Jenő t. hdgy.
3. század.	M. Somogyi Jenő fhgy.
4. század.	Hartmann Mihály t. zls.
Gppoprk.	Lukszics János t. zls.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	Csekme Károly szds.
	Kálmán Imre szds.
Sgt.	Fleischmann Dezső t. zls.

Szd. parancsnokok.

5. század.	Fabriczky Nándor t. fhgy.
	Ollár Milán t. hdgy.
6. század.	Klipp Alajos t. fhgy.
7. század.	Salmen Henrik fhgy.
8. század.	Bán Mihály t. fhgy.
Gppoprnk.	Balogh György t. zls.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnok.	Kálmán Imre szds.
	Csorba István szds.
Sgt.	Sydó Sándor t. zls.

Szd. parancsnokok.

9. század.	Fodor Károly t. fhgy.
10. század.	Szebenyi Gusztáv fhgy.
11. század.	Steiner Elemér t. hdgy.
	Neumann Árpád t. fhgy.
12. század.	dr. Lakatos Géza t. fhgy.
	Baranyai Rezső hdgy.
Gppo. prnk.	Vass József t. hdp.

Estére a helyzet úgy alakult, hogy csatlakozásban a 7. Landwehr ezreddel a ho. jobbszárnyán állott ezredünk. ÉK-i irányban, a 32-esek és ezredünk között, még mindig egy nagy ür tátongott. Ennek kitöltésére nyomult előre két Landwehr zlj és köztük a 12-eseknek egy fél zlj-a. Természetesen a velünk való közvetlen kapcsolat megteremtése volt szándékukban, azonban a sürü erdő és a beállott sötétség miatt — ma — ez nem sikerült és csak járőrökkel tudták mindkét belső szárnnyal az érintkezést fölvenni. Egyébként az esthomály beálltával a harcizaj elült és az arcvonal többi részén is csak egy-egy lövés hallatszott.

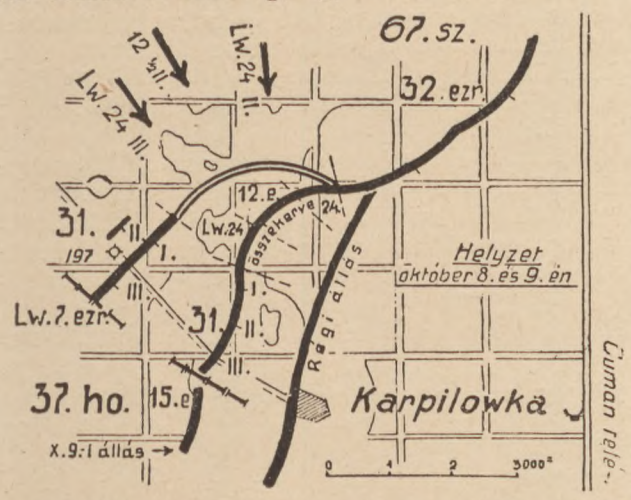

Október 9.-én már 1 órakor megindult a támadás. Ezredünk iránya DK-re Karpilowka volt. Mind a három zljunk az első vonalban haladt, jobbról számitva III.—I.—II. zlj sorrendben. Ritkás rajvonalban, megfelelő zlj tartalékokkal nyomult ezredünk előre. Az ellenséges járőrök zavarták ugyan, de egy pillanatra se tudták föltartóztatni az előretörést. A jobb szomszédunk megváltozott. A 41. Landwehr ddr-t a 37. h. ho. fölváltotta és igy a III. zljunk szomszédságában a trencséni 15-ös honvédek kerültek. Amint zljaink az ellenséges előretolt állások elé érkeztek megálltak, mert a 15-ösök a támadás előtt még rendezkedtek. 13 h 20 p-kor folytatták a támadást. Eleinte óriási gyalogsági tüz keletkezett. De ez nem sokáig tartott. 14 órakor a III. zljunk már rohamra indult és az orosz előretolt állásokat elfoglalta. Itt foglyokat is ejtett. Ezután feltartóztathatatlan lendülettel előretört a Karpilowka-i tisztás szegélyéig. Mire ideért már besötétedett. A támadással itt megállt és födözékek készitéséhez látott.

A II. és I. zljunk támadása egy orosz ellentámadásra ütközött. Eleinte járőrök, majd orosz rajvonalak közeledtek. Feltartott kezekkel megadást szinleltek. Régi, a Kárpátokban sűrün használt és már majdnem elfelejtett módszerük velünk szemben akkor sem és most sem sikerült. Már csak azért sem sikerülhetett, mert az oroszok feltartott kezei között, a napsütésben, fölcsillant a konzerv dobozokból készitett kézigránátok fénye. Legénységünk állva tűz alá vette őket. Az oroszok nagy veszteséget szenvedve visszafordultak, de mögöttük már megjelent a második vonal is. Jól irányzott tüzelésünk hatása alatt csakhamar ez is vad futással menekült.

Czank Ferenc szkv. a harc alatt nyugodtan olvasta a találatokat. A példa ragadt. Nagy nyugalom, sportszerüen jól célzott tüz keletkezett. Czank szkvtőnek egyébként is kimagaslóan vitéz magatartásáért hdt prsgunk az I. o. ezüst vitézségi érmet adományozta, de — sajnos — ezt a dicsőséget már nem érte meg. A kitüntetés megérkezése előtt — 12.-én — hősi halált halt.

A leirt harcok alatt egy Landwehr zlj sűritette ezredünk rajvonalát, aminek megtörténte után az I. és II. zlj a támadást folytatta. Az ellenséges állásokra bukkanva azt megrohanta. Az első roham nem sikerült. A lendület megtört a túlerős orosz gyalogsági tüzben. Rendezkedés és ujabb sűrités után éppen megismételni akarták a rohamot, amikor az oroszok — ezt megelőzve — ellentámadásra indultak. A Landwehrek visszariadtak és cserben hagyták mindkét zljunkat. Megfutamodtak. Annak ellenére, hogy a Landwehrek a soraikból mentek hátra, a mi I. és II. zljunknak egy embere sem követte a példájukat, hanem nyugodtan kitartottak és az orosz támadást ujból visszaverték. A teljesitménynek, a harc és a tüz fegyelemnek, a hősi kitartásnak ez a legmagasabb foka. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez volt a 31-es szellemnek egyik legszebb kivirágzása, hősi dicsfénye.

Hansmann Emil t. hdgy az esetről jegyzőkönyvet vett föl és ezt egyik Landwehr zlj. prnokkal alá is iratta. Ebből azután kiviláglott, hogy a 31-es honvédeket a visszaözönlők nem tudták magukkal ragadni. Ellenkezőleg, az orosz támadás visszaverése után, ujra megtámadták az orosz előretolt állásokat. Draganitts Ferenc t. zls — aki július 2.-án került ki a harctérre — amikor az ellenség századának már két rohamát is visszaverte, szakaszát harmadszor is rohamra vitte és ezuttal első volt, aki az ellenséges állásokba betört és azt a nyomban megindult orosz ellentámadással szemben is megvédte. Több orosz foglyot ejtett. Hasonlóan igen vitéz magatartást tanusitott Neumann Árpád t. hgy és Billeghy Ferenc hdp.-unk is.

A most bekövetkezett általános roham elől az orosz kitért és ezután már e két zlj előnyomulása is akadálytalanul haladt az emlitett Karpilowka-i tisztásig. Az erdőszegélyén a csatlakozást helyreállitották

és az éjjelezéshez berendezkedtek. Ekkor már öreg este volt.

Pallmann Péter táb. lelkészünk ezekben a harcokban, a legerősebb ellenséges tüzben is, a legnagyobb hidegérrel kötözte, ápolta, vigasztalta a sebesülteket. A veszélyre figyelmeztető szavakra hősies nyugalommal válaszolta: »Hagyjatok engem nyugodtan dolgozni, hiszen én csupán csak kötelességemet teljesitem.« A harcost elragadja a harci láz, a lendület, a győzelmi mámor vagy a bosszú, a düh, a tömegszenvedély. Lő és visszalő. Mert a kiképzésben és erkölcsi erőben fölényben voltunk, számlálta a találatokat. Ez kielégülést okozott és mint a villámháritó levezette a halálveszélynek, a veszendő élet rémületének érzetét. Erről még az ütközet legsulyosabb óráiban is el tudott feledkezni. A lelkész a golyózáporban és ezer veszélyben jár sebesültől-hadoklóig. Kezében a kereszt. Fegyvere az Isten irgalmasságába vetett hit. Ez védi, óvja és ezt a hitet, ezt a fegyvert pazarul osztogatja, hogy a szenvedőkön segitsen. Azt hisszük, hogy a vitézségben, hősiességben nincs fokozat, de ha van, akkor ez a magatartás a legelső fokozatba tartozik.

Önfeláldozó magatartásáért felemlitjük még dr. Szegedi Kálmán t. s. o.-t, aki a sebesültek ellátása körüli fáradhatatlan és veszélyt nem ismerő tevékenységével elévülhetetlen érdemeket szerzettt. Kitüntetésben is részesült.

A mai napon elért vonalat és helyzetet a 67. számú vázlat ábrázolja. Koromsötét éjszaka következett. Eltévedt emberek, fölvételezők kóboroltak az éjszakában, amely visszhangzott a kölcsönös erős tüzeléstől.

Október 10. Az orosz főállás 600—700 lépésre feküdt a mi védőállásainktól. Már kora reggel egy erős ellenséges támadás indult vonalainkra, főleg az I. és II. zlj ellen. 7 órára — rendkivül heves harcban — ezredünk ezt a támadást visszautasitotta, sőt ekkor már a 37. ho. tüzérsége és a saját 7-es tüzéreink két ütege iparkodott az ellenséges akadályokat elrombolni és a saját támadást megfelelően előkésziteni. A rákövetkező támadásban a 41. közös ddr. is résztvett, még pedig a III. zljunk jobbszárnyán. Saját tüzérségünk eleinte rövidre lőtt és veszélyeztette a mi vonalainkat is. Ennek kiigazitása után a támadás 12 h 30 p-kor megindult. Az igen erős ellenséges tüzben azonban ez egy nehéz előreküzdéssé vált. A III. zlj az orosz állásokat 300 lépésre ugyan megközelitette, de mert jobbra a 15. ezred és a Landwehrek lemaradtak, sőt a saját I. és II. zlj sem tudott lényegesen előbbrejutni, a III. zlj itt megállapodott és fedezékek ásásához fogott.

16 h 30 p-re, majd 17 órára, felülről egy-egy ujabb rohamot terveztek, azt el is rendelték, de végül ez mégis elmaradt. Belátták, hogy a túlerős ellenséges tüzben ez eredményre nem vezethetett volna. Az orosz vonalaktól nagyban 150—300 lépés távolságra beásva éjjelezett az ezred.

Mindkét oldalon nagy veszteségek voltak. 14 órától az oroszok különösen sok géppuskával dolgoztak. A támadás közben megsebesült Illés György t. zls.-unk.

Legénységünk közül különösen kiváltak: Szigethy István őrm., Hangyál István és Gerencsér Antal szkv., Pomper Lipót tds, valamint Ernst Lajos, Vargha Zsigmond, Zsemlye Ferenc, Vadovics Gyula és Bubla János honvédek. Valamennyien I. o. e. v. éremmel diszittettek föl.

Október 11. Ezredünk már virradattól kezdve megkezdte a további előreküzdést. Az ellenséges tüzhatás azonban túlerős volt. Rohamra nem tudott megérni a helyzet.

14 órakor az I. és II. zljunk területéről a nyitrai 14-es honvédeknek kellett volna rohamra menniök, de ez is elmaradt, mert ugyanekkor az oroszok is megkiséreltek egy ellentámadást. 17 h 45 p-kor és 19 h 45 p-kor megismételték támadásaikat, főleg az I. zljunk arcvonalára, de valamennyi támadásaik vérbe fultak. Ezekután a támadást már mi sem erőszakoltuk, mert estére ezredünk azt az utasitást kapta, hogy: »Kitartani! Az árkászok mintegy 1000 lépéssel hátrább, alkalmas terepen, uj állás kiépitésén dolgoznak és amint ezzel elkészülnek, téli szállásra az ezred oda visszamegy.« Természetesen csak az alapvonalak meghuzásáról volt szó.

Hideg, őszi, vaksötét éjszaka következett. Ezredünk 50—150 lépésre állt az orosz vonalaktól. Mindegyik fél támadástól tartott. Állandó volt a tüzharc, amely időnkint pokoli erősségüvé emelkedett. Az oroszok igen sok kézigránátot használtak. Sok is volt a sebesülés. Ezek jajszavától visszhangzott az éjszaka, amely tele volt borzalmakkal, sötét rejtelmekkel. Rémes lassusággal virradt.

Az elmult nap harcaiból vitézségük és hősies magatartásukkal különösen kiváltak: Nádas Sándor és Csörsz Rezső hdp., Csontos Imre szkv., Bihari József tds, Papcsek Sándor őrv., Hász József és Puzsér Sándor honvédek, akik valamennyien I. o. e. v. éremmel diszittettek föl.

Hautzinger Gusztáv vk. szds, ddr. vezérkari tisztünket, aki vitéz magatartásával számos esetben kitünt és az első vonalban való sűrű megjelenésével az ezred minden tagja előtt nemcsak ismert volt, de közbecsülésben is állott, a XVIII. hdt törzshöz vezényelték. Helyette a 82. ddr-hoz Bakos Zoltán vkb. szds került.

Október 12.-én egész nap állásharc folyt, amelynek részünkről már csak az volt a célja, hogy a mögöttünk készülő uj állás megalapozását biztositsuk.

Szeptember 29.-étől a mai napig lefolyt harcokban a ho. ezredei a következő veszteségeket szenvedték:

Ma 19 óráig a ho. e. ü. intézetbe beszállitott:

a 12. ezred	132	sebesültet,	3/55	beteget,		
a 20. „	115	„	2/44	„		
a 32. „	4/147	„	2/40	„		
a 31. „	3/380	„	3/20	„		

Ehhez számitandó még az egész ho. részéről 250 halott és 100 még be nem szállitott sebesült. A ho. vesztesége tehát 25/1300 fő volt. (Számlálóban a tisztek számát irtuk.)

A legsúlyosabb harcokat ezredünk vivta és igy legnagyobb a vesztesége is.

A ddr és ho. prsg Treiber szdsnak e harcokban tanusitott müködéséről igy nyilatkozott. »Treiber Kálmán szds négy nap négy éjjel, szakadatlan harcban, a legnagyobb körültekintéssel és erővel vezette vitéz csapatát. Az ő megfontolt, de egyszersmind határozott és ellentállást nem tűrő támadásainak köszön-

hető, hogy az ellenség — bár igen nehéz harcok árán — visszatartatott és ismét eredeti állásainkban állhatunk.« Ez a nagyértékü dicséret és elismerés egyuttal igazolja a 7.-én leirt állitásainkat és ezredünk harcainak ott hangoztatott döntő jelentőségét is.

TÉLI SZÁLLÁSON KARPILOWKA MELLETT.
1915. október 13.-tól — 1916. március 26.-áig.

Október 13.-án 17 h 30 p-kor a 40. ddr és természetesen ezen belül ezredünk is, az előkészitett állandó védőállásba visszament. Ennek a rövid távolságu visszavonulásnak az volt a célja, hogy a csapatok a mocsaras területből kikerüljenek és olyan állásba jussanak, ahol az élelmezés és minden egyéb utánpótlás megkönnyithető.

A védővonalba került az I. és a II. zlj. A III. zlj fele ezred, másik fele pedig ddr tartalékként a vadászházhoz vonult. Az ezred védővonalához jobbról a 14-es honvédek, balról pedig a 32-esek csatlakoztak. Az uj állást a zljak 20 órára elfoglalták. Az állást, annak márc. 7.-i megszállását a 68. számú vázlat ábrázolja. Ma még, az ott feltüntetett állás kiterjedésétől abban különbözik a helyzet, hogy a jobbszárny a Karpilowka—Silno-i uttól kissé északabbra van. Csak 17.-én terjeszkedett ezredünk a jelzett és a vázlaton is berajzolt utig.

Október 14. és 15.-én az ellenségtől zavartalanul állásépités folyt.

14.-e nagy jelentőségü dátum. Október 7.-én u. i. a Szerbiát leigázó hadmüveletek megindultak és 14.-én az Ó-szerbia határán felvonult bolgár hadsereg elfoglalta a szerb határhegység hágóit, két serege pedig betört Szerbiába. Bulgária mellénk állt. A szerb hadsereg sorsa megpecsételtetett.

Október 16.-án ezredünk vonalán különösebb harci esemény nem történt. Itt az oroszok úgylátszik már megelégelték a hozott áldozatokat. Előttünk a helyzet véglegesen megszilárdult. Ho-unktól É-ra, már a Gérock csoportban, az oroszok azonban nagyszabásu tevékenységhez láttak. Az ott kifejlődő harcok központja a Styr melletti Czartorysk-nál volt. Itt az oroszok 18.-án átkeltek a Styr-en és a 30 km kiterjedésü védőszakaszba 20 km szélességben betörtek. Ezt a támadást az oroszok tüzérségi előkészités nélkül kezdték és ezért meglepően hatott. Megemlitjük ezt a tőlünk távol álló eseményt, mert a 6. szdunk egy kombinált zlj keretében ide irányitva, a helyzet helyrehozataláért vivott harcokban eredményesen részt vett és ezekben súlyos veszteségeket is szenvedett.

Kemény szds-hoz intézett levelében ezredünktől ma elbucsúzott Dobák Géza ezredes. Vitéz volt parancsnokunk levele igy hangzott: »Én az ezred kötelékéből megválok. Felejthetetlen emlékek füznek Hozzátok. Kérlek, mond meg a legénységnek és a tisztikarnak, hogy végtelen bátorságukat, jó indulatukat és ragaszkodásukat bámulom. Önfeláldozó munkájukért hálás köszönetemet nyilvánitom. Rendkivül nehéz és kilátástalan helyzetekben gyönyörüen és mindig eredményesen harcoltatok. Erre büszkék lehettek, minthogy én is büszke vagyok reá. De még inkább büszke vagyok arra, hogy Veletek együtt hullattam véremet. Ennél nemesebb kapocs és szebb emlék nem lehet. Dobák ezredes.« Nemes, közvetlen, elismerést és szeretet sugárzó sorai mindazokban, akik Vele és vezetése alatt harcolni szerencsések voltak, a legteljesebb visszhangot keltettek. Dobák ezredest ekkor a verseci 7. h. gy. ezred élére állitották.

A XVII. hdt prsg ma a következő sorokat intézte a ho-prsghoz:

»A m. kir. 41. h. gy. ho. 1915. október 7.-én, midőn egy szomszédos ho. a túlerős ellenséges támadás elől kénytelen volt visszavonulni és ez alkalommal a 41. ho.-nak jobb szárnya hátrakanyarittatott, — egy ellentámadás által — az ellenséget visszavetette, a régi állásokat visszafoglalta és október 8.-ra hajló éjjelen át exponált helyzetében kitartott.

A ho. továbbá október 8.-án az ellenségnek egy erős áttörési kisérletét eredményteljesen meghiusitotta.

E tettek által lehetségessé vált a hdt harcvonalát birtokban tartani.

A 41. ho. összes prnkainak az ügyes vezetésért, a csapatoknak a támadásnál és a védelemben tanusitott bátorságért és vitézségért köszönetemet és különös elismerésemet a legfelsőbb szolgálat nevében fejezem ki. Kiadatik egybehangzóan a 13. Landwehr, a 22. német, a 41. h. gy. ho-nak és a gróf Herberstein tbk lovashadtestnek. Kritek gy. tbk.«

A ho. prsg a fenti elismeréshez a következőket fűzte: »Nagy örömmel közlöm ezt a jól megérdemelt dicséretet s a magam részéről csatlakozva hozzá, különösen kiemelem a 31. honvéd gyalogezredet, amely nagy veszteségei dacára rendületlenül kitartott, a 12. h. gy. ezred III. zlj-át Géher szds alatt, végre a ho. lovasságot Perczel szdssal. Igen jó volt a tüzérség együttmüködése a gyalogsággal s ebben mintaszerü a 7/12. ágyusüteg...«

A hdt prsg elmulasztotta megemliteni ezredünket,

pedig tevékenységünk nagy horderejét elismerte. Nem mindig volt ilyen diszkrét a hdt prsgunk és majd azt is meg fogjuk látni, hogy egész jelentéktelen esetekben mennyire sietett az ezredek nevét is megemliteni, ha pl. egy cseh ezred látszólag megállta a helyét. A ho.-unk ezt a hiányosságot pótolta. A 7.-i megállapitásaink tehát immár nemcsak minden kétséget kizáróan helytállóak, hanem minden — illetékes — magasabb prsg által is igazoltak.

Bár nem velünk történt, de mert több oldaluan jellemző, megemlitjük ezuttal azt az esetet is, hogy a 12-esek szeptember 29.-én egy orosz repülőgépet lelőttek. Az kénytelen volt vonalaink mögött földre szállni. Azonnal járőröket küldtek a felkutatására és annak kézbevételére. Mire ezek a 12-es járőrök a repülőgépet megtalálták, a németek arról már minden értéket — legfőképpen a motort — nemcsakhogy leszerelték, de már el is szállitották. A 12-esekről egy szó sem esett. Október 13-án ismét egy orosz repülőgép volt kénytelen vonalaink mögött leszállni. Az élelmezési lépcsők vonatkatonái a bentülőket elfogták és persze a gépet is birtokukba vették. Ez az eset már a hdt parancsban névszerint felsorolva, dicsérő elismerésben részesült!

Október 17.-én történt a védővonalunknak kiterjesztése a Karpilowka-i utig. Ezt a 2700 lépéses meghosszabbitást az eddig ddr tartalékban állott ½ III. zljunk vette át.

Október 18.-án ezredünk arcvonalán ezuttal teljes volt a csend. Északra azonban megindult egy — két nap óta előkészitett — orosz támadás. A 20-asok II. zlja 8 órakor azt visszautasitotta. Dél tájban azonban ujból megindult a harc. Az oroszoknak 5—6 sorban támadó vonalaik a 20-asok védőállásába behatoltak. Ekkor a 6. és 7. szdaik jó része fogságba jutott. A 15 órakor megindult ellentámadás azonban az oroszokat súlyos veszteségeik mellett visszavetette, miközben 380 orosz fogoly is esett. Már 19.-én a hds. csoport prsg a következőket táviratozta: »A XVII. hdt vitéz csapatai ma az oroszoknak erős támadásait a legnagyobb kitartással visszavetették. A 20. h. gy. e. támogatva a 7. h. á. e. 1. és 4. ütege által az ellenséget kézitusában legyürte... Ez alkalommal a XVII. hdt csapatainak, de különösen a 20. h. gy. e. és a 7. t. á. e. 1. és 4. ütegének a legteljesebb elismerésemet és legszivélyesebb szerencsekivánataimat fejezem ki. E derék csapatok teljesitményeit *felsőbb helyen* jelenteni fogom. Gerock.« Ugyanilyen szellemben irt táviratban üdvözölte a 20-asokat a hdt prsg is. Bugsch őrnagy a 20. ezredprnoka soronkivül alezredessé, Konkoly szds pedig őrnaggyá előlépett. Végre egy honvéd csapat teljesitménye is elismerésre talát. Efölötti örömünk kifejezése mellett rámutatunk arra, hogy ezt csakis a vezetésnek egy kézben való állandósitása érhette el.

Érdekes, hogy a fent leirt harcban a 12. ezred 10. és 12. szda is részt vett, még pedig a 20-asok balszárnyán, a betört oroszokat oldalozva. Ez a két 12-es szd kiválóan verekedett és 336 foglyot ejtett, ami a fent emlitett 380 orosz foglyokba beszámitandó.

Vitéz Deseő Lajos ny. tbk a szatmári honvédek történetében e harcok ismertetése után a következőket irta: »Gerock porosz tbk még aznap este, másnap pedig Frigyes fhg is rendkivül meleg hangu dicséretben részesitette a 20. ezredet, amely »két üteg támogatásával verte ki az oroszokat.« A dicséret nem emlitette meg, hogy az ellentámadást főként a két 12-es szd intézte, azok ejtették a foglyokat...«

A 20. ezred története hat oldalon foglalkozik a 18.-i eseményekkel, a 20-asok harcainak leirásával és ebben a 12-esek szerepléséről mindössze ennyit és igy ir: »Délben a 12-es honvédek 10. szda érkezett segitségül az ezredhez, a gyáron át vetettük be támadásra.« ...Majd a későbbi harc folyamán: »A 12-es honvéd szd-ot (az ezredprsg) a Cumani utra vonta vissza. Az oroszok, akik lövészárkunkat megszállták, a kézi gránátok robbanása elől összébb-összébb szorultak s mikor már a biztos vér vagy életveszély elől kitérni nem tudtak, fegyver nélkül az árokból kiugráltak és egyenest a 12-es szd karjaiba futottak és foglyul estek. A szd egyik hadnagya 3 orosz tisztet és 257 muszkát kitevő csoportot rohamozó oroszoknak nézte és a közelünkben volt tüzérosztályunkat ilyen értelemben értesitette. A tüzérség látva a rohanó tömeget felmozdonyozott és elhajtott.« Ez az egész amit a 20-as történet a 12. ezred önfeláldozó küzdelméről megirni szükségesnek látott, amelynél figyelemre méltó a befejezés módja és az a beállitás, amelyben a 12-es szd szerepel az oroszok foglyul ejtése körül. A 20-as történet irás módszere következetes és törvényszerü rendszerbe foglalva ismétlődik, ha más ezredről van szó. Ezért ezt az esetet is megemlitjük, mert nem csak velünk szemben történik ez igy és mert igy érthető az is, hogy a 12-esek működése miért nem találhatott méltatásra a magasabb prsgok előtt. Egyszerüen nem tudtak róla. Ismételjük a parancsnoklásnak állandósulása sok előnnyel járt.

Október 21-én Schramek Ferenc 6. gy. ezredbeli alezredes az ezredhez bevonult és átvette az ezredprsgot, a lelépő Treiber szds pedig az I. zlj. prsgát.

Schramek Ferenc alezredes, ezredprnk.

Előttünk a lefolyt napokban csend honolt. Nem igy azonban tőlünk északra. Kolki-nál — a mi állásainktól mintegy 30 km-re északra — még tombolt a harc, amelynek megindulásáról 16.-án tettünk em-

litést. Az ottani csapatok segitségére ho-unk a 12. ezred 9. és 11. szd-ából, a 32-esek 3. és a mi 6. szd-unkból (prnk Klipp t. hdgy) Geher Gyula 12. gy. ezredbeli szds prsga alatt egy zljat alakitott és ütközet vonattal együtt Kolki-ra irányitottta a XVII. hdt tartalékául. Ez a zlj Kolki-hoz érve a 21. Landwehr ho. prsga alá került és Kolki-nál egy hézagot kellett — az oda befészkelt orosz erők visszaszoritása után — megszállania. Ez megtörtént. Az itt keletkezett 4 napos harcban ez a zlj igen megfogyatkozott. A terep, amelyet ezután megjárt, a szintiszta Polesie mocsár vidékéhez tartozott. November 13.-áig volt távol ez a zlj. Végigbarangolta a további 20 km-rel északabbra elterülővidéket, Okonsk—Kukli—Rudka környékét és mire visszakerült úgyszólván csak az irmagja maradt. Három hétig szakadatlanul harcolt, hidegben, járhatatlan sűrü mocsaras erdőkben, néhol térdig érő vizben, alig étkezve és a legszükségesebb pihenők nélkül. A Fath hdt prsg »az emberi teljesitőképesség legvégső határáig« kifejtett hősies teljesitményért, meleg szavakkal köszönte meg a zlj működését.

Október 23.-án Csekme Károly szds vezetése alatt bevonult a XV. mzlj dr. Lakatos Géza fhgy és Tóth Árpád t. hdggyal, valamint 380 fő legénységgel. Ennek beolvasztása után az ezred puskalétszáma 2372-re szaporodott. Csekme szds Kálmán szdstól átvette a II. zlj prsgát.

Október 24.-én 4 órakor erős orosz földeritő járőrök nyugtalanitották a 7. szd tábori őrs vonalát. 9 h 30 p-től a ho. ddr és ezredprnokok szemlélték a védőállást.

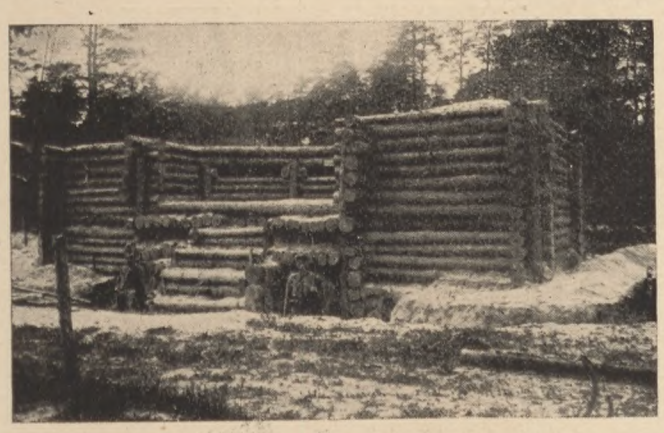

Támpont a Karpilowka-i állásban.

Október 26.-án Csorba István szdst — a III. zlj eddigi prnokát — a XVI. mzlj kiképzésére Wladimir Wolinski-be vezényelték. A zlj vezetését ekkor ujra Kálmán szds vette át.

Október 28.-án lovag Sypniewski ezredest — a 82. ddr prnokát — sulyos betegen a Luck-i korházba szállitották. Sypniewski ezr. XI. 26.-án látszólag felgyógyulva ujból átvette ddr-jának a vezetését, azonban rövidesen visszaesés állt be. Vakbele elgennyesedett és a harcteret ujból elhagyni kényszerült. Sikeres operációt csak 1916. IV. 4.-én végezhették és teljes felgyógyulása után VI. 14.-én vonult be a hohoz. Értékes müködésével tehát már csak a Luck-i áttörést követő harcokban fogunk találkozni.

Harcokról október második felében már emlitést sem tettünk. A harci tevékenység elült. A csapatok a jól kiérdemelt nyugalomhoz jutottak. Munka azért volt. Mindenki tisztába volt azzal, hogy ebben az állásban telelünk és hogy hosszu ideig fogunk benne tartózkodni. Valóban nyolc hónapig maradt ho-unk ezekben az állásokban. Ez a nyolc hónap volt a világháboru tartama alatti legnyugalmasabb időszakunk.

Ez alatt az idő alatt ho-unk az állásokat mintegy hatamas összefüggő erődöt kiépitette. Ennél a munkánál nemcsak az alapos, körültekintő és a helyzethez alkalmazkodó erődités munkára figyeltek, hanem ahol arra tér nyilott, a müvészi kiképzésre is gondot forditottak.

Ezredünk Karpilowka-i állásának kiterjedése 5530 lépés volt és állandóan két zljunk tartotta megszállva. A terep részben vizenyős, részben pedig száraz és homokos volt. Ehhez alakult azután a födözékeknek épitési módja is.

Akadályöv az állások előtt.

A vizenyős területen az állás a földszintre épült. A mellvédhez szükséges földanyagot az állás előtti anyagárokból vették. Ez a kb. 60 cm mély anyagárok azután megtelt vizzel és a védővonal felőli oldalán — ferdén alkalmazott — kettős drótakadály tette megközelithetetlenné. Az állás előtt nyugodtan lehetett dolgozni, mert hisz az ellenséges állások 1000-1200 lépés távolságban álltak és sem mi az oroszokat, sem ők minket nem is láthattak. Az állásépités főanyaga a fa volt, ami korlátlan mennyiségben állott rendelkezésre a festői szépségü nyir ligetekkel tarkázott óriási kiterjedésü bükk és fenyő erdőben. Minden fából épült. Azonban ezt az anyagot ki kellett vágni, megmunkálni, az épitkezéshez alkalmassá tenni és azután beépiteni. Emellett a tábori őrs, figyelő és vonalszolgálatot is megbizható módon kellett ellátni és igy az óriási kiterjedésü védőállás megépitése bizony rettenetes munkát adott.

A vizenyős területen a talajra emelt mellékvédeknek belső falát gerendák képezték. 10 m-enkint hatalmas harántgátak épültek. A lövészállás alja gerendákon nyugvó deszka járda volt.

Száraz talajon a födözékeket a földbe mélyitették és az igy nyert föld képezte a mellvédet, amelynek fala szintén fatönkökkel volt kipárnázva. A lövészállás mögött 10 m-re vezetett a közlekedési árok, Október 20.-án még úgy rendelkeztek, hogy minden lö-

vészárok srapneltetővel legyen ellátva, még pedig azért, hogy a saját tüzérség srapnellel közvetlenül a saját védőállás elé is lőhessen, a saját csapat veszélyeztetése nélkül. Eddig a srapneltetők nélkül — csak az arcvonal előtt 400 lépésre tudtak lőni, mert különben a lövegek szórása a saját csapatot veszélyeztette volna. Később ezek a srapneltetők mégsem bizonyultak alkalmasnak és lebontattak. A beépitett fa hatalmas tömegét a szövegközi ábrák mutatják. Az állásokba két régi mintájú ágyút is beépitettek. Ezek egy esetleges támadás esetén kartácsoltak volna. A közlekedési á-

Az állásba épitett ágyuk.

rokból nyiltak a fűthető rajfödözékek. Itt kezdődött azután a diszitő művészet első megnyilatkozása. ami azután hátrafelé mind művészibb alakot öltött. Eszköze főleg a nyirfa volt, amellyel gyönyörű hatásokat tudtak elérni. Ennek egyik legszebb példája a bemutatott kápolna.

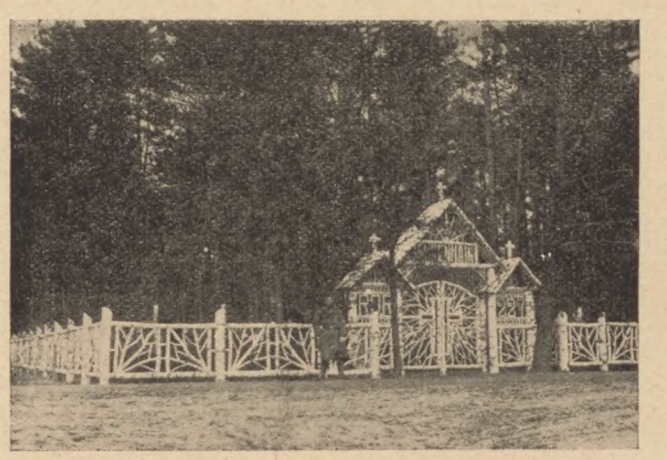

A kápolna.

Vasbeton géppuskaállások, aknavetők, fényszórók és világitó pisztolyok egészitették ki a védő fegyverzetet. A védővonal előtt 200—300 lépés széles akadálymező épült. Ez már oly szélesség, amelyet semmiféle pergőtűzzel se lehetett volna teljes egészében szétrombolni. Ebben az akadálymezőben több vonalban húzódott a drótakadályok sora, amelyek néhol 30 soros huzalból is állottak. Eközött külön út vezetett a megfigyelő és tábori őrsökhöz. A vonalból a tábori örsök utjára beirányitott és rögzitett puskák biztositottak az éjjeli meglepetések ellen.

Azelső vonallal egyidejűleg megkezdődött a második vonalnak támpontokkal megerősitett kiépitése, amelyen a zlj tartalékok dolgoztak. E vonal mögött épültek a bombamentes födözékek a zlj prsgok részére, sőt páncéllal védett megfigyelő állások is, az arra alkalmas fák tetején. A III. vonalon a ddr tartalékok dolgoztak.

Mindezt kiegészitette a sűrű futóárok hálózat hátrafelé, amelyek egyúttal retesz (záró) állásokul is szolgáltak, egy esetleges ellenséges betörés esetére. Természetesen különös gondot forditottak az állások leplezésére és — a télre való tekintettel — az egészségügyi viszonyok fentartását célzó kényelmes berendezésekre is. Különös szerencse volt, hogy a télen meglehetősen kevés csapadék esett. Az időjárás száraz jellegü volt, de még igy is sok terjedelmes pocsolya, mocsárviz keletkezett, vagy a már meglévők alaposan kiterjeszkedtek. Több helyen az állásokat is úgy ellepte a viz, hogy közlekedni csak az állások tetején lehetett. Tavasszal az útak valóban feneketlen sártengerré változtak. Ismét csak a fa bősége segitett. Dorong útakat épitettek. Ez kötötte össze a ho-t a mögötte kiépült vasúttal, amely a lóvontatású vasútból rendes személy és teher forgalmat lebonyolitó gőzvasúttá fejlődött. Ez a vasútvonal a Brest Litowsk-i kettős vágányú vasútvonalból Perespa-nál ágazott ki és nálunk Silno-ig futott.

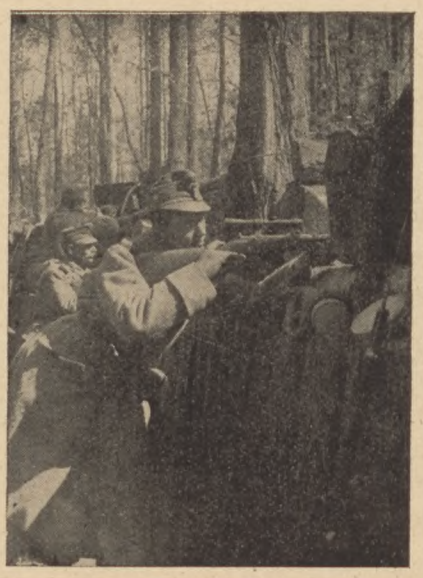

31-es rajvonal Karpilowka-nál. Látcsöves puska.

A hátsó tartalékok alapos kivitelezésű, egészséges barakkokban laktak, rendes laktanyai napirenddel éltek. Tiszti és legénységi üdülők épültek, könyvtárakat létesitettek és mozgó könyvkereskedések látogatták a ho-t. A rendes napi foglalkozás békebeli kereteket öltött, az otthon szokásos vasárnapi Istentiszteletekkel. Nyugodalmas élet folyt és még a szórakozásokról is történt gondoskodás. A vadászok pe-

dig Európa leggyönyörűbb vadászterületén hódolhattak szenvedélyüknek, persze a rendes tilalmi idők betartásával és megfelelő vadászjeggyel. Oly csodásan

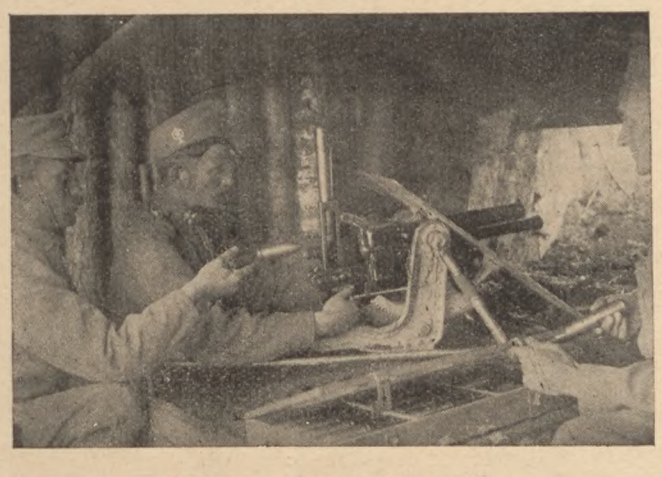

31-es gyalogsági ágyusok.

szép és vaddús volt ez a terület, hogy még a HFP. és a német vezérek is fölkeresték egy-egy vadászatra. Maderspach Viktor iró és hirneves vadász nem győz betelni az itt szerzett gyönyörű vadász élményekkel és ma is igen élvezetes formában ir e teterületen tapasztalt vadász gyönyörökről.

Azért nem volt fenékig tejfel az élet. Mert, ha lanyha is volt a vonalat érő ellenséges gyalogsági és tüzérségi tevékenység, ha még oly kitünően is állták födözékeink a gyéren hulló gránáttüzet, azért csak volt annak magja. Azután itt volt a tábori őrs szolgálat is. Ez nemcsak mindig veszedelmes, de egyenesen céltáblája volt az ellenséges tevékenységnek és egyébként is sok kellemetlenséggel járt.

31-es puskagránátos.

Október 28.-án már beállt a téli időjárás. Nem az a száraz, kellemes, egészséges téli napsütéses hideg, hanem a csontokig, velőkig ható nyirkos, párás hideg ülte meg a tájat. Hisz a Polesie szélén álltunk, ahol az éjszakák is telve voltak rejtelmes fényekkel. A mocsárgáz hol itt, hol ott fogott lángot. Ugrált a lidércfény. A babonás lelkek borzongtak. És borzalmas hosszú volt az éjszaka sötétsége, mert hiányzott a világitó anyag, hacsak a leves faggyújából nem csináltak maguknak embereink gyertyát.

Azután a tábori örsök vonalának kiépitése már nem ment olyan simán, mint a fővédelmi vonalé. Ma pl. irta Tóth Árpád t. fhgy naplójában, őrült hideg volt és a magasabb prsgok azzal kisérleteztek, hogy kibirja-e legénységünk a 24 órás tábori örsszolgálatot? Az orosz sűrű puskagolyózás mellett, ma a srapnellel sem takarékoskodott. Legénységünk bizony nem birta ki a 24 órás szolgálatot és éjjel 4 órakor fel kellett őket váltani, nehogy megfagyjanak. Tóth Árpád azonban továbbra is kint maradt, mert szükség volt az éberségre és ezt bizonyitotta az is, hogy az utánna következett tiszti tábori örsöt az oroszok meglepték, részben felkoncolták, részben elvitték. Szóval nem volt fenékig tejfel az élet és aki megsebesült, vagy szerencsétlenül járt, annak mindegy volt, hogy ez egy tomboló harc közepette, vagy az ily nyugodalmas, békés időben történt-e.

Tábori mise a Silno-i erdőben.

November 16.-án betegen eltávozott Spiegl Ede t. hdgy, Polakovics Jenő eü. zls és Szabó Béla hdpunk. 19.-én pedig földeritő járőr harcban fejlövéssel hősi halált halt Weisz Rezső t. hdp.-unk.

December 8.-án a tábori ezredhez Tóth Kálmán szds vezetésével bevonult a XVI. mzlj, vele Rosenfeld Ármin t. fhgy, Freiszberger József, Stróbl Pál, Bezerédy István hdgyok, Horváth Endre, Szijj János, Grün Hugó t. zlsok — 1040 fő legénységgel. — Beolvasztásuk után az ezred létszáma igy alakult: Élelmezési, 3195, ütközet 2796 és puskalétszám 2590. Amint látjuk, ekkor túltengett az adminisztráció. Ez 605 embert vont el a harcos létszámból. Ismerjük a helyzetet, amelyet ugyan nem lehet elfogadni, de ez igy volt — sőt néha még sokkal rosszabbul — a többi ezredeknél is. Ugyanekkor a XVII. mzlj Kovelbe érkezett és ott eleinte Skvor Dezső, majd Csorba István szds vezetése alatt nyert továbbképzést.

December 8.-a és 31.-e között a tiszti beosztási táblázat a következőképen alakult. Ezredprság változatlan.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Treiber Kálmán szds.
Sgt. László Ferenc t. hdgy.
Orvosfőnök dr. Veres Imre s. o. h.
Beosztott Lázár Lajos eü. hdj.
Bauer Oszkár eü. hdj.
Demes Imre e. é. ö. tds.

1. század.

Prnk. dr. Jäger Nándor t. hdgy.
Alantos tisztek. Kemény Sándor t. hdp.
Varjas Lajos t. hdp.
Szolnoky Kálmán t. hdp.
Czopf Ferenc t. hdp.
Beöthy Pál t. hdp.
Gobaschits József t. hdpj.

2. század.

Prnk. Klem Rezső npf. fhgy.
Alantos tisztek. Grűn Hugó t. hdgy.
Draganits Ferenc t. zls.
Praudik Tivadar t. zls.
Pál Károly t. hdp.
Scherer Endre t. hdp.
Scherer János t. hdp.
Baumgartner József t. hdpj.

3. század.

Prnk. M. Somogyi Jenő fhgy.
Alantos tisztek. Stróbl Pál hdgy.
Zachariás Zoltán t. zls.
Forgács Gyula t. zls.
Tauber Sándor t. hdp.
Gucker Gyula t. hdp.
Herczegh Lajos t. hdpj.
Pápay János t. hdpj.

4. század.

Prnk. Fabriczky Nándor npf. fhgy.
Alantos tisztek. Nagy Lajos t. zls.
Hartmann Mihály t. zls.
Szij Elemér t. zls.
Szép Vince t. zls.
Lacza József t. hdp.
Szenes Imre t. hdp.
Grozáv Kálmán t. hdp.

Gppo. parnok. Lukszics János t. zls.
Beosztva Békeffy Ernő t. hdp.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Tóth Kálmán szds.
Sgt. Fleischmann Rezső t. zls.
Gh. főnök Szücs Imre fhgy. gt.
Orvos főnök dr. Gärtner Viktor főorvos.
Beosztott Moser Károly eü. zls.
Eisen Nándor hdpj.
Eidenberg Dezső hdpj.

5. század.

Prnk. Schön Béla fhgy.
Alantos tisztek. Ollár Milán t. hdgy.
Tóth Sándor t. hdp.
Mercz János t. hdp.
Fürst Jenő t. hdp.
Perczel Miklós t. hdp.
Tamás Lajos t. hdpj.
Komáromy Ferenc t. hdpj.

6. század.

Prnk. Klipp Alajos t. fhdgy.
Alantos tisztek. Beck Andor t. hdp.
Reviczky Sándor t. hdp.
Molnár József t. hdp.
Weisz Lajos t. hdp.
Schmoll Béla t. hdp.
Horváth Endre t. zls.
Cserey Gyula t. hdpj.

7. század.

Prnk. Kálmán Imre szds.
Alantos tisztek. Hauzmann Emil t. hdgy.
Darab Lajos t. zls.
Fülöp Lajos t. zls.
Vancsó Lajos t. hdp.
Forbáth Jenő t. hdp.
Moharos Gyula t. hdp.
Strenge Ágost t. hdp.
Somogyi Ferenc t. hdpj.
Braun András thts.

8. század.

Prnk. Rosenfeld Ármin t. fhdgy.
Alantos tisztek. Horváth József t. hdgy.
Lippay Gyula t. zls.
Purgly Ödön t. zls.
Somló József t. hdp.
Hilbert Károly t. hdp.
Horváth Mihály t. hdp.
Südy Sándor t. hdpj.

Gépp. prnok: Balogh György t. zls.
Beosztva: Horváth Imre t. zls.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk. Csekme Károly szds.
Sgt. Ludwig Kálmán t. zls.
Gh. főnök: Neumann Árpád t. fhgy.
Orvos főnök: Szegedy Kálmán t. so.
Beosztott: Pongrácz Ferenc eü. zls.
Szekulesz Károly t. zls.
Rosenfeld Sámuel e. é. ö.

9. század.

Prnk: Fodor Károly t. fhgy.
Alantos tisztek:
Bezerédy István hdgy.
Szalay Sándor t. zls.
Martiny Gábor t. zls.
Lipthay Béla t. hdp.
Tóth Árpád t. hdp.
Frick Lajos t. hdp.
Ihász Miklós t. hdpj.
Lonszky József t. őrm.

10. század.

Prnk: Szebenyi Gusztáv fhgy
Alantos tisztek:
Freiszberger József hdgy.
Gyuricza Miklós t. zls.
Pethő Andor t. hdp.
Reiner Arnold t. hdp.
Páhy Rafael t. hdp.
Takács Ferenc t. hdp.
Varjas Jenő t. hdp.
Mozes Arnold t. hdpj.
Kutassy József t. őrm.

11. század.

Prnk: Baranyay Rezső hdgy.
Alantos tisztek.
Bokor László t. hdgy.
Farkas András t. zls.
Grünwald Béla t. hdp.
Horváth Sándor t. hdp.
Wohnhoffer Nándor t. hdp.
Széles István törzsőrm.
Anderle Károly t. őrm.

12. század.

Prnk: dr. Lakatos Géza t. fhgy.
Alantos tisztek: Steiner Elemér t. hdgy.
Zalay Lajos t. zls.
dr. Lőwy Ede t. hdp.
Urhegyi István t. hdp.
Szécsy Miklós t. hdp.
Szilágyi Mihály t. hdp.
Schaffhauser József t. hdpj.
Imely Károly t. őrm.
Gppo. prnk: Vass József t. zls.
Gppo. beosztott: Szaradics János t. őrm.

December hó 12.-én Kálmán szds átvette a 40. ddr tartalék zljának parancsnokságát és azt 1916. február 29.-én történt megbetegedéséig meg is tartotta. Ez a tart. zlj egy-egy 31-es és 32-es szdból alakult. Délelőtt a II. vagy a III. védővonal erődítésén dolgozott, délután némi fegyelmező gyakorlatot tartott, vagy a harctéri szolgálatban való kiképzésben részesült. Alapjában véve a zlj. pihent. A szdok változtak, a parancsnok azonban állandóan megmaradt.

December hó végéig az állásépités, kiegészités, javitás és az állásszolgálattal járó fáradalmak között kiemelkedő esemény volt József Ferdinánd főhercegnek Silno-n megtartott szemléje, amely alkalommal a Csekme zlj-at is megtekintette. Erről a szemléről a ho. prsgi parancs a következőket közölte: »Ő cs. és kir. Fensége József Ferdinánd fhg gy. tbk. s a 4. hds. prnka e hó 15. és 16.-án a ho. körletében időzvén, megtekintette a 12. ezred egyes osztagait állásaikban s a 31. és 32. ezred 1—1 zlját, mint ho. tartot Silnonál. Ez utóbbi alkalommal a két zlj egybegyűlt tisztikarához beszédet intézett, amelyben kifejezésre juttatta ama régi vágyát, hogy a 41. ho.-t meglátogathassa. Hangsúlyozta Őfensége, hogy a vitéz ho-hoz benső érzelmi kötelékek fűzik, amennyiben már a háború elején az uhnówi harcokban az Ő vezénylete alatt álló csapatok vállvetve küzdöttek a mi ezredeinkkel és igy a közös tűzkeresztség emléke fűzi Őfelségét hozzánk. Most örömmel látta viszont e vitéz csapatokat, amelyek az azóta lefolyt harcokban mindig derekasan megállták helyüket s jelenleg is kemény, katonás magatartásukkal tűntek ki. Őfensége a legjobb benyomásokat nyerte a ho-nál s meg van győződve arról, hogy az bármikor hiven fogja teljesiteni kötelességét s méltó lesz jól megérdemelt hirnevéhez.

A jelen volt zlj és szd prnkokkal kezet fogva, Őfensége a derék ho. minden egyes emberének legmagasabb üdvözletét küldte és nekik szerencsés jövőt kivánt. Amennyiben eme hizelgő elismerésnek közhirré tételét ezennel elrendelem, reménylem, hogy a ho. minden embere ebben ujabb ösztönzést fog látni arra nézve, hogy a jövőben is minden alkalommal hű kötelességtudással s vitézi viselkedéssel tüntesse ki magát. Schamschula tbk.«

Ezúttal a karácsonyi ünnepeket az oroszok nem zavarták. A földalatti nagy födözékekben felgyúltak a karácsonyfa gyertyái, buzgó fohász után szétosztották a szeretetadományokat. Vig ünnepi hangulatban, zavartalan örömben telt el a szent este.

Szilveszterkor kabaré előadás és cigányzene szórakoztatta a zljakat. Nagy ünnepi vacsora, gőzölgő rumos tea emelte a hangulatot és a III. zlj hazánk egyik legnagyobb művészének, — Kerpely Jenőnek — gordonka játékában gyönyörködhetett.

1915. év végéig ezredünk összesen 3125 km-t gyalogolt. Kamieniec Litowsk-tól Karpilowka-ig megtett útvonalat a 64. 77. és a 78. sz. vázlatok ábrázolják. A fenti menetteljesitményben benne van a 6. szdnak 130 km-es útvonala is.

Ezredünk ezideig 339 napon keresztül állott ellenséges tűzben. Az 1915. évi létszám ingadozást a rendelkezésre álló adatok szerinti szűk terjedelemben az alábbi táblázatban közöljük.

IDŐ		Ezredtörzs		I. zlj.		II. zlj.		III. zlj.		Összesen	
		Élelm.	puska	Élelm.	puska	Élelm.	puska	Élelm.	puska	Élelm.	puska
		létszám									
Január	15	72	31	781	745	756	639	807	803	2419	2218
„	21	72	31	756	671	780	760	934	891	2548	2353
„	29	117	74	986	938	1007	978	1005	930	3115	2860
Február	20	117	74	1017	945	1051	116	1028	963	3213	2958
Március	1	98	58	804	753	1024	1117	991	935	3097	2863
„	5	98	58	—	—	—	—	—	—	2381	2250
„	14	98	58	430	416	910	878	420	400	1858	1752
„	21	98	58	—	—	—	—	—	—	1018	884
„	31	86	58	431	380	421	375			938	813
Április	10	80	54	—	—	—	—			384	250
„	21	86	72	264	247	316	263	Megszünt		666	582
„	25	86	72	574	539	642	615			1302	1226
Május	27	—	—	633	598	636	603	641	602	1910	1803
Junius	1	108	71	636	601	553	515	696	559	1893	1746
„	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1893	1740
„	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2489
„	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2480
„	30	—	—	83	642	666	599	670	508	1959	1749
Julius	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1553
„	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1167
„	31	—	—	—	—	—	—	—	—	1152	997
Augusztus	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1035	871
Szeptember	24	—	—	—	—	—	—	—	—	2195	1970
Október	2	—	—	—	814	—	678	—	870	—	2362
„	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1956
„	20	90	58	590	541	639	578	606	590	1925	1789
„	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2372
November	4	103	71	760	715	780	736	790	731	2433	2253
December	8	—	—	—	—	—	—	—	—	3195	2590

Az 1915.-ös év kezdete a Dunajec-i védőállásban érte ezredünket. Innen februárban a Kárpátokba került. Itt a Tersztyánszky hdscsoportban a Przemysl-re vezető súlyvonalon harcolt. A Gorlice-i áttörés után résztvett — Mackensen vezérlete alatt — a nyári nagy támadó hadjáratban a Bug és Visztula közötti főtámadási vonalon, tehát megint a legfontosabb irányban nyomult előre, mindig diadalmasan és nem egyszer hozta helyre — elszánt és mindig eredményes közbelépésével — a már válságos helyzeteket. E hadműveletek után Wohlyniába került, a Rowno-i hadjáratnak válságig kiéleződött pillanatában. Itt a Gerock hdscsoport keretében harcolt, Linsingen vezérezredes vezérlete alatt és ezúttal (— legfelsőbb fokon —) a német fővezérlet alatt. A harcok elültével a Karpilowka-i szakaszon épitette és erődítette védőállásait. Erőt gyűjtött az elkövetkezendő, mind inkább bizonytalan tartamú hadjárat idejére.

1916

Legfelsőbb hadvezetőségünk újévkor egy vázlatot adott ki a csapatoknak. Ez a vázlat az általános helyzetet ábrázolta és abból kivehető volt, hogy az ellenség csak kelet Galicia kis csücskén és a Gallipoli félsziget keskeny szalagján állott a Központi hatalmak területén. Hadvezetőségünk büszkén hivatkozott az elmult év ragyogó sikereire, az óriási kiterjedésű hóditásokra, amelyek a világháború győzedelmes befejezését biztositják.

Bizonyos, hogy a világháború tartama alatt a Központi hatalmak most álltak a legkedvezőbb helyzetben, de azért ennek a helyzetnek is megvoltak a maga napfoltjai, sőt a bomlás, az összeomlás csirái is már megjelentek.

Nyugaton az elmult évben a németek négy nagy angol-francia támadást vérbe fullasztottak. Az Ententenek nem sikerült a németek vonalát áttörni, hogy azután a mozgó háborúban érvényesithessék túlerejüket. Ennek a kétségtelenül német sikernek az volt az árnyoldala, hogy az arcvonal itt végkép befagyott. Az angolok az újonnan felállitott hadosztályok seregét szervezhették és hozhatták át a kontinensre. Ezért azután az esetleges német támadó kisérlet napról-napra reménytelenebb kilátások elé került.

Délnyugaton az olaszok a négy Isonzó csata egyikében sem birták arcvonalunkat megingatni. Az ismertetett körülmények között ez igen nagy eredmény volt, de bebizonyosodott, hogy a védelem óriási vér-

áldozatot követel. Kérdés, hogy azt meddig birjuk pótolni? Azután ez a hadászatilag igen érdekes harcvonal, amellyel Conrad már a békeidőben is különös érdeklődéssel foglalkozott, nagy vonzóerővel birt. Nagy eshetőségek kinálkoztak. A csábitásnak Conrad nem is tudott ellentállani. De erről később esik szó.

Keleten — az orosz arcvonalon — a Gorlice-i áttöréssel megindult és több mint három hónapig tartó nyári nagy támadó előnyomulás, a Központi hatalmak legragyogóbb sikereinek egész sorozatát hozta. Csapataink 400—500 km-re jártak a kiindulási ponttól. Az orosz várrendszer birtokába jutottak.

Mégis — ennek a ragyogó sikernek is meg voltak a maga nagy árnyoldalai. Az oroszok súlyos vereséget szenvedtek ugyan, de ez döntést nem hozott. Csak félmunkát végeztünk, mert Falkenhayn nem bizott a döntő eredmény lehetőségeiben, holott az adva volt.

Az arcvonal kiegyenesedett. Szerbia leigázásához, továbbá a nyugati arcvonal megerősitésére szánt erők elvonása után — a védelemre szoritkoztunk.

Az arcvonal kiegyenesedésével, a Keleti tengertől — Romániáig kialakult egy összefüggő védelmi rendszer, amelynek már nem voltak megkerülhető szárnyai. Ezt most már egy áttörés után lehetett volna kiképezni, vagy létrehozni, ami pedig jelentékenyen több erőt igényelt.

Az idő — nem lehet eléggé ismételni — a mi véres ellenségünk volt. Ezt most az orosz fegyver és lövőszer ellátásnak folyamatban levő fejlődésével fogjuk az alábbiakban igazolni. Az orosz haderő 1915. decemberében 1.360.000 főből állott, de ebből 160.000 embernek még ekkor sem volt puskája. A helyzet azonban gyökeres javulás előtt állott. Külföldről nagyarányú fegyverszállitmányok voltak útban. Ezekből 1916. január 15.-ig 400.000, február hóban pedig újabb 200.000 drb. puska volt beérkezőben. Február hóban az orosz hadsereg puskalétszáma legalább is 1.800.000-re emelkedhetett. A fentiekből láthatjuk, hogy ez már csak időkérdés volt.

Hasonlóképen alakult a lövőszerrel való ellátás is. Az 1915-ös hadműveletek leirásából tapasztalhattuk, hogy az ágyúlövőszer hiánya mily végzetesen befolyásolta az orosz seregeknek 1915. évi működését. A lövőszer gyártása azonban ebben az időben már emelkedőben volt. Az 1915. év május havában naponta gyártott 14.000 drb. helyett, az orosz gyárak ma már napi 59.000, január havában 84.000 és március hóban pedig napi 122.000 darab gyártására már berendezkedtek. Ez pedig a multtal szemben óriási különbséget jelentett. Hatása hamarosan jelentkezett is a január hóban lefolyt Toporoutz—Rarance-i ütközetekben, ahol az oroszok már feltűnő lövőszer pazarlással dolgoztak. Intő jel volt ez a jövőre.

A Balkáni hadszintéren a bolgárokkal egyesült seregeink elsöpörték a szerb sereget. De Falkenhayn megint csak fél munkát engedélyezett. A szerb haderő végpusztulását már az elemekre bizta. Megelégedett azzal, hogy Szerbián—Bulgárián át útat nyitott Törökországba, azután sietett a vállalkozást fölszámolni Pedig itt nagy jelentőségű, a jövő események csiráját méhében hordozó események kezdődtek.

Az angolok és a franciák kiszálltak Szalonikibe! Ennek jelentőségét Conrad fölismerte és minden erejével azon volt, hogy a Balkánon tiszta munkát végezzen, hogy a szerb sereget megsemmisitse, a szalonikii Entente sereget a tengerbe kergesse, az olaszokat Albániá-ból kiűzze, hogy azután itt már ne legyen gondja, de Falkenhayn nem tudott a dolgok mélyébe látni, Conradot fenti törekvéseiben nem támogatta.

Hogy a dolgok jelentőségét megértsük, megint csak vissza kell térnünk a Gorlice-i áttöréshez. Az ezt követő események u. i. az Entente részére azt a fölismerést hozták, hogy az orosz sereg most már aligha lesz képes a német—magyar—osztrák seregeket döntően megverni. Megingott az orosz gőzhengernek mindent elsöprő hatalmába vetett hit és az a számitás is, hogy az oroszok — kimerithetetlen emberanyaguk véráldozataival — lehengerelik a n.—m.—o. seregeket és az angol—francia népre majd csak kisebb mellékszerep vár. Mint jó diplomaták még idejében pótlás után néztek. Ilyen lett volna a balkáni népeknek egy egységes tömbbe való egyesitése és az igy alakult erőknek egységes föllépése a Monarchia ellen. A kis államok jelentősége ekkor nagyon megnövekedett. Ennek tudatában hangjuk, szavuk, étvágyuk és önérzetük hatalmasan megnőtt. Nagy Románia—Nagy Bulgária—Nagy Szerbiáról álmodoztak. Igy azután követeléseiket az Entente nem is tudta összehangolni Ez idézte elő azt az utolsó katona—diplomáciai sikerünket, hogy Bulgária mellénk állt. Hátra volt még Románia és Görögország.

Tudjuk, hogy Románia álmait csak az Entente-vel karöltve valósithatta volna meg. Ez a követeléseinek lényegéből folyt. Helyzete azonban fölötte kényes volt. Ezért az Ententehez való csatlakozását egész sereg előfeltétel teljesitésétől tette függővé. A katonai természetű általános föltételek közé, amelyekkel Románia az ellenünk való közbelépésének eredményességét akarta megalapozni és körül bástyázni tartozott, hogy

1.) 500.000 főnyi francia-angol hadsereg vonuljon föl a Balkánon.

2.) 200.000 főnyi orosz sereg szállja meg Bessarábiát. Mindkét hds. a bolgárok ellen lépjen harcba, hogy ezáltal Bulgáriával szemben magát biztositsa.

3) Az egész orosz arcvonalon az oroszok erélyesen támadjanak és végül minden hadiszert amire csak szüksége van, megkapjon.

Mindezt pedig azért kellett elmondanunk, mert ha ebben az időben az angol-francia erők kiüritik Szaloniki-t, vagy arra mi rákényszeritettük volna őket, akkor Görögország és Románia azonnal kénytelen a Központi hatalmakhoz csatlakozni, mert ebben az esetben semmi támpontjuk se lett volna a mi nyomásunkkal szemben.

A szerbek is magukra maradottságukat, elhagyottságukat látva, kénytelenek lettek volna magukat kényre-kegyre a mi akaratunknak alávetni. Végül Szaloniki kiüritésével Bulgária óriási nyomás alól mentesülve, megvalósithatta volna területi álmait és igy kitartása kézzelfogható értelmet nyert volna.

Szaloniki birtoklásának jelentősége tehát óriási volt és ezt legjobban bizonyitja az a tény is, hogy a Központi hatalmak hadseregeinek bomlása — 1918-ban — ezen az arcvonalon indult meg.

Amint látjuk, az 1915. év sugárzó fényözönének nagy volt az árnyéka, csak éppen akkor még a vezetőség előtt mindez nem állhatott oly tisztán, mint ahogyan az az események során kiviláglott.

Az 1916. évben a sorsunk irányitása — mindezek

dacára — még a központi hatalmak kezében lehetett volna, azonban — és mindenek fölött ez esik a legnagyobb súllyal a latba — a helyzet megitélésének során, a jövő terveinek megállapitásán, és azoknak végrehajtási sorrendjében és módján Conrad és Falkenhayn oly élesen összekülönböztek, hogy az együttműködésük lehetetlenné vált. A következményeket azonban egyik fél sem volt hajlandó levonni, hanem mindegyik külön útra tért. Ezzel azután a belső vonal óriási értéke elsikkadt. Az 1916. év nagy reményekkel, de széthulló vezetéssel és irányokkal indult. Ugyanekkor az Entente vezetése összekovácsolódott. Ezért az 1916. évet úgyis nevezik, hogy »Az Entente egységes ellentámadásának éve!«

Ez lenne az 1915. év mérlegének, a rózsás reménységű új esztendő eseményeit befolyásoló körülményeknek rövid összefoglalása.

ESEMÉNYEK 1916. JANUÁR 1.-ÉTŐL — MÁRCIUS 26.-ÁIG.

A fenti időszak alatt általában véve a vonalon uralkodó nagy csendet csak kisebb vállalkozások zavarták. Ezeknek a vállalkozásoknak az orosz járőr tevékenységnek megtorlása, az orosz állásoknak megfigyelése, a megszálló orosz csapatok hadrendjének foglyok ejtése útján való megállapitása és — nem egyszer — a felgyülemlett energiának levezetése volt a célja.

Január 4. Az uj esztendőt ezredünk 3461 fő élelmezési, 3054 fő ütközet és 2820 puskalétszámmal kezdte el.

Január 10.-ig az I. és II. zlj volt az első arcvonalban. A III. zlj ezideig, Csekme szds prsga alatt, mint ho. tart. Silno-n tartózkodott. Ma azonban az I. zljjal helyet cserélt.

Január 13. A III. zlj tiszti tábori örse előtt 120 lépésre már korábban befészkelődött egy erős orosz tábori örs. Ez a mi tábori örseinket állandóan veszélyeztette és már több halottat és számos sebesülést is okozott. Ez ellen a táb. őrs ellen — ma — Csekme szds, 40 főből álló és önként jelentkezett portyázó csapattal, egy vállalkozást intézett. Dr. Biró Miklós t. tüzérhadnagynak, mint tüzér megfigyelő tisztnek vezetésével müködő 7/2. üteg hatásos tüzelőkészitése után, a portyázó különitmény ezt az ellenséges táb. örsöt valóban kézbe is vette. A dolog jól ment és Csekme szds, ezt az alkalmat kihasználva, további előnyomulást rendelt, hogy az ellenséges állásokat megállapitsa. A különitmény igen eredményesen haladt előre. Meglepően benyomult az orosz állásokba, azután rövid harc után — a kiadott parancs szerint — sietve visszavonult. A föleszmélt oroszok azonban a merész különitményt nyomban követték és ebből kemény harc fejlődött ki. Tóth Árpád t. hdp., aki ekkor a tábori őrsön teljesitett szolgálatot, egy a vonalból kért szakasszal megerősödve, kezdeményező elhatározással fölfejlődött és a veszélyessé válható helyzetet látva, a közeledő oroszokra támadott. A kifejlődött tűzharcban ez a kiváló hadapródunk súlyosan megsebesült. Röviddel rá a harc elült. Az eredmény 1 fogoly és 9 orosz halott volt. Az orosz táb. őrs vakmerő parancsnoka — egy tiszt — szintén a halottak között maradt. A vállalkozásra önként jelentkeztek és kiváló vitéz magatartást tanusitottak: Steiner Elemér t. hdgy, Szilágyi István t. hdp, a már emlitett Tóth Árpád t. hdp, Schofhauser József t. hdpj., azután Pátkay Bálint szkv., valamint Kugli Antal, Szanyi Károly, Szabó Ferenc, Kun Albert, Cidus Mihály, Takács István, Csaplár József, Kovács Géza és Simon Ferenc honvédek. Valamennyien kitüntetésben részesültek.

Jellemző és természetes is az ily nyugodt és nagyobb veszélyektől mentes helyzetben, hogy a létszám lassankint alaposan felduzzadt. Egyik mzlj jött a másik után. Ezeket hátul megfelelő kiképzésben részesitették és azután beolvasztották az ezredbe. De a vége felé fölösleg is maradt. Ebből alakult a pótosztag és a Finy féle mzlj. A tisztek és a legénység fölváltva szabadságra mentek, ami azután a parancsnoklási viszonyokat állandóan megváltoztatta. Január 21.-én bevonult Bán Mihály t. fhdgy és átvette a 8., Rosenfeld fhdgy pedig az 1. szd prsgát.

Január 22.-én az I. zlj vonult az első állásba, közvetlen Karpilowka mellett. Fölváltotta az ott levő 15-ösöket és a II. zljat. 25.-én Klemm Rezső t. fhgy az egyesült eleség vonathoz vezényeltetett; a 2. szd prsgát Havas Jenő t. fhgy vette át. A szabadságra utazott Klipp t. fhgy-ot, a 6. szd vitéz prnkát, Horváth József hdgy helyettesitette. A XVIII. mzljtól bevonult Spolarits Aladár a 9. szdhoz került. Dr. Pallmann Péter táb. lelkészt a 41. ho. e. ü. intézethez vezényelték, helyébe Balota György gör. kath. lelkészt osztották be ezredünkhöz.

Február 4.-én a XVII. mzlj beolvasztására került a sor. Ennek 1. szda az I. zlj-hoz, 3. szda a III. zljhoz került, a többi pedig a II. zljhoz. A zljjal bevonult Komornik Lóránd szds átvette az 1. szd, Györke György szds pedig a 12. szd prsgát. Bokor Ferenc hdp-ot beosztották a 2., Kukorelly Ferenc hdp-t a 6., Szalóky t. zlst a 8., Zimay Győző t. hdp-ot pedig a 11. szd-hoz. Ugyanekkor Gobasevits József hdpj a 3. és Baumgartner József hdpj. a 4. szdhoz került.

Kiemelkedő ünnep volt *február 6.-a*. Ezen a napon Őfensége Ferenc József trónörökösünk tartott szemlét Silno-n. Erre a ho. minden ezrede egy századot állitott össze és a kivonult négy szd-ból alakult zlj-t a 20. ezredbeli Konkoly őrn. vezette Őfensége elé.

A csapattal bensőséges kapcsolatot teremtő magas szemle után több sürgöny érkezett a ho-hoz, amelyek közül az alábbit közöljük: Ő cs. kir. Fensége Károly Ferenc József trónörökös elismerő és dicsérő szavakkal emlékezett meg a 41. h. ho. kiváló, katonás és feszes csapatairól. A 41. h. ho. prsgnak, a kivonult csapatoknak, valamint az útépitési munkálatokat végző munkás osztagoknak, a legfelsőbb szolgálat nevében köszönetem fejezem ki. Kaiser altb.«

A 20-as ezredtörténet ezzel a magas szemlével kapcsolatosan megemliti, hogy Konkoly őrnagy megállapitása szerint, ezen a szemlén a 20-as század a többiek közül különösen kivált. A magasabb megnyilatkozásokban keressük, kutatjuk, de sehol se találjuk ennek a megállapitásnak gyökereit. A mérleg serpenyőjén az egyik oldalon áll a 20-asoktól vezényelt prnk-nak ezredprnkának tett jelentése, a másikon pedig ho., a hdt és hds prsgok által tolmácsolt magas megnyilatkozás. Ezekkel ellentétben a 20-as történetirója külön véleményre jutott. Nem tehetünk róla, de ezt

a módszert nem tekinthetjük a történeti tárgyilagosság követendő mintaképének.

Ma, február 1-i ranggal, őrnaggyá előlépett Tóth Kálmán és Treiber Kálmán szds. Mindkét előléptetés osztatlan örömet keltett.

Február 22.-én a tiszti szolgálat megkönnyitése céljából a XVIIII. mzlj-tól a tábori ezredhez vezényelt: Valasek Ferenc, Czaha János, Mikolás Imre, Bazsó Károly, Polgár István, Réthy Károly, Gergelyi Kornél, Horváth May Imre hdp-ok az I. zljhoz; Réső Dávid, Horváth Ferenc István, Keller László, Kuncser István, Simon József, Bass Manó, Urhegyi István és Gombás Bálint hdp-ok a III. zljhoz osztattak be. E két zlj állt ekkor az első vonalban.

Február 26.-án az ezredprsgot Bodó Pál ezr., az I. zlj prsgát pedig a ho. vezérkari főnöke — Horváth kálmán vk. alezr. vette át. Utóbbi azonban már 28.-án — felsőbb parancsra — a ho prsghoz ujból bevonult. Az ezred létszáma a mai napon a következőképen alakult:

I. zlj	1261	(1218)	1174.	Prnk Treiber Kálmán őrn.
II. „	1252	(1209)	1165	„ Tóth Kálmán őrn.
III. „	1203	(1160)	1116	„ Csekme Károly szds.
XVII. mzlj	705	(687)	669	„ Somogyi Jenő fhgy.
Összesen	4537	(4381)	4198	fő 8 géppuskával.

Ilyen magas létszámon még sohasem állott az ezred.

Március 1.-én Kálmán Imre szds betegen eltávozott. Papp Géza fhgyot megbizták az ezred összes géppuskás osztagainak felügyeletével.

Március 6.-án Csekme szds vezetése alatt egy újabb vállalkozást végzett a III. zlj. Az oroszoknak egy táb. örsét támadta meg és azt el is foglalta. Ez alkalommal 11 orosz foglyot is ejtettek. Az elfoglalt táb. őrsöt azután azonnal megerősitették és abba befészkelődtek. Az éj folyamán öt erős orosz támadás indult az elfoglalt táb. őrs visszavételére. Ezeket a támadásokat a megerősitett táb. őrs mind visszaverte. Ebben a küzdelemben tüzéreink is hathatósan közreműködtek. *7.-én* 5 h 30 p-kor erős ellenséges tűzcsapás érte ezt a táb. örs-fészket, amelyet 7 h 30 p-kor igen erős gyalogsági oszlopok támadása követett. A túlerő miatt ezt az állást feladni kellett. Az őrs emberei a régi állásba visszavonultak. Ez utóbbi harcmozzanat alatt saját tüzérségünk, a jelentés szerint — csodálatosképen — lövőszer hiánya miatt, nem támogatta kellő eréllyel a zljat. Igy azután a veszteség aránylag elég nagy volt, mert egy emberünk hősi halált halt, 30 pedig megsebesült. Zsákmány az emlitett foglyokon kivül 15 fegyver 1000 tölténnyel. Ebben az ütközetben vitéz, leleményes és haláltmegvető magatartásával különösen kitünt: Szűcs András, Dobsa Antal, Marton István és Váczi Sándor tds, Kun Sándor és Pollák János őrv., Turán János, Halasi Károly, Hubina Pál, Mészáros János és Takács István honvéd. Az apróbb egyéb harcokban pedig Ilcsik István őrv. és Perlinger József tds.

A március 7.-i helyzetet a 68. sz. vázlat ábrázolja.

A hdt prsg észrevétele szerint a mi ho.-unk védőállása volt a legelőrehaladottabb és a mocsaras terepréseken is szép eredményt tudott elérni. Az első vonal mögött 100 lépésre a II. vonal — összefüggően — ugyancsak kiépült.

Március 10.-én a XVIII. mzlj-tól bevonult dr. Endrényi Tivadar t. hdp. A 4. sz.gppo-hoz került. 12.-én az I. zlj-nál beosztott 2 gppo Papp Géza fhgy prsga alatt egy 4 egységes osztaggá alakult. A II. ,és III. zlj-nál az eddig rendszeresitett két egységes osztagok maradtak. 14.-én Tauber Sándor t. hdp. betegen eltávozott. 16.-án dr. Lakatos Géza t. fhgy kiképző tisztül a XIX. mzlj-hoz vezényeltetett. E napon szolgálattételre ezredünkhöz bevonult br.Born Károly cs. és kir. huszárszds. Az I. zlj-hoz került. 19.-én Klipp fhgy az ezred harcterületéről szóló térkép készitéséhez fogott. Az ide csatolt 68. sz. szép vázlat az ő keze munkáján alapszik. Szd-át átvette Hanzmann Emit t. hdgy. Dr Reiner Arnold t. zls. betegen eltávozott. A XIX. mzljnak két szda ma az ezredhez bevonult. További parancsig Molnár János t. hdgy prsga alatt Horodisce-n maradt és ott az ezred »pótosztag«-át képezte. 21.-én betegen eltávozott Kuncsner István t. hdp.

A BERESTIANY ÁLLÁSOKBAN.

1916. március 31.-től — június 6.-áig.

69. sz. A Berestiany-i védőállás. Helyzet 1916. IV. 5.-én.

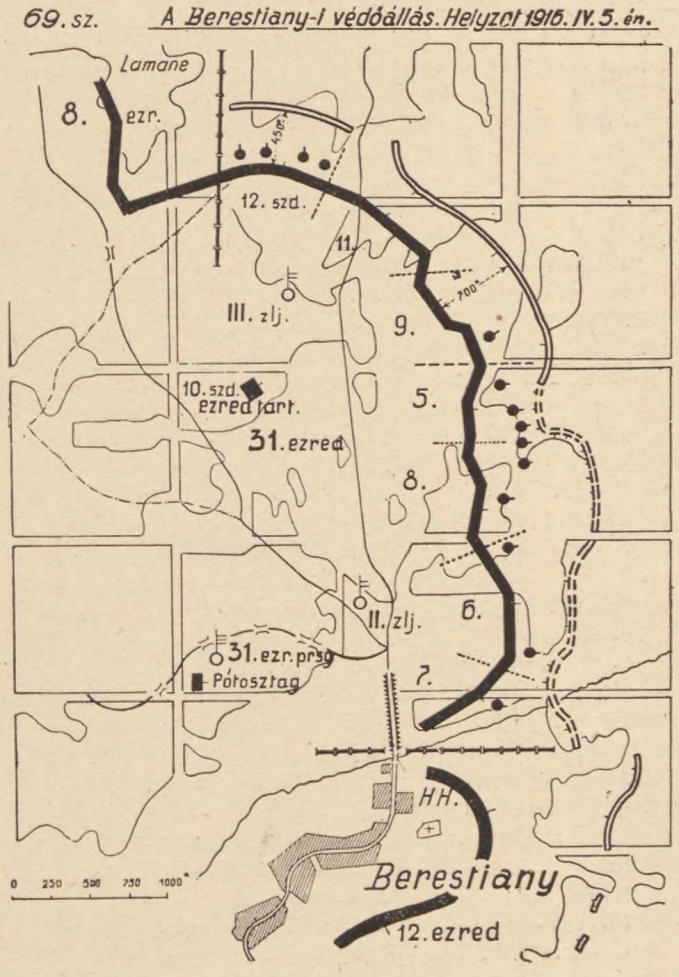

Március 28.-án ezredünket eddigi állásából fokozatosan kivonták. A mai napon a 2. és 3. szd-ot fölváltotta a 13. h. gy. e-nek Schranz alezr. csoportja, 29.-én pedig Dörnyei alezr. csoportja az ezred többi részét. Az ezred Silno-n egyesült és 29.-én ott is éjjelezett. 30.-án Kluboczyn-ra, a ho. balszárnyára vonult; 31.-én pedig Lopaten-en keresztül Berestianytól északra fekvő és kb. 5000 lépés kiterjedésű védőszakaszba került. A megszállást a 69. sz. vázlat ábrázolja. Az I. zlj ekkor ho. tartalék volt.

Április 2.-án Schramek alezr. bevonult és ismét az ezred élére állt. Kemény szds ugyanekkor átvette a 8. szd prsgát. A kijelölt uj sgt-nek Schön Béla fhgynak bevonulásáig az ezredsegédtiszti teendőket Haber Jenő t. fhgy végezte. Dr. Pallmann Péter ho. plébánossá előlépett. A ho-hoz ekkor végleg áthelyezték és igy ezredünktől megvált. A bevonult dr. Tar Alajos npf. s. o. átvette a II. zlj orvosfőnöki teendőket. Ugyancsak a mai napon a XIX. mzlj-hoz vezényelték Spolarits Aladár, Fürst Jenő t. hdgyokat, Zachariás Zoltán t. zlst, Scherer Endre, Valasek Ferenc, Szüdy Sándor, Varga Jenő és Szilágyi István t. hdpokat. Viszont a XIX. mzljtól bevonultak: dr. Lakatos Géza t. fhgy és Nagy László hdpj a 12. szdhoz, Sárközy József hdpj. a 11.-hez, Palkovits Árpád t. hdp. és Wrchowszky Alfréd t. hdpj. a 10.-hez, Reiner János t. hdp és Reich György t. hdpj. a 9.-hez, Morocz Ödön Lajos t. hdp. és Gondol Dániel t. hdpj. a 8.-hoz, Tóth Lajos és Sinko Gyula hdp-ok a 6.-hoz, Domonkos Kálmán pedig az 5. szd-hoz. Végül a 4. szd prsgát átvette Stróbl Pál hdgy, Fabriczky fhgy pedig szabadságra ment.

Az ekkor kialakult parancsnoklási viszonyokat az alábbi táblázat mutatja:

Hadrendi beosztás:	**82. ddr.**
	31. h. gy. ezred
	Ezred
Prnk.	Schramek Ferenc alezr.
Sgt.	Haber Jenő t. fhgy
Utásztiszt	Nyilassy Péter t. hdgy.
	I. zlj.
Prnk.	Treiber Kálmán őrn.
Sgt.	László Ferenc t. hdgy.
1. század prnk	dr. Jäger Nándor t. hdgy.
2. „	Havasy Jenő t. fhgy.
3. „	Rosenfeld Ármin t. fhgy.
4. „	Stróbl Pál hdgy.
Géppo. prnk.	Papp Géza fhgy.
	II. zlj.
Prnk.	Tóth Kálmán őrn.
Sgt.	Fleischmann Dezső t. zls.
5. század prnk	Schön Béla fhgy.
6. „	Klipp Alajos t. fhgy.
7. „	Salmen Henrik fhgy.
8. „	Kemény Alajos szds.
Géppo. prnk.	Békeffy Géza t. zls.
	III. zlj.
Prnk.	Csekme Károly szds.
Sgt.	Sydó Sándor t. hdgy.
9. század prnk:	Fodor Károly t. fhgy.
10. „	Freiszberger József hdgy.
11. „	Baranyay Rezső hdgy.
12. „	Györke György szds.
Géppo. prnk.	Zalay Lajos t. hdgy.

7.-én betegen eltávozott Draganits Ferenc t. hdgy, viszont bevonult Szebenyi Gusztáv fhgy és átvette a 10. szdnak, Balogh György pedig a II. gppo.-nak prsgát.

A létszám a mai napon a következőképen alakult:

A tábori ezr. létsz.:	3329	(3031)	2693	— 8 gpp.
A pótosztgnak „	221	(216)	212	
A XIX. mzlj „	690	(675)	627	
Összesen:	4240	(3922)	3532	— 8 gpp.

Április 12.-én az ezred egy cigányzenekart szervezett. Tagjai voltak: Habermann Rezső, Nyári János, Nyári Mihály, Nyári István, Sárközi Móric, Sárközi Béla, Sárközi János, Berki Béla, Danis Gyula, Dulai Kálmán, Horváth József, Farkas József és Anyalai Ferenc honvédek, akik azután hamarosan igen jóhirnevü és közkedvelt bandát alkottak. Fénykorukat azonban a külföldet, sőt Amerikát is bejárt hirneves Szalay Pepita Gyula cigányprimás kezei alatt élték.

15.-én a XX. mzlj is megjelent a láthatáron, 14 altiszttel Praudik Tivadar t. hdgy vezényeltetett a továbbképzésükre. Miután a géppuskák hónapok óta müködésbe nem kerültek, ma a kipróbálásukra történt intézkedés. Megkezdődtek a mezőgazdasági szabadságolások. Schramek alezr 4 heti üdülési szabadságra utbaindult. Az ezredprsgot Tóth Kálmán örn., a II. zl-jét Komornik Lóránd szds, a ddr. tartét Szebenyi Gusztáv fhgy, a III. gppo. prságát pedig dr. Endrényi Tivadar t. hdp. vette át. Bevonult Schön Béla fhgy és átvette az ezred sgt-i teendőket. Betegen eltávozott Staudt Ferenc t.hdp-unk.

Április 20.-án József Ferdinánd fhg az ezred védőállásait megszemlélte. Ez alkalommal úgy az állások megépitése, mint a legénység magatartása fölött a legnagyobb megelégedésének adott kifejezést, amelyet másnap aranybetüs ezredparancsban közölt az ezred prsg a tisztikarral és a legénységgel. Őfensége az ezred tisztikarának és legénységének üdvözletét küldve, ezuttal is fölemlitette, hogy a 31. ezredhez -amellyel 14-ben az uhnowi ütközetben a tüzkereszt-ségen átesett és amely ezreddel azóta mindig együtt harcolt és végül amely ezred számtalan ütközetben mindig bátran és hősiesen küzdött — elválaszthatatlan kötelékek fűzik. A 31. ezredet szereti, az a szivéhez nőtt és ahhoz ragaszkodik.

Április 24.-én bevonult Veres Mihály rom. kath. tábori lelkész, aki az ezredtörzshöz, Cserényi László hdpj, aki az 5. szdhoz, Szivós György törzsőrm, aki a 4. és Humplik János törzsőrm, aki az 5. szdhoz került.

Április 28. Az élelmezés kezdett döcögni. A HFP. szállásvezető osztálya 2000 vagon vágómarha helyett ujból huskonzervet volt kénytelen kiutalni. A csapatokat ugyanekkor arról értesitették, hogy belátható időn belül vágómarhát és igy friss hust nem kaphatnak, hanem csak frissen készült huskonzervet. Ezt pedig hamar megunta a csapat, huzamos élvezete pedig undort keltett.

Szorgalmasan folytak a hadikölcsön jegyzések, amelyre fölülről gyakran érkeztek ösztönző, sarkaló figyelmeztetések és ennek mindig meg is volt az eredménye.

Kolera, tifusz és himlő elleni oltások rendszeresen folytak.

Balota táb. lelkész a ho. törzshöz bevonult.

Május 1. Az ezred létszáma kisebb a legutóbbi kimutatásunknál. A csökkenés oka a mezőgazdasági szabadságolás és a mocsár vidék volt. Ma a létszám igy állt:

az ezred állománya	3086	2774	2436
a pótosztagé	147	147	143
XIX. mzlj-é	649	617	562
Összesen	3882	3538	3141

3.-án betegen eltávozott Mórocz Ödön, 6.-án pedig bevonult Mészöly Géza t. hdp., aki a 6. szdhoz került szolgálattételre.

Május 8.-án az oroszok elkezdtek mozgolódni. A kialakult kisebb harcokban vitéz magatartásukkal különösen kitüntek: Muzslay Mihály t. hdp., Máté István, Pőcze Mihály és Mesterházy Gyula örv-k, továbbá Marácz Lajos, Magyar Ferenc, Aschenbrenner Miklós, Bögi György, Skoda Ferenc, Dragony Imre, Baurec József, Tuner Lőrinc és Vendrekovics János honvédek.

11.-én megbetegedett Csomay Mihály hdp.

13.-án a Honvédelmi Miniszter egy fúvós zenekart küldött a ho. részére.

Május 14.-én ujabb orosz támadás érte arcvonalunkat. Ennek visszautasitásában Szabó Flórián tds, Szilágyi Sándor őrv., Bősze Miklós, Modrovits Vince, Tréger József, Viszkocs Géza, Kollár János Kubicza István, Kiss János és Kristóf Károly honvédek jeleskedtek, akik ezuttal foglyokat is ejtettek.

Május 17.-én a XIX. mzlj 3. szd-át az ezredbe besorolták. Az 1. és 2. szd-ából pedig, a 12. ezr. mzljának két mszd-ával egyesitve, egy zlj-at alakitottak. Ennek prnoka Finy szds, a zlj neve pedig »Finy zlj« volt. Ebben az 1. szd felett Kékessy Lőrinc fhgy parancsnokolt, beosztott alantos tisztjei pedig Zakariás zls, Valasek és Sersó hdp-ok voltak; a 2. mszd prnoka Fürst t. hdgy, hozzá beosztott alantos tiszt pedig Spolarits hdgy, Varjas és Szücs Zsigmond hdp., valamint Humplik törzsőrm. volt.

Ma érkezett az első hiradás az oroszok támadó szándékáról. Az értesülések meglehetősen pontos adatokat közöltek, igy azt is, hogy az oroszok Rowno felől Luck irányába készülnek egy áttörésre és a mi arcvonalunkat valószinüleg csak ezt a támadást leplező, tüntető támadás fogja érni.

Az előzményeket és a következményeket hogy megértsük, áttekintjük röviden azt a helyzetet, amely az immár 7 hónapig tartó pihenő alatt kialakult.

Az év eleji megbeszélésünknél a legnagyobb bajnak azt tartottuk, hogy a f. évi küzdelmeinkben a központi hatalmak vezetése szétesett. A helyzet odáig fejlődött, hogy a vezérek — Conrád és Falkenhayn — egymással minden érintkezést megszakitottak és mindegyik a saját külön számlájára kezdett dolgozni. Ismételjük, hogy ezzel a belső vonal minden előnye elveszett. Ha a két vezér összefog és eggyesült erővel a harctereket sorra veszik és ha előbb a kicsinyeket törik össze, hogy azután a fölszabadult erőkkel megerősödve a nagyra csapjanak — nagy eredményeket érhettek volna el. Ehelyett Conrad előbb elfoglalta Montenegrót és politikai okokból Albánia északi részét, azután most — május közepén — az orosz arcvonal merész meggyöngitése árán összehozott erővel — Tirolból — nekirontott az olasz arcvonalnak.

Amikor Conrad ezt a támadást — titokban — kitervelte és előkészitette, ugyanakkor Falkenhayn megrohanta Verdun várövét, azzal a céllal, hogy a francia tartalékokat odacsábitsa és azokat ott felmorzsolja. A február 21-én megkezdett német támadásból rettenetes küzdelem fejlődött ki, amely küzdelem azután a német tartalékokat valóban felmorzsolta és elhasználta, anélkül, hogy a franciáét elfogyasztani birta volna. Ezek a küzdelmek folytak, mialatt a mi arcvonalunkon csend honolt. Ismét csend a vihar előtt.

Ellenfeleink, a központi hatalmak vezetésével ellentétben, az 1916. évben egységben összekovácsolódtak. Terveiket közösen állapitották meg, azokat összhangba hozták és mindegyikök szerepét pontosan körvonalazták. Ez a haditerv azután előirta, hogy amennyiben a központi hatalmak tavasszal nem mozdulnak, úgy az együttes angol-francia erők július 1.-én támadnak, még pedig a Somme mindkét partján. Az olaszok az Isonzó vonalra törnek. A Szaloniki-i hds védekezik. Az orosz hds pedig junius közepén fog megindulni. Igy azután majd csak összeroppantják a Központi hatalmakat. Erre azután alaposan föl is készültek. Az orosz csapatokat az elkövetkezendő hadmüveletekre alaposan besulykolták. A lövőszergyártásának erőteljes fokozásával, továbbá külföldi szállitásokkal, az oroszok gránát és srapnel hegyeket halmoztak föl arcvonalaik mögött. Nehéz ágyukkal fegyverzetüket is kielégitő mennyiségben kiegészitették. Embereiket pedig puskával ellátták.

Amint tavasszal megindultak a németek Verdun-i, majd Conradnak a tiroli támadásai, Cadorna kérésére, az olaszok tehermentesitése céljából, az oroszok — főiránnyal Luck-ra — támadásaikat tervszerüen elinditották. Conrad a tiroli arcvonalon kitüzött célját elérni nem tudta, de vele siettette és kiváltotta az oroszok támadását. A vett hirek tehát igazat mondtak. Az orosz támadás már nem jöhetett váratlanul. Különben is, a mai naptól kezdve, az orosz arcvonal fokozatosan megélénkült. Az orosz tüzérség megkezdte a mi vonalainknak belövését. Mind sűrűbb és nyugtalanitóbb járőrtevékenység és megtévesztést célzó orosz vállalkozás éledt föl.

A nyugalom ideje a végét járta és a mai naptól kezdve mind bizonyosabbá vált, hogy készül valami.

*

Május 18.-án a megbetegedett Molnár János t. hdgy Veszprémbe útbaindult. A pótosztag prsgát átvette Szalay Sándor t. zls. Gáztámadó tanfolyamra vezényelték Ströbl Pál hdgyot.

Az első gáztámadást 1915. április 22.-én a németek intézték Ypern-nél. Várakozáson felül sikerült. Ezért az eredményt kiaknázni nem is tudták. Azóta a mérges gáz bevonult a támadó fegyverzet közé, mint egy igen hatásos és veszélyes eszköz. Azonban az időjárás szeszélye nem egyszer sujtotta éppen azt, aki aki ezzel a borzalmas és alattomos eszközzel élt. Természetesen ellenfeleink is fölismerték a gáznak, mint támadó fegyvernek, az értékét és igy nekünk is föl kellett készülnünk a védekezésre. Tanfolyamokon kiképezték a csapat oktatóit, a gázvédelmet vezető tiszteket. Ezeideig a m.-o. seregek gáztámadást még nem intéztek.

Május 22.-én a »D« támpontban levő I. zljunk a vonalba ment. Ekkor a vonalbeli beosztás némi változtatást szenvedett, mert az I. zlj három szddal

vette át a III. zlj eddigi körletét és 1 szddal az 5. szd-ét. Ezredtartalék a 12. szd., ddr tart. az 5. szd, valamint a 3/N vadászszd, amelynek létszáma ekkor 223/221/211 fő, prnka pedig Deskovich Brunó fhgy volt. A XIX. mzlj mai létszáma 467/455/428 fő, a XX. mzlj-é pedig 240/239/227. A ddr tart. prnoka Somogyi Jenő fhgy. A fölváltások megtörténte után a 9. 10. és 11 szdok, Csekme szds prsga alatt, mint ho. tart. a »D« támpontba vonultak.

23-án szabadságáról bevonult Kemény szds és átvette a II. zlj prsgát. 30.-án Freiszberger fhgy-ot a 70. ddr prsghoz vezényelték. 31.-én szabadságáról bevonult Schramek alezr. és átvettte az ezred vezetését, Tóth Kálmán őrn. pedig a II. zlj prsgát. Komornik Lóránd szds a 8. szdhoz, Steiner Elemér hdgy pedig a pótosztaghoz került szolgálattételre.

18.-a óta lefolyt harcokban vitéz tevékenységükkel különösen kiváltak: Csuka László őrv., Renner János, Marics Ferenc és Szvitács József honvédek.

A 29.-i orosz támadás visszaverésénél pedig Auerbach Rezső 7. tüzérezredbeli zls, aki a tüzérséget a tábori őrsökről irányitotta, még pedig igen hatásosan. Végül megemlitjük még Veres Mihály táb. lelkészünket, aki a halálosan sebesültek vigasztalására a legnagyobb lelki nyugalommal járta a tábori őrsöket és az ellenséges tüzhatásra való tekintet nélkül csakis a kötelességét tartotta szem előtt, méltó utódaként dr. Palmann lelkésznek. Veres Mihály lelkész magatartásáért több izben is részesült a legmagasabb kitüntetésben és ma a Vitézi Rend tagja.

Junius 1.-én az orosz tüzérségi tevékenység érezhetően fokozódott. Feltünően erős ágyumorajlás hallatszott a déli irányból.

3.-án Strege Ágost t. hdp az ellenség előtt tanusitott vitéz magatartásának elismeréséül soronkivül zlssá előlépett. 4.-én szabadságáról bevonult Havasy Jenő t. fhgy és átvette a 2. szdot, dr. Lakatos Géza fhgy pedig a 8.-at. A XX. mzlj 1. szdát pótlásul a III. zlj-hoz beosztották.

7 h 45 p-kor az összes csapatoknál riadó készültséget rendeltek el. Délről hihetetlen erejü és a háboruban még eddig nem tapasztalt hevességü pergőtüz dübörgése hallatszott.

Brussilow-nak a hires és óriási méretü Luck—Okna-i csatája megkezdődött.

XIV. fejezet.

A Luck-i áttörést követő harcokban.

1916. június hó 5.-től — július 29.-ig.

AZ ÁLTALÁNOS HELYZET.

Az orosz délnyugati arcvonal prsgát Iwanow tbktól átvette az oroszok legtehetségesebb és legeredményesebb vezére — Brussilow. Hajthatatlan szigorusággal és eréllyel végrehajtott tevékenységével már május 23.-án a támadásra szóló előkészületeit befejezte. Négy hadsereg állott a vezetése alatt, 512.000 főnyi puskalétszámmal és szinte korlátlan mennyiségü lövőszerrel. Hadseregeink állását a 70. sz. vázlat ábrázolja. Brussilow mind a négy hadseregét támadásra utasitotta. A mi hds-ünkkel szemben Kaledin állt és Olyka-n keresztül Luck felé kapott irányt. Olyka ezredünk álláspontjától 24 km-re délre feküdt és ettől egyenest nyugati irányban 34 km-re volt Luck.

Szacharow Lemberget, Cserbacsew Buczacz-ot, Lescicky pedig Okna-t kapta irányul. Ezekkel az orosz seregekkel szemben állt a Polesie-ben és Wolhyniaban — Linsingen vezetése alatt — Gerock és József Ferdinánd fhg serege, középen állt Böhm Ermolli a saját 2. valamint a Puhalló és a Bothmer seregekkel. Ezek védték Lemberget. A déli szárnyon állt — az alsó Strypa és Dniester mentén, egészen a román határig — Pflanzer Baltin. E hadseregek létszáma 440.000 puskát tett ki, amí a védelemre nézve kedvező erőviszonyt jelentett.

Az oroszok támadása nem volt meglepő. Annak fogadására fölkészültünk, bár a Cár — Viktor Emmanuel olasz király sürgető kérésére — a tervszerüen megállapitott időpontnál valamivel hamarabb rendelte el a Wolhynia-ban és Galiciában előkészitett támadás

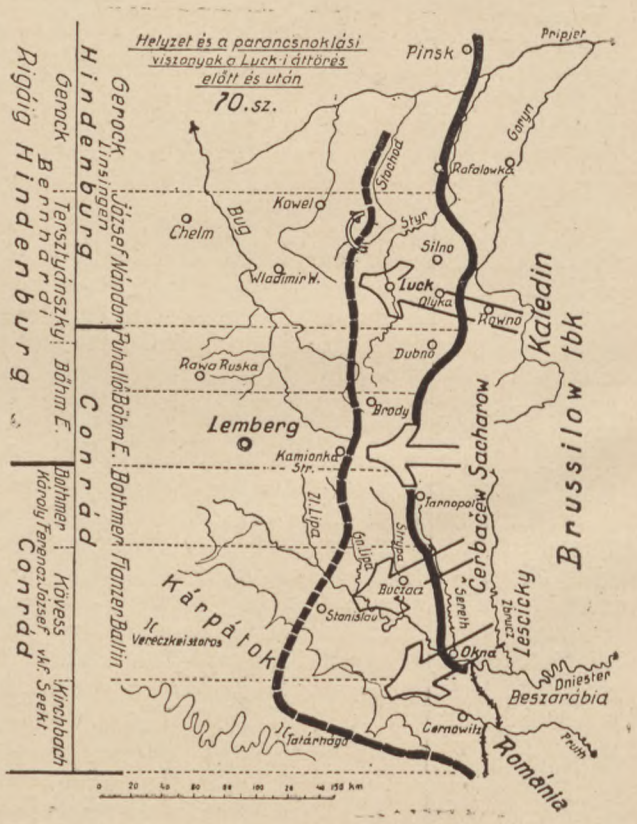

megindítását. Azt Brussilow a tegnapi — junius 4.-i — tüzérségi tüzzel vezette be, ma pedig megindultak a gyalogsági támadások is. És ekkor egy meglepő és megdöbbentő fordulat következett. A védelem teljesen csődöt mondott. Brussilow támadása diadalmas győzelmi lendületet vett és az oroszok — néhány nap alatt — a német—magyar—osztrák arcvonalat 150 km szélességben benyomták.

Egy védővonal olyan, mint a nyujtó, ha eltörik a tornász a porba hull. A mi seregeink ehhez hasonlóan mind az első vonalban álltak. Az ezredek létszáma ugyan felszaporodott, de óriási kiterjedésü vonalat védtek és igy tartalékok képzésére, mélységben megvont tagozódásra megfelelő erő nem tellett. De egyébként is, még mindig uralkodott az utolsó emberig való kitartás merev védelmi rendszere. Az oroszok pedig megsemmisitő erejü pergőtüzet zúditottak a vonalainkra, amelyben a védőrség vagy megsemmisült, vagy megbénult. Azután az oroszok azt is tudták, hogy hol állanak a szláv nemzetiségü csapatok és igy a betörési irányaikat is ennek megfelelően választották.

A minket érdeklő és közvetlenül érintő arcvonalon — Olyka-nál — a tegnapi megsemmisitő erejü pergőtüz után, az oroszok az arcvonalat szintén áttörték. A csapatok Luck felé visszaözönlöttek és igy tőlünk délre az arcvonalban egy csapásra széles rés keletkezett. Junius 7.-én Luck is elesett. Az orosz tömegek már a hátunkban rohantak előre, ezért a mi ho-unk helyzete is tarthatatlanná vált. A nyolc hónapig kiépitett védőállásainkat, anélkül, hogy annak erejét kipróbálhattuk volna, vagy akár csak egy puskalövéssel is védekezhettünk volna, feladni kellett. Visszavonultunk, hogy azután a beérkezett segitségekkel ellentámadjunk. Az ezekből kialakult harcokban vett részt a következő időszakban ezredünk és már most elmondhatjuk, hogy úgy a védelemben, mint a támadásokban sikert-sikerre halmozott. Luck-tól északra az orosz támadások megakadtak és a mi arcvonalunkon a helyzet meg is szilárdult.

Ez volt a kerete a most bekövetkezett harcainknak, amelyeknek részletes leirása az alábbiakban következik.

A VISSZAVONULÁS.

1916. június hó 5.-től — július 29.-ig.

Június 4. és 5.-én ezredünk állásában készültségben állt. Minden munka megszünt. Fegyverrel a kézben mindenki feszülten várta az orosz támadás kezdetét.

Balról csatlakozott ezredünkhöz a 8. Landwehr gy. ezred. Ezeket tegnap hatalmas orosz támadás érte. Derekasan helytálltak, de azért az orosz túlerő több helyen betört az állásaikba. Egy honvéd mzlj intézte az ellentámadást. A köztük levő sok, szinte gyerek ujoncal, dalolva mentek az oroszra és az állást visszafoglalták, azt az orosztól megtisztitották. Ma orosz gyalogsági támadás ott sem mutatkozott.

A mai napon Csekme szds parancsot kapott, hogy zljával (III.) azonnal meneteljen a Karpilowka-i állásunknál sokat szerepelt és igy már jól ismert 197-es pontra és ott a 37. h. ho. rendelkezésére álljon. Ez a menet nem ment simán. A zljat több helyen megállitották. Az állásba vezényelték, majd ismét kivonták és tovább délre irányitották, a védőállásban levő ezredek vonala mögött, az Olyka-i vasutvonal közelébe, a 13-as honvédek Dörnyei csoportjához.

Elmult a nap, de ezredünk vonalán az oroszok csak nem támadtak. Pedig a harci kedv magasan lobogott. Csalódás ült ki az arcokra, amint az egyik óra a másik után mult és már úgy látszott, hogy ezredünknek nem jut szerep a nagy munkában.

Június 6.-án lesujtó hirek érkeztek. Az arcok elborultak, mert az a hir terjedt, hogy tőlünk délre az oroszok a vonalainkat áttörték. Mégis meglepetést, mélységes csalódást és elkeseredést keltett a vonalba 16 h 30 p-kor érkezett az a parancs, hogy a ho. visszavonul. 17 h 10 p-kor hagyta el ezredünk állásait. A lefolyt idő alatt az el nem vihető lövőszert, kézigránátokat és minden egyéb készletet elástak. Soha embereinket annyira levertnek és elkeseredettnek nem láttuk, mint ezalatt az előkészületek alatt. Amikor pedig a szdok az állásaikat elhagyták, nem egy ember szemében csillogott a könny, amelyet kicsalt a hónapok óta ápolt, megszokott és jól berendezett védőállásnak elhagyása, a kielégitetlen harci és bosszúvágy, a tehetetlenség érzete, — de menni kellett. A feladatra önként jelentkezett Stróbl Pál hdgy prsága alatt minden szd 2—2 rajt hagyott vissza a vonalba, hogy azok a visszavonulást födözzék. A menetelő ezred utóvédje a Salmen szd volt.

A visszavonulást elrendelő parancs igy szólt: »Általános visszavonulás a Sikiryczy—Chlopiny—Sofiewka vonalba. A 82. ddr megszállja Hawczyczytől Nyra fekvő 189-es magaslati pont—Bto Wargany mocsár Ny-i szegélyén levő 203-as magaslati pontig terjedő vonalat, ide csatlakozik a 40. ddr Kol Josefin-tól Ny-ra és É-ra fekvő erdők szegélyén, azután a III. állásban egész Kol Ignatówka É-i szegélyéig.

Az állásba beépitett 75-ös mintáju ágyuk azonnal Silno-ra és onnan Lopaten vasutállomásra szállitandók.

A 31. ezred, a Vigh tüzércsoport, az árkász és utászszd, a 82. ddr visszavonulásához mérten fokozatosan Kluboczyn-on át Kol Ignatówka vonalba megy, ahol csatlakozást keres a 4. ho-hoz. Minden oszlop önállóan utóvédet különitsen ki és az ellenséggel az érintkezést tartsa fönt. El nem hordható készleteket el kell pusztitani vagy elásni. Épületeket felgyujtani nem szabad. Legnagyobb nyugalom legyen, fejetlenséget

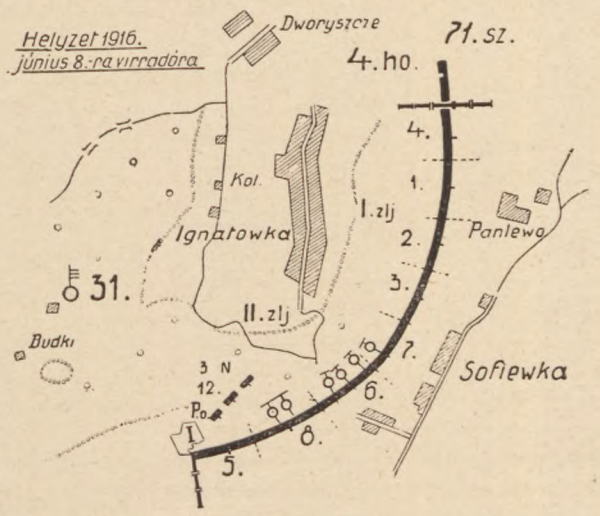

és izgalmat csirájában kell elfojtani.« Ez utóbbi figyelmeztetésre szükség nem volt. A rend tökéletes volt, azonban a legénység nagyon elszokott a meneteléstől. Mint a Dunajec-i állások elhagyása után, úgy most is bele kellett jönni a menetelésbe, amelyet súlyosbitott az a nagy teher, amelyet legénységünknek vinnie kellett, továbbá a dorong utak sikos és egyébként is kellemetlen talaja. Hamarosan sok maradozó akadt, akik azonban később szdaikhoz rendben bevonultak. Mt. 16 km.

Július 7.-én 1 óra tájban érkezett az ezred Sofiewka—Kol Ignatowka közötti III. vonalba és azt a 71. sz. vázlaton feltüntetett beosztással megszállta. Ez az előre elkészitett állás a tavaszi olvadások ideje alatt jórészt beomlott és sok helyen az árkok telve voltak vizzel. Mire a szdok elhelyezkedtek és az állás rendbehozatalához fogtak, már az állások előtt feltüntek a kozák járőrök, de gyalogságuk csak a déli órákban kezdett a szemben levő erdőségekből kibontakozni. Ezeket tüzérségünk nyomban tűz alá vette és alapos pusztitást végzett soraikban, mire azok az erdőbe visszahúzódtak. Ez a jelenet több izben megismétlődött. Közben a maradozók bevonultak és már folytonos harcok között bevonult Stróbl hdgy is, a visszahagyott biztositó rajokkal.

31-es aknavetők a Sofiewka-i állásban.

Ezekben a harcokban különösen kitüntek Pákozdy Sándor és Vagunda Lőrinc npfszkv-ők, valamint Fekete Mihály, Barta Antal, Domonkos József, Gede András, Rittersporn Dezső, Horváth János, Szabó István I., Horváth Mihály, Kiss József, Bokán István, Czeke József, Ábrahám János, Halász István és Moravcsik János honvédek. Azután: Ilosár Dezső, Móroc Lajos és Bognár Kálmán honvédekből álló csoport, akik egy 20 főből álló kozák szakaszt tönkre vertek, végül Kovács Imre tds, Tóth János és Vaczkó János honvédek, akik ugyancsak folytonos harcban törtek utat maguknak ezredünkhöz.

Mig a mi ho-unk elválása az ellenségtől simán ment, addig a délről csatlakozó 37. h. ho. már csak nehéz harcok árán tudott visszavonulni. Amint már emlitettük, ide vonult Csekme szds vezetése alatt a III. zljunk 9. 10. és 11. szda és itt Dörnyei alezr. csoportjához került. Tegnap ezzel a csoporttal kezdte meg visszavonulását, de a gyorsan előnyomuló orosz szok, akiket erre ezúttal külön kioktattak és akiket most csodálatosképen az állásban található zsákmány se tudott megállitani, a Dörnyei csoportot harcra kényszeritették. Amikor Csekme szds látta a helyzetet és az erélyes visszavonulás helyetti hosszas megbeszélést és tétovázó magatartást, zlját e kötelékből kivonta és egyetlen veszteség nélkül menetelt Sikiryczy-re, ahová 6.-án 23 h 35 p-kor beérkezett. A Dörnyei csoport kitartott, az oroszokkal harcba bocsájtkozott és súlyos veszteségeket szenvedett. Ebben a harcban maga Dörnyei alezr. is hősi halált halt.

Ma 17 h 30 p-kor a Csekme zlj Sikiryczy-ből Kiwerczy felé vezető országúton állt és ott — összeköttetést tartva a 32. h. gy. ezrednek Kiwerczyben lévő részeivel — a ho. oldalát biztositotta.

Az oroszoknak Luck felé való feltartóztathatatlan előretörése következtében ho-unk déli szárnyának helyzete veszélyeztetett volt. Ezért ho. prsgunk úgy határozott, hogy a Styr vonalára való visszavonulását még a dut. folyamán folytatja és a folyó vonalát — az átkelési pontok biztositásával és ezáltal a támadó lehetőségek megtartásával — megszállja. Ho.-unktól délre a 89. Landwehr ddr Rozyszcze északi szélénél, a ho-unktól északra pedig a 40. ho. volt a szomszédunk, amelynek legközelebbi csoportja Smerdyn-nél állt védőállásban.

Az összes menetoszlopok tehát folytatták menetüket a Kol Czeben-i hadihidhoz, hogy ott — a 31. ezred kivételével — a folyó túlsó partjára átkeljenek.

Schnetzer ezredesnek a tüzérséggel megerősitett ezredünkkel, amelyhez a Csekme zlj a csatlakozásra utasittatott, Kol Zapust—Wiszenki vonalában egy hidfőszerü állásban kellett biztositania a ho. csapatainak a Kol Czeben-i hidon való átkelését.

A visszavonulást ho-unk egyébként úgy szabályozta, hogy erős hátvédek visszahagyásával a visszavonulást egy lövegszakasszal ezredünknek kellett megkezdenie. Menetiránya Jaromla—Trostieniec—Susk volt. Mihelyt ezredünk utóvédje Jaromla-t elérte, ugyancsak erős utóvéddel megkezdi a visszavonulást a 12. ezred, amelynek irányul Wydranka—Kol Winczentówkasusk adatott.

Ezredünk 19 h 30 p-kor Trostieniec-et elhagyta. A dut. és egész éjjel tartó erőltetett menettel, 30 km megtétele után, éjjel 4 órakor elérte a Styr folyót és a 72. sz. vázlaton ábrázolt hidfőben a ho. többi csapataink átkelését biztositotta.

Június 8. Az átkelés sürű ködben, minden ellenséges behatás nélkül, simán megtörtént.

A Csekme zlj még tegnap a 20-asok közé keveredett. Velük együtt vonult vissza és Czolnica keleti szegélyét megszállva, ettől északra kiterjeszkedve, a 20. ezred éjjelezését biztositotta. Tegnap is több összeütközése volt a kozákokkal, de Czolnica-nál már jelentékeny kozák erők is támadták. Ezeket Csekme egészen közel engedte és azután jól irányzott tűzzel őket letarolta. A sötétség beálltával is megkiséreltek az oroszok egy támadást, de a zlj ezt is visszautasitotta. Virradatkor sok kozák és kozákló feküdt a zlj arcvonala előtt és számos gazdátlan ló legelészett. Ezek egy részét összefogták. Az egyéb zsákmány is oly nagy volt, hogy a legénység vadonat új fehérneművel is elláthatta magát. A zlj a 20-asokkal folytatta visszavonulását és ezredünket elérve, a védőállás déli szárnyához csatlakozott.

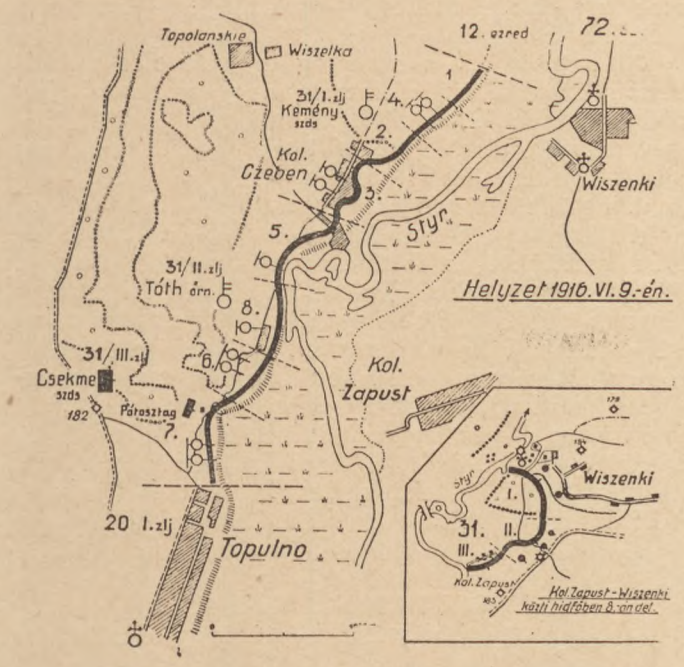

A délelőtt folyamán ezredünk a hidfő állásban maradt. Ellenség ugyan nem mutatkozott, de a Styr hidja erős tüzérségi tűz alatt állt. Ezt az offenziv hidfőállást, a közben kedvezőtlenül alakult általános helyzet miatt, mégsem tarthattuk. Az oroszok u. i. tegnap megrohanták Luck-ot és már a Styr-en is átkeltek. Igy azután ezredünk sem maradhatott a Styr K-i oldalán. 11 órakor megkezdte a hidfőállás kiüritését. Átkelt a hidon és délután jobbszárnnyal Topulno É-i szegélyénél, balszárnnyal Wiszenki-vel szemben, a Styr Ny-i partján húzódó terepfüggöny mentén, azzal a feladattal foglalt állást, hogy az útban levő erősitések megérkeztéig a Styr vonalát feltétlenül tartsa. Jobbról a 20., balról pedig a 12. ezreddel volt csatlakozásban. Ezredünk részletes helyzetét ábrázoló 72. sz. vázlathoz megjegyezzük, hogy a Kékessy szd (2.) a megszállás után ddr tartaléknak előbb Helenówka-ra, majd az éj folyamán Duchcze-re a 12. ezred mögé menetelt és hogy ezredünk ekkor a 40. ddr-hoz tartozott.

A hadihidat az ezred átkelése után utászaink felrobbantották. Az általános helyzetről egyébként ezúttal sem kaptak a csapatok értesitést vagy tájékoztatást és csak a hid felrobbantásakor ébredtek arra, hogy a helyzet komolyra fordult. A Styr folyó maga a gyalogság részére átkelési akadályt nem képezett. Ezért a csapatokat figyelmeztették, hogy az éjjel vagy a reggeli ködben meglepő ellenséges átkelési kisérletek lehetségesek. A mai Mt 5 km, a Kékessy szdnál pedig 15 km volt.

Június 9.-én ezredünk állásában maradva, azt javitgatta. Az ellenség a szemben levő dombvonulatra látható óvatossággal nyomult előre és ott azután meg is állapodott. A kedélyek lecsillapodtak. Úgy látszott, hogy az általános helyzet is kezd megszilárdulni.

A III. zlj ezred tartalékul Kol. Czeben mögé vonult. A Kékessy szd pedig Duchcze-ről a Kol Janówka és Helenówka közötti 179-es háromszögelési ponthoz menetelt, ahol ismét ddr tart. maradt. Jobb szomszédunkat, a 20-asokat, a 13-as honvédek és a 45. ho. maradványai fölváltották. A 20. ezred ekkor a Sokul és Nawoz közötti vonalban a ho. É-i szárnyára került.

Június 10.-én az általános helyzet úgy alakult, hogy az utolsó és érintetlen ho. már csak a miénk volt. Tőlünk délre 150 km-es vonalban az oroszok az arvonalat benyomták és több helyen áttörték. E pár nap alatt 40.000 foglyot ejtettek, 80 ágyut és 150 géppuskát zsákmányoltak. Conrad megint csak német segitségre szorult. Ők azt megigérték. A segitség útban is volt. Conrad is abbahagyta a tiroli támadását és megkezdte a csapatoknak az orosz arcvonalra való visszaszállitását. Azonban, amig ezek az erősitések beérkeztek, Kaledin — a velünk szemben levő orosz hds. prnka — a Luck-nál ütött rést minden erővel kitágitani törekedett. Ez a tőlünk délre levő csapatokkal szemben sikerült is. Velünk szemben már nem. De mert a Rozyszcze-nél levő csapatok visszavonultak, a mi Styr parti állásaink is tarthatatlanokká váltak és ho-unk Sokul forgóponttal északi irányba kanyarodott, hogy az eddigi keleti arcvonal helyett déli irányú arcot forditson.

Az események folytatása előtt még megemlitjük, hogy Conrad József Ferdinánd fhg-et a 4. hds. prsga alól fölmentette, helyébe Tersztyánszky-t állitotta. Továbbá, hogy a ho-unktól jobbra beérkezett a német Rusche ho. és még több német ho. útban volt. A segitség fejében azonban a németek Conrad hatáskörét megnyirbálták. Az arcvonal fölötti parancsnoklásukat kiterjesztették, sőt Conradnak még azt is el kellett tűrnie, hogy a Galiciai seregek vezérévé kinevezett Trónörökösünk mellé — Seekt tbk személyében — német vezérkari főnök állittassék.

Mi tehát most Bernhardi porosz tbk vezérlete alá kerültünk és ez az arcvonalrész már Hindenburg fővezérlete alatt állott. Bernhardi a Rusche ho-t a Styr menti Rozyszcze-től a Stochod mögé visszavonta. Ehhez csatlakozva a Porskaja Wolka—Mylsk—Sokul—Nawoz vonalba kellett még a mai napon ho-unknak visszamenni. A visszavonulás 11 órakor kezdődött és ennek során ezredünknek I. és II. zlj-a mint ho. tart. Janówka-ra került, a III. zlj pedig, mint utóvéd követte az ezredet.

17 órakor a helyzet a következőképen alakult: A visszavonulás ellenséges behatás nélkül sikerült. Az ezred menetben volt Janówka-ra. A III. zlj Pozarki-nál utóvédállásban állott.

Az éj folyamán a III. zlj kozákok vállalkozását verte széjjel és lovakban ismét szép zsákmányra tett szert. Ezúttal elesett egy fehér lovas kozák tiszt is, akit a korábbi harcokból már ismert ezredünk. A Styr-en való átkelés és a hadihidnak felrobbantása után u. i. tisztjeink egy csúnya jelenetet figyeltek meg.

A már felrobbantott hid közelébe egy idegen ezredbeli osztag érkezett. Egy fehér lovon lovagló tiszt vezetésével a kozákok ezt az osztagot megtámadták és jó részét foglyul is ejtették. Az osztagnak megmaradt része elbujt és később a Styr-en átgázolt. A kozákok az elfogott tiszteket lovaik farkához kötve, ügetésben és vágtában vitték hátra. Mindezt a III. zljunk látta és a nagy távolság dacára is a kozákokat tűz alá vették, de a gyámoltalan osztagnak egyéb segitséget nem nyujthattak, bár ezeknek, ha hidegvérüket megőrzik, erre nem is lett volna szükségük. A fent emlitett és elesett fehér lovas kozák tiszt volt ennek a

kozák társaságnak parancsnoka, aki sorsát alaposan megérdemelte.

Ezekben az utóvéd harcokban vitézségükkel különösen kitüntek: *a 9. szdnál* Horváth Ferenc István t. hdp., aki oly eredményesen és vitézül harcolt, hogy arany vitézségi é.-el tüntették ki, Hevesy Gyula és Balla Károly t. hdpj-ek, Tóth Károly, Hajdu Ferenc szkv-k, Bagin István tds, Halász Béla, Szabó Elek npf. tds-ek, Józsa Kálmán, Meleg Miklós és Pér Antal őrv-k, Bese Pál, Bátor Ferenc, Bozsik József, Bozzay Lajos, Csordás Sándor, Czakó György, Lacza István, Lonszky István, Réső Károly, Téglás József, Török Bertalan, Viszkocs Géza és Wallner György honvédek.

Már fogságba estek és onnan magukat kivágták Németh Lajos, Petrók Márton, Ocskay Mátyás és Popjeczki József honvédek. *A 10. szdnál:* Palkovits Árpád t. hdp, Gyulay József t. hdj. őrm., Tóth Mátyás szkv., Márkus István npf. tds, Herold Lénárd, Heiter Vince npf. őrv-k, Jeney Lajos, Nagy István, Dobos Ferenc és Klausz József honvédek. *A 12. szd-nál:* Pátkay Bálint és Jóba Gyula szkv-k, Koller Sándor, Nagy József és Vidus Mihály tdsek, Petró László, Szabó Ferenc és Csaplár József őrv-k, Csikós Lajos, Baracz József, Kiss József, Keller Ferenc, Márfy Ferenc, Tokavicz Sándor, Csörköly János és Fetter Frigyes honvédek. *A 4. szdnál:* Szenes Imre t. zls, Czaha János npf. hdp, Kőhalmy Kálmán npf. e. é. ö. szkv. és Szivós György törzsőrm.

Felemlitésre méltó továbbá, hogy a Kol. Czebeni hid felrobbantása után, a Styr tulsó partján visszamaradt embereink átvezetésére és megmentésére Zachár József, Balogh József, Iriny János és Misa György tdsek, Demeter István és Vajda István 1. szdbeli őrv-k és Bursi Károly honvéd önként jelentkeztek. Embereinket, már kozákokkal harcolva, összegyüjtötték és áthozták. A járőr szolgálatban pedig kiváló szolgálatokat végeztek: Vizugyel Antal tds és Szabó Sándor őrv. vezetése alatt Németh Ernő, Tóth Antal, Feldmár Samu és Fekete József honvédek. Liniewkánál pedig Sárközy József hdp. és Verchowsky Alfréd hdpj.

Június 11.-én pünkösd vasárnapja volt. Az ezred egész éjjel menetelt és ma reggel érkezett Janówkara. A III. zlj még kint volt és harcolt az emlitett utóvéd állásban. Igy állott a helyzet kora reggel.

A nap folyamán az oroszok a szomszédaink vonalán ismét jelentős eredményeket értek el. Kolki-nál, tőlünk balra (azaz keletre), a Fath hdt-t áttörték és a Styr-en átkeltek. A közvetlen szomszéd 4. ho. állásaiba az oroszok Tuman-nál ugyancsak behatoltak.

A ho. prsgunk 7 h 45 p-kor arról értesitette ezredünket, hogy a helyzet visszaállitására Darvas szds-t (20/I. zlj.) továbbá a Nagy és Gyurótsik zljakat (32. e.) a 4. ho. rendelkezésére irányitotta.

Az ezred prsgunk azonnal intézkedjék a Csekme zlj bevonultatására.

9 órakor ezredünknek I. és II. zlja a Janówka-i fűrésztelephez ment, ott rendezkedett és várta a III. zlj csatlakozását. A délelőtt folyamán ho. prsgunk a 32. ezredet is Janówka-ra rendelte. Ez a szeszgyárnál helyezkedett el. A két ezred fölötti parancsnoklással megbizta Kontz Sándor ezredest, akinek a 40. ddr-törzset is rendelkezésre bocsájtva elrendelte, hogy ezt a csoportot rendezze, mielőbb egy egységgé — dandárrá — alakitsa, hogy — mint ilyen — mielőbb alkalmazható legyen.

20 h 30 p-kor a ho. prsg egy előzetes menetértesitésben akként rendelkezett, hogy a csoport éjjel 2 órakor menetkészen álljon. Menetiránya valószinüleg Gruziatyn lesz. Egyébként éjjelre a csapatoknak teljes nyugalom adandó!

A bekövetkezendő események megértése céljából fölemlitjük, hogy a nap folyamán a 4. ho. rendelkezésére bocsájtott és fönt emlitett csapatok közül a 20/I. és a Gyurótsik zlj, továbbá a 20-asok két mszd-a a Tuman-tól délre átkelt oroszokat Gruziatyn-on keresztül megtámadta. A csapatok azonban megsemmisitő erejü tüzérségi tüzbe kerültek. A támadás megtorpant, majd a támadók egy része visszafutott, másik része pedig magát beásta. Szóval a támadás teljes fiaskóval végződött. A válságos helyzetben mit sem változtatott. Az összeköttetések hiányoztak. A helyzet földeritetlen volt.

AZ I. GRUZIATYN-I ÜTKÖZET.
1916. június 12.-től — 14.-éig.

Az elrendelt éjjeli nyugvás elmaradt. 20 órakor u. i. ezredünk azt a parancsot kapta, hogy a 32. ezreddel — Kontz ezr. prsga alatt — Gruziatyn község felé meneteljen, egyelőre azzal a céllal, hogy a Fath hdt csapatainak jobb szárnyával, valamint a 4. ho. szétszórt csapataival az összeköttetést helyreállitsa. Ezredünk már 23 órakor menetkészen állt. Nyomban útba is indult.

Június 12.-én az Arzenowiczy és Gruziatyn községek közötti félúton 6 h 12 p-kor kezdett a Kontz csoport harchoz fejlődni, még pedig az uttól délre a 32. ezred, mig attól északra ezredünk, azzal a feladattal, hogy közepével Borowicy község K-i szegélyét véve irányul, Gruziatyn községen keresztül támadjon.

Az elől levő helyzetet legjobban jellemzi a felülről 5 h 40 p-kor kiadott helyzetértesités. Ez a következőket tartalmazta: »Az ellenség földeritése folyamatban. Amint az ellenségről és a Tuman-i helyzetről jelentés érkezik a támadás végrehajtandó. Ma a Gruziatyn-tól Ny-ra található csapatok esp. a 4. ho. a 20. ezred Darvas csop-jával együtt, valamint a 99. 8. és 49. közös ezredek részei és ezen a területen található tüzérség fölött Schamschula tbk rendelkezik, hogy ezekkel és az Arzenowiczy-n át előnyomuló Kontz csoporttal a Tuman-tól ÉNy-ra fekvő Bienenhof-nál gyanitott Fath hdt-tel az érintkezést helyreállitsa.

A 4. ho-nak és a 12. h. gy. ezrednek a Nawoz és Stochod között álló részeinek legközelebbi feladata, hogy azt az állást, amelyben éppen vannak, megbizhatóan tartsák. Ezt a vonalat az oroszok nagy erőkkel támadják.«

Ebben az ingatag helyzetben, amelyben még a csapatok hollétét sem ismerték, a 41. h. ho. volt az egyedüli megbizható alap. Ennek kellett a helyzetet helyrehozni.

8 h 50 p-kor kiderült, hogy Tuman-nál és ettől K-re a Fath hdt-et az oroszok keményen szorongatják. Ekkor kapta Kontz ezr. azt az ujabb parancsot, hogy csoportjával erélyesen törjön előre. Minél hamarább

ér el eredményt annál jobb, annál hatásosabb. Ugyanekkor a 8. és a 99. ezredek roncsait is rendelkezésére adták és arról is értesitették, hogy Strohuber ezr. a 49. közös ezreddel a támadást a K-i szárnyon védi és azt lépcsőben Bienenhof irányában követi.

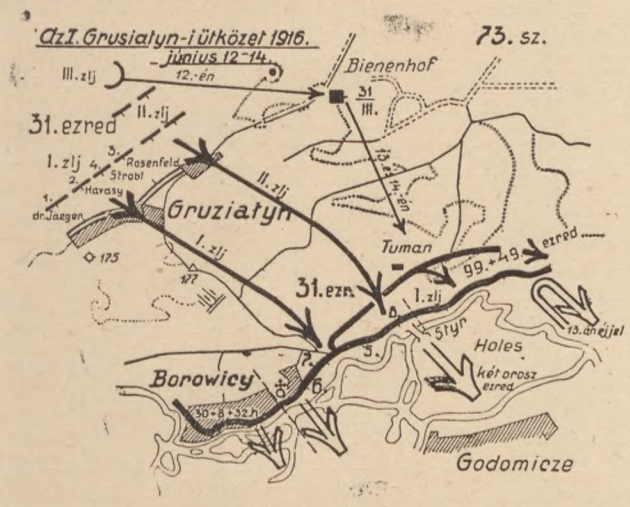

Ezredünk tehát azzal a feladattal, hogy Tuman és Borowiczy községek közötti területen levő ellenséget a Styr-en át visszavesse, támadásra indult. Az első vonalban haladt jobbról az I., balról a ½ II. zlj, második vonalban — a balszárny mögött — a II. zlj másik fele és a harmadik vonalban a III. zlj. A támadás a legpéldásabb gyakorló téri rendben, emelkedett hangulatban és teljes harcvállaló készséggel haladt előre.

A terep, amelyen ezredünk támadott, teljesen sik, mocsaras és helyenként annyira ingoványos volt, hogy több emberünk és gppuskás málhás állatunk a mocsárba sülyedt és odaveszett. Gruziatyn egy kis halmon épült, a tőle K-re fekvő mocsár után ismét egy emelkedés következett, amely azután lassu lejtéssel beleolvadt a Styr medrébe. Ez a két halom uralta az egész környéket és igy ennek birtoklása mindkét fél részére döntő fontosságu volt. Egy megerőltető éjjeli menet után ebben az irányban támadt ezredünk.

A fent vázolt körülmények rávilágitanak ezredünknek mai kiváló teljesitményének nagy jelentőségére és egyben fokmérője a győzelemnek is. Mert ez a nap ragyogó győzelemmel végződött.

Amint az ezred támadása megindult, pár száz lépés után, Gruziatyn-tól ÉK-re, igen erős oldalozó tüzérségi tüzbe került. A támadás rendjét azonban ez nem bonthatta meg és az elszánt lendületet sem csökkentette. Mindössze annyi történt, hogy az ezred Borowyci—Godomicze közti hid felé vett irányt. Nem tudta megtörni a lendületet a Gruziatyn ÉNy-i szegélyéről ránk irányitott gyalogsági tűz sem. Az ezred majdnem a tűz viszonzása nélkül 200—300 [x] távolságra megközelitette az ellenséges rajvonalat, ahonnan máris rohamra indult. Vad elszántsággal törtek századaink az orosz állásokba. Az ellenség pedig a falutól kb 500 lépésre fekvő második állásaiba menekülésszerü futással visszavonult.

Bár ezredünk ekkor az elért vonalban való beásásra kapott parancsot, oly nagy volt a támadó hév és lendület, hogy rövid tűzzel való üldözés után a támadást mégis folytatta.

Stróbl Pál hdgy, átvéve a 2. szd felett is a prsgot, kiállt a szdai elé, szakaszparancsnokoknak jelezve az előkészületet, rohamot vezényelt. A szd-ból Szenes hdgy szkszával azonnal előreugrott és követte példáját jobbra a 2. szd, balra a 4. szd két szksza. A támadókat 100 lépésre követte — mint tartalék — Horváth May Imre hdp a 4. szd 3. és 4. szkszával. Ugyanekkor előretörtek a többi szdok is. A támadás az oroszoktól felgyujtott Gruziatyn-on keresztül haladt. Itt a szdok még pár foglyot is ejtettek. A rájuk összpontositott orosz tüzérségi tűz ellenére a falut az ellenségtől megtisztitották, majd a tartalékaik bevetése után folytatták támadásukat a Styr partjára. Itt két orosz ágyu kartácsolta a támadókat, akik rettentő rajtarajta kiáltásokkal rontottak az orosz állásokra. Ez elől a vad roham elől az oroszok a Styr parti állásaikat is kiüritették, a két ágyut felrobbantották és igy azoknak csak roncsai kerültek honvédeink kezei közé, de a kiszolgáló tüzéreket még foglyul ejtették. A Styrhidat azonban sikerült az oroszoknak ezredünk odaérkező részeinek orra előtt még felrobbantani.

Az ellenséges hatalmas tüzérségi tűzhatásra jellemző és ezért fölemlitjük, hogy ezredünkhöz jobbról csatlakozva támadt a 32-eseknek egy szda is, amelynek parancsnoka a rettenetes ellenséges tűzben megőrült. Strobl hdgy szállitatta hátra és az ő telefonján jelentette a ho-nak, hogy a 31. ezred már a Styr-parti hidfőt is elfoglalta.

Általános volt az öröm, hogy a hosszú állásharc után következő első, még pedig nagyszabásu és súlyos támadásunk ily fényesen sikerült. De a munka nem kevésbé nehéz másik fele — az állás megtartása — csak ezután következett. Mert az oroszok mindenféle kaliberü ágyuból lőtték a vonalat és a szdoknak ebben az erős és pusztitó hatásu tüzben kellett kötelékeiket rendezni, az állást kiépiteni és abban kitartaniok.

A roham lendületére és a támadó szellem nagyságára mutat, hogy senki sem akart abból kimaradni és még a géppuskás osztagok prnkai: Balogh György hdgy és Somogyi József hdp is résztvettek embereikkel a rohamban és az ezt követő kézitusában. Somogyinak a sapkáját, távcsövének tokját és a ruháját is átlőtték, de maga sértetlen maradt. Megsebesült azonban Havasy Jenő fhgy.

A támadásban ezredünk I. és II. zlja vett részt; a III. zlj Bienenhofnál tartalékban állt. Egyébként a mai Mt. 24 km volt, ami az itteni utakat tekintve már önmagában véve is szép teljesitmény.

Az elfoglalt helyzetet a 73. számú vázlat ábrázolja. Az éj folyamán azonban ez a helyzet is megváltozott. Az I. zlj-at cseh csapatok fölváltották és a Styr Holes mentén, valamint az ettől keletre húzódó vonalba vezényelték, ahol — mintegy 5000 lépés kiterjedésben — az előző harcokból megmaradt csapattöredékek álltak. Az I. zlj mozgását a 73.-as vázlaton a keleti irányú nyilak mutatják. Az itt elhelyezkedett, teljesen bizonytalan értékü, megtört részeknek a gerincét képezte a zlj. Nagy nehezen, a szd prnkok erélyes követelésére, sikerült elérni, hogy az uj vonal megszállása előtt legénységünk étkezhessék. Ezalatt Kemény szds vezetésével a szdprnkok az elfoglalandó uj vonal szemrevételezésére előre mentek. Kis hija volt, hogy ekkor az orosz csapatok közé nem keveredtek. Kiderült, hogy a kijelölt vonalban alig volt megszálló erő. Szinte üresen állt.

Június 13.-án éjféltájban, vak sötétségben, a szdok állásaikat elfoglalták, amit azonban az oroszok élénk puskatűzzel zavartak. Amikor kivilágosodott, akkor látták a szdok, hogy egészen lehetetlen helyzetbe kerültek. Az egyik rész keleti, a másik déli arccal foglalt állást és volt olyan rész is, amelyik háttal állt az ellenségnek. Ekkor egy előttük húzódó és lövész teknőkből álló vonalat vettek észre. Ebbe előre kúsztak. Itt találták a 12-es magyar népföldelők I. és III. zljának töredékeit, azonkivül a 12-es Landwehreknek, a 19-es népfölkelőknek, a 44. és 49. közös ezredeknek roncsait. Alig pár embert.

Óriási eső esett. Az emberek bőrig áztak. Ebben a hevenyészett lövészárokban, amelyet honvédeink lázas sietséggel iparkodtak kimélyiteni, kevés megszakitással egész nap igen erős tüzérségi tűz zúdult úgy az I., mint a II. zljra. A II. zlj szdai ezenfelül Czetwiertnia felől erős oldalozó tüzben is állottak. Mozdulni is alig lehetett, pedig az embereket a szomjúság erősen gyötörte és nem egy életével fizetett azért a kisérletért, hogy állását elhagyva, egy mocsaras forrásvizéhez kússzon, szomját oltandó. Ma még több izben megmozdult az orosz gyalogság is, de tüzérségünk tüzével csirájában elfojtott minden támadó kisérletet. Az orosz állás az I. zlj-tól alig 200 lépésre volt.

Még a hajnali órákban a 8. szd pár orosz foglyot ejtett és ezek azt vallották, hogy a Styr Holes területen két orosz ezred van.

A dut. folyamán az az értesités érkezett, hogy ezredünket a 4. ho. csapatai fogják fölváltani. Ez azonban elmaradt, mert a fölváltásra rendelt csapatokat nem lehetett megtalálni! Az éj folyamán erős tűzharc folyt.

A mai harcok alatt gránát légnyomástól súlyosan megsebesült a II. gppo-hoz beosztott, minden alkalommal kiválóan vitéz, szerény és közszeretetben álló dr. Endrényi Tivadar t. hdp-unk. A súlyos sebesülésen kivül 16 fogát is elveszitette. A bajtársi megbecsülés, bizalom és szeretetnek igen magas fokát bizonyitja, hogy a háború után megalakult 31-es bajtársi szövetségnek budapesti főcsoportja ügyvezető elnökévé választotta. Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a 31-es szellem, annak multja és dicsőségének ápolására hivatott Bajtársi Szövetségünk életrehivásában oroszlán része van. Ezredünk dicső történetének megörökitése körüli előkészitő munkálatokban is törhetetlen erélylyel és nagy áldozatkészséggel munkálkodott. A 31-es szellem egyik legbuzgóbb, leglelkesebb és önzetlenül dolgozó hive, ápolója és mindenkor tettre kész harcosa volt és az a jelenben is.

Június 14.-én az orosz gyalogság egész nap láthatatlan volt, csak tüzérségük lőtte szakadatlanul állásainkat. Ezredünk folytatta a védővonal kiépitését. Dut folyamán ujból elrendelték, hogy a sötétség beálltával ezredünket — most már egészen biztosan — fölváltsák, mégpedig részben a Fáth hdt, részben a 4. ho. csapatai, nevezetesen a 99. ezred részei. A tegnapi eseményeken okulva ezredünk járőrökkel kerestette a fölváltásra kijelölt csapatokat. A ho. szándéka az volt, hogy amint ezredünk fölváltása megtörtént, azt Tuman tájékán gyülekezteti és onnan Litogoszczy-ra küldi ho. tartaléknak. Ez a helység a ho. jobb szárnyán volt. Ott is súlyos harcok folytak.

Közbevetőleg elmondjuk a fölváltásoknak történetét. 15.-én 1 órakor megérkezett a 8. közös gy. ezred egy zlja. Ez fölváltotta az 5. 6. és 7. szdainkat. 2 h 30 p. felé lassan előresziváro gtak az osztrák 9. Landwehr ezrednek részei is, de ezek oly csekély létszámon álltak, hogy egy ily nagy arcvonalat nem birtak kitölteni és ezért csak a 3. 2. és ¾ 1. szdunkat vonták ki az arcvonalból, azaz csak ezeket tudták fölváltani. A többi szdoknak várni kellett, amig a 99. ezred három szda beérkezik. Ezek azonban oly későn érkeztek, hogy az állásba már nem mehettek előre és igy az ¼ 1. 4. és 8. szdunk már csak 15.-éről 16.-ára virradó éjjel voltak fölválthatók. Ez alatt az idő alatt azonban nagy események történtek.

Ma 19-től 21 óráig az ellenséges tüzérség pergőtűz alá vette a Borowicy-i hid előtti állásban levő egész 7. szdunkat és a 6.-nak balszárnyát. Ez a tüzelés a mi figyelmünk eltéritését és a tartalékainknak ideirányitását célozta. És hogy az oroszok az ide irányuló támadó szándékukat még jobban valószinüsitsék, embereikkel a hidon tüntetőleg munkálatokat is végeztettek.

21 órakor az oroszok pergőtüzüket hirtelen áttették a 8. szd és az egész I. zlj területére, majd először kisebb, azután mind sűrűbb gyalogsági vonalak indultak támadásra és megkezdődött a gyalogsági harc, amely az orosz tömegek rohamává fejlődött.

Az ezredprsgnak akkori harcjelentése erről a küzdelemről igy szólt: »Derék tisztjeink figyelme, minden elismerést megérdemlő vezetése, legénységünknek bátor, hidegvérü és hősies magatartása megakadályozta azt, hogy az oroszoknak 4-szer megismételt tömegrohama állásainkba betörhessen. A rohamok erőteljes tüzhatásunk alatt, az ellenségnek véres veszteségei mellett mind megtörtek. A rohamok tartama alatt az állásainkhoz közelebb jutott orosz legénység közül számosan magukat megadni akarván, kezeiket feltartva közeledtek, de ismerve az oroszoknak ezt a sokszor alkalmazott cselfogását, tüzünkkel megsemmisitettük őket. Az utolsó rohamnál azonban mégis ejtettünk 24 foglyot, hogy vallomásaik alapján az oroszok szándékáról a vezetőség magának képet alkothasson.

Az orosz támadó erő kb. *két ezredre* rúgott.

Különösen kitünt a 7. szd tisztikara (Salmen szd.) és összes legénysége, akik valamennyien a gyengén kiépitett, de szakszerűen megválasztott állásban, a két órás pergőtűzben, minden szó nélkül kitartottak és az állás védelmére készen állottak.

Saját veszteség nem nagy. Tiszti veszteség: Szánthó Ernő hdpj. őrm. hősi halált halt. Megsebesült Havasy Jenő t. fhgy és Szente Imre hdpj. őrm. (Aláirás) Schramek alezr.«

Stróbl hdgy harctéri naplójában a következőket irta: »... rövidesen elfogytak a világitó pisztoly töltények. Rosenfeldtől kértem kölcsön egypárat. Állásunk előtt semmiféle drótakadály sem volt. Úgy este 10 óráig csak itt-ott jöttek előre az oroszok, de ekkor azután megindult a tömegtámadás. Egyik orosz támadó vonalat követte a másik. Sokan megakarták adni magukat, de senkit se mertünk az állásba beereszteni, mert féltünk, hogy kiszoritanak bennünket állásainkból. Telefonistáink egy mögöttünk levő elszakadt vezetékbe kapcsoltak és igy valamelyik hadtest prsggal jutottam összeköttetésbe. Ettől kértem tüzérségi tüzet. Rövidesen azt a választ kaptam, hogy két üteget utasitottak a vonalaink elé való zárótűz adására. Az egyik üteg prnoka a hadtesten keresztül telefonozta, hogy

hol van az álláspontja és erre azután én vezettem a belövést és irányitottam reggelig a tüzelést.

Az orosz támadások egy-két percnyi szüneteléssel követték egymást. Éjfél után már csatáronkint csak 30—40 töltényünk volt. Keserves volt a helyzet. A hdt útján kértem lövőszert és tartalékot. Később értesültem, hogy a III. zlj-unkat riadóval előre rendelték és valahol mögöttünk készül a támadásra, de sem mi nem tudtuk, hogy ők hol vannak és ők is csak annyit tudtak rólunk, hogy mi valahol Tuman előtt harcolunk.

Néhány nappal ezelőtt kb. 30 emberem húsmérgezéssel az ezred segélyhelyre került. Ez mentett meg bennünket, mert ezeknek 15 rakasz töltényt adtak és ezzel utbainditották őket nozzánk. Ezek az emberek a mögöttünk levő erdőben csavarogva kerestek bennünket. De nem találtak. Az utolsó pillanatban a felkeresésükre küldött szolgálatvezető őrmesterem szerencsésen rájuk bukkant. Tiz perc mulva már honvédeink, bár rettenetesen kimerülve, de ujult erővel lőtték, kaszabolták az oroszokat.«

Június 15.-én reggel 5 óráig tartott ez a hősies küzdelem. A világitó rakéták fénye mellett látták embereink, hogy az utolsó támadásoknál az orosz tömegeket már kancsukával vagy helyesebben nagajkával verték előre és géppuskáikkal kényszeritették a támadásra, amely pusztitó tüzünkben sorra vérbe fulladt. Mint már jeleztük, ekkor érkezett meg az első fölváltó csapat. Ezek beszállingóztak a vonalba és a 3/4 1. 2. és 3. szdunknak, valamint az 5. 6. és 7. szdoknak még sikerült 30 fogollyal, de több mint 1000 orosz halott visszahagyásával, a vonalból eltávoznia.

Az oroszok veszteségei óriásiak voltak. Csak az I. zlj vonala előtt 700 orosz halott feküdt. És ez nem saját megállapitás, hanem ezt a 99. ezred prsg irta a felváltás után előterjesztett helyzet-jelentésében!

Az ilyen éjjeli tömegtámadás kivédése, különösen ezredünk jelenlegi helyzetében, amikor vonalai előtt az akadályok hiányoztak, a tüzérségünknek támogatása nélkül, — mert hisz az a védelemhez szükséges zárótüzhöz még be sem volt rendezkedve, — amikor a tájékozódás hiányos volt és a lövőszer pótlása véletleneken múlott, szóval, amikor a felsőbb vezetés erősen akadozott! — szinte emberfeletti feladat. A csapat fegyelmezettségének, hősiességének, lőkiképzésének és összes erényeinek próbaköve.

Ezredünk tökéletes biztonsággal és fölényes nyugalommal háritotta el ezt a veszedelmet, pedig az oroszok sokszoros túlerővel intézték vérpazarló támadásaikat. A Stochod menti események miatt ezredünknek leirt magatartásának fenti megállapitására különös súlyt helyezünk. Ennek az éjjeli támadásnak elháritása, a 12.-i Gruziatyn-i győzelemnek ragyogó betetőzése volt.

A Bienenhof-nál tartalékban állott III. zljunk tegnap — ezredünk mögé — V. W. Tuman-hoz vonult előre. 20 h. 30 p-kor azonban parancsot kapott, hogy Janówka-ra azonnal utbainduljon. Igy azután ez a zlj egész éjjel menetelt. Ma reggel 4 órakor a ho. prsg szóbeli parancsára folytatta menetét Kuchary-n át Kol Porsk és Porskaja Wolka közötti területre, ahol az összes csapatok fölötti parancsnokságot Steinitz ezr. a 7. közös gy. ddr prnka vette át.

Mialatt a zlj erre a területre, az I. és II. zljnak fölváltott szdai pedig Tuman-ról Janówka-ra meneteltek és az állásban hagyottak meg ott küzdöttek, azalatt a ho. egész területén kemény harc tombolt. 5 és 6 óra között a 20-asok, 8 órától kezdve pedig a 12-esek is ugyancsak erős támadásokat utasitottak vissza és nem egy orosz támadást fojtott vérbe tüzérségünknek jól irányzott tüzhatása. De a tőlünk nyugatra lévő vonalon a 18. Landwehr (cseh) ezred állásait elhagyta és visszaözönlött. Ide tartott a Csekme zlj azzal a paranccsal, hogy ezt a visszafutó társaságot felfogja, magával ragadja és az előnyomulásban levő oroszokat visszaszoritva, a régi állásokat visszafoglalja.

A zlj nagy kiterjedésben, az érésben levő és hullámzó gabona táblák leple alatt nyomult előre. A vett szóbeli parancs értelmében kiadott részletes utasitás szerint, a zlj — minden rendfokozatra való tekintet nélkül — a visszaözönlő »cselákokat« agyba főbe verve hajtotta vissza maga előtt. A nagy menettől kimerült zljat ez a tényked̈és igen felüditette. A cseheknek eddigi magatartása feletti dühüknek ezuttal szabad folyást engedtek. Dolgozott a puskatus, a szurony és az ásó. De kiméletlenül.

A ho. hadmüveleti iratai között erről a harcmozzanatról a következő szószerint idézett följegyzéseket találtuk: »...A 31/III. zlj Porskaja Wolka-nál 7 h 30 p-kor az ütközetet ujból helyreállitotta, a 18-as Landwehr ezred régi állásainak birtokában van, miközben a Landwehr csapatokat puskatussal kellett előre kergetnie.«

A Csekme zlj támadásának nehézségeit csak akkor láthatjuk a maga teljes valóságában, ha az előadottakon kivül elképzeljük, hogy előnyomulását és fölfejlődését a csapat és parancsnoksági vonatoknak visszavonuló, menekülésszerüen összetorlódott kocsik tömegei között utattörve kellett végrehajtania. Ugyanekkor a saját és a porosz tüzérek már megfordultak és ugyancsak visszavonulóban voltak. Továbbá — mindezeknek tetejébe — a saját gyalogság is menekülésszerüen özönlött hátra felé.

Micsoda erkölcsi erő és hajthatatlan támadó szellem kellett ahhoz, hogy ebben a pánikszerü kavargásban a zlj előretörjön, a cseheket maga előtt kergetve támadjon és az ellenséget visszavonulásra kényszeritse!

A III. zlj már 7 h 30 p-kor a régi állást is visszafoglalta és azt 23 óráig — az elrendelt fölváltásig — szilárdan meg is tartotta. A zlj támadásának eredményét látva, a tüzérek megfordultak és ujból tüzelő állást foglalva, az oroszokat tüz alá vették. A helyzet megszilárdult.

A III. zljunk ellenállhatatlan lendületü támadásával egy nagyon veszélyes irányba haladó orosz áttörést hiusitott meg vagy, amint a ho. prsg irta, az ütközetet ujból helyreállitotta. Ennek a ragyogó fegyverténynek ez a jelentősége, amit magasabb prsgaink is elismertek. Joggal várta ezredünk az elismeréseknek kitüntetések alakjában való folytatását. Ez azonban az eddigi rendszernek megfelelően elmaradt. Csak a német hds. prsg küldött 17 vaskeresztet.

A ho. prsg még 11 h 45 p-kor megkereste Kuchhary-ban Steinitz ezr-t, hogy — az általános helyzetre való tekintettel — a Csekme zljat mielőbb váltassa föl és azt úgy irányitsa Padalówka-n keresztül a Janówka-i szeszgyárhoz, hogy a zlj még a sötétség beállta előtt oda beérkezzék. Ezt azonban napvilágnál nem lehetett keresztül vinni és a zlj csak a sötétség beállta után tudta menetét megkezdeni. Ismét egy éjjeli menetben vonult Janówka-ra.

A 12.-i harcokat Linsingen igen meleg szavakkal megdicsérte, a hdt prsg pedig a következőképen nyilatkozott:

»A 41. honvéd ho. június 6.-a óta harcokban és menetekben mindenkép kiváló szellemünek mutatkozott. Nehéz viszonyok között vitézül és szivósan harcolt. Rendkivüli teljesitőképességet és példás fegyelmet mutatott. Június 12.-én a 40. ddr Kontz ezredes alatt, éjjeli menet után, egy hézagot zárt el, s e napon a 12. ezred, tüzérség által támogatva, heves ellenséges támadásokat vert vissza. Az ellenségnek nagy veszteséget okozott, foglyokat ejtett és 3 gpp-t zsákmányolt.

A rendkivül kiváló ho. parnokának és csapatainak, kivált Schamschula tbk-nak, kitünő törzsének, Kontz ezredesnek s a 40. ddrnak és a 12. ezrednek különösen június 12-ért köszönetemet és különös elismerésemet fejezem ki a legfelsőbb szolgálat nevében. Kaiser altb.«

A 12—15.-i Gruziatyn—Borowicy—Tuman és Porskaja Wolka-i harcok teljesitmény szempontjából szinte emberfölöttiek. Jelentőségük az egész arcvonalra döntő hatásuak és mindent egybevetve ezredünknek legragyogóbb fegyverténye közé tartoznak.

Amit a lelki nagyság, lángoló lelkesedés, lendület és egyéni kezdeményezés összefogott ereje felmutathat, azt mind megtalálhatjuk e dicső harcokban, amelyeket a zlj prnokok megfontolt vezetése, a szd és alparancsnokok haláltmegvető vitézsége irányitott.

Az akkori jelentések a harcok hősei közül kiemelték az alább felsorolt neveket: Csekme Károly, Kemény Alajos szds, Salmen Henrik, Rosenfeld Ármin és Havasy Jenő fhdgy, Stróbl Pál és Szenes hdgy-okét példaadó személyes bátorságukért és a gondos vezetésükért. Strenge Ágost zls-t, aki elsőnek hatolt a Borowicy-i állásokba. Varjas Lajos zls, Polgár István, Moharos Gyula, Somogyi József, Nagy István és Horváth May Imre t. hdp-okét, Selley László őrm., Sinkó Gyula hdpj. őrm-ét hősies példaadásukért. Steiner Andor eü. zls-ét, aki amikor a segélyhely még felállitva nem volt, önszántából a rajvonalba sietett és az erős ellenséges tüzben nyujtotta sebesültjeinknek az első segélyt.

Berkes Endre szkv-ét, Kiss Lajos, Ribár Bálint, Gerl Ferenc tds-ekét, Kőris József, Komjáthy Kálmán, Szabó Károly és Mészáros Lajos örv-két, Nyul Péter, Pápay Lajos, Máró István, Rajtó Lajos, Borbély Vince, Németh István, Balla József, Császár József, Takács Imre, Nagy József, Imre István, Dobján Gyula, Saáry Imre, Bognár József, Horváth József, Somogyi László, Szalay Ferenc és Izsó István honvédekét a Gruziatyn—Borowicy—Tuman-i harcokban tanusitott példaadóan vitéz és hősies magatartásukért. A III. zlj harcaiból pedig Szücs Miklós szkv-ét, Tóth János tdsét, aki egymaga 4 oroszt puskatussal tett harcképtelenné, ami nagy lelkesedést keltett; Komáromi János, Kun Mátyás, Szefner Gáspár, Jäger János, Zsilinszky Gyula honvédekét. Azután Bruckner Mihály tds-nek, Csákváry János, Szalay István, Nagy Lajos, Schlezák Márton és Ferenczy Gáspár honvédekből álló járőrét, akik betörtek az oroszok közé, az állást megtisztitották és oldalózó tüzzel a győzelmet nagyban elősegitették. Végül Junacsek István szkv-ét, Talamér János őrv., Bócz Miklós, Bencs Tivadar és Petrovits György honvédekből álló járőrével, akik 3 géppuskát elhallgattattak.

Az ezred mai létszáma 3096/2659/2442. A pótosztagé pedig 86/83/81 fő. Fabriczky t. fhgy tegnap sulyos betegen eltávozott.

A LINIEWKA-I ÉS MYLSK-I ÜTKÖZET.
1916. június 16—19.

Június 16. A mai napig az orosz támadott. Hol itt, hol ott áttörte a vonalat és amint láthatjuk — mint egy repülő ezredet — mindig ezredünket és a 32-eseknek részeit irányitották a veszélyeztetett helyre. Amint a helyzetet helyreállitottuk, máris felváltottak bennünket, hogy másutt alkalmazva »az ütközetet ujból helyre állitsuk.« Éjjel menetelt, nappal harcolt ezredünk. A 12. és 20. ezredek ezalatt Nawoz—Sokul—Duchcze vonalában védőállásban álltak.

A mai napon, a beérkezett uj német csapatokkal megerősödve, Linsingen általános támadást tervezett. Ez meg is indult, de az oroszoknak egy túlerős ellentámadására ütközött. Igy azután a támadás eredménytelen maradt. A német csapatok támadásából ezuttal egyébként is hiányzott a megszokott, mindent elsöprő, fölényes lendület és az is hiba volt, hogy a támadást nem összefogott erőkkel, hanem az erősbitések beérkeztének sorrendjében bedobott csapatokkal intézték. Mindezek eredményeképen a mai támadó kisérlet megtört.

Ez volt az a keret, amelyben ezredünk 2 órakor arról értesült, hogy a német Rusche ho. — megfelelő tüzérségi előkészités után — a Perespa-i vasut-műut (egymás mellett fut) mindkét oldalán DK-i irányba, balszárnnyal Ml. Porsk—Kol Miroslawka-n át támadásra indul. Ez a támadás az oroszok előreugró arcvonalának oldalába irányult.

A kiadott intézkedések szerint Kontz ezredes a 99. és 32. ezredekkel, valamint a 31/III. (Csekme) zljjal a támadáshoz való csatlakozásra kapott parancsot. Ehhez azonban a 99. ezredet előbb a Padalowka-i hidon át a Stochod DK-i oldalára kellett átvonni és ott készültségbe helyezni. A Csekme zlj a Stochod menti Liniewka-ra kapott irányt. Ez a zljunk jóval éjfél után érkezett Janówka-ra. Már kora reggel ismét utbaindulnia kellett. Igy azután úgyszólván pihenő nélkül maradt és bizony eléggé kimerült állapotban kezdte meg menetét.

Ezredünk I. és II. zljának, mint ho. tart.-nak, 8 órára Wozianka-n kellett készen állani, hogy akár a 32-es zlj, akár Mylsk felé harcba léphessen.

7 órakor ezredünk I. és II. zlja Kol Wozniankara beérkezett.

9 h 40 p-kor Kemény szds prsga alatt az I. és a ½ II. zlj Kol Nw. Mylsk D-i szegélyére és Mylsk közötti erdőbe előre ment. A II. zlj másik fele Wozniankа-n visszamaradt.

10 órakor a III. zlj a 99. és 32. ezred részeivel Liniewka felé támadásra indult, azonban Liniewka és Miroslawka irányából hatalmas túlerőben levő heves orosz támadás őket megállitotta. A III. zlj ekkor súlyos veszteségeket szenvedett, sőt a kifejlődött harcokban Vargha fhgy 7 emberünkkel foglyul is esett. Szdát a további harcokban Bokor Ferenc t. hdp. vezette.

12 h 45 p-kor a Steinitz csoportot Schamschula tbk rendelkezésére bocsájtották, aki ezzel a Kontz csoportot megerősitette és azután a támadást megismételtette. Ennek a támadásnak az iránya a Liniewka-tól délre 2 km-re levő utkeresztezés volt. A támadást Capp tüzérezredes vezetése alá helyezett összes tüzérség a leghevesebb tüzzel előkészitette. Bár a tüzérségi tüz ereje 16 és 16 h 15 p. között pergőtüzzé fokozódott, a támadás mégsem vezetett eredményre. Igen sulyos veszteségek közöt újból összeroppant. Az oroszok életre-halálra védték az oldalukat. Erre a ho. prsgunk ezredünknek Kemény szds vezetése alatti 1 ½ zlját is Kontz ezredes rendelkezésére adta, aki ezt azonnal a vonalba küldte. A még tartalékban álló fél II. zljunkat pedig 18 h 45 p-kor Duchce-re a 82. ddrhoz irányitották.

18 h 50 p-kor a Rusche ho. támadása is végleg összeomlott. Ez a ho. kiinduló állásaiba visszatért Amire azután saját ho. prsgunk is elrendelte, hogy az előretört erők a főállásba vonuljanak vissza és azt tartsák.

Ezredünknek Kemény féle 1 ½ zlja az est homály beálltával a Mylsk—Porskaja Wolka vonalában foglalt állást és abban éjjelezett.

A ho. vezérkari főnökének, Horváth vk. alezr-nek, szóbeli parancsára — különösen vitéz magatartásukért I. o. e. v. éremre kellett előterjeszteni: Bokor Ferenc t. hdp-ot, Fornai István 3. szdbeli, Balogh Vince 4. szdbeli és Taugl Károly 5. szdbeli tzdst, Weisz Lajos 6. szdbeli t. zlst, Braun Andor 7. szdbeli tiszthtts-t és Öllős Zsigmond gppuskás tdst.

Június 1-től 16.-ig bezárólag ezredünk halottakban 152, sebesültekben 1/374, eltüntekben 1/170 és betegekben 3/304 fő veszteséget szenvedett. Összes veszteség tehát 5/900 fő, amelynél feltünő a halottaknak nagy száma, ami az orosz tüzérségi tüzhatásnak és a fölényes erejü orosz tömegtámadásoknak tulajdonitható.

Este a XIX. mzljjal bevonult Spolarits t. hdgy, Zachariás Zoltán t. zls és Pintér Lajos t. hdp az 1. szdhoz, Varjas Jenő hdp. a 3.-hoz, Fürst Jenő t. hdgy és Scherer Endre t. hdp a 9.-hez, Szücs Zsigmond t. hdp a 10.-hez, Kékkessy Lőrinc fhgy és Valasek Ferenc hdp a 11. szdhoz osztatott be. A bevonult legénységből az 1. szd 7. a 2. szd 7, a 9 szd 155, a 10. szd 160, a 11. szd 40 és a 12 szd 30 embert kapott pótlásul. Ebből azután láthatjuk azt is, hogy az egyes szdok az előző ütközetekben milyen veszteségeket szenvedtek.

Az ezred tisztikara — állomány és rang szerint — ebben az időben a következőképen oszlott meg:

	alezr.	őrnagy	szds.	fhgy.	hdgy.	zls.	hdpd.	hdpj.
tényleges	1		3	4	4	1		
tartalékos				7	12	23	25	11
vonatnál tényl.				1				
vonatnál tart.				1	2	1	1	1
Összesen	1		3	13	18	25	26	12

Orvosok: tényleges 1 főorvos. Tartalékos: 3 s. o., 3. eü. hdp., 3. e. ü. hdj.

Tényleges 13.5%.

Tartalékos: 86.5%.

Június 17. és 18.-án a helyzet ujból kiéleződött. Az oroszok az egész vonalon támadtak. A szomszédok vonalain is tombolt a harc. A helyzet nem egyszer úgy alakult hogy ho-prsgunk a vonatait már vissza irányitotta, sőt az esetleges visszavonulásról szóló intézkedéseit is kiadta, de a végrehajtására ezuttal még sor nem került. Ho-unk állásait az egész vonalon szilárdan tartotta. A védelem tüzében minden orosz támadás összeomlott.

Június 19.-én este a 22. bajor gy. ezred megmegkezdte ezredünknek fölváltását, aminek befejeztével ezredünk Kol Wozniankа-ra irányitva utbaindult, hogy ott mint ho. tart. pihenjen. Az események forgataga azonban ezt az ugyancsak jól megérdemelt pihenőt is elsodorta.

A II. GRUZIATYN-I CSATA. BOROWICY ÉS HOLES STYR MENTÉN

1916. VI. 20.-TÓL — VII. 8.-IG.

Június 20.-án hajnali 4 óráig menetelt az ezred. Wozniankan-n a zljak egyesültek és lepihentek. De ez a pihenő nem sokáig tartott. Mig a ho.-unk arcvonala előtt az oroszoknak minden támadása összeomlott, addig tőlünk balra — Gruziatyn előtt — — friss orosz erők igen hevesen ostromolták a 4. ho. vonalát, ami végül is sikerrel járt. Az oroszok a Styr-en átkeltek és a hidfőt ujra elfoglalták.

Ezredünket zljankint inditották útba Gruziatyn felé, hogy ott ujra közbelépjen. Az események a hadmüveleti iratokban foglalt megállapitás szerint igy következtek:

4 órakor a 4. ho-t Gruziatyn-nál friss orosz erők hevesen támadták. Steinitz ezr. a 99. ezredet Arzenowicy irányába utbainditotta. A 41. ho. prsg azt a parancsot kapta, hogy legalább egy 31-es zljat adjon azonnal a 4. ho rendelkezésére. A hdt. prsg intézkedését ezzel a megjegyzéssel zárta le: »minden attól függ, hogy a 4. ho. ma kitartson.« Látni fogjuk, hogy ebben a hdt. prsg tévedett.

5 órakor a helyzet még változatlanul válságos volt. A III. zljunk Arzenowicy felé elmenetelt.

8 óra 5 perckor a válság még fokozódott. A 4. ho. nem birt kitartani. Vonalát az oroszok benyomták. A beállott események szükségessé tették, további erőknek a 4. ho. vonalára való irányitását. Erre a célra

a 30. Landwehr gy. ezredet az arcvonalból kivonták. Helyét a 20. és 12. ezredek tartalékai vették át. (Ez a két ezred képezte eddig a 82. ddrt.)

10 órakor ezr. prsgunk parancsot kapott, hogy Arzenowicy-n át az I. és II. zljjal is siessen a szorongatott 4. ho. csapatainak fölváltására. Az ezred elindult.

11 h 10 p-kor a ho. prsgunk a helyzetet a következőképen birálta el:

»A 4. ho-nak Ugly felé való visszaszorittatása szükségessé teszi, hogy a 41. ho. a Nawoz-i szárnyát, Gruziatyn-tól 1500 m-re ÉNY-ra, az öszvér ut és karban nem tartott ut keresztezéséig meghosszabbitsa. A 31. ezred menetben van Arzenowicyn át Gruziatyn-ra és a hdtprnktól közvetlenül parancsot kapott, hogy a 20. ezred balszárnyához csatlakozva, a fent nevezett utkeresztezésig terjedő szakaszt megszállja, de lehetőleg 1 ½ zljat tartalékul tartson a 178. 4 m. ponton. A 20. és 31. ezred a 82. ddr. prsg rendelkezésére áll.«

Igy szóltak azután az intézkedések is, amelyek szerint ezredünk elég szelidnek látszó feladatott kapott. A végrehajtás során azonban némi eltérések mutatkoztak.

A II. zljnak a hdtprnk Arzenowicy-nél — személyesen és szóbelileg — azt a parancsot adta, hogy megállás és étkezés nélkül meneteljen tovább a jelzett és a 74. számú vázlaton is ábrázolt északdéli irányu vonal megszállására és ott várja be ezredének többi részét. Rövid tájékoztatásul közölte a 4. ho-nál történt eseményeket, valamint azt is, hogy ettől keletre a Fath hdt-el csatlakozás nincs. Az ottani helyzet teljesen ismeretlen!

17 óra előtt a helyzet úgy alakult, hogy a II. és a III. zljunk Gruziatyn-tól Ny-ra a 2. védővonalban állott, az I. zlj pedig követte őket a II. zlj balszárnya mögött. A 98. és 30. Landwehr ezredek — Gruziatyn előtt — erős ellenséges tűzben súlyos harcot vivtak. Az orosz tüzérségi tűz pergőtűzszerűen hullott rájuk és ebben sok 28 cm-es nehéz ágyu is működött.

17 órakor a fenti két ezred ereje megtört. Állásaikat elhagyták és pánikszerüen meghátráltak. Az orosz tüzérség tüzével követte őket. És most a mi

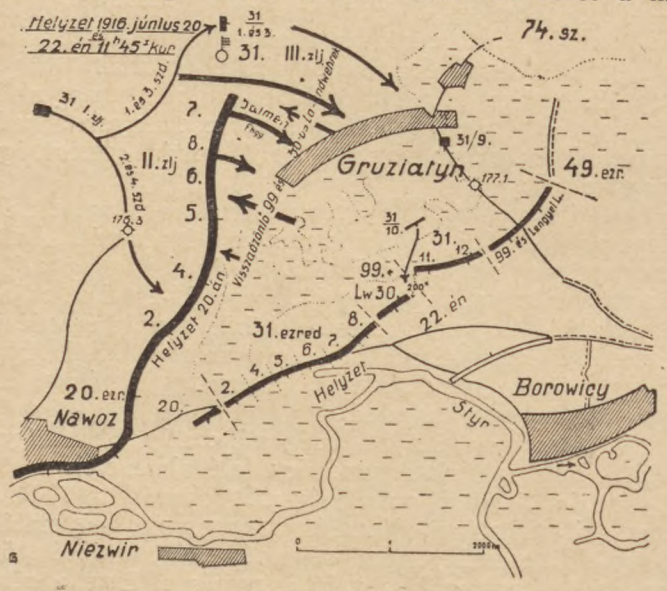

ezredünknek vonala került a fent leirt tűzzáporba. Abban nagy veszteségeket is szenvedett.

Ekkor a II. zlj balszárnyán álló Salmen fhgy, a kifejlődött helyzet rövid mérlegelése után, saját kezdeményezéséből, századával (a 7.) támadásra indult. Ezt látva a zlj prnka a többi szdot is támadásra rendelte. Irány és cél Gruziatyn előtti állások vissza visszafoglalása volt. A támadás, magával ragadva a 4. ho. visszaözönlő részeit is, a Gruziatyn-i állásokig lendült előre. A zlj jobbszárnyát — az 5. és 6. szdot — a Gruziatyn Ny-i szélén levő szélmalomban elhelyezkedett orosz géppuskák tüze egyidőre megakasztotta.

Ezideig a támadás tüzérségi előkészités és támogatás nélkül történt. Most avatkozott be a harcba két ágyus ütegünk. Gruziatyn-t vették tűz alá. A falut és a szélmalmot felgyujtották. Ekkor a támadás előrevitelére bevonult az I. zlj is, a balszárnyon pedig a III. zlj szintén Gruziatyn elé érkezett. A szdok az égő faluba benyomultak. Abból — elkeseredett helységharc után — az oroszokat kiverték. Ez a harc 22 órakor ért véget. Az oroszok déli irányba visszavonultak.

A kötelékek természetesen úgy az I. zljjal, mint a közös csapatokkal teljesen összekeveredtek. Az éj szaka folyamán ezt rendezték.

Június 21.-én hajnalra a következő csoportositásban állt az ezred: A III. és II. zlj nagyban Cruziatyn déli szegélyét tartotta megszállva. A II. zlj és a 20. ezred közötti űrt kitöltötte a 2. és a 4. szd. A III. zlj balszárnya mögött állt, mint tartalék, az 1. és 3. szd. A vonalban voltak azonkivül még a közénk keveredett Landwehr csapatok, akikre legénységünk igen éberen figyelt, nehogy rendezkedésüket egy hátrább fekvő vonalba tegyék át! Ebben az őrködésben a szurony ismét nagy szerepet játszott.

A II. zljnak az adott helyzetből és körülmények között történt előretörése, ezredünknek ismét egy ragyogó, teljes értékü fegyverténye és kiemelkedően nagy jelentőségü sikere volt. Egy megerőltető éjszakai menet után, étkezés nélkül, kiéhezve, szomjuságtól gyötörve és agyon fáradtan is, harci lendülete, szilárd kitartása töretlen maradt. Sikerült az oroszoknak a Styr-en való átkelését biztositó és eredményük kiszélesitését célzó törekvéseiket megtörni és a következő napi támadásunknak — amely ujabb diadalt hozott ezredünknek — alapját megvetni. Mert az első — a Gruziatyn-i harcoknál már méltatott — uralgó halmokat az ezred birtokába vette. Lehetővé tette, hogy a 4. ho. ujból rendezkedhessék, harc és ellenállóképes helyzetet teremthessen.

Ezredünk ezekben a harcokban 240 orosz foglyot ejtett, 4 géppuskát és nagy mennyiségü hadi anyagot zsákmányolt. Több mint 300 orosz holttest fedte a csatatért és ennek arányában sok százra tehető az orosz sebesültek száma is.

A teljesitmény elbirálásánál figyelembe kell venni azt is, hogy 6.-a óta ezredünk hatalmas — legtöbbször éjjeli — menetteljesitmények után, szakadatlanul súlyos harcokban állt.

A saját veszteségről később fogunk beszámolni. Az éjszaka járőrharcokkal és az ezekkel járó tüzeléssel telt el. Hideg szél fujt. Legénységünk az orosz halottakat használta szélfogóknak.

22 h 45 p-kor érkezett parancs szerint, holnap 6 órakor kezdődő tüzérségi előkészités után, a 4. ho.-nak és Schramek alezr. vezetése alatt ezredünknek, hogy az oroszokat a Styr-en átdobjuk, — támadni kellett.

Június 21-én ezredünk programm szerint előrenyomult és a Styr-parti állásokat ujból elfoglalta. A 22.-én 11 h 45 p-kor kialakult helyzetet a 74. számú vázlaton a Gruziatyn-tól délre fekvő részlet ábrázolja. Ehhez hozzáfűzzük, hogy a 11. és 8. szdok között elhelyezkedett 99. és 30. Lw. csapatok létszáma mindössze 200 fő volt. A 200 lépéses ürt az est folyamán a 10. szdnak kellett kitölteni. A 49. ezredhez csatlakozó 99-eseket, amelyben a lengyel légió is bentfoglaltatik, a 9. szdunk váltotta föl.

A srapnel tetővel ellátott ellenséges állás előtt két sor drótakadály volt.

Ebben az állásban ezredünk azután kitartott. A kötelékeknek lassankinti rendezése, a közbeeső idegen csapatoknak fölváltása után — június 30.-ára — a 75. számú vázlaton ábrázolt helyzet alakult ki és az alábbi események történtek.

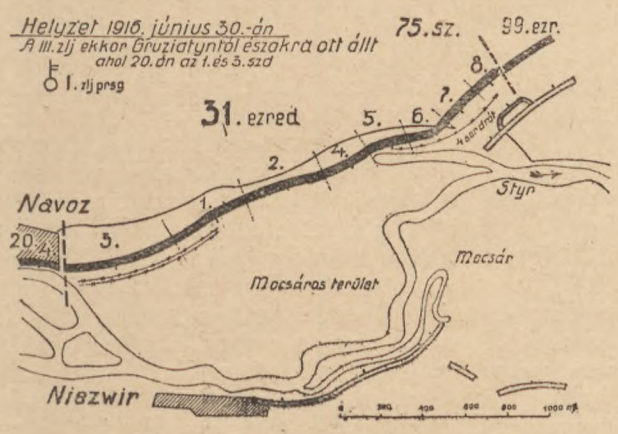

Június 21.-én Linsingen-hez ujabb erősitések érkeztek. Ezekkel — tőlünk délre — a támadást ujból megkisérelte. De ez sem vezetett eredményre.

25.-én a ho. tartalékot képező 1. és 3. szdunkat a ho. prsg Gut Dumka-ra irányitotta, hogy ott készenlétben álljon a Sokul—Kobcze vonalában előkészitett állást, a németek előnyomulásához mérten, megszállani. Ezt a csoportot Kemény szds vezette. *26.-án* a Kemény csoport innen visszajött és fölváltotta a Nawoztól K-re álló 20-as tartalékokat. Ott ujból mint ho. tart. szerepelt. A Gruziatyn-tól 1 km-re ÉNy-ra álló álló 9. szd-ot és a pótosztagot a ho. prsg ugyanekkor az ezred prsgunk rendelkezésére bocsájtotta. *27.-én* a 99. ezred a III. zlj szdait fölváltotta és a zlj a már jelzett helyen ho. tartalékul alkalmaztatott.

Június 30. Az ezred létszáma 13 géppuskával, 2653/2551/2331 fő. 21.-étől a mai napig eltelt idő alatt sokat szenvedett ezredünk az ellenséges tüzérségtől. Ez oly erőteljesen működött, hogy néha a konyhák sem tudták a vonalat megközeliteni. Néhány erős zápor is végig vonult felettük. A lezúdult nagymennyiségű csapadék az állásokat beomlasztotta. Az állásépités tehát szakadatlanul folyt. A veszteségek nap-nap mellett jelentős számra emelkedtek. Példának fölemlitjük, hogy az 5. szd csak halottakban és sebesültekben létszámának 25%-át elveszitette. Az állásban való kitartás súlyos terhet jelentett és sok szenvedésssel járt.

A lefolyt harcok alatt 20.-án hajnalban szivlövéssel hősi halált halt Horváth Endre t. hdgy és Kovács János t. hdp. 30.-án pedig Ujtz József t. hdp. dumdum lövéssel a combján sebesült meg. A fellépett vérmérgezés következtében szintén hősi halált halt. A Liniewkai harcokban pedig 15.-én elesett Horváth Ferenc Zoltán t. hdp-unk.

Megsebesültek: Györke György szds. 21.-én Baranyai hdgy a karján és ugyanattól a golyótól a tisztiszolgája is. Továbbá: Valasek Ferenc t. hdp. és a Gruziatyni ütközetet kezdeményező Salmen Henrik fhgy is. Liniewka-nál Muzslay t. hdp. a lábán és ugyanekkor sebesülten kerültek a fogságba Bass, Renner és Gombás hadapródok.

Betegen a kórházba ment Kintis István fhgy, akinek a sebesült karjával egyébként sem kellett volna a harctérre jönnie, mert ez a gyógyulófélben levő állapotát súlyosbitotta, de lelkesedése hajtotta ezredéhez. Végül megbetegedett Szalay Sándor t. zls.

A parancsnoklásban a következő változások történtek: 21-én a 2. szd prsgát átvette Kékessy Lőrinc fhgy, a 4.-ét Stróbl Pál hdgy, 25.-én a 7. szd-ét Hanzmann Emil t. hdgy, a 8. szd-ét Bán Mihály t. fhgy, a 12.-ét pedig dr. Lakatos Géza t. fhgy.

A XXII. mzlj-tól bevonult: 25.-én Kintis István fhgy, de amint már jeleztük, 30.-án betegen a harcteret el kellett hagynia. Mig kint volt a 11. szdot vezette. Csollán József t. hdp a 7. szd-hoz, Györgydeák Ernő hdp. és Hacsek Pál t. hdpj. a 10.-hez, Rosenberg Lajos a 11.-hez, Tamás Lajos t. hdp. a 12.-hez, Kovács Lajos és Somlyó József t. hdp. a 8. szd-hoz, Szekulesz Károly eü. hdpj a II. zlj orvosfőnökhöz és Lipsics Ernő eü. orvosnövendék tds az I. zlj-hoz.

A harcjelentésekben ezúttal a következők neveit láttuk különösen kiemelve:

A Gruzyatyn-i harcokban: Weisz Lajos t. zls, Somogyi István, Pajor Emil, Massy József, Gergely Kornél, Lassu Lajos, Reininger Imre, Réthy Károly és Bazsó Károly t. hdp. és hdpj.-ekét, Szendrey István őrm-ét,

Kamerda István npf. szkv., Mészáros Pál szkv. és Sebestyén János tzds-ét, akik egyébként meg is sebesültek. Ruszanda Lázár, Pápay József szkv., Matika József, Kontós Gyula, Barusz Mihály, Viola László, Csizmár József, Mazák Imre, Borbély József és Gőg Gábor tzds-ét, Zakál Sándor, Lelovics Ferenc, Boros Gyula, Sipőcz Károly, Nagy Béla, Amelin Nándor, Szabó Jenő, Németh János, Burányi Antal, Virág Géza, Mundi Ferenc, Szentpétery János és Belák Károly t. és npf. őrvkét; Kalmár István, Matusz István, Dékány Jeromos, Kopeczki Imre, Láng János, Bálint István, Molnár Imre, Kindelman János, Benis Pál, Varjas József, Lengyel István, Belán Szilveszter, Swicz Ferenc, Marekkel József, Csicsó József, Hujber József, Börzsey Károly, Harmath József, Lautner István, Fekete Sándor, Bolyosy András, Tóth József, Horváth János, Adorján Sándor, Fehér János, Molnár István, Kovács József, Mészöly József, Baranyai Gábor, Molnár Ignác tényleges, tart. és népf. honvédekét.

A Styr Holes menti harcokban: Centi Mihály t. hdp-ét, Miskovits János és Sipos József szkv-ét, Cziffrik József tdsét, Vince Károly, és Nagy Sándor őrv-két, Salczer Sándor, Singer Árpád, Horváth Ferenc, és Szabó Miklós honvédekét.

A Borowicy-i harcokban: Gajdosik János szkv-ét, Czebó Mátyás tdsét és Rezsni Vilmos honvédét.

Tetteiket, fegyvertényeiket nem részletezhetjük. Ezredtörténetünknek megszabott terjedelme ezt kizárja. Annyit azonban meg kell emlitenünk, hogy magatartásuk, ellenállhatatlan előretörésük és győzelmes küzdelmük a magyar élni-akarás megtestesülése, az ősi magyar virtus vérré és valósággá magasztosult példái, a hatásuk alatt kibontakozott nagyszerű diadal pedig a 31-es honvéd gy. ezred dicsőségének leggyönyörűbb hajtása volt.

Július 1—6.-a között ezredünknek I. és II. zlja a Styr parti állásban már valamivel kedvezőbb helyzetben harcolt.

1.-én egy igen jellemző dicsérő elismerés érkezett a csapatokhoz. Igy szólt: »Valamennyi a Gruziatyn-i harcokban résztvett prsgok és csapatoknak, különösen Pfeffer tbnok, Steinitz és Köck ezredeseknek, a 30. Landwehr, a 99. 49. és a 8. ezredeknek, akik Hospodarz ezredes prsga alatt különösen beváltak, nem kevésbé a résztvevő 41. ho. csapatai, a Honvéd 31., azután a Gruziatyn-tól északkeletre fekvő erdőben bevetett 31-es honvéd zlj és a 32-es honvédek, állhatatosságukkal a legerősebb ellenséges tűzben és minden támadás visszautasitásával, a heves közelharcokban tanusitott vitézségükért a legfelsőbb szolgálat nevében a legteljesebb elismerésemet és köszönetemet nyilvánitom, ugyanigy az összes tüzérségnek a közelharcban tanusitott vitézségükért és példaadó támogatásért a testvérfegyvernemnek. Általánosan kihirdetendő. Kaiser altb. a II. hdt prnka.«

Mi tudjuk, hogy a kitartásban és állhatatosságban mennyit segitett a 31-es honvédek szuronya. Mindenképen érdekes a parancsban megdicsért ezredek sorrendje és a »nem kevésbé«-vel való folytatása. Dehát még szép, hogy a 31-es honvédekről megemlékezett. Igaz, hogy nagyon nehéz lett volna rólunk megfeledkezni, bár a honvéd parancsnokok neveinek fölemlitésével a hdt prsg mégis csak adós maradt.

A fenti dicséretet követte 2.-án a HFP. elismerése. Ez igy szólt: »A 41. h. gy. ho. f. évi június hó kezdete óta vivott harcokban vitézsége és kitartása által gyakran a legnehezebb viszonyok között tüntette ki magát. Ezért a magatartásért a 41. h. gy. ho. és alárendelt prsgainak és csapatainak köszönetemet és elismerésemet fejezem ki. Frigyes fhg.«

A tiroli 3/N szdot a mai napon az ezredbe sorolták. Wolpiacz Umberton hdpj a 9. szdhoz, a legénységből pedig 32 fő az I., 33 és a II. és 33 a III. zljhoz került szolgálattételre.

Ebben az időben megkezdődött nagyobbfokú anyaghiányra jellemző, hogy a gummi gyüjtésére hivták föl a figyelmet. A beszolgáltatott gummi kg-jáért 70 fillért igértek.

Július 4.-én az általános helyzet ismét súlyosbodott. Még június 29.-én Linsingen ujabb ellentámadásra indult, hogy az oroszokat visszaszoritsa. Azonban Kaledin az állandóan kapott erősbitésekkel ekkor már fölényes túlerőbe került. Linsingen támadása elakadt, sőt az oroszok — felülkerekedve — ujabb hatalmas nyomást is tudtak kifejteni. Mint eddig, úgy most is egyetlen szilárd vonal volt a 41. h. ho. arcvonala.

A mai napon — tőlünk keletre — az »álhatatos« Landwehrek vonalát az oroszok ujból áttörték. A helyzet ismét aggasztóra fordult. A ho. tartalékban álló III. zljunkat Gruziatyn-tól ÉK-re 1000 lépésre az erdőbe irányitották, a 4. ho. jobbszárnya mögé. Ez a zlj nappal, részben teljesen nyilt terepen, nehéz orosz tüzérségi tüzben indult utba a 8. Landwehr gy. ezredhez, majd tovább, ahol Janky és Steinitz ezredeseknél jelentkezett. A Kolki—Ugly uton, e csapatok balszárnyán kivül, teljesen elszigetelt állásba került, mert a szomszédokkal sehol sem birt összeköttetést találni.

Július 5.-én 8 órakor az oroszok a 30. Lw. gy. ezredet szorongatták. Csekme zlj — parancsra — a segitségükre sietett és az oroszok támadását vissza is verte. A délelőtt folyamán azonban az oroszok a 11. Lw. ezred balszárnyát is áttörték. Janky ezredes parancsára a 11. és 12. szdunk most meg ide indult segitségül, a 9. és 10. szd pedig a 30-as Landwehrek megerősitésére visszamaradt, hogy ennek levegőben lógó balszárnyát támpontszerű megszállással, tehát nem összefüggő vonalban, biztositsa.

A zljat ekkor már teljesen szétszaggatták és Csekme szds egy szakasszal, valamint a törzsével Janky ezredes álláspontjára került. A zlj vezetése igy azután teljesen kiesett a kezéből. Ez az ide-oda vezénylés, menet és harc, súlyos viszonyok között történt, de eredményes volt, mert a zlj az oroszoknak minden támadását visszautasitotta. Dut. az orosz tüzérség pergőtűzig fokozott tűz alá vette ezt a vonalat, majd azt zárótűzként hátra téve, gyalogságával ujból támadásra indult. Ez a zárótűz pont Janky ezredes álláspontját érte. Ugy ő, mint Csekme szds megsebesült. Csekme eszméletét veszitette, s mire föleszmélt a közbelépett német csapatok ellentámadása a rajta keresztül haladt oroszokat már visszaverte. Csekme szds a zlj prsgot Märtz Mátyás t. fhgynak még átadta, azután a harctérről eltávozott. Märtz fhgy röviddel rá szintén súlyosan megsebesült.

A zlj vesztesége rendkivül nagy volt. 12 tiszt és tisztjelölt megsebesült. A létszámra vonatkozólag azonban csak azt tudtuk megállapitani, hogy a zlj, a 32. ezrednek II. és III. zljával együtt a harc befejeztével mindössze csak 800 főt számlált.

E harcok után a zlj az ezredhez bevonult. Csekme szds felgyógyulása után — saját kérelmére — az oláh arcvonalra került, hogy székely góbé létére szükebb hazáját védhesse. Amikor ez az arcvonal megszünt, beosztották a 6. népfölkelő ezredhez és a háború végéig, ebben az ezredben, az olasz harctéren harcolt. Ezredünktől tehát a mai nappal megvált, hogy értékes és kiválóan eredményes munkásságát másutt érvényesitse.

Július 7.-én egész nap hatalmas ellenséges tüzérségi tűzben állt az ezred. Ehhezképest a veszteségek is jelentékenyek voltak.

Az északi szomszéd Fath hdt-et Rafalowka-nál a mai napon az oroszok áttörték. Ez a hdt a Stochod mögé visszavonult. Az általános helyzetből kifolyólag a II. hdt Nawoz-tól északra levő részeivel, Nawoz-i sarkponttal, 90° alatt hátrakanyarodni s Nawoz—Arsenowicy—Stochod vonalban előkészitett 2. vonalba visszavonulni volt kénytelen. Az

új állásban ezredünk jobbszárnya, a 20-asokhoz csatlakozva, Nawoz-tól 800 lépésre északra állt, balról pedig a 4. ho. csapataival volt összeköttetésben. A visszavonulás ma 22 órakor kezdődött. Az állás elhagyása és az ujnak elfoglalása simán ment. Nawoz nevével kapcsolatban, itt járta az a sokat hangoztatott kérdés, hogy: »Na-voz ist neues?«

A mai visszavonulással véget értek az oroszok visszaszoritását célzó ellentámadások sorozata. A további szándék most már csak az volt, hogy egy hátrábbi vonalban a lábunkat szilárdan megvetve, az orosz támadásokat feltartóztassuk. Mai nappal tehát a harcok új fejezete kezdődött. Ebben az orosz volt a támadó fél. Még hosszú és véres harcok keletkeztek, amelyek a Stochod mentén zajlottak le és amelyben ezredünk a Stochod könyökben harcolt.

A STOCHOD KÖNYÖKBEN.
1916. VII. 9.—29.

Július 8.-án tehát a tegnap elfoglalt állást is elhagytuk. Az erre vonatkozó parancs igy szólt: »A II. hdt és a német csapatok ma éjjel az előkészitett Stochod menti állásokba visszavonulnak.

A ho. Korsyni K-i végétől, az Arzenowicy-től ÉNy-ra eső erdők szegélye mentén, a Stochod-ig húzódó védelmi vonalat fogja megszállani, még pedig

Sypniewski ezr. a 20. ezreddel, a 7/II. ágyus és a 41/II. tarackos osztállyal a Korsyni-től az Ugly—Podlesie útig bezárólag terjedő szakaszt,

br. Benz ezr. a 31. ezreddel, a 41/I. tarackos osztállyal és a 41/2. nehéz üteggel, az előbbihez csatlakozva, Siolko-tól 2 km-re DK-re eső erdő kijáratáig (az Ugly—Siolko-i út mentén), amely szakasz holnap még egy km-rel Siolko felé kiterjesztetni fog.

Ho. tart. a 12. ezred Korsyni-től 2 km-re ÉNy-ra (Kol Gaj D-i végén) és a 32. ezred Siolko-tól 2½ km-re DNy-ra (Kol Gaj É-i végén). (A terepről a 76. sz. vázlat tájékoztat.)

A visszavonulás a következőképen hajtandó végre:

a) a tüzérség Gut Dumka-tól 3 km-re É-ra eső útkeresztezésen és a Janowka-i tábori hidon át.

b) 21 h 15 p-kor a 12. ezred, a jobbszárny zljnak kivételével, az állásokat — erős járőrök visszahagyásával — kiüriti és a Schwarcz tüzércsoport útvonalán vonul vissza. A jobbszárny zlj a német 52. ezreddel összefüggésben.

c) A jelenlegi Vigh tüzércsoport 21 h 30 p-kor megkezdi a visszavonulását a Nawoz—Korsyni úton;

d) a 20. ezred állásait a 12. ezr. visszavonulásához mérten üriti ki, hogy főerejével a Nawoz—Duchce-i utat 22 órakor lépje át. Menetirány a Korsyni-i hid. Erős járőrök, valamint a Nawoz-i templomtól északra eső részek, állásaikban 23 óráig visszamaradnak és azután az ezredet mint utóvéd követik.

e) A 31. ezred déli zlj-ával szoros kapcsolatban a 20. ezred utóvédjével Korsyni-n át vonul vissza, északi zlj-a a 99. ezred mögött Arzenowicy-nél lépi át a Stochod-ot. A 99. ezr. prsggal, az előzetes megegyezés céljából, az ezred lépjen érintkezésbe. Visszavonulás kezdete 23 órakor, a visszahagyott járőrök és utóvédeknek 23 h 30 p-kor. Az új állás szemrevételezése céljából kiküldöttek várják a csapatot és vezessék az állásba.

f) br. Benz ezredes jelenlegi állását addig tartja megszállva, amig a 20. ezred állásába nem érkezik. A 31. ezred késői beérkezése folytán a 40. ddr a 31. ezred új állását a sötétség beálltával tartalékokkal ideiglenesen szállja meg. A hidak a 31. ezred részeinek áthaladása és az utolsó járőrök bevonulása után szétrombolandók.

Ho. eü. intézet Sielce-n, ugyanott az egyesitett ütközet vonat is. Lövőszerfelvételezés Podlesie-n.«

Július 9.-én hajnalban ezredünk a kiutalt állást elfoglalta. Ezúttal ismét a 40. ddr-hoz tartozott. Több intézkedés után végül az ezred védővonalát az északi szárnyon 2200 lépéssel meghosszabbitották és az majdnem Siolko-ig húzódott, délen viszont 550 lépés kiterjedést a 20. ezred vett át.

Már most meg kell állapitanunk, hogy a ho. védővonalát nem tartjuk szerencsés választásnak. Ez a vonal a szomszéd ho-k vonalából előreugrott. Az ellenséges tüzérség oldalozó hatásának volt kitéve. Ezért a harántgátak minél sűrűbb alkalmazására volt szükség, de a könnyű homok talajban ezek hamar összeomlottak és igy védelmet nem nyujthattak. A kiugró vonal kihivta az átkaroló hatásokat.

Ezredünk az ék élén állt. Helyzete a legérzékenyebb volt. A jórészt erdőben húzódott védőállás legtöbb részén csak a legrövidebb távolságú kilövésre nyilt mód, holott helyzete éppen az ellenkezőjét követelte volna.

9 h 30 p-kor a 7. és 8. szd vonalát egy erősebb orosz földeritő különitmény megtámadta. A szdok a támadó vonalakat közel engedték és azután egy hatalmas tűzcsapással, véres veszteségeket okozva, az oroszokat visszakergették.

10 h 30 p-kor a II. zlj egész vonala ellen öt vonalba tagozottt ujabb támadás indult. Ez a zlj vonala előtt 500 lépésre gyalogsági, géppuska és részben tüzérségi tűzben összeomlott.

12 órakor kifejlődött ujabb támadás — amelyben legalább is két orosz zlj vett részt — 150 lépésre jutott a zlj vonala elé. Súlyos veszteségei után visszafordult.

Az I. zlj ugyanekkor öt támadást vert vissza. Az első támadás csak erősebb járőrharc, a többi azonban már jellegzetes orosz tömegtámadás volt, 6—8 soros mélységű tagozódással, amelyet a zlj fölényes biztonsággal utasitott vissza. Az oroszok itt is súlyos veszteségeket szenvedtek. Az akadályok előtt egész éjjel hallható volt a sebesültek jajszava és a halottak tömege feküdt az arcvonal előtt.

A támadó erő az 1. és 3. turkesztáni ezredekből alakult ddr volt. A támadások késő estig tartottak.

Saját veszteség: 1 tiszt és 7 honvéd sebesült. Eltünt: a tábori őrsök harcaiban 14 fő és egy halott.

A 20. ezred előtt csak kisebb járőrök mutatkoztak.

Július 10.-én az oroszok támadásaikat folytatták. A II. zlj ellen három támadást intéztek, amelyeknek mindegyikét erős tüzérségi előkészités előzte meg. Az első támadás csak 600 lépésig tudott előre jutni, a második a drótakadályainkon, a harmadik akadályaink előtt kézigránát, géppuska és puskatüzünkben omlott össze. A támadók ismét számos vonalba tagozódva nyomultak előre és erejük 3—4 zljra rúghatott. Saját veszteség: 2 eltünt, 7 sebesült honvéd. Az oroszok vesztesége 600—800 halott és sebesült. Legénységünk magatartása minden dicséreten felülálló volt.

E támadás elmultával a sebesült vivőink a sebesült oroszokat akarták az arcvonal elől beszállitani, de ezt az oroszok maguk megakadályozták, mert a sebesültvivőinket erős tűz alá vették. A sebesülteket ezek után az arcvonal előtt kellett hagynunk és nehogy a drótakadályainkat esetleg megrongálják, parancsra agyonlövettek.

Az I. zlj ellen erős oldalozó tűzérségi tűz irányult. Vesztesége 2 halott, 3 sebesült. Gyalogsági mozgást itt nem észleltek. A III. zlj nehéz tüzérségi tűz alatt állt. Vesztesége azonban csak egy sebesült volt.

Ma erős támadásokat háritott el a 20. ezred is.

Június 25.-től július 10.-ig a létszám változás a következő:

Ütközet létszám VI. 25.-én 82/2673, 13 géppuska, 16 lovas; veszteség fenti idő alatt 19/471, géppuskában és lovasban nincs veszteség; pótlás és gyógyultak 7/108; ütközet létszám VII. 10.-én 70/2310, 13 géppuska, 16 lovas.

A parancsnoklási viszonyok igy álltak:

Ezred

Prnk.	Schramek Ferenc alezr.
Sgt.	Schön Béla fhgy.
Utásztiszt	Nyilassy Péter t. hdgy.

I. zlj.

Prnk.	Kemény Alajos szds.
Sgt.	László Ferenc t. hdgy.
1. század prnk	Dr. Jäger Nnádor t. fhgy.
2. „	Kékessy Lőrinc fhgy.
3. „	Rosenfeld Ármin t. fhgy.
4. „	Stróbl Pál hdgy.
Géppo. prnk.	Papp Géza fhgy.

II. zlj.

Prnk.	Komornik Lórnád szds.
Sgt.	Fleischmann Dezső t. zls.
5. század prnk	Somogyi Jenő fhgy.
6. „	Klipp Alajos t. fhgy.
7. „	Hanzmann Emil t. hdgy.
8. „	Bán Mihály t. fhgy.
Géppo. prnk.	Balogh György t. hdgy.

III. zlj.

Prnk.	Körmendy István szds.
Sgt.	Sydó Sándor t. hdgy.
9. század prnk:	Fodor Károly t. fhgy.
10. „	Bokor László hdgy.
11. „	Herczog Lipót t. fhgy.
12. „	Csollány József t. fhgy.
Géppo. prnk.	Kárász József t. fhgy.

Ho. prnkunk a II. hdt-hez ma a következő jelentést terjesztette elő: »Jelen állásba való bevonulásig úgy a nagykanizsai 20., mint a veszprémi 31. honvéd gy. ezredek szakadatlanul harcban állottak. Előbbi tegnap visszautasitott kettő, az utóbbi hat ellenséges előretörést, amelyeknek mindegyikében legalább 1—2 orosz zászlóalj vett részt és hatásos tüzérségi tűzzel volt előkészitve. A sietve és szükségszerűen helyreállitott állásban ezek a derék csapatok legalább 4 ezred támadását verték vissza, amikor saját tüzérségünk még belőve nem volt és lövőszer hiánnyal küzködött. A német tüzérség azonban erőteljesen és bajtársiasan közreműködött ebben a ragyogó védelemben. Kérem ezt a szép fegyvertényt az összes csapatok tudomására adni és a legmagasabb helyen elismerésre ajánlani. 41. ho. prsg. Schamschula tbk.«

23 h 30 p-kor ezredprnkunk a ho-prsgtól a következő táviratot kapta: »A hdt prnk úr Ónagyméltósága megbizott, hogy a 20. és 31. ezredeknek továbbá a ho. tüzérségnek a tegnapi és mai napon tanusitott vitéz magatartásáért és hősies állhatatosságáért, amellyel sikerült az ellenség tömegtámadásait véresen visszaverni, a legfelsőbb szolgálat nevében elismerésemet és köszönetemet fejezzem ki, egyben közölte, hogy derék honvédeink magaviseletéről felsőbb helyen is jelentést tett. Örömmel közlöm a hdt prnk úr elismerő szavait, amelyek általánosan kihirdetendők. — Schamschula tbk.«

Az a bizonyos állandóan hangoztatott »Legfelsőbb szolgálat nevében« tipikus »k. u. k.« meghatározás. Egy torz kifejezés, amely kerülgeti a »Hazát«, »Őfelsége a Király«-t, mert ezt megnevezni nem meri, nem birja, annak értékét nem ismeri és fél a következményektől.

Július 11.-én 5 h 30 p-kor és 22 órakor — Ugly-tól ÉNy-ra fekvő erdőből — az I. és a II. zlj arcvonala előtt fejlődött ki egy-egy nagy tömegtámadás. Az előbbiek sorsára jutott.

Július 12.-től 18.-ig bezárólag az oroszok tevékenysége szünetet tartott. Általában az egész arcvonalon ez idő alatt kezdett a helyzet megszilárdulni. Az oroszok már minden erejüket fölhasználták, átcsoportositották, de az elért eredményt már tovább fejleszteni nem birták.

Most pedig szószerint idézzük a ho. prsgunk 10.-i előterjesztésének elintézését:

»A veszprémi 31. és a nagykanizsai 20. h. gy. e.-ek f. hó 9.-én és 10.-én ép úgy 11.-én éjjel erős ellenséges erőknek a legnagyobb hevességgel vezetett számos támadásait, részben csak futólagosan készitett fedezékekből az ellenség legvéresebb veszteségei mellett utasitották vissza.

Ez a fegyvertény annál is inkább kiemelendő, minthogy az ellenség erős és minden oldalról közbevetett tüzérségi hatás által, támadásait előkészitette, — s a gyalogsági támadásoknál semmi áldozatot sem nézett.

A 41. ho. prsgnak a 31. és a 20. h. gy. ezrednek, épúgy az összes 41. ho. tüzérségének, akik maguk a legerősebb ellenséges tűzben állva, a testvér fegyver feláldozó támogatása által, magát kitüntette és az eredményhez jelentékenyen hozzájárult, a legmagasabb szolgálat nevében, a hadtest prsg különös köszönetét és teljes elismerését fejezi ki. Kaiser altb.«

Amint látjuk, az ügy mégis csak házi elintézéssel végződött!

Július 19.-én a fogoly vallomások alapján a felsőbb vezetőség úgy látta a helyzetet, hogy előttünk az orosz erőforrás kiapadt. A lendületet fölváltotta az orosz »nicsevo«. A dolgok menetébe való belenyugvás. Az orosz lelket jellemző visszahatás. Az a bizonyos »olyan mindegy.« Szóval a »nicsevo«, amely valójában az orosz munka állhatatlanságának a takarója.

A felfogás helyességének kipuhatolására, az orosz erőknek megrenditése és lehetőleg nagy részüknek megadásra való kikényszeritése céljából a felsőbb ve-

zetőség egy nagyszabásu tűzcsapást tervezett, amelyet az orosz hátsó vonalaktól előre felé úgy akart intézni, hogy az ezzel egyidejüleg megindult saját gyalogsági támadásra önként jelentkezett osztagainknak ne legyen más dolguk, mint a magukat megadó oroszoknak lefegyverzése és bekisérése. Ha az a nicsevo még nem zöld, nincs viasz érésben, hanem a tervezett vállalkozásra valóban érett állapotban van, akkor a jól tervezett és alaposan végrehajtott vállalkozásnak sikerülnie kell.

Egész nap folyt a ho. állása mögött összevont 31 különböző öblü ütegnek belövése.

18 h 30 p-től 20 h 30 p-ig azután a Stochod könyök és állásaink között levő ellenség ellen nagyszabásu tűzcsapást intéztek, amelyet 21 h 30 p-ig fokozatosan pergő tűzzé fejlesztettek olyképen, hogy eleinte a tűz a hátrább fekvő területre irányult és innen közeledett az oroszok főállásaira, amelyek 19 h 40 p-től kezdve állottak a fent jelzett pusztító — vagy legalább is annak vélt — tűz alatt. Már a tűz kezdetén észrevehető volt, hogy az oroszok az előállásaikat egyenkint, majd kisebb csoportokban elhagyják, azokból menekülnek.

20 h 30 p-kor a 20. ezred minden zljától, nálunk pedig az I. és II. zljunktól két-két önként jelentkezőkből álló — szakasz erejü (30 fő) és 10—10 árkásszal megerősitett — osztag tört előre, amelyeket járőr szolgálatban tapasztalt és ügyes szakaszprnkok vezettek. Feladatuk szerint az orosz előretolt állásokat birtokba venni, az ott talált erőket vagy foglyul ejteni vagy felkoncolni, az állásokat behányni, az akadályokat pedig elpusztitaniok kellett. Az árkászok ez utóbbi célból voltak a támadó szkszokhoz beosztva. Mindezeknek megtörténte után az orosz főállásba kellett volna előretörniök, hogy ott foglyokat ejtsenek és azokkal a védőállásba visszatérjenek. Ha foglyot ejteni nem tudnának, akkor az elesett oroszok vállpántjait kellett elhozniok.

A szkszok roham fölszereléssel indultak. Összetételük a következő: Prnk egy tiszt, beosztva 2 altiszt, egy arcvonalmögötti altiszt és 27 honvéd, akik közül öten kézigránátokkal, mig a többiek a tölténytáskákban és a kenyérzsákban elhelyezett 300—300 tölténynyel, továbbá puskával, gy. ásóval és drótvágó ollóval voltak ellátva.

A rohamszkszok az ellenséges védőállásokat elfoglalták. Az ott talált csekély védőrséget kézitusában leverték és azután megszabott feladatuk értelmében az orosz főállásra törtek.

Eddig minden tervszerűen ment, ettől kezdve azonban a helyzet gonoszra fordult. A szakaszokat rendkivül erős puska és géppuskatüz fogadta. A kitüzött cél elérése lehetetlenné vált, sőt ekkor rohamszakaszaink kerültek válságos helyzetbe. Az ellenséges tüzérség, amely eleinte a mi főállásainkat vette tüz alá, most a rohamszkszok és a vonalaink közé zárótüzet irányitott, ami azután a rohamszkszok visszatérését rettenetesen megnehezitette és veszteségteljessé tette. Az orosz tüzérségi tüz olyan erős volt, hogy a saját állásainkat is hatalmasan megrongálta és a drótakadályokat szétrombolta. A vállalkozás teljes fiaskóval végződött.

Saját veszteség: 8 halott, 47 sebesült és 1 eltünt. De valószinüleg ez is halott volt.

A vállalkozás ellen a ho. prnkunk már a tervezéskor határozottan tiltakozott, ellenben a magasabb prsgoknak mindig magasan lobogó támadó szelleme a vállalkozástól nagy eredményeket várt. Láthattuk, hogy az egész terv nagyon éretlen volt, de a veszteségeknek egyéb okai is voltak. Az időjárás u. i. a vállalkozás tartamára nagyon kedvezőtlenné alakult. Esett az eső és átláthatatlan sürü köd lepte el a tájat. Ez a tüzérségi belövés eredményének megfigyelését lehetetlenné tette. Pontos belövésről tehát szó sem lehetett. A repülő gépeket, a kötött léggömböket nem alkalmazhatták. Ezért azután az óriási erejü tüzelés hatástalan maradt. Az oroszok a főállásban nyugodtan kitarthattak, az előnyomuló rohamszakaszainkat erejüknek teljes kifejtésével fogadhatták.

Tüzéreink az orosz tüzérséget leküzdeni, de még csak lekötni se tudták. Igy azok teljes erővel és nagy hatással müködhettek.

Ezek szembeszökő, egyszerü müszaki kérdések, amelyeknek meglátása elől a felsőbb vezetőség szemét behunyta, megfontolása elől pedig elzárkózott. Az elszenvedett veszteség minden komoly alapot nélkülöző vérpazarlás volt, amelyért teljes egészében a felsőbb vezetőség a felelős. Minden másképen alakulhatott volna, ha a felsőbb vezetésnek a kedvező idő kivárására, a megbizható, komoly alapfeltételek megteremtésére kellő türelme lett volna.

Ezekben a harcokban öntevékeny, elszánt és különösen vitéz magatartásával kitünt: Parragh Endre és Reininger Imre t. hdp, Lichter Ernő hdpj, Tóth Mihály szkv., Máray Imre, Somogyi László, Borik Ferenc tds, Binder Alajos és Bakos Imre őrv., Ferrari Benedek, Imre Sándor, Nagy Imre, Szabó Márton, Csorba Antal, Micskó Flórián és Németh Lajos honvéd.

Hősi halált halt Hevesy Gyula hdpj. őrmesterünk.

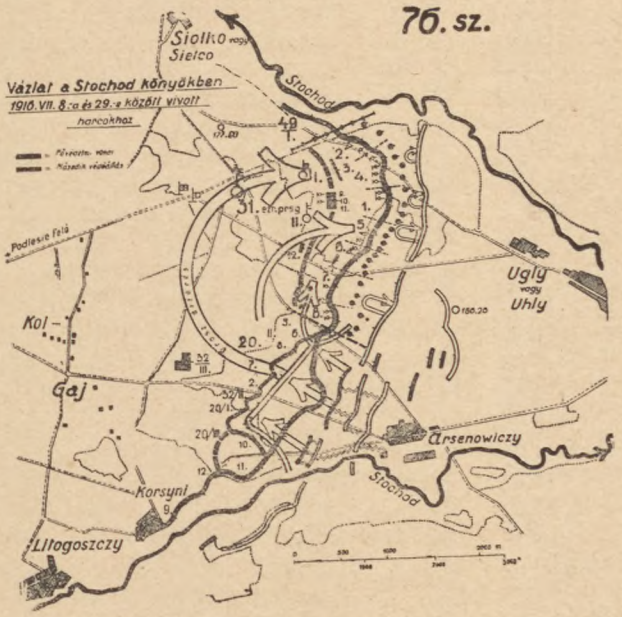

Július 23.-áról 24.-ére virradóra a következő fölváltásokat rendelte ho-unk: »A 31/III. zlj-at fölváltja a 49. ezred. A 31. ezred átveszi a 20. ezrednek Arzenowicy—Siolko utig (kizárólag) terjedő védelmi szakaszát. A 20. ezred fölváltja a Korsyni-nél levő né-

met csapatokat kb. 1000 lépés kiterjedésben a Korsyni—Lytogoszczy mocsár széléig. A 12. ezred átveszi ettől délre, a 20. ezredhez csatlakozva, a németeknek Stochod menti védelmi vonalát Janowkaig bezárólag... stb.

A 31/III. zlj legalább 3 szddal a 40. ddr tartaléka lesz. Ho. tart. a 32/II. zlj és hdt tart. a 32/III. zlj.

Különös suly helyezendő a 31. és 49. ezr., valamint a 12. ezr. és a német csapatok közötti szoros összeköttetésre, amely célból az illető ezred és zlj prnokok egymással állandó összeköttetésben álljanak.«

A fölváltás megtörtént. A kialakult védővonalat és annak megszállását, valamint a 29.-i eseményeket a 76 .számú vázlat ábrázolja. Az állás előtt 4—6 soros drótakadály feküdt. Az 1. szd 187 emberrel 580×-t, a 2. szd ×189-el 450×-t, a 3. szd 199-el 440×-t, a 4. szd pedig 500×-t tartott megszállva. A zlj kiterjedése tehát 2050× volt. A II. zlj védővonala hasonló létszám viszonyok mellett 2540× kiterjedésü és minden 3.3*-re esett egy puska. A tartalékra, valamint a 13 géppuskára való tekintettel a helyzet a védelemre nézve nyugodt volt ugyan, de kedvezőnek azért nem mondhatjuk, mert az állás maga, amint azt már ismertettünk, harcászati tekintetből a legélesebb elbirálást is kihivta maga ellen.

Az állások mögött kiépült egy 2. és 3. védővonal is.

Július 24.-én alborni br. Benz Ottó ezr. ddr prnok az állást megszemlélte és úgy a legénységünk magatartása, mint a folyó munkálatok felett a legteljesebb megelégedését nyilvánitotta.

A pótosztag bevonult és az ezredbe soroltatott. Steiner Elemér t. hdgy bevonult a 12. szdhoz. Veres Mihály táb. lelkészünk szabadságra utazott. Dr. Pallmann Péter ho. plébános helyettesitette.

Július 28. Még tegnap az orosz szökevények azt jelentették, hogy az oroszok ujabb támadásra csoportosulnak és azt ellenünk ma meginditják. Igy is történt. Már 5 órától kezdve minden nagyságu ágyuból irányzott hatalmas erejü tüzérségi tüz alá került ezredünknek egész vonala. De a 20-asoké is. Különösen nehéz tüz alatt állt a II. zljunk. Az ellenséges tüz északi, északkeleti, keleti és déli irányból jött. Súlyos kereszttüzben állt az ezred. Az ékalaku állás óriási hátránya most megmutatkozott. Ez előre látható volt. Veszteségeink ennek dacára is még ugyan jelentéktelenek voltak, de a tüz az állásban és a drótakadályokban máris sok kárt tett. Ez a rettenetes erejü orosz tüzérségi tüz 6 óra hosszat tartott. De szakadatlanul.

A 20. ezr. balszárnyán a drótakadályok, az első állás, sőt még a futó árkok is erősen megrongálódtak. Különösen az 1. 2. és a 6. szdjuk szenvedett sokat.

10 óra körül ezredünk balszárnya előtt az orosz gyalogság megmozdult, de ez komoly támadássá kifejlődni nem tudott. A vonalunkból irányzott gyalogsági és géppuska tüz rendet teremtett.

13 órakor a födözékek, különösen a II. zlj vonalán, jó részt már összeomlottak, a drótakadályok pedig tönkre mentek. Az Ugly—Siolko-i uttól délre, tehát a 4. szdtól kezdve, az orosz gyalogság ismét támadásra indult. De a tábori őrseink tüze is már legyürte őket. Ezek előtt ez a támadás megállt és az oroszok födözékek ásáshoz fogtak.

A védelmünknek erre a fölényes erejére és biztosságára, a következő napi eseményekre való tekintettel különös hangsulyt helyezünk.

13 h 30 p-kor az oroszok a 20. ezred védőállásai előtt is megmozdultak. Előregyülekeztek, majd támadásra indultak, még pedig olyan hatalmas tömegekkel, hogy a tüzérség, a gyalogság és a géppuskák összefogott tüze sem tudta a rohamot megállitani. Az oroszok betörtek a 20-asok állásaiba. A 20/1. szdot elsöpörték, a 20/10. szdot pedig a 2. állás drótakadályaihoz szoritották és ott véres küzdelem után foglyul ejtették. A 76. sz. vázlaton ábrázolt területen a 20. ezred a 2. védővonalba szorult és már ekkor igen nagy veszteségeket szenvedett halottakban, sebesültekben és foglyokban is.

15. órakor a ho. prsg helyzetjelentésében — a fentiek megállapitása után — megjegyzi, hogy: »részletek hiányoznak, mert minden összeköttetés megszakadt. A helyzet helyreállitása céljából meginditandó ellentámadásra a ho. és hdt tartalékban álló 32/II. és III. zlj a 20-asokhoz elindult.«

16 órakor ezredünk arcvonalán — a 8. szd és az I. zlj előtt — az oroszok előregyülekeztek, de a gyalogsági és tüzérségi tüzünkben támadásra még csak kifejlődni sem birtak.

A 32/II. zlj ebben az időben érkezett a 20-asokhoz és ott ellentámadásra csoportosult. A 32/III. zlj ugyanekkor Kol Gaj déli részén levő utkeresztezéshez érkezett. Az ellenséges tüz ekkor különösen ezredünk vonalára és a 20-as ezredprsg álláspontjára irányult.

18 órakor I. zljunk az előtte gyülekező orosz tömegeket heves tüz alatt tartotta. Az 5. szdunk pedig egy éppen most megindult hatalmas orosz tömegtámadást fölényes biztonsággal rombolt széjjel.

Ezredünk az egész vonalon teljes nyugalommal fullasztott vérbe minden orosz megmozdulást. Tartalékok bevetésére nem is volt szükség. A helyzet ezredünk arcvonalán tökéletesen szilárdan állott.

A 20-asok vonalán ellenben a helyzet változatlanul súlyos maradt. Az ellentámadó csapatok még csak ahhoz csoportosultak. Tüzérségünk az elvesztett területek belövésénél tartott. Ho. prsgunk csak kiadós tüzérségi előkészités után tervezte az ellentámadás meginditását és igy a gyalogsági támadások 18 h 30 p-kor kezdődhettek — a legkorábban.

A 12. ezred — a 20.-asoktól jobbra — nehéz tüzérségi tüzben állott ugyan, de nagyobb orosz gyalogsági támadások nem fenyegették. Ott a helyzet szintén nyugodt és szilárd volt.

23 h 30 p-kor ezredünk előtt a helyzet változatlan. A 20. ezred elveszitett állásaiért vivott eredménytelen ellentámadást a ho. beszüntette. A ho. prsg a helyzet-értesitésében azt közölte a csapatokkal, hogy: »biztosan számitható, hogy az oroszok ezen helyi sikeren felbuzdulva az éjjeli, vagy kora hajnali órákban megujitják erőfeszitéseiket. Legébrebb figyelem legyen az egész vonalon. Tartalékok riadó készültségben maradjanak. Megrongált állásaink és drótakadályainkat a csapatok állitsák helyre.«

Ezredünk egész éjjel az állások kijavitásán dolgozott.

EZREDÜNK ELFOGATÁSA.
1916. július hó 29.-én.

Végzetteljes fekete nap ezredünknek makulátlanul tiszta és dicső történetében, amelyről az előzmények után, az orosz támadásokkal szemben megnyilatkozott rendkivül fölényes védelme mellett, — senki nem is álmodhatott. De térjünk át e szomorú nap történetére.

A II. zljjal szemben az oroszok az éj folyamán előre jöttek és virradatkor 300—400ˣ távolságban födözékeket ástak. Az I. zlj közepe előtt az oroszok különösen tevékenyek voltak, de már a tüzérségünknek tüze lefékezte őket és csak egyes emberek maradtak a vonala előtt beásva.

9 órakor rettenetes erejü tüzet dobolt az orosz tüzérség, amelyben különösen sokat szenvedett a 8. szdunk.

11 órakor ezredünk északi szárnyán állandó mozgás volt látható. Kemény szds a 4. szd-t elővigyázatosságból megerősitette.

A 20. ezred velünk egyidőben szintén minden kaliberü ágyu pergő tüze alatt állott. Különösen sokat szenvedett a mi 8. szdunkkal szomszédos 2. és 7. szduk. A 20/II. zljnak állásai, a védőrség jelentékeny részével együtt, ekkor tökéletesen megsemmisültek.

13 órakor ezredünk arcvonala ellen ujabb orosz támadások indultak. Ennek a visszautasitása volt folyamatban és hogy ezalatt a helyzet milyen nyugodt és szilárd volt, annak legékesebb bizonyitéka az, hogy pl. Kékessy fhgy födözéke előtt övig levetkőzve mosdáshoz látott, Srtóbl hdgy és a szd prnkok legnagyobb része a telefonnál érdeklődött és kérdezősködött a többi szdok helyzetéről. Szóval ezredünk balszárnyán kedélyes diskurálás folyt.

A szélső jobb szárnyon Somlyó t. hdp., mint a 8 szd tartalék szkszának prnoka, érintkezést keresett a 20. ezred szomszéd szdának tartalékával. Ennek prnka Nagy hdpj. át is jött Somlyó-hoz, de csak rövid ideig tartózkodhatott ott, mert egy 20. ezredbeli tizedes csakhamar Nagy hdpj-nek azt a parancsot hozta, hogy: »rögtön fölszerelni, mert az állásaikat már tovább tartani nem birják.« Nálunk a tartalékok még érintetlenek voltak, azoknak felhasználására nem volt szükség.

A két szárny közötti szdprnokaink a telefon érdeklődésekre válaszolgattak és sejtelmük sem volt a hátukba közeledő veszélyről.

Ebben az időben a 20-asoknak arcvonalát az oroszok áttörték. Minden valószinüség szerint a II. zljuk vonalában. Az oroszok a résen beözönlöttek és a 76. számú vázlaton berajzolt iv alaku nyilak irányában ezredünk hátába törtek. Hősies küzdelem után — amelyről még megfogunk emlékezni — legelőször is elfogták az ezredparancsnokságot. Azután a védővonalunk felé haladva a zászlóalj, század parancsnokokat és végül a vonalban levő századokat. Ez a hátulról jött támadás olyan rendkivül meglepő volt, hogy a szdok védekezni se tudtak ellene. Steiner t. hdgy pl. a telefonnál kedélyesen beszélgetett, egyszerre minden átmenet nélkül meglepett hangon azt mondta, hogy: »Itt a muszka, a telefon mellett elfogtak.« Akik ezt hallották persze a helyzetet nem tudták megérteni. A 6. szdot arcban erősen támadta az orosz. Segitséget kért. A 10. szd vonult előre a futóárokban. Észre sem térhetett, máris hátulról körülfogták és az árokban elfogták. Mozdulni sem birt. Ugyanigy történt Somlyó hdp. szakaszával, azt is — a harcra alkalmatlan — mély futóárokban való előre vonulása közben lepték meg az oroszok és még csak egy lövést sem tehetett. Somlyó a kavarodásban pár emberével az erdőben megmenekült.

Láthattuk, mit és hogyan végzett ezredünk a június hó elejétől kifejlődött harcokban. Mennyi dicsérő elismerés követte azokat. A harcok leirásából, de az emlitett elismerésekből is kitünik, mily hatalmas lendülettel intézte támadásait és milyen sziklaszilárdan védte állásait.

Ismételjük, hogy leirásainkban gondosan ügyelünk a történeti hűségre. Minden adatot mérlegre vetünk és csak a több oldalról beigazolt tényeket közöljük. Kutforrásul szolgáló hitelességü ezredtörténetet irunk, amelyből számüzünk minden egyoldalu beállitást. Most is azt tesszük.

Ezredünknek katasztrófája mindenkit váratlanul ért. A lelke mélyéig megdöbbentett. De legváratlanabbul érte magát az ezredet. Kötelességünk, hogy a dicsősége teljességében ért szörnyü csapás minden körülménye leplezetlen őszinteséggel földerittessék.

A fogságba került tisztjeink mondják, hogy az első héten a 20-as hdp-ok és fiatal tisztek őszintén elmondták, hogy őket áttörték és igy kerültek az oroszok a 31. ezred hátába. Egy hét elteltével begubózkodtak. Véleményük megváltozott. Ekkor már a jövőbe néztek. Erről elég ennyi.

A ho. prsg 30.-án a megmenekült tisztjeinket és tisztjelöltjeinket jegyzőkönyvileg kihallgatta, hogy mit tudnak az eseményről? Ennél a ténynél megemlitjük, hogy a szd és szksz prnkok áttekintése az arcvonalhoz tapadva, alig haladja meg a prsguk alatt álló terület határait. Ez igy van még nyilt területen is, hacsak valami kedvező áttekintést nyujtó ponton nem állanak. Jelen esetben rendkivül korlátozta az áttekintést az erdő.

A magasabb — ddr és ho. — prsgok azok, amelyek a hátrább fekvő álláspontjukból, a befutott jelentésekből a harc kialakulásának igazi képét láthatják vagy akik előtt a helyes kép kialakulhat és ennél a harcászati helyzet megitélése is jelentékeny szerepet játszik. Ha ez nem igy volna, akkor a tartalékok alkalmazásának módja, az ezzel egybekapcsolódó vezetés — a jelentőségét veszitené.

Ez a távolság és távlati szemlélet az igazi vezetésnek megadja a módot és alkalmat arra, hogy a meglepő eseményeknek elibe vágjon.

Ezredünk az elmult harcokban megmutatta, hogy akár egységesen alkalmazva, akár részeire tagoltan az emberfölötti teljesitmények magaslatáig megtette a magáét. A reája hárult feladatot mindenkor becsülettel elvégezte. Ezt a mai napon is megtette, tehát csakis a vezetésről lehet beszélni. És ennek tisztában kellett látnia, mint a kihallgatott pár szkszprnoknak, vagy az ezredsegélyhelyen tartózkodó eü. személyzetnek.

A fenti megállapitásunk teljes értékü a 20. ezredre vonatkoztatva is, amit készséges örömmel elismerünk és teljesitményeik előtt a legnagyobb tisztelettel meghajolunk. Ezt hangsúlyozzuk és éppen ezért mindig élesen különválasztottuk és választjuk a

20. ezred működését, a történetének megirásától.

A harcokból megmenekült Papp Géza fhgy, Nyilassy Péter t. hdgy és Mészöly Géza t. hdp., akik a vonattelepen üdültek. Kárász József t. hdgy, aki az ezred s. helyén gyengélkedett, Lehmann és Balla t. hdp-ok, akik a vonattelepen tartózkodtak és megmenekültek, akik pár nap előtt szabadságra mentek, igy Haber Jenő és Rosenfeld Ármin t. fhgyok, Fürst t. hdgy, valamint Mercz, Szenes és Varjas t. zlsok. Ők természetesen a harcokról mit sem tudtak. De pl. Csekme Károly szds a jägerdorfi kórházban — ahol sebesülten feküdt — már hallotta és naplójában megörökitette, hogy: »az oroszok a 31-esektől jobbra a 20-asok 7. szdánál áttörtek, a muszka nagy erőkkel az ezredünk hátába kerülve azt egyszerüen hátulról előre visszamenve vitte magával.« Egy vázlatot is közölt, ami nagyjában egyezik a 76. sz. vázlattal. Dehát ez csak szóbeszéden alapult följegyzés.

Megmenekült a harcokból Stróbl Pál hdgy — a 4. szd prnoka — aki hosszu lábainak köszönhette megszabadulását, Volnhoffer t. zls hasszurással tudta magát megmenteni, amikor is az ezred körülfogásakor a III. zlj 9. szd-nak még összeszedhető részével a vonallal hátban rohamozott és sikerült mintegy 14-ed magával sulyosan megsebesülve a Stochod környék átkaroló vonalából magát kimenteni, megmenekült Somlyó t. hdp, aki pedig azt a véletlen szerencsének köszönhette, továbbá Rátz és Steiner eü. zlsok, valamint Rosenthal, Szekulesz, Reiner, Koller és Grodszk eü. hdp-ok. Közülük Stróbl Pál hdgy előadása a következőket tartalmazta: Strobl hdgy telefonon hallotta, hogy valahol a jobb szárnyon az oroszok a drótnál vannak. Ezredprnkunk szavát is kivette, amint a II. és III. zlj prnkok jelentették, hogy az ellenség az oldalunkban és hátunkban van. Ebből az irányból erős lövöldözést és harci zajt is hallott. Majd azt is hallotta, hogy az 5. szdot az oroszok hátulról bekeritették és röviddel ez történt az 1. századdal is. A zlj prnoka még azt a parancsot adta, hogy Stróbl hdgy szdát kanyaritsa ki hátrafelé, de már ez nem segitett, mert az oroszok minden irányból nagy tömegekben megrohanták. »Szdom balszárnya az elölről támadó oroszokat lőtte. A mellettem álló tisztiszolgámat és a küldönceimet is ekkor hátulról lelőtték. Én az I. zlj prsg felé szaladtam, de már ott is oroszok voltak, akik elkezdtek rám tüzelni, mire a 49. ezr. mögötti tisztáson Siolko felé szaladtam. A Lir 30-asok vonalát szerencsésen elértem és ennek ezredtörzsével mentem tovább.«

Ebből kiviláglik, hogy az arcban támadó oroszokat visszaverték, de a hátukba irányult orosz támadás sorsukat megpecsételte.

Somlyó hdp mást, mint amit már az események során leirtunk, mondani nem tudott. Ebből azonban kiemelkedik az a bizonyosság, hogy déltájban a 20-asok visszavonultak, mert az állásukat tovább tartani nem birták.

Rátz Antal és Steiner eü. zlsok jelentették, hogy: »29.-én *12 h 30 p.* körül az ezred II. és III. zljának egyesitett segélyhelyén a sebesültek kötözésével voltunk elfoglalva, midőn erős gyalogsági tüzet kaptunk *délkeleti* irányból. A kötözőhelyből kijöve érdeklődtünk a gyalogsági tüz eredetéről, amely akkor már tőlünk 50[x] távolságra a vonal felé levő ezredparancsnoksági fedezékekből igen erős mértékben hallható volt. Egy visszajövő általunk névleg nem ismert 31-es utásztól azt a felvilágositást kaptuk, hogy ezredprsgunkat nagy tömegü orosz gyalogság megtámadta. Ennek védelmére fejlődött fel az utászosztag és az ezredtörzs legénysége. E pillanatban egy ellenséges srapnel vágott a segélyhelyre, mire mi két súlyos hassebesült kivételével a sebesülteket összeszedve, délnyugati irányba elhagytuk a kötözőhelyet. Mikor a SH-en levő lakófedezékünkből kijöttünk, orosz gyalogságot láttam a tőlem 10[x]-re levő kötözőhelyre bemenni, akik délkeleti irányból jöttek. Miután fedezékünk, amelyből kijöttünk, sürü bokrok által takarva volt, sikerült a SH-et észrevétlenül elhagynunk. Az I. zlj SH-ét, amely mi mögöttünk DK-i irányban 100—120[x]-re volt, elfogták.«

Ebből a jelentésből rendkivül fontosságu az a tény, hogy az ezredtörzs 12 h 30 p. körül már elkeseredett, életre-halálra szóló harcot vivott az őt körülvevő oroszokkal. És ezek délkeleti irányból jöttek. Ebben az időpontban pedig a vonalban lévő szdprnokaink még kedélyesen beszélgettek. Az orosz gyalogsági támadások a mi vonalaink ellen — arcban — 13 órakor indultak meg.

Idézzük dr. Pallmann Péter ho. plébánosának a veszprémi piarista házfőnökhöz irt akkori levelét is, azzal a megjegyzéssel, hogy a levélben hangoztatott felfogás a ho. prsgnál alakult ki.

»Kedves Házfőnök Ur! Irtam a multkor egy lapot, amelyben jeleztem, hogy nemsokára levél érkezik. A levél megirására régen készülök már, hiszen ezredünket közelről érintő dolgokat akarok leirni és ezzel a forgalomba került hamis hireket némileg tisztázni. Ezt a levelet most, az események nyugodtabb szemlélése után biztosabban meg lehet irni, hiszen hovatovább tisztán látja mindenki, hogy más sors alig is várhatott az ezredre, mint ami érte t. i. az elfogatás. Az állást VII. 8.-a óta tartották a Stochod hajlásba, ahova azért kellett visszavonulni, mert tőlünk északra, a szomszéd hadtestnél, a túlnyomó többségben levő ellenség áttört.

Július 8.-tól 29.-ig tartották az állásokat, érthetően nagyon nehéz, úgyszólván a legnehezebb viszonyok között és sulyos áldozatok árán. A hires Stochod hajlást tartani kellett, mig az állásokat hátul tarthatóan megkészitik, mert Kowel-ról van szó. Ez pedig nekünk nagyon drága. A térkép világosan beszél, de mégjobban mi tudjuk, hogy mit jelent egy vasuti gócpont. Szóval meg kellett hozni minden, akármilyen sulyos áldozatot is.

Az állás, amelyet a 31. ezred tartott (azonkivül a 20. 12. és 32. ezred egyes részei, valamint a 107. német ho. részei) erősen behajló szögben volt és úgy hosszában, mint elölről és hátúlról is, lőtték az állást. Az ezred VII. 8.-a óta szüntelen harcban és mozgásban volt. Gyönyörü támadásokat csinált. Nagy túlerőt vert vissza. 6—8 órás legerősebb tüzérségi tüzet állott ki és nem puhult meg, ezt az állást és a VII. 10. 11.-i legkeményebb támadásokat is kivédte. Még VII. 28.-án is roppant kemény és óriási tüzérségi tüzzel bevezett támadásokat vert vissza, mert a Stochod szögletének sarkába nagy orosz erők fészkelték be magukat.

A nehéz és kellemetlen nap VII. 29.-én virradt reánk. Előző napon a 20. ezredet egyes pontjain áttörték, miután a védősereg legnagyobb része ott lel-

te halálát. Ekként az állást a 20. ezred elfoglalta, de felsőbb parancsra csak a 2. védelmi vonalat, amely rövid távolságra volt az I. vonaltól. Kora reggeltől fogva lassu, de nagy kaliberü lövegekkel és biztos célzással lőtték vonalainkat. A 20. ezred rettenetes veszteségeket szenvedett, de kitartott. A 31. ezred II. zlja csatlakozott a 20. ezredhez, balról az I. zlj, attól balra az igen kiváló 49. közösök következtek. A III. zlj tartalékban volt. Tüzérségünk igen közel a vonalhoz erősen dolgozott. A prsg maga is igen közel volt a vonalhoz. Elég veszélyes helyen.

Az ellenség a 20. ezred állásait szétlőtte, egyes szdok túlnagy részben odavesztek. *Déli órákban volt,* én temetni voltam az ezrednél, amelynek ezidőszerinti lelkésze szabadságon van, tehát én helyettesitettem. A forró júliusi napnál csak a helyzet volt forróbb. Az ellenség támadásra indult. Tüzérségünk remekül tartotta vissza, *de erősebb osztagok a 20-asok hulláin áttörték magukat, beözönlöttek és a 31. ezred háta mögé kerültek.* Ez még nem lett volna baj, mert ezt még ki lehetett volna igazitani. A baj az volt, hogy ekkor a telefon is fölmondta a szolgálatot, szétlőtték, magyar ajku telefonistáink legnagyobb része áldozatul esett. Kért az ezred telefonistákat, azok utban is voltak, de már 11 órakor a 6. és 9. századról csak a 7. szd közvetitésével lehetett értesitést szerezni. Ott voltam a telefon közelében, amikor a sgt. és az ezredprnk minduntalan és fokozódó nyugtalansággal várták a hireket a két szdról, hogy idejében megtehessék az ellenintézkedéseket. Jelentés jött, hogy az oroszok a drótakadályok előtt vannak. De ettől sem ijedt meg senkisem. Az ezredprsgnál voltam és még elég jó kedvvel beszélgettünk. Az ezredprnk szokása szerint csipkedett és valamennyien nevettünk neki, de félfül, majd az egész figyelem a vonal és a telefon felé irányult. Az ebédre való meghivást azzal az igérettel nem fogadtam el, hogy másnap huzamosabb időre kimegyek és a vonalat végigjárjuk.

Elmentem a segélyhelyre a sebesültekhez. Eltemettem az ujabban érkezett halottakat és azzal váltam el, hogy talán még aznap ujra kimegyek. Figyelmeztettek, hogy az erős tüzérségi tüzben ne menjek vissza. De mennem kellett. Nem haladtam messzire, mikor elemi erővel tört ki a tüzérségi tüz. A mieink zárótüzet adtak. Az oroszok betörtek és már harcban állottak a mieinkkel, akik nem is sejtették mi van. *A segélyhely felől kerültek az ezred hátába. Nehéz volt* a helyzet. Egy elszabadult zls futvà rohant az ezredprsghoz, jelentette a helyzetet, *de akkor már az oroszok alig 120—150 ˣ-re ott voltak.*

Ami most következett, mindenkor szép lapja marad az ezred történetének, — a szomoru vég ellenére is. Az ezred prnoka a telefonhoz ment. Jelentette a helyzetet a ddrnak, kért tüzérségi zárótüzet, hogy az oroszok ne mehessenek előbbre. A sgt (Schön Balogh Béla fhgy) az erzedtörzset, az ott levő utászokat, telefonistáit, küldönceit fölfejlődtette. Maga a balszárnyra állott és pisztollyal a kezében tüzelt. Időközben Schramek alezr. parancsára az ezred irodát futva megmentették. Az ezredtörzs a legerősebben tüzelt a közeledő oroszokra.

Innen már csak egyes elszórt mondásokból tudom, hogy kézitusára is került a sor, végül azzal végződött, hogy a prsg, az egész ezred, a 49. ezredtől két szd — fogságba került.

Még a ho-nál sem voltam, már nyugtalanitó hirek érkeztek, amelyek fájdalom igazak voltak. A derék, igen tehetséges és a jó katona Schramek alezr., Schön fhgy, az ezred régi, kipróbált tisztikara fogságba került az ezred legnagyobb részével.

A hatást, amelyet ránk gyakorolt a dolog, nem lehet leirni. A 20. ezred megtépve, a 31. erősen lefogyva, — azonban egy pillanatig sem voltunk kishitüek. A kemény próba korát érjük. Sokat mentünk meg erős és minden viszonyok között is dacoló, kitartó akarattal. Parragh szdsnak, az ezred ideiglenes prnka alatt ujra feltámad a 31. ezred, uj feladatokkal.

Kedves Házfőnök ur! Levelem tartalmát közölheti azokkal, akik arra számot tartanak. Ez egy darab abból a képből, amelyet a nagy háboru eseménye nekünk átélni enged, illetve amiket átélni késztet. Csak egy puszta ötleten múlott, hogy magam is ezt a levelet nem orosz fogságból irom.

Kedves Házfőnök urat, a Ház kedves tagjait szivélyes üdvözlettel köszönti: dr. Pallmann ho. plebános.«

Vitéz Deseő Lajos ny. tbk. a legnagyobb tiszteletre méltó tárgyilagossággal megirt »A szatmári honvédek története«-ben az eseményekről a következőket irta: »...Tüzérségünk és a német aknavetők tüze ennek (az oroszok előregyülekezésének a 12-esek arcvonala előtt) véget vetett s az ezredünk előtt csend maradt; a szomszédos ezredeknél azonban véres és rendkivül veszteségteljes harcok következtek, amelyek balszárnyunkra átterjedve válságos helyzetbe hozták az ezredet is.

Délben az oroszok áttörték a 20. ezred balszárnyát, hátbatámadták a 31. ezredet, kézitusa után fogságba ejtették először az ezredparancsnokságot, majd az egész ezredet, csak 150 emberüknek sikerült megmenekülni.«

Ezredünknek katasztrófáját előidéző körülmények — ezek után — minden elfogulatlan olvasó előtt tökéletesen tisztán állanak.

Most pedig ismertetjük a 20. ezred történetében foglalt leirást, amely igy szól: »Miután délben az oroszok ujabb próbálkozása ismét sikertelen maradt, az orosz tüzérség most pergőtűz alá vette II. zljunk első vonalát és mögéje zárótüzet alkalmazott. Egy óráig tartott ez a tűz, amely az állást és drótakadályt teljesen szétrombolta. Az oroszok több egymást követő vonalban 2. és 7. szdunk ellen rohamra indultak. A két század megmaradt legénysége az orosz tömeget kézitusával visszavetni nem tudta, mert a védőrség legnagyobb része a hosszú ideig tartó tűz alatt elesett vagy megsebesült, igy ez az állásrész az oroszok kezén maradt.«

Ez eddig rendben lenne, de itt egy lyuk támadt és az lenne a legtermészetesebb, ha ennek következményeit az iró a tárgyi hűséggel folytatná. De nem ez történik. Egy merész fordulattal, a smilowicai recept szerint, a történet a következőképen folytatódik: »Ugyanabban az időben az oroszok a 31-es honvédek első vonalát áttörték, fél órával előbb (12 h 30 p-kor) az oroszok Kaszowka-nál a 4. ho. állásaiba szintén behatoltak. A 31.-es honvédekhez csatlakozó 6 szdunk balszárnya kézitusával védekezett a 31-esek felől oldalba és hátba támadó oroszok ellen, de az oroszok túlereje elől hátrálni volt kénytelen. Erre a század

a futóárokban visszament. A futóárokban tömörülés keletkezett, e miatt a századból 80 ember fogságba esett. (Megjegyezzük, hogy ez a leirás és helyzet harcászatilag elképzelhetetlen. Legalább is azelőtt, aki egy szddal kézitusában csak egyszer is részt vett.)

Bugyis fhgy, II. zlj prnok, Sárecz hdgyot egy szakasszal a 31/8. szd mögötti 2. állásba parancsolta, hogy az összeköttetést a 31-es honvédekkel helyreállitsa, de abban már nem volt csapat. E szakaszt az oroszok oldalba és hátba támadták, kézitusával védekezve, parancsnokostul fogságba esett.

Bugyis a 2. állás biztositása céljából 5. szdunkat balra és hátra lekanyaritotta. Ehhez a szárnyhoz csatlakozott a Finy 32-es honvéd zlj 1. és 3. szda, amelyet ezredünk balszárnyának biztositására előre küldött. A három szd tüzén az oroszok megujuló előretörései meghiúsultak.

Délután 18 óráig a harc ellanyhult. Ekkor egyszerre az oroszok tömegesen támadták a 32-es honvédek II. zlját és azt az első megrohanással áttörték. I. és III. zljunk az áttöréssel szomszédos szárnyaikat kampószerűen visszavették. Egy ideig sikeresen védekeztek az oroszok bekeritésével szemben. A két zlj jelentésére ezredprsgunk elrendelte, hogy az I. és II. zljunk a 3. védelmi vonalba vonuljon vissza. De már akkor századaink hátában is oroszok voltak és már csak töredékek jutottak vissza a 3. vonalba.«

Az eseményeknél csak ez a leirás és beállitás a meglepőbb. Ami ebből a leirásból miránk vonatkozik annak az a lényege, hogy 12 h 30 p. és 13 óra között az oroszok a mi vonalainkat törték át és az oroszok igy kerültek a 20-asok oldalába és hátába. A dolgok ilyen fordulata, beállitása és megállapitásával a legélesebben szembefordulunk és kijelentjük, hogy ez a beállitás nem födi a való tényeket, harcászatilag véve pedig képtelenség.

A minden kétséget kizáróan megállapitott tények a következők: A 20-asokat 12 h 30 p. körül áttörték, még pedig a 2. és 7. szdaikon keresztül, ami a 20-as leirásból is kivehető. A résen az oroszok beözönlöttek és ezredünk hátába kerültek.

Ebben az időben ezredünk arcvonala szilárdan állt, túlnyomó erők támadása nem is fenyegette.

Harcászati képtelenség azt állitani, hogy egy ezredet az ellenség áttörjön és azután először is a 2000[x]-re hátul levő ezredparancsnokságot tegye foglyul és utána — visszafelé — szőrin-szálán az egész ezredet. Ennél az elgondolásnál, csak annak irásban vagy nyomtatásban való közlése a megdöbbentőbb.

Ily tökéletesen megsemmisitő csapást csakis egy kivülről jött meglepő és nagyarányú átkarolás vagy bekerités tud előidézni. Egy sima áttörés csak akkor, ha ahhoz az ellenség törekvésével egyező szándéku (cseh) ezred áll szemben.

Megcáfolatlan tény tehát az, hogy a 20. ezredet délben áttörték. Ez úgylátszik az ily nemes ezreddel is megtörténhetik, ha oly túlerő támadja, amelynek ellentállani emberileg lehetetlen és ha a vezetés addig feszíti a húrt, amig az elpattan. Ebben az ezred ártatlan és csak áldozat. És hogy teljesen megvilágitsuk az eseményeket, megemlitjük a 20. ezredprsgnak a harc kezdetén a ho. prsghoz intézett azt a kérelmét is, hogy századait a dóratakadályokkal védett 2. állásba visszavehesse. Ezt elutasitották, sőt elrendelték az állásoknak utolsó emberig való védelmét.

Azt is tudjuk, hogy a 20-as ezredprsg mindvégig bizott abban, hogy állásait valahogyan mégis csak megtarthatja. És emberileg érthető az is, hogy a tényleges ezredparancsnokot helyettesitő prnok lélektanilag sulyos helyzetbe került, amikor az áttörést és annak következményeit kellett fölismernie és elbirálnia. Mindez azonban nem menti a történetirásnak idézett módját, amelyről tovább nyilatkozni ezredünk dicső multja tiltja.

Ez a harc volt a mi arcvonalunkon a Lucki áttörés utolsó hulláma. És a sors különös játéka volt az, hogy annak éppen az az ezred esett áldozatul, amelyik a korábbi válságos helyzeteknek elháritásában oly döntő befolyással volt és amelyik ezred a harchelyzetek megszilárditásának mindenkor a magját képezte.

A majdnem húsz éves távlatból, ha a lelki szemeink elé idézzük az annyi diadalmas csaták, vérzivataros harcok fogságba jutott hőseinek fáradt, megtört, mindenéből kifosztott, hihetetlen és érthetetlen helyzetükön töprengő menetét, ma is összeszorul a torkunk, a szivünk — de az öklünk is. Keserü érzéssel és mélyen megrendült lélekkel, de a legnagyobb határozottsággal mondjuk, hogy ez a sors semmit se von le hősi dicsőségükből.

Ezredünknek fogságba jutott részének utja Gruziatyn-on — az ezrednek két ragyogó győzelmének szinterén — keresztül vezetett Godomicze-re. 29.-én itt éjjelezett. Innen indult a szenvedésekkel kikövezett hosszú útra, arra a golgotás kálváriára, ahonnan csak vajmi kevésnek adatott meg a Hazába való visszatérés.

Július 25.-én ezredünknek harcoló létszáma volt 97 tiszt és tj. 2148 fő legénység 14 gpp. 16 lovas. Ebből veszteség halottakban, sebesültekben és eltüntekben 63 tiszt és tj. 1840 fő legénység 13 gpp.

Ezúttal fölemlitjük a 20. ezred veszteségeit is, mert a tárgyilagos megitéléshez most ez is hozzátartozik. Halott 2/467, sebesült 2/910, eltünt 5/733, összes vesztesége tehát 9/2110 fő.

Egyik ezred vesztesége az utolsó emberig való kitartást parancsoló — ennek az oly rég túlhaladott álláspontu — harcmodornak; a másik ezred vesztesége az ebből származó bekeritésnek az eredménye. Mindkét veszteség egyformán fájdalmas, hisz két legendás hirű magyar ezred sorsát jelenti.

Összegezés:

Tulajdonképen kicsinyes dolog afölött vitázni, hogy a kialakult szerencsétlenséget mi idézte elő. Nem is léptünk volna erre a térre, ha az emlitett leirás erre nem kényszerit bennünket. Igy is csak a legszükségesebb terjedelemben tárgyaltuk, mert hisz itt a dolgok eredetét sokkal messzebb kell keresnünk.

Ludendorff szerint a m.-o. ellentálló erő a Luck i csatában felmondta a szolgálatot; a csapat oly gyenge ellentálló erőt tanusitott, hogy a helyzet egy csapásra hihetetlenül komollyá vált. Ennek oka pedig abban keresendő, hogy a mindent megsemmisitő tüzérségi tűz után, az összekötő szervek nem működtek, a tüzérségi és gyalogsági megfigyelők nem tudták az

orosz gyalogság megindulását észrevenni, igy azután a zárótűzünk nem érvényesült. Ennek következtében gyalogságunk roppant súlyos veszteségeket szenvedett. A gyalogság puskájával és géppuskáival az orosz áradattal szemben magára maradt. Fegyverei pedig a hihetetlen erejü orosz pergőtűz által felkavart rettenetes porfelhőben eldugultak, megbénultak. És vele együtt megbénült a védelem is.

Ez azonban minket még nem érintett, mert a mi működésünkre csak ezután került a sor. De az már ránk is vonatkozik, hogy a védelem mereven és csupán az I. állás megtartásával számolt és az egész védelmi terv alapja volt az első vonalban az utolsó emberig való kitartás. Pedig, amint ez a vonal elesett, akkor a beépitett összes harceszközök is elvesztek. Ezért a csapatok ellentálló ereje az első vonal elvesztésével megszünt.

A mélységi tagozódásnak, a kellő pillanatban megindított ellentámadásnak nagy jelentőségét még mindig nem tudták fölismerni és alkalmazni, holott erről már 14-ben és 15-ben sok szó esett. Minden erőnek az első vonalban való összezsuffolása a legprimitivebb és egyben a legkockázatosabb harcvezetés. Vagy-vagy. Mindent egy lapra tesz föl. Merev és törékeny. Rugalmasságot és gondolatokat nélkülöz. Elsikkasztja a belső harci értékek egész sorozatát.

Ebben gyökerezik a 29.-i nagy veszteségünk is.

A Luck—Okna-i csata az orosz hadseregnek, a világháborúban vivott harcai közül, a legnagyobb győzelme volt. Majdnem 300 km-es vonalon hátraszoritotta seregeinket és ezredünk katasztrófájának az idején az oroszok még mindig 100 km-es arcvonalon támadtak.

A hadműveletek kezdete óta ezideig 345.000 foglyot veszitettünk és az orosz jelentések szerint az oroszok 500 ágyut zsákmányoltak. Halottainkat és sebesültjeinket is hozzászámitva egy rettenetes nagy méretü csatavesztés érte Conradot, aki az orosz arcvonalról elvont seregek javával Tirolban küzdött, anélkül, hogy ott eredményt elérni tudott volna. Ismét csak a németek segitségével lehetett az arcvonalat megszilárditani.

Közvetlen és igen jelentős hatása ennek a csatavesztésnek az volt, hogy ellenfeleink most már egészen más hangon tárgyaltak Romániával. A Luck-i áttörés óriási és meglepő arányu sikere olyan hadászati és lélektani helyzetet teremtett, amelyben már Romániának sem volt szabad haboznia, ha azt akarta, hogy közbelépésének értéke legyen. Válaszút elé állitották, hogy ebben a soha többé vissza nem térő kedvező helyzetben nemzeti törekvéseit megvalósitsa. A tárgyalások komoly fordulatot vettek. Augusztus 13.-án Bratianu a szövetséges hatalmakkal a szerződést megkötötte, aláirta és ezzel Románia ellenfeleink táborába szegődött.

A Luck—Okna-i csata terület veszteségét és az arcvonalnak helyzetét a 70. sz. vázlat nyugati vonala ábrázolja.

A megtett útvonalat a 77. és a 78. sz. vázlaton tüntetjük föl.

*

A 31. h. gy. ezred rövid idő alatt ujra éledt. Az állományát képező tisztjeinek és legénységének akarat-ereje, bennük rejlő elpusztithatatlan erejü élniakarás, a rendkivül magas erkölcsi értékek, a 31-es szellem, az ezredet ismét a legmagasabb teljesitményekre tette képessé. Dicsősége ujra az élre lendült. Jelentősége meghatványozódott, hogy azután a háború befejezéséig e magaslatokon maradjon.

Aknák és embercsapdák.

XV. fejezet.

A Mielnica — Wielick közti védőállásokban.

1916. július 30.-tól — december 10.-ig.

Július 30—31. Ezredünk megmaradt részeiből, Papp Géza fhgy prsga alatt, 173 puska-létszámmal biró század alakult. A 20. ezred két századot tudott kiállitani. A három századot egyesitették és Mielnica és Wielick-i út mellé, Mielnica-tól 3000ˣ-re délkeletre fekvő útelágazáshoz, az arcvonalban harcoló 12. ezr. mögé, ho. tartalékul előrerendelték.

Augusztus 1 és 5.-e között a helyzet változatlan maradt. A ho. tart. alkalmazására sor nem került, mert a 12 és 32-esek a hatalmas orosz rohamokat önerejükkel vérbefojtották.

Augusztus 6—9. Elváltunk a 20-asoktól. A 31-es század az — időközben Wólka Radoszynska-ra hurcolkodott — ütközet vonathoz menetelt. Parragh Gyula szds vezetése alatt beérkezett ide egy rendkivüli menetzlj. Parragh szds az ezred megmaradt részeiből és ebből a mzlj-ból megalakitotta az ezred törzset és az I. zlj-at a következő beosztással: Parancsnok Parragh Gyula szds. Ezredsgt: Haber Jenő t. fhgy. Utásztiszt: Nyilassy Péter t. hdgy. Ezred lelkésze: Veres Mihály tábori s. lelkész. Ezred és zlj orvosfőnök: dr. Tar Alajos npf. s. orvos. Gazdasági szakelőadó és vonatparnok: Hell József fhgy. gt. Élelmezőtiszt. Mild Nándor t. hdgy. Hozzá beosztva: Egri Imre t. zls. Állatorvos: dr. Telegdy István t. hdpd.

1. zászlóalj:

Sgtiszt: Scherer János t. zls. Gh. főnök: Hell József fhgy. gt. Hozzá beosztva: P. Szűcs Imre t. fhgy és Neumann Árpád t. hdgy. Orvosfőnök mellé beosztva: Steiner Andor, Rátz Antal eü. zls-ok, Kertész Aladár, Rosenthal Samu, Sauer Oszkár t. eü. hdpd-ok, Szekulesz Károly, Keller Károly, Grodsky Ödön és Reiner László t. eü. hdpdj-ek.

1. század:

Parancsnok: Sydó Sándor t. hdgy. Alantosok: Farkas András t. zls, Schwarz Henrik t. zls, Grozáv Kálmán t. zls, Zászlós István t. hdp. Reich György t. hdpj. Domonkos Kálmán t. hdpj. Pichler Ferenc t. hdpj.

2. század:

Parancsnok: Caltium Sándor szkv. szds. Alantosok: dr. Lakatos Géza t. fhgy. Varjas Jenő t. zls. Strenge Ágost t. zls. Gáspár László t. hdp. Hilbert Károly t. hdpj. Mészöly Géza t. hdpj. Pápay János t. hdpj.

3. század:

Parancsnok: Rosenfeld Ármán t. fhgy. Alantosok: Fürst Jenő t. hdgy. Szép Vince t. zls. Mercz János t. zls. Molnár József t. hdp. Rézman Kristóf t. hdp. Vancsó Lajos t. hdp. Nagy László t. hdpj. Hoffmann Ferenc t. hdpj.

4. század:

Parancsnok: Stróbl Pál hdgy. Alantosok: Copf Ferenc t. zls. Szenes Imre t. zls. Masszy József t. hdp. Braun Andor thtts. Lehmann János t. hdpj. Balla Károly t. hdpj. Horváth Ferenc t. hdpj.

Megalakultak a géppuskás osztagok is, bár egyelőre géppuskák nélkül.

I. gppo. prnka: Halász Jenő t. fhgy. Beosztva: Erdélyi Gyula t. hdgy és Papp Béla t. zls.

II. gppo. prnka: Papp Géza fhgy. Beosztottak: Szalóky Lajos t. hdgy és Engel Andor t. hdpj.

III. gppo. prnka: Kárász József t. hdgy. Beosztott: Hoffmann Jenő t. hdpj.

Augusztus 10.-én a zlj. mint ho. tartalék vett felállitást. Itt a szdok férőhelyeket készitettek. Kiegészitették felszerelésüket. Ezek közül ujdonság volt a gázálarc. Gyakoroltak. Éjjelenkint pedig két-két szá zad — munkára — az első vonalba ment.

Mai nappal a pótzászlóaljtól, a ho. sürgönyére, soronkivül bevonult az ezredhez Herczegh Géza és Kálmán Imre szds. Kálmán szds egyelőre az ezred törzsnél teljesitett szolgálatot, Herczegh szds pedig átvette a 20. ezred ujonnan alakitottt II. zljának prsgát. Vezénylése azonban csak ideiglenes volt, mert 17.-én ujból bevonult és három napig ezredünk szervezésével foglalkozott.

Augusztus 19.-én bevonult Szabó Pál őrnagy és átvette ezredünk vezetését, egyben az I. zlj prsgát is. 31.-én a zlj-at megszemlélte lovag Sypniewski György ezr. akkori ddr. prnkunk. A minden tekintetben kifogástalan és tökéletesen harckész zljat megdicsérte, hozzá buzditó, tartalmas és lelkes beszédet intézett.

Augusztus 27.-e ismét egy nevezetes dátum. Harcvonalaink száma megszaporodott és kiterjedt. Még pedig a következő körülmények között. Mai napon

még javában dühöngött a nyugati harctéren a Somme menti csata.

Az orosz arcvonalon, a Luck—Okna-i áttörés során, a Monarchia hadereje az összeomlás szélére jutott és német segitség nélkül nem is tudott volna talpra állani. Románia is — most már — úgy látta a helyzetet, hogy a központi hatalmak a háborút elveszitették. Tudta, hogy Románia felé a határunk nyitott és fedetlen, hogy a központi hatalmaknak tartalékai nincsenek és azt gondolta, hogy az Erdélybe való román betörés a központi hatalmak harci helyzetének megadja a kegyelemdöfést. Sőt, most már sietnie is kell, nehogy lemaradjon a nagy osztozkodásról. Miután kikötötte, hogy Brussilow, különösen Bukovinában a román hadsereghez csatlakozó arcvonalon, a támadást erélyesen folytatja; a bolgárokkal szembeni arcvonalának megerősitésére egy orosz hadtestet kap és a Szaloniki-i antant sereg — amely Sarrail francia tbk vezérlete alatt már nem kevesebb, mint 400.000 emberből állt — a román hadsereg mozgósitásának és összpontositásának biztositására a bolgárokat délről leköti, szóval: miután magát minden oldalról alaposan biztositottnak látta, 220.000 puskából, 840 ágyu és 12.000 lovasból álló három sereggel, keletről Marosvásárhely felé, délről Nagyszeben és Brassó felé, betört a védtelen Erdélybe.

Részben már ezt megelőzőleg, részben ezzel egyidejüleg meginditott antant megrohanás keretében, az olasz arcvonalon Cadorna is támadott.

A központi hatalmak helyzete valóban reménytelennek látszott. Németországban mélységes csalódást okozott a franciák lebirhatatlan ellentállása Verdunnél, továbbá a Brussilow féle támadás következtében elszenvedett óriási veszteségek és a csak nem enyhülő orosz nyomás. Azután azt is kezdték belátni, hogy a tengeralattjárók háborúja sem tudja a várt eredményt meghozni. Amellett, hogy Franciaország és Anglia élelmezését nem tudja megakadályozni, félős volt, hogy Amerika is közbelép.

A gazdasági inség is növekvőben volt. Az élelmezési adagok megszoritása észak Németországban súlyos elégedetlenséget keltett.

Mind sűrűbben felcsillantak a fáradság tünetei is. A gyors győzelem lehetőségében ugyan már senki sem bizott, de a végső győzelembe vetett hit még töretlen volt. Mégis — egy pessimista hullám csapott át Németországon, aminek megtörésére a Császár Hindenburgot állitotta a nagyvezérkar élére. Ez a kinevezés valóban felvillanyozó hatással volt az összes seregekre. És Hindenburg meg is találta a román támadás elháritásának módját.

A román betörés támogatására, annak tehermentesitésére Brussilow — az előzetes megállapodások értelmében — egymást követő két nagy támadást vezetett. Ezek egyike sem terjedt a mi Mielnica-i arcvonalunkig. Tőlünk délre adta ki erejét. A románokat azonban nagy csalódás érte, mert Brussilow támadása mindjobban elerőtlenedett, lélegzete már fogytán volt. Az első támadása szeptember 25-én végelgyengülésben kimult. Ezalatt Arz és Falkenhayn prsga alatt Erdély védelmére két sereg alakult. Szeptember hó közepén azután, az óvatosan tapogatódzva előnyomuló román seregekkel szemben is — megfordult a kocka. Nagyszebennél — szeptember 26 és 28.-a között — az 1. román sereg döntő vereséget szenvedett. Csak töredékeivel tudott a határon átmenekülni. Ezt nyomban követte Brussilow 2. tehermentesitő támadása az oláhokkal érintkező orosz balszárnyon. A támadás kisebb-nagyobb megszakitásokkal ugyan október végéig tartott, de a románokra zúduló katasztrófát megakadályozni nem tudta. Hindenburg sztratégiai művészete ezúttal is remekelt és december 6.-án a magyar—német—bolgár—osztrák és török csapatok bevonultak Bukarestbe.

Nálunk ezalatt általában nyugalom volt a vonalon. Az orosz csapatok itt meglehetős tétlenül viselkedtek és csak a tüzérségük működött, de az is csak mérsékelt hatással.

Szeptember 5.-én 5 órakor zljunk az első vonalba ment. Ott fölváltotta a 12-esek I. zlj-át. Az állás közepén egy mocsár húzódott Wielick felől. A többi rész homokos emelkedésen feküdt. A talaj könnyen be is omlott. Csak 1—2 bombamentes hely állott rendelkezésre. Ezek készitése, a mellékvédek befonása, az árok fenék padlózása sok munkát adott.

Részlet a Mielnica előtti állásainkból.

Éjjelenkint állandóan gyalogsági tűz és aknaharc folyt. Részünkről 2—3 tüzérségi rajtaütés vagy erős tűzcsapás volt a válasz.

Gyönyörű meleg őszi napok tették kellemessé az életet.

7.-én a jobbról csatlakozó 227. német ezred, mert az ellenség igen előre dolgozta magát, egy előretöréssel az oroszokat állásaikból visszavetette. Ezt a vállalkozást mi tűzzel támogattuk. Egy géppuskát a tábori őrsre is kivittünk és ez onnan igen hatásosan működött. *9.-én* Sypniewski ezr. az állást megszemlélte. *17.-én* reggel óta az ellenséges tüzérség nehéz és tábori ágyuval lőtte az állást. Nagyobb kárt ugyan nem csinált, de 2 halott és 4 sebesülést okozott. *20.-án* az oroszok 200 gázgránáttal árasztották el a zlj prsg környékét. A kitóduló gáz erősen könnyfakasztó hatásu volt. A 2. és 4. századnál ekkor történt az első komoly gázriadó.

Szeptember 27.-én Beöthy Dezső szds vezetésével beérkezett a XXIII. mzlj. Vele együtt bevonult: Komássy Géza hdgy, Nádas Sándor, Hartman Márton, dr. Lőwy Ede és Martinec Gábor t. hdgy-ok, Beöthy Pál t. zls, valamint 950 fő legénység.

Herczegh Géza szds parancsnoksága alatt ekkor megalakult a II. zlj, melynek sgtje Sydó Sándor t. hdgy, gh. főnöke Koch Sándor t. zls gt, orvosfőnöke dr. Szegedy Kálmán t. s. orvos, gázvédelmi tisztje Zászlós István t. hdp volt. Az 5. szdot Szi-

lárd Béla szkv. fhgy, a 6.-at Nádas Sándor t. hdgy, a 7.-et Stróbl Pál hdgy, a 8.-at Neumann Árpád t. fhgy, mig a gposztagot Kárász József t. hdgy vezette. A zlj létszáma 4 gpp-val 810 fő volt. A zlj egyelőre a 3. vonal mögött tartalékban a szellem megalapozásán, kiképzésbeli fogyatékosságok eltüntetésén dolgozott, a szdprnkok és a zlj alantostisztikarának igen lelkes közreműködésével, meglepően gyors és teljes sikerrel.

Még mindig — a II. hdt keretében — a Bernhardi féle német hds csoporthoz tartoztunk. Miután a német csapatokkal a legszorosabban együtt harcoltunk, nagyon kivánatos volt a harcászati kiképzést is — a lehetőségig — egyöntetűvé alakitani és amellett az eddigi harcok tapasztalatait minden vonatkozásban érvényesiteni. Cholmban a mzljakat Bernhardi vezr. megszemlélte. Tapasztalatai alapján kiadott utasitásai főbb vonásokban igy szóltak: Kivánatos a legénység nagyobb erőfeszitése a kiképzésnél. Az önállóság fejlesztése, amit minden embertől megkövetelni kell. Harcászati terveinket minden ember ismerje. Tisztek kiléptetése mellett sokszor parancsnokoljanak az altisztek. A m.-o. hadseregnél nagyon kevés a továbbszolgáló altiszt, holott a németeknek ez adja szervezetük erősségét. Nagy a tényleges tisztekbeni hiány, ezért az alparancsnokok kiképzésére különös gond forditandó. A harcban semmiféle szerepet sem játszik, hogy a raj kiigazodva nyomul-e előre, vagy sem. Fődolog, hogy minden raj a neki megszállásra parancsolt tereprészben egyenest előre nyomuljon és amellett a terepalakulást a legteljesebben kihasználja. Nem szabad előfordulni, hogy egyes emberek lőnek, pedig állásukból nem is láthatják az ellenséget. Arra kell törekedni, hogy az ellenségnek minél több kárt okozzunk. Ezen a törekvésen lehet megismerni a csapat kiképzési fokát.

Minden kifejlődés előtt a helyes támadási irányt kell fölvenni. A terep az ellenséges vonalig hozzánk tartozik! Nem szabad tűrni, hogy az ellenség büntetlenül munkásokat küldjön előre, vonalának további előrehelyezésére. Azonnal erős csapást mérjünk rá.

A kiképzés fejlesztésére nagyarányu intézkedések történtek. Mielnica-n mindenféle tanfolyamok alakultak, még pedig a németekkel közösen. A 41. ho. hathetes tiszti továbbképző tanfolyamában a 41. honvéd, a 4. közös és a 107. német ho-ok 46—46 tisztje és tisztjelöltje nyert szakasz és szd. prnki szolgálatban elméleti és gyakorlati kiképzést. Altiszti továbbképző tanfolyam létesült Cholm-ban. Rohamtanfolyam Wladimir Wolinski-ben és tisztek vezényeltettek a németeknek nyugati hadszinterén lévő rohamtanfolyamaiba is.

Az ezreden belül kézigránát dobó tanfolyam alakult. Mindenkit elláttak gázálarccal és annak használatában alapos kioktatásban részesült. Gázálarcban lélekzési gyakorlatok tartattak, ami különösen szükséges is volt.

Német befolyás alatt hadseregünk korszerű kiképzése és fölszerelése is nagyot lendült előre. A zászlóalj és az ezred tűzereje igen megnövekedett azáltal, hogy a gépp. osztagokból 8 gépp-val biró századok szerveztettek. Különleges harceszközök, aknavetők, gyalogsági ágyus osztagok megalakulásával, ill. azok tovább fejlesztésével úgy a támadó, mint a védelmi fegyverzet ereje igen megerősödött. Ho-unkat az eddigi 42 ágyuból álló 7 ütege helyett, 3 tüzérezredbe szervezett 12 üteggel látták el. Ho-unk ekkor 64 ágyuval rendelkezett, melynek legnagyobb része tarackokból állott. A ho. tüzereje ezzel óriási mértékben fejlődött. Előtérbe lépett a gépekben rejlő erő kiaknázása. Rettenetes vérveszteségeink — szükségképen — arra a meggyőződésre ébresztették a vezetőséget, hogy a gyalogság — megfelelő tűzhatás és előkészités nélkül — nem támadhat megerősitett állásokat. Végre!

Megemlitésre méltó még, hogy az orosz arcvonalon repülőgépeink fölényben voltak. A nagy Sikorszki-k eltüntek. Légiharc elől az oroszok kitértek.

Szeptember 28.-án a kölcsönös viszonyok alapos megismerése céljából elrendelték, hogy annál a hadseregnél, a hol a m.-o. csapatok németekkel együtt harcolnak, tisztek kölcsönösen egymáshoz vezényeltessenek. Igy került a 107. német hadosztályhoz Parragh szds, hozzánk pedig Schade Hermann német t. fhgy, aki ekkor az 1. szd. prsgát vette át. A mai napon jegyezte elsőizben Beőthy Dezső szds, mint ezredsegédtiszt, az ezrednapiparancsot, az ezred tisztikarának egyhangu óhajára. 17 hónapig egyhuzamban teljesitette ezt a felelősségteljes és fölötte kényes szolgálatot. És amikor ettől az állásától megvált, az a határtalan bizalom melyet nemcsak az ezred, de minden előljárója is vele szemben kifejezett, a nagyrabecsülés és bensőséges szeretet számtalan megnyilatkozásával annyira megszilárdult, hogy annak élő erejét még ma is megható jelenetekben láthatjuk minden egyes bajtársi összejövetelen, ezred-napi ünnepségeken. Bevonulásakor egészsége nem volt kifogástalan. Még az 1914. évi harcokban szerzett izületi csúz, meg rheuma gyötörte, ami mozgási szabadságát is korlátozta. Törhetetlen akaraterejével azonban uralkodott fizikumán. Most még csak annyit emlitünk meg, hogy amikor ezeket a sorokat irjuk, honvéd ezredes és a jutasi Kinizsi Pál csapat-altisztképző iskola parancsnoka. Azt a 31-es szellemet, amelynek megteremtésében oly tevékeny részt vett, most Honvédségünk altisztjeinek nevelésénél értékesiti.

Október 1.-én 18 órakor I. zlj-unkat a 12/I. zlj fölváltotta. 2.-án a 12. ezreddel és a 232-es német zlj-jal a 40. ddr-t képeztük, melynek október végéig Capp tü. ezr., azután pedig br. Benz Ottó ezr. volt a prnoka, mig a vezérkari tisztje Domaniczky Ödön vkb. fhgy.

Október 3.-án I. zlj-unkat a német 107. ho. rendelkezésére bocsájtották és mint tartalék ennek a honak a balszárnyára vonult. Ebben a beosztásban személyi és gazdasági ügyekben a 41. ho-hoz, mig harcászati tekintetben a német ho.-hoz tartozott. 4.-én a zlj-at beosztották a német 46. t. ezredhez, az ezredprsgot pedig — különleges szolgálattételre — a 213. német gy. ddr-hoz. 8.-án 6 h 30 p-kor az I. zlj az első vonalba került, ahol a 227. német tart. ezred középzlj-át váltotta föl. Helyzetét a 79. sz. vázlat ábrázolja.

Október 6.-án a német császár szemlére Kovelbe érkezett. A Bernhardi hds-csoport diszszázada és a csapatok küldöttsége fogadta. A 41. ho. küldöttségét Herczegh Géza szds vezette. A küldöttség tagjai voltak: a 20. ezred részéről Bugyis Andor hdgy, tőlünk pedig Moravcsik László őrmester, Takács Imre, Tuba Lajos szakaszvezetők és Mike Illés honvéd.

Megjelenésben, külső körülményeivel és beszédével a Császár lenyügöző hatást keltett. Ezredünk küldöttsége a sapkarózsáján nemzeti-szinü szalaggal állt a helyén, amit a császár észrevett. Moravcsik őrmestertől meg is kérdezte, hogy ugye magyar csapatok? »Igen Felség, magyar honvédek.« válaszolta Moravcsik bátran és látható büszkeséggel, minden zavar nélkül. »Nagyon helyes«, mondta még a Császár — persze németül — és tovább haladt a patkó alakban fölálitott küldöttség és diszszázad vonala előtt. Moravcsikon kivül senkihez sem szólt. Hanem a szemle végén, minden szót külön tagolva, népies kiszólásokkal füszerezve, egy dicsérő és buzditó beszédet tartott. A beszéd igen nagy hatást keltettt. A német küldöttségek és a diszszázad legénységének szája alig fért el két fülük között. Igazat megvallva, mi honvédek nem sokat értettünk a beszédből. Túlságosan poroszos volt. De a hatást élveztük. A beszéd után a Császár személyesen osztotta ki az I. oszt. Vaskereszteket. A mi küldöttségünk tiszti tagjai II. oszt. Vaskeresztet, legénységünk pedig a német harcos érmet kapták. A küldöttség két napig tartózkodott Kovelben és a körülményekhez viszonyitva tejbe-vajba fürdették, hogy a szemle minden tekintetben emlékezetes legyen.

Október 7.-én a II. zlj bevonult Mielnica-ra és ott — mint a 41. ho. tartaléka — laktáborba szállt. 12.-én az ezredprsg is Mielnica-ra költözködött és ezután, mig az orosz harctéren tartózkodtunk, már itt is maradt. 13.-án minden szd 5 drb távcsöves puskát kapott. 17.-én az emlitett tiszti továbbképző tanfolyamra vezényeltetett: Lacza József npf. hdgy, Szenes Imre, Farkas András, Somló József t. hdgyok, Flink József, Beöthy Pál, Grozáv Kálmán t. zlsok és Mészöly Géza npf. zls. 29.-én a III. gppo. a vonalban levő 232. német ezred I. zlj-ához osztatott.

Október 14. A mai nappal a prsgi törzsek létszáma teljes volt. Annak bemutatására, hogy mi is az ezredtörzs, azt most részletezzük: Ezredprnk: Szabó Pál őrn., sgt. Beőthy Dezső szds, utásztiszt Nyilassy Péter t. hdgy, lelkész Veres Mihály t. lelkész, szakelőadó Hell József fhgy gt, aki egyuttal vonatprnk is, egyesitett eleség vonatprnk Klemm Rezső fhgy, élelmező tiszt Mild Nándor t. hdgy, gh. vezetője Németh Sándor hdgy gt., telefonos tiszt Haber Jenő t. fhgy, állatorvos dr. Telegdy Mihály á. o. hdp. A törzshöz tartozott még: 66 utász, 36 telefonista, 2 főirnok, 2 irnok az élelmezési tiszthez beosztva, 6 küldönc, 1 ezredkürtös, 9 jelentő lovas, 1 vonatvezető altiszt, 1 mészáros, 5 tiszti és legénységi szakács, 2 pósta kezelő, 1 famunkás, 1 szabó, 10 lovász, 6 tart. lóvezető, 1 tehenes, 1 szijgyártó, 1 robbanó anyag málhás állatvezető, 1 telefonkocsis, 1 fölvételező kocsis, 2 konyha kocsis, 1 tiszti étkezdei málhás állatvezető, 2 eleség kocsis, 1 tiszti étkezde kocsis, 1 iroda kocsis, 1 lajtos, 1 tiszti podgyász kocsis, 1 tiszti málha kocsis, 1 zene-, 1 szerszám-, 1 pósta-, 1. pénztár-kocsis, 1 raktárőr, 8 tisztiszolga, 9 fényszórós, 2 cipész és 1 eleség vonat prnok — összesen 194 fő.

Az I. zlj törzs 61, a II.-é pedig 56 főből állott.

Ebben a hónapban a harctérről betegen eltávozott: 19.-én Müller Sándor t. zls, 21.-én Salamon Győző t. hdgy, 26.-án Vidor Andor t. hdp. és Altmann Aladár t. eü. hdp., 27.-én Nádas Sándor t. zls, 29.-én pedig Farkas István t. hdp.

November 1.-e forduló pont ezredünk vezetésében. Ezen a napon bevonult és az ezredparancsnokságot átvette *rövidi Maxon Lajos* huszárezredes. 1917. évi augusztus 6.-áig maradt az ezred élén. Ez idő alatt rangjánál, tekintélyénél fogva ezredünk vezetése stabilitást nyert. Maxon ezredes a 3.-án megjelent ezredparancsnoksági parancs 1. pontjában a következő szavakat intézte ezredéhez: »November hó 1.-ével az ezredparancsnokságot átvettem. Ez alkalommal a legszivélyesebben üdvözlöm összes alárendeltjeimet, és remélem, hogy ugyanolyan bizalommal lesznek irántam, mint amilyen bizalmat én már eleve mindenkinek részemről biztositok. Kölcsönös megértéssel, az eddigi utakon haladva, az ezrednek a hadseregben általánosan ismert oly sok hősi haditettéhez a dicsőséges fegyvertények ujabb sorozatát fogjuk hozzáfüzni. Maxon ezredes.«

És igy is történt.

Vonzalmaink értékét a belőlünk fakadó tettek mérik, tetteink súlyát pedig az őket lelkesitő átérzés és szándék szabja meg. Maxon ezredes tetteiben megnyilvánuló érzések, körültekintő gondoskodást, mélységes megértést és szeretet sugároztak. Ezt az ezred azonnal megérezte és a legteljesebb mértékü igaz nagyrabecsüléssel, feltétlen bizalommal, mélységes hálával telt ragaszkodással viszonozta. Mintegy a tétlen érzelgéstől ment igaz ember állt az ezred a parancsnoka által bekapcsolt áramvonalban. Kialakult az ujonnan felállitott ezred szelleme. Ujult erővel és tettre készen minden feladatra.

Régi, magasrangu katona család nemes tradiciójából gyökerezett nyilt, őszinte és határozott egyénisége áttörhetetlen gát volt minden felülről jött nyomással szemben és védőpajzs minden alárendeltje jogos és való érdekének.

Született Komáromban 1874. évi március 21.-én. A Wiener Neustadt-i katonai Akadémia elvégzése után került a csapathoz. Majd elvégezte a bécsi hadiiskolát és 1900-ban a 9. lovas ddr. vezérkari tisztje lett. 1902-ben a 7. huszárezredhez került csapatszolgálatra de már 1906-ban mint vk. szds a 27. gy. ho.-nál volt beosztva. 1909-ben a 2. huszárezred századparnoka és 1910-ben a 6. lovasho. vezérkari főnöke. Mint vk. alezredes ezzel a ho-lyal indult 1914.-ben a harctérre. Müködésével már Pienyany-nál találkoztunk. Tryncana-nál — mint ho. vezérkari főnök — egy lovas roham élére állt. Kézitusában 270 orosz foglyot ejtett. Győzelmes harcokat vezett 1915-ben Rarance és Toporouc-nál, 1916-ban Mulczyczy-nél és Jeziercy-nél, ahol a 4. huszár ezred egy lóról szállt századának élére állva gyalog rohamot vezetett. 1916-ban Gorochow-nál népfölkelő huszárokkal biztositotta a visszavonulást és hősies magatartásával a helyzetet megmentette, a visszavonulást lehetővé tette.

Amint a leirásból látható, a vezetői sikerek mellőzésével a háboru kezdetétől egyhuzamban teljesitett szolgálata alatti fegyvertényeiből csak azokat a részleteket ragadtuk ki, amelyek a hősies bátorság, virtusos erény festésére alkalmasak. Amelyekre a vére hajtotta, mert hisz mint ho. vezérkari főnök ezeket a veszedemeket elkerülhette volna.

Haditapasztalatai — már ebben az időben is — minden téren hatalmasak és tanulságosak voltak.

rövidi Maxon Lajos ezredes parancsnoklásának ideje ezredünk hősi aranykorát jelenti. Ezredünk di-

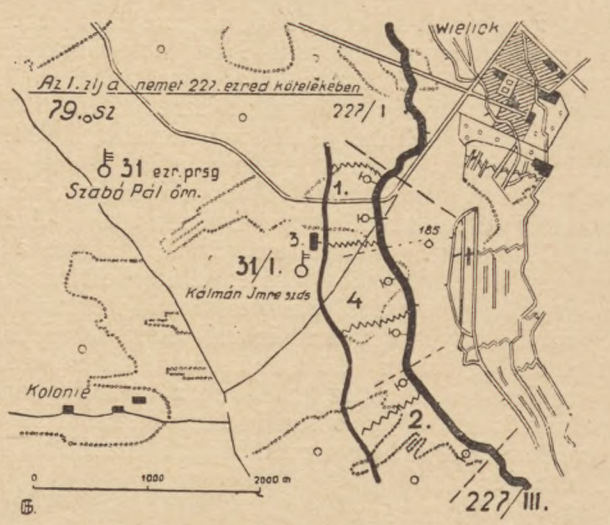

csősége ekkor a legnagyobb magaslatokra lendült.

November 4.-én a németeknél levő I. zljunk helyébe a II. zljunk vonult. Az 1600[x] kiterjedésü vonalba — jobbról-balra — a 6. 8. és 7. szd került, mig az 5. szd. zlj tartalék volt. A zlj-hoz jobbról a 227/II., balról pedig a 227/I. zlj csatlakozott.

Állásépités, kiegészités, riadógyakorlatok folytak. Nagyarányu, »Abendrot« álnéven nevezett, gáztáma dásra készülődött a jobbról hozzánk csatlakozó német ho., de a légköri viszonyok miatt azt ismételten elhalasztották. 15.-én az 5. szd fölváltotta a 7. szd-ot. Helyet cseréltek.

November 18.-án a II. zlj-nál Bernhardi hdscsoportparnok szemlét tartott. Mindent igen alaposan megnézett. Legénységünknek éppen a vonalba hozott ebédjét kiadósan megkóstolta, majd kedves mosollyal igy szólt: »Ha nem szégyelném, megebédelnék belőle. Olyan jó.« Gulyás volt.

A II. zlj arcvonalának közepére érve, a szomszéd német zlj parnokokat odarendelte és állásunkat — mint mintát — figyelmükbe ajánlotta. A zlj körletéből a legnagyobb megelégedésének kifejezése után távozott.

November 22.-én közölték velünk, hogy Schönbrunnban, tegnap 21 órakor, öreg Uralkodónk, apostoli királyunk — I. Ferencz József — elhunyt.

Elhunyt a legalkotmányosabb Király, Európának a szó legnemesebb értelmében vett utolsó Gavallérja, a megtestesült Tekintély, aki mégis a bakák »Ferencz Jóskája« tudott lenni.

Harctéren a halál túlságosan megszokott kisérőnk volt és mégis a hir mély levertséget okozott. De egyuttal nagy reménységeket is fakasztott.

A fiatal trónörökös pár már akkor nagyon népszerü volt. Trónörökösünk sűrűn járta a harctereket és érintkezésének minden szertartástól mentes közvetlenségével, fiatalos varázsával, viharos lelkesedést keltett.

November 24.-én, ünnepélyes mise után, az uj Legfelsőbb Hadurunknak, apostoli Királyunknak, IV. Károlynak szóló eskü a bensőséges szeretet, remény és bizakodás jegyében történt. ...a harctéren, a harcot vállalók, a hittel harcolók, a halál szomszédságában küzdők becsületes szivében, akik még élénken emlékeztek a napsugaras tekintetü, végtelenül nyilt, jóságos és szeretet sugárzó fenkölt alakjára. És Ő megfelelt népe bizalmának. Első és legsürgősebb ténykedése volt, hogy ellenfeleinkhez békejegyzéket intézzen. Mert a tehetségtelen diplomaták, a hamis tájékoztatók ködösitő szándékain, a sok évszázados rendszer korhadó bástyáin keresztül, a féltékeny hatásköri harcok, példátlan intrikák, egyéni érvényesülést célzó tülekedés okozta kaotikus álláspontban is — tisztán látott.

A népeinek sorsán aggódó előrelátással megalkotott és a trónörökös korában szerzett tapasztalatain alapuló nézetét megis mondta. És ez igy szólt: »Békét kell kötnünk minél előbb. Az idő ellenünk dolgozik. Illúzióim nincsenek. Övék a végtelen óceán. Övék az öt világrész kimerithetetlen tartalékai, emberben és anyagban. A mi készleteink elfogynak, az övék soha. Mi elernyedünk, felőröljük embertartalékainkat, őket táplálja Ázsia és Afrika. Évszázados belső bajok, nemzetiségi viszályok, elhanyagolt szociális kérdések mérge sorvaszt bennünket. Sietnünk kell. Az idő ellenünk dolgozik.« És ekkor mindössze 31 éves volt...

November 27.-én a II. zljnál a 107. ho. parnoka tartott szemlét. December 4.-én pedig a 227. német tart. ezred parnoka — Heuck Albert ezredes — a 8. századunk állását, szolgálatát és magatartását a német ezred tisztikarának, mint mintául szolgáló példát mutatta be. Ismerve a magasan lobogó német önérzetet, megitélhető, hogy ez az esemény mily nagyfoku megbecsülést és megtiszteltetést foglalt magában. Heuck ezredes később Herczegh szds-hoz intézett egyik levelében igy emlékezett meg rólunk: »...und versichern Sie, dass Ihrer und des ganzen Honvéd Inf. Rgts 31 bei uns gern und mit Hochachtung gedacht wird.« (»...és biztositom Önt, hogy Önökre és az egész 31-es Honvéd gy. ezredre nálunk szivesen és nagyrabecsüléssel fogunk gondolni.«) Heuck ezredes a török hadseregben is szolgált mint hadtest prnk és a német hadsereg egyik legkiválóbb ezredparnoka volt. Egyik tiszteletünkre rendezett diszebédre Pepita cigány bandáját kérték, amit Maxon ezr. készséggel rendelkezésre is bocsájtott. Pepita a szó-szoros értelmében megbabonázta az ilyen muzsikát még nem hallott németeket. Mint visszaemlékezéseiben mondja Szalay Pepita Gyula, hirneves cigányprimásunk (de sok jó órát köszönhetünk neki), annyi aranyat azóta sem látott, nagyon változatos formát mutató életében.

November hóban megbetegedett és eltávozott: 1.-én Parragh Endre t. hdp., 3.-án Lázár Lajos t. eü. zls, 5.-én Ehrlich Samu t. zls, 16.-án Spiegl Ede t. hdgy és Szabó Béla t. hdpj.

December 1.-én Maxon ezr. három heti üdülő szabadságra utazott. Az ezredprsgát Szabó Pál őrn., az I. zlj-ét pedig Kálmán Imre szds vette át.

Mai nappal a tisztikar beosztása és a parancsnoklási viszony a következőképen állt:

	EZRED.
Parancsnok	**rövidi Maxon Lajos ezr.**
Segédtiszt	Beöthy Dezső szds.
Telefonos tiszt	Haber Jenő t. fhgy.
Utásztiszt	Nyilassy Péter t. hdgy.
Lelkész	Veres Mihály t. lelkész.
Gazd. szakelőadó	Hell József fhgy. gt.
Gy. ágyus o. prk.:	Kemény Sándor t. hdgy.
Aknavetőraj prk.:	Masszy József t. zls.
Orvosfőnök	dr. Szegedy Kálmán npf. s. orv.
Élelmező tiszt	Németh Sándor t. hdgy.
Élelmező tiszt	Mild Nándor t. hdgy.
Állatorvos	dr. Telegdy István á. e. ü. zls.

Prnok.: **Szabó Pál őrnagy.**
Sgt. Scherer János t. zls.
Beosztva Steiner Andor t. zls.
Orvosfőnök dr. Szegedy Kálmán nf. s. o.
Beosztva Kertész Aldár eü. hdp.
Gh. főnök. Hell József fhgy gt.

3. század.

Prnk. Rosenfeld Ármin t. fhgy.
Alantos tisztek.
Somlyó József t. hdgy.
Molnár József t. zls.
Rézman Kristóf t. zls.
Salgó László t. hdpj.
Schumacher Károly t. hdpj.

Prnk.: **Herczegh Géza szds.**
Sgt.: Sydó Sándor t. hdgy.
Beosztva Richter Béla t. hdpj.
Orvos főnök dr Tar Alajos npf. s. orvos.
Beosztva Rácz Antal eü. zls.
Gh. főnök Koch Sándor gthttes.

I. ZÁSZLÓALJ.

1. század.

Prnk.: Kálmán Imre szds.
Alantos tisztek.
Farkas András t. hdgy.
Domonkos Kálmán t. zls.
Reich György t. zls.
Róthauser István t. hdpj.
Veisz Rezső t. hdpj.
Laky Vincze t. hdpj.

4. század.

Prnk: Schwartz Henrik t. hdgy.
Alantos tisztek.
Mercz János t. zls.
Lehmann József t. zls.
Horváth Ferenc t. zls.
Holler Márton t. hdpj.
Frőhlich József t. hdpj.

II. ZÁSZLÓALJ.

5.század.

Prnk. Szilárd Béla szkv. fhdgy.
Alantos tisztek.
Zászlós István t. zls. gáz tiszt.
Flink József t. zls.
Nagy László t. zls.
Hegyi Sándor t. hdpj.
Jungi György t. hdpj.
Nádas Sándor t. hdgy. fényjelző

2. század.

Prnk. Szép Vincze t. hdgy.
Alantos tisztek.
Hartmann Márton t. hdgy.
Strenge Ágost t. zls.
Hilbert Károly t. zls.
Pápay János t. zls.
Hubert Emil t. hdpj.

Géppuskás század

Prnk.: Halász Jenő t. fhgy.
Alantos tisztek.
Papp Béla t. hdgy.
Vaszity Ferenc t. zls.

6. század.

Prnk. Neumann Árpád t. fhgy.
Alantos tisztek.
Szenes Imre t. hdgy.
Mészöly Géza t. hdgy.
Gáspár László t. zls.
Hoffmanrn Ferenc t. hdpj.
Modrovics János t. hdpj.
Richter Béla t. hdpj.
Révay Pál t. hdpj.

7. század.

Prnk. Ströbl Pál hdgy.
Alantos tisztek.
Lacza József npf. hdgy.
Beöthy Pál t. zls.
Herczegh Lajos t. zls.
Bolyky János t. hdpj.
Borbély László t. hdpj.

8. század.

Prnk. dr. Lakatos Géza t. fhgy.
Alantos tisztek.
Czopf Ferenc t. zls.
Balla Károly t. zls.
Pichler Ferenc t. hdpj.
Kellner Sándor t. hdpj.
Járom György.

Géppuskás század.

Prnk. Kárász József t. hdgy.
Alantos tisztek.
Szalóky Lajos t. hdgy.
Engel Andor t. hdpj.

December 2.-án a XXIV. mzlj 1. szdával bevonult: Draganits Ferenc t. hdgy, aki átvette a 4. szdot, továbbá Mózes Ernő, Mercz József t. zlsok, Hamar László és Babics Kálmán t. hdpd-ok. A mszd 22 altisztje és 225 fő legénysége az I. és II. zlj között elosztatott. A XXIV. mzlj-jal egyébként még a harctérre érkezett, de az ezredhez még beosztást nem nyert Szijj János, Szegleth Imre, Sebők Sándor t. hdgy-ok, Müller Sándor npf. hdgy, Bertl Ferenc, Valasek Ferenc, Horváth Sándor, Szalay Imre, Spitzer László t. zlsok 760 fő legénységgel.

December 4. Több izben említést tettünk arról, hogy a kitüntetések terén is súlyos igazságtalanságok érték ezredünket, de általában véve a honvéd csapatokat és az egész honvéd tisztikart is. Rámutattunk, hogy a honvédelmi Miniszter ismételten közbelépett a helyzet és gyakorlat megváltoztatása érdekében és azt mondtuk, hogy ennek sem volt hatása. A mai nappal Herczegh szds zászlóaljának tisztikarát kitüntetésre előterjesztette. A fentiek igazolására idézzük a kitüntetési javaslatához mellékelt jelentésének szószerinti szövegét. Ez a jelentés, mai keltezéssel, 561. hdm. számmal ellátva, a Hadilevéltárban fekszik.

»A javaslatba hozottak legtöbbje ismételten kiérdemelte a kitüntetést és *csak a sajnálatos rendszer következménye az,* hogy csak egy kitüntetésük van, vagy egyáltalán még kitüntetéshez nem is jutottak.

Különösen vonatkozik cz Strobl Pál hdgy urra, aki 12 hónapja van a harctéren egyhuzamban. Szolgálatát mindenkor példás szorgalommal, odaadással látta el és az ütközetekben személyes példaadásával, rettenthetetlen bátorságával, eredményteljes működésével kiváló hatást gyakorolt. Mindezek ellenére csak Signum Laudisa van.

A javaslatba hozottak közül különösen kiemelem Szilárd Béla szkv. fhgy urat, aki mint szdparancsnok minden körülmények között rendithetetlen nyugalommal, példás odaadással vezette századát, annak szelleme saját példaadásával, körültekintő vezetésével és gondoskodásával mintaszerü és harckész — minden vállalatra számos önként jelentkezővel.

Sydó Sándor t. hdgy, Balla Károly, Beöthy Pál és Nagy László t. zlsok becsületes, megalkuvást nem ismerő — belső meggyőződésből fakadó — szorgalmas és alapos munkásságuk, minden vállalkozásra való készségük, vitéz magatartásuk minden alantos tiszt elé követendő példaképül szolgálnak, a tisztikar szellemére kiválóan jó befolyással vannak.

Kiemelem még Rátz Antal t. eü. zls-t és Koch Sándor t. gthtts-t. Az első nemcsak igen lelkiismeretes orvosnövendék, aki több izben a zljorvosfőnököt teljes szakértelemmel és kiváló eredménnyel helyettesitette, hanem igen vitéz is, aki a sebesültek ellátása alkalmával veszélyt nem ismer — csak kötelességet. Ugy vitézségéért, mint orvosi működéséért már több izben volt javaslatba hozva, ezideig eredménytelenül. Az utóbbi kiválóan gondoskodó, becsületes, puritán jellemü gazdászati tiszthelyettes, aki nemcsak ezért,

de vitéz magatartásáért is a kitüntetést már számtalanszor kiérdemelte. Herczegh szds.«

Ez a jelentés nemcsak a súlyos igazságtalanságokra vet fényt, de egyben igazolja azt is, hogy a történetünk folyamán hangoztatott véleményünket, az akkori — fokozott — felelősség tudatában sem rejtettük a véka alá.

December 5.-én 15 órakor a német 344/II. zlj felváltotta II. zlj-unkat. Ez Mielnicára bevonult és ezzel kiváltunk a németek kötelékéből.

8.-án megalakultak a géppuskás századok.

December 10.-én ezredünk Wolka Radoszynska-n át a 18 km-re fekvő Poginki vasuti állomásra menetelt és 4 vasuti szállitmányba osztva és berakodva, utba indult déli irányba, az olasz vagy szerb — macedon harctér felé. Hogy melyik harctérre jutunk, azt ekkor még nem tudtuk. Találgattuk, de amilyen szerencsénk van — mondogattuk — még a Doberdóra kerülünk. Nem is tévedtünk.

Összefoglalás:

1914. július 21.-én Medyka-n történt kirakodásunktól kezdve 1916. december 10.-ig 869 napot töltött ezredünk az orosz hadszintéren. Ezalatt az idő alatt kereken 3400 km-t gyalogolt és 636 napig állott ellenséges tüzben.

A kivonuló tábori ezred, a 14. menetezred másfél zlj-át, a 79. mzlj és a pótlásul kapott 23 mzlj létszámát is beleszámitva, az idegen pótlások nélkül, összesen

24.420

tisztünk, tisztjelöltünk és legénységi állománybeli emberünk vett részt az orosz hadszintéren lefolyt harcokban.

Amikor a vonatba rakodtunk és déli irányba robogva elhagytuk az annyi ragyogó diadalunknak szinterét, hogy uj feladatok elé állitsanak bennünket, — az az egy bizonyos volt előttünk, hogy ezután csak rosszabb következhet.

Az utóbbi időben foglyul ejtett oroszok egyetértelmüen azt vallották, hogy a Luck-oknai támadásuk volt az utolsó. Az orosz birodalom belsejében a fáradság, a csüggedés és a forrongó izgalom naprólnapra növekszik. A petrogradi helyőrség szelleme — pedig itt 170.000 orosz katona volt elhelyezve — a forradalmi eszméktől már tökéletesen megmételyezett. Az arcvonalon pedig megelégelték a hiába való küzdelmet, a tömeg mészárlást, hisz győzniök úgy sem lehet. Lám a Luck-i támadás — minden sikere ellenére — sem vált döntő győzelemmé. Hasonló erőfeszitésre pedig az orosz hadsereg már többé nem képes.

Közeledett a nagy tél. A legfenyegetőbb kilátásokkal. Ha az orosz tömegek ellátása nem működik tökéletes pontossággal, akkor a levegőben lógó forradalom kirobbanhat. Ma már tudjuk, hogy a tél nem kegyelmezett. 45 fokos hideg következett. A mozdonyok befagytak és 50.000 vasuti kocsi rakomány rekedt a vasutvonalakon, teli élelemmel, amit nem tudtak Pétervárra bevinni.

Március 8.-án Pétervár forrongott. 9.-én ez erőszakos formát öltött és 12.-én a wolhynia-i gárdaezred fellázadt. Bejárta a várost, csatlakozásra szólitva a polgárságot és katonaságot egyaránt. 16.-án a Cár lemondott és megkezdődött a forradalom, Kerenszki-n keresztül — a »szowjet« uralma.

Amikor ezredünk elhagyta ezt a harcteret, a helyzet már erősen érett a most leirt végső kifejlődésre. Itt már nem sok teendő volt.

Ebben az időben *az orosz arcvonalon* 140 orosz ho. állott 41 m.-o., 2 török és 63 német ho.-lyal szemben; *a román arcvonalon* pedig 24 román és 9 orosz ho. állott 20 német—m.—o., 8 bolgár és 2 török ho.-lyal szemben. Összesen tehát 173 orosz—román ho. állott 136 magyar—osztrák—német—bolgár—török ho.-lyal szemben. Azonban az orosz részen mindenütt nyugtalanság és csüggedés uralkodott. A politikai, katonai és társadalmi bomlás megindult. Már nem érdekelt senkit a háboru. Már nem hittek a győzelemben, Konstantinápolyról még csak egy szó sem esett. A legalacsonyabbtól a legmagasabb társadalmi körökig mindenki már el volt készülve minden rosszra, sőt abba már bele is törődött... Hiszen a dolgok rendjén változtatni úgy sem lehet... Különben is minden olyan mindegy... Nicsevo!

Tiszti férőhely.
Balról Mészéna hdgy, a 3 szdnak, jobbról dr. Endrényi Tivadar hdp a gppo. prnka.

II. rész.

Az olasz harctéren

XVI. fejezet.

HADSEREG TARTALÉKBAN.
1916. december 16.-tól — 1917. december 10.-ig.

December 11.-én, amikor a vonatra szálltunk, mindössze csak annyit tudtunk, hogy délre utazunk. Tehát vagy a szerb, vagy az olasz harctérre kerülünk. Az olasz harctérnek, különösen Doberdo-nak ekkor már gonosz hire volt. A doberdói halálmező megdöbbentő méretü pergőtüzeiről mesék keringtek. De egyelőre gördült a vonat. *12-én* Cholm—Lublin, *13.-án* Radom—Kielce—Grancia—Oderberg-en keresztül, *14.-én* reggel Wien keleti pályaudvarára érkeztünk, ahol, a nagy forgalom okozta vonattorlódások miatt, délig várakoztunk. *15.-én* Laibach-ba értünk. Itt megkaptuk térképeinket. Most már kétségtelenné vált, hogy az olasz harctérre, annak is a legnehezebb részére, Doberdó kellős közepére kerülünk. No de azért a magasan lobogó öntudatos hangulat nem csökkent. A digók ellen megyünk? annál jobb — mondogattuk. És ezt valóban igy is éreztük, mert abban az időben az olasz ellen igen paprikás volt a hangulat.

December 16.-án 4 h 30 p-kor Krecmerend vasuti állomáson (Részletes térképen a vasutvonal melletti 452-es magaslati pont) a végállomásra értünk és kirakodtunk. Jeges eső esett. Irgalmatlan rossz időben, a számtalan kőrakás közötti utvesztőkben menetelt az ezredprsg az 1. és 2. szddal Lezece-re, az I. zlj törzs a 3. 4. és a gpp. szd-ával Gradisce-re, a II. zlj a II. és III. gpp. szd-okkal St. Kanzian-ra, az ütközetvonat Brezecre, az eleségvonat pedig Gorice-re.

Mielőtt az események leirását megkezdenénk, a uj hadszintér sajátos körülményeihez alkalmazkodó ki-

St. Kanzian. Első szállásunk az olasz arcvonalon.

képzéshez hozzáfognánk, nézzünk körül a tájékon. Érdemes.

A karsztban vagyunk. A maga zordságával és érdekességénél fogva ez a táj egyedül áll a világon. Sehol a föld kerekségen nincs ily nagy tömegben hozzá hasonló hegyalakulás. Mi — 31-esek — habár csak olyan viszonylatban is, mint a csepp viszonylik a tengerhez, hozzá hasonló karsztos alakulást Veszprémben és annak környékén már láthattunk, — ha fölfigyeltünk volna rá.

A karszt északon a Laibach-i síkságnál kezdődik. Nyugaton az Isonzo, keleten a Velebit hegyláncolat, délen pedig a tenger határolja, sőt azon

túl magában foglalja még Veglia, Arbe, Page, Cherzo szigeteket is, a Quarnero többi részével egyetemben.

A karszt elég magas, felette szabálytalan és egyenlőtlen szikla fensik. Zordon, száraz, árnyéktalan, völgynélküli, össze-vissza dúlt sivár hegyterület, amelynek szerkezete és völgyképződése eltér minden más hegyalakulástól.

Kialakulására a föld ujkorszakában dúló földrengések voltak befolyással. E körletnek peremvidékén gigászi rétegmozgások, emelkedések és sülyedések keletkeztek. A rétegek lassú eltolódása és a föld felszinének szabálytalan türemlése elzárta a vizmosta völgyeket a lefolyástól. A lehulló óriási vizmennyiségeket — lefolyás hiján — a föld mélyébe való leszivárgásra kényszeritette. Igy azután az idők folyamán a föld mélyében a viz lassan-lassan barlangokat, üregeket mosott magának, amelyek sok helyütt beszakadtak és előidézték a fölszin behorpadásait. Ez a nagyon lassu, de szakadatlan munka végeredményben megadta a földszint szabálytalan, karsztos szerkezetét, amit kiegészitett a talajt lekötő erdők észnélküli irtása. A csupaszon maradt talaj a vad szelek prédájává vált és a vidéket kietlen pusztasággá változtatta.

A karsztnak legkietlenebb és legvadabb jellege van az Isonzó-tól keletre fekvő vidéken, ahol most a harcok folynak és ahová mi is állásba fogunk kerülni. Ezt a területet ábrázolja a 80. számú vázlat. Itt magas hegyek nincsenek, de annál több a kietlen kömező, a »*doberdó*«; a sok apró besüppedés, karszt tölcsér, amit horvátul »*dolina*«-nak neveznek. Amerre a szem ellátt éles szélü vagy lyukacsos és kimart sziklatuskók, kőhasábok, a napfényben violás-szürke szint játszó kőtörmelékek, barázdák, kőtarajok és sziklaromok hevernek. Mindez a pokoli nyári forróság, a fagy, a levegő, az eső és a napfény összefogott oldó és elmálasztó hatásának műve, amit elősegit és betetőz a »*bóra*« által okozott hirtelen légköri változás, éjjeli nagyméretü lehülés. A sziklákon hajszálrepedések keletkeznek és ezen át a levegő és a viz együttes munkája könnyen folytatja bomlasztó munkáját.

Kultura csak a dolinák fenekén, kőfalakkal, keritésekkel körülvett, féltve őrzött és védett foltokon él.

A karszt igazi csodái azonban a szikla tenger alatt rejtőzködnek. Ezek: a földalatti vermek, üregek, barlangok, bujkáló vizek és a mélységben zuhogó folyók.

Egyik ilyen világhirü csoda a St. Kanzian-i barlang és a hegy tövében eltünő Reka folyó. Ezt a világcsodát alkalma volt ezredünknek megtekinteni. A II. zlj éppen itt volt elhelyezve. 100 méter mély szabályos tölcsérformáju alakulat alján láttuk a barlangok sokaságát, az eltünt Reka folyó zuhogó folyását, ami azután már csak légvonalban 22 km-es földalatti barangolás után kerül napvilágra, a tengerpart közelében végződő hegyek alján.

A karszton kut és ivóviz nincs. Ember és állat a »*Cisterna*«-kban gyüjtött és tárolt esőviz élvezetére van utalva. Erdeje alig van. A szörnyü fahiány oka: az ősrégi időktől folytatott szervezetlen fairtás. Veszedelmes férge a vipera és a skorpió. Sokat ijesztgettek vele bennünket, ami nem volt éppen céltalan, mert óvatosságra intett és igy nem is igen fordult elő marásukból eredő veszedelem. A lakosság olasz-vend szlovén és horvát.

A vidék legnagyobb csapása — most — a »bóra.« Ez egy hideg, erős, északkeleti, vad szél. A csontig hat. Szinte alig is lehet ellene védekezni. Sokat szenvedtünk miatta. Egyetlen előnye, hogy tiszta, üde levegőt hoz.

Amint láthatjuk a viszonyok tökéletesen mások, mint aminőket az orosz harctéren megszoktunk. Itt a mi annyi jó szolgálatot tett gyalogsági ásónk használhatetlen szerszámmá sülyedt. A födözék épités a magyar előtt ismeretlen kőfuró és robbantó munkából állott. Ezt meg kellett tanulni.

Az élet is megváltozott. Az orosz pergőtüzek eltörpültek az olasz tüzérség mindennapi tüzhatása mellett. Nappal dolgozni vagy csak egy embernek is mutatkozni, a legnagyobb életveszélyt jelentette. Ütegek tüzét vonta magára. A munka csak éjjel folyt és éjjel történt minden pótlás, élelmezés, vizszállitás. Az ellenséges rendkivüli erejü tüzhatás már magában véve is szokatlanul fölényes volt, de a terep sajátossága ezt még tetemesen fokozta. A szikla talajon a robbanás ereje nagyobb, hangja élesebb. A sziklák fölszakitott és szétrombolt számtalan repeszdarabja, törmeléke vágódott föl a gránátok becsapódása és felrobbanása nyomán. Ez a hatást hatványozta.

Az ágyu és az aknatüz kizárta az első vonal sürü megszállását. Előtérbe lépett a mélységben való tagózódás egyébként is nagy jelentősége. Mindezt azonban begyakorolni kellett. Ebből a célból ho-unk Boroevic Svetozár vezérezredes vezérlete alatt álló 5. (később Isonzó) hadseregén belül a XXIII. hdt kötelékébe osztatott és mint hds. tartalék szorgalmasan hozzálátott a szükséges tudnivalók elsajátitásához.

Alighogy a szálláskörleteinket elfoglaltuk, jött az általános izgalmat és örömet jelentő hir, hogy Őfelsége IV. Károly királyunk az Isonzó hds. tartalékában álló zlj-akat holnap megszemléli, még pedig ezek közül két zlj-at részletesen, a többi pedig a Sezanna—Opcina-i országuton sorfalat áll és Őfelsége autón halad el közöttük. Az éjjel jött parancs szerint a részletes szemlére ezredünk II. zlj-t rendelték ki. 17.-én már korán reggel megindult a vándorlás a fenti országutra és Őfelsége szemléje déltájban megtörtént. A szemlezlj prnkát — Herczegh szdst — Őfelsége lóról szállittatta, vele kezetfogott és végtelen szeretetre méltó egyszerüséggel érdeklődött a vasuti szállitás részleteiről. Igen megelégedett a szállitás gyors lebonyolitásán. Majd végigjárta a zlj arcvonalát. Előzőleg megparancsolta, hogy a zlj prnok minden kitüntetettre a figyelmét fölhivja és mert akkor még a kitüntetéseket nem hordtuk a köpenyen kivül, azt is megmondja, hogy kinek milyen kitüntetése van. Természetesen minden szem Őfelségének fiatal, rendkivül megnyerő, érdeklődést és szeretet sugárzó arcára volt függesztve és igy senki sem vette észre a zlj parnok halk jelentéseit. Szilárd fhdgy alig tudott szóhoz jutni afölötti meglepődésén, hogy Őfelsége azt is tudja, milyen kitüntetései vannak. Őfelsége minden kitüntetettel szóba állt. Megkérdezte, hol és milyen alkalommal kapták kitüntetéseiket, hova valók. Érdeklődött családjaik után és hogy azok nem szenvednek-e szükséget? Minden választ türelmesen végighallgatott. Látható volt, hogy valóban érdeklődik a viszonyok után. Egyik honvédünk azt felelte, hogy 4 leánya és 2 kis fia van. Őfelsége mosolyogva megjegyezte: »Forditva jobb lenne.« Szenes hdgynál tévedett egyedül a zlj parnok, mert azt súgta Őfelségének, hogy kis ezüst érme van. Amikor Őfelsége megkérdezte, hogy hol szerezte kisezüstjét hadnagy ur! Szenes sértődötten válaszolta, hogy: »Nekem nagy ezüstöm van Felség!« »Annál szebb« válaszolta Őfelsége és tovább ment. Nem tudott választ adni a gppo. prnka. Ezzel életének legcsodásabb alkalmát elmulasztotta. Őfelsége ahelyett, hogy mi fölött parancsnokol, nyelvbotlást vétve azt kérdezte, hogy: »Mit parancsol hadnagy úr!?« És a hadnagy ur kővé meredten nézett és nem parancsolt semmit! A zlj parnok jelentette azután, hogy a hdgy úr a gpp. szd fölött parancsnokol.

Legfelsőbb Hadurunk szemléje igen mély benyomást keltett. Végtelen örömet váltott ki, hogy Királyunkat láthattuk. Határtalan lelkesedéssel töltött el mindenkit Őfelsége közvetlen modora, hibátlan magyar kiejtése és beszédje. Ezredünk minden egyes tagja örökre szivébe zárta és felejthetetlen emlékként őrzi a csupa szivjóságot, jóindulatu megértést sugárzó fenkölt alakját.

December 23.-án Boroevic Svetozár vezr. hdsprnk szemlélte a ho.-t Divaca községnél. A csapatokat meg-

dicsérte és igen örült a legénységünk látható jókedvén.

Karácsony ünnepe előtt általános gyónás és áldozás volt. A zsidó vallásu katonáknak 19.-től 27.-ig chanuka ünnepei alkalmából vallásgyakorlatra időt engedélyeztek.

December 24.-én volt az első szent Karácsony ünnepe, amikor azt nem a lövészárokban töltötte ezredünk. 17 órakor misét, 24 órakor pedig éjféli misét halgattunk. A szent estére úgy a tisztikar, mint a legénység részére karácsonyfák készültek és alattuk a hazulról küldött szeretet adományok tömege került kiosztásra.

December 26.-án a zljak a Basovizza-i műszaki gyakorló teret megtekintették. Itt robbantásokat, a karsztos terep fedezékeit, valamint azoknak készitési módját is bemutatták. Ezalatt az ezred és az összes zlj parnokok — előzetes tájékozódás céljából — a 25 km-re elől fekvő első vonalakba mentek.

December 30.-án az ország, a magyar főváros ünnepelt, ahogyan csak a magyar tud ünnepelni. A selyem, a bibor, a pompázatos diszmagyar ősi ékszereivel, büszke fegyverével káprázttatta a szemet. A búgó orgona ezer árnyalatu hatalmas hangjával, a harsonák, kürtök és üstdobok áhitatott keltő zenéjével emelték a lelket magasztos hevületü magasságokba. Az ágyuk dörgése, a gyalogsági disztüzek ropogása dobogtatták a sziveket. Százezreket számláló nép szava örvénylett Budapesten. És egy mindent elnyomó hatalmas zúgásban összefogva tört az égre, hogy: »Éljen a Király! Éljen a Királyné!«

A gyönyörü kis trónörökös, az ország legszebb gyermeke — Ottó — aranyhimes magyar ruhácskában elkáprázott és lángoló szemmel nézte, amint édesapja fehér lován büszkén, délcegen lovagolt az ország összes vármegyéinek egy-egy maroknyi földjéből összehordott és emelt koronázási dombra. A Király fején az ősi magyar Szent Korona, vállán Szent István palástja volt.

Azután megállt a Király a dombtetőn. Kirántotta az ősi kardot és megsuhintotta. Egyszer észak felé, ahonnan az orosz áradat fenyegette Magyarországot, azután keletnek, ahonnan Erdély bérceire nyujtotta ki kezét a román árulás. Majd nyugat felé lendült a kard, ahonnan a propaganda minden aljas eszköze áramlott, hogy életerejét és hitét elsorvassza annak az országnak, amelyik őket évszázadokon keresztül testével és vérével védelmezte. És suhintott délnek, ahol az eszközeiben soha sem válogatós nagy szerb eszme oly magasan lobogott. És fogadalmat tett, hogy a magyar Szent—Korona országait a világ minden tája felől jövő támadásokkal szemben megvédelmezi. Ekkor az egekig tört fel a lelkesedés. A még soha nem látott nagyságu tömeg, soha nem hallott zengéssel zúgta, hogy Éljen a Király! Éljen a Királyné!

A magyar Királyt koronázta az ország hercegprimása és az ország nádora. Az ifju szépségében sugárzó magyar Királynét koronázta — ősi jogon — Veszprém város püspöke. Ma már tudjuk azt is, hogy martirokat koronáztak.

December 31. A többi napokon rendes helyőrségi élet mellett, a megszabott foglalkozási tervezet szerint folyt az uj harcra való kiképzés. A tisztek és a legénység egy része roham és kőfúró tanfolyamokra vezényeltetett. A fáradságos gyakorlat és munka után igen gyakran rendelkezésre állott a ho. zenekara és az ezred cigány bandája. Ezen az arcvonalon minden irányban takarékoskodásra már feltünő sok rendelkezés történt. Gyüjteni kellett úgyszólván mindent. Töltényhüvelyeket, üres konzerv dobozokat, rongyot, fémdarabokat, elhasznált cipőrészeket stb. Gyüjtöttünk száraz falevelet, amellyel a szalmát pótoltuk.

A mai napon 14 órakor a románajku, 17 órakor a többi legénység részére misét szolgáltattak. Szilveszter estéjét kedélyes hangulatban töltötte legénységünk

Decemberben betegen eltávozott: 2.-án Domby Gyula t. eü. hdp., 8-án Ihász István t. hdj., 15-én Kemény Sándor t. hdp.

A görczi hidfőben alkalmazott 31/III. népfölkelő zlj tisztikara. Jobbszélen Szulacsek Lajcs npf. fhgy.

1917.

Az általános harchelyzet 1917. év elején korántsem volt oly kedvező, mint egy évvel azelőtt. Az elmult év folyamán az Entente minden irányból irtózatos rohamot intézett a központi hatalmak ellen. Ez a megrohanás jellemezte az elmult évet. A támadást sikerült ugyan minden vonalon kivédeni és megállitani, de ez óriási erő és anyag veszteséggel járt. A gyors erő és anyagpótlás pedig a minőséget csökkentette. A területveszteségeink és új ellenfeleink fellépése az arcvonal meghosszabbitására vezetett, ami ujabb erőfeszitést igényelt. Nagyarányú arcvonal meghosszabbitást követelt Románia beavatkozása, bár ez az arcvonal volt az egyedüli, ahol — a hadműveletek során — nemcsak igen jelentős, hanem rendkivül értékes területnyereséghez jutottunk, még pedig azzal, hogy Romániának egész petróleumvidéke a kezünkbe került.

Minden arcvonalon többszörös túlerővel állottunk szemben. Pedig a Monarchia hadereje, — amely eddig

halottakban 700.000, foglyokban 1,300.000 és véglegesen rokkanttá vált sebesültekben 1,000.000 főt veszitett, — elérte a teljesitő képességének határát. Ugyanekkor a német haderő tartalékait a Monarchia oroszországi arcvonalának megtámasztása és a román támadás oly nagy mértékben vette igénybe, hogy a Somme — menti francia—angol áttörést csak a legnagyobb nehézségek között tudta megakadályozni és — tartalékok hiánya miatt — már képtelen volt a bolgárok és törökök kellő támogatására. Ekkor lépett előtérbe az a kérdés, miként lehetne a háborút, ha nem is győzelmesen, de legalább elfogadható feltételek mellett befejezni?

Még december 12.-én Németország jegyzéket adott át az amerikai Egyesült Államoknak, amelyben a maga és szövetségesei nevében hajlandónak nyilatkozott a béketárgyalások haladéktalan megindítására. Ennek az ünnepélyes nyilatkozatnak a támogatása céljából, mellőzött minden föltételt vagy kikötést. Vilson puhatolódzására, »hogy milyen távolságban van még a békének annyira óhajtott kikötője?« Briand francia miniszterelnök, a szövetkezett tiz állam nevében, oly területi követelésekkel lépett föl, amelyeket a háború befejezését követő békeparancsokban sem tudott elérni és ráadásul csak az esetben lett volna hajlandó a béketárgyalások megkezdésére, ha ezt megelőzőleg a központi hatalmak — mint »békebontók« — megfelelő engesztelést, jóvátételt és ezeknek elfogadható biztositását tudják nyújtani. Akkor majd megkezdődhetnek a tárgyalások!

Ezek a mélyen megalázó előfeltételek minden békereményt csirájában elfojtottak. Az is volt a céljuk.

A béke kisérleteink tehát az Entente rideg visszautasitása folytán eredménytelenek maradtak. Mindez azonban nyilvánvalóvá tette azt is, hogy az 1917. évben az Entente hatalmak támadásainak folytatásával kell számolnunk. Ennek kivédésére pedig erőt kellett gyűjteni. Ezért Hindenburg egyelőre nem gondolt támadó hadműveletekre, hanem az erőnek és anyagnak program szerinti megszervezéséhez fogott. Ezalatt pedig — 130 tengeralattjáróval — meginditotta a minden korlátozás nélküli modern kalóz háborút.

A németek már két izben kisérleteztek ezzel a módszerrel, de első izben csak 26, másodizben pedig 68 hajóval, amely szám az eredményhez nem volt elegendő. Ez a kisebb méretü és korlátozott terjedelmű kalózháború is annyira sértette az európai semleges és az amerikai Egyesült Államok kereskedelmi érdekeit, hogy a német külpolitika akkor jobbnak látta ennek a harcmodornak az abbahagyását. Most azonban, amikor a fent emlitett békeajánlatunkat az Entente ridegen visszautasitotta, Hindenburg ujból elővette ezt a hatásos és a döntésre még mindig alkalmasnak vélt harceszközt és a semlegesekre való tekintet nélkül, azt korlátlanul alkalmazta. Csakhogy az előbb emlitett előző két kisérletből az Entente a védekezés módját már megtanulta. Arra fölkészült — és a kalózháború csődöt mondott. Ez még önmagában véve nem lett volna végzetes baj, hanem a korlátlan búvárhajóharc ellenünk hangolta az egész világ közvéleményét. A Lusitania személyszállitó luxushajónak esztelen elsűlyesztése pedig még azokat a népeket és lelkeket is, akik eddig jóakaratuan semlegesek voltak. Igy történt, hogy mielőtt az orosz kolosszus kikapcsolódott volna, a központi hatalmaknak egy ujabb és sokkal hatalmasabb ellenfele támadt. 1917. április 6.-án Amerika megüzente a háborút!

Az Entente általános támadásának keretében természetesen Cadorna támadása is várható volt. Erre készülődtünk és Boroevic megerősitésére az északi arcvonalról öt magyar ho. érkezett. Ezek egyike volt a 41. h. ho. is.

*

Ezredünk elhelyezési körletében szorgalmasan készülődött a bekövetkezendő nagy harcra.

Január 1.-én akkori ddr prnkunk — br. Benz Ottó ezr. — akinél nem tudhattuk, hogy nyájas udvariassága, vagy szivjósága tette-e őt alárendeltjei előtt oly nagyrabecsültté, az ujévkor a következő táviratot küldte ezredünkhöz: »Az évforduló alkalmával az alárendelt ezredek tisztikarának és legénységének boldog új esztendőt kivánok. Adja az ég, hogy csapataink vitézsége és fegyvereink diadala az új évben meghozza szeretett magyar hazánk részére a diadalmas, üdvözitő békét. br. Benz.«

Mai nappal bevonult szabadságáról Maxon ezredes és átvette az ezred vezetését.

Táboriőrs, vonal fülelő és riasztó őr, küldöncvonal szolgálat, céllövészet, kézigránát dobás és verseny folyt, a zártrendű fegyelmező gyakorlatokkal váltakozva. Azután előnyomulás egyenkint, rajban és szakaszban, majd gyakorlatok nagyobb kötelékben jelzők ellen és viszonossággal következett. Az ellentámadást gyakran és behatóan gyakoroltuk. Technikai részben kőfúró és robbantó gyakorlatokat sűrűn tartottunk. A lövészállás és összekötő árok épitését árkászok tanitották. Végül rohamjárőr kiképzés és gyakorlatok folytak, tervszerű alapossággal, fokozatos ügyességgel, szemmel láthatóan fokozódó biztonsággal és eredménnyel.

Weeber Ede ezredes, volt ezredparancsnokunk sirja.

Január 4.-én a XXIV. mzlj beolvasztásával megalakult a 9. és 10. szd. A III. zlj megalakulásáig a 9. szd az I., a 10. pedig a II. zlj-nak ötödik századát képezte. A mzlj-jal bevonult tisztek közül Szijj János t. hdgy átvette a 9. szd prsgát, Fürst Jenő t. hdgy pedig, Parragh szds-nak szabadságáról való bevonulásáig, a 10.-et. Varjas Jenő t. hdgy, Bertl Ferenc, Horváth Sándor t. zls-ok, Hoffer Sándor, Ovenden Sándor, Péty Silveszter, Kövess Sándor és Szedlmayer Károly t. hdpj-ek a 9. szd-hoz, Sebők Sándor,

Müller Sándor t. hdgy-ok, Valasek Ferenc t. zls, Doga Aurél, Zsoldos László, Súly Endre, Kelemen Imre t. hdpj-ek a 10.-hez, Misley Károly eü. hdpj. pedig az ezredorvosfőnök mellé került szolgálattételre.

Minden szd 4—4 távcsöves puskát kapott. A jelenlegi állásharcban a gondozott látcsöves puskával sportszerűen űzött lövések az ellenségnek érzékeny veszteséget okozhattak. A puskák jókarbantartására Mozes Ernő t. zls ügyelt. A következő tanfolyamok működtek: *Tiszti továbbképző* Sezanna-n, 6 heti időtartammal. Ezredünktől 22 hdpj. őrmester került ebbe a tanfolyamba. *Géppuskás tanf.* Lipizza-n. *Műszaki tanf.* Basovizza-n. *Gy. utásztanf.* a nehéz és könnyű aknavető, lángvető és fényszóró kiképzésre. Kőfúró, távbeszélő, rohamjárőr és altisztképző tanfolyamok.

Megalakult az ezred műszaki százada, amely állt 3 utászszakaszból, és egy gyalogsági harceszköz szakaszból. Ez utóbbi feloszlott aknavetőkre, fényszórókra és lángvetőkre. Az ezr. törzsnél telefon szakaszt is szerveztek.

Ujév óta a legénység 5%-a felváltva üdülő szabadságra mehetett.

Január 18.-án ezredünk légvonalban 17 km-re északnyugatra fekvő Kazlje és Grische községekbe vonult. Ho.-unk ugyanekkor kivált a XXIII. hdt kötelékéből és br. Schariczer altb. prsga alatt álló VII. hdt-be került. A ho. hadrendje is helyreállt és mi visszajutottunk a 82. ddr kötelékébe. Egyébként itt is tartalékban maradtunk és a kiképzést programm szerint folytattuk.

A Sóhaj (III.) zászlóalj tisztikara 1917. áprilisban.

Február 6.-án a XXV. mzlj beolvasztásával megalakult a még hiányzó 11. és 12. szd is. A III. zlj. prsgát ekkor Sohaj szds vette át. A mzljjal bevonultak: Bereczky Jenő, Kukorelly Ferenc és Nyári Rezső hdgyok, Grün Húgó, Molnár János, Grünwald József és Nagy Lajos t. hdgyok, Hatschek Pál, Sinkó Gyula és Györgydeák Ernő t. zls-ok, 850 fő legénységgel. A századok puskalétszámát a legújabb rendelkezések 170 főben állapitották meg és ezt tekintetbe véve, az ezred létszáma a mai nappal teljes volt. A kiképzés befejeződött és a 9.-én megtartott szemlén Sypniewski ezredes — ddr parnokunk — teljes megelégedéssel és bizalommal nézett az elkövetkezendő események, valamint az ujabb feladatok elé. De mi is!

XVII. fejezet.

Kostanjevica

1917. február 10.-től — július 27.-ig.

A X. ISONZÓI CSATA ELŐTT.
II. 10.-től — V. 12.-ig.

Két hónapi szorgos előkészület után ho.-unk a vonalban levő 14. közös gy. ho. felváltására indult. Az átveendő védővonal szakaszokba osztva számozva volt. Ho.-unk — északról számitva — a 21. b.-től 29.-ig terjedő védőszakaszokat vette át és ezen belül ezredünk I. zlj-a a 25. b. 26. és 27. védőszakaszokba került. Ez volt a tulajdonképeni Konstanjevica-i védőállás. II. zlj-unk átvette a 28. és 29. vszakaszt. A beosztást a 81. sz. vázlat ábrázolja.

Az Isonzó arcvonalon a 41. ho. volt az első, amelyik már — a lefolyt kilenc Isonzó csata tapasztalatai alapján kialakult — új elvek szerint szervezte védelmi berendezését. Ennek lényege a mélységi tagozódás kifejlesztése. Szélességben a ho. arcvonalának kiterjedése ekkor mindössze 3 km volt, viszont a tartalékok, egymás mögötti vonalakban, 10—14 km mélységben voltak elhelyezve.

Legelől volt a *tábori őrsök vonala*. Ezek előtt kihelyezett drótakadályok — a legtöbb helyen — az olasz táb. őrsök drót-akadályaihoz csatlakoztak. A táb. őrsök karsztlyukakban, dolinákban voltak felállitva. Nem képeztek összefüggő vonalat. Védőállásuk a legkezdetlegesebb kőrakásokból állott. Homok zsákokkal való összefüggő védővonal kiépitése volt a cél. Ez azonban mindvégig kivihetetlen maradt.

Az *I. A. vonal* volt a fővédelmi állás. Ennek a vonalnak feltétlen megtartása volt a védő csapatok feladata. Az előző Isonzó csatákban ez a vonal egy kitűzött hátsó állás volt. Védelemre való berendezése és kiépitése most volt folyamatban. Az *I. B. vonal* volt a század és a zlj tartalékok, az *I. C. vonal* pedig a ddr, később pedig az ezred tartalékok vonala. *A 2. A.* vonalban és mögötte fekvő községekben álltak a ho. tartalékok.

Az első vonalban a védőrség legnagyobb része kavernákban volt elhelyezve. Meglepetések ellen a tábori őrs vonala védett, az I. A. vonalban pedig tisztek vezetése alatt figyelőszolgálat volt berendezve. Itt nem lehetett — mint az orosz arcvonalon — a csapatot állandóan vagy hosszabb ideig az első vonalban meghagyni. Az ellenséges tüzérségi tűzhatás oly erős volt, hogy a legnyugodtabbnak nevezett napok sem mulhattak el veszteség nélkül. A szolgálat

az erőt és idegeket kimeritette. A kaverna élet pedig az egészségre volt káros hatással. A vonalban levő zlj-t eleinte 14, később 10 naponkint fölváltották, még pediglen mindig a ho. tartalékban levő zlj-akkal. Az első vonalból pedig fokozatosan jutott hátrafelé a védő zlj. Igy azután egy állandó körforgalom alakult ki.

A X. Isonzó csata kezdetéig a helyzet és a beosztás még változott. Ezért az állások jelentőségét azok berendezésének részletezését csak ott fogjuk ismertetni.

Az ezredtörzs. Ünek, balról jobbra: Veres Mihály táb. lelkész. Beöthy Dezső szds, ezredsgt. rövidi MAXON LAJOS ezredes ezr. prnk. Haber Jenő t. fhgy telefonos tiszt. Pető hdgy.

Február 10.-én az ezr. prnk segédtisztjével, valamint a zlj és szd prnkok is Kostanjevicába előrementek, hogy az átveendő állásokat előzetesen szemrevételezzék. *11.-én* 6 h 30 p-kor a zljak Kazlje-n egyesültek és Caltium szds vezetésével ugyancsak útbaindultak. 12 órakor elérték Tomasevica-t, ahol étkeztek, majd 15 órakor folytatták útjukat, mégpedig Comen—Preserje—Ivanigrad-on keresztül — egyelőre — Zagrajc-tól északnyugatra fekvő Birhula erdő 359-es magaslati ponthoz. Az esti szürkület beálltáig az ezred itt is maradt. Akkor azonban a III. zlj a 304-es magaslati pontig vonult előre, ahol mint ddr tartalék vett felállitást, az I. és II. zlj pedig, élen a vonalba kerülő századokkal, az elfoglalandó védőszakaszaikba meneteltek. A 71-es közös gy. ezred helyére kerültünk.

Itt közbeiktatjuk Deym József t. zls-unknak a védő vonalba való bevonulásunk hatása alatt abban az időben megirt, hangulatos, lelkes, szép költeményét.

A doberdói halálerdő.

Irta: *Deym József* sebesült zászlós.

Mennek a honvédek, mennek a csatába,
Sziklás olasz határ — Doberdó sikjára.
Puskaropogásba — ágyu bömbölésbe,
Lángba szétrobbanó gránátok tüzébe.

Ahol gyilkos golyó ezer halált osztott,
Ahol annyi álom, remény szertefoszlott,...
Ahol annyi szivnek lett ott örök álma,
Merre oly sok sziv sir — fájdalommal várva...

Ahova a lelkek remegve gondolnak,
Az ajkakra néma fohászok tólulnak,
Ahol oly sok szivnek lettél eltemető —
Soha nem felejtő: Doberdói halálerdő.

Oh sziklák- hogyha ti beszélni tudnátok, —
Sivitó őszi szél — ha elmondhatnátok,
Hogy pokoli harcban — ezer halál között
Küzdő honvédeknek hite meg nem törött,

Hanem ott állottak — mintegy kemény bércek!
Szivük nyiltságával, mint a nemes ércek!
Hogy nem félve halált — ezer halált halnak,
De dicsőséget hoznak a Magyarnak.

Nagy Isten az égben! hallgasd meg imánkat.
Óvjad, áldd meg minden küzdő katonánkat,
Hogy akik ott értünk, minket védve halnak,
Mindannyi egy szentje legyen a Magyarnak.

És akik csak itthon fájó szivvel sirnak
Küldjenek egy rózsát — minden egyes sirnak.
Az a nagy temető, ami ottan támadt
Örök dicsősége a Magyar Hazának.

S ha majd egykor eljön a megváltó Béke —
Ami boldogságot hoz a magyar népre,
Azt a nagy Temetőt — soh' sem felejtsétek:
Amint az emléke Ima legyen néktek!...

*

Az I. zlj-nak a vonalban való elhelyezkedését Mersich Jenő vkszt. szds naplójegyzeteiből idézzük: »... Közeledtünk Kostanjevicához. Egy rakéta két házra vetette fényét, amelyek kiszedett ablakrámáikkal, a körülöttük heverő gerendákkal, dróttekercsekkel, az előttük égnek meredő csonka águ száraz fákkal és a ház falára remegve felkúszó árnyakkal, az elátkozott ház benyomását keltették.

Az összelődözött házak körül az életnek semmi nyoma sincs.

»Ez a Wirtshaus« töri meg a baljós, néma csendet a vezető 71-es altiszt. »Ez a fölvételező hely. Idáig hozzák az élelmet.«

A ház mellett jobbra kanyarodva mentünk tovább és bejutottunk Kostanjevicába. Az út, — valaha utca volt, — teleszórva kisebb-nagyobb kövekkel, gerendákkal, kapudúcokkal, köpillérekkel és kidöntött fatörzsekkel, amelyek a régebbi és frissebb gránát tölcsérek miatt amúgy is alig járható utat méginkább eltorlaszolják. Az utat szegélyező házak mindegyike tátongó sebekkel meredezett az éjszakába. Udvarokon, tornácokon és néhai szobákon, kő és téglahalmokon, kidőlt fákon átbukdácsolva, valami félórán át kanyarogtunk az elpusztitott, kihalt városkában, midőn az utolsó ház mellett egy kb. 1 m magas töltésfélébe botlottunk. »Csendesen! Lehajolni!« mondta egy hang és kisült, hogy az állásban vagyunk.

A 71. ezred állásban lévő részeinek fölváltása — surlódásmentesen — 21 órára már be is fejeződött. Az 1. szd a 26., a 2. szd a 27. védőszakasz I. A. vonalába, mig a 3. és 4. szd — mint zlj tart. — az I. B. vonalba került.

A 71-esektől visszamaradt Pucculó zls ekkor az alábbi tájékoztatást adta: »Két hónapja vagyunk ebben

fülelők, az állásfigyelők, a kavernaőrök és vonalfiaz állásban, amelyet a 9. Isonzó csata után kellett elfoglalnunk. A digók eleinte veszettül lövöldöztek, de azután elcsendesedtek. Az állásépitésre vetették magukat és igy nekünk is adtak rá időt. A különbség azonban igen nagy. Az olaszok beérkezésük után először is húztak egy magas kő és homokzsák falat. Emögött azonnal megkezdték állásuknak a kőbe való sűlyesztését. Éjjel nappal dolgoznak süritett levegővel hajtott fúrógépeikkel és minden éjjel több száz lyukat robbantanak. (A robbanásokat most is hallhatjátok). Külön műszaki erők vannak erre beosztva. Ma már nyakig benne vannak a kőben és kavernáik is vannak. A magas mellvédeik már eltüntek.

Nálunk ezzel szemben láthatjátok, hogy menynyire haladt a munka. Amit a baka jóformán a tiz körmével belevájt a kőbe, az van meg. Ahol a talaj földes — ott mélyebbre mentünk, ahol kő van, ott jóformán semmire. Mivel pedig a föld 1—2 lövésre összedül, ezt mindennap ujra kell épitenünk. Éjjelenkint megjelenik ugyan minden szdnál 2—3 szappőr és a zlj tart. néhány embere is, ezek azonban kézi fúróikkal nem sokra mennek. Éjjelenkint 8—10 lyukat ha robbantottunk — megvoltunk elégedve. Igy azután állásaink nem sokat érnek. A taljánokéhoz képest semmit. Nektek talán több időtök lesz és többre mentek.

A digó mindennap rendületlenül lövöldöz. Most is. Kostanjevicát és a 26. védőszakaszt gyurja leginkább. 13 és 16 óra között egy kis szünet van, de azután ujra kezdődik a lövöldözés és tart az esti szürkület beálltáig. Éjjel azután csend van. A tüzérség csak hátra lő.

A mi tüzérségünk alig-alig szólal meg.

Ami világitó rakétát itt fölrepülni láttok, azt mind a digó lövi. Nekünk szd-onként és naponként 5 drb-ot adnak. De ezt sem lőjjük ki. Hadd világitsanak a taljánok...«

*

A II. zljnál is simán és minden veszteség nélkül történt a fölváltás. Az első vonalba a 6. és 7. szd került. Az 5. szd fele a 28., másik fele a 29. védőszakasz, a 8. szd pedig a zlj tartalékát képezte. A 6. szd fölállitotta a 10/a., 11. és 12. számú tábori őrsöt; a 7. szd. a 9. és 10.-et, valamint egy álló járőrt. A 8. szd egy tábori őrs tartalék szakaszt és 2 álló járőrt adott. (Májusig a tábori őrsök számozása többször változott.) A szd-ok éjjel az I. A. vonalat egy-egy szakasszal szállták meg, nappal azonban 1—1 tiszt felügyelete alatt csak figyelőket állitottak.

Az állás igen elhanyagolt állapotban került a kezünkre. Az ezred jobbszárnyán, a 26. és 27. védőszakasz — beomlott árkaival — siralmas képet nyújtott. Az I. A. vonalban mindössze 1 géppuska állás volt kész és használható állapotban. Az I. B. vonalat gyenge kőrakásvonal jelölte. A kavernák mind csak megkezdett állapotban álltak. Az elhelyezés szűkös volt és az átvett elhelyezkedésen nyomban változtatni is kellett. Már az első éjszaka megkezdődött a munka. Ehhez az I. C. vonal mögött álló III. zlj-unk 280 embert küldött éjszakánkint az első vonalba. De ezenkivül éjjel-nappal dolgozott az I. C. vonal kiépitésén is 154 emberrel és a kavernákon 40 fővel. Pihenésről tehát még a tartalékban sem lehetett szó. Legénységünk erkölcsi és fizikai állapota azonban igen jó volt. Az állással, amelyről ezideig csak a legrosszabbat, sőt legborzalmasabbat hallott, gyorsan megbarátkozott, sőt a kedélyek csakhamar már annyira megnyugodtak, hogy később a legszigorubb erélylyel kellett föllépni a könnyelmű és az ellenség tüzelését kihivó magatartásukkal szemben.

Nappal minden mozgás megszünt. Az olasz arcvonalon sohasem tapasztalt élénk repülő tevékenység, légi harc folyt. A kötött léggömbökről és a szemben fekvő magaslatokon kitünően elhelyezett pontokról az olasz megfigyelő szolgálat igen éber volt. Minden mozgó alakra lövegekkel tüzelt. Az olaszok technikai fölszerelése fölényes volt. Lövőszerrel pedig nem takarékoskodott. A dolinákban esetleg fölszálló füst ütegek pergőtüzét és súlyos veszteségeket vont maga után. Ezért nappal csak faszénnel lehetett a rajkályhákban tüzelni.

Az étkezést messze hátul készitették a mozgó konyhákon és a másnapra szolgáló hideg ételekkel (kolbász, szalonna, túró, sajt stb.) és a fekete kávéval, valamint a vizes hordókban szállitott ivóvizzel együtt, a naponta 18—24 óra között beálló tüzszünetek alatt hozták előre, forró vizzel melegitett főzőládákban, a gépp. málhás állatokon. A szd-ok a zlj prsgoknál vagy kb. azok vonalában kitűzött helyen átvették az ételeket és a kavernákban faszén tűzön fölmelegitették.

A Kati (Käthe) kaverna lejárata. Balról Herczegh Géza szds a II. zlj prnka és jobbról sgtisztje Kárász József t. hdgy.

Nyugalomról se éjjel — se nappal szó sem lehetett. Nappal az olasz tüzérségi tűzhatás miatt, éjjel pedig a lázas állásépités és az olasz gyalogság állandó vállalkozásai következtében. Az állásharcban a legnagyobb veszély abban rejlik, hogy a figyelem és éberség az örökös sablonszerűség folytán csökken. A rajtaütések mindig ezzel számolnak. Az öntevékenyen gondolkodó alárendeltek a legjobb támaszai a parancsnak. Ők biztositják az eredményt, amit ezek ébersége és támogatása nélkül felmutatni nem is lehetne.

A meglepetések ellen biztositott: a t. őrs, a

gyelők, az ügyeletes tisztek és altisztek, végül a szd és zlj prnkok szemléje.

Február 4. Ezredünk legénysége már régen nem szintiszta magyar. A több izbeni felhigitás után kialakult létszám nemzetiség szerinti megoszlását mutatja a II. zlj harcoló létszámának mai helyzete.

Ebből:

Magyar	52	altiszt	és	245	honvéd	= 56.2%
Román	16	„		153	„	= 31.9%
Tót	5	„		42	„	= 8.8%
Német	1	„		12	„	= 2.6%
Szerb	1	„		2	„	= 0.5%

Összesen: 75 altiszt, 454 honvéd.

Idegen nemzetiségüekből magyarul beszélt 12 altiszt és 68 honvéd.

Kor szerint:

18 évestől	20 évesig	volt	8	altiszt,	182	honvéd	
21	„ 30						
31	„ 40						
41	„ fölfelé	„	18	„	73	„	

Az események megértéséhez tartozik még a rohamjárőröknek, az ellentámadó csapat fölszerelésének és az összekötő szolgálatnak ismertetése. A *rohamjárőr* feladata volt az ellenséges állások kikémlelése, támadásnál a rohamoszlopok vezetése, az ellenséges állásba való betörés és annak felgöngyölitése. Különleges feladatai is voltak pl. ellenséges géppuskák zsákmányolása, betonozott, vagy oldalozó állások leküzdése stb. A hozzá beosztott biztositó járőr feladata volt az elfoglalt állás átépitése és annak tartása. A munkás osztag pedig a szükséges harc és műszaki eszközökről gondoskodott.

Az ellentámadó csapat fölszerelése állott a puskából, a szuronnyal, a derékszij és tölténytáskákkal, öveken a kézigránátokkal és a gázálarcból. Fejenkint 200 tölténnyel és egy napi élelemadaggal volt ellátva. Ez pedig állott 1 hús és 1 kávékonzervből, kenyér és két kulacs vizből. Ezek, a dohány és pipával együtt, a kenyérzsákban voltak elhelyezve. Ellentámadás alkalmával minden egyéb fölszerelést az állásban visszahagytunk.

Összeköttetésül szolgált elsősorban a telefon, azután a futóküldöncök. Kiegészitette: a fényjelzés, a világitó pisztolyok, a jelzőlámpák, az izzófény, a fényszóró, acetilén jelző lámpa, lángjelzés (világitó bója) és a sziréna jelzés. A fényjelzésnél a fehér szin azt jelentette, hogy: »az állás a mi birtokunkban van, minden rendben«. A vörös szin: »záró tüzet adni, az ellenség támad«. Zöld szin pedig, hogy: »tüzérségi tüzet az ellenség felé áttenni, saját gyalogság veszélyeztetve van«.

Február 16.-án a pozsonyi IV. honvéd ker. egyesitett gépp. tanf-áról — Léváról — bevonult egy fejlesztési szakasz. Az I. és II. zlj között osztották meg és ezzel kezdetét vette a géppuskák további szaporitása. Májusra az ezrednek már 26 gépp-ja volt.

Február 17.-én éjfél tájban hirtelen kiabálás és nagyon élénk puskatűz verte föl az éj csendjét. A balszárnyon az olasz gyalogság egy rajtaütéssel kisérletezett. A tüzelés az egész vonalon elterjedt, majd elől zárótüzet kértek, ami nyomban meg is indult, de a zlj prnk intézkedésére rövidesen beszüntették.

Éjjel 2 órakor az olaszok ujabb támadást inditottak. Közben az I. A. állás és a t. őrsök közötti területet nehéz aknatüz alatt tartották. Az őrsök helyeiken maradva az olasz gyalogságot visszaűzték. Ez alkalommal Szekulics János 6. szd-beli honvéd és 6 társa oly vitézül viselkedett, hogy Maxon ezredes táviratilag terjesztette elő őket kitüntetésre. Az első összetűzés az olasszal megnyúgtató fényt vetett a kiképzés eredményére, a legénység harcos szellemére.

18.-án a 26. és 27. vszakaszt Sypniewski ezr., a 28. és 29. szakaszt pedig Maxon ezr. szemlélte. A mai napon az I. o. ezüst v. éremmel kitüntetett Szekulics ot és társait Maxon ezr. az ezredprsgon ebéden vendégül látta. Szekulics, ezúttal már mint tizedes, társaival együtt Pepita bandájának muzsikája mellett ebédelt. Ezredprnkunknak ez az intézkedése a nemzetiségek önérzetének, harcos szellemének fölélesztését és a 31-es szellembe való beillesztését szolgálta. Célravezető és hatásos eszköznek bizonyult.

Február 25.-én — a kora reggeli órákban — már egy súlyosabb támadással kisérletezett az olasz gyalogság. 6 órakor 3 szakasszal a 10. sz. t. őrsre, mintegy 20 emberrel pedig az »A« állójárőrre támadott. A 10. sz. tőrs Papp Béla t. hdpj. prsga alatt 1 altiszt és 15 honvédből állott. Hozzá vonult nappali tartózkodásra a t. őrs tartalék szakasz 11 embere Súly Endre hdpj. vezetésével. A túlerőben levő olaszokat az éppen egyesült fenti erőink kézigránáttal fogadták, majd fegyvereikhez nyultak és negyedórás közelharcban az olaszokat visszaverték, a dolinába benyomulókat pedig foglyul ejtették. A 137. olasz ezred 11 katonája esett foglyul, akik azután a hadtestprsghoz kerültek és ott elmondták vállalkozásuk történetét. Ez alkalommal a hdt. prsg ezredünknek a következőket táviratozta: »Gratuliere zum ersten Zuzammenstoss mit Italienischen Infanterie, das schneidige Verhalten der braven Feldwachen, vereitelten Angriff dreier Züge und zwang 11 Mann auch zu ergeben.« (Az olasz gyalogsággal való első összeütközéshez, a derék táboriőrsök pompás magatartásához, 3 szakasz támadásának meghiúsitása és 11 ember kényszerű megadásához, gratulálok.)

Nem nagy, de igen jelentőségteljes ütközet volt. Ez volt a ho-n belül az első nagyobb ellenséges vállalkozás — ezen az arcvonalon. A támadó igen jelentékeny túlerővel szemben osztagaink fölényben maradtak. És ennek a fölénynek tudata mindjobban megszilárdult.

A harcban résztvett és fent megnevezett hadapródjelöltek és legénység a 7. és 8. szdhoz tartoztak.

Február 27.-éről 28-ra virradó éjjel a 32/I. és II. zlj a vonalban levő zlj-ainkat fölváltotta. I. zlj-unk a 346-os magaslaton, a II. zlj pedig a III. zlj helyén ddr tartalékba került. A III. zlj-unk Tomasevica-ra ho. tartalékba vonult. Az I. és II. zlj naponta 20 órától 3 óráig az I. B. és I. C. vonalban az állások kiépitésén dolgozott és 50—50 emberrel, sziklákból rakott kőfalból az ú. n. reteszállásokat készitette.

Február hóban a legfelsőbb vezetésben igen jelentős változás történt. Őfelsége átvette a hadsereg főparancsnokságát és a hó végén — Őfelsége óhajára — Conrad, helyét Arz gy. tábornoknak átadva, a tiroli arcvonal élére állt.

Conrad a világháború kimagasló egyénisége és legtöbbet birált vezető tábornoka volt. Most, amikor a m.-o. haderők vezetését egy arcvonal parancs-

noklásával váltotta föl, nem tartjuk elegendőnek ennek a nagy eseménynek az egyszerű bejelentését, megállapitását. A magyar sors parancsolja, hogy Conrad tevékenységével, a szűkre szabott határokon belül is kissé bővebben foglalkozzunk.

Ha a népszerű áramlatokat teljes értékű tényezőknek tekintjük, ha az eddig megjelent hadtörténelmi munkák és Conradról irt életrajzok átlagos megnyilatkozásait ezekhez a tényezőkhöz csapjuk, vagy megforditva, e munkák alapján kialakult népszerű áramlatokat figyelembe vesszük, — akkor el kell ismernünk, hogy Conrad lángeszű hadvezér volt.

Mindenkor bölcs és politikus dolog, hogy az ember azt tegye, amit a sors parancsol és oda menjen, ahová az események ellenállhatatlan áradata ragadja. Nem lenne célszerű a kialakult fenti megállapitással szemben ellenvéleménnyel élni. Ebbe nyugodjunk bele — minden fentartás nélkül. Megtehetjük, mert végeredményben ez még semmit sem jelent. Csak egy szépségflastrom azon a hadvezetésen, amely bennünket az összeomláshoz juttatott.

Lenni vagy nem lenni! volt a világháború értelme ránk vonatkoztatva. Ha veszitünk, az összeomlásunk bizonyos volt. Nekünk tehát matematikai pontossággal kiszámitott és végrehajtott biztos győzelemre volt szükségünk. Mert az a létkérdést jelentette. A vezetés birálatánál előttünk az egészen mellékes szempont, hogy a háboru folyamán egy-egy akcióban, vagy hadműveletben feltört a zseni megnyilatkozása. A végső eredmény a fontos.

Sem Conrad, sem Moltke nem voltak valódi vezérek — vagy ha azok voltak? akkor a sors nem az egyéniségüknek megfelelő polcra állitotta őket. A mindent kockáztató, fölényének megingadhatatlan tudatában seregével a döntő diadalra törő lángeszü hadvezérnek a német seregek élén volt a helye, ahol egy óvatosan latolgató, mélységes pessimizmusából kifolyólag a hadjárat kimenetelét eleve reménytelennek látó vezér parancsnokolt. Conrad, a német hds-ek élén, talán megforditotta volna a Marne-i csata képét és ezzel a világháboru kialakulását. Dehát — mi csak az adottságokkal számolhatunk. Kétségtelenül Conradban megvolt az az adottság, hogy a változó viszonyok szerint tengernyi haditervet tudott szőni agyában és tudott elhatározáshoz is jutni. Ezek között volt kockázatos, nagyvonalu, sőt lángeszü ötletességre való haditerv is, azonban mindez hiába volt, mert Conrad nem volt szerencsés kezü hadvezér. Már pedig ez a vezető egyik legnagyobb hibája. De volt más baj is. Légies magasságokban élt. Fogalma sem volt az ember és állat teljesitő képességéről, a nemzetiségek tarka seregének különböző értékéről. Nyers őszinteséggel kifejezve, mészárszékre vitte hadseregét és az ő lelkén szárad az a mérhetetlen nagy veszteség, amit emberben, állatban és anyagban az 1914. évben és az 1915. év telén elszenvedtünk. Amit azután többé már nem is lehetett pótolni.

Nekünk nem fontos, hogy bizonyos tekintetekben a keze kötve volt, hogy politikai okokból, — aminek az éle a magyarok ellen volt irányitva, — a m. o. seregek békebeli elhelyezése célszerütlen volt és igy a felvonulásunkat akadályozta; hogy az északra szánt lovas tömegeink, délen voltak elhelyezve és igy a felvonulást ez is késleltette; hogy Potiorek — Conrad háta mögött — a cselekvésben teljes függetlenséget biztositva magának, a mellékhadszintéren végrehajlott támadásába a délre vonult 2. seregünket is belerántotta, sőt az északi hadszintérre szánt csapatokból is vissza tudott tartani — a maga céljaira — jelentős számu csapatokat... Nekünk csak az a fontos és megállapitásainknál a döntő, hogy Conrad mindezek tökéletes tudatában és ismeretében vállalva a vezérletet, az orosz seregek megrohanására eleve megalkotott haditervén mit sem változtatott.

Rabja volt a mindenáron való támadó gondolatnak. Ehhez alakitott mindent és ennek megvalósitása érdekében itélte meg a helyzetet, holott az orosz felvonulást már a békeidőben megismerte és tudhatta, hogy az orosz nehézkesség — amivel ő egyébként a hadmüveletek folyamán annyiszor és oly vakmerően számolt — kizárta annak váratlan és gyors megváltoztatását. Az a hadvezér volt, aki nem tudta magát még akkor sem függetleniteni életének vezérlő gondolatától, a lendületes, sőt a sohasem elég lendületes nekirohanástól, amikor látta, hogy az eresztékek meglazultak, az alap recseg-ropog, a ház összeomlással fenyeget. Minden az óvatos megfontolásra intett és ő ekkor alkotta a legvakmerőbb, a legkockázatosabb terveket. Csakhogy nekünk nem a lángész vakmerő kisérleteire, hanem a végső eredmény komoly megalapozására, annak minden eshetőség elleni biztositására volt szükségünk.

Az is a végzetes kihatásu adottságok közé tartozik, hogy — a parancsoló szükségesség, valamint a vele járó rendkivüli előnyök ellenére — a központi hatalmak haderejének az egységes vezetés alá való helyezése megvalósitható nem volt. A központi hatalmak vezetése szétesett. Sőt, a heyzet odáig fajult, hogy Falkenhayn idejében a vezérek közötti érintkezés teljesen megszakadt. A létért folyt a küzdelem és a hadvezérek egymásra duzzogtak. Elvonták csapataikat a másik arcvonaláról és alkalmazták — a másik tudta nélkül.

Ma már bizonyos és ez a vezetőség előtt akkor is világos lehetett, hogy a végső győzelem azért siklott ki a kezeink közül, mert nem volt meg az egységes vezetés, az összhang és hiányzott az a vezérlő tekintély, aki hadvezéri éleslátással irányitotta volna a hadmüveleteket a biztos győzelemre.

Dehát volt-e egyáltalán a biztos győzelemre kilátásunk? Nem volt-e a központi hatalmak részére — a világháboru kitörésének időpontjában — a győzelem kivivására való minden remény — meddő?

A kérdést feltesszük, mert hisz ez az alapja a Conradról szóló minden megnyilatkozásnak. Világos, hogyha a biztos győzelem tudata és alapja nélkül kezdtük volna a háborut, ez az öngyilkossággal lett volna egyenlő. Nyugodtan állithatjuk és ez ma már sokszorosan bebizonyitott tény, hogy a győzelem a központi hatalmak kezében volt. A vezéreknek még csak a győzelemre vezető tervvel sem volt dolguk, egyedül Schlieffennek terveit kellett volna megérteniök és végrehajtaniok. Schlieffen még a halálos ágyán is azt mondta: »Machts mir den rechten Flügel ja stark!« »Tegyétek igen erőssé a jobbszárnyat.« Ez a kijelentés a franciák ellen támadó német jobbszárnyra vonatkozott, amiről már a Haditervek fejezete alatt bővebben irtunk. Tudjuk, hogy Moltke nem fogadta meg a lángeszü tanácsot, azt nemcsakhogy meggyengitette, hanem onnan — a hadmüveletek során — to-

vábbi két hadtestet is elvont. Ma már azt is tudjuk, hogy ha csak ennek a két hdt-nek elvonása elmarad, akkor is miénk a végső győzelem. De ennél még sokkal messzebbre menő következtetéseket is lehetne levonni. Annak azonban az az alapja, hogy a hadvezérek áthatva a végső győzelem tökéletes biztositásától, egy célra törekedjenek és egyéni hiuságtól, a győzelmi babéroknak külön utakon való megszerzésének vágyától, mentesek legyenek.

Azonban — mialatt a német vezér kishitüsége, akarat nélküli és erőtlen vezetése a marnei csatavesztést eredményezte, ugyanazalatt az idő alatt Conrad azt az érzékeny műszert, amelyet a Monarchiának a nemzetiségektől tarkázott hadserege jelentett, kiméletlen kézzel összetörte, elhasználta. A világháboruban ezután a m.-o. hds önálló hadmüveletet eredményesen befejezni többé már nem is tudott. Conrád minden ilyen vállalkozásánál végül is a németek segitségére szorult. Kétségtelen tehát, hogy a valóban kinálkozott győzelmi esélyeket a vezetés tette tönkre. Hiszen, ha délen Potiorek és Frank nem támad, ha Conrad lemond álmairól és a Kárpátok északi előnyulványain veszi föl a harcot, ami — erős balszárny képzés és igy a Berlin felé irányuló »esetleges« orosz előretörést oldalozó állásnak biztositása mellett is — legalább 8—10 h. o. erőfölösleget eredményezhetett volna, akkor... de ez már oly tág távlatot nyit meg, amelynek taglalását bizvást rábizhatjuk az olvasó képzeletére.

A németek győzelmébe vetett vak hit mentheti a nagyközönséget, de nem a »lángeszü« hadvezért, akinek a német terveket, a Schlieffen-i terv felhigitását és az ezzel járó veszélyeket ismernie vagy fölismernie kellett volna.

Hadseregünknek már a háboru kezdetén való feláldozása a »hűséges szövetségtárs« cimre ugyan feljogosit, de nem mutat előrelátásra, se az események lángeszü megérzésére. Sőt — amikor nyilvánvalóvá lett a németeknek marnei veresége és ezzel a háboru gyors befejezésének reménye is elszállt, Conrad a megmaradt hadsereg roncsaival, nemcsökkenő hatalmas terhekkel és tervekkel megrakodva, mintegy Ámok futó rohant a tovatünő hadiszerencse után. Hihetetlen ütemben — jóvátehetetlenül és pótolhatatlanul — elhasználta a megmaradt és előállitott ujabb emberanyagot. *Lábbal és vérrel* pótolta az anyaghiányt. A végletekig feszitette a hurt... mig végre elérkezett a teljesitő képesség legvégső határáig... és elmaradt a minden alkalommal várt döntő eredmény. A világháboru ment a maga utján. Az ellenséges erők félelmetesen megnövekedett. Ujabb ellenségek támadtak. És mindebből semmi sem volt meglepő. Előre látható volt. Ujból és ujból német segitségre szorultunk. Arcvonalainkat már csak német ho.-kal, mint pillérekkel megtámasztva, tudtuk tartani. Igy azután utódja megoldhatatlan feladat előtt állott.

Conrád lángeszü hadvezér volt, de a mi végzetünkké vált, mert nem állott a valóságokkal kapcsolatban. Nem birt az adottságok szük korlátaiba beilleszkedni, az abból folyó észszerü következtetéseket magáéva tenni. Mert eszméi rabja volt. Mert hiányzott belőle az intuició. Az eseményeknek előre való magasrendü megérzése. A nagy hadvezéreknek e jellemző tulajdonsága. (A rádió hirek felfogása ezt nem pótolhatta.) És nem szegedőttt melléje a szerencse istenasszonya.

Most a tiroli harcvonal élére került. Ugy hirlett, hogy ebben specialista. A montelloi csata leirásánál fogjuk látni, hogy a még fentálló nagy tekintélye és ez a hire — enyhén szólva — nem vált az 1918. évi juniusi utolsó nagy támadásunk kitervelésének előnyére. Eredményt felmutatni itt sem tudott.

Nekünk — magyaroknak — nincs semmi okunk Conrad lángeszének bámulatára. Igaz, könnyü utólag, az iróasztal mellől, az események ismeretében birálatot mondani. Azután a kritikus előtt lehetnek olyan szempontok is elrejtve, amelyek a hadvezér tetteire — jobb belátása ellenére is — befolyással voltak. Ezt mind tudjuk és ezzel tisztában vagyunk. Éppen ezért ragaszkodtunk olyan megállapitásokhoz, amelyek ma már megdönthetetlenek. De nekünk egyébként is közömbösek azok az intrikák és befolyások, amelyek az elhatározásokban közremüködtek, vagy amelyek annak kerékkötői voltak. Nem ez a lényeg. A lényeg az, hogy Conrad mindezek tudatában vette át és megtartotta a vezetést. A lényeg az, hogy a harcból győzelmesen is kikerülhettünk volna. Mert ennek minden alapfeltétele megvolt.

A lényeg az, hogy Conrad a marnei csatavesztés hirülvételekor már tudatára ébredt, hogy a háboru vége beláthatatlan messzeségre eltolódott és ennek ellenére, a háborura kellően föl sem készült seregeinket erejüket messze meghaladó feladatokra hajszolta — amelyekben azután a Monarchia szine-virága elvérzett. És igy tovább...

Miattunk lehet lángeszü tudósa a hadvezetés müvészetének, de ez nem változtat azon a tényen, hogy nem volt valódi hadvezér. Megdönthetetlen tény, hogy a politikust és hadvezért az eredmények igazolják és azok teszik naggyá. Már pedig a világháborut elveszitettük, de még csak a tisztességes béke biztositására se maradt erőnk... és Magyarország tenger szenvedések közepette — csonkán áll.

Conradnak a Trianon-i kereszt mögötti távlatban álló alakja, maga a sors, a sötét végzet, a vészesen gomolygó viharfelhők résein áttörő, vérbeboruló, leáldozó napsugarak kétes megvilágitásában.

*

Március 3.-a a II. zlj-nak emlékezetesen szomoru napja Az ellenséges tüzérség különösen erős tüz alá vette a tartalékban álló zlj körletét. Egyik bádogtetős legénységi férőhelyet telitalálat érte és honvédeink közül többen súlyosan megsebesültek. Csincsik István 6. szd-beli törzsőrmester mitsem törődve a heves tüzérségi tüzzel, egymásután hordta ki a sebesülteket, miközben a férőhelyet egy ujabb telitalálat érte és a benne munkálkodó Csincsik törzsőrmester halálosan megsebesült. Az eü. intézetbe való szállitás közben meghalt. Csincsik István törzsőrmester hazaszeretetből, előljáró parancsnoka iránti hűséges ragaszkodásból kifolyólag önként jelentkezett harctéri szolgálatra, amikor beosztása még hosszu ideig szóba sem jöhetett volna. A II. zlj legvitézebb katonája, legderekabb és lelkiismeretesebb szolgálatvezetője, tiszta lelkü hőse volt. Legénysége vakon követte, előljáró tisztikara pedig végtelenül nagyrabecsülte. Eleste az egész zlj-at mélységes fájdalommal töltötte el. Sirját az alábbi fényképen láthatjuk.

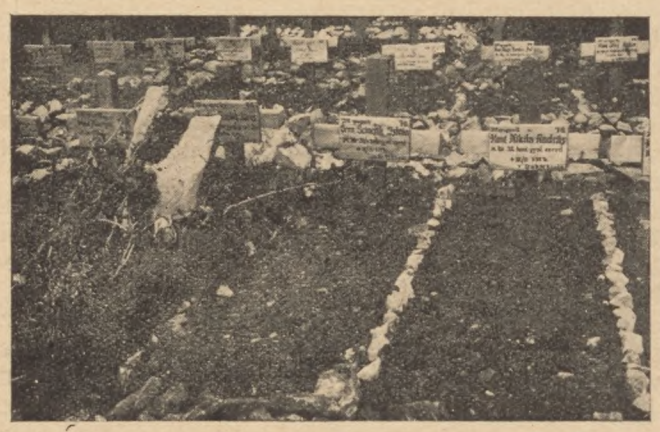

Csincsik István törzsőrmester sirja.

Mai nappal mint fölös számu kardos tisztesek Veszprémbe a pótzljhoz utbaindittattak: dr. Lakatos Géza, Rosenfeld Ármin t. fhgyok, Sydó Sándor, Fürst Jenő, Varjas Jenő, Gáspár László, Grozáv Kálmán, Czopf Ferenc, és Szenes Imre t. hdgyok, Lacza József és Somló József npf. hdgyok, Laky Vince t. hdpj. és Braun Andor thtts.

Március 11.-én III. zljunk a 28. és 29. vszakaszban fölváltotta a 32/II. zlj-at. Az I. és II. zlj pedig ddr tartalékból ho. tart-ba Tomasevicá-ra vonult. *13.-án* bevonult Weidner Diesel Ernő alezr. és átvette a III. zlj prsg-t. Ugyanekkor a belgrádi vezérkari tanfolyamra pályázó Vörös János 7. tüzérezredbeli hdgy átvette a 11. szd prsgát, hogy a fölvétel alapföltételét képező hat hetes gyalogsági csapatszolgálatot teljesitse. Vörös János hdgynak a kiváló lelkiismeretességgel és példaadó vitéz magatartásával teljesitett szolgálatában szerzett tapasztalatai a X. Isonzo csatában nekünk nagy segitségünkre volt, mert a tökéletes terepismerete hathatósan elősegitette ütegének tüzvezetését.

15.-én a vonalat ujabb olasz támadás érte. A vállalkozás lefolyásáról Sohaj szds a következőket jelentette: »Ma del. 6 órakor a 21. sz. t. őrsöt olasz támadás érte. Ezt visszaverte és egy foglyot is ejtett, aki azt mondta, hogy az éjjel nagyobb támadás készül. 19 h 30 p-kor az olaszok a 21. és 22. t. őrsöt erős aknatüz alá vették, ami a 22. sz. t. őrsön 1 halott és 4 sebesülést okozott. Ezt kézigránátok és 4—5 gp. tüze követte. A t. őrsök fölfejlődve várták a támadást. 20 órakor — ujabb aknatüz után — ez be is következett és az olaszok a 21. sz. t. őrsöt megtámadták, amit a t. őrs kézigránát és puskatüzzel visszavert. 1 halott, 17 sebesült — köztük 4 könnyü — a veszteség. A támadás alatt 273 kézigránát fogyott.« *24.-én* mi intéztünk egy támadást. Kerényi hdpj. 3 rohamjárőrrel benyomult az ellenséges vonalba. A kiváló vitézséggel és szakszerüséggel keresztülvitt vállalkozás teljes sikerrel járt. Kerényi foglyokat is ejtett. A visszajövetel azonban már igen súlyos aknatüzben történt. Ez nagy veszteségeket okozott. Még a foglyok közül is többen elestek.

Március 25.-én a már ismertetett beosztás szerint, az I. és II. zljunk az első vonalba, a III. zlj pedig a 304-es magaslati ponton ddr tart.-ba került. *26.-án* bevonult a XXVI. mzlj egy szd-a. Ebből 46 fő az I., 47 a II. és 52 fő a III. zlj létszámának kiegészitésére használtatott fel. A tisztek közül Jeszenszky npf. fhgy átvette a 8. szd prsgát, Bertl Ferenc t. zls pedig a II. zlj törzsnél a megfigyelő tiszt nehéz és veszélyes szolgálatának teljesitésére osztatott be.

28.-án egy ujabb olasz vállalkozás indult a 14. sz. t. őrs ellen. Lovass tds azonban ezt idejében észrevette és embereivel fölényes nyugalommal és fölkészülve várta az előrekúszó és mitsem sejtő olaszokat. Amint azok a drótakadályokhoz értek »Tüz« vezényszóra repült minden honvéd kezéből a kézigránát, azután kézbekapták puskájukat és az olaszokat jól célzott tüz alá vették. Alig egy-két olasz került vissza az állásába. *31.-én* az ellenség előtt tanusitott vitéz magatartásáért Kerényi hdpj. soronkivül zászlóssá előlépett.

Kellner zls temetése.

Legénységünk ebben az időben már nagyon otthon volt a kézigránát vetésben és szerette a puskagránátot is. Csak — sajnos — kevés volt belőle. *Április 1.-én* — az éj folyamán — a 20. sz. t. őrs ellen támadt az olasz. Az olasz ismét sulyos veszteségeket szenvedett.

Egy dolina a tartalékban álló 7. szd legénységével.

Kostanjevica-ban az iskolát, ahol a korábbi Isonzó csaták idején József kir. herceg Őfensége tartotta hadiszállását, sok telitalálat érte. Általábanvéve, különösen Kostanjevicát lőtte állandóan az ellenség és az — ebben az időben — már csak egy hatalmas kőhalmot képezett. Kostanjevica különben magyarul gesztenyés falut jelent. *Április 4.-én* is az ellenséges gránátoktól fölvert porfelhőben állt az egész falu területe. Messziről azt a benyomást keltette, mintha

— sűrű füstfelhőbe burkolva — az egész falu égne. Az esti órákban a tüzérségi tüz lassan elcsendesedett, de ugy látszik csak azért, hogy az aknák vegyék át szerepüket. Szegény t. őrsök! az éjszaka első felét ugyancsak megszenvedték. Akna után puskagránát-eső következett, hogy a t. őrsök az egyhanguságot meg ne unják. Olykor meg őrült gyalogsági tüzet inditott az olasz. Az I. zlj-nak nehéz éjszakája volt.

A kostanjevicai iskola, még »épséges« állapotban.

Az orosz harctérrel szemben igen jellemző különbséget mutatott — ezen az arcvonalon — a légiháboru. Mindkét részről igen élénk repülő tevékenység folyt, de itt már az olaszok fölénye volt szembetünő. Gépeik nagyobb gyorsasága mellett, számbeli túlsúlyuk is nyomasztóan hatott. Volt olyan nap, amikor 200 gépet számlálhattunk a levegőben. Nagy Capronik vonultak keleti irányba. Mindegyik körül 4—6 harci repülő keringett, játszi könnyedséggel, hancúros jókedvvel. A zöld-fehér-piros festésü gépek szemet gyönyörködtető látványt nyujtottak. Csak ne dolgozott volna a géppuskájuk és ne szórták volna kiszámithatatlan szeszélyességgel vészes bombáikat. A légi harc mindennapi látvány volt, de bizony sokszor kellett kitérni saját repülőinknek az eleve kilátástalan túlerős harc elől.

Most éppen tiszta a láthatár. Comen felől száll egy saját repülőnk. Az ellenséges vonalak felé tart. Egy főhadnagy ül benne. Édesapja, a mi vszakaszunktól délre egy ddr prnoka, elfojtott izgalomban látcsővel nézi a gépet. Tudja, hogy a fia vezeti. Most ér a gép a fejünk fölé. Alig van 2000 m. magasan. Nagyon veszélyes magasság. Ebben a pillanatban a légvédelmi olasz tüzérség első tüzcsapása éri. Mielőtt észbekaphatna ujabb robbanó pontok veszik körül. Lehet 8—10 fehér gomolyag. Az egyik a szárnyak közt lobban. A gép jobbszárnya leválik, maga a törzs megfordul a levegőben, majd nyilegyenesen zuhan lefelé. A saját és ellenséges vonal között furódott a földbe, a pilótának felismerhetetlenségig összezúzott holttestével. Mint egy sebzett madár tollazata, a szárny felület roncsai még libegnek a levegőben. A halál csendje üli meg a tájat. Mi nézzük a lassan leszálló foszlányokat és a borzalmaktól kérges szivünk összeszorul. Észre se vettük, hogy könny szökött a szemeinkbe. Dehát ez a pilóta sors...

A pilóta halál nagy közönség előtt történik. Szivbe markoló és megdöbbentő. A világháboru lefolyása alatt és azóta is sokszor fölvetődött az a kérdés, hogy kinek sorsa a nehezebb? A pilótá-é? A tengeralattjáró--é? Vagy a gyalogos-é? Még nem hallottuk, hogy akadt volna pilóta, aki a halál gondolatával szállt volna a gépbe. Természetesen azért ez sem kizárt eset. A végtelen ürben, minden támpontot nélkülöző találati valószinüség csekély hányada, a repülő bizalma a gépben, a szabad mozgásban és sebességben mindenesetre oly támaszok, amelyek alkalmasak a biztonság érzetének kifejlesztésére.

Ennek a biztonság érzetnek meg volt a maga reális alapja is, amit a következő statisztikai adatok igazolnak: a franciáknak 1916-ban 11.000 ágyu lövésükbe került egy repülőgép lelövése, mig 1917-ben már csak 7500-ba. De még ez is megnyugtatóan magas szám volt.

Természetesen a repülőgépek számának, feladatuknak és jelentőségüknek emelkedésével minden állam azon volt, hogy a légelháritó ütegeinek számát és azoknak lőbiztonságát fokozza, ezzel a fönt felsorolt lövések számát csökkentse. A haladás meg is indult, de a világháboru tartama alatt csak lassu fokozatossággal. Igy 1918-ban az angolok még mindig csak 4550 ágyulövéssel tudtak egy repülőgépet a levegőből leszedni. Továbbá, 1500 amerikai géppuska mindössze csak »két« repülőgépet tudott leszállásra kényszeriteni.

A német légvédelmi tüzérség 2750 Zenith löveggel 1520 repülőgépet lőtt le, mig a Franciák 800 Zenith löveggel 500-at. Az arány egyforma.

Ma — amikor jelen sorokat irjuk — persze már más a helyzet. Az amerikaiak azt állitják, hogy ma már csak 60 lövésükbe kerülne egy repülőgép lelövése. De ezt még — a jövő háborujában be kellene bizonyitani.

A tengeralattjárónak is megvan a maga biztonsági tényezője. De miben bizhatik a gyalogos, amikor a tehnika minden vivmánya és készültségével szemben, a maga gyarló sebességével, csupasz mellel támad, az erődített ellenséges állások ellen. Mig a roham távolságra jut, még csak hagyján, de amint elérkezik a pillanat, hogy utolsó nekilendüléssel 10—200 lépésről rohamra induljon, akkor a harceszközök sokasága oly zárt vasfalat állit elhatározása és mozgása elé, ami kizárja a biztonságnak legparányibb érzetét is. A gyalogosnak a biztos halál vagy legalább is a bizonytalan kimenetelü sebesülés gondolatával kell minden lépését megtennie és az első győzelmet — a veszendő élet rémületét elnyomva — a gyarló, az élethez görcsösen ragaszkodó »én«-je felett kell kivivnia, hogy a mindent elsöprő lendület kifejlődhessék, ez az ellenséges állásba való betöréssel és az ismeretlen erejü ellenség legyőzésével végződhessék. A hősies elhatározások sorozata visz a rohamig és annak befejezéséig. A győzelem előfeltétele a sikeres roham. A sikeres roham pedig maga a győzelem.

A gyalogság küzdelmeinek nagyságához semmi sem hasonlitható. Övé a győzelem. Ezért ő is fizeti érte a legnagyobb árat.

Április 6.-án a 32/I. zlj fölváltotta az I. zlj-unkat. 7.-én pedig a II. zlj-at is fölváltják. Mindkettő ddr tartalékba kerül, mig a III. zlj-unk mint ho. tart. Tomasevica-ra vonul.

Április 17.-én a III. zlj-unk az első vonalba, másik két zljunk pedig Tomasevicára vonult. Itt azonban

csak a II. zlj maradt, mert a következő nap az I. zlj Moli Dol-ban helyezkedett el.

Egy megbeszélés után. Balról—jobbra: Seifert ezredes, mögötte Szabó Pál őrnagy, virággal a kézben br. Beaz Ottó ezredes, a 40. ddr. prnka. Látcsővel a mellén Schamschula Rezső tbk. a 41. h. ho. prnka. Mögötte Kárpáthy vkmt. alezredes, a ho. vk. főnöke. Sapka nélkül lovag Sypniewski György ezredes, a 82. ddr. prnka Mögötte Scheider fhgy. a 20. h. gy. e. segédtisztje. Jobbszélen Bugsch Aladár alezredes a 20. ezred. prnka, a 20. h. gy. e. történetirója.

Április 23.-ára virradó éjjel az eddigi körforgalom megváltozott. Ho.-unk az északi 2 ½ vszakaszt átadta a szomszédos 17. ho.-nak, viszont délen átvett 4 uj vszakaszt. Ekkor a ho. védővonala a 23—33 védőszakaszokból állott, amelyet három »ezredvédőszakaszra« osztott.

Az északi ezredvédőszakasz a 23. 24. és 25. a. szakaszokból állott és a 20. ezred védte.

A közép ezredvédőszakasz: ezredünk védelme alatt, a Kostanjevicát magában foglaló 25. b. 26. és 27. szakaszokból állott. Ebben a két ezred védőszakaszban 1—1 zlj állt az első vonalban, 1—1 zlj az I. C. vonalban mint ezredtart. és 1—1 zlj az ezredek pihenő állomásain, mint ho. tart. A fölváltás ezredeken belül úgy történt, hogy mindig a ho. tart. került az I. vonalba és a másik két zlj fokozatosan hátrább vonult.

A déli ezredvédőszakasz: állt a 28—33. vszakaszokból. Védte az első vonalban a 12. és 32. ezredek 3 zlja és p. a 28. 29. és 30. vszkszt egy 32-es zlj, a 31. 32. és 33. vszkszt pedig egy 12-es zlj. A két szksz mögött helyezkedett el egy zlj mint ezredtart. A déli vszkszban fölváltva a 12. vagy a 32. ezred prnka vezette a védelmet. A fölváltást a ho. prsg szabályozta.

Az esetleges harc beálltáig mindhárom ezred vszksz felett az elől levő ddr prsg intézkedett. Tartalékát a Temnica-tól délre fekvő baraktáborban elhelyezett egy 12-es, vagy 32-es zlj képezte. A többi zlj ho. tart. volt.

A leirt intézkedés következtében ezredünk részére jutott az arcvonalban legjobban tüz alatt tartott Kostanjevica védelme, ahol különben eddig is egy zljunk volt elhelyezve. Az éj folyamán III. zlj-unk az állásban elhelyezkedett. I. A. vonalba került a 11. 10. és 12. szd. a 9. pedig a zlj tartaléka volt. Zlj prsg részére a Maxim kaverna volt kiutalva.

II. zljunk riadó után indult utba a Kostanjevica mögötti I. C. vonal megszállására. Ennek az állásnak északi szárnyán levő 346-os magaslati pont körüli »Támpont«-ba került a 6. szd, azután az 5. 8. 7. sorrendben következtek a többi szd-ok. A megszállásnak ez a rendje az I. C. vonalba állandó maradt. I. zlj-unk — mint ho. tart. — Mali Dol-ban maradt.

Az első vonalban *24.-én* a 14. sz. t. őrsöt az olaszok szétlőtték, abba behelyezkedtek és berendezkedtek. *25.-én* önként jelentkezve Farkas hdgy jobbról a 13., Friedmann zls balról a 15. t. őrsről, Doga zls pedig arcban — 4 rohamjárőrrel — az olaszokat megrohanták, a t. őrs állását visszafoglalták és annak ujbóli berendezése után, a harcban ejtett 15 olasz fogollyal tértek vissza szdaikhoz. A nagy vitézséggel végrehajtott sikeres támadás résztvevőit ezredprnokunk I. o. ezüst v. éremmel való kitüntetésre előterjesztette. A támadás alatt megsebesült Feltér t. zlsunk.

Április 27.-én az I. zlj került Kostanjevica-ba. A III. zlj az I. C. vonalba, a II. zlj pedig Mali Dolba vonult.

A feszültség ekkor már igen nagy volt. Az olaszok minden tevékenysége a támadásra készülő fölényes ellenfél készülődéseit mutatta. Repülői rajonként müködtek, úgy nappal, mint éjjel. Tüzérségük megbénitotta megfigyelésünket és leplezte a talián előkészületeket. Az esték sem voltak már olyan csendesek, mint februárban és márciusban. A gyalogság harci tevékenysége megélénkült. A géppuskák sürübben szóltak, az aknavetők pedig hatalmas tüzelést zuditottak a táboriőrsökre és az első vonalunkra. A harci zajon keresztül azonban mégis meglehetett állapitani az olasz vonalak mögötti lázas előkészületek okozta mozgalmat. Kisvasut zörgése, autóberregések állandósulása, vonatsipolás, kocsizörgés, robbantások, csákányozás és az idegességet elárulo nagyon élénk rakétázás mind arra mutattak, hogy a talián lövőszert és más készleteket halmoz fel a 10. csata céljaira. A megfigyelő jelentések mindezekről beszámoltak. Az első vonalra nehezülő tüzérségi tüz is állandóan fokozódott, ami — sajnos — a sebesültek és halottak számának emelkedésében is kifejezésre jutott.

A Szabó (I.) zászlóalj tisztikara 1917 májusban.

Legveszedelmesebb volt azonban a helyzet az előterepen. Három hét óta majdnem minden nap volt valami vállalkozás, amelyet minden esetben aknaelőkészités előzött meg. Ennek aztán a veszteségeken kivül az lett a következménye, hogy a felváltásra kimenő tábori őrs vagy nem találta a régit, mert az a tönkrelőtt fedezékét otthagyva biztonságosabb helyet keresett magának, vagy épenséggel olasz tüzelés fo-

gadta a saját táboriőrs helyéről. Sőt megtörtént az is, hogy a felváltó őrs a taliánok ölelő karjaiba rohant, mert a drótakadály is annyira elpusztult, hogy már nem lehetett ezután sem igazodni. A tábori őrsök helyének folytonos változása ilymódon igen nehéz helyzetet teremtett a tüzérségi támogatás és a zárótüz tekintetében, mert a tüzérek vagy nem tudták támogatni az előttük ismeretlen uj helyen lévő táb. őrsöt, vagy nem egyszer éppen abba lőttek. Az előtér állandó csetepaték szinhelye volt és még a kiküldő szd prnok sem tudta pontosan tábori őrsei helyét.

A helyzet tisztázása céljából a ho. prsg elrendelte a tábori őrsök helyének pontos megállapitását a ho. egész arcvonalában. Az ezred prsg a parancs teljesitésére a vonalban levő I. zlj prsgot utasitotta, ez viszont az egyetlen tényleges alantos tisztjét, Mersich zls-t bizta meg a feladattal. Mersich a rakéták és fényszórók világitása mellett fel is vette a 25. 26 és 27 védőszakaszok előtti tábori őrsöket és azt vázlaton a ho. prsgnak elő is terjesztette. Ezért az egész éjjelen át tartó bravuros teljesitményért Mersich zls, a ho. prsg parancsára, nagy ezüst vitézségi éremre előterjesztetett.

Az ezredprsgi parancs megviselt lapjait forgatva azt láthatjuk, hogy mostanában majd minden parancsban oldalakat betöltött a kitüntetettek névsora. Ezredprnokunk már bevonulásakor csodálkozva tapasztalta, hogy az ezred hirnevével, tevékenységével és eredményeivel mily szöges ellentétben állt a kitüntetettek száma. E tekintetben gyökeres változást igért és azt a leglelkiismeretesebb következetességgel be is váltotta. Embereket állitott a régi és ezideig elintézetlenül maradt kitüntetési javaslatok megvizsgálására, a harcok forgatagában elfelejtett érdemek és emberek megjutalmazására, kitüntetésre való előterjesztésre. Mindent megmozgatott akarata keresztülvitelére és az eredményt úgy a tisztjeink, tisztjelöltjeink, mint a legénységünk mellét elboritó kitüntetések gyorsan emelkedő száma mutatta. De nemcsak ebben nyilatkozott meg lankadatlan tettereje, szerető és megértő gondoskodása. Az előléptetések nagy száma, az élelmezés állandó javitása, célszerü berendezése, a pihenők alatti gyakorlatoknak a szükséghez mért és az erők gyarapitását célzó megrendezése, a sport ünnepélyek lelkes hangulatának megalapozása és céltudatos irányitásával az egészséges harcos szellemet és bajtársias szeretetet szinte a tökéletes magaslatra emelte. A legénységgel és tisztikarával való közvetlen kapcsolatot azonban nemcsak a pihenőknél, hanem az I. A vonalban való gyakori és a legnagyobb életveszélyek közötti megjelenésével is kereste és fentartotta. Oktatásainak tartalma, hangja és módja utat nyitott nemcsak az értelemhez, de a szivhez is, ami viszont termékeny talajra talált. Nem hallgatjuk el azt sem, hogy bár a kiejtése zamatosan magyaros volt, a magasabb törzseknél való igen hosszu alkalmaztatása következtében a magyar beszédje nem volt hibáktól mentes. De valamennyien összevéve sem tudtunk annyi magyar nótát — mint Ő.

A tábori ezred tiszti beosztási táblázata május hó 1.-én a következőképen állott:

EZRED.

Prnk.	Rövidi Maxon Lajos ezredes.
Sgt.:	Beöthy Dezső szds.
telefonos t.	Haber t. fhgy.
	Veres Mihály t. lelkész.
Lelkész	IV. 30.-tól dr. Pallmann Péter ho. plébános
Gazd. előadó	Hell József fhgy. gt.
Élelm. tiszt.	Mild Nándor t. hdgy.
Állatorvos	dr. Telegdy István á. o.

I. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	Szabó Pál őrn.
Helyettese	Kálmán Imre szds.
Sgt.	Scherer János t. hdgy.
Megf. tiszt.	Mersich Jenő zls.
Gh. főnök.	Hell József fhgy gt.

1. század.

Prnk.	Schwarcz Henrik t. hdgy.
Beosztott tisztek.	Domonkos Kálmán thgy.
	Reich György t. zls.
	Mórocz Mihály t. zls.
	Reichenfeld Tyula t. zls.
	Rothauser István t. zls.

2. század.

Prnk.:	Galtium Sándor t. szds.
Beosztott tisztek.	Farkas András t. hdgy.
	Strenge Ágost t. hdgy.
	Pápay János t. hdgy.
	Hilbert Károly t. hdgy.

3. század.

Prnk.:	Szép Vincze t. hdgy.
Beosztott tisztek.	Györgydeák Ernő t. hdgy.
	Molnár József t. hdgy.
	Hamar László t. zls.
	Schumacher Károly t. zls.

4. század.

Prnk.:	Ádám Sándor t. fhgy.
Beosztott tisztek.	Rézman Kristóf t. hdgy.
	Horváth Ferenc t. hdgy.
	Válint János t. hdgy.
	Hatschek Pál t. zls.
	Frőhlich József t. zls.
	Koller Márton t. zls.

Géppuskás század.

Prnk.	Halász Jenő t. fhgy.
Beosztott tisztek.	Krizmanits Péter t. hdgy.
	Klein Adolf őrmester
	Vida őrm.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	**Herczegh Géza szds.**
I. sgt.:	Bereczky Jenő hdgy.
II. sgt.:	Bertl Ferenc t. zls.
Megfigyelő t.	Nádas Sándor t. hdgy.
Gh. főnök	Koch Sándor t. hdgy gt.
Orvos főnök	dr. Tar Alajos npf. orvos.
Beosztva	Kertész Aldár eü. hdgy.
Beosztva	Steiner Andor eü. zls.
Étk. gondnok.	Nagy László t. hdgy.

5. század.

Prnk.	Szilárd Béla szkv. fhgy.
Beosztott tisztek.	Jungi György t. zls.
	Szedlmayer Károly t. zls.
	Hegyi Sándort. zls.
	Maravcsik János őrm.

6. század.

Prnk.	Neumann Árpád t. fhgy.
Beosztott tisztek.	dr. Richter Béla t. zls.
	Kronewetter Dezső t. zls.
	Ovenden Sándor t. zls.

7. század.

Prnk.:	Stróbl Pál hdgy.
Beosztott tisztek.	Balla Károly t. hdgy.
	Borbély László t. zls.
	Horváth Zoltán t. zls.
	Herczegh Lajos t. zls.
	Céh Ádám őrm.

8. század.

Prnk.:	Jeszenszky Elek npf. fhgy.
Beosztott tisztek.	Szijj János t. hdgy.
	Flink József t. hdgy.
	Papp Béla t. zls.
	Hoffer Sándor t. zls.
	Pichler Ferenc t. zls.

Géppuskás század.

Prnk.:	Papp Béla hdgy.
Beosztott tisztek.	Vaszity István t. hdgy.
	Engel Andor t. zls.
	Modrovits János t. zls.
	Tóth István őrmester.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.	**Weidner Diesel Ernő ezr.**
Sgt.	Nagy Lajos t. hdgy.
Orvosfőnök	dr. Gergely Sándor t. s. o.
Beosztott	Rátz Antal eü. hdgy.
Beosztott	Misley Károly eü. zls.
Gh. főnök	Schmoll Ferenc gthtts.
Megfigyelő t.	Kövess Sándor t. zls.
Étk. gondnok.	Endrédi József t. hdgy.

9. század.

Prnk.:	Támer János npf. fhgy.
Beosztott tisztek.	Horváth Sándor t. hdgy.
	Salgó László t. zls.
	Hoffmann Ferenc t. zls.
	Zsoldos László t. zls.
	Kerényi Andor t. zls.
	Büki János t. őrm.

10. század.

Prnk.:	Nyári Rezső hdgy.
Beosztott tisztek.	Sterlich Sándor t. hdgy.
	Jármy K. György t. zls.
	Eisen Nándor t. zls.
	Doga Aurél t. zls.

11. század.

Prnk.:	Vargha Gyula t. hdgy.
Beosztott tisztek.	Rusznyák István t. hdgy.
	Hubert Emil t. zls.
	Karácsony Sándor t. zls.
	Takács László t. zls.

12. század.

Prnk.:	Molnár János t. fhgy.
Beosztott tisztek.	Mozes Ernő t. hdgy.
	Märcz József t. hdgy.
	Fekete Jenő t. zls.
	Kelemen Imre t. zls.

Géppuskás század.

Prnk.:	Kárász József t. hdgy.
Beosztott tisztek.	Erdélyi Gyula t. hdgy.
	Hoffmann Jenő t. hdgy.
	Babics Kálmán t. zls.

Május 5.-én 20 órakor virágos jókedvvel, »Irigylem az Abelesz Mórt, aki a pótsorozáson untauglich vót...« refrénü nótával indult a II. zlj Kostanjevicaba. Az I. zlj az I. C. vonalba, a III. zlj pedig Mali Dolba került. A fölváltás 3 órára rendben és veszteség nélkül megtörtént.

A X. ISONZÓ CSATA.

1917. május hó 12.-étől junius hó 10.-éig.

Kostanjevica jelentősége.

Mintegy magasan lobogó zászlót tüzzük a X. Isonzo csata leirásának élére azt a hiteles hadmüveleti iratokon, előljárói megállapitásokon és véleményeken nyugvó kijelentést, hogy Kostanjevica neve egybeforrt a m. kir. veszprémi 31. h. gy. e. történetével és hogy Kostanjevica nevéhez füződő fegyvertény a 31-es honvédek osztatlan és kizárólagos dicsősége.

Erre az előzetes és határozott megállapitásra szükség van. A X. Isonzó csata alatt Kostanjevica-ban lefolyt harncokról u. i. úgy a Magyar Katonai Szemle, mint elődje — a Magyar Katonai Közlöny — több ismertetést közölt. Minket érdeklő leirásban foglalkozik vele a 20. h. gy. ezred története is. Az egyik cikk irója az emlékezetére támaszkodva festette az eseményeket. A másik erre, azután a hadmüveleti iratokra

és részben a 20-as történetben közöltekre támaszkodott. A 20. ezred történetirója pedig — a már tapasztalt sajátos stilusában, mint a legtermészetesebb és egyedül rájuk tartozó kötelességet és vállalkozást, — ezredének tulajdonitotta a Kostanjevicában V. 23.-án lefolyt minden harci tevékenységet. Mind nagyobb karéjt vágtak maguknak ehhez a fegyvertényhez füződő dicsőségből. Ezredünkről még csak tudomást sem vettek. A 31-esek pedig ezideig hallgattak. Nem jelentkeztek. Igy azután ez a fegyverténynünk, — ami nemcsak ezredünkre, hanem az egész honvédségre is ragyogó fényt árasztott, — a való tényekkel teljesen ellentétes, hamis megvilágitásban került az érdeklődő olvasó közönség elé. Szabad prédává vált. Ennek most véget vetünk.

Ezredünk történetének leirásánál szigoru tárgyilagossággal ragaszkodtunk a hiteles hadmüveleti iratokban lerögzitett megállapitásokhoz. Kerültünk minden regényes rajzot. Különösen óvakodtunk más ezredek rovására teremteni magunknak előnyös helyzetleirást. Ettől most sem tértünk el. Amit leirtunk — az hiteles, megokolt, mindig több oldalról bizonyitott és igy megtámadhatatlan és teljes értékü megállapitás.

Az események ismertetése során a fent emlitett leirásokkal is fogunk — érdemük szerint — foglalkozni.

Az élre tűzött megállapitás alaposságának azonnali bizonyitására és hogy már eleve lehetetlenné tegyünk minden kétkedést, az ezredünkhöz intézett dicsérő elismerések özönét, az ünneplő megnyilatkozások megtisztelő nagy számát ezúttal mellőzve, idézzük az események leghivatottabb elbirálójának, a VII. hdt parnokának — báró Schariczer György cs. és kir. altb.-nak Maxon ezredeshez, a X. Isonzó csata lefolyása után irt leveléből — magyar forditásban — a következő sorokat: »Igen, Ti — kiváltképen a Te ezreded — *nagyszerüet* teljesitettetek. A Te nevedet, ezrededet, mindkét Őfelségénél, valamint Jenő főherceg és Boroevic előtt nem győztem elég dicsérőleg kiemelni! Ezreded az ő hősies magatásával, vitéz parancsnoka által lelkesitve, tulajdonképen az a szilárd mag volt, ami által *a hadtest egész arcvonala* és *ezáltal*

A Herczegh (II.) zlj tisztikara a Karszton, 1917. április havában.
1. Vaszity István hdgy gp. prnk. 2. Nagy László t. hdgy. 3. dr. Richter zls. 4. Nádas Sándor t. hdgy megf. tiszt. 5. Hoffer zls. 6. Szijj János hdgy. 7. Sebők Sándor hdgy a 8. szd prnka. 8. Stróbl Pál hdgy a 7. szd prnka. 9. Herczegh Lajos zls. 10. Ferenczy t. hj. őrm. 11. Neumann Árpád t. fhgy a 6. sz. prnka. 12. Kronewetter zls. 13. Hegyi zls. 14. Karácsonyi hj. őrm. 15. Borbély L. zls. 16. Balla K. t. hdgy ref. lelkész. 17. Szedelmayer K. zls. 18. Veres Mihály táb. lelkész. 19. Modrovits zls. 20. Szilárd Béla szkv. fhgy. az 5. szd. prnka. 21. Jungi György zls. 22. Suly Endre zls. 23. Papp Béla hdgy gp. szd prnka. 24. Kárász József hdgy. 25. Bereczky Jenő hdgy zlj elsősgt. 26. dr. Tar Alajos s. o. zlj. orvosfőnök. 27. Papp zls. 28. Kertész Aladár e. ü. hdgy. 29. Ovenden Sándor hj. őrm. 30. Flink József t. hdgy. 31. Herczegh Géza zlj. prnk.

az Isonzó arcvonal tartható volt. Ezt sohasem fogom a derék honvédeknek elfelejteni és igy gondolkodunk valamennyien.«

A levélfényképmásolatát a szöveg közt közöljük.

Ezredprnkunk Herczegh Géza ny. alezredesnek a Katonai Mária Terézia Rend elnyerését célzó kérvényéhez adott »Előljárói Véleményében« amidőn a fenti perdöntő és rendkivül súlyos értékkel biró megállapitást idézte, hozzáfüzte, hogy »Ebből az elismerésből az oroszlánrész a 31/II. honvéd zászlóaljat és annak parancsnokát illeti.«

A 31/II. zlj parnoka Herczegh Géza szds volt és mert a Bajtársi Szövetség megbizásából ezredünk történetét is ő állitja össze, minden joga és ismerete megvan ahhoz, hogy Kostanjevica nevéhez fűződő fegyverténynről nyilatkozzék, az eddigi harcleirások tévedéseire rámutasson és ezt a ragyogó fegyverténynt a való és helyes megvilágitásba helyezze.

A X. Isonzó csata leirását Kostanjevica jelentőségének ismertetésével kezdjük.

A X. Isonzó csata a világháborunak technikailag egyik kimagaslóan legjobban előkészitett hadmüvelete volt. A mindkét oldalon harcba vetett tömegeinél fogva pedig messze felülhaladta az eddig vivott Isonzó csaták méreteit. Sőt, — hogy a nyugati hadszintér szörnyüségei se multák felül, annak bizonyságára elmondjuk, hogy május 23.-án 4 francia gépp.-ás tisztet is

elfogtunk. Ezek a tisztek azt mondták, hogy Verdun alól jöttek. Boldogok voltak, hogy abból a pokolból kiszabadultak és most látják, hogy ez a harcvonal Verdunnél is százszorosan borzalmasabb.

Kostanjevica — ez az egyébként jelentéktelen kis község — a környező terepből 80 méterrel kiemelkedő dombháton feküdt. A X. isonzói csatában tökéletes romhalmaz volt. Csak az előző csaták idejében József kir. herceg Őfensége hadiszállásának — az emeletes iskolának — pár fala és néhány tetőgerendája meredt még az égnek.

A terep déli, d-nyugati irányban, Hudi—Log és a tenger felé, állandóan lejtett. Messze távolságra nyujtott kiváló kilátást és kilövést. Ezeket az irányokat tökéletesen dominálta. Északra, a Fajti Hrb felé, széles teknő után ujra emelkedett, fedett és áttekinthetetlen volt. Az ellenség irányában erősen lejtett, annak állásait uralta. Keletre — az I. C. vonal irányába — lejtett, majd lassan emelkedett a Temnica—Vojscica Gr. magaslataira.

A kostanjevicai dombhát tehát északra helyileg, többi irányokba pedig messze kiható, uralgó jelentőséggel birt.

Kostanjevica a környék legfontosabb közlekedési vonalainak csomópontja, a hátországból jövő vasutvonal végállomása volt.

A védővonal Kostanjevicánál megtört és egyenest nyugati irányt vett. Ebből kifolyólag Kostanjevica *az Isonzó arcvonal sarkpontja* volt.

Harcászati szempontból a Kostanjevicából kiinduló ellenséges támadás az északi arcvonalrész oldalába, a déli (XXIII. hadtest)-nek egyenest a hátába irányulva, annak visszavonulását is veszélyeztette volna.

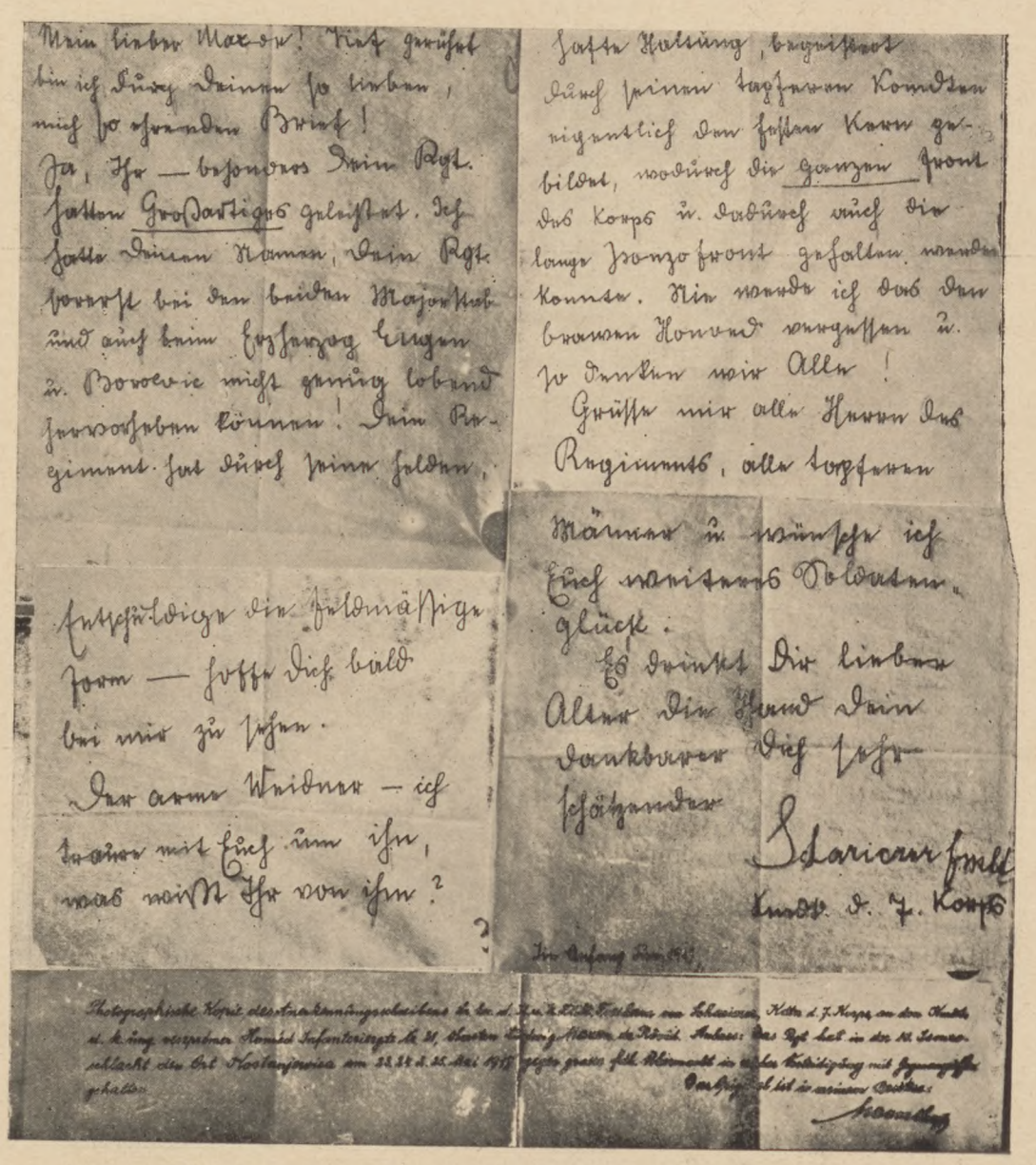

báró Schariczer György cs. és kir. altb. levele Maxon ezredeshez.

Hadászati szempontból Kostanjevica—Vojscica Gr.—Trieszt volt az a gerincvonal, amelyen az Isonzó hadsereg öt hadtestjének arcvonala nyugodott. Kostanjevica birtoka tette lehetővé a Hudi—Log—Hermada állás tartását. Ennek a szakasznak elvesztése pedig a Hermada—Trieszti vonalat tette volna az ellenség részére szabaddá. Tehát úgy harcászati, mint hadászati szempontból Kostanjevica jelentősége sokoldalú és fokozott volt.

Erkölcsi szempontból azonban talán még a harcászatinál is nagyobb jelentőséggel birt, mert már az előző hadosztályoktól átvett és a 41. honvéd ho-nál is ápolt tradició és büszkeség egyik sarkalatos tétele Kostanjevica tartása volt. Végül ezek az állások képezték a *kiindulási pontját és alapját* a következő, Piave-ig vezető támadó előnyomulásunknak.

Kostanjevica jelentősége nemcsak a legfelsőbb hadvezetőség előtt, de általában is közismert volt. Sőt, az olasz tehnikai előkészitésnek Kostanjevica ellen irányitott éle és hevessége, az élő erők kiméletlen feláldozása is azt bizonyitja, hogy az olaszok is tisztában voltak ennek a vonalnak jelentőségével.

*

A 41. ho. — a többi ho-okat megelőzve — itt már új elvek szerint harcolt. Egymás mögött megvont vonalakban, mélységben tagozódott. Azonban a súlypontot ezúttal még kifejezetten a tagozódásra helyezzük, mert a mélységben megvont vonalak műszaki és harcászati szempontból, — kezdetleges berendezettségüknél fogva —, számbavehető értéket nem képviseltek.

Január 10.-e óta a már leirt sorrendben váltakozva ezredünk Kostanjevicában állt és a védelmi feladatain kivül, megfeszitett erővel fáradozott a védelmi berendezések kiépitésén. A munka a sziklás talajjal vivott kemény harcot jelentette. Lássuk, hogyan festett az állás és annak berendezése a X. Isonzó csata kezdetén. Előljáróban meg kell jegyeznünk, hogy a védővonalak telepitésére, irányának vezetésére ezredprsgunknak semmi befolyása sem volt. Azt a felsőbb vezetőség jelölte ki és abban a vonalban kellett a munkánkat folytatnunk, amelyben azt az elődünktől átvettük.

A tábori őrs vonal most sem volt összefüggő, de a helyzet javult, mert a karsztlyukakban és dolinákban elhelyezkedett tábori őrsök védelmi berendezésének megjavitása volt az első feladatunk. Itt védhető fedezékeket emeltünk, melyeknél különös gondot forditottunk az oldalozó hatásra és hogy a t. őrsök egymást kölcsönösen segithessék.

A Kostanjevica-i Ciszterna kaverna, a kavernaőrrel, 1917. május havában a X. isonzói csata előtt.

Az I. A. vonal: a sziklás talajba volt kirobbantva. Ahol a talaj változott, mint pl. a 27. vszakasz közepe táján is, ott vasbeton mellvédek készültek. Kiépültek a tervezett fedett vasbeton gépp. állások, a harántgátak és a rókalyukak is elkészültek. A szd tartok részére a Hans, Cisterna, Ludwig és Rudolf Kavernák állottak rendelkezésre.

A kilövés és kilátás kitünő volt, azonban a védővonalat a Kostanjevica-i romok előtt kellett felépitenünk, ahová az ellenség — a szemben levő magaslatokról — kitűnően betekinthetett. Az állás az olasz tüzérségnek nagyszerűen megfigyelhető célpontot, vonalat nyújtott. A belövést a romok vonala csak elősegitette. Az olasz tüzérség, a nagycsatát előkészitő tüzével, az I. A. vonalat tényleg el is rombolta, betemette, kisimitotta és igy amig ezalatt a romboló tűz alatt állott, nem volt védhető, amikor pedig az ellenséges tüzérségi tűz hátrább tétetett, már nem volt védőállás. A kijavitás súlyos és meddő munka volt. Amit az egész éjjeli munkával helyrehoztunk, azt nappal az olasz tüzérség — egész rövid idő alatt — ujból szétrombolta.

Az I. B. vonal: volt a szdtart-ok vonala. A vázlaton látható, hogy a szomszéd ezredek körletében az I. B. vonalat a tapasztalatoknak megfelelő helyes távolságra, azaz 100—150 ^{x}-re az I. A. vonal mögött vezették. A Kostanjevica-i szakasznál ez a vonal messze hátrakanyarodott. Az első vonaltól 300—400 ^{x}-re a két romhalmaz közötti völgyben vonult. Az I. A. vonaltól tehát messzebb feküdt, mint az olasz védőállás. A támadó olasz gyalogság hamarább elérhette az első vonalunkat, mint a szd vagy zlj tart-aink. Egyébként az I. B. vonal csak egy egyszerű kőfalból állt. Elhelyezésénél fogva ez is értékét veszitette. A csatában szomorú szerepet játszott. A zlj tartalék részére a Cisterna K., az iskola pincéje, azonkivül a B. K. 12.-vel jelzett tágas barlang állt rendelkezésre. Ennek a barlangnak azonban igen nagy hátránya volt az, hogy a délnyugati irányba nyiló bejárata a romok fölé emelkedett domboldalban feküdt. Ezt az ellenség jól megfigyelhette, a tüzérsége pedig a bejáratba lőhetett. Meg is tette.

Az előadottak szerint az I. A. vonalnak kellő időben való megszállása, sem a szd, sem a zlj tartalékok részére — nem volt biztositva. Ezt a hátrányos helyzetet súlyosbitotta az is, hogy a Maxim K.-ban elhelyezkedett zljprnknak pedig semmi lehetősége sem adódott arra nézve, hogy a századainál lefolyt eseményeket láthassa.

Az I. C. vonalban állott az ezredtartalék. Az állás jobbszárnyán, a 346-os magaslati pont körüli »Támpont« — amelyben egy szd volt elhelyezve — Kostanjevica-val egymagasságban feküdt. Innen a vonal a balszárnyig mintegy 70 m-t lejtett. A lövészárok-vonal csak helyenkint volt kezdetlegesen kirobbantva. Mellvédje a sziklás talajra emelt kőrakásból állott. Rókalyukak hiányoztak. Szdkavernák azonban kielégitő számban voltak és ezek teljes védelmet is nyújtottak. Alaposabb kiképzésü volt az emlitett »Támpont«. Ez a műút lezárására szolgált. Kilátást a terep

fedettsége csak a Siegfried K. irányába engedett. Előre csak kb 50ˣ-re láthattunk. Az I. A. és I. C. vonal közötti terep sziklatömbökkel, karsztlyukakkal, bokrokkal, letarolt és ép fákkal volt boritva. Körakások és kőfalak szelték át rendszertelenül.

A mozgást a terepnek ez a fedettsége nagyon megnehezitette.

A detonációt a sziklás talaj rendkivül felfokozta, a repeszdarabok hatását hatványozta.

A vezetést a terep áttekinthetetlensége csak kis távolságra tette lehetővé. Az akarat keresztülvitelénél a tartalékok fokozott jelentőséggel birtak.

A kifejlődő harc — a kiképzés és harcérték próbaköve — itt számtalan apró mozzanatra esett széjjel, amelyben nem meghatározott és szervezetszerű kötelékek harcoltak, hanem a terep adottságához mért embercsoportok, sőt egyének. A küzdelmet a két fél erkölcsi fajsúlya, lendülete, kiképzési foka, feladatra való iskolázottsága, terepismerete és virtusos szelleme döntötte el.

Éjjeli támadást a mozgás nehézségei kizárták.

Az I. A. vonal kiterjedése 1200ˣ volt és minden 2ˣ-re esett egy puska; az I. C. vonal kiterjedése 1800ˣ volt és — a közben lefogyott létszámviszonyok miatt — már csak minden 3.6ˣ-re esett egy puska.

Védőszakaszunk a védelem minden hátrányát birta, annak előnyei nélkül. Joggal számoltunk azzal, hogy az első vonalban a »veszendő őrhelyen« levő kostanjevicai zlj egy erős támadással szembeszállani nem lesz képes. Egész bizonyosra vettük, hogy egy ily támadásnál Kostanjevicának el kell esnie és csak egy ellentámadás hozhat eredményt. Ennél a megfontolásnál nyilvánult meg a mélységi tagozódás jelentősége. Azonban, az ellentámadás helyes időpontjának fölismerését — a harcászatban ismert nehézségeken felül — az is akadályozta, hogy sem az I. C. vonalban álló ezredtart. zlj, sem az ezredprsg a Kostanjevicában történt eseményeket még a normális viszonyok között sem láthatta. Kostanjevica csak a szomszéd ezredek harcterületéről, azután a vojscicai—temnicai magaslatokról volt betekinthető. Mi — legnagyobbrészt — ezeken az utóbbi magaslatokon elhelyezett tüzérségi megfigyelők közléseire voltunk utalva.

A vezetés szempontjából még egy további hátrány volt az is, hogy az ezredprsg harcálláspontja — felsőbb rendelkezésre — bár az I. C. vonalban, de a kostanjevica—vojscicai út közelében volt. Az I. A. —B. és az I. C. vonalban levő zljak, továbbá a ddr. tart. zlj, valamint a ddr-prsg is — mind egymás mögött állottak. Az ezredprsg — elhelyezésénél fogva — az itt felsorolt prsgokat egybekapcsoló természetes összekötő vonalaktól, de az ezred védőszakaszától is, *kivül és oldalt,* az ezredtart. zlj prsgtól légvonalban 1200ˣ-re, a küldöncvonalon pedig 2500ˣ távolságra állott, ami a karsztban és az ismert tűzhatás mellett már jelentékeny távolság. Ez a kedvezőtlen elhelyezkedés a következő okokból származott: pár héttel korábban u. i. az volt a felsőbb prsgok szándéka, hogy ezredünknek az eddigi 26. és 27. védőszakasz helyett, a 27. és 28. adassék. A 26. védőszakasz pedig, — ahol mi már oly sokat szenvedtünk, — az északi ezredvédőszakaszhoz csatoltassék. Az ezredprsg harcálláspontja már ennek a beosztásnak megfelelően volt kiutalva. Azonban a változtatástól később mégis elállottak, amikor már a közben elkészült kavernát és vasbeton megfigyelőállást természetesen nem lehetett áthelyezni. Ezredprnkunk a 41. ho. vezérkari főnökéhez intézett arra a kérdésére, hogy miért mi tartjuk ismét Konstanjevicát? azt a választ kapta, hogy: »Ez az ezred iránt megnyilvánult annak a különös bizalomnak az eredménye, amelyet az ezred magasabb parancsnokságainál élvez!«

Az ezredparancsnokság gázálarcban.

A későbbi események megértése céljából e részletek ismertetését nem mellőzhettük.

Úgy a magasabb hadvezetőség, mint a csapatok előtt, a X. isonzói csatát megelőző hetekben már világos volt, hogy a bekövetkezendő ütközetben Kostanjevica helység és közvetlen környéke az események gyúpontja lesz. Ennek fölismerése nemcsak az általános harcászati és hadászati megfontolásokból eredt, hanem kihivta ezt az a körülmény is, hogy az olaszok szüntelenül erre a pontra szentelték a legteljesebb figyelmüket és még azokon a napokon is, amikor a többi védőszakasz aránylagos nyugalmat élvezett, állandóan gondoskodtak Kostanjevicának tűzzel való megrohanásáról, romboló tüzérségi tűzzel való elárasztásáról. Nyilvánvalóan mindez azt a célt szolgálta, hogy az állásokat szétrombolják, a műszaki megerősitést lehetetlenné tegyék és igy a gyalogsági tömegek betörését előkészitsék. E véleménynek akkori kialakulásáról az esemény-naplók is tanuskodnak.

1917. V. 5.-től 19.-ig ezredünk elhelyezkedése a következő volt: Az ezredprsg, Maxon ezredessel az élen, az előbb ismertetett harcálláspontón tartózkodott. A II. zlj Herczegh szds vezetése alatt Konstanjevicában, az I. zlj Szabó Pál őrn. prsga alatt az I. C. vonalban, a III. zlj pedig Weiner Diesel Ernő ezredessel ddr tart-ban, — 800ˣ-re az I. C. vonal mögött, — állott. A tartalékban álló I. és III. zlj-nál ez idő alatt különösebb esemény nem fordult elő. A kostanjevicai eseményeket, megfigyeléseket a következőkben ismertetjük.

Május 5.-étől 12.-éig napról-napra fokozódó nehéz tüzérségi és nehéz aknatűz alatt állott a II. zlj egész területe. Általában ennek az ellenséges tevékenységnek belövés jellege volt, amelyet mind több és több üteg végzett és ami időnként és naponkint — gáz gránátokkal kevert — hatástűzzé fokozódott. A repülő tevékenység igen élénk volt. A légi harcokat azonban a repülők elkerülték és — láthatóan — mindegyik fél a saját tüzérségi belövésnek irányitásával

foglalkozott. Az idő 7. és 8.-án csendes esővel borult, a többi napokon pedig derült, napos és igen meleg volt.

A védőszakasz beosztását Herczegh szds felsőbb engedéllyel megváltoztatta. Megszüntette a 25. b. elnevezésü szkszt és az állást, északi és déli elnevezéssel, két részre osztotta. Mindegyikbe 1—1 szd-t helyezett, a másik két szd pedig a Cisterna és B. K. 12. K-ban zlj tart. volt.

Május 12., 13. és 14.-én az ellenséges tüzérség naponta már 4 órától kezdődőleg általában kifejezett hatástűz alatt tartotta egész Kostanjevica-t, ami mind a három nap — úgy del., mint dut. — több óráig tartó pergőtűzzé fokozódott. Különösen leghevesebbre és a háborúban eddig még soha sem tapasztalt erős pergőtűzzé emelkedett a nehéz akna és nehéz ágyutűz. Ennek a borzalmas erejü tűzhatásnak érzékeltetésére fölemlitjük, hogy a tüzérségünk megállapitása szerint pl. 13.-án Kostanjevica-ra 15.000 gránát lövedék esett. Gondoljunk csak vissza az orosz hds. lövőszerrel való ellátásáról szóló ismertetésünkre. 1915 május havában az *1400 km kiterjedésü* orosz harcvonal részére az oroszok napi 14.000 tüzérségi lövedéket tudtak csak gyártani. Emlékezzünk csak rá, hogy mégis mily veszteségteljessé tették minden megmozdulásunkat. És most az olaszok, alig *fél négyzet km* területet, egy nap alatt 15.000 lövédekkel árasztottak el! Ez az összehasonlitás némi fogalmat adhat az olasz tűzhatás mértékéről és a II. zlj-nak e napok alatti helyzetéről.

Kostanjevicát óriási, átláthatatlan, piszkos szürke fátyollá sűrűsödött füst és porfelhő burkolta. A kavernákban a légnyomások szakadatlanul és szinte elviselhetetlen erősséggel következtek. A fejlődő gázok a rendkivül súlyos, borzalmas hatást csak növelték. »Nyilvánvaló, — irta ekkor a zlj prnk a zlj hivatalos naplójában — hogy a tűz főleg Kostanjevicára irányul.« Az északi (26.) vszksz I. A. vonala már romokban volt. Az I. B. állás kevesebbet szenvedett. A Cisterna, B. K. 12. és Maxim K.-kat, a heves tűzben, számtalan telitalálat érte. Úgy a legénység, mint a tisztikar a légnyomástól és a gáztól főfájás, étvágytalanság, gyomorrontás és hányingerben szenvedett. A hangulat a szd-oknál mindezek ellenére lelkes volt. A tisztek és a legénység ki-kirohantak a kavernákból körültekinteni. (Szilárd fhgy, Stróbl, Balla, Bereczky hdgyok, Bertl zls, akit a légnyomás ismételten ledobott a létráról és Moravcsik őrm. stb.). A kaverna őrök és a vonal figyelők a helyeiken álltak. A vonalat megszállókat figyelők nyugodtan kitartottak és ha egy elesett, helyébe önként jelentkező mindig akadt. Veszteség a vonalban volt a legnagyobb. A t. őrsökön kisebb. A kavernák állták a tüzet. A 7. szd-nak a vonalban álló szakaszát kivétel nélkül súlyos légnyomás érte. Az egész szakaszt ki kellett vonni a vonalból.

A zlj kiváló hangulatára és szellemére élénk fényt vet az a körülmény, hogy a megsebesült honvédek között igen sokan voltak, akik szdaikat elhagyni nem voltak hajlandók még akkor sem, amikor az igy visszamaradt sebesültek közül többen hősi halált haltak. Azt mondták: »Akkor amikor baj van, csak nem hagyom el századomat« vagy: »Már csak megvárjuk a digót!« Erről szóló eredeti jelentések a Hadilevéltárban vannak.

Külön kiemelve kell megemlékeznünk a kavernaőrök és a vonal figyelőkről. Nincs az a kitüntetés, amivel jutalmazni lehetne őket. Lelkierejük, önuralmuktól függött a helyzet sorsa. A legrettenetesebb tűzben állva figyelték, hogy mikor indul meg az ellenséges gyalogsági támadás. Ezek közül a hősök közül való: Egyed István és Dragila Demeter, mindkettő 18 éves ujonc; azután Bagi Mihály, Horváth János honvédek és Tóbiás Márkus npf. honvéd. Tóbiást szd-a hajthonvédnek hozta javaslatba. Inkább a vonalban maradt, sőt a helyette vezényelt Delbó István is nehéz szivvel és csak vonakodva távozott.

Május 15.-én a valamivel enyhébb tüzérségi tűz csak dut. vált élénkebbé. 5 h 20 p-kor olasz gyalogsági támadás indult a 14. sz. tőrs ellen. Úgy ezt, mint a később megismételt támadást is, a 15. sz. t. őrs oldalozó tüzének segitségével visszaverték. Ekkor azonban a 15. sz. t. őrsöt saját tűzérségünk egy telitalálata érte. 4 halott és 8 sebesülttel ez a t. őrs harcképtelenné vált. Az olaszok ezt észrevették és új támadásra indultak. Füst és gázbombákkal a 14. sz. t. őrsöt elkábitották és ebben az állapotukban őket részben felkoncolták, részben foglyul ejtették. Éjjel a 6. szd — ahová a t. őrs tartozott — Neumann fhgy személyes vezetése alatt három rohamjárőrrel a t. őrsöt visszafoglalta. Ezalatt a vállalkozás alatt veszteségünk nem volt, mert az olaszok megérezve a »sáfránillatot« a t. őrsöt idejében kiüritették. A 14. sz. t. őrs helyén 6 saját halottat találtak és látható volt a heves küzdelem nyoma.

Május 16.-ától 19.-éig. 16.-án a vonalban levő zljak felváltásra kerültek. A II. zlj-at azonban még három napig a vonalban hagyták. Ez felsőbb intézkedésre azzal a szándékkal történt, hogy a bekövetkezendő olasz gyalogsági támadást ez a zlj fogja föl. Azonban az olasz gyalogsági támadás csak késett. Habár e három nap alatt az olasz tüzérségi tűz alább hagyott, az élénk olasz gyalogsági földeritő tevékenység minden kisérlete kudarcot vallott, — a zljnak a harcból való kivonása tovább már nem volt elhalasztható.

Május 20.-ára virradó éjjel — fölváltván a II. zljat — a III. zlj-unk került Kostanjevicába, a II. zlj pedig — mögötte — az I. C. vonalba, mig az *I.* zlj-unk hátra vonult ho. tartalékba.

A II. zlj 5.-én 700 puskával vonult Kostanjevicába. A 15 napos első vonalbeli szolgálat alatt a következő veszteségeket szenvedte: elesett 37 fő, megsebesült 96, kórházba ment 25, ezredsegélyhelyre került 45 fő. Összes veszteség 203 fő, vagyis a zlj állományának 29%-a. Az I. C. vonalban 497 puskalétszámmal helyezkedett el.

A szdprnkok 5.-étől 17.-éig szerzett tapasztalataikról a következőket jelentették. *Szilárd fhgy: előnyösnek* találta, hogy a szd tartok kavernái a vonalhoz közel voltak. (Rudolf és Ludwig K.) Ez lehetővé tette az I. A. vonalnak csak a legszükségesebb számú figyelőkkel való megszállását, ami a veszteségeket csökkentette. A tart-ok kellő figyelem mellett idejében juthattak a vonalba, az ellenséges gyalogság fogadására. Előnyös volt a vonalban alkalmazott két rókalyuk, amelyek a tábori ágyuk tüze elől menedéket nyújtottak. A pergőtűz alatt elégséges volt a rókalyukak mellett felállitott 2—2 figyelő szolgálata, azonban szükségesnek látta a rókalyukakat második

kijárattal is mielőbb ellátni. Előnyös volt továbbá, hogy a t. őrsök — a bal szélsőt kivéve — elég közel álltak a vonalhoz (100—150 x-re). Igy a kavernákból is megfigyelhetők voltak és amint őket az ellenség erősebb tűz alá vette, Szilárd fhgy azonnal megtorló tüzérségi tüzet kért, ami szinte pillanatok alatt be is következett. Ezt a t. őrsök észrevették és igen emelte önbizalmukat az a tudat, hogy a szdprnk szeme állandóan rajtuk volt és segitette őket.

Hátrányos volt, hogy a kavernák épitkezésénél a kirobbantott köveket közvetlenül a kaverna mellé fölhalmozták. Ez a kaverna fekvését elárulta és az ellenség figyelmét fölkeltette. A kaverna bejáratának két oldalára kőből fél méter magas falat készitettek, amelyre deszka vagy hullámbádog tető került. A legkisebb gránát becsapódásánál a kövek a kaverna kijáratába hullottak és a mozgást akadályozták. Ugyanigy eltömődtek az előrevezető futóárkok is. Ez és az I. B. vonal előtt kihelyezett drótakadályok szintén akadályozták a mozgást. Az I. A. vonalban egyes nagy fákat meghagytak. Ezek az ellenséges belövés támpontjai voltak. A fák melletti mellvédeket és harántgátakat elsősorban lőtték rommá. Az állásban kisebb és nem bombamentes helyek épitése helytelennek bizonyult. Fedezésre, nyugvásra, a szerelvény megvédésére és lövőszer tárolásra csábitott, holott kellő védelmet nem nyújtott és igy csak az ember és anyag veszteséget növelte. Ezek fölé helyezett hullámbádog — szétlőve — a mozgást igen akadályozta, eltávolitásuk pedig nehézkes volt. A mellvédekben lövőszer és kézigránát stb. nagyobb mennyiségű beépitése fölös anyag-veszteségre vezet. Egy kevés lövőszer előkészitése célszerű, de csak arra az esetre, ha az ellenség tűzérségi előkészités nélkül indulna támadásra. A t. őrsök vonalának összeköttetése igen szükséges lenne és az akna szilánkoktól való védelem szempontjából a figyelők háta mögé is falat kellene húzni.

»Közismert, — irta jelentésében Szilárd fhgy —, hogy az étkezés feljavitása és a dohány kielégitő mértékben való kiosztása mily nagy befolyással van a legénység hangulatára. Midőn a napokban marhahús mellett disznóhúst, szalonnát, bort és cigarettát is kapott legénységünk, a nagy tűz ellenére, az arcok mosolyra derültek és sokan énekelni kezdtek. A harci hirek állandó közlése igen jó befolyással volt.«

Súlyosabb volt a helyzet az északi védőszakaszban, ami az I. B. vonal és a kavernáknak már ismertetett helyzetéből folyt. *Neumann fhgy* erről a következőket jelentette: »Másnap a napfénynél megnéztem állásomat. Szomorúakat tapasztaltam. Az olasz offenziva előtt álltunk, annak bekövetkezése minden órában várható volt és legénységem elhelyezésére csak három hitvány kis rókalyuk állott rendelkezésre. Alig 30 ember fért bele. Ez legyen 100 ember lőbiztos elhelyezésére fentartva? A többi kis — a hátvédben levő — férőhelyek még srapnell ellen sem nyújtottak biztos óvóhelyet. Azt mondta elődöm, hogy az állásra még nincs belőve az olasz tüzérség, igy nyugodtan nézhetek a fejlemények elé. Szerencsémre kijött az állásba zlj parnokom, akinek rövid előadásban rámutattam erre a lehetetlen állapotra és ő mint mindig, ha célszerű dolgot lát, magáévá tette azon kérésemet, hogy a vonalat ne három, hanem csak két szakaszom szállja meg.

Az olasz tüzérség, — mintha csak igazolná elődömnek azt a mondását, hogy nem volt belőve, — most pótolni kezdte a hiányokat, de oly igyekezettel, hogy délutánonkint 2-től 7 óráig méltán erős hatástűzről beszélhettünk. Embereim dacára, hogy nem mozogtak, állandó tüzérségi tűzben állottak. 7. és 8.-án már a nehéz aknák is beleszóltak a tűzérség munkájába. Számtalan új üteg lőtte be magát. És alapos munkát végeztek. A legénységnek a rókalyukakban kellett összepréselődniök, vagy a szd bal és jobb szárnya felé húzódniok, mert az állás középső részén a tartózkodás már lehetetlenné vált. A figyelők állandóan életveszélyben voltak. Sebesültjeim nagy része e hősökből került ki.

8—11.-e között a tüzérségi tűz mind erősebb lett. A legénységi étkezés behozatal már kezdett nehézségekbe ütközni. Az állást több helyen már csak gránátlyukak jelezték. Mikor 12.-én az ellenséges tüzérségi tűz hatástűzzé kezdett átalakulni, az állásban már csak két kettős figyelőt állitottam föl, a legénységet pedig beszoritottam a három rókalyukba. Velem együtt 26-an voltunk ott, ahol 6 alig fért el. Ha csak egy tábori gránát bevág, tudtam, hogy mind elvesztünk. Dehát szerencsénk volt. Tőlem 10 x re már harmadszor váltották a figyelőket. Kettő meghalt, a többi megsebesült. Szó nélkül, elszántan, igazi hősként állottak fel az új figyelők oda, ahol a föld a bajtársa vérétől még gőzölgött.

Lassan múlt az idő.

A küldöncök, mind megannyi elszánt, bátor honvéd, többször végig kúszták az állást. Tölcsérből-tölcsérbe bukdácsolva jöttek szomorúbbnál szomorúbb jelentésekkel. Már nincs állás, a drótakadályok is tökéletesen szét vannak lőve. 18 órakor azonban a legrémesebb jelentés érkezett. A vizvezeték melletti rókalyuk telitalálat alatt beomlott. Jajszó hallatszott ki belőle. Egy önként jelentkező járőr azonnal odakúszott és fekve dolgozva kiszabaditották a már fuldoklókat. Elsőnek Zsoldos zls került ki. Azután a többiek. Végül a szerencsétlenség halottjait is sikerült kiszabaditani.

Éjjel zlj tartalékba kerültem. Nyolc napi vonal szolgálat után legalább biztonságba jutottunk. Ott azonban pihenésre nem igen volt alkalom. A három szakaszra berendezett kaverna egy gyalog szd, fél gpp. szd, egy ágyus osztag és még egy 7. szd-beli szksz részére volt kiutalva. E túlzsúfoltságtól irtó mód szenvedtünk. A melegtől, a fülledt levegőtől, csak úgy csurgott minden emberről az izzadság. Alvásra gondolni sem lehetett. A gyengébb idegzetü öreg embereket a kijáratok közelébe kellett helyezni. Napirenden volt az ájuldozás. Egy-két szivbajos embert alig lehetett magához tériteni. A legénységet, amely minden zúgot elfoglalt, folyton zavarni kellett a mesterséges szellőztetéshez, nehogy az egész szd teljesen harcképtelenné váljék. Ellenőrzés, névsor olvasás, szerelvény vizsga, puskatisztitás itt lehetetlen volt. Ehhez jártak még a pergőtűz izgalmai. A Cisterna K. eleget kapott. A legénység ily körülmények között enni sem akart és az emberek tarisznyája megtelt kenyérrel, szalonnával, sőt egyeseknek még a dohány sem kellett. Csak viz és viz volt a folytonos kérelmük. Ezt meg nem lehetett oly mértékben kiszál-

litani, hogy minden embernek másnapra is 1—2 liter állhasson rendelkezésére. A felvételezésért szivesen ment a legénység, mert noha élete árán is, de legalább friss levegőn mozoghatott. Igy teltek a napok a felváltásig.«

Az egészségügyi viszonyokról, a sebesültek ellátásáról dr. Tar Alajos s. o. jelentésében — helyenkint szószerint idézve — a következőképen nyilatkozott:

1.) Nem volt elég tartalék sebesültvivő. Ezentúl szd-kint legalább hat legyen kiképezve és előjegyezve, akiknek száma elvezénylés, vagy szabadság cimén se változzék.

2.) Csakis izmos és értelmes emberek legyenek sebesültvivők, mert ezekben a súlyos harcokban rettenetes fizikai munka hárult rájuk. »Ez szemelőtt tartandó, noha ebben, valamint a sebesültvivők munkájának elismerésében a zlj jó példát mutatott és sebesültvivő osztaga — tapasztalataim szerint — az egész ho-ban a legszigorúbban kiképzett és fegyelmezett osztag.«

3.) A sebesültvivők munkájának gyorsitása megkivánja, hogy a segélyhely a vonal közelében legyen, viszont a sebesültszállitó kocsik által megközelithető és kevésbé veszélyeztetett helyen is kell lennie, mert a kocsikra rakott sebesültek egy becsapódás esetén ujból halomra sebesülhetnek. A segélyhely megválasztásánál tehát a főszempont, hogy honnan szállithatók el a legbiztosabban a sebesültek. A segélyhely megosztása (előretolt sh.) már csak a rendelkezésre álló csekély számú személyzet miatt is — nem megfelelő.

4.) A tűzszünetek alatt a sebesültek és halottak elszállitását be kell fejezni. A jelenlegi beosztás mellett azonban a sebvivők nem győzik a munkát. A sebvivő járőrhöz nemcsak a 6 tartalék, hanem még 6 helyettes is legyen beosztva. A gépp.-nál 4 sebvivő mellé 4 helyettes.

5.) Pergőtűz esetére szükséges, hogy a sebvivő járőrvezető a roncsolt sebbe való cseppentés céljából peru balzsammal is ellátassék, nehogy a beszállitás több napi késedelme folytán, a gyógyulás lehetősége csökkenjék. Azonkivül, a járőrvezető ellátandó codein, chinin, amidopyrin, dower por és purgans-al, főfájás, láz, hasmenés és hashajtás eseteire. Törések kezelésére a kavernákban 25—30 fasin állandóan kéznél legyen.

6.) Szénmonoxid mérgezés (akna, lövedék robbanási gázok) ellen a kavernák oxigén bombákkal ellátandók.

A zlj ezeket megvalósitotta.

A leirt körülményeknek részletekbe menő ismertetése érzékelteti legénységünk és tisztikarunknak —

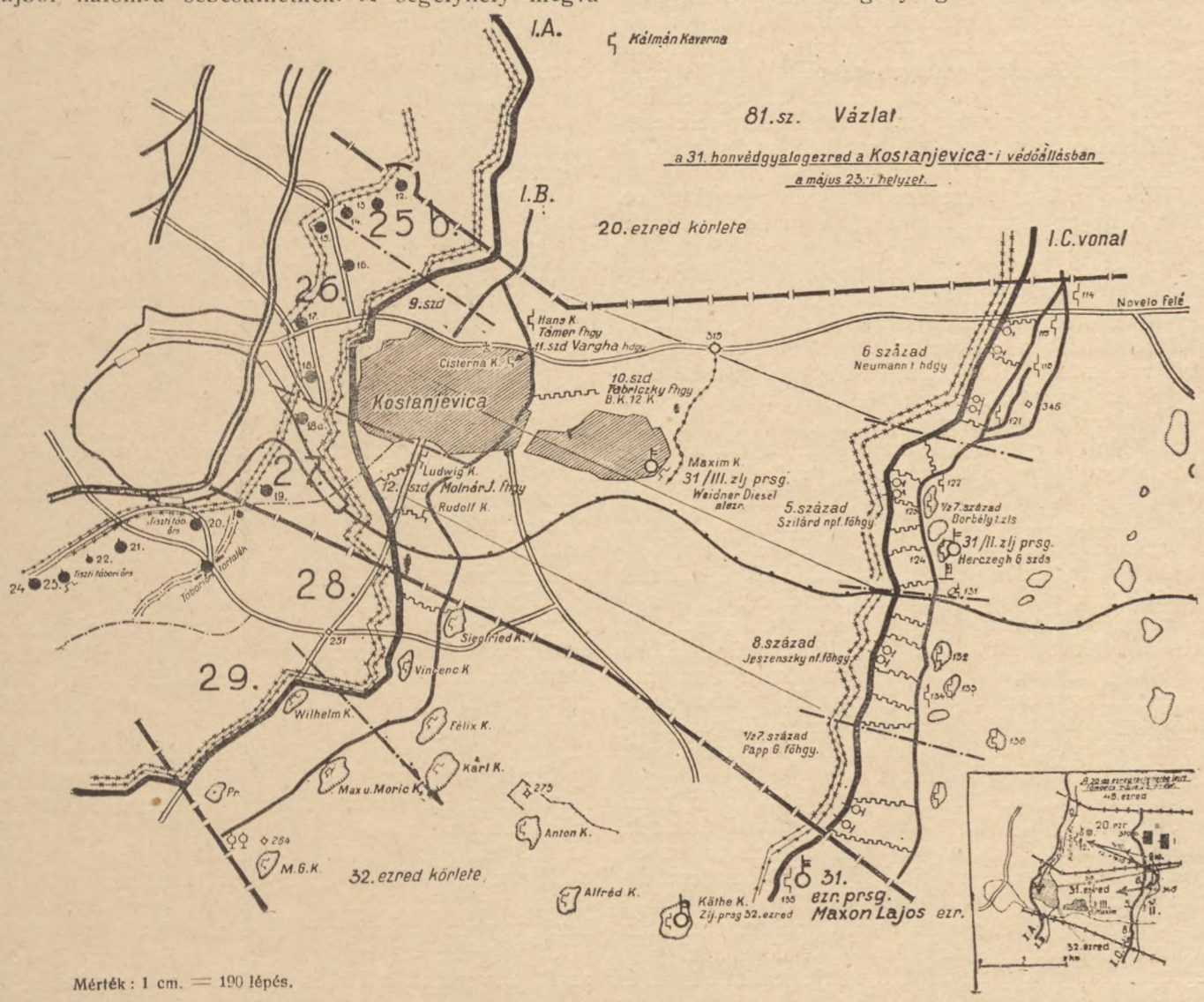

Mérték: 1 cm. = 190 lépés.

eléggé sohasem méltányolható — hallatlan magas erkölcsi és harci értékét. Ennek tudatában nyugodtan nézhetünk a jövő minden válságos helyzete elé.

Midőn V. 12.-én a Kostanjevica-ra irányult nehéz tüzérségi hatástűz megkezdődött, ezredparancsnokunkat rövid üdülő szabadságáról visszahivták. A magasabb parancsnokságoknál a Kostanjevica-i helyzetről kialakult felfogásnak ismertetése céljából — magyar forditásban — közöljük azokat a szavakat, amelyeket a hdt. prnkunk, br. Schariczer altb., a bevonulásakor nála jelentkezett Maxon Lajos ezredeshez intézett.

«Ezrednél Kostanjevicában pokoli ami történik! Mond meg őszintén: Tudjátok majd tartani?« Maxon ezr. az Ő férfias, izig-vérig katonás, minden kijelentését alaposan megfontoló, öntudatos úri modorában a következő szavakkal válaszolt: »Kegyelmes Uram! ha van egy csapattest, amelyik ezt teljesiteni képes, úgy az a 31-es honvéd!«

V. 14.-én a ho. prsg elrendelte a riadó helyzet fölvételét és ezredprsgunk is hozzáfogott az utolsó rendelkezések megtételéhez. A leirt rossz kilátásának hátrányait megjavitandó, a szomszéd ezredekhez állandó megfigyelő és összekötő járőröket vezényelt. Ezeket saját telefon és küldöncvonallal összekötötte. A legközelebbi tüzér főmegfigyelő-állással telefon összeköttetést létesitett. Ugyanigy kialakult az összeköttetés az ezreden belül is. Ezredparnokunk körültekintő figyelme oly messze ment, hogy még azokat az eshetőségeket is szóvátette, amelyek az ezredprsg harcképtelensége, gázbetegsége vagy abban az esetben fordulnának elő, amikor vele az érintkezés fölvétele esetleg lehetetlenné válik. Az összekötő szolgálat több nap óta kifogástalanul működött.

18.-án jótékony, csendes, langyos tavaszi esővel borult volt az égboltozat, a többi napokon forrón tűzött a nap.

Május 19.-étől 22.-éig az olasz tűzérség tevékenysége ismét megélénkült. A III. zlj helyzete a II. zljnál már ismertetett körülmények között súlyos volt. A zlj a védőállásban a következőképen helyezkedett el: a 26. vszksz-ban állt a 9., a 27.-ben pedig a 12. szd. Mindkét szd a vonalba csak 1—1 szakaszt helyezett.

A 9. szd egy szakasza az iskola pincében, két szksza Támer fhggyal a Hans K.-ban; a 12. szd egy szksza a Rudolf, többi szksza pedig a Ludwig K.-ban volt elhelyezve, mig a 11. szd a Cisterna, a 10. szd pedig a B. K. 12. K-ban zlj tart-ban állott. (L. a 81. sz. vázlaton.).

Az I. C. vonalban ezr. tart-ban álló II. zlj-nál sem lehetett szó azonban a pihenésről. Az ellenséges tüzérség nemcsak Kostanjevica-t, de az I. C. vonalat is heves tűz alatt tartotta. A zlj állandó készenlétben állott, vagy a megváltozott létszám viszonyokra való tekintettel, egy esetleges ellentámadás minden mozzanatát gyakorolta. 20.-án dut. erős menydörgés kiséretében kevés eső esett. 21.-én dut. az idő szeles volt, egyébként derült és igen meleg.

22.-én dut. azt az értesitést kaptuk, hogy az olasz gyalogsági tömegek készenlétbe helyeztettek, támadásuk kezdete holnapra várható. Ezen a napon egyébként az ellenséges tüzérség feltünően csendesen viselkedett. Csend a vihar előtt!

A leirt súlyos és veszteségteljes előzmények után következett az olasz támadás. A kezdete nem volt meglepő. Iránya nyilvánvaló. Kostanjevica harcászati és hadászati jelentőségéről vallott felfogást az ellenség mindenben igazolta.

ESEMÉNYEK 1917. MÁJUS 23—24 és 25.-én.

Május 23.-a derült, verőfényes, nagyon meleg nap volt. Kostanjevica-ra, már virradattól kezdve, eddig még nem ismert hevességü és kiterjedésű ágyu és aknavető tűz zúdult, ami szakadatlan erővel tartott az egész délelőtt folyamán. A csatatér képe, ahogyan az a szemünk előtt kialakult, elibénk tárult — borzalmas nagyságában leirhatatlan. Ezen a délszaki üde tavaszi reggelen az égbolt sok mérföldnyire a szó szoros értelmében elborult. Az I. C. és hátrább fekvő vonalakra erős zavarótűz irányult. Rövid idő alatt Kostanjevica egy egységes por és füstfelhőbe volt burkolva. A Maxim K.-nál levő fényjelzésen kivül semmi sem volt belőle látható. Az első vonalak irányába létesitett összeköttetés minden fajtája tökéletesen felmondta a szolgálatot. A fölállitott küldöncvonal emberei helyeiken megsebesültek, vagy hősi halált haltak. Ezredprnkunknak körültekintő, minden eshetőséggel számoló intézkedéseit elsöpörte az eddig ismeretlen erejű és kiterjedésű olasz tűzhatás és még a ddr prsghoz, a tüzérséghez és az ezredtart-hoz vezető összeköttetése is gyakran és hosszabb időre megszakadt. A kölcsönös és rendszeres tájékoztatás lehetetlenné vált és a II. zlj prnka is azzal a prsggal beszélt, amelyikkel éppen pillanatnyilag összeköttetést kaphatott. Mindjobban érezhető volt, hogy az olasz gyalogsági támadás minden percben bekövetkezhet. Az a levegőben lógott.

11 h 50 p-kor a déli szomszéd szakaszban — a Siegfried Kavernába — az olaszok betörtek. Röviddel rá az I. C. vonal figyelői jelentették a II. zlj prnkának, hogy az olaszok a Siegfried K-ból egy századot elhurcolnak. Ekkor a II. zlj — mint ezredtartalék — a kavernákban készültségben állott. A fenti hirre az I. C. vonalat megszállotta.

12 h 50 p-kor érkezett — a Herczegh zlj utján — az ezr. prsghoz Weidner Diesel ezr.-nek 11 h 30 p-kor keltezett jelentése, amely igy szólt: »A nehéz gránát és aknavető tűz állandóan igen erős. 10 h 30 p-kor a 10. és 11. szdnak és 2 gp-nak az I. B. vonal megszállását rendeltem el, mivel arról kaptam értesitést, hogy a Siegfried K-ban levők fogságba estek. Lőszerünk nagy része elégett, egy telitalálat következtében.«

Az emlitett telitalálat 7 rakasz gyalogsági töltényt, 18 rakasz kézigránátot és 16 láda akna lövedéket ért. Ez a lövőszer mennyiség a Maxim K-nál volt fölhalmozva. Az amúgy is rettenetes helyzetet ez azután borzalmassá tette. A lövedékek folytonos robbanása miatt a zlj prsgot megközeliteni sem lehetett, de a kavernából sem tudtak 40 percig kimozdulni. Meggyulladt a legénységi fedezék is. A füst és gázok lehúzódtak a Kavernába. Csak kétségbeesett küzdelemmel tudták a szellőztető készülékkel a levegőt elviselhetővé tenni és később az oltáshoz fogni. Igy azután a zlj prnok az elől levő helyzetről tökéletesen tájékozatlan volt. Ezt jellemzi Weidner Diesel ezr. következő egyben utolsó jelentése is, amely igy szólt: »Ddr prsgnak. 13 órakor. A 12. szd 3 szksszal (déli) az I. A. vonalat, a 10. és 11. szd. és 4 gpp. az I. B.

vonalat megszállotta. Ellenségről nincs hir. A t. őrsökről nem tért vissza senki. Az I. A. állás déli szakasza is rommá van lőve. Maxim legénységi födözékei égnek. 21. 22. t. őrsről tömegek húzódnak, nem tudom ellenség vagy nem. Weidner ezredes.« »Láttam! dut. 2 h 20 p-kor Herczegh szds.«

Amint látjuk, a zlj prsg az elől lefolyt harcokról mit sem tudott, sőt azt sem ismerte föl, hogy a t. őrsökről felénk mozgó tömegek ellenség-e? vagy saját csapat? Pedig 11 h 50 p-kor Kostanjevica előtt az olasz gyalogság már megmozdult.

Támadó szellemük méltatására, hősi magatartásukat megillető bajtársi tisztelettel, leirjuk ennek az első támadásnak a részleteit.

Garibaldi Franceschi hadnagy, még a főtámadási hullámok megindulása előtt, századával állásaiból kitört. A lejtőn megsebesült. Sebesülten is hamarosan elérte az emelkedést. Itt másodszor is megsebesült. Nem hagyta magát. A III. zlj puska és géppuska tüzében már erősen megritkulva tovább rohant századával és elérkezett a kostanjevicai épületekig. Ott éppen az olasz zászlót akarta kitűzni, miközben géppuskáink tüzében hősi halált halt. Osztaga pedig megsemmisült. Amilyen hősies volt ez a támadás, aminek példájára több kisérlet is következett, ugyanolyan éber volt a 31/III. zlj magatartása. 14 óráig minden támadó kisérletet fölényes biztonsággal visszautasitott. Ekkor váratlanul az olasz tüzérség ujra — talán még az eddiginél is hevesebb mértékü pergőtűz alá vette Kostanjevicát. Ez a pergőtűz 16 óráig tartott.

16 h 20 p.-ig az elől történt eseményeket teljes homály boritotta, a helyzet tökéletesen bizonytalan volt. Az I. C. vonal is többszörösen került zárótűz alá és a semmi védelmet sem nyújtó vonalból a századokat a kavernákba kellett visszarendelni. Kostanjevicából semmit sem láttunk. Még a fákon elhelyezett megfigyelők sem tudtak valamit is megállapitani. A III. zlj-tól ezideig — de ezután sem — semmi hir, helyzetjelentés nem érkezett. Egyetlen embere hátra nem jött. A küldönc állomások elpusztultak. Járőrmenet eredményt felmutatni nem tudott, mert a hatalmas tűzérségi tűzben előrejutni képtelen volt. A II. zlj. prnoka az időnkint helyreállitott telefonon az ezredprsgtól kétizben is azt az értesitését kapta, hogy Kostanjevica — az észlelt fényjelzések és tűzérségi megfigyelők jelentései szerint — szilárdan birtokunkban van. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozottan megemlitjük, hogy déltől kezdve Kostanjevica-ból állandóan fehér rakéta jelzés szállt föl és a Maxim K-nál levő fényjelző »minden rendben van«-t jelentett, még a fenti időpont után is.

A III. zlj prsgnak 2. sz. jelentéséből tudjuk, hogy 13 órakor a zlj tartalékát képező 10 és 11. szdnak az I. B. vonal megszállását rendelte el. Ez az intézkedés végzetes következményekkel járt. A két szd, a semmi védelmet sem nyújtó vonalban, szörnyű veszteségeket szenvedett. A Vargha szd még csak valahogy visszakerült a kavernáiba, de a Fabriczky szd a pusztitó pergőtűzben úgyszólván megsemmisült. Amikor Fabriczky fhgy a pergőtűzben való további kitartás céltalanságát látta és szd-át a Bk—12 Kavernába visszavezette, már csak négy embere volt ép állapotban. A többi mind, vagy légnyomással, vagy sebesüléssel harcképtelenné vált. Ez a szd tönkrement, mielőtt az ellenséges gyalogsági támadások megindultak volna; a Vargha szd pedig súlyosan megrendült állapotban került vissza a kavernájába. Fokozta a szerencsétlenséget, hogy a Cisterna Kaverna faburkolatát az olasz gránátok fölgyujtották, a Bk—12 kaverna bejáratát pedig az olasz tüzérség olyan erős tüz alatt tartotta, hogy azt megközeliteni sem lehetett és igy a kaverna őrök a kinti eseményeket nem figyelhették.

Ez volt a III. zlj tartalékainak helyzete, amikor 16 óra körül az olasz tüzérség tüzét hirtelen az I. C. vonalra fektette (zárótüz) és az általános olasz gyalogsági támadás megindult.

A Kostanjevica-i állásokkal szemben fekvő olasz vonalban a Bizagno és Barletta ddrok váltogatták egymást. Május 11.-én — három hónapi pihenő után, teljesen kiegészitett létszámmal — a Barletta ddr került velünk szembe. Kostanjevicára tehát ez az olasz ddr támadott.

16 óra körül, mintegy 1200 lépés kiterjedésben, számos hullámba tagozódva, hat zljjal özönlött Kostanjevicá-ra és oda két irányban sikerült is betörnie. Az egyik irányu betörése tulajdonképen már a déli órákban megkezdődött. Ismertettük, hogy ebben az időben az olasz gyalogság a 32-eseknek a mi védőállásunkhoz csatlakozó szárnyán betörtek, a Siegfried Kavernát elfoglalták és az abban elhelyezkedett szdot elfogták. Innen azután lassan a Maxim Kaverna felé szivárogtak, ahol az ugyancsak ismertetett tragikus körülmények között a III. zlj prsg tartózkodott. Ez volt az egyik betörési irány, amelyen keresztül az olaszok most azonban már nagy tömegekkel beözönlöttek, egyenest a Maximnak tartottak és 16 óra körül a III. zlj-törzset ott foglyul ejtették.

Ugyanekkor történt, hogy a Kostanjevica-val szemben támadó olasz tömegek — a 26. vszksz I. A. vonalában a figyelőket elsöpörve, kitünő térképei segitségével és a Kavernák helyzetének teljes ismeretével — a Novelo-i ut mentén betörtek Kostanjevica-ba. Céltudatos gyorsasággal haladtak kavernáról-kavernára, majd onnan a 315-ös magaslati pontra, valamint innen a Maxim kavernához vezető kőfal vonalába.

Ekkor tünt ki a védőszakasz berendezettségének minden hátránya. A rettenetes por és füst felhőben nemcsak a zlj prnok, de még a századok sem tudtak egymásról semmit sem. A kavernák fullasztóan meleg, a portól és füsttől, a fejlődő gázoktól fertőzött és szinte kibirhatatlan levegőjében, a detonációk okozta agyrázkódásoktól megviselt és sulyos szenvedésektől elkábult tisztek és legénység a gyors ütemben rohanó olaszoknak közlekedését idejekorán észrevenni nem tudták. Megviselt idegszálaik minden rezgésével lesték a tüz és vas-zápor elvonulását, mégis sikerült az olaszoknak a Cisterna, az iskola és a BK—12 Kavernákat meglepni és az azokban tartózkodó 10. és 11. szdainknak roncsait elfogták.

Támer fhgy még e súlyos körülmények között is a Hans Kavernából kitört. A körülzáró olaszokon magát átvágta. Szdának maradványaival a Kaverna körül sikeres harcokat is vivott, de végül is az I. A. vonal északi részébe szorult. Ott azonban a lábát megvetette és a fölszabaditó II. zljunk ellentámadásának beérkeztéig kitartott.

A 27. vszkszban a Molnár szdnak tábori őrsei az olasz támadás elől az I. A. vonalba visszahuzódtak. Az olasz tömegek itt is elérték az I. A. vonalat, azt

birtokukba is vették, azonban Molnár János t. fhgy a Ludwig és Rudolf Kavernák vonalában tartalékával már fölfejlődött és fölvette a harcot. Az olasz támadásoknak, ebből a vonalból, azután határt szabott. A rohamozó olaszokat a Rudolf Kavernánál a szdhoz beosztott két géppuska, a két Kaverna közti vonalból pedig a 12. szd legénységének jól irányzott puskatüze fogadta. Az első rohamozó hullám a Ludwig K. elé érve puskáit eldobta és magát megadta. Az őket követő hullámok is erre a sorsra jutottak. A szd hamarosan 120 olasz foglyot volt kénytelen Kavernáiba elhelyezni, mert a hátrakisérésről ebben a súlyos küzdelemben szó sem lehetett.

A Molnár szd. tehát hős prnkának vezetése alatt elszántan kitartott és várta a tartalékok segitségét.

16 óra körül a Ludwig Kaverna kijárata melletti fán elhelyezkedett Kelemen t. zlj látta és Molnár fhgynak jelentette, hogy az olaszok — a hátukban — a III. zlj prsgot, majd nemsokára a 11. szdot is foglyul ejtették és elhurcolták, még pedig a 11. szd és a 20. ezred balszárnya közötti területen keresztül. Molnár fhgy még ebben a reménytelen helyzetben is hősiesen kitartott. A Ludwig Kavernánál már Masszy aknavetőrajának, a gránátvetőnek és a lángszóróknak legénysége is a küzdők sorába állott. Harcoltak a mind hatalmasabb olasz túlerő ellen, pedig ekkor már nyilvánvaló volt, hogy a századot az olasz áradat körülölelte.

18 h 15 p-kor a Rudolf Kavernánál levő géppuskák elhallgattak. Elfogyott a lövőszerük. Molnár fhgy, aki a 10. szd elfogatásáról még nem tudott, ujra meg ujra megkisérelte az összeköttetés helyreállitását, de a küldöncei nem juthattak hátra. Az egyik 100 lépés után tüdőlövéssel tántorgott visszafelé, a többiek sorsa pedig ismeretlen maradt. Kelemen zls állandóan lövőldözte a tüzérségi zárótüzet kérő rakétákat. Az meg is indult, látható pusztitást is végzett az olaszok soraiban, de azokat feltartóztatni nem birta.

Vörös János — történetünk megirása idejében vkszt. alezr. — az ezred történet céljaira adott visszaemlékezéseiben — erről a helyzetről igy nyilatkozott: »Dut. 3—4 óra körül indult meg a támadás. Ekkor a gyalogság tüzérségi tüzet kért. Mi azonnal megnyitottuk a zárótüzet a saját első vonalaink elé. Eleinte a harc csak az első vonalunkban folyt, csakhamar azonban Kostanjevica-ban, majd a mögött is láttunk olaszokat mozogni. Ugyanakkor az első vonalak egyes részeiben is volt harc, igy a 12. szd védőszakaszában is. Ott oly chaos volt, hogy a tüzérségi támogatás főleg az elreteszelésre irányult, mert a közvetlen támogatás kizártnak látszott.«

19 óra körül a szd hátulról géppuska tüzet kapott és Kostanjevica romjai közül is kibontakozott egy olasz támadás. A vég a küszöbön állt. A Ludwig Kavernánál ekkor Molnár fhgy a már csak 15 épségben levő emberével még ugyan védekezett, de az olasz áradat elsöpörte a kisded csapatot és a szd roncsaival fogságba jutott.

19 h 45 p-kor érkeztek az olasz ezredprsg tágas és mély dolinájába, ahol egy olasz zlj gyülekezett és ahová éppen abban a pillanatban vágott bele egy 30.5-es mozsárunknak lövedéke, nagy veszteséget és zavart idézve elő az olasz zljnál.

A délelőtt folyamán Molnár fhgy azt a parancsot kapta, hogy állását az utolsó emberig védelmezze. Molnár fhgy feladatát becsülettel teljesitette. Minden segitség nélkül a végsőkig kitartott. A századából megmaradt töredékek fogságba jutását semmi sem tudta megakadályozni. Hősies teljesitménye minden dicséretet megérdemel, mert kitartása minden bizonnyal megnehezitette az olasz tömegeknek akadálytalan beözönlését és igy az elfogatásának pillanatában megindult ellentámadásunknak kedvezőbb előföltételeket teremtett.

A II. zlj-nak 5.-étől 19.-éig az első vonalban való tartózkodásának leirásából tudjuk, milyen áldozatos szenvedéssel kellett tehetetlenül és tétlenül tűrni a zlj-ra rászabadult pokoli tűz és lángtenger pusztitását. Az is bizonyos, hogy a III. zlj-ra rázuduló tüzeső még fokozottabb hevességü volt és ennek ismeretében számolt — egész a hdtprsgig mindenki — Kostanjevica elestével. A III. zlj szörnyü helyzetét mindenki megértette, de különösen azok, akik hasonló körülmények között már voltak Kostanjevica-ban. Mert az igazi megértéshez a helyzet átélése is szükséges. A III. zlj mindent megtett, amit lehetetlen helyzetében csak megtehetett. Többet teljesitett, mint amit vártak tőle. Küzdött, amig az lehetséges volt. Több támadást fölényesen visszautasitott — de sorsát ki nem kerülhette.

Az olaszok, ezután a bravúros lendülettel végrehajtott támadás után, a 315-ös magaslati pont és a Maxim K. közötti kőfal, ettől délre a vasutvonal mentén és a Siegfried K. környékén megállapodtak és ebbe a vonalba előre gyülekeztek.

16 h 20 p-kor, a zárótüz alatt álló I. C. vonalban, a robbanások okozta dörgés közül is élesen kivehető puska és géppuska lövések zaját hallottuk. Ezek a lövések a helyzet tisztázására — ujból és ujból — kiküldött járőreink ellen irányultak. Ezután már egymásután érkeztek a jelentések Herczegh szdshoz, hogy járőreinket Kostanjevica felől erős gyalogsági tüz fogadta.

16 h 30 p-kor a leirt jelenségek és a járőrök észleletei alapján jelentette Herczegh szds először, hogy Kostanjevica elesett és az ellentámadásra kért intézkedést. Ugyanekkor az ezredprsgától és a II. zlj prsghoz beérkezett tüzér összekötő-tisztektől is kérte Kostanjevica-nak nehéz tüzérséggel való lövetését. A kérelem azonban nem volt teljesithető, mert a fényjelzések és a tüzérmegfigyelők jelentései Herczegh szdosnak ellentmondottak és megszilárditották a magasabb prsgoknak azt a meggyőződését, hogy Kostanjevica szilárdan a kezeink között van.

A tüzérösszekötők ésp. 1 tüzértiszt, 1 törzsőrmester és 1 hdprj. őrmester, akik közül az egyik egy 30.5-es ütegtől jött, azt kérdezték, hogy hová tüzeljenek, mert az ellenségről teljesen tájékozatlanok és csak annyit tudnak, hogy Kostanjevica a kezeink között van, tehát oda nem tüzelhetnek.

16 h 50 p-kor Herczegh szds véleményét fentartva a ddr prsggal kapván összeköttetést, annak is jelentette Kostanjevica elestét. A ddr prsg ezt nem tartotta elfogadhatónak és elrendelte, hogy a zlj a helyzetet járőrökkel ujból deritse föl, a III. zljjal az összeköttetést állitsa helyre és onnan helyzetjelentést szerezzen. A parancs teljesitésére önként jelentkezettek nagy számából Herczegh szds Csontos őrmestert és Blum tizedest küldte előre, akik ala-

pos kioktatás és a nagy ezüst vitézségi érem megigérése után (amit megis kaptak) 17 h 5 p-kor indultak és 17 h 40 p-kor érkeztek vissza. Jelentették, hogy Maxim k-nál levő kőfal mentén nagy olasz tömegek vannak. Az előterep tele van olaszokkal. Két olasz foglyot hoztak bizonyitékul. A foglyok azt vallották, hogy Kostanjevicát elfoglalták, a védőcsapatokat pedig elfogták.

A helyzet ezzel teljesen tisztázódott. Most Herczegh szds az ezredprsggal kapott telefon kapcsolatot és Haber Jenő fhdgy II. sgtiszttel beszélve a fentieket jelentette. Válasz ismét az eddigi felfogást hangoztatta, azzal az ezredprnk tudta és hozzájárulása nélküli megtoldással, hogy a magasabb prsg Kostanjevica elestéről szóló jelentést oly rémhir terjesztésének tekinti, ami haditörvényszéki vizsgálatot vonhat maga után. Ekkor a telefon érintkezés ujból megszakadt.

Az ezredprsg helyzetmegitélését befolyásoló körülményeket Maxon Lajos altb.' engedélyével, az Ő »előljárói véleményéből« a következőkben idézzük: »Négyszer kapott az ezredprsg jelentést (közlést), hogy az ellenség Kostanjevica-ba behatolt. Az első két jelentés a tüzérségtől eredt, amit azonban ugyancsak ők nyomban megcáfoltak és tévedésnek jeleztek. A 3. és 4. jelentést, amelyek Herczegh századostól származtak, nem hittük el, részben a fenti jelentések miatt, részben mert még 16 óra körül is a Maxim k-nál levő fényjelző készülék »*Minden rendben van*« jelzést adta és a Kostanjevica-ban kilőtt világitó pisztoly jelzések (fehér) — még később is — ugyanezt a jelet ismételték. (Később kiderült, hogy egy tiszt — aki Kostanjevica elestére akarta a figyelmet fölhivni — adta a jeleket, azonban a zür-zavarban nem talált vörös töltényt. A III. zlj tudtommal egy irásbeli jelentést küldött. Ez is azt tartalmazta, hogy az állás birtokában van.)

Később, amidőn a nehéz tüz az I. C. vonalra lett áthelyezve és igy elől a por és füst felhő ritkult, a Maxim k-tól délre (az ezredprsgnak csak ebbe az irányba és a Maximhoz volt kilátása) olasz osztagok voltak láthatók, amelyeket azonban mi — a fehér világitó jelzések és az ezzel egybehangzó tüzérségi megfigyelések következtében — foglyoknak tartottunk. Természetesen megfigyeléseinket az ezredtart-nak tudtára adtuk és a ddrprnknak jelentettük.«

A helyzetfelfogás tekintetében hivatkozunk egy másik perdöntő értékü hadmüveleti iratra is és ez a 41. honvéd ho.-nak V. 23.-i »Abendmeldung«-ja. Ez lezáratott dut. 6 órakor. Az alárendelt csapatokkal valamint az előljáró prsgokkal pedig dut. 6. 15—6. 40 és 7.40-kor közöltetett.

Ebben az esti jelentésben a ho. prsg arról értesitette az előbb megnevezett prsgokat, hogy Kostanjevica a kezeink között van, mert a III. zlj tartalékai (?) és az ezredtart. (?) dut. 4 és 5 óra között a Kostanjevica-ba behatolt olaszokat ellentámamadásaikkal kiverték. (?) Ha van is Kostanjevicaban ellenség, az csak valószinüleg fogoly!

Amint láthatjuk ez a felfogás dut. 7 h 40 p-ig tartott és ez kizárja, hogy eddig az időpontig — felsőbb intézkedésre és egységes vezetés mellett — egy ellentámadás szerveztetett volna, amit a X. Isonzo csata leirásának elején fölemlitett egyéb ismertetésekre való tekintettel azzal a hozzáadással hangsulyozunk, hogy ebben az esti jelentésben, de egyéb hivatalos megállapitásban sem, szó sincs idegen csapatoknak Kostanjevicában való közremüködéséről!

Mint ahogy ilyesmi valóban nem is történt.

A leirt jelentések megtörténte előtt és alatt Herczegh szds kiadta a szószerint idézett következő előkészitő intézkedéseit. A 7. és 8. szdnak arra a jelentésére, hogy a balszárnyunkkal majdnem egymagasságban, de a szomszéd védőszkszban, olaszok nyomulnak előre: »Saját csapat lesz, mert a 28. 29. és 30. vszksz az eddigi értesités szerint három támadást visszavert. Erősitésül a ½ 7. szd a 8. szd jobbszárnyára vonuljon. Ezáltal a 8. szd szükebb térre terjed. Ellenség a saját I. C. vonal ellen járőrökkel jött. Egyet mi elfogtunk. Nyugalom és figyelem. A 7. szd értesitendő.« Ezt követte ugyancsak a 7. és 8. szdnak szóló következő értesités: »Meggyőződésem, hogy Kostanjevicába az ellenség betört. Felszerelni rohamfelszerelésre. Kézi gránátokat kiosztani. Ellentámadásra készenállani. A vonal erősebben figyelendő A 8. szd egy ügyes járőrt Kostanjevicába mielőbb küldjön előre. Eredményről sürgös jelentést. Igen nagy figyelem, meg ne lepjenek benneteket.« »Vette: Jeszenszky és Papp fhdgy.« Ugyanekkor az 5. szdnak: »Előzetes tájékozásra! Ellentámadás esetén 5. szd a vasutvonaltól északra Maxim, B. K. 12 vonalában a balszárnnyal (szóval ettől a vonaltól jobbra a szd többi részével), 8. szd ettől a vonaltól délre támad. 7. szd zlj tartalék.« Ennek a cédulának hátlapján: »26. 27. és 28.-ba az ellenség betört. Ellentámadásunk biztosan meglesz. Gondolkodni! Elegendő kézigránát legyen. 250 drbot még küldök. Herczegh szds.« »Vette: Szilárd fhgy.«

17 h 50 p-kor, tehát a Haber fhggyal való telefon beszélgetést követő percben, Herczegh szds minden felelősséget vállalva az ellentámadást elhatározta és ehhez parancsait kiadta. A *6. századot* értesitette, hogy a zlj az I. C. vonalat elhagyva ellentámadásra indul. A század a »Támpontot« védve ott marad. Az *5. 8. és 7. századoknak* pedig a következő szószerint idézett parancsot küldte: »29. 30. stb. lefelé az ellenség súlyos veszteséggel visszaverve. Ellenség Maximnál. Ellentámadás 6 h 20 p-kor indulj! Sikeres ellentámadás után az 5. szd az északi, a 8. szd a déli védőszakaszt szállja meg. ½ 7. szd és a rohamszakasz mellettem az 5. századot fogja követni. A 7. szd másik fele Papp Géza fhdggyal egyelőre az I. C. vonalban (Sigfried kavernára való tekintettel) ugyancsak zlj tart. Jelentések, foglyok, sebesültek a zlj kavernához.« Egyébként csak a támadás megindulásának időpontja volt a fontos, mert a többit a zlj már előre begyakorolta. A géppuskákkal intézkedni nem kellett, mert azok a századokhoz voltak beosztva. 18 h 20 p-kor azonban a támadás idejét 19 órára kellett kitólni, mert az egyöntetü indulás és nyugodt felkészülés csak igy volt biztositható.

19 órakor az ellentámadás pontosan és egyszerre megindult. Ekkor az olasz járőrök már közvetlenül az I. C. vonal előtt állottak. A rajvonalak előnyomulásban voltak. Nagy tömegek gyülekeztek Kostanjevica-ban, a Maximnál, a 315-ös magaslaton és innen a Maximhoz húzódó kőfal mentén. Sűrü rajvonal szállta meg a Kostanjevica-tól délre húzódó vasutvonal mentét, végül az olasz állásokból egyik emberhullám a másik után özönlött Kostanjevicába.

19 h 5 p-kor az 5. szd Szilárd fhgy prsga alatt

kijutott az állása előtt mintegy 120 ˣ-re elterülő és kissé mélyebb fekvése miatt már áttekinthető tisztásra. Ott rábukkant az olaszokra, akik részben sűrü vonalakban, részben rendetlenül összekeveredett tömegekben törtek előre. A Szilárd szdnak kb. 80 főt kitevő létszámával szemben, az olaszok — hirtelen meg sem becsülhető — tetemes túlerőben voltak. A fölényes erejü ellenségnek váratlan felbukkanása, de még inkább annak nem várt nagy tömege, megdöbbentő hatást keltett. A szd megtorpant. Szemvillanásnyi gondolkodásra sem volt idő és csak a legmerészebb, elszánt elhatározás segithetett, amit Szilárd fhgy nyomban megértett, átlátott és ezért már cselekedett is. Ahogy csak a torkából kifért oly hatalmas »Rajta-Rajta« kiáltással előreugrott és az ellenséges tömegekre rohant. Szilárdnak fellobbanó lendülete, önfeláldozó vitéz magatartása, az amúgy is bizalmat keltő és szuggesztiv ereje szinte felszabaditotta, föl-rázta a dermedten megtorpant szdának szivén ült nyomasztó érzést. Egetverő orditással harsogta a »Rajtá«-t és fergeteges rohammal zúdult az ellenségre, akinek gondolkodni, a helyzetet megérteni vagy azt mérlegelni sem volt ideje, — máris megadta magát. Szilárd fhgy percek alatt 300 foglyot kisértetett hátra.

Szilárd fhgy magatartása a támadásnak sorsát máris eldöntötte. Az első hatalmas sikertől, győzelemtől ittasan, a fölény tudatától megerősödve, szda pillanatok alatt rendezkedett és szinte gyakorlótéri rendben, feltartóztathatatlanul haladt — hős parancsnokát követve — előre, a minden oldalról csapkodó tüzérségi tüzben.

A 8. szd ezidőben 70 foglyot ejtett, de egyben jelentette, hogy prnka — Jeszenszky fhgy — harcképtelenné vált, a szd pedig a Maxim K. — vasutvonal — Sigfried K. vonalából igen erős keresztttüzbe jutott, amelyben igen sok géppuska működik. Megakadt. Előre menni nem tud.

A 8. szd helyzetét a zlj parnok látta, az 5.-ét hallotta. A mellette tartózkodó Borbély zlst a ½ 7. szddal a 8. szd elősodritására rendelte. Papp fhgynak parancsot küldött, hogy a 8. szd támadását ugyancsak vigye előre. Borbély zls — aki erre a parancsra már türelmetlenül várt — a szó-szoros értelmében fergetegszerüen előrerohant. Mielőtt azonban a 8. szdhoz érkezett volna, visszamaradt olasz osztagokra bukkant. Ezeket legázolva a 8. századot magával ragadta és ettől az időtől fogva a másfél szd egyhuzamban, akadályt nem ismerve haladt az I. A. vonalig.

Papp fhgy csak a napokban vonult be a zljhoz. A terep előtte még ismeretlen volt és igy óvatosabban nyomult előre, ami azzal az előnnyel járt, hogy a fedett terepen visszamaradt olaszoktól a területet megtisztitotta, azokat lefegyverezte.

19 h 10 p-kor kapta Herczegh szds az ezredprsgtól azt a parancsot, hogy a ho. tart-ból rendelkezésére utbainditott két századdal, azok beérkezése után, az I. C. vonal biztositásáról is gondoskodjék.

19 h 40 p.-kor az 5. század a Maxim K. és 315-ös magaslati pont közötti kőfalat elfoglalta. Ott ujból nagyszámu foglyot ejtett és már az I. B. vonalnál járt. Ezzel a 7. és 8. szd támadását akadályozó oldalozó tüzhatás megszünt, sőt most már a vasutmenti olaszok kerültek kritikus helyzetbe. Eközben a III. zászlóaljnak szétszórt, valamint fogságba jutott, de még el nem szállitott embereit is sikerült kimenteni és összegyüjteni. Ezáltal a támadás 120 puskával megerősödött. Minden eshetőségre még tartalékban állt a rohamszakasz válogatott legénysége.

20 órakor az 5. 7. és 8. század az I. A. vonalhoz érkezett. Ez a vonal teli volt olasszal. Utolsó rohammal az állást elfoglalták. A legsúlyosabb veszteségeket itt szenvedte a II. zlj. Súlyos haslövést kapott Szilárd fhgy és elesett Szedlmayer zls. Szilárd még intézkedett az árok felsodritására, a 20-asokkal való érintkezés fölvételére és amikor mindez megnyugtató módon elintézést nyert, adta át a parancsnokságot Moravcsik őrmesternek és vitette magát hátra.

20 óra és 20 h 30 p. között a zászlóalj a visszaözönlő olaszokat tüzzel üldözte. Az olaszok támadásának szivóságára jellemző, hogy — mindezek ellenére — még egy támadást megkiséreltek, de ez már az I. A. vonalból irányitott puska és géppuska-tüzünkben összeomlott. Borbély zászlós türelmetlenül kereste a bal szomszéd védőszakasszal való összeköttetést. A beérkezett 32-es osztagokkal 21 órakor ez is létrejött.

Még *18 h 50 p-kor* a ho. prsg — az ezredprsgunk kérelmére — a Szabó zlj 1. és 3. szd-át 4 gpp-val, Kálmán szds prsga alatt Herczegh szds rendelkezésére előre küldte, hogy ezzel az erővel az I. C. vonalat biztositsa.

Az I. zlj hangulatának festésére, valamint a történeti hüség teljessé tétele céljából megemlitjük, hogy a Kálmán félzlj fölfejlődését és elindulását Szalay Pepita Gyula hirneves cigánybandája a Rákóczy indulóval kisérte. Meg kell állapitanunk azonban azt is, hogy a mind sürübben hulló srapnell és gránát-eső nem vált a zenei összhang javára. A hangos konkurencia végül is odavezetett, hogy kitünő harcászati érzékkel — a banda födözék után nézett. Természetesen csakis a hangszerek épségének megtartása érdekében. Igy történt azután, hogy a hősiesen kitartó primásnak — Szalay Pepita Gyulának — ezuttal a »vezetés« kiesett a kezéből.

Alkonyodott, amikor Kálmán szds Herczegh szdsnál jelentkezett. A megszállásra vonatkozó parancsok azonban, a megváltozott helyzetre való tekintettel, már nem kerültek megvalósitásra.

Május hó 23.-a az első nap, amelyen igazában szembe kerültünk az olaszokkal. Összemértük a magyar virtust az olasz lendülettel. Súlyosabbaknak bizonyultak. A leáldozó nap utolsó aranyfényü sugarai a 31-es honvédek fejei köré vontak glóriás győzelmi fénykoszorut.

A harc alatt tisztjeink és legénységünk a vitézség és halált megvető bátorság ragyogó példáját mutatták. Az ellentámadás oly nagy-fokú lelkesedéssel és lendülettel történt, hogy a kiválóan hősies példák egész serege kivánkozik megörökitésre. Első sorban kell megemlitenünk Szilárd Béla szkv. fhgy-ot, aki halált megvető bátorsággal vezette szd-át rohamról-rohamra. Mindenütt előljárva a legteljesebb nyugalommal és körültekintéssel háritotta el a veszélyes helyzeteket és lehetővé tette ennek a nagyjelentőségü ellentámadásnak sikerét. Lipót Rend lovagkeresztjével és tiszti arany vitézségi éremmel lett kitüntettve.

Kiemeljük Borbély László t. zls fergeteges és

kiválóan eredményes előnyomulását. Arany vitézségi éremmel lett kitüntetve. Továbbá: Szijj János t. hdgy, Horváth Zoltán, Hoffer Sándor, Modrovits János, Jungi György, Hegyi Sándor, és Herczegh Lajos t. zlsok lelkes, példaadóan vitéz magatartását. A hősi vállalkozásra önként jelentkező Bereczky Jenő hdgyot és a fölényes nyugalmával és jókedvével oly jó hatást keltő Bertl Ferenc zls. Ma is szomoru meghatódottsággal Szedlmayer Károly t. zlst, aki már három sebből vérzett és nem volt rábirható, hogy a segélyhelyre menjen. Tovább harcolt és az I. A. vonal elfoglalásakor hősi halált halt. Soronkivül hadnaggyá való előléptetéssel és I. o. e. v. vitézségi éremmel való kitüntetéssel adózott felsőbb vezetőségünk hősi emlékének. Engel Andor t. zlst a géppuskások ideális vezetőjét, Németh Bálint szkv-őt, a géppuskák irányitóját, aki a rohammal lépést tartva a géppuskák hatását teljesen érvényesitette. A támadásban megsebesült és ugyancsak arany v. é.-mel kitüntetett Moravcsik János őrm.-t, azután Csontos Imre és Fehér Gergely szkv-ket, Holka József, Ferenc József és Blum tizedeseket, Bányász őrvezetőt és Kniczky István honvédet, aki egymaga rohant 6 olasz által kezelt géppuskára és a gépp. a birtokába került. Végül megemlitjük Schmidt Miklós eü. tizedest, aki talán egyedül állt a régi nagy hadseregben, mert mint sebesültvivő járőr prnka arany vitézségi éremmel lett kitüntetve. Szijj hdgyot, Jungi zlst, Szilárd fhgyot és még vagy 20 sebesültet részben erős zárótüzön keresztül a hátán vitt hátra a segélyhelyekre. Közben harcolt, lelkesitett, olasz tömegeket kézigránáttal megtámadott és közülük sokat foglyul ejtett. A vonalba sohasem tért vissza üresen. Töltényt, kézigránátot vitt pótlásul. Csodálatos és rendkivül vitéz tevékenységével, ragyogó és gyujtó hatásu példát nyujtott.

A kiemelt névsor természetesen roppant hiányos. Ugyszólván minden név megérdemelné a megörökitést. Talán csak egypár román volt az, aki mindenáron fogolykisérőnek szegődött és aki a sziklák mögött térdelve imádkozott, de a zlj prnk közbelépésére ezek is résztvettek a harcban.

A III. zljból ki kell emelnünk elsősorban Molnár János t. fhgyot, akinek halálmegvető magatartását már méltattuk Ugyanigy fölemlitésre méltó Támer fhgy magatartása, aki a mindent elnyomó túlerő ellenére is szdával nem adta föl a küzdelmet és rajta átvágta magát. Ugyanigy küzdött: Erdélyi Gyula t. hdgy és Babics Kálmán t. zls akik géppuskáikat is megmentve, a Rudolf kavernából a 32-esek irányában nyitottak utat maguknak. Ha nem is volt eredményes, de a hősies kitartás ragyogó példáját adta Fabriczky Nándor fhgy a 10. szd élén, aki az ismertetett borzalmas pergő tüzben vonult az I. B. vonalba és ott kitartott — mert ez volt a parancsa.

*

21 órakor a csatazaj lassan-lassan elcsöndesedett. A kötelékek rendezéséhez lehetett fogni. Leszállt az alkonyat. Kellemetlenül világos, enyhe éjszaka következett. Ezredprnkunk a következő nap megujuló harcaival számolva, friss erőt állitott a vonalba. *23 órakor* beérkezett az I. zlj és megkezdte a védővonal átvételét. A II. zlj a vasutvonal mentén csoportonkint hátra ment és a Munitions Hőhle-nél gyülekezett. Éjjel 3 *h 20 p-kor* a fölváltás befejeződött.

*

Az I. zljnál lefolyt eseményeket, a 24.-i és 25.-i harcait, a hadmüveleti iratok, továbbá abban az időben a zlj törzshöz beosztott Mersich Jenő vkszt. századosnak tanulmánya. Draganits Ferenc t. fhgynak följegyzései és Kálmán Imre alezr-nek napló jegyzetei alapján, a következőkben ismertetjük.

A mai napról Mersich a következőket irta: »...Századaink fölvették a tüzérségi tüznek megfelelő alakzatot és megindultak az I. C. vonalba. Előttünk és felettünk a harc teljes erővel tombolt. A helyzet még mindig nem volt egészen tiszta és csak azt látttuk, hogy az olaszok zárótüzén kell keresztülmennünk, amely teljesen körülfogott bennünket. Süvitést, robbanást csak akkor hallottunk, ha egy-egy gránát közvetlenül mellettünk robbant, annyira egybefolyt a detonációk okozta hangorkán. Egyébként csak azt láttuk, hogy előttünk felszakad a föld, levegőbe repül egy-egy fa, potyog a kő és a göröngy...

A C. vonalhoz közeledve 40—50 főből álló olasz fogolycsoportokkal találkoztunk, akiknek sokkal nagyobb gondot okozott saját tüzérségi tüzükből ép bőrrel kijutni, mint maga a fogságbajutás. Citromot szopogatva mentek hátra és láthatólag nem örültek tüzér bajtársaik munkájának. Közben alkonyodott és zljunk beérkezett az I. C. vonalba, ahol a II. zlj prnkától — Herczegh szdstól — a történetekről tájékoztatást kaptunk. Ő maga éppen indult Kostanjevicára, miután szdai azt visszafoglalták.

A máskor csendes zlj prnki dolinára nem lehetett ráismerni. Tele volt olasz foglyokkal, honvédekkel, küldöncökkel, sebesültekkel és sebesültvivőkkel. Ebbe a vegyes társaságba is belevágott egy-egy gránát, mire szétrebbent egy-egy csoport, vagy nagyon is csendes lett. A lárma túlharsogta még a tüzérségi tüzet is. Magyar, olasz, oláh nyelven orditott, jajgatott és rendelkezett néhány száz ép és ugyanannyi könnyü és sulyos sebesült. Egy kavargó tömeg volt az egész. Hát még ami a kaverna belsejében volt? Az ajtóban a telefon a II. zlj prsggal, orditó rendelkezésekkel.

A kaverna belseje mutatta a háboru igazi képét. A gyér világitás mellett véres köpenyben dolgozott az orvos és emberei. Körötte mindenféle nyelven nyögő, hörgő, orditó sebesültek. Az emberek vizet, Aquat, bort kértek, feszületért könyörögtek, imádkoztak, meg káromkodtak. A sebesültek létszáma állandóan emelkedett, pedig megmozdulni sem lehetett már tőlük, holott itt csak a szállithatatlan súlyos sebesültek maradtak, mert a könyen sebesülteket, kötözés után azonnal hátrairányitották.

Az egész pokoli zür-zavart a gránátok robbanása és a géppuskák tüzelésének pillanatra sem szünő zaja kisérte.

Szdaink egymásután jelentették, hogy helyeiket az I. C. vonalban elfoglalták, amit azután nagy nehezen sikerült az ezredprságnak is bejelenteni. Szinte örültünk, amikor este 1/4 10 órakor parancs érkezett, hogy: »Az I. zlj az I. vonal és az I. C. vonal közti terepet teljesen tisztitsa meg a netán még ott maradt ellenségtől. Váltsa föl a II. és III. zlj-nak az I. vonalban lévő részeit, rendezkedjék be a további vé-

delemre és jobbra-balra állitsa helyre az összeköttetéseket.«

Örültünk ennek a parancsnak, mert elhagyhattuk a borzalmak dolináját. Szabó őrn. kiadta megint a parancsot, hogy: »Előnyomulás két hullámban. Irány: 1. szd a 26., 3. szd a 27. védőszakasz. A 2. és 4. szd zlj tartalék a BK—12, illetve a Hans és Cisterna Kavernában. Előre!«

Előnyomulásunk alatt mindenféle csellengő emberrel találkoztunk, akikről nem mindig sikerült megállapitanunk, hogy barát-e? vagy ellenség? mert ilyen is akadt néhány tucat, aki nappal megbújt és most iparkodott biztos helyen magát megadni.

Este 11 óra felé, kisebb harcok és félreértések tisztázása után, mind a négy szd kitűzött célját elérte és iparkodott a teljesen tönkretett állásban berendezkedni. Vesztesége minden szdnak volt, különösen a 3.-nak, amelyet a W. H.-nál az olasz tűzérség elcsipett és annyira szétvert, hogy prnka Draganits hdgy csak éjfél felé tudta teljesen rendezni. A zlj prsg is elérte a Maximot, ahol a II. zlj tanyázott már s amely néhány órával ezelőtt még az olaszoké volt. A kavernának csak a K-i kisebbik és még épités alatt lévő fele volt használható állapotban. A másik bejáratot az olaszok belőtték és egyelőre nem sikerült szabaddá tenni. Ebben a szabad részben pedig mozdulni sem lehetett a nagy tolongástól. Itt volt a II. zlj törzs, egypár sebesült, és az I. zlj prnka. A segédtisztek már nem is fértek be. A kaverna környéke mutatta, hogy mit jelentett itt az a piszkos barna füstfelleg, amit mi a Novelo-i tartalék állásunkból néztünk. Az első időben semmire se ismertünk rá és semmit sem találtunk meg. A kaverna felett volt egy hullámbádoggal befedett kis barakkocska, ahol a telefonisták tartózkodtak, ha a kavernából kiszorultak. Ezt valami gyújtóanyag fölégette. Gerendái még füstölögtek, alul a parázs meg pislogott. A kaverna feletti ház magassága a felére csökkent és tökéletes rommá lett. Az utakat teljesen beboritotta a kő és földtörmelék, amelyet mindenféle hadianyag tarkitott. A nap áldozatai, magyarok — olaszok vegyesen, a kaverna körül abban a helyzetben voltak láthatók, amelyben a halál érte őket.

Éjjel 11 óra felé hozzáláttunk a kaverna kitakaritásához és a kaverna másik részének szabaddá tételéhez. Kiszórattuk a fagyapotot, a sisakokat, az olasz és magyar puskákat, szuronyokat, tölténytáskákat, véres kötszereket, gázálarcokat, stb. azután az emberderék átmérőjű lyukon keresztül a kaverna tágabb felébe mentünk. A gyertyafény mellett először a földön szétszórt iratokat vettük szemügyre. Ezek a III. zljtól származtak és a hevenyében összetépett parancsok (hogy ne jussanak olasz kézre) a legnagyobb kapkodást igazolták. Ezután a kijárat melletti priccsre esett tekintetünk és azon egy sátorlappal letakart holttestet fedeztünk föl. Lendvay — az öreg utász — fölemelte a sátorlapot és a halott arcába világitott. Borzadva ismertük föl benne a III. zlj megfigyelő tisztjét — Fekete t. zlst. Torkán érhette valami szilánk, mert a nyaka volt bekötve, ámbár a melle és az álla is csupa vér volt. Miután valaki letakarta, a sebesültvivők elvitték. A Preserje-i temetőben helyezték örök nyugalomba.

Időközben Lendvay kibontotta a kaverna másik bejáratát is és mi ujra elfoglaltuk helyünket a Ma-

Lövőszerszállító kutya=vonat Suta=n.

ximban, a régi rend szerint. A holnapi támadások alatti magatartásra ekkor Szabó őrn. utasitásait kiadta. Az 1. szd a 26., a 3. szd a 27. védőszakaszba került. A 2. szd tartalék az 1. szd mögött a Ciszterna kavernában, a 4. szd pedig a 3. mögött a BK—12 kavernában. Zlj prsg a Maxim-ban. A gppszdnak 8 puskájából minden szd kapott 2—2 darabot. Minden szdprnk pontos kioktatást kapott: »Tőlem parancsot ne várjatok, mert én nem láthatom, mi van odakint. Ha a gyalogsági támadás megindul, az I. B. vonalat azonnal meg kell szállani a zlj tartalékokkal. Ahol a talján betör, arra a helyre azonnal és parancs nélkül ellentámadást meginditani. A tűzérségi tüzet kérni tudjátok, én majd a segédtisztekkel innen továbbittatni fogom.« A segédtisztek egyike, — Scherer János t. hdgy, vagy Mersich Jenő hdgy, — mindig a kaverna ajtajánál figyelt.

A tábori őrsök már nem voltak kint, egyáltalán az egész előterep az olaszok birtokában volt s igy a szdprnkok csak kis járőröket küldtek az állás maradványai elé, mert drótakadályról már szó sem volt. Azt teljesen elsöpörte az olasz tűzérség. Főleg az aknavetők. Lövőszerrel, kézigránáttal minden embert bőségesen elláttunk. Kiegészitettük a világitópisztolytöltény készletet és az ú. n. pergőtűz készletet is. (Ezzel mindig baj volt, mert bárhogyan is vigyáztunk, honvédeink mindig megtették).

Az éjjel alvásról persze szó sem lehetett. Éjféltájban, — amikor az olasz vad tüzelés végre alábbhagyott — bejöttek a tiszti és legénységi élelemmel. Mindenkinek bőven jutott. Mert sok derék magyar ember nem kért már akkor vacsorát.

Május 24.-e abban a biztos tudatban virradt ránk, hogy az olaszok támadásai folytatódni fognak és ma mi leszünk annak a piszkos barna takarónak az áldozatai, amely tegnap a III. zljnak vált halotti leplévé.

Reggel 7 órakor kezdődött a tűzérségi tűz. Először tábori ágyukkal, azután 15-ösökkel. Majd huhogva jöttek a 28-asok, 21-esek, sőt a tenger felől a hajóágyuk 38-asai is. Ez utóbbiaknak robbanása még az általános robajból is kihallatszott és külön lehetett érezni a robbanásuk nyomán keletkezett légnyomást. Ez a tűz egyelőre csak az I. A. vonalra feküdt. Itt is főleg a 3. szd balszárnyát érte. Azután még a 27. és 26. védőszakaszok csatlakozásánál dühöngött irtózatosan. Pár perc mulva azonban, — a mindjobban hátra is kiterjesztett tűz nyomán — füstölt az egész

Kostanjevica-i romhalmaz. Mintha égne az egész falu. A levegőt megtöltötte a lőpor fojtó kénszaga, a zúzott kő és a fölszaggatott föld illata. Rengett, dohogott minden és zúgott az ember dobhártyája. A telefon néhány perc mulva megszakadt és telefonistáink hiába kötözgették, 4—5 percnél tovább sohasem lehetett beszélni egyik szddal sem, úgyhogy a zljprsg teljesen vakon, csak saját megfigyelései és az eddig szerzett tapasztalatok alapján tudta annyira-amennyire a harcot követni. A Maxim ajtajában álló segédtisztek még rendes viszonyok között sem láthatták a zlj arcvonalát, csak a rakéták felcsillanását. Amig a mindent elnyelő füst és por a látást egészen 30—40 lépésre nem korlátozta, addig láttuk, hogy Draganits emberei elég szorgalmasan lődözgetik a fehér világitó töltényeket. Dehát ez nem sokáig tartott. 8 órakor már a zlj prsg is teljesen benne volt a pergőtűzben és ekkor már csak annyit láttunk, hogy falak omlanak le, fák repülnek föl, kövek potyognak, elzizzen valami a fül mellett, vagy nagyobb csattanás hallatszik, egészen közelben, aminek nyomán minden külön hallható robbanás nélkül füst és por-tölcsér emelkedik az égnek.

9 óra tájban a tűz tetőfokát érte el. Valósággal lángolt egész Kostanjevica. A szellő néha felkapta a füstfelhő egy-egy foszlányát és akkor, pillanatokig, pár száz méter távolságra is láthattunk. Egy ilyen szétlebbenés alkalmával a 3. szd balszárnyán hirtelen több piros rakéta repült a magasba. *Megindult az első olasz gyalogsági támadás.* Szinte abban a pillanatban, amint a kaverna ajtajában mi is fellőttük a piros rakétákat, a saját zárótüzünk gránátesője is megindult. Jól esett hallani, hogy nem sokkal maradt el az olaszok pergőtüzétől. Mi a gránátoknak, srapneleknek csak a süvitését hallottuk. Mintha vaskorcsolyák csúszkáltak volna állandóan felettünk; a becsapódások és robbanások már a taljánoknak jutottak, akiknek előre lendülő soraikban zárótüzünk borzalmas pusztitást vitt végbe.

Ebben a pokoli kaoszban, állandó izgalomban, minden idegünkkel a fülünkben álltunk a kaverna ajtóban, hogy halljuk-e a géppuskáink tüzelését. A zajt elnyomta a tüzérség. De azért mégis megtudtuk, hogy a talján gyalogsági tüzelést is folytat és pedig abból a néhány zizzenésből, amit a kaverna előtt elrepülő és minden bizonnyal a fülhöz igen közel járó gyalogsági lövedék suttyanása hallatott. Ha pedig a talján lövöldöz, akkor még van ellentállás.«

Valóban, az első vonalban ekkor határozottan és élesen kivehető volt, hogy az ellenséges tüzérség tüzét hátra helyezte és az olasz gyalogsági tömegek, számtalan hullámba tagozódva, — mint egy emberfolyam — támadásra indultak. Kálmán alezr. egykori naplójából vesszük, hogy mindenki föllélegzett a pergőtűz nyomasztó, földhöz kötő hatásának elmulásával, de egyúttal azt is tudta mindenki, hogy mi fog következni. A pergőtűz alatti tehetetlenség állapotában visszafojtott elkeseredés és bosszúvágy ekkor kitört. A leszámolás vágyától az arcok kitüzesedtek. A szemek csillogtak. Az I. zlj mint egy ember talpra ugrott, halálos elszántsággal, készen a szenvedést visszafizetni.

A most bekövetkezett küzdelem a magasan lobogó harckészség, égő tettvágy, a hazaszeretettől fűtött hősies védelem ragyogó mintaképe volt.

Kálmán szds nagy harci tapasztalatain nyugvó és belső egyéniségéből fakadó megingathatatlan nyugalommal engedte a félelmetes nagyságu olasz tömegeket a legközelebbi és leghatásosabb tüzkörletbe, hogy a néma és holtnak hitt védőszakaszunkhoz gyanutlanul, buzditó lármával és kiabálással közeledő olaszokat megsemmisitő gyalogsági és géppuska tüz alá vegye. Kerepessy őrm. gépp. szakaszából Lengyel tds és Lapos szkv. adta az első lövést, Kálmán szds intésére. Ez volt a jel a tüz általános megnyitására.. És ez gyakorlótéri pontossággal ment. Amint a géppuskák megszólaltak a szd legénységének jól irányzott tüze elkezdte szórni az áldást az ellenségre. Még a szomszédokra is volt figyelmük, mert egyszerre egy kiálltás hallatszott, hogy »segitsünk a 20-asoknak!« A géppuskák a 25. vszksz felé fordultak és a támadó olaszokat végig hosszantozták. Öröm és bátorság sugárzott minden arcról. A legénység ingujjra vetkőzött a verőfényes májusi napon. Fojtó meleg lett. Ez meglátszott az olaszokon is, mert a sisakjaik alól úgy csurgott a veriték, mint a nyitva felejtett csapon a viz.

Az olasz támadásokat fölényes biztonsággal visszaverték. Hasonlóképen történt Draganits századánál is. Draganits hdgy, mint a lelkesedés magasan lobogó fáklyája, személyes példaadásával, oly nagy hatással volt századára, hogy annak részei már nem elégedtek meg a gyönyörü védelemmel, hanem ellentámadásba mentek és vonalaik előtt 4 tisztet, 72 legényt foglyul ejtettek és 4 géppuskát is zsákmányoltak. De folytassuk az események leirását Mersich előadásában: »Félóra mulva aztán megint alább hagyott a hátsó tüz és az olasz teljes dühével a küzdő szdokat marcangolta.« Közbevetőleg megjegyezzük, hogy az olasz tüzérség gyalogságának ideális támogatója volt. Tüzét gyalogságának tevékenységéhez a legpontosabban szabályozta. Bámulatosan simult annak mozgásához. Hol hatástüzzel árasztotta el a mi I. vonalainkat, hol zárótüzzel szabott szinte áttörhetetlen határt a mi mozgásunknak. Azonban, bár a védőállás is már megsemmisült — minden hiába. Az I. zlj a gránáttölcsérekbe, megmaradt árokrészekbe bujt a tüzhatás elől, de annak elvonulása után ujra talpon állt. Ezt olyan észszerűen, egész rendkivüli alkalmazkodással végezte, hogy a Kálmán szdnak alig volt sebesültje.

»Az első támadások tehát összeomlottak. Erre nemsokára bizonyságot is kaptunk — irja Mersich. A romok közül hirtelen valami 20—25 fegyveres talján rohant felénk. Már azt hittük, hogy betörtek és most minket is a III. zlj prsg sorsára akarnak juttatni. Riadóztattuk a küldöncöket, nehogy ingyen jussanak hozzánk. Erre azonban már nem volt szükség, mert láttuk, hogy a digók a kaverna előtti kis térségre érve tétován mutogatnak és láthatóan azon tanakodnak, hogy merre is menjenek. Nemsokára mögöttük két honvéd bukkant föl, akik az egész társaságot terelték, de a tűzből gyorsan szabadulni akaró digókat alig győzték követni. Foglyok voltak a digók és csakhamar a zlj prsg előtt állottak. A kisérő honvédekről kisült, hogy 3. szdbeliek.

— Mi van elől? — kérdeztük.

— Jelentem alássan a hdgy úr (Draganits) azt üzeni, hogy nincs semmi baj. A digók támadtak, de alig került egypár az állásunkig. Mind agyonverte a gránát.

— Van-e sok veszteségetek?

— Nem olyan sok van. Tegnap este több volt.

— Hát a hdgy úr mit csinál?

— Jó kedvük van a tiszt uraknak. Tegnap este sok bort hozott a konyha altiszt.

— Hát te innál-e, ha volna?

— Bizony meginnám, őrnagy úr, mert igen tele vagyunk ám a füsttel.

— Na itt van, igyál, azután menjetek vissza a szdhoz és mondjátok meg a hdgy úrnak, hogy be ne eressze a taliánt.

— Nem is gyün az be őrnagy úr kérem! Alig mernek az árokból kiugrani. Aztán kevés jut belőlük az állásig. Aki meg elgyün a drótig, azt agyonverjük. Azt mondta a hdgy úr, hogy nem köll fogoly.

Elengedtük ezeket a csókolni való és a világ minden katonájánál különb magyar gyerekeket és megnyugodtunk. »Pedig az előbb már azt hittem, hogy megyünk Rómába.« Orditotta a fülembe János (Scherer).

Sokat azonban nem gondolkozhattunk, mert az olasz — iszonyatos erejű aknázás után, amellyel a vonalat pusztitotta — megint hátra fektette a tüzet és alaposan segitett nekünk a kavernába legurulni. De azért felmásztunk hamar és kilőttünk négy piros rakétát. Tudtuk már, hogy mit jelent az aknázás utáni tűzhátrahelyezés. A második olasz támadás is vérbefulladt és a zlj tartalékok még érintetlenül ültek kavernáikban. A pergőtűz alatt, az emberek fedték magukat, amennyire tudták a kis rókalyuk maradványokban, kövek mögött és gránáttölcsérekben. Csak akkor volt mindenki a helyén, amikor jött a digó. De akkor azután helyén volt, nemcsak az ember, hanem a sziv is.

12 óra felé némi enyhülés állott be és a ragyogó napfényben megjelentek az 1. és 3. szd arcvonalában a fehér rakéták, de irásbeli jelentések is érkeztek. Mindenhol rendben volt a dolog. A veszteség sem volt igen nagy. A jelentéseket összegeztük és továbbitottuk az ezredprsgnak. A szdok néhány tucat foglyot is küldtek, akiket azután az öreg Lendvay kisért hátra az ezr. prsghoz — egy kis rum reményében. Ott azután kedélyes eszmecserébe merült Háber t. fhggyal, az ezred »Tatus«-ával.

— Lendvay, Lendvay — évődött Háber — hát magát még most sem vitte el az ördög?

— De nem ám, főhadnagy úr! Én már csak megvárom a fhgy urat. (De az Isten másképen akarta és szegény Lendvay fél év mulva elköltözött az égbe és most a jó Isten rumos hordóit dézsmálgatja).

Az ezreddel helyreállitottuk a telefon kapcsolatot. Jött a köszönet és a gratuláció özönével. Maxon ezr., Sypniewski tbk, Schamschula tbk, a hdt prsg és mindenki köszönt és gratulált. (Akkor ők jobban tudták, mint mi, hogy a talián minden áron birni akarta Kostanjevicát és ezzel a Trieszt felé vezető utat.)

Ezalatt Janiano-nál és tőlünk jobbra a Fajti Hrben dühöngött a harc. Repülőink is kihasználták a tüzszünetet és a talián csapatgyülekezéseket mentek földeriteni.

Délután 3 órakor kezdődött a harmadik olasz pergőtűz sorozat, ujra dörgött és reszketett a föld, de a gyalogsági támadásaik ezúttal is eredménytelenek maradtak.

Lassankint azután elhalkult a tüzelés.

Bealkonyult. Gyönyörü, csillagos májusi éjszaka következett. Fülünk zúgott az egész napi dobolástól és alig hallottuk egymás szavát. Pihenni akartunk. De nem lehetett. Ahogyan a fülzúgásunk csökkent, úgy erősbödött egy másik zaj, amely talán rettenetesebb volt a nappali pergőtüznél is. A két állás közti terület borzalmas lehetett. Hozzánk hallatszott a sebesültek emberfeletti kinokról beszélő orditása. A harci zaj ugyan teljesen elcsöndesedett, még csak egy puskalövés sem hallatszott, mintha nem is volna háboru, de az olasz sebesülteknek égre törő segélykiálltása megadta a csatákat követő borzalmas éji hangulatot. A sebesültek hordása az egész éjjel folyt. Természetes, hogy az I. zlj sebesültvivői nem birták a munkát és a II. zljéi is dolgoztak.

Az esti tüzcsendben megmozdultak a teljesen kimerült, portól, füsttől és ekrazittól elkábult emberek és eleget tettek a természet követelményeinek. Étkeztek. Bőven került mindenkinek.

A tartalékok lövőszert, kézigránátot, világitópisztolytöltényt hordtak. Az ezredsgt a veszteségjelentést követelte. Ki tudta volna azt akkor még megmondani ? Neumann ur hozta a tiszti kosztot. Dicsekedett, hogy a ho.-tól 20 kiló 0-ás lisztet lopott. Nem érdekelt senkit. Mindenki halálosan fáradt volt. Szokásból ettünk valamit, meg azért, mert tudtuk, hogy a talián holnap is támadni fog és azt megint csak vissza kell vernünk. Ehhez pedig erő kell.

Kábultan pihentem valamit. Szegény Fekete zlst éreztem magam mellett. Arra ébredtem, hogy megrázott. Nem ő volt persze. Az asztalon égett a petróleum lámpa, mellette az asztalra hajolva az ügyeletes telefonista aludt. A telefon zümmögött. Hivtak valakit.«

Igaz elismeréssel kell megemlitenünk, hogy a saját tüzérségünk is gyönyörüen dolgozott. A gyalogság müködésének biztos támasza és az eredmény kiváló tényezője volt. Minden ellenséges megmozdulásra, a csapat jelzéseire, kérelmére nyomban reagált. Az összmüködés tökéletes megértéssel, kifogástalan teljességü volt.

Május 25-én már virradatkor föllángolt a tüzérségi tüz, de már korántsem az előző napok erejével. A gyalogsági támadások is csak délután érték el a tegnapi hevességet. Ekkor azonban a helyzet a válságig kiéleződött.

Az I. zlj erkölcsi és fizikai állapota kiváló, az előző nap diadalmas harcai után fölényes volt. Magasabb prsgok megállapitásai szerint magatartása már minden dicséreten felül állt. Mig del. nem egy támadás már a tüzérségünk tüzében összeomlott, addig dut. ismét hatalmas tömegtámadások fejlődtek ki, amelyeknek elfogyhatatlan ember áradata az állásokba is benyomult. De erről majd később lesz szó.

Géppuskáink is nagyszerüen dolgoztak. Doktor szkv. géppuskája mint egy jó automata működött. Pedig már elfogyott a hűtő viz és a legénységünk kulacsaiból szedett feketekávéval pótolták és hűtötték a csövet. Doktor szkv. félelmet nem ismerő nyugalommal kezelte és irányozta gépét az ellenségnek legsűrübb csoportjaira. Már itt megjegyezzük, hogy kimagaslóan vitéz és eredményes magatartásáért Doktor szkv-t, a harcok után, az arany vitézségi éremmel tüntették ki.

»Valamelyik küzdő szd — irja Mersich szds —

80 taljánt kisértetett a zljprsghoz. Szabó őrn. nem akarta őket hátraküldeni, igen helyesen mondván, hogy inkább egye meg a fene őket a saját tüzüktől itt Kostanjevicában, minthogy miattunk esetleg két magyar ember elpusztuljon. Dehát nem eszik olyan forrón a kását, mint ahogy betálalják és kerestünk két önként jelentkező küldöncöt, akik hátravinnék taliánjainkat. Az olasz tüzérség teljes dühével paskolta a már romnak sem nevezhető falut. A mi digóink meg reszketve lapultak a kaverna környékén. De csupán csak Lendvay jelentkezett. Az is csak a rum reményében.

De ember! Agyonlűnek ám! mondta neki Szabó őrn.

Engem nem őrn. ur. Azt a gránátot nem csinálták még meg, amelyik engem eltalál. (Igaza volt az öregnek. Repülő bomba találta el.) Inkább egy kis rumot kérek alássan, ha vóna.

Majd kapsz az ezrednél.

Kapott is az öreg, de már csak 63 foglyot adott át az ezrednél, a többi útközben elpusztult.

Kora délután — már úgy a 15. olasz támadás alatt — ismét azt hittük, megyünk Rómába. Hosszan tartott a zárótüzünk. Nem láttunk semmiféle rakétát. A kiküldött küldönceink se jöttek vissza. Egyszerre olasz géppuskát hallottunk kattogni egyik szünetpillanatban. Még pedig nem is nagyon messziről. Bizonyosra vettük, hogy az olaszok bent vannak már a faluba. Lövéseik sürüen jöttek. Megadni nem akartuk magunkat, hanem küldönceinkkel, telefonistáinkkal és a tisztiszolgákkal a Maxim előtti ut kőfal maradványait megszálltuk. Az ezrednek be akartuk jelenteni, hogy az olasz már bejött Kostanjevicába és ellentámadást kérünk, de a telefon szokás szerint nem müködött. (Ez alkalommal hála Istennek.) Gondoltuk, amig a II. zlj ellentámadása beérkezik, addig majd feltartjuk a digókat a falnál. Valaki csak a vonalból is visszajön. Elvégre az egész zljat talán mégsem fogták el? De nem jött senki. Ehelyett úgy délután 2 óra körül az olasz tüzérség megint előre tette a tüzet. Tehát nincs baj. E kinos várakozás után felcsillant vonalunkban a fehér rakéta és megjött Draganits jelentése, hogy: »Az állás ismét birtokunkban. Rengeteg olasz halott. Foglyot nem ejtettünk, lelőttünk mindenkit. Részletes jelentés megy. Éljen a Haza. Draganits.«

Ez a kis cédula egészen a hadseregparancsnokságig följutott és mindenütt megnyugvást, az ezredre pedig ujabb nagy dicsőséget hozott.«

Ennek a története pedig a következő: Ebben az időben indult el az olaszoknak immár a tizenötödik támadása. Ez a Kálmán szd vonalán megtorpant, majd vérbefulladt, azonban a Draganits szdnak ekkor már nagyon megfogyatkozott sorai, az elfogyhatatlan olasz tömegeket föltartóztatni nem birták. Azok a szd védővonalába betörtek és Draganits hdgy, a 65 főre leolvadt szdával, a Ludwig kavernáig hátraszorult.

Most érte el a válság a tetőfokát. Draganits segitséget kért. Nem kapott. De nem is kaphatott. Mersich szds leirásából láthattuk a helyzetet. A Draganits szdának vonala mögé helyezett olasz zárótüz egy áttörhetetlen tüzfalat állitott. A segélykérés nem jutott a tartalékokhoz, még kevésbé a zlj prsghoz. A tartalékok a pokoli tüzeléstől fölkavart porfelhőben mit sem láthatták. Ezt a védőállás rossz berendezéséből származó helyzetet a III. zlj harcainál ismertettük.

Draganits szdával szemben az olaszok olyan hatalmas tömegekkel állottak, amelyeknek megtámadása képtelenségnek látszott. Ebben a kétségbeesett és a válság tetőfokát jelentő helyzetben Draganits hdgy mégis ellentámadásra szánta el magát. És azt végre is hajtotta. Századába lelket öntött, annak élére állt. Példaadó vitéz magatartásával annyira fanatizálta századát, hogy az, — a szd és szakaszprnkaival az élen, — vad elszántsággal a hatalmas túlerőben lévő ellenséges erőkre rontott, azokat az első vonalból kiverte és azt teljes egészében ujra visszafoglalta.

Draganits hdgy erélye, vitézsége és hősies magatartása a helyzetet javunkra eldöntötte. Ekkor irta Draganits a már idézett hires jelentését. Habár müködésére még visszatérünk, ezuttal fegyvertényéről szóló e jelentésének hatását az alább idézett levelekben ismertetjük.

Ezredprnkunk 1917. május 26.-án a Kostanjevica és Vojscica közti harcálláspontján irta a következő levelet: »Kedves Draganits! Néhány szivből jövő szóval akarom megköszönni a tegnapi hősies és példás magatartását. Könnybe lábadt a szemem, amikor az ellenség visszaveréséről szóló jelentését olvastam. Igazán büszke és szerencsés lehet Hazánk, hogy ilyen derék tisztjei vannak.

Önnek és századának továbbra is sok szerencsét kiván büszke és szerencsés ezredparancsnoka Maxon Lajos ezredes.«

A ddr prnk ugyanekkor a következő leveleket irta: »82. ddr. 318. sz. Draganits hdgynak a 31. ezreden át. Tegnap a történelem lapjaira aranybetüvel bekerülő páratlan haditénykedése és az igaz magyar lélekre, bátor és rettenthetetlen szivre valló spontán jelentése összes és legmagasabb előljáróinál is a legteljesebb elismerést váltotta ki.

Istenhez fohászkodunk, hogy az ilyen derék férfi még sok-sok éven át szolgáljon mintaképül — békében is — embertársainak erőben, egészségben és boldogságban. Éljen a Haza! 82. ddr prsg.«

A második levél az I. zlj prnkához, Szabó Pál őrn-hoz szólott és igy hangzott: »A mai napon tanusitott hősi és vitéz magatartásáért a legfelsőbb szolgálat és szeretett Hazánk nevében a zlj hős prnkának, bátor lovagias és hős tisztikarának és derék legénységének hálás köszönetemet fejezem ki. Minden egyes embert — derék férfiakat — melegen üdvözlöm, szivemre ölelem. Lelkem gondolatban Veletek, a magyarok Istene pedig velünk van. Győzni fogunk. Sypnievski tbk. 82. ddr prsg. Op. 390.«

Végül Maxon ezr. az I. zlj.-hoz a következő sorokat intézte: »I. zljam Tisztjei és Katonái! Emberfeletti munkátokért, a Ti hű és mindenekfelett álló kötelesség tudástokért mindnyájatoknak forró köszönetet mondok. Szivemből sok szerencsét kivánok Nektek. Én tudtam, hogy nem fogok csalódni Bennetek. Maxon ezr.«

Ugyanekkor meg kell emlitenünk azt is, hogy a 3. szd szakaszparancsnokai hős parancsnokuk méltó társainak bizonyultak. Szép Vince, Molnár József, Györgydeák Ernő t. hdgyok, Schumacher Károly és Hamar László t. zlsok elszánt, magasan kiemelkedő hősiessége és vitézsége ennek a ragyogó fegyverténynek sikeréhez nagyban hozzájárultak.

Ezek után pedig folytatjuk a nap eseményeinek leirását. Késő délután az utolsó kettő, de már fáradtabb olasz támadások visszaverése után, a közben

helyreállitott telefonon Szabó őrnagy, embereinek tökéletes kimerültségére, valamint arra hivatkozva, hogy még egy ilyen napnak nem szabad a zljat kitenni, zljának fölváltását kérte. Valóban halálos bűn lett volna, ennek az egy zljnak már-már megtört erejét teljesen felőrölni, amikor a ho.-nak még teljesen érintetlen zljai voltak.

A Kostanjevica-i védőállás tehát ezredünk birtokában maradt. Az állás birtoklásáért vivott hősi küzdelmében nem szorult idegen segitségre. Az állás továbbra is az Isonzó hds arcvonalának szilárd magja, az innen kiinduló támadásunk biztos bázisa volt. A 31/I. zlj hősi magatartása, harcainak eredménye, a 31-es honvédek dicsősségét teljessé tette, azt betetőzte és igy annak az önérzetes és igéretteljes fogadalomnak, amelyet a legnagyobb becsüléssel párosult rajongó szeretettel körülvett parancsnokunk — rövidi Maxon Lajos ezredes- 12.-én a VII. hdt parnoka előtt kijelentett, — teljes mértékben megfeleltünk.

*

Kostanjevica előtt már az est folyamán hallgatólagos fegyverszünet jött létre, ami abból állt, hogy saját csapataink az olasz sebesülteket és halottaikat gyüjtő olaszokra nem tüzeltek. Ez nemcsak emberséges, de hasznos is volt. Az elesettek hullái a nagy melegben gyorsan oszlásnak indultak. A terjedő hullaszag szinte kibirhatatlanná tette az állásban való kitartást. Igy is még számos hulla maradt az állások és Kostanjevica romjai között. Ezek elhordása még hosszu ideig tartott és a hullaszag nagyon nehézzé tette a Kostanjevica-ban való tartózkodásunkat. Valami port kaptunk, — mi hullapornak neveztük — amit vattára szórva kellett az orrlyukakba elhelyezni. De biz ez sem használt. A rettenetes szag fölmarta a szájpadlást, a nyelvünk megdagadt és teljesen étvágytalanokká váltunk. Még a beszéd is nehezünkre esett.

A két napos rendkivül súlyos harcra való tekintettel, az éj folyamán I. zlj-unkat a 32/III. zlj fölváltotta. Az I. zlj az I. C. vonalba ment, II. zljunk pedig ho. tartalékba előrevonult.

*

Az alábbiakban kimutatjuk az I. és II. zlj harcainak számokban kifejezett eredményét.

A 31/II. zlj V. 23.-i ellentámadásának mérlege:

Fogoly: 38 tiszt, (köztük 3 törzstiszt és 4 géppuskás francia tiszt), és 1200 legény.

Hadizsákmány: 7 olasz, 2 saját géppuska, 4 aknavető, 2 drb. szétlőtt olasz ágyu, számtalan fegyver és egyéb hadianyag.

Kiszabaditott: 120 fő III. zljbeli tiszt és legénységet.

Olasz részről a támadást az elite csapataik közé számitott Barletta ddr végezte. A támadást 2 nagy Capróni és 1 harci repülő 300 m.-re leereszkedve bombákkal és géppuska tüzzel támogatta.

Az ellenséges támadó sáv 1000 m. széles volt és minden méterre 6 harcos jutott. A támadó és ellentámadó sáv egyezett.

A II. zlj az ellentámadás alatt 370 harcost számlált, melyhez a III. zlj állományából, az előnyomulás folyamán, 120 fő csatlakozott. Ezt is beszámitva az erőviszony: 1:15.

Az olasz Hadügyminiszterium kiadványából vett adatok szerint, V. 23.-án »*Kostanjevicában*« az olaszok vesztesége 2000 fő volt. Ezzel szemben a II. zlj vesztesége: 24 halott, 72 sebesült. Összesen: 96 fő. Az olasz veszteség, saját kimutatásaik szerint, állományukban 45 %-ára rúgott, a II. zljunk vesztesége pedig állományának 25 %-a volt.

Az I. zljunk előtt május 24.-én az olaszok 683 fő veszteséget szenvedtek. A 23. és a 24.-i olasz veszteségből 194 a halott, 1469 a sebesült és 1020 az eltünt. Azért vesszük ezt a két napot külön, mert az olasz veszteségi kimutatás igy részletezi. A következő napok alatt (u. i. már annyi olasz csapat harcolt Kostanjevica előtt, hogy a pontos részletezést megállapitani lehetetlen és igy csak becslésre vagyunk utalva. 25.-én sem lehetett azonban az olasz veszteség 500 főnél kevesebb és igy az I. zljunk előtti olasz veszteségeket legalább is 1200 főre tehetjük. Ezzel szemben az I. zlj vesztesége alig érte el a II. zlj veszteségének 60 %-át. E három nap alatt az ezred összes vesztesége: 3/33 halott, 4/234 sebesült és 8/362 eltünt.

Hősi halált halt; Fekete Jenő, Eisen Nándor és Szedlmayer Károly zls. Megsebesült: Szilárd Béla szkv. fhgy, Hoffmann Jenő, Kárász József és Szijj János t. hdgy, Doga Aurél, Weisz Rezső és Hubert Emil t. zls, és Moravcsik János őrmester.

Tagadhatatlan és minden elismerésre méltó a V. 23.-i olasz támadás lendülete, kezdeti sebessége és szivóssága. Az I. A. vonalig való előretörést 32 %-os emelkedésen, igen hatalmas belső zárótüzön keresztül kellett végrehajtaniok. Az I. C. állásunkig — veszteségeikre való tekintet nélküli — bravuros előnyomulásuk meglepő gyorsasága a III. zljunk katasztrófáját előidézte. Azonban a nehézségek úgy a legénységet, mint a tiszteket súlyosan megviselték.

A velük szemben elért gyors és nagyarányu siker ezredünknek kiváló harcos szellemén, a feladatra való alapos iskolázottságán, annak fontosságának teljes tudatán és nyugodt felkészültségén kivül, a tökéletes terepismeretben és az ellentámadás időpontjának helyes megválasztásában rejlik. Az ellentámadással szemben álló óriási túlerőt csak azért sikerült visszaverni, részben megadásra kényszeriteni, mert az ellentámadás az olaszokat valóban váratlanul, abban a pillanatban és helyzetben érte, amikor Kostanjevicát elfoglalva, lendületes támadásuktól kifulladva rendezkedni, tájékozódni még nem volt módjukban és az egymásba keveredett számtalan támadó hullám még rendezetlen tömegeket képviselt. Minden rohamnak, támadásnak ez a lélektanilag gyenge és kritikus pontja.

Fergetegszerü, a megtisztelő olasz vélemény szerint »un violento contrattacco« azaz, heves ellentámadásunk, valóban még összezavart tömegeket talált, amikben úgy a kitünően működő és helyzekedő géppuskáink, mint a kiadósan alkalmazott kézigránátjaink (ez mind elfogyott) pusztitó hatást értek el. Innen ered az olasz sebesülések nagy száma.

Az olaszoknak eme támadása előtt a legnagyobb bajtársi tisztelettel és nagyrabecsüléssel kell meghajolnunk, mert azáltal, hogy a 20. és a 12. honvéd ezredek állásaikat szilárdan tartották, — a Barletta

ddrnak vakmerő vitézséggel véghezvitt előrenyomulása, — egy elszigetelt előretöréssé vált. Ők kockázatos helyzetükre való tekintet nélkül teljes erellyel — az eredeti céluk érdekében — törekedtek a támadó terület kiszélesitésére, előrevitelére és kimélyitésére. Amint leirásunkból kitünik, a harchelyzetről adott téves jelentések és megfigyelések fatális egyezése következtében, perceken múlott, hogy törekvéseiket siker koronázza.

A Barletta ddr támadásáról szóló olasz jelentés — magyar forditásban — igy szólt: »23.-án az előző napi tevékenység fokozására a Barletta ddr rohamállásaiból előretörve áthatolt az első vonalakon, majd elérte és túlhaladta Castagnevizzát (Kostanjevicát), *de egy heves ellentámadás* és a szomszédok támogatásának elmaradása arra kényszeritette a bátor csapatokat, hogy megindulási helyzetükbe visszatérjenek.«

A Barletta ddr ezredeinek zászlóit az olasz Király arany vitézségi éremmel diszitette föl. A fogságba jutott tiszteket és legénységet úgy a harctéren, mint Veszprémben — már akkor — igaz bajtársi tisztelettel és megbecsüléssel fogadtuk. A Barletta ddr fenti legmagasabb kitüntetését a volt veszprémi 31-es honvédek együttérző örömmel és büszkeséggel vehetik tudomásul, mert a csapatok teljesitményének megbecsülési foka — az ellenfél értékelését is jelenti.

Az I. és II. zlj harcainak jelentősége a normális kereteket messze meghaladó és döntő hatásuak voltak. A II. zlj ellentámadása jelentőségének bemutatására idézzük akkori ezredparnokunknak Herczegh Géza alezredes Mária Terézia Rend kérvényére adott nyilatkozatának összefoglaló részét: »Emlékezetemből és a kérvényező hiteles okmányaiból vett adatokat összefoglalva *véleményem* a következő:

Herczegh szds volt az első aki — 16 h 30 p. körül — Kostanjevica elvesztését és az ellentámadás halaszthatatlan szü.kségességét fölismerte.

Eme helytálló meggyőződése mellett akkor is kitartott, amikor előljáró prnkai az ő megállapitásait kétségbe vonták, azokat valótlanoknak nyilvánitották. Még akkor sem hagyta magát megtéveszteni, amikor »oly rémhir terjesztőnek bélyegeztetett, ami hadtörvényszéki vizsgálatot vonhat maga után.«

Helyzetében más prnkot ez a körülmény megingatja, kételkedik önmagában és tovább kitart, mig parancs érkezik.

Herczegh szds azonban meggyőződésének helyességében bizva, mindezek ellenére, bár az eredeti szándéknak megfelelően, az ellentámadást meginditotta. Ez az elhatározás tökéletesen megfontolt és helytálló volt, amely mellett Herczegh felelőssége sulyosságának is tökéletesen tudatában volt.

Az ellentámadás a rendelkezésre álló összes erőkkel lett végrehajtva és hála a zlj kiváló szellemének teljes sikerrel végződött. A 10-szeres túlerőben levő ellenséget Kostanjevica körletéből kiverte és az I. A. — I. B. vonalakat ujból visszafoglalta. A harcvezetés mindvégig szilárdan a zljparnok kezében volt és maradt. Harcálláspontját előbb az I. C. azután a Maxim Kavernánál, tehát igen helyesen azokon a pontokon választotta, ahol a még fentálló összeköttetések összefutottak és igy ő könnyen feltalálható volt. (I. A. vonal — Maxim K. 800, innen az I. C. vonalig 600 lépés.)

Az ellentámadás erkölcsi hatása az olaszokra nézve igen hatalmas volt. Veszteségeik pedig igen nagyok. Saját veszteség — a nagy eredményre való tekintettel — csekély. Az ellentámadás kezdete, ami az előljáró prsgok tévedése folytán szenvedett késedelmet, az «utolsó pillanatban» lett meginditva. Ha Herczegh szds habozik, úgy az egész összességre nézve elgondolhatatlan veszedelem származott volna. Ez esetben, egy tervszerü ellentámadást már csak V. 24.-i virradatkor lehetett volna keresztülvinni. Az ellenfél ezalatt időt nyert volna a birtokba vett vonal megerősitésére és az ő közismert hatalmas tüzérségével való védelem megszervezésére. Eredmény csak igen súlyos veszteségekkel lett volna elérhető.

Az ellentámadásnak Herczegh szds részéről való elmulasztása személyére nézve semmi hátrányos következményekkel sem járhatott volna, mert ez esetben csak előljáró prnkinak nézetéhez alkalmazkodott volna.

Herczegh szds elhatározása és annak erőteljes végrehajtása a X. Isonzó csata győzelmét eldöntötte.

Kostanjevicának az olaszok által való elfoglalása, amint azt mi akkor sejtettük, ma azonban már tudjuk, volt az első lépés azon az úton, amely Vojscicán át Triesztre vezetett. Az olasz reménységeknek V. 23.-án történt összetörése abban nyilvánult meg, hogy a következő napokon végrehajtott támadásaik már nem hatottak a V. 23.-i mindent elnyomó súllyal.

Herczegh szds zljának eredményéről szóló hir futótüzként terjedt és egész a HFP.-ig lelkesitően hatott. Utóbbi úgy a délutáni, mint az esti órákban, ismételten érdeklődött a kostanjevicai helyzet felől és én tudom, hogy a jó hir örömet és lelkesedést váltott ki a derék Honvéd csapatok iránt. A többi csapatokba — a hir — ujabb önbizalmat öntött.

Haditapasztalatokkal biró tüzértisztek beszélték, hogy még eddig nem volt alkalmuk egy ilyen — mindent elsöprő — támadást látni. Mondták, hogy a VII. hdt parnoka — ezen nap után — hősies csapataiban bizva, tartalékait a XXIII. hdt rendelkezésére bocsájtotta.

A X. isonzói csata lefolyása után, június hó elején, báró Schariczer altb. a VII. hdt prnka, egy levelet intézett hozzám. (Megj.: Ennek a levélnek idézetét elhagyjuk, mert annak fényképmásolatát közöljük. Magyar forditása pedig a Kostanjevica-i harcok elején olvasható.)

Ebből az elismerésből az oroszlánrész a 31/II. Honvéd zlj-at és annak parancsnokát illeti.

vitéz Herczegh Géza ny. alezredesnek ezt a fegyvertényét a világháboru egyik legragyogóbb fegyvertényének tartom és az a teljes meggyőződésem, hogy az tökéletesen megfelel azoknak a követelményeknek, amelyek a K. M. T. R. elnyeréséhez felállitva vannak. rövidi Maxon Lajos ny. áll. m. kir. honvéd altábornagy, mint a m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezrednek a fegyvertény idejében volt parancsnoka és a kérvényező közvetlen előljárója.«

Megemlitendőnek tartjuk azt is, hogy az 1914 és 15-ös 20. ezredbeli csaták hőse, lelkes vezére, vitéz ddr és később ho. parnokunk, lovag Sypniewski György ny. altb., a fenti véleménnyel minden tekintetben tökéletesen egyetértett, sőt azt személyes átélése és tapasztalataival ki is bővitette. Ennek a nagy értékü és ezredünket is megtisztelő véleménynek közlésétől azért tartózkodunk, mert történetünk irójáról

szól és mert ezredtörténetünk terjedelme korlátozva van.

A II. zlj ellentámadásának hadászati döntő jelentőségét fokozta a bal szomszéd XXIII. hdtnek május 23.-i helyzete is. E napon már a délelőtt folyamán az olasz támadások ott hatalmas sikereket értek el. A hadtest vonalát két helyen mélyen benyomták, miközben hat zlját el is fogták. Az ottani helyzet tehát már del. válságra fordult, amikor ráadásul Kostanjevica is elesett és ezzel az olasz erők a XXIII. hdt-nek oldalában és hátában állottak. Ha Kostanjevica-t a II. zlj nyomban vissza nem foglalja és az olasz erők a dut. és az éj folyamán ott megmaradnak és megerősödnek, a XXIII. hdt állásait pillanatig sem tarthatja és minden valószinüségi számitás arra mutat, hogy 24.-én már minden beavatkozás elkésett volna.

A fentieket ho-unknak akkori vezérkari főnöke — Kárpáthy Ákos tbk — Herczegh Géza alezr-nek a K. M. T. R. kérvényéhez adott véleményében elismeri. Ezért esett olyan rendkivüli súllyal a latba Szilárd Béla szkv. fhgynak, az 5. szd prnkának lendületes, példaadóan vitéz és körültekintő vezetése, szdának gyors és ellenálhatatlan előretörése is. Csak igy sikerült a túlerős olasz tömegeket meglepni és megadásra kényszeriteni. Szilárd fhgy szdával elért gyors és meglepő sikerével a zlj többi szdainak előnyomulását elősegitette és igy az eredménynek hatalmas tényezője volt. Zlj prnka a Lipót Renddel való kitüntetésre hozta javaslatba és haslövéssel történt súlyos sebesülésre való tekintettel a javaslatnak távirati uton való elintézését kérte. Ez is megtörtént. Szilárdnak a már ismertetett, az átlagon messze kimagasló és előirt kötelességeit magasan meghaladó vitéz és eredményes magatartását jutalmazta és elismerte a Katonai Mária Terézia Rend Káptalanja, amikor a tiszti arany vitézségi érmet részére odaitélte.

Szilárd Béla sebesüléséből — ezredének igaz örömére felgyógyult. Most*) szkv. szds és Budapesten — a Nagymező utcában — az ország legnagyobb autó alkatrész kereskedője. Ép, egészséges és a 31-es szellem buzgó ápolója.

Az I. zászlóalj harcainak jelentőségét ugyancsak Kostanjevicának ismert nagy fontossága és jelentősége adja meg. A II. zljnál leirt megfontolások reája vonatkoztatva is teljes mértékben érvényesek. Kostanjevicát a II. zlj visszafoglalta, az I. zlj pedig megtartotta. Az I. zlj 17 olasz támadást vert vissza és ez a hallatlan olasz erőfeszités fokmérője Kostanjevica fontosságának, az I. zlj nagy sikerének. Ezen belül Draganits Ferenc hdgy tevékenységének nagy jelentőségét szabatosan meghatározta rövidi Maxon Lajos ezredes, amikor nevezettnek a Katonai Mária Terézia Rendhez intézett kérvényére adott előljárói véleményében a következőket irta:

»Május 23.-án ezredünk az a szilárd mag volt, ami által a hdt egész arcvonala és ezáltal az Isonzó front is tartható volt. Ezek Schariczer altb. hdt prnkunknak szavai; hogy ez május 24. és 25.-én is tartható volt, azt Draganits hdgy döntőleg befolyásolta.« Továbbá: »Ő, aki már az előző időkből is a legbátrabbak egyikének volt elismerve, állandóan emberei élén állott, buzditva, harcolva; az ő erélye a harcfordulatot eldöntötte, ami egy másiknak nehezen sikerült volna.« »Megérthető, hogy különösen a Kostanjevicai magatartása őt a világháboruban az ezred egyik Heros-ává avatta.«

Ezeket az érdemeket ismerte el 1922. június 9.-én a Katonai Mária Terézia Rend 7. Káptalanja, amikor Draganits Ferenc t. hdgynak a tiszti arany vitézségi érmet odaitélte.

Draganits Ferenc most*) t. szds. Győrött az ipariskola h. igazgatója. Sem külsőleg, sem belsőleg — hála Istennek — mit sem változott.

*

A kostanjevicai harcokból kifolyólag a következő kitüntetések érték ezredünk tisztikarát és legénységünket: Még a harcok alatt érte ezredparnokunkat a Lipót Renddel való feldiszitése. Ez a kitüntetés azonban még korábbi fegyvertényeinek elismerése volt. Ezúttal roszkor jött, mert ennek következtében a kostanjevicai harcok vezetéséért csak Legfelsőbb elismerésben részesülhetett. A rendszer ily gyors ütemben való magas kitüntetések adományozását kizárta. Lipót Renddel tüntették ki Szilárd Béla szkv. főhdgy-ot és ugyancsak erre a kitüntetésre volt előterjesztve Szabó Pál őrnagy és Herczegh Géza szds is, akik azonban csak III. o. Vaskorona Rendet kapták. Vaskorona Renddel diszitették még Kálmán Imre szdst, Nyári Rezső hdgy és Draganits Ferenc t. hdgy-ot.

III. o. K. é. k.-et kaptak: Ströbl Pál fhdgy, Jeszenszky Elek npf. fhdgy, Sterlich Sándor, Halász Jenő, Támer János és Haber Jenő t. fhdgyok, Strenge Ágost, Mercz József, Erdélyi Béla, Szijj János és Flink József t. hdgyok.

Ujjólag Legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült: Papp Géza fhdgy, Neumann Árpád t. fhdgy, Kárász József és Schwarcz Henrik t. hdgy.

Legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült: Mersich Jenő hdgy, Györgydeák Ernő, Hilbert Károly, Horváth II. Ferenc, Válint János, Krizmanits Péter, Klein Adolf, Szép Vince, Scherer János, Molnár József, Nádas Sándor, Balla Károly, Hartmann Márton, Szendi Sándor, Pápay János, Pethő Andor és Szikora Ferenc t. hdgy, valamint dr. Götze Árpád t. főorvos.

Ferencz József Rend lovagkeresztjét kapta Hell József szds gt és arany érdemkeresztet Koch Sándor és Schmoll Ferenc g. tiszthelyettesek.

Arany vitézségi éremmel diszitették föl: Borbély László t. zls-t, Moravcsik László t. őrm-t, Németh Bálint és Doktor Mihály szkv-t, és Schmidt Miklós eü. tzds-t.

Tisztjelöltjeink közül I. o. v. é-t kaptak: Szedlmayer Károly hősi halált halt t. zls, aki ugyan arany v. éremre volt előterjesztve, de tökéletesen indokolatlanul és érthetetlenül az előterjesztésben felhozott legsúlyosabb indokokat — felsőbb helyen — nem méltányolták; azután Fekete Jenő, Eisen Nándor, Doga Aurél, Hubert Emil, Schumacher Károly, Jármy György, Jungi György, Hegyi Sándor, Horváth Zoltán és Engel Andor t. zlsok.

II. o. e. v. érmet kaptak: Mersich Jenő zls, Kronevetter Dezső, Reich György, Mórocz Mihály, Weisz Rezső, Hoffer Sándor, Herczegh Lajos, Modrovics János, Strenge Ede, Polakovics Jenő, Reichenfeld Gyula, Koller Károly, Ludassy Jenő, Retesán Simon és Bertl Ferenc t. zlsok.

*) 1936. május.

A legénységi kitüntetéseket, azoknak zászlóaljankénti megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

			Ezred-törzs	I.	II.	III.	Pót	Összesen	Megjegyzés
				zászlóalj					
Arany	vitézségi érem			2*)	5*)			7	*) 1-1 tiszti a. v. é.
I. o. ezüst		I. ször	4	15	41	4		64	
„ „		II. szor							
II. o. ezüst		I. ször	16	159	220	108		503	
„ „		II. szor	1	5	9	9		24	
Bronz		I. ször	4	57	87	259		407	
„ „		II. szor		4	1			5	
Összesen			25	242	363	380		1010	

Az I. és II. zlj tevékenységére vonatkozó számos elismerésből kiragadunk két hivatalos adatot. Már 24.-én éjjel 1 órakor, amikor a II. zlj felváltása még folyamatban volt, megérkezett a ho. prnkunk dicsérő távirata, amelyet az összes ezredekkel közöltek. Ebben a csapatok általános dicsérete után h. prnkunk igy szólt: »...különösen kiemelem a 31/II. zlj ellentámadását Kostanjevicára...«

Május 27.-én pedig a vezérkar főnöke jelentésében az élre állitotta a 31. honvéd gyalog ezredet, aki 48 óra leforgása alatt 17 ellenséges rohamot visszautasitott...

A X. Isonzó csata lefolyása után ezredünket az ünneplések egész sorozata érte. Az üdvözlő levelek százai özönlöttek, amelyekben megható módon megnyilvánult a harctereken szétszórt bajtársaink ragaszkodása, bajtársias együttérzése.

Odahaza, Veszprém vármegye közgyűlésén, dr. Véghelyi Kálmán alispán mondott magasan szárnyaló és költői szépségekben gazdag beszédet, amelyből idézzük a következő sorokat: »Vitézségüket, harci érdemeiket a Király és Nemzet egyaránt elismerték, jutalmukat, mint katonák bizonyára elismerni fogják, de nem volnánk méltók hozzájuk, nem volna hű és következetes e nemes vármegye régi traditióihoz, ha most, midőn a vármegye lakosságának képviselői ily szép számmal egybegyültek, közérdekű ügyek tárgyalását és elintézését megelőzőleg irányukba érzett bámulatunknak, lelkesedésünknek szeretetünknek, büszkeségünknek és elismerésünknek illő módon kifejezést nem adnánk.

Nehéz méltó szavakat találnom. Röviden mondom tehát: Leborulok nagyságuk előtt és inditványozom; mondja ki a vármegye közönsége, hogy a haza és trón védelmezésében tanusitott rettenthetetlen bátorságukért, önfeláldozó küzdelmükért, dicsőséges győzelmükért, legbensőbb elismerését, és hálás köszönetét fejezi ki, őket szeretettel és tisztelettel üdvözli s a magyar nemzet ezer éves történelmébe vérrel beirt dicsőségüket a vármegye jegyzőkönyvben is a boldogabb utókor számára ragyogó példa gyanánt megörökiti...«

A határozat az ezred napiparancsban is közöltetett, Maxon ezredes pedig mély, hazafias érzéstől áthatott levélben válaszolt a vm. alispánjának.

Veszprém városa rendkivüli diszülést tartott, amelyen Nagy László alezr. állomásprnk vezetése alatt, diszben, a helyőrség tisztikarának küldöttsége is résztvett, a tábori ezred képviseletében pedig az éppen szabadságra érkezett Beöthy szds jelent meg. Lobogó lelkesedéssel fogadták az amúgy is igen népszerű és közszeretetben álló alakját.

A közgyűlés szónoka Komjáthy polgármester volt, akinek beszédéből a következő részleteket idézzük: »Legfelsőbb Hadurunk, koronás Királyunk szavait idézem, midőn azt mondom, hogy Magyarország megmutatta a világháborúban, hogy valóban a Monarchia fundamentuma. A magyar mint katona, ezer év óta első volt, mert megvannak benne a katonai erények.

Ha eddig bámulattal szemléltük házi ezredeink küzdelmét, most egyenesen csodálatosnak, emberfelettinek látjuk hősies magatartásukat.

Néma megdöbbenéssel, de bizalommal eltelve voltunk a május 23-tól 26.-ig tartó küzdelem ideje alatt és csak akkor ocsudtunk föl, amikor a legfőbb hadvezetés a veszprémi házi ezredünket odaállitotta jelentésében a világ bámuló szemei elé.« Ezek után a bevezető szavak után Komjáthy polgármester a küzdelmet méltatta, majd fölkérte Horváth Béla dr. előadót, a határozati javaslat előterjesztésére, amely igy szólt: »Veszprém r. t. város közönsége éberen figyelve függesztette szemét az Isonzó szakaszon harcoló két hős házi ezredének nagy küzdelme felé. Leirhatatlan a mi örömünk, meghatottságtól rezgő szivünk-lelkünk a büszkeség magasztos érzetével lángolt fel a Magyarok hatalmas Istenéhez, midőn 1917. évi május 27.-én megjelent hivatalos harctéri jelentés országnak-világnak hirül adta, hogy a mi dicső veszprémi 31-es honvéd gyalogezredünk 48 órán belül 17 rohamot vert vissza dicsőségesen, olyan küzdelemben, az ellenséges támadások félelmetes eszközeinek olyan fergetegében, melyben helytállni, amelyben győzni csak az Istennek különös kegyelmében fogantatott magyar őserő, a magyar katonának világszerte hires hősiessége, hazaszeretete tud. Csak a mi hős fiaink voltak arra

képesek, hogy a két éves olasz háborúnak elismert legnagyobb csata napjaiban, május 23—25.-én gránátok, srapnelek, torpedók pergő tüzének gyilkos záporában, égigérő füst és por fellegben, dicsőségesen diadalt arassanak.

Hála telt szivvel, mély tisztelettel üdvözöljük mindkét hős ezredünk minden egyes tagját ez alkalommal és jólesik lelkünknek, ha mélységes tiszteletünkből és csodálatunkból font üdvözletünk babérkoszorúját átnyújthatjuk.

Érzelmeink külső emlékeztető jeleként, mindkét házi ezredünknek egy-egy *disz ezredkürtöt* ajánlunk föl e nagy napok emlékére.«

Báró Schariczer György altb., amikor — a csata után — ezredünket megszemlélte, az ezred történet számára a következő emléksorokat irta: »*Dem heldenhaften Regimente, welches so hervorragenden Anteil dem Gelingen der X. Isonzó Schlacht hatte. Georg Schariczer Fmlt. Komndt. des VII. Korps.* Prezerjétől délre fekvő erdőben 1917. VII. 14.« (A hős ezrednek, amelynek a X. Isonzó csata győzelmében oly kiváló része volt).

A harcok alatt zsákmányolt géppuskákból Őfelsége egyet — kitüntetésképen és örök emlékeztetőül — az ezrednek adományozott, amit a Honvédelmi Miniszter a 14809/eln. 1. sz. körrendeletben a következő szavak kiséretében közölt ezredünkkel: »... *Legyen az adomány örök emléke ezen kipróbált ezred dicső küzdelmeinek s szolgáljon követendő példának bajtársak és utódok előtt. Szurmay.*«

br. Szurmay Sándor altb. honvédelmi miniszter szemlelátogatása a X. isonzói csata után Kopriva-n. Kezet fog Maxon ezredessel.

Végül fölemlitjük még, hogy július hó 8. és 9.-én meglátogatta és megszemlélte ezredünket a Katonai Mária Terézia Renddel kitüntetett uzsoki hős, Honvédelmi Miniszter, báró Szurmay Sándor altb. aki az ezred története számára ekkor irta a 7. oldalon közölt nagyértékü és megtisztelő emléksorokat.

*

Az ünneplések és az előljáró prsgok dicsérő elismeréseinek sorozata még korántsem teljes. Annak festésére azonban, hogy ezredünk teljesitménye mily nagy jelentőségü volt és az milyen hatást keltett az arcvonalon és itthon, a felsorolt megnyilatkozások is elegendők. Ezekből és a kútforrásul szolgáló alapossággal és hitelességgel megirt eseményekből minden kétséget kizáróan az is megállapitható, hogy a X. Isonzó csata lefolyása alatt a m. kir. veszprémi 31. honvéd gy. ezred a védőszakaszán belőli harcait minden idegen segitség nélkül vivta. Május 23.-án Kostanjevicában csak egy vállalkozás volt és ez a 31/II. zlj ellentámadása. Idegen osztagokat az ezred nem látott, azokkal a harc alatt nem találkozott és végül úgy az előljáró prsgok- mint az olasz források is csak *egy* ellentámadásról tudnak. Igy azután minden leirás, amelyik a kostanjevicai védőállásba behatoló más ezredbeli ellentámadást ismertet, minden komoly alapot nélkülöz, az a való tényekkel ellentétes.

Ennek megállapitása után rátérünk annak az irodalomnak kellő méltatására, amelyikre a kostanjevicai harcok leirásának kezdetekor már céloztunk.

Kostanjevicáról szóló harcleirások közül ezideig a következők jutottak tudomásunkra:

1.) Fruttinger János fhgy leirása »A volt m. kir. szatmári 12. honvéd gyalogezred szerepe az isonzói 10. csatában« cimmel. Megjelent a Magyar Katonai Közlöny 1926. évi 3—4. füzetében.

2.) »A m. kir. nagykanizsai 20. honvéd gy. ezred története« II. kötetének 143., 144. oldalán leirt ismertetés. Az ezred történetét összeállitotta vitéz Szepessy Bugsch Aladár ny. altb.

3.) Nyáry Brauner Iván őrnagy tanulmánya »A 41. honvéd ho. a X. Isonzó csatában« cimmel. Megjelent a Magyar Katonai Szemle 1934. évi 7. számában.

Fruttinger fhgy, régi följegyzéseinek elmosódott betüiből áradó nagy idők emlékei és emlékezetből kiegészitett két vázlata alapján, az 1917. *év május 23.-i* dicső napok lapjait forgatva, a következőket irta:

Május 23.-án a 12/II. zlj 6. és 8. szda 4 géppuskával az I. C. vonalban volt elhelyezve. A leirásban közölt vázlata szerint pont ott, ahol a valóságban a mi II. zljunknak Szilárd és Jeszenszky szdai álltak. III. zljunk küzdelmének és megsemmisülésének megközelitő pontossággal való ismertetése után, mondókáját — szószerint és betüről betüre hüen másolva igy folytatta: »Egyes ide-oda tévelygő olaszok akiket a magasabban fekvő tüzérségi figyelők észrevettek, azon jelentés megtételére szolgáltattak okul, hogy az ellenséges Kostanjevicába betört. Ennek következtében különböző intézkedések tétettek, melyek nagy veszteséggel jártak és utólag hiábavalóknak bizonyultak. Ilyen intézkedés volt például a kostanjevicai védőszakasz I. B. vonalának megszállása a ddr. tartalékban levő 12/II. zlj. 6. és 8. százada által. Ez a félzlj. rettenetes pergő és zárótűz közepette teljesitette feladatát.«

Ezután leirta és vázlaton is bemutatta, hogyan szállták meg az I. B. vonalat a műút és Kostanjevica déli szegélye között. Amikor pedig — úgymond — meggyőződtek, hogy minden rendben van, újból visszatértek az I. C. vonalba. 16 óráig ezt a »hadművelet«-et be is fejezték. Természetesen óriási veszteségek közepette.

Folytatva elbeszélését, leirt egy 18 órakor megindult ellentámadást, amelyet a ddrprsg az ezredparancsnokokkal »egyetértőleg« rendelt el! Ezen az alapon — vázlaton is bemutatott — következő — szószerint idézett — csoportok képződtek: »Északi csoport: 20/III. zlj. 1½ százada. Déli csoport: az ú. n. kapocsállásban a 32/II. zlj tartaléka ½ szd erőben és

a 27. védőszakasszal határos 28. védőszakasz egy megszálló százada, később még egy százada. Keleti csoport: 12/II. zlj két százada.« Belső zárótűzet is jelzett a 26—28. védőszakaszok I. A. vonalára!

Ez a három csoport pontosan 18 órakor indult ellentámadásra — ezredünk védőszakaszán belül! Részletesen leirta, mint törték át az olaszok vonalát. Azután kissé zavarossá válik az összműködés ismertetése, de a végén minden jóra fordul. Elfoglalják az I. A. vonalat. Azt számos ellenséges támadással szemben tartják. Időpontok ugyan hiányoznak, de annyi kitűnik, hogy 21 óra után a harc hevessége kissé alább hagyott mondván: »habár az ellenség még néhányszor friss tartalékok bevetésével megkisérelte az elvesztett előnyöket visszaszerezni.« Ezeket a kisérleteket azonban már csak úgy balkézről intézték el. Közben — valami okból — a 28. szakaszt is vissza kellett szerezni. A 12. ezred fönt jelzett osztagai egy füst alatt ezt is elvégezték. Rátért ugyan időnként ezredének mintegy 4000ˣ-re délre fekvő védőszakaszában történtekre is, fő gondja azonban Kostanjevica, ahol a harc éjfél után lassan elcsöndesedett, hogy 24. és 25.-én ujult erővel föllángoljon, még pedig szószerint igy: »talán lankadtabb erővel az ellenség részéről, de nem kisebb erőfeszitéssel és tömegekkel, mint 23.-án«. (Nem tudtuk megállapitani, mikor távoztak el védőkörletünkből. Talán — még most is ott vannak, ha meg nem haltak).

A 31. honvéd gyalogezredről az irónak sejtelme sincs. Mint egy portyázó ősmagyar szilaj szélparipákon minden teret bejár, ahol egy kis babér gyüjtésre alkalom kinálkozik. Az ember feldöbbenve kérdi, hogyan kaphatott ez a fantasztikus leirás a Magyar Katonai Közlöny hasábjain helyet és nyomdafestéket!? Bár az eddig közölt leirásunk alapján ezzel a minden komoly alapot nélkülöző álomképpel tovább foglalkoznunk nem kellene, de mert az az idézett komoly szaklap hasábjain megjelent és mert Gabányi János ny. tábornok — annak fölemlitése mellett, hogy az egykorú naplók, és egyéb feljegyzések elvesztek, forrásaik alig vannak — azt irta a közlemény végére, hogy: »Mint az ezred III. zászlóaljának volt parancsnoka készséggel megerősitem a leirtak helyességét«, mégis csak rá kell mutatnunk még a következőkre:

A 12/6. és 8. század nem volt a Fruttinger főhadnagy elképzelése szerinti helyen, hanem attól légvonalban 3200ˣ-re, a kostanjevica—vojscicai úttól közvetlenül délre; a megszállani vélt kostanjevicai I. B. vonaltól pedig légvonalban 4000ˣ-re délkeletre. Ezzel azután megdőlt az az alap, amelyre Fruttinger J. fhgy a V. 23.-i hősi vállalkozásait fölépitette. De még ennél is tovább mehetünk. Az I. B. vonalnak leirt megszállása a fenti szdok valóságos kiindulási helyzetéből fizikailag keresztülvihetetlen vállalkozás lett volna. Az meg harcászatilag elképzelhetetlen, hogy akadjon zlj parnok, aki akkor, amikor a gondjaira bizott vonalat az ellenséges gyalogság tömegei támadják, onnan századokat kivonjon, hogy a szomszéd védőszakaszba ellentámadást intézzen. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy az arcvonalból való kivonást, az ellentámadáshoz való csoportositást, világos nappal, az ellenség szeme láttára, az ismert pergőtűzben kellett volna végrehajtani és az ily körülmények között csoportositott ellentámadásnak északi irányban, bal szárnynyal az I. A. vonal mentén kellett volna haladnia, ahova ráadásul Fruttinger fhgy saját belső zárótüzet is rendelt, — akkor rámutattunk — minden más bizonyiték nélkül is — a déli csoport megalakulásának abszurd elképzelésére, kivitelének lehetetlenségére. Azonban a 28. védőszakaszból nem is lehetett századokat kivonni, mert annak legnagyobb részét a saját csapataink elhagyták és amint azt már leirtuk, Borbély zls csak 21 órakor tudta helyreállitani a kapcsolatot, az ekkor beérkezett 32-es osztagokkal.

És, hogy a cáfolatoknak hosszú — de még a távolról sem kimeritett — sorát befejezzük, a legilletékesebb tényezőnek, ezredparnokunknak véleményéből idézzük a következő sorokat: »Az a tény, hogy a 31/II. zlj már az I. C. vonaltól közvetlenül nyugatra ellenséges erőkre bukkant, most már bizonyossá tette mindenki előtt, hogy Kostanjevica elesett. Én most már parancsot kaptam az ellentámadás keresztülvitelére, amelyhez nekem ezredem I. zászlóalját és a szomszéd ezredek által kiállitandó osztagokat bocsájtották volna rendelkezésemre« Ez a parancs 19 h 45 p.-kor érkezett az ezredhez, azonban a 31/II. zlj eredményeire való tekintettel kivitelre nem került, de nem is kerülhetett volna, mert az esthomályig rendelkezésre álló kevés idő, a parancsadási szervek hiánya, ezt lehetővé nem is tette és ezért egy tervszerű ellentámadást már csak a V. 24.-i virradatkor lehetett volna — a leghamarabb — keresztül vinni. Ezt különben az előzményekben beigazoltuk.

Fruttinger fhgy közleménye az általa megválasztott célt nem szolgálja. A 12. honvéd gyalog ezred tevékenységét a V. 24.-én hajnalban kiadott ho. prsgi távirat egész szabatosan meghatározta. A 12. ezred V. 23.-án állásában — a 31. 32. és 33. védőszakaszokban — öt túlerős tömegtámadást, súlyos harcokban visszautasitott és 500 foglyot ejtett. Ezt a h. o. parancsnokság ép úgy kiemelkedőnek tartotta, mint a 31/II. zlj ellentámadását. És a ho. prsg dicsérő elismerésében csakis ez a két fegyvertény volt megnevezve. Kostanjevicába való — mesébe illő — elkalandozás helyett, ezeknek a körülményeknek kellő méltatása lett volna a feladata. És közleményében éppen ezt mellőzte.

A saját érdemek kiemelése nem mehet más ezredek rovására és nem terjedhet túl a való tények határain.

A 20. ezred történetének irója 59 sort szentelt a V. 23.-án történt eseményekre. Ebből 6 sorban elintézte a saját védőállásuk ellen — *délben* — irányult olasz tömeg-támadást. Délután ott emlitésre méltó már nem történt. E nagy napon nem akarván tétlen maradni, a tevékenység szinterét áthelyezte a mi védőkörletünkbe. Igy azután olvashatjuk, hogy a 20. ezred már a déli kevés kis munkáját is csak úgy félgőzzel intézhette, mert figyelmét Kostanjevica lekötötte. A történet irója szerint u. i. reggel 7-től 11 óráig, továbbá rövid szünet után délig állott első vonaluk olasz pusztitó pergőtűz alatt. A szünet alatt — tehát úgy fél tizenkettő óra körül — az olasz gyalogság a bal szomszédjuknál Kostanjevicába betört. A védőrséget a kavernákban parancsnokaikkal együtt fogságba ejtette és a hátrább fekvő vonalon át a 346-os magaslatig behatolt!- Ez a meglepő megállapitás képezi az alábbiakban ismertetett mese alapját, ami szó szerint idézve igy folytatódik: »Csak az olasz támadás visszaverése után kezdhette meg III. zljunk (megj. tehát ismét egy, az I. A. vonal védelmére ren-

delt zlj!) a Kostanjevicánál betört olaszok ellen az ellentámadást. Addig a bal szomszéd tart., valamint ezredünk tartalékából a rekeszállásban felfejlődött félszázad tartóztatták fel a behatolt olaszokat. III. zljunk oldalát és hátát 11. századunk tartaléka biztositotta azáltal, hogy a Kostanjevica északi szegélye előtt elterült árkot(?) a betörés után azonnal megszállotta. Ezredparancsnokságunk III. zljunk támogatására a fél 10. századunkat rendelte előre, amely egyenkinti előre lopódzással a Kálmán K.-nál gyülekezett. Amikor a fél század együtt volt Endrődy szds a 12. és fél 10. századot az olaszok oldalába ellentámadásra rendelte. A támadás teljes déli irányba indult meg egy géppuskás szakasz tüztámogatása mellett 15 óra tájban.(!) Habár az olasz tüzérség a támadócsoportot hosszantozta, csatáraink felbőszülve az olasz betörésen igen gyorsan, mondhatni egyiramban, kapaszkodtak föl a 346-os magaslat északi lejtőjén(!) és hamarosan megközelitették az olaszokat. Az olaszok sem voltak irigylésre méltó helyzetben, mert erősen szenvedtek egyrészt a mi kereszttüzeinktől, másrészt a nekünk szánt olasz tüzérségi tüztől, amely őket némelykor hátban érte. Védőrségünk délfelé kiterjeszkedve a 31-es védőszakaszban elvágta az olaszok visszavonulását. A megrendült olaszok támadócsoportunk ujabb előretörésére, amelyhez 11. századunk tartaléka is csatlakozott, megadták magukat. Előre küldött járőreink behoztak mintegy 100 olasz foglyot, köztük 3 tisztet és 1 géppuskát, azonkivül egy olasz tüzérségi jelzőjárőrt, amely 5 tisztből és néhány legénységből állott. A többi olaszt a 31-es honvédek fogták össze.«

A dolgok könnyebb megérthetése kedvéért ismertetjük a 20/III. zlj elhelyezkedését. A vonal közvetlen védelmére volt rendelve két szd. Ebből szdonkint 2—2 szakasz megszállva tartotta az I. A. vonalat, 2—2 szksz pedig szd tart-ban állott az I. A. és I. B. vonal közötti kavernákban. A 12. szd a Kálmán és ettől északra fekvő Alfonz Kavernában mint zlj tart., a 10. szd pedig a nevelői uttól északra az I. C. vonalban mint védőszakasz tartalék szerepelt.

Az előbb idézett meséből — amely egyébként az irigylésre méltó helyzetek elbirálásánál, a kissé zavaros kereszt és egyéb tüzek leirásánál, az események lefolyásának kellő homályban való tartása mellett, a laikus naivitás szűzi báját sem nélkülözi — kitünik, hogy mindent az első vonalban levő III. zlj végzett. A saját vonala előtti ellenség visszaverése után a fél 10. százada előrelopódzkodott a Kálmán K.-hoz. Ezalatt azonban éktelenül felbőszült és most már nyilt sisakkal ment vissza — ugyanazon az uton — a 346-os magaslati ponthoz, amelynek szomszédságából fölbőszülése előtt elindult. Ez ugyan nem egészen déli irány, de kicsire ne nézzünk. Ott — valahol — hamarosan szembekerült az ellenséggel. Ekkor még egy félszázad is csatlakozottt ehhez a támadáshoz, a 20/III. zlj-nak még a védőállásban maradt része pedig elhagyta a reá bizott vonalat és az I. A. vonalban lehuzódott a kostanjevicai védőállásba, hogy ott az olaszok visszavonulását elvágja! A 20-as védőállásban — ebben az időpontban — ugyszólván egy lélek se tartózkodott. Üresen állt. A vonal tartotta önmagát.

Az olaszok — ennyi merészség láttára — természetesen megadták magukat. Ez azonban egy ugynevezett »távmegadás« volt, mert járőröket kellett küldeni a foglyokért. Ezek a járőrök azután az érdemes részt, mondjuk a foglyok javát, birtokba vették és amivel fáradozni már derogált nekik, azt összefogdosták az eddig semmi szerepet sem játszó és most relytélyes és megmagyarázhatatlan módon előbukkanó 31-esek. Ezredünkről ez a »fogdmeg« szerep az egyetlen megemlékezés V. 23.-ának eseménydús napján.

Mindez pedig történt »volna« 15 órakor. Amikor Kostanjevica fölött a legborzalmasabb pergőtüz tombolt. Amikor a mi III. zászlóaljunk még a déli 12-től 14 óráig tartó olasz gyalogsági támadó kisérleteket fölényesen visszautasitva, az ezt követő pergőtüz elől kavernáiba vonult és várta a tüzeső elvonulását. Amikor az ellenséges tömeg-támadások még meg sem indultak és igy sem Kostanjevicában, annál kevésbé az I. C. állás előtt ellenség nem is volt. A 346-os magaslaton pedig egyáltalán még később sem volt ellenség. A 346-os magaslat északi lejtője, amint azt az előzményekből tudjuk, az I. C. vonalunk »támpontja« volt és abban Neumann fhgy prsga alatt a 6. szdunk volt elhelyezve.

Még szól a 20-as történet a tervbevett esti támadásról is, ami azonban — úgymond — elmaradt, »mert a 31-es védőszakasz már birtokunkban volt. (Megj.: Most már a 12-eseken kivül a 20-asokéban is. Csodálatos, hogy egymásról mit sem tudnak.) A 20-asok kiváló szivós magatartása hiusitotta meg, hogy az olaszok két oldali betörése sikerre nem vezetett.« V. 23.-i eseményekről szóló leirásnak ezek egyuttal a befejező mondatai is.

Befejezésül szeretnénk fölhivni a 20. h. gy. e. történetirójának figyelmét a 41. h. gy. ho. prsgnak a Hadilevéltárban fekvő hadmüveleti iratai közül az 1917. évi május hó 23.-án déli 12 h 15 p.-kor lezárt »Mittagsmeldung«-jában foglaltakra. Ebben a ho. prsg u. i. már említést tett azokról a foglyokról, amelyeket a 20-as történetiró a délutáni vállalkozásban vélt foglyul ejteni, mondván, hogy a 20-asok a délelőtt folyamán azokat az arcvonalunk előtti harcokban ejtették!

Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a 20. ezred dandárunk testvérezrede volt. A világháboru vérzivataraiban megpecsételt sorsközösség, hősi emlékek, semmiképen sem mellőzhető kötelezettségekkel járnak. Ugy érezzük, hogy — minden egyébtől eltekintve — a 31-esekkel kapcsolatos leirásnak még a hangja sem felel meg, az ezen kötelezettségek által megszabott mértéknek.

Nyáry Brauner Iván őrn. tanulmánya igen alapos kutatás eredménye, de a való tényállást még sem hámozhatta ki. A mi adatainkat teljes egészében nem ismerhette, különben is azokat csak az események átélője tudta megfelelően felhasználni. Bármennyire is megrostálta kutforrásait, az itt ismertetettt leirások hatása alól magát teljesen ki nem vonhatta. Ebből eredtek jóhiszemü tévedései. Nagy körültekintésre vall, hogy mindezek ellenére, az általa összefoglalt tanulságok legnagyobb része helytálló.

A csata tanulságainak összegezése: A védelem lényege az ellentámadás, ehhez a megfelelő mélységi tagozódás. Az ellenséget lehetőleg gépekkel kell elvéreztetni. Az élő erőkkel a végsőkig takarékoskodjunk — az ellentámadáshoz.

Az első vonal teljes összerombolásával számolni kell. Ez okból az első vonalban kevés ember és kevés géppuska legyen elhelyezve. Lövőszer felhalmozását itt kerüljük.

A védőállás gerincét képezik a jó helyen telepitett kavernák, de ezek úgy legyenek elhelyezve, hogy az ott tartózkodó tartalékok az ellentámadáshoz gyorsan kéznél legyenek és onnan gyorsan kibontakozni tudjanak.

Minden állás több vonalból álljon. A közbeeső terep legyen védelemre berendezve. Egy vonal — egyedül — olyan mint egy nyujtó, ha eltörik, lezuhan az ember. Az állás — összekötő árok nélkül — olyan, mint az emeletes ház lépcsők nélkül. Minél több a lépcső annál gyorsabb a forgalom. Az állás egy árok hálózat legyen, amelybe a benyomuló ellenség belegabalyodik.

Pergőtüznél az első vonal veszteségeit nem kell pótolni, hanem arra kell törekedni, hogy az ilyen helyeket hátulról és oldalról uraljuk és a betört ellenséget ellentámadással visszavessük. Mindez előkészitendő és megfelelő gyakorlatokkal besulykolandó.

Számolni kell az összekötő szolgálat csődjével. Dolgozni, oktatni és gyakorolni kell, szem előtt tartva az összes számbavehető eshetőségeket. Ne várja senki, hogy az ő dolgát más fogja végezni. Még a legerősebb állás sem tarthatja önönmagát. Erőt és szivósságot a mögötte álló elszánt és gondolkodó ember adja. A hátunk mögött levő ellenséget is épugy fogja a golyó mintha az elölről jönne.

Még egy az orosz harctértől eltérő és igen jellemző változásra kell rámutatnunk. Ez a légiháborunak mennyiségben és térben való kiterjedt alkalmazása. A hátsó vonalak tökéletes biztonsági érzete itt megszünt. A tartalékok, a hadtáp hatalmas utánszállitási szervei, a kórházak, vasuti állomások, főleg a gócpontok, a raktárak alkalmazottai nemcsak nappal, de főleg éjszaka, gyakran fölfigyeltek a csillagos égen hallható motorzúgásra. A virradó hajnal volt a legveszélyesebb. Nappal a megterhelt, lassu és kevésbbé emelkedő képes bombavető repülő gépek nem merészkedhettek az ellenséges hátsó vonalak berepülésére A légvédelmi tüzérség és a vadász-repülőgépeink biztos zsákmányul szolgáltak volna. Igy azután sötétben indultak pusztitó utjaikra. Fölkeresték a városokban, falvakban pihenő tartalékokat, magasabb törzseket, a vasuti gócpontokat, a magasabb prsgi szállásokat, anyag raktárakat, amikor a légvédelmi zárótűztől alig zavarva kirakhatták vészes terhüket.

Tevékenyen beavatkoztak a gyalogság harcaiba is. A II. zlj ellentámadása alatt három repülőgép ismételten végigseperte az előnyomuló zlj-at bombáival és géppuska tüzével, miközben 300 méterre lemerészkedtek. Az olasz repülők vakmerő bátorsága minden dicséreten felül állt.

A X. Isonzó csatában a kezdeményező öntevékenység döntő szerepet játszott. Az öntevékeny vezetésnek, a kezdeményező képességnek jelentősége a harceszközök szaporodásának arányában növekszik, fokozódik. A harceszközök szaporodása a harchelyzetek változatosságát emeli. Az eshetőségekre való teljes fölkészülés igen nagy jelentőségü, azonban a harchelyzeteknek — előre majdnem soha ki sem számitható — számtalan fordulata, meglepő változata azt kivánja, hogy az előkészületek iskoláztatása ne váljék merev megkötöttségé, szigoruan betartandó formák és parancsok láncolatává.

A kezdeményező képesség kifejlesztésének egyik biztos módja, az alparancsnokba helyezett bizalomnak minden formában való kihangsulyozása. Minél megkötöttebb, minél hosszabb és körültekintőbb egy parancs vagy intézkedés, annál korlátozottabb az öntevékenység, annál kevesebb bizalmat árul el annak végrehajtójával szemben.

Fölemlitjük ezeket a szempontokat is, mert a *harcok ragyogó eredménye ezredparnokunknak — rövidi Maxon Lajos ezredesnek — a fenti elveket valló, kilenc hónapi ideális vezetésének, nevelő hatásának volt köszönhető.*

Az élelmezés az adott helyzetnek megfelelő volt. Ha az olasz tüzérség a szállitmányokat nem lőtte széjjel, akkor a csapat vizhez és élelmezéshez jutott. Ellenkező esetben az elmaradt. Ezen nem lehetett segiteni.

A gránátvetők és régebbi tipusu aknavetők használhatatlanek voltak. Lángszóróink működésbe sem jutottak. Kezelő legénységük félt tőlük. Alkalmazásukat, veszélyes voltuknál fogva, nem is kivántuk. Ezek a kétes értékü harceszközök erőt, energiát vontak el a csapatoktól, — különleges voltuknál fogva, — éppen a legértékesebb anyagból.

A ho. berendezése az első bevezetéssel járó hibákban szenvedett, hogy a célnak mégis megfelelt, az az élő erők erkölcsi értékének — mindenek felett álló — örök jelentőségét igazolja.

Május 26—29. Az olasz gyalogság támadása 25.-én véglegesen megtört. Kostanjevica előtt a X. Isonzó csata forró napjai elmultak. Amik ezután egész június 10.-ig történtek, azok már csak gyenge utánrezgések, erőtlen kisérletezések voltak, amik támadássá már kifejlődni sem igen birtak. A X. Isonzó csata a mi arcvonalunk előtt tulajdonképen 25.-ével befejeződött. Az 5. hds. ez alkalommal kapta az Isonzó hds. elnevezést. 29.-én a XXVII. mzlj-jal bevonult Pintér Aladár szds.

Május 30.-án 2 órakor a II. zlj ujból Kostanjevicaba került. Fölváltotta a 32/III. zljat. I. zljunk pedig ho. tartalékba vonult. Ebben az időben főleg az olasz repülő tevékenység volt igen élénk. Tüzérsége csak mérsékelten dolgozott, gyalogsága pedig teljesen kimerülve, csak járőrökkel kisérletezett. Az olasz Király, aki a támadás megindítása előtt személyesen buzditotta csapatait, az olasz foglyok vallomása szerint, Hadparancsban adott csalódottságának kifejezést. *31.-én* a II. zlj járőrei szétugrasztottak egy olasz figyelőkülönitményt, 2 foglyot és 3 gépp-t is behoztak.

Június 1—5.-e között időnkint fokozottabb, nyugtalanitó tüzcsapások érték a zlj vonalát, de ezeket gyalogsági tevékenység egy esetben sem követte. *2.-án* Legfelsőbb Hadurunk — IV. Károly király — meglátogatta St. Daniel-ben a X. Isonzó csata hőseit. Ezredünk küldöttségét Draganits Ferenc t. hdgy vezette. A küldöttség tagjairól följegyzéseink hiányoznak. Draganits csak Szita János tizedes nevére emlékszik.

Őfelsége a küldöttségünkkel vagy 8 percig elbeszélgetett. Draganits-tól érdeklődött személyes benyomásairól és a legénység hangulatáról. Draganits őszintén jelentette, hogy ő ugyan nincs kimerülve, de a legénység már alaposan. Legénységünktől azt kérdezte Őfelsége, hogy mióta vannak a harctéren, sebesültek-e, várják-e már nagyon a háboru végét? Majd gratulált az ezred eredményéhez.

4.-én br. Karg gy. tbk a honvédség főprnka in-

Károly király Draganits Ferenc t. hadnaggyal beszélget.

tézett egy dicsérő átiratott az ezredhez, amelyből idézzük a következő sorokat: »Szivből gratulálok az ezrednek ezen ujabban szerzett dicsőséges győzelméhez. Vezérelje a Mindenható továbbra is ezen bátor és vitéz ezredet a dicsőség utján a teljes győzelem felé. Éljen a 31. h. gy. ezred! Szives üdvözlettel br. Karg gy. tbk.«

Beöthy szds egy hónapi szabadsága tartamára az ezredsgt-i teendőket átvette Kálmán Imre szds. *5.-én* 5 h 15 p-kor megfelelő tüzérségi előkészités után a 27. vszksz ellen, majd pár perc mulva a 25. ellen is olasz gyalogsági támadás indult. Az ellenséges támadó csoport ereje 7—800 főre rugott.

Június 6.-án 2 órakor az I. zlj került Kostanjevicába, II. zljunk pedig az I. C. vonalba. Az I. zlj járőrharcaiban 5 olasz foglyot ejtett. A mai napon érkezett ezredünkhöz apostoli Királyunk hadparancsa. Igy szólt: »*Isonzó Hadseregemhez*! Napokig tartó legnehezebb küzdelemben visszavetettétek az ellenségnek hosszu ideig előkészitett, igen hatalmas erőkkel keresztül vitt támadásait, megmutatván neki ujból a Bennetek lángoló hősiességet. Sietve igyekeztem Hozzátok, hogy körötökben mondjak köszönetet szivem mélyéből vitézségtekért, kitartástokért és odaadástokért. Szeretett Hazánk minden részéből származva, egyesült erővel, hiven összetartva, csodálatra méltót teljesitettetek, a Haza forró köszönetét érdemeltétek ki. Nem mindegyiteknek tudok szemtől-szembe köszönetet mondani, de a Katonai Mária Terézia Rend parancsnoki keresztje (Kommandeurkreuz) melyet ma kitünő vezetőtöknek, Boroevic vezérezredesnek mellére illesztek, nemcsak a hadseregparnoknak szóló legfelsőbb elismerésemet jelképezi, hanem mindnyájatok — vezetők és harcosok — iránt érzett legmélyebb köszönetemet és büszke megelégedésemet is.

Isten áldása volt velünk. Imádkozzunk a Mindenhatóhoz, találjon bennünket továbbra is kegyes védelmére és oltalmára méltóknak és adja meg nekünk a végső teljes győzelmet. Adelsberg, 1917. VII. 2.-án. Károly.«

A vallásos érzés, népe iránti szeretet ily nagyfoku megnyilatkozását ezideig még nem érezhettük.

Junius 7—10. Az előterepen még voltak egyes foltok, ahol az olasz befészkelődött. Igy a mi arcvonalunk előtt is, a 6. és 7. t. őrs helyén, az olaszok állásaikat megerősitve még mindig tartották. Elüzésüket kisebb vállalkozásokkal megkiséreltük, de kitünt, hogy ehhez komolyabb tüzérségi előkészités szükséges.

8.-án Hudilog-nál volt egy ilyen nagyobb vállalkozás. Ezzel egyidejüleg — a hajnali szürkületben — Györgydeák Ernő és Szép Vince t. hdgyok, valamint Schumacher t. zls vezetése alatt az I. zlj három támadó oszlopot alakitott, hogy a 6. 7. és 8. sz. táb. őrsökön tanyázó olaszokat onnan kiverjék és a régi táb. őrs vonalat ismét helyreállitsák. Ezek alapos tájékozódás és a szürkületben végrehajtott tüzérségi előkészités után az olaszokat megrohanták és kis veszteséggel mindahárom táb. őrsöt visszafoglalták, miközben 35 olasz foglyot is ejtettek. Ebből azonban ellentámadások és folyamatos harcok keletkeztek. A veszteségek elkerülése céljából, a műszakilag még meg nem erősitett táb. őrs vonalat feladtuk és azt az I. vonalhoz közelebb vontuk.

A vállalkozások után a zlj az állások rendbehozatalához látott. Ez nem volt könnyü feladat, mert a X. Isonzo csata pergőtüzei mindent szétromboltak. A kis rókalyukak beomlottak, a drótakadályokat elfujták az olasz nehéz aknák ezrei, a falu pedig valósággal eltünt a föld szinéről. A megmaradt romok már igazán alig látszottak ki a földből. Az olasz gránátok még a templom melletti temetőből is kiforgatták a békében odatemetett halottak csontjait. Állásról tehát szó sem lehetett. Egy tölcsérmező volt az egész állás és ezekbe a tölcsérekbe húzódtak meg az emberek, hogy legalább a puskatüz elől védelmet találjanak. A halottakat ugyan már eltakaritották, de az omladékokból még mindig áthatóan terjedő hullaszag bizonyitotta, hogy a romok romjai még sok halottat rejtegetnek.

Megfeszitett éjjeli munkával, amelyben a tartalékok és az árkászszd is segédkeztek, mégis sikerült az állást annyira kitisztitani és oly magas mellvédet huzni, hogy némi mozgás nappal is lehetséges volt. Az állás elé 5 soros spanyol bak akadályt is telepitettünk, sőt a táb. őrsök vonala elé is került egy sor akadály.

Június 10. Mai nappal hivatalosan is lezárult a X. Isonzó csata. A harcviszonyok a megszokott rendes mederbe tértek. A szabadságok ujból engedélyezhetők voltak.

A szabadságolással kapcsolatban rámutatunk arra a jelenségre, amin minden csapattiszt keresztülment, aki az első vonalbeli pokolból, jogos büszkeséggel és öntudattal, boldog reménységekkel eltelve, utazott hazafelé Kostanjevica-ból, a poklokpoklából. Egy világraszóló győzelmes csata után mentek szabadságra és azt hitték, hogy minden figyelem, minden kényelem az övék, hisz lerongyolt ruhájuk, szenvedésektől megviselt arcuk mutatja — honnan jönnek. Örömtől sugárzó arcukról leritt a szabadság mámora, de ez nem sokáig tartott. A közvetlen átélés adta keserü csalódást idézzük egy szabadságos tisztünk naplójából, persze kissé enyhitett formában és ez ilyenformán igy szólt: »...megkaptam első harctéri

szabadságomat és VII. 12.-én a Presserjei erdőben telepitett vonattelepre mentem. Szabadságomat ...t. hdggyal együtt 14.-én kezdtem meg. Elhagytuk a »Lógosokat« és túláradó boldogsággal mentünk St. Danielbe, ahol vonatra szálltunk. Boldogságunk azonban hamarosan keserüséggé változott, mert a hazafelé vezető úton volt alkalmunk tapasztalni, hogy fenékig romlott Monarchiánkban a legutolsó és semmire sem becsült valaki a fronttiszt, aki csak arra jó, hogy vére hullásával biztositsa a frontmögöttiek garázdálkodását.

A trieszti gyorsban már nem jutott hely a frontkutyáknak, mert minden fülke »Besetzt« vagy »Belegt« vagy »Reserviert« volt különféle futárok és más lógósok, meg az elegáns, de frontviszonyban szenvedő, a jó Isten tudja miféle beosztásu tisztek számára. Ezek végigfeküdtek a plüs üléseken, mialatt a pokol tornácából szabadságra menő tiszteknek heringmódra kellett a folyósókon szoronganiok. Emellett ezek a jó urak még kerültek is bennünket, mert féltek, részben a szemrehányásoktól, részben pedig attól, hogy tetveket szednek elegáns, lakcipős és lakcsizmás ruházatukra. De azt is láthattuk, hogy mire valók azok a bizonyos »Uniformierungs Anstalt«-ok, amelyeknek készletéből a csapattiszteknek sohasem jutott semmi sem...

A hátországtól megundorodva, de sok mindent megértve, aug. 4.-én érkeztem vissza ezredemhez, amely akkor Gradinje-ben retablirozott...«

A X. Isonzó csata folyamán az olaszok mindössze annyit tudtak elérni, hogy tőlünk északra (l. 80. sz. vázlaton.) a Bainsizza fensik déli részén kissé visszaszoritották arcvonalunkat és a fensik szélén vonuló magaslatokon befészkelődve az Isonzó-n hidat vertek, tüzérségüket áthozták az innenső partra és igy lábukat megvetve alapot teremtettek a pár hónap mulva bekövetkezett XI. Isonzó csata gyalogsági támadásaihoz.

Cadorna a X. Isonzó csatában foglyokban 27.000 sebesültekben pedig mintegy 100.000 fő veszteséget szenvedett, de kitüzött céljához egy lépéssel sem jutott közelebb.

Mai nappal, amikor a X. Isonzó csata nyugvópontra érkezett, ugyan büszkeséggel és örömmel tekinthettünk vissza teljesitményeinkre, de még nem pihenhettünk babérainkon. A legnagyobb lelki és testi erőfeszitéssel kellett készülnünk ellenfelünk ujjabb nagy támadásának sikeres kivédéséhez.

XVIII. fejezet.

A XI. Isonzo-i csata.

A CSATA ELŐTT.
1917. június 11-től — augusztus 18.-ig.

Június 11.íre virradó éjjel mindkét zlj-unkat kivonták a vonalból, hogy Preserje-től délnyugatra fekvő vonattelepen, a bevonult XXVIII. mzlj és két rendkivüli mszd beolvasztásával, a III. zlj-at megalakitsuk. Sóhaj József t. szds vezetése alatt 1000 fő legénységgel bevonultak: Freiszberger József hdgy, Hamburger István, Beck Andor, dr. Rédey Lajos, Waldhoffer Nándor, Szabó Vendel és Neumann Sándor t. hdgyok, valamint Debreceni István t. zls. A II. zlj Sohaj t. szds prsga alatt Mali Dol-ban szervezkedett.

13.-án a zlj megalakitása befejeződött. A másik két zlj ezalatt Comen és környékén pihent, fürdött és felszerelését hozta rendbe.

Június 17-ére virradó éjjel az ezredprsg a vonalba ment, régi helyét az I. C. vonalban fekvő 135-ös kavernában ujból elfoglalta és átvette a 23. b.—27. vszkszok feletti prsgot. Amint látjuk, ezzel egy uj parancsnoklási viszony lépett életbe. Az eddigi beosztás megtartása mellett a 20-asok és a 31-esek fölött most már egy ezredprnok működött, mig a másik hátul pihent. Ezuttal Maxon ezredes vette át a két védőszksz fölötti prsgot. Kostanjevicába ekkor a II. zlj került. I. zljunk a Temnica—Birhula völgyben állott, a III. zlj pedig Mali Dol-ban gyakorlatozott. Az I. C. vonalba, mint ezred tart. a 79/III. zlj. helyezkedett el. A ho. egész védőszakasza feletti prsgot a 40. ddr prnka, br. Benz ezredes vette át, akinek vezérkari tisztje a közszeretetben álló Domaniczky Ödön vkb. fhgy volt.

Ezredünk létszáma ekkor 2701/1724 főre emelkedett.

A helyzet a normális mederbe terelődött és a már ismertetett tüzérségi és repülő tevékenységgel, nyugodt volt.

Június 21.-én I. zljunk az I. C. vonalban álló 79/III. zlj-t fölváltotta. Igy most már a normális helyzet ebben a tekintetben is helyre állt, mert ugyanekkor a III. zljunk, mint ho. tart., a Temnica-i táborba előre vonult. Ezredünk zljai tehát ismét egymás mögött állottak.

Június 25.-én már csak féllábbal álltunk Kostanjevicában. A ho. védelmi körlete u. i. balra eltolódott. Védő körlete a 24. b.-től a 34. vszksz-ig terjedt. Az ebből folyó ujabb elosztás következtében a jobbszárnyunkon levő 25. b. és 26. alszkszt átadtuk a 20. ezrednek, balról viszont átvettük a 28. védőszkszt. Igy azután ezredünk védőkörlete ekkor a 27. és 28. vszkszból állott. Nem mondhatjuk, hogy ezzel javult volna a helyzetünk, mert most pont azt a völgyet kaptuk, amely Kostanjevica déli szegélye és a Vinzenz K. dombja között terült el. Már pedig itt nemcsak az első vonal, hanem a hátsó terület is teljesen belátható volt. Dehát az állások kiutalásánál sohasem volt szerencsénk. A t. őrseink ebben az állásban 12. a. — 13. — 14. — 15. és 15. a számokat viselték. Időnkint egy-egy ellenséges tüzérségi tüzcsapás érte a vonalat, de ezt már megszoktuk.

Június 28.-án — az éj folyamán — a III. zljunk fölváltotta a II. zljat. A 27. vszkszba a 9. szd, a 28.-ba pedig a 11. szd került. Másik két szd zlj tartalékul,

a II. zlj az I. C. vonalba ezred, az I. zlj pedig Mali Dol-ban ho. tartalékul alkalmaztatott.

Június 30.-án saját tüzérségünk a Kostanjevica—Oppachiasella ut mentén felgyujtott egy olasz lőszerraktárt. Válaszul az olasz tüzérség 18 és 20 óra között pergőtüz-próbát tartott a 27. vszksz-on.

Ezredünknek június havi vesztesége: Tisztekben 1 sebesült és 14 beteg, a legénységnél pedig 21 halott, 82 sebesült, 218 beteg és 23 eltünt.

Július 1.-én a 70. ho. XXVII/2. mszda beosztatott az ezredbe ésp. Keller László t. hdgy, Tiszler Márton e. é. ö. szkv. és Nagy Rezső szkv. 2 altiszt és 20 honvéddel az I. zlj-hoz, Bodnár Árpád npf. zls, Weiner Imre hdpj. és Benisek Miklós e. é. ö. tds 7 altiszttel és 18 honvéddel a II. zlj-hoz, 1 őrvtő és 7 honvéd a III. zlj-hoz, 3 altiszt és 27 honvéd pedig a műszaki szdhoz.

Július 2. Ma éjszakára az északi szomszéd 17. ho. nagyobbszabásu vállalatot tervezett. A 82. ddr prsg intézkedései szerint, a fenti vállalkozással egyidejüleg, nekünk is kisebb támadást kellett végrehajtani. Három helyen kellett betörni az ellenséges állásba, hogy foglyokat ejtsünk, anyagot zsákmányoljunk. Ezáltal az ellenséget nyugtalanitsuk. Megismerjük a hadrendi beosztást és hogy azt a látszatot keltsük, mintha mi is nagyobbszabásu támadást akarnánk ellenük intézni és ezzel a szomszéd vállalkozást elősegitsük.

Az ily vállalkozások szükséges rosszak, mert ha azok jól megszervezve sikeresen is végződnek, akkor is csak vissza kell térni a régi állásokba és ez szokott a legtöbb veszteséggel járni. Ezuttal is közölték velünk, hogy az ellenséges tábori őrs vonal tartós birtoklását nem tervezik, miért is a vállalkozás résztvevői — annak befejeztével — az I. A. állásba azonnal térjenek vissza. A vállalatban a 31/III. zlj, a II. zlj 5. szda és Hegyi zls egy rohamjárőrrel vett részt. Velünk egyidejüleg a 20/I. zlj is hasonló vállalkozás végrehajtására utasittatott. Ddr prsgunk a 20-asoknál Bugyis szdst, nálunk pedig Herczegh szdst bizta meg a vállalkozás megrendezésével és vezetésével. A vállalkozásnak percről-percre végrehajtandó minden mozzanatát, annak a tüzérséggel való támogatását meghatároztuk, kidolgoztuk és a tüzérség már napok óta, minden éjjel, lőtte az előttünk fekvő ellenséges vonalat. Ma pedig 22 órától kezdődő hatástüzzel készitette elő a támadást, majd a *22 h 30 p-kor* meginduló gyalogsági támadás előtt öt perces pergőtüzzel árasztotta el az olasz állásokat. Ekkor — fergeteges rohammal — megindult a már felsorolt erők támadása. Percek alatt 3 tiszt és 270 fő olasz legény esett foglyul, ezen felül még 2 géppuskát és 2 golyószórót is zsákmányoltunk. A kijelölt helyeken tábori őrseinket fölállitottuk és azoknak futólagos műszaki berendezése alatt megindult két ellenséges ellentámadás visszautasitása után, a támadó csoport visszatért az I. A. vonalba. Három fehér rakéta jelzés jelentette a halálos pontossággal végrehajtott és hatalmas eredménnyel végződő vállalkozás befejezését. A következő napi harcjelentésben a vezérkar főnöke ezredünket — a sikeres vállalkozás elismeréseül — ezuttal ujból fölemlitette. A sajtó hadiszállás pedig a következő hiradással volt: »*Honvéd hőstettek Kostanjevicánál.* A X. isonzói csata ellanyhulása óta az olaszok megkisérelték, hogy lassu előredolgozással a kostanjevicai állás előterében lábukat megvethessék. Szorgalmasan furtak, robbantottak és drótakadályokat készitettek és az eredeti ellenséges vonal előtt egy uj vonal keletkezett, melynek az elkövetkezendő támadásuk számára kedvező előfeltételeket kellett volna teremtenie és még ezen a vonalon túl is előretolt erősebb őrségeket. A 31. és 20. honvéd gy. ezredek vitézeinek egy merész rajtaütése véget vetett az olasz mesterkedésnek. Az első rohammal elfoglaltuk az olasz őrhelyeket, 3 tisztet és 270 katonát elfogtunk és 2 gpp-t zsákmányoltunk. Az ellenség támadásait derék honvédeink véresen visszautasitották, előcsapataik az annyi gondossággal előkészitett olasz árokrészben állanak.

Az egyes támadó csoportok vezetői nagyrészt önkéntesen jelentkező fiatal tisztek voltak, akik az éjjeli kézitusában maroknyi embereikkel a vitézség csodáit müvelték. Radics hdpj. kézigránát harcban 4 emberrel behatolt egy sürün megszállt árokrészbe és ott 30 olaszt elfogott. Friedmann hdpj. előretört embereivel, hogy egy tiszti t. őrsöt megadásra szólitson föl. Vitéz hdj. elesett az ellenséges tisztekkel vivott párviadalban. Rusznyák hdgy szkszát, noha már két sebből vérzett, tovább vezette, csak amikor egy harmadik golyó is eltalálta, engedte meg, hogy visszavigyék. Kerényi, Sághy, Retesán zlsok embereikkel behatoltak az ellenséges állásokba és a túlnyomó számu ellenséget elfogták. Nagy János zls embereit nehéz tüzérségi zárótüzön keresztül vitte az első támadó hullámok támogatására. A parancsnokoknak és embereinknek ez a hősies magatartása teljes sikerre kellett, hogy vezessen.«

A fenti leiráshoz megjegyezzük, hogy Nagy János zls és Radics hdp. 20. ezredbeliek, a többi megnevezettek mind 31-esek voltak. Továbbá, a felsorolt névsor korántsem teljes. Feltétlenül meg kell emlitenünk Toók Gyula t. zls-t is, aki példaadó vitéz magatartással vezette embereit 1 tisztet, 50 olasz katonát foglyul ejtett és még egy gépp-t is zsákmányolt; azután hasonló vitéz magatartást tanusitottak és igy a siker méltó osztályrészesei még: Takács László és Rusznyák István t. hdgyok, Nyári Rezső hdgy, aki az egyik géppuskáját maga kezelte, Beck Andor t. hdgy, Rothauser István t. zls, Schadl József t. zls, aki saját tüzérségünk tüzébe került és egy gránátnyomástól súlyosan megsebesült. Megemlitjük a velünk együtt harcolt 20. ezredbeli Dieber hdgy vitéz magatartását is és végül altisztjeink közül Csicseri szkv-t és Hader Lajos őrv-t. Az előbbi a 14. sz. t. őrsön viselkedett példás vitézséggel, az utóbbi elsőnek zsákmányolt egy géppuskát.

Előre látható volt, hogy az olaszok nem hagyják annyiban a dolgot.

Július 3.-án már a hajnali órákban elárasztották első vonalainkat nehéz tüzérségi tüzzel. A nap többi része azonban feltünő csendben telt el. *21 órakor* ujból kemény tüzcsapás érte vonalunkat és ezuttal a t. őrsök vonalát is. Különösen heves tüz alatt állott a 26. és 27 vszksz. *21 h 30 p-kor zárótüzet adtak* az I. A. vonalra és a Kavernákra, ezzel egyidejüleg t. őrseinket gyalogsága megrohamozta. Ezek a túlerő elől — harcolva — visszavonultak. A fellőtt piros jelzéseinkre tüzérségünk erős zárótüzet zúditott az ellenséges első és a kiüritett t. őrs vonalra. Általában véve ezen az arcvonalon a tüzérségünkkel való összmüködés gyönyörü megértéssel és másod-

percnyi pontossággal tökéletes volt. Észszerü takarékossággal elegendő lövőszerrel is rendelkezett. Most is tüzét a pergőtüz erejéig fokozta. A hatás nem is maradt el. Az olaszok t. őrseink helyét csak gyengébb erőkkel voltak képesek megszállani. Ezeknek elüzése, a tüzérségi tüz áttétele után, rohamjárőreinknek már nem is okozott nagyobb nehézségeket. Július 4.-én *4 h 5 p-kor* azonban a harc megismétlődött. A 12. a. és 13. a. t. őrsök ekkor a vasuti töltés keleti oldalára visszavonultak. Egyik t. őrsünk pedig bevonult az I. A. vonalba, mert létszáma 4 főre leolvadt. Az utána nyomuló olaszokat géppuskáink tüze visszaüzte. Azután a nap többi része csendben telt el.

Július 5.-én éjjel ismét II. zljunk került a vonalba, III. zljunk pedig hátra vonult ezredtart-ba. A vonalba került a 8. és 5. szd, mig a 7. és a 6. szd zljtart volt.

Július 8.-án a védő vonal prsgot Bugsch alezr vette át. Ezredtörzsünk a vonattelepre vonult. Délután folyamán br. Szurmay altb. Honvédelmi miniszter Mali Dol-ban megszemlélte az I. zlj-at és a következő nap a Temnica-i táborban a III. zlj-at. *11.-én* a körforgalomban az I. zlj. a vonalba, a II. zlj. ezredtartalékba, a III. zlj. pedig Mali Dol-ban ho. tartalékba került. *12.-én* St. Danielben Jenő főherceg tábornagy, a délnyugati arcvonal prnka, a csapatok küldöttségei fölött szemlét tartott. Ezredünk, Kerényi Andor zls prsga alatt, a legszebben kitüntetett legénységből összeállitott és 40 főből álló diszszakaszt küldött a szemlére, Maxon Lajos ezredes vezetése alatt pedig egy 8 tagu tiszti küldöttség is megjelent. A küldöttség tagjai voltak: Kálmán Imre szds, Nyáry Rezső hdgy, Sydó Sándor, Sebők Sándor, Hoffmann Ferenc t. hdgyok, Hoffer Sándor, Babics Kálmán és Engel Andor t. zlsok. Résztvett a szemlén Moravcsik — most már — törzsőrmester és Schmidt Miklós eü. tizedes is.

Őfensége Maxon ezredest kitüntető módon többször megszólitotta. Ismételten szóba hozta az ezredünk iránt érzett nagy rokonszenvét és azokat a dicsőséges fegyvertényeket, amelyekkel ezredünk Maxon ezredes prsga alatt a X. Isonzó csatában tündökölt.

Július 21.-én a III. zlj az első vonalba, I. zljunk pedig az I. C. vonalba került, mig a II. zljunk — mint ho. tart. — Comen-ben laktáborba szállt. Hajnalban hatalmas repülőtámadás érte a Comen-ben pihenőre tért zlj-t. Ijedségen kivül azonban egyéb baj nem történt, pedig 60 bomba hullott a zlj területére.

Július 26.-án végre 5 és fél hónapi szakadatlan arcvonalbeli szolgálat után a 48. közös gy. ho. az egész 41. ho-t fölváltotta. A 41. ho. pihenőre vonult. Ezzel azután a Kostanjevica-i állásoktól megváltunk, oda többet vissza se kerültünk. Ezredünknek az elől levő I. és III. zlja felváltásuk után, Tomasevica-tól keletre vonult és ott táborba szállt. *27.-én* pihent és készülődött a ho. pihenő körletébe — Tomaj környékére — való áthurcolkodáshoz. *28.-án* ezredünk 2 órakor indult és 8 órakor megérkezett uj szállás körletébe, ahol a következőképen helyezkedett el: Ezredtörzs Avber községben, mellette sátortáborban a II. zlj. Gradinje-re került az I. zlj, Ponikve-re pedig a III. zlj. A vonat és műszaki szd Avber-től délre szintén táborba szállt.

Mai nappal Herczegh Géza szds (22 havi harctéri szolgálatát méltányolva — előbb St Péter-be a kiképző táborba vezényeltetett, majd augusztus 10.-én onnan Veszprémbe a pótzljhoz bevonult. Az ezred harcaiban ezután már nem vett részt. A Honvédelmi Minisztériumban nyert beosztást és ott maradt 1921 február hó 1.-ig. Ezután Debrecenben 4 hónapig csapatszolgálatot teljesitett, utánna átmeneti viszonyba, majd 1925. június 1.-én — saját kérelmére — nyugállományba került.

Ezredünk négy napi teljes pihenő után, — Szabó Pál őrnagy prsga alatt, mérsékelt tempóban naponta del. és dut. 1—2 órai rendszeres foglalkozáshoz látott. A beérkezett pótlásokat elosztotta és azok besulykolásával foglalkozott. A foglalkozást sportünnepélyek tarkitották és gondoskodás történt egyéb szórakozásról is. Még mozi előadásokat is tartottak.

Ezredünknek július havi vesztesége: 19 halott, 113 sebesült, 153 beteg és 23 eltünt. Létszámunk július hó végével 101 kardos tisztes és 1771 puska.

Augusztus 2.-án a II. zlj. a műszaki szd és a gyalogsági ágyús o. részére kiutalták Dobravlje községet. Igy ezután ezek is fedél alá jutottak.

Augusztus 6.-ika szomorúan emlékezetes napja ezredünk történetének. A szivben és lélekben egybeforrt parancsnoka — rövidi Maxon Lajos ezredes — elbúcsúzott ezredétől. Immár 35 hónapja egyhuzamban teljesitett a harctéren szolgálatot. Ez az idő természetesen nem suhanhatott el nyomtalanul az egészségi állapota fölött. Orvosi rendelésre bizonyos ideig most már gyógykezelésre szorult. Ezután pedig a legfelsőbb vezetés más feladatok elé állitotta hatalmas tudását, vezető és szervező képességét, rendkivül nagy harci tapasztalatait.

Vezetése alatt ezredünk a dicsőséges harcok egész sorozatát vivta. Hirnév és tekintélyben ezredünk a zenithen állt. És ez az Ő érdeme. Hatalmas örökséget hagyott sűrűen változó utódaira.

A háború után 1920-ban Szatmár városának volt a parancsnoka, majd ugyanebben az évben Kaposvárott ho. prnk. 1922-ben a pécsi vegyes ddr parancsnokságát vette át és ebben az állásban érte 1924.-ben az altábornaggyá való kinevezése. 1925-ben saját kérelmére nyugdijba vonult. Most Pécsett él, emlékiratait rendezi és hadtörténelmi munkákkal foglalkozik.

A harctéren a mai nappal elbúcsúzunk tőle. Megnyugtató érzést kelthet minden volt 31-es alantosában az a tudat, hogy a tettekben megnyilatkozott és becsüléssel telt meleg szeretete ezrede iránt ma is él benne. Ma is dolgozik volt ezredéért és annak minden tagját benső örömmel fogadja. Az idő vas foga nyomtalanul suhant el nemcsak érzései, hanem akaratereje, délceg tartása, külső megjelenése és a harctéren is megcsodált vas idegzete és egészsége fölött. Adjunk hálát az Istennek, hogy a leirt súlyos időre vezetőnknek adta és az akkori testi és lelki kondiciójában ma is megtartotta. *)

Most, amikor e nagy ezredparancsnokunktól — a harctéren — elválunk, működését legjobban megvilágitó és jellemző adatként felhozzuk, hogy amikor az ezredprsgot átvette, a világháborúnak addig lefolyt időszaka alatt ezredünk legénységének adományoztatott:

*) 1936. május.

Arany	I. oszt.	II. oszt.	Bronz	Összesen
	ezüst			
Vitézségi érem				
7	128	474	838	1442

Maxon ezr. parancsnoklása alatt pedig:

7	112	1059	1453	2531

Tehát a parancsnoksága alatti 9 hónap alatt majdnem kétszer annyi kitüntetés érte az ezredet, mint az ezt megelőző 27 és fél hónap alatt. Ugyanilyen arányban növekedett a tiszti kitüntetések száma is. Ez az adat mindennél többet beszél.

Augusztus 8.-án a hadapródjelöltek és az egyéves önkénteseknek a beosztása a következő volt: I. zlj törzsnél Varga Gyula hdpj. jelzőtiszt.

1. szdnál: Kutor Imre hdpj, Singer Rezső eéöszkv, Stellinger Ferenc, eéőőrv.

2. szdnál: Román Vazul és Németh Zoltán hdpj.

3. szdnál: Kovács József hdpj. és Mártonffy eéö. szkv.

4. szdnál: Rendler Gyula hdpj., Tischler Márton és Fränkel Endre eéö szkv.

I. gpp szdnál: Barbosz János hdpj.

II. zljtörzshöz került: Pruska István hdpj. jelzőtisztül.

5. szdhoz: Csák László hdpj., Benicsek Miklós eéö. tds.

6. szdhoz: Breuer Ernő hdpj., Selmeczy Miklós eéö. szkv. és Deák János eéötds.

7. szdhoz: Verner Imre, Pataky Ferenc hdpj., és Domby József eéö. tds.

8. szdhoz: Farkas Géza hdpj., Petrovits Ede eéö szkv. és Jurobitó Miklós eéö. őrv.

II. gpp. szdhoz: Csiba Lajos hdpj.

III. zljtörzshöz került: Fozmán Jenő hdpj. jelzőtisztül.

9. szdhoz: Palla Ernő, Czibula Ferenc hdpj és Singer Ernő eéö őrv.

10. szdhoz: Nagy László, Nánay Ferenc hdpj. és Gross Zoltán eéö. szkv.

11. szdhoz: Vozivodszky Géza hdpj, Dorogi Gyula és Fekete Zoltán szkv.

12. szdhoz: Schmercz Imre hdpj és Borbély Ferenc eéö. szkv.

III. gpp. szdhoz: Holba Miklós hdpj.

Kálmán Imre szds beosztatott az ezredtörzshöz mint II. ezredsgt.

10.-én mint létszámfeletti kardos tiszteseket Veszprémbe vezényelték: Halász Jenő t. fhgyot, Nyáry Rezső hdgyot, Draganits Ferenc, Nádas Sándor, Szép Vince, Molnár József, Domonkos Kálmán, Pápay János t. hdgyokat és Reich György t. zlst. Bevonult az ezr.-hez Berg Károly t. fhgy 2 gy. ágyúval és 23 fő legénységgel.

Augusztus 17.-én Őfelsége Szabó Pál őrnagyot alezredessé előléptette. Őfelsége születésnapja alkalmából a mai napon ünnepi Istentiszteletet hallgatott az ezred, majd utánna zljankint diszebéd volt, még pedig úgy a tisztek, mint a legénység részére. Dut. minden zlj-nál ünnepségek folytak és ezzel a pihenő végére is értünk. Másnap már az Isonzó felől felmorajlott az ágyúk ezreiből bömbölő fokozott harci zaj. Megkezdődött a XI. Isonzó csata.

A XI. ISONZÓ CSATÁBAN.

A Korite—seloi védőállásokban 1917. augusztus 18.-tól szeptember 10.-ig.

Cadornának a X. Isonzó csatában elszenvedett nagy kudarca, az ezzel majdnem egyidőben lezajlott nagy angol-francia támadás eredménytelensége és az orosz forradalomnak helyenkint már az orosz hadseregre is kiterjedt bomlasztó hatása a központi hatalmak hadászati helyzetét — az év közepére — bizalomkeltően följavitotta.

Mialatt mi a X. Isonzó csata babérain pihentünk és erőt gyűjtöttünk a biztosan bekövetkezendő legközelebbi olasz támadás kivédésére, azalatt az orosz—román arcvonalon folytak döntő jelentőségű események. Kerenszkinek sikerült némileg helyreállitani az orosz csapatok fegyelmét. Felvillanyozta őket és egy utolsó hatalmas nekilendüléssel rázúdult a német-magyar-osztrák arcvonalra. A tervet már előre ismertük. A támadásnak iránya sem volt titok vezetőségünk előtt. A támadást felkészülve vártuk és az eredmény érdekében az Isonzó arcvonalról is elvontak erőket az orosz-román arcvonalunk megtámasztására. Ebben a nagy küzdelemben nem egy helyen válságosra fordult a helyzetünk, aminek egyik éppen nem jelentéktelen oka ismét a cseh csapatok árulása volt. Ezredenkint adták meg magukat és széles rést nyitottak az orosz csapatok számára, azonban mégis sikerült a helyzetet helyreállitani és megszilárditani. Csak Tersztyánszky hadvezetése okozott súlyosabb gondot, tartalékainak helytelen alkalmazásával. Tersztyánszkyt — kinek hadvezetését mi már a kárpáti harcokból ismerjük — a vezetés alól ekkor fölmentették. Hindenburg a megbillent egyensúlyt helyreállitotta és azután Tarnopol és Okna—Focsany irányában az orosz-román arcvonalon ellentámadásba ment át. Ekkor még volt az orosz seregnek annyi ereje, hogy hazája határán a lábát megvesse, de már ez sem tartott sokáig. A forradalom haladt a maga kiszámithatatlan végzetes útján és már csak idő kérdése volt az orosz seregek végleges összeomlása. A harcok itt elültek, de ismét föllángolt az Isonzó mentén. Ezért megkezdődött a csapatoknak visszaszállitása az Isonzó arcvonalra, ahol az erősen meggyengitett Boroevic sereg válságos helyzetbe került.

Mialatt mi pihentünk és készülődtünk, Cadorna se maradt tehát tétlen. Az Entente haditervének szellemében és az oroszok tehermentesitésének érdekében előkészitette az Isonzó csaták legnagyobb erőfeszitését jelentő támadását.

Augusztus 18.-án 3400 ágyúval és 1700 aknavetővel dobolta a pergőtüzet. Rommá lőtte vonalainkat és azután 53 gyalog ho.-t zúditott az Isonzó arcvonal

áttörésére. Erejének felét és tűzérségének kétharmadát a Bainsizza-i fensik elfoglalására vetette, ahol — mint emlitettük — a X. Isonzó csatában már a lábát megvetette. A többi erejével eme fensik és a tenger között támadt. Tömegeivel legázolta a Bainsizza-i fensik osztrák védőit és az ottani arcvonalat Tolmein és Görz között, 20 km szélességben és 6—7 km mélységben hátranyomta. Görztől délre a Wippach völgyben ,és a Karszton azonban támadásai vérbe fúltak és csak kisebb helyi sikereket tudott elkönyvelni. Ezek közé tartozott a mi volt védőszakaszaink ellen *augusztus 19.-én* megindult olasz gyalogsági támadás is. 9 h 30 p-kor — tehát alighogy elindultak — már be is törtek a 23—25 alszkszokba, amelyeket annak idején a 20-asok oly fölényes biztonsággal védték és ahol a támadás egyébként is oly sok nehézséggel találkozhatott.

Ho-unk a XI. Isonzó csata első felében hds. tartalék volt. Beavatkozásunkra csak a csata második felében került a sor. A Szent-István napi mise alatt 11 órakor érkezett ezredünkhöz a parancs, hogy az előre meghatározott szükebb harccsoportositást fölvegye. Ez 17 órára rendben megtörtént. Ekkor ezredünk elhelyezése a következő volt: Az ezredtörzs Coljava faluban (Comen-től 4 km-re keletre), az I. és III. zlj a vonat legszükségesebb részeivel a Coljava-i táborban, a II. zlj a műszaki szd és a gy. ágyús szakaszokkal Gabrovica faluban állott.

Augusztus 20-tól 27-ig ezredünk — mint a XXIII. hdt tartaléka — harcra készen várta a további parancsokat.

23.-án az ezredprsgot átvette Balogh Sándor alezr. *28.-án* a 41. ho. a kostanjevicai állásoktól délre levő 9. gy. ho.-t fölváltotta. Az első vonalba ezúttal a 82. ddr ezredei kerültek. A 40. ddr továbbra is hátul maradt és mint ho. tart. a harchelyzeteknek megfelelően helyét többször változtatta. A felváltásra vonatkozó parancsokat mi már 26.-án megkaptuk és tájékozódó közegeinknek e napon 21 órakor kellett a felváltandó szkszokba beérkezni. Az ezredprsg 27.-én 16 órakor már az új állásba bevonult.

Augusztus 28.-án az I. és II. zlj fölváltotta a 30. közös gy. ezredet esp. az I. zlj a vonalban, a II. zlj az ezred tart.-ban. A III. zlj a mai napon a Coljava-i táborban maradt.

Az 1000ˣ kiterjedésű állás (L. 82. sz. vázlaton) a Selo-Vojscica közti útvonaltól északra, Korite-től keletre feküdt. Feloszlott a 35. c., 36 c., 36. K. és 37. K. elnevezésű alszkszokra. Az állásnak kb. a közepén, egy dél felé kiterjeszkedő, lapos tetejű domb emelkedett, amelyet Sternkuppe-nek, később pedig Kahlenbergnek kereszteltek el. Innen úgy az északi, mint a déli irányban lejtett az állás. A védővonalat a Sternkuppen-n az olasz állások gránátdobás távolságra megközelitették, innen mindkét irányban az állások egymástól eltávolodtak, de csak 150-200ˣ távolságig. Összefüggő mellvéd csak a Sternkuppe-n volt. Itt a figyelők számára külön homokzsák falat húztak. Ez a kúp volt az egész védelemnek legkényesebb és legfontosabb pontja, mert az egész előterepet és róla a jobbra-balra húzódó olasz állásoknak még a fenekére is betekinthettünk. Mivel azonban az állás éppen a kúp tetején húzódott és ugyanott volt az olasz állás is, mégpedig tőlünk alig 25ˣre, ugyanigy láthatták az olaszok is mindazt, ami a kúptól jobbra-balra az állásainkban történik. A két figyelő alig volt egymástól 12—14ˣ-re. Ez a kis távolság a magyarázata annak, hogy a kúp teteje alig került tűzérségi tűzbe és ezért folyt a Sternkuppe-n állándóan akna, ekrazitcső és gyalogsági puskatűz.

Az ekrazit csővel itt találkozott ezredünk először. Ez egy kb. 80 cm. hosszú, 5—6 cm. vastag, robbanó anyaggal töltött vascső volt, amelyet az olaszok egy kis fatalpra erősitett vascsőre húztak rá és úgy lőtték ki. Szerencsére időzitésre robbant s mivel a levegőben a röppályáját látni lehetett, honvédeink hamar kitalálták az ellene való védekezést.

Zljaink úgy az első, mint az ezredtart. vonalban hihetetlen rossz helyzetbe kerültek. Veszteségeink a kostanjevicai álláséit is fölülmúlták. Délről csatlakozott hozzánk a 20. ezred, ezuttal is összehasonlithatatlanul kedvezőbb helyzetben a Stara Lokván és jobbról a 10. közös gy. ezred, hozzánk hasonló rossz helyzetben. A védővonal déli irányban Brestovica—Hermada 323-as háromszögelési ponton keresztül húzódott a tengerhez. Amint látjuk a XXIII. hdt a XI. Isonzó csatában itt jelentékeny területet veszitett. Elveszett egyebek között a hires, sőt hirhedt Hudi-Log-i állás is.

A fölváltás rendben megtörtént. Az I. A. vonalba került jobbról számitva az 1. 2. 1/2 3. és 4. szd. Magában az állásban századonkint fél—fél szd volt elhelyezve, a szdok másik fele az állás mögötti kavernákban szd tartalékban, a 3. szd másik fele pedig zlj tartalékban állt. A zlj prsg a Bauhof dolinában helyezkedett el, az ezredprsg részére pedig a Löwen dolinában levő kaverna volt kiutalva.

Augusztus 29.-én a III. zlj. előbbre került és mint ddr tart. Vojscica-tól keletre kiutalt körletben helyezkedett el.

Az első vonalba vonult zljainkat kellemetlen meglepetés érte. Az állás a legkezdetlegesebb állapotban volt. Árok hiányzott. Mellvéd kőrakásokból és homokzsák falból állt. Mindenütt piszok és szemét éktelenkedett. Oszlásnak induló hullák boritották a te-

repet, úgy az első vonalban, mint a mögötte elterülő részeken is. Mindenhol elszórt fölszerelési tárgyak voltak láthatók. Fegyverek, sőt még géppuskák is és óriási mennyiségű lövőszer hevert szana-szét. A felváltott csapat teljesen tájékozatlan volt. Fölvilágositást adni semmiről sem tudott. Pergőtűz készlet, viz hiányzott. Elszomoritó és dühitő érzés fogta el a csapatot. Kezdhettünk mindent elölről. Létszámunk ma 2779/1857 fő.

Részlet a Selo-i állásból, az állás-figyelővel.

Augusztus 30. és 31. Az ellenséges tűzhatást már ismerjük Kostanjevicából. Adjuk hozzá az elképesztően rosz állást, az ellenség közelségét és az új állásról megalkotott kép teljes.

A védő állás kijavitása, felépitése és berendezése mellett súlyos gondot és nehéz munkát adott a fönt vázolt tengernyi szemét és hulladék eltakaritása is. Ez serényen folyt. Azonban itt-ott egy-egy fölszerelési darab mégis csak visszamaradt, amire azután a magasabb előljárók sas szeme természetesen rácsapott. Ez már az állásharc gyönyöreihez tartozott.

A napokban is egyik elöljárónk valahol a sziklák közt meglapult, egy megtöltött géppuska hevederre bukkant. Az ezrprsg álláspontjához közeledve már messziről mutatta a jelentkezés céljából hozzá közeledő Balogh alezr-nek, mondván:

»Nézd csak Balogh, mit találtam?« A szavakból és hangból azonban nem hiányzott a szemrehányásnak, de az elöljárói éleslátást éreztető fölénynek némi mellékzöngéje sem. Azonban, az aprólékoskodásokon felül álló, nemes veretű Énjével, szikla szilárd alapokon nyugvó és szókimondó ezredprnkunk, ezeket az árnyalatokat nyomban megértve, váratlan választ adott.

»Ez semmi tábornok úr! Tessék előbbre menni, ott még ágyút is találhat.« Mire a szemle nyomban véget is ért. Többet elszórt szerelvények sem találtattak.

Ezt a kis esetet pedig azért mondtuk et, mert az ily apró, villanásnyi epizódok sokszor igen mélyre hatók, messzire világitanak. Ekkor már ezredünk minden tagja látta, hogy volt dicső ezredprnunknak, Maxon ezr-nek Balogh alezr-ben méltó utódja támadt. (Dehát, talán éppen ezért nem maradhatott huzamosan ezredünk élén.)

Az ellenség is az állását épitette. Áthallatszott a munka zaja.

31.-én az éj folyamán az 1. és 2. szdjainknak a vonalban elhelyezett félszdjai elfoglalták a »K« vonal mögötti 100 m-es vonalat.

Közben múltak az állásélet napjai, de velük tünedezett az emberek fizikai és erkölcsi ereje is. A folytonos munka, az álmatlanság és a megerőltető szolgálat kivette a testi erőt. A borzalmak és a kibirhatatlan hullaszag pedig a már úgyis elfásult és megrendült lelket törte meg. A kimerült emberek sápadtak, vagy láztól pirosak lettek. Nem kellett az étel. Sok volt a beteg. Az I. zlj lassan kimerült.

Szeptember 1.-én a hajnali órákban a szdtartban álló félszdok fölváltották a vonalban állókat, de a fölváltást az ellenség valószinűleg észrevette, mert erős gyalogsági és gpp. tüzet inditott, mire a vonalunkból zárótüzet kértek. Ez azonban csak rövid ideig tartott. Utánna csak mérsékelt tüzérségi harc folyt mindkét részről. A helyzetet jellemzi, hogy ezalatt a pár nap alatt a veszteségünk már 24 halott, 2/63 sebesült és 5/10 beteg volt.

Ma a felsőbb kötelékbe való beosztás megváltozott. Az eddigi Isonzó hdsből, Boroevic vezérlete alatt, két Isonzó hds. alakult. Az I. Isonzó hds. Wurm gytbk prsga alatt a XXIII. VII. és XVI. hdtből alakult. Ide tartoztunk mi is, de kiváltunk a VII. hdt kötelékéből és a Csicserics gytbk prsga alatt álló XXIII. hdtbe kerültünk. Ez volt a legdélibb, a tengermenti hadtest.

Szeptember 2—3. Uj állásainkban legtöbbet szenvedett az előreugró és kiemelkedő Sternkuppe vonal, amelyre az olaszok ágyú, akna és ekrazit csövek tüzét összpontositották. Habár saját tüzérségünk is igen tevékeny volt, a gyalogság tűz-igénylését készséggel teljesitette, de azért a helyzet mégis tarthatatlan volt. Az olaszoknak a Sternkuppéről való levetése feltétlen szükségesnek látszott, mert csak ez javithatott volna a súlyos állapotokon. Azonban úgylátszik a hdt egész arcvonalán súlyos volt a helyzet, mert a hdt prsg mind a három — vonalban levő — ho-ával egy nagyobb szabású vállalatra készülődött, amelyen belül ho-unknak a jobban megfelelő korábbi, »2. A.« vonalat kellett volna visszafoglalnia.

Magát a szándékot helyesnek kell elismernünk, mert a védelemre kiválasztott, lényegében kiépitett, akadályokkal és kavernákkal is ellátott védelmi vonalban mindenesetre biztosabb és kisebb áldozatokkal járt volna a védelem, mint az ellenségtől ránk kényszeritett jelenlegi helyzetben, amelynek lényeges hibái a védelmet legalább is igen veszteségteljessé tették.. Azután igen közel voltunk a Hermada-hoz is, amely a jelenlegi védőállás gerince volt. Mindez a támadás mellett szólt, azonban ezt vagy előbb kellett volna végrehajtani, mielőtt az olaszok védőállásaikba berendezkedtek és tűzrendszerüket megszervezték, vagy pedig sokkal alaposabb előkészitésre, — de mindegyik esetben pihent csapatokra lett volna szükség.

Helyes eljárás lett volna, a jelenlegi védőcsapa-

toknak kivonása, pihentetése, feladatukra való besulykolása és a támadásnak csak ezután való végrehajtása is. Mindez azonban nem igy történt és ezért a legnagyobb hősiességgel végrehajtott, önfeláldozó támadás — a felsőbb vezetés hibájából — egy veszteségteljes kudarcba fulladt, úgy a 31. mint a 20. ezrednél is. De lássuk az eseményeket.

Az I. zlj prnka — Parragh szds — már 2.-án parancsot kapott az előterepnek, az ellenséges állásoknak, az akadályoknak pontos megfigyeltetésére, az olasz védőállások megszállási módjának megállapitására és egy — szeptember 4.-én végrehajtandó — vállalkozás előkészitésére. Ddr prnkunk pedig már augusztus 31.-én az ezredprnkokkal megbeszélte a támadás részleteit.

SZEPTEMBER 4.-E.
Ezredünknek legvéresebb napja a Karszton.

A mai események leirása előtt idézzük a 20-as történet irójának ezredünkre vonatkozó sorait, hogy azután az események hiteles ismerete után, minden olvasó önmaga mondjon itéletet a történetirásnak erről a módszeréről: »A megállapodás szerint a támadást mindkét ezrednek (Megj.: mármint a 20. és 31.-nek) egyidőben, a pergőtűz után azonnal kellett kezdenie. Csak ezredünk indult támadásra, a 31-es honvédek az olaszok ellenhatása miatt meg sem tudtak mozdulni.« Kész. Ennyi az egész. Semmivel sem több. Ezek után az ezred naplója, a hadműveleti iratok és a 390/hdm. szám alatt 1917. évi szeptember 11.-én kelt és a hadműveleti iratok között a Hadilevéltárban elfekvő és igy a 20-as történetiró rendelkezésére is álló, ezredprsgi harcjelentés, továbbá Mersich Jenő vkszt szds naplója és több résztvevő tanubizonysága alapján a nap eseményeit a következőkben ismertetjük. A leiráshoz a 83. sz. vázlat szolgál.

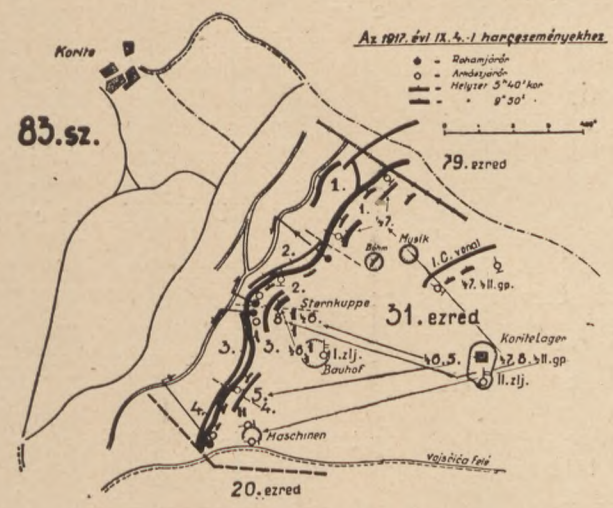

A vállalkozás alapjául szolgáló terv a következő volt: A támadást megfelelő tűzérségi előkészités után szeptember 4.-én, az állásban levő I. zljunk intézi. Ehhez a tűzérség 3.-áról 4.-ére virradó éjjel lassú hatástűz alá veszi az ellenséges I. vonalat. Elpusztitja a drót akadályokat. Megrenditi a védőket. E hatástűz alatt az I. zlj a rohamcsoportositást fölveszi, ugyanekkor az ezr. tart-ot képező II. zlj. az I. zlj mögé fölzárkózik. 5 óráról 5 h 40 p-ig tűzérségünk tüzét pergőtűzzé fokozza, majd zárótűzként hátrahelyezi és ekkor az I. zlj rohamraindul.

A drótakadályokon való kapuk készitéséhez minden rohamozó szd 1—1 árkászjárőrt kapott. Az I. zlj prnka Parragh szds volt, a 4. szdot a beteg Szebenyi fhgy helyettese vezette. A zlj a támadáshoz megkapta a rohamszkszát is, amelynek parancsnoka a kiválóan vitéz Strenge Gusztáv. t. hdgy volt.

Parragh szds a támadást a következő megfontolások alapján tervezte és ennek megfelelően az alább ismertetett módon intézkedett: A zlj arcvonala kb. 650 m. Ennek a közepén emelkedik a Sternkuppe, amely ÉNy. felé hirtelen, DNy. felé enyhén lejtett és uralta a zlj védőszakaszának mindkét szárnyát. Tehát a Sternkuppe-i ellenséges állások birtokbavétele a támadás fő célja és a támadás sikerének alapföltétele, mert szárnyakon való előretörés csakis a Sternkuppe teljes birtokában lehet eredményes. A Sternkuppen vonuló ellenséges állások előtti drót akadályokat a saját állásainknak kiüritése nélkül tűzérségi tűz alá venni nem lehetett és igy csakis a mögötte levő terepnek zárótűzzel való lezárásáról lehetett szó.

A Sternkuppe-ra kellett tehát rohamozni két rohamjárőrnek és a 2. szdnak, amelyet a 3. szd követett volna. Tőle jobbra az 1., balra a 4. szd. támad. A 2. és 4. szd csak 1-1 r. járőrt kapott. A zlj prsg a Bohr (Bauhof) dolinában volt — a segélyhellyel együtt. Siker esetén a 3. szdot akarta követni. Megjegyezzük, hogy Parragh szds a zlj állapotát, az állást és az olaszok ellentállásának erejét ismerve, nem bizott a tervezett támadás sikerében, főleg nem hitte, hogy tüzérségünk eredményes támogatást tudjon nyujtani. A Sternkuppe tüzérségi előkészitésének sikere érdekében javasolta annak a tüzérségi előkészités tartamára való kiüritését, ami azonban nem talált meghallgatásra.

Az éj folyamán, az étkezés befejezte után, a zlj fölvette a támadó csoportositást és mindenki már ebben a helyzetben pihent. Az emberek sátorlapjaikba burkoltan aludtak és alig lehetett őket a szikláktól megkülönböztetni. A zlj sgt-ek a csoportositás fölvételét ellenőrizték.

Éjfél jóval elmúlt már, amikor tűzérségünk belövés nélküli hatástüze megkezdődött. Csakhamar megállapitottuk, — irja Mersich szds, — hogy a lövések hosszúak lévén, az olaszoknak első vonalában semmi kárt sem tesznek. Amikor pedig a tűzér földeritő járőrtől rövidebb lövéseket kértünk, belelőttek a zlj prsg dolinájába. Csupán a 4. szd elé ment néhány jó lövés, a többi csak vaktában való pufogtatás volt. A tűzérek meg sem közelitették azt a támogatást, amit Kostanjevica-nál mindig nyújtottak.»Ha a pergőtűz is ilyen lesz akkor hagyjuk abba a támadást, amig nem késő!« jelentette Parragh szds az ezr. prsgnak.

A beigért pergőtűz 5 órakor csakugyan megkezdődött. Az erejében nem is volt hiba, azonban — fájdalom — ez is ugyanoda irányult, mint a megelőző hatás tűz — hatás nélkül, mert a tüzérek célfölderitése nagyon hiányos volt. A tűz alatt megkezdődött a II. zlj előrevonása. Az üvöltve rázkódó dolinák peremén, mint az árnyak haladtak sulyba vett pus-

kával, lehorgasztott fővel a II. zlj. emberei egymásután. Az olaszoknál csend volt. Feszülten figyeltünk. Először az 5. szd érkezett be és foglalta el helyét a 4. szd. mögött. Közben úgy negyed hat órakor, először szerényen, majd mindjobban fokozódó erővel az olasz tüzérség is megkezdte munkáját, még pedig — legnagyobb meglepetésünkre — a Sternkuppe-t is oldalozva! Amikor a 6. 7. és 8. szdok vonultak előre a tüzelés már teljes erővel tombolt. Ezek a szdok már csak veszteségeket szenvedve foglalhatták el helyeiket.

5 h 40 p-kor megindult a gyalogsági tűz is és ez percek alatt a leghevesebb mértékre fokozódott. Zuhogott és csattogott az zlj területén minden, mint a földrekerekedett pokol. A nehéz aknák is mindsűrűbben hullottak. Ekkor döbbentünk rá, hogy az olaszok teljesen felkészülten és sértetlenül várják támadásunk megindulását. Mindnyájan éreztük, hogy ez a támadás már nem sikerülhet.

Tűzérségünk tüzét programmszerűen hátrább tette és itt volt a roham ideje. A rohamjárőrök a biztos pusztulás tudatában kiugrottak állásaikból. Az ellenség hatalmas puska és kézigránáttűzzel fogadta őket. Mindezek ellenére az első kirohanáskor mégis behatoltak az ellenséges árkokba, de két harántgát felgöngyölítése után megakadtak és a túlerő elől visszavonulni voltak kénytelenek, mert az elfogatás vagy a megsemmisülés veszélye fenyegette őket.

A jobbszárnyon Martin fhgy szda nyomult előre. Az olaszok a Sternkupperól úgy lőtték őket, mintha páholyban ülnének. Nem zavarta munkájukat semmi. A Martin szd mégis elérte az ellenséges állásokat. A 246-os magaslattól D-re a K vonalban nagy veszteségek mellett ugyan, de betört és iparkodott az ellenséges vonalat fölgöngyöliteni, kiterjeszkedni. Azonban oldalába rohamjárőrökkel, szemben pedig az olasz 2. vonalból kiinduló ellentámadással kellett megküzdenie és igy a pusztitó tűzben védekezésre szorult. Ezeket a támadásokat visszaverte és állásában lassan elvérezve kitartott.

A balszárnyon a 4. szd szerencsére csak egy szakasszal kisérelte meg a rohamot. Ez a szakasz elvérzett. Reichenfeld t. zls tüdőlövéssel került a segélyhelyre, Klein t. hdgyot pedig sátorlapban hozták a sebesültvivők. Hátulról, srapnellgolyótól származó tüdőlövést kapott. Alig volt benne élet.

7 h 11 p-kor az ezred védőszakasza előtt igen heves puska, géppuska és aknatűzharc folyt. A »K« vonalba betört Martin századot újabb ellentámadás érte, amelyet visszavert.

7 h 37 p-kor a tűzérségi megfigyelő is jelentette, hogy a jobbszárnyszd az ellenséges állásba behatolt, de a Sternkupperől erős oldalozó tűzben áll, oda tűzérségi tüzet kér. Tudjuk, hogy a mi ágyuink elhasználtsága folytán ez kivihetetlen volt.

Most megszakitjuk ezredünk harcainak leirását és megnézzük, hogy ezalatt mi történt a 20-asoknál. Közös programm szerint indult minden. A gyalogsági támadást 9 r. járőrrel — három hullámba tagozódva 20/I. és III. zlj végezte. Az ellenséges állásokba egyes helyeken betörtek, de az ellenhatás folytán ezek a részek vagy megsemmisültek, vagy visszavonultak. Az ezredprnk erősitésül a II. zlj egy szd-át akarta alkalmazni, hogy ezzel a támadásba új lendületet vigyen, de amint azt olvashatjuk történetükben: »ez a támadás már nem került kifejlődésre.« A heves olasz tüzérségi és gyalogsági ellenhatás miatt az ezredprsg 7 h 50 p-kor támadó szdait az első vonalba visszavonta. Ezzel aztán a 20-as támadó tevékenység, ebben az időpontban, befejeződött! A 20-as történetből vettt eme megállapitás után folytatjuk ezredünk hősi küzdelmeit, mert viszont azok, az eddigi kudarc és félsikerután sem szüneteltek.

7 h 45 p-kor a 82. ddr prsgtól az a parancs érkezett: hogy »akna és gránátvető tüzet a Sternkuppe-ra összpontositani, azután azt ujból megrohanni.«

7 h 48 p-kor az I. és II. zlj prsg a következő újabb parancsot kapta: »a Sternkuppe-ra tüzérségi tűz kéretett. Az I. zlj parancsolja meg Strenge Ede zlsnak, hogy akna és gránátvető rajával a Sternkuppe-t vegye hatásos tűz alá. Ez idő alatt a csapat a kötelékeket rendezze. Támadás a Sternkuppe-ra. Az ezredtart-ból másfél szd Parragh szds rendelkezésére áll. A Sternkuppe feltétlenül elfoglalandó.«

8 h 10 p-kor Parragh szds azt jelentette, hogy a betört rész kivételével mindenütt a régi állás árkaiban áll.

10 h 30 p-kor a második támadásra a csoportositás befejeződött.

Parragh szds ekkor jelentette, hogy a támadást — rohamjárőrök beosztásával, a 8. és ½ 6. szd bevetésével — megindította. Hasztalan minden. Az olasz lángszórókkal fogadta rohamjárőreinket. A lángszórók füstje beboritotta az egész Sternkuppe-t. Alig néhány ember jutott vissza élve az előreugrott rohamhullámokból. A bátorságáról közismert Strenge Gusztáv hdgy véresen, tépetten, tántorgott le a zljprsgi kavernába és félig ájultan ismételgette, hogy: »Nem lehet! Nem lehet!«

A Sternkuppe és annak K-i oldala maga volt a pokol. A könnyü sebesültek lihegve, véresen estek be a segélyhelyre. A súlyos sebesültek és halottak szállitására gondolni se lehetett.

11 h 5 p-kor ez a támadás is végleg összeomlott. Az eddigi kudarcok ellenére 11 h 40 p-kor még egy harmadik támadást is megkisérelt a zlj, de eredményre ez sem vezetett. Az ellenséges állásokba betört Martin szd is, mivel a támadások másutt tért nem nyertek és elszigetelten állománya rohamosan pusztult, az ellenséges túlerő elől kénytelen volt kitérni. 12 h 20 p-kor a 79. ezredhez, a 246-os magaslat irányban, az árokban visszavonult. Helyét, az eredeti állásban, a 7. szd foglalta el.

14 h 30 p-kor a helyzet változatlan volt. Állásaink tüzérségi és nehéz aknatüz alatt állottak. Az I. zljprsgnak minden igyekezete most már csak arra irányult, hogy egy esetleges olasz ellentámadással szemben állásait tarthassa. Az 1. szd helyét elfoglalta a 7. szd., a 3. szd. visszament kavernáiba, ahol már a 6. szd szorongott. A 2. és 4. szd megfogyatkozott szakaszaival a támadás előtti csoportositást vette föl. Az 5. és 8. szd részben a zljprsg felett, részben a kavernákba huzódott meg.

17 h 30 p-kor érkezett a 82. ddr. prsg az alábbi szószerint idézett — telefon parancsa: »A harc eddigi lefolyása következtében a ddr feladata jelenlegi állását tartani. Amint a harchelyzet megengedi az ezredek akként csoportositandók, hogy eredményes védelmet kifejteni képesek legyenek. A 31/III. zlj továbbra is ddr tartban marad és két szddal a Korite

Lager-ben, a másik két szddal pedig a 2. A. vonalban levő Sturm dolina környékén áll. Amint a viszonyok engedik a kötelékek rendezendők, figyelő és biztositó szolgálat szervezendő, az éjjeli földerités folytatandó, összeköttetések létesitendők úgy a szomszédok, mint a tart-ok között és a ddrprsg-gal. A megtörtént uj csoportositás, valamint a puskalétszám jelentendő.« Ezt a parancsot az I. és II. zlj megkapta és végre is hajtotta.

20 h 30 p-kor, a kötelékek rendezése után, a felesleges erőknek a tartalék viszonyba való kivonása megkezdődött.

A csapat magatartása a támadás kezdetén igen lelkesült volt. A sikertelen harc és a beállott nagyszámu veszteség után a hangulat nyomottá vált, a legénység testileg,, lelkileg teljesen kimerült. (A legtermészetesebb visszahatás). Veszteség tisztekben: Megsebesült Klein, Pataky Károly, Reichenfeld Gyula t. hdgy, Hoffer Sándor és Manojlovits Gyula t. zls, valamint 9 lövéstől a kiváló vitézséggel rohamozó Csák László hdpj. és Nyilas Sándor tthts. Legénységünknél: 45 halott, 262 sebesült és 12 eltünt. Anyagveszteség: gránát telitalálat folytán 1 géppuska.

Fogoly vallomások szerint a támadásunk egy olasz ho. támadására ütközött.

Szeptember 5.-én a vszksz területe a normálisnál jelentékenyen erősebb tüz alatt állott. Akna telitalálat érte az I. zlj törzs kavernáját is. A törzs és az ágyusosztag pergőtüz-készlete elégett. Két gy. ágyu tönkrement.

Szeptember 6. Az éj folyamán a III. zljunk került a vonalba. Az I. zlj-hoz hasonlóan helyezkedett el. A szdok jobbról balra 9. 10. 11. és 12. sorrendben állottak. Ma meg a Korite Lagert érte több teli találat. Ez fölgyujtotta az ott összehordott olasz ruhákat, a lövőszer és kézigránát készletünket, amit azonban azonnal pótoltunk.

Szeptember 7—10.-én a helyzet és a viszonyok változatlanok maradtak. *7.-én* Parragh szds megbetegedett és a harcteret elhagyta. Az I. zlj prsgot átvette Molenda szds. A II. zlj ezredtart. a Korite Lagerben, I. zljunk pedig ddrtart. a Vojscica-i kavernákban. *10-én* éjjel — 3 és 6 óra között — erős tüzcsapás érte a Bauhof, Namenlose és Korite Lager kavernáit. Az ellenség hallhatóan és lázasan dolgozott állásain és akadályainak kiegészitésén.

Ezredünknek augusztus 27.-e óta elszenvedett vesztesége 63 halott, 5/381 sebesült és 4/112 beteg volt.

Mai nappal a XI. Isonzó csata hullámai az egész vonalon elcsendesedtek. Cadorna a csatatér északi részén — a Bainsizza fensikon — elért eredményét ugyan megtartotta, de azt tovább fejleszteni nem tudta. Ott azonban 30.000 foglyot és 145 ágyut veszitettünk. Véres veszteségeink is nagyok voltak. Attól lehetett tartani, hogy az olasz hds ujabb rohamának ezen a részen már ellentállni nem tudunk. Ekkor pedig elesik Trieszt, holott ennek jelentősége hasonló volt Verdun-évek. Csak a támadás segithetett. Ehhez pedig megint csak német segitségre volt szükség.

XIX. fejezet.

A XII. Isonzo-i csata.

PIHENŐBEN.
1917. szeptember 11.-től — 26.-ig.

Szeptember 11.-én a 40. ddr ezredei kerültek a vonalba. A 20-asokat már 6.-án fölváltotta a 32. ezred. Ma éjszaka pedig ezredünket a 12.-esek. A következő elhelyezési körletbe kerültünk: Ezredtörzs Nadrozica-ra, az I. zlj tőle délnyugatra épült barakkokba, II. zlj és az ágyus osztag Kregolisce-re, III. zlj Skofi-ra, a vonat pedig Tublje-től keletre fekvő erdőbe. Az egész körlet Comen-től délre 4000^{x}re, a vonaltól pedig légvonalban 12.000^{x}-re feküdt.

Az ezredprsgot — a mai nappal — Balogh alezredestől átvette Laurencsics Ferenc alezr. A pihenő alatt elsősorban is rendbehoztuk a ruházat, fegyverzet és szerelvény hiányosságait. Azután a szokásos és mérsékelt programm szerinti kiképzés folyt. Elhelyezés szdonkint együtt tartva volt, hogy riadó esetén a gyülekezés minél gyorsabban és zavartalanabbul történjék. Előljárói szemlék következtek, amelyek mindenkor az előljáróink legteljesebb meggelébedésével és dicséretével végződtek. Minden pihenő alatt a tisztek és legénységünk gyakran hallgatott misét és lelkészeink az elhelyezési körletben gyakran tartottak erkölcsi oktatást is. Elhelyezési körletünk nem nyujtott sok kényelmet, de hát a 31-esek sohasem voltak elkényesztetve. A pihenés alatt a zljak a Volcji Grad-i fürdőt két-két izben is igénybe vehették. Bevonult a XXX. mzl két mszda. A vele érkezett kardos tisztek beosztásával ezredünk tiszti beosztási táblázata 14.-én a következőképen alakult:

A »kopasz század« tisztjei.

EZRED

Prnok	**Laurencsics Ferenc alezr.**
Sgt.	Beőthy Dezső szds.
II. sgt.	Kálmán Imre szds.
Telefonos tiszt	Haber Jenő t. fhgy.
Gázvédelmi tiszt	Pethő Andor t. hdgy.
Megfigyelő tiszt	Hilberth Kráoly t. hdgy.
Gazd. szakelőad.	Hell József szds. gt.
Tábori lelkész	Veres Mihály t. lelk.
	Popovics Vazul t. lelk.
Orvos főnök	dr. Stoklász Győző főorvos.
Hozzá beosztva	Steiner Andor t. eü. hdgy.
Élelmező tiszt	Mild Nándor t. fhgy.
Hozzá beosztva	Dohányos Tivadar t. hdgv.

Műszaki század

Prnk	Nyilassy Péter t. hdgy.
Alantos tisztek	Hartmann Márton t. hdgv.
	Bazsó Kráoly t. hdgy.
	Bolyky János t. hdgy.
	Kopcsák Béla t. zls.
	Fleischer Ottó t. hdpj.
	Fried Béla t. hdpj.

Harceszköz szakasz

Prnk	Strenge Ede t. zls.

Gyalogsági ágyus szakasz.

Prnk	Berg Károly t. fhgy.
Alantos tiszt	Steiner Géza t. hdgy.

I. ZÁSZLÓALJ

Prnok	**Caltium Sándor t. szds.**
Sgt.	Scherer János t. hdgy.
II. sgt.	Mersich Jenő hdgy.
Gh. főnök	Hell József szds gt.
Megfigyelő tiszt	Mórocz Mihály t. hdgy.
Orvos főnök	dr. Szegedy Kálmán s. o.
Beosztott	Ember Bencze t. eü. zls.
Beosztott	Misley Károly t. eü. zls.
T. étkezde vez.	Holler Mráton t. hdgy.

1. század:

Prnk	Martin János szkv. fhgy.
Alantos tisztek	Keller László t. hdgy.
	Grozáv Kálmán t. fhgy.
	Polákovics Jenő t. zls.
	Kiss Károly thtts.

2. század.

Prnk.:	Fürst Jenő t. hdgy.
Alantos tisztek.	Vajda Péter
	Lehmann József t. zls.
	Oszlányi József t. zls.
	Szekülesz Károly t. zls.

3. század.

Prnk	Szilágyi István t. hdgy.
Alantos tisztek	Kovács Károly t. hdgy.
	Schumacher Károly t. hdgy.
	Hamar László t. zls.

4. század.

Prnk.:	Szebenyi Gusztáv fhgy.
Beosztott tisztek.	Somlyó József nf. hdgy
	Kiss András nf. hdgy.
	Setzer Lajos t. zls.

Géppuskás század.

Prnk	Sydó Sándor t. hdgy.
Alantos tisztek	Klein Adolf t. hdgy.
	Keringer János t. zls.
	Kerepessy Ferenc t. őrm.

II. ZÁSZLÓALJ:

Prnk	**Pintér Aladár szds.**
Sgt.	Bereczky Jenő hdgy.
II. sgt.	Papp Béla t. hdgy.
Gh. főnök	Müller Sándor t. hdgy.
Megf. tiszt.	Jármy György t. hdgy.
Megf. tiszt.	Takács Lajos t. hdgy.
Orvos főnök	dr. Gergely Sándor t. s. o.
Beosztva	Adamik Sándor t. eü. hdgy.
T. étkezde vez.	Libássy Rajmund t. zls.

5. század

Prnk	Kukcrelly Ferenc hdgy.
Alantos tisztek	Lacza József t. hdgy.
	Schmoll Béla t. hdgy.
	Boldizsár Ferenc t. hdgy.

6. század:

Prnk	Freiszberger József fhgy.
Alantos tisztek	Debreczeny István hdgy.
	Hatschek Pál t. zls.
	Cucu András t. zls.

7. század

Prnk	Salmen Henrik fhgy.
Alantos tisztek	Kolozsváry László hdgy.
	Beőthy Pál t. hdgy.
	Takács László t. hdgy.
	Horváth Zoltán t. zls.

8. század

Prnk	Sebők Sándor t. hdgy.
Alantos tisztek	Fülöp József t. hdgy.
	Pichler Ferenc t. hdgy.
	Laky Vince t. zls.
	Verer Imre t. zls.

Géppuskás század

Prnk	Krizmanits Péter t. hdgy.
Alantos tisztek	Engel Andor t. hdgy.
	Spiegel Imre t. hdgy.
	Modrovits János t. hdgy.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk	**Kovács József szds.**
Sgt.	Kronewetter Dezső hdgy.
II. sgt.	Leitner János t. zls.
Megfigyelő tiszt	Mozes Ernő t. hdgy.
Gh. főnök	Graf Fülöp nf. hdgy gt.
Orvos főnök	dr. Götze Árpád t. főorv.
Hozzá beosztva	dr. Deac Oktávián t. s. o.
„	Morwitz József t. eü. hdgy.
„	Barta Aladár t. eü. zls.

Orvoshoz beosztott.	Kovács István t. eü. zls.
T. étkezde vezető	Fabritzky Nándor nf. fhgy.

9. század

Prnk	Kocsis Lajos t. fhgy.
Alantos tisztek	Hamburger István t. hdgy.
	Szalay Imre t. hdgy.
	Kovács Zsigmond törzsőrm.

10. század

Prnk	Varjas Jenő t. hdgy.
Alantos tisztek	Mayer József t. hdgy.
	Retesan Simon t. zls.
	Toók Gyula t. zls.

11. század

Prnk	dr. Ungár Aladár nf. fhgy.
Alantos tisztek	Czopf Ferenc t. hdgy.
	Erdősy Dezső t. hdgy.
	Soós Kálmán t. zls.

12. század

Prnk	Molenda Rezső szds.
Alantos tisztek	Hoffmann Ferenc t. hdgy.
	Serbán Aurél t. hdgy.
	Frőhlich József t. hdgy.
	Lieber Emil t. zls.

Géppuskás század

Prnk.	Erdélyi Gyula t. hdgy.
Alantos tisztek	Krémer János t. hdgy.
	Tamássy Lajos t. hdgy.
	Kuncsucz István t. hdgy.
	Babics Kálmán t. zls.

24.-én szén és vagon hiányra való tekintettel a szabadságolásokat beszüntették. *26.-án* Mayer Lajos hdgy prsga alatt 32 fő legénységgel megalakult az első és ujonnan rendszeresitett kézi géppuskás szakasz. Beosztatott az 5. szdhoz, mint annak 4. szakasza. A szd 4. szksza pedig a többi három szkszba szétosztatott és igy a szd puskalétszáma nem apadt, sőt tüzereje a kézigppszksz-al erősen növekedett. Minden zlj kapott 5—5 drb periszkopot és a legénységet ellátták acélsisakkal. Ezt eddig csak a vonalban való tartózkodás ideje alatt kaptunk, most rendszeresitették. *26.-án* jó Nyilassy Péterünk betegen a ho. eü. intézetbe távozott. A műszaki szd prsgát átvettte Molenda szds. Hosszu harctéri szolgálataik és eredménydús tevékenységük jutalmául, mint létszám feletti kardos tiszteseket Veszprémbe küldték Keller József t. hdgyot, Bertl Ferenc és Strenge Ede t. zlsokat. Ho. rohamjárőr tanfolyamba Pleskovica-ra vezényelték Grozáv t. hdgyot, Horvátovits és Soós t. zlsokat 60 fő legénységgel. A tiszti beosztási táblázat igy azután hamar megváltozott. »Warte« jelzéssel a Hermada-n egy megfigyelő állomást létesitett ezredünk.

Minden jelenség támadásra való előkészületekre mutatott.

XII. ISONZÓI CSATA ELŐTT.

1917. szeptember 27.-től — október hó 24.-éig.

Emlitettük már, hogy a Bainsizza-i fensikon elért olasz siker kétségessé tette egy következő olasz támadás kivédését. A Doberdo-i szikla tenger pedig túlságos mértékben fogyasztotta a már amúgy is fogytán levő emberi erőt. Ezen csak az olaszoknak a sikságra való ledobásával lehetett volna segiteni. Ha ez megtörténik, akkor megszünik a védelemre nézve oly alkalmatlan doberdói arcvonal, leghatásosabban biztositva van Trieszt és egyuttal az általános arcvonal lényegesen megrövidül. Minél inkább nyugatra sikerül az olasz arcvonalnak áttörése, az annál hatásosabb és annál nagyobb veszélyt hoz az olasz haderőre, amelynek ez a támadás a hátába irányulna. Azonban az arcvonalunk mentén nyugat felé haladva, a mind magasabb és szélesebb hegység, fokozatosan több és több erőt szükségelt egy ily támadás keresztül vitelénél. Legkeskenyebb volt a hegység Flitsch és Tolmein között.

Magunk erejéből azonban még a közelebbi célok megoldására sem vállalkozhattunk. Német segitségre szorultunk. Hindenburg adott is 7 gy. ho-t segitségül, — de csak decemberig korlátozott időre, — Arz pedig más arcvonal részekről 9 ho-t hozott össze. Ezekből az erőkből alakult meg azután Tolmein-nél a német Below Ottó serege, 6 német és 3 osztrák hoból és ettől északra Flitsch-nél Krausz hdt-e, 3 osztrák és 1 német ho-ból. Tartalékul Arz rendelkezésére állott még 2 magyar és 1 osztrák ho. Ez a haderő 1500 ágyu és 400 aknavetővel rendelkezett. A támadás iránya nagyban Cividale volt. Ez az irány a Bainsizza-i fensikon és ettől délre álló olasz erők hátába vezetett. Ezen a vonalon látszott az olasz a leggyengébbnek és bár a rendelkezésre álló erők részére szóló feladat igen nehéznek mutatkozott, a vállalkozás mégsem volt reménytelen.

Az erők csoportositása már augusztusban megkezdődött és ez még szeptember 27.-én is folyamatban volt. Érdemes megemliteni még, hogy október 20. és 21.-én egy cseh és két román nemzetiségü szökevény tiszt terveinket teljes részletességgel elárulta az olaszoknak. Cadorna ennek ismeretében hatalmasan felkészült és a támadásunk irányával szembe túlerőt állitott. A támadásunk legerősebb fegyvere, a meglepő föllépés hatása, tehát kiesett a kezünkből.

Az arcvonalon azonban mindebből egyelőre csak annyit tudtunk, hogy a németek megjelentek a láthatáron. És ez mindig jelentett valamit.

Szeptember 27.-én 4 h 30 p-kor a szükebb ezredtörzs, tájékozódás céljából, az első vonalba ment. 18 órakor indult a II. zlj és ezt követte 30 perces időközben a másik két zlj. Ezredünk ujból a Korite előtti állásokba vonult és ott a 12-eseket fölváltotta. Az első vonalba került, most már Salmen fhdgy prsga alatt, a II. zlj. Szdprnkok voltak: Kukorelly hdgy, Freiszberger fhgy, Beöthy Pál, Sebők és a gépp-nál Engel t. hgyok, a gy. ágyuso.-nál pedig Steiner fhgy. A III. zlj a Korite Lagerben ezredtart., az I. zlj pedig Vojscica-nál ho. tart.-ban állott, mig az ezredprsg a Bismark dolinában helyezkedett el.

Szeptember 28. Mérsékelt tüzérségi tüz mellett

igen élénk repülő tevékenység jellemzi a napot. 11 gép repült át az állás fölött, röviddel rá hátul bomba robbanások hallatszottak. A vonal-zlj prsghoz, mint tüzér összekötő, bevonult Ehinger Adalbert hdgy. Mai veszteség 1 sebesült a III. zlj-nál. Ezred gyengélkedőben volt 6 tiszt és 66 fő legénység. Viszont a kórházból felgyógyultan bevonult 17 ember. Ez a létszám mozgás állandó.

A mai nap egyébként nagyon nyugodt lévén, nézzük meg egyszer, hogyan állott lövőszer tekintetében az ezred. A legénységnél volt fejenkint 200 drb, az I. gépp. szdnál 2500, a II.-nál 9000, a III.-nál 4500 drb hevederezett töltény. A kézi géppuskánál 4000 hevederezve és 1 rakasz hevederezetlen. Tartalék: az I. ggp. szdnál ekkor nem volt, mert a ho. tart-ban állott, a II.-nál 20 rakasz a zlj raktárában és 50 rakasz az állásban, a III.-nál 33 rakasz a zlj raktárában. Gy. ágyus szksz 375 brizáns és 60 gyujtó gránáttal, valamint 375 kartáccsal rendelkezett. Közelharceszköz rajnál ésp. az ezredbelieknél 408 akna és 48 gránát, a 4/4. aknavető ütegnél (12. cm.) 394 lövés, a 6/10. aknavetőütegnél (22 cm) pedig 50 lövés volt. Ez képezte az ezred fegyverzetét a kézi gránátokon kivül, amelyről számadat nem áll rendelkezésünkre.

Szeptember 29—30. Ezredünk a ho. védőszakaszában az északi csoportot képezte, a 20. ezred pedig hozzánk csatlakozva a délit. Északra a jobbszárnyunkhoz csatlakozott a VII. hdt 48. ho-ának 10. sz. közös gy. ezrede, amellyel az összeköttetést a 246-os magaslaton keresztül telefonnal, küldöncvonallal és állandó összekötő járőrökkel biztositottuk.

A bekövetkezendő támadásunk előjeleként a XXIII. hdt. prsgtól mind sűrűbben érkeztek egyes vezérkari tisztek, tüzér és árkász előadók, akik este és a hajnali órákban az állásaink előtti előterepet szemrevételezték.

29.-én meleg és szép napos idő volt. A nap folyamán 4 honvédünk megsebesült. 30.-án nagy szél fujt, a látási viszonyok rosszak voltak, de ennek ellenére az olasz repülők igen élénk tevékenységet fejtettek ki.

Az egyébként a még kielégitő élelmet éjjel a konyhák az állás mögé 600—700 ^{x}-re hozták előre. Ott lerakodtak és onnan a Selo Lagerben elhelyezett ezr. tart. zlj-ból 200 ember szállitotta előre az első vonal részére. Hasonlóképen történt a viznek és a felvételezésnek a csapathoz való juttatása is.

Az ellenség nagyon éber volt. A Kahlenberg-en két ujabb t. őrsöt állitott föl. Éjjel nappal állásainak műszaki kiépitésén dolgozott.

30.-án a legénységből 19-en a kórházból gyógyultan bevonultak. Veszteség viszont 6 beteg a legénységből és Kiss András t. hdgy, aki szintén betegen eltávozott.

Ezredünknek szeptember havi veszteségeit az alábbi táblázat mutatja:

	Tisztek				Legénység			
	Halott	Sebesült	Beteg	Eltünt	Halott	Sebesült	Beteg	Eltünt
Ezredtörzs	—	—	3	—	2	26	18	—
I. zászlóalj	—	3	2	—	28	186	93	12
II. „	—	1	2	—	8	93	65	13
III. „	—	1	2	—	13	55	100	3
Összesen		5	9	—	51	360	276	28

Október 1.-én Sypniewski tbk Dobó István vk. szds kiséretében az ezredprsgunknak a Bismarck dolinában elhelyezett álláspontján a 20. és 31. ezr. prsggal megbeszélést folytatott.

Kálmán szds II. ezr. sgt. az ezr. prnk parancsára az 1. vonalban szemrevételezte az ellenség helyzetét és a saját végzett munkát, valamint a szolgálat menetét ellenőrizte.

Bevonult a kórházból 33 fő, ezzel szemben a mai veszteség 2 sebesült és 2 beteg volt.

Október 2.-án Sypniewski tbk elhelyezési körletében megszemlélte a ddr tart. zlj-at. Az ellenség feltünő éberségéből a vonalban azt következtették, hogy uj olasz csapatok kerültek velünk szembe. Az idő meleg és napos volt.

Október 3.-án ezredünk parancsot kapott, hogy a szemben álló olasz csapat hovatartozandóságát deritse föl, továbbá, hogy az olaszok állandó nyugtalanitása céljából ezentúl minden nap kisebb vállalkozásokat végezzen. Ma 100 drb gázálarcot és egy közép kaliberü fényszórót is kapott ezredünk. Ez utóbbit a 276-os magaslaton állitották föl és onnan morze jelekkel jelentetett.

Caltium szds megbetegedett és a Weliki Dol-i ezred gyengélkedőbe vonult. A zljprsgot átvette Szebenyi Gusztáv fhgy.

Október 5.-én az ellenséges tüzérség tevékenysége ugyan megélénkült, de egyébként a helyzet változatlan maradt. Az ellenség igen éber volt. Minden mutatkozó céltárgyat azonnal tüz alá vett. Gyalogsága az állásban serényen dolgozott. Már az esti szürkületkor megkezdte robbantásait és azt az egész éjjelen át folytatta.

A 10. hegyi ddr prnka, egy ezr. prnk és az

északi szomszéd csoport prnka — Blehal ezr. — az ezr. prsgunk álláspontjára jöttek, hogy tájékozódjanak és a bekövetkezendő támadást megbeszéljék. Ezek a megbeszélések most már mind sűrübbekké váltak.

Krémer hdgy az ezr. gyengélkedőből, 7 honvéd pedig a kórházból bevonult.

Ma éjjel, az étkezés kiosztása után, az I. zlj az állásba vonult és ott fölváltotta a Salmen (II) zlj-t. Ez ezredtart-ba a Selo Lagerbe, a III. zlj pedig innen ddr tart-ba került. A III. zlj a Vojscica Gr-tól NY-ra fekvő Dolinákba helyezkedett el, még pedig az uttól délre a Hedda és Butter Dolinákba a 9. szd, a Lili és a Spau D.-ban a 10., Michel-ben a 11., Flache és Stein-ban a gppszd. Az uttól északra a Veszprém és Balaton Dolinákban a 12. szd., a Weeber D.-ban pedig a zlj prsg.

Október 6.-án a saját tüzérségünk igen élénken működött. Északi szomszédunkat a 79. közös gy. ezred fölváltotta.

A ho. prsgtól bevonult Szakál András táb. lelkész. Legénységünk téli ruhát kapott.

Az ég beborult. Hűvösre fordult az idő és megkezdődött az esőzés.

Október 7. A vonalbeli zlj jelentette, hogy Kahlenberg-et az ellenség valószinüleg aláaknázza, mert a föld alól robbanások zaja hallatszik. Ennek megfigyelésére egy árkász tiszt egy járőrrel kirendeltetett. A saját tüzérség ma is élénken tevékenykedett és a telefon jelentéseink, valamint rakéta jelzéseink ellenére 1—2 rövid lövéssel a saját állásainkat is eltalálta. Egy 15 cm-es gránát becsapódásától két emberünk meghalt, kettő pedig megsebesült. Hiába, az ágyuink csövei már nagyon elhasználtak voltak.

Bevonult a kórházból 4 emberünk, a szabadságáról pedig Pethő és Serbán hdgyok.

Október 8. A tüzérségi tevékenység mindkét oldalról igen fölélénkült. Az olaszok megtorlásul rajtaütésszerü tüzcsapásokat intéztek.

Molenda Rezső szds és Graf Fülöp hdgy gt betegen a ho. eü. intézetének átadatott.

Október 9.-én az ezred helyzete változatlan. Az első vonalban elhelyezkedett zljunk lövőszerrel ekkor a következő kiméretben volt ellátva: minden egyes embernél volt 200 töltény. Állás tartalék: az 1. szd-nál 21 rakasz, a 2.-nál 14. a 3.-nál 20, a 4.-nél 15, a géppszd-nál szkszonkint 20 géppuskás és egy gyalogsági rakasz, a zlj prsgnál pedig a 10 rakasz. Az étkezés rendben történt. A látási viszonyok ma jók voltak.

Október 10. A figyelő szolgálatot ujra szervezték. Minden zlj-nál egy tiszt, egy hdpj., két altiszt és egy küldöncből álló tiszti figyelő járőrt alakitottak. A 276-os magaslaton a tiszti figyelőt mindig a ddr-tart. zlj vezényelte. Ez az ezredprsgnak jelentett. A ddr prsg megfigyelő állomása a Vojscica Dl-i templom romoknál volt. Ide az ezredprsg két altiszttel és két távbeszélővel Hilberth Károly t. hdgyot vezényelte. A ho. prsg részére a Hermada-n levő állásban 3 altiszttel és két távbeszélővel Kolozsváry hdgy figyelt.

Az olasz fúrást hallgató járőr valóban megállapitotta, hogy az olaszok Kahlenberg alatt dolgoznak. Onnan ujból 5 robbanást hallottak.

Csoportkép Sypniewski tbk. (középen távcsővel a mellén) 1917. X. 12.-én megtartott szemléjéről. 2. Laurencsics F. alezr. ezredprnk. 3. dr. Mayer hadgy a 16., 4. von Schwerin hdgy a 3. és 5. Freiherr von Wackerbarth a 3. porosz huszárezredtől. 6. Hermann hdgy a 3. utászzljtól. 7. Szabó Pál alezr. az I. zlj prnka. 8. Beöthy D. szds ezredsgt. 9. Kovács József szds a III. zlj prnka. 10. Kálmán I. szds II. ezr. sgt. 11. Haber J. fhgy telefonostiszt. 12. Steiner eü. hdgy. 13. Csiby fhgy 41. ho. gp. előadó. 14. dr. Sztoklász főorvos. 15. Pethő hdgy ezred irodába beosztott nyulláb.

A ho. prsg a gázvédelmi berendezéshez ma pokrócokat és 40 kg. hamuzsirt adott. Ez utóbbit azért, hogy annak oldatába áztassuk a pokrócokat és azokat igy függessszük a kavernák bejárata elé. Azt hitték, hogy az igy elkészitett pokrócok a gázt közömbösitik. Tehát a gáznak csak kis hányada bir a kavernába majd behatolni. Ez ellen pedig már a gázálarc is tökéletesen megvéd. Az olaszok eddig csak ágyukból lőtt gázgránátokkal és repülő gépekről dobott gáztartályokkal intéztek gáztámadást. Fúvógázzal ezideig még nem dolgoztak.

Megsebesült a mai napon Keringer István t. hdgy és betegen eltávozott Babics Kálmán zls. 12.-én pedig Varjas Jenő hdgy.

Október 13.-ról 14.-ére virradó éjjel a III. zlj került a védővonalba, az I. zlj a Selo Lager-ben ezred, a II. zlj pedig Vojscica mellett ddr tartalékul alkalmaztatott.

Október 14.-én egész nap szakadt az eső. Kovács szds ekkor azt jelentette, hogy a zlja védőszakaszában levő összes kavernák a vizet áteresztik. A kavernákban ép úgy esik az eső, mint kint a szabadban. A vonalban szolgálatot teljesitő legénység nem talál olyan helyet ahol ruháit megszárithatná, vagy ahol pihenhetne. Az állapot tarthatatlan és ha ezen a legsürgősebben nem segitenek, a legénység ellentálló ereje és egészségi állapota rohamosan fog roszszabbodni.

Másnap már úgy folyt a viz a kavernákba, hogy a bennük való tartózkodás teljesen lehetetlenné vált. A szdok tisztjeikkel együtt inkább a lövészállásba mentek, ahol minden 5^{x}-re a mellvédbedölt. Deszka, vagy kátránypapir nem állt rendelkezésre. A zljaknak házilag kellett volna önmagukon segiteni, ez pedig — az anyaghiány miatt — semmit se jelentett. Szerencsére 16.-án az idő kiderült.

Betegen eltávozott Koller László, Debreczeni István és az egy év óta kiváló lelkiismeretességgel, rettenthetetlen vitézséggel szakadatlanul az arcvonalon szolgálatot teljesitő Bereczky Jenő hdgy.

A lehallgatás veszélye miatt — ma — a zlj prsgtól előre vezető minden telefon vezetéket lebontottak.

17.-én a megbetegedett Pintér szds helyett a II. zlj prsgát átvette Salmen fhgy.

Október 18.-ára virradóra a 37. védőszkszban levő 12. századunkat a 12/3. szd fölváltotta. A 12. szd a fölváltás után Volcji Grad-ra ment. A III. zlj többi 3 százada a vonalban maradt és az előre jött 12. ezred prsga alá került. 18. és 19.-én éjjel a 12-esek fölváltották az I. és II. zljainkat is. Ez a két zlj. az ezred prsggal együtt, — pihenőre — ugyancsak Volcji Grad-ra menetelt, ahol a 12/1. és 2. szd 4 géppuskával jutott még ezredünk prsga alá.

Október 21.-én a 28. repülő szd-ot »gyalogsági repülő« gyanánt beosztották a ho-unkhoz. A gyalogsági repülő feladata volt a gyalogsági első vonalak és a prsgok, valamint a tüzérség közötti folytonos összeköttetés fentartása. A gyalogság az állását és harcjelentéseit a repülőknek fényjelzésekkel adta tudtára. Ezek közül a fehér azt jelentette, hogy a vonalat elértük, vagy állásainkat tartjuk; a zöld szin, hogy előre nyomulunk, a tüzérségünk tüzét helyezze előbbre, vagy a saját tüzérségünk tüzelése veszélyeztet; végül a vörös szin, hogy a gyalogság tüzérségi zárótüzet kér, vagy az ellenség támad vagy a tüzérségünk a tüzelést vegye rövidebbre.

A gyal. repülő a fölvett jeleket drót nélküli táviróval és irásbelileg a ho-prsgnak és a tüzérségnek továbbitotta. Ily módon — ha minden egyéb összeköttetés megszakadt — a gyalogsági repülő vezette a tüzérség tüzelését. A magasabb prsgokat a helyzetről a leggyorsabban volt képes értesiteni. A gyalogsági repülő tevékenysége tehát igen nagy jelentőségre emelkedett és a harcok folyamán valóban kiváló szolgálatokat is végzett.

A TOLMEINI ÁTTÖRÉST KÖVETŐ ÜLDÖZŐ ELŐNYOMULÁSBAN.

A XII. Isonzó csatában végre mi voltunk a támadók. Az előkészületek befejeztével 1917. október 24.-én Below és Krausz seregei az olaszokat megrohanták és már az első napon az olasz Capello seregnek északi szárnyát mélyen áttörték. Ez az olasz sereg pár nap alatt összeomlott és teljes felbomlásban menekült nyugati irányban. A nagyarányu győzelemnek hatása rövidesen a tengerig kiterjedt és a mi arcvonalunkkal szemben álló Aostai herceg seregének helyzetét is megingatta.

A XII. Isonzo csatában a mi arcvonalunknak tüntető előretörésekkel, kisebb vállalkozásokkal kellett a tőlünk északra lejátszódó döntő támadást támogatni. Most a X. Isonzói csatához hasonló pergőtüz és támadás elmaradt. A külsőségek nem is mutatták az elkövetkezendő nagy eseményeket.

Október 24.-én, a fent emlitett főtámadással egyidejüleg, nálunk is megkezdődött tehát a tüntetés. Ismételjük, hogy ebben az időben, a 12. ezred prsga alatt, a III. zljunk 9. 10. és 11. szda volt az első vonalban, még pedig ismét a Kahlenberg-en. A 12. ezred a Vojscica—Seló-i út északi oldalán levő Kaninchen magaslatra, a mi osztagaink pedig — amelyeket az I. zljunk állitott ki — Kahlenberggel szemben levő olasz állásokra támadtak. Ez a vállalkozás a következőképpen folyt le:

2 és 3 óra között a saját drótakadályainkon kapukat nyitottunk. Ezekkel szemben 4 órakor az árkászok az ellenséges drótakadályokon iparkodtak — előre megmondhatjuk, hogy sikertelenül — kapukat robbantani. 5 órakor a t. őrseinket és a megszálló osztagokat visszavontuk, hogy az 5 h 30 p-kor megkezdődő tüzérségi előkészitő tüz bennük kárt ne tegyen és csak a kapukat figyelő őrök maradtak a vonalban. Mig a tüzérség dolgozott, megalakultak a támadó csoportok, még pedig 20—20 főből álló szakaszokból. Ezek közül a 2. szd kettőt, a 3. szd egy szakaszt adott. Minden szkszhoz beosztottak 1—1 rohamjárőrt és 1—1 géppuskát. A támadó szakaszok mögött 1—1 utász járőr állott müszaki anyaggal. A támadó szkszok prnkai: Vajda és Schuhmacher t. hdgy és Breuer t. zls, a rohamjárőröké pedig Kemény t. zls volt. Ugy tervezték, hogy 8 órakor mind a három szksz a kapukon keresztül az ellenséges állásokra tör, a támadásban részt nem vevő csapatok pedig ugyanekkor megszállják a saját állást és ezeknek Kahlenberg-től jobbra és balra levő részei a támadást erős tüzzel támogatják. Az olaszok azonban már 7 h 55 p-kor erős puska és géppuska tüzet inditottak, főleg a kapuk irányába. Nyilván észrevették a készülődést és a szándékot. A támadó osztagok ennek ellenére elszántan kiugrottak állásaikból és előre rohantak, de a megsemmisitő tüz miatt kénytelenek voltak az állásaikba visszatérni. Rövid rendezkedés után még kétszer megismételték a támadást, de az olasz állásokba jutni nem birtak. A zsúfolt ellenséges állásokból irányult hatalmas tüzhatás lehetetlenné tette a támadás folytatását és azt felülről be is szüntették.

A támadásban megsebesült Vajda t. hdgy, Hamar és Kemény zls, valamint Klein zls, akit már válságos állapotban szállitottak hátra.

Legénységünkből 13-an hősi halált haltak, 51-en

megsebesültek, 6-an eltüntek és 7-en súlyos légnyomást kaptak.

A vállalkozás habár sikertelen volt, mégis a hősi teljesitmény legmagasabb fokát jelentette. Ezért is részleteztük. Ha nem is végződött az olasz állásba való betöréssel, azért a célt elértük. Az olaszokat felriasztottuk és a mi további támadásainktól tartva, egész nap erősen tüzeltek.

A mai napon bevonult és az ezred szdai között szétosztatott a 32/XXX. menetzlj 507 fő legénysége. A velük jött tisztek közül Süle József t. hdgy a 9., Reviczky Sándor t. hdgy a 10., Szentiványi Tibor t. hdgy a 11. és Kabdebó Rezső t. hdgy a 12. szdhoz került.

Október 25.-én csapataink a Kostanjevica-tól északra fekvő Fajti Hrb magaslatot is elfoglalták. Az ott kivivott siker kibővitése céljából a ho-unkhoz É-ra csatlakozó 11. hegyi ddr-t, az éj folyamán, az arcvonalból kivonták és É. felé eltolták. Ennek a ddrnak fölváltására 26.-ról 27.-re virradóra a 12. ezred II. és III. zlját rendelték a 28—32. védőszakaszokba.

Ugyanekkor ezredünknek I. és ½ II. zlja előre vonult és ismét átvette a 33.—36. védőszakaszokat. A III. zlj, amelynek prsg-át Caltium szds vette át, a Selo Lager-be ment ezred tart.-nak, a még fent maradt ½ II. zlj pedig a Bismarck dolina körül ddr tartalékul alkalmaztatott. A vonalban levő 12. 31. és 32. ezredek fölött ekkor br. Benz ezr. parancsnokolt. A 20. ezred ho. és hdt tartalékban állott.

Tehát a ho. védő vonala észak felé 5 vszkssal meghosszabbodott. Ekkor az északi határát a Kostanjevica-i vasutvonal képezte.

Ezredünk harcoló létszáma ma 86/1606 fő volt.

Kovács József szds átvette a 9. szd prsgát. A 48. ezr.-től a mai napon bevonult Farkas János hdpj., beosztatott a müsz. szdhoz. Betegen eltávozott Oszlényi József t. zls.

Október 27. Foglyok ejtése és támadásunk szinlelése céljából ma egy ujabb vállalkozást kellett végrehajtani. 16 órakor a feladatra önként jelentkezett Polakovics zls prsga alatt 20 emberünk tört előre a Kronen dolinából. Eljutottak az ellenséges drótakadályokig. Itt azonban rést seholsem találtak. Ekkor két honvédunk a spanyol bakok alá feküdt, hogy azokat fölemelve utat nyissanak. Hősies igyekezetük ellenére kaput nyitniuk igy sem sikerült. A kisded csapat erre a velük hozott kézigránátokat az ellenséges árkokba dobálta és azután a kiinduló állásba visszatért. Magyarin János és Bató Elek honvédek különösen eredményesek voltak. Egy ellenséges golyószóró legénységét szétrobbantották, maga a golyószóró az árokba fordult. Veszteségünk 1 halott, 3 sebesült és 1 eltünt volt. Kahlenberg-ről a vállalkozás minden mozzanatát figyelték. Mint Szabó alezr. jelentette: »Magyarin János ott látható az ellenséges állások előtt, ahol sebesülten fekszik. Remélhető, hogy az est beálltával visszahozható«... Igy is történt. A vállalkozás minden résztvevőjét kitüntették.

Már a vállalkozás ideje alatt megindult a lelkesitő hirek áradata. 16 órakor arról értesültünk, hogy Cividale-t csapataink elfoglalták. 18 órakor azt hallottuk, hogy csapataink máris 120.000 foglyot ejtettek és 700 ágyut zsákmányoltak, majd pedig, hogy Görz-öt is elfoglaltuk... az olasz rádió állomások parancsot kaptak a leszerelésre..., hogy az olaszok Kostanjevica előtt eltüntek. Ez már a ho-unk tőszomszédságában történt. Előttünk ilyen könnyen az olasznak nem szabad eltünnie. Az éj folyamán minden szd állandóan küldött előre járőröket, hogy az olaszok jelenlétéről meggyőződést szerezzünk. Az ezred szigoru készültségben állt, hogy készen legyen a bármely pillanatban megkezdődő üldözésre.

16 h 30 p-kor a Hermada-n elhelyezett gyalogsági megfigyelő — Kolozsváry hdgy — jelentette: »Az olasz az Isonzón innen és azon tul fekvő falvakat mind felgyujtotta. Az Isonzo partja lángol, a hidak égnek. A hidaknál és a tüzfénynél hátrarohanó csapatok láthatók. Az olaszok visszavonulnak.« Általános volt a lelkesedés és nagy az öröm.

»A hireket továbbitottuk a szdoknak, — irja Mersich naplójában, — és a zlj prsg elrendelte, hogy a szdok félóránkinti kézigránát dobással győződjenek meg az olaszok jelenlétéről, mert minden katonai számitás szerint az olasznak fel kell adnia a Karszt vonalat, különben az Aostai herceg seregét bekeritjük.

Az állásharc fáradalmaitól és izgalmaitól kimerülten, bóbiskolva ültünk a kavernában. 21 órakor egyszerre csak lélekszakadva gurult be a 2. szdnak egy lihegő küldönce és szinte mindenkit fellökve orditotta, hogy: »*Alezredes ur alásan jelentem meglógott a digó.*«

Nyomban eltűnt minden fáradtság és felpattantunk mint az acélrugók. Valamennyien a Sternkuppe-ra rohantunk, hogy a hir valódiságáról meggyőződjünk. Ott csend volt. Csak 1—1 olasz rakéta emelkedett még mindig a levegőbe a Sternkuppe aljáról. A 2. szd járőre kétszersülttel megrakodva már az olasz állásokból tért vissza. Fürst hdgy éppen azzal foglalkozott, hogy néhány emberével az állások közötti drótot szedette szét. Kapukat nyittatott. Szabó alezr. Fürst hgy-t azonnal a Sternkuppe Ny-i lejtőjére küldte előre, nehogy a talján meggondolhassa magát. Azután viszszarohantunk a kavernába és jelentettük a nagy eseményt az ezredprsgnak, ez pedig a ho.-nak, ahonnan azonnal megjött a válasz: »Üldözés, azonnal indulni.« 5 perc mulva azonban ezt a parancsot visszavonták és elrendelték, hogy az üldözésre egyelőre csak föl kell készülni, az indulásra majd még külön parancsot kapunk.

Hozzáláttunk a pakoláshoz. Leirhatatlan lelkesedés tört ki az embereken, mintha elfujták volna a fáradtságot. Hogyne! Hiszen megszabadulunk ettől a pokoltól és megyünk a gazdag olasz mélyföldre. Először szinte álomnak tünt fel mindez. A lázas honvéd ábrázatok kipirultak és sapkájukat dobálták az éj sötétjében. Mintha lidércnyomás alól szabadultunk volna fel. A máskor csendes kúp egyszerre megelevenedett. Az emberek kimásztak a kavernákból és kinyújtózkodtak a gránátmentes szabad levegőn. Volt gondjuk a szdprnkoknak, hogy szdjaikat együtt és vissza tudják tartani. Hanem azért a Sternkuppe-t hamarosan birtokba vettük és honvédeink csakhamar kifosztották az olasz kavernák élelmikészletét. Mindenki olasz kétszersültet, csokoládét evett. Némelyek vörös bort is ittak. Idő telt, amig beleszoktunk a szabadságba. Nincs akna, nincs puskatűz és nem huhognak a 28-asok, csak a mi tüzérségünk küldözte acélcsomagjait a Valona völgybe, ahol nagy lehetett ekkor a tolongás.

Nyugat felé a sejtelmes csöndbe nézve, gondolkozva állottunk az elnémult borzalmak helyén. Mit rejteget a jövő ? Megszabadulunk-e ebből a temetőből,

amelynek minden kövéhez vér tapad? Igen nagy! 23 órára már az üldözéshez kész csoportosulásban vártuk a felszabaditó parancsot, a »Hajrá«-t.«

Ezt megelőzőleg 21 órakor az I. zlj előrement a vizvezetékig, a 9. szd pedig a Marschall állásba.

Az egész égalja vörös volt. Minden égett és füstölt a láthatár. 1-2 nehéz »csomag« jött még a Selo-i ut környékére. Hátrahagyott olasz ütegek lőttek srapnellel, minden cél nélkül, vaktában a levegőbe. Messze elől a kiküldött járőreink puska lövései hallatszottak.

17 h 45 p-kor ezredünk elhelyezkedése a következő volt:

A 33. K védőszakaszban (lásd 82. sz vázlaton.) Pintér szds prsga alatt a vonalban állt az 5 szd. tartalékban a 1/26. szd. Táboriörsök a 33. a. vonalban.

A 34. K, a 35. a. (35. c.) 35. b, (36 c,) és 36 K védőszakaszokban állt Szabó alezr. prsga alatt az I. zlj, mind a négy szdval a vonalban 4. 1. 2. 3. szd sorrendben. A 6. szd másik fele e zljnak tartaléka volt az ÉLJEN, a zlj prsg pedig a BOHR kavernában. Jobbról a 12., balról pedig a 32. ezred csatlakozott ezredünkhöz.

Az I. zlj mögötti SELO Lagerben Caltium szds prsga alatt a III. zlj. képezte az ezred tartalékát. A Selo-Vojscica-i út mentén — attól délre — a Flache, Butter és Mucher dolinákban, Salmen fhgy prsga alatt a 7. és 8. szd ddr tart. volt. Ebben a helyzetben érte ezredünket az olaszok visszavonulása és búcsúzott — határtalan örömmel, lobogó lelkesedéssel — a doberdói halálmezőktől.

22 órakor ezredparsgunk Szebenyi fhgy-ot egy gépp. szksz-szal megerősitett századával, azzal a szóbelileg kiadott feladattal küldte előre, hogy Selo 175 magaslati pontra vezető karban tartott kocsiut mentén, majd 208-as, magaslati pont. Vallone völgyet keresztbe átszelve, Crni hrb 164, Doberdo—Selzi műuton— Ronchi S. Zanut—Casseglianon keresztül minél hamarabb az Isonzót érje el és az ottani isonzó hidat biztositsa, vagyis, hacsak lehetséges, annak felrobbantását megakadályozza. Jobbra egy 48. ezredbeli, balra egy Landeschütz hirszerző szddal tartson összeköttetést.

A szd *október 28.-án* 1 h 40 p-kor korom sötétségben, csendben elindult. Rajvonalban haladt keresztül az olaszok egymásmögötti állásain. Kezdetben több sebesülés érte a szdot, mert a dolinákban volt olasz tüzérségi állások erős drótakadályait az olaszok teliaggatták kézigránátokkal és azokat a beleakadt honvédeink önkénytelenül is felrobbantották.

A Selo-i uton már kettős rendekben biztositva menetelt a szd. 3 h 10 p-kor elérte a Versic—Nova Vas-i országútat, ahol saját tüzérségünk tüzébe került. Egy elhagyott állásban találva födözéket, abban egy ideig várt, majd 3 h 30 p-kor folytatta útját. 5 h 30 p-kor érkezett a 208-as magaslathoz, ahonnan egy olasz gpposztag volt éppen leereszkedőben. Ezek közül 5 olaszt fogjul ejtett.

6 h 40 p-kor elérte a CRNI HRB-t, ahonnan csodás látvány tárult szemeik elé. Pár km és vége a sziklatengernek. Előttük terült el a nagyszerű kultúrájú, sejtelmes távoli ködbe vesző olasz mélyföld. Lábaik alatt csillogott a kékszinű Doberdó-tó. Ebben a pillanatban repültek a levegőbe az Isonzó hidak és az átjárók, ami ugyan látványnak szép, de az előnyomulásunk és üldözésünk erélyességét és ható erejét súlyosan megbénitó, szomorú körülmény volt.

7 h 50 p-kor a szd leereszkedett a Monte dei sei Busi magaslatról és Vermegliano-nál a mélyföldre lépett. 10 h 17 p-kor érkezett Casseglianо-ba. A községet elhagyva — szomorú meglepetésként — derék magasságú árviz zúdult vele szemben. A szd kénytelen volt visszafordulni és Casseglianoba visszatérni.

A kiáradt Isonzó.

Az olaszok az Isonzó csatorna védőgátjait átvágták és a felhőszakadásszerű esőtől is megduzzadt viz óriási területet elöntött és járhatatlanná tett.

A Szebenyi szd, részben harccal, összesen 153 olasz foglyot ejtett és közben értékes jelentéseket küldött hátra. Az igen nagy körültekintéssel és eredményesen végrehajtott földeritésért ddr prnkunk parancsban mondott Szebenyi fhgynak meleghangú köszönetet. A szd 29.-én 10 órakor csatlakozott az ezredhez.

A ho. természetesen az ellenség visszavonulásával már eleve számolt. A csapatok menetkészen álltak, hogy a beérkezett hirek alapján, rövid parancsra, az előnyomulásukat megkezdhessék, amelynek első célja az Isonzó volt. Az ellenség közvetlen üldözésére a vonalban levő három ezred — a 12. 31. és 32. — indult, de csak Hudilog—Jamiano vonalig nyomult előre. Ebben a vonalban a kiadott intézkedések szerint megálltak, pihentek, rendezkedtek és bevárták a 20. ezredet, hogy azután az üldözést — pihent erejével — az folytassa.

Október 28.-án 1 h 45 p-kor indult ezredünk, I. zljjal az első harcvonalban, fél II. zlj a második és a fél III. zljjal a harmadik harcvonalban. A II. és III. zlj-aknak másik fele egyelőre ddr tartalékul a helyeiken maradtak. Mindjárt az indulásnál egy rejtett akna felrobbant és 13 emberünk megsebesült. Szemetelő esőben haladt az ezred; vaksötét volt ugyan az éjszaka, de amint a 235-ös magaslati pontra felérkezett, az egész kiterjedt látóhatáron, 15—20 helyen, hatalmas lángnyelvek törték meg a korom sötétséget. Égtek a Grado körüli szigetek, a monfalconei Adria művek, az Isonzó hidak, a falvak, az összes olasz katonai raktárak.

12 h 20 p-kor, a Jamiano—Hudilogi vonalban, a régi Versic-i állásokban, az ezred tervszerűen megállt, pihent és gyülekezett. A 12. és 32. ezred még valamit előre ment, majd azok is megálltak és várták a 20. ezred előrehaladását. Közben 70 láda konservet és rengeteg kétszersültet talált az ezred. Ezt a honvédek

között azonnal szétosztották. Délután mind erősebben kezdett esni az eső és amikor — 15 órakor — az ezred tovább indult és Nova Vas megkerülésével a Vallone völgybe jutott, soha nem tapasztalt felhőszakadás zúdult az ezred nyakába.

Már itt kezdett kibontakozni az olaszok menekülésszerű visszavonulásának képe. A völgyben 3 olasz 28 cm-es ágyú, a vontató autókkal együtt, feküdt az úttesten, azt eltorlaszolva. Doberdo falun keresztül haladva 22 h 35 p-kor Vermeglianonál érte el ezredünk az olasz mélyföldet. Ronchi-n át nyilegyenes, gyönyörűen karbantartott műúton Beglianora menetelt. Az út mentén kövér rétek, szőlőkultúra, gyönyörködtette a magyar gazda szemét és egészen felvidult az ezred, hogy a Karszt terméketlen szikla rengetegéből kiszabadulva, végre magas fejlettségű mezőgazdálkodást láthatott.

Október 29.-én 8 h 05 p-kor ezredünk teljes egészében elérte Begliano-t és ott megszállt. Ugyanekkor a Szebenyi szd még menetben volt Casseglianoról. Az ezred menetcélja tulajdonképen TURRIACO volt, de mert az olaszok a csatorna gátakat átvágták, az előnyomulási vonalat a viz oly magasan elöntötte, hogy Turriaco-t megközeliteni már nem lehetett.

Ezredünk november hó 1.-ig maradt Beglianoban. Ma 20 órakor azonban a Freiszberger szd átkelt az Isonzón, Villa Vicentina-ra előnyomult és Capo di sp. — Malborghetto vonalban felállitott tábori őrseivel biztositotta a Turriaco-i vasúti hid helyreállitását. Egy szdunk pedig a következő nap Turriaco-t szállta meg.

Az Isonzó előtt tehát az általános üldözés megtorpant, sajnálatos, de elháritathatlan késedelmet szenvedett. Az emlitett felhőszakadás a folyóvizeket hatalmasan megduzzasztotta. Az Isonzó egy rohanó áradatot képezett, amelyen keresztül vezető összes hidakat az olaszok felrobbantották. Átkelési eszközök hiányoztak. A hadosztálynak hadihidanyaga ekkor még nem volt. Meg kellett várni, amig a Turriaco-i vasuti hidakat helyreállitják. Ekkor is — teljes vonatával — először a 10. ho. kelt át a hidon. Igy azután mi ránk csak november 1.-én került a sor. A XXIII. hdt a Cervignano-S. Giorgio—Latisana-S. Stino di Livenza —Ceggia-S. Dona di Piave — Velence irányú vasúti fővonal mentén nyomult előre. Ettől a vonaltól délre a tengerig nagykiterjedésű lagúnás, mocsaras partmellék terült el, ahol nagyobb testek nem is mozoghattak és igy az egész hdt a fenti menetvonalon haladt. November 9.-ig a 10. ho. ment előre, a mi ho.-unk a második vonalban csak követte.

A magasabb vezetőség természetesen igen erélyes üldözést tervezett. Parancsait is ennek megfelelően fogalmazta. Az volt az általános szándék, hogy az ellenséghez ragadva, az előnyomulási vonalunkat keresztező folyó vonalak mentén az olaszok ellenállását lehetetlenné tegyük, a hidak szétrombolását megakadályozzuk. Azonban az időjárás az olaszok mellé szegődött. Az emlitett felhőszakadás a torrens jellegű folyók vizét rohanó áradattá duzzasztotta és az olaszoknak már az Isonzónál sikerült egérútat nyerni. Azután lovaink állapota is igen gyenge volt. Tűzérségünk nem is birta teljes erejével követni a csapatot. A 7. tábori tűzérezred 4. ütegéből csak kettőt, a 41. t. tarackezred 6. ütegéből csak négyet birt munkabiró lovakkal fogatolni. A többi üteg csak az esetleges lópótlás beérkezte után, vagy az állóharc beáltával követhette a csapatot. Tűzérségünk lövőszerben is gyengén állt. Tábori ágyúnként csak 97, tarackonként 29 és nehéz lövegenként 10 lövéssel rendelkezett.

A vonatnál is a legerélyesebb intézkedésekkel kellett csökkenteni a megterhelést, hogy az a csapatot követhesse, ha a szükségbeli hidakon átverőgni tudott. Végül a műszaki anyag hiányzott. Mindez az erélyes üldözés lehetőségét csökkentette. Az előnyomulásunkat fékezte. Pedig minél jobban előrehaladtunk, annál hatalmasabban kidomborodott az olasz visszavonulásnak menekülésszerű jellege. Egy gyorsan mozgó csapat rendkivüli eredményeket tudott volna elérni. Igy is a hadizsákmány elképzelhetetlen mennyisége jutott csapataink kezére, úgy hadianyagban, mint ruházat, fölszerelés és élelemben. Jellemző, hogy lovat alig zsákmányoltak a csapatok. Az olaszok is ennek a nehezen pótolható anyagnak megmentésére törekedtek és inkább feláldozták a hadianyagot, a vonatjukat, de a lovaikat elvitték.

Október 30.-án bevonult Obadich László ny. szds és átvette a III. zlj prsgot. Caltium szdst ugyanekkor az ezr. prnk az ezred hátul levő részeinek katonai felügyeletével és az utánpótlás szervezésével bizta meg.

Október 31.-én 20 h 15 p-kor ezredprsgunk a következő előzetes menetértesitést közölte a zljkkal: »Az ezred még ma éjjel vonatával együtt tovább menetel. Felkészülni, hogy riadóra az ezred menetkész legyen. Indulás éjféltájban. Menetrend I. III. ll. zlj, műsz. szd, gyal. ágyús szakaszok és végül a gránátvető raj. A Turriacora kikülönitett szdot zlja a vasúti hidnál vonja magához, mig a Villa Vicentina-n levő szdot Mórocz hdgy értesitse, hogy a menethez csatlakozzék. A szdok, szétszórt elhelyezésükre való tekintettel, idejében összevonandók.«

Október 1.-től 30.-ig ezredünk vesztesége volt összesen: 40 halott, 5/123 sebesült, 11/150 beteg és 0/7 eltünt.

November 1.-én 2 h 30 p-kor — riadó után — az ezred elindult. Zúgva hömpölygött az árviz. Ezért ezredünk men a műúton, hanem a már emlitett vasútvonal töltésén haladt Pieris É-i szegélyén keresztül és 3 h 30 p-kor elérte, a háborúban legtöbbet emlegetett folyót, az Isonzót. 6 óra lett, mire ezredünk a hidon áthaladt és ezután már rátért a remek, szép, tiszta és mint a márvány, oly sima műútra. Gyors ütemben haladt Papariano-n keresztül. Egy útkeresztezésnél Sypniewski tbk előtt — diszmenetben elhaladva — tisztelgett az ezred, amit ő látható meg-

Részlet a menetvonal mentén fekvő zsákmányról.

elégedettséggel szemlélt. 7 óra körül elérte Cervignano-t és 8 h 15 p-kor elhagyta az osztrák határt. Olasz földre léptünk.

A gyönyörű jegenyékkel szegélyezett nyilegyenes pompás útakat és vasútakat letört kukoricatáblák, zöldelő őszi vetések, nagykiterjedésű szőlőültetvények szegélyezték. Mintha csak a bőség szarujából ömlene, csakhamar vadonatuj olasz bakancsok, óriási menynyiségű bőr és fehérnemű és minden elképzelhető jó került elő a hatalmas olasz fölszerelési raktárakból. Csak most láttuk a mi szegénységünket és az olasz bőséget. Az olasz egyenruha szine egyezett a mienkkel. Csak a hajtókát kellett megváltoztatni. Az olaszok azonban később az igy felruházott és fogságba jutott legénységünkből többet főbe lövetett, ami népjogellenes visszaélés volt és hadvezetőségünk a legerélyesebben tiltakozott is ellene. Ismétlődés esetére pedig a legerélyesebb megtorlással fenyegetődzött. Ez használt.

16 órakor érkezett ezredünk S. Giorgio di Nogaraba. Ott is éjjelezett.

November 2. A mai előnyomulás alapjául szolgáló terv főbb vonásokban a következőkben foglalható összse. A 14. hds tegnap Codroipo-nál (22 km. légvonalban Latisana-tól) a Tagliamento-n átkelt. E harcokban 60.000 foglyot ejtett és 200 ágyút zsákmányolt. Saját hdt feladata az ellenséget a Piave-ig erélyesen üldözni. Az előttünk lévő 10. ho. azt a parancsot kapta, hogy Latisana-nál a Tagliamento-n való átkelést minden áron erőszakolja ki és Portogruaro-ig nyomuljon előre. A 41. ho. követi. A 82. ddr vonatával együtt S. Giorgio-tól 9 órakor indul. Előnyomul Palazzolóig és ott pihen. Egy különitménye azonban mindaddig haladjon tovább előre, amig a 10. ho.-lyal az összeköttetést helyreállitotta. Azt is közölték velünk, hogy az előttünk haladó csapatokat a lakosság tárt karokkal fogadta s azután géppuska tüzet zúditott reájuk.

A fenti terv azonban a végrehajtás során módosult. Az olasz utóvédek a Tagliamentó mentén váratlanul erősen ellenálltak. Ez azután újabb 3 napi megállással járt.

Ezredünk 9 órakor indult S. Giorgioból. Innen kezdve tűnt elő az olasz menekülésszerű visszavonulásnak valódiképe. Leirhatatlan mennyiségű zsákmány feküdt az útvonalon. Hosszú kilómétereken keresztül, nem egymás mellett, de hegyin-hátán feküdt a sok ezer szekér, automobil, nehéz ágyúk, géppuskák, a lövőszer, irományok, ruházati és élelmezési cikkek. Volt ott minden. Még sonkavágó gépek is.

Muzzana-t már elhagyta ezredünk és egész közel járt Palazzolóhoz, amikor két francia repülőgép ment vissza Itáliába. Alighogy ezek eltűntek — valószinűleg jelentéseik alapján — két nagy Savria rendszerű olasz gép közeledett. Az egyik nagy kört leirva az ezred fölé szállt. Palazzolo-ra három bombát dobott, azután 150 m. magasságra leereszkedett és ezredünk menetoszlopát kezdte géppuskatűzzel végigsöpörni. Salmen fhgy érdeme, hogy a merész repülőgépet kiadós és jól célzott golyózápor fogadta és ezredünktől 300—400[x]-re leszállásra kényszeritette. Egetverő éljen tört ki az eredmény láttára. Nálunk csak Biró őrv. sebesült meg a fején.

14 h 30 p-kor a II. zlj Portogruaró felé vezető műúton átkelt a Stella folyón és a hid előtti útkereszteződésnél — menetelőörsökkel — biztositotta a Palazzolo-tól délre, a vasútvonal mentén és a Stella partján szabad táborba szállt ezred éjjeli pihenését. Nagyon hideg éjszaka következett. Az ágyúdörgés már egészen közelről hallatszott. A 10. ho. küzdött a Tagliamento-n való átkelésért. A holdvilágos, csillagos éjszakákban újabb repülőtámadás érte ezredünket, de a ledobott 10 bomba kárt nem okozott.

Lelőtt olasz repülőgép.

November 3.-án ezredünk — tegnap elfoglalt helyzetében — a Stella partján pihent. A dicséretek özöne érkezett az ezredhez. Kolozsvári hdgy-ot a ho. prsg megdicsérte az eredményes megfigyelő szolgálataiért; Salmen és Szebenyi fhgyot körültekintő és eredményes hirszerző tevékenységükért; ismét Salmen fhgyot és az ezredet a repülőgép lelövéséért, amelyet ma a hdt prnk is megtekintett; Martiny és Freiszberger fhgyokat a hirszerző és Selymeczy hdgyot messzemenő hirszerző szolgálataikért, amelyet igen sikeresen végeztek. Betegen eltávozott Schumacher Károly t. hdgy és sebesülten Bolyky János t. hdgy.

November 4.-én már 7 órakor menetkészen állt az ezred, végül is azonban egész nap a helyén maradt. 8 órakor az ezred első fele, ezután pedig a második, a Palazzolo-i templomban misét hallgatott. A nap folyamán a műsz. századhoz bevonult és a prsgot átvette Misán Ernő npf. fhgy, mig Bazsó hdgy a pozsonyi utásztanfolyamba vezényeltetvén, az ezredet elhagyta.

November 5.-én saját csapatainknak sikerült a Tagliamento-n átkelni. Az olasz hds. tovább visszavonult. A 41. h. ho. Latisana-nál átkelt a Tagliamento folyón és innen kezdve az első vonalban, a 10. ho. mellett — attól délre — folytatta az előnyomulást.

A 82. ddr Precenicco-n gyülekezett. Ezredünk táborhelyéről II. III. I. zlj. müsz. szd, ágyús szkszok sorrendben 9 órakor indult. Preceniccon étkezéssel egybekötött pihenőt tartott, majd menetét folytatva 18 órakor érkezett a még lángokban álló Latisana-ba, ahol gazdag élelmiszer készletet talált. 19 órakor a hidászok által épitett gyalog hidon átkelt a Tagliemento-n. A terep átkutatása a mai menetet nemcsak lassitotta, de igen fáradtságossá is tette. Pedig még 10 km út állott ezredünk előtt.

November 6.-án 3 h 15 p-kor ért ezredünk Portogruaro-ba, ahol lepihent, de már 7 h 30 p-kor riadó után ujra talpon állt és mint az előnyomuló hds. legdélibb balszárnya menetelt a Livenza-ig, amelyet az

élen haladó I. zlj a vasútvonal mentén, a St. di Livenza-i vasúti hidnál 15 órakor ért el. A főcsapat élét ekkor ágyútűz érte és a 12. szd 5 halott és 5 sebesült veszteséget szenvedett. 19 órakor bevonult a baloldalvédül kiküldött 9. szd is és ezredünk a Livenza mentét megszállta, még pedig a vasútvonalra támaszkodó jobbszárnyról számitva, az első vonalban a 10, 11, 12. 1. 3. 2. 6, és 7. századokkal, a leirt sorrendben. A 9. század a III. zlj-nak, a 4. szd az I. zlj-nak, az 5. és 8. század pedig az ezred tartaléka volt. Ez utóbbi a jobbszárny mögött. A vasútvonal mentén, egy házban, Camolintól É-ra, a jobbszárny mögött állott állott az ezredparancsnokság. A Livenza tulsó partján húzódott az olasz védővonal. Letört kukoricásban állt az ezred. A föld nagyon vizes, az éjszaka igen hideg volt.

A túlsó partot az olaszok erősen megszállták, a Tezze-i hidat pedig felrobbantották. A ho. prsg-nak az volt a szándéka, hogy holnap csapataival felzárkózik és hacsak lehet, átkel a folyón. Ezért a 82. ddr-nak az ellenséges megszállást és átkelési viszonyokat a S. Stino-i templomtól délre Cava-ig kellett földeritenie, hogy azután ebben a szakaszban a partváltást végrehajtsa. Pontosan kidolgozott és nagyszabású harcintézkedéseket is kapott az ezred, de a végrehajtásra már sor nem került.

November 7.-én egész nap kölcsönös és élénk gyalogsági tűzharc folyt. Saját tűzérségünk, csekély lövőszerére való tekintettel, csak a belövésre szoritkozott. A csapatnál a kenyér hiányzott és a lövőszer is fogytán állt. A műszaki század fáradhatatlanul gyűjtötte a fát, csónakokat és minden az esetleges átkeléshez szükséges anyagot. 23 órakor azonban az olaszok visszavonultak.

23 h 15 p-kor Pintér szds prsga alatt a ½ II. zlj (5. és 8. szd.) a ddr prsg parancsa szerint üldözésre indult. A S. Stino di Livenza község északi templománál levő gyalog bürün 24 órakor átkelt a Livenzá-n. Azonban, mert a hid gyengesége folytán nagyobb csapatok csak 8.-án 7 órakor kezdhették meg az átkelést, a Pintér félzlj feladata is módosult. Eszerint a hidon való átkelés után S. Anastanio templomához vonult és a vasútvonaltól egész a Tezze-i hidig biztositotta a vasútvonaltól közvetlenül délre levő folyó környékét. É-ra a közös 15., délre a 20. gy. ezreddel volt ekkor kapcsolatban.

A mai napon ezr. prnkunk, Laurencsics Ferenc alezr., tifuszgyanús tünetek között megbetegedett. A prsgot Szabó Pál alezr-nek átadva, a harcteret elhagyta.

November 8.-án 12 órakor a Pintér különitmény a vasútvonal mentén folytatta menetét, hogy újabb parancsa szerint a Ceggia-i vasúti és közúti hidakat biztositsa.

14 h 15 p-kor amint előljárórei Gainiga község Ny-i szegélyét elhagyta, gyalogsági puska és golyószóró tűzbe került. Ekkor Salmen fhgy az előljárórt 1 gyalog és 1 géppuskaszakasszal megerősitette és támadásra rendelte. 15. h 35 p-kor egy szksz egy rohamjárőrrel már az ellenségnek a vasút melletti előretolt állásába betört, ott heves kézitusában egy gpp-t zsákmányolt és 25 olasz katonát leszúrt. Az ellenséges tűzérségi tűzhatás azonban igen erős volt, azután Ceggia K-i szegélyén a támpontokká megerősitett házakból az olasz gyalogság is oly erős ellentállást fejtett ki, hogy a különitmény tovább előre jutni már nem tudott. Az elért vonalban födözékeket ásott és ott kitartott.

A nap folyamán ezredünknek többi része a tegnap elfoglalt helyzetében maradt.

November 9.-én a Pintér különitmény előtt az olaszok 3 h 30 p-kor visszavonultak, mire a fél zlj a hidakat birtokba vette. 9 órakor pedig a Ceggiaba érkezett ezredünkhöz csatlakozott. A különitmény a harcokban 8 halottat és 15 sebesültet vesztett, viszont 1 gpp-t zsákmányolt és 15 foglyot ejtett.

Az ezred 7 órakor III. I. fél II. zlj sorrendben indult S. Stino-ból. Félóra mulva átkelt a vasúti hidon. Első menetcél Grossaga—Fossa közti vonal elérése volt. Ebben a vonalban a 82. ddr pihenőt tartott. Utána menetét S. Dona di Piave-ba folytatta. Ekkor még úgy látszott, hogy az olaszok a Piave mentén sem fognak megállni és ezért a ddr prsg úgy intézkedett, hogy részeivel a Piave közúti hidján átkel és egy két km sugarú körben a hidat hidfőszerűen biztositja. A feladatot ezredünknek kellett volna megoldania, még pedig olyképen, hogy Calvecchia-n keresztül S. Dona di Piavet birtokbavéve, két zlj-jal keljen át a Piave-n.

A menet alatt azonban a helyzet tisztázódott. A vett hirek szerint az olaszok a Piave Ny-i partját erősen megszállották. Azt tartják. Igy azután a mi feladatunk is megváltozott. A III. zljat — amely zlj már S. Dona di Piave község előtt, a Piave töltés mentén, mintegy 600ˣ kiterjedésben fölfejlődött — állásából kivonták és Isiata-ra ddr. tartalékul rendelték.

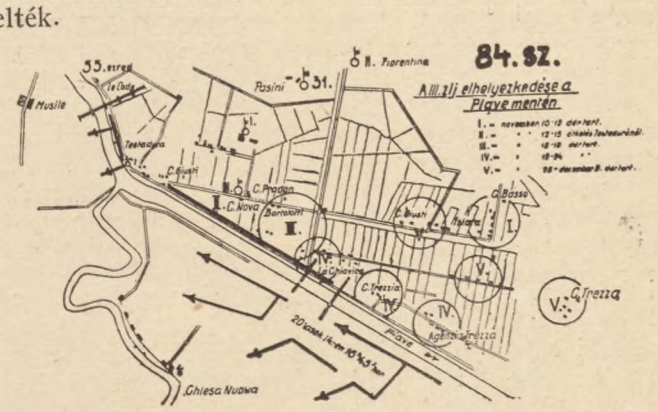

November 10.-én seregeink a Piave-hoz érkeztek, de ugyanekkor megjelentek az angol és francia csapatok is. Az entente ugyanis az olasz arcvonal megingásának hirére 6 francia és 5 angol ho-t irányitott az olaszok támogatására. Ez a nagy arányú segitség azután a Piave menti olasz ellentállást megszilárditotta. Az üldözés ebben a vonalban be is fejeződött és megkezdődtek a Piave-n való átkelés kierőszakolásáért vivott küzdelmeink, — a Piave menti állásharcok. Ezzel azután a világháborúnak ez a legeredményesebb hadművelete — a Karfreit Tolmein-i áttörés — véget ért. Bár az olasz hadseregek bekeritése és megsemmisitése nem sikerült, mégis ez az áttörés nem várt hatalmas eredményeket hozott.

Arcvonalunk kikerült a védelemre oly alkalmatlan Karszt-ról és megrövidült. Az olasz hadsereget oly súlyos veszteség érte, hogy hosszú ideig támadásra nem is gondolhatott, sőt örülnie kellett, hogy a Piave vonalon a lábát megvethette.

Zsákmány, különösen oly hadianyagokban, amelyek nálunk már érzékenyen hiányoztak, nagy mennyiségben jutottak kezeink közé és seregeink hónapokig megéltek a birtokba vett területen talált élelmiszerekből.

Az olaszok emberben 10.000 halottat, 30.000 sebesültet és 300.000 foglyot veszitettek. Ezenfelül 400.000 főnyi katonájuk szétugrott és ezek hónapokig csatangoltak az arcvonaluk mögött. Hadianyagban 3.100 különböző öbű ágyút, 1700 aknavetőt, 3000 géppuskát és 300.000 gyalogsági fegyvert, valamint megszámlálhatatlan mennyiségű vonatanyagot zsákmányoltunk. Csodálatosnak látszik, hogy az ily óriási méretű ember és anyag-veszteség ellenére az olasz hds. már a Piave mentén határt tudott szabni előnyomulásunknak.

Ily nagyarányú győzelemmel a vezetés nem számolt, annak kiaknázására föl sem készült, de maga a természet is az olaszok mellé szegődött. A hidak és minden egyéb átkelési eszközök elrombolása után a megduzzadt folyókon való átkelés igen nagy nehézségekkel járt. Az olaszok időt nyertek. Az üldözés hatékonysága mindjobban csökkent, mert ehhez műszaki anyaggal felkészülve nem voltunk. Igy azután az angol-francia segitség, már a Piave-nál, idejében érkezhetett, ami azután az olasz ellentállásnak kellő szilárdságot adott. A Velencébe való bevonulásunk csak egy szép álom maradt.

XX. fejezet.

A Piave deltájában.

1917. november 11.-től 1918. január 20.-ig.

November 11.-én váratlanul a III. zlj ujra az első vonalba került. A kiutalt védővonal a Piave mentén, Code déli szegélyétől (Testadura kápolnájától 500 m-re északra) La Chiavica ut és töltés keresztező pontjától még 200 m-re délkeletre terjedt. Az I. zlj ugyanekkor C. Pradon és attól délre fekvő Bartolotti házaiban ezredtartalék, a II. zlj pedig Casa Fiorentina-n ddr tart. volt. Az ezred prsg Pasini-ban helyezkedett el.

Az ellenség általában csendesen viselkedett. A folyó partját megszálló csapatai lázasan dolgoztak védőállásaik kiépitésén.

Saját állás — melyet a 84. számú vázlat ábrázol és amelyen a római számokkal megjelölt körökben a III. zljnak december hó 9.-ig való különböző elhelyezkedését is feltüntettük — a Piave folyását kisérő hatalmas töltés oldalán húzódott. Egyelőre a zlj a töltést csak tábori örsökkel — még pedig századonkint 2—2-vel — biztositotta. A töltés a szemben jövő tűz ellen biztos védelmet nyújtott, de 12.-én az olasz tüzérség már oldalozta a vonalat, különösen a mögötte 100—150 lépésre fekvő területet.

November 12.-én a magasabb vezetőség még azt hitte, hogy a Piave-n való átkelés nagyobb nehézségek nélkül sikerülhet és az üldöző előnyomulást azon túl is folytathatja. A felülről kiadott rendelkezések alapján tehát ho. prsgunk megparancsolta, hogy 13.-án 5 órakor a III. zljunk Testaduránál a túlsó partra áthajózzon, ugyanekkor a 20. ezred La Chiavica-nál átkelési kisérletet szinleljen, a 32. ezred pedig Agenzianál (a 20. ezr.-től délre) és Revedoli-nál mindhárom zlj-val átkeljen.

A III. zljunk átkelt részeinek a Musile—Paludello közötti töltés déli felét kellett birtokba venniök és ezzel a további átkelést, valamint egy hidverést biztositaniok. A töltés északi felének birtokbavétele a 10. ho. csapatainak volt ugyan a feladata, de ha ezek később jutnának át a túlsó partra, akkor a III. zljunknak Musile felé kellett még magát biztositania. Továbbá, mert az intézkedések szerint az átkelés előreha-

ladtával a 10. ho.-beli csapatoknak É-Ny-i irányba kellett volna előretörniök, ezredünk kötelességévé tették azt is, hogy ezt az előretörést, 1-2 szddal, balra lépcsőben kövesse.

A 32. ezrednek viszont az Agenzia-nál átkelt részeivel ezredünkhöz kellett csatlakozást keresnie és a Piave vch-án C. Marin közelében levő kompot birtokába vennie.

Az egész vállalkozás támogatására — Schwarcz alezr. prsga alatt — a 82. ddr-nak alárendelt 3 ütegen és a 32. ezrednek alárendelt 1 tábori tarack ütegen kivül két ágyús és egy nehéz taracküteg állott rendelkezésre. Azonban, repülésre alkalmas idő esetén, két ágyús ütegnek az esetleges repülőtámadás elháritására kellett berendezkednie.

Az átkelést és a támadást meglepetésszerűen, tüzérségi előkészités nélkül kellett végrehajtani. Ehhez a III. zljunk a ho. rohamszdtól négy r. járőrt, az 1/5. utászszázadtól pedig 20 utászt kapott segitségül.

»Figyelembe veendő«, — irta a ddr prsg részletintézkedéseiben — »hogy egyrészt csak a pontos, a legkisebb részletekre kiterjedő előkészités vezethet célhoz, másrészt, ha a 10. ho. mögött visszamaradunk, másnak jut a dicsőség Velencébe bevonulni.«

A délután az előkészületekkel telt el. Eközben a kiszemelt átkelőhely körül dolgozó utászok közé bevágott egy olasz akna. Ez sok sebesülést okozott. Ekkor sebesült meg Fleischer hdgy is.

November 13.-án történt csendes riadó után a III. zlj megszállta a vonalat. Még mély sötétség boritotta a tájat, de a kakasok már kukorékoltak. Egyébként egy-két puskalövés hallatszott mindössze. Várakozásteli percek következtek. A kiadott parancsoknak megfelelően pont 5 órakor, a Testadura-i kápolnától északra 400ˣ-re, megkezdődött az átkelés, még pedig nagy reménységekre jogositó kezdeti sikerrel. Azonban, amint azt majd látni fogjuk, a müszaki felkészültség, a vállalkozás megalapozása, a III. zlj hősies és eredményes magatartásával szöges ellentétben állván, az eredményt kiaknázni nem lehetett. Ez volt az oka annak is, hogy a vállalkozás vég-

eredményben egy veszteségteljes kudarcba fulladt. De menjünk sorjára.

Ámint az első csónakok a vizen elindultak, megkezdődött az olasz ellentállás. Az olasz géppuskák lövedékei szikrázva súrolták a töltés peremét és a mögötte állók arcába vágták a földet. Ez azután az átkelőknek gyalogsági tűzzel való támogatását nagyon megnehezitette.

A csónakok között a vizben robbanó ellenséges gránátok valóságos szökőkútakat vágtak föl az ég felé. Az olasz közismerten hatalmas technikai fölkészültségének minden fegyvere szórta a tüzet a csónakokra, a benne ülőkre. A Piave valósággal lángban állt. És mégis — a III. zlj osztagai hamarosan átjutottak a túlsó partra, még pedig a következő sorrendben: 1. Kerékgyártó hdgy 2. ho. rohamjárőrnek 19 emberével, öt csónakon, 2. Tamássy hdgy a 31./III. gpszd 2. szakaszának 5 emberével és egy géppuskájával, egy csónakon; 3. Rosenfeld hdgy a 3. és 4. ho. — rohamjárőr 19 emberével; 4. Mózes hdgy a 31/III. zlj egy rjárőrének 7 emberével, egy vascsónakon; 5. Soós zls a 31/III. zlj egy rjárőrének 7 emberével. 6. Ezeket követte a 12. szdunknak 15 embere a gpszd 2. szkszának 2. géppuskájával és 5 kezelő emberével Borbély hdpj. prsga alatt, majd a 12. szd 7 embere, 9 géppuska kezelő töltényekkel és végül a 12. szdnak újabb 7—7 embere.

Mire az átkelés ebbe a helyzetbe jutott, az olaszok az utolsó vascsónakot is összelőtték. Nem volt már használható csónak. Az átkelés megakadt. Az átkelt részek magukra maradtak. Pedig ekkor — 6 h 30 p-kor — a helyzet a legszebb reményekre jogositott. A rohamjárőrök már két ellenséges géppuskát elnémitottak. Az átkelt részek a részükre kitűzött vonalat elfoglalták. Kiterjeszkedtek és foglyokat ejtettek. Az innenső oldalon is hallható volt lelkes, buzditó kiáltásaik, hogy: »Fogd meg« »Üsd agyon« stb.

Amig volt csónak, az átkelés — mondhatni minden poklon keresztül — sikerült. Pedig a saját tűztámogatás ugyancsak nem volt arányban a kitűzött nagy és távoli célokkal, még kevésbbé az ellenséges tűzhatással.

A 41. tábori tarackos ezred ütegei Serraglió-ból lőtték a Paludello-Musile-i utat, majd a Musile-i templomtornyot, ahonnan az olaszok az átkelést géppuskákkal oldalozták. A tüzérség tüzét, a beosztott Turcsányi hdgy összekötő tiszt utján, maga a zlj prnok — Obadich szds — szabályozta.

A gyalogsági ágyus szakaszunk, Berg fhgy prsga alatt, egyik ágyujával Testadura kápolnától délre 100 x-re a csatorna zsilipnél működő olasz géppuskákat tartotta hatásos tűz alatt. Azt el is hallgattatta. Jól segitett.

A géppuskáink az átkelési helytől jobbra és balra az ellenséges partvonalat tartották tűz alatt, majd amikor az olasz ellentámadások megindultak, minden látható céltárgyat, továbbá a Musile-i toronyban működő géppuskákat és a tulsó oldalon látható ekrazit csöveket dobó olasz csoportot lőtték hatásosan.

Mindez azonban aránytalanul kevésnek bizonyult. Tüzérségünk nem tudta az olasz tüzérséget lekötni, vagy akárcsak fékezni is.

8 órakor már az olaszok is észrevették az átkelt részeknek reménytelen helyzetét.

Az átkelt géppuskák — Tamássy hdgy vezetése alatt — a töltést jobbra és balra oldalozták, közben azonban Tamássy hdgy megsebesült. Két kezelő honvéddel egy rozoga csónakon akart visszatérni, de a golyózáporban a folyó közepén a csónak elmerült és a vérző sebekkel boritott Tamássy csak uszva tudott az innenső partra menekülni.

Ebben az időben — 8 h 30 p-kor — kezdődött meg az észbekapott olaszok ellentámadása, amelyet az átkelt géppuskáink eleinte heves tüz alá vettek, de egyszerre csak elhallgattak. Mert elfogyott a lövőszerük. Tüzérségünk a leghevesebb zárótüzzel (percenként 18 lövéssel) iparkodott az olasz túlerőt az átkelt osztagainktól távol tartani, de ez a törekvése sem sikerült. Ehhez a rendelkezésre álló egységeknek nem volt kellő ereje. Az olaszok osztagainkat megrohanták.

Az elárvult, magára maradt, bajtársai segitségétől megfosztott kis csapat kilőtte utolsó töltényét, az olasz tömeg közé vágta utolsó kézigránátját, azután szuronyrohamra ment, — de nem adta meg magát.

A most leirt és bekövetkezett szörnyű dráma, hősi küzdelem, fenséges elmúlás a III. zlj szemei előtt — alig 200 lépésre — játszódott le és a zlj még sem segithetett. Az eleinte viharzó »Rajta!« mind jobban elhalkult, majd a sebesültek halálhörgésébe ment át, de ezt is elnyomta az egyre erősbödő és diadaltól csengő »Avanti!« A III. zlj minden egyes embere fogcsikorgatva, a lelke mélyéig megrendülve, befogta a fülét, hogy ne hallja és elforditotta tekintetét, hogy ne lássa a túlsó parton küzdő bajtársainak végső vergődését.

Déli 12 órakor vége volt mindennek. A győztes olaszok átfenyegettek a III. zlj-ra, azután elbujtak a Piave töltése mögé.

Az embernek ökölbe szorul a keze, mikor arra gondol, hogy alapos előkészitéssel — ezzel az emberanyaggal — mily nagy eredményt lehetett volna elérni. Hiszen, ha semmi más, már csak ez a csapat is megérdemelte volna, hogy a felsőbb vezetés ne azzal a léha gondolattal inditsa neki az ellenségnek: »Hátha igy is sikerül?« A világháboru negyedik évében, a haditapasztalatok dandárja után, egy vállalkozásnak ilyen megszervezése — már sokkal több, mint hiba. A siker előfelételéül szolgáló minden eszköznek és támogatásnak az eredményt minden körülmények között biztositó mértékben való rendelkezésre bocsájtásával — biztosra kellett volna menni.

Ha pedig az eszközök kielégitő mértéke hiányzott, akkor vétkes könnyelmüség volt a legnehezebb harcászati cselekménynek — a még kellő előkészités mellett is kiváló csapatot megkivánó — »erőszakos folyamátkelésnek« a kisérletezése.

Az áthajózottak közül Kerékgyártó, Mózes, Tamássy és Spiegel Imre hdgy-ok sebesülten még idejében visszakerültek és őket hátraszállitották. Fröhlich hdgy sebesüléseibe belehalt. Rosenfeld hdgy, Soós zls és Borbély hdpj. őrmester a vitéz és hősies küzdelemben eltüntek.

A vállalkozásban mintegy 150 ember esett áldozatul. A rendelkezésre bocsájtott összesen 40 utász közül, akik fölváltva segédkeztek az áthajózásnál, 36 megsebesült, 2 hősi halált halt. Kettő maradt épségben.

Még amikor az összes csónakok tönkrementek,

Obadich szds Wolek szdst arra kérte, hogy adja a pontonokat rendelkezésére, azokon talán sikerül nagyobb egységeket átszállitani. A tárgyalás közben a zlj prsg álláspontját egy gránát telitalálat érte. Ez alkalommal megsebesült a jelenvolt Wolek szds, Kovács József szds és Misán fhgy, valamint két telefonkezelő is. Ezzel azután a ponton terv is megbukott.

Az áthajózás alatt a III. zlj három szda a tüzvonalban tüzzel támogatta a vállalkozást, a 12. szd pedig — az áthajózásra várva — készültségben állt.

A 32. ezred csekély ellentállásra talált és

November 14.-én teljes erejével átkelt a nagy Piaven, majd utána a 20. ezred is akadálytalanul átjutott a tulsó oldalra. Ez a két ezred azután a Piave Vecchiaig (öreg Piaveig) előrenyomult és a deltát az ellenségtől megtisztitotta. A 20-asok a 84. számú vázlaton nyilakkal jelzett irányokban 16 h 45 p-kor érkeztek a III. zlj.-unk állásai elé és mint vitéz Fonyó (Fozman) irta naplójában: »kimondhatatlan lelkesedés vett erőt rajtuk, amikor fölmehettünk a töltésre anélkül, hogy a tulsó parton ellenség lett volna. Mindenfelé éljen a Király üdvrivalgástól visszhangzott a környék!« A III. zlj egyelőre állásában várta — ugyan hiába — a hozzá jobbról csatlakozó a 10. ho. csapatainak átkelését.

A Piave vch. mentén 22 km-re álltunk Velencétől, — a padlás ablakokból láttuk is a tornyait — de közelebb már ezután nem jutottunk hozzá.

A III. zlj vállalkozásáról Sypniewski tbk a ddr prsgi parancsban a csapatokkal a következő elismerést közölte: »A ho. prnk ur Őnagyméltósága f. hó 13.-án megjelent a ddr prság álláspontján és ez alkalommal részletes jelentést tehettem a 31. ezrednek oly vitézül és vasakarattal végrehajtott átkelési kisérletéről. Őnagyméltósága megbizott, hogy a kegyetlen sors által oly keményen sujtott vállalkozásnál szenvedett veszteségek fölött érzett részvétének és fájdalmának kifejezése mellett, az igaz honvédekhez méltó, halált megvető bátorsággal és csodálatra méltó kitartással vivott harcokért, az abban résztvevőknek, de az egész 31. ezred és a ho. roham szd valamennyi tagjának is, meleg háláját és köszönetét tolmácsoljam.

Amidőn kedves kötelességemnek tartom Őnagyméltóságának e kitüntető szavait a derék és kipróbált 31-eseknek és kiváló rohamszázadunknak tudomására hozni, erősen él bennem a hit, hogy a balsiker nem fogja őket visszariasztani a jövőben reájuk háramló feladatnak hasonló erélyel való végrehajtásában.«

Ezekhez a közvetitett dicsérő szavakhoz keserü érzéssel tehetjük hozzá, hogy ezzel a vállalkozással valóban kegyetlen sors jutott ezredünknek osztályrészül. Azonban a derült és mindmáig mosolygó olasz égbolt alatt 1917. november 13.-án ért első nagy csalódásunkat, szenvedéssel teli sulyos veszteségünket nem lehet a Felsőbb helyről is egyszerüen a kegyetlen sorsra áthárítani. Ezért egyedül a felsőbb felületes vezetés a felelős.

November 15.-én a parancsnoklásban a következő változások történtek: I. zlj-at átvette Caltium szds, a II. ezr. sgt.-i teendőkkel megbizatott Salmen fhgy; a müsz. szd. prnka Martiny János szkv. fhgy, az 1. szdé Czopf Ferenc t. hdgy; a 7. szdé Beőthy Pál t. hdgy; a 10. szdé Erdősi Dezső t. hdgy. A 31/I. gpszd prsgát átvette Engel Andor t. hdgy; a III. zlj sgt-i teendőket Mayor József t. hdgy; a II. zlj orvosfőnökségét pedig Morwitz János t. eü. hdgy. Kronewetter hdgy a 6. szdhoz, Reviczky Sándor t. hdgy pedig az ezr. törzshöz került beosztásra. Betegen eltávozott Kálmán Imre szds, továbbá Pethő Andor, Sydó Sándor és Hilberth Károly t. hdgyok.

November 16.-án hadosztályunk védővonalának kiterjedése északon Calnova—Testadura K-i szegélyétől a tengerig terjedt. Északon tehát a védőállás megrövidült, s ezért ezredünknek a Code—Testadura vonalban álló részeit még ma, a 10. ho. csapatai fölváltották. A III. zlj ezután a Bartolotti La Chiavica körletben tartalékba került.

A ho. védőállása ekkor két »dandár-védőszakaszra« oszlott. Az északi védőszakaszt védte a 41. h. ho. egy-egy ddra fölváltva; a déli védőszakaszt védte, a ho. prsg alá rendelt, egy vegyes népf. ddr. Az északi védőszakaszon az ellenséges támadással nemcsak számolni lehetett, de kellett is. A lagunás és mocsaras déli védőszkszban ellenben egy ellenséges vállalkozás kizártnak volt tekinthető. A balszárnyon volt a tenger.

November 19.-ére virradóra az egész ezred mozgásban volt. A II. zljunk a Piave vch. menti védőállásba, az I. zlj az ezred, a III. zlj pedig a ddr tartalék részére kijelölt körletbe menetelt.

E napon — mint az oroszok Brest Litowsknál — az olaszok is megismertettek bennünket a sziget kiüritésekor telepitett érintő és időzitett aknákkal. Az első áldozatok Gróf szakaszvezető és a derék, becsületes öreg Pilzinger bácsi, az I. zlj törzs emberei voltak. Egy présházzal együtt robbantak fel. Csak ujnyi darabokat találtunk belőlük. Sirjuk az első 31-es sir volt a szigeten, amelyet aztán hamarosan egész temetők követtek. Ezek jelezték ezredünk utját mindenütt.

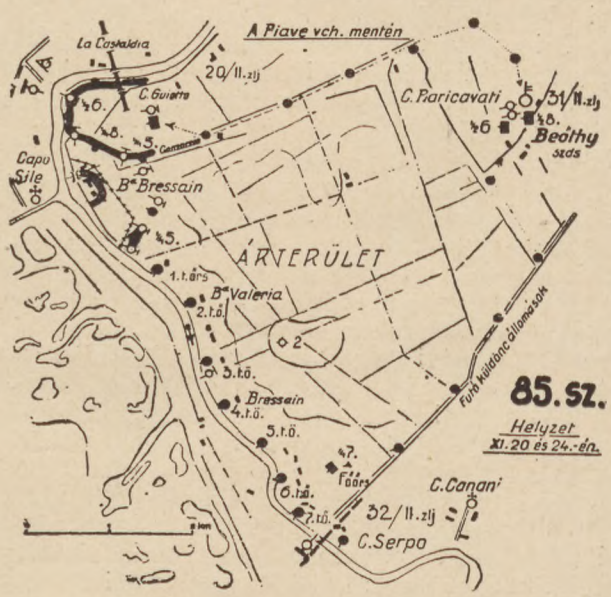

November 20.-ára a Piave vecchia mentén húzódó védőállásban való elhelyezkedés a következőképen alakult ki: Testadura és C. Guiotto közt elterülő szakaszt megszállotta a 20/II. zlj, C. Giotto-tól—Serpo-ig terjedő részt ezredünk II. zlja, amelyhez Serpo-nál a 32/II. zlj csatlakozott.

A II. zljunknak elhelyezkedését a 85. sz. váz-

laton részletezzük. Ebből láthatjuk, hogy a vszksz déli 2/3-a mögött járhatatlan árterület feküdt, ezért ezt a részt a II. zlj csak t. őrsökkel biztositotta.

Feltünő, hogy Ba Bressain-nál az olaszok egy hidfőszerü állásban az innenső oldalon állottak. Ezt a helyzetet a 32-esektől igy vettük át. Ezt a részt — az árterület miatt — a 32-esek nem tudták megközeliteni és igy itt az olaszok befészkelődhettek.

A megbetegedett Pintér szds helyébe a II. zlj prsg átvételére önként jelentkezett Beöthy Dezső szds kapta azt a parancsot, hogy az olasz hidfőállás szétrombolására és az olaszoknak a tulsó partra való elüzésére a megfelelő terveket elkészitse. A ho. prsg u. i. azt akarta, hogy — Beöthy szds előkészületei alapján — ezt a vállalkozást is majd ezredünk fogja végrehajtani.

Az árterület mögött Gradenigo—C. Bagni—C. Bari Cavati körletben mint ezredtartalék az I. zlj helyezkedett el és mint ddr tartalék a Piave főága mentén a III. zlj és pedig La Chiavica-n a 12. és 9. szd. Agenzia Trezza-n a gpp és a 10. szddal a 31/III. zlj prsg, ettől DK-re pedig a 11. szd.

A felsőbb vezetőség a Piave-n való átkelés kierőszakolását (a hirhedt Piave forcierung-ot) tartotta a legfőbb teendőjének. Erre vonatkozó részletes intézkedéseit a csapatok meg is kapták és már csak a vállalkozás időpontjának meghatározása hiányzott. Közben azonban kitünt, hogy az olaszok a tulsó parton napról napra erősebbek lettek. Állásaikat lázas munkával hatalmasan kiépitették. Géppuskái és egyéb különleges harceszközei félelmetesen megszaporodtak, tüzérségének ereje pedig a miénket ujból tulszárnyalta. Ezért azután vezetőségünk az átkelést halogatta.

A 13.-án megsebesült Mózes Ernő t. hdgy a mai napon meghalt.

November 28.-án a ho. prsg a csapatoknak a helyzetre jellemző következő tartalmu értesitést küldte: Nagyobb gyalogsági pótlásra egyelőre számitani nem lehet. A XXXIII. menetalakulatoknak még be nem olvasztott része és a XXXIV. menetalakulások azok, amelyek belátható időn belül az egyetlen pótlást jelentik. Ezekből az ezredek egyenkint mintegy 500 fő pótlást kaphatnak, de ez nem elegendő arra, hogy a századok létszámát a HFP. által megszabott 150 főre emelhessük. Ez okból a ho. prsg elrendeli, hogy minden ezred annyi szdot oszlasson föl, hogy a többi szd 150 főre kiegészithető legyen. Ennek megtörténte után a 12. 20. és 31. ezredek 10—10, a 32. ezr. 12. századot alakit.

A parancs folytán szükségessé vált feloszlatás azonban igen fájdalmas öncsonkitás volt. Mindegyik századunk hatalmas és dicsőségteljes multra hivatkozhatott. E dicső emlékeket jogos büszkeséggel, féltő gonddal ápolta is. Igy azután a felosztásra kiszemelt század minden tagja azt érezte, hogy súlyos sérelem érte. Amikor december 3.-án a 9. szd került erre a sorsra, Fozman zls a következőket irta naplójában: »Dut. katonaságom eddig legszomorubb pillanatait éltem át. Feloszlatták a 9. századot. A sok-sok egymáshoz szokott embert a legdurvább módon széjjelrobbantották. Hideg szeles este volt, a hold is alig mert kibujni, amikor mindenkinek a szemében ott ült a fájdalom, a búcsúzás könnye. Mindnyájan sirtunk, hiszen olyan szépen éltünk együtt, mint egy kis család. Soha — de soha nem lesz még egy olyan jó század, mint a 9. szd volt. Engem a 11. szdhoz osztottak be. Fáradt, szomoru vagyok, nincs semmi kedvem semmihez...«

A mai napon Sypniewski tbk ismét meglátogatta az ezredprsgot, hogy kedvező békehirekkel lepje meg az ezredet. Tőle tudtuk meg, hogy az oroszok elhagyták állásaikat és hazamentek. Bizakodó hangon mondta, hogy most már nemsokára nálunk is fegyverszünet következik. E fölött azonban már alaposan kételkedtünk. És ez jó is volt.

Novemberben ezredünk halottakban 2/45 főt, sebesültekben 6/87, betegekben 8/243 és eltüntekben 3/108 főt veszitett.

December 1. Az olaszok még mindig lázasan dolgoztak a Musile—Capo Sile-i töltések megerősitésén. Éjjel-nappal autó és kocsizörgés hallatszott a tulsó partról. Az olaszok épitőanyagot szállitottak az állásokba. Mindebből arra lehetett következtetni, hogy az olaszok a töltést erős védő állássá akarják kiépiteni, tehát támadó szándékról szó sincs. Mi is erősen dolgoztunk, de főleg csak éjjel. Az olaszok rendkivül élesen figyeltek minden megmozdulásra. Az egyedül járható utakat géppuskáikkal tüz alatt tartották. Az állásmenti házak védelmet nem nyujtottak, mert azok az olasz tüzérség kedvenc céltárgyai voltak.

December 2.-án az ezred prsgát ismét Balogh Sándor alezr. vette át. Augusztus—szeptemberben már állt az ezred élén. Eme rövid ideig tartó parancsnoklása alatt is óriási tekintélyre tett szert. Hajthatatlan akaraterejét, rettenthetetlen, haláltmegvető vitézségét és bátorságát ezredünk minden egyes tagja ismerte, nagyra becsülte. Ezredének érdekében szükségesnek tartott teendők és intézkedések tekintetében nem ismert akadályokat vagy melléktekinteteket, de egyéni érdeket szolgáló megfontolásokat sem. Ezredparancsnokká való kinevezését az egész ezred osztatlan örömmel, sőt nagy lelkesedéssel vette tudomásul és ez az érzés az idők folyamán nemcsak állandósult, hanem hatalmasan fokozódott is, aszerint, ahogy a parancsnok ezredét és ezrede hős és keménygerincü parancsnokát mindjobban megismerte.

A tettek embere volt. Az irodai munkától, a papiros intézkedésektől iszonyodott. Folytonos aggodalomban tartva az ezredtörzset, állandó életveszélyben járta a tábori őrsöket és az első vonalat.

Kora reggel fölvette a köpenybélését, nyakába akasztotta gázmaszkját, kezébe vette furkós botját és ment. Legtöbbször egyedül. Még küldöncöt se vitt magával. A Piave vcch-hoz vezető nyilegyenes és egyetlen szárazon járható töltés uton nem egyszer vették üldözőbe az olasz lövészek, vagy az utra jól beirányzott géppuskák. Nem egyszer kellett a töltés oldalában csúszva visszatérnie, amikor szinte csodával volt határos megmenekülése. Ilyenkor éktelenül haragudott az olaszokra. Az ezredsegédtisztnek szinte közelharcot kellett vivnia a legszükségesebb irodai munkák, aláirások megszerzéséért, amelyre sohasem volt ideje. Azok közé a nagy ezredprnkok közé tartozott, akinek hősi és gerinces magatartásáról legendák keringnek ma is, akinek nemes alakját ezrede örökre szivébe zárta.

A mai napon Szabó alezr. az I. zlj, Pintér szds a II. és Caltium szds a III. zlj prsgát vette át, Beöthy

Dezső szds pedig ismét az ezred sgt-i teendőket, amely alkalommal a ddr. prsg az alárendelt csapatainak a következő parancsot adta ki: »Beöthy Dezső szdsnak, aki a gyengélkedő Pintér szds helyett a 31/II. zlj prsgát — erre önként jelentkezve — két héten keresztül vezette s úgy ez idő harcaiban, mint a további előnyomulás előkészitése körül is öntevékeny, céltudatos munkájával kiváló érdemeket szerzett, a legfelsőbb szolgálat nevében dicsérő elismerésemet és köszönetemet fejezem ki. Sypniewski tbk.«

A felsőbb vezetőség a Piave vch-án való átkelés kierőszakolását ujból elhalasztotta, miért is a ho. prsg a 82. ddr csapatainak fölváltását rendelte el. Ennek során a 12. ezr. a 20-asokat, a 32. ezred pedig a mi ezredünket váltotta föl. Ugyanekkor az I. géppszdunkat a 12. ezr. rendelkezésére adtuk és különleges harceszközeink is az állásokban maradtak, végül minden átkelési eszközünket a felváltóinknak átadtunk.

A III. zljunk Isiata—Trezza, az I. és II. zlj a a Piave Nouva körletbe került mint tartalék. Az idő állásépitő munkával, volt olasz árkok betemetésével telt el.

December 9.-én a 32-esek — Beöthy szds tervei szerint — megtámadták a Ba Bressain-i olasz hidfőállást. A tervek alaposságát bizonyitja, hogy a 32-esek támadása — a 30.5 cm-es mozsaraink kitünő támogatásával — teljes sikerrel járt. Azonban a siker mámorában a 32-esek megfeledkeztek a megfelelő biztositásról, meg a hid felrobbantásáról is és igy történhetett meg, hogy az olaszok — másnap — a gyönyörü eredményt megsemmisitették, a hidfőállást ujból visszafoglalták. Ez bizony öreg hiba volt, mert ezután még sok vér elfolyt, anélkül, hogy az olaszokat mégegyszer a tulsó partra átdobni sikerült volna.

Mai napon az ezredhez bevonult Klein Dezső t. fhgy. Átvette a III. zlj gpszd prsgát. Bevonultak még: Laky Vince a III. gpszdhoz, Láng Dezső hdj. a 4., Pintér Zsigmond a 6., Havas Endre és Kósa Imre hdj.-ek a 10. szdhoz. A XXIII. hdt tiszti továbbképző tanfolyamról a következő eéö. szkv-k: Kemény Márton az 1., Bakonyváry László a 2., Epsein Mór a 3., Huber József és Perczel Lajos a 4., Sohrandt István és Majoros János a 6., Luka Béla és Grézló Andor a 7., Lase Nándor és Mauthner László a 8., Budai Kálmán a 10., Prega József a 11. László Pál a 12. szdhoz.

Bevonult továbbá a XXXIV/1. mszd, amelyből 1 őrm és 14 honvéd az I. zljhoz, 18 honv a II.-hoz és 1 tds és 4 honvéd a III. zljhoz került szolgálattételre.

Betegen eltávozott Fülöp József t. hdgy.

December 12.-én a vonalban levő 40. ddrprsgot a ho. prsg. Op. 3330/1917. sz. parancsával arról értesitette, hogy Capo Sile-től DK-re a tulsó parton fekvő földsáv elfoglalását tervezi. Erre a 40. ddrprsg jelentette, hogy arcvonala 14 km kiterjedésü és ezt 22 szddal tartja megszállva. A jelenlegi csoportositás mellett, a tervezett feladat végrehajtása a védővonal tartását is a legnagyobb mérvben veszélyezteti.

A védővonal jelenlegi megszállása igen gyenge. Legnagyobbrészt csak tábori őrsök biztositják, amelyek mögött csak gyenge tartalékok állanak. Igy azután a folyó keleti partjának megtartása, a jelenlegi létszám mellett, egy ellenséges támadás esetén alig lesz lehetséges.

A szolgálat igen igénybe veszi a csapat erejét. Gyakori fölváltás lenne szükséges, de nincs mivel. Az állás úgyszólván kiépitetlen. A folytonos kérés ellenére a csapat nem kap műszaki anyagot.

A zljprnkok harcálláspontjaikon lábnyomnyira se lehet leásni. Barakokban vannak, amelyeket legalább homokzsákokkal kellene megerősiteni.

A 40. ddr prsg most ismertetett, valamint a 32. ezr. prsgnak arra a jelentésére, hogy ezredének állapota rosz, a III. zljunk C. Serpo—M. Comello vszkszban a 32-eseket fölváltotta, a támadás végrehajtásával pedig megint csak ezredünket bizták meg. Erre vonatkozólag a ho. prsg a következő parancsot adta: »Saját déli szárnyunk biztositása szükségessé teszi, hogy az ellenséget a Piave Vecchia-tól délre fekvő területről elüzzük. Ebből a célból elrendelem, hogy: 1.) Balogh alezr. prsga alatt a 31. ezred, a 31-es rohamszksz, az 1/4 R. aknavető üteg és a 12. ezred aknavető csoportja — amelyet a 40. ddr fog átadni — 15.-én kora délelőtt C. Serpo M. Comello szakaszban keljen át a Piave Vch-án. A biztositó csapatok kitolásával mindenek előtt C. Ghisa felé egy hidfőt alkosson, amelyből azután Salsi-ig a földsávot az ellenségtől tisztitsa meg. Salsi-t legkésőbb a sötétség beálltáig érje el. A C. Serpo — M. Comello védelmi szakaszban álló 31/III. zlj 14.-én 8 órától Balogh alezr. rendelkezésére áll.

A Piave északi partját a 31. ezred 14.-én 21 óráig üritse ki. Balogh alezr., aki a ho.-nak közvetlenül van alárendelve, álláspontját Passarella d. so. környékén válassza... stb.« Ezután a ho. még az 1. népf. ddr csapataival rendelkezett. Ezeknek Cavazuccherina-n keresztül kellett támadniok. Feltünő a rendelkezésben — és erre már eleve felhivjuk a figyelmet — hogy áthajózási eszközöket ezuttal se kapott ezredünk. Azt úgy kellett összegyüjtenie és a helyszinen talált anyagból házilag elkészitenie!

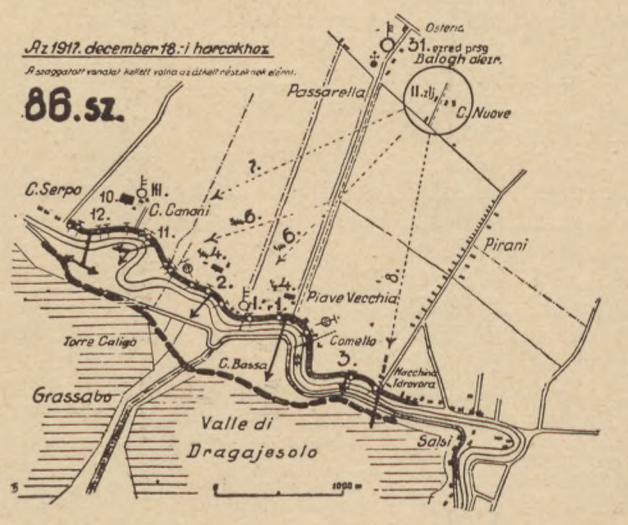

A fenti parancs értelmében az ezred 13.-áról 14.-ére virradó éjjel a vonalat megszállta, még pedig a III. zlj a Serpo-tól Canani második »n« betüjén átvezető taliga ut betorkolásáig terjedő területet, ettől délre pedig M. Comello-ig az I. zlj. A II. zlj C. Nuove területén ezredtartalékban állott. A 86. számú váz-

lat ábrázolja a részleteket és egyúttal az átkelés leirásához is szolgál. Ez az uj védelmi vonal a 85. sz. vázlaton ábrázolt korábbi védőszakaszunkhoz délről csatlakozott.

Technikai nehézségek miatt a ho. a vállalkozás idejét előbb 17.-ére, majd az ezredparancsnokság kérelmére 18.-ára eltolta.

A vállalkozást előkészitő munkálatok és intézkedések közül a *műszaki előkészületek* a következőképen folytak: A ho. parancs szerint az ezrednek csak 25 csónak állt volna rendelkezésére, ezért az ezr. prsg még 12.-én a műsz. szdnak parancsot adott kötél és faanyag gyüjtésére, a csónakok rendbehozatalára és tutajok épitésére.

16.-án az emlitett munkák és az átkelési eszközök teherbirásának pontos meghatározása folyt.

17.-ére virradó éjjel a zljak körletébe kiszállitottak 17 csónakot és 12 tutajt, valamint az elhelyezési körletben talált 400 m. hosszu kenderkötelet és 500 m. hosszú drótkötelet. A tutaj épitési és csónakjavitási munkákon kivül 8 drb olyan uj tutajt is épitettek, amelyeket — könnyebb szállitás céljából — kerekekre szereltek. 90 drb tartalék evező is készült.

Éjjel a 8 kerekes tutajt és 8 csónakot a zljak körletébe kiszállitották és a kijelölt átkelési helyek mögött elhelyezték.

18.-án reggel az ezrednek rendelkezésére állt: 40 evezésben kiképzett ember és darabonkint 3—5 ember befogadó képességgel biró 25 csónak és 20 tutaj. Ezekből az I. zlj három átkelési helyre 14 csónakot és 13 tutajt, a III. zlj két átkelési helyre 11 csónakot és 7 tutajt kapott.

A leglelkiismeretesebb javitási munkák ellenére több csónak a vizet áteresztette, mert a megfelelő szaktudással rendelkező csónakmester vagy hajóács a műszaki szdnál hiányzott. Az átkelés alatt a vizet állandóan merni kellett, ami nagy késedelmet okozott. A 40 fő evezős legény csak pár napi kiképzésben részesült, igy azután a rossz csónakok és a nyers fából készült tutajok okozta fokozottan nehéz követelményeknek nem is felelhettek meg.

A műszaki felkészülés tehát nem volt kielégitő. Ezredünk e tekintetben igen gyenge támogatásban részesült és a helyszinen talált anyaggal kellett magán segitenie. Ez pedig — láthatjuk — nem sokat jelentett.

Az egyéb előkészületekre rendelkezésre álló 4 napon az áthajózásnak az alparancsnokokkal való alapos megbeszélése, tisztek — altisztek és legénységnek kioktatása, az ellenséges aknavetők, géppuskák és golyószórók földeritése, saját tüzérségünk belövése folyt. Ez utóbbit azonban igen megnehezitette a 15. és 16.-i nagy köd.

Aknavetőink csak 16.-án tudtak állást foglalni, mert az egyedüli közlekedési úton — a keskeny töltésen — azokat emberi erővel kellett előre hozni. Egész éjjel 400 ember dolgozott az aknavetők és lövőszerük beszállitásán.

Az ellenség már az állásba jövetel napján is igen éberen figyelt. Állásainkat állandóan gyalogsági és géppuska tűz alatt tartotta és már az első nap 7 halott és 35 sebesült volt a veszteségünk.

15.-én 17 h 30 p-kor egy olasz tiszti járőr akart a mi oldalunkra átkelni. Ezt meghiusitottuk. A csónakot összelőttük és egy sebesült olaszt foglyul is ejtettünk. Ezen a napon már az összes földeritő jelentés egybehangzóan arról szólt, hogy az ellenség sűrübben szállotta meg a vonalát és abba több golyószórót és géppuskát helyezett.

16.-án 14 h 35 p-kor 7 nagy repülő az ezred védőszakaszát megtámadta, azt bombázta és géppuska tüz alá vette.

Az átkelést a vonalban lévő I. és III. zljnak kellett végrehajtania; közvetlenül mögöttük helyezkedett el a II. zlj, még pedig a jobb szárny mögött a 7., a közép mögött a 6. és a balszárnyon a 8. szdával, hogy az I. és III. zljnak átkelése után az elhagyott állásokat megszállva, azokat minden eshetőségre kézben tartsa.

Az ellenséges vonal 30—40 ^{x}-re lévén tőlünk, saját tüzérségi előkészitő tűzről szó sem lehetett és ezért a vállalkozást ismét meglepetésszerűen tervezték. Csak az áthajózás megkezdése után 10 perccel kellett tüzérségünknek erős és állandó zárótüzet adnia az ellenséges állások mögött húzódó töltésútra mindaddig, amig az átkelt gyalogságunk az előnyomulását majd megkezdi. Ekkor azonban — a térnyeréshez mérten — a tüzet fokozatosan előbbre kellett helyezni. A nehéz tüzércsoport feladata volt a C. Ghisa-nál álló ellenséges ütegek lekötése.

Balogh alezr. az átkelést a 86. sz. vázlaton a Piave vcch-án átvezető nyilak irányában — öt helyen, december 18-án 6 órakor elindulva úgy tervezte, hogy ahol az átkelés sikerül, ott kövesse majd az átkelt osztagokat a többi század. Igy is történt. 18.-án pontosan 6 órakor az átkelés megindult.

Az I. zljnál lefolyt eseményeket a következőkben részletezzük:

A jobbszárnyon levő 2. század Fürst hdgy prsga alatt 5 csónakkal és 4 tutajjal vágott neki az útnak. Az első átkelési csoportot Kovács zls vezette. A csoport 1 rohamjárőrből, 1 gpp-ból, 3 kezelőből és 2 rajból állt. Amikor a csónakokat a vizre bocsátották, még teljes csend volt. Az evezősök ügyetlensége és a viz erős sodra következtében a csónakok egymáshoz verődtek és ezzel nemcsak nagy lármát csaptak, de mind több vizet is szedtek magukba. A túlsó partra nem is tudtak átjutni. A csónakok zaját az olaszok észrevették. Világitó rakétával az egész kisérletet leleplezték. Az átkelési hellyel szemben felállitott három géppuskával, azután a gyalogságával és tűzérségével az átkelési helyet tűz alá vették. Ez az átkelési kisérlet tehát nem sikerült. A sebesületlen legénység a csónakokat a partra húzta és a töltés mögött keresett födözéket. Amikor az ellenséges tüzelés ereje alábbhagyott, az átkelést ujra megkisérelték. Megint túlerős tűzbe jutottak. A csónakok összelövöldözve elsűlyedtek, vagy — mert a megsebesült evezősök evezőiket eleresztették — a viz sodra elvitte őket. Ezután a tutajokon kisérelték meg az átjutást, de az olasz géppuskatűz embereinket egyszerűen lesöpörte a tutajokról. Ekkor kötelekkel akarták a tutajokat átvontatni, de ezt sem lehetett megvalósitani, mert azt az emberünket, aki a kötelet a túlsó partra vitte, az olaszok lelőtték.

A közép század Kukorelly hdgy prsga alatt 5 csónak és 4 tutajjal kisérletezett. A vizen levő 5 csónakot és 1 tutajt az első átkelési csoport — 1 r. járőr és 2 raj — 6 órakor megszállotta. Az első csónak a túlsó part menti nádas széléig jutott, egy másik

pedig a folyó közepéig, de mert az ott levő kanyarulatnál a viz sodra igen erős, evezőseink pedig gyakorlatlanok voltak, a csónakokkal nem tudtak kikötni, hanem az innenső partra visszasodrattak. A második átkelésnél két csónakkal Vladár t. hdgy kisérletezett, de ugyanigy járt. Később — a legnagyobb géppuskatűz ellenére is — két emberünknek sikerült a tutajkötelet a túlsó partra vinni, de amikor azt ott megerősiteni akarták, az olasz tűzben hősi halált haltak.

Ekkor Szebenyi szds erélyes közbelépésére — aki erre zlj prnkától parancsot kapott — még háromszor megkisérelték az átkelést, de az ellenséges tűzhatásban egyik sem sikerült.

A balszárny század Strenge hdgy prsga alatt 4 csónakkal és 5 tutajjal rendelkezett. A csónakok egyszerre indultak és bár az olaszok a túlsó parton fölkészülten várták őket, mégis sikerült 4 csónakon egy géppuskával 15 emberünknek kikötni. Ezek a velük szemben levő olasz állást kézigránátokkal nyomban megtámadták, azt elfoglalták és az ellenségtől meg tisztitották. Egy altiszt és 6 honvéd a féljobbra levő zsuppfedelű ház padlásán befészkelt olasz géppuskára rohant és azt elhallgattatták.

A kis csónak — amelyen a tutajok kötelét vitték — útközben két emberünkkel együtt elsűlyedt. A túlsó partra ért csónakokkal, amint kiürültek, nyomban visszafordultak. Ezek közül azonban egyiknek evezőse elesett. A csónak elúszott. A másik csónakot az olaszok szitává lötték. Evezősök és csónakok hiányában most a tutajokkal kisérleteztek. Embereink ásókkal eveztek, de az indulás után sorra megsebesültek vagy elestek. Az átkelési kisérletet abba kellett hagyni. A fönt emlitett és már átkelt embereink magukra maradtak! Átkiáltásokkal eleinte meg volt velük az összeköttetés, de később a minden oldalról jövő ellenséges tűzben megfogyatkozott kis csapatot az olasz gyalogság megtámadta, az utolsó emberig kitartó vitéz és hősi küzdelemben hangjuk mind halkabban hangzott... azután végleg elhallgattak.

A tartalék század Szebenyi szds prsga alatt a bal és közép szd között 15 óráig a helyén volt. Szándékolt alkalmaztatására sor nem kerülhetett.

A III. zljnál 5 h 45 p-re a csoportositás befejeződött. A 7. szd a vonalat táboriörsszerűen megszállta és 6 órakor az átkelés megkezdődött.

A Domby hdgy prsga alatt állott 12. század 6 csónak és 4 tutajjal rendelkezett, azonban az ellenség megneszelhette a szándékot, mert már 4 órakor oly erős tűz alatt tartotta az átkelési pontot, hogy 6 órára már 5 csónak és három tutaj hasznavehetetlenné vált. Maradt tehát 1 csónak és 1 tutaj. Azért az átkelést ezzel is megkisérelték, de a csónakot már az elején szétlőtték. Maradt a tutaj. Ezzel pedig semmit se lehetett kezdeni. Az eleve kilátástalan kisérlet alatt megsebesült két tiszt, elesett 7 emberünk és megsebesült 54. Ekkor a szd azt a parancsot kapta, hogy az innenső partról tűzzel támogassa a 11. szd átkelését.

A balszárnyszázadnál Fozman zls, Süle és Hamburger t. hdgyok rendithetetlenül vitéz, bátor és körültekintő példája nyomán az átkelés teljes sikerrel járt, bár a dolog itt is rosszul indult. Amint u. i. az első átkelő részlegek helyeiket elfoglalták, az olaszok az átkelési szándékot már fölismerték. Erős gyalogsági, géppuska és a jobbszárnyon torpedóvető tűzzel is megerősitett hatalmas tűzcsapással igyekeztek azt meghiusitani. Az első két kisérletet sikerült is szétverniök. A rohamjárőrök szétugrottak. Megszűnt minden telefonösszeköttetés és a tüzérségi megfigyelők is mind megsebesültek. 7 h 20 p-kor már csak 2 használható csónak és 3 tutaj állott rendelkezésre.

Ekkor Hamburger István t. hdgy önként jelentkezett, hogy az átkelt csapatok és vonal között, valamint a tüzérséggel is az összeköttetést fentartsa és helyreállitsa. Egy ház tetején helyezkedett el, ott a leghevesebb tűzben kitartott és a kapcsolatot nemcsak helyreállitotta, de azt mindvégig megis tartotta. Ugyanekkor Fozman Jenő t. zls, szintén önként jelentkezve, Horváth Imre és Miklós tdssel, valamint 7 emberrel, majd őt követve Süle hdgy uj emberekkel — a 11. szd két rajával — elszántan útbaindultak. Ez az átkelés sikerült.

A parton levő házak padlásáról igen hatásosan támogatta ezt az átkelést Laky Vince t. zls és Németh őrm. gpp. szksza.

Ezekben a harcokban tanusitott rendkivül vitéz és elszánt magatartásáért arany vitézségi éremmel kitüntetett Fozmann Jenő t. zls (vitéz Fonyó) az átkelést követő harcait, egykorú naplójában a következőképen jegyezte föl: »...Az egész csónak út alig tartott 50—60 másodpercig. Buzgón kértem a jó Istent, hogy segitsen meg. Partra szálltunk. Hamarosan jött még néhány ember és elindultunk göngyöliteni. A géppuska födözéket néztem meg legelőbb. Megtaláltam. Hamarosan előkerültek a kezelők is. Itt hat digót csiptem el. Az első siker mindjárt annyira boldoggá tett mindenkit, hogy két ember — Horváth tds és Passz honvéd — balra szaladt a C. Canini házcsoporthoz, de pórul jártak. Olasz túlerő elfogta őket. Még visszakiabáltak, hogy: »Isten velük, mi már foglyok leszünk. »Én jobbra indultam. Egymásután fogtam el a taljánokat. A digó balszárnyon volt még egy géppuska. Ez állandóan lőtt bennünket. Öt emberrel nekiindultam ezt lekapcsolni. Rohamra mentünk a géppuska ellen, ez csak folyton lőtt. Hatunk közül egyet agyonlőtt, kettőt pedig súlyosan megsebesitett, de az életben maradt hárman, ezt a géppuskát kezelő legénységével együtt elfogtuk.

Alig volt néhány emberem. Pótlást kértem. Nem kaptam, ellenben azt a parancsot küldték, hogy ássam be magamat. Gyönyörű kezdet után: 37 fogoly, 2 géppuska, fogcsikorgatva engedelmeskedtünk. Előttünk mindenhol szaladt a digó és mi nem mehettünk utánuk.

Alighogy beástuk magunkat, őrületes pergőtűz zúdult mögénk. Ilyen zárótüzet még sohasem láttunk. Mint később megállapitottuk francia tüzérek lőtték, de csodálatos pontossággal.

Hamburger hdgy barátom dolgozott gyönyörűen ezekben a harcokban. A legnagyobb tűzben ő irányitotta a tűzérségünk tüzét és vezette az utánpótlást. Lassan besötétedett. Most kezdődtek a leggyilkosabb harcok...«

Az áthajózás valóban igen lassan haladt. A csónakok összelődözve lyukasak voltak. A vizet állandóan merni kellett, nehogy elsűlyedjenek. Ez igen megnehezitette az átkelést.

13 órakor a 11. szdnak mind a négy szakasza a

túlsó partra jutott és a Fozman csoporthoz támaszkodva, attól jobbra és balra, mintegy 800 ˣ kiterjedésben a túlsó partot megszállta. Ekkor megkezdődött a 10. szd átkelése is.

19 órakor a III. zlj e két szda és 6 géppuskája volt a túlsó parton. Az egész csoport fölötti prsgot átvette Szentistványi fhgy. A 10. szd egy szakasszal megerősitette az első vonalat, egy-egy szkszt állitott a szárnyak mögé és egy szksza állt a közép mögött, mint tartalék.

A 10. szd átkelése után a két század azonnal megkezdte a támadást, de az oldalozó ellenséges tűzérségi és géppuskatűzben nem tudtak előrejutni. Viszont a 12. század áthajózását csak akkor tervezték, ha a 10. és 11. szd támadása sikeresen előrehalad. Igy azután a támadás nem kaphatott lendületet, mert a megfogyatkozott erőt nem táplálták.

Az áthajózott 11. szd helyébe a 7. szd a régi vonalba vonult.

A 10. szd átkelése után, Martin szds vezetése alatt, azonnal megkezdődött egy bürü épitése, de a heves tűzhatásban azt nappal befejezni nem lehetett és az csak 19.-én 4 órára készült el.

Az ellenség már a dut. folyamán C. Lunga-nál ellentámadásra gyülekezett, de az átkelési pont melletti ház tetején őrködő Hamburger hdgytól irányitott tűzérségünk tüze ritkitotta, Laky zls intézkedései szerint a jobb szárnyon kitűnően elhelyezkedett Vass tds géppuskáival pedig a közeledő sorokat egyszerűen lekaszálta.

Dut. folyamán az átkelt szdainkat három súlyos repülő támadás is érte. Minden támadásban legalább 16—16 repülőgép vett részt. Bombákat szórtak és géppuskáztak.

A leggyilkosabb harcok azonban a sötétség beálltával következtek. A 17. és 18. bersaglieri ezrednek részei 22 órakor négy hullámban kezdték meg ellentámadásaik sorozatát, amelyeknek mindegyike a kézigránát harcig fejlődött és az ellenség visszaverésével végződött. Az éj folyamán ez a hős csoport *kilenc* súlyos támadást vert vissza. A 10. egyben az utolsó olasz ellentámadás 19.-én 10 órakor közeledett és az átkelt résznek egész arcvonalára kiterjedt. Ekkor, ezen az áttekinthetetlen terepen, az ellenség egy rohamjárőrének sikerült a balszárny mögé jutnia és a folyó mellett egy rajunkat kézigránátokkal az állásából kivernie. Ezt a visszavonuló csoportot Nagy Sándor és a már megsebesült Martinkovics Gyula 10. szdbeli tdsek feltartották, majd a veszedelmes helyzetet fölismerve Erdösy hdgy és Toók zls néhány emberrel önként előresiettek, a hátrálókat magukkal ragadták és 8 olasz foglyot ejtve az olaszokat kiverték állásaikból. Ez az ellenséges támadás is vérbefúlt.

December 19.-én del. az ellenséges — központiasan irányitott — tűzhatás a legmagasabb fokra emelkedett. A déli órákban alább hagyott, dut. gyengült és 21 órától másnap 3 óráig majdnem teljesen szünetelt.

20 órakor a felsőbb vezetőség a vállalkozást fölszámolta. A szomszéd 10. ho. egy járőr áthajózása után az átkelési kisérletet u. i. beszüntette. Innen támogatásra tehát nem számithattunk. Céltalan vérpazarlás lett volna, ha a túlsó parton továbbra is kitartunk. Ho. prsgunk az átkelt részek visszavonását elrendelte.

Ez volt most már »a 2. Piave forcierung«, amelyben ezredünk ismét megtette a magáét, de amely kisérlet — a hiányos fölkészültség következtében — részben vérbe fulladt, részben kiaknázatlan maradt.

Az egész vállalkozás alatt úgy a tisztek, mint a legénység rendkivül vitéz és bátor magatartást tanusitottak és, hogy az elért gyönyörű eredményt, az átkelt csapatok hősi magatartásának arányában tovább fejleszteni nem lehetett, annak kizárólag szegényes műszaki fölszerelésünk állta az útját. Ezért viszont a magasabb vezetés a felelős. Elvégre ettől a vállalkozástól vagy komoly eredményeket várt, vagy azt eleve reménytelennek látta. Első esetben nehéz megérteni azzal a pár rozoga lélekvesztővel való kisérletezést, ezt a komolytalan műszaki megalapozást. A második esetben pedig mire való volt ez az oktalan vérpazarlás, amikor századainknak lecsökkentett létszámát sem tudtuk fenntartani és már csak egyes tábori századok feloszlatásával lehetett a megmaradt századokat harcképes létszámra emelni.!

A dolognak az a szinezete van, mintha a kapott feladatot csak a 41. honvéd ho. prsg vette volna halálos komolysággal. A 10. ho. prsg úgylátszik jobban belelátott a dolgok mélyébe és egy tessék-lássék kisérlettel is megelégedett.

Tündöklő vitézségével és bátor magatartásával kitűnt elsősorban a nap hőse Fozman Jenő t. zls, akinek hősi magatartását már részleteztük, továbbá Süle József t. hdgy és Hamburger István t. hdgy, akinek haláltmegvető magatartásáról minden harcjelentés több izben is megemlékezett. Hamburger hdgy alól az olasz tűzérek már majdnem kilőtték a házat. Őt ez nem zavarta. A tűzérség irányitását, valamint az utánpótlást — két nappal és két éjjel — rendületlen kitartással végezte. Az elért eredmény hatalmas tényezője volt. Mindkét hdgyot Őfelsége a III. oszt. k. é. k.-tel tüntette ki.

Hasonlóképen kiváltak: Szentistványi fhgy, Hoffmann Ferenc hdgy és Csizmadia hdgy, aki a kézi gépp szksz-szal különösen eredményesen működött. Laky és Lakner zlsok, Havas Endre hdpj. A géppuskás Tóth törzsőrmester, továbbá Gál Gyula, Nagy Miklós, Schlecht János és Németh őrmester, László Pál eéő. szkv.; Selymeczy István, Farkas János szkv-k és Vargha János tds. Azután Vas tds, Ungrusan szkv., Saller, Sultesz és Vida tds-ek. Az éjszakai támadások visszaverésében — a szövegben már emlitetteken kivül — a 10. szdbeli Csicsay szkv és Borbély tds. A géppuskáknál Csintalan szkv.

Veszteség a tisztikarban:

Hősi halált haltak: Kronewetter Dezső hdgy, Lehmann József, Sauer Oszkár és Krafcsik Ervin t. hdgyok. Mind a négyen egy gránát teli találat következtében. Azután Fried Béla t. zls, Román Vazul és Benisek Miklós hdpj-ek.

Megsebesültek: Szentistványi Tibor t. fhgy, Fürst Jenő, Csizmadia János, Erdőssy Dezső és Hoffmann Ferenc t. hdgyok, Pataky, Kovács, Fekete Selymeczy és Czibula t. zlsok és Leopold József t. hdpj.

Legénységünknél:

Az I. zljnál	halott	27,	sebesült	62,	eltünt	5	fő.
A II. „	„	7	„	23	„	4	„
A III. „	„	28	„	122	„	4	„
A műsz. szdnál	„	5	„	5	„	1	„
Összesen	„	67	„	212	„	14	„

Anyagveszteség egy kézi géppuska és apróbb fölszerelési tárgyak. Zsákmány: 49 fő olasz fogoly és 2 géppuska.

Az ezredparsgunk harcjelentésére a ddrprnk a következő megjegyzést irta: »Az előkészületek nagy szakértelemmel és körültekintéssel lettek végrehajtva. Megállapitandó hogy a csapatok miért nem adták át a 31. ezrednek az összes áthajózási anyagot? 45 drb áthajózási eszköz kevésnek bizonyult. Tartalék is kell.

A végrehajtás nagy elszántsággal és kiváló bátorsággal történt, *dicséretre méltó*! Balogh alezr. működése meleg elismerést érdemel. Sypniewski tbk.«

A vállalkozás ideje alatt tűzerségünk 23700 lövést adott. Ágyúkban a számbeli fölény a mi részünkön volt, de a nagy kaliberű ágyúk, valamint az aknavetők alkalmazása tekintetében az ellenfél túlszárnyalta a mi tűzerségünk tevékenységét és tűzerejét.

A vállalkozás felszámolása után arról értesitették a csapatokat, hogy a magasabb vezetőség az előnyomulást egyenlőre nem tervezi.

Ennél az értesitésnél megdöbbenve meg kell állnunk egy pillanatra, mert ha már most a harcleirásban ismertetett körülményeket, a felülről megnyilvánult lanyha támogatást figyelembe vesszük, és azokat ezzel a meglepő gyors elhatározással egybevetjük, akkor lehetetlen elnyomni azt a vádoló kérdést, hogy miért kellett 74 tisztnek és legénynek meghalnia, miért kellett az állomány 20%-ának elpusztulnia, amikor a pótlásra még csak kilátás se volt. A harc leirása a választ is magába foglalja. Az utólagos dicséretek a vezetés által ütött sebeket már nem gyógyithatták meg.

Tehát ho.-unk legközelebbi feladatául adatott, hogy:

1.) az ellenségnek a Piave Vch-án való átkelését, valamint

2.) a tengerről való partraszállását — megakadályozza.

Ezidőben egyik ellenséges tevékenység sem látszott valószinűnek. A Piave Vch-n való esetleges átkelést északról saját csapataink oldalozólag veszélyeztették, a tenger parti lagunás viszonyok pedig a partraszállást tették lehetetlenné. A feladat tehát egyszerűnek és könnyűnek látszott.

A tiszti beosztás változásaiból fölemlitjük, hogy 18.-án a rohamtanfolyamba vezényelték Kabdebó Gerő t. fhgyot, Setzer Lajos és Boldizsár Ferenc t. zlsokat, a ho. tanfolyamba Gózon Ferenc t. hdjet és a műszaki tanf.-ba Borvendég János t. zlst, valamint László Ferenc t. hdpj-t.

Megtépázott ezredünket 20-ára virradó éjjelen felváltották és mi Torre di Mosto-ra mentünk temetni és pihenni. A Torre di Mosto-i temetőben elhantolt 74 koporsó leeresztésénél mindnyájan keserűen éreztük, hogy ennek az áldozatnak eredményének kellett volna lenni! Valakit vádoltak ezek a koporsók és a többi 300 sir az arcvonal mögött!

20.-án a III. zlj prsgát Hager Jenő őrn., a 10. szd-ét pedig Caltium szds vette át.

23.-án Szabó Pál alezr. szabadságra ment. Erre az időre az I. zlj. prsgát átvette Pintér Aladár szds.

A mai napon, létszám kiegyenlités céljából, az 1. szdot is föloszlatták és a 2. 3. 10. 11. és 12. szdok között szétosztották. Ekkor ezredünk még Torre di Mosto-n ho. tartalékban állt, a vonata pedig Giusti-n települt.

24.-én szomorú karácsonyunk volt! Nem a karácsonyfa hiányzott, hanem a Piave parton hagyott 300 bajtárs. Este a templomban — valláskülönbség nélkül — buzgó, benső áhitattal imádkozott az egész ezred ahhoz, aki egyedül tudott segiteni, — a végtelen irgalmú Istenhez!

Még az ágyúk is elhallgattak néhány órára ezen a szent napon.

December 30.-án 21 h 30 p-kor Torre di Mosto-t repülő támadás érte. Egy bomba az I. zlj körletében levő egy házba csapódott le. Ez összeomlott és 11 halottat, valamint 6 sebesültet temetett maga alá. Majdnem az egész I. zlj törzs elpusztult.

December 31.-én 12 órakor a védőszakasz prsgot ujból a 82. ddr vette át. Müller S. t. hdgy a mai napon betegen eltávozott, helyette a II. zlj gh vezetését Fabritzky fhgy látta el.

Szeptember hó 29.-e óta a ho. ezredei között ezredünk harcoló létszáma volt állandóan a legalacsonyabb. Ekkor

		88/1452 fő	volt 28 géppuskával.
Október	hó 15.-én	82/1238 fő	volt 28 géppuskával.
Október	hó 31.-én	82/1584 fő	volt 32 géppuskával.
November	hó 15.-én	69/1444 fő	volt 32 géppuskával.
December	hó 1.-én	67/1439 fő	volt 32 géppuskával.
December	hó 15.-én	62/1453 fő	volt 31 géppuskával.
December	hó 31.-én	56/1185 fő	volt 34 géppuskával.

1918.

Az újév napján a központi hatalmak hadihelyzete határozottan kedvezőnek látszott.

A nyugati arcvonalon az elmúlt évben a németek a francia-angol seregek hatalmas támadásainak egész sorozatát kivédték.

Az orosz arcvonal összeomlott. A bolsevista orosz kormányzat fegyverszünetet ajánlott, amelyet a központi hatalmak elfogadtak. A tárgyalások — teljes nyilvánosság mellett — Brest Litowsk-ban folytak. Ezt az alkalmat Trockij népbiztos alaposan kiaknázta. A tárgyaló zöld asztalt a világ szószékének tekintette és hatalmas forradalmositó beszédeket intézett az egész világ népeihez. A győztes központi hatalmak külügyminisztere — Czernin — feltűnő simulékonysággal tűrte ezt és a m.-o. Monarchia népeihez intézett uszitó beszédekhez segédkezet nyújtott. Végeredményben azonban az oroszországi német—magyar—osztrák haderők legnagyobb része föl-szabadult és más hadszintéren volt alkalmazható.

A balkáni arcvonalon a bolgárok helytálltak és bi-

zalommal várták a központi hatalmak győzelmét.

Az olasz harctéren lefolyt eseményeket már ismerjük.

Az árnyfoltok azonban sűrűsödtek. A tengeralatt járó háború óriási csalódást hozott. Kiderült, hogy hiszékeny álmodozók voltak azok, akik azt képzelték, hogy ezzel az Entente egész hajózását megbénithatják és hogy a blokáddal Angliát néhány hónap alatt térdre kényszerithetik. Az pedig mindenki előtt világosan állott, hogy a korlátlan búvárhajóharc magával hozza Amerika hadüzenetét. A németek ezzel az eshetőséggel számoltak is, de abban biztak, hogy mire Amerika megfelelő hadsereget talpraállit, azt Európába szállitja, a blokád alá helyezett nyugati hadszintéren ők már régen kivivják a döntést. Ez is csak egy szép álomnak bizonyult. A hadüzenet után Amerika elképesztő gyorsasággal jelent meg az európai hadszintéren, még pedig pompásan fölszerelt és kiképzett seregeinek tömegével.

Oroszország kiesett a háborúból. Ott hatalmas tömegeink szabadultak föl, amelyeknek nyugaton való bevetésével valóban nagy reményekre jogosultan nézhettünk volna az 1918. év küzdelmei elé — ha nem szerzünk újabb ellenségeket. A korlátlan búvárhajóharcnak köszönhetjük, hogy az orosz hadsereg helyébe egy annál sokkal hatalmasabb, erősebb és szivósabb újabb ellenfelünk támadt. De a búvárhajóharcnak erkölcsi hatása is nagy súllyal esett a latba. Ez az egész világot ellenünk uszitotta és ezt a hatást az Entente és a cseh emigránsok sajtója hatalmasan kiaknázta. A korlátlan búvárhajóharcra mindenki felzúdult. Lusitania vizbefúló áldozatainak halálhörgése pedig megmérgezte a világ levegőjét.

A németek makacssága, önteltsége és elvakultsága idézte elő a világháború egyik legnagyobb diplomáciai hibáját, aminek következményeit a »hűséges szövetségtársnak« is viselnie kellett. Vállalnunk kellett a felelősséget, az átkokat és a világ gyűlöletét.

Amerika közbelépése a világháború elhúzódását is jelentette, holott mindjobban bizonyossá vált, hogy a központi hatalmak már nem sokáig birhatták el a hadiállapotot. A háború gyors befejezése most már valóban létkérdéssé vált. A gyors befejezésre utalt a belpolitikai, az élelmezési, az anyagi helyzet és a mindjobban emelkedő békevágy.

Belpolitikai tekintetből végzetes csapást jelentett Vilsonnak, — az amerikai Egyesült Államok Elnökének — békeprogrammját jelentő 14 pontja. Ezek között szerepelt a népek önrendelkezési joga; az olasz határoknak világosan fölismerhető nemzeti vonalak szerinti meghúzása; kiigazitása; Magyarország — Ausztria népeinek — amelyeknek helyét Vilson a nemzetek között megoltalmazni és biztositani kivánta — úgymond — lehetővé kell tenni autonom fejlődésüket; a független Lengyel állam létesitése, amelyhez a kétségtelenül lengyel lakta területek — tehát Galicia is — csatolandó... stb. stb.

Ez volt az Entente leggyilkosabb ágyúja és Masaryk Tamás állt mellette égő kanóccal. A nemzetiségi izgatás ezzel hatalmas tápot nyert. Egyre jobban érlelődött a nemzetiségeknek harca egymás ellen, a széthúzás, a nemzeti rút gyűlölet.

A baloldali sajtó a baloldali pártok hangja mind hatalmasabb lett. A hatalmi kérdésből fakadó sztrájkok szédületes arányokat öltöttek, anélkül, hogy valaki is ezt megszivlelte volna.

Az arcvonalra érkező pótlások szelleme, erkölcsi értéke mind jobban fertőzött volt. Bomlasztóan hatott a harcoló csapatok hangulatára. Legelőször is kikezdte a haditengerészeket.

Németország és Ausztria éhezett. Ugyanekkor Magyarországon kiméletlenül erőszakos requirálások folytak, amelyek nem egyszer helyi kirobbanásokra is vezettek.

A Monarchia ipara már alig tudta a harcoló seregeket a legszükségesebb hadianyaggal, ruházattal, és élelemmel ellátni. Lövőszerünk kevés és gyenge minőségű, ágyúink túlhasználtak, a gáztámadásra szánt anyag harmadrendű volt.

Az emberanyag pótlása is nehezen ment. A németek a napi normális fogyatékot sem birták már pótolni és igy a harcoló erő állandóan fogyott. Ezzel szemben az Entente teljesitőképességének legfelsőbb határától még messze állt. A tizezer tankos és tizezer repülőgépes nagy haderőt 1919. évben szándékoztak latbavetni. Erejük tehát állandóan növekedett. Novemberben, amikor az összeomlás bekövetkezett és amikor a német hadseregnek már az utolsó hadműveleti tartaléka is elfogyott, a francia-angol-amerikai hadsereg 80 hadosztály erejű tartalékkal rendelkezett.

Az év elején, azonban — bár fenyegető bizonyosságként meredt minden vezető elé az a tény, hogy a gyors döntés most már életkérdés — mégis reményteljesnek látszott a helyzet. Az orosz hadszintérről átszállitott erősitésekkel a német hadsereg 186, majd 207 hadosztályra emelkedett, az akkor még csak 180 hadosztály erejű Entente seregekkel szemben. A német hadsereg pillanatnyilag túlerőben volt és ezt az előnyt kihasználandó, továbbá, hogy az amerikai segitség megérkezte előtt a döntést kivivhassa, — támadnia kellett. Ugyanekkor, hogy az olasz arcvonalon levő francia-angol ho.-ok odarögzittessenek, német követelésre, a m.-o. erők se maradhattak tétlenül.

Az Entente úgy az erkölcsi, mint az anyagi helyzetünkkel tisztában volt. Tudta, hogy a megerősödött hadseregeink támadni fognak és igy mindenekelőtt ennek elháritására készülődött. Ugy gondolták, hogy ennek kivédése után is csak akkor mennek át támadásba, ha majd elegendő és jól kiképzett amerikai haderő áll rendelkezésükre. Erre — számitásuk szerint — 1919-ben került volna a sor.

Az 1918. év tehát a központi hatalmak végső erőfeszitésének az éve, amely ha eredményre nem vezet, az összeomlást hozza magával.

Január 3.-án 10 órakor Torre di Mosto főterén a XXIII. hdt uj prnka — Hadfy gytbk — ezredünk tisztikarának tisztelgését fogadta. Ekkor már a tisztikar egy része, tájékozódás céljából, a 12-esek védőállásába előrement.

Január 4.én éjfélre a 12-eseket fölváltottuk. Balogh alezr. szabadságra utazott ddr prnkot helyettesitette és ezért az ezredet Hager őrn. vezette. A védőszksz a Piave Vch. elágazásától (a Testadurai zsiliptől) La Castaldia-ig (Boaria Cibin) terjedt. Jobbról a Chiesa nouva-ig terjedő vszkszba került az I. zlj a 4. 2. 3. szdokkal, 12 gppval, 2 gyal. ágyúval, 2 drb 25 cm-es, 2 drb 22 cm-es és két drb légi

aknavetővel, továbbá 2 drb gránátvetővel. A zlj tartaléka a 12. szd volt. Balról a Chiesa nouva—Boaria Cibin közti vszkszt a II. zlj foglalta el. Ez utóbbi védőszakasz megszállásának részletezését a 87. számú vázlat ábrázolja.

A 10. és 11. szd a III. zlj prsggal együtt Passarella-nál ezredtartalékban állott. Ettől délre 600 -re tartózkodott az ezredprsg. Az ezred segélyhely dr. Götze Árpád főorvos vezetése alatt a Piave K-i oldalán Agenzia Trezza-nál működött.

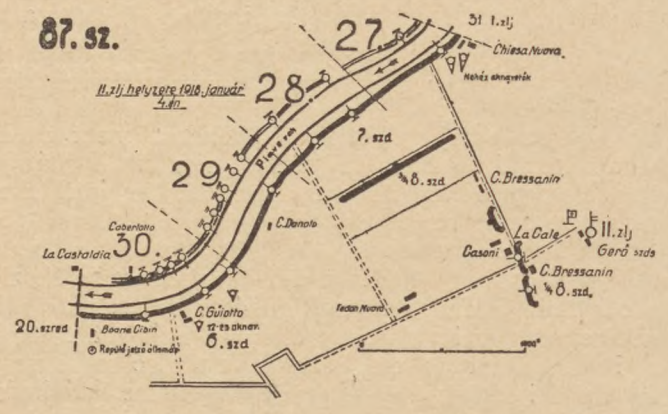

A védővonal a Piave menti töltésen húzódott. A túlsó parton, hasonló töltésen állottak az olaszok. A terep itt jellegzetes olasz kulturával fedett, sok úttal és számtalan kis csatornával átszegdelt, de mégis jelentékenyen szárazabb fekvésű volt mint a korábbi Ba Bressain-C. Serpo, vagy a C. Serpo—Comello közötti állásunk. Maga a védőállás, valamint a tartaléknál épitett támpontok (La Calle-i) a sok esőzéstől rombadőltek. A javitási munka sok fáradtsággal járt, mert a mellvédeket vesszőfonással kellett megtámasztani. Az olasz rendkivül éberen fgyelt. Igen erős tűzhatást fejtett ki. Itt is csak éjjel lehetett mozogni és dolgozni. A szdok nagy kiterjedésű védőállást foglaltak el. Igy a 6. szdnak 1460, a 7. szdnak pedig 1300 lépésre kellett kiterjeszkednie. A szdok fele állandóan szolgálatban állott, a szolgálatmentes rész pedig dolgozott. Igy azután a vonalban való szolgálat nagyon fárasztó volt.

Január 14.-ig ezredünk vonalán a helyzet nem változott. Ekkor azonban egy véres, súlyos veszteségekkel járó, de dicsőséges harc keletkezett.

A mult év december 9.-ének eseményeiből ismerjük, hogy az olaszok Ba Bressain-nál, egy hidfőszerű állásban, az innenső oldalon befészkelve állottak. Ezt akkor a 32-esek — Beöthy szds tervei szerint — megtámadták, a hidfőt elfoglalták, de azután újból el is vesztették. Azóta az olaszok ezt a kellemetlen, offenziv jellegű hidfőállást nemcsak megtartották, hanem azt fokozatosan megerősitették és ki is bővitették. Ezzel a hidfővel szemben most a délről hozzánk csatlakozó 20-asok állottak.

A felsőbb vezetőség úgy határozott, hogy a 41. h. ho.-t jelenlegi állásaiból kivonja és másutt alkalmazza, de azt akarta, hogy a védővonal átadása előtt a ho. az olaszokat ebből a hidfőből űzze ki és igy a Piave vch. keleti oldalát az ellenségtől megtisztitva adja át a fölváltó csapatnak.

A ho. prsg a hidfő elleni támadást 15.-én a reggeli órákra tervezte, de az olaszok ezt a szándékot váratlanul megelőzték.

14.-én 6 órakor a hidfővel szemben álló 20-asokat egy meglepő hatalmas tűzcsapás érte. Ez fél óráig tartott. Utána az olaszok a hidfőből előretörtek és a 20-asok állásait, valamint a hidfőtől északra fekvő Piave könyököt is elfoglalták. (Lásd a 85. sz. vázlaton.)

6 h 50 p-kor a meglepő és erős támadásnak a 20-asok ellentállni nem tudván, részben a jobbszárnyukon hátra visszavonultak, részben a II. zljunk árkaiba szaladtak, miközben a 6. szd 3. szkszának azt kiabálták, hogy: »Jobbra visszafutni, mert betört a digó.« A 6. szd balszárnya és a Modrovits János t. hdgyunk prsga alatt oda beosztott gépp. szakasz azonban a helyzet válságos voltát fölismerte. Erre külömben őket Gerő szds is figyelmeztette. Az ellenséggel szembefordultak. Ágoston szkv. gpp. irányzó, az erős oldaltüz ellenére, az olaszokat tüz alá vette és valamennyien minden erejüket megfeszitették, hogy a támadó olaszoknak ellentálljanak és nehogy a 20-azok őket magukkal sodorják. Mindkettő teljes mérvben sikerült. Az olaszok nagy veszteségeket szenvedve megálltak.

Ezeknek a hős védőknek köszönhetjük, hogy a felsodritás veszélye elhárult és a helyzet itt megszilárdult. A harchelyzet megmentői voltak.

Ugyanekkor a 8. szdot a zlj prnk a balszárny támogatására előrerendelte és megindult a 20-asokkal való összeköttetés helyreállitása is.

8 h 30 p-kor a 6. és 8. szdunk, nehéz küzdelemmel a Ba Cibin »B« betüjéig jutott előre, amit csakis a balszárnyunknak vitéz helytállása tett lehetővé.

10 órakor az ezr. prsg telefonon leadott parancsára a 8. szd a 20. ezredbeli Konkoly őrn. prsga alá került, mire a saját balszárnnyal való összeköttetés — a 8. szd legnagyobb erőfeszitése ellenére is — megszakadt. A 6. szd kénytelen volt a balszárnyát délre lekanyaritani. Ebből azután a 30. vszksz egy részének föladása következett.

11 órakor az ezredtart.-ban álló 11. szd a La Calle-i állásba előre jött.

12 h 20 p-kor Konkoly őrn. parancsára az ellentámadás megindult. A 6. és 8. szdaink elszántan előretörve nemcsak a 30. vszkszt szerezték vissza, hanem a 20. ezred jobb szárnyáról is kiverték az ellenséget és az elfoglalt állásukból több erős olasz támadást visszavertek.

17 órakor, a már nagy veszteségeket szenvedett két szd közé, a 11. szd beérkezett, a La Calle-i állásokat pedig a 10. szd és a III. gppszd szállta meg. A nap további része és az éjszaka az olasz támadó kisérleteknek elháritásával telt el. Szdaink állásaikat szilárdan megtartották.

Január 15.-én a helyzet változatlan maradt. Szdaink az igen erős ellenséges tüzben, nagy veszteségeket szenvedve, állásaikban kitartottak. A 8. szd azonban — a mai napon — 35 puskára leolvadt. Ezért azután Sebők hdgy szdának az arcvonalból való kivonását, vagy fölváltását kérte. Ezred prnkunk vele egyetértett és 18 h 30 p-kor e szdot a 10. szd fölváltotta.

Az első nap harcaiból kiviláglott, hogy az el-

lentámadás nagyobb erőket és előkészületeket igényel, különösen, ha — a jelen helyzetet felhasználva — az olaszokat állásaikon túl nemcsak visszaszoritani, hanem a hidfőből is kiverni akarjuk. Az előkészületek miatt a támadást 16.-ára halasztották. A támadást a 82. ddr prsg tervezte, a gyalogság harcát pedig a 20. ezredprsg vezette. Három csoportott alakitottak. Az *Északi csoportot* Csanády alezr. prsga alatt a 31/10. 11. szdból, ehhez délről csatlakozva a 20/7. 6. és 2. szdból, valamint a 12/II. zljból állitották össze. A *Déli csoportot,* Both szds prsga alatt, a 20/4. 3. 9. szdból és ehhez dél felé csatlakozva, a Piave vch mentét véve irányul, a 12/I. zljból állott. A két csoport közötti válaszvonalat a Consorzio csatorna képezte és ennek déli oldalán, a két csoport közötti összeköttetés fentartása céljából, nyomult előre a *Közép csoportot* képező 12/III. zlj, Szügyi fhgy prsga alatt.

20 h 15 p-kor azonban az északi csoportban levő 20-asoknak jobb szárnyára beérkezett a 12/II. zlj is és a mi 10. és 11. szdunk ennek prsga alá került.

Január 16.-án hajnalban a támadásra kijelölt csapatok kiindulási helyzetükbe meneteltek és 5 órára a támadás keresztülvitelére elrendelt alakzat fölvételével készen voltak.

6 órakor ágyuink és aknavetőink hatalmas pergőtüz alá vették az olasz hidfőállást.

6 h 30 p-kor a gyalogsági támadások meg is indultak. Az északi szárnycsoportok közül Hamburger hdgy. prsga alatti 10. és 11. szdok erős lendülettel előre nyomultak. Dacára a Piave tulsó partjáról jövő igen heves és állandó géppuska tüznek, sikerült az ellenséges árkokba betörnie és azt megszállnia. Ez a nyilt terepen való előretörés azonban sulyos áldozatokba került, mert e két derék szd állományának több, mint a fele megsebesült, vagy elesett. Itt kapott halálos sebet a többek között Havas Endre hdpj. is.

A déli szárnycsapatoknak is sikerült az állásokba betörnie. Foglyokat is ejtettek, de mert a közép nem tudott tért nyerni, a belső szárnyak között egy hézag keletkezett, melyet az olaszok nyomban kihasználtak és úgy ezért, mint az erős oldalozó tüzhatás miatt is, a szárnyak kénytelenek voltak az elfoglalt állásaikat feladni és a kiinduló helyzetükbe visszatérni.

A 10. és 11. szd az elfoglalt olasz állásban lecsökkent létszámmal is kitartott, bár sem jobbról, sem balról összeköttetése nem volt. Csak 10 h 30-kor vonult vissza, amikor erre Kozma fhdgy-tól (12 ezr.) irásbeli parancsot kapott.

Ez volt a támadás általános összefoglaló képe.

A 6. szdunk a támadáshoz csatlakozva az egész 30. vszkszt ujból visszafoglalta, annak az ellenség felé eső részét megerősitette. A szárnyat egy gépp. szksszal és egy rajjal megszállotta és azt az általános visszavonulást követő erős ellenséges támadások ellenére is megtartotta. A vonalban levő többi szdunk a szemben levő ellenséges vonalakat tüzzel lekötötték.

A támadás és ellentámadásaink nehézségeinek jellemzésére fölemlitjük, hogy a csapatok — gyenge minőségü ruházattal — bokáig, helyenkint pedig bizony hasig érő vizben és ha nem is fagyban, de téli hidegben — folytonos ellenséges oldal és háttüzben harcoltak.

A visszavonulás után — 11 h 15 p-kor — a nagy veszteségek és a beállott lövőszerhiány miatt — amelyet az erős ellenséges tüzben pótolni nem lehetett — a ddr prsg a támadást beszüntette, a csapatoknak rendezkedését és az összeköttetéseknek helyreállitását rendelte.

Legénységünknek a három napos harc alatti magatartása minden dicséreten felülállóan példás volt. A tisztek harcvezetése, a legválságosabb pillanatokban való bátorsága és lélekjelenléte, továbbá a gyors és helytálló rendelkezése egy nagy katasztrófa bekövetkezését háritotta el. Különösen kitüntek: Hamburger, Sebők, Pichler, Modrovits hdgyok, Deac hdpj., Mauthner eéö. szkv., mint a balszárny védői, továbbá Schmoll hdgy, mint a támadó jobbszárny szd prnka és végül Takács hdgy zlj sgt., aki 16.-án 10 órakor önként jelentkezve, a legmagasabb fokra fokozott gránát és aknatüzben folyó harc alatt, a vonalban levő helyzetet földeritette, megállapitotta és erről az első irásbeli jelentést hozta. Jó jelentéseket küldött még Szedlák János gpp. tds és Ádler Sándor a 4. gppszksz prnka, végül ujból kiemeljük Ágoston szkvnek kiválóan nyugodt és hidegvérü magatartását, amellyel a közvetlen veszélyt elháritotta.

Este a harc elcsendesült. A 10. és 11. szdunkat a 32/III. zlj fölváltotta. E szdokat Hamburger hdgy az ezr. prsghoz hátra vezette és elszállásolta. A III. zlj prgát ekkor Freiszberger fhgy vette át. A II. zlj az eddigi védőszkszát, a 32/III. zljjal való szoros kapcsolatban, továbbra is megtartotta.

XXI. fejezet.

IL Montello.

A Ba Bressain-i hidfő harcainak leirásánál már jeleztük, hogy ho.-unk Piave Vch. menti szereplésének napjai már megvoltak számlálva. 18.-án valóban megkezdték a kivonását, hogy a Montello előtti állásokba vonuljon. Az összeomlásig már minden harci tevékenységünkre ez a magaslat nyomta rá a bélyeget és ezért a további eseményeket e gyüjtő név alatt tárgyaljuk.

Menet a 6. hds. körletébe és ott tartalékban. 1918. január 18.-tól — március 16.-ig.

Január 18.-án este ezredünket a 98. közös gy. ezred fölváltotta. A zljak önállóan meneteltek a Palazzetto körletben kijelölt szállásaikra, ahová a Passarella-i hidnál várakozó szállascsinálók vezették.

Az emberek már a teljesitőképességük határán

állottak. A 14 napos harcban, a folytonos sárban, esőben és vizben átázott ruháikban úgy festettek, mint akikbe már csak a lélek hálni jár. A legtöbbjük lázas volt, köhögött. Sokan tüdőgyulladást kaptak.

Január 19.-én ezredünk Ceggia-n keresztül a Livenza melletti Corbolone-ra menetelt. A 82. ddr. prsg és az I. zljunk Corbolone-n, az ezr. prsg ettől NY-ra Fedrigo házaiban, a III. zlj Stradatta-n, a II. zlj pedig Spadacenta-n éjjelezett.

Ezzel a menettel ho.-unknak a XXIII. hdtből való kivonása és József kir. herceg vezérlete alatt álló 6. hds. körletébe való elvonulása megkezdődött. Ez a hds. a később oly hiressé, sőt hirhedté vált Montelloval állott szemben és ho.-unk ennek keretében a II. hdt kötelékébe került.

Az Isonzo hds. és a XXIII. hdt prnka ez alkalommal az alább idézett paranccsal bucsuzott tőlünk:

»1917. augusztus 27.-én a legnehezebb vonalszakaszon Selo-nál állásba kerülve, szeptember 4.-én erélyes támadással tehermentesitette az I. A. vonal visszafoglalásáért küzdő Hermada csoportot; saját állását nagy veszteségei ellenére vitézül tartotta és október 27.-én kiméletlen megrohanással legázolta az ellenséget.

A novemberi előnyomulásnál a vezetésnek és a csapatoknak gyors és erőteljes előretöréssel sikerült a Piave-n való átkelést kierőszakolni és a Piave deltát meghóditani. A Velence előtti lagunákban, szokatlan viszonyok között, a kedvezőtlen időjárással dacolva, sokszor vizben, a 41. h. ho. derék csapatai a nagy kiterjedésü állást, — mint egyedüli ho., amely a Piave-tól nyugatra állott, — tartósan birtokolták. Bár a legutóbbi vállalatok — számban túlsulyban levő és műszaki eszközökkel gazdagon fölszerelt ellenség hősies megtámadása ellenére — nem is végződtek a kivánt sikerrel, mégis minden tiszt és honvéd azzal az érzéssel távozzék, hogy kötelességét vitézül és önfeláldozóan teljesitette. Szivemből kivánok a 41. h. ho.-nak a jövőben katona szerencsét és gazdag sikereket. Hadfy gytbk. Hdt prnk.«

»A karszt fensik legnehezebb harcaiban fényesen bevált, az olasz előnyomulásnál ellenállhatatan előretörekvési ösztöntől áthatott ho. elsőnek lépi át a Piave-t, a szivósan védekező ellenséget a Piave-i állásaiból visszaszoritotta és a meghóditott területet, gyakran igen áldozatteljes harcok árán, állandóan kibővitette. A vitéz ho. csapatainak és kipróbált vezetőinek az egész Isonzó hadsereg nevében köszönetemet és a legfelsőbb szolgálat nevében legteljesebb elismerésemet fejezem ki. A hű katona szerencse gazdagitsa ujabb arany lapokkal a jövőben is a ho. és valamennyi csapatainak dicsőséggel teljes történetét. Wurm vezérezr.«

Ezredünk 23.-áig maradt az emlitett elhelyezési körletben. Ez idő alatt pihent és kötelékeit rendezte. A szdok létszáma olyan alacsony volt, hogy január 23.-án a 8. szd feloszlatására került a sor. A II. zlj most már csak 6. és 7. szdból állt. A 6. szd prnka Freiszberger fhgy, szkszprnkai pedig: Schmoll és Kolozsváry hdgyok, Deac és Tekeres hdpj. őrm.-ek voltak. A szd 2. őrm., 8. szkv., 19 tds, 17 őrv. és 131 honvédből állott. A szd létszáma tehát 177 fő volt. A 7. szd prnka Sebők hdgy, szkszprnkai pedig: Pichler és Cucu hdgyok, Farkas és Werner zlsok voltak. A szd létszáma 2 őrm., 9 szkv., 16 tds, 18 őrv. és 130 honvéddel 175 főből állott.

Ezredünk 23.-án folytatta menetét és Barco—Brische—C. Fossa körletben éjjelezett. 24.-én egy hatalmas menettel Brugnera—S. Trinita—Varda—Maron—S. Cassiano di Livenza körletet érte el.

Január 25.-én Bibano—Borgo—Rocca és Salva körletbe jutott. Balogh alezr. ezen a napon megvált az ezredtől és a prsgot átadta Pallaghy Dezső alezrnek, akinek személyében végre egy 31-es törzstiszt állott az ezred élére. Balogh alezr. ezredéhez a következő búcsúparancsot intézte: »Egy más ezred prsgával megbizatván a tegnapi napon az ezredparancsnokságot átadtam. Távozásom alkalmával szükségét érzem annak, hogy az ezred összes tisztjeinek, altisztjeinek és legénységének a parancsnokságom alatt véghezvitt összes szép tetteikért köszönetemet kifejezzem.

Mindenkor felejthetetlen emlékezetü lesz részemre a Selo-nál (Sternkuppe) és a Piave Vch-nál eltöltött napok. Dicsőségteljes idők voltak ezek, amit a történelem fog megörökiteni. Az ezred minden egyes tagjának katona szerencsét kivánok. Balogh alezr.«

A szeretet, a ragaszkodás és a nagyrabecsülésből fakadó őszinte és igaz érzések kisérték a távozó Balogh alezredest, abban a biztos tudatban, hogy e magasztos érzésekből font kötelékek közte és ezrede között sohasem fognak megszakadni. Ugy is van.

Január 26.-án ezredünk a végleges elhelyezési körletbe, Vittorio-tól nyugatra, Tarzo és környékére folytatta menetét. Ezuttal a 82. ddr egy oszlopban menetelt és Borgo-ból 5 h 15 p-kor indult. Menetvonal: Baver—Cavalleri—Mescolino—S. Giacomo di Veglia—Vittorio—Longhere- és innen a kiutalt körlet Az ezr. prsg és az I. zlj Tarzo-n, a 6. szd Piadera-n, a 7. szd Castagne-n, a kettő közötti házakban a II. zlj prsg, S. Lorenzo-n a III. zlj prsg, Intravignan pedig a vonat, műsz. szd és a gyal. ágyus szksz szállt laktáborba. A menetet József kir. herceg S. Giacomo-ban megszemlélte és megdicsérte.

Január 29.-én pedig a Tarzo-tól Ny-ra fekvő Fratta—Colmaggiore-i uton Boroevic Svetozár vezr., a Piave menti hadseregek prnka tartott szemlét ezredünk fölött. A kivonuló létszám ekkor 1527 ember, 56 ló, 36 gpp. és 4 gyal. ágyu volt.

A mai napon kiadott ezrednapi-parancsban Pallaghy alezr. a következő szavakkal üdvözölte ezredét: »Vitéz 31-esek! Csak most, a jól kiérdemelt pihenő alatt kerülhetett a sor arra, hogy Titeket szivem teljes melegével üdvözölhesselek. Az ezredprsgot már napokkal ezelőtt átvettem, ama örömteljes gondolattal, hogy büszkeség töltheti el annak szivét, akit az a szerencse ér, hogy ily kiváló ezred élén töltheti be hivatását. Ennek a szép ezrednek már annak felállitása óta tagja vagyok s igy ismerem a Ti vitézségteket, kitartó bátorságtokat, harcratermettségteket, szóval azokat az erényeket, amelyeknek segitségével az ellenség felett a végső győzelmet ki fogjuk vivni.

Küzdjetek továbbra is a hirnevetekhez méltóan, verjétek kérlelhetetlen kiméletlenséggel és férfias erővel az ellenséget, harcoljatok miként a tigrisek szeretett Királyunk és drága Hazánkért. A magyarok Istene velünk van és velünk is lesz s igy a biztos győzelem is a miénk. Ez a győzelem meghozza nemsokára a várva várt és tartós békét.

Isten áldása kisérje továbbra is az ezred minden lépését.«

A fenti parancsban megnyilatkozott sziv és lélek, kisugárzó meleg szeretet nem maradt holt betü, irattárba temetett hadiemlék, hanem az ezred vezetésében minden alkalommal megnyilatkozott élő valóság.

Január havi harcokban ezredünk vesztesége volt: 18 halott, 132 sebesült és 92 beteg. Összesen 242 fő.

A hó folyamán a 12. ezr-től bevonult Fölkel Oszkár hdgy gt. és átvette a III. zlj gh. vezetését. Betegen eltávozott 7.-én Kukorelly Ferenc hdgy, 17.-én Szebenyi Gusztáv szds és 19.-én Breuer Aladár t. zls.

A hó végén az ezr. prnk: Pallaghy Dezső alezr., az I. zlj prnka Szabó Pál alezr., a II. zlj-é Gerő Gábor szds és a III. zlj-é Hager Jenő őrn. volt.

Január 25.-én ezredünk elhagyta a Velence-i síkságot. 26.-án elfoglalt körlete már a Velencei Alpok déli nyulványain terült el. Tarzo melletti Monte Piai 541 m. magas és a 29.-i hds. prsgi szemlén ezredünk fejlődött vonalban, arccal északnak állván, 1000—1300 m. magas csucsok sorozatát láthatta.

Most azután egész március hó 19.-éig nyugodalmas időszak következett. Ezredünk tartalékban állt. A nedves, mocsaras, lagunás vidékről egészséges területre jutott. Enyhe, száraz jellegü téli időjárás következett, majd március első hetében — rövid esőzés után — megérkezett a derült, meleg, rügyfakasztó olasz tavasz. A kedvező időjárás, a rendes étkezés, a ruházat hiányosságainak pótlása, no meg a nyugodt élet az erőállapotot és egészségügyi viszonyokat alaposan följavitotta. Február 18.-i 87/2517 főt kitevő élelmezési létszámból február hó folyamán mindössze 56 fő betegedett meg, köztük Holler Márton és Mórocz Mihály t. hdgyok is. A repülő támadások, a hátsó terepre irányitott tüzérségi tüz ez idő alatt veszteséget nem okozott.

Az idő az itt alkalmazandó uj harcmodor begyakorlásával, majd utépitő, leplező munkákkal és a feltétlenül szükséges fegyelmező gyakorlatokkal telt el. Az uj harcmodor lényege volt az ellentámadás, vagyis már nem az első vonalba sűritett erős, merev és az utolsó emberig való kitartás melletti védekezés, hanem a laza, előretolt védővonalba esetleg betört ellenségnek a hátsó vonalakból kiinduló ellentámadással való visszavetése. Tehát a gyakorlatok a mélységi tagozódásból eredő eshetőségeknek szd, zlj, ezred kötelékében való besulykolását célozták.

Február hó kiemelkedő eseménye volt, hogy Őfelsége Apostoli Királyunk 1.-én ujból megszemlélte a ho. csapatait a Longhere—Serravalle-i utvonalon. Legmagasabb megelégedését, üdvözletét és köszönetét táviratilag közöltette a csapatokkal.

Február 11.-én Kaiser gytbk, a II. hdt prnka a legszivélyesebben és örömmel üdvözölte a »vitéz 41—h ho.-t a II. hdt kötelékében.«

Február 12.-én beérkezett pótlás beosztásával a zljak 3—3 szddal alakultak. Február 18.-án dut. ezredünk Refrontolo körletében kiutalt uj szállásaira vonult.

Február 21.-én a 69. gy. ezredtől érkezett pótlással bevonult dr. Schvarcz István nf. fhgy, átvette a 2. szd prsgát; Gyurka Jenő nf. hdgy a 4. szdhoz, Bella György t. hdgy a 6., Molecz Dezső t. zls a 12., Ditterl Gyula t. zls a 11., Schuszter József eéö. őrm. a 3., Csik Pál eéö. szkv. a 8. szdhoz került. Pataki Károly t. hdgy ugyanekkor átvette a III. gppszd prsgát és Hamar László t. hdgy az I. zlj, Takács László t. hdgy pedig a II. zlj. gáztiszti teendőket, végül Kolozsváry László hdgy a II. zlj sgt-je lett.

Vitéz magatartásának elismeréseül ezredprsgunk Gyenge Zoltán, Jurászek Ferenc és Lakner hdpj-eket soronkivül zlssá előléptette.

Március 5.-én a Honv. Miniszter rendeletére, egyhuzamban eltöltött 19 havi harctéri szolgálat után, Beöthy Dezső szds Veszprémbe utbaindult. Az egész ezred minden egyes tagjának osztatlan szeretete és jókivánsága kisérte utjára, a jól kiérdemelt uj beosztásába. Az ezred sgt-i teendőket Salmen Henrik fhgy vette át.

Március 6.-án bevonult a XXXV. mzlj egyik szda 141 fő legénységgel. Simon Károly és Scherlein Béla őrmesterek, akik a háboru elejétől egyhuzamban a harctéren teljesitettek szolgálatot, jutalmazásul a pótzljhoz Veszprémbe utbanidittattak.

A mai napon ezredünk 65/1298 harcoló létszámmal a 2. 3. 4. 6. 7. 8. 10. 11, és a 12; szdokból állott. Ezenkivül volt egy telefonszksza, 3 gppszdba osztott 24 gppuskája, 8 gppszkszba osztott 16 kézi gppja, 2 drb 9 cm-es aknavetője, 2 drb gránátvető gépe, 4 gyal. ágyuja, 1 drb 30 cm-es fényszórója és egy műszaki százada.

MORIAGO—FONTIGO
előtti védőállásokban 1918. III. 17.-től—IV. 26.-ig.

Március 17. Ho.-unk ugyan már február 17.-én átvette a Bresci-False di Piave közt elterülő állás védelmét, de ezideig a 40. ddr ezredei voltak elől a védőállásban, még pedig a nyugati vszkszban a 12-esek, a keletiben a 32-esek. Ezredünk most a 12-esek védőállásait vette át. Az egész védelmi berendezést és erőelosztást a 88. számu vázlat ábrázolja.

A 3 és ½ km szélességhez képest a védővonal megszállása igen gyér volt, ami a hatalmas akadályt jelentő Piave-ban és az állásnak könnyen védhető voltában, valamint a viszonylagos helyi nyugalomban lelte magyarázatát.

A folyam védelem itt a rendestől eltérő formát mutatott. A Piave, kisebb-nagyobb kavics szigetek között, 10—50 m. széles ágakra oszoltan, 1 km széles torrens mederben folyt. Maga a meder teljes szélességében csak az esőzések, vagy a kiadós záporok után telt meg vizzel. Akkor azonban a rohanó viz áthághatatlan akadályt képezett.

A folyam partján felállitott és kézigéppuskákkal megerősitett, 5—12 ember erejü, tábori őrsöknek a folyammegfigyelés mellett kisebb ellenséges osztagoknak átkelését is meg kellett hiusitaniok. A tábori őrsök — fokozatosan — kis fészkeket épitettek maguknak, amelyek előtt idővel összefüggő drótakadály is létesült.

A fő ellenállás vonalát, — amely mindenképen tartandó volt, — a tábori őrsök mögött 500—1000 m-re huzódó, 4—8 m magas és a védelemre igen

kedvező terepfüggöny peremén elhelyezkedett, géppuskákkal megerősitett, század erejü főörsök képezték.

Jórészt a műsz. szd munkájával azonban itt is csak támpontok épültek. A terepfüggöny (Rideau) alatt azonban két soros drótakadály huzódott.

Moriago—Sernaglia vonalában kellett a tartalékoknak az ugynevezett »Magállás«-t kiépiteni és meg is szállani. Azonban — egyelőre — itt is csak mélységbe tagozott egyes fészkek és támpontok épültek.

A főörsök és a tartalékok szolgálat mentes része az összelőtt falvak házaiban, vagy egyes házcsoportokban, — többnyire azok alá épitett kezdetleges fedezékekben, — talált védelmet az ittlétünk alatt szerencsére nem igen erős tüzérségi tüz elől.

A védelem elvei és meglévő épitményei egyébként az ezredparancsnokság által szerkesztett »Piave védelme« cimü blokkban tartattak nyilván, amely az átadás és átvétel tárgyát képezte.

Az ezredparancsnokság a valamikor csinos és forgalmas Piéve di Soligó nevü faluban, egy Luigi nevü órás házában volt (aki a javitandó órákat hol kijavitotta, hol elrontotta.).

Az olasz gyalogsági vonal olyan messze volt tőlünk, hogy gyalogsági tüzharc alig volt. Igaz, hogy a Piave tulsó partján meredeken és magasan kiemelkedő Montello-ról az olaszok a mi egész védelmi területünket beláthatták, ami tüzérségüknek tevékenységét igen elősegithette volna, azonban ez a terület jellegzetes olasz kulturával olyan fedett volt, hogy céltárgyakat nem igen láthattak és igy a tüzérségi tevékenység messze elmaradt a korábbi állásainkban megszokott hevességtől. A kép teljessége kedvéért közöljük Halmi Antal zls megfigyelő tisztnek a 17.-étől 23.-áig terjedő időről szóló összefoglaló megfigyelő jelentését. Ez igy szólt:

»A helyzet változatlan.

1. Ellenséges gyalogság a hét folyamán nyugodtan viselkedett, csak 22.-én 12 h 55 p-től 13 h 25 p-ig és 23.-án 12 h 30 p-kor tüzelt a Piave partjára érkezett járőreinkre.

2. Ellenség az állásain ásóval és csákánnyal dolgozik.

3. Egy ellenséges golyószóró 17. és 19.-én működött, akkor is csak rövid ideig.

4. Az ellenséges tüzérség nappal kevés megszakitással állandóan szokott löni, még pedig 9 órától 17 h 30 p-ig. Ekkor 21 h 30 p-ig tüzszünetet tart. Ez időtől 2 h 30 p-ig nagyobb időközökben ad le 1—1 lövést és 3-tól 9 óráig ismét tüzszünetet tart. A tüzszünetek alatt ritkán szokott tüzelni, legfeljebb néhány nyugtalanitó lövést ad le, kivéve azt a zárótüzet, amelyet 21.-én 20 óra után irányitott a tábori őrseink állásai mögé. Legtöbb lövés jön Volpago és Montebelluno felől, legkevesebb Nervesa irányból.

5. Saját tüzérség rendszerint 17 órakor kezdi meg a tüzelést és 9 órakor abbahagyja. 9 és 17 óra között csak egyes lövéseket ad, de repülőket mindig tüz alá veszi.

6. Olasz fényszórók működnek és fehér rakétázás folyik egész éjjel.

7. Az olasz repülő tevékenység különösen Moriago és a mögöttes terep fölött igen élénk. Több gép azonban a vonalat is géppuskázta. Ellenséges léggömbök állandóan a levegőben vannak.

8. Saját repülő tevékenység az ellenségnél sokkal gyengébb. 16.-án csak kettő, 17.-én egy, 19.-én öt, 20.-án egy és 23.-án ismét csak egy saját gép repült vonalaink fölött.

9. 21.-én 23 órakor az ellenséges tüzérség S. Margherita irányából egy izgató gázzal telt gránátot lőtt a 2. és 3. táb. őrseink közé.«

Ki kell emelnünk az olasz repülőknek merész és fölényes tevékenységét. 4—8 gépből álló rajok keringtek állandóan az állások fölött és a hátsó terepen. Bombáztak, majd merészen alacsonyra ereszkedve géppuskáztak. Nyomasztó fölényük sok kárt okozott, de ezuttal főleg a hátsó részek és a vonatok között.

Itteni állásélетünk alatt az élelmezés már igen leromlott. A zsákmányolt készletek elfogytak, vagy szőrén-szálán elkallódtak, az utánszállitás pedig mindig szükebb lett. (Csak a hadtáp területen folyt a dőzsölés, ahol egyesek valósággal üdültek és a »harctérre« még családjaikat is lehozták.) Az emberek annyira éheztek, hogy az összelőtt házak romjaiból a kukorica szemeket keresgélték ki, békákat és macskákat sütöttek és ettek meg. A kenyér adag ekkor már naponta csak egy marék kukoricamorzsa volt. Az emberek legyengültek, s mint az egyik tisztiszolga mondta: »Ettől még a fogpiszkálót sem tudjuk maholnap felemelni! Nem hogy rohamozni tudnánk.«

Az ezredparancsnokság konyháján sok volt a »Zöldfőzelék«. A falu egész visszamaradt »bambinó«-hada a földeken turkált és mindenféle gyanus füveket szedett össze, amelyben épenannyi volt a sóska vagy a spenót, mint a gyermekláncfü. Az egészet összefőzte Valcsányi, — az ezred szakácsa — és páros napokon spenót, páratlanokon sóska néven az ezredtörzzsel meg is etette.

Március 3.-án betegen eltávozott Vojacsek t. zls.

14.-én bevonult Hadácsy Rezső fhgy és 26.-án Papp Géza fhgy, aki az ezredtörzshöz beosztva a II. ezr. sgt-i teendőket végezte. E napon diszitették föl arany vitézségi éremmel a Piave Vch-i átkelés hősét Fozman Jenő t. zls-t.

Ezredünknek március havi vesztesége: 1 halott, 5 sebesült és 83 beteg.

Április 2.-ától 3.-ára virradó éjjel a Fontigo-i szkszban álló III. zljunkat fölváltotta a 20/III. zlj. A vszksz a 31. ezred prsga alatt maradt.

Április 12.-én a 31/1—3, 20/10—11, 21/2—3. menetszdokkal bevonult: Csák László t. hdgy és Herberger Sándor zls a 9. szdhoz, Hubert Emil t. hdgy és Nagy László t. zls a 10. szdhoz, Schmerz Imre és Woziwodszky Géza t. zlsok a 11., Reich Mór t. hdgy a 12. és Zatkalik Pál t. zls a 3. szdhoz. A menetalakulások beolvasztása után ezredünk ujból 12 szdból állt.

Április 14.-én Pallaghy alezr. a szabadságra utazott ddr prnk helyett átvette a 82. ddr prsgot. Ez idő alatt Szabó Pál alezr. helyettesitette, az I. zlj prsgát pedig Martin János szds vette át.

Április 15.-ére virradó éjjel a tart. szd-ok egyike egy taliánt csipett el a Főörsvonal mögött. A digó azt mondta, hogy még az éjjel egy egész szd fog átjönni az egyik szigetre és el akarják vinni az egyik tábori őrsünket. Erre a ho. prsg azonnal egy vállalkozást rendelt el a »szigetek visszafoglalása céljából« tisztán a digó bemondása alapján. Mivel azonban a szigeteken nem volt semmi, a vállalkozás elmaradt. A ho. prsg megijedt attól is, hogy a talián egészen a magállásig jutott előre anélkül, hogy valaki meglátta volna. A mulasztás megállapitása végett vizsgálatot akartak inditani. Bevezetésül a taliánnak viszsza kellett volna mennie a Piave partra és megmutatni hogy hol jött át? Mikor ezt azonban a digóval közölték, az ijedtében mindent elfelejtett. Igy aztán a vizsgálat elmaradt. Ez egyébként úgyis céltalan lett volna, mert a helyi viszonyokkal ismerős és ügyes ember éjszaka mindenkor átjöhetett volna.

Április 15.-én éjjel a 12/I. zlj a vonalban levő zljunkat fölváltotta. A 20/III. zlj fölváltására csak 17.-én este került a sor. Helyébe a 32/II. zlj került. Ezredünk hátra vonult tartalékba. A III. zlj az ezred és a zlj segélyhellyel együtt Costa—C. Ciglio—C. Belluna körletben szétszórt házcsoportokban helyezkedett el. Ettől Ny-ra a Pieve di Solighetto—C. Chesini—Zicchieni körletben volt az ezredprsg és a II. zlj, tőle DK-re pedig a Pascolet—C. Pezzole—C. Lorenzo—C. Stanga—C. Masetto körletben az I. zlj. A leirt elhelyezési terület Pieve di Soligo és Refrontolo között terült el. A 20. ezred ugyanekkor Refrontoló-ra került.

Most egészen a júniusi Piave csatáig egy nagyobb pihenő következett. Ez idő alatt a már megszokott utjavitó munka és tervszerü kiképzés folyt. Ezredünk közben pótlásokat kapott. A keretek ujból megteltek, helyesebben mondva az előirt csökkentett létszámra emelkedtek.

Április 22.-én a 19. nf gy. zljtól bevonult Wittek Ferenc szds átvette az 5., Puttmann Andor t. fhgy pedig a 10. szd prsgát. Mikes Aladár t. hdgy az I. zlj sgtje lett, Bede Ödön t. hdgy pedig a 3. szdhoz került.

Április hóban betegen eltávoztak: 1.-én Scherer János t. hdgy, 7.-én Gyurkovits Andor t. hdgy, 18.-án Verner Imre t. hdgy, 25.-én dr. Nyárády István t. hdgy és 26.-án Herberger Sándor zls. Halott vagy sebesült e hó folyamán nem volt. Legénységünkből 78 fő került betegen a kórházba.

Április végén, a mozgósitás előtti eredeti hadrendi beosztásnak megfelelően, hadosztályuknak 40. ddr-át átszámozták és ettől kezdve 81. h. gy. ddr elnevezést kapta. Ezentul tehát a 81. ddr alatt az eddigi 40. ddr értendő.

Április utolsó napjaiban ho-unknak védőállásait átvette a budapesti 31. közös gy. ho. A 41. ho. hds. tart-ba vonult. Azért azután az elhelyezési körletek is megváltoztak.

Május 2.-án ezredünk hds. tart. viszonyának megfelelően hátrább vonult és az I. zlj Szabó Pál alezr. prsga alatt Serravalle-tól Ny-ra Longhere körletben, a II. zlj — a 3.-án bevonult Möszl Miklós szds prsga alatt — C. Castella—C. Tocalto—S. Sillada—C. Castagne—C. Padere—C. Piai körletben, a III. zlj — Martin szds vezetése alatt — S. Lorenzo körletében, a műsz. szd pedig Wittek szds prsga alatt C. Posocca—S. Rocco körletben szállt laktáborba.

Május 3.-án a 19/VIII. nf. gy. zljból bevonult és az I. zlj-hoz került: dr. Hajó Gyula t. fhgy, Jedlicska János, Patzák József, Weinstein Lipót, dr. Nyárády István t. hdgy, Berger Béla t. zls, dr. Neuwirth Jenő t. főorvos, Puskács György és Pántye György nf. törzsőrm., Hajdani Gyula, Wéber Oszkár, Róthász Péter, Mike Imre hdj., továbbá 4 őrm., 9 szkv., 17 tds és 186 honvéd;

a II. zljhoz: Szablóczky János nf. fhgy, Exner György, Móró János, Telegdy Zoltán t. hdgy, Killinger Antal nf. törzsőrm., Galambos Lajos, Kováts Endre, László János, Szemes Sándor hdj., továbbá 3 őrm., 11 szkv., 19 tds, 18 őrv. és 178 honvéd;

a III. zljhoz: Kocsis Károly t. hdgy, Fekete Ferenc t. zls, Bödök Béla és Vaszy György hdj., Szablitcz István törzsőrm., továbbá 1 őrm., 3 szkv., 7 tds, 8 őrv. és 42 honvéd.

Május 8.-án a 41. ho. kivált a II. hdt kötelékéből, ahová több mint két hónapon át volt beosztva. »Hagyományaihoz méltóan ez a kiváló és bevált ho. most is kivált katonai erényeivel. Nehezen látom távozni. Szivélyes üdvözletünk kiséri a ho-t a jövőben is és remélem, hogy a ho-t nemsokára, győzelmes előnyomulásban — ujra oldalunk mellett látom, irta a ho. prsghoz intézett bucsuzósoraiban Krausz Rezső altb. a II. hdt prnka.

Május 12.-én mint fölös számú kardos tisztesek a pótzljhoz útbaindittattak: Kotsis Lajos nf. fhgy, Kocsis Mihály nf. hdgy és az annyi diadalmas csaták hősei: Pichler Ferenc, Sebők Sándor és Jármy György t. hdgyok. 14.-én bevonult Terlandy Nándor t. hdgy. gt és átvette a III. zlj gh vezetését, ugyanekkor Fabritzky fhdgy az élelmezési tiszt mellé került.

Május 17.-én Pallaghy alezr. ezredessé lépett elő.

Május 18.-án ezredünknél eltöltött 22 hónapi harctéri szolgálat után, a vezérkar főnökének rendeletére, Szabó Pál alezr.-t állományilletékes csapattestéhez, a székesfehérvári 17.-es honvédekhez áthelyezték. A június 6.-i ezredparancsban Pallaghy ezr. Szabó alezr. eltávozásáról a következőképen emlékezett meg: »Felsőbb parancs folytán Szabó Pál alezr. úr megvált ez-

redünktől. Nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy ne állitsam oda a katona ritka példaképéül Szabó alezrt. A kötelesség, a bátorság voltak legszebb katonai erényei. Fájdalommal váltunk meg Tőle, aki a 31. h. gy. ezreddel, véres harcok közepette, 22 hónapon keresztül a hadiszerencse útjait megjárta. Érdemeit a legfelsőbb Hadúr kifejezésre juttatta az adományozott kitüntetésekkel. Mint helyettes ezredprnok gyarapitotta az ezred szellemét, irányitó keze és gondos intézkedései csak növelték a kiváló szellemet és a mindenkori harckészséget. Szeretettel emlékezünk meg róla mindenkor, mert érző szive együtt élt tisztjeivel és honvédeivel jóban, rosszban egyaránt. A legfelsőbb szolgálat nevében köszönetemet fejezem ki megszakitatlan, hosszú harctéri szolgálataiért és az új beosztáshoz sok katona szerencsét kivánok.«

Május 20.-án — felsőbb rendelkezésre — Pallaghy ezr. Wienbe egy gáztanfolyam meghallgatására útbaindult. Távolléte alatt Hager Jenő őrn. helyettesitette. A mai napon az ezredhez bevonult Beretka Géza és Pencz Ferenc hdj.-ek a műszaki szdhoz kerültek szolgálattételre.

Az ezüst diszkürtöt hozó veszprémi küldöttség. Ülnek balról=jobbra: Balota táb. lelkész. Berger Arnold szállitó. Radocza Vince Máv. állomásfőnök. Boór Lajos mézes kalácsos. Háger őrnagy ezr. prnk. dr. Komjáthy László polgármester. dr. Óváry Ferenc főrendiházi tag. Perényi Lajos kanonok. Állnak: Reviczky hdgy. X. Y. Mészl Miklós szds. X. Y. Schlemmer Ödön szds. Hadácsy Rezső fhgy. Papp Géza fhgy. X. Y. Pintér Aladár szds. Krizmanits Péter hdgy. és dr. Götze Árpád főorvos ezr. orvosfőnök.

Május 23. A Kostanjevica-i nagy napok évfordulója. Vittorio-ba érkezett Veszprém város küldöttsége. Meghozták az ezüst kürtöt és vele a szeretetadományok tömegét. Május 24.-én a Vittorio-i dóm templomban, József kir. herceg magas jelenlétében tartott szent mise alatt megáldott kürtöt 11 órakor a templom előtt, ünnepélyes keretek között, ezredünknek átadták. A diszkürtön egy felirat van bevésve, amely igy szól:

»Veszprém r. t. város közönsége, 1917. évi június 6.-án dr. Komjáthy László polgármester elnöklete alatt tartott rendkivüli diszközgyűlésen ünnepelt hős m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalog ezrednek a X. Isonzó csatában 1917. évi május hóban Kostanjevicánál rövidi Maxon Lajos ezredes parancsnoksága alatt aratott nagy győzelme emlékezetére.

Legyen ez a kürt a hős 31-es honvédek, néphősök és az ő hűségükben gyönyörködött Legfelsőbb Hadurunk, Károly Király Őfelségének örök dicsőségére mindenkor, midőn ünnepelni, Istent imádni, hazát szeretni sorakoznak hős fiaink.

Multunkat féltve becsüljük, szemünk a jövendőre figyel.«

Első izben a Vittorio-i dóm templom lépcsőin — ellenséges földön — harsant föl dicsőséget zengő ezüstfényű hangja. Ma a veszprémi hadimúzeumban pihen és vár! Várja a Kostanjevica-nál megnyilatkozott ősi magyar virtus fellobbanását. Várja azt a időt, amikor igazságot kapunk, vagy veszünk magunknak, amikor a 31-es hősök szelleme ujra éled, ujra föltámad az ujra fölállitott veszprémi 31-es honvéd gyalog ezred keretében. Arra az ünnepre vár, amelyet régi határain belül a 31-es vértől oly bőségesen öntözött Kárpátoktól — az Adriáig együtt ünnepel a magyar szent Korona népeinek hazaszeretetében egybeolvadt és egyetértő milliói.

Győr sz. kir. város közönsége és vezetősége nevében Farkas Mátyás polgármester az ezüst kürt átadása alkalmával a következő üdvözlő sorokat küldte a tábori ezredünkhöz: »A Kostanjevica-i csata tüzében gigászi erővel harcoló honvédeink hős tettei örökké élni fognak a történelem könyvében és amidőn a hazaszeretettől lángoló hősök iránti hálája külső kifejezéseül a Kostanjevica-i dicső napok évfordulóján Veszprém város küldöttsége Őfensége József kir. herceg vezérezredes jelenlétében az ezüst kürtöt átnyujtotta, akkor az ünneplők seregében ott volt lélekben Győr város hazafias közönsége is, hogy lerójja hálája hős fiai iránt az ezrednek, városunknak és édes Hazánknak kivivott dicsőségéért.

Szivünk mélyéből fakadó őszinte örömmel üdvözöljük ez ünnepi alkalommal az ezred tisztikarát és kivánjuk, hogy az ezüst kürt mihamarább megharsanjon a diadalmas béke hajnalán.«

Ezredünket még a honvédség főparancsnoka br. Karg János gytbk, valamint Nyitra, Esztergom, Győr, Komárom és Veszprém város és vármegyének főispánjai is üdvözölték.

Ez ünnepélyes alkalommal az ezredprsg hódolatteljes táviratot küldött Őfelségének, amelyet apostoli Királyunk a legkegyelmesebben vett tudomásul és kabinet irodája útján annak a legmagasabb kivánságának adott kifejezést, hogy »a Hadak hatalmas Istene a vitéz 31-eseket a jövőben is győzelemről-győzelemre vezesse.«

Június 2.-án Pallaghy ezr. Bécsből bevonult és átvette ezredének vezetését.

Elsőizben felharsan az ezüst diszkürt a St. Lorenzo=i dóm=templom lépcsőin.

A harcoknak új fejezete kezdődik, amelynek jelentősége ezúttal valóban döntő hatású volt. E harcokba induló ezredünknek parancsnoklási viszonyait, tiszti beosztási táblázatát az alábbiakban közöljük:

EZRED

Prnk.:	**Pallaghy Dezső ezredes.**
I. sgt.	Salmen Henrik fhgy.
II. sgt.	Papp Géza fhgy.
Gáztiszt	Berg Károly t. fhgy.
Telefonos tiszt:	Mayer József t. hdgy.
Lepiező és megf. t.	Mersich Jenő hdgy.
Gazd. szakelőadó:	Hell József szds gt.
Élelmező tiszt:	Mild Nándor t. fhgy.
Élelmező tiszt m. b.	Popp Béla t. hdgy.
Orvos főnök:	dr. Götze Árpád t. főorvos.

I. ZÁSZLÓALJ

Prnk.:	**Gerő Gábor szds.**
Sgt.:	Mikes Aladár t. hdgy.
Gáztiszt:	Weinstein Lipót t. hdgy.
Megfigyelő t.:	Reviczky Sándor t. hdgy.
Gazd. hiv. főnök:	Hell József szds. gt.
Orvos főnök:	dr. Neuwirth Jenő t. főorv.

1. század:

Prnk.:	Exner György t. hdgy.
Alantos tisztek:	Patzák József t. hdgy.
	Jedlicska János t. hdgy.
	Kiss Károly t. zls.
	Tóth Mihály t. zls.

2. század.

Prnk.:	Halmi Antal hdgy.
Alantos tisztek:	Pintér Ferenc t. hdgy.
	Strenge Ede t. hdgy.
	Kemény Márton t. zls.
	Faa Imre törzssőrm.

3. század.

Prnk.:	dr. Schwartz István nf. fhgy.
Alantos tisztek:	Pruska István t. hdgy.
	Fränkel Endre t. hdgy.
	Véssey László t. zls.
	Róthász Péter t. zls.

4. század.

Prnk.:	Strenge Ágost t. hdgy.
Alantos tisztek:	Gyurka Jenő t. hdgy.
	Singer Ernő t. zls.
	Perczel Lajos t. zls.
	Jakács Sándor törzsőrm.

Géppuskás század.

Prnk.:	Gertig Károly t. fhgy.
Alantos tisztek:	Gózon Ferenc t. zls.
	Berger Béla t. zls.
	Redl Ferenc törzsőrm.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	**Müszl Miklós szds.**
Sgt.:	Kolozsváry László hdgy.
Gáztiszt:	Werner Imre t. fhgy.
Megfigyelő t.:	Farkas Géza t. hdgy.
Gazd. hiv. főnök:	Folberth Jenő t. hdgy gt.
Orvos főnök:	dr. Regéczy Lajos főorv.

5. század.

Prnk.:	Mersich Hugó t. hdgy.
Alantos tisztek:	Ütő Gábor t. hdgy.
	Ujlaky László t. zls.
	Bella György t. hdgy.
	Kittlinger Antal törzsőrm.

6. század.

Prnk.:	Freiszberger József fhdgy.
Alantos tisztek:	Kollár János hdgy.
	Pintér Zsigmond t. zls.
	Herberger Sándor hdgy.
	László János t. zls.
	Bödök Béla t. hdgy.

7. század.

Prnk.:	Kukorelly Pál fhgy.
Alantos tisztek:	Moró János t. hdgy.
	Luka Béla t. zls.
	Braun József t. zls.

8. század.

Prnk.:	Bede Ödön hdgy.
Alantos tisztek:	Cucu András t. hdgy.
	Telegdy Zoltán t. hdgy.
	Mauthner László t. zls.
	Lax Nándor t. zls.
	Kovács Endre t. hdpj.

Géppuskás század.

Prnk.:	Kotsis Károly t. fhgy.
Alantos tisztek:	Laky Vince t. hdgy.
	Lóránd István t. zls.
	Tóth Sándor törzsőrm.
	Szemess Sándor t. hdpj.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	**Hager Jenő őrn.**
Sgt.:	Scherer János t. hdgy.
Gáztiszt:	Fozman Jenő t. hdgy.
Megfigyelő t.:	Takács László t. hdgy.
Gazd. hiv. főnök:	Terlandy Nándor t. hdgy gt.
Orvos főnök:	dr. Gergely Sándor s. o.

9. század.

Prnk.:	Martin János szkv.
Alantos tisztek:	Valcz Gyula t. hdgy.
	Csák László t. hdgy.
	Bede Ödön t. hdgy.
	Zatkalik Pál t. zls.
	Hegedüs Bálint t. zls.

10. század.

Prnk.:	Süle József t. hdgy.
Alantos tisztek:	Hubert Emil t. hdgy.
	Nagy László t. zls.
	László Pál t. zls.
	Farkas János t. zls.

11. század.

Prnk.:	Kemény Hugó t. hdgy.
Alantos tisztek:	Schmercz Imre t. hdgy.
	Vozivodsky Géza t. zls.
	Vaszy György t. zls.
	Bakos József törzsőrm.
	Prega József hdpj.

12. század.

Prnk.: Pintér Aladár szds.
Alantos tisztek: Kemény Géza t. zls.
Molecz Dezső t. zls.
Jurassek Ferenc t. zls.
Grézló Andor t. hdpj.

Géppuskás század.

Prnk.: Klein Dezső fhgy.
Alantos tisztek: Pataky Károly t. hdgy.
Fekete János t. zls.

Műszaki század.

Prnk.: Wittek Ferenc szds.
Alantos tisztek: Fata Ferenc t. hdgy.
László István t. zls.
Dampf Gyula törzsőrm.
Beretkó Géza t. hdpj.
Vancsó Lajos nf. hdgy.

Gy. ágyus osztag.

Prnk.: Steiner Géza t. fhgy.
Alantos tiszt: Pentz Ferenc t. hdpj.

Vezényeltek:

Caltium Sándor t. szds. hds. kardos t. tanf.-ra, dr. Ungár Aladár nf. fhgy ho. anyag gyűjtő szdhoz; Sebők Sándor t. fhgy hds. csendőr szdhoz; Vaszity István t. hdgy hds. rohamtanf. gp. oktató; Somló József nf. hdgy ho. üdülő telep gondnoka; Gyenge Zoltán t. zls ho. harácsoló szd; Polakovits Jenő t. zls ho. ellátó hiv.-hoz; Adamik Sándor t. eü. hdgy és Kováts József eü. hdgy a vörös kereszt kórházba.

Június 11.-én ezredünk — mint hds. főtartalék — 17 órakor a Borghetto—Costa körletben levő új szállásaira indult. Borghetto-ra került az ezr. prsg, a műsz. szd és a II. zlj, amelynek 6. és 8. szda a Borghetto-hoz csatlakozó S. Andrea házaiban helyezkedett el. Ettől DK-re Costa-n szállt laktáborba a III. zlj és tőle D-re a gyárnál a vonat. I. zljunk még útépitési munkán volt. Ebben a körletben maradt 15.-éig, amikor is az olasz arcvonalon a júniusi nagy csata megkezdődött.

Ekkor ezredünk 116/3306 fő élelmezési létszámon állott, amelyből 24 drb szabványos géppuska, 18 drb kézi géppuska, 4 gránátvető és 4 gyal. ágyúval 96/2707 fő tartozott a harcoló létszámhoz.

Mielőtt ezredünk is újból harcba indulna, nézzük meg az általános nagy helyzetet, a csatatervek kialakulását, annak rejtett rúgóit, ezredünk harcbalépése előtti eseményeket, hogy azután ezredünk tevékenységének jelentőségét megismerjük, hősi harcait kellően értékelhessük.

A Montelloi csatában

1918. június 15.-től—23.-ig.

A JÚNIUSI NAGY CSATA ELŐZMÉNYE, HADITERVÉNEK KIALAKULÁSA.

Hindenburg már március óta döngette az Entente franciaországi ércfalát. Gigászi erőfeszitéssel zúdultak a német rohamhadosztályok hol az angol, hol a francia arcvonalrészekre, hogy a Foch tábornagy vezetése alatt egységessé kovácsolt Entente védelmet szétzúzzák. A hadtörténelemben ezideig ismert legnagyobb erőfeszitést jelentő négy nagy csata zajlott le a nyugati arcvonalon, de döntő eredményre egyik támadás sem vezetett.

Hindenburg már márciusban fölszólitotta Arz-ot, hogy a francia harctéren küzdő németeket az olasz acvonal megtámadásával támogassa. E német követelés elől kitérni nem lehetett és Őfelsége engedélyével Arz a támadó tervek kidolgozásához látott. Az olasz arcvonalon alkalmazott német erőket Hindenburg még az év elején a nyugati harctérre szállitotta és igy — hosszú idő múlva — a most bekövetkezett júniusi nagy csata az o.-m. fővezérletnek egy újabb, önállóan vezetett hadművelete volt.

Az elmult években lefolyt ily önálló hadműveleteink minden alkalommal kudarccal végződtek és a németek segitségére szorultunk, de amig a multban az ily hadműveleteket Conrad kezdeményezte, most arra kötelezett a német követelés, a fegyvertársi becsület. Mégis meg kell mondanunk, hogy ezen az egy indokon kivül, minden számbavehető körülmény a Piave-i csata meginditása ellen szólt.

Első sorban is az olasz arcvonalon — az ellenséggel szemben — számbeli kisebbségben voltunk. 48 és fél hadosztályunkkal szemben 58 és fél ho. állott, amelyből kettő angol, kettő francia és a többi olasz ho. volt. A gyalogsági túlerőnél azonban sokkal nagyobb jelentőségű volt az ellenségnek repülőgépekben, nehéz tüzérségben és a lövőszerben megnyilatkozott nyomasztó, szinte kibirhatatlan fölénye, amellyel szemben mi mindenféle hadianyagban szűkölködtünk és még az élelmezésünk is nagyon megrosszabbodott.

Az emberanyag pótlása tekintetében ugyan nagyot segithetett volna az orosz hadifogságból hazaözönlő milliós sereg, de ezeknek jó részét a kommunista eszmék már megfertőzték. Ezek közül sokan már nem is akartak harcolni. A legerősebb rendszabályok ellenére a menetalakulatoknak a harctérre való szállitása is nehézségekbe ütközött. A szökevényeknek száma óriásira nőtt. Ebben persze a szláv nemzetiségek

vezettek. A szökevények bandákba verődtek össze és az u. n. és hirhedt »zöld káderek«-et alakitották. Kivonva magukat a harctéri szolgálat alól, a közbiztonságot is veszélyeztették.

A földalatti erők moraja hallatszott. A nemzetiségek már nyiltan megtagadták az államhűséget. A baloldali erők — entente barát jelszóval — a hatalomra törtek. A salak kezdett szóhoz jutni. Az általános bomlás, a féktelen agitáció, a kútmérgezés tervszerű munkája, titkos röpirat propagandája a sajtóban is mind nyiltabban megnyilatkozott.

Csak a megbizható csapatok hősies bátorsága volt érintetlen és csodálatra méltó.

Minden magasabb vezető tisztán látta, vagy láthatta, hogyha támadunk, döntő győzelem nélkül, a bomlási folyamat meg nem akadályozható. A bekövetkezendő támadást tehát alaposan kellett volna megfontolni, megtervezni, úgy előkésziteni és végrehajtani, hogy az *feltétlenül* eredményes is legyen.

Nyilvánvaló volt, hogy a kudarc végzetessé válhat és mégis a csata tervét nem a fenti szempontok, nem a hadműveleti célszerűség, hanem — a katonai szempontok teljes mellőzésével — az olasz arcvonal két tábornagyának — Conradnak és Boroevicnek — előzetes párharca döntötte el.

A monarchia utolsó nekilendüléséről, erőfeszitéséről, ezen belül ezredünknek utolsó nagy támadásáról van szó, lássuk, hogyan alakult ki a végrehajtandó haditerv, ennek keretében milyen feladat jutott részünkre?

Még a támadási parancs kiadása előtt *Conrad* azt javasolta, hogy a döntő támadás az Asiago-i fensik felől intéztessék. Ezt kisérje tüntető célzattal, a valóságos támadási irány leplezését szolgáló két melléktámadás. Ezek egyike az Etsch mentén haladjon (Krobatin), a másik pedig a Piave-n át Treviso felé irányuljon (Wurm.)

Már a XII. Isonzó csata előzményeinél rámutattunk arra a hadászati adottságra, hogy minél inkább nyugatra történne a hegységből való előretörés, az annál hatásosabb lenne. Ez a megfontolás teljes egészében most is helytálló volt. Az ajánlott támadási irány az olaszoknak hátába vezetett. Tehát igen hatásos iránynak tekinthetjük. Ez mindenesetre a terv mellett szólt. Azonban, a hadianyagnak az Asiago-i fensikra való felhordása nagy nehézségekbe ütközött, mert hiányzott a megfelelő vasúthálózat. Azután a terv hosszadalmas előkészületeket igényelt, ami annak előbbvagy utóbb való kipattanásának veszélyével járt. A hadvezetőségünknek erről már szomorú tapasztalatai voltak. Végül ez a támadási irány magas hegységeken vezetett keresztül. Ez a körülmény az előrehaladást nemcsak meglassitotta, de nagy erőket is igényelt volna. Már pedig csak a gyors, meglepő eredmény lehetett hatásos, nehogy ellenfeleink az ellenintézkedésekre időhöz jussanak. A terv tehát igen hatásosnak látszott, — ha sikerül, de ugyanilyen mértékben kockázatos is volt.

89. sz. v. Az 1918. évi júniusi csata terve.

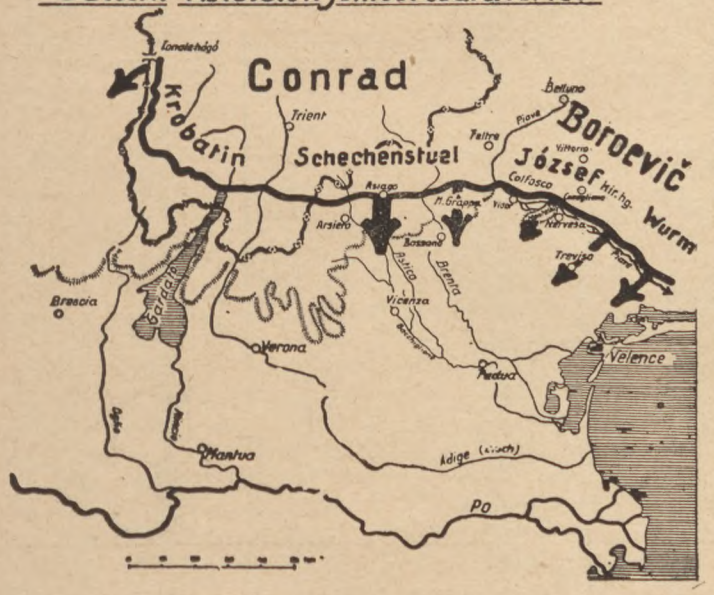

Boroevic eredetileg a támadó föllépés ellen nyilatkozott. Azt tartotta, hogy — az ezideig győzedelmes — seregeinknek épségét, súlyát és tekintélyét a békekötés idejére meg kell óvni. Semmiféle kockázatnak kitenni nem szabad. Amikor arról értesült, hogy a támadásnak meg kell lennie, azt javasolta, hogy a főtámadás a Piave vonalról történjék. Emellett szólt, hogy a támadás a sikságon könnyebben megy és kevésbbé kockázatos. A kiterjedt vasút és úthálózat a támadásnak gyors felkészülését, annak anyagi megalapozását és táplálását is lehetővé tette. A támadásnak terepakadályai nem voltak. Az olasz arcvonalat ez a támadási irány is felgöngyölhette volna. A tervnek egyedüli hátrányául azt tekinthetjük, hogy csak közelebbi hadműveleti célok kivitelére volt alkalmas. Ilyennek vehetjük pl. a Brenta vonal elérését.

A terv tehát óvatosabb, kockázata pedig kisebb volt. Az események ezt a tervet igazolták.

Krausz altb., aki a Monte Grappa-i arcvonalrészen parancsnokolt és akinek a XII. Isonzó csata sikerében nagy érdemei voltak, javaslattételre ugyancsak fölszóllittatott. Ő Boroevic tervéről elitélően nyilatkozott. Conrad tervéhez csatlakozott, sőt azon túlmenően a leghatásosabbnak tartotta a Garda tó mindkét oldalán vezetett főtámadási irányt. Ebben persze igaza is volt, hisz siker esetén ez az irány az olasz seregek bekeritésére is vezethetett volna, de az az óriási hátránya, hogy ebben az irányban a támadás rendkivüli, szinte leküzdhetetlen nehézségekkel találkozott volna, mert itt nemcsak legszélesebb, de legmagasabb is a hegység. Ennek a tervnek csak elméleti értéke volt. Általában véve a jelen esetben azt láthatjuk, hogy minél hatásosabbnak mutatkozott egy támadási irány, annál nagyobb természeti nehézségek állottak az útjában, gyakorlati szempontból tehát annál kevésbé lehetett azt figyelembe venni.

Arz a Bretna folyó mindkét oldalán akart támadni, még pedig — Conrad terveivel szemben — kisebb erővel Asiagó felől és *főerővel* a Monte Grappa-n keresztül, amelyet egy tüntető melléktámadás kisért volna Boroevic vonaláról Treviso-n keresztül. A tervekhez magyarázatul a 89. sz. vázlat szolgál.

Eddig rendben is lett volna a dolog. Minden csak azon múlott, hogy bármelyik terv kivitelére szánja el magát a legfelsőbb vezérlet, azt azután alapos előkészitéssel vigye keresztül.

Azonban nem ez történt.

Az olasz arcvonal áttörésének, a főtámadás irányának megválasztásánál, a két tábornagy között

teljes erővel kitört a viszály. Már pedig ez nagy veszélyeket rejtett a méhében, mert Conradnak a vezérkar főnökségtől való megváltása után is még igen nagy súlya volt, Boroevic pedig a diadalmas Isonzó csatákban ugyancsak nagy tekintélyre tett szert. Br. Arz — a vezérkarnak ez időbeni főnöke — nem is tudta érvényesiteni akaratát. A két tábornagyot még csak közös megegyezésre se tudta rávenni. Végül is — Conrad tervének alapul vétele mellett — valamennyi terv összekeveréséből származott eredendő hibával született meg az utolsó nagy nekilendülésnek következő csataterve.

A főtámadás iránya a Bretna mindkét oldalán halad ugyan, de *főerővel* az Asiago-i fensikról és csak *kisebb* erővel a Monte Grappan keresztül, ami a Conrad és az Arz féle terveknek olyan egybeolvasztását jelentette, amelyben Conrad akarata érvényesült;

Boroevic erőteljes melléktámadást intéz a Piave mellől Treviso irányába, Wurm a Piave alsó folyásáról, József kir. herceg pedig a sikságból kimagasló Montello-ra, mert Montello elfoglalása úgy a Monte Grappa-i, mint a Treviso-i támadást hathatósan elősegiti, mondhatni azoknak alapját képezi! Ezekkel a támadási irányokkal Boroevic tervét méltányolták.

De, hogy Krausz altb. se érezze magát mellőzöttnek, tervének megfelelően, a legszélső szárnyon, a Tonale hágó környékén, a Garda tó és a svájci határ között vonuló magaslatokon is egy osztrák hdt-nek kellett »erőteljesen« támadnia.

Igy történt, hogy a tiroli hegyektől le egészen a tengerig 170 km-es arcvonalon egyszerre indult meg Conrad és Boroevic seregeinek együttes támadása. Gyöngén fölszerelt, fáradalmakban és nélkülözésekben leromlott csapatok rohantak a túlerőben levő, pihent és minden anyagi eszközben bővelkedő olasz-francia-angol arcvonalak áttörésére és még a főtámadási irányban sem tudtunk túlerőt szembeállitani.

Az amúgy is kevés győzelmi kilátásokkal kecsegtető vállalkozásnak alapvető hibája volt a túlságosan széles — 170 km kiterjedésű — arcvonalon szétforgácsolt erejű támadás. Ezt a rettenetes nagy arcvonalat tartalékkal táplálni képtelenek voltunk, de az is a lehetetlenség határába tartozott, hogy az ily kiterjedt arcvonalú támadást — az anyagcsaták világában — anyaggal kellőképen megalapozhatták volna. Ennek a hatalmas kiterjedésű támadásnak nem volt sehol lökőereje, pedig a tartalékok elégtelensége következtében, azzal is kellett volna számolni, hogy az esetleges kudarcot ellenséges ellentámadások is követhetik! Képesek leszünk-e akkor majd ezeknek ellentállani?

A két tábornagyot, hogy kielégitsék, összefogás helyett az erőket szétforgácsolták és ugyanez történt természetesen a hadianyaggal is.

Igy alakult ki a megalkuvások szörny szülöttje, — a végső haditerv. 1917. év február 27.-én azt irtuk, hogy Conradnak nagy tekintélye, a tiroli arcvonalon való alkalmaztatása nem vált a Piave-i nagy támadás előnyére. Enyhe szavakkal kifejezett nézetünk a fentiekben gyökerezett.

NERVESA—S. ANDREA.

A legfelsőbb hadvezetés az 1918. június 15.-én kezdődő támadó csatát tehát akként tervezte, hogy a 11. hds. az Alpesekből Astico és Piave között, az Isonzo hds. pedig a Piave-n át főiránnyal Treviso felé törjön előre.

Az Isonzo hds. támadásának a jobb oldalban való biztositása azonban megkövetelte a hds. támadó sávjában elterülő és a sikságot veszélyeztető Montello-nak elfoglalását is. Ez a feladat a Montello-tól északra és keletre állásban lévő XXIV. hadtestnek jutott osztályrészül.

A hdt — amelynek prnka Goiginger Lajos altb., vezérkari főnöke pedig Röder Vilmos vkt. alezr. volt — a temesvári 17., a budapesti 31. gyalog és az osztrák 13. lövészhadosztályból állott. A hdtnek a támadáshoz összesen 616 ágyú állott rendelkezésére, köztük 8 drb 30.5-es mozsár, 2 drb 38 cm-es tarack és 4 drb 15 cm-es aut. ágyú. Az ágyúknak legnagyobb része meredek röppályájú volt. Ezenfelül rendelkezésre állt még 126 drb aknavető is, felerészben 22—26 cm-es űrmérettel.

A piavei nagy támadás elinditását május végére tervezték, de a hadianyagnak az Asiago-i 1500 m.-es viszonylagos magasságú fensikra való fölszállitása oly nagy nehézségekbe ütközött, hogy a kitűzött időre az anyag-fölkészülést befejezni nem tudták. Azonban, a-

Látkép a Colfosco-ról

hol a terepnehézségek nem voltak ily hatalmasak, mint pl. a XXIV. hdt körletében is, még ott sem tudtak május végéig elkészülni és ezért az általános támadás időpontját június 15.-ére tolták el.

Ezredünk a XXIV. hdt keretében a Montello-i csatában vett részt. Ezért foglalkozunk bővebben e hdt előkészületeivel.

A XXIV. hdt-nél a lövőszernek — gépi és lóerővel — az ütegállásokba való szállitása május 18.-án kezdődött. Minden ho. 2000—3000 tonna lövőszert kapott és ennek az óriási tömegű lövőszernek az arcvonalra való szállításával csak június 14.-én voltak készen.

Az előkészületek során meg kell emlékeznünk arról is, hogy a légvédelmi tüzérségünk, a repülő támadásokat elháritó felkészültségünk igen gyenge lábon állt. Eleinte csak három repülő elháritó üteg állott a rendelkezésre és csak a csata alatt szaporitották föl 8-ra. Fölemlitésre méltó az is, hogy a II. hdt-nek, — amelynek a csata kezdetéig a kötelékébe tartoztunk — feladata szerint a Montello Ny-i részén levő ellenséges ütegeket és az u. n. Suldner csoportot (Vidortól D-re) kellett volna lekötnie, azonban erre a célra csupán 134 drb könnyű ágyúval rendelkezett, ezekkel pedig feladatának megfelelni nem tudott. Igy azután — az átkelés alatt — a fent emlitett ellenséges tűzérség szabadon érvényesülhetett.

Nézzünk most körül a támadás útjába eső terepen is, amelyet különben a szöveg közti fénykép felvétel is ábrázol. A Piave ezen a területen a hegység utolsó nyúlványát 1000—2000 széles völgyben áttörte. Ny-i partján feküdt a Montello, a keleti (bal) partján pedig a Colfosco-i dombvidék. A partok meredeken estek a folyó medréhez, különösen Montellonál, amely sok helyen 50—80 m. magasságban bástyaszerűen határolta.

False-től Nervesa-ig, majdnem egész kiterjedésben, a Montello lábához homokzátonyok csatlakoztak. Nervesa-tól lefelé a Susegana-i vasúti hidig, az ellenséges parthoz eső viztükörből 4 m-re kiemelkedő kőfal húzódott, amelyet pontonokról megmászni nem lehetett. Közvetlenül a kőfalnál folyt a viz fősodra. A keleti part helyenkint 10—15 m. magas is volt és függőlegesen esett a viz színéhez. Itt a parthoz csatlakozó homokpadok csak ritkán voltak találhatók, pedig ahol ilyenek hiányoztak, ott a pontonokba sem lehetett beszállani.

A Colfosco-i dombvidékbe számos, mélyen bevágott, szakadékszerű völgy ágazott. A részben sűrű lombos erdővel fedett dombvidék helyenkint a False-Mina közti útig, sőt a folyóig is leért. Falze környéke és a Zocche szakadéktól D-re fekvő területet jellegzetes — azonban a silány talaj következtében elég gyér — olasz kultúra fedte. Mina-tól K-re egy kb. 500 m széles és hosszú erdő terült el. Amig a Colfosco-i dombvidéket vastag, a mélyebb területeken folyami kaviccsal keveit húmusz réteg boritotta, addig a Montello meredek oldala sok helyen puszta sziklából állott. Ettől mentes részen lombos erdő, vagy sűrű bozót váltakozott a részben csak szegényes füvel benőtt kopasz területtel.

A Piave e részen kimondott tar (torrens) folyó, amely — teher szállitmánnyal csak nehezen járható — számos homokpadot, szigetet képezett. Ezek alacsony vizállásnál is csak kevéssé emelkedtek a viztükör fölé és durva folyami hordalék kavicsból állottak. Ebben az időben a Villa Jacur és Mina közti területen 8 ilyen sziget volt, amelyeket, amikor mi ott állásba kerültünk, Hegyes, Ponton, Horgony, Digó, Gáz, Baka, Sárga és Hamis nevekre kereszteltünk. Ezek közül a legnagyobb kiterjedésű volt a Baka sziget. Néhány sziget, mint pl. a Soligo sziget, vagy a Montello lábánál elterülő nagy homokzátony gyér füvel, bozóttal és helyenkint fával is boritott volt.

A folyó medre néhány órai esőzés után is már erősen megváltozott. Uj homokzátonyok, szigetek keletkeztek, amelyek a legközelebbi zápor után megint eltűntek. A Piave sodra rendesen a K-i oldal felé tartott, de sokszor változott. A folyó fenekét durva kavics boritotta, amely kis árviznél is gördülni kezdett és ezért a horgonyvetést megnehezitette. A sok sziget miatt az egyfolytában való áthajózás lehetetlen volt. Ez tetemes erőt, anyagot és megfelelő időt követelt.

Alacsony vizállásnál a folyó szélessége Falzenál 320, Villa Jacur-nál és Nervesa-nál 250 m volt. A főág medrének szélessége azonban 1000 m-ig terjedt. A viz legnagyobb mélysége 2—3 m, átlagos sebessége pedig másodpercenkint 3 m volt. A XXIV. hdt körletében az egész folyón átvezető gázló nem akadt.

A folyót nehezen lehetett megközeliteni. A K-i dombvidék É-i és D-i részén csak 1-1 kevésbé szilárd alapépitményű út vezetett a folyóhoz, ez is nyilt terepen futott és igy az ellenség beláthatta, éjjel pedig fényszóróval megvilágithatta.

Az ellenséges oldalon lévő part alakulata, amelyet jóformán le sem küzdhető számos kavernázott

a Montello-ra.

gpp. állás védett, úgyszintén az ellenséges tűzérségnek, valamint a légi járóműveknek nagy számbeli és minőségbeli fölénye, a Montello-ra való támadást, úgy harcászatilag, mint műszaki tekintetben is, nagyon nehéz vállalkozássá tette.

Az átkelést a Falze—Mina közti területre kellett korlátozni, mert a Nervesa-tól D-re húzódó kőfal a pontonokból való kiszállást lehetetlenné tette, False-tól Ny-ra pedig az egész Piave völgyet az ellenséges tűzérség oldalozta.

Az összes körülményeknek e rövid vázolása után rátérünk az események ismertetésére. Ezt a XXIV. hdtnek támadó ho-aival kezdjük, mert csak igy láthatjuk meg ,hogy milyen körülmények között került ezredünk a harcba. Magyarázatul a 90. sz. vázlat szolgál.

Június 15.-ére — szombatra — virradóra a gyalogság és utászok készültségben, az ütegek állásaikban voltak. Hajnali 3 órakor kezdődött tűzérségünknek gázlövése, amellyel azonban csak erkölcsi hatást tudtunk elérni, mert a gáz rossz és igy hatástalan volt. A dübörgés elhallatszott ezredünknek elhelyezési körletébe is. Egész éjjel és reggel párás, nedves volt a levegő. A tűzérségi tűz füstgomolyagjai és a köd csakhamar elboritotta Montello-t, leülepedett a Piave völgyébe és azt a partok magasságáig kitöltötte. Ez az áthajózást megkönnyitette, mert azt jótékonyan betakarta. A támadásra rendelt három ho-nak sikerült is átkelnie. Az ellenséges első vonalakat elfoglalták és a csapat-repülők hatásos támogatása mellett a támadás a Montello-n is gyorsan haladt előre.

A 17. ho. — amelyből 9 óráig 5 zlj jutott át a folyón — ez időtájban már a harmadik ellenséges vonalat is elfoglalta és Collesel della Madonna és Parochia di Nervesa temploma felé tört előre. 9 h 40 p-kor mindkét magaslatot birtokába is vette.

A 13. lövész ho. ugyanekkor elérte a 2. ellenséges vonal előtti Collesel della Zorle-t, mig a budapesti 31. ho-t az első és második ellenséges vonal közti terepen makacsul védekező ellenség huzamosabban föltartóztatta és csak 10 órakor jutott föl a Collesel della Solta-ra. Az ellenség csakhamar fölriasztotta tartalékait. Repülőink már 8 órakor Treviso környékéről Montello felé haladó hosszú oszlopok menetét állapitották meg. Ezért az ellenség ellentállása déltájban megszilárdult. A 17. ho., amelyből estig is csak 6 zljat lehetett átszállitani, a 10 órakor elért vonalban megakadt; Nervesa elfoglalása sem sikerült. A hdt prsg ugyan elrendelte a Giavera-ra való előretörést, de ez sem ment.

A 13. lövész ho. hidja déltájban készült el. 14

h 40 p-ig már az összes gyalogságát és 3 ütegét is átvonhatta a Ny-i partra. Ezzel az erővel sikerült is Busa di Rane-ig és Giavera-tól É-ra az ellenséges 2. vonalig előretörnie. A 31. ho. É-i szárnnyal Agostini, tovább dél felé a Collesel della Solta-tól Ny-ra eső területre jutott.

A nehéz és legnehezebb tűzérség egy részét a hdt prsg már a délelőtti órákban a folyóhoz közelebb vonta, hogy az ellenség 2. vonala, valamint az olasz tűzérség ellen nagyobb hatást tudjon kifejteni.

14 óra után az ellenséges tűzérség és repülőtevékenység jelentékenyen erősbödött. Ez azután a további erőknek átkelését érzékenyen akadályozta. Az egymást szabályszerűen fölváltó ellenséges repülő lépcsők a 13. ho. hidján való forgalmat állandóan gpp. tűz alatt tartották és ezért a ho. tüzérezredének, valamint további 3 tarack ütegnek átkelését a sötétség beálltára kellett halasztani.

A gyalogság és tüzérség közti összeköttetést az ellenséges tűzhatás minduntalan megszakitotta. A zlj és ezredeknél beosztott tűzérösszekötők igy azután tehetetlenek voltak. Az első csatanapon, amikor a Montello-n a csapatok többnyire menetben vagy átcsoportositásban voltak, a tájékozódást igen megnehezitő, teljesen egyforma idomú terepen, még az alsó vezetők sem tudták kötelékeiket részleteiben áttekinteni. E helyzetben a mélyen szálló gyalogsági repülő volt a legjobb összekötő és földeritő eszköz. Ez a vezetést és a tűzérséget is gyorsan és meglehetős megbizhatósággal tudta az első vonal mindenkori helyzetéről tájékoztatni. A csapatoktól a magasabb prsghoz egyébként még póstagalambok is kiváló jelentőségű szolgálatokat teljesitettek.

A nap eredményét abban összegezhetjük, hogy a XXIV. hdt támadása az ellenséget meglepte. A támadó ho-k ugyan nagy reményre jogositó kezdeti sikereket értek el, de a délelőtt elért eredményt kifejleszteni, az annyira kivánatos gyors és döntő eredményt kivivni még sem sikerült, mert a Piave-i nehéz átkelési viszonyok miatt a Piave jobb partjára kellő erőt átszállitani, a támadó erőt gyorsan fokozni, vagy csak táplálni is — nem tudtuk. Hátrányosan esett a latba az is, hogy a délről csatlakozó XVI. hdt átkelési eszközeit az ellenséges tűz tönkretette és csak csekély részeivel tudott a Piave-n átkelni, amelyek azután elszigetelten várták sorsuk beteljesedését. A XVI. hdt támogatásával ezek után nem lehetett számolni. Ekkor a hds. prsg a 31. gy. ho. körletébe érkezett 11. lov. ho-t és a június 16.-ára virradó éjjel a 17. ho. mögé beérkezett 41. h. ho.-t a XXIV. hdt rendelkezésére bocsájtotta, azzal az utasitással, hogy a 41. ho. a hdt balszárnyát kövesse. Igy jutottunk mi, a Montello-i csata tartamára, a fenti hdt kötelékébe.

Mielőtt ezredünknél történt eseményekre térnénk, röviden még ismertetjük a többi támadások eredményét. Ezekkel — sajnos — gyorsan végezhetünk.

A tervek között emlitett egy osztrák hdt-nek a Garda tótól Ny-ra, a Tonale hágón keresztül, június 13.-án megindult támadása a behavazott hegységekben hamarosan elakadt.

15.-én, tehát ma reggel 7 órakor, ugyancsak gázlövés és pergőtűzzel való előkészités után, Conradnak az Asiago-i és Monte Grappa-i támadása is megindult. A kezdeti sikert nyomban francia-angol-olasz ellentámadás követte, mire a csapatok — súlyos veszteségeik

közepette — kiinduló állásaikba visszavonulni kényszerültek. A döntő támadást jelentő vonalon a csata sorsa már a mai napon eldőlt. Conrad súlyos kudarcot vallott.

A Piave alsó folyásánál viszont Wurm csapatai is kierőszakolták az átkelést és Boroevic arcvonalán az első napon 7000 olasz esett foglyul és a csapatok 100 ágyút is zsákmányoltak. Az eredmény ugyan szerény, de igazolni látszik Boroevic tervét, amit — a nap eseményei után — ő meg is ismételt.

* —

A mai napon ezredünk — mint HFP-i tartalék — a II. és III. zljjal a del. folyamán Borghetto—Costa-i elhelyezési körletében állt. Az útjavitó munkára vezényelt I. zljunk még nem vonult be. A 41. ho. telefon parancsára — az I. zlj kivételével — az ezred 12 órakor menetkészen állott. 16 órakor vett távirati parancsra Cozzullo-n—Manzana-n keresztül S. Maria di Feletto—Pianale—Lunga C. Landri körletbe menetelt és abban éjjelezett. Az I. zljat csatlakozásra utasitotta. A 25 km-es menet alatt szakadt az eső. A zljak 22 órakor érkeztek elhelyezési körletükbe.

Június 16. vasárnap. A XXIV. hdt prsg — ho-unknak bevetésével — Collesel val d' Acqua — Selva—Cusignana — továbbá a Susegana—Spresiano közti feleúton levő vonalak elérését tűzte ki a mai nap végrehajtandó feladatul. Azonban minden várakozás ellenére, az átkelést gyorsitani, különösen pedig elegendő tűzérséget a Ny-i partra vinni az éj folyamán sem sikerült. A tervet el kellett halasztani. A fentieknek pedig az volt az oka, hgy a hidakat az ellenséges tűzérség minduntalan és oly alaposan megrongálta, hogy a hidverési és javitási munkálatokat végző hidászok tökéletesen kimerültek. Igy azután a csapatokat áthajózással kellett a túlsó partra szállitani. Ez pedig nehéz munka volt és főleg igen hosszadalmas. Minden forduló 3 órát vett igénybe. Mégis, az áthajózás megfeszitett erővel folyt és a hdt prsg, az ily gyászos átkelési viszonyok mellett is, a támadásnak minden erővel való folytatását követelte. A Montellon levő csapataink — a nap folyamán — több olasz ellentámadást vertek vissza és állásaikat javitgatták. A derék 46. ezrednek Nervesa elfoglalására *i*rányuló kisérlete a helységben levő számos, erősen eldrótozott támpont hatalmas géppuska tüzében ismét meghiúsult.

Ezalatt ezredünk 6 órakor indulva, Maroon—Samera—Saccaron—Montebasso-n keresztül St. Danieltől É-ra, a kelet—nyugati irányba húzódó Trte Ruggio völgybe menetelt. A folytonos olasz repülő tevékenység miatt a menet igen vontatottan haladt és mindössze 12 km menetteljesitmény dacára is csak 16 órakor érte el St. Daniel-t, ahol azután a hegyoldalban az egész ho. táborba szállt. Az olasz tüzérségtől már itt 2 halott és 6 sebesült veszteséget szenvedtünk. A dut. folyamán az elmaradt I. zlj is beérkezett. Egész éjjel ismét szakadt a zápor.

Június 17. Hétfő. Az időjárás igen kedvezőtlenné vált. Rövid megszakitásokkal majdnem egész nap zuhogott az eső, de amint kiderült, a repülő tevékenység nyomban igen élénken megindult.

Ezredünket már éjjel 1 órakor riadóztatták, de reggel 9 óráig csak 2 km-t haladt, mert a ho. prsgnak éjjel 1 órakor telefonon leadott eligazitása szerint a St Daniel-i útkereszteződésnél meg kellett várnia a 81. ddr-t, amelynek ott a kötelékébe is lépett Balassa ezrnek, — a most már 3 ezredből (31. 32. 12.) alakult ddr prnknak — szóbeli parancsa szerinti terve az volt, hogy a ddr még a mai napon Villa Jacur-nál átkel a Piave-n. Estére Nervesa irányában fölzárkózik az első vonalhoz és 18.-án az ellenséget megtámadva, annak állásait D-i és DK-i irányban majd fölgöngyöliti.

A ddr és ezredprnkok előzetes tájékozódás céljából a Villa Jacur-i hidon át az II Montello-n levő 34. gy. ddr prsg harcálláspontjára előre lovagoltak. Az ezred a fenti parancsra ujra elindult, de amint az 5 km-re levő és C. Rosta-Villa Jacur felé vezető útleágazáshoz érkezett, a parancsot megváltoztatták, még pedig olyképen, hogy csak a III. zlj folytatja menetét Rosta-n át a Villa Jacur-i hidhoz, ott a 12/III. zlj után azonnal átkel a túlsó partra, mig az ezred többi része csak az esthomály beálltával fogja követni. Addig is, az élre fölzárkózva, az útleágazásnál táborba száll. Igy is történt.

Most pedig, mielőtt zljaink az átkelési helyhez beérkeznének, siessünk előre és nézzük meg, hogyan állott a helyzet a Piave-n és mit eredményezett az előzetes szemrevételezés.

Villa Jacur-tól közvetlenül délre levő és az ezred részére kiutalt átkelési helyen már 16.-án épült egy hadihid, amelyet azonban a mai napon már háromszor lőtt el az olasz tűzérség, úgyhogy 17.-én déltől az átkelést az egyik kb. 50 m. széles Piave ágon ugyan még a hidon, de a kb. 80 m széles másik ágon már evezős taggal és komppal kellett lebonyolitani. A parton emberek, lovak és járművek ezrei vártak az átkelésre. Az átkelési hely parancsnoka — egy magyar árkász őrnagy — értesitése szerint 20 óra előtt ezredünkre nem kerülhetett a sor.

Ekkor a Piave-n aggasztó jelenségek mutatkoztak, amelyek katasztrófális csapássá növekedtek. A Piave még mindig hordta a Falze-i átkelési helyen elszabadult átkelési anyagot, hidgerendákat, pontonokat és csónakokat. Nem ritkán a benne volt élő vagy halott emberekkel. Az átkelési helyen dolgozó szappőrök már eddig is igen nagy veszteségeket szenvedtek. Halottaik az itt átkelt 46. ezred és a közben itt elpusztult más csapatbeli áldozatokkal együtt, szanaszét hevertek a parton, a kavicsszigeteken, — amelyekből ekkor már mind nagyobb darabokat kezdett elnyelni az áradó Piave!

Mert mintha a Montello-i támadásunk sikere ellen minden összeesküdött volna, — estére — az átkelési nehézségek borzalmasan megszaporodtak. A heves esőzés következtében, ahogy az a torrens jellegű folyóknál következetesen előfordulni szokott, hirtelen árviz keletkezett. Ez a szörnyű áradat estére Montello alá érkezett. Nagy mennyiségű hordalékfát, megrongált hidrészeket és egyéb anyagokat sodorva magával, nekizúdult a mi hidjainknak és azokat szétrombolta. Hidászaink és utászaink csak a legnagyobb erőfeszitéssel tudták a hidanyag jó részét megmenteni.

A másodpercenkint 4 m-t rohanó áradatban most már csak áthajózással lehetett az átkelést lebonyolitani. Ily körülmények között a folyó és parti viszonyok miatt amúgy is szokatlanul nehéz helyzetet az elemekkel való küzdelem soha nem sejtett mértékben sulyosbitotta.

Az ezredprsg ekkor már a Montello-n levő 34. ddr prsgnál jelentkezett, ahol azt a parancsot kapta, hogy az est beálltával váltsa fel a ddr balszárnyán küzdő 46. gy. ezredet, 18.-án pedig a 12. ezreddel együtt támadjon Arkade—Povegliano—Treviso iránynyal.

A Montello-n akkor éppen egy nagyobb arányú olasz ellentámadás volt kibontakozóban. A 34. ddr prsg kétségbeesett erőfeszitésekkel iparkodott a minden irányban megszakadt összeköttetéseket helyreállitani, mert senki sem tudta, hogyan állnak a küzdő csapatok. Igy azután a tűzérségi támogatás is lehetetlenné vált. A gyalogság kizárólag saját erejére utalva vivta emberfeletti küzdelmét és csak az olasz pergőtűzön áthallatszó időnkénti géppuskatűz jelezte, hogy a csapatok élnek és harcolnak még. Akárcsak a X. Isonzó csatában, most is ez volt az egyetlen összekötő kapocs a csapat és a prsgok között. (Általában véve, úgy a Montello-i, mint a későbbi küzdelmeket is, a harchelyzeteknek szinte pillanatonkint változó fordulata miatti tájékozatlanság és a gyalogságnak teljes magára maradottsága jellemezte.)

Az ezredparsgunk a 46. gy. ezreddel való összeköttetés fölvételére Mersich hdgyot küldte előre. A súlyos harchelyzettől eltekintve, a feladat már csak azért is nehéz volt, mert még a 34-es ddr prsg is csak annyi tájékoztatást tudott adni, hogy: ;»a 46-os ezrdprsg valahol Nervesa-n van.»!

Az első harcvonalunk ekkor Nervesa- Colesel d. Zorle vonalában küzdött, hogy az irtózatos erejű tűzzel támogatott olasz ellentámadásokat elhárítsa. Az olaszok ugyanis minden elérhető tartalékaikat már előrevonták és Montello-t mindenáron visszaakarták foglalni. S. Andrea, Sovilla és Nervese községek felett egy átláthatatlan, harsongó füstfelleg remegett, amely elnyelt mindent, ami alatta volt. Mindkét fél tűzérsége ide lőtt, mert egyik sem tudta, — hol vannak a küzdők ?

Mersich hdgy — Nervesa-ra menet — Nervesa-tól ÉNy-ra mintegy 1000 lépésre, a Montello peremén, az ezredprsg részére harcálláspontot is keresett, ahová az ezredprsg 8 óra tájban be is érkezett. Öreg este lett, amikor Mersich hdgy a légvonalban alig 1 km-re levő és egy kis betonozott pincében tartózkodó 46-os ezredprsgot — minden irányból jövő tűzérségi lövedékek zápora közben — megtalálta. A tizedére leolvadt 46-osok lövőszer és élelem nélkül már alig tartották magukat. Az ezredsgt azt mondta: »Csak hamar gyertek, mert ha késtek már az olaszokat fogjátok itt találni.

Éjfél felé járt az idő, amikor Mersich hdgy az ezredprsghoz visszaérkezett és jelentette az eredményt. Ekkor már a 12. ezred prsg is a mi álláspontunkon tartózkodott.

Ezalatt a III. zljunk a késő délutáni órákban Villa Jacur-nál átkelt a Piave-n és a Nervesa felé vezető úton várta a másik két zljunk felzárkózását.

Az I. és II. zlj a délutánt a már emlitett C. Castagna-i útleágazásnál töltötte és onnan nézte a lángban álló Montello-t, amelyben főleg az olasz tűzérség dolgozott. Saját nehéz tűzérségünk a feneketlen sárban lemaradt. Azok a tábori ütegek pedig, amelyek már nem tudtak a Piave-n átkelni, tüzükkel már nem érhették el a túlsó oldalon dühöngő

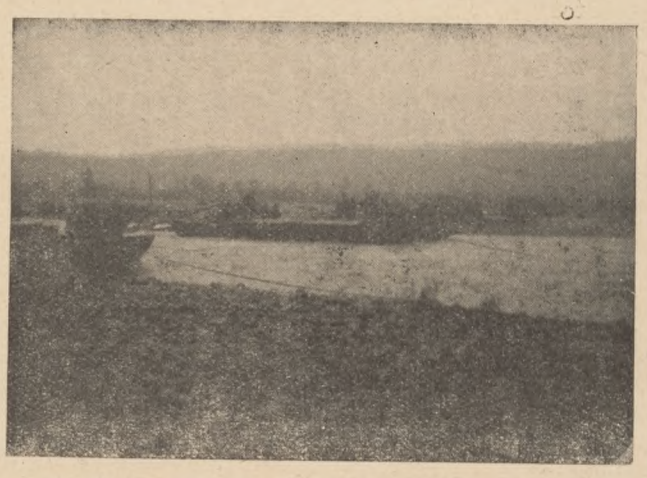

31-es honvédek átkelése a Piave-n

harcot. Az olasz tüzérség viszont még az I. és II. zljunk táborhelyét is ismételten tűz alá vette, bár veszteséget nem okozott.

19 h 30 p-kor Villa Jacur-nál már az I. és II. zljunk is megkezdte az áthajózást és a Campagnola—Nervesa-i úton a III. zlj-hoz fölzárkózott. Itt csatlakozott ezredéhez Pallaghy ezr. is. Fölemlitjük még, hogy a mai napon megbetegedett Gerő Gábor szds, Strenge Gusztáv t. hdgy és Rafiroiu József hdj. Megjegyezzük továbbá, hogy az éj folyamán a 32. ezred is áthajózott, ami a túlerőltetett utászoknak hatalmas teljesitményét dicséri.

Június 18.-án — kedden — 1 h 30 p-kor indult az ezred, hogy a 12. ezreddel együtt a közös 34. ddr balszárnyát, — a 46. ezredet — fölváltsa. Az előnyomulásból azonban nem fölváltás, hanem súlyos harcok keletkeztek. Az alább leirt eseményekhez a 91. sz. vázlat szolgál magyarázatul.

A Campagnolo—Nervesa-i úton levő kiindulási helyzetét elhagyva, ezredünk nagy tűzérségi tűzbe került. A 46-osok vonalát sehol se találta. Nervesa-tól Ny-ra a temetőnél tehát harchoz csoportosult. A jobbszárnyon — egyelőre 300 lépés kiterjedésben — nyomult előre a Möszl (II.) zlj, jobbszárnyával a temető de Ros—Bernardel Arcade-i temetőt véve irányul. Tőle balra balszárnyával a 12. ezr-hez csatlakozva haladt a III. zlj, amelynek prsgát a megbetegedett Hager őrnagytól Martin szds vette át. Az I. zlj mint ezred tart. a kiindulási helyzetben maradt. Az ezr. prsg Nervesa-tól ÉNy-ra 1000 x-re a Piave mentén egy sziklafal alatt helyezkedett el, mellette pedig a műsz szd, segélyhely és a lövőszer. A zljak mélyen tagozódva haladtak a S. Anderea-tól délre levő vasuti vonal mentén vélt 46-osok fölváltására.

6 órakor az ezred Nervesa-S. Andrea-n át előnyomulva, heves részletharcokban 120 foglyot ejtett. A helyzet azonban fölöttébb zavaros volt. Itt ott a 46-osok roncsaival ugyan találkoztunk, balról pedig a 12-esek nyomultak előre, de ennek ellenére az olaszok oldalba, sőt időnkint hátba is támadtak. Ez a helyzet azért alakult ki igy, mert az eddig előnyomuló csapatok Nervesa-t megkerülték. Az ott befészkelődött olaszok pedig mit sem tudva saját csapataik visszavonulásáról kitartottak, majd amikor helyzetükre ráébredtek, saját csapataikhoz szerettek volna áttörni.

Ezért alkalomadtán az oldalunkba, vagy a hátunkba is támadtak. A terepnek és a házaknak az ellenségtől való megtisztitása előnyomulásunk ütemét természetesen lassitotta.

6 h 25 p-kor Möszl szds azt jelentette, hogy a jobbszárnya a levegőben lóg. Parancsot kapott, hogy nyomuljon előre a vasútvonalig és ott készitsen védőállást. 6 h 40 p-kor az 5. szd újabb 21 foglyot ejtett.

7 h 40 p-kor a Martin zlj prnkának példaadóan vitéz magatartásán felbuzdulva, tisztázatlan helyzetben heves harcban állott, majd balszárnyán a 11. szddal a vasútvonalat elérte. Most Möszl is tért nyert. Jobbra a 139-esekkel az összeköttetést fölvette.

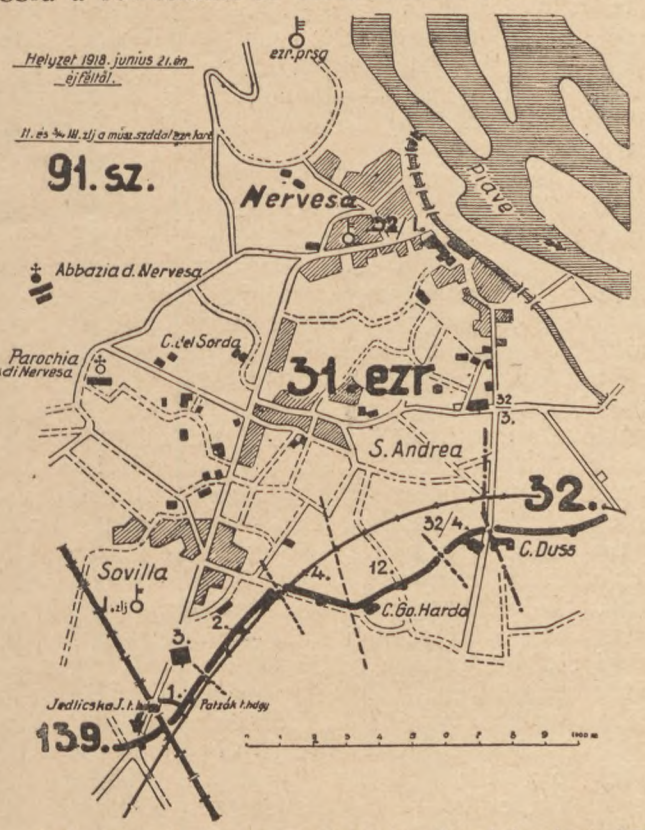

9 h 35 p-ig az 5. szd hősies küzdelemben 120, a 9. szd pedig 70 foglyot ejtett. A támadás hősi lendületére jellemző a 9. szd esete. Ez a szd Csák László t. hdgy vezetése alatt 3 szakaszával a Nervesa-i szakaszon került harcba és a szinházkert kőfalánál egy széles fasorba jutott. Itt ütközött össze először az olaszokkal és itt ejtette a fönt már emlitett foglyokat is. A heves támadásra az olaszok előtte visszavonultak. Csák hdgy szdával üldözőbe vette őket. Egymásután 11-szer rohamozott, amig elérte a vasútvonalat. Mindez oly gyorsan ment, hogy a többi szdtól elszakadt és azok előtt 1 km-re elszigetelten állott a minden oldalról feléje irányult olasz ellentámadásban. A többi szdok már azt hitték, hogy a 9. szd elveszett, olasz fogságba került és a helyére kiterjeszkedve folytatták előnyomulásukat. Ekkor Csák hdgy szdával megfordult és a hátában kifejlődött olaszok ellen visszafelé megismételte az előnyomulása alatti rohamainak sorozatát, még pedig olyan ellenállhatatlan lendülettel, hogy a nehéz helyzetből szdával kitört, sőt közben még 240 — olasz egyenruhába bújt, ellenünk harcoló — cseh katonát is elfogott és újra bekapcsolódott a rendes támadó vonalba. Csák hdgyot ekkor nevezték el Rózsa Sándornak. E ragyogó fegyverténvéért, Bede Ödön t. hdggyal együtt, tiszti nagy ezüst vitézségi éremmel diszitették föl.

A cseheket senki se akarta hátrakisérni. Nem érték meg azt a kozkázatot, hogy a fogoly kisérők közül egy is megsebesüljön. Tudomásunkkal egy kavernában a bosnyákok kezére kerültek. Ezek meg nem sokat teketóriáztak. Egy láda kézigránát fölöslegessé tett minden fogolykiséretet.

A 9. szd 4. szakasza Zatkalik Pál (most dr. Zoltay) t. zls prsga alatt, Martin szds vezetése alatt álló zlj tartalékkal, Nervesa-t tisztogatta az előnyomulásuk sávjába eső házakat megszálló olaszoktól, majd a számos vizes árkok egyikében — térdig vizben állva — harcoltak a szemben álló túlerős ellenséggel, amelyet a délután folyamán visszavonulásra kényszeritettek. Ez a csoport ekkor szintén a vasúti vonalig nyomult előre és ott védőállást foglalt el.

Ugyancsak a 9. szdnál volt beosztva, mint géppuskás, Hegedűs Bálint t. zls is, aki az előnyomulás alatt a hozzá beosztott 12 honvéddel vakmerő bátorsággal és vitézséggel hatolt előre. A terepet földeritette, az ellenséges állásokat megállapitotta és közben számos olasz ellentámadást is visszavert. Ez a csoport keveredett első izben harcba az úgynevezett »cseh legio«-val.

Rendkivül értékes felderitő szolgálataiért és kiválóan vitéz magatartásáért Hegedűs Bálint t. zlst arany vitézségi éremmel, Zatkalik Pál t. zlst pedig nagy ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

9 h 55 p-kor a 6. szd a vasútvonalat elérte és várta a többi szd fölzárkózását.

10 h 15 p-kor újabb 36 fogoly esett, köztük 1 szds, 1 hdgy a 111. és 270. olasz ezredekből. A szds. a 111. ezr-hez beosztott 156. aknaüteg prnka volt. A foglyokat, — akik azt vallották, hogy mögöttük már tartalékok nincsenek — a 32-esekhez továbbitottuk, előzőleg azonban a puskáikat és lövőszerüket a küzdő századok elszedték, mert lövőszer hiányában ezzel kellett harcolniok.

10 h 45 p-kor Möszl szds jelentette, hogy a jobb szárnyához a 34. ddr-nak csak pár embere csatlakozott. Az összeköttetés tehát hiányos. Bella hdgy ugyanekkor súlyos gázmérgezéssel a segélyhelyre távozott.

12. órakor ezredünk a vasútvonalat mindenütt elérte. Járőrök elől földeritettek, azonban előrehaladni nem tudtak, mert erős gyalogsági tűzbe jutottak. Az összeköttetés balra megvolt, jobbra azonban még mindig hiányzott.

14 h 30 p-kor a III. zlj 1 tisztet és 14 legényt ejtett foglyul. Élénk repülőtevékenység is folyt.

19 h 20 p-kor a Möszl zlj vonala ellen páncélautóval is megerősitett nagy arányú olasz ellentámadás indult. Ezt a zlj fölényes biztonsággal visszaverte. Az olaszoknak röviddel rákövetkező második támadása is, nagy veszteségeik közepette, vérbefúlt. Ezúttal a II. zlj 5 olasz foglyot ejtett és egy golyószórót is zsákmányolt. Ugyanekkor az ezr. tart. egyik szdát az ezredprsg Möszl szds rendelkezésére előreküldte.

20 órakor a 6. szd vett vissza két egymást követő olasz támadást, pedig mindegyiket hatalmas tüzérségi támogatás kisérte és nálunk már fogytán volt a lövőszer. A szdok a sebesültek töltényeire szorultak és gyűjtötték az elszórt lövőszert is. 20 h. 30 pkor a födözékek készitéséhez minden zlj egy műsz

szkszt kapott. A jobbszárnyat ekkor Sovilla-ig kitólták.

21 h 10 p-től 21 h 35 p-ig a 6. 7. és 8 szdok három ellenséges támadást utasitottak vissza. Azután minden elcsöndesedett. Az éjszaka csendjét csupán egy izben szakitotta meg egy erős gépp. és gyalogsági tűz, amely mindössze 5 p-ig tartott.

Utánpótlás hiányában az étkezés egy tart. adag elfogyasztásából állott. A lövőszer pótlásán úgy segitettek, hogy a tartalékok lövőszerkészletüknek egy részét a vonalban lévőknek átadták; azután járőrök kutatták át a terepet és az igy talált töltényeket is a vonalba szállitották.

Ma már a kora délelőtti órákban tisztán lehetett látni a hdt-nek az árviz következtében előállt válságos helyzetét. Az adott viszonyok között a hidak helyreállitására gondolni sem lehetett. Az áthajózás a legnagyobb erőfeszitést követelte. Montello-n az utak feneketlen sárba merültek. Élelemmel, lövőszerrel a csapatokat ellátni nem lehetett. Tehát nem volt hadihid, a telefonösszeköttetést az olaszok szétlőtték, hiányzott az ennivaló, a lövőszer, de a kellő tűzérségi támogatás is. A sebesülteket nem lehetett ellátni és őket a megáradt, örjöngő vizen nem lehetett átszállitani. A csapatok abból éltek, amit hőslelkű repülőink zsákokban nekik ledobáltak, amiközben egyiket a másik után lőtték le az olasz légelháritó ütegek. A csapatok az ellenséges puskákkal és lövőszerrel védekeztek a megújuló olasz ellentámadások ellen és azokat az ily rettenetes viszonyok között is biztosan verték vissza. Ebből láthatjuk, mit teljesitettek a Montello-n küzdő csapatok.

18 órakor a Piave kezdett lassan apadni.

Június 19.-én — szerdán — 4 h 30 p-kor erős tűzcsapás érte a vonalat. Ezután az ellenséges tűz változó hevességgel tartott az egész délelőtt folyamán. Járőreink a vonalak előtt cirkáltak. Apró csatározások folytak, miközben a 7. és 8. szd 14 foglyot ejtett, még pedig az olasz 111. 6. 269. és 270. ezredek kötelékéből. Délután erős pergőtűz és friss erők bevetése után, az olasz támadások 16 h 20 p-kor újból megindultak. Leghevesebben tombolt a harc a 6. 8. és 11. szdaink előtt, ahol kézigránát harcra került a sor és oly nagy volt a harci zaj, hogy emiatt telefonálni se lehetett. Azonban a támadás visszaverése után sem csökkent a harc hevessége. Hullám-hullám után jött a támadásra, miközben az ellenséges repülők mélyre szállva géppuskázták a vonalat. Hihetetlen erejű tűzérségi tűz alatt állt ekkor Nervesa és környéke. De minden hiába. Ezredünk minden támadást visszavert és az olasz támadások óriási veszteségeket szenvedve rendre összeomlottak.

E harcok alatt — 20 órakor — gránáttól találva hősi halált halt Möszl Miklós szds. Ugyanebben az időben súlyos légnyomással sebesülten volt kénytelen hátra menni Martin szds. A II. zljat Kukorelly Pál hdgy, a III.-at pedig Gyurkovits Antal hdgy vezette a további harcokban.

20 h 55 p-kor a jobb szomszéd 139-eseknél az olaszoknak sikerült betörni, de szárnyszdunk nyomban idefordult és a betört olaszokat visszaverte.

21 h 25 p-kor a 8. szd az ezrprsgra kisértetett 12 foglyot és átadta Möszl szds hottestét. Estére már a II. és III. zlj oly nagy veszteségeket szenvedett és a megmaradottak is annyira kimerültek, hogy fölváltásuk halaszthatatlanná vált. 22 h 45 p-kor Wittek szds prsga alatt az I. zlj a fölváltásra elindult, de a tisztázatlan helyzetre jellemzően azt a parancsot kapta, hogy vagy ellentámad, vagy fölváltja a II. zljat. Az előbbire ezúttal nem volt szükség.

23 órakor a 81. ddr prsg a 32/I. zljat rendelte a III. zljunk fölváltására, azonban ennek a zljnak előbb a 12-esekkel együtt a Nervesa-ban levő olaszokat kellett kivernie. Kubai alezr. a támadást a hajnali szürkületre halasztotta és igy az éj folyamán csak egy eltévedt szda érkezett be hozzánk. Ezzel csak a 7. és 8. szdot lehetett fölváltani.

A mai napon kialakult állapotok jellemzésére közöljük az eseményeket közvetlenül átélő Mersich hdgynak az ezreprsgon készült napló kivonatát: »Rettenetes a helyzet. Az idegeket felőrlő borzalmas tüzelés már reggel 4 óra óta tart. Nem hallani a mellettem ülő embernek szavát. Nervesa és Montello, valamint alattunk a Piave meder állandó dühös pergőtűz alatt áll. Nincs egy méternyi terület, ahol már ne lenne gránátlyuk.

A hidakat, áthajózási tagokat szétrombolta az ellenség és a megáradt folyó, amely most már, mint egy széles tenger, az egész medret kitöltve, zúgva vágtat alattunk. A vizet 30—40 egyszerre becsapodó nehéz gránát festi meg és dobja fel a magasba...

Déltájban az átkelési helyre küldtek, hogy próbáljak onnan telefonálni a vonattelepre az étkezésért. Persze nem lehetett, mert mind a négy távbeszélővonal, amely a túlsó partra vezetett, össze volt lőve. Visszajövet a segélyhelyen kellett keresztül mennem. A parton az olasz foglyok százait láttam. Vigan gyilkolta őket rakásra a saját tűzérségük. A szerencsétlenek egész megzavarodtak. Szaladgáltak a parton, mint a bolondok. Némelyik, nem birva a tüzet, a Piave-ba ugrott, hogy úszva meneküljön ki ebből a földre kerekedett pokolból. Dehát az egy km széles rohanó árt nem birta átúszni. A vizbe fulladt. De ki törődött most a taliánokal? Sokkal szomorúbb volt a saját sebesültjeinknek a sorsa. Egy kis szikla aljában szorongtak a sebesült tisztek és dr. Götze Árpád az orvos. Szegény Pataky, alig pár napja vonult be felgyógyultan a karszton kapott sebesüléséből, már megint idekerült — csontrepedéssel. Körülöttük feküdtek, — szanaszét, százával — a nyöszörgő, jajgató, vizetkérő véres sebesültek. Minden védelem nélkül, a tűzérségi tűznek kitéve hevertek, az egyik a hordágyon, a másik a sátorlapon, a harmadik a köpenyen, a többi a nedves, puszta földön. Közöttük a már elnémult halottak, akiket már a segélyhelyen ölt meg az olasz gránát, vagy a repülő bombája. A sebesültvivők már mind elestek. Ebben az őrült kavarodásban, örökös életveszélyben dr Götze főorvos egyedül szaladgált a sebesültek között, mint egy tébolyodott, mert mindenki hivta, mindenki tőle várt segitséget. Volt olyan is a sebesültek között, aki már két napja várta az elszállitást. De nem lehetett. A utászok ugyan néha megkiséreltek egy-egy átcsónakázást az olyan sebesültekkel, akik maguk lábán eltudtak menni a pontonokig, de ez csak ritkán sikerült. Órák hosszáig küzdöttek az árral, de hiába. Gyakran találat érte a pontont. Az kilyukadt és elsűlyedt. Talán pár méternyire a parttól, a többiek szemeláttára.«

Mersich hdgy napló jegyzeteit félbeszakitva, dr. Götze Árpád t. főorvos, a harcok alatti ezredorvosfőnökünknek az ezred egészségügyi szolgálatáról előterjesztett akkori jelentéséből kivonatoljuk a segélyhe-

lyek müködését, az ottani eseményeket. Ezt megelőzőleg azonban föl kell emlitenünk, hogy dr. Götze Árpád t. főorvos egyike volt a legnagyobb harci tapasztalatokkal rendelkező orvosainknak. 1914.-ben felvonuló tábori ezredünkkel kezdte meg harctéri szolgálatát, mint eü. őrvezető. Ismertettük, hogy a Smilowice-i harcokban tanusitott kimagaslóan vitéz magatartásáért soronkivül nevezték ki eü. zlssá és ekkor tüntették ki a II. osztályú ezüst vitézségi éremmel is, ami a kitüntetések terén tanusitott akkori szükmarkú időben igen magas elismerést jelentett, az egészségügyi személyzetnél pedig egészen kivételes kitüntetés volt.

Dr. Götze t. főorvos 1915. júniusáig maradt az ezred kötelékében, majd az olasz harctérre való beérkezésünkkor vonult be újból szolgálattételre és ettől kezdve, az olasz harctér borzalmait végigszenvedve, eleinte mint zlj, majd pedig 1917. évi júliusától kezdve mint ezredorvosfőnök, az ezrednek Veszprémbe való bevonulásáig a tábori ezrednél kitartott.

Veszélyt nem ismerő és csakis a betegek és sebesültek érdekeit szem előtt tartó áldozatos magatartása a vitézi teljesitmény legmagasabb fokát jelentette. Ugy a rendkivül súlyos egészségügyi szolgálat terén, mint nem egyszer a harcokba való beavatkozásával is — ha az események forgatagában erre alkalom adódott — mindenkor követendő példaképül szolgált.

A sebesültekkel együttérző, lelkéből fakadó meleg emberszeretetét, jóságot sugárzó fáradhatatlan gondoskodását a sebesültek ezrei élvezték. Ezek tették nevét az ezred tisztikara és legénysége előtt örökre emlékezetessé és csak egy parányi viszonzást jelent, amikor ezeket a tényeket ezredtörténetünkben is lerögzitjük.

33 hónapig teljesitett ezredünknél harctéri szolgálatot. Ebbe az időbe esik az 1914. év 16 súlyos ütközete, a Dunajec-i állásharc, a Kárpáti harcok emberfeletti küzdelmei, a Kostanjevica—Korite—Seloi állásharcok borzalmai és a most leirt pokoli helyzet a Montello lábánál, tehát azokban a harcokban, amelyeket méltán nevezhetünk a világháború legsúlyosabb küzdelmeinek, — mind részt vett. De azt sem hagyhatjuk ezúttal megemlités nélkül, hogy volt ezredének minden érdemes tagja iránt érzett meleg szeretete a háború után sem csökkent. A bajtársi szövetség keretében példaadó az anyagi készsége és az az önzetlensége, amellyel volt bajtársait fogadja, kezeli és gyógyitja.

A most folyó harcokban -a zljak térnyeréséhez mérten- a zlj segélyhelyek is követték a zljakat, majd azoknak a vasutvonal mentén történt megállapodásukkor Nervesa szétlött házaiban helyezkedtek el, mig az ezredsegélyhely -dr. Götze főorvos vezetése alatt egy sziklafal mögött a Montelló lábánál müködött.

A Nervesa-ban felállitott zlj segélyhelyek müködését is az ellenséges gránáttüz erősen zavarta, sőt amint azt majd látni fogjuk, csökkentette, majd teljesen meg is bénitotta.

18.-án del. a III. zlj segélyhelyet egy telitalálat érte. Az orvosa — dr. Gergely Sándor npf. s. o. légnyomástól kapott tüdővérzéssel került hátra. Az egészségügyi személyzet -egy eü. altiszt kivételévelmind megsebesült.

20.-án a II. zlj segélyhelyet hasonló sors érte. A segélyhely összes személyzete megsebesült vagy meghalt. A zlj orvosfőnöke — Bartha eü. hdgy -gránátszilánktól nyilt combtörést szenvedett. De az I. zlj segélyhelye sem kerülhette el sorsát. Itt azonban csak egy gyógyszolga és két kötözés alatt álló sebesült sérült meg.

Az utolsó napokban már csak két zlj segélyhely müködött. Az egyik Regéczy főorvos, a másik Abander eü. tizedes vezetése alatt.

Az ezredsegélyhely működését a sűrű gránátesőn kivül a folytonos repülő támadások géppuskatüze és bombazápora is érte. Ettől az ezredsegélyhelyen ismételt sebesülések is származtak, a már megsebesültek sorából is.

A vonalból az ezredsegélyhelyhez való sebesült szállitás, az ezred prsg megértő támogatásával, bár igen nagy nehézségekkel küzködve, de mégis fennakadás nélkül müködött. A szd sebesültvivők kisegitésére az ezred prsg a műszaki szd 20 emberét vezényelte. Ez annyival is inkább szükséges volt, mert az éjjel — nappal tartó nagy tüzben a sebesültvivők 50 %-a már elpusztult.

Az ezredsegélyhelytől a ho. eü. intézet előretolt részlegéig a sebesülteket a műszaki szd emberei, de főleg az olasz foglyok szállitották, leginkább sátorlapokban, két rudból rögtönzött hordágyakon.

A 23.-i visszavonuláskor az ezredsegélyhely az utolsó utódvéddel távozott helyéről és ez alkalommal sem a vonalban, sem az ezredsegélyhelyen sebesült nem maradt. A behozott 12 halottat a segélyhelyen temették el. A többi kint maradt.

A harcok alatt a sebesültek ellátásánál ezuttal is kitünt, hogy mily fontos szerepet játszik a jól kiképzett, tapasztalatokkal rendelkező sebesültvivő járőrprnk, továbbá, hogy a rendelkezésre álló sebesültvivők a nagy harcok esetén a szolgálat ellátására képtelenek és a szükséghez képest kisebb-nagyobb osztagokat kell rendelkezésre adni, hogy a sebesült-ellátás zavartalan menete biztositassék. E tekintetben dr. Götze főorvos tapasztalatai teljesen egyeznek a X. Isonzó csatában elmondottakkal.

Most pedig folytatjuk Mersich hdgy naplójegyzeteinek ismertetését:«

»Délután 4-től ½ 6-ig hatalmas tüzérségi előkészités után az olaszok egységes ellentámadást intéztek az egész Montelló árcvonal ellen. Egész idő alatt dübörgött a föld és csattogtak a gránátok. Legalább 100 darab angol-francia és olasz repülő bombázta és géppuskázta a küzdőket. Teljesen tehetetlenek voltunk velük szemben.

A zljak állandóan felváltásukat kérték. Nem birták a már három napja, jóformán megszakitás nélkül tartó, pokoli tüzet. Minden tiszt azt állitotta, hogy ehhez hasonló poklot még nem ért meg. Az emberek már három napja nem kaptak sem egy falat kenyeret, sem egy csepp vizet! Pedig ezt megelőzőleg három napig áztak és meneteltek. A konzervájuk már régen elfogyott, a tiszteknek pedig még ez sem volt.

Embereink az olaszoktól elvett fegyverekkel és kézigránátokkal verekedtek, mert a mienkhez nem kaphattunk lövőszert. A tisztek 20 koronát igértek egy-egy kézigránátért. Az emberek könyörögtek, hogy engedjék őket puszta kézzel az olaszokra. A fogukkal szétszedik őket. Csak el ebből a pokolból, mert megbolondulnak ebben a rettenetes tüzérségi tüzben.

A mai napig tizenegy olasz ezred intézett ellenünk számtalan ellentámadást, de mégsem birtak a mai félhalott embereinkkel végezni. A minden képzeletet felülmúló tüzérségi tűz és repülő támadások-

kal kisért — tizszeres túlerejü — rohamokat jóformán puszta kézzel és puskatussal verte vissza a harmadára leolvadt ezredünk. Lázban égő arccal már alig lézengtek. A harcok után 30 embert kellett orvosi megállapitás szerint teljes végkimerüléssel hazaküldeni! De, ha jött a roham, valamennyi megelevenedett, eltünt a fáradság és törték az olasz koponyákat. Igazán szégyen, hogy ilyen csapattal sem tudtunk eredményesen végezni — német segitség nélkül!«

A harc a sötétség beálltával sem szünt meg. Az egész éjjel az olasz támadások elháritásával telt el. Ezredünk az éj folyamán 8 nagy olasz támadást vert vissza.

Június 20.-a — csütörtök éppen olyan volt, mint 19.-e. Már reggel 5 órakor az ellenség a jobb szárnyunkhoz csatlakozott 139-esek vonalába betört és ugyanekkor nagy olasz tömegtámadások indultak meg ezredünk vonala ellen is. Az éj folyamán, ez volt az olaszoknak immár a 9. támadása. A leghevesebb erővel a 2. szdot érte. Patzák József t. hdgy, aki ekkor az 1. szd prnka volt, a 139-eseknél történt betöréssel előállott helyzet válságos voltát fölismerte. Látta, hogy a vonalat a fölsodritás veszélye fenyegeti. Megvárta még a 2. szd harcainak dicsőséges kimenetelét, azután szdából egy szkszt kivont és azt Jedlicska János t. hdgy prsga alatt a betört olaszok ellen irányitotta. Ez a szakasz a legnehezebb tüzérségi tüzben az olaszokat megtámadta és visszaüzte. Amikor pedig a közben kifejlődött hatalmas túlerő megállitotta, Wittek szds küdött a tart. 3. szdból egy szkszt segitségére. Jedlicska hdgy ezzel megerősödve ujból rohamra indult. Az olaszokat a vonalainkon túl visszaszoritotta és az arcvonalba ütött rést ujra helyreállitotta, pedig szakasza a hatalmas túlerővel vivott nehéz küzdelemben majdnem megsemmisült. A gyönyörü eredményt követő harcokban maga a hős prnk — Jedlicska János t. hdgy — is hősi halált halt. A vezetése alatti hős csoport 20 olasz foglyot ejtett, 2 géppuskát és 1 lángvetőt zsákmányolt.

A délelőtt folyamán, erős tüzérségi előkészités után, még több olasz támadás következett, azonban vonalaink előtt ezek is összeomlottak.

10 h 40 p-kor a 12-eseknél az ellenség egy része a falu szegélyénél állt. Történetük szerint, ezek a már emlitett és a faluból kiszorult olaszok voltak, akik a saját csapataikhoz akartak áttörni. Ezeket meg a II. zlj támadta meg és a 12-esek segitségével ezt a csoportot is foglyul ejtette.

11 h 20 p-kor a 6. szd a szemben támadó olaszokból 105 foglyot ejtett. Ezek Spreziano-ból jöttek. 12 óra után kis tüzszünet állt be, amit az ezred-prsg a lövőszer pótlására akart fölhasználni. Ez azonban veszteségteljesen ment. A vonalig alig jutott el valami, mert a Nervesa-ra helyezett olasz zárótüz szinte lehetetlenné tett minden pótlási kisérletet.

Délután ujból megismétlődtek a pergőtüzzel előkészitett olasz támadások, sőt ezeknek egész sorozata, de véres veszteségek között valamennyi kudarcot vallott. Ezredünknek hősi teljesitménye a Kostanjevica-i napokra emlékeztet. Ugyanazzal a virtussal, hősi elszántsággal küzdött és nemcsak a saját állásait tartotta a legborzalmasabb ellenséges tűzhatásban, hanem ismételten még segitséget is nyújtott a szomszédoknak.

Amikor estefelé a harcizaj kissé lecsöndesedett, sikerült a vonalba szállitani fejenként 2-2 tart. konzervet, 1-1 kenyeret, dohányt és lövőszert is.

Mai nap a harcok hevessége elérte a csúcspontot. A nagy tűzérségi tűz már mindent lerombolt. Ugy a tisztekben, mint a legénységünknél elszenvedett veszteség a mai napon volt a legnagyobb. A megmaradottak tökéletesen kimerülten álltak a vonalban, de kitartottak rendületlenül. A harcok az ezred minden tartalékát fölemésztették.

Egész nap borult volt az égbolt. Estére újból megeredt az eső és ez az egész éjjel tartott. Az éjszaka már minden különösebb esemény nélkül telt el. A krizisen túl voltunk. A következő hajnalban megindult olasz támadások már erőtlenek voltak és azokat már könnyű szerrel utasitottuk vissza.

A harcok alatt a telefon összeköttetés számtalanszor megszakadt. Ezért a helyzet sokszor tisztázatlan volt. Jelentések későn érkeztek. Tűzérségünk — összeköttetés hiján — a legválságosabb helyzetekben sem tudta a vonalat kellő időben támogatni. Ehhez egyébként is gyenge volt. A már emlitett ütegeken kivül többet nem tudtunk a Montello-ra szállitani. Ez pedig kevés volt. A túlsó partról néhány 30 és feles próbált bennünket még támogatni, de azután ez volt minden, amit a pokoli olasz tűzzel szembeállithattunk. Pedig, érzésünk szerint, ekkor elérkeztünk ahhoz a lélektani pillanathoz, amikor friss erők bevetésével biztos eredményhez juthattunk volna. Dehát, a szétforgácsolt terv következtében, hol volt a friss erő?

Mialatt az ellenség heves tömegtámadásaival újra-meg újra megrohanta az első vonalat, a XXIV. hdt prsg a támadás folytatására készülődött. A támadásra kiadott parancsból idézzük a következőket: »Elengedhetetlen a Montello hidfőt olyképen kitágitani, bőviteni hogy a részünkre feltétlenül szükséges utánszállitást a Piave hidakon keresztül ne tudja az ellenséges tűzérség minduntalan megszakitani. Ennek elérése céljából mindkét szárnynak előre kell haladnia. Különösen a balszárny (41. h. ho.) előretolása sürgős és ezt 20.-án estére vesszük számitásba. Az ellenségnek tegnap elszenvedett súlyos veszteségei a ho. részére ezt a feladatot megkönnyitik. A támadást — hogy lövőszerrel takarékoskodhassunk — rövid, de igen heves tűzérségi előkészités fogja megelőzni... stb. stb.«

A még magasabb prsgok azonban napközben azon tanakodtak, hogy tartsák-e Montello-t, vagy, a közben megváltozott nagy helyzetre való tekintettel, azt kiüritsük-e? A csata második napján ugyanis már kiviláglott, hogy az olasz arcvonalon nagy eredménnyel számolni nem lehet. Ennek tudatában Hindenburg arra kérte Arz-ot, hogy a támadással hagyjon föl és erős tüzérséggel legalább is 6 ho-t küldjön a francia hadszintérre, a németek közvetlen támogatására. Arz azonban ekkor még úgy döntött, hogy Conrad védekezzék, de Boroevic az elért eredményt igyekezzék kiaknázni! 20.-án azonban a Piave-n átkelt csapataink (az egész vonalon összesen 14 ho.) már mindenütt tetemes túlerővel álltak szemben. Boroevic — nehogy egy helyrehozhatatlan katasztrófa bekövetkezzék — a vállalkozás azonnali beszüntetését kérte. Igen ám, de ez egyenlő lett volna a csata elvesztésének beismerésével, aminek úgy a bel — mint a külföldi hatása mérhetetlen súllyal esett a latba.

A XXIV. hdt prsg amellett érvelt, hogy a Montellot, hidfőnek megfelelő kiterjesztése után, kézben le-

het tartani; hogy a kivivott előnyök megtartása akár védelem, akár egy újabb támadás esetében — a Piave-i helyzetre nagy jelentőséggel bir. — Montellotól délre, vagy északra meginduló ellenséges támadás esetén pedig Montello birtoklása az ellenségnek cselekvési szabadságát korlátozza, mert elsősorban azt kell megtámadnia. A Montello-n elhelyezett csapatok anyagi ellátása biztositható. Utalt arra is, hogy az olasz 50. ho. jóformán megsemmisült, az újonnan bevetett XXII. és XXX. olasz hdt pedig súlyos veszteségeket szenvedve teljesen kimerült. A Montello-n elért eredmény — 12.090 főnyi fogoly és 84 ágyú zsákmány, — fegyvereink győzelmét jelenti. Ennek a sikernek föláldozása az ellenség hangulatát emelné, saját csapatainknak szellemére pedig káros hatással lenne. Végül fölemlitette a már ismert kül- és belpolitikai várható hatásokat is.

A hdt prsgnak ezt a felfogását a magasabb prsgok nem mindenben osztották. A Montello védelme — úgymond — bizonyára tartós és felőrlő harcokra vezetne, amelyek ember és anyag tekintetében túlságos megterhelést jelentenének.

A végleges elhatározás előtt a hdt prsg az estére tervezett támadás elmaradását rendelte.

14 órakor Őfelsége a Király, vezérkari főnökének kiséretében, a hds prnkkal és annak vezérkari főnökével, a hdt prsgnál megjelent és ott egy óra hosszat az érveket alaposan mérlegelték. Végleges elhatározásra azonban itt még nem jutottak. Csak késő délután döntött a hds. prsg, még pedig akként, hogy a Montello-t ki kell üriteni!

Részletesen kifejtettük a kiürités indokait, az azt megelőző megfontolásokat, mert a hir a csapatoknál óriási elkeseredést keltett és bizonyára mindenkit érdekel, mi vitte a legfelsőbb vezetőséget erre a nehéz elhatározásra?

Késő este adták ki a visszavonulásra szóló parancsot. 21.-ére virradó éjjel kellett a tűzérséget és a vonatot a keleti partra vonni, 22.-éről 23.-ára virradóra pedig a Montello-t teljesen ki kellett üriteni.

A mai nap történetéhez tartozik még a ho-unknak 21 h 35 p-kor a hdt prsghoz előterjesztett helyzetjelentés toldalékának ismertetése is, amely igy szólt: »Különösen kiemelem a 31. és 12. ezredek magatartását. Ezek az ezredek 19.-éről 20.-ára virradó éjjel *kilenc* fölényes erejű ellenséges támadást — amelyet összesen 5 olasz ezred intézett — levertek. Emellett nagyszámú foglyot ejtettek, amelyek között 1 őrnagy, 1 szds és 3 zsákmányolt ágyú is volt. A vitéz és szivós kitartásban és villámgyorsan végrehajtott ellentámadásaikban Nervesa mellett mindkét ezred súlyos veszteségeket szenvedett. A ho. prsg. kéri mindkét ezrednek a HFP. hiradásában való megnevezését.«

Június 21. Péntek. Az elmúlt éj folyamán a balszárnyunkhoz csatlakozó 12-eseket a 32-esek fölváltották.

Nappal az egész Montello-n feltűnő csend uralkodott. Az ellenséges gyalogság teljesen tétlen volt. Minden jel arra mutatott, hogy az előző napok nagy, eredménytelen és veszteségteljes támadásaiban kimerült. Csak a tűzérség és aknavetőik tartották lassú zárótűz alatt a hidtól a vonalig terjedő egész területet.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint a II. zlj 7. és 8., valamint a gépp. szdnak együttes létszáma 6/218, a III. zlj teljes létszáma 14/498 és a műsz. szd-é 4/195 fő volt. A II. zlj ekkor fejenkint 40 drb, a III. zlj pedig 10 drb tölténnyel rendelkezett.

11 órakor Pallaghy ezr. a helyzetről a következőket jelentette: »A helyzetben változás nincs. Állandó tűzérségi tűz, néha pergőtűz. Wittek szds zlj-t igen szépen és eredményesen vezeti. Több támadást vert vissza, 2 gpp-t, 1 lángszórót zsákmányolt és 80 foglyot ejtett. Az ezred legénysége teljesen kimerült. A 12. ezred fölváltatott. Az I. zlj és a II. zlj 5. és 6. szda ezideig fölváltásban nem részesülhetett. A legénység csak ma éjjel kaphatott először élelmet. Veszteség eddig 41/485 fő.

Az ezred egy kis rendezésre szorul, hogy mint eddig, továbbra is hősiesen harcolhasson.«

Ezredtörténetünk leirásánál állandóan szem előtt tartott tárgyi igazság megköveteli, hogy Wittek szds nevének fölemlitésekor azt is elmondjuk, hogy Wittek szds ezredünk egyik legsúlyosabban sebesült tisztje volt. Amikor ezredünkhöz bevonult már mindkét karján, mindkét lábán megsebesült és egy gyógyult haslövése is volt.

Wittek szds tudtunkkal cseh származású volt, de ez nem fontos. Vitathatatlan tény, hogy ezredünk harcaiban kiemelkedő vakmerőséggel, rettenthetetlen és példaadó vitézséggel harcolt, buzditott és vezetett. Sebei gyógyultan is fájdalmasak voltak és nem egyszer kezelésre szorult. Jellemző az ő rendkivül lelkiismeretes magatartására, hogy csak az elkerülhetetlen szükség esetén állt az ezredorvosfőnök elé, ilyenkor is azzal a határozott paranccsal, hogy pl.: »Doktor úr! dut. 6 órára gyógyitson meg!«

Dr. Götze főorvosnak arra a kérdésére, hogy miért ily rövid és záros határidőre? azt felelte, hogy: »Mert 6 órakor támadunk és akkorra egészséges akarok lenni.«

Bármilyen nemzetiségű is volt, csak a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel emlékezhetünk meg tevékenységéről, hősi magatartásáról.

Ma a II. zlj 7. és 8. szda és 2 gépp-ja, valamint a III. zlj és a műsz. szd, Martin szds prsga alatt, Nervesa-tól ÉNy-ra 1200 lépésre levő hegyhátról, mint ezr. tartalék, éjjel-nappal, az erős tűz alatt álló Nervesa-n keresztül, élelmet és lövőszert szállitott a vonalba. Sok sebesültje és halottja volt. A teljes kimerülés jelei már mutatkoztak.

13 órakor tudtuk meg, hogy a Montello-t kiüritjük. A visszavonulási parancs lesujtó hatással volt nemcsak nálunk, de a Montello-t elfoglaló összes csapatokra is. Az egyszerű harcosok tömege is tudta, hogy a jelenlegi helyzetből való kiszabaduláshoz támadásra, győzelemre van szükség. A vitéz csapatok nehezen tudtak azzal a gondolattal megbarátkozni, hogy minden kimondhatatlan erőfeszitésük, példátlan teljesitményük, áldozatkészségük és szenvedésük — mind hiábavaló volt. Vitéz Csák László azt irta akkori följegyzéseiben, hogy: »...s jött a parancs a visszavonulásra. Megdöbbentünk és először nem hittünk benne. Sem a tisztek, sem a legénység. És amikor azt megerősitették, fájó szivvel, könnyes szemmel kezdtük meg a pontonokon, hidakon, vagy 20—30-an egymás kezét fogva a gázlón, a Piave-n való átkelést. A bátorságnak és a csodás hősiességnek eleven szobra volt Bacsák ezredes, amint mindkét kezében revolverrel, a legnagyobb repülő és tűzérségi tűzben nyugodtan irányitotta az átkelést és egy napig helyéről el se mozdult.«

A csapatnak felfogását jellemzi Wittek szds-nak

— most a Hadi levéltárban fekvő — jelentésének következő részlete is: »...Visszavonulás? akkor, amikor már egy érintetlen, kipihent ho. támadása, az erkölcsileg tönkretett ellenséget akár 15 km mélységbe is visszanyomhatja?...«

Mersich hdgy pedig a visszavonulási parancs átvételekor megnyilatkozott hatásról, akkori naplójában, a következőket jegyezte föl: »Nem akartuk elhinni a tartalmát. Montello-t feladni? Visszavonulás? Most? Hát lehetséges ez? Ezért pusztult el annyi ezer magyar élet? Visszamenni a már megvert ellenség elől? Ez szégyen, ez bűntett! Előbb kellett volna meggondolni és nem a zsákmány mikénti összegyűjtésére, hanem a Piave esetleges áradására kellett volna felkészülni!« (Ehhez az észrevételhez közbevetőleg megjegyezzük, hogy a Piave-i áradás nem kelthetett meglepetést. Ezzel a vezetőségnek, amint az első zápor leesett, valóban számolni kellett volna. Hisz minden alsóbb és felsőbb katonai iskolában a torrens jellegű patakok és folyók magatartását nemcsak tanitották, de a harcászati utazásokon az Etsch folyó medrén be is mutatták, alaposan megmagyarázták. A Piave áradásának kezdetét és előrelátható nagyságát — percre kiszámitottan — ismernie kellett volna a vezetőségnek. De folytassuk a naplójegyzetek közlését).

»Nem tagadjuk, a parancs elolvasása közben pillanatnyi öröm is vibrált az elgyötört testekben. Hogyne! Megszabadulni a pokolból. Itthagyni ezt a vizes, sáros, véres kupacot? De ez az öröm csak másodpercekig tartott. Nyomban megszólalt a büszkeség és a fájdalom. Nem hagyhatjuk itt azokat, akik roncsolt testtel, megüvegesedett szemekkel, vádolva néznek az égbe. És mégis menni kell! Parancs! A kezem összeszorult és gyilkolni szeretnék! De nemcsak én! Nemcsak a tisztek! hanem minden magyar baka ezt érezte és szivét a fájdalom, öklét az elkeseredés szoritotta össze. A beesett sápadt arcokon, a lázban égő szemeken felcsillant harag azt kérdezte: »Miért? Ha vissza kell menni, akkor miért volt a sok szenvedés, a sok áldozat? És nagy megerőltetésébe került a tisztikarnak, hogy ne azt válaszolja, amire gondolt!«

Ez volt az olasz arcvonal egyik legnagyobb csodája. A csapatok jobban érezték a helyzet végtelen fontosságát, mint maga a vezetőség! A csapatok érezték, hogy kezükben van a győzelem és tudták, hogy csak ez hozhat megoldást, de ennek a győzelemnek a kivivását a vezetés már eleve lehetetlenné tette.

20 órakor, minden tűzérségi előkészités nélkül, a II. zljunk vonalára indult egy olasz tömegtámadás. Ez azonban a saját tüzérségünk tüzében már a megindulaskor összeomlott. Utánna tüzérségi előkészités, majd újabb gyalogsági támadások következtek. De ezeket is visszavertük.

Éjfélkor a vonal elcsöndesedett. Ekkor az 5. és 6. szd-ot a 12. szd fölváltotta, igy azután ezredünk védőszakaszában az első vonalban állott, a jobb szárnyról számitva, az 1. 2. 4. 12. és a 32/4. szd. A jobbszárny mögött a 3. szd, a balszárny mögött pedig a 32./3. szd állott, mint zlj tartalék. A 6. 7. 8. 9. 10. 11, és a műszaki szd képezte az ezredtartalékot, a már ismertetett helyen. Az 5 szdról később lesz szó.

Ezredünknek két részletben kellett visszavonulnia. Hat szddal az éj folyamán és a másik 6 szddal a következő éjszakán. A szd-oknak 1—1 órás időközökben kellett a Mina-nál kiutalt átkelési pontokhoz érkezniök. A vonalból távozó zljaknak 1-1 kézi géppszkszt és szdonkint 1-1 szkszt kellett utóvédül visszahagyniok. Az átkelést Mina-nál 22 órakor a 32. ezred kezdte meg. Utánna kerültünk mi sorra. Az átkelés után mindkét ezred, Mercadelli községen át, a Susegana-i útra menetelt. A visszavonulásnak első részét ma végrehajtottuk és a Piave K-i partjára a 6. 7. 9. 10. 11. szdok, valamint a II. és III. gppszdok keltek át. Az 5. szd az esti olasz gyalogsági támadások miatt későn tudott a vonalból eltávozni és igy ma az áthajózásról lekésett.

Junius 22.-én — szombaton — egész nap viszonylagos csend volt. Járőreinknek jelentései szerint az ellenség födözékeket ásott. Kiemeljük, hogy különösen jó jelentéseket hozott: Kovács Imre 4. szdbeli tds. Saját első vonalunk erélyesen zavarta az olaszoknak erődítési munkálatait és szemmel láthatóan nagy veszteségeket is okozott.

Este a visszavonulás második része következett. Az ezredprsg, valamint az 1—5. 8. 12. szdok 22 h 30 p-től 1 óráig terjedő idő alatt a — nap folyamán épült — Mercadelli hidon keltek át a túlsó partra. Az átkelés erős tűzérségi tűzben, majd gázpergőtűzben történt, és ez 22 súlyos gázsérülést okozott. Az ezrednek összes részei Zoppe—Capo területre meneteltek és oda — a Coneglianoi fákon lógó hazaáruló csehek *hullái alatt* — június 23.-án — vasárnap — 6 órakor beérkezve, utolsó erejükkel laktáborba szálltak. Ma, amikor a XXIV. hdt csapatai már mind a Piave K-i partjára kerültek, az élénk repülő tevékenység ellenére, az ellenség még nem vette észre a Montello kiürítését. Állásait drótakadályokkal erősitgette és az első ellenséges járőrök csak 18 h 45 p-kor tűntek föl a Piave partján.

Möszl Miklós szdst a Conegliano-i temetőben ma helyeztük örök nyugalomba.

*

A 7 napos harc alatt ezredünk 631 foglyot ejtett. Ezek között volt 3 törzstiszt, egy szds, egy fhgy és egy hdgy. A foglyok a 3. 4. 5. 6. 30. 111, 112, 113. 168. 253. 264. és a 270. olasz ezredekhez tartoztak. Vallomásaik szerint részben — a főtámadó Conrad arcvonaláról — a Monte Grappa-ról, részben Spresiano-ból jöttek ellentámadásra.

Zsákmányoltunk: 3 ágyút, amelyeket a visszavonuláskor — felülről kiadott parancs szerint — felrobbantottunk; nagy mennyiségű puskát és lövőszert, 6 géppuskát, 2 lángvetőt, 4 revolver ágyút és 3 csomag térképet.

A rendkivül súlyos harcokban ezredünk is nagy veszteségeket szenvedett. Tisztjeink és tisztjelöltjeink közül hősi halált halt: Möszl Miklós szds, Jedlicska János t. hdgy, Kertics 7. szdbeli hdpj, Babics Kálmán 2. szdbeli eéő. tds, Gertig Károly I. gppszdbeli és dr. Hajós Gyula 1. szdbeli t. fhgy.

Megsebesült: Czopf Ferenc, Moró János, Farkas Géza, Bede Ödön, Pataky Károly, Ütő Gábor, t. hdgy; Bartha Aladár eü. hdgy; László Pál, Vaszy György, Lóránd István t. zls; Grézló Andor t. hdpj, Döbrentey Gyula eéő. szkv; és Incze Imre eéő. tds.

Légnyomással megsebesült: Hager Jenő őrn; Klein Dezső t. fhdgy; Kukorelly Pál fhgy; Telegdy Zoltán, Csák László, Fozman Jenő, Cucu András, Kocsis Károly hdgy; Zatkalik Pál, Kemény Márton t. zls; Nagy Béla hdpj és dr. Gergely Sándor nf. s. orvos.

Gázmérgezéssel megbetegedett: Bella György t. hdgy.

Megbetegedett: Kapustyák Rezső alezr, Gerő Gábor szds, Strenge Ágost, Laky Vince, Mersich Húgó és Exner György t. hdgy; Fekete János, Kovács Endre és Berger Béla t. zls; Neuwirth Jenő t. főorvos.

Legénységünknél: halott 68, sebesült 552; beteg 137 és eltűnt 144.

Anyagveszteségünk: 16 ló és 6 kézi géppuska, amelyeket az olasz tűzérség szétlőtt.

Ezredünk hősi harcainak jelentőségére világit az a kitüntetési javaslat, amellyel magasabb prnkaink ezredünknek kiváló vezetőjét — Pallaghy ezr-t — a Lipót Rend lovag keresztjével való kitüntetésre ajánlották. Igy szólt: »...mint ezr. prnok ezredét kiváló körültekintéssel, kezdeményező tevékenységgel és teljes nyugalommal vezette. Ezredének nemcsak a reá bizott feladatot sikerült teljes mérvben megoldani, és a legerősebb harcok közepette a szomszédos ddr állásait átvenni, hanem a tartalékoknak céltudatos harcbavetésével több ellenséges ellentámadást is sikerült visszavernie, amely alkalommal nagyszámú foglyokat is ejtett és 3 ágyút is zsákmányolt.«

A kitüntetési javaslat a hads csop. prsgig kedvezően letárgyalták, de az események forgataga a Lipót rend adományozását — egyelőre — megakadályozta és a Kormányzó Ur Őfőméltósága 1923. évben Pallaghy ezrt a Lipót rend lovagkeresztjének kisebbitett alakjával diszitett dicsérő elismerésben részesitette.

A Nervesa-i harcokban tanusitott kiemelkedően vitéz és eredményes magatartásuk elismeréseül arany vitézségi éremmel diszitették föl: Mártonffy Géza, Farkas János és Hegedűs Bálint t. zlsokat, Bakos József 11. szdbeli törzsőrmestert, Redl Ferenc I. gppszdbeli törzsőrmestert és Lengyel Péter szkv-t.

Őfelsége a Lipót Rend lovagkeresztjét adományozta a hősi haiált halt Möszl Miklós szds részére. Egyébként a kitüntetéseknek olyan tömege érte ezredünknek tisztikarát és legénységét, hogy annak felsorolására nincs elég helyünk. Az üdvözlések közül idézzük ddrprnkunknak Pallaghy ezredeshez intézett táviratát, amely igy szólt: »A kiválóan hősiesen viselkedett szép ezrednek egyik legkimagaslóbb és legfényesebb fegyverténye sajnos úgy a vitéz tisztikarban mint a bátor legénységben áldozatokkal is járt. Fogadja Méltóságod őszinte bámulatomat és kérem legmélyebb részvétemet fogadni és tolmácsolni különösen Möszl bajtárs elhunyta felett. Sypniewski tbk.«

Ezredprnkunk 23.-án szabadságra utazott és a fenti üdvözlő sorok után ezredének a következőket táviratozta. »Vitéz 31-esek! a Nervesa hidfőben 1918. június 17.-től 23.-ig emberfeletti munkát végeztetek. Ugy a tisztek, mint a legénység vállvetve, hősiesen küzdött. Az ellenségnek mindannyi támadása megtört a 31-esek vonalán. A legfelsőbb szolgálat nevében az ezred minden egyes tagjának hálás köszönetemet küldöm. Pallaghy ezredes.«

XXII. fejezet.

Tartalékban. Az utolsó védőállásokban. Az utolsó csatában. Az összeomlás. A fegyverszünet. A hazatérés.

TARTALÉKBAN 1918. JÚNIUS 23-ÁTÓL JÚLIUS 4.-ÉIG.

A júniusi nagy csata, a Monarchia utolsó nagy erőfeszitése, tehát kudarccal végződött. Az utolsó fellobbanás elhunyt eredendő hibáiban és az elemekkel vivott küzdelemben. 170.000 emberünket nyelt el a tűz és a viz pokla. Még egy ily arányú támadásról már többé szó sem lehetett. A földalatti erők utolsó fékje, a végső győzelembe vetett hit, végképen elveszett. Megkezdődött a haderőnknek lassu haldoklása. A vég kezdete.

Ho-unk, mint tartalék, Cosigna—Ramera—Borgo di Sopra—Capo di Sp-Zoppe—Capo területére vonult. E körleten belül ezredünknek I. és II. zlja Capo-n, a III. zlj és a műsz. szd ettől D-re, az ezredprsg a vonattal együtt pedig Zoppe-n szállt laktáborba. A prsgot ekkor bencfai Bacsák Pál ezredes vette át.

Június 25.-én a ho-t ismét a II. hdt prsga alá rendelték és hdt tartalékul, nyugati irányban, Miane—Mareno—Bruma—Tovena—S. Maria—Col Maggiore—Fratta—Terone körletbe irányitották. A meneteket a sötétség leple alatt kellett végrehajtani. Egy-egy gyalogszdnál vagy 10 kocsinál nagyobb oszlop nappal nem mozoghatott. A menetek könnyitésére minden ddr 60-60 kocsit kapott.

Június 26.-án az éj folyamán — 21 órakor — indult útba ezredünk Conegliano—Corboneze-n keresztül Tarzo—Lago körletbe. 27.-én folytatta menetét és *június 28.-án* az ezr. prsg. az I. és III. zljjal Cison di Valmarino-n, a II. zlj a műszszddal Mura-n laktáborba szállt és ott is maradt július hó 4.-éig.

Mai nappal a kardos tiszti tanfolyamról bevonult Hartmann László és Schuszter József t. zls a 2., Hollósy László hdj. és Nemes Lajos eéö. szkv. az 1., Nagy László hdj. és Tóth Sándor eéö. tds a 2., Farkas László hdj., Keszegh János és Varga Jenő eéö. tds a 3., Paksy Imre hdj. és Véghely Sándor eéö. tds a 4., Finta Sándor és Barsi Lajos eéö. tds a műsz. szdhoz;

Galambos Lajos hdj., Balassa Rezső és Kimmel Gáspár eéö. szkv. az 5. Láng János eéö. szkv. a 6. Vadász Imre hdj és Niesmann Jenő eéö. szkv. a 7., Mátray Ferenc hdj. és Szabó László eéö. őrv. a 8. szdhoz;

Dezső Zoltán hdj., Sporcz Tivadar eéő. szkv. és Kovács Károly eéö. tds a 9., Szabó Béla hdj. a 10., Venczel István hdj. és Fozman Béla eéö. tds pedig a 11. szdhoz osztottak be szolgálattételre.

Az 51. ho-tól az ezredhez vezényeltettek: Király András szds, valamint Czrukovits, Schuszter Péter és Gorodi László t. hdgyok.

A XXXVIII. menetzljjal bevonult: Gerl Mihály t. fhgy, Horváth Ferenc, Riedl Vince, Sipos Béla, Németh Zoltán, Tomács Dezső, Henter Endre, Csiba Lajos és Somlyó József t. hdgy; Kőszegi Lajos és Kovács Vilmos t. zls, Kiss Károly tthttes, Nagy József és Kovács Zsigmond törzsőrmester.

Június 30.-án a pótlás beolvasztása után az I. zlj 44/1300, a II. zlj 29/930 és a III. zlj 23/937 fő ütközet létszámon állott.

AZ UTOLSÓ VÉDŐÁLLÁSBAN.
1918. július 4.-étől — október 24.-ig.

Július 4.-én ho-unk ismét visszakerült a XXIV. hdt-hez. A vonalban levő 35. ho-t ugyanis onnan kivonták és a németeknek támogatására a francia harctérre

küldték. Ezt a ho-t kellett nekünk fölváltani. Ez a védőállás volt egyben ho-unknak utolsó védőállása, amelyben azután a háború végéig meg is maradt. A védőállás C. Mirra és C. Mina között terült el. Ebben a védőállásban a 82. és 81. ddr havonta váltogatta egymást. Elsőnek a mi ddrunk került a vonalba, amelynek Ny-i része volt az »A« és a K-i pedig a »B« védőszakasz. Ezredünk a »B« vszkszba került. Ezt az állást és a megszállás módját a 92. számú vázlat és a szöveg közti fénykép is ábrázolja. Jobbról csatlakozott hozzánk a 20. ezred, majd tovább nyugatra a 2. honvéd huszárok következtek, akiket gr. Tisza István szkv. ezredes vezetett. Tőlük balra állt az 51. ho-nak 301. sz. ezrede.

Minket állandóan a 12-esek váltottak föl. A védőállásban való elhelyezkedés, a munka, a védelem módszerei teljesen hasonlóak a Moriago—Fontigo-i állásban tapasztaltakkal. A különbség csak annyi, hogy itt a tábori őrsök álltak a terepfüggöny peremén — az úgynevezett Rideau vonalon — a főőrsök pedig a műúton helyezkedtek el, még pedig — amint azt a 92. számú vázlaton láthatjuk — majd mindegyik egy-egy patak áteresz mellett, amelyet azután kavernának használtak. Az ellenség csendesen viselkedett. Napokon át alig esett egy-egy lövés. Nem is igen volt veszteségünk.

Július 17.-én a 9. és 12. szd fölváltotta a vonalban levő 10. és 11. szdot és 18.-án az I. zlj a II. zljat.

Július 31.-én szabadságáról bevonult Pallaghy ezr. és átvette az ezrprsgot. Az éj folyamán a 12. ezred vonult a vonalba és ezredünk S. Maria—C. Lunga—Carabolante—C. Castella körletben kijelölt szállásain tartalékba került. A parancsnoklási viszonyok a Montello-i csata után gyökeresen megváltoztak. Az alábbi tiszti beosztási táblázat az új helyzetet mutatja.

EZRED.

Prnk.	**Pallaghy Dezső ezredes.**
I. sgt.	Salmen Henrik fhgy.
II. sgt.	Papp Géza fhgy.
Beosztott:	Hadácsy Rezső fhgy.
Gáztiszt	Berg Károly t. fhgy.
Telefonos tiszt:	Mayer József t. hdgy.
Leplező és megf. t.	Mersich Jenő hdgy.
Gazd. szakelőadó:	Hell József szds gt.
Élelmező tiszt:	Mild Nándor t. fhgy.
Hozzá beosztott:	Popp Béla nf. hdgy.
Póstatiszt:	Fabritzky Nándor nf. fhgy.
Lelkésze:	Szakáll András t. t. s. l.
Orvos főnök:	dr. Götze Árpád t. főorvos.
Tolmács:	Varga Gyula eéő. őrm.
Telefonszakasz:	Tuba Lajos törzsőrm.
Beosztott:	Finta Sándor eéő. tizedes.

I. ZÁSZLÓALJ

Prnk.:	**Wittek Ferenc szds.**
Sgt.:	Reviczky Sándor t. hdgy.
Gáztiszt:	Mórocz Mihály t. hdgy.
Megfigyelő t.:	Mártonffy Géza t. zls.
Gazd. hiv. főnök:	Hell József szds. gt.
Étkezde vezető:	Lacza József nf. hdgy.
Orvos főnök:	Világhy Ferenc eü. hdgy.

1. század:

Prnk.:	Zucker Károly fhgy.
Alantos tisztek:	Exner György t. hdgy.
	Patzák József t. hdgy.
	Tóth Mihály t. zls.
	Benkovits József törzsőrm.
	Nagy Károly szv. őrm.
	Hollósy László hdpj.
	Vesztergom Viktor hdpj.
	Nemes Lajos eéö. szkv.
	Imre Lajos eéö. szkv.
	Maxim János eéö. őrm.

2. század.

Prnk.:	Halmy Antal hdgy.
Alantos tisztek:	Strenge Ede t. hdgy.
	Schuszter József t. zls.
	Hartmann József t. zls.
	Kiss Károly t. zls.
	Hauptmann Rezső szv. őrm.
	Tóth László hdpj.
	Nagy László hdpj.
	Csaplár Gusztáv eéő. szkv.
	Magyar László eéő. őrv.
	Markovits István eéő. őrv.

3. század.

Prnk.:	Gerl Mihály fhgy.
Alantos tisztek:	Fränkl Endre t. hdgy.
	Vessey László t. zls.
	Róthász Péter t. zls.
	Bruck József törzsőrm.
	Goldstein Miksa szv. őrm.
	Bakos László hdpj.
	Farkas László hdpj.
	Papp Pál hdpj.
	Keszeg János eéö. tds.
	Varga Jenő eéő. őrv.
	Gubicza Antal eéö. őrv.

4. század.

Prnk.:	Somló József t. hdgy.

Alantos tisztek:	Gyurka Jenő nf. hdgy.
	Singer Ernő t. zls.
	Perczel Lajos t. zls.
	Takács Sándor törzsőrm.
	Tátos Aladár t. őrm.
	Paksy Imre hdpj.
	Németh Gyula hdpj.
	Hajdani Gyula hdpj.
	Végbely Sándor eéő. tds.
	Fotik Lajos eéő. őrv.

Géppuskás század.

Prnk.:	Tanoss Dezső hdgy.
Beosztottak:	Gózon Ferenc t. zls.
	Voldán Béla t. zls.
	Veréb István törzsőrm.
	Lengyel Péter szv. őrm.

II. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	**Jeszenszky József szds.**
Sgt.:	Kolozsváry László hdgy.
Gáztiszt:	Werner Jmre t. hdgy.
Megfigyelő t.:	Csik Pál eéö. őrm.
Gazd. hiv. főnök:	Felbert Jenő gthtts.
Étkezde vezető:	Schmoll Béla t. hdgy.
Orvos főnök:	dr. Regéczy Nagy Lajos főörv.
Hozzá beosztva:	Bencze Lajos eü. zls.

5. század.

Prnk.:	Herberger Sándor hdgy.
Alantos tisztek:	Riedl Vince hdgy.
	Ujlaky László t. zls.
	Kőszegi Lajos t. zls.
	Nagy József törzsőrm.
	Beke János szv. őrm.
	Nemes Mihály hdpj.
	Galambos Lajos hdprj.
	Balassa Rezső eéö. szkv.
	Kimmel Gáspár eéö. szkv.

6. század.

Prnk.:	Huppán Gyula szds.
Alantos tisztek:	Mersich Hugó nf. hdgy.
	Gucsi Ferenc t. zls.
	László János t. zls.
	Beödög Béla t. zls.
	Takács Imre thtts.
	Tacsovszky József hdpj.
	Láng János eéö. szkv.
	Riffer Viktor hdpj.
	Nitsmann Jenő eéö. szkv.

7. század.

Prnk.:	Horváth Sándor t. hdgy.
Alantos tisztek:	Weinstein Lipót t. hdgy.
	Luka Béla t. zls.
	Braun József t. zls.
	Kovács Vilmos t. zls.
	Lehoczky József sz. v. őrm.
	Vadász Imre hdpj.
	Vanek Imre hdpj.
	Tassy Sándor eéö. őrm.
	Szabó László eéö. őrv.

8. század.

Prnk.:	Sipos Béla hdgy.
Alantos tisztek:	Horváth Ferenc t. hdgy.
	Mautner László t. zls.
	Kovács Endre t. zls.
	Szentiványi János t. zls.
	Mézes Zsigmond törzsőrm.
	Paska József szv. őrm.
	Mátray Ferenc hdpj.
	Knausz Ferencnek hdpj.:
	Munteány Lajos eéö. szkv.

Géppuskás század.

Prnk.:	Babirák Mihály hdgy
Beosztottak:	Szemes Sándor t. zls.
	Tóth Sándor törzsőrm.
	Pataky József hdpj.
	Cseh Kis József szv. őrm.
	Szabó László eéö. őrv.

III. ZÁSZLÓALJ.

Prnk.:	**Pintér Aladár szds.**
Sgt.:	Fozmán Jenő t. hdgy.
Gáztiszt:	Csák László t. hdgy.
Megfigyelő t.:	Dezső Zoltán hdpj.
Gazd. hiv. főnök:	Terlandy Nándor t. hdgy gt.
Étkezde vezető:	Libássy Rajmund nf. hdgy.
Orvos főnök:	Lázár Lajos eü. hdgy.

9. század.

Prnk.:	Martin János szkv. szds.
Alantos tisztek:	Walcz Gyula t. hdgy.
	Molecz Dezső t. zls.
	Nagy Rezső törzsőrm.
	Szőke Alajos szv. őrm.
	Mohácsy László hdpj.
	Preya József hdpj.
	Szebik Zoltán hdpj.
	Vályi János hdpj.

10. század.

Prnk.:	Gyurkovits Antal t. fhgy.
Alantos tisztek:	Schmercz Imre t. hdgy.
	Farkas János t. zls.
	Kiss Károly thtts.
	Kiss József törzsőrm.
	Szabó Béla hdpj.
	Zsoldos Imre hdpj.
	Tersanszky János eéö. szkv.
	Karácsony Gyula eéö. őrv.

11. század.

Prnk.:	Kemény Húgó t. hdgy.
Alantos tisztek:	Nagy László t. hdgy.
	Csiba Lajos t. hdgy.
	Kálmán Ferenc thtts.

Papp I. Ferenc szv. őrm.
Vencel István hdpj.
Kétszery Kálmán hdpj.
Fozmán Béla eéö. szkv.
Pusch Antal eéö. tds.
Deutsch Imre eéö. tds.
Czieger József eéő. őrv.

12. század.

Prnk.: Süle József t. hdgy.
Alantos tisztek: Juraszek Ferenc t. hdgy.
Bányai László t. zls.
Kovács Zsigmond tszthtts.
Tóth Lajos szv. őrm.
Tilion János eéő. őrm.
Szkákala József hdpj.
Kajos Béla hdpj.
Mihályi László hdpj.
Neamcz János eéö. szkv.
Kovács Károly eéö. tds.

Géppuskás század.

Prnk.: Klein Dezső t. fhgy.
Beosztottak: Henter Endre t. hdgy.
Molnár János törzsőrm.
Borka Sándor szv. őrm.

Műszaki század.

Prnk.: Freiszberger József fhgy.
Alantos tisztek: Fata Ferenc nf. hdgy.
Vancsó Lajos nf. hdgy közelhe.
László István t. zászlós.
Dampf Gyula thtts.
Beretka Géza hdpj.
Kopasz Gergely szv. őrm.
Barsi Lajos eéö. tizedes.

Gy. ágyus osztag.

Prnk.: Steiner Géza t. fhgy.
Alantos tisztek: Pentz Ferenc t. zls.
Bors L. István őrm.
Jamassa Adolf őrm.

A hó végén ezredünk 98/2614 fő élelmezési és 90/1852 fő harcoló létszámon állott és 48 géppuskával rendelkezett, amelynek a fele kézi gépp. volt. Egyéb fegyverzete változatlan maradt.

Mig az olasz arcvonalon eseménytelen unalomba fúlladtak a napok, addig a német—francia arcvonalon döntő jelentőségű fordulat állt be. Hindenburgnak 5. nagy támadása kudarcot vallott. Alig ébredtek a németek ennek tudatára, amikor július 18.-án máris megindult az Entente seregek általános, nagy ellentámadása. Most azután kiviláglott, hogy a németeknek öt nagy támadása az Entente-nek tartalékait nem tudta fölemészteni. A július 18.-tól augusztus 4.-éig tartó első nagy megrohanással az Entente 60 km széles és 40 km mélységű területet hóditott vissza a németektől. De ennek az ellentámadásnak a nagyobbik eredménye az volt, hogy a németek a további támadó gondolattal fölhagytak. Erre a célra szánt erejüket az Entente támadás elháritására kellett forditaniok. Az egész német nép ráébredt, hogy a háború győzedelmes befejezéséről már többé szó sem lehet. A kezdeményezés az Entente kezébe csúszott át és mostantól kezdve a hadműveletek ütemét ők szabják meg.

Augusztus 8.-án indult meg az Entente második nagy támadása, amelyet az angolok 400 tankkal és egy francia sereg támogatásával Amien-től két oldalt vezettek és amelyből kifejlődött ütközetnek Ludendorff a »németek fekete napja« nevet adta. Ezután még több fekete nap következett és a németek elveszitették mindazokat a területeket, amelyeket öt nagy támadásukkal öt hónapon keresztül megszereztek. Szeptember elején Hindenburg a megtámadott arcvonalrészt az Arras és Reims között kiépitett Siegfried állásba vonta vissza. Ekkor már a német hadvezetés is tudta, hogy a hadi helyzet teljesen reménytelen és hogy a világháborút elveszitettük. Emlitésre méltó az is, hogy ezekben a harcokban, fokozódó erővel, már az amerikai hadsereg is részt vett. Szeptemberre az amerikai haderőnek franciaországi élelmezési létszáma már másfél millióra rúgott. Ez a nem várt óriási tömeg az Entente részére nemcsak a túlerőt biztositotta, de annak erkölcsi erejének hatalmas felfokozását is eredményezte.

A központi hatalmak most már tudták, hogy az Entente megrohanás minden arcvonalon be fog következni. Az egész vonalon a védelemre rendezkedtünk be. A németek ekkor még azt hitték, hogy ennek a bekövetkezendő nagy megrohanásnak visszautasitása fogja majd megadni a békekötés legfőbb időpontját. Dehát a németeknek ez a számitása sem vált be, amiről majd szeptemberben szólunk.

Augusztusban tehát ezredünk tartalékban a már ismert életet élte. 7.-én bevonult az ezredhez Fricker Ede t. hdgy. A III. gppszdhoz került. 9.-én a III. zlj gh-t átvette Biczó Pál hdgy gt.

Díszmenet Pallaghy ezredes előtt St. Maria-n 1918. VIII. 20.-án.

14.-én eltávozott Salmen fhgy. Ezredünk történetében oly kiváló szerepet játszott bajtársunktól az ezrprsg a következő parancsirattal búcsúzott: »Salmen fhgy a cs. és kir. kassai katonai főreál iskolába tanárul vezényeltetett. A távozó fhgy különösen a súlyos Piave-i harcokban adta fényes tanujelét jeles katonai erényeinek, amelyekkel az ezred sok tapasztalatot és előrelátást kivánó gondos vezetésében munkámat támogatta. Közel három évi arcvonalbeli szolgálat u-

tán szólitja el új hivatása az ezredtől, amelynek tisztikara méltán fogja értékelni bajtársias, kötelességtudó munkáját. Az ellenség előtt tanusitott hosszú és kiváló működéséért a legfelsőbb szolgálat nevében elismerésemet és hálás köszönetemet fejezem ki.«

Az ezredsgt-i teendőket ekkor Papp Géza fhgy vette át. II. sgt. Berg Károly fhgy, gáztiszt Freiszberger fhgy és a műsz szd prnka Fata nf. hdgy lett. Bevonult a müsz. szdhoz Schmierer Félix hdj.

15.-én örömteljes meglepetéssel fogadta ezredünknek minden egyes tagja a 17. ezredtől visszavezényelt Szabó Pál alezr-t, aki nyomban átvette az I. zlj prsgát. A gpp. tanfolyamról bevonult Véssey László és Gucsi Ferenc t. zls, a repülő tanf-ból Gózon Ferenc t. hdgy, a repülőgép elháritó gpp. tanf-ból Szemes Sándor t. zls és a belgrádi hadiiskolából Zucker Károly fhgy.

Szeptemberben ezredünk ujból a vonal védelmére ment előre. 28 és 29.-én a 12. ezred fölváltotta és többé ebbe a vonalba vissza se kerültünk. A hó folyamán 12.-én bevonult a hds. táviró tanf-ból Lax Nándor t. zls, 11.-én a kórházból Strenge Ágost t. hdgy, 29.-én Pruska István t. hdgy és 30.-án a 63. ezr-től Baikán Virgil eü. zls.

31. ezredparancsnokság Saccaron-on.

Szeptember közepén megindult az a lavina, amely azután kiszélesedve a központi hatalmaknak négy esztendőn át kivivott minden dicsőséges eredményét maga alá temette, még pedig onnan, ahonnan a legkevésbé vártuk, a délkeleti, Szaloniki-i bolgár arcvonalról. Pedig ez előrelátható volt. A német vezetés, brutális kézzel, megfosztotta Bulgáriát minden segélyforrásától. Arra Németországnak volt szüksége. A bolgár katonák rongyokba jártak és éheztek. Amikor a német támadásoknak kudarcát megtudták, a győzelembe vetett hitük is elveszett. Megunták a háborut. Annak folytatását céltalannak látták. És amikor Franchet d'Esperay francia tbk a Vardartól Ny-ra eső bolgár arcvonalrészt 6 szerb és 2 francia ho-lyal megtámadta, a bolgár katonák egyszerüen hazamentek. Az ellenség pedig a helyzetet kihasználva, akadálytalanul és gyorsan nyomult előre — a Duna vonalára. A központi hatalmak helyzete egyszeriben kataszt-rófálisra fordult.

A bolgár kormány fegyverszünetet kért és teljes fegyverletétel árán azt szeptember 29.-én meg is kapta.

AZ UTOLSÓ CSATÁBAN.

1918. október 24.-étől — 29.-éig.

Még szeptember hó 26.-án megindult az Entente-nek negyedik nagy támadása a nyugati arcvonalon. Foch francia tábornagy vezetése alatt 12 hadseregbe tagozott több mint 100 angol—francia—amerikai ho. indult egységes támadásra, egyelőre még csak azzal a közelebbi célzattal, hogy a németeket Franciaország és Belgium megszállt részeinek kiürítésére kényszeritsék. Fantasztikus tanktömegek törtek utat a mindent elnyomó túlerőnek. A németek a tengertől a Maas-ig sehol sem birtak ennek az elviselhetetlen nyomásnak ellentállni és fokozatosan a belga-luxemburgi határra visszavonulni kényszerültek.

Október 3.-án a német kormány Vilson-hoz fordult és kérte a béketárgyalások megindítását. Az Entente — győzedelmes előnyomulásában — a válaszadással nem sietett.

A balkáni hadszintéren Franchet d'Esperay seregei elérték a román Dunát, a Morava völgyét és Dalmáciát. Kövess tbk a Duna—Dráva—Drina vonalában készült a védelmet megszervezni.

Odahaza? Ausztria föderativ állama alakult. Őfelsége megadta a minden magyar régi vágyát jelentő önálló magyar hadsereget. Elhatározta a perszonál uniot. Arra az utra akarta vezetni a magyar nemzetet, amely évezredes álmaiban élt és amely annyira ellenkezett a Habsburgoknak az elmult 300 esztendejének minden hagyományaival. Nevelésével, családja hagyományaival, a birodalom három évszázados politikájával dacolva Őfelsége felénk nyujtotta a beteljesült nemzeti álmot — Kossuth Lajos magyar államát. De ki törődött most odahaza ezekkel a nemzeti szent célokkal? Ki vette figyelembe azt a mérhetetlen szeretetet, jó indulatot, amely Őfelségének minden cselekedetében megnyilvánult? Az osztrák nemzetiségek nyiltan szervezték uj államaikat. Nálunk a nemzetiségek visszautasitottak minden megoldást, mert ők már a béketárgyalásoktól várták álmaiknak megvalósitását — Ausztria és Magyarország szétdarabolása utján. Budapesten csak a hatalom megszerzéséért folyt a harc amelynél mindegy volt, hogy milyen határok között fogják azt birtokolhatni.

Az arcvonalon álló hadseregünk jórésze már belső feloszlásnak indult. A horvátok, szlovének és ruthének egymásután tagadták meg az engedelmességet. A csehek magatartásáról fölösleges szólni. A magyar hadosztályok azonban jórészt érintetlenek voltak minden fertőzéstől, de a székelyek már nagyon nyugtalankodtak. Elhitették velük, hogy a románok betörtek Erdélybe. Követelték tehát, hogy családi tüzhelyeik védelmére vigyék őket haza.

Ezredünk törhetetlen hűséggel és fegyelmezettséggel állt a helyén. A négy éves hősi küzdelmekben megerősödött szelleme áttörhetetlen korlátot vont minden fertőző gondolattal szemben és ezt a szellemet makulátlan tisztasággal megőrizte Veszprémbe való bevonulásáig, fentállásának utolsó percéig.

A nagy vonásokban vázolt helyzetben az olaszok rohama — október hóban — már mindennap várható volt és ez 24.-én valóban be is következett.

Az események ismertetése előtt még egy — ezredünknek minden tagját érintő — kedves kötelességünknek teszünk eleget, amikor megemlitjük, hogy október hó 16.-án Hell József szds gt. ez a rendkivüli puritán gondolkodásu, közszeretetben álló bajtársunk, a »Hell tata« megvált ezredünktől és betegen hazautazott. Az ezred érzelmeit fejezte ki prnkunk az ezred napiparancsban közölt következő sorokban: »Több mint négy évi szakadatlan harctéri szolgálat után, megrongált szervezettel távozott az ezredtől hosszabb pihenésre, gyógyulásra. Nem mulaszthatom el, hogy ez alkalommal őszinte sajnálatom kifejezése mellett meg ne emlékezzem az ellenség előtt teljesitett kitünő szolgálatairól. A nehéz kárpáti harcok, az oroszországi támadó hadjárataink küzdelmes napjai alatt fáradhatatlan buzgalommal gondoskodott a megviselt legénység ellátásáról. Az Isonzó csaták sulyos álló harcai alatt az ő mindenre kiterjedő figyelme biztositotta a kellő táperőt, diadalmas előnyomulásunk idejétől a legutolsó napokig az ő emberszeretét érezte az ezred tisztikara és legénysége egyaránt. Távozása nagy veszteség mindnyájunkra.«

Fölemlitjük még az október havi tiszti beosztásban beállott változásokat. 3.-án Mersich Jenő hdgy — saját kérelmére — megvált az ezredtörzsbeli beosztásától és átvette a 6. szd prsgát. 8.-án Martin szds átvette a 9. szd, Huppán Gyula nf. szds pedig a II. zlj prsgát, de az utóbbi csak ideiglenesen, mert 10.-én bevonult Jeszenszky szds, aki e zlj vezetésére véglegesen megbizatást kapott, mig Huppán ugyanekkor a ho. prsghoz vezényeltetett. Bevonult Vanek Imre t. hgy. A műsz. szdhoz került.

Október 12.-én pótlást is kapott az ezred. Bevonult a XLI/I. mszd 86 fő legénységgel és vele Ágoston Ferenc hdgy, dr. Hosszu Jenő és regici Nagy Lajos t. főorvos. Az ezred gazdasági szakelőadói teendőket átvette Mild Nándor t. fhgy.

*

Október 10.-én megérkezett Vilson-nak a béketárgyalások megindításáról szóló kérelmünkre adott válasza. Ez már semmi kétséget sem hagyott fent aziránt, hogy az Entente a békéről mindaddig nem tárgyal, amig a központi hatalmakat össze nem törik, el nem tapossák. Ennek a válasznak szörnyü bomlasztó hatása volt.

Október 24. Közben a magasabb parancsnoklási viszonyokban is nagy változások történtek. Conradot menesztették. A tiroli arcvonal élére József kir. herceg állott. A mi (6.) hds-ünknek prsgát Schönburg hg., a hadtest parancsnokságát Schamschula Rezső altb., hadosztályunk vezetését pedig lovag Sypniewski György tbk., eddigi ddr prnkunk vette át.

A mai napon megindult a várt olasz főtámadás is. Ebben az utolsó csatában 57 és ½ m.-o. ho. állott 51 olasz, 3 angol, 2 francia és 1 cseh, azaz összesen 57 ellenséges ho-lyal szemben. Az erők egyenlőknek látszanak, azonban a mi ho-aink gyenge, az ellenfeleink pedig teljes hadilétszámon állottak. Ez azután — az ellenség javára — mintegy 200 zlj-nyi többletet jelentett. Az erkölcsi fölény, a technikai fölkészültséggel párosulva pedig mindent elnyomó fölényt biztositott a beteg m.-o. seregekkel szemben, amelyeknek ez a megrohanás megadta a kegyelemdöfést.

Az ellenség Montellonál és attól délre és északra az arcvonalunk közepén, valamint Monte Grappanál akart áttörni, egyebütt csak ezt leplező támadásokat intézett. Mai napon még csak a Monte Grappa-n tombolt a harc.

Október 26.-án ezredünk hdt tartalékban állott. Az ezr. prsg S. Maria di Feletto-n, az I. zlj C. Landri-n, a II. zlj C. Lunga-n, a III. zlj pedig Molino-n laktáborozott. Az ellenséges tüzérségi tekényeség ma már ho-unk vonalán is mindjobban megélénkült, estére pedig a legnagyobb hevességre fokozódott. Ezredünk a tegnapra tervezett és a mai napra halasztott ezredünnepélyt a dut. folyamán azért megtartotta. A népünnepély programmja volt: Legénységi céllövészet. Gpp. céllövészet. Tisztek céllövése puskával és pisztollyal. Gránátdobás célba. Távgyaloglás. Szuronyvivás. Akadályokon való áthatolás. Gyorsfutás 100 és 200 [x]-re. Magasugrás. Távugrás. Kötélhúzás. Stafétafutás. Riadó fölszerelés. Lóverseny. Szamaragolás. Fotbal verseny. Zsákfutás. Lovas verseny. Kolbász evés. Gólyaláb verseny. Bakancsfelhuzás. Tyukfogás. Cigaretta szüret.

A fenyegető vészes felvők árnyékában, jókedvben, teljes fegyelmezettséggel lefolytatott ünnepély ezredünknek törhetetlen harckészségét és lelkierejét igazolta.

Október 27.-én a már éjfélkor megindult ellenséges tüzérségi tüz hajnalban a legerősebb pergőtüzzé fokozódott. A III. zlj elhelyezési körletét ugyanekkor Capronik bombázták. 2 órakor a ho. prsg riadót rendelt. Ez megtörtént és az ezred, elhelyezési körletében, feszült várakozással, készültségben állott.

Elől, az éjjel megindult pusztitó pergőtüz oltalma alatt, az olaszok a Piave-n való átkelésüket megkezdették. A ho.-unk vonala előtt ez nem sikerült. A délről csatlakozó 51. ho. előtt is, a tüzérség és gyalogság tüzében, ez a szándék meghiusult és csak a Papadopoli-i (Nerversa-tól DK-re) szigetre tudtak az olaszok gyenge járőröket áthajózni. A ho-unkhoz északról csatlakozó 12. lövészho. harcterületén (a mi régebbi és a 88. számú vázlaton ábrázolt Moriago—Fontigo-i védőállásaink vonala előtt), azonban az olasz roham ho-ok — úgyszólván ellenállásra se találva — a Piave-n átkeltek. Az északi parton hidfőszerüen kiterjeszkedtek és a ho-unknak jobbszárnyán állásban levő 32/I. zlját oldalba kapva — fölsodritották. A ddr tartalékban álló 20/I. és II. zljak, valamint a 32. ezred tartalékai ellentámadásra mentek. Egész napi harccal a helyzetet a ho. körletén belül nagyjában helyreállitották, de a jobbszárny még mindig a levegőben lógott, mert a 12. lövészho. csapatai nyomtalanul eltüntek. Velük az összeköttetést megtalálni nem sikerült.

Mialatt ezek az események elől lejátszódtak, lássuk mi történt velünk. A reggel beérkezett hirek még megnyugtatóak voltak és ezért ezredünk 6 órakor pihenni tért, csupán szdonkint 1—1 tiszt maradt ébren. A dut. folyamán több helyzet jelentés érkezett, ezekből azonban tiszta helyzetképet nem nyertünk. Azt, hogy mi történik az első vonalban, megállapitani nem lehetett. A zavaros helyzetre való tekintettel, ezredünk harcra készült. Megelőzőleg azonban a régebben kiadott és hasznavehetetlennek bizonyult lövőszert kicserélte. 15.000 kézigránátot szállitottak a zljakhoz.

12 órakor érkezett ho. prsgi parancsra a III. zlj Casa Rochetta-ra vonult ho. tartaléknak, az I. és II. zlj pedig Pallaghy ezr. prnksága alatt a készültségi körletbe C. Barse-ra ment előre. Az időjárás ezuttal segitségünkre volt. A közben megeredt nagy felhőszakadásban a tüzérségi tüz ellanyhult és igy a zljak veszteség nélkül érkeztek helyeikre. Az I. zlj prsgot itt Zucker fhgytól átvette Pintér szds. A II. zlj prnka Jeszenszky, a III.-é pedig Wittek szds volt. Zucker fhgy ekkor az 1. szddal a 81. ddr prsg biztositására rendeltetett. A csomagolásban levő ddr. vktiszttől kapott tájékoztatás után, retttenetes tüzérségi tüzben, Collaltó-tól Ny-ra vett felállitást.

15 h 25 p-kor Gerl fhgy jelentette, hogy a 32-esek hátra futnak, majd pedig arra az ujabb hirre, hogy az ellenség már a Chiesola melletti »Halle« támpontot is elfoglalta, a Pallaghy csoportot a 81. ddr prnk rendelkezésére adták, aki a Collalto és C. Antiga közti területen a csoportot ellentámadásra rendelte.

Erre a parancsra az I. és II. zlj a Quardia-tól É-ra fekvő mélyedésbe előrement, majd

16 h 35 p-kor, Pallaghy ezr. vezetése alatt, C. Castagne-t véve irányul, Collalto és C. Antiga között támadásra csoportosult. Jobbról a Pintér, balról a Jeszenszky zlj fejlődött. Az 1. és 7. szd Zucker fhgy prsga alatt — mint ezredtartalék — Colaltó-tól D-re foglalt állást. 18 órára az I. zlj elérte a 93. számú vázlaton is ábrázolt Soligo-i kapocsállást, a II. zlj pedig a Rideau vonalat.

Az éj folyamán kiadott intézkedések szerint a zljaknak a Soligo kapcsolást kellett megszállani, még pedig az I. zljnak az Osteria Bufatto hidjától — ezt bezárólag — a Trieszt támpont magasságáig. Innen D-i irányban pedig a II. zljnak C. Costana-tól D-re kb. 100 ˣre a 32. ezrednek a 104-es hidnál volt III. sz. főőrsének 8. sz. tábori őrséig. Itt volt az ezrednek déli határa, ahová a 12. ezr. 9. szd t. őrse csatlakozott. Az I. zlj északról — délre számitva a 4. ½2. és a 3. szdot állitotta az első vonalba és a jobbszárnyán állt zlj tart.-ban a ½2. szd. A zlj prsg előbb C. Tezze, majd emögött Maso del Val melletti kavernában helyezkedett el. A II. zljnál a 8. és 5. szd volt elől, a 6. és a II. gppszd, a 104-es hid melletti földkavernában, hasig érő vizben, képezte a zlj tartalékot. A zljprnk álláspontját a Chiesola—Mina-i utvonalon a 104-es magaslati pont körül (Alle Grose-tól D-re kb. 120 ˣre), majd, a jobb kilátása miatt, később Klagenfurt nevü gpp. állásnál választotta. A megszállás mélységben tagozódva történt, miért is minden szd 1/2—1/2 szdot tartalékban hagyott. A III. zlj — mint ho. tartalék — C. Rochetta-n maradt. Az ezredprsg álláspontja C. Castagne-nál volt. Az ezr. segélyhely C. Barze-nál helyezkedett el, de egy különitményt a 12. ezr. sh-hez előretolt. Az elfoglalt vonal előtt állottak a 20. ezr-nek részei esp. 1 szda Chiesola-nál, 2 szda pedig a Falze di Piave-i temetőnél. A Halle támpontot a II. zlj egy időre megszállta, de később a 20-asok fölváltották. Minden név 1:25.000 térképre vonatkozik. A leirt vonal megszállásának történetéhez tartozik, hogy az éj folyamán, amint a II. zlj a Rideau vonalhoz érkezett, a zlj prsgot és a 6. szdot az V. sz. főőrsre irányitották. Ott is éjjeleztek. Azonban, mert az intézkedések szerint a II. zljnak is a Soligo vonalat kellett megszállnia és mert az erre vonatkozó parancsot a zlj prsg csak 28.-án 7 h 30 p-kor kapta kézhez, a 6. szdot fényes nappal kellett az V. sz. főőrsről a III. számura átvonni. A Piave parti, belátható és állandóan erős ellenséges tüzérségi tüz alatt álló utvonalon ez az oldalmenet a 6. szdnak 7 veszteségébe került. Délre járt az idő, mire a szd uj helyét elfoglalhatta.

Október 28. A Soligo kapocsállás arccal Ny-ra nézett és a Montelloról végig hosszantozó ellenséges tüzérségi tüzben állt. 4 h 45 p-kor Zucker fhgy azt jelentette, hogy az ellenség igen erős tüz alatt tartja és gázgránátokkal is lövi. A gáz ugyan hatástalan volt, de az egyéb veszteségek elkerülése céljából helyét megváltoztatta. A 32. ezredprsg álláspontjától 300 ˣ-re Ny-ra foglalt ujabb állást, abban a reményben, hogyha a tüz enyhül előbbi helyére visszatérhet.

A III. zlj kora délelőtt, a 82. ddr parancsára, a Casa Rochetta—S. Maria di Feletto közti terepet szállta meg. Járőröket küldött előre és a szomszédok irányába.

11 órára kiderült, hogy a 12. lövészho. csapatai, az olaszok támadása elől, Pieve di Soligo és Pieve di Solighetto-ig visszavonultak. A 20. ezred nyugati oldala ezzel teljesen fedetlenné vált. Felsőbb parancsra tehát 12 órakor megkezdte védőállásának kiüritését és hozzánk északról csatlakozva, a Soligo kapocsállásba vonult vissza. Ho.-unknak helyzete ekkor már tarthatatlan formára alakult.

Egész nap heves ellenséges tüzérségi tüz irá-

nyult az első vonalra, de talán még nagyobb erejü a hátsó terepre.

A vonalba rendelt 5. és 8. szdok tartalékai, valamint a II. zlj tartalékát képező 6. szd, a III. sz. főörsön elhelyezkedve, a 104-es hid környékét zárta le. Bár ez a hely a Montello-ról jövő lövedékek ellen némi védelmet nyujtott, a délután folyamán a tüz olyan heves mérvet öltött, hogy még ezek a részek is súlyos veszteségeket szenvedtek és kénytelenek voltak a félig vizzel telt földkavernákba lehuzódni. A kaverna kijáratához állitott riadó őrök azonban még igy is minduntalan megsebesültek, vagy éppen hősi halált haltak. A nap folyamán a 6. szd 18 emberét elveszitette.

De az éj folyamán se enyhült a helyzetünk. A fenti szdok térdig vizben állva töltötték a kavernákban az éjszakát. Ugylátszott, mintha az egész olasz tüzérség azt a kis darabot lőtte volna, amelyet ezredünk tartott megszállva. Éjfél körül az olasz tüzérség és az aknavetők tüze bedöntötte először a kaverna ÉK-i, majd a NY-i bejáratát és csak órákig tartó kétségbeesett munkával sikerült a századoknak magukat kiszabaditani.

Az ezredprsg álláspontján se volt kedvezőbb a helyzet. Ott is mozdulni se lehetett. A telefonösszeköttetések megszakadtak.

14 h 15 p-kor Zucker fhgy is ujból kénytelen volt elfoglalt helyzetét megváltoztatni, mert már 3 halottja és 13 sebesültje volt. Ezen a területen a sötétség beálltáig a tüzhatás fokozódott és csak 21 órakor kezdett enyhülni.

23 h 30 p-kor a ho. prsg elrendelte a visszavonulást! Erről azonban a zljak előzetesen csak annyit tudtak, hogy a visszavonulás ugyan elrendeltetett, de az csak a »Rajta« jelszóra veszi kezdetét, még pedig a »Magállás-ba«, ami persze csak a papiron létezett.

AZ ÖSSZEOMLÁS.

1919. október 29.-étől — november 2.-áig.

A visszavonulásra Pallaghy ezr. a következő parancsot adta: »31/I. II. III. zlj., műsz. szd., vonat és Zucker fhgynak.

1) Az alárendelt csapatoknak *azonnal* a második harcállásba kell visszavonulniok.

2) A 31. gy. e. a második szakaszba jut. Ebben a III. zlj az 1. 2. és 3. vonalat szállja meg, a II. zlj mint készültségi zlj e mögött, az I. zlj pedig Borgo del Colle és Annese között mint ho. tart. helyezkedjék el. A zljak a visszavonulást azonnal és úgy rendeljék el, hogy a hajnali szürkület beálltáig a második harcöv megszállása már befejezve legyen. A Belvedere kapocs állásban (Guardia—Monte Cucco) az 1. szd mint utóvéd marad vissza és csak ellenséges nyomásra vonul be az ezredhez, a Crevada és R. Calderera területen át Annesere. A jelenlegi első állásban minden szd egy járőrt hagyjon vissza, amelyek az ellenséggel érintkezésben maradjanak.

3) Az ezr. prsg telefoncsatlakozást Rua di Feletto-hoz a központba létesit.

4) A tüzérség külön intézkedést kapott. A Belvedere kapcsolás előtt levő ütegek részére a 7. szd mint tüzérfedezet rendeltetik ki.

5) Ezr. prsg Annese-n vesz felállitást.

6) A csapat-vonat körlete a Trt. Cervano és a Conegliano — Vittorio-i vasut között.

7) A visszavonulás teljes rendben, fegyelmezetten, észrevétlenül hajtandó végre. Készleteket és házakat felgyujtani nem szabad.«

Október 29. Az I. zlj éjféltájban megkezdte visszavonulását. Ekkor már az ellenséges tüzérség tüze ellanyhult és igy a zlj minden különösebb veszteség nélkül hagyhatta el állásait. Molino-nál gyülekezett, de a 4. szd lemaradt és csak később csatlakozott, az 1. szd pedig — amint tudjuk — külön feladattal volt megbizva.

A II. zlj és az ezredtartalékot képező Zucker csoport az ezredprsgnak a parancsát — mert a küldöncök vagy megsebesültek, vagy eltévedtek, — csak 29.-én reggel 7 óra után kapta meg, amiből azután megint nagy veszteségek származtak. A Zucker csoport ugyan még jelentősebb veszteségek nélkül tudott hátramenni, de nem úgy a II. zlj többi része, amelyet akkor már a Moriago-i medencéből is tüz alatt tartott az olasz tüzérség.

A zlj zöme ugyanis a korábban a 104-es hid mellett elhelyezkedett III. sz. főörs kavernájában olyan nehéz viszonyok között zsúfolódott össze, hogy még csak a sebesültjeit se tudta hátraszállitani. A reggeli órákban, amikor kissé ellanyhult a tüzelés, a szd prnkok szivszorongva várták a visszavonulást elrendelő parancsot. Ehelyett azonban az olasz tüzérség tüze fokozódott ismét, de oly erősre, hogy még a legkisebb egységekkel való megmozdulás is áldozatokat követelt. Ebben az átkozott pokolban jött 8 h 30 p-kor Jeszenszky szds-nak a következő és szószerint idézett parancsa: »Rajta! Monte Cucco, Quardia alatt gyülekezzenek a századok. Az 5. szd értesiti a 32. közelharceszközt. Jeszenszky szds.«

Csakhogy, az ellenségtől belátott és megfigyelt kavernából való kijövetel a szd prnkoknak most már igen nagy gondot okozott. Senki sem akart elsőnek kimenni. Végre, Mersich hdgy átvette a prsgot és Kolozsváry, meg Sipos hdgyokkal együtt kiugrott a kavernából és az utánnuk jövő embereknek az irányt megmutatva, most már egyenkint szakadozott alakzatban és teljes futásban, megkezdődött a 6., fél 5. és a fél 8. szd visszavonulása. Az olasz gránátok veszett dűhvel csapkodták az utat. A visszavonulóknak itt is — ott is kidült egy-egy embere, a szdoknak az arcvonalban levő legnagyobb részeit pedig, a 6. szd kézigéppuskáival és sebesültvivőivel együtt, az olaszok elfogták.

A visszavonuló részek a Villa Jacur-ig a műuton haladtak. Onnan — a már igen leolvadt szdok északra fordultak és a szakadékon keresztül a S. Daniel-i műutra kapaszkodtak föl. A terepet már nem igen lehetett fölismerni. Mintha csak fölszántották volna az egészet. A magállás fészkeket elseperte a rettentetes erejü pergőtüz. Az uton — keresztben egymáson — két hdgy holtteste feküdt. Embereink, a puska és töltények kivételével, minden szerelvényüket eldobálták, hogy könnyebben haladhassanak fölfelé. A végsőkig kimerült, lihegő szd maradványok az utról, a Ruggio völgyön át, a Colle di Quardia-ra érkeztek, ahol azon-

ban már mindent üresen és elhagyatva találtak. Sehol egy lélek. A barakok üresen ásitoztak. Ott megálltak rendezkedni és a létszámot ellenőrizni. A 27.-én 102 emberrel ellentámadásra indult 6. század ekkor már csak 53 főből állott. Pedig kizárólag csak a tüzérségi tüz szedett áldozatokat. Igaz, voltak elmaradozók is, de ezek később megkerültek. Igy állott az 5. és a 8. szd is.

A Piave-n ekkor már hidakon folyt az olaszok átkelése és a tüzérségi tüzük hátratételéből is látszott, hogy már behatoltak a főőrsök vonalába.

Rövid pihenés és rendezkedés után a Mersich csoport apró, de zárt osztagokban folytatta a hátramenetet, egészen S. Maria di Feletto-ig, ahol a III. zlj már utóvédállásban állott és ahol Jeszenszky szdsnál jelentkezett. Ott már elveszettnek gondolták őket, mert a zljból ezideig csak a 7. szd érkezett be.

*

Láthatjuk, hogy az ellentámadás, a Soligo kapocsállás tartása és a visszavonulás mily súlyos áldozatokat követelt. A hadmüveleti iratok tanulmányozása közben azt is láthattuk, hogy az egyes szakaszok védelmére rendelt csapatok — még ebben a helyzetben is — oly utasitásokat kaptak, hogy: »Az állás feltétlenül tartandó!« Vagy: »Az állás minden körülmények között tartandó!« Csodálatos ez! De egy szavunk se lehetne ellene, ha a parancsban megkövetelt áldozatos védelem és kitartás azzal kecsegtetett volna, hogy az állás valóban tartható;

ha ez az áldozat azt célozta volna, hogy az alaposan megfontolt, tervszerüen előkészitett és az adottt körülmények között legjobban megfelelő általános visszavonulást biztositsuk. Csakhogy — majd meg fogjuk látni — erről szó sem volt! A felsőbb és a legfelsőbb vezetés éppen a legválságosabb helyzetben maradt vezető gondolat nélkül! Éppen akkor, amikor arra a legnagyobb szükség lett volna, ejtette ki kezéből a vezetést, az irányitást!

A csapatoknak következő még mindig hősies küzdelmére ez nyomta rá a bélyegét.

*

Az I. és a III. zlj 9 órára, mig a II. zlj 12 órára érkezett az emlitett uj védelmi körletbe, ahol a III. zlj már elfoglalta a kiutalt védelmi vonalat és annak berendezésével foglalkozott. Az összeköttetések azonban hiányoztak. Annak fölvételére jobbra a 20/III. zljhoz Hamburger István t. hdgyot, balra pedig a 12/I. zljhoz Freszberger József fhgyot küldték ki, amit nevezettek 9 órára kifogástalanul el is végeztek.

A III. zlj előtt tábori őrsök állottak, az előterepen pedig járőrök cirkáltak. Az I. zlj az ugynevezett hadosztály ellátó hivatalhoz (erről még lesz szó), a II. zlj pedig Castella-hoz került.

10 órakor Pallaghy ezredes Balassa Béla ezredes ddr prnk helyettesitésére rendeltett. Az ezredprsgot — a beérkezése után — Jeszenszky szds, a II. zlj prsgot pedig Zucker fhgy vette át.

13 órakor Bányai hdgy jelentette, hogy az ellenség széles rajvonalban közeledik. Kopcsák hdgy pedig 13 h 30 p-kor 3—4 km-ről, 14 h 15 p-kor meg 2500 lépés távolságról előnyomuló ellenséges járőröket jelzett.

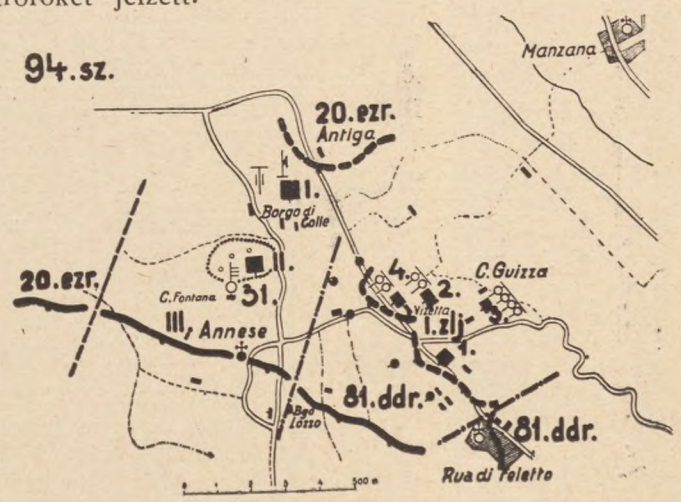

15 h 10 p-kor Szabó fhgynak — a 12/I. zlj prnkának — jelentése szerint, a St. Maria vonalában levő állásaikat az olaszok elfoglalták.

17 órakor a ho. Ogliano — Scomigo vonalra folytatta visszavonulását, amelyet ezredünk részéről Rua di Feletto—C. Guizza vonalban az I. zlj, tőle É-ra Antiga-ig a 20. ezred, D-re pedig a 81. ddr részei fedeztek. Az I. zlj védőkörletébe eső házakban volt ezelőtt a 41. ho. ellátó hivatalának raktára, ahol hordószámra maradt vissza a rum. Ezt embereink megtalálták. 21 órakor az egész környék hangzott a magyar nótaszótól, ami az olaszokat (muzsikus nép), természetesen odacsábitotta. A zljat megtámadták és visszavonulásra kényszeritették. Különösebb baj a dologból nem származott, mert ekkor már az Oglio-n keresztül Scomigo-ra szóló visszavonulási parancs is megérkezett.

Ugyancsak 17 órakor a III. zljat is Guizza-ra rendelték, majd pedig 20 h 15 p-kor tovább Scomigo-ra. Az ezred elvonulásának fedezésére ezután már csak — a Conegliano—Tarzo-i műutról tévesen visszarendelt — 6. szd maradt C. Guizza-nál. A szdon keresztül ment vissza, még mindig vigan nótázva az I. zlj, mögötte a III. zlj, azután a 20-asok, majd végül a 12-esek.

24 óra körül az utójárőrök is eltávoztak, rá fél órára pedig a 6. szd is megkezdte visszavonulását, Trt. Cernavo völgyén keresztül Manzana-ra, ahol a szd prnk az ezredprsgot sejtette. C. Bagnolo-nál csatlakozott hozzá a Scomigo-ra irányitott Freiszberger szd is. A két szd ezután már együtt haladt át a 20-asoknak Manzana-i utóvédállásán, majd egy-egy álmából felzavart olasz polgárral Scomigo-ra vezettette magát. A kaoszszerü visszavonuláson keresztül a két szd 30.-án 4 óra tájban érkezett Scomigo-ra. A 6. szd azonban megállás és étkezés nélkül kénytelen volt tovább menetelni, mert zljának többi része már elhagyta ezt a községet és megvirradt, amikor S. Fior környékén őket utólérte.

Október 30.-ára a 6. hds. prsg elrendelte az általános visszavonulást, mert az ellenség a hds. mindkét szárnyát áttörte és mert az ugyancsak visszavonuló szomszéd hadseregektől elszakadt.

A zljak Ogliano és Scomigo-ban kapták a pa-

rancsot, hogy a visszavonulást a Livenza-ra folytassák. Pihenő nélkül meneteltek Sacile-re. Hajnalban leértek a sikságra. Kitünő műuton menetelt az ezred, de mindig megakadt, megállt. Tüzérek, vonatkocsik, eltévedt csapatok tömegesen vonultak előtte, mellette, utána, úgyhogy erősen torlódott. Menetvonala: Ogliano—S. Fior di Sp.—Godega di S. Urbano—Sacile volt. A nagy torlódás miatt és mert ugyanezen az útvonalon meneteltek az 51. ho csapatai is, ezredünk Godegatól kezdve egy párhuzamosan haladó karban nem tartott kocsiuton haladt, de Sacile előtt a műutra visszatért.

Az uton tehát a visszavonulás leverően mozgalmas képe fogadta az ezredet. Végeláthatatlan hosszuságságban 3—4-szeres sorokban özönlött vissza mindenfajta jármü. Mindenki elsőnek akart visszamenni. Ebbe a kavargó, orditó és egymást tipró tömegbe vágott bele az olasz repülők géppuska és bomba támadása. A hatás leirhatatlan volt. De a fejetlenség tette azzá!

Ezredünk az ut szélén haladt, ahogyan és ameddig tudott. Csak nagy nehezen lehetett az emberekkel a vállról levétetni a puskát, hogy a túlságosan merész repülőket puskatüzzel megriasszuk.

A következő repülő támadás, alig fél óra mulva, a Sacile-ban még inkább összezsufolódott vonatot érte. A repülő bombák sok helyen a községet is felgyujtották. Feldöntött és árokba forditott gépkocsik, jármüvek, emberi és lóhullák között ment ezredünk hátra, abban a reményben, hogy a Livenza-nál végre más csapatok veszik át az utóvéd nehéz feladatát. Tökéletes kimerültségünk, no meg a leolvadt létszámok is, ezt a reményt indokolták.

De nem igy történt! A felülről kapott parancs alapján ezredparsgunk Sacile-től Ny-ra 2 km-re, úgy 8 óra tájban kiadta intézkedéseit, amely szerint a III. zljnak a Sacile előtti területet hidfőszerüen kellett megszállania és azt előörsökkel biztositania. A II. zlj, mint ezred tartalék, Sacile-ben a volt tiszti étkező mellett helyezkedett el, az I. zlj pedig ddr tartalékul, Sacile-től másfél km-re keletre fekvő S. Giovanni di Tempio-ra vonult. A parancs teljesitése azonban nem ment simán. Az úton való torlódástól és a megismétlődött repülőtámadásoktól a végletekig felzaklatott idegállapotban levő ezredet, a parancs kiadása után, újból egy repülő támadás érte. A végleg letört emberek között pánik-szerű kavarodás támadt és órák teltek bele, amig a rend újból helyre állt. Igy azután a III. zlj feladatát csak déltájban kezdhette meg teljesiteni. Ekkor már nagyban és egészében a vonatok áradata is keresztül folyt az égő Sacile-n, mindössze mitegy 300 m hosszú összegabalyodott és összelődözött tömeg maradt vissza a műúton.

Azonban alig fejeződött be az előőrsök felállitása és alig pihentek le a házakban a II. zljnak immár 30 órája jóformán megállás nélkül menetelő szdai, amikor újabb robbanás következett, majd a főtéren keresztül hirtelen olasz gyalogsági lövések sivitottak, utána pedig az olasz géppuskák hangja csattant föl. Valaki elkiáltotta magát, hogy »jönnek a digók!« Több sem kellett az idegrendszer bomlási határán levő embereknek. A főtéren ebédet kiosztó mozgókonyhák, csapot-papot otthagyva, a lovak közé csaptak és elvágtáztak. Ezt akarták tenni a tegnap még oroszlánként harcoló emberek is. Azonban Zucker fhgy riadót rendelt, a pánikszerű hangulatban beérkezett Wittek szds pedig kezében pisztollyal a főtérre rohant és a II. és III. zlj visszafutó embereit felfogva, a tiszteknek parancsot adott az azonnali ellentámadásra. Ez a fellépés a helyzetet megmentette. Bár nagynehezen, de mégis sikerült a tiszteknek a legénységet összegyűjteni és a végleg elszakadt 7. szd kivételével a II. zljból az 5. 6. és 8. szd, a III. zljból pedig — a vasútvonal mindkét oldalán tévesen elhelyezkedett 10 és 12. szd helyett, a lélekjelentétét megőrző Hamburger hdgy intézkedésére — a 9. és 12. szd el is indult a község nyugati szegélyére, ahova ekkor már egy erősebb ellenséges csoportnak több géppuskával támogatott meglepő támadás elől a III. zlj előőrsei visszavonultak.

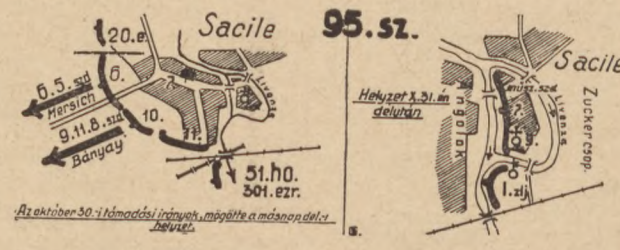

A község szegélyén a III. zlj emberei éppen egy géppuskát vittek állásba, hogy a repülőktől összelövöldözött vonatrészek leple alatt közeledett ellenséges csoportot feltartóztassák. A II. és III. zljnak felsorolt részei Sacile nyugati szegélyén egy vizesárok mentén csoportosultak az ellentámadáshoz és pedig:

A Sacile—Conegliano-i műúttól északra 200 lépés kiterjedésben Mersich Jenő hdgy prsga alatt a 6. szd és közéjekeveredetten az alig pár embert számláló 5. szd Kolozsváry hdggyal. A műúton és attól délre, Sipos és Bányai hdgyokkal, fejlődött föl a 9. és a 11. szd a 8. szd részeivel összekeverve. A 6. szdtól jobbra egy vizes árokkal szegélyezett út mentén csatlakozott — legalább is egy darabig — a 20. ezrednek egy kisebb csoportja.

A műút északi oldalán egyes házakból gyalogsági, az út két oldaláról pedig 2—3 géppuska tüze nyitotta meg tüzét az ellentámadó szdokra. Mindjárt az ellentámadás megindítása után hősi halált halt Pultz 6. szdbeli tds és karlövéssel súlyosan megsebesült Sipos hdgy is. Később pedig Nagy József thtts. A még ismeretlen erejű ellenség 500—600 lépés távolságról géppuskázott. Az úttól északra levő ház padlás-ablakából meg gyalog tűz irányult a 6. szdra. A ház átkutatásánál a 6. szd egy feltűnő magas angol katonát fogott el, akit annak ellenére, hogy két perccel azelőtt lőtte át egy honvédünknek ütőerét, embereink ugyan megcsodáltak, de nem bántották. Annál jobban felháborodott azonban a legénységünk, amidőn a III. zljnak egy visszamaradt tábori őrsét holtan, pisztollyal átlőtt koponyákkal találta meg.

Ez visszaadta a támadás lendületét és az útmenti részek a géppuskatűzzel most már mitsem törődve törtek előre. Egy géppuskát, amely az utolsó pillanatig tüzelt, az arany vitézségi éremmel kitüntetett Fozmann zls öccse, Fozmann Béla hadapródjelölt, néhány 8. és 9. szdbeli emberrel, tigrisként rohanta meg. Azt el is foglalták, a visszaszaladó két angolt pedig futásközben lelőtték. Ennek a győzelemnek azonban nagy

ára volt, mert Fozmann hdj. ez alkalommal éppen a géppuska szórásába szaladt bele és nagyon sok lövéstől találva halálosan megsebesülten összerogyott. Utolsó szavai ezek voltak: »A Hymnuszt játszák el a temetésemen!« Pár pillanat múlva kiszenvedett. Nem tudtuk megállapitani, de az az érzésünk, hogy ezzel a Hymnusszal Fozmann hpj. hősi lelkének még adósok vagyunk! Ezredpersgunk az ütközet után sürgönyileg terjesztette elő az arany vitézségi éremmel való kitüntetésre.

Az ellentámadó szdok a Fontana házcsoport magasságában — az úton — két halott vezetővel kb. 15 drb oldalkocsis motorkerékpárt, az út árkában pedig vagy 50 kerékpárt találtak. Most derült ki, hogy egy erős kerékpáros és motorkerékpáros csoport támadott Sacile-re.

Az ellentámadás azonban tovább haladt és ekkor a 6. szd jobbszárnyán vezető és vizesárokkal szegélyezett úton — hátúlról — egy lovas szd meglepő támadása érte a szdokat. A lovasok — mert a mély árkok miatt az útról letérni nem tudtak — egyenkint ügetve pisztollyal tüzeltek a 6. szd. jobbszárnyára. Ez a lovas támadás, amely az olasz arcvonalon az első ilyen támadás volt, hamarosan szomorú véget ért. Az első pillanat meglepetése után a szd prnk a szárnyembereit az út felé forditotta és maga is puskát ragadva, 10—20 lépésről lövöldöztette a lovasokat. Amikor pedig az elesett lovak és lovasokban felbukva, a hátúlról jövő nyomás folytán torlódás keletkezett, két kézi gránát repült a lovas tömeg közé, ami szintén megtette a hatását. A lovasoknak épen maradt tagjai; előre, — vagy hátra, elvágtáztak. Elől azonban valami újabb akadályra bukkanhattak, vagy talán a támadásra új erőt meritettek, mert pár perc múlva újra feltűntek, de megállás nélkül vágtattak el a szd mellett, vissza Sacile felé, amely irányból először jöttek.

Az elfogott öt sebesült angol lovason kivül a szd prnk egy gyönyörű derest is zsákmányolt. Ez azonban túlságosan szépnek találtatott egy század prnk részére. Szolgálati úton a ho. törzshöz került, onnan pedig valószinűleg vissza az angolokhoz.

A lovastámadás visszaverése után, az amúgy is jóformán lövőszer nélkül inditott ellentámadás, magától megállott. A motorkerékpárok gummiját a szd prnkok átlövették. Azután a 6. szd egy kerékpárt és egy motorkerékpárt magával vitt, azt az ezredprsgnak beszolgáltatta, hogy később ezek az ezred múzeumában emlékként megőriztessenek. Mi lett velük? Nem tudjuk.

A 36-os útleágazástól (Sacile-től 2 km-re nyugatra) a kimerült szdok Sacile-be visszatértek.

Ebben a csatában mégegyszer fellángolt az ezred régi virtusa. Ugy a tisztek, mint a legénység becsületesen és haláltmegvető bátorsággal verekedtek. Az akkori bomlás azonban megakadályozta az elismerésnek kitüntetések formájában való megnyilatkozását. Az ezredtörténelem azonban megőrzi az ott küzdött és elesett hősök emlékét.

Ebben az ütközetben kerültünk szemtől-szembe először az angolokkal. Meg kell mondanunk, hogy ezúttal nem mutatkoztak lovagias ellenfeleinknek, mert a tábori őrsön maradt sebesültjeinket halántékukhoz szoritott pisztollyal lelőtték. Hasonló barbár eljárást, 1915-ben Ázsia mélyéből kikerült vad cserkesz törzsekből sorozottaknál tapasztaltunk, de sehol azóta. A cserkeszek vad műveletlenségből, az angolok művelt hidegvérrel végezték ugyanazt — az eléggé el nem itélhető — embertelen eljárást.

Nagyobb arányú vállalkozást kiséreltek meg az angolok a 120-asokkal szemben, de ott is súlyos veszteségeket szenvedtek.

17 órakor újabb nagyarányú légitámadás érte ezredünket és a hátrább fekvő területet. Sűrű repülő rajok közeledtek, 20—30 m-re is leereszkedve órákig bombázták és géppuskázták a várost. Az emberek százai rohantak össze-vissza, a házak mentén keresve menedéket. Légelháritó tűzérségünk, repülőgépünk hiányában az ellenséges gépek szabadon garázdálkodhattak. Védekezésre gondolni sem lehetett. Nem csoda, hogy a felzaklatott idegzet felmondta a szolgálatot és az 5 nap óta élelmet is alig látott embereken újra pánik tört ki. Alkonyatkor a repülők elvonultak és a rend lassan helyreállott. Az éjszaka nyugodtan telt el.

A mai napon Pintér szds a harcteret betegen elhagyta, az I. zlj prsgot ekkor Katkin fhgy vette át. Fozman Jenő hdgy öccse holttestével hátrament, Gyurkovits fhgy és Werner hdgy ugyancsak megbetegedett.

Október 31.-ére virradó éjszaka a kötelékek rendezésével és némi pihenéssel telt el, ami az immár négy nap óta szakadatlan harcban, megerőltető menetekben és folytonos lelki megrázkódtatásokban kimerült ezredre ugyancsak ráfért. Legmegviseltebb a II. zlj volt. Ez a zlj 27.-étől alig pihent. Jóformán semmit se evett és a legtöbbet harcolt. Az 5. szdnak csak 8, a 8. szdnak csak 21, a 6. szdnak pedig 25 puskája volt. Mivel pedig a 8. szd prnka megsebesült, az 5. szd prnka pedig lázasan az ezredsegélyhelyre szállittatott, mindkét szd maradványát a 6.-hoz csapták, amely igy is csak 54 főt számlált. Prnka maradt Mersich Jenő hdgy, alantostisztjei pedig Tekeres t. hdgy, Nitsmann és Láng hdj-ek voltak. A 7. szd Simon t. hdgy prsga alatt 70 puskával rendelkezett. Igy állott ekkor a II. zlj.

Az éjszakai nyugalmat az ellenség nem zavarta. 3 órakor beérkezett a ho. rohamzlja és mint tartalék a 20. és a 31. ezrednek állott rendelkezésére.

A hajnali órákban a Sacile-től nyugatra létesitett hidfőben, amelyet egyébként a 95. számú vázlat ábrázol, állott: a jobbszárnyon, a műút mindkét oldalán, két géppuskával a 6. szd. Tőle délre csatlakozott a III. zlj-nak 10. és 11. szda. Az ezredtől északra a 20. ezred, délre pedig a 301. ezred. Ezt a Wittek szds prsga alá helyezett hidfőt, a parancs szerint, déli 12 óráig kellett tartani. A hidfő előtt mintegy 500—800 lépésre tábori őrsök voltak kiállitva.

A 82. ddr prsg rendelkezésére 5 h 10 p-kor az előterepre felderitő járőröket küldtünk, a templom toronyban pedig egy megfigyelő állomást létesitettünk. A megfigyelés azonban a roppant sűrű olasz kultura miatt igen nehéz volt. A tiszti járőr 1500 lépésnyire ment előre és 8 h 30 p-kor Fontana-n túl a műúton kerékpárosokat, hátrább pedig erős csapatmozgást látottt. Barbosz és Hamar t. hdgy megfigyelő tisztek 9 óráig semmit sem észleltek, ekkor azonban Kramarics őrmester a műúton autókból kiszálló csapatokat látott. Ezt az észrevételt Rothary zls 9 h 10 p-kor megerősitette és jelentette, hogy alpini csapatok közelednek.

10 órakor ezek a csapatok már az állásaink előtt

bukkantak föl és az ellenséges tűzérségi tűz is mindjobban megerősödött. Ekkor a ho. prsg elrendelte a Livenza mögé való visszavonulást.

A parancs következtében a 20. ezrednek a 6. szdhoz csatlakozó részei már 11 órakor elhagyták a Livenza nyugati partját. Igy azután a 6. szdnak fedetlenül maradt jobb szárnyán ellenséges járőrök jelentek meg. Ezredünk viszont csak 11 h 30 p-kor kezdte meg a hidfő kiüritését, hogy a Sacile-n keresztül folyó, szorosan a házak között haladó és mintegy 15 m. széles Livenza keleti partja mentén lévő házakban új védelemre berendezkedjék.

A partot Zucker fhgy prsga alatt, északról délre számitva, a műszaki, valamint a 7. és 9. szd szállta meg. Hozzá csatlakozott, a vasútig kiterjeszkedve az I. zlj. Szomszédaink nem változtak.

A 6. szdot Zucker fhgy csoport tartalékul S. Liberale kápolnához küldte. A III. zljnak 10. 11. és 12. szda, mint ezred tartalék, S. Giovanni di Tempiohoz vonult és ott 15 órakor a szabadban, a szöllő sorok között, repülők betekintése elől takartan helyezkedett el.

Az ezred segélyhely, néhány beteg tiszttel, S. Liberale-nál működött. A Livenza hidját utászaink egy hordó benzin segitségével 12 órakor felrobbantották. Az angolok igen éberek voltak. Amint a hid felrobbant, akkor érkeztek a Zucker csoporttal szembe levő partra és máris megkisérelték az átkelést, ami azonban a mi gépp. és puskatüzünkben meghiúsult. Ezután még különböző helyeken többször is megkisérelték, hogy a folyón valahogy átjussanak, de mindannyiszor kudarcot vallottak. A helyzet azért rendkivül bizonytalan volt. Az ellenség óráról-órára erősbödött. A tűzérségi és nehéz aknatűz hatalmasan fokozódott. A város már két napja égett és még az égő parti házak ablakaiból is tüzeltek az angolok, amivel azután minden mozgást megakadályoztak. A Zucker csoportnak nagy veszteségei voltak. Az általános helyzetet tekintve megfejthetetlen ez a napokig való kitartás, fölösleges véráldozat.

Az összeköttetés jobbra a 20-asokkal, balra a 301-es honvédekkel megvolt. Egész nap nagy ellenséges repülő tevékenység folyt. Északon, a ho. jobbszárnyán a 12. ezred ugyancsak nehéz harcban állott. Ebben úgy szólván meg is semmisült. A hozzá csatlakozott 32. ezredet pedig az ellenséges főtámadás érte. Ez a Livenza vonalat kénytelen volt föladni. Visszavonult. A 20. ezred oldala fedetlenné és ezzel a helyzete tarthatatlanná vált.

16. órakor a ho. prsg elrendelte a Livenza vonal kiüritését és Fontana Fredda—Roveredo-n át S. Quirino-ra való visszavonulást.

16 h 45 p-kor a visszavonulás megkezdődött. Az ezrdprsg ugyan akként intézkedett, hogy a Livenza vonalat észrevétlenül elhagyva, az ezred további menetrendjét S. Giovanni Del Tempio-nál alakitja meg, de a parancsot a megszálló csapat nem kapta meg és Zucker fhgy önállóan intézkedett a visszavonulásra. A S. Liberale kápolnánál tartalékban volt 6. szdot és az ugyanott működő ezred segélyhelyet azonban az újabb visszavonulásról senki sem értesitette. A szd prnka a hidfőben volt részeknek az úton való visszavonulását látva, bevárta az utójárőröknek elvonulását és csak akkor vonult vissza, amikor a jobb oldalában, már közvetlen közelből, egy olasz roham diadalmas avantizását hallotta.

17 h 30 p-kor S. Giovanni-nál érte utól az ezredet, ahol nagy örömmel fogadták a már elveszettnek hitt szdot. A III. zlj után, mint az ezrednek végszda folytatta a további hátramenetét.

Zucker fhgy 7. és 9. szddal Pordennone-n keresztül vette útját és igy csatlakozott az ezredhez.

Sacile kiüritésével kapcsolatban meg kell még emlitenünk, hogy még a védelmi berendezkedések alkalmával a templom tornyába két géppuskát helyeztünk el. Ezek onnan kitűnően működtek és az angoloknak igen nagy veszteségeket okoztak. Azonban a kiüritéskor az angolok kezébe kerültek. A felbőszült angolok ekkor a kezelők jórészét felkoncolták! Ezt a harcmodort mi nem ismertük. Talán a gyarmati háborúk megtorló vállalkozásainál igy szokás. Csakhogy, ami ott hasznos és célirányos, az Európában, hogy úgy mondjuk, a lovagias harcmodor évszázados szabályaiba ütközik. Azonban a hagyományos angol barátságunk és e csodálatosan nagy nép iránt érzett tiszteletünk mégis azt súgja, hogy a fentiekben felhozott két eset csak sajnálatos és szomorú eltévelyedés volt.

A III. zlj-nak S. Giovanni-tól való visszavonulását Hamburger hdgy naplójában igy irta le: »19 órakor — az alkonyat beálltával — megindultunk. Ragyogó fényesen világitott a hold. Fontana Fredda-n kisérteties látvány tárult szemeink elé. Az előző napi angol lovas támadástól megriadva, az 51. ho-beli egyik tűzérezred a műúton visszavonult. Menetoszlopban érte a tegnap ismertett egyik nagy ellenséges repülő támadás. Az ezred perceken belül teljes egészében elpusztult.

Az évek során sokféle borzalmakhoz hozzászoktunk, de ilyen dermesztő látványban még nem volt részünk. A ciprusoktól és pálmáktól övezett széles országúton, a kisérteties holdfényben csillogva, ott feküdt katonás rendben az egész ezred. Elől az ezredes lova mellett, mellette a segédtisztje, a kürtös, utánuk az ütegek, állat, ember, szerelvény kilométer hosszúságban, kifogástalan rendben. Ott feküdtek — némán, holtan... Borzalmas volt az a negyed óra, amig elhaladtunk mellettük. És ez a látvány bizony nem emelte a harci kedvünket.

Áthaladtunk Roveredo-n és S. Quirino alatt, a Nogheredo-i útkereszteződésnél, felfejlődtünk a műúton. A zljprsggal a vonal mögött egy kis házban ütöttünk tanyát és végre jól kialudtuk magunkat.«

November 1.-én 6 órakor, S. Quirino-tól Ny-ra kb. 3000^{x}-re, a Nogheredo-i útkereszteződéstől S. Martino felé vezető műút mentén, mintegy 1600 kiterjedésben állt Wittek szds prsga alatt 4 gpp-val a 11. 10. és 6. szd, táb. őrsökkel biztositva. A II. zlj törzs, továbbá a 7. és a 9. szd Zucker fhgy prsg alatt, Pordenone-n keresztül vonult S. Quirino-ra, amelynek K-i szegélyén helyezkedett el az ezr. prsg, az I. zlj és a műsz. szddal együtt. Az I. zlj mint ddr tartalék vett felállitást.

9 h 15 p-kor néhány ellenséges lovas mutatkozott és Roveredo-ból kibontakozó ellenséges gyalogságot vette tűz alá a tűzérségünk, amelynek »ütegenkint« már csak mindössze 10—20 lövése volt!

10 órakor torokgyulladással és teljes kimerültség-

gel az ezredorvosfőnök Mersich Jenő hdgyot — aki ezredünknek az egész olasz hadjáratát hősiesen végig küzdötte — a vonathoz küldte pihenésre. A 6. szd prsgát átvette Tekeres t. hdgy. Ebben az időben a III. zlj erős, de magasan szálló géppuskatüzet kapott. »Ellenséget nem láttam — irta ekkor Hamburger hdgy naplójában — fölmentem tehát a háztetőre és ott vettem észre, hogy kb. 3 km-re hat páncélautó közeledett, sebesen a műúton. Ezek lőttek bennünket. Telefonáltam az ezredhez és ami most néhány percen belül lejátszódott, az egy páratlanul sikerült vállalkozás volt. Tábori tűzéreink egy ágyút tóltak előre. Az autók közül kettő már nem volt messzebb 200ˣ-nél. A tűzér hdgy célzott és direkt lövéssel beletalált az első autó közepébe. Utána még két lövés következett és újabb két autó fordult az árokba. A többi gyorsan megfordult és menekült. Honvédeink kézigránáttal rohantak a megsérült autókra és akik az autósok közül életben maradtak, fogságba estek. Az autós tisztek méltatlankodva, hangoskodva vonultak a helyiség felé. Kezükben olasz ujságot lobogtattak. Élénken gesztikulálva mutatták a főcimet. »A Monarchia hadserege tönkreverve, 400.000 osztrák fogoly.«

16 óra körül jobboldali szomszédaink, minden értesités nélkül, a vonalat föladták. Mi is parancsot kaptunk a további visszaonulásra. Menetirányul S. Quirino — 124-es magaslati pont — Vivaro—Tauriano-t kaptuk. Előttünk terült el a Cellina kavicsos medre, mint egy elátkozott pusztaság. Ameddig a szem ellátott se jobbra, se balra nem volt egy fa, egy ház, egy bokor, ami a menetirányra támpontot adhatott volna. Csak bokáig érő kavics, ami szinte lehetetlenné tette a menetet. Vánszorogva haladt az ezred, különösen a géppuskások, akik — málhás állat hiányában — emberfölötti önfeláldozással cipelték az ólomsúllyal nehezedő szerelvényeiket. Papp fhgy iránytűvel remekül vezette át a 8 km széles Torrente Meduna-n az ezredet.

November 2. A Vivaro-n kiadott újabb eligazitás szerint Spilinbergo-ra menetelt az ezred, ahol — éjjel 3 órakor — egy órás pihenőt tartott. A menetet folytatva a Gradisca-i hidnál elértük a Tagliamento-t. Ott ismét rettenetes torlódásba került az ezred. Minden fegyvernem és csapattest, egymásba keveredve, elsőnek akart átmenni a hidon. Idegen, főleg cseh kötelékekkel kisebb incidensek is támadtak. Végre nagy nehezen átvergődtünk a hidon és Carpacco—Villanovan keresztül reggel 7 órakor elértük a menetcélunkat, Aonedis de qua községet, amelynek házaiban elhelyezkedtünk. A Mai Mt. 42. km volt.

Az I. zlj prnka ekkor Katkin fhdgy, a II.-é Zucker fhgy, a III.-é pedig Wittek szds volt. Az I. és II. zlj Zucker fhgy prsga alatt Aonedis-től K-re, a Tagliamento mentén 1000ˣ kiterjedésben, 6 táb. őrssel biztositva, vett felállitást. A III. zlj és az ezr. prsg Aonedis házaiban laktáborba szállt. A nap folyamán az ezredhez bevonult roham szd a II. zlj-jal, a 9. szd pedig az I. zlj táboriőrseivel helyet cserélt.

Az ezrednek élelmezése és lövőszerrel való ellátása a Piave-tól való eltávozása óta úgyszólván megszűnt. Az ezredélelmezőtiszt kérdőre vonatván, a következőket jelentette: «...*Összeköttetés:* Az összeköttetés fentartása részemről kivihetetlen, mert csak egy jelentőlovasom van, akit az egyesitett ezredvonatok prsgához kell küldenem, mert másként parancsot a mozgásra és más egyébre nem kapok. Kérem a prsgot, hogy az ott levő lovasok küldessenek ki a vonattal való érintkezés fentartására, hogy az egyébként is nehezen beszerezhető élelmiszer időben kiküldhető legyen.

Konyhák: A konyhák 29.-én hajnalban Folbert hdgy úrnak adott parancs értelmében a szdoknál maradtak. A felvételt kivivő embereim a konyhákkal nem tudnak találkozni. Kutatásom meddő maradt.

Élelem: eddig csak kenyér volt felvételezhető még pedig 2000 adag S. Martino-n, amely 31.-én és 1.-én az ezredhez kiküldetett. Egyéb élelem nincs, mert a vonat éjjel nappal menetel, a lovak kimerültek, a felvételező állomások nagy távolságban lévén, az élelmi kocsi részleg nem birja a vonatot követni. A vonalba a felvétellel kiküldött kocsik közül eddig 7 nem vonult be, mert az elinduláskor az útirányt nem tudtam nekik megadni. Azt magam sem tudom. A mozgási irányok távolságról-távolságra adatnak meg. Igy az élelem felvétel és kiszállitás mind nehezebbé válik. Ezt is csak úgy tudnám lebonyolitani, ha lovasaim volnának, akik az összeköttetést állandóan föntartanák.

Lövőszer: A ho. parancsára ma a lövőszer a Tagliamento hidjánál leadatott a ho-nak. Innen a kocsik Spilinbergo-ba mennek fölvételezni. E pillanatban a lőszerkocsik üresek, de a legelső alkalommal igyekszem felvételezni.

A ho. parancsára minden a harcnál nélkülözhető kocsi a ho. vonatba soroltatott. Folbert hdgy prsga alatt ott van a tiszti podgyász fölszerelés, a fényszóró osztag, a gh. kocsik, az ezrediroda, a telefon, a pósta kocsi. A menetek alatt pósta nincs. Mild fhgy.«

A csapat pedig éhezett. Lövőszere alig volt. A géppuskások a hátukon vitték szerelvényeiket. Igy festett egy visszavonulás — négy éves tapasztalatok után.

A szdok létszáma ekkor már olyan alacsony volt, hogy az ezrdprsg elrendelte a szdok összevonását. Ennek megtörténte után ezredünk az 1. 2. 5. 6. 9. 10. szdokból állott. Minden zljnak volt egy gppszda is. Az ezredprsgnak ma esti jelentése az I. II. és III. zljat, mint félzljat, harcra alkalmasnak találta. A puska létszám 13 gpp-val, 3 gránátvetővel és 5 aknavetővel 33/302 volt. A legénység hangulata egy napi pihenés, valamint a mai fölvételezés és élelmezés folytán — jobb volt.

A FEGYVERSZÜNET.
1918. november 3.-ától 8.-áig.

November 3.-án 8 órakor ezredünk — telefonon — a következő parancsot kapta: »Összes állomások. A HFP. Op. Gek. 2101. sz. parancsa: Az Entente a fegyverszünet feltételeit elfogadta. Ellenségeskedés szárazföldön és levegőben azonnal beszüntetendő. A fegyverszünet feltételei tudtul fognak adatni.«

10 h 30 p-kor vette a következő újabb, ugyancsak telefonon leadott parancsot: »Szolgálati bejegyzés, sürgős. Hdt prsg Op. 1103/7. sz. parancsa. A fegyverszünet feltételeinek kihirdetéséig hadiállapot van. Az olaszoknak semmi szin alatt sem szabad a Tagliamenton átjönni. Ahol ezt megkisérli, hadikövetek útján tudomásukra kell hozni, hogy előljáró HFP fegyverszünetet rendelt el. Ennek ellenére is átjövő kisebb osztagokat

le kell fegyverezni, nagyobb osztagokat tűzzel kell visszaútasitani.« E két parancs közötti éles ellentétre és annak súlyos következményeire még majd rátérünk.

Ugyancsak 10 h 30 p-kor Pallaghy ezredes bevonult és átvette az ezred prsgot. Ekkor az I. zlj prnka Zucker fhgy, a II.-é Jeszenszky, a III.-é pedig Wittek szds volt. Az ezred élelmezési létszáma a mai napon még 50 tiszt, 1167 legény, 242 ló. Volt 66 járműve és 6 mozgókonyhája. A tegnap ismertetett harcoló létszám nem változott.

A fegyverszüneti hireknek nem tudott ezredünk örülni. Távolról még puska és ágyúszó hallatszott. Arról beszéltek, hogy tőlünk délre, az 51.- ho.-lyal szemben, az ellenséges lovasság átkelt a Tagliamenton és a ho-unknak hátába került. Velünk szemben a lakosság is rendkivül ellenségesen viselkedett. A hátrahagyott raktárakat kifosztva felfegyverkezett. A szétzüllött cseh és egyéb nemzetiségekkel fraternizált. Olyan hirek is jártak, hogy az ellenség a fegyverszüneti feltételeket nem hajlandó betartani. 23 órakor ezért riadó is volt az ezrednél. Az úton gyülekezett és 4.-én 1 h 25 p-kor menetkészen is állott, de az 1 h 50 p-kor érkezett telefon parancsra szállás-körletébe visszatérhetett. Ezután a vonalat már meg sem szállta.

Dehát, hogyan jutottak fölszinre ezek a baljóslatú hirek? A fegyverszünet ellenére miért szóltak az ágyúk? Miért szólt a reggeli értesités olyan kétértelműen? Ezeket a jogosan fölmerült kérdéseket fogjuk az alábbiakban megvilágitani. Tudjuk, hogy szeptember 26.-án Foch vezérlete alatt *nyugaton* megindult az Entente negyedik támadása, amelynek a németek ellentállani nem birtak és ezért Ludendorff — már szeptember 29.-én — a béketárgyalások megindítását javasolta! A német kormány októben 3.-án Vilsonhoz fordult, kérve a béketárgyalások fölvételét. Ehhez természetesen a Monarchia is csatlakozott.

Mi október 10.-én kaptunk választ.

Erre Weeber altb. vezetése alatt egy fegyverszüneti bizottság alakult.

Ekkor még az arcvonalunk szilárdan állt. Az ellenség támadásai rendre kudarcot vallottak.

Október 20.-a körül az arcvonalra érkező ujságok hirül hozták azt az osztrák császári kiáltványt, amely Ausztria feldarabolásáról szólott. Minden nemzetiség egyszerre önállónak érezte magát és sorra megtagadták az engedelmességet. Ekkor történt a székelyekről irt eset is.

Október 28.-án a Piave-i állásainkat az olaszok áttörték és az egész Isonzo hadsereget visszaszoritották. Az arcvonal számos helyen megnyilt. A lázadó ezredek helyeiket elhagyták. Utrakeltek. Mentek hazafelé. Ki Erdélynek, ki Galiciának, avagy Csehországnak. Gyalog, vonaton, ki ahogyan birt. Megkezdődött a zürzavar — az összeomlás.

Csak ekkor kapta Weeber altb. a parancsot, hogy az olaszokkal a fegyverszüneti tárgyalásokat azonnal kezdje meg. Tehát több mint két pótolhatatlan, drága hét elveszett. És micsoda különbség volt a hadseregnek a két időpont között fentállott helyzetében?! Október 10.-én még egy szilárdan álló, vagy annak látszó hadsereg birtokában lehetett volna tárgyalni, mig most, egy örjöngő kaoszban, az emberiességre hivatkozva kellett könyörögni. De menjünk tovább, mert hiszen még ez sem volt elég.

Az Entente legfőbb haditanácsának megbizásából november 1.-én Badoglio olasz tbk adta át a fegyverszüneti feltételeket. Ezek szigorúak és megalázóak voltak, de ekkor nekünk már nem lehetett választanunk. Az Entente feltételei között szerepelt egyebek között a teljes leszerelés, a tűzérségi anyag felének átadása és meg kellett engednünk, hogy az Entente csapatok a Monarchia területén szabadon átvonulhassanak. (Magyarország szomorú emlékezetű akkori »hadügyminisztere« még ezen a megalázó feltételeken is túllicitált. Ő még katonát sem akart látni. Félt a fegyelmezett tábori ho-któl. Azokat tehát minden áron szét kellett züllesztenie.)

A fegyverszüneti bizottság, a nagy felelősségre való tekintettel, a feltételeket — azoknak elfogadása helyett — a HFP-gal közölte. Égett talpunk alatt a föld. A hadsereg teljes felbomlásban volt. Attól kellett tartani, hogy az olaszok is ráébrednek a való helyzetre; hogy tulajdonképen m.-o. hadsereg már nincs is; hogy a fegyverszüneti bizottság egy olyan hadsereg nevében tárgyal, amelyik nem is létezik. Már pedig akkor a helyzet még sokkal súlyosabbá válhatik. És ebben a rettenetesen sürgető helyzetben a HFP teljes 48 óráig halogatta a dolgot. A feltételeket — véleményezésre — a nemzeti tanácsoknak adta ki. Dehát ezt a szörnyű és képtelen elintézési módot mégsem lehetett bevárni és november 3.-án hajnali 2 órakor a bizottság végre megkapta a feltételekhez való hozzájárulást, mire az a fegyverszünetet sietve megkötötte.

Már ez a 48 órás késedelem is borzasztó következményekkel járt, de megtetézte ezt az a felületes és minden szakszerű megfontolást nélkülöző intézkedés is, amellyel a fegyverszüneti feltételekhez való hozzájárulásával egyidejűleg a HFP elrendelte az ellenségeskedéseknek azonnali beszüntetését. A fegyverszüneti bizottság még a fegyverszüneti állapot megkezdésének időpontjáról tárgyalt, amikor csapataink laktáborba szállva, vagy nyugodtan menetelve, a közölt parancsra beszüntettek minden ellenségeskedést, — az olaszok pedig rendületlenül üldözték, támadták és bekeritették a készületlen és mitsem sejtő csapatainkat.

A fegyverszüneti szerződés első pontja ugyan azt foglalta magában, hogy az ellenségeskedéseket azonnal be kell szüntetni, de Badoglio tbk ennek időpontját november 4.-én 15 órára határozta meg és ebből nem engedett. Ennek a célja teljesen világos volt. Az olaszok sikereiket akarták kibőviteni. Látták, hogy az időpont kitolásával, teljesen kockázat-mentesen, hihetetlen hadianyagot zsákmányolhatnak és tömérdek foglyot ejthetnek. Ezt a tervüket a HFP-nak elhamarkodott és minden észszerű megfontolás nélkül kiadott intézkedése módfelett elősegitette. A HFP még a fegyverszünetet sem tudta a köteles gondossággal sem előkésziteni, sem megkötni. Mialatt hőslelkű csapatai a harcokban hullottak el és a megaláztatás szörnyű szenvedésein mentek keresztül, — a HFP végelgyengülésben kimúlt.

November 4.-én az olaszok előttünk a Tagliamenton való átkelésre készülődtek. A határra a legjobb és igy a legyorsabban célravezető útvonal Udine—Cividale-n keresztül vezetett, azonban ezt az útvonalat a hátunkba került olasz csapatok már elzárták. A Ho. prsg csapatait — a hdt prsg rendeletére — S. Daniele

—S. Tommaso—Osoppo-n keresztül Gemona-ra irányitotta, hogy a Tagliemento völgyében, Pontebba felé, az olasz határt elhagyja. Egy menetoszlopban haladt. Majano környékén ezredünk az oldalból heves géppuska tüzet kapott, ami az első percekben nagy zavart és érthető meglepetést keltett. Azután a II. zlj fölállitotta géppuskáit, viszonozta a tüzet és negyedóra mulva minden elcsendesült. 11 órakor Osoppo-tól délre egy olasz lov. ho. állott a ho. útjában, mire a prsg a ho-t harchoz fejlődtette. Ez az olasz lovasságot visszavonulásra kényszeritette. Közben azonban a 12. és a 302. honvéd ezredeknek mintegy 150 főnyi legénységét a fogságból sikerült kiszabaditani, sőt 4 gpp-t is zsákmányoltunk. Ezután a menetet zavartalanul folytathattuk.

Ezredünk 18 órakor érkezett Gemona-ba, ahol szabad táborba szállt.

November 5.-én az olasz csapatok félkörben Gemona-t is körülzárták és a már érvénybe lépett fegyverszünet dacára is a ho-t fogságba jutottnak tekintették. A helyzetet előidéző okokat már ismertettük. Most azután három napos tárgyalás indult meg a ho. prsg és a körülzáró olasz csapatok parancsnoka között. Ennek folyamán az olaszok követelték Gemona kiüritését, de nem engedték meg a Pontebba felé való fegyveres elvonulásunkat. Az osztrák területre csak Montenars—Flaipano—Lusevara—Saga-on keresztül a hegyeken át vezetett egy gyalog út, amelyet azonban csak gyalogosok és málhás állatok használhattak. A helyzet már-már úgy alakult, hogy a ho. összes kocsijait, tűzérségét hátrahagyva, rögtönözött hegyi fölszereléssel ezen az úton vonul el. Ehhez a csapatok lázasan készülődtek, csakhogy tisztességgel és becsülettel menekülhessenek lehetetlen helyzetükből. Az 51. ho. csapatai 7.-én útba is indultak. Ezek bár nagy nehézségek árán, de fegyvereikkel együtt hazakerültek. Ugy volt, hogy 8.-án ho-unk is követni fogja.

A HAZATÉRÉS.

1918. november 8.-ától — 22.-éig.

November 8. Zucker fhgy éppen felszóllitotta a tisztikart és a legénységet, hogy aki vele tart, azt a szabad hegyi útakon, ugyan csak hegyi fölszereléssel, de fegyveresen hazavezeti, amikor megjött a magyar kormány rendelkezése, hogy a fegyvereket le kell tenni!

Az elmúlt éj folyamán a ho. prsg is csak ezen az alapon tudott az olaszokkal megegyezni. Nyomban értesitette is az ezrd prsgot, hogy a hegyen át való elvonulás elmarad. A Pontebba-i műúton fogunk továbbmenni. Az elvonulás feltételei pedig a következők:

Az összes fegyvereket, szuronyokat, géppuskákat, töltényeket és kézigránátokat, továbbá a közelharceszközöket az olaszoknak át kell adni.

A tisztek a szuronyukat és a pisztolyukat megtarthatják.

Elvihető az ezred 66 járművéből fogatoltan 10 mozgókonyha és 20 podgyász és étkezőkocsi; az ezred 242 lovából 40 hátas és málhás állat. A vágó marha állományból 15 drb-ot szintén át kell adni, a többi pedig — nehogy a lakosság zaklatásának legyünk kitéve — csak levágva vihető el.

A határig a ho-t lovasság és egy bersaglieri kerékpáros zlj veszi körül és kiséri.

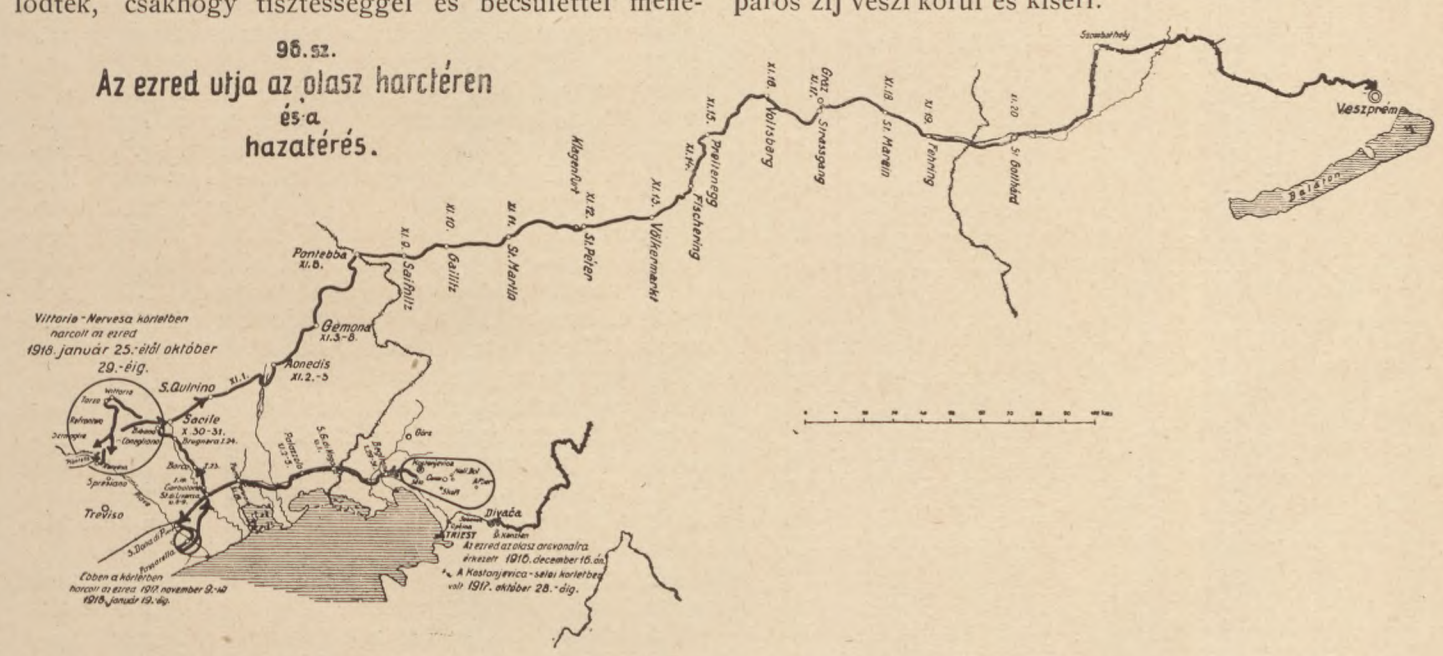

8 órakor sorakoztunk. Majd elindultunk. És most következett a világháború legszomorúbb jelenete. A Gemona-i vasúti állomás melletti gyárhoz érkezve, annak tágas udvarán honvédeink egymásután dobálták halomra fegyvereiket. A géppuskások könnyes szemmel rakták le szerelvényüket, amelyet heteken keresztül, lovak nélkül, véres verejtékkel cipeltek magukkal, de a világért el nem hagyták volna.

Szótalan volt mindenki. Nem hangzott el egy megjegyzés sem. Nem hallatszott egy hangos szó sem.

Komoran, de rendben haladtunk a községen át, ahol a polgári lakosság gúnyos »a Róma? a Róma?« kiáltásokkal kisérte az ezredet. De komolyabb incidensre nem került sor.

Kinos és hosszú 45 km-es menet után, úgy éjfél

tájban ért ezredünk a teljesen elpusztitott Pontebba-ba, ahol a város piacán táborba szállt. A menet alatt egy olasz főhadnagy felülvizsgálta, hogy a feltételeket betartottuk-e? Ekkor még 13 lovat elvettek tőlünk.

Az útvonalon a lerongyolt olasz foglyok ezrei özönlöttek már hazafelé.

A világháborúban mint egy vörös fonál húzódott végig csapatainknak hősi magatartásával forditott arányban álló lehetetlen vezetés, amely csak következetes volt önmagához, amikor a világháború egyik legvitézebb, legmegbizhatóbb és legkiválóbb ho-át a leirt megalázó és szégyenteljes helyzetbe sodorta.

November 9.-én 20 km-es menet után Saifnitzben éjjelezett az ezred. Itt kapta az első hireket a hazai eseményekről. »Tiszát meggyilkolták. Őfelsége a király lemondott? Otthon forradalom van? El sem tudjuk képzelni!« irta naplójában Hamburger hdgy.

November 10.-én a 18 km-re fekvő Gailitz-ra menetelt az ezred, ahová 17 órakor érkezett be. A kis faluban két ezrednek kellett elhelyezkednie és igy — a törpe létszámok mellett is — az elszállásolás rossz volt.

A vidéken, ahol áthaladt az ezred, már mindenütt megalakultak a nemzetőrségek. A katonák a megszokott sapkarózsa helyett, a nemzetiségüknek megfelelő kokárdákat hordtak.

November 11.-én 27 km-es menettel S. Martin-t érte el az ezred. Ott Exner hdgy két heti szabadságra hazabocsájtatott! Az oláh betörés hirére Lugos hdj., tanulmányi szabadság cimén pedig Nitsmann hdj. ugyancsak szabadságot kapott!

A mai menetlétszám igy alakult:

ddr törzs	2/25
ezredtörzs	7/31
I. zlj	12/147
II. zlj	10/180
III. zlj	12/268
műszaki szd	2/68
roham szd	3/87
Összesen	48/806 fő.

A fegyelem lazulni kezdett. A legénység elégedetlenkedett, mondván, hogy mindenki vonaton utazik, csak a ho. megy gyalog hazafelé. Azt remélték, hogy Klagenfurt-on majd vonatba szállunk. Azonban, a valóságos helyzet úgy állt, hogy az osztrákok mégha akarták volna, akkor se tudták volna a szükséges vasuti szerelvényt előteremteni. Bizony nehéz volt ezt a legénységgel megértetni. Ezért a létszám napról napra fogyott.

November 12.-én reggel is a menetlétszám 191 fővel apadt. Az emberek Villach-ba söktek, abban a reményben, hogy onnan talán sikerül vasuton folytatni utazásukat.

A mai napon az ezred menetét folytatva, Roseggnél átkelt a Dráván, majd a Wörthi tó északi partja mentén haladva, Klagenfurton keresztül S. Peter-re menetelt. A 34 km-es menetet — a füstbe ment vasuti utazás miatt — bizony nagyon lehangoltan tette meg az ezred.

A Pörtschach-ban tartott hosszu pihenő alatt megtartott tiszti gyülésen az ezred prnk előadta, hogy a ho. prsg intézkedései szerint a ho. a magyar határig gyalog menetel. Ott a tovább szállitásról majd a magyar kormány fog gondoskodni. Evégből Capp tü. ezredes ddr prnkot vonaton már előreküldötte. A határig tartó ut kb. 200 km. Mindennap 7 órakor indulunk és naponkint átlagban 25 km-t menetelünk. Igy biztosithatjuk a ho.-nak hazajuttatását. Máskülönben itt marad, vagy elvész. Az emberekkel meg kell értetni, hogy ne akarjanak vasuton utazni, mert az semmiképpen se jelenti a gyorsabb hazajutást.

Az ezred 18 órakor érkezett S. Péter-re, ahol szükösen elszállásolva tért pihenőre. A falu körül elterült tágas mezők telve voltak lovakkal. A falu lakosságának már nem is kellett ló, mert ugysem tudták volna eltartani.

Az élelmezést vásárlás utján szereztük be. Egyébként az rendes és teljes volt. Derült, de hűvös idő járt.

November 13.-án 27 km-es menettel Völkermarktra érkezett ezredünk. Ott elég barátságos hangulat fogadta.

A tegnapi kioktatás ellenére, a menet alatt majd 500 ember lemaradt. Az ezred menetlétszáma ekkor 45/241 főre olvadt le. Nem csoda. Az útvonal rosszul volt megválasztva. Majd az egész uton vasut mellett haladt az ezred. Túl nagy volt a csáberő. A megmaradt létszámmal az eddigi kereteket már nem tarthattuk fent. Zucker fhgy prsga alatt, önként jelentkezett alantos tisztek beosztásával, az ezred egy századba alakult. A zlj prsgok és a többi tisztek — elosztva — a vonatnál meneteltek. A vonat 38 kocsiból és 102 lóból állott.

November 14.-én 27 km-es menettel Fischeringet, *november 15.-én* pedig, a tegnapihoz hasonló teljesitménnyel, Preitenegg-et érte el ezredünk. A mai napon már erős fagyban, komoly téli hidegben menetelt. A kinos kapaszkodókon a menet megerőltető volt. A menetvonal a Stubai alpeseknek hegységein vezetett keresztül és Waldenstein-től kezdve már 1100 m. magasságban haladt. Maga Preitenegg 1074 m. magasan feküdt. Az elhelyezés azonban jó volt. Még a lovak legnagyobb része is födél alá került.

November 16.-án 8 órakor indulva, 38 km-es hatalmas menettel, 19 órakor Voitsberg-re érkezett az ezred. Az ut alatt erősen havazott. Az ut első része különösen megerőltető volt. A hegyes — völgyes, nehéz emelkedéseken vezető és sikos utvonalon az emberek keservesen haladtak. De még többet szenvedtek a nyáriasan vasalt lovak. A lakosság ellenséges érzülettel viselkedett. Fegyvertelen honvédeink kirablását is megkisérelte. Ezzel azonban kudarcot vallottak.

Vancsó, Gyurka és Hamar hdgyok és Hartmann zls szabadságolási engedéllyel ellátva — eltávoztak.

November 17.-én 28 km-es menettel Graz-tól délre fekvő Strassgang faluban tért éji szállásra az ezred. A menet alatt a Steier nemzeti tanács akarta ujból leszerelni az ezredet, sőt az egész ho-t. Hosszu és kinos tárgyalás után végre elálltak követelésüktől, hiszen a Gemona-i leszerelés után ugyis csak a legszükségesebbje maradt meg a ho-nak. Persze, ha fegyveresen vonulhattunk volna hazafelé, akkor hasonló zaklatások elmaradtak volna.

A nap folyamán havazott.

November 18.-án 32 km-es menet után S. Marein községet, *19.-én* pedig 29 km-es gyaloglással Feldbach községet érte el ezredünk. Maradozó vagy szökevény ebben az időben már nem volt. A megmaradt legénység már belátta, hogy csak igy juthat biztosan és leghamarább haza.

November 20.-án, Fehring-től 5 km-re keletre, ezredünk átlépte a magyar határt. Meghatódott lélekkel, dobogó szivvel ott megállt. Levette sapkáját, könnybelábadt szemmel meghallgatta Pallaghy ezredesnek rövid, mély érzésü, hazafias beszédét és elénekelte a Hymnuszt, mint négy évvel ezelőtt, amikor oly lobogó lelkesedéssel, hősi elszántsággal elhagyta hazáját. Azután rendben, fegyelmezetten folytatta menetét Szt. Gotthardra, ahol vonatra szállt és kimondhatatlan lassu ütemben Szombathely—Celldömölkön keresztül haladt Veszprém felé.

1918. november 22.-én 5 órakor az annyi viszontagságon keresztülment, annyi dicsőséget szerzett ezred megérkezett Veszprémbe. Nem lehet elhallgatni, hogy ez a megérkezés keserü csalódást hozott a m. kir. veszprémi 31. h. gy. ezredet képviselő kisded csoportra. Azt az ezredet, amelyiknek hősi magatartásának méltatására annak idején kellő szavakat sem találtak, dicsősége előtt pedig bámuló hódolattal borult le a város, nem fogadta senki.

Hideg bakonyi szél süvitett végig a vonatból kiszálló ezred sorain, de az a fagyos közöny és nemtörődömség, amely ezredünket a megérkezéskor fogadta, a bakonyi szélnél metszőbb borzongást keltett.

Az ezred még a délelőtt folyamán tábori misét hallgatott, azután csendben elszéledt, hogy a felforgató elemeknek uj és friss prédájává váljék.

*

Ezredünk Veszprémből való elindulásától a visszaérkezésig

1558

napig volt távol a békeállomásától. — Ebből az időből: 13 napig utazott vasuton, 15 napig menetelt Gemona-tól hazafelé. 1530 napot töltött a harctéren, amely idő alatt az orosz arcvonalon 860, az olaszon pedig 670 napig tartózkodott. Az orosz harctéren 636 napig, az olasz harctéren pedig 490 napig, összesen tehát 1126 napig állott ellenséges tűzben és ez idő alatt 80 önálló csatában vett részt.

Ezek a következők:

1914. évben

1. Uhnów
2. Podlodów—Pieniany
3. Laszczów—Podhajce—Czerkasy
4. Dumyce—Komanicha
5. Rzyczki—Zaborze
6. Senkowice
7. Urzejowice
8. Jaroslau—Misztale
9. Lazy—Fw. Kostków
10. Wola Buchowska
11. Gorzków
12. Mokrzyska
13. Przyborów
14. Biskupice
15. Sieroslawice
16. Smilowice.

1915. évben

17. Dunajec melletti állás harcok
18. A Kárpáti harcok
19. Zebrak
20. A 906-os magaslaton.
21. Maguryczne
22. Hluboki
23. Maguryczne—Chryszczata
24. 906—860-as vonalban
25. Za Balanda
26. Kraglica—Dilec vonalban
27. Dilec—Dilec vonalban
28. Kicera-n
29. Telepóc
30. Skura vrch-en
31. Rostylice— Niekurzów vonalban
32. Kraszków—Truskolasy mjr.
33. Lówca
34. Wola Ponikiewska
35. Gielczew
36. Zakrzówek
37. Bystrzyca patak mentén
38. Kajetanówka mjr.
39. Kreznica Jara
40. Marysin—Helenów
41. Kozlowka—Nw. Dwor
42. Chomejowa Wola
43. Zabikowa—Biela
44. Wolczyn—Kotera
45. Riasno
46. Boguslawka
47. Karpilówka

1916. évben

48. Karpilowkai védőállásban
49. Berestjani-i védőállásban
50. Kol. Ignatówka
51. Wiszenki—Kol Zapost-i hidfőben
52. Kol. Ceben
53. I. Gruziatyn-i ütközet
54. Liniewka
55. Mylsk
56. II. Gruziatyn-i ütközet
57. Nawoz—Styr Holes
58. Stochod könyökben
59. Mielnica előtt
60. Wielick

1917. évben

61. Kostanjevica-i állásharcok
62. X. Isonzó csata
63. Korite—Selo-i állásharcok
64. Sternkuppe
65. XI. Isonzo csata
66. XII. Isonzo csata
67. Stino di Livenza—Torre di Mosto
68. Testadura
69. A Piave mentén
70. Piave vcch. mentén
71. La Castaldia—C. Serpo között

72. C. Serpo—Macchina Idrovora között
73. Testadura—La Castaldia között.

1918. évben

74. Moriago—Fontigo
75. A Montello-i csata. Nervesa—S. Andrea—Sovilla
76. Villa Jacur—Mercadelli—Mina vonalban.
77. Soligo-i kapocsállásban
78. Rua di Feletto—C. Guizza vonalban
79. Sacile.
80. Majano.

*

A jelzett idő alatt az ezred fölötti parancsnoklás 56-szor változott.

A változások ideje és a parancsnokok nevei a következők:

1.)	Az ezred megalakulásától	Weeber Ede ezredes.
2.)	1914. augusztus 29.-én	sárói Szabó Lajos alezredes.
3.)	„ szeptember 2.-án	Weeber Ede ezredes.
4.)	„ október 3.-án	sárói Szabó Lajos alezredes.
5.)	„ október 9. és 10.-én	kis-sirai Sirchich Béla alezredes.
6.)	„ október 11.-én	sárói Szabó Lajos alezredes.
7.)	„ október 22.-én	kis-sirai Sirchich Béla alezredes.
8.)	„ november 4.-én	Kutassy Ignác százados.
9.)	„ november 5.-én	nagyváradi Istvánffy Miklós őrnagv
10.)	„ december 24.-én	Mayer Pál alezredes.
11.)	1915. január 12.-én	nagyváradi Istvánffy Miklós őrnagy.
12.)	„ január 21.-én	Dobák Géza alezredes.
13.)	„ március 21.-én	Tóth Kálmán százados.
14.)	„ március 24.-én	Dobák Géza alezredes.
15.)	„ április 19.-én	Tóth Kálmán százados.
16.)	„ április 21.-én	Weeber Ede ezredes.
17.)	„ május 13.-án	Tóth Kálmán százados.
18.)	„ május 17.-én	Weeber Ede ezredes.
19.)	„ június 30.-án	Mokcsay Endre alezredes.
20.)	„ július 22.-én	Ghyczy Zoltán alezredes.
21.)	„ augusztus 27.-én	Treiber Kálmán százados.
22.)	„ szeptember 23.-án	Kozmowszky József őrnagy.
23.)	„ szeptember 25.-én	Treiber Kálmán százados.
24.)	„ október 21.-én	Schramek Ferenc alezredes.
25.	1916. február 28.-án	Bodó Pál ezredes.
26.)	„ április 2.-án	Schramek Ferenc alezredes.
27.)	„ április 15.-én	Tóth Kálmán őrnagy.
28.)	„ május 31.-én	Schramek Ferenc alezredes.
29.)	„ augusztus 6.-án	Parragh Gyula százados.
30.)	„ augusztus 10.-én	Herczegh Géza százados.
31.)	„ augusztus 12.-én	Parragh Gyula százados
32.)	„ augusztus 19.-én	Szabó Pál őrnagy.
33.)	„ november 1.-én	rövidi Maxon Lajos ezredes.
34.)	„ december 1.-én	Szabó Pál őrnagy.
35.)	1917. január 1.-én	rövidi Maxon Lajos ezredes.
36.)	„ augusztus 6.-án	Szabó Pál őrnagy majd alezredes.
37.)	„ augusztus 23.-án	Balogh Sándor alezredes.
38.)	„ szeptember 11.-én	Laurencsics Ferenc alezredes.
39.)	„ november 7.-én	Szabó Pál alezredes.
40.)	„ december 2.-án	Balogh Sándor alezredes
41.)	1918. január 4.-én	Hager Jenő őrnagy.
42.)	„ január 24.-én	Pallaghy Dezső alezredes.
43.)	„ február 17.-én	Szabó Pál alezredes.
44.)	„ március 26.-án	Pallaghy Dezső alezredes.
45.)	„ április 14.-én	Szabó Pál alezredes.
46.)	„ május 4.-én	Pallaghy Dezső alezredes.
47.)	„ május 20.-án	Hager Jenő őrnagy.
48.)	„ június 4.-én	Pallaghy Dezső ezredes.
49.)	„ június 23.-án	bencfai Bacsák Pál ezredes.
50.)	„ július 30.-án	Pallaghy Dezső ezredes.
51.)	„ október 5.-én	Szabó Pál alezredes.
52.)	„ október 18.-án	Pallaghy Dezső ezredes.
53.)	„ október 29.-én	Jeszenszky József százados.
54.)	„ november 3.-án	Pallaghy Dezső ezredes.
55.)	„ november 13.-án	Zucker Károly főhadnagy.
56.)	„ november 21.-én	Pallaghy Dezső ezredes.

Ezredünk az olasz harctéren	3400		
az olasz harctéren	1310		
Összesen	4710	kilómétert	menetelt és
A vasuton	4900	kilómétert	utozott.

Ami a veszprémi honvédek történetéből még hátra van, az hazánk történetének legszomorúbb napjaira esik. Abba az időbe, amelyben talán a legmélyebbre sülyedtünk.

Jött a meglévő keretek szétrombolása. A dicső ezeréves mult megtagadása. Azután következett a söpredék uralma, s amiről soha nem is álmodhattunk — a román megszállás... majd Trianon.

Azután jöttek a jelszavak. A nagy hangzásuak, de semmitmondók. Az idegnyugtatók, de a tett gyilkosai.

Legelőször is a passziv rezisztencia röppent a magasba, mint az alkotmányos életünkben vivott harcokban már kipróbált és bevált csalhatatlan módszer, de ami — valljuk be — nem egyéb, mint heroikus elnevezése a magyar ősi tunyaságnak. De ez hamarosan kimult.

Azután jött és sokáig tartotta magát, hogy az idő nekünk dolgozik, hogy a vizek nem folynak a hegynek, hanem, mint az édesanya ölelő karjaiba lelkendezve rohanó kis gyermek, a Duna—Tisza éltet és jólétet adó medencéjébe — az idők végtelenségéig. Különféle változatokban ez még ma is hatásosan alkalmazható, lelket zsongitó hasis. Csak arra az örök erőforrásra, amit a multba való elmélyedés jelent, eszméltek rá soká az emberek. Pedig ez a mult az intellektuális, morális, fizikai és szellemi értékek olyan halmazatával telitett, amelyet ezideig csakis a magyar ősi virtus tudott felmutatni és amelyből mindenkor és bőségesen merithetünk erőt, hitet és tettre való készséget.

Ma már tagadhatatlan, hogy csak az a nemzet lehet nagy, nagyrabecsült barát és ellenség előtt egyaránt, amelyik a multját meg tudja becsülni. Ennek a megbecsülésnek foka, a tradiciók ápolásának mértéke, a multba való elmélyedésnek aránya a fokmérője a nemzet nagyságának, erkölcsi erejének és értékének. Az erkölcsi értékek pedig mindenekelőtt valók!

A trianoni romokon, mérhetetlen súlyu kereszttel a vállunkon sem szabad elfeledni, hogy az a sok fiatalon megszakadt sziv, hazáért élő-haló lélek is soha el nem múló kötelezettségeket ró reánk. Az ő emlékük ápolása, az összetartozás szent érzése, az ebben rejlő erő és méltóság lehet a jelen egyik magasztos célja, a jövőt épitő reménységek talpköve.

Testben és lélekben megrendülve, tünődve és az elmulasztott nagy és fényes eshetőségek felett elmerengve, amikor a veszprémi honvédek történetének végére értünk és lelki szemeinkkel átrepülünk azon az útvonalon, amelyet honvédeink a világháborúban megjártak, egy ragyogóan fényes diadalutat látunk, amelyet számtalan apró sirdombocska és vagy nyolcvan temető szegélyez.

A temetők népesek. Mert a veszprémi honvédek, a reájuk háruló feladatuk elvégzésében, sohasem szorultak más segitségére, de annál többször nyujtottak segitő kezet a bajba jutott szomszédainak. Erre — a veszprémi honvédek történetéből magasan kiemelkedő és ha talán nem is egyedülálló, de mindenesetre ritka szép teljesitményre — büszkén gondolhatunk.

A m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred nem volt reklámezred. Hősi tetteinek dobraütéséhez — ehhez a modern szükséglethez — nem értett. Azt a keveset, amit elismerésképen felülről részére juttattak, szászszorosan kiérdemelte. Mert hűséges volt és állhatatos. Szivós és kitartó. Hevülete nem volt szalmaláng. Támadó lendületét semmi se tudta megtörni. Tettrekészsége a legkisebb töredékéből se húnyt ki. Maradandó értékü harci tevékenysége, hősi magatartása, az ezt megalapozó magas erkölcsi értéke, a magyar faj minden nemes veretü erényeinek összességét tartalmazta. És ez mindenképen alkalmas az elmélyedésre és lelki erő gyüjtésre, bizodalmas reménységek fölélesztésére.

A veszprémi honvédek történetének megirásával elsősorban hősi halottaink emlékének, emberi nagyságuk bemutatásával dicső multunknak akartunk adózni.

E szűkre szabott keretek között — sajnos — nem foglalkozhattunk a győzedelmes csaták alapjait képező minden egyes harci tevékenységgel. A jobban kiemelkedőkkel azonban azt akartuk elérni, hogy ismerjük meg önmagunkat, a bennünk rejlő erőt és a szinte korlátlan terjedelmü lehetőségeket.

Az sem lehet, hogy azok a ragyogó példaképül szolgáló hőstettek, amelyeknek megszámlálhatatlan mennyisége emelte az első sorba a veszprémi honvédeket, a feledékenység homályába vesszenek. Mindenképen hazafias érdek, hogy fiaink ismerjék apáik hősi tetteit, arról beszéljenek. A veszprémi honvédek hősi emlékének a jövő generációja számára való megőrzése volt a további célunk, habár csak e szűkre szabott terjedelemben is.

Az eseményeket a magyar ember és a csapattiszt szemszögéből nézve akartuk megvilágitani, ismertetni, abban a reményben, hogy a trianoni idők gazdasági harcaiban — ebben a vértelen háborúban — elgyengültek, az igazságunkba és erőnkbe vetett hitükben elcsüggedtek is erőt és reménységet meritsenek e hősi idők emberfeletti küzdelmeiből.

Győr — Komárom — Nyitra — és Veszprém vármegyék fiai a történetünkben ismertetett, vérünktől és fajtánktól oly távol álló felsőbb vezetés alatt is csodálatra méltó eredménnyel harcoltak. Most, a vérünkből fakadó vezetőinkkel, minden magyar összes vérsejtjeiben élő világos célkitűzéssel, az Isteni örök igazságba vetett hittel és törhetetlen és tettrekész akaraterővel, a történelmünk folyamán annyiszor kisugárzó fölényes erkölcsi értékeink és harcratermett virtusos erényeink birtokában, régi határaink visszaszerzése nem lehet a jövő ködös homályába vesző, kétes értékü ábránd.

Ezt hisszük, ezt valljuk és adja az Isten, hogy úgy is legyen!

Függelék

A volt m. kir. veszprémi 31/I. népfölkelő gyalogzászlóaljnak története 1918. év elejétől az összeomlásig.

Szerbia leigázása és Montenegro elfoglalása után Albánia megszállására irányuló hadműveleteinknek egyik célja az volt, hogy az Albán hegyeken keresztül menekülő szerb hadseregnek utját elvágja, hajóraszállását, készleteinek elszállitását megakadályozza és a szerb fogságban cipelt kb. 23.000 főnyi emberünket kiszabaditsa. A másik célt a nagyhatalmi politika szabta meg. A Monarchia nem türte, hogy Albánia olasz kézen maradjon, de azt se akarta, hogy a bolgárok kezére jusson. Inkább maga szállta meg.

Az első célt nem tudtuk elérni, arról lekéstünk. A második cél érdekében túlságosan nagy árat fizettünk. Albánia abban az időben hadműveletekre alkalmatlan terület volt, egyrészt mert az utánpótlást az utak és hidak teljes hiánya rendkivül megnehezitette, másrészt mert a májustól kezdődő és hat hónapig tartó malária rettenetes emberáldozatokat szedett az ehhez az éghajlathoz nem szokott embereink közül.

Albániát a XIX. hdt és ennek keretében alkalmazott 47. nf. ho. szállta meg. Ide tartozott a 31/I. nf. gy. zlj is, amelynek a cimben jelzett időpontbani történetét Keszegh t. zls előadásában közöljük.

A volt 31/I. nf. gy. zlj története 1918. évben július elejéig nem sok megemliteni valót tartalmaz. A zlj ez idő alatt, Németh Béla ny. alezr. és dr. Terkán Lajos nf. szdsnak egymást váltó prsga alatt, Berat délalbániai várostól DK-re, állandóan az első arcvonalban állt. A kb. 500 főnyi hegyi fölszerelésü zlj jobbszárnyával a Trova község melletti Tozsarit patak balpartjától — balszárnyával a 2600 m. magas Tomorica hegység D-i lejtőjéig terjedt. Középen Skroponia községben Múth Henrik t. fhgy prsga alatt az 1. szd állt, Tomorica oldalában Barguljasi községben a 2. és Trova községben dr. Terkán szds, vagy Balla Gábor hdgy prsga alatt állott a 3. szd. Mind a három szd az Ujzi és Osum patakok É-i partján futó magaslatokon volt állásban. Ez a légvonalban mintegy 10 km, a valóságban 20—22 km kiterjedésü védővonal táb. őrsökkel, támpontokkal és mozgó járőrökkel csak gyéren volt megszállva.

A táb. őrsök legénységét néha hónapszámra se váltottuk. Élelmezés a lehető legrosszabb, egyhangu és kevés volt. A ruházat silány. A fedezékek — úgyahogy — csak a téli havas esők elől és legfeljebb a puskagolyók ellen védtek. A prsg a tisztaságra nagy súlyt helyezett. Ezekben az állásokban az élősdiek csak hirből voltak ismeretesek. A malária elleni védekezést ekkor már meglehetősen megszervezték. Mindenki és mindennap kinint szedett. A férőhelyeket 1918. tavaszán szunyoghálókkal, az embereket pedig szunyoghálósisakkal és védőkeztyükkel ellátták. 1918. áprilisban az élelmezés még jobban leromlott, mert az olaszok három hét leforgása alatt a Cattaro—Durazzoi hajóuton állitólag 19 hajónkat lőttek fenékbe, holott ez volt Albániának egyedüli hadtápvonala. Hust 3—4 hétig se kaptunk. Bor nem volt és Albániában, a dohány hazájában, a katonák faleveleket szivtak. A hus, bor és dohányt váltságolták.

A harci helyzetről 1918. év első felében nem sokat lehet mondani. Az olaszok távoli hegyeken őrködtek. Állásaikból nem mozdultak. A zlj néha-néha küldött előre járőröket. Április 5. 6. és 7.-én egy három napos vállalkozásunk kudarccal végződött. 7 halott és néhány sebesült értésünkre adta, hogy az olaszok és a zsoldjukban álló albánok nem alusznak. Az albánok egyébként a Monarchia zsoldjában is harcoltak. Egy 72 főnyi albán szdnak a mi 2. szdunkkal kellett volna együttmüködnie, de nem sok hasznukat vettük, pedig zsoldjuk napi 4 ezüst korona és kukoricaliszt volt.

1918. július hó elején minden gyökeresen megváltozott. A kémek olasz támadást jeleztek és táb. őrseink a legéberebb figyelemre kaptak parancsot. Július 7.-én — vasárnap — napkeltekor a jobbszárnyhoz csatlakozó 30-as h. nf. zlj ellen az olasz támadás valóban meg is indult. A tüzérségi előkészités nélkül megindult első roham nem sikerült. A 10—12 főnyi csoportokban derekasan harcoló 30-asok visszadobták őket. Ekkor azonban az olasz tüzérség is közbeszólt. Beépitett 24 cm-es hajóágyukból nyitotta meg a tüzet. A harc változó szerencsével, támadás és ellentámadással, egész nap tartott. Ujzi nevü pár házból álló falu szemünk láttára 9-szer cserélt gazdát, végre is az olasz kézen maradt. Zljunk az u. n. Tozsarit I.-en levő 1. sz. táb. őrsünk kivételével a harcban nem vett részt. Felsőbb parancsra ugyan ez a táb. őrs sem avatkozott a harcba, de a saját tüzérségünk, abban a hiszemben, hogy azt az olaszok már elfoglalták, pergőtűz alá vette. Veszteség 1 sebesült volt, de valószinüleg csak azért ilyen kevés, mert csak minden harmadik gránát robbant. 22 h-kor ddr parancsra az állást otthagytuk és egész éjjeli menetelés, cipekedés és ágyuvontatás után, a 3. szddal, légvonalban kb. 12 km-rel hátrább fekvő, Csafa Hmalinat nevü nyerget szállottuk meg. Az 1. szd az Osum völgyet zárta le, a 2. a Tomorica vad, sziklás oldalát szállta meg. Zászlóalj parancsnok dr. Terkán százados volt. A 3. szd-ot

Balla Gábor hdgy, a 2.-at Walaschek fhgy és az 1. szdot Muth Henrik t. fhgy vezette.

Július 9.-én 10 h-kor a visszavonulást folytattuk. Az Osum kanyargós medre mellett, annak 4—5-szöri átgázolása után, Berat város szélén keresztül haladtunk. Egész nap a hegyek között, végig egyenkint szakadozva, megállás és viz nélkül mentünk légvonalban mintegy 15 km-t, azután lepihentünk, hogy másnap a visszavonulást folytassuk. A fehérnemü nélkül, a csupasz testen hordott csalánszövetben menetelő zljból nagyon sokan (köztük én is) kidőltek, de ezek naplemente után uj erőre kapva utólérték a zljat, ahol végre kevés sáros, de itt aranyat érő vizhez jutottak. A hőmérő dut. 62 Celsius fokot mutatott.

10.-én egész nap vadregényes hegyek között haladtunk. 11.-én jobbszárnyon a 3. szddal a Devoli folyóra, balszárnyon az 1. szddal a hegykup K.-i lejtőjére támaszkodva, a Berat-tól É-ra fekvő 712-es magaslatot megszálltuk. Jobbszomszéd egy osztrák határvadász zlj, balszomszéd a 34.-es osztrák orsz. lövész zlj volt.

Július hó hátralevő része nagyon fárasztó járőrvállalkozásokkal telt el. A hőség szinte kibirhatatlan volt. Csak az árnyékos oldalon lehetett huzamosabb ideig tartózkodni. A déli órákban mindenki bágyadtan hevert. 23 h-kor kezdődött a szunyog invázió. A sok szunyogzümmögés egy hangos »N« betübe folyt össze. Mindenki holtra fáradt a csapkodásban, vakaródzásban, mert sajnos a szunyoghálóinkat a visszavonulásban eldobáltuk. Éjjel 1 h-kor a szunyogokat fölváltotta a hideg s napkeltéig dideregtünk. Napkelte után negyedórával ujra kezdődött a pokoli meleg. Ez igy ment az olaszoknál is, azért tudtam két izben is járőrömmel az olaszok háta mögé belopódzni és 21.-én Polovin nevü olasz kézen levő község biráját fényes nappal elhozni. Balla hdgy szabadságra ment, a 3. szd prsgát Spiegel Imre t. hdgy vette át. 24.-én a zljtól jobbra a váradi 4-es és a deési 32-es zlj a Semeni folyón átkelt és elfoglalt állását egész napi meg-megujuló ellentámadásokkal szemben is megtartotta. Részben zljunknak gpp. tüzében is 7 olasz zlj elvérzett. 31.-én a zlj harc nélkül a Ljapardica patak É-i parti hegyeire előre vonult. Ezt az eredményt a tőlünk távolabb balra harcoló 29-es honvéd zljnak és a kassai 5-ös határvadász zlj-nak köszönhetjük.

Augusztus 21.-éig az itt elfoglalt állások födözékeit készitettük és a hegyoldalba kavernákat csákányoztunk. E három hét alatt csak járőrözés és tüzérségi harc folyt. Az olaszok a légvonalban mintegy 2 km-re szemben fekvő hegyeken szintén dolgoztak, drótakadályokat állitottak és ágyu állásokat betonoztak. E 3 hét alatt Terkan szds helyett már Fischer Lajos cs. és kir. őrn. parancsnokolt. Az 1. szdot Merz János t. hdgy, a 2.-at Fabjanovits Vatroszlav zágrábi t. fhgy és a 3. szdot Spiegel Imre t. hdgy vette át. Terkan szds távozását mindenki sajnálta. Derék, igazságos és emberséges prnk volt. Utódjáról már nem lehet ezeket elmondani. Bár magyarul majdnem tökéletesen beszélt, mindig németül parancsolt, csak németül akart tudni s ez a mi magyar zljunknál annál feltünőbb volt és annál is inkább rosz vért szült, mert ha az olaszok lőttek, mindjárt magyarul kiabált a lova után. Ilyenkor egy darabig nem láttuk.

Élelmezés, ellátás botrányosan rosz volt. Kukoricakása, polyvás árpakenyér, száritott főzelék, néha ló vagy öszvérhus, de leginkább requirált birka vagy pulyka, tejes kukorica és gyümölcsféle csillapitotta az éhséget. Nyári ruhát a zlj egy része csak augusztus 20.-án kapott, de fehérnemü már csak hirből volt ismeretes. A legtöbb ember mezitelen testét csalánszövet fedte.

Augusztus 21.-én kapott parancs értelmében 22.-én támadtunk. Meglepetésszerüen, tüzérségi előkészités nélkül kellett indulnunk. Mert a támadás célja az volt, hogy nagyobb ellenséges erőket kössünk le, a zlj széles arcvonalon, a szdok egymástól 600 m távolságban, a szdokon belül az u. n. rohamhullámokban támadtak, jobbról számitva 2. 3. 1. szd sorrendben. A 3. szd 1. hullámában (halálhullám) levő 33 embernek prnka én voltam, a 2. hullám 30 emberének Makkos zls, a 3. hullám 30 emberének Vass Jenő zls volt a vezetője. A gppszd elosztva Szalkay Jenő t. fhgy prsga alatt állott. Annak jeléül, hogy az olaszok a készülő támadásunkat megtudták, a máskor az olasz zsoldban álló albánoktól hemzsegő Ljapardica völgyben egy lélekkel se találkoztunk. Az olaszok az 1. szdot a hegy derekáig engedték, a 2. szdot már a völgyben tüzzel lefogták, a 3. szdot pedig lövés nélkül a drótakadályokig fölengedték és ott gyilkos tüz alá vették A tüzérségi tüz csak a délelőtti órákban kezdődött és azután fölváltva hullottak a lövedékek hol közénk, hol az olaszok közé. Többször megkiséreltük a drótakadályokig eljutni, hogy azokon kapukat robbantsunk, de egyszer sem sikerült. A kézigránátozó olaszoknak eredményesebb leküzdésére a gpp-sok soraink közé felkusztak, de ekkor az olaszok a horpadásban levő 14 soros drótakadályok fölött, az 1. állásokba épitett hegyiágyukból, kartácstüzet zúditottak ránk. A kartács a nekünk kedvező bokrokat előttünk leberetválta, a mögöttünk lévőket meg felgyujtotta. Végül is ezen a tüzön keresztül kellett vissza-lerohannunk. A drótakadályokkal egyébként se boldogulhattunk volna, mert drótvágó ollónk nem volt, kézigránát meg emberenkint csak kettő volt. Délután 1—1 olasz szd jobbról és balról a szakadékokban az oldal és hátunkba húzódott s onnan tüz alá fogott bennünket. Az erősen megtizedelt 3. szd e gyilkos tüzben menekült a hegy lábához. Szerencsénkre besötétedett, rendbeszedhettük magunkat. A szd 1/3-ára fogyott.

A támadást másnap reggel folytatni kellett. Ez alkalommal mi sem jutottunk föl a hegyre. Egész nap az olaszok srapnel tüzében feküdtünk és a kőkeményre száradt földbe fedezékeket ástunk. A támadás 3. napján — 24.-én — még hajnalban följutottunk az olasz drótakadályok elé, és 25.-én hajnali 2 h-ig ott feküdtünk az olasz golyószórók és gpp-ák céltáblájaként, amikor egyszerre azt vettük észre, hogy az olasz lövészárkok kiürültek. A Nápolytól D-re való 82. olasz gy. e.-el állottunk szemben. 25.-én reggel a mintegy 2 órával előttünk járó olaszokat követtük. Én mint járőrprnk elsőnek vonultam be az újra viszszaszerzett Berat-ba. Még aznap megtudtuk, hogy a tőlünk balra levő ddr, élén a már emlitett 29-es nf. zljjal és a kassai 5-ös vad. zljjal, áttörte az olasz arcvonalat s ők a felgöngyölités veszélye elől üritették ki állásaikat. 25.-én esete Berat-tól D-re a 625-ös magaslatig jutottunk. 26.-án reggel mint járőrprnk a Berat-Janina-i úton az olaszok után indultam s mentem addig, amig az olaszok belénk nem géppuskáztak. A zlj itt megállott. Jobbszárnyával a 723-as

magaslatra (Bregu Monastijr) támaszkodva a műúton keresztül Colie faluig terjedő vonalat szállta meg.

Közben a malária aratott. A zlj létszáma, a pótlások dacára, veszedelmes gyorsan csökkent. September végére a szdok létszáma 8—10 emberre olvadt. Egy szeptember második feléből származó jelentés szerint a zlj ütközetlétszáma 32 ember, 23 gpp' á 3 fő és 3 drb legénység nélkül. Fabjanovits fhgy jelentés közben esett össze. A 3. szdnál pár napon keresztül egy hdgy, egy őrm. és egy őrv. váltották egymást, mint őrszemek.

A zlj fölszerelése szeptemberben sokat fejlődött. Sok gépp-t kaptunk. Minden szd egy-egy kézigépp. szkszt. Szeptember utolsó napjaiban az akkori viszonyokhoz képest gyönyörűen állottunk. A pótlások a legvegyesebben érkeztek. Megfordult a szkszomban az eredeti 31-esen kivül lugosi 8-as és dési 32-es oláh, verseci 7-es szerb és sváb, trencséni 15-ös tót, pozsonyi 72-es közös magyar és tót, azonkivül volt egy dalmát lóvezetőnk és egy albán hdjőrmesterünk is. Nemzetiségi külön érzéseknek azonban semmi nyomát se lehetett észrevenni. Arcvonalmögötti altisztem Ján Krhnyovi tótul káromkodott és csak jellemzésül említem meg, hogy amikor egy járőrözésnél az olaszok a szomszéd 94-es közös cseh járőrt megszoritották s én járőrömmel közbe akartam lépni, egyik tót honvédem azt mondta: »»Zászlós úr, kirek szipen, ne lijjünk ezek csehek, nem irdemes kivágnyi űket.« Talán még az oláhoknál volt némi összetartás. Ezek üres óráikban mindig összebújtak.

Augusztus végétől szeptember végéig csak járőrözés folyt, állásokat épitettünk, készültünk a téli tartózkodásra. Amikor összefüggő árokrendszer készen állt, akkor jött a parancs, hogy ezután a franciáknál használatos fészekrendszert kell meghonositani s arra mindent átépiteni. Pár napig ezzel telt az idő.

September 25-e után a mögöttünk lakó albánoktól hallottuk, hogy nemsokára Montenegróba fogunk visszavonulni, mert a bolgárok otthagyták a frontot. Az albánoknak nagyon jó értesüléseik voltak, mert 28.-án kaptuk a parancsot, hogy a munkát csak az olaszok félrevezetésére mimeljük.

September 30.-án elrendelték a visszavonulást. A zlj ezt már várta és alkonyatkor megindult. Én magam egy tddssel és 5 nf-vel mint utóvéd éjfélutánig hátramaradtam. Akkor jöttek az olaszok. Közéjük tüzeltünk és mi is indultunk a zlj után. Október 1.-én kb. 30 km-rel É-ra, már Berat falu felett, Orjana-nál a zljat utólértük. Az olaszoktól elváltunk, de a gyújtogatás a berati szent hid felrobbantása, valemint a rablások miatt méltán haragos lakósság kezdte mutogatni a foga fehérét. Este 7-ed magammal újból lemaradtam, mint utójárőr. 2.-án dut. a Licseni Muriz nádasaiba bujkáló, marháikat féltő albánok tüzeléssel fogadtak és megszabott útunkról való letérésre kényszeritettek. Ettől kezdve hol a két sereg között, hol az olaszok hátamögött az ellenséges indulatú albánoknak golyóval való köszöntése, vagy búcsúztatása közben menekültünk visszafelé. Járőröm az útszéli bokrokban húzódott kidőlt és újra magához tért maláriásokkal együtt, 23 főre szaporodott. 16 főnek volt puskája. Rekvirálásból élelmeztük magunkat. Október 4.-én sikerült egy erdőszegélyen fekvő faluba jutnunk anélkül, hogy az albánok észrevettek volna bennünket. Itt közrefogtunk 15 albánt s azokat úgy ahogyan éppen voltak, magunkkal tereltük. Amikor a falut elhagytuk, a hátramaradtak nem lőhettek utánunk. A következő faluban egy másik csoportot fogtunk, a régit elereszettük. Igy vonultunk faluról-falura. Kater—Bejas faluknál még igy is utánunk lődöztek és a Skumbi folyó mellett pedig Seza-nál tűzzel fogadtak. Október 8.-án Kavaja nevű városban végre a zljat útólértük és bevonultunk. Nem vártak bennünket, mert egy 30-as honvéd azt jelentette, hogy a járőrt a komitácsik fölkoncolták. A szándék megis volt, csak éppen nem sikerült.

Kavaja-ról a zlj Ramhuzej faluba vonult, ahol két napot töltöttünk. A szeptember 30.-a óta többnyire zuhogó eső, az útakat járhatatlanokká tette. Gépp. szállitó, emberekkel húzott kétkerekű taligáinkat el kellett hagyni. A gpp-kat részben requirált szamarak és albán lovak, néha puskatussal kényszeritett albánok cipelték. Ugy menetelés közben, mint Ramhuzej faluban a környező hegyekről állandóan puskáztak ránk. Szkszommal és egy géppuskával 9 túszt kellett összeszednem a szomszéd falukból. Az ottmaradottaknak megmondtuk, hogy minden lövésért egy túszt fölakasztunk. Erre csend lett.

Október 10.-én Durazzó mellett Salmanaj-ba meneteltünk. A komitácsik itt is zavartak bennünket. 12.-én Durazzo—Pazar Sjaki-i út egy magaslati részét szállottuk meg, ahol az 1916-os árkokat tataroztuk. Itt meg a jobbszárnyon levő 3. szdot egyidőben előlről és hátúlról is, egymással ellenséges érzületű albán bandák támadták meg. Ezek a 3. szd gpp-inak tüze miatt oldalra szorultak és egymással szembe kerültek.

A harcot azután órákig tartó heves tüzeléssel az albánok egymás ellen folytatták. 14.-én Vorra nevű faluba vonultunk. A falu mellett hatalmas kiterjedésű barakkórház és tábor volt.

Október 15.-én reggel a felgyújtott barakvároson keresztül, félig megpörkölve érkeztünk a tiranai sikra, Prezza falu alá. A hegytetőn hosszan húzódo falu lakosai menetoszlopunkat megtámadták. Szabályos csata fejlődött ki, amelyben a komitácsik fölényben voltak. Egy részen, az út egyik árkában a komitácsik, a másikban a mieink feküdtek.

Én október 8.-a óta a 2. szdhoz kerültem. Ennek a szdnak a 4. lov. ho. részeit kellett fölváltani. A 40 főnyi fiatal cseh és német dragonyos elvonulása után szdunkat a zljtól elvágták, a pár főre leolvadt szd a 11 tagú 2. határvadászzljjal együtt (egy nf. hdgy és egy főorvos közösen parancsnokoltak) nagy kerülővel csak este tudott bevonulni a Teke Krujis nevű faluba, ahol a zlj gyülekezett. Az 1 szd Muth t. fhgy és a gppszd Szalkay t. fhgy prsga alatt, valamint a zlj törzse a sebesültvivők kivételével, már ott voltak. A 2. szd prnka Lui Lőrinc nevű oláh t. fhgy volt a 33-as közösöktől. Később bevonult a 3. szd roncsa is Balla fhgy vezetése alatt. A szdnak csillag nélküli embere egy sem maradt, maga Balla fhgy is egy nehéz állványos géppuskát cipelve a vállán vonult be. Az összes sebesültvivőinket elfogták. Egy karján sebesült sebvivő szkv vonult csak be másnap reggel, akit sebesülésére való tekintettel a komitácsik cigarettával megkinálva, elengedtek.

A zlj örökös komitácsi puskázás között menetelt tovább. Október 18.-án Alessioba értünk, ahol a kassai 9-es, a váradi 4-es, a budapesti 29-es és 30-as, a veszprémi 31-es és a dési 32-es nf. zljakt Szan-

dai Sréter István alezr. prsga alatt egy ddrba összevonták. Fischer őrn. itt eltűnt. Kórházba ment. A zljat Szalkay Jenő fhgy vette át. Október 20.-án Skutariba értünk. Itt a zlj Ohnhäuser őrn. prsga alá került.

Október 21.-én átléptük a Montenegroi határt és 22.-én Podgorica mellett a nyilt mezőn szabad táborba szálltunk. A komitácsik miatt a táborozás köralakban, köröskörül táb. őrsökkel biztositva történt. 23.-án pótlást kaptunk. A menetszdok útközben összelődözve, a tisztek parancsaival nem sokat törődve, rendetlen fegyelmezetlenséggel érkeztek be. A ddr közepén letáboroztak. Este a sötétben tartott tiszti értekezleten Sréter alezr. közölte velünk, hogy most ki kell tartani, aki derék katona az marad, az nem megy kórházba és nem kér szabadságot... stb. Minket meglepett ez a beszéd. Nem tudtuk okát adni, de örömmel hallottuk Stréter alez-nek azt a kijelentését, hogy a ddrnak a Duna vonalra való hazaszállitását és a szerbek elleni alkalmaztatását kérte. A tiszti gyűlés után a közben sorakoztatott, frissen beérkezett lugosi 8-as mzljhoz mentünk, ahol az oláh legénységhez Sréter alezr. beszédet intézett. Buzditott, lelkesitett, hogy ne üljenek föl semmi izgatásnak. Akkor előttünk ez a beszéd is érthetetlen volt. 24.-én a menetalakulásokat besoroltuk. Az én pár emberes szkszom 27 főre emelkedett. Túlnyomóan a tatabányai sztrájk miatt bevonultatott bányászokat és orosz fogságból hazaérkezetteket kaptunk. A körbe fejlődött ddr közepén, a puskázó táb. őrsök mögött, megkezdődtek a fegyelmező, csukló és fegyverforgató gyakorlatok. Kihirdettük, hogy aki a parancsot nem teljesiti, azt a ddr prnk elé kell kisérni, aki pedig ennek sem engedelmeskedik, azt azonnal le kell lőni. A fegyelem bámulatos gyorsan helyreállt.

Október 26.-án dut. megtámadtuk a komitácsikat, akik Podgoricától 3 km-re a Kaparicskagóra nevű hegyen táboroztak. A támadás sikerült. A puskázó crnagorcok 80—100 x-ig bevártak bennünket, azután visszavonultak. Ezen a hegyen, hevenyészett lőállások mögött, a dolinákban sátrakba húzódva, puskáztunk egymásra október 31.-én reggel 8 h-ig. A támadás alatt Ohnhäuser őrn. csoportprnk lévén, a zljat Szalkay fhgy vezette. 27.-től kezdve már állandóan 39—39.5 fokos lázzal vezettem szkszomat, de Szalkay fhgy óhajára helyemen maradtam és Szalkay fhgy által küldött forralt borral valahogyan csak kibirtam a fáradalmakat.

Október 31.-én a tőlünk balra levők már szerb tábori csapatokkal kerültünk szembe. Reggel 8 h-kor megkezdtük a visszavonulást Podgorica felé. Én betegen csak vánszorogni birtam. Belekerültem a lugosi 8-as zlj-ba, ahol a rend tökéletesen felbomlott. Az egész társaság ész nélkül futott el mellettem. A crnagocok a sarkukban voltak és akit elfogtak, azt azonnal levetkőztették. Nagy lázamban semmivel sem törődve ballagtam és egész biztosan én is hasonló sorsra jutottam volna, ha egy mélyedésnél nem találok 8—10 a zljától elszakadt 30-as magyar nf-t, akik a már sarkunkban lévő komitácsikat részben lelődözték, részben visszakergették.

Podgoricára beérkezve, ott már állt az utcai harc, de csak a magyar, osztrák és horvát legénység harcolt, a többi menekült. A házak kék-fehér-piros zászlókkal voltak diszitve, a férfiak is hasonló szinű karszalagokat hordtak. Lőttek az ablakokból, padlásokról. Katonáink kézigránátokat dobáltak a házakba, de csak minden 6—7. robbant. Egy ládahalmaznál azt láttam, hogy a kézigránátok a komáromi lőszergyárban készültek. Odahaza pedig a komáromi lőszergyár munkásai a forradalom alatt azzal dicsekedtek, hogy a kézigránátoknak gyújtózsinórjait rövidre vágták és a gránátokat homokkal töltötték meg. Nem is sejtik, hogy ez mennyi derék magyar életébe került.

A városon való vánszorgásom közben találkoztam Marton t. hdgy zlj sgttel, ő mondta, hogy a zlj már a városon keresztülvágta magát. Nekem is sikerült két gpp. ló között szerencsésen átjutnom, majd a Moracsa folyó hidján is átmennem. A hidat pár perccel később útászaink felrobbantották. Már-már kidőltem, amikor egy magyar telefonosztagos szkv. könyörületességéből kocsira ülhettem és egy megállásnál a zljat utólértem. Bakáim megéljeneztek. Azután felsőbb parancsra a menetelő osztagok szabályszerű menetoszlopba és kettősrendekbe soroltattak és feszesen, a legénység nótaszóval vonultunk Kokotin felé. Az eredeti útirányt, amely Sarajevo felé vezetett volna, a szerbek már elvágták.

Egy Kopliku nevű majornál megállapodtunk. Itt a zlj orvosfőnök kórházba utalt. Sréter alezr. amikor a vöröskeresztes gyülekezőhelyen megállott, megparancsolta, hogy a beérkező sebesülteket és betegeket gyűjtsem és megigérte, hogy értük egy teherautót fog visszaküldeni. Igy is történt. A csapatok elvonultak és én egy eü. altiszttel ottmaradtam. Szerencsénkre a szerbek a folyón keresztül már nem üldöztek. Éjfél után a teherautó tényleg megérkezett s ahányan összegyülekeztünk, fölsegitettük egymást. A teherautó teljesen megtelt. Egymás hegyén-hátán, vérbe rakott heringekhez hasonlóan hevert az autóban a sok beteg és rosszul kötözött véres sebesült. Mondták, hogy a szerbek mintegy 2—3 km-es távolságban követték őket Nyegusig, de nem lőttek. Az elmaradozóktól a puskát elszedték, de őket foglyul nem ejtve, maguk előtt zavarták. Engem 7.-én behajóztak. A zlj további történetét csak hallomásból ismerem. A Cattaro-i öbölben az összes iratokat és néhány géppuskát az Adriába dobták, minden egyebet át kellett adniok a szerbeknek. A zljat a báró Kemény nevű hajóra behajózták. A hajó azonban Spalato közelében kigyulladt. Némelyek szerint 100—120, mások szerint 250—280 ember odaveszett. 31-es népfölkelő állitólag nem volt köztük több, csak Balla Gábor volt fhgyom, aki mentés közben az égő hajórekeszbe zuhant és odaégett. Nagyon derék, kiváló katona és jó ember volt. Nagy kár érte.

Összeállitotta: Komáromban, 1935. február 12.-én *Keszegh Zoltán* városi számvevő, volt 31.-es t. zászlós.

—o—

Sajnos — a 31. népfölkelő gyalog ezred értékes tevékenységéről nem tudunk ezúttal beszámolni. Azt tudjuk, hogy az ezred a mozgósitás után a Kummer hadseregcsoport kötelékében vonult föl az orosz arcvonalra. Ennek a hadseregcsoportnak működéséről a tábori ezred történetének keretében már megemlékeztünk. Azt is tudjuk ebből, hogy ennek a csoportnak az átkarolás óriási fontosságú hadműveletе jutott osztályrészül és igy a népfölkelő ezred súlyos harcokat vivott. De ez az egész, amit tevékenységéből fölemlithetünk, mert az ezred hadműveleti iratai a Hadi-

levéltárban nem találhatók, az ezreddel kivonult és annak harcaiban részt vett tisztek és legénység pedig hallgat. Adatokat szorgos utánjárásunk dacára sem tudtunk beszerezni.

—o—

A háború folyamán a működő hadsereg harcosainak kimélése céljából, annak kiszolgálására, különféle, különleges munkásosztagokat vezényeltek

Egy ilyen munkásszázadot állitott föl a veszprémi pótzászlóalj 1915. év december havában. A szd legnagyobb részt kiképzetlen, vegyes életkorú de öreg népfölkelőkből alakult meg és 12 altiszttel 260 főből állott. A szd Till Ferenc (ma: vitéz Tihanyi Till Ferenc) t. hadapród őrmester parancsnoksága alatt indult a harctérre. Till hdp. a korábbi harcokban már az I. és II. osztályú ezüst vitézségi éremmel lett kitüntetve és 1915. év februárjában szenvedett sebesüléséből kifolyólag maga is 33%-os rokkant, de izig-vérig lelkes katona volt és igy a század parancsnokságát az összeomlásig meg is tartotta.

A századot 1916-ban m. kir. 23/VI. népfelkelő munkás osztagnak, 1917-ben pedig m. kir. 2. honvéd 14. sz. épitő század-nak nevezték. Tulajdonképen a honvéd csapatok körletébe szánták, de a cs. és kir. irányitás szerint, ezek a törődött magyar emberek, a cs. és kir., valamint az osztrák Landwehr csapatok kiszolgálására vezényeltettek, még pedig az Alpesekbe, a tiroli arcvonalra, ahol előbb a 21. Landwehr lövész ho., majd pedig a 26. hegyi dandár kötelékében a 21. osztrák Landwehr, a 4. Bosznia-hercegovinai ezredeknél, továbbá a gróf Wendel féle porosz hadseregcsoportban, végül a 2. és 3. tiroli császár vadász ezredeknél teljesitett súlyos, fontos és igen értékes szolgálatot.

Ez a szolgálat pedig állott a födözékek épitéséből, drót akadályok telepitéséből, gletscher szakadékok áthidalásából, útépitésből, 1000—2000 méter magas hegycsúcsokra lövőszer, élelem és hadianyagnak felhordásából, nem egyszer ellenséges zárótűzön keresztül és több izben még a harcokba is beavatkoztak, még pediglen minden esetben sikeresen.

Ez a teherhordó szolgálat rendszerint éjjel történt, ami az amúgy is rendkivüli fáradalmakat alaposan fokozta.

A szd az összeomlásig két izben kapott némi pótlást. Emberei közül 22 hősi halált halt, 35 megsebesült, 102 pedig megbetegedett. Ketten I. osztályú, négyen II. osztályú ezüst, 38-an bronz vitézségi éremmel, 31-en koronás érdemkereszttel, 20-an pedig vaskereszttel lettek kitüntetve.

Maga a parancsnok — önfeláldozó, bátor és értékes szolgálatainak elismeréseül — soronkivüli előléptetésben részesült; elnyerte a bronz vitézségi érmet, majd — mint hdgy — a bronz és ezüst Signum laudis-t, valamint a koronás arany érdemkeresztet.

A század fegyvertényei közül emlitésre méltó:

1916. április 13.-án a 2000 méter magas Lipnik hegyen elhelyezkedett és a 21. osztrák Landwehr gy. ezredhez tartozó egyik géppuskás osztagot, az ellenségen kivül, rendkivül veszélyes hólavina is a megsemmisüléssel fenyegette. A Till század — az ellenséges tűzben és lavina csúszás közben az osztagot megmentette.

1916. évnek ugyancsak április havában a 26-os osztrák vadászzlj lövőszere támadás közben elfogyott. A Till szd ellenséges zárótűzön keresztül az 1500 méter magas Vorsic hegy csúcsára hordta a lövőszert, de ezen kivül a harcba is tevékenyen beavatkozott és ezzel az ellenség visszaveréséhez, valamint az aznapi győzelemhez nagymértékben hozzájárult.

1917. október 23.-án a tolmeini áttörés előkészitése alkalmával, a 26. hegyi ddr prsg parancsára, az ellenséges állásoktól 1 km távolságra levő Svinga hegy lejtőjére, állandó ellenséges tűzben, a szd 4 drb ágyút szállitott föl és azt ott beépitette. Ezek az ágyúk a támadás alatt jelentős szerepet játszottak.

A tolmeini áttörést követő előnyomulás alatt a szd igen értékes és fontos szolgálatot teljesitett azzal, hogy hidakat épitett, gleccsereket hozott rendbe, azokat áthidalta és igy lehetővé tette a csapatok előrehaladását.

Ezek a fegyvertények, amelyek a szd tevékenységének csak parányi részét ismertetik, bizonyitják, hogy a század a neki szokatlan és ezideig teljesen ismeretlen magas hegység fokozott követelményeinek is megfelelt, a magyar névre, a veszprémi honvédekre csak újabb elismerést és dicsőséget árasztott.

A szd szolgálatát annyira lelkiismeretesen és kötelességtudóan végezte, hogy az összeomláskor olasz hadifogságba esett, mert az utolsó pillanatig, azt lehet mondani tovább tartott ki az állásában, mint a küzdéshez rendelt csapatok.

A volt veszprémi m. kir. 31. honvéd gyalogezred bajtársi szövetségének története.

Irta: *Dr. Endrényi Tivadar* t. fhgy, a bajtársi szövetség budapesti csoportjának elnöke.

1920-ban tábori ezredünk néhány lelkes tagja — aki egyébként is az egymással való bajtársias érintkezést ezideig is fentartotta — elhatározta, hogy a világháboru vérzivataraiban oly nagy fokban kialakult és közismertté vált 31-es bajtársi szellemet továbbra is ápolni kivánja.

Az elhatározást tett követte és már 1921-től kezdődően az ezred volt tagjai, sőt családjuk is, a Petrovits György százados családjának érdekkörébe tartozó budapesti Symplon kávéházban, majdnem minden hónapban, egy-egy összejövetelt tartottak. Éveken keresztül, de keret nélkül folyt igy az együttműködés, amikor is a tábori ezredünk utolsó parancsnoka — vitéz Pallaghy Dezső ny. tábornok — a bajtársakat Budapesten egy megbeszélésre összehivta.

A budapesti tiszti kaszinóban, 1930. év június 26.-án, vitéz Pallaghy tábornokkal az élen ekkor megjelentek: dr. Báthor István t. fhgy ügyvéd; Droppa Béla szds; dr. Endrényi Tivadar t. fhgy-ügyvéd; Fáy Géza nf. fhgy-vezérigazgató; dr. Götze Árpád t. főorvos, a budapesti Rókus kórház főorvosa; Hamburger István t. fhgy-épitészmérnök; Huszár Imre t. fhgy-bankigazgató; Papp Géza szds; Rosenfeld Ármin t. fhgy-bankigazgató; Salmen Henrik szds; Szilárd Béla szkv. szds-nagykereskedő; valamint Zucker Károly szds és elhatározták a bajtársi szövetség megalakitását, célul kitűzve a bajtársi szellem és az összetartozandóság ápolásán kivül a jótékonykodást, valamint az ezred régi, dicső emlékeinek megörökitését is.

Az ekkor megalakult intéző bizottság nyomban érintkezésbe lépett a Veszprém, Győr és Tatán letelepült volt bajtársainkkal.

Ezután a bajtársi szövetség életében az események már gyors egymásutánban következtek.

1930. augusztus 25.-én az intéző bizottság a Veszprémben összejött bajtársak előtt eddigi munkálkodásáról beszámolt és azt is közölte, hogy körülbelül 600-ra tehető azoknak a száma, akik csatlakozásukat bejelentették. Ekkor a megjelentek úgy határoztak, hogy a szövetség székhelye Veszprém legyen.

Az előmunkálatok elvégzésére és az alapszabályok tervezetének elkészitésére a már kiküldött végrehajtó bizottságot vitéz Kutassy Ignác ny. tábornok; vitéz Molnár János t. fhgy-adóhivatali főnök; Stoll Ferenc bankigazgató; dr. Kiss Ernő t. fhgy gt.-kir. ügyész; dr. Pulay Lajos t. fhgy-árvaszéki ülnök; vitéz Beleznay József tiszthelyettes, Büki János kereskedő és vitéz Mészáros István fényképész személyével kiegészitették.

Vitéz Pallaghy Dezső ny. tábornok elnöklete alatt, 1930. október 5.-én, a veszprémi Petőfi szinházban, a budapesti—győri—komáromi—tatai és veszprémi csoport tagozattal a Bajtársi Szövetség meg is alakult. Az ekkor megválasztott tisztikara és választmánya a következő volt:

Ügyvezető elnök: vitéz Kutassy Ignác ny. tábornok
Csoport elnökök:
Veszprémben: Schlemmer Ödön őrnagy
Tatán: Pesthy Károly ny. ezredes
Budapesten: dr. Endrényi Tivadar t. fhgy.
Győrött: Draganits Ferenc t. fhgy
Komáromban: Szulacsik Lajos t. szds.
Főtitkárok: Papp Géza és Zucker Károly szdsok
Titkár: vitéz Beleznay István irnok főmester
Pénztárnok: Kiszely János ny. alezr. gt.
Ellenőr: Harmath Jenő t. hdgy
Ügyész: dr. Steiner Elemér t. fhgy
Számvizsgálók: Fehér Andor t. hdgy,
Beöthy Pál t. hdgy
és vitéz Mészáros István.

Ezután sorjában megalakultak a helyi csoportok is. Igy 1930. december 2.-án a budapesti csoport. Ez alkalommal Nagy László ny. alezredes — volt pótzászlóalj parancsnok — a taggyüjtés tekintetében, vitéz Sallay (Schranz) István ezredes pedig a jótékonykodásra vonatkozólag tettek egyhangulag elfogadott inditványokat, amelyeket a csoport vezetősége foganatositott és ennek eredményeképen az arra rászoruló bajtársakat — karácsonykor — már segélyben is részesitette.

Az 1931. április 11.-én érkezett inditványra a Bajtársi Szövetség rövidi Maxon Alajos és vitéz Balogh Sándor ny. altábornagyokat, továbbá vitéz Dobák Géza és Ghyczy Zoltán ny. tábornokokat, mint a tábori ezred volt parancsnokait, egyhangu lelkesedéssel és nagy örömmel diszelnökökké választotta.

Szulacsik Lajos t. szds elnöklete alatt, Ray Imre bajtárs helyiségében, számos érdeklődő jelenlétében 1931. május 3.-án tartotta alakuló összejövetelét a Komáromi csoport.

Ugyanekkor Draganits Ferenc t. fhgy bejelentette a győri csoport működését.

Az 1931. szeptember 27.-én megtartott ezrednapon hozott határozattal a Bajtársi Szövetség megalakitotta az ezredmúzeumot. Ugyanekkor Nagy László ny. alezredes bejelentette, hogy kikutatja annak a 700.000 korona értékü hadikölcsönnek a sorsát, amelyet az ezred tagjai a világháboru alatt az özvegyek és árvák javára jegyeztek.

Azóta az egyes csoportok élénken működnek, igy a budapesti csoport, a mai viszonyok közötti szerény keretben ugyan, de folytatja a bajtársak segélyezését.

A Bajtársi Szövetség minden év szeptemberének utolsó vasárnapján Veszprémben megtartott ezrednapon diszülést is tart. Ezen beszámol az elmult évi működéséről és meghányja-veti a diszülésen felmerült kérdéseket. Ez az ezrednap és diszülés évről-évre örvendetes fejlődést mutat, de még messze van a kitüzött célunktól és attól a kötelezettségtől, amit a közel 9000 hősi halottunk emléke és a tábori alakulatok harci dicsősége ró reánk.

1933-ban az ezredet érintő igen kényes kérdés került napirendre. Veszprém városa ugyanis kimondta, hogy elesett bajtársaink emlékének megörökitésére nem emlékművet, vagy hősi szobrot, hanem hősi kaput épittet. Ez a szövetségben élénk és egyhangu ellenérzést váltott ki és különösen Nagy László ny. alezredes, valamint dr. Kiss Ernő t. fhgy gt. kir. ügyész fáradozott oly irányban, hogy Veszprém városa önálló hősi emlékművet is állittasson.

A kapu áll, a külön emlékmű — reméljük — meglesz!

Az 1934. évi szeptember havi veszprémi diszülés vitéz Kutassy Ignác ny. tábornokot diszelnökké, Beöthy Dezső ezredest pedig ügyvezető elnökké választotta. Ugyanekkor — a többizben meghiusult hosszú tervezgetés és különböző ajánlatok után — dr. Endrényi Tivadar a budapesti csoport elnökének ajánlatára, a Szövetség fölkérte vitéz Herczegh Géza ny. alezredest az ezred történetének megirására, amit ő el is vállalt, sőt azt is bejelentette, hogy egy év leforgása alatt azt elkészíti és a következő ezrednapra a kéziratot a Szövetség rendelkezésére bocsájtja.

vitéz Herczegh Géza ny. alezredesnek rengeteg levéltári kutatással és egyéb nehézségekkel kellett megküzdenie. A mű kiadása elé is sok, nem várt akadály tornyosult ugyan, de mindezek dacára, az 1935. évi szept 30.-án megtartott diszülésen vitéz Herczegh Géza alezredes a befejezett kéziratot, a nagyszámban jelenvolt bajtársak óriási lelkesedése közben, az elnökségi asztalra tette. A nyomda technikai kérdések is megoldódtak és ime a veszprémi honvédek története 1936 június havában megjelent. Ezzel a Bajtársi Szövetség egyik nagy célja beteljesült. Nagy öröm ez nekünk és azt a jogos bizakodást éleszti föl bennünk, hogy a »Veszprémi Honvédek Története«-nek megismerése, a könyvnek elterjedése a Bajtársi Szövetség életének hatalmas föllendülését fogja eredményezni.

III. rész.

AZ EMLÉKALBUM

vitéz **BALOGH SÁNDOR ny. altb.**
a Bajtársi Szövetség diszelnöke.

vitéz **PALLAGHY DEZSŐ ny. tbk**
a Bajtársi Szövetség Elnöke.

rövidi MAXON LAJOS ny. altb.
a Bajtársi Szövetség diszelnöke.

GHYCZY ZOLTÁN, ny. áll. tábornok.
a Bajtársi Szövetség diszelnöke.

BEÖTHY DEZSŐ ezredes.
a Bajtársi Szövetség ügyvezető elnöke.

Rövidi Maxon Lajos
ny. áll. m. kir. honvéd altábornagy
Pécs.

A tábori ezredünk fölött a leghosszabb ideig parancsnokolt. Katonai pályafutását a történeti rész tartalmazza. Kitüntetései: Lipót Rend lovagkeresztje hdm. kk., III. oszt. Katonai é. k. hdm. kk. III. oszt. Vaskorona Rend hdm. kk., ezüst és bronz Signum Laudis hdm. kk. a vitézségi érem szalagján, Károly cs. k., II. oszt. vaskereszt, III. oszt. Katonai é. k., a magyar dicsérő elismerés bronz érme, Jubileumi érem, Kat. jub. kereszt, és az 1912—13-as e. k.

vitéz Balogh Sándor
ny. áll. m. kir. honvéd altábornagy
Budapest.

Ezredünk fölött parancsnokolt 1917. augusztus hó 23.-ától október 9.-éig a Korite—Selo-i állásban és 1917. december 1.-től 1918. január 25.-éig a Piave deltában vivott harcaink alatt. Tevékenységét a történeti rész tartalmazza. Kitüntetései: II. oszt. Vaskorona Rend hdm. kk., Lipót Rend lovagkeresztje hdm. kk., III. oszt. Vaskorona Rend hdm. kk., III. oszt. K. é. k. hdm. kk., III. oszt. K. é. k., Ezüst és bronz Signum Laudis hdm. kk. Signum Laudis a vitézségi érem szalagján és a zöld szalagon, K. cs. k. H. e. é., német vaskereszt stb. stb.

vitéz Pallaghy Dezső
ny. áll. m. kir. honvéd tábornok
Viriustelep.

1918. Január 26.-án vette át ezredünk parancsnokságát és azt azután végig meg is tartotta. Sorrendben tehát a 31.-es honvédeknek utolsó parancsnoka volt. Müködését az ezredtörténeti rész tartalmazza. Kitüntetései: A Kormányzó ur Őfőméltóságától adományozott dicsérő elismerésen a Lipót Rend lovagkeresztjének kissebbitett másának viselésére jogosittatott, ami a Lipót Rendre való jogosultságának elismerését jelenti. Továbbá: III. oszt. Vaskorona Rend hdm. kk., III. oszt. K. é. k. hadm. kk., III. oszt. K. é. k, Ezüst és bronz Signum Laudis hdm. kk., Német Vaskereszt, K. cs. k. stb.

Beőthy Dezső, m. kir. honvéd ezredes,
Veszprém.

A Ludovika Akadémia elvégzése után 1905. augusztus 18-án avatták hadnagygyá a munkácsi 11. honvéd gy. ezredhez. Innen átkerült a 17-es honvédekhez és 1912-ben a 31. honvédgyalogezred felállitása óta az ezred kötelékében szolgált a világháboru alatt. A 79. menetzjjal szállt harcba az oroszok ellen, mint az 1. század parancsnoka. Részt vett a 2. lembergi csatában, (Rawaruska.) 1916. Stochod melletti harcokban, az olasz fronton a Kostanjevicai állásharcok, a X. XI. XII. Isonzó csatákban és a Montellóval szembeni frontszakasz harcaiban. Szolgálati beosztásai a háboru alatt: század, zászlóaljparancsnok, ezred első segédtiszt és egyideig pótszázadparancsnok. Kitüntetései: III. o. katonai érdemkereszt, hadiék., az ezüst és bronz Signum Laudisz, II. o. porosz vaskereszt, K. cs. k., III. o. magyar érdemkereszt, H. e. é.

Dobák Géza
ny. áll. m. kir. honvéd tábornok
Budapest

A kárpáti hárcokban, majd az 1915-ös nyári támadó előnyomulásban vezette ezredünket. Ennek leirását az ezredtörténeti rész tartalmazza. 1915. junius 8.-án Zakrzówek-nél állkapocslövéssel megsebesült. Felgyógyulása után a 308. h. gy. e. prsgával bizták meg. Egy évig volt ebben a beosztásban. Utána egész a világháboru befejezéséig, mint dandár parancsnok müködött. Kitüntetései: Lipót Rend lovagkeresztje, III. oszt. Vaskorona Rend, mindkettő hdm. és kk.-al, Ferencz József Rend lovagkeresztje, III. oszt. K. é. k. (kétszer) hdm. kk., K. cs. k. stb.

† **budahegyi Pauer Miksa** ny. ezredes,
Klotild-liget.

A hainburgi utász hadapród iskolát végezte 1892-ben. Az utász csapatnál szolgált 1902-ig. Közben 1897—1899-ig a wieni hadiiskolát is elvégezte. 1902-ben százados a cs. és kir. 23. gy. ezredben, majd 1905-ben átlépett a m. kir. honvédséghez. Tevékenységét az ezredtörténet részletezi. Kitüntetései, a K. é. k. hadiékitménnyel a kardokkal, a signum laudisz, vöröskereszt diszjelvény tiszti keresztje a hadiékitménnyel, seb. érem, K. cs. k., 25 éves tiszti szolgálati jel, jub. emlékérem, Mariáner kereszt, a bolgár vöröskereszt. A harctéren kapott sebesüléséből és rokkantságából kifolyólag 1936 március 6.-án hősi halált halt.

† **vitéz Kutassy Ignác**
ny. áll. tábornok, Veszprém.

A budapesti cs. és kir. hadapródiskola 1892-beni elvégzése után a cs. és kir. Br. Appel 60 gyalogezredhez osztatott be. Saját kérelmére 1893 májusában a m. kir. honvédséghez helyeztetett át. Szolgált a m. kir. székesfehérvári 17. honvéd gy. ezredben, a kolozsvári 21., majd a veszprémi 31. honvéd gy. ezrednél. Ez utóbbi ezred felállitásában tevékeny része volt. 1895-ben a cs. és kir. 1. sz. utász zászlóaljhoz tartósan vezényeltetett. A Ludovika Akadéma felsőbb tiszti tanfolyamát 1897—8-ban a törzstiszti tanfolyamot 1913—14. évben végezte.

Háboruban a 31. gy. ezred által felállitott 14. menet ezred 46. menet zászlóaljával 1914. augusztusában mint századparancsnok vonult el, mely zászlóalj a rawaruskai harcok után a tábori ezredbe olvadt. A 31. ezred harcaiban mint század-zászlóalj és ezred parancsnok vett részt. A Wisztula melletti harcoknál 1914 november 28-án Biskupicénél fogságba esett. Sibériában mint hadifogoly 1920-ig volt. 1920—22-ig mint tusz. 1922. juliusban a halálra itélt magyar népbiztosokkal cseréltetett ki. Ezredessé 1923. május hó 1-ével 1919. május 1. ranggal neveztetett ki. 1924-ben vitézzé avattatott. Nyugállományba 1926. január 1-ével helyeztetett s ugyanezen év december 10-én a tábornoki rendfokozat adományoztatott. 1935. október 4-én a harctéren és hadifogságban szerzett betegségében hősi halált halt. Mint a 31-es honvéd Bajtársi Szövetség elnöke, később diszelnöke, hathatós munkásságot fejtett ki a háboru utáni bajtársi szellem ápolásában. Emlékét kegyelettel őrzik bajtársai.

GHYCZY ZOLTÁN ny. áll. tbk.

A tábori ezrednek volt parancsnoka, a Bajtársi Szövetség diszelnöke. Tevékenységét a történeti rész tartalmazza.

vitéz Sallay (Schrancz) István
ny. áll. tábornok Budapest.

A Ludovika tisztképző elvégzése után, 1900-ban mustrálták a 20-as honvédekhez mint hadapród tiszthelyettest. 1914. augusztus 1.-én helyezték át a 31-es honvédekhez és a 14. menetezreddel mint századparancsnok vonult az orosz hadszintérre. Szeptembertől már mint zászlóalj parancsnok küzdött 1915. áprilisáig, amikor a veszprémi önkéntes iskola parancsnokának nevezték ki. Ebben a beosztásban müködött az év szeptemberéig. Ekkor a Ludovika akadémiához vezényelték, ahol mint tanár és századparancsnok teljesitett szolgálatot. 1917. őszén az 1.-es honvédekhez helyezték át és a tábori II. zászlóalj parancsnoka lett az olasz harctéren, ahonnan 1918. november 21.-én tért haza. Harctéri szolgálata 23 hónap. Kitüntetései: III. oszt. vaskoronarend, Signum Laudis, Katonai érdemkereszt, a Magyar érdemkereszt III. osztálya, K. cs. k. és az összes békebeli jubileumi stb. érmek. A harctereken tanusitott kiváló magatartásért a Kormányzó ur 1921-ben vitézzé avatta. 1935. december 1.-én vonult nyugalomba.

Silbersdorf Ferenc, ny. ezredes,
Tét.

A Ludovica Akadémiát elvégezve Zomborban avatták fel. Az ezredünkhöz annak megalakulásakor került és a világháboru kitörésekor a tábori ezreddel indult 1914. augusztus 18-án az orosz harctérre. Itt az év novemberéig részt vett az összes ütközetekben, amikor is megsebesülve Bécsbe került a Poliklinikára. Felgyógyulva ujból visszament az orosz frontra, itt azonban tüdőgyulladásban megbetegedve ismét 2 havi gyógykezelésben részesült. Ezután a szerb hadszintérre vonult, ahol részt vett a második szerb és az egész Montenegró-i offenzivában. A montenegrói megszálló csapatoknál teljesitett tevékeny szolgálatot, amikor ujból gyógykezeltetés vált szükségessé, miután idegei teljesen felmondták a szolgálatot. Betegsége elhuzódott a forradalom kitöréséig és 1918-ban nyugállományba is vonult. Az orosz fronton egy izben sebesült is. A katonai érdemkereszt tulajdonosa.

Nemes Nagy László ny. alezr. Budapest.
A veszprémi 31. honv. és népf. pótzászlóalj parancsnoka 1915—1918.

1884-ben sorozták be a 48. honv. zlj.-hoz. Elvégezte a Ludovika Akadémián a szab. áll. tisztképző tanfolyamot és mint 1-ső rangszámmal kinevezett hadapród és mint rendkivüli hallgató a Lud. Akad. tényl. áll. tisztképző tanf. III. és IV. évfolyamát, — mint tiszt a felsőbb tiszti tanf.-ot, a bécsi cs. és kir. kat. földrajzi intézet térképésztiszti két éves tanfolyamát — mindnégyet igenjó eredménnyel. A miskolczi 10. honv. gy. ezr.-nél volt század prnk és ezr. sgt. azután kb. 10 éven át a Lud. Akadémián és a felsőbb tiszti tanf.-on tanár. Ez idő alatt megirta a Tereptan, Terepábrázolás s a Térképolvasás tankönyveit, továbbá a katonai országos földmérést. Ez utóbbiért 3000 K. jutalomban részesült. A katonai nevelés és képzés terén kifejtett munkásságáért többször részesült főparsági és miniszteri irásbeli elismerésben, 1898. ban soronkivül százados lett. 1901-ben Ő Felsége dicsérő elismerését 1909-ben a Ferencz József rend lovagkeresztjével való kitüntetést érdemelte ki. Ugyanezen évben nyugállományba vonult. 1914. szeptember 22.-én mint őrnagy bevonult Veszprémbe kiegészitő parancsnokul és 1915 elejétől az 1918. év végéig a veszprémi 31. honv. és népf. pótzlj-nak volt a parancsnoka. Ez idő alatt felsőbb rendeletre résztvett az olaszharctéren Passaridusban és környékén ezredparancsnokok számára kb. 4 héten át tartott harcászati megbeszélésekben és gyakorlatokban segédtisztjével Havasi Jenő főhadnaggyal. A harctérre való beosztását többször kérelmezte. 1917-ben több heti szabadságát az ezrednek a Piave partján volt vonalában töltötte az ezr. a ddr. s a ho. parságnál. Ellátta'ott 1916-ban a kat. érdemkereszt-szalagos érdeméremmel, a 3. s. tiszti szolg. jelvénnyel, 1917-ben a vöröskereszt II. o. hadiékitményes diszjelvénnyel és a háborus emlékéremmel.

Vecsey Géza, ny. ezredes,
Győr.

A ludovika akadémiát 1890-ben végezte és az 1-ső honvéd gyalogezredhez mustrálták mint had. tiszthelyettes. Az 5-ik, majd a 13-ik honvéd gyalogezrednél szolgált, majd áthelyezték a marosvásárhelyi 22-ik, végül a lugosi 8-ik honvéd gyalogezredhez. A világháboru kitörésekor 1914 augusztusban a 46.-ik menetzászlóaljjal mint zászlóaljparancsnok az orosz hadszintérre. Október 1-én a Rawaruska körüli harcokban megsebesült. Felgyógyulása után 1915. juniusában a szerb frontra ment a második szerb betörés elháritására. A Száván való átkelésnél sulyosan megsebesült Hosszu ideig gyógykezelték. Felgyógyulva Pozsonyban a kormánybiztosság katonai előadója lett. 1919. január 1-én vonult nyugalomba. Kitüntetései: III. o. vaskorona rend, hdm. kardokkal.

Csiba István, m. kir. csendőr ezredes,
Budapest.

A m. kir. honvéd Ludovica Akadémia elvégzésekor, 1900-ban avatták hdj.-tiszthelyettesnek a 7. h. gy. ezredbe 1914. május 1-én helyezték át mint főhadnagyot a veszprémi 31-es honvédekhez. A világháboru kitörésekor, mint a 3. táb. század parancsnoka vonult az orosz harctérre, ahol az év szeptember 13-ig részt vett az ezred összes ütközeteiben, amikor is a Magierovi csatában megsebesült. 1918. március 23-ától julius 20-ig az olasz harctéren küzdött a 38. h. gy. hadosztály kötelékében az Asiagó körüli harcokban. Kitüntetései: III. o. katonai érdemkereszt a hdm. kardokkal, e, és br. Signum laudis a kardokkal, Magyar Signum l. a zöld szallagon, K. cs. k., Seb. érem, H. é. é., I. o. tiszti szolg. jel. 1908. e. k.

Parragh Gyula, m. kir. honvéd ezredes, Nagykanizsa.

Katonai pályafutását a brassói 24-es honvédeknél kezdte 1903. augusztus 18-án. A világháboru kitörése ezredünknél érte és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett az Uhnow, Tarnow,, Kárpátok, Zakrzowek, Marysin, Kozlowka, Nowidwor, Wieliczk-i állásharcokban. Sebesülve az olasz harctérre, az Isonzónál, Kosztanjevicénél és Selónál küzdött. Honvéd hadosztálynál vezérkari beosztásban: a 70. honv. h. o.-val a Piavénál, a 42. honv. h. o.-val Monte-Asolone és Petrica-nél volt. Front szolgálata 18 hónap, mely idő alatt két izben sebesült. Először 1914. aug 29.-én Uhnownál, majd 1915. aug. 6-án Kozlowka-Novidvornál. Kitüntetései: III. o. k. é. k., ezüst és bornz Signum Laudis a kardokkal, és hdm.-el, K. cs. k., Seb. érem (2 sávval), II. o. vaskereszt, H. e. é., és kormányzói legfelsőbb dicsérő elismerés.

Györke György, m. kir. honvéd alezredes, Veszprém.

A Ludovika Akadémia elvégzése után, 1909. augusztus 18-án osztották be mint hadnagyot az 1-es honvédekhez. Ezredünkhöz 1913. március 1-én helyezték át és igy a világháboru kitörése Veszprémben érte. A 14. menetezred 46. menetzászlóaljával ment 1914. augusztus 20-án az orosz frontra ahol Rawaruskánál mint zlj s. tiszt megsebesült. Felgyógyulva egyideig a pótzászlóaljnál képző, majd decemberben ujból visszatér az északi harctérre és 1915 március 30-án történt ujabb megsebesüléséig részt vett csapatteste összes hadmüveleteiben. Rövid gyógykezelés után juniusban már ismét az orosz fronton van. Ezuttal a Papp csoporthoz beosztva, részt vett Csernovitz védelmében, Szadagora és Rohozna harcokban, ahol harmadszor sebesült meg. Haza kerülve a pótzászlóaljnál teljesitett kiképzői szolgálatot és még ez év decemberében negyedszer ment az északi hadszintérre Wolhyniába. Részt vett a téli állásharcokban, Brussilow offenzivában, 2 hétig hadosztály utóvéd parancsnok, utóvédharcok, támadó hadmüveletek a Stochod mentén stb. Gruziatyn község elfoglalása után a község előtti hevenyészett állásában gránát telitalálattal, sulyos légnyomással, idegsokkal eszméletlen állapotban szállitották kórházba, ahol huzamosabban gyógykezelték. Többszöri felülvizsgálat után helyi, irodai szolgálatra minősitve, különböző beosztásokban szolgált. A forradalom kitörése a pótzászlóaljnál érte, mint pótzlj. segédtisztet, majd az özv. és árva alap kezelésével volt megbizva. Háborus kitüntetései: III. o. katonai érdemkereszt, a hdm. és kardokkal, ezüst signum laudisz a kat. érd. kereszt szallagján, br. sign. laudis, a hdm és kardokkal, K. cs. k.

Sárossy (Schlemmer) Ödön
m. kir. honvéd alezredes, Veszprém.

A pécsi m. kir. Hadapród iskolát végezte el 1906-ban, ahonnan mint honvéd tiszthelyettest mustrálták ki a székesfehérvári 17. honvédgyalogezredhez. Itt teljesitett szolgálatot 1912 október 1-éig amikor a veszprémi 31. honvéd gyalogezredhez nyert beosztást, amely ezred felállitásában tevékeny részt vett. Itt érte a világháboru kitörése és a tábori ezreddel vonult harcba 1914 augusztus 18-án mint zászlóalj segédtiszt. Az orosz fronton küzdött ezredével mint század és zlj. parancsnok. 1915. augusztus 28-án, Wajcsin-nál történt sulyos sebesüléséig, ami által rokkantá is vált. Ez idő alatt részt vett az ezred összes hadmüveleteiben és frontszolgálatát 2 izben szakitotta meg, előbb Házy, majd a Kárpátokban. Sebesüléséből kifolyólag, mint helyi szolgálatos a IV. honvéd kerület által felállitott tartalékos tiszti iskola (Veszprém) parancsnokává nevezték ki és 1916 1-től szolgált ebben a beosztásban a háboru végéig. Közben IV. ker. parság által felállitott egyesitett számvevő iskolák parancsnoka is volt. Szolgálata 12 hónap. Kitüntetés: III. oszt. Katonai érdemkereszt a kardokkal, ezüst Signum laudis a kardokkal (2), bronz Signum laudisa kardokkal, K. cs. k., H. e. é. Sebesülési érem (2), 1908-as e. é. és a 20 éves tiszti szolgálati kereszt.

vitéz Pintér Aldár, m. kir. honvéd ezredes. Szeged.

Katonai pályafutását az 1903. évben kezdte meg a nagykanizsai 20. honv. gy. ezrednél. 1903. hadapród tiszthelyettes, 1904. hadnagy, és 1908. évben helyezték át Veszprémbe a 31-es honvédekhez. 1910. főhadnagy, 1914. százados, 1921. őrnagy, 1927. alezredes, lett. Győrbe 1928-ban helyezték át. 1933-ban ezredes lett. A háboruban 1916-ig mint századparancsnok, majd majd mint zászlóaljparancsnok vett részt. A fronton 28 hónapot töltött. A világháboru után határőrkiképző előadó is volt, majd 1934.-től a szegedi 5. vdd. személyügyi osztályvezetője, Az orosz harctéren résztvett: Uhnow, Lemberg, Toprinc, az olasz fronton pedig a X. XI. és XIII. Isonzó melletti harcokban, a Piave deltában, Montelló harcokban a végső visszavonulásig. Kitüntetései: m. érd. ker. IV. osztálya, kat. érd. ker., III. o. (kétszer), a kardokkal, br. és e. Signum laudis, Magyar érdem érem, Signum laudis piros szalaggal, K. cs. k., háborus emlékérem, 30 éves szolg. jel., 1908. jub. kereszt.

vitéz Geszthy Lajos m. kir. honvéd alezredes, Budapest.

1905. augusztus 18-án avatták fel a 7-es honvédekhez. 1914. november 20-án helyezték át mint főhadnagyot a 31. h. gy. ezredhez. Az orosz fronton, ahol ezredünk 1 századának parancsnoka (1914. dec. 2-től 1915. febr. 26-ig.) részt vett a Dunajec melletti harcokban, a Kárpátokban, a Zsebrák hegy elfoglalásánál, 1916 augusztus 20-tól szeptemben 8-ig a Halus melletti védelmi harcokban. 1915. február 26-án a Zsebrák hegyen megsebesült. Kitüntetései: a III. katonai érdemkereszt a hdh. és kardokkal, ezüst Signum laudis, K. cs. k. Seb. érem 1 sávval, H. e. é., 1912—13. e. k., békebeli Signum laudis, és a III. tiszti szolgálati jelv.

vitéz Kálmán Imre
m. kir. honvéd alezredes, Budapest.

1906. augusztus 18-án avatták fel a pécsi honv. hadapród iskola elvégzése után hadapród tiszthelyettesé a 17. h. gy. ezredhez. Itt a 17/IV. zlj.-hoz Veszprémbe osztották be. 1913 január 1-évei a honvédség átszervezésekor állomáshelye alapján beosztatott mint főhadnagy, a Veszprémben alakuló 31. h. gy. ezredbe. 1913. április 1-én áthelyezték a 31 III. zlj-hoz Tóvárosra, amely zljnak junius 16-án segédtisztje lett és a háboru kitörésekor ezen beosztásban ment az orosz harctérre. Itt részt vett az I. és a II. offenzivában, 1915, 1916-ban ugyancsak az orosz fronton küzdött, még 1917. január 1.-től november 7-ig az olasz hadszintéren vett részt az ezred harcaiban. Elsővonalbeli szolgálata 24 hónap és 1914. október 22-én sebesült az orosz harctéren a San melletti harcokban »Lázy« község mellett. Kitüntetései: III. o. Vaskoronarend, III. o. kat. érdemkereszt, br. kat. érdemérem, K. cs. k. H. e. é. Seb. érem (1 sávval), 2. oszt. porosz kir. német vaskereszt, IIII. o. kat. szolg. jel. és az 1908. évi jubileumi emlékkereszt.

Kiskéry (Komornik) Lóránd,
m. kir. honvéd alezredes, Budapest.

A m. kir. nagyváradi honv. hadr. iskola elvégzése után került a székesfehérvári 17-es honvédekhez, ahonnan a 31. honv. gy. ezredhez helyezték át, annak megalakulásakor. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz harctérre, ahol augusztus 28-án Uhnownál megsebesült. Többszöri megszakitással 15 hónapot töltött az orosz fronton, mely idő alatt részt vett az ezred összes hadmüveleteiben. Nevezetesen: 1914. aug. 8- szept. 9-ig, 1915. ápr. 1— aug. 30.-ig és 1915. dec. 2-től 1916. julius 29-ig. Kitüntetései: III. o. K. é. k. hdm. és kard., K. é. é. hdm. és kard,, Magyar K. é. é., K. cs. k., Seb. érem, H. e. é., Tiszti szolg. kereszt, Jub. e. é. és az osztrák háborus e. é.

Kiszely János
ny. g. alezredes, Veszprém.

1892-ben vonult be az 1.-es honvédekhez és az 1912-ben történt ezredünkhöz való áthelyezéséig szolgált a 14 honv. 5. honv. huszár, 9 honvéd és a Pozsonyi 13. honvéd gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor Tatán állomásozott és a tábori ezreddel ment az orosz frontra 1914. augusztus 18-án mint ütközet vonat parancsnok és élelmező tiszt. A harctérről betegen került 1914. december 3-án haza. Felgyógyulása után a pozsonyi honvéd kerület számvevőségéhez vezényelték, ahonnan 1915. március végén az 51. honvéd hadosztály törzshöz az orosz frontra, mint élelmező tisztet. Innen a 301. honvéd népfelkelő gy. ezredhez került, majd az 51. kombinált tüzérüteghez. További harctéri szolgálatát azonban ujbóli megbetegedése megakadályozta és igy 1915. márciusában vissza tért a pozsonyi honvéd kerület számvevőségéhez. 1916. március végétől a 31. honvéd gy. e. pótzászlóaljának gh. főnöke a forradalom kitöréséig. Kitüntetései: Pozsonyi honvéd kerület parancsnokságának dicsérő elismerése, Koronás arany érdemkereszt a vit. érem szallagján, Seb. érem, 1896-os, 1908-as emlékérmek és az 1912—13. emlék kereszt. 1924. április 1-én vonult jól megérdemelt nyugalomba.

vitéz Pőcze Dezső,
m. kir. határőr alezredes, Sopron.

A ludovika akadémia elvégzése után 1912. augusztus 18-án mint hadnagyot a 13-ik honvéd gyalogezredhez avatták fel. 1913-ban a 13/IV. zljnál szolgált Tatán, mely zászlóalj később a 31/III. zljjá lett. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, de Unownál aug. 28-án megsebesült. Felgyógyulása után december közepén bevonult a pótzászlóaljhoz és mint pótszázadparancsnok teljesitett szolgálatot. 1915-ben a 13-ik menetzászlóaljat vitte ki az orosz frontra és az akkor felállitott felzászlóaljnak lett parancsnoka, melyet »Pőcze-felzászlóalj«-nak neveztek. Ennek kötelékében küzdött 1915. augusztus 20-án történt másodszori megsebesüléséig. Hosszas korházi gyógykezelés után, mint egyedül utazó 1915. december 15-én ujból az orosz hadszintérre ment, ahol a 307-ik gyalogezrednél nyert beosztást, mely ezred kötelékében harcolt a forradalom kitöréséig. Kitüntetései: III. o. k. é. k., ezüst sign. laudis (2-szer), br. signum laudis, magyar signum laudis zöld szalagon a kisebbitett III. o. vaskoronarenddel és a kardokkal, magyar signum laudis a zöld szalagon, K. cs. k., Seb. é. (2 sávval), H. e. é. A harctéren tanusitott kiváló magatartásáért a Kormányzó ur vitézzé avatta.

vitéz Rétsághy (Ridler) Béla,
m. kir. honvéd őrnagy, Budapest.

1913 augusztus 18-án avatták fel zászlóssá, a nagyváradi honvéd hadapród iskola elvégzése után, a 31. h. gy. ezredhez Veszprémbe. A világháboru kitörésekor, 1914. augusztus 18-án, a tábori ezreddel indult az orosz frontra, mint a 4. század szakaszparancsnoka. Itt részt vett az Unow-i, Cserkassy-i, Lasciov-i, Magierow-i, Urzulwice-i és a Jaroslau körüli harcokban, mint szakasz, majd századparancsnok. Október 19-én Pelkini községnél vivott ütközetben 4 orosz golyótól találva oly sulyosan sebesült meg, hogy rövidesen bal lábát térden felül amputálni kellett. Ez ütközetben tanusitott hősies magatartásáért a III. o. kat. érdemkereszttel lett kitüntetve. Tulajdonosa a K. cs. k., Seb. érem (1 sáv), hadirokkant jelvénnyel. 1928. junius 17-én avatta a Kormányzó ur vitézzé.

vitéz Füredi (Frölich) József
rk. tábori főlelkész, Budapest.

A világháboruban 1915. szeptember 1-én vonult be ezredünkhöz. 17 hónapot töltött első tüzvonalba, mely idő alatt az orosz fronton a Mielnicsai ütközetben, 1917. január 1-től november 23-ig az olasz harctéren a Kostanjevicai ütközetekben vett részt. Ez utóbbiban meg is sebesült.

Kitüntetései: Signum laudisz, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é,, K, cs, k,, Seb, érem. A harctereken tanusitott példaadóan bátor magatartásért a Kormányzó ur vitézzé avatta.

Riómfalvy (Salmen) Henrik
m. kir. honvéd alezredes, Budapest.

Ezredünknél szolgált 1915. április 16-ától 1916. junius 21-ig. Gruziatyn visszafoglalásánál tüdőlövéssel sulyosan megsebesült. Fenti időszakban résztvett mint a 3-ik és 4-ik század parancsnoka az ezred összes ütközeteiben. Sebesülése után 1916. október 15-től 1917. junius végéig mint pótszázadparancsnok Veszprémben teljesitett szolgálatot. 1917. julius 20-ától 1918. augusztus 30-ig ezredünknél az olasz harctéren, mint a 7-ik század parancsnoka harcolt. 1918. juniusától az ezredsegédtisztje. Kitüntetései: III. oszt. vaskorona rend, III. o. k. é. k., e. Signum laudis (2) br. Signum laudis, K. cs. k., Seb. é.

vitéz Kékessy Lőrinc András,
m. kir. honvéd őrnagy, Budapest.

A pécsi Honvéd Hadapród iskolát végezte 1910-ben és avatták fel a pozsonyi 13. h. gy. ezredhez. A világháboru kitörése már a 31-es honvédek kötelékében érte, ahova 1914. nyarán helyezték át. A tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra, mint a 6. század főhadnagya. A ravaruszkai véres ütközetben, augusztus 30-án azonban megsebesült és Veszprémbe került korházba. Felgyógyulva, 1915. január 9-én tért vissza az orosz harctérre. Február 9-én, a Dunajectől sulyos gyomor és belvérzéssel vitték a bécsi korházba. Áprilisban már ujból a Kárpátokba látjuk ezredénél és harcolt az oroszok ellen, amig október 7-én Karpilovkánál, jobb félkar és bal comb lövéstől megsebesülve ismét korházba került. 1916. február elején tért vissza az orosz hadszintérre, ahol ezredével harcolva, julius 29-én a Brussilow offenzivában a Stochodnál hadifogságba esett. Omszk, Krasznojarszk táborában, majd Arizsemkája szénbányáiban szenvedett, mig 1920. julius 13-án sikerült szökve hazatérnie. Kitüntetései: III. o. katonai érdemkereszt hdék. és kard. a vit. érem szallagján, Seb. érem (2 sávval), K. cs. k. 20 éves tiszti szolg. jelv. H. e. é., II. o. német biz. vöröskereszt diszjelvény. A harctéren tanusitott hősi magatartásáért a Kormányzó ur 1932. szeptember 13-án a vitézi rend tagjává avatta.

Szerednyei (Kintis) István
m. kir. honvéd őrnagy, Budapest.

1910. augusztus 18-án vonult be a 17-es honvédekhez. 1913-ban helyezték át a 31 h. gy. ezredhez. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz frontra, ahol augusztus 28-án Unow-nál megsebesült. Másodszor 1916. derekán ment ki az orosz harctérre, ahol a Stochod folyó menti harcokban vett részt. Kitüntetései: K. é. k. (hdm. és kard.), Bronz katonai érdemérem, a katonai érdemkereszt szallagján a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem 1 sávval, H. e. é.,

Zucker Károly,
m. kir. honvéd őnagy, Esztergom.

A 17. honv. gy. ezredhez avatták fel zászlóssá 1912. augusztus 18-án. Ezredünkhöz a megalakuláskor helyezték át és itt érte a világháboru kitörése. Az orosz fronton küzdött mint szakaszparancsnok 1914—1915-ben. 1917—1918-ban a 30. népfölkelő gy. e. segédtisztje a román fronton, mig 1918. év második felében ujból az ezredünk kötelékében harcolt mint század és zljparancsnok az olasz fronton, a Piavenál a forradalom kitöréséig. 1915. nyarán egy izben sebesült Galiciában. Frontszolgálata 22 hónap. Kitüntetései: e. és Br. Signum Laudis a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem 1 sávval, H. e. é., Vöröskereszt II. o. diszjelvény, II. o. tiszti katonai szolgálati jelv. és az osztrák hadiérem.

Uher Ernő,
m. kir. honvéd alezredes Székesfehérvár.

A m. kir. Ludovika akadémia elvégzése után 1913. augusztus 18-án avatták fel a 31. h. gy. ezredhez. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel vonult 1914. augusztus 18-án az orosz hadszintérre. Itt részt vett az ezred összes ütközeteiben, amig 1914. november 26-án orosz hadifogságba esett. 4 évet töltött Berezowka és 2 esztendőt Nikolsz-Uziwiszk táborában, ahonnan 1920. november 24-én tért haza. Kitüntetései: Br. Signum laudis a kardokkal, K. cs. k., H. e. é., osztrák H. e. é., magyar Signum a zöld szallagon és a XX. éves tiszti szolgálati jel.

vitéz Fóthy (Freiszberger) József
m. kir. csendőrszázados, Enying.

A Ludovika Akadémia elvégzése után 1915. augusztus 18-án nevezték ki a 31. h. gy. ezred hadnagyának. Már az év novemberében induló menetzászlóaljjal kikerült az orosz frontra. Itt részt vett a Karpilowka állásharcokban, majd 1916. junius elején beosztották a 313. komb. h. gy. ezredhez és Olikánál 18-án megsebesült. Korházi ápolás után felgyógyulva 1916. november 18-án bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe, ahol oktató tiszt, majd az altisztes iskola parancsnoka lett. 1917. márciusában kiment az olasz harctérre, ahol a forradalom kitöréséig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben. Frontszolgálata 27 hónap. Kitüntetései: III. o. Vaskoronarend a hdék. és kardokkal, a II. o. katonai érdemkereszt a hdék. kkard., ezüst és bronz katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján. K. cs. k. Seb. é. H. e, é, A harctereken tanusitott példaadóan hősies és bátor magatartásáért, a Kormányzó ur 1934. junius 3-án vitézzé avatta.

nemes Babics Kálmán
m. kir. csendőrszázados, Kaposvár.

Pilisen született 1897-ben. Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. október 15-én a 31. h. gy. ezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után az orosz frontra ment, ahol 1916. augusztusától —decemberéig, majd az ezreddel átkerülve az orosz hadszintérre, 1917. decemberéig részt vett az ezred összes ütközeteiben. 1918. augusztustól—októberig ismét az olasz, október—november havában pedig az orosz harctéren teljesitett szolgálatot. A X. Isonzói csatában, valamint az azt megelőző és követő harcokban és vállalkozásokban, mint a 31/III. zlj. géppuskás századának szakaszparancsnoka küzdött. Frontszolgálata 18 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é,, Br, v, é,, K, cs. k. és a H. e. é. 1918. november 1-évl a m. kir. csendőrség tényleges (hivatásos) állományába vették át.

Csekme Károly,
ny. százados, Bakonyszentlászló.

A nagyváradi honv. hadapródiskola elvégzése után 1904-ben avatták fel a pozsonyi 13. h. gy. ezredhez mint zászlóst. A Tatai zljnál teljesitett csapattiszti szolgálatot, amikor az ezredünk felállitásakor beleolvadt a zlj. a 31-es honvéd gy. e.-be. Itt érte a világháboru kitörése és az orosz frontra kerülve 1916. juliusáig részt vett csapatteste összes ütközeteiben mint század, 1916-ban mint zászlóaljparancsnok. 1916 juliusában a Stochod menti harcokban gránát légnyomást szenvedett. Felgyógyulása után beosztva a v. 34. honvéd gy. ezredhez, a román frontra, 1917. nyarán pedig a 6. népfelkelő gy. ezredhez. Ez utóbbi kötelékében az olasz harctér Piave-i frontszakaszán küzdött a háboru végéig mint zászlóalj, később mint ezredparancsnok. Mint vérhas beteg és mint sebesült két izben a pótzászlóaljnál, mint beosztott teljesitett szolgálatot Veszprémben. Innen vezényelve volt 3 hónapra a pápai 7. honv. huszár pótteshez, mint gyalogsági kiképző tiszt. Frontszolgálata 28 hónap. Kitüntetései: kat. érdemkereszt a kardokkal, e. és br. Signum laudis a kardokkal, K. cs. k., Seb. é., H. e. é. Jubileumi e. é,. osztrák hadiérem. 1921. szeptember 1-én mint rokkant, saját kérelmére vonult jól megérdemelt nyugállományba.

Hódosy (Strobl) Pál,
m. kir. csendőrszázados, Budapest.

A Ludovika Akadémia elvégzése után avat ák fel ezredünkhöz mint hadnagyot, 1915. augusztus 19-én. November 25-én ment az orosz frontra mint szakaszparancsnok. 1916. áprilisától kezdve a 4. majd a 7. század parancsnoka, 1917. május 28-áig. Október végétől 1918. január 15-éig a román harctéren küzdött a 15. h. gy. ezred kötelékében mint a 7 század parancsnoka. Elvégezve a Wiener-Neustadti repülő tanfolyamot és az év május 1-étől, junius közepéig tiroli fronton volt a 45. repülő századnál. Ezután a Veszprémi tartalékos tiszti iskolába századparancsnok, mig október 4-én korházba került, ahol a forradalom is érte. A harctéren 1915. november 25-étől — 1917. május 26-áig részt vett az ezred összes ütközeteiben. Kitüntetései: Katonai érdemkereszt, ezüst és bronz Signum laudisz, mindhárom a kardokkal és a K. cs. k.

Kosovits István,
m. kir. g. százados, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1911-ben a 17-es honvédekhez, ahonnan a megalakuláskor került ezredünkhöz. A világháboru kitörésekor mint élelmező tiszt, a tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra, ahol szeptember 14-én gránát légnyomás okozta tüdővérzéssel orosz hadifogságba esett. 1918. augusztus 20-án sikerült szökve hazatérnie. Fogság ideje alatt: Turkesztánba, Taskend, Dzsizák, Shobelew táboraiban sinylődött. A pótzászlóaljhoz nyert szolgálati beosztásban érte a forradalom kitörése. Jogosult a Sebesülési érem és a H. e. é. viselésére.

vitéz Major István,
m. kir. honvéd százados, Veszprém.

A Ludovika akadémia elvégzése után került 1915. március 15-én a 31. honvéd gyalogezredhez. Április 3-án, már mint századparancsnok, az akkor induló menetzlaljjal vonult az orosz frontra. Itt részt vett a Lowcsa, Gielczew, Josefka majori, Wola—Ponikiewszkai és Zakrcsowek öldöklő ütközetekben, mely utóbbiban 1915. julius 9-én fejlövéssel megsebesülve korházba került. Felgyógyulása után a tartalékos tiszti iskola oktató tisztje Pozsonyba, majd Veszprémbe. 1916. junius 4-én mint önként utazó az olasz hadszintérre ment, ahol a 2. népfelkelő gyalogezredhez beosztva mint szakasz, később mint századparancsnok küzdött a IV. Isonzói csatában, a Monte-Sabotino, Grojna és a Pevna harcokban. A Görcz hidfői állásokban mint ezen pont utolsó védelmezője, Bela-Vistánál az egész ezreddel olasz hadifogságba esett. Innen több mint 1 évi gyógykezelés után, 1917. juliusában mint csererokkant térhetett vissza. Ezután a tartalékos tiszti iskolába mint oktató, majd mint pótzászlóalj segédtiszt szolgált tovább. A forradalom kitörésekor a pótzászlóaljnál szolgált. Kitüntetései: hdk.-es III. o. kat. érdemkereszt kisebbitett alakja a magyar érdemérem szallagján, ezüst és bronz Signum laudis a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem 2 sávval, H. e. é. A harctereken tanusitott hősies magatartása elismeréseül a Kormányzó ur 1934. junius 3-án a vitézi rend tagjává avatta.

Mersich Jenő,
m. k. vkszt. honvéd százados, Győr.

Mint zászlóst 1916. augusztus 8-án avatták fel a 31. honvéd gyalogezredhez. 1917. január 1-én, a XXVI. menetzászlóaljjal vonult az olasz harctérre. Itt a forradalom kitöréséig végig küzdötte ezrede összes harcait és ütközeteit. Részt vett többek között a X. XI. Isonzoi csatákban (Seló Kosztanjevice.) és a Piave körüli harcokban. Ezen idő alatt mint századparancsnok, több izben mint zlj. s. tiszt, ezred megfigyelő tiszt stb. beosztásban öregbitette ezrede hirnevét.

Frontszolgálata 22 hónap. Kitüntetései: ezüst Signum laudis (2), br. Signum l., II. o. e. v. é. (2), Br. v. é., K. cs. k.

Dr. Kiraly Jozsef,
m. kir. csendőr g. százados, Budapest.

Önkéntes évét 1905—1906-ban absolválta a cs. és kir. 38. gyalogezredben. A világháboru kitörésekor mint t. hadnagy a 31. h. gy. ezredhez vonult be Veszprémbe. 1914. augusztus 18-án a tábori ezreddel ment az északi harctérre, ahol november 25-én orosz hadifogságba esett. Beresowka, Troickosawsk és Werchneudinszk táborokban sinylődött, mig 1918. április 28-án sikerült szökés utján hazájába visszatérni. Bevonulva a pótzászlóaljhoz az év juliusáig teljesitett szolgálatot, amikor Inotára vezényelték a hadifogságból hazatért tiszteket kiképző tanfolyamra. Itt érte a forradalom kitörése. A K. cs. k. tulajdonosa.

vitéz Sismándy (Kukorelly) Ferenc
m. kir. honvéd százados, Veszprém.

1915. májusában vonult be a 31. h. gy. ezredhez. A tiszti iskola elvégzése után az orosz harctérre ment, ahol 1916. nyarán a Stohod melletti ütközetben fejlövéssel sebesült. Sopron és Veszprém korházaiban nyert ápolás után felgyógyulva a pótzászlóaljon át 1916. októberében ujból az orosz frontra ment, majd az ezreddel az év végén az olasz hadszintérre. Itt részt vett a X. és XI. Isonzói csatákban, mig 1918. márciusában tifuszos betegen ismét korházba került. 1918. augusztusában visszament az olasz frontra, ahol a Piave körüli harcokban küzdött a forradalom kitöréséig.

Kitüntetései: Br. Signum laudis a kardokkal, I. o. e. v. é., Br. v. é,, K, cs, k., Seb. érem és a H. e. é. A harctereken tanusitott bátor magatartásáért a Kormányzó ur a vitézi rend tagjává avatta.

Sárecz László,
nyug. főhadnagy, Pápa.

A Ludovika akadémia elvégzése után 1916. augusztusában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Előbb a 3-ik pótszázadnál majd a tartalékos tiszti iskolában mint kiképző tiszt müködött. 1916. decemberében ment az orosz hadszintérre, hol a 6-ik honvéd gyalogezred kötelékében harcolt. 1917. augusztusában ezredével az olasz frontra ment. Itt részt vett a XII.-ik Isonzo csatában. Októberben sulyosan megsebesülve került korházi ápolásba. Felgyógyulása után 1918. márciusában Galiciába vezényelték, az Oroszországból visszatérő hadifoglyaink fogadására. Itt érte a forradalom kitörése is. 1921-ben mint mindennemü katonai szolgálatra alkalmatlan rokkantat nyugdijazták. Kitüntetései: III. o. K. é. k. a kardokkal, K. cs. k., Seb. é. (két sávval).

Stoll Ferenc,
szkv. ny. százados, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes 1895-ben vonult be a cs. és kir. 68. gyalogezredhez, ahonnan 1907. lépett át a m. kir. honvédséghez és a 17. székesfehérvári h. gy. ezredbe szolgált 1908-ban történt rendelkezési állományba helyezéséig. A világháboruban a haza hivó szavára 1914. julius 28-án öltötte fel hadnagyi zubbonyát és mint a 31. népfölkelő gy. e. egyik kikülönitett századának parancsnoka beosztást nyert századával a bajor Bottner osztaghoz az északi frontra. Itt harcolt 1915. junius 2-án történt megsebesüléséig. Sulyos fejlövéssel szállitották Budapestre, később Sopronba hadi korházba, ahol 1916. juniusáig gyógykezelték. Felülvizsgálat folytán mint segédszolgálatost a győri magyar ágyugyár megszervezésére és vezetésére vezényelte a Hadügyminisztérium. Ebben a fontos és felelősségteljes beosztásban teljesitett szolgálatot 1918. szeptemberéig, amikor is nyugdijazták és mint ny. százados az Ajka—Csingervölgyi szénbánya katonai vezetője volt a háboru végéig. Frontszolgálata 11 hónap. Sebesüléséből kifolyólag 100%-os rokkant. Kitüntetései: Br. Signum laudis a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem, 1896.-os mill. e. é., 1908. e. é. II. e. é.

Szebenyi Gusztáv, szkv. százados, városi tisztviselő, Székesfehérvár.

A Pécsi Hadapród iskola elvégzése után 1910-ben avatták fel zászlósnak a 13-as honvédekhez. Ezredünkhöz, annak megalapitásakor 1913-ban került. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra Unowhoz. Szeptember 9-én Rawaruszkánál megsebesült és budapesti korházban gyógykezelték. 1915. január 5-én ment vissza a Kárpátokban küzdő ezredéhez. A téli hadjáratot végigharcolva április 25-én tifusszal és tüdőgyulladással Troppánba vitték kórházba, ahonnan felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe. Itt a III. pótszázad, majd egy önkéntes iskola parancsnoka lett. Az év novemberében azonban ismét visszament az orosz harctérre. Wolhyniába. Karpilowkánál másodszor is megsebesült. 1916. májusában Laibachba vezényelték vezérkari iskolába, melynek elvégzése után 1917. elején kikerült az olasz frontra. Itt részt vett a X. XI., XIII., Isonzoi csatákban, meg a Montellótól ujból betegen szállitották a Trieszti korházba. A forradalom kitörése már a pótzászlóaljnál érte. Század és zászlóalj parancsnoki beosztásban 15 hónapot töltött a tüzvonalban. Kitüntetései: III. o. kat. érdemkereszt, a hadm. kard., Signum laudisz a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem (2 sávval).

TISZTEK, ALTISZTEK, LEGÉNYSÉG.

† **Abonyi Viktor, százados,**
bankigazgató, Budapest.

Tényleges katonai kötelezettségének 1895-ben tett eleget, mint e. é. önkéntes. A világháború kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz, mint t. hadnagy és 1914. augusztusában már a szerb frontra ment. 1915-ben az olasz harctérre került, ahol a Podgora és Sörer körüli harcokban küzdött derekasan, még 1917. februárjában megsebesült. Egy ideig mint főhadnagy, zászlóalj parancsnok is volt. A harctéren történt sebesüléséből kifolyólag hősi halált halt. Számos katonai kitüntetés és dicsérő elismerés tulajdonosa. Dulce et decorum est pro Patria mori.

Aller Géza, t. szakaszvezető,
földbirtokos, Kóny.

Ténylegesen 1902/04-ben szolgált a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredben. Ahol a szakaszvezetői rangot érte el. 1912-ben az Egyesült Államokba ment, ahol 1928-ig tartózkodott, de honvágytól üzve visszatért hazájába. Kanadai születésü feleségével Woodloy Jankával Kónyban gazdálkodik.

Aller Ferenc t. szakaszvezető.
gazdálkodó.

A cs. és kir. 19-ik gyalogezredredben teljesitett tényleges katonai szolgálatot 1900/03-ban és mint szakaszvezető szerelt le. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be. Az orosz, majd az olasz hadszintéren teljesitett szolgálatot 45 hónapon keresztül és 1918 május 18-án szerelt le. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Andorka Gyula, honvéd,
földbirtokos, Rábcakapi.

Háborus szolgálatra mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben 1914 november 26-ig, mikor a Wisztula menti harcokban fogságba esett, honnan 1920 augusztus 20-án tért haza. Tulajdonossa a K. csapatkreesztnek. Tagja a községi képviselőtestületnek és előljárója az Evangélikus egyház községnek.

Ági János,
gazdatiszt, Bőnyrétalap.

Ezredünkhöz 1918 elején vonult be háborus szolgálatra és ment az olasz hadszintérre. Részt vett a Piavei csatában, de 1918 julius 20-án gránáttól bordatörést szenvedett. Felépülése után mint 30%-os rokkantat elbocsájtottak a hadsereg kötelékéből. Tulajdonosa a K. cs. k. és a Seb. éremnek.

Asbóth József, honvéd,
áll. el. isk. altiszt, Tata.

1915. március 15-én vonult be a 12. cs. és kir. gyalogezredhez Komáromba. Katonai kiképezése után az orosz harctérre ment és résztvett az ezred összes ütközeteiben. Majd 1916-ban áthelyezték a 31.-ik honvéd gyalogezredhez és juniusban Lucknál fogságba esett. Karkow és Kievben volt mezőgazdasági munkás, de 1918. elején megszökött. Hazatérve bevonult a pótzászlóaljhoz. Harctéri szolgálata: 25 hónap.

Hozzátartozói: Kalmár Mihály altiszt, a 12. cs. és kir. gy. ezred kötelékében a Lublin körüli harcokban hősi halált halt. Cuh József a 31. h. gy. ezred 3. századának közvitéze, az olasz fronton 1917-ben elesett.

ifj. Antal Jozsef t. orvezető,
bányaács, Várpalota.

1915. julius 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után hamarosan kikerült az orosz harctérre, ahol résztvett a Volhynia, és Boguszlawkai ütközetekben. Ez utóbbiban megsebesülve Kremnik (Morva ország) részesült korházi ápolásban. A pótzászlóalj lábbadozó osztagához került üdülésre, majd innen ujból kiment az orosz frontra Itt másodszor is megsebesült, amivel, Krakkó, Zombor, Bácsszentiván korházaiban gyógykezelték, majd bevonult a pótzászlóaljhoz. 1917. őszén felmentették. Hét havi frontszolgálata alatt kétszer sebesült.

Ámon László, t. hadnagy,
közs. aljegyző, Tata.

Mint e. é. önkéntes, 1917. február 15-én vonult be ezredünkhez haborus katonai szolgálatra. A tiszti iskolát Veszprémben végezte. 1917 szeptemberétől május 18-ig az albán és az olasz hadszintéren küzdött, ahol többek között részt vett a Valona elleni támadásban és a bexati harcokban. 1918. május 18.-án Durazonál megsebesült. 1919 március 19-én szerelt le. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., seb érem és a H. e. é.

Ábrahám István, t. őrmester, kereskedő, Budapest.

Tényleges katonai szolgálatát 1913-ban kezdte ezredünknél és mozgósításkor a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, de 1914. december 6-án Unownál megsebesült. Grazban gyógykezelték és felgyógyulása után ujból az orosz harctérre ment. A téli nagy kárpáti csatákban 1915. március 12-én szurony által megsebesült. A kötözőhelyen várta be sebe gyógyulását és ment vissza az első vonalba. 1916. junius 29-én a Brussilow offenzivában fogságba esett. Taskendben volt egyideig, majd 1 és fél évi bolyongás után Odesszába ért. 1918. január 1-én érkezett haza, jelentkezett a pótzászlóaljnál, ahol a háboru végéig szolgált. 1918. novemberben leszerelt, de a nemzeti hadseregben 3 évig teljesitett szolgálatot. Kitüntetései: II. o. e. v. é., az ezredhez. Itt érte a világháboru kitörése őrmesteri rangban. Kiképző szolgálatot teljesitett 1915. januáráig, amikor a 4. menetzászlóaljba beosztva vonult az orosz harctérre. 1916. december 26-án az ezreddel az olasz frontra került és derekasan küzdött 1917. juniusáig. Ezen idő alatt részt vett ezrede összes hadmüveleteiben. Ekkor hadseregfőparancsnoki rendelettel, hosszu harctéri szolgálatára való tekintettel, a pótzászlóaljhoz küldték, ahol a veszprémi altisztképző iskola parancsnoka volt a háboru végéig.

Frontszolgálata 29. hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é. (2), Br. v. é., Porosz harcos érem, K. cs. k. H. e. é. 1919. februárjában szerelt le.

Bátor harctéri magatartásáért a Kormányzó úr 1925. juniusában a vitézi rend tagjává avatta.

Babirák Mihály t. hadnagy, szfőv. polg. isk. tanár, Budapest.

Ezredünkhöz 1916. majus 30-án vonult be és a tiszti iskolát Veszprémben végezte. 1916. december 12-én ment a román harctérre, ahol a 31-ik ezred kötelékében mint szakaszparancsnok teljesitett szolgálatot. Részt vett a Tirgul-Ocnai áttörésben, ahol 1917. augusztus 12-én megsebesült. Felgyógyulása után 1917. december 1-én az olasz hadszintérre ment, elvégezte a géppuskás tanfolyamot és 1918. junius 6-tól szeptember 20-ig az ezred géppuskás századának parancsnoka volt. Kitüntetései: I. o. e. v. é., K. cs. k. seb. érem.

Babarczy Lajos, t. szakaszvezető, ny. póstatiszt, Tata.

1910—1912-ben szolgálta tényleges katonai idejét Tatán. Ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben 1915. februárig, amikor térdlövéssel sulyosan megsebesült. Wadovitz, Bilitz, Wien majd Budapest kórházaiban ápolták, de sulyos sérülése miatt lábát amputálni kellett. 1916-ban felülvizsgálaton 80%-os rokkantnak minősitették és 1917-ben elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Tulajdonossa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

vitéz Bakonyi Andor t. tiszthelyettes, mészáros és hentes, Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatra 1909. vonult be a 17.-es honvédekhez. Két év után felvétette magát a továbbszolgáló altisztek állományába. 1912-ben a 31. honv. gy. e. megalakulásakor került

Balogh István t. őrvezető, kisbirtokos, Mocsa.

A 13-ik honvéd gyalogezrednél teljesitett 1904-ben tényleges katonai szolgálatot. Ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett az ezred összes ütközeteiben, majd később a kárpáti nagy téli csatában. Ez utóbbiban megbetegedett és kórházba került. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd 1915. decemberében ujból az orosz harctérre ment. Wolhyniában harcolt, mig 1916. junius 16-án fogságba került. A fogságból 1918. április 20-án tért vissza és a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot a háboru végéig. 1920-ban a nemzeti hadseregben Győrben szolgált. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. kk., seb. é.

Baranyai Bálint, honvéd, m. kir. áll. r. főtörzsőrmester Bpest.

1917. március 10-én vonult be háborus katonai szolgálatra a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. Kiképzés után ment az olasz hadszintérre, ahol elvégezte a géppuskás tanfolyamot. A géppuskás század kötelékében vett részt az ezred harcaiban. 1917. novemberében a Tagliamento, később a Piave mentén harcolt. 1918. juniusában a piavei átkelésnél küzdött és a front összeomlásakor tért haza. 1920-ban ujból bevonult a győri gyalogezredhez és 1922-ben szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é.

Barabás Barnabás
hentes és mészáros, Ravazd.

Ezredünkhöz 1916-ban vonult be háborus szolgálatra. Katonai kiképzése után az olasz hadszintérre ment, ahol részt vett a IX.—X. és XI.-ik Isonzó csatában, a Kostanjevice-i harcokban, majd a Piave-i csatákban állandóan az ezred rohamcsapata kötelékében. Harctéri szolgálata 13 hónap. Kitüntetései: K. cs. k., H. e. é.

Balogh Miklós t. tizedes,
m. kir. áll. r. felügyelőhelyettes Bpest.

1914. október 26-án vonult be ezredünkhöz és december 17-én ment az orosz hadszintérre, ahol a Dunajec mentén harcolt. 1915. január 7-én megsebesült és felgyógyulása után került a pótzászlóaljhoz. 1915. juniusában ujból az orosz frontra ment, ahol részt vett a kárpáti téli nagy csatákban, de a Zsebrák hegyen ismét megsebesült. Felgyógyulva 1915. augusztus 25.-én Volhyniában harcolt, 1916. közepéig. Ekkor betegen Pozsonyba került a távirász tanfolyamra. Innen augusztusban az orosz, majd az olasz harctérre ment, itt részt vett a X-ik, XI. és XII.-ik Isonzó csatákban, a Piave menti és a montelloi ütközetekben. Itt volt. 1918. októberéig, mikor a székesfehérvári csendőrkerületi parancsnoksághoz osztották be. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v, é., K. cs. k., seb. é., H. e. é.

Balogh Vince t. szakaszvezető,
m .kir. áll. r. főtörzsőrmester, Bpest.

1912-ben vonult be tényleges katonai szolgálatára, 1913. március 1-től a 31.-ik honvéd gyalogezred kötelékében szolgált, igy tényleges állományban érte a hadüzenet. 1914. augusztus 28.-án az orosz hadszintérre ment, részt vett a Tomasovi, a Lublin környéki és a ravaruskai ütközetekben. 1914. decemberében betegen tért haza és a pótzászlóaljnál kiképző szolgálatot teljesitett. 1915. februárjában ujból az orosz harctérre ment, harcolt a kárpáti nagy téli csatákban és Volhyniában. Rowno előtt a Stochod menti harcokban fogságba került. Kievből megszökött, bekerült az otkovski táborba, ahonnan földmunkára osztották be. 1917. tavaszán haza indult és 1918. december havában ért Magyarországra. Kitüntetései: I. o. e. v. é., K. cs. k., H. e. é.

vitéz Barsi József, t. őrvezető,
földmüves, Szomor.

1915. október 15-én vonult be Nyitrára, majd Veszprémbe háborus katonai szolgálatra ezredünkhöz. Katonai kiképzése után ment az orosz hadszintérre, ahol részvett az ezred összes ütközeteiben. 1916. április 1-én jobb vállövéssel megsebesült. Felgyógyulva az olasz harctérre ment és itt küzdött a front összeomlásáig. 1920. november 30-án szerelt le. Harctéri szolgálata 39 hónap. Kitüntetései: I. a. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é 1 sávval.

Baranyai Imre,
ny. nyilvántartó főmester, Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be 1893. október 6-án a 17-es honvédekhez. 1913-ban a megalakitáskor olvadt bele zászlóalja a 31. honvéd gyalegezredbe. Itt érte a világháboru kitörése, melynek egész tartama alatt mint népfelkelő nyilvántartó teljesitett nehéz, megfeszitett és felelősségteljes szolgálatot. Kitüntetései: Koronás ezüst érdemkereszt a vitézségi érem szallagján, 25 éves jubileumi érem. 12 éves katonai szolgálati jel.

Bass Manó t. zászlós,
kereskedő veszprém.

Ezredünkhöz vonult be 1915. május 15.-én háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után a XVIII-ik nemzetzászlóaljjal ment az orosz hadszintérre, hol részt vett az ezred ütközeteiben. 1916 junius 16-án fogságba esett. Mint hadifogoly Astrachan, Jekaterinenburg, Cseljabinsk és Krasznojarszk táboraiban volt internálva. 1920 juniusáig, husz hónapon át mint tusz volt huszad magával visszatartva és csak 1922- február 4-én tért haza, amikor leszerelt.

Baranyai Ferenc, t. őrvezető,
kereskedelmi alkalmazott, Győr.

1914. októberében vonult be a 31. honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Itt részesült katonai kiképzésben. 1915. áprilisában ment ki az orosz frontra, ahol résztvett a Kárpá okban dul'ó véres harcok közül a Zsebrák hegy elleni támadásban, mig Maguricze-nél sulyosan sebesülve a Pozsonyi korházba került. Felülvizsgálaton, teljes harcképtelensége (bal szemevilágát elvesztve és a jobb szem látási képessége is gyengült) megállapitásával 1916. októberében végleg elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. 4 hónapot töltött az első vonalban.

Bazsó Károly t. hadnagy,
épitész, Réde.

Ezredünkhöz 1915. julius 15-én vonult be Veszprémbe. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. 1916. május 10-től 1917 október 2-ig mint az ezred müszaki századának parancsnoka müködött. Az ezreddel ment az olasz harctérre, ahol végigküzdötte a IX, X, XI és XII. Isonzó csatát. Közben Pozsonyba vezényelték az ottani müszaki zászlóaljhoz oktatónak. Innen 1918 junius 4-én az 1-sö népfölkelő gy. ezred kötelékében került ismét az olasz frontra. Mint a müszaki század parancsnoka a Piave menti ütközetekben küzdött, a front összeomlásáig. Harctéri szolgátata 29 hónap. 1919 január 28-án szerelt le. Kitüntetései Signum laudis, II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é.

Barsi József honvéd,
szivattyukezelő Tatabánya.

1914 októberében vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment és részt vett a Dunajec menti harcokban, majd a kárpáti téli hadjáratban. 1915 március 3.-án megsebesült és Losoncra, majd Ipolyságra szállitották gyógykezelés végett. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz és 1915 augusztus 18-án ujból az orosz frontra ment. 1916 juliusában Lucknál fogságba esett és Turskában volt mint hadifogoly, 1918 juniusáig, mikor megszökött. Hazatérve a pótzászlóaljhoz vonult be és ment az olasz frontra, ahol a katonai szolgálat alól felmentették. 1918 novemberében leszerelt. Frontszolgálata 16 hónap.

Bauer Károly, honvéd,
cipészmester Felsőgalla.

Mint kiképzett katona vonult be ezredünkhöz a mozgósitáskor és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Az ezred kötelékében részt vett a lembergi és rawaruskai ütközetben. 1914 november 15-én fejlövést kapott és Krakó, Wien majd Veszprém kórházaiban gyógyult fel. A pótzászlóaljtól Kispestre vezényelték, ahol a kerékpáros osztagnál szolgált. 1916-ban az olasz harctérre ment, részt vett az olaszok elleni harcokban. 1917 közepén Pozsonyba vezényelték, honnan Tatabányára került és ott teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatot. A K. cs. k. és a sebesülési érem tulajdonosa.

Beiczy Jenő t. e. é. önk. tizedes,
okl. gazdatiszt, urad. intéző, Ercsi.

Mint e. é. önkéntes vonult be ezredünkhöz 1918. április 28.-án. A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt sikeres elvégzése után Trencsénbe vezényelték szállitás parancsnoknak. Itt azután beosztották a francia hadszintérre induló menetbe és csak a forradalom kitörése akadályozta meg abban, hogy a fegyverek tüzében a harc mezején is teljesitse harctéri kötelességét. Trencsénből tért a háboru befejezésekor haza és 1918 november 18-án leszerelt.

vitéz Bátor István t. tizedes,
fogházőr, Veszprém.

1916-ban vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után. Az év augusztusában ment az orosz frontra, ahol megbetegedve a hadosztály segélyhelyen gyógykezelték. Utána a kiképző csoporthoz került, majd karácsonykor az ezreddel az olasz frontra ment. A X. Isonzói csatában megsebesült és az ottani tábori kórházba, majd Bécsben ápolták. Bevonulva a pótzászlóaljhoz 1917 novemberében ujból az olasz harctérre ment, ahol a Piave körüli harcokban küzdött a háboru végéig. 27 havi frontszolgálata alatt megszerezte az I. o. e. vé ., II. o. e. v. é. (3), Br. v. é., Seb. érem, K. cs. k. és H. e. érmeket.

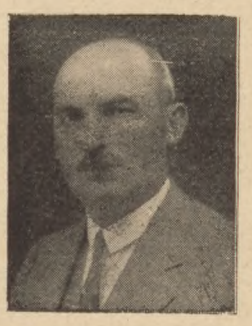

Barlovits Dezső, t. főhadnagy,
igazgató-tanitó, Táp.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1914 október 25-én a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után 1915 junius 2-án mint hadapród ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az olaszokat üldöző harcokban, de 1915 junius 10-én sulyosan megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a póttesthez, ahol felülvizsgálaton teljes szolgálatképtelenséget állapitottak meg. Ennek dacára a Belgrad-i utazásellenőrző parancsnokságnál teljesitett hosszabb ideig szolgálatot. Kitüntetései: I. o. v. é., K. cs. k., Seb. é. Elnöke a »Hangya« Fogy. Szöv.-nek és a Hitelszövetkezet ügyvezető igazgatója.

Baumgartner József, t. hadnagy,
OTI. tisztviselő, Győr.

Ezredünkhöz mint e. é. önkéntes vonult be 1915-ben. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment. Részt vett 1916 közepéig az ezred összes ütközeteiben. Közben gyalogsági ágyustanfolyamra vezényelték, melynek elvégzése után a 2-ik honvéd gyalogezredhez helyezték, mely ezred kötelékében a román fronton harcolt. 1918 elején az olasz harctérre ment, ahol a Piave menti harcokban és a Montello elleni támadásban vett részt, 1918 novemberében leszerelt. Harctéri szolgálata 34 hónap. Kitüntetései: Signum Laudis, Br. v. é., K. cs. k., H. e. é.

vitéz Beleznay István, tiszthelyettes,
ny. irnok, Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatra 1906 augusztus 1-én vonult be a 17-es honvédekhez, melynek letelte után felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. 1913 március 1 óta a 31. h. gyalogezrednél. Itt érte a világháboru kitörése és a tábori ezreddel ment az orosz harctérre 1914. augusztus 18.-án. A visztulai harcokban november 18-án térdlövéssel megsebesült, amivel kórházba szállitották. Felgyógyu'ása után a pótzászlóaljtól 1915. május 12.-én a XIV. menetzászlóaljjal ujra az orosz frontra került, ahol a Zakrzówek melletti ütközetben sulyos fejlövést kapott, melynek következtében 18 foga rögtön kiesett. Hosszas kórházi gyógykezelés után segédszolgálatra minősitették és az Inotai tanezrednél mint oktatót érte a forradalom kitörése. Kitüntetései: I .o. e. v. é., K. cs. k., sebesülési érem (2), H. e. é. 1934. január 1-én vonult nyugalomba mint 50 százalékos rokkant. A kormányzó ur, a Magyar ezüst érdeméremmel a zöld szallagon, tüntette ki, a közigazgatás terén kifejtett kiváló szolgálataiért. 1934. julius 17.-én avatták a vitézi rend tagjává.

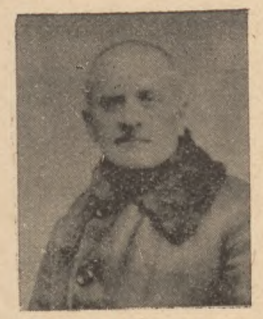

Bálint Gyula, t. őrvezető,
géplakatos mester, Tata.

Tényleges katonai szolgálatát a cs. és kir. haditengerészetnél kezdte 1890-ben és 4 évig volt Polában. A mozgósításkor vonult be Székesfehérvárra, majd 1915. március 6.-án ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Kolomea, Staniszlan környéki ütközetekben. Az orosz fronton 9 hónapig teljesitett szolgálatot, mikor áthelyezték az olasz harctérre, ahol egy 30 és feles tarack üteghez került és itt volt 1918 szeptember 18.-ig. Harctéri szolgálata 42 hónap.

Bejczy Ferenc, t. tizedes,
fogtechnikus, Győr.

1915 május 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Katonai kiképzése után 1916-ban a román harctérre került, ahol a 300-ik kombinált h. gy. ezred kötelékében résztvett a Nagyszeben környéki harcokban. 1916 decemberében a Dornawatra, Kirlibaba, Ploesti és Zaloscsiki körüli ütközetekben küzdött. Zaloscsikinél sulyos tüdőlövést kapott és Beszterce, majd Nyiregyháza után a győri csapatkórházba került. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, honnan a 13-as számu fogászati ambulatóriumban Pozsonyban nyert beosztást. Kitüntetései: br. v. é., K. cs. k. és seb. érem.

Dr. Berényi Viktor, t. főhadnagy,
szőv. adótiszt, Budapest.

Ezredünkhöz 1915 január 16-án vonult be Veszprémbe és a tisztiiskola elvégzése után 1915 junius 2-án az orosz hadszintérre ment. Julius 14.-én betegen szállitották kórházba. Felgyógyulva 1916 március 24-én áthelyezték a 6.-ik honvéd gyalogezredhez az orosz frontra, ahol részt vett az ezred ütközeteiben 1917 junius 7-ig, amikor az első honvéd gy. ezredhez vezényelték, mely ezred kötelékében a román fronton 1915 szeptember 25-ig harcolt. Ekkor betegen hazakerült. 1918. elején az Albán frontra ment és a montenegrói megszálló csapatok kötelékében teljesitett szolgálatot 1918 december 3-ig, amikor hazatért és leszerelt. Harctéri szolgálata 14 hónap. Tulajdonosa a Károly csaapatkeresztnek.

Benedek Ferenc, honvéd,
bányász, Tatabánya.

Mozgósításkor vonult be ezredünkhöz és ment az orosz harctérre. Itt részt vett az ezred ütközeteiben és megsebesült. 1914 november 26-án orosz fogságba esett és Tomszkban sinylődött 1920- november végéig, mikor hazatért és leszerelt.

szélvahegyi dr. vitéz Benárd Ágost,
t. ezredorvos. ny. miniszter, orvos.
Budapest.

Mint tartalékos főorvos. Kárpáti téli harcokban vitéz Dobák Géza ezredparancsnoksága alatt az ezred orvosfőnöke volt.

50 hónapot töltött különböző harctereken. Kitüntetései a Ferenc József rend lovagkeresztje, Signum laudis, a kardokkal, Vöröskereszt tiszti diszjelvény, és a K. cs. k.

Beöthy Pál, t. hadnagy,
OTI. számvizsgáló, szanatoriumi gondnok, Horthy Miklós-telep.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915 május 15-én ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után ment ki az orosz harctérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. 1916 karácsonyán ment ezredével az olasz frontra és küzdött a forradalom kitöréséig. Itt részt vett a XII. Isonzó csatában, a Selo-i nagy offenzivában és a Piave körüli harcokban. Harctéri szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: bronz Signum laudis a kardokkal, II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k. és a H. e. é. 1918. december 20-án szerelt le.

Berg Károly t. főhadnagy,
magántisztviselő, Budapest.

1907/8-ban teljesitett tényleges katonai szolgálatot a cs. és. kir. 16. huszárezredben. Mozgósításkor mint hadnagy vonult be a 8-ik honvéd huszárezredhez, majd átkerült a m. kir. 1. népfelkelő huszárezredhez. Részt vett a kárpáti nagy téli csatákban és az előnyomulásban az Ikwa folyóig. Harcolt a román fronton majd 1917 augusztus elején áthelyezték ezredünkhöz, ahol mint a gyalogsági ágyuosztag parancsnoka és mint gázvédelmi tiszt vett részt a XI. és XII. Isonzó csatában és a montellói harcokban. Harctéri szolgálata 42 hónap. Kitüntetései: III. o. K. é. k. ezüst sign. laudis (2) br. sign. laudis, K .cs. k.

Bertalan Sándor, t. hadnagy,
körjegyző, Rábaszécsény.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1913. október 1.-én ezredünkhöz és igy a hadüzenet tényleges állományban találta. 1914. augusztus 18-án a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az uhnovi, Lascew-podhajcei, czerkaszi és megierowi ütközetekben a Mleczka és a San menti harcokban, majd Bochnia és Biskupicénél küzdött, ahol 1914 november 25-én orosz hadifogságba esett. Mint hadifogoly Brezofka, Danrija, Pjescsanka és Pervaja- Rjecska táborokban volt internálva. Wladiwostokból a Scharnhorst hajóval jött 1920 november 20-án hat évi fogság után Triestbe, majd Csótra, ahol leszerelt.

Békásy István t. őrvezető,
m. kir. r. főtőrzsőrmester, Budapest.

Ezredünkhöz 1916 május 29-én vonult be és szeptember 15-én ment a román frontra. Itt részt vett az ezred összes ütközeteiben és megsebesült. Felgyógyulása után az olasz hadszintérre ment és Asiagónál harcolt, de ujból megsebesült. Gyógyultan került ismét az olasz frontra és ott volt az összeomlásig. Harctéri szolgálata 26 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., (2), K. cs. k., seb. érem 2 sávval.

Berki Ernő, t. hadnagy,
bányatársulati főtanitó, Tatabánya.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1918. február 6.-án a veszprémi 31. honvéd gy. ezredhez. Elvégezte a tartalékos tiszti iskolát és a forradalom kitörése után szerelt le 1918. december 20.-án. Belbiztonsági gyakorlaton a 3. honvéd gy. e. III. zászlóaljánál vett részt. A Háborus emlékérem tulajdonosa.

Berkó Béla t. hadnagy,
főjegyző, Tardos.

Ezredünkhöz 1917 március 10-én vonult be mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után önként jelentkezett a frontszolgálatra és ment az albán harctérre, ahol részt vett a zászlóalj összes ütközeteiben. Itt az ellenség előtt tanusitott bátor magatartásáért soronkivül zászlóssá lépett elő. Kitüntette magát az Asurn folyón való átkelésnél, ahol egy komitácsi őrsöt ejtett foglul. A beráti harcokban megsebesült és a trencséni hadikórházban gyógykezelték. Innen félig felgyógyulva bajtársai hozták haza. Harctéri szolgálata 12 hónap. 1918. december 3.-án szerelt le. Kitüntetései II. o .e. v. é. (2) br. v. é. (2), K. cs. k., seb érem, h. e. é. 1919 szeptember 1-től 1920 február 28-ig a Nemzeti hadseregben szolgált.

Bertalan Károly, honvéd,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester,
Rákospalota.

Hadiszolgálatra 1915 junius 19-én vonult be ezredünkhöz és ment szeptemben 25-én az orosz hadszintérre, ahol először a Rovno felé vezető főutak menti harcokban vett részt. Harcolt Kolkinál és a Styr mentén, ahol megsebesült. Jägerndorfban, majd Pécsett gyógykezelték. Felgyógyulva 1916 októberében áthelyezték a 32-ik honvéd gyalogezredhez az olasz hadszintérre Kostanjevicához. Harcolt a Piave mentén egész a front összeomlásáig. 1918 novemberében leszerelt, de 1920-ban ismét katonai szolgálatot teljesitett a győri gyalogezredben. Kitüntetései II. o. e. v. é. (2), br. v. é., K .cs. k., seb .é., h .e. é.

† **Bihari Ferenc,** honvéd,
mükertész, Tata.

A tatai kegyesrendi gimnázium hat osztályának elvégzése után, a mükertészi pályára ment és tiz éven keresztül mint önálló mükertész müködött. 1914 augusztusában vonult be háborus harctéri szolgálatra a 31-ik honvéd gyalogezredhez és ment az olasz hadszintérre. A Wistula menti harcokban eltünt, valószinüleg hősi halált halt és igy jeltelen sirban alussza örök álmát távol szeretteitől. Neje Gerőfi Mária és gyermekei Edith és Kálmán kegyelettel és hálával őrzik emlékét. »Dulce et decorum est, pro Patria mori.«

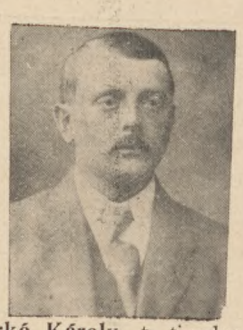

Berkó Károly, t. tizedes,
vendéglős, Budapest.

1913-ban tett eleget katonai kötelezettségének, ezredünkhöz még a mozgósításkor vonult be háborus katonai szolgálatra. 1914. augusztus 19-én ment az orosz hadszintérre, ahol az ezred kötelékében részt vett az összes ütközetben. Az ezreddel ment az olasz harctérre is, ahol a front összeomlásáig harcolt. Egyike azon keveseknek ezredünkben, aki a mozgósitás első napjaiban ment a harctérre és megszakitás nélkül, mindvégig az első vonalban küzdött a háboru végéig és igy 52 hónapig tartó frontszolgálatot mutathat fel. A Piave mellől az ezred maradványaival gyalog jött Veszprémbe, ahol 1918. november végén szerelt le. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., (2), br. v. é., K. cs. k., h. e. é.

Blaho Géza t. tizedes,
épitési vállalkozó, Tata.

Ezredünkhöz 1914 október 26.-án vonult be Tatára és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred kötelékében a kárpáti harcokban a Szinva völgyében és az előnyomulásban Przemysl irányában. 1915 március 26-án lábfagyással kórházba került és Pozsonyban gyógykezelték. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, de junius havában ujból az orosz harctérre ment. Egy erős orosz támadás alkalmával 1915 julius 13-án Sadagora mellett fogságba esett. Turkesztánba szállitották, majd a trojecki-i táborból 1917 januárjában megszökött. Hosszas bolyongás után 1918 márciusában hazatért és a pótzászlóaljnál jelentkezett. Viszontlátási szabadságának leteltével az olasz hadszintérre került. Itt érte a front összeomlása. 1921-ben a nemzeti hadseregben szolgált. Tizedessé az ellenség előtt teljesitett vitéz magatartásáért a harctéren léptették elő.

Bertalan Lajos t. tizedes.
asztalos mester, Bokod.

Ezredünkhöz 1915 májusában vonult be és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Krasnik, Lublin, Ivangorod és Warsó körüli harcokban, a wolhyniai előnyomulásban és 1916-ban a Stochod menti ütközetben. 1917-ben az olasz hadszintérre ment, végigharcolta a X. és XI. Isonzó csatát és a kostanjevicai ütközetet. 1917 november 23-án megsebesült és előbb Görzben majd Budapesten gyógykezelték. 1918 decemberében szerelt le. 1920-ban a nemzeti hadseregben teljesitett szolgálatot. Kitüntetései: II. oszt. e. v. é., K. cs. k., seb é., h. e. é.

† **Bertalan Miklós,** t. tizedes,
asztalos, Bokod.

1913-ban vonult be ezredünkhöz Tatára és igy a háboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Krasnik és Lublin környéki, valamint a rawaruskai ütközetekben. A kárpáti nagy téli hadjáratban megbetegedett. Felgyógyulva ismét az orosz harctérre ment és harcolt Lublin, majd Iwangorod környékén, valamint Luck mellett. 1916. junius 1.-án Janowkánál sulyosan megsebesült és julius 2-án hősi halált halt. A lublini evangélikus temető 832 sz. sirjában van eltemetve. Huszonkét hónapi harctéri szolgálat alatt megszerezte a II. o. e. v. é. és a br. v. érmet, de legdrágább kincsét, fiatal életét áldozta fel hazájának. Emlékét kegyelettel őrizzük.

Blázy János ny. százados,
a Viktória autószakiskola és Márkás autószalon tulajdonosa, Budapest, Andrássy ut 2.

A Pécsi hadapródiskolát végezte 1907-ben, ahonnan a 19. h. gy. ezredhez Kaposvárra, majd a 17-es honvédekhez. 1912-ben pedig az ezredhez került. Itt érte a világháboru kitörése 1914. szeptemberében. Egy menetzászlóaljat vitt az orosz frontra, mint annak parancsnoka, ahol a Kutassy zászlóaljban átvette a 9. század parancsnokságát. November 24-én az egész zlj-al orosz hadifogságba esett, ahonnan megszökött és 1918 március 20-án ért haza. Miután az Inotai, hazatért tiszteket tájékoztató tanfolyamot elvégezte, 1918 juliusában az olasz frontra ment. Ott az ezred, Piavenál állomásozó kiképző csoportjához nyet oktatótiszti beosztásban érte a front összeomlása. 1921-ben vonult jól megérdemelt nyugalomba. A K. cs. k. tulajdonosa.

vitéz Bodor (Blaho) István t. őrvezető,
épitési munkavezető, Tata.

1915 junius 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment és részt vett az ezred ütközeteiben. 1915. októberében Wolhyniában mint kiküldött járőrparancsnok, harmadmagával elfogott egy tiz főből álló orosz tisztijárőrt, mely gépfegyverrel volt felszerelve. E haditettéért az I. o. vitézségi éremmel tüntették ki. Betegen került kórházba, majd felgyógyulása után ujra az orosz frontra. 1916. julius 28-án a Stohod folyónál fogságba került. 21 hónapi hadifogság után megszökött és a határt Dünaburgnál lépte át, ahol egy német ezred állott. Bevonult a pótzászlóaljhoz, és egy havi szabadság után az olasz frontra ment. A Piave menti harcokban küzdött a háboru végéig. Kitüntetései: I. o. v. é, K. cs. k., h. e. é., Vitézzé avatták 1928 julius 17-én. A nemzeti hadseregben a győri müszaki csapatnál 9 és fél hónapig szolgált.

vitéz Bognár Sándor t. hadnagy,
váll. üzemvezető, Mezőkomárom,

1916 május 29-én vonult be háborus katonai szolgálatra ezredünkhöz. A tiszttiiskola elvégzése után az orosz és román frontra ment, ahol 1918 május 1-ig a 66-ik cs. és kir. gy. ezredbe, 15-ik cs. és kir. rohamosztálynál teljesitett szolgálatot. Ekkor az expedíciós hadsereggel Ukrajnába ment, ahol a forradalom kitörése érte. 1918 december végén szerelt le. Később a nemzeti hadseregben is szolgált, több mint 2 évig. Kitüntetései: I. o. e. v. é., K. cs. k. Harctéri szolgálata 22 hónap.

Bodrogi Gusztáv,
m. kir. pósta müszaki s. tiszt, Bánhida.

1920 nov. 10-én vonult be a nemzeti hadseregbe a veszprémi 31-es gyalogezredhez, ahonnan hét hónapi katonai szolgálat után junius 6-án szerelt le. 1919 március 17-én lépett a m. kir. pósta szolgálatába mint müszerész, később 1926-ban kinevezték a pósta tisztviselői kar XI.-ik fizetési fokozatba. Jelenleg a bánhidai pósta, rádió és távbeszélő állomás hivatalvezetője. Szépirodalommal és nótaszerzéssel foglalkozik. Budapesten müdal, magyardal és irredenta verseivel szép sikereket ért el.

† **Bokrossy Viktor,**
főhadnagy.

Önkéntes évét 1907—1908-ban absolválta a volt cs. és kir. 19. gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz mint t. hadnagy. A 31. népfölkelő ezreddel ment az orosz harctérre, ahol 1914. november 22.-én megsebesült. Felgyógyulása után 1915. januárjába ujra visszatért csapattestéhez az orosz frontra és hosszú ideig küzdve 1916. május 20-án újból megsebesült. A Munkácsi korházban ápolták, ahol 1916. július 10-én hősi halált halt.

Mindenét — ifjú életét — áldozta fel hőn szeretett hazájáért és emlékét kegyelettel őrzik bajtársai.

Buczó József
uriszabó, Budapest.

1917. február 1-én vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után ez év május 5-én az olasz harctérre ment, ahol részt vett a Piave-i harcokban. 1918. január 13-án megsebesült. Felgyógyulása után a győri ágyugyárba vezényelték és itt érte a forradalom kitörése. Harctéri szolgálata 8 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Borbély Zoltán, t. e. é. önkéntes szakaszvezető, főjegyző.

Háborus szolgálatra 1917 október 15-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után az olasz hadszintérre került, ahol részt vett a Piave menti csatában, de vérhasban sulyosan megbetegedett. A forradalom kitörése a kórházi ápolás alatt érte. 1918 december 15-én leszerelt.

Brattenberger József, honvéd, bányász, Felsőgalla.

Tényleges katonai szolgálatát a 13.-ik honvéd gyalogezrednél, Pozsonyban teljesitette. Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, amikor a kárpáti harcokban megsebesült, mellyel Mährisch - Ostrauban gyógykezelték. Rövid idő után ujból az orosz frontra ment, ahol fogságba esett. Az orosz fogságból 1914. december 25-én sikerült megszöknie. Bevonult a pótzászlóaljhoz, de mint nélkülözhetetlent a Magyar Általános Kőszénbánya r. t. felmenttette.

vitéz Botvay (Schumacher) Károly, t. hadnagy, egyetemi adjunktus, Sopron.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. október. 15-én a 6-os honvédezredhez. 1916. márciusában került át ezredünkhöz. A tartalékos tiszti iskola Budapesten történt elvégzése után, önkéntes jelentkezés folytán a Parragh százados menetzászlóaljával ment az orosz frontra, Wladimir-Wolinszkihoz. Innen 2 hónap mulva érettségi szabadságra engedték, melynek leteltével 1916. juliusában továbbképző tanfolyamot hallgatott és az év szeptemberében ujból visszamegy a vonalba. 1916. Karácsonyán az ezreddel átment az olasz harctérre, ahol részt vett a X. és XI. Isonzói csatákban. 1917. novemberében tüdőgyulladásban megbetegedve a tábori, majd Nyiregyházi korházba került. Felgyógyulva a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot egészen a háboru végéig.

Frontszolgálata 19. hónap. Kitüntetései: Signum laudis a kardokkal, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é. és K. cs, kereszt.

Braun Ferenc, t. hadnagy, kereskedő, Veszprém.

A világháborúban 1915. május 15-én vonult be az ezredhez, mint e. é. önkéntes. Rövid katonai kiképzés és a tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt sikeres elvégzése után még az év decemberében az északi harctérre ment, ahol a 313. komb. h. gy. ezredhez beosztva küzdött az oroszok ellen. 1916. junius 23-án a Lucki áttörésnél megsebesülve került korházba. Jaroslauban, Jutason és Balatonfüreden gyógykezelték. Felépülése után lángszóró tanfolyamot végzett és Krems-be vezényelték egy speciális müszaki csapathoz. A román fronton egy önálló lángvető szakasszal került, mint annak parancsnoka a Vilmos császár hadosztályához. 1917. augusztusában a lángszórókat központositva Husztra vonult. Az év végén került vissza eredeti csapattestéhez és egy menetszázaddal Albániába ment, ahol mint zlj. segédtiszt szolgált a háború végéig.

Frontszolgálata 25 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é. K. cs. k. H. e. é,

Bölcs László, t. őrmester, községi pénztáros, Várpalota.

A világháború alatt 1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz. Rövid katonai kiképzés után a XII. menetzászlóaljjal, junius 29-én ment az orosz frontra, ahol julius 16-án Lublinnál megsebesült. Korházi ápolás után a XVI. menettel ujra kiment az orosz harctérre, de Karpilowkánál sebesülve ismét korházba került. Felgyógyulva Szabadkára a 6-os népfölkelő gy. ezreddel visszament az északi hadszintérre. Itt harmadszor is megsebesült és ujabb korházi kezelés után Veszprémből a pótzászlóaljtól a 32. menet zljjal most már az olasz frontra ment ki, azonban 1918. szeptember 12-én betegen hazajött. Várpalotán gyakorlaton érte a forradalom kitörése. Frontszolgálata 17. hónap. Jogosult: a K. cs. k. seb. érem és a H. e. é. viselésére.

Braun József t. őrmester, kocsmáros és hentes, Bánhida.

1916. március 11-én vonult be ezredünkhöz, de áthelyezték a váci kerékpárosztaghoz. 1917. február 21-én ment az olasz hadszintérre, ahol a Hétfensikon harcolt. December 22-én lábfagyással kórházba került, majd hosszas gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz. A háboru végéig front mögötti szolgálatot teljesitett. 1920-ban ujra bevonult és a nemzeti hadseregben teljesitett 1922. október 1-ig Győrben szolgálatot.

Bruner János, honvéd, bányász, Tatabánya.

Ezredünkhöz 1915. május 15-én vonult be és a 13-ik menetszázaddal junius 13-án ment az orosz hadszintérre. 16 hónapig harcolt egyfolytában az orosz fronton és átküldve az olasz harctérre, 12 hónapig küzdött Tirolban, majd a Piave mellett. 1918. október 29.-én olasz hadifogságba esett. Mint hadifogoly mezőgazdasági munkálatokat végzett. 1919. november 16-án tért haza és leszerelt. Egyszer volt sebesülve. Harctéri szolgálata 40 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., seb. é.

Buzgó Lajos, honvéd, Máv. s. tiszt, Komárom.

Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és 1914. augusztus 18-án az orosz hadszintérre ment. Uhnovnál megsebesült és Wienbe került kórházi ápolásra, majd felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz. 1914. novemberében ujból az orosz frontra ment és részt vett a San menti harcokban. Végigküzdi a kárpáti téli hadjáratot és a Zsebrák magaslaton ismét megsebesült. Több csehországi kórházban gyógykezelték és felgyógyulása után bevonult Veszprémbe a pótzászlóaljhoz. Mint vasutast 1915. október 26-án felmentették.

Burján Imre t. tizedes,
m. kir. államrendőr, Budapest.

1914. október 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. A Dunajec menti harcokban és a kárpáti téli nagy csatákban vett részt. 1915. március 15-én orosz fogságba esett. Kievbe, majd Moszkvába szállitották. 1916-ban Ázsiába vitték kényszermunkára. 1917-ben Taskendbe került, ahol a vörösök elfogták. Innen megszökött Moszkvába, ahol ismét fogságba vetették. 1921. február 24-én megszökött és julius közepén ért haza. 1923. szeptember 1-től 1927. augusztus 30-ig a székesfehérvári csendőrkerületnél szolgált. Tulajdonosa a hadi emlékéremnek.

† **Czermann Antal,** t. tizedes,
vendéglős és mészáros m. Felsőgalla.

Tényleges katonai kötelezettségének a volt cs. és kir. 12-ik gyalogezredben tett eleget. Ezredünkhöz 1915-ben vonult be és ment az orosz hadszintérre. Hosszu harctéri szolgálata közben küzdött Wollhyniában és a román fronton, ahonnan betegen került kórházba. Kórházi ápolás után a pótzászlóaljhoz vonult be és 1918. novemberében leszerelt. Harctéri szolgálata 36 hónap. 1923. január 21-én a háboruban szerzett betegségéből kifolyólag hősi halált halt. Bajtársai kegyelettel őrzik emlékét. Nem halnak meg azok, kik hazájukért áldozzák életüket, mert egy nemzet kegyeletében élnek örökké.

Czeglédi Gyula, honvéd,
m. kir. rendőrfőtörzsőrmester, Bpest.

1915. julius 15.-én vonult be ezredünkhöz és kiképzése után az orosz hadszintérre ment. 1916. julius 29-ig harcolt az ezred kötelékében és részt vett az összes ütközetekben, amikor fogságba esett. Különböző hadifogolytáborban sinylődött, amig 1918. május 20-án hazatérhetett.

Buxbaum Kálmán, I. o. számvevő.
tisztviselő, Győr.

Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Rawaruska körüli harcokban, majd később a kárpáti nagy téli-csatában. Itt megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton fegyvernélküli szolgálatra minősitették. 1917-ben egy menetzászlóaljjal az olasz hadszintérre került, ahol a kiképzőcsoportnál teljesitett szolgálatot. 1918 novemberében leszerelt.

Csendes István, honvéd,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Győr.

Ezredünkhöz 1915. juniusában vonult be. Katonai kiképzése után szeptemberben az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. Az ezreddel 1916. végén az olasz frontra kerülvén részt vett a X., XI. és XII.-ik Isonzo csatában, mely utóbbiból betegen tábori kórházba vitték. Rövidesen ismét a frontra ment vissza és a forradalom kitöréséig harcolt. 1920. október havában szerelt le és azóta az m. kir. államrendőrségnél teljesit szolgálatot. Harctéri szolgálata 34 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Csaplár József, t. tizedes,
asztalos, Budapest.

1915. julius 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. 1916. junius 21-én Wolhyniában megsebesült. Krakóban ápolták és felgyógyulva a pótzászlóaljhoz vonult be. 1917. februárjában az olasz frontra ment. A kostanjevicai harcok után betegen kórházba, majd a pótzászlaljhoz került, ahol a háború végéig teljesitett szolgálatot. Harctéren 17 hónapot töltött. Kitüntetései br. v. é. (kétszer), K. cs. k., seb. é.

Czermann Mihály t. önkéntes, tizedes,
vendéglős, Felsőgalla.

1915. május 15.-én vonult be Nyitrára, majd innen Veszprémbe a 31-es honvédekhez. A tiszti iskolából vezényelték a 16-os helyőrségi kórházba, ahol 1918. junius végéig teljesitett szolgálatot, amikor felmentették.

Csákány Imre, t. tizedes,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Budapest.

1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz és az év junius 28-án az orosz frontra ment. Részt vett a wolhyniai harcokban. Sebesülten 1915. szeptember 9-én fogságba került az egész szakaszával, dacára a többször megkisérelt kitörésnek. Mint hadifogoly bejárta Irbik és Wladiwostokot, majd lekerült Turkesztánba és Jekaterinoslavba. Utóbbi helyéről 1918. április 28.-án megszökött és 1918. julius 5.-én átlépte az orosz határt. A pótzászlóaljnál 1918. augusztus 10-én jelentkezett, ahol a háboru végéig mint oktató altiszt teljesitett szolgálatot.

Csiba Lajos t. hadnagy,
okl. vegyészmérnök, főmérnök, Bpest.

1916. junius 29.-én vonult be ezredünkhöz, háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után, mint hdj. őrmester ment 1917. május 2-án az olasz harctérre. Itt részt vett az ezred ütközeteiben és még ez év augusztus 29-én Selonál megsebesült. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, ahonnan 1918. március 15.-én egy menetzászlóaljjal ujból visszament az olasz frontra és harcolt szeptember 23-ig, amikor is tanulmányi szabadságot kapott. Harctéri szolgálata 10 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. érem, H. e. é. és az osztrák hadi érem. 1919. januárjában szerelt le.

Császni Antal, t. tizedes,
első vájár, Tatabánya.

A tényleges katonai idejét a 13.-ik honvéd gyalogezrednél szolgálta le. Mozgósitáskor Tatára vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. Rawaruskánál megsebesült, amivel Budapesten gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe, de 1915. november havában mint nélkülözhetetlent felmentették.

felsőgelléri és várbogyai Csény Árpád,
t. tizedes, ipartestületi jegyző, Tata.

Békebeli katonai kötelezettségének, mint póttartalékos tett eleget a volt cs. és kir. 12. gy. e.-nél. A mozgósitás előtt vonult be és a műszaki csapatokkal Almásfüzitőre került, ahol másfél évig mint őrvezető a vasutbiztositó osztagnál teljesitett szolgálatot. Innen Budapestre helyezték a csendőr karhatalmi osztagba. 1917.-ben a budapesti 1. h. gy. e. tiszti szabó mühely vezetője lett tizedesi rangban. Itt érte a forradalom kitörése is. 1918. novemberében szerelt le.

Dr. Csordás Károly hdj. szakaszvezető,
uradalmi tisztviselő, Tata.

Mint e. é. önkéntes vonult be a veszprémi 31. h. gy. ezredhez. A tartalékos tiszti iskolának Pozsonyban történt elvégzése után kiment az olasz harctér Piavei frontszakaszához, ahol az általános visszavonuláskor hadifogságba esett. Innen azonban két hét után sikerült hazatérnie. 1922-ben szerelt le.

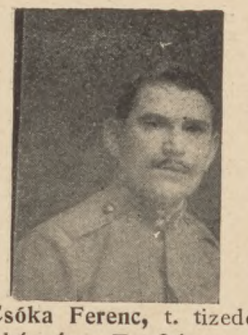

Csóka Ferenc, t. tizedes,
bányász, Tatabánya.

1911—13. években mint tényleges katona szolgált a 13-ik, honvéd gyalog ezredben. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be Tatára és ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett az ezred összes ütközeteiben, még 1915. januárjában betegen szállitották kórházba. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol 1917. julius 1-ig teljesitett szolgálatot, amikor mint nélkülözhetetlent felmentették.

Csomay Károly, honvéd,
ny. nyilvántartó főmester, Veszprém.

1887-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a 71. honvéd zászlóaljhoz. 1888-ban áthelyezték a 17.-ik féldandárhoz, majd a 17. honvédekhez. Ezredünkhöz, annak megalakitásakor került 1913-ban. A világháboru alatt a 31. népfelkelő parancsnokságnál volt irnok, főmesteri minőségben. A háboru végén részt vett a pótzászlóalj felszámolásában és 1922. szeptember 1-én vonult jól megérdemelt nyugalomba. 35 éves katonai szolgálata alatt megszerezte a koronás ezüst érdemkeresztet. I. oszt. katonai szolg. jel. 1896. és 1908. e. é.

vitéz Csonka Sándor, t. tizedes,
kisbirtokos, Vérteskéthely.

1915. julius havában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után 1915. november 17-én ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett a wolhyniai harcokban, a Stry és a Stochod menti ütközetekben, majd az ezreddel az olasz harctérre került. Kostanjevicehoz. Végigküzdött több Isonzo csatát, még 1917. juniusában betegen kórházba szállitották. Felgyógyulása után ujra az olasz frontra ment, ahol ismét az ezred kötelékében harcolt a forradalom kitöréséig. 1918. novemberében leszerelt, de 1919-ben ujra bevonult és a nemzeti hadseregben szolgált 1919. december végéig. Kitüntetései: I. o. e. v. é. II. o. e. v. é. K. cs. k. és a H. e. é.

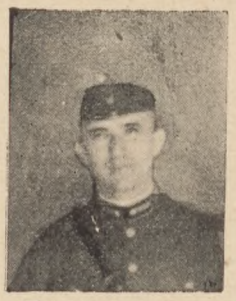

Csomay (Frick) Lajos, t. hadnagy,
áll. pénzt. tiszt, Veszprém.

1915. május 15.-én vonult be ezredünkhöz, mint e. é. önkéntes. Veszprémben végezte a tartalékos tiszti iskolát, majd november 18-án a XVI. menetzászlóaljjal az orosz frontra ment. Karpilowkánál esett át a tüzkeresztségen és 1916. márciusáig küzdött ezredével, amikor áthelyezték a 32-es honvédekhez. Junius 17-én Mylszknél sebesülten orosz hadifogságba esett, ahonnan csak 1920. november 28-án térhetett csak haza. Fogságideje alatt: Moszkva, Iwanow—Wornesensk, Skotowon, Chabarowsk, Krasznajarjecska fogolytáboraiban sinylődött. Jogosult a K. cs. k. és a H. e. é. viselésére.

Csollány Károly t. tizedes.
cipészmester, Győr.

Háborus szolgálatra 1915. elején vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Stry folyó menti harcokban és a Tarnopol-i ütközetben, ahol megsebesült. Kórházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd ujból az orosz frontra került. 1916. julius 28-án a Brussilow offenzivában fogságba esett, ahonnan megszökött és 1918 február 12-én jelentkezett a pótzászlóaljnál. Innen Lévára vezényelték, ahol a géppuskás tanfolyamon mint oktató működött. Tulajdonosa a K. cs. k., és a Seb. éremnek.

Darvas Ede t. I. o. számvivő altiszt, kereskedő, Felsőgalla.

A 13-ik honvéd gyalogezrednél szolgált 1906-évben, mig ezredünkhöz 1914. augusztus 2-án vonult be. 1914. október 1-től a háboru végéig mint segédszolgálatra alkalmas az anyakönyvi osztály vezetője volt. Ez a beosztása miniszteri rendelettel is jóváhagyatott. 1919. március 1-én leszerelt, de 1919. augusztus 15-től december 31-ig a nemzeti hadseregben is szolgált. Tulajdonosa a szolgálati keresztnek.

Darvas József, t. hadnagy, gazdálkodó, Veszprém.

A világháboru alatt vonult be ezredünkhöz 1915.-ben. Itt részesült katonai kiképzésben, majd a tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1916. juniusában a Marosvásárhelyi 22-es honvédekhez helyezték át. Juliusba ment az orosz frontra, (Kelet—Galiciába), ahol részt vett a Zsezsáni és a Lisonia magaslatért folyó harcokban. Ezekben a harcokban az ezred teljesen legyengülve tartalékba került, majd ezredével beosztva a »Deutsche Süd Arme«-hoz, részt vett az október 2—6-ig duló ugyancsak a Lisonia magaslat elleni harcokban. Innen gránátlégnyomással vitték a Lembergi majd a Budapesti helyőrségi kórházba. Felgyógyulva a Marosvásárhelyen állomásozó 5. honvéd kerület gazdaságainak lett a vezetője és ebben a beosztásban érte a forradalom kitörése.

Jogosult a K. cs. k. és H. e. é. viselésére.

Demjén József, t. hadnagy, tanár, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be ezredünkhöz 1915. május 15.-én. A tartalékos tiszti iskola sikeres elvégzése után került az orosz frontra, ahol a Wolhyniai harcokban vett részt. 1917-ben az olasz harctérre ment és a Kostanjevica melletti harcokban megsebesült. Veszprémbe részesült korházi ápolás után az inotai tanezredhez vezényelték, ahol tovább képző tanfolyamon érte a forradalom kitörése. Frontszolgálata 22 hónap. Kitüntetései: Signum laudis, II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs k., Seb. érem 1 sávval, német »Kriegerverdienstmedaile.«

Deutsch Ödön, t. tizedes, gabonakereskedő, Mezőkomárom.

1913-ban vonult be tényleges katonai szolgálatra és igy a háború kitörése ezredünknél érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol 1914. szeptember 14-én Rawaruskánál megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd ujból az orosz frontra ment. Részt vett a kárpáti nagy téli csatákban, de 1915. március 15-én fogságba esett. Mint hadifogoly végigjárta Oroszország számos fogolytáborát, mig végre 1918. májusában hazakerült és a pótzászlóaljnál jelentkezett. Innen mint tényleges altisztet a 65-ik kombinált tüzérezredhez helyezték át, ahol mint oktató teljesitett szolgálatot. Majd elkerült Nagykanizsára, ahol a forradalom kitörése is érte. 1918. november 28-án szerelt le Veszprémben.

Dobos János, m. kir. tiszthelyettes, Győr.

Még a boldog békeidején 1913-ban vonult be ezredünkhöz. A világháború kitörése, igy tényleges szolgálatban érte és a tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18.-án az orosz harctérre. Részt vett az Uhnowi, Rawaruszkai ütközetekben, azonban tüdőgyulladásban megbetegedve a Reichenbergi kórházba vitték. Felgyógyulása után a pótzászlóaljon át 1915. februárjában ujból visszament az orosz frontra, ahol ezuttal a Lublin, a Bresztlitowszki és Wolhyniai harcokban küzdött. Októberben ujólag megbetegedett és gyógykezelése után most már harmadszor ment ki az északi harctérre. 1915. decemberében láblövéssel került kórházba. 1916. juniusában ismét az oroszok elleni harcokban látjuk a Stochod folyónál. 1917. juniusában gázmérgezést szenvedett. Harcolt még a román fronton is és a forradalom kitörése a franciák elleni küzdelemben érte az Elszászi frontszakaszon. Frontszolgálata 35 hónap. Kitüntetései: Br. v. é. és a K. cs. k.

Dereskei Bálint honvéd, kisbirtokos, Kocs.

1906-ban teljesitett tényleges katonai szolgálatot a 13-ik honvéd gyalogezredben. Ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a rawaruskai, Krakó körüli és a Wistula menti ütközetekben. 1914 november 26-án fogságba került és megfordult Oroszország több fogolytáborában. 1917-ben Novo-Nikolajewskbe került, ahol 2 hónapig volt. Innen Omskba, majd Bozenderof községbe vitték, ahol mezőgazdaságban dolgozott 4 éven keresztül. 1921 december 10-én, 73 hónapi fogság után tért haza.

Draganits Ferenc, t. főhadnagy, ip. isk. tanár, igazgató helyettes, Győr.

A 17.-ik honvéd gyalogezredben szolgált békében, mint e. é. önkéntes 1912-ben. Ezredünkhöz 1914. julius 28-án vonult be és 1915. januárjában ment az orosz hadszintérre. A Kárpátokban április 17-én megsebesült. 1915. julius 26-án ujból az orosz frontra ment, majd az ezreddel az olasz harctérre, ahol az ezred összes hadmüveleteiben részt vett. 1917. augusztusában szabadságolták, majd az Inotai tanezredhez osztották be. 1918. szeptemberében ujból az olasz frontra ment és itt volt az összeomlásig. Kitüntetései: III. o. Vaskoronarend, tiszti arany v. é., I. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. érem és a H. e. é. Az ezredünk egyik legszebben dekorált tartalékos tisztje. 1918 decemberében szerelt le Veszprémben. Mint a 31-es Bajtársi Szövetség győri csoportjánk elnöke, hathatós munkát fejtett ki a háboru utáni bajtársiasság ápolásában.

Demjén Károly, t. zászlós, m. tisztviselő, Budapest.

A világháboru alatt 1916. május 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe, ahol a tart. tiszti iskolát is abszolválta. Az év októberében ment ki az olasz frontra, ahol 18 hónapig küzdött ezrede kötelékében. Ezen idő alatt megszerezte: az I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. érmet.

Dózsa Miklós t. számvevő őrmester, banktisztviselő, Budapest.

1915. március 15-én vonult be ezredünkhöz. Rövid katonai kiképzése után még az év junius 12-én az orosz frontra ment. Innen egy izben betegen került kórházba. Felgyógyulva azonban ujból visszatért a harctérre és az ezreddel ment át az olasz frontra 1916. karácsonyán. Itt részt vett a X. XI. Isonzoi csatákban, és a Piave körüli harcokban, még 1918. IX. elején szabadságra ment. Ezalatt történt a front felbomlása. Arcvonalbeli szolgálata 30 hónap. Katonai: kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é. és a Károly csapat kereszt.

Dukász Jenő, népfk. főhadnagy, nyug. bankigazgató, Tóváros.

Békében a cs. és kir. 12.-ik gyalogezrednél szolgált és a mozgósitáskor mint népfelkelő I. oszt. számvivő a tatatóvárosi vasutbiztositó osztaghoz vonult be, ahol 1915. február 8-ig teljesitett szolgálatot, mikor is a XIV.-ik népf. őrzászlóaljhoz helyezték. 1915. aug. 23-ától 1915. szeptember 15-ig Pozsonyban működött a 13.-ik honvéd pótzászlóalj gazdasági hivatalában, amikor a trencséni IV. 15. hadtápzászlóalj gazdasági hivatalának főnökeként lekerült a szerb harctérre, ahol 1917. december 20-ig teljesitett szolgálatot. 1917. december 23-tól 1918. március 25-ig a 31.-ik honvéd pótzászlóalj gazdasági hivatalában Veszprémben volt beosztva és innen vezényelték a VIII. népfk. őrzászlóaljhoz, a gazdasági hivatal főnökének a somorjai hadi fogolytáborba, ahol a forradalom kitörése is érte. Frontszolgálata 27 hónap. Az arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján tulajdonosa. 1918. december 1-én szerelt le.

Domby Imre t. hadnagy, tanitó, Felsőgalla.

1918. márciusában vonult be a pozsonyi 13. honvéd gy. ezredhez, ahol a tartalékos tiszti iskolát is végezte. Innen áthelyeztette magát a 31-es honvédekhez és az év szeptember 1-én ment ki az olasz frontra. Az ezred kiképző csoportjánál elvégezte a kardos tiszti tanfolyamot is. A tanfolyammal együtt a visszavonuláskor jött haza és 1919. januárjában szerelt le. A Háborus emlékérem tulajdonosa.

nemes Deym József t. hadnagy, rendőrségi tisztviselő, Pesterzsébet.

Ezredünkhöz 1914 októberbe vonult be. A tiszti iskolát az 1-es honvédeknél Budapesten 1915 jun. 11-én végezte. 1915 november elején a XIV. menettel az olasz frontra ment. Doberdónál 1915 nov. 19-én sulyosan megsebesült (fejlövés és bordatörés). Laibachban a pénzintézeti hadikórházban az 1 számu helyőrségi kórházban gyógyitották, utóápolást Trencséntepl:tzen kapott, kezelése 4 évet vett igénybe. Felülvizsgálatkor rokkanttá nyilvánitották. A rendőrség kötelékébe lépett. Kitüntetései Károly csapatkereszt, sebesülési érem.

Dabrotka Ferenc (tizedes) III. o. fegyvermester, géplakatos szerelő, Pesterzsébet.

1915 májusban vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Veszprémben képezték ki. A katonai kiképzés után az orosz frontra ment. 1916 jun. végén részt vett a Wolhyniaban folyó harcokban és a Bruszilov offenzivában egészen végig. 1916 decemberben az olasz frontra került (Doberdó karszt fensik), ahol 1918 elején megsebesült, kórházba került. Felgyógyulása után fegyverm. tanfolyamra vezényelték, majd Lévára osztották be, mint fegyvermestert. Majd egy hónap után a Budapesti Központi Fegyvertárba került, ahol a háboru végéig teljesitett szolgálatot. Kitüntetései Bronz vitézségi érem, Károly csapatkereszt, sebesülési érem.

Dr. Endrényi Tivadar, t. főhadnagy, ügyvéd, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. február 15-én ezredünkhöz, ahol katonai kiképzésben részesült. A tartalékos tiszti iskola Budapesten tö.tént elvégzése után 1916. januárjába ment az orosz frontra. Az ezred kötelékében küzdve az év junius 13-án a Stry partján megsebesült. Korházi ápolás után felgyógyulva a Budapesti honvéd hadosztály birósághoz osztották be szolgálattételre, még 1918. szeptemberében felmentették. A K. cs. k. és a Seb. érem tulajdonosa.

A 31-es honvéd Bajtársi Szövetség budapesti csoportjának elnöke.

Eichardt József, honvéd, cipészmester, Tata.

Mint kiképzett katona 1914. augusztus 1-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és szeptember elején az orosz hadszintérre ment. A rawaruskai ütközetben megsebesült. Kórházi ápolás után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahol sulyos sérülése miatt, frontmögötti szolgálatra minősitették alkalmasnak. Mint ilyen Veszprémben teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatot, mikor leszerelt. A 31-es bajtársi egyesület választmányi tagja, aki élénk szerepet visz a bajtársi egyesületben a bajtársi összetartás ápolásában.

Eck János, t. hiv. fegyvermester, társulati kovács, Tatabánya.

Ezredünkhöz 1915.-ben vonult be, háborus katonai szolgálatra és ment Erdélybe a román harctérre, majd bevonult az olasz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben. A front összeomlása a Piave mentén érte, az ezred maradványaival tért haza és 1919. március 12-én leszerelt. Harctéri szolgálata 48 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

vitéz Endrédy Gábor, t. szkv. gazdálkodó, Kádárta.

Ezredünkhöz 1912-ben vonult be és igy a világháboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz harctérre és részt vett az Uhnow melletti harcokban. Itt sulyosan megsebesült. Wienben, majd Veszprémben ápolták. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál nyert mint oktató beosztást. 1915. juniusában ujból az orosz hadszintérre ment és a 307-ik kombinált h. gy. ezred kötelékében harcolt. Részt vett a Vinyatincé-Csernyi patak menti ütközetekben, még a Sereth melletti harcokban sulyos lábsebbel Kolomea és Czernovitz kórházaiban gyógykezelték. Sebesülése következtében jobb lábfejét is elvesztette és 50%-os rokkantnak nyilvánitották. Frontszolgálata: 13 hónap.

Kitüntetései: I. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., Seb. é. (2 sávval) és a 6 éves szolg. jelvény.

Enyedi János, honvéd, városi kezelő, Veszprém.

1917. október 15-én vonult be ezredünkhöz. Veszprémbe nyert katonai kiképzése után 1918. januárjában ment az olasz frontra. Itt részt vett csapatteste összes hadmüveleteiben a Piave mentén. Küzdött az előrenyomulásban, a Sacile-i harcokban, a visszavonulásban és a forradalom kitörésekor ezredével jött haza szerettei körébe.

Fronton 11 hónapot töltött, mely idő alatt megszerezte a Br. v. é. és a K. cs. keresztet. 1919 márciusában szerelt le.

dr. Erdős János, népf. főhadnagy, ügyvéd, Győr.

A cs. és kir. 19.-ik gyalogezrednél szolgált, mint e. é. önkéntes 1902-ben. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be. 1914. 28-án a 31/II. hadzászlóaljjal a szerb hadszintérre ment, ahol mint a 2-ik század parancsnoka harcolt Valjevonál. 1915. tavaszán az orosz harctérre került Bukovához és 1917. decemberéig: Storoimek, Csudin, Jablonow, Rafailowa stb. városoknak volt a katonai parancsnoka. 1917. aug. 14.-étől 1918. nov. 8.-ig megszakitás nélkül a fronton volt. 1918. szeptember 8-án Veszprémbe került a hadkiegészitő parancsnoksághoz, majd áthelyezték a hadbirósághoz Pozsonyba. Itt érte a forradalom.

Kitüntetései: Signum Laudis a kardokkal, Koronás arany érdemkereszt, K. cs. k., H. e. é., osztrák H. e. é. A győri öreg népfelkelők bajtársi egyesületének elnöke és annak megalapitója.

vitéz Énekes Zoltán Kolos, t. tizedes, városi mérlegmester, Veszprém.

A világháború kitörésekor vonult be ezredünkhöz és rövid katonai kiképzés után 1915. január 5-én ment az orosz frontra, ahol részt vett a Dunajecz menti és a Kárpáti harcokban Mezőlaborcnál. Márciusban gépfegyvergolyótól megsebesülve került kórházba. Felgyógyulva áprilisban ujból kiment az orosz harctérre, ahol a 23. honvéd gy. ezredbe beosztva küzdött a Styrj parti, Demenkó, Lesnó, a Zlotalipánál stb. duló harcokban, amikor juliusban másodszor is megsebesülve szállitották korházba. Egy évi gyógykezeltetés után, felülvizsgálaton segédszolgálatra minősitették alkalmasnak, és mint ilyen különböző beosztásokban szolgált mögöttes országrészekben a háboru végéig.

Kitüntetései: I. o. e. v. é. K. cs. k., Seb. érem (2 sávval), H. e. é

Ér Lajos, honvéd, asztalosmester, Győr.

Ezredünkhöz 1916. augusztusában vonult be és 1917. május havában az olasz hadszintérre ment. 1917. juliusában Kostanjevicanál megsebesült. Laibach és Gurkfeldben ápolták, majd felgyógyulása után innen ismét az ezredhez került az olasz frontra. Résztvett az összes ütközetekben egész az összeomlásig. 1918. november havában szerelt le. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Ér Gyula, t. tizedes, asztalos mester, Győr.

1912-ben vonult be ezredünkhöz tényleges katonai szolgálatra. Mozgósitáskor a tábori ezreddel az orosz harctérre ment, ahol részt vett 1914. szeptember végéig az összes ütközetekben. Sebesülten került a győri és budapesti kórházakba, majd felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz Veszprémbe. 1915. január 4-én már ismét az orosz harctérre ment és részt vett a Dunajec menti harcokban, majd a Kárpáti ütközetekben Magurycenél sulyosan megsebesült. Pozsonyban 75%-os rokkantnak nyilvánitották. A Károly csapatkeresztet tulajdonosa. Jelenleg is 50%-os rokkant.

Faa Lajos, t. hadnagy, városi pénztáros, Pápa.

Mint e. é. önkéntes, 1916-ban vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után a kiképzőszázadnál nyert beosztást. 1917. augusztusában Albániába vezényelték, honnan maláriával Skutariba majd Pozsonyba került gyógykezelésre. A forradalom Trencsénben érte. Szolgált a budapesti 1-sö honvédgyalogezred kötelékében is, de 1919. január elején leszerelt. 1919. augusztus havában a tiszti tartalék zászlóaljnál szolgált és 1920. április havában szerelt le.

Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Farkas Sándor, t. tizedes, Máv. altiszt, Szőny.

Bevonult 1917. március havában a 31.-ik honvéd gyalogezredhez és katonai kiképzése után az olasz hadszintérre ment. Részt vett az ezred kötelékében a X., XI. és XII. Isonzo csatában. 1918 közepén megbetegedett és kórházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz. Itt az altiszti iskolába vezényelték. A forradalomkor leszerelt, Harctéri szolgálata: 17 hónap.

Farkas Mihály, t. őrvezető.
lovász mester, Budapest.

1915 október 19-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után december 13-án az orosz hadszintérre ment. Részt vett itt az ezred összes harcaiban 1916 március 14-ig, mikor betegen kórházba szállitották. Felgyógyulva ez év julius 25-én ujból az orosz frontra ment a Stochod menti harcokhoz. Az ezreddel ment az olasz harctérre is. ahol a IX.—X. Isonzó csatában harcolt, de 1917 juniusában megbetegedett, de októberben ismét az olasz harctérre vezényelték. Itt is érte a front összeomlása. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k. 1924-ben szolgált a nemzeti hadseregben is.

Fabritzky Nándor t. főhadnagy,
kereskedő, Budapest.

Mint egyéves önkéntes a klagenfurti cs. és kir. gyalogezredben szolgált 1905-ben. 1912. január 1.-én nevezték ki t. hadnaggyá és mint ilyen vonult be 1914. augusztus 1-én a 31.-ik honvéd gyalogezredhez Tatára. 1914. augusztus 11-én ment a 31.-ik népfelkelő gyalogezreddel az orosz hadszintérre.

A Krasznik-i ütközet után Lublinnál megsebesült és sebesüléséből kifolyólag 11 hónapig helyi szolgálatot teljesitett. 1915-ben ujra az orosz frontra ment, ahol részt vett az olikai áttörés utáni harcokban egész Stryig. Innen betegen kórházba vitték. 1917. márciusától az olasz harctéren küzdött a X. és XIik Isonzó csatában. Harctéri szolgálata 32 hónap. 1918. november 18-án szerelt le. Kitüntetései: Sign. Laudis, K. cs. k.

Fata István, honvéd,
műkertész, Veszprém.

1915. februárjában vonult be a 31-es honvédekhez. Rövid katonai kiképzés után, már az év juniusában kikerült az orosz frontra, ahol többek között résztvett a Bresztlitowszki, a Bug folyó menti és Karpilowkai harcokban, mig az utóbbiban megbetegedve kórházba szállitották. Kowelban majd Szegeden ápolták, a pótzlj. lábbadozó osztályához vezényelték. Felgyógyulása után 1916. novemberében ujra kiment az orosz frontra, decemberben pedig az ezreddel átvonult az olasz harctérre. Itt a X., XI. és XII. Isonzói csatákban, majd a piavei harcokban küzdött a háború végéig. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k.

Fátay (Fata) Ferenc, t. főhadnagy,
fém és textil szakisk. tanár, Győr.

Ezredünkhöz 1915. január 15-én vonult be háborus szolgálatra. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment, ahol a 29.-ik népf. gyalogezredhez osztották be. 1916. junius 17-én megsebesült, amivel Zombor stb. kórházaiban ápolták. Felgyógyulva bevonult ezredünk pótzászlóaljához, ahol egy ideig szolgálatot teljesitett. 1917 november 3-án került az olasz harctérre, ahol a Piave deltájánál harcolt a visszavonulásig. 1918. november 16-án ért haza és 18-án szerelt le Veszprémben. Hartéri szolgálata 20 hónap. Kitüntetései: Br. Signum laudis a kardokkal, II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb érem 1 sávval.

Fazék Miklós, t. őrmester.
földbirtokos. Felpéc.

1895-ben a cs. és kir 19-ik gyalogezredben szolgált. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be és ment a szerbiai hadszintérre, ahol részt vett az összes ütközetben 1915 juliusáig, mikor a román frontra ment ahol 1917 juliusáig harcolt, mikor mint önálló gazdálkodót felmentették. Kitüntetései: I. o. v. é., K. cs. k., szolgált a nemzeti hadseregben is. 1912 óta tagja a vármegyei törvényhatóságnak és tanácstagja az Evangélikus egyházközségnek.

Farkas Dezső, t. szakaszvezető,
kereskedő, Veszprém.

A világháború alatt, 1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz. Itt részesült katonai kiképzése után 1916. január 1-én Pozsonyba helyezték át utász tanfolyamra. Ennek elvégzése után ugyanitt mint oktató müködött. 1916. szeptember 15-én a nagyváradi honvéd kerület utász tanfolyamába vezényelték, szintén mint oktatót. Innen 1917. február 1-én a nagyenyedi honvédekhez, március 15-én a pozsonyi honvéd kerülethez, majd Veszprémben pótzászlóaljhoz került. Junius 6-án a 29/V. menetzászlóaljjal a román frontra ment, ahol előbb Szászhalom, Fogaras, Segesvár kiképző csoportnál mint oktató augusztus 15-ig, amikor Fogcsányba áthelyezték a 1.-es honvéd népfelkelőkhöz. Ezzel az ezreddel indult szeptember 20.-án az olasz frontra, a Tolmein hidfőhöz. Rövid itt tartózkodás után megbetegedve tifusszal és reumával, Idria, Sternthal, Ujvidék és Pöstyén korházaiban ápolták. 1918. márciusában Veszprémbe a lábbadozókhoz került. A forradalom kitörése irodai szolgálatban érte. A kommunizmus kitörése előtt szerelt le. Harctéren szerzett betegségéből kifolyólag ma is 25%-os rokkant.

Fodor Ignác, népf. szakaszvezető,
kereskedő, Győr.

Tényleges szolgálatot 1894/97-ben a cs. és kir. 19.-ik gy. ezrednél teljesitett, mig ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be. Mint kiképző altiszt teljesitett a pótzászlóaljnál szolgálatot. Felülvizsgálat után mint segédszolgálatra alkalmast a veszprémi állomásparancsnoksághoz vezényelték. 1916-ban mint rokkantat felmentették, két hónap mulva ujból behivták és a forradalom kitöréséig teljesitett előbbeni beosztásában szolgálatot.

Fazekas Gyula t. tizedes,
ny. póstaaltiszt, Tata.

Ezredünkhöz 1915. január 15-én vonult be. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment és részt vett a Wolhyniában duló harcokban, egész szeptember végéig, amikor is betegen Teschenbe került, kórházi ápolásra. felgyógyulása után bevonult a pótzászlóajhoz, honnan rövidesen az orosz, majd a román harctérre ment. 1916 decemberében ezredünkkel az olasz harctéren harcolt és gránáttól megsebesülve került kórházba. Felülvizsgálaton 50%-os rokkanttá minősitették és ideiglenesen szabadságolták. Jelenleg is 50%-os rokkant. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., Jub. e.é,

Fáy Géza, t. főhadnagy,
vezérigazgató, Budapest.

Önkéntesi évét 1901—1902-ben szolgálta a cs. és kir. 38. gyalogezrednél. A világháború kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz mint tartalékos hadnagy. 1914. októberében vitt egy menetzászlóaljat az északi harctérre, ahol egy kikülönitett század parancsnokságával bizták meg. A román hadüzenet után Sopronba vezényelték, ahol az akkor összeállitott IV/18. tábori népfelkelő zászlóalj egyik századának parancsnokaként ment a román frontra, ahol átvette a zlj. parancsnokságát. 1916. végén visszahivták és a Honvédelmi ministeriumban nyert különleges beosztásban szolgált a háború végéig.

Kitüntetései: Katonai érdemkereszt a kardokkal, Signum laudis és K. cs. kereszt.

dr. Fejérváry József, népf. főhadnagy, m. kir. rendőrségi tisztviselő, Bpest.

1901—1902-ben mint egy éves önkéntes szolgált a cs. és kir. 61.-ik gyalogezredben. Ezredünkhöz mint népf. hadnagy 1914. augusztus 2-án vonult be háborus szolgálatra. A 31.-ik népfelkelő ezreddel ment az orosz hadszintérre ahol részt vett a 31.-ik honvéd gyalogezred kötelékében a kárpáti és galiciai ütközetben, majd a román harctéren a cs. és kir. 66.-ik gyalogezred kötelékében az erdélyi harcokban. 1918-ban ismét ezredünk kötelékébe küzdött az albán fronton. 1918. november 26.-án leszerelt, de a pótzászlóalj engedélyével Ács községben a rend fenntartására egy 240 főből álló nemzetőr századot szervezett és ennek köszönhető, hogy a gesztesi járásban személy és vagyonbiztonság tekintetében baj nem történt. Harctéri szolgálata 26 hónap. Kitüntetései: Signum laudis a kardokkal, és a Károly csapatkereszt. Leszerelt 1918. november 26.-án.

Ferencz József, t. szakaszvezető,
magánzó, Budapest.

Tényleges katonai szolgálatra 1912.-ben vonult be a 20.-ik honvéd gyalogezredhez. Ezredünkhöz a mozgósitáskor került és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Rawaruska környéken és Limanovánál lefolyt ütközetekben. 1915-ben a wolhyniai harcokban küzdött, majd 1916-ban lekerült a román hadszintérre, de Petrozsénynél megsebesült. Felgyógyulása után 1917. március 5-én az olasz frontra ment, ahol október 3-án sulyosan megsebesült, melyből kifolyólag 100%-os rokkantnak nyilvánitották. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. érem.

Fogarassy (Krizmanits) Péter,
t. főhadnagy,
m. kir. épit. főtisztviselő, Székesfehérvár

1914. augusztus 24.-én vonult be a 4-ik honvéd tábori ágyusezredhez Nyitrára és innen helyezték át ezredünkhöz. A tisztiiskolát elvégezve, 1915. április 8-án az orosz hadszintérre ment és részt vett a kárpáti harcokban. 1915. julius 29-én betegen kórházba került, majd felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. Az év végén géppuskás tanfolyamon vett részt Pozsonyban. 1916. decemberében Léván géppuskástovábbképző tanfolyamot végzett és 1917. április 11-én az olasz frontra került. Végigküzdötte a X. XI. és XII. Isonzo csatát és a Piave menti ütközetet. A Montellótól 1918. junius 6-án hosszu harctéri szolgálatára való tekintettel a pótzászlóaljhoz vezényelték. 1918. augusztusában Lévára került a továbbképző tanfolyamra, ahol mint oktató csoportvezető szolgált a forradalom kitörésig. Kitüntetései: ezüst és bronz Sign. laudis, II. o. e. v. é., K. cs. k. H. e. é. Frontszolgálata 19 hónap.

Freud Károly t. hadapródjelölt őrmester,
kereskedő, Siófok.

Ezredünkhöz 1914 augusztusában vonult be, háborus katonai szolgálatra Veszprémbe. A tisztiiskolái elvégzése elvégzése után a IV. menetzászlóaljjal ment az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti nagy téli csatákban, de 1915 március 16-án betegen az orosz hadifogságba esett. Mint hadifogoly Ufában volt kórházban, majd felgyógyulva Kurgan és Krasnojairskban volt internálva. Később Togul; majd Barnauban töltött 3 és fél évet. 1920 október 30-án tért haza és novemberben szerelt le Csóton.

Fränkel Endre, t. hadnagy,
banktisztviselő, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be a világháboru alatt, 1916 április 1-én. A tartalékos tiszti iskola Isaszegen történt elvégzése után ment az olasz harctérre, ahol részt vett többek között a XI. Isonzói csatában, az ezt követő előnyomulásban, a Montellói utóvéd harcokban stb. 18 havi frontszolgálat alatt a III. o. kat. érdemkereszt, a kardokkal, a III. o. e. v. é., (2), valamint a K. cs. keresztel lett kitüntetve. 1919. december 1-én szerelt le.

Firigla István
épület és butor festő, Győr.

1915. áprilisában vonult be ezredünkhöz és ment junius 28-án az orosz hadszintérre. 1915 augusztus 6-án sulyosan megsebesült. Hosszas ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton szabadságolták. 1917 áprilisában ujból behivták, de mint rokkantat végleg elbocsájtották a hadsereg kötelékéből.

Fogarasy (Fürst) Jenő, t. főhadnagy, urad. közp. számtartó, Sopron.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1914. aug 3.-án ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után egy ideig a pótzljnál mint szakaszparancsnok teljesitett szolgálatot. 1915. julius 23-án ment az orosz hadszintérre, ahol résztvett mint szakaszparancsnok a kárpáti és oroszlengyelországi harcokban. Julius 25.-én betegen került kórházba, honnan felgyógyulva bevonult — szeptember 2-án — a pótzászlóaljhoz. Itt egyideig mint kiképzőszakaszparancsnok teljesitett szolgálatot. November 9-én ujból kiment az orosz, majd az ezreddel az olasz frontra, ahol 1917. március 6-ig mint t. hadnagy, szakasz és századparancsnok küzdött az ezred összes harcaiban. Ekkor mint létszámfeletti a pótzászlóaljhoz került kiképző századparancsnoknak. Junius 5-én visszatért az olasz harctérre a XI. és XII. Isonzó csatában harcolt, ahol december 30-án sulyosan megsebesült. Trieszt, Zombor és Budapest korházaiban ápolták és 1918. junius 31-én vonult be a pótzászlóaljhoz. Itt mint kiképző századparancsnok, majd a Ludovika akadémia hirszerzőtiszti tanfolyamát elvégezve julius 23-ától a forradalomig mint védhirszerzőtiszt teljesitett szolgálatot. Harctéri szolgálata 26 hónap. Kitüntetései: III. o. k. é. k. hdm. kardokkal, ezüst és bronz Signum laudis, K. cs. k., seb. é. (1 sáv.) H. e. é.

Frank Antal, honvéd, bányászvájár, Felsőgalla.

1915 junius 17-én vonult be ezredünkhöz. A 21-ik menetszázaddal ment az orosz hadszintérre, ahol 12 hónapon át részt vett az ezred összes ütközeteiben 1916. julius 29-én fogságba esett. Kirf és Cinkovban mint cukorgyári munkás dolgozott, majd 22 hónapi hadifogság után szökést kisérelt, de szökése nem sikerült. Ujból megszökött és fagyott lábbal, gyalogosan sikerült az orosz határon átszöknie. Galiciából kórházba vitték, majd Trencsénbe került. Felgyógyulva a pótzászlóaljhoz vonult be, ahol 2 hónapig helyiszolgálatot teljesitett. A pótzászlóaljtól az Albán frontra ment, ahol az összeomlás érte. 1918 novemberében szerelt le.

Frankl Lajos t. tizedes, szállitó, Győr.

Ezredünkhöz 1915. január 15-én vonult be háborus katonai szolgálatra. Katonai kiképzése után 1915 április 11-én ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. 1915 november 1-én betegen kórházba szállitották. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol elvégezte a géppuskás tanfolyamot. 1916 november 1-én a román frontra ment, ahol a 13-ik honvéd gyalogezred kötelékében 18 hónapon keresztül harcolt.. 1918 május havában bevonult a veszprémi pótzászlóaljhoz, ahol mint oktatótiszt a forradalom kitöréséig teljesitett szolgálatot. Harctéren 26 hónapot töltött. Kitüntetései II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k.

Fülöpp Lajos t. főhadnagy, áll. tanitó, Győr.

1914. októberében vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után 1915. junius havában az orosz hadszintérre ment, ahol 1916 március végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben. Ekkor mint létszámfeletti kardos tisztet a pótzászlóaljhoz vezényelték. 1916 junius hó folyamán ujból az orosz hadszintérre került, ahol 1916 novemberében megsebesült. A lembergi, majd a veszprémi kórházban kezelték, végül 6 hetet Trencsénteplitz üdülőhelyén töltött. Innen került vissza a pótzászlóaljhoz. 1917 májusában a 34-ik kombinált ezreddel a román frontra ment, ahol részt vett a Szereth menti harcokban és 1918 február havában sulyos betegen a bukaresti kórházba került. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be és ott érte a forradalom kitörése is.

Kitüntetései: Signum laudis a kardokkal, br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Fuhrmann Artur t. e. ü. hadnagy, szesznagykereskedő, Kecskemét.

A 29-ik honvéd gyalogezredhez vonult be 1914 október 16-án, majd ezredünkhöz helyezték át. Azonnal kiment az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti téli hadjáratban és végigküzdötte a X. és XI.-ik Isonzó csatát az olasz harctéren. Harctéri szolgálata 29 hónap. Kitüntetései: Koronás arany érdemkereszt a hdm. és kardokkal, II. o. e. v. é,. bronz v. é., K. cs. k., katonai érdemkereszt. 1918 december 2-án szerelt le Veszprémben.

Galambos József, m. kir. számv. tiszthelyettes, Veszprém.

1913-ban vonult be katonai szolgálatra a 13-as honvédekhez. Tényleges ideje leteltével, felvétette magát a hivatásos altisztek állományában, és 1913-ban jött ezredünkhöz. A világháboru kitörésekor, a tábori ezreddel ment az orosz frontra, 1914. augusztus 18-án. Itt részt vett többek között az Uhnowi, Rawaruskai, Brestlitowszki stb. ütközetekben. 1917-ben betegen került a pótzászlóaljhoz, ahol számvevői beosztásban szolgált a háboru végéig. Front szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., H. e. é., Bronz érdemérem a zöldszalagon.

Gaál Endre t. hadnagy,
városi számellenőr, Győr

1914 október 26-án vonult be a 31-honvéd gyalogezredhez. A tisztiiskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment és részt vett az ezred ütközeteiben 1915. augusztus végén tifuszban megbetegedett. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. 1916. januárjában részt vett a Brussilow offenzivában, de 1916 julius 29-én fogságba esett. Habarowszk, Krasnojariecska, Nowo—Nikolajewski és Krasnojarsk táboraiban volt internálva. 1921 május 5-én tért haza és leszerelt. Kitüntetései: A II. o. e. v. é., K. cs. k., H. e. é.

Garbacz Mihály t. tizedes,
villanyszerelő, Komárom.

Mozgósításkor vonult be ezredünkhöz. 1915. március 8-tól 1915. julius 22-ig az orosz hadszintéren a Kárpátokban, Rawaruskánál és Lublin környékén harcolt. Megsebesült, de felgyógyulása után ujból az orosz fronton küzdött Wolhyniában. 1916. junius 23-án a Brussilow offensivában ujból megsebesült. Felgyógyulása után segédszolgálatra minősitették alkalmasnak és a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é. 1918. november 11-én szerelt le.

Gaborek Gyula, Honvéd.
kőmüves mester, Komárom.

1914 október havában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után 1915 március elején az orosz hadszintérre ment és ez év julius végéig részt vett az ezred ütközeteiben. Lublinnál sulyosan megsebesült Hosszu ideig gyógykezelték Jägerndorf, Theresienstadt és Komárom kórházaiban. Felülvizsgálaton 60%-os rokkanttá nyilvánitották és 1916 novemberében végleg elbocsájtották a hadsereg kötelékéből.

Gaál Sándor, t. szakaszvezető,
sütőmester, Győr.

Ténylegesen 1890/93-ban szolgált a cs. és kir. 19-ik gyalogezredben. Mozgósításkor vonult be háborus szolgálatra és a pozsonyi élelmezési raktárban nyert beosztást. Ezredünkhöz 1916 február 28-án vezényelték. A veszprémi élelmezési raktárban teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatot és 1918 novemberében leszerelt.

nemes gancsházi Gancs Imre
t. I. o. számvevő altiszt
kereskedő, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének 1909—1911-ben tett eleget a pozsonyi 13. h. gy. ezrednél. A világháború kitörésekor azonnal bevonult a 31-es honvédekhez Veszprémbe. A 14. menetezredde ment az orosz frontra, 1917-ben pedig az olasz harctérre. 52 hónapig megszakitás nélkül végigharcolta ugy az orosz, valamint az olasz frontokon az ezred összes ütközeteit. Ezredünknek kevés olyan harcosa volt, aki az egész világháborút megszakitás nélkül végigküzdötte volna. Gancs Imre bajtársunk ezen kevesek közé tartozott. A hadvezetőség méltányolta is ritka teljesitményét és a II. o. e. v. é. Br. v. é., Koronás ezüst és koronás vas érdem kereszt, valamint a K. cs. kereszttel tüntette ki. A háború után is szolgált különböző beosztásokban, még 1922-ben végkielégitéssel kilépett a hadsereg kötelékéből.

dr. Gáspár László, t. hadnagy,
kir. törv. biró, Székesfehérvár.

A tiszti iskola elvégzése után a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot, majd 1916. juliusában az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. S az év végén, ezreddel az olasz harctérre ment ahol 1917. márciusáig harcolt, mikor a pótzászlóaljhoz vezényelték. 1917. juniusában ujból az olasz frontra ment és a III/20. népfelkelő ezred kötelékében Tirolban harcolt. Julius 1-én megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd szeptember végén visszament az olasz frontra. Innen betegen került ápolás alá. Felgyógyulása után fölülvizsgálaton helyi szolgálatra minősitették alkalmasnak. Kiképzői beosztásban szolgált a háboru végéig. Kitüntetései: Signum laudis, II. o. e. v. é., K. cs. k.

† Gazdagi Ferenc
vendéglős, Győr.

1914 augusztusában vonult be ezredünkhöz háborus szolgálatra és ment október végén az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti csatában, ahol 1915 februárjában megsebesült. Felgyógyulása után mint segédszolgálatos teljesitett a győri katonai uszodában szolgálatot. Tulajdonosa volt az 1912/13 e. k.-nek. 1929 májusában a harctéren szerzett betegségében hősi halált halt. Emlékét kegyelettel őrzi özvegye és örökitiük meg mi is az utókor számára.

Gerlei Ferenc, t. szakaszvezető,
m. kir. jb. telekkönyvvezető, Zirc.

1915. májusában vonult be háborus katonai szolgálatra ezredünkhöz. Rövid katonai kiképzés után az év augusztusában ment az orosz frontra, ahol részt vett az ezred összes hadmüveleteiben, mig 1916. julius 29-én a Stochodnál orosz hadifogságba esett. 1918. márciusában mint csererokkant tért vissza hazájába és a pótzászlóaljnál eszközölt felülvizsgálaton mint mindennemü katonai szolgálatra alkalmatlan hadirokkantat 1918. augusztusában végleg elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Frontszolgálata 11 hónap. Jogosult a K. cs. k. és H. e. é. viselésére.

vitéz Gerley Mihály, t. főhadnagy, vállalati tanitó, Füzfő.

1914. augusztusában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után 1915. februárjában ment az orosz harctérre. 1915. julius végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben, amikor gránáttól sulyosan megsebesült. Troppauban és Balatonfüreden gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz és 1916. juniusában ujból az orosz frontra ment. Lublinnál kórházba került és sebesüléséből kifolyólag katonai szolgálatra alkalmatlannak minősitették. Ennek dacára önként jelentkezett katonai szolgálatra és 1916. decemberében az olasz hadszintérre ment és részt vett az ezred harcaiban. A XI.-ik Isonzo csatában megsebesült. Felgyógyulva 1917. decemberében bevonult a pótzászlóaljhoz. 1918. március 15.-én ujból az olasz hadszintérre került, ahol a front összeomlásáig harcolt. A kommunizmus alatt Szegedre ment és a nemzeti hadseregbe1 teljesitett szolgálatot. 1930-ban avatták vitézzé. Kitüntetései: III. o. k. é. k., Signum laudis, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb, é. (3 sávval), Német harcos e. é. Harctéri szolgálata 29 hónap.

Gécsik József, t. tizedes, sekrestyés, Tata.

Katonai szolgálatát 1897-ben kezdte Pozsonyban a 13.-ik honvéd gyalogezrednél. Mozgósításkor került ezredünkhöz és ment azonnal az orosz harctérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, de Rawaruskánál megsebesült. Tarnow és Veszprém kórházaiban ápolták. Felgyógyulása után ujra az orosz hadszintérre került, ahol a Stochod menti harcokban megbetegedett és Brest—Litowskba vezényelték, ujoncok kiképzésére. Innen az 1-ső honvéd gyalogezredhez helyezték. Budapesten szerelt le 1918. novemberében.

Géber János t. szakaszvezető, földmüves, Felsőgalla.

Ténylegesen 1909—11-ik években szolgált, mig ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be Tatára. 1916. junius 1-től 1917. január végéig ezredünk zenekarának ezreddobosa volt. Harcolt az orosz fronton és Rawaruskánál megsebesült. Felgyógyulva az albán frontra ment. Harctéri szolgálata 23 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Gfellner József, t. főhadnagy, főjegyző, Bakonybél.

1915. március 15-én vonult be a 45. gy. ezredhez. A tiszti iskola elvégzése után az orosz frontra ment. 1916. szeptember havában az olasz hadszintérre ment és részt vett a tolmeini hidfőért folyó harcokban. Részt vett a Lovcen hegy bevételéért folytatott ütközetekben is. Majd Albániába került, ahol megszakitás nélkül 1917. november végéig volt, mikor is a pótzászlóaljhoz vezényelték. 1917. decemberében ujból Albániába ment, ahol 1918. április 1-ig mint szakaszparancsnok teljesitett szolgálatot. A géppuskás tanfolyam elvégzése után mint századparancsnokot századával Ducába irányitották, ahol tengerparti légvédelmi szolgálatot teljesitett a forradalom kitöréséig. 1918. december havában szerelt le Veszprémben.

Harctéri szolgálata: 39 hónap. Kitüntetései: Signum laudis a hdm. és kardokkal, II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. kereszt.

Greiner Lajos, t. tizedes, vendéglős, Győr.

Tényleges katonai kötelezettségének 1912-ben a 31-ik honvéd gyalogezredben tett eleget és igy a világháboru kitörése is tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre és harcolt Uhnw és Rawaruskánál. A San menti harcokban 1914 október 19-én fogságba esett. Mint hadifogoly Ufában volt 4 hónapig gyógykezelés alatt. Több fogolytáborban volt internálva, Irkuczban 3 évet töltött és 1920 közepén tért haza, amikor leszerelt.

Grafi Antal, t. tizedes, kereskedő, Öttevény.

1916-ban vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol 1916. augusztusától résztvett az ezred összes ütközeteiben. Az orosz harctérről az olasz hadszintérre került, ahol 1917.-ben a XI.-ik Isonzo csatában gránáttól sulyosan megsebesült. A zágrábi kórházban volt ápolás alatt, majd Trencsénből egy repülőszázaddal az albán frontra került, ahol a forradalomig teljesitett szolgálatot. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Györgydeák Ernő, t. hadnagy, O. T. I. számv. főnök, Veszprém

1914. október 26-án vonult be a cs. és kir. 19. gy. ezredben, ahonnan november 22-én helyezték át saját kérelmére a 31-es honvédekhez. A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után. 1915. február 25-én ment az orosz hadszintérre. Augusztusban betegen került Pápára kórházba, ahonnan november 2.-án a pótzászlóaljhoz, majd 1916 január 1-én Pozsonyba ment. Junius 15-én ujra visszatér az orosz frantra, és az év végén az ezreddel az olasz harctérre. Közben az északi frontról egy izben ismét betegen ment kórházba. 1917 nyarán ujból megbetegedve Fiume, Adelsberg, kórházaiban és Rohics fürdőn gyógykezelték. Felgyógyulva a pótzászlóaljon át 1918 III. hó. 15-én már az olasz fronton látjuk a Piavei harcokban küzdve. 1918-ban Tarczenioban géppuskás kiképzésben részesült és ez időtől fogva mint géppuskás müködött. Frontszolgálata 25 hónap. Kitüntetései: br. Signum l. a kardokkal. Br. v. é., K. cs. k.

dr. Götze Árpád, t. főorvos,
m. kir. e. ü. tanácsos, a Rókus kórház főorvosa, Budapest.

1913.-ban mint e. é. önkéntes vonult be a 17.-ik honv. gy. ezredhez. A világháboruban ezredünkhöz került és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre, ahol a II.-ik zászlóalj kötelékében mint e. ü. járőrvezető vett részt az ezred összes harcaiban. 1915. elején — miután orvosi diplomáját megszerezte — ujból az orosz frontra ment, ahol sulyosan megbetegedett. Rzeszów és Veszprém kórházaiban ápolták, felgyógyulva a pótzászlóaljnál a lábadozóosztag orvosfőnöke lett, egyuttal tagja a felülvizsgáló bizottságnak. 1917. tavaszán az olasz frontra ment és a 20-ik honvéd gyalogezred kötelékében érte a X.-ik Isonzo csata. A XI.-ik Isonzo csatát ujból ezredünk kötelékében harcolta végig, innen kezdve ezredünk orvosfőnöke volt a front összeomlásáig. Harctéri szolgálata 33 hónap. Kitüntetései: Ferencz József rend lovagkeresztje a kardokkal, ezüst és bronz Signum laudis a kardokkal, II. o. e. v. é., K. cs. k., H. e. é., II, o. vöröskereszt tiszti diszjelvény, a pozsonyi honv. ker. parancsnokság dicsérő elismerő oklevele.

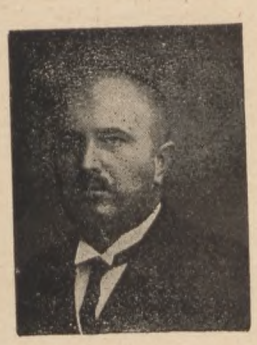

Grozáv Béla K., t. hadnagy,
okl. bányamérnök, Felsőgalla.

1915. május 15-én vonult be a veszprémi 31-es honvédekhez, háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után az év november 18-án került ki az orosz frontra, onnan az ezreddel az olasz harctérre. 1917 február 28-ig, és 1917. junius 25— november 4-ig részt vett csapatteste összes ütközeteiben. Frontszolgálata alatt a II. o. e. v. é., a br. v. é. és K. cs. k. tüntették ki. 1918 november 11-én szerelt le.

Grünfeld Mór,
máv. irodatiszt, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének a m. kir. 13-ik honvéd gyalogezrednél tett eleget. A világháboruban 1914 november 2-án vonult be ezredünkhöz. Kikerült az orosz hadszintérre és derekasan küzdve, hadifogságba esett. Hat évi keserves és szenvedésekkel telt fogság után sikerült 1920 novemberében hazatérnie, amikor is leszerelt. A Károly csapatkereszt és háborus emlékérem tulajdonosa.

Grábits András, t. tizedes,
bádogos és szerelő, Győr.

Háborus szolgálatra 1917 március 23-án vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Kiképzése után 1917 junius 25-én az olasz hadszintérre ment, ahol részt vett a Piave-delta körüli harcokban és a Montello elleni támadásban. 1918 májusában a tábori csendőrséghez vezényelték és Vittorio-ban teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. Harctéri szolgálata 22 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. csú k. 1919/1922-ben a nemzeti hadseregben is szolgált.

Győri István, t. őrmester.
urad. erdőőr Ravazd.

1910/12-ben szolgált ténylegesen a m. kir. 13-ik honvéd gyalogezredben Tatatóvárosban és mint tizedes szerelt le. Ezredünkhöz a mozgósitáskor került és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Ravaruskai, a Lublin körüli és a kárpáti harcokban, valamint az ezred összes ütközeteiben 1916. novemberéig, mikor az ezreddel az olasz frontra ment. Közben felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. Az olasz fronton részt vett a IX. és X. Isonzó csatában, de Kostanjevicénél megsebesül. Harctéri szolgálata 30 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é. 1920-ban szerelt le.

Győri János t. őrvezető,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Budapest.

Ezredünkhöz 1917 március havában vonult be és ment kiképzése után még az év májusában az olasz hadszintérre. Részt vett a piavei harcokban. Betegen a pótzászlóaljhoz került, majd 1918 januárjában ujból az olasz hadszintérre ment, ahol a San-Michele-nél, majd a Piave mellett harcolt. A Montello bevételéért folyó harcokban kitüntette magát. A fronton érte a forradalom és az ezreddel jött haza. 1920-ban ujból bevonult a győri gyalogezredhez és 1922 március 20-án szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K .cs. k., 5h. e. é.

vitéz Györkös Imre, ny. tiszthelyettes,
szállitási vállalkozó, Veszprém.

Békében 1904. október 6-án vonult be a 17. honvéd gy. e. veszprémi III. zászlóaljához. Tényleges szolgálati ideje letelte után felvétette magát a hivatásos altisztek állományába és 1912-től a 31. h. gy. e. kötelékében szolgált tovább. A világháboru kitörése igy az ezrednél érte, mint főszámvevő altisztet. Közben elvégezte a csapattiszti tanfolyamot, a királyhidai lőiskolát és számviteli tanfolyamot. A tábori ezreddel ment az orosz frontra 1914 augusztus 18-án, a honnan november 17-én betegen szállitották kórházba. Felgyógyulása után, januárban ment vissza az orosz frontra és ezredével 1916 december 26-án az olasz harctérre, ahol a front összeomlásáig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben.

50 hónapi frontszolgálata alatt az I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v, é., Koronás ezüst és koronás vasérdemkereszt, és a K. cs. k. lett kitüntetve.

Hajnal Kolos, t. tüzmester, keresk. utazó, Győr.

A világháboru alatt vonult be, 1915. juliusában a 31-es honvédekhez Veszprémbe. Katonai kiképzése után már az év októberében kikerült az orosz frontra, ahol részt vett az ezred összes hadmüveleteiben, még 1916 juliusában a Pruth menti harcokban megsebesült. Nyiregyházán részesült katonai ápolásban, majd a pótzászlóalj lábbadozó osztagánál pihente ki harctéri fáradalmait. Felgyógyulása után si-tanfolyamra vezényelték, amelynek elvégzése után áthelyezték az 51. nehéz tarack ezredhez. Ebben a kötelékben volt a román, később az olasz fronton a háboru végéig. Elsővonalbeli harctéri szolgálata 32. hónap.

† **Hanreich János,** honv. főszámvevő.

A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, részt vett az oroszok feltartóztatására irányuló galiciai és orosz-lengyelországi harcokban. 1914 december 13-án Iwangorodnál hősi halált halt. Olkus községben van eltemetve, ott alussza örök álmát, távol a hazai rögtől, melyet ugy szeretett. Emlékét kegyelettel őrzi családja és szeretettel emlékeznek rá bajtársai. Dulce et decorum est, pro Patria mori.

Harasta Márton, népfelkelő, kereskedő, Várpalota.

1915. februárjában vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Rövid kiképzés után már áprilisban a IX. menetzászlóaljjal kikerült az orosz frontra. A Kárpátokban küzdött csapattestével, amidor májusban megsebesült. Losonc, Sopron, Székesfehérvár kórházaiban ápolták, majd utókezelésre Budapestre szállitották. Innen a pótzászlóalj lábbadozó osztagánál pihente ki harctéri fáradalmait. Felgyógyulva Pozsonyba felülvizsgálatra utalták, ahol 50 százalékos rokkantság megállapitásával k. segédszolgálatra minősitették alkalmasnak. Mint ilyen, Zsolnán teljesitett őrszolgálatot, majd Alsóörs, Kővágóörs, kőbányáiban olasz és orosz hadifogiyok munkavezetője a háboru végéig. A forradalom kitörésekor betegen szállitották haza.

Harn Imre, t. őrv. ácsmester, Várpalota.

1915. május 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után, az orosz harctérre ment, ahol részt vett a Bug menti és a Jaroslau környéki harcokban. Itt megsebesült és felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz mint oktató. 1915. december 15.-én a 29.-ik honvéd gyalogezred kötelékében került az olasz harctérre, ahol Görznél, a Doberdón és Mte San-Martinon harcolt. Átkerült a déltiroli frontra Trieszthez, majd 1916 juniusában az orosz hadszintérre. Ez év junius 14—18-ig tartó orosz támadás alkalmával fogságba esett és előbb Kievbe majd a Murman vasuti épitkezéshez vitték, hol 1917 május 8-ig dolgozott. Betegen került a Fekete tengerhez, majd a Kárpátokhoz és innen jött haza. Tiz hónapig harcolt és 24 hónapig szenvedett fogságban.

Hartmann Márton, t. főhadnagy, tanitó, Hánta.

1914. augusztus 24-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése és a tiszti sikola elvégzése után, 1915 junius 2-án ment az orosz hadszintérre, ahol 1916. február 2-ig vett részt az I.-sö zászlóalj összes ütközeteiben. 1916. februárjától 1916 augusztus 24-ig a pótzászlóaljnál és a pozsonyi müszaki tanfolyamon teljesitett szolgálatot. 1916. augusztus 24-től 1917. szeptember 16-ig ezredünk müszaki századának volt parancsnoka ugy az orosz, mint az olasz harctéren. Harctéri szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis, II. o. e. v. é., K. cs.

Hamar József, t. hadnagy, tanitó, Mócsa.

Ezredünkhöz 1915. május 15-én vonult be. A tiszti iskola elvégzése után mint tartalékos hadapród ment az orosz hadszintérre, ahol mint szakaszparancsnok az 5., 6 és 8. századnál teljesitett szolgálatot. A Brussilow offenziva harcaiban 1916 julius 29-én fogságba került és mint hadifogoly, végigjárta az Astrachán, Brezovka és Nikolsk-Usourisk táborokat. 1920 december 24.-én tért haza, amikor leszerelt.

Hamburger Károly, t. tizedes, cementipari vállalkozó, Felsőgalla.

Tényleges katonai szolgálatát a császári és kir. 69. gyalogezrednél teljesitette az 1901—1904. években. A mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz, Tatára. A 4. századdal ment 1914 augusztus 9-én az orosz harctérre. Részt vett a Tarnow környéki harcokban és a kárpáti téli hadjáratban egész 1915. március 12-ig, amikor hadtápszolgálatra osztották be. Itt teljesitett szolgálatot 1916 december végéig. Ekkor a pótzászlóaljhoz vezényelték. Harctéri szolgálata 26 hónap.

Hamburger István, t. főhadnagy, müépitész, Budapest.

Ezredünkhöz vonult be 1915 május 15-én, háborus katonai szolgálattételre mint e. é. önkéntes. A tartalékos tiszti iskolát elvégezve, 1916. januárjában került ki az orosz frontra, ahonnan az év augusztusában betegen szállitották kórházba. Hosszas gyógykezelés után 1917. februárjában már ujra az olasz fronton látjuk, ahol a XI. Isonzói csatától kezdve a forradalom kitöréséig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben.

Harcté.i szolgálata 28 hónap. Kitüntetései III. o. katonai érdemkereszt a kardokkal, a br. Signum laudis, a kardokkal. Br .v. é., K .cs. k. 1918 november 30-án szerelt le.

† **Hamburger György,** honvéd, pékmester, Felsőgalla.

A világháboru kitörésekor vonult be 31.-i k. h. gy. ezredhez. Kikerülve az orosz frontra, részt vett a kárpáti téli hadjáratban, a Lublini és Breszt-Litowszk körüli harcokban. A montenegrói harctéren a Scutari, Antivari, Serenicai ütközetekben, az olasz hadszintéren pedig Roveredónál küzdött, ahol fegyvergránáttól találva sulyosan megsebesült. Kórházi ápolás után, felülvizsgálaton harcképtelen rokkantságot állapitottak meg és 1917-ben elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Még a háboru után is sokáig érezte a harctér és sulyos sebesülésének nyomait, melyből kifolyólag 1934. decemberében hősi halált halt. Dulce decorum est, pro Patria mori.

Havasi Jenő, t. főhadnagy, Pü. min. számv. tanácsos, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének mint e. é. önkéntes, 1909—1910-ben tett eleget, a pécsi cs. és kir. 19. gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor mint t. hadnagy vonult be ezredünkhöz és a tábori ezreddel ment az orosz harctérre 1914. augusztus 18-án. Itt részt vett az Uhnowi harcokban, még szeptember elején megsebesült. Felgyógyulása után jelentkezett a pótzászlóaljnál és 1915. márciusában ujból kiment az orosz frontra, ahol 1916. juniusáig, részt vett ezrede összes hadmüveleteiben. A Stochod folyónál a Brussilow offenzivában másodszor is megsebesült. Kórházi ápolás után a pótzászlóaljnál mint századparancsnok, majd mint pótzlj segédtiszt teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Frontszolgálata 16 hónap, mely idő alatt megszerezte: a III. o. katonai érdemkeresztet a vit. érem szallagján, Signum laudis, K .cs. k. és a Seb. érmet 2 sávval. 1918. december 9-én szerelt le.

Hámori (Hatschek) Pál t. hadnagy, kereskedő, Győr.

A 31-ik honvéd gyalogezredhez vonult be 1915. augusztus havában. 1916.-ban ment az orosz harctérre és résztvett a Brussilow-féle offenzivában. Megbetegedve szállitották, a Triesti, majd Laibach és Lugos hadikórházaiba. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál 3 havi tanulmányi szabadságot kapott, melynek leteltével a veszprémi lábbadozó osztag parancsnoka a háboru végéig.

Kitüntetései: II. o. e. v., br. v. é., K. cs. k.

Hegedüs Bálint, t. hadnagy, m. tisztviselő, Rákospalota

Mint e. é. ö. vonult be 1916-ban a 31. h. gy. ezredhez Veszprémbe. A fronton 21 hónapot töltött, mint géppuskás szakasz-, — rövid ideig — mint századparancsnok. Harcolt az olasz harctéren, résztvett az 1918.-i piavei offenzivánál a Nervesa körüli harcokban, ahol az ezred bal szárnyával több támadást vert vissza géppuskatüzzel. Az összeomlás a szerb harctéren érte. Kitüntetései: arany v. é., br. v. é., K. cs. k. Leszerelt 1919. januárjában Veszprémben.

Heiszler András, m. kir. alhadnagy, Veszprém.

A 17. honvéd gyalogezredhez vonult be 1911-ben, majd ezredünk megalakulásakor hozzánk került. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett ezredünk kötelékében az Uhnow, Rawaruska körüli és a San menti harcokban. 1914. november 26-án egy orosz ellentámadás alkalmával fogságba esett, honnan 1920 november 7-én tért haza. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek, háborus emlékéremnek, br. v. é., és 20 szolgálati keresztnek.

Henn Antal, t. őrvezető, szabómester, Balatonalmádi.

1916. januárjában vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Rövid 3 heti kiképzés után már az orosz frontra ment, ahol részt vett az ezred összes hadmüveleteiben, majd a Brussilowi offenzivában ezredével orosz fogságba esett. Fogsága ideje alatt Mackiewkán a bányaüzemnél, szakmájában dolgozott, akor 1918 májusában a német megszálló csapatok szabaditották ki és térhetett haza. Viszontlátási szabadságának letelte-kor Pozsonyba utalták bajmegálapitásra, ahol mint rokkantat segédszolgálatra minősitették alkalmasnak és a 31. honvéd pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig.

Hegyi István, t. őrvezető. m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Győr.

1916 január 16-án vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és kiképzése után 1916 junius 22-én ment az orosz hadszintérre. Wolhyniában 1916 julius 29-én megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótszázadhoz, majd 1917 február 28-án a román frontra ment, ahol a 315.-ik gyalogezred kötelékében Sósmezőnél harcolt. 1917 augusztusában betegen vitték kórházba, majd bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen 1918 májusában a katonai rendőrséghez Pozsonyba vezényelték, ahol a forradalom kitöréséig teljetett szolgálatot. Kitüntetései: II. o. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é, 1921 óta áll a m. kir. államrendőrség szolgálatában.

Herceg József, ny. őrmester.
Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatát 1912-ben a 17-ik honvéd gyalogezrednél kezdte, majd a megalakuláskor ezredünkhöz került. Mozgósításkor a tábori ezreddel az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred harcaiban az uhnowi ütközettől a San menti ütközetig, ahol megsebesülve Kassára került kórházi ápolásra. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, és azonnal az orosz harctérre ment, ahol részt vett a kárpáti harcokban. A Dunajec mellől betegen kórházba került. Németországban ápolták és felgyógyulva a pótzászlóaljhoz vonult be. Rövid kiképző szolgálat után ujból az ezredhez került az orosz, majd az olasz frontra. Konstanjevicatól betegen a cillii és komáromi kórházakba került. 1918 juniusától az olasz hadszintéren részt vett az oderzói és piavei harcokban. Itt éri a front összeomlása. 1926. november 1-én vonult nyugállományba. Kitüntetései: br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Hermann László, t. szakaszvezető,
kertész, Várpalota.

A világháboru kitörésekor, 1914 augusztus 1-én vonult be a 31-es honvédekhez. Katonai kiképzése után rövidesen az orosz harctérre került, ahol részt vett a Rawaruskai és Uhnowi harcokban. Ez utóbbiban megsebesülve Bécsben, az Erzsébet kórházban ápolták. Majd bevonult a pótzászlóaljhoz. Az év decemberében azonban ujból kiment az orosz frontra és küzdött a Visztula menti kemény harcokban és a Kárpátokban védte szeretett hazánk határait. 1915. márciusában azonban kibetegedett a hosszu téli hadjárattól és ugyancsak Bécsbe vitték kórházba. Visszatérve a pótzászlóaljhoz, felülvizsgálatra utalták, ahol segédszolgálatra minősitették alkalmasnak. Mint ilyen, Veszprémben az őrkülönitménynél szolgált a háboru végéig. Nyolc szenvedésteli hónapot töltött az első rajvonalban.

Herczeg Lajos, t. hadnagy,
m. kir. főintéző, Bábolnapuszta.

1915 májusában vonult be ezredünkhöz. és a tiszti iskola elvégzése után 1915 szeptemberében ment az orosz harctérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben 1916 február végéig, mikor, is mint létszám feletti kardos tisztet a pótzászlóaljhoz vezényelték. Innen 1916 augusztusában ujból az orosz harctérre került, majd az ezreddel az olasz hadszintérre. A X.-ik Isonzó csatában két izben is részt vett önkéntes vállalkozásban, melyből kifolyólag magasabb kitüntetésre terjesztették fel. 1917 juliusában betegen Abbáziába majd a pótzászlóaljhoz került. Itt mint kiképzőtiszt müködött. 1918 október elején ismét az olasz frontra ment, ahol San-Michelén teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. 1918. november 16-án szerelt le. Kitüntetései: II. o. v. é., (kétszer,) br. v. é., K. pcs. k.

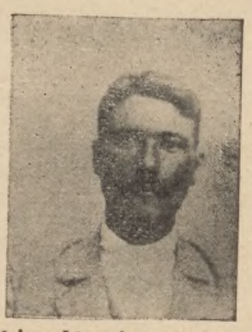

Hérics József, t. őrvezető,
gazdálkodó, Nagyigmánd.

A volt cs. és kir. 12-ik gyalogezredhez vonult be tényleges katonai szolgálatra. 1901-ben. Ezredünkkel a mozgósításkor szállt harcba. 1914 augusztus 12-én ment az orosz hadszintérre és részt vett az ezred ütközeteiben. 1917-decemberében az olasz harctérre került és harcolt a Piave mentén egész az összeomlásig. 1918 novemberében szerelt le. 1920-ban ujból katonai szolgálatot teljesitett Komáromban.

Hibácskay Ferenc, t. szakaszvezető,
főpincér, Budapest.

1915 május 15-én vonult be a verseci 7-es honvédekhez háborus katonai szolgálatra Kiképzése után, még az év juliusában kiment az orosz frontra, ahol Homonnánál osztották be a 31-es honvéd gyalogezredbe. Végigküzdötte csapatteste összes harcait, még 1916 junius végén megsebesülve került Szibériába majd Budapestre kórházba. Felgyógyulása után bevonult a verseci pótzászlóaljhoz, ahonnan 1917. elején visszament az orosz frontra. Ekkor az Ikwa folyó menti harcokban vett részt, amikor az év októberében orosz hadifogságba esett. Szibériába, Ufa, Jakaterinburg. táboraiban ette a hadifoglyok keserü kenyerét, mig végre 1918 elején, sikerült szökve hazatérnie. Szabadságon érte a forradalom kitörése. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb érem és a H. e. é. 1918 novemberében szerelt le.

Hirsch József, t. hadnagy,
vaskereskedő, Siófok.

1916-ban vonult be mint e. é. ö. a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskolát Veszprémben végezte. 1917. közepén ment az orosz hadszintérre, ahol a 64. honv. hadosztály kötelékében harcoló 6.-ik népf. gy. ezredhez osztották be. Itt vett részt az ezred ütközeteiben, majd áthelyezték a 64. h. o. rohamzászlóaljához. 1918. elején az olasz frontra ment. A Piave menti harcokban megsebesülve a budapesti kórházba szállitották, ahol a forradalom kitöréséig gyógykezelték. Mint 40%-os rokkant szerelt le. Harctéri szolgálata 22 hónap. Kitüntetései:: II. o. e. v. é., Br. v. é. K, cs. k., seb. é.

Hollósy Ákos, t. szakaszvezető,
m. kir. anyakönyvvezető, Veszprém.

A világháboruba 1915. december 15.-én vonult be ezredünkhöz. Itt részesült katonai kiképzésben. Innen a budapesti 1. honvéd gyalogezredhez irányitották, ahol géppuska tanfolyamot végzett és 1916. junius 11-én az orosz frontra ment. Itt a 301. h. gy. ezredhez kerülve harcolt mint géppuskás, amig a hadosztályt Gyulafehérvárra helyezték át. A román betöréskor 1916. augusztus 28.-án Nagyszebenbe került és részt vett a hadosztály erdélyi hadjáratában. Az 1916. karácsonyi frontáttöréskor Dornawatrára, innen 1917. októberében Kimpolungra ment a hadosztállyal. Az orosz front összeomlása után 1918. tavaszán az olasz frontra vezényelték, ahol a forradalom kitöréséig részt vett a Piave melletti, Koniglianó, Vittoriói és Suseganói véres harcokban.

Frontszolgálata 28. hónap. A Br. v. é. és K. cs. k. tulajdonosa.

Hirschl Elemér, ny. főhadnagy, terménykereskedő, Budapest.

1901—1902-ben szolgált mint e. é. önkéntes a tiroli vadászoknál. A háború kitörésekor ezredünkhöz vonult be és szeptember végén Blázy János által vezetett menetzászlóaljjal ment az északi harctérre, ott az egyik legvéresebb ütközetben Lublin alatt megsebesült. Mährisch-Ostrauban részesült kórházi ápolásban és felgyógyulva Pozsonyba vezényelték, ahol a honvéd becsületbeli választmány előadója és kirendelt hadbirója volt. 1917-ben a Honvédelmi minisztérium felmentési osztályánál teljesitett szolgálatot a háború végéig. 1919. december 31-én mint 50%-os rokkant nyugállományba helyezték. Megszakitás nélkül arcvonalbeli szolgálata 12 hónap. Kitüntetései: br. Signum laudis a kardokkal, I. o. e. v. é. Sebesülési érem, K. cs. k. és a H. e. é.

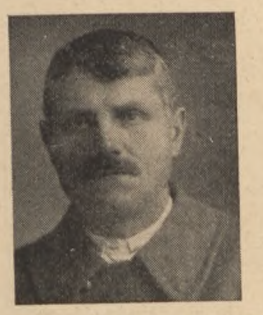

Hima Sándor, honvéd. gazdálkodó, Bezi.

Ezredünkhöz mozgósitáskor vonult be háborus szolgálatra. A pótzászlóaljnál te'jesitett szolgála'ot, majd az o'asz hadszintérre került, ahol 8 hónapot töltött. Részt vett a Piave-i előnyomulásban és a Montello bevételében. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. Hat éven keresztül volt Bezi község főbirája, majd a község pénztárosa és az Evangélikus egyházközség gondnoka. Igazga'ósági tagja a Hitelszövetkezetnek is.

Holup István, honvéd, sertéskereskedő, Felsőgalla.

Ezredünkhöz 1915 március 26-án vonult be. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol a 9-ik század első szakaszában részt vett a Kovel körüli harcokban. 1915 november 14-én megsebesült és Leipnikben, majd Sopronban ápolták. Felgyógyulása után 1916 április 10-én ujból az orosz harctérre ment, ahol 1916 julius 29-én a Stochod menti harcokban ujra megsebesült. Sulyos sebeivel fogságba esett és Kiew, majd Moszkvába szállitották. Tomskban 2 évig volt, mint hadifogoly. Dolgozott mint pék, majd Nargin szigetén vasutépitésnél. Betegen megszökött és hazaérve jelentkezett a pótzászlóaljnál, ahol a háboru végéig te'jesitett helyi szolgála'ot. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Dr. Horváth Gyula, t. százados, ügyvéd, Győr.

Békebeli katonai kötelezettségének 1900/1901-ben tett eleget a 17.-es honvédoknál. A világháboru kitörésekor vonult be ezredünkhöz és 1915. februárjában ment a román, 1916. februárjában az orosz harctérre. Az év juniusában történt hadifogságba eséséig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben. 1918. májusában tért vissza hadifogságából és beosztást nyert a pozsonyi kerületi honvéd parancsnokság hadbiztosságánál, mint a jogügyi előadó csoport vezetője. Ebben a minőségben teljesitett katonai szolgálatot a háboru végéig.

Frontszolgálata 17. hónap. Leszerelt 1919. december végén.

Hoffer Sándor, tart. hadnagy, földbirtokos. Koromla puszta.

Ezredünkhöz 1915. október havában vonult be és a tiszti iskola elvégzése után 1916. augusztus elején ment mint szakaszparancsnok az orosz hadszintérre. Az év végén ugyancsak az ezreddel vonult át az olasz harctérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. A X.-ik Isonzo csatában megsebesült és a hadosztály segélyhelyen gyógyult ki. Visszatérve az ezredhez, a XI.-ik Isonzo csatában ujból megsebesült, amivel a laibachi, abbáziai, majd a veszprémi kórházakban ápolták. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, majd Győrben teljesitett szolgálatot. Az inotai tanezredtől Budapestre helyezték, ahol egy különitményben szolgált. Itt érte a forradalom kitörése is. 1919. március 1-én leszerelt. Kitüntetései:: II. o. e. v. é. (3 szor) Br. v. é., K. cs. k, Seb. é. (2 sávval), Hadi e. é.

Hoffman István, honvéd, bányamunkás, Felsőgalla.

Ezredünkhöz 1915. január 15-én vonult be és kiképzése után ment az orosz hadszintérre. A kárpáti harcokban vett részt, ahol megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen táviróiskolába vezényelték Pozsonyba, ahol a városparancsnok mellett a távbeszélőnél teljesitett szolgálatot. 1916-ban ujra az orosz frontra ment, vissza, ahol felső comb lövést kapott. Krakkóban és Szegeden ápolták. Felgyógyulva a pótzászlóaljhoz, onnan a szerb frontra ment, ahol a forradalom is érte. Harctéri szolgálata 31 hónap. A sebesülési érem tulajdonosa.

A. Horváth Ferenc, honvéd, kisbirtokos, Vérteskéthely.

Ezredünkhöz 1915. május 15.-én vonult be és junius 29-én már az orosz hadszintérre ment. Részt vett az ezred ütközeteiben. 1916. julius 29-ig, amikor a Stochod menti harcokban fogságba esett. Mint hadifogoly megfordult Oroszország több fogolytáborában. Az ázsiai Odenburgból 1918. május 5-én indult haza felé, és 1919. márciusában ért szülőföldjére. 1919. végén bevonult a nemzeti hadseregbe és 1920-ban szerelt le.

Horváth Mály, Imre t. zászlós, tanitó, Enying.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. május 15-én a 31.-es honvédekhez háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után, 1916. január 12-én ment ki az orosz frontra, ahol részt vett ezrede összes hadmüveleteiben. Julius 29.-én a Brusilow offenzivában orosz hadifogságba esett. Hosszu szenvedés után sikerült 1920. juniusában szökve hazatérnie. Kitüntetései:: II. o. e. v. é., Br. v. é., és a Károly csapat kereszt. Csóton szerelt le.

Horváth József, t. tizedes,
bankaltiszt, Győr.

Ténylegesen 1894/7-ben szolgált a cs. és kir. 83-ik gyalogezredben és mozgósitáskor vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A szerb hadszintérre vezényelték, ahol hadtápszolgálatot teljesitet 1915 végéig, mikor visszatért a pótzászlóaljhoz. Itt szolgált 1918 januárig mint a lövőtér felügyelője, mikor mint szakmunkást a győri vaggongyárhoz vezényelték. Itt is érte a forradalom kitörése. 1918 novemberében leszerelt.

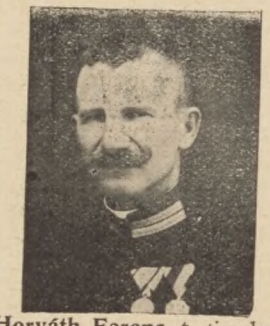

Horváth Ferenc, t. tizedes,
m. kir. áll. fogházőr, Székesfehérvár.

A 31.-ik honvéd gyalogezredhez 1915. december 15.-én vonult be háborus katonai szolgálatra. Katonai kiképzése után 1916. május 5-én ment az orosz hadszintérre, ahol a Kolki körüli harcokban vett részt. 1916. junius havában áthelyezték a 6-os népf. gyalogezredhez, mely ezred kötelékében ugyancsak az oroszok ellen harcolt. 1916. szeptember 16.-án a Stochod folyó menti ütközetben megsebesült, de felgyógyulása után 1917. augusztus havában az olasz frontra ment, ahol 1917. szeptember 22-én ujból megsebesült. Laibachban, majd Budapesten gyógykezelték. 1918. szeptember 5.-én ismét az olasz frontra ment, honnan Przmyslbe vezényelték és itt érte a front összeomlása. 1918. november 16.-án szerelt le. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Horváth István, honvéd,
földmüves, Tata.

Békebeli katonai kötelezettségének 1907-ben tett eleget. A mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. Itt az ezred számos ütközeteiben harcolt. Később lekerült az olasz frontra, ahol 14. hónapig küzdött, a X. és XI. Isonzói csatákban, valamint a Piavei harcokban. Az orosz harctéren háromszor sebesült. Első izben lábsebével került kórházba, majd srapnel lövés érte, mikor is sulyos csonttöréssel ápolták, végül egy szuronyrohamban az oldalán sérült meg, mely sebesülését 7 hónapig gyógykezelték. Összes harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs, k:, Seb: érem (három sávval.).

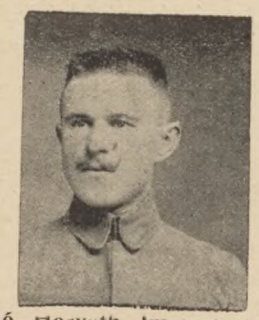

alsó Horvath Imre, honvéd,
kisbirtokos, Dad.

1915. október 15.-én vonult be ezredünkhöz és december 13.-án ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett a kárpáti nagy téli csatákban, valamint az ezred összes ütközeteiben 1916. junius 6.-ig, amikor a Styrnél fogságba esett. Kiewbe, majd később Koztow, Kalnicki és Stanici helységek táboraiba vitték, ahol 26 hónapot töltött fogságban. 1918. augusztus 3-án Koztowba került és innen indult augusztus 20-án hazafelé. 1918. november havában ért haza és leszerelt. 1920. májusában a komáromi csendőrtartalék zászlóaljnál szolgált és 1921. november 19-én szerelt le.

Horváth Károly, t. szakaszvezető,
kisbirtokos, Vértesketthely.

A 13.-ik honvéd gyalogezredben 1911-ben szolgált és ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be. Azonnal az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az uhnowi harcokban. Szeptemberben Rawaruskánál megsebesült. Felgyógyulása után 1915. március 16.-án ujból az orosz harctérre ment, és március 28-án a Zsebrák hegyen egy orosz ellentámadás alkalmával hadifogságba esett. Mint fogoly a Szobianszki táborba, majd a Provaski kőszénbányába került, ahol két éven át dolgozott. 1918. május 16.-án indult haza felé és junius 8-án ért haza. 1919-ben bevonult a nemzeti hadseregbe. Győrben teljesitett szolgálatot 1920. január 1-ig.

Horváth Jenő, t. őrmester,
m. kir. r. főtörzsőrmester, Győr.

Tényleges katonai szolgálatát a 17.-ik honvéd gyalogezrednél kezdte 1912-ben, majd ezredünk megalakulásakor átkerült hozzánk. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Rawaruska és Lublin melletti valamint a Visztula és San menti harcokban. 1915. augusztusában Brest-Litowsk alól betegen szállitották Mährisch Ostraun át Trencsénteplicre. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol 1916. márciusáig mint kiképző működött. Ez év márciusában már az olasz fronton harcolt és részt vett a X., XI., és XII.-ik Isonzó csatában, mely utóbbiban olasz fogságba esett. Hadi fogságból 1919-ben tért haza. Frontszolgálata 28. hónap. 1920. óta a m. kir. államrendőrségnél Győrben teljesit szolgálatot. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., Szolg. é.

Horvath Sándor, t. hadnagy,
m. kir. gazd. intéző, Bábolna.

1915. májusában vonult be a 31-ik honvéd gy. ezredhez és a tiszti iskola elvégzése után 1915. november 19-én az orosz harctérre ment. Részt vett 1916. május végéig az ezred ütközeteiben, mikor tanulmányi szabadságra ment. Tanulmányai befejezése után ujból az orosz majd az olasz hadszintérre került, és 1917-ben a X.-ik Isonzó csatában megsebesült. Laibachban és Veszprémben gyógykezelték. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be. 1918 elején ismét az olasz frontra ment és a piavei harcokban mint a 7-ik század parancsnoka vett részt. Itt érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata: 33 hónap. Kitüntetései: ezüst és bronz Signum laudis, a kardokkal, II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Horváth László, t. hadapród, alispáni titkár, Győr.

1918. január 1-én vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. A tartalékos tiszti iskolába vezényelték, de szolgálata alatt szerzett betegségével a komáromi hadikorházba került gyógykezelés végett. Innen a 13.-ik honvéd gyalogezredhez helyezték át, majd a 115.-ik honvéd gyalogezreddel az orosz harctérre ment. Innen a m. kir. III. népfk. munkászászlóalj kötelékében a győri ágyugyárban teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig, mikor is a harcterekről hazatérő katonák összetartását intéző alakulatnak lett tagja és elősegitette az átvonuló Mackensen hadsereg átutazását. 1919. január 1-én szerelt le.

Horváth László, honvéd, kisbirtokos, Dad.

1915. október 15-én vonult be a 31-ik honvéd, gyalogezredhez. Katonai kiképzése után, az orosz hadszintérre ment és részt vett a karpilowkai ütközetben Később megbetegedett és Cholmban ápolták. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. 1916. junius 27-én ujból az orosz harctérre ment, majd az ezreddel az olasz frontra. Itt részt vett a kostanjevicai ütközetben, majd 1917-március havában betegen Marburgba szállitották. Felgyógyulva a pótzászlóaljtól Lévára vezényelték, géppuskás tanfolyamra és 1918 májusában ujból az olasz harctérre irányitották a 20-ik honvéd gyalogezredhez. A piavei harcokban vett részt és itt érte a front összeomlása. 1918 novemberében leszerelt, majd 1919 október 24-től december 19-ig a komáromi csendőr tartalék zászlóaljnál szolgált, 1920. május 1-től december 7-ig pedig a nemzeti hadseregben. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., h. e. é.

Hován (Chovan) János, t. tizedes. szabómester, Tata.

Békebeli katonai szolgálatra 1913. október 6-án vonult be ezredünkhöz és igy a hadüzenet tényleges állományban érte. A tábori ezreddel indult az orosz hadszintérre, ahol 1915 február 26-ától az ezred összes harcaiban részt vett. 1915. junius 2-ikától, 1918. október 16-ig állandóan ezredünk kötelékében harcolt az orosz, majd az olasz hadszintéren. Kostanjevicanál az olasz fronton egy izben megsebesült. Harctéri szolgálata 50 hónap. Kitüntetései II o. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Horváth József, honvéd, m. kir. r. főtörzsőrmester, Komárom.

1914. aug.-ban vonult be ezredünkhöz és katonai kiképzése után, 1914. novemberében az orosz hadszintérre ment. 1915. áprilisáig részt vett az ezred összes ütközeteiben, mikor is betegen kórházba került. Felgyógyulása után 1915. augusztusában ujra az orosz harctérre ment és harcolt az ezred kötelékében 1916. juniusáig. Ekkor ujból betegen szállitották Budapestre, és felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. 1916. októberében az orosz, majd az olasz harctérre ment, részt vett a X., XI. és XII.-ik Isonzó csatában és a Piave menti ütközetben. Itt érte a front összeomlása. Hazatérve 1918. november végén szerelt le.

Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é.

Hőgyészi János, t. őrv., asztalos mester, Balatonkenese.

Bevonult 1915. julius havában a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment és részt vett a Volhyniában duló harcokban. Karpilowkánál megsebesült és Troppauban gyógykezelték. 1916. február havában ujra az orosz frotra került és részt vett a Styr menti ütközetekben. Itt ujra megsebesült és Jägendorf Pécs, majd Zalaegerszeg kórházaiban ápolták. Szeptemberben egy menetszázaddal ismét az orosz, majd az ezreddel december végén az olasz hadszintérre ment. Itt a X.-ik Isonzó csatában kitüntette magát, de sulyos zuzódással kórházba szállitották. 1917. szeptemberében már ismét az olaszok ellen küzd, végigharcolta a Montellon és a Piavenál lefolyó ütközeteket. A front összeomlásakor ezredünkkel jött haza és leszerelt. Harctéri szolgálata 38. hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k.

Huszár Imre, t. főhadnagy, bankigazgató, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének 1911—12-ben tett eleget a 17. h. gy. ezrednél, mint e. é. önkéntes. A világháboru kitörésekor t. zászlósként vonult be ezredünkhöz és a tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz hadszintérre. Az ezred harcaiban küzdve okt. 21-én Wola Pelkinienél (a San folyónál), sulyosan sebesülve került kórházba. Felgyógyulva a pótzászlóaljnál mint őrkülönitmény parancsnok nyert beosztást, később Josefstadt, Milovina, majd Alessióba került, innen egy fél év után maláriás betegen jött haza. 1918. január 1-én a bankja felmentette. Az I. o. e. v. é. tulajdonosa.

Hübsch Ernő, t. rokkant hadnagy. rt. igazgató, Budapest.

Mint e. é. önkéntes 1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után, 1916-ban ment ki az orosz, az év decemberében az olasz frontra. 1917. április 7-én Kostanjevicánál sulyosan megsebesült, amelyből kifolyólag 100 százalékos rokkant lett. Hosszas gyógykezelés folytán ez a rokkantság némileg redukálódott, ugy, hogy ma 50 százalékos a rokkantsága. Frontszolgálata 8 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k. és h. e. é. 1919 májusában szerelt le.

Ihász Miklós, t. hadnagy,
tisztviselő, Perkáta.

Mint e. é. önkéntes, vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra 1915. május 15.-én A tart tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után az év szeptemberében az orosz frontra ment. 1916. májusában jött a pótzászlóaljhoz, és a 20. honv. gy. ezred menetzászlóaljához beosztva ment ujból vissza az orosz, majd ezredével az olasz hadszintérre. Innen mint létszámfeletti kardos tisztet küldték mögöttes országrészbe és 1917. juliusában jelentkezett a pótzászlóaljnál. Ezután beosztották a trencséni 15. h. gy. ezred menetzászlóaljába és lekerült a román harctérre. A világháborut a francia fronton, Elszászban fejezte be, ahonnan gyalog jött el Linczig. Kitüntetései: br. Signum laudis, a kardokkal, a br. v. é. (2) és a K. cs. k.

Izing János t. tizedes.
szabómester Alsógalla.

Ezredünkhöz 1915 május 15-én vonult be. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment. Részt vett a Bug folyón való átkelésnél és a Styr menti harcokban egész a Stochod folyóig, ahol 1916 julius 28-án fogságba esett és Kiewbe vitték. Jekaterinoslavban volt 22 hónapig. 1918 január 2.-án megszökött a pótzászlóaljhoz vonult be és elvégezte a távbeszélő tanfolyamot. Harctéri szolgálata 12 hónap. 1920 április havában szerelt le. Jogosult a II. o.e. v. e. és a Br. v. érem viselésére.

Illikmann József, t. szakaszvezető,
fodrász m., Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be 1913. szeptemberében ezredünkhöz. A világháboru kitörése után 1914 augusztus 18-án a tábori ezreddel ment az orosz frontra, ahol a rawaruskai ütközetben megsebesült és a gráci kórházba szállitották. Itt sulyos fejoperáción esett át, majd Veszprémbe került a lábbadozó osztaghoz. Felgyógyulva, önként jelentkezés folytán a X. menetzászlóaljjal ujra vissza ment az északi harctérre a Kárpátokhoz. Az ezreddel küzdve Lublinnál megbetegedett és a pótzlj. lábbadozó osztagán át az ujonc és altisztképző iskolában mint kiképző-altiszt nyert beosztást. Még ugyanczen évben vissza került az orosz frontra, ahol a volvyniai harcokban lábtöréssel ujból megsebesült. Felgyógyulása után egy ideig a pótkeretnél teljesitett szolgálatot és 1917-ben már az olasz harctéren látjuk. Itt részt vett a kostanjevicai, seói ütközetekben, ahol gránátlégnyomással a laibachi, székesfehérvári, veszprémi stb. kórházakban gyógykezelve, mint 33 százalékos rokkant szerelt le. A háboru végén. Kitüntetései; Br. v. é., K. cs. k., seb érem.

Jáger Károly, honvéd,
bányaalkalmazott, Felsőgalla.

A világháboru alatt vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után kiment az orosz hadszintérre, ahol 1915-ben jobb karlövéssel megsebesült. Kremsierben nyert kórházi ápolás után, egy ideig a veszprémi lábbadozó osztálynál volt. 1916. juliusában a Brussilow offenzivában orosz hadifogságba esett, ahonnan 22 hónapi szenvedés után 1918. május 7-én sikerült hazatérnie. 1919-ben szerelt le.

Janics Ferenc t. szakaszvezető,
kávéháztulajdonos, Tata.

1895-ben a cs. és kir. 48-ik gyalogezredben szolgált és mozgósitáskor került ezredünkhöz. Egy géppuskaszakasszal ment az orosz hadszintérre és részt vett az ezred ütközeteiben. Betegen került kórházba és 8 hónapig gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe. Itt felülvizsgálaton hazatért szolgálatra alkalmatlannak minősitették és a háboru végéig mint őrségparancsnok teljesitett szolgálatot. Közben 1 és fél évig a m. kir. csendőrségnél is müködött. A román megszállás alatt mint fogoly kisérő teljesitett szolgálatot.

vitéz Inotai (Hoffer) Lőrinc, t. őrmester, ny. járásbirósági kez. altiszt, Tét.

1894/97-ben szolgált a volt cs. és kir. 19.-ik gyalogezredben. Mint szakaszvezető szerelt le. 1914 szeptember 27-én vonult be ezredünkhöz és ment a szerbiai hadszintérre, ahol a III.-ik hadtápzászlóalj kötelékében vett részt a szerbiai offenzivában. 1915-ben géppuskástanfolyamot végzett és mint géppuskás Montenegróban harcolt. 1916 januárjában az olasz harctérre került a Podgorá-ra. 1917 márciusában megbetegedett és kórházba ment. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, majd innen mint oktatót Lévára vezényelték. Innen került Érsekujvárra, ahol a forradalom kitörése is érte. Harctéri szolgálata 33 hónap. Kitüntetései: I. o. v. é., II. o. v. é. (kétszer) Br. v. é., K. cs. k., Seb. é. 1925 junius 21-én avatták vitézzé.

Dr. Jánosi József, szkv. százados.
kir. törvényszéki tanácselnök.
Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1901-ben a székesfővárosi 17. honvéd gy. ezredhez. 1902. január 1-én hadapród t.-helyettes, 1903 január 1-én t. hadnagy és részt vett az 1902-3-4-5-7 ,és 1909. évi őszi fegyver gyakorlaton, mig 1913. szeptember 13-án szolgálaton kivüli viszonyba helyeztetett. A világháboru kitörésekor a veszprémi 31-es honvédekhez vonult be és mint a II. zlj. 8. századának alantos tisztje harcolt az oroszok ellen, 1914. augusztus 11-től szeptember 26-ig, amikor betegen felülvizsgálatra utalták. Megállapitották, hogy »mint rokkant, népfölkelési szolgálatra is alkalmatlan.« Ezután a veszprémi honv. áll. parancsnokság állomástisztje majd a pozsonyi honv. ker. parancsnokságnál, honvédügyészségi fogalmazói beosztásban szolgált 1918. május 31-én történt felmentéséig. A br. Signum laudissal kitüntetve.

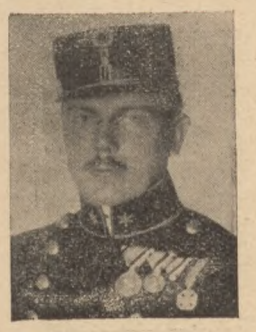

vitéz Jáky (Jungi) György, t. hadnagy, banktisztviselő, Győr.

1915. december 15-én vonult be hábo.us katonai szolgálatra. a 31-ik honvéd gyalogezredhez, mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után 1916. julius 15-én ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. 1916. karácsonyán az ezreddel vonult az olasz frontra. A kostanjevicai csatában megsebesült, amivel Gráz-ban gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahonnan az inotai tanezredhez vezényelték. Itt mint oktató tiszt teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Harctéri szolgálata 12. hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k, seb, é.

Jánni András, t. tizedes, gazdálkodó, Vörösberény.

1915. Julius 16-án vonult be a 31-es honvédekhez Veszprémbe, Rövid katonai kiképzés után az orosz frontra került, ahol részt vett a Szofiewka, Svilno, stb. ütközetekben. 1916. májusában tifuszba megbetegedve a budapesti Auguszta járványkórházban ápolták. Felgyógyulva a pótzászlóalj lábbadozó osztagánál volt, de betegsége kiujult és a kórházba vitték. Innen visszament a pótzászlóaljhoz, és 1916. októberében ujból kiment az orosz harctérre. Az év végén ezredével átvonulva az olasz frontra, részt vett a X. XI. és XII. Isonzó csatákban. 1917 októberében megsebesülve a miskolci kórházba került. Felépülése után egy ideig a pótzászlóaljnál az önkéntes iskolában kiképző altiszt, majd Lévára géppuskatanfolyamra vezényelték, ahol a forradalom kitörése is érte.

17. hónapi frontszolgálata alatt megszerezte az I. o. e. v. é., II. o. e. v, é., Bronz v. é., K. cs. k. és a seb. érmet.

Jakab György, t. őrvezető, gépkezelő, Tatabánya.

Ezredünkhöz 1914. augusztus 19-én vonult be. Rövidesen az orosz hadszintérre ment, ahol az ezred összes ütközeteit végigharcolta, mig 1914. november 24-én orosz hadi fogságba esett, 48 hónapot töltött különböző fogoly táborokban, amig sikerült hazatérnie. 1918. novemberében szerelt le.

Jankovics István, szkv. százados, okl. középiskolai tanár, Győr.

A cs. és kir. 71-ik gyalogezredben szolgált mint e. é. önkéntes 1893-ban. 1914. augusztus 20-án mint szkv. hadnagy vonult be ezredünkhöz és szeptember elején a hadtápzászlóaljjal ment a szerb hadszintérre a Drina mellé. A visszavonulás után Veszprémbe került a pótzászlóaljhoz, majd az 1-ső hadseregparancsnoksághoz. 1915. decemberében az olasz frontra ment a 21.-es magaslatra Monfalconehoz. Innen gránátlégnyomással Laibachba került kórházba. Felgyógyulása után Laibachban mint állomásparancsnok, később mint katonai futár, teljesitett szolgálatot. A forradalom kitörése a 33. gy. ezred kiképző csoportnál érte az olasz fronton. Kitüntetései: Signum Laudis, 1895 és 1908 emlékkereszt, K. cs. k.

Jelinek Pál, t. őrmester, autószerelő, Siófok.

A világháboruban mint önként jelentkező, 1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz Szigetvárra. Részt vett az ezred összes ütközeteiben, állandóan az első vonalban. 1916. julius 29-én gránátlégnyomással kórházba szállitották. Felgyógyulása után egy önálló zászlóaljjal az olasz harctérre ment, ahol a 19-ik honvéd gyalogezred kötelékében harcolt. Tirolban. 1917 márcáus 2-án betegen jött vissza ezredünkhöz. Felgyógyulva ujra az olasz frontra ment és ezredünk kötelékében harcolt a X-ik Isonzó csatában Kostanjevicanál. Majd beosztották a 41-ik rohamzászlóaljhoz, ahol mint nehéz géppuskás harcolt a Piave mentén. Itt érte a forradalom kitörése is. Harctéri szolgálata 29 hónap. Kitüntetései II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., szolgálati érdemkereszt, 1922. május hóban szerelt le.

Jenei Alajos, t. őrvezető, furási felvigyázó, Vértesszöllős.

Ezredünkhöz 1915. november 15-én vonult be. és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred kötelékében a Dunajec menti harcokban, a Breslitowsk és Lublin környéki ütközetekben. 1916. junius 26-ig volt állandóan ezredünknél, mikor fogságba került. Innen azonban megszökött és 1917 december 24.-én ért haza. 1918 februárjában bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan Tamási pusztára helyi szolgálatra osztották be. 1918 junius 21-én a katonai szolgálat alól felmentették. Tulajdonosa a bronz vitézségi éremnek és a Károly csapatkeresztnek.

Juhász Andor, e. é. ö. őrvezető, körzeti villanyszerelő, Pér.

1918 március 1-én vonult be ezredünkhöz háborus szolgálatra és a győri ágyugyárban mint gép és elektrotechnikus teljesitett szolgálatot. Háborus szolgálata alatt több izben részesült dicsérő elismerésben. 1924-ben szerelt le.

Jeney Gyula, t. szakaszvezető, máv. müszaki segédtiszt, Komárom.

1914 októberében a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után, 1914. decemberében az orosz hadszintérre ment és résztvett a Kárpátokban duló téli harcokban. A Zsebrák magaslaton sulyosan megsebesült, amivel Prágában gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol mint oktató teljesitett szolgálatot 1915 julius elejéig. Ekkor ismét az orosz harctérre került és mint kiküldött járőrparancsnok, ismét megsebesült. A miskolci kórházból 1915 végén a pótzászlóaljhoz vonult be. Innen a 3-ik honvéd tüzérezredhez vezényelték. Elvégezte Pilsenben a tüzmesteri tanfolyamot és 1917 február elején az olasz harctérre ment. A Piavétól betegen szállitották és Eperjesen gyógykezelték.. 1918 novemberében Budapesten szerelt le. A Károly csapatkereszt és sebesülési érem tulajdonosa.

Jenőfi (Jegedics) József, m. kir. számvevő, tiszthelyettes.

Békében 1912. októberében vonult be tényleges katonai szolgálattételre. A 31. honvéd gyalogezredhez, annak megalakitásakor került és igy ott érte a világháboru kitörése is. A tábori ezreddel 1914. augusztus 18-án ment az északi harctérre, ahol részt vett az Uhnovi, Rawaruskai, San melletti, Jaroslaui és a Lemberg körüli harcokban. Ez utóbbiban láblövéssel megsebesült. Kórházi ápolás után felgyógyulva, 1915 juniusában ujra vissza megy az orosz frontra. Ekkor részt vett a kraszniki, marisini, breszt-litowszky, lublini, wolhyniai harcokban, mig 1916. februárjában betegen került a pótzászlóaljhoz. Szolgálatvezetői beosztásban érte Veszprémben a forradalom kitörése. Frontszolgálata 20 hónap. Kitüntetései:: II. o. e. v. é., K. cs. k., Sebesülési érem. H. e .é., szolgálati Kereszt.

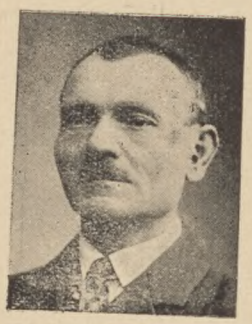

Jenei József, nyug. tiszthelyettes, Vértesszöllős.

1905-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a cs. és kir. 12-ik gyalogezredhez. 1912-ben a cs. és kir. 32.-ik, majd a cs. és kir. 13-ik gyalogezredhez helyezték. Mozgósitáskor került a 31-es honvédekhez Veszprémbe és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. 1915-ben megsebesült. Felgyógyulása után a cs. és kir. 34-ik gyalogezred kötelékében ujból az orosz frontra ment. 1916-ban a Csernovitz környéki harcokban a cs. és kir. 60-ik gyalogezred kötelékében küzdött. 1917 december 3-án ismét megsebesült. Felgyógyulása után az olasz hadszintérre ment. 1918 junius 15-én ujból ezredünk kötelékébe került és részt vett a Piave menti harcokban. Itt érte a front összeomlása. 1927 január 1-én 33 évi szolgálat után nyugalomba ment. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., seb é., 12 éves és 25 éves szolgálati kereszt, jubileumi érem.

Jeney Mátyás, honvéd, M. A. K. irodai alkalmazott, Vértesszöllős.

1915 október 15-én vonult be ezredünkhöz és december 20-án ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, még 1916. junius 6-án Lucknál megsebesült. Tábori kórházban, majd Tatabányán gyógykezelték és felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen Várpalotára vezényelték, ahol a tüzérezreddel az olasz frontra ment. Innen 1917 decemberében hazajött. 1918 elején ujból az olasz harctérre ment és a IV.-ik hadtest parancsnokságnál teljesitett szolgálatot 1918. november 5-ig. Harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs .k., seb. é.

Johannides Dénes, t. zászlós, ny. törvényszéki segédhivatali igazgató, Balatonalmádi.

Békebeli katonai kötelezettségének 1888-ban tett eleget a cs. és. kir. 19. gyalogezredben. A világháboru alatt deresedő fejjel, negyvenen felüli életkorral vonult be ezredünkhöz 1915. áprilisában. Innen elkerült a pozsonyi 13-as honvédekhez, és a 13/II. hadtápzászlóaljjal ment az orosz frontra. Mint trénparancsnok részt vett a Wilkow-Now-i, Radruenkow, Luck, Kowel stb. harcokban. Ez utóbbi ütközetben gránátlégnyomás érte, amitől 19 foga azonnal kiesett. Vonaton 50 órát utazott sulyos állapotban, amig Lembergben kórházba helyezték. Innen Budapestre a képzőmüvészeti akadémiában müködő hadikórházba került, 1917 májusában a veszprémi kir. Törvényszék elnökének intézkedésére felmentették. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. érem, H. e. é., 1918. c. kereszt.

Juhász Vince, honvéd. gazdálkodó, Kocs.

A 13-ik honvéd gyalogezredben teljesitett tényleges katonai szolgálatot 1905-ben. Ezredünkhöz 1914 augusztus havában vonult be és ment az orosz hadszintérre. Az ezred kötelékében harcolt Rawaruskánál és Jaroslau környékén. 1914. november havában egy szuronyrohamnál megsebesült és Békéscsabára szállitották kórházba. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be. 1915. január 8-án ujból az orosz frontra ment a Dunajec mellé, majd a Kárpátokba. A Zsebrák magaslaton 1915 márciusában sulyosan megsebesült és e sebesüléséből kifolyólag 50 százalékos rokkant lett, amiért tartósan szabadságolták. Tulajdonosa a K. csapatkeresztnek, a sebesülési éremnek és a hadi emlékéremnek.

Junger István, honvéd,
gazdálkodó, Bánhida.

1914. augusztus havában vonult be ezredünkhöz. November 10-én ért ki az orosz hadszintérre, részt vett az ezred ütközeteiben, de november 26-án fogságba esett. Kiewbe, majd a szerbiai Berezowka táborba vitték, ahol 3 évet töltött. Megfordult Oroszország számos városában és 6 évi hadifogság után, 1920 junius 24-én tért haza.

Kapp Pál, t. őrvezető,
mészáros és hentes mester, Győr.

Ezredünkhöz 1916. januárjában vonult be. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment. Harcolt Lucknál, és részt vett a Brussilow offenzivában. Betegen került az első vonalból kórházba és Lublin, Troppau, majd Veszprém kórházaiban ápolták. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. Másodszor az olasz frontra ment, ahol a X. és XI. Isonzó csatát küzdötte végig. Harcolt Kostanjevicanál, a Montellon és a Piave mellett egész a front összeomlásáig. Harctéri szolgálata 32. hónap. Kitüntetései:: II. o. v. é., K. cs. k.

Karácsonyi János, t. szakaszvezető,
városi irattáros, Veszprém.

Önként jelentkezett háborus katonai szolgálatra 1915. november 3.-án a 31. h. gy. ezredhez. Kiképzése után 1916. január 12-én a XVIII. menettel ment az orosz frontra, ahol Verbán-nál megbetegedett. Vladimir-Volinszky és Dzidie kórházaiban ápolták és felgyógyulva bevonult a pótkerethez. 1916. május 11-én önként jelentkezett harctéri szolgálatra és a XXI. menetzászlóaljjal ujból az orosz hadszintérre ment. 1916. julius 7-én a Luck-i ütközetben tüdőlövéssel megsebesült és az oroszok kezébe került. Sikerült azonban még aznap megszöknie és megmenteni a zászlóalj nála levő pénzét. Sebesüléséből kifolyólag kétszeri felülvizsgálat után mint rokkantat, fegyvernélküli irodai szolgálatra osztották be az 1-ső pótszázadhoz, ahol az összeomlás is érte. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. érem, H. e. é., Osztrák, német és bajor háborus emlékkeresztek. Jelenleg is 50 százalékos rokkant.

Karika Ferenc, szakaszvezető,
gazdálkodó, Csép.

1914-ben vonult be ezredünkhöz, és a pótzászlóaljnál teljesitett 1915 január 27-ig szolgálatot, amikor az orosz hadszintérre ment. Részt vett az uhnovi harcokban, majd a wolhyniai és a stochodmenti ütközetekben, ahol megsebesült. Hosszu kórházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd 1917 májusában az olasz harctérre ment és ott harcolt a front összeomlásáig, mikor betegen hazajött és leszerelt. Kitüntetései:: II. o. e. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e, é.

Kálmán Imre, honvéd,
hentes és mészáros mester, Bánhida.

Ezredünkhöz 1915. májusában vonult be. Katonai kiképzés után augusztus végén az orosz frontra ment és 1916 junius végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben, amikor sulyosan megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, de sebesüléséből kifolyólag csak segédszolgálatra minősitették alkalmasnak. Igy vezényelték a kisbéri katonai kórházba, ahol irodai szolgálatot teljesitett. 1918 novemberében leszerelt.

Katona Jenő, e. é. ö. tizedes,
okl. gazdatiszt, Győr.

Háborus szolgálatra 1916 januárjában vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után a tartalékos tiszti iskolába vezényelték, melyet sikerrel elvégzett. 1918 novemberében leszerelt.

Karikó György, m. kir. honv. őrmester,
Budapest.

1915. julius 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Katonai kiképzése után a XIV. menetzászlóaljjal ment az orosz frontra, ahol rövidesen megsebesült. Felgyógyulva ujból visszatért az orosz harctérre, ahol a 6. honvéd gy. ezredhez osztották be. Ezután az olasz frontra ment vissza eredeti csapattestéhez, ahol a háboru végéig harcolt. Részt vett az orosz fronton többek között a Stochod-menti véres harcokban, az olaszok ellen pedig a Monte-San-Gabrielén és az Isonzó mentén duló ütközetekben. Frontszolgálata 24 hónap. A K. cs. k. és a seb. érem tulajdonosa.

Kánai József, honvéd,
főszolgabirósági altiszt, Tét.

1916 januárjában vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után ez év márciusában ment az oroosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, de 1916 junius 14-én Luck-nál fogságba esett, honnan 1918 junius 3-án megszökött és hazatért. 1918 szeptemberében az olasz frontra ment és itt érte a front összeomlása. 1920-ban szolgált a nemzeti hadseregben.

Kármán Dezső, t. főhadnagy, rt. igazgató, Budapest.

A 24-es vadászoknál absolválta önkéntes évét 1903—1904-ben. A háboru kitörésekor, már a részleges mozgósításkor vonult be ezredünkhöz és az 1914. augusztus 20-án induló 14. menetezreddel került az orosz frontra. Az ezred első ütközetében Rawaruskánál térdlövéssel megsebesült, amivel a Staniszlauban és Wienben ápolták kórházban. zekben a harcokban egy orosz tüzérségi állást semmisitett meg, miáltal az ellenség tüzérségének müködését 24 órára megakadályozta. Ezért kitüntetésre is terjesztették. Felgyógyulása után a pótzászlóalj élelmezési tisztje lett és később átvette a 7. tüzérek élelmezését is. Ebben az időben alakitotta meg az e. é. önkéntesek külön konyháját. 1915. augusztus 13-ától a IV./31. hadtápzlj. gazdasági hivatalának főnöke. Samborban 1916-ban Oleskó városának lett hadtáp állomás parancsnoka. 1917. májusában táviratilag a II. hadsereg parancsnoksághoz hivták és Lembergben karhatalmi parancsnoksággal bizták meg. A forradalom kitörése Odessában érte, ahol a megszálló csapatoknál 1 évig teljesitett szolgálatot.

Kitüntetései:: Koronás arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján, az ezüst és bronz Signum Laudis a kardokkal, a II. hadsereg parancsnokság és a cs. és kir. Vezérkarától (291/8. sz.) dicsérő, elismerő okiratok, K. cs. k., Seb. érem, H. e. é. osztrák hadi érem.

Kemény Ármin, t. őrmester, nagybérlő, Ács.

Mint tényleges, a 13.-ik honvéd gyalogezrednél szolgált 1910-ben. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre Uhnow és Rawaruskához. Az ezred összes ütközeteiben részt vett az orosz fronton, majd 1916. végén az olasz harctérre került, ahol a X. és XI.-ik Isonzo csatát küzdötte végig. Kétszer sebesült, első izben a Dunajec mentén, másodszor az olasz hadszintéren Seló-nál. 1917. végén hosszu frontszolgálatára való tekintettel 3 hónapi szabadságot kapott, majd mint gazdálkodót felmentették. Harctéri szolgálata 34 hónap. Kitüntetései II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., ez. é. k., vas é. k., Hadtest dicsérő oklevél.

Kemény Hugó, t. főhadnagy, r. t. igazgató, Tóváros.

1915. május 15.-én vonult be háborus katonai szolgálatra, ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után 1916. januárjában ment az orosz hadszintérre, ahol áthelyezték a 32.-ik honvéd gyalogezredhez. Ennek kötelékében részt vett a Silno melletti állásharcokban. 1917. februárjában az olasz hadszintérre ment, Kostanjevicához. 1917. áprilisában 16 havi megszakitás nélküli szolgálat után, felsőbb parancsra a pótzászlóaljhoz vonultatták be. Az isztiméri tiszti továbbképző tanfolyam elvégzése után, egy menetszázadot vitt az olasz harctérre, ahol mint oktató tiszt működött, a hadtest altisztképző tanfolyamán. Innen visszahelyezték a 31.-ik honvéd gyalogezredhez, ahol a piavei és montelloi harcokban a 11-ik század parancsnoka volt. 1918. októberében maláriával a nagyváradi kórházba szállitották. Harctéri szolgálata 26. hónap. Kitüntetései: Sign. laudis a kardokkal, Br. v. é., K. cs. k. sebesülési érem 1 sávval.

Kiss István, honvéd, társulati asztalos, Tatabánya.

Tényleges katonai szolgálatát a 13.-ik honvéd gyalogezrednél kezdte és mozgósitáskor az orosz hadszintérre ment, ahol Rawaruskánál megsebesült, de 4 hét alatt felgyógyult és ujból az orosz frontra került. Innen betegen jött a pótzászlóaljhoz Veszprémbe, ahol elvégezte a sebesültvivő tanfolyamot és mint sebesültszállitó ment az orosz hadszintérre vissza, ahol ismét megsebesült és felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. Mint ezredutász ment ki már harmadszor az orosz harctérre, majd az ezreddel az olasz frontra, ahol 12 hónapot töltött egyhuzamban. Harctéri szolgálata 45 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Kelemen Imre, t. hadnagy, kereskedő, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. évi december hó 16.-án háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskolát Nagykanizsán elvégezve 1916. augusztus 21-én a 23. menettel az orosz frontra került. Innen 1916. karácsony másnapján az ezreddel az olasz harctérre vonult és küzdött 1917. május 23-án történt fogságba eséséig. Ezideig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben. Hadifogságából 1919. október végén tért vissza hazájába. 9 hónapot töltött arcvonalban és a II. o. e. v. éremmel tüntették ki. Leszerelt 1919. novemberében.

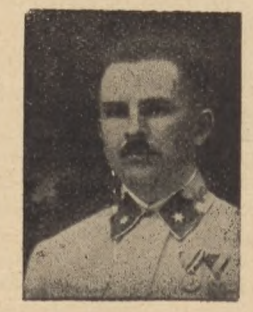

Keszegh Zoltán, t. hadnagy, városi számvevő, Komárom.

1917. március 10-én vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. A tisztiiskolát Veszprémben végezte és 1917. október 11-én ment ki az Albán frontra. 1918. tavaszától részt vett a 31/I. nf. zászlóalj összes hadmüveleteiben, egész a front összeomlásáig. Harctéri szolgálata 13 hónap. 1921. szeptember végén szerelt le. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Király István, t. hadnagy, vm. irodatiszt, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be ezredünkhöz 1916. augusztusában. Rövid katonai kiképzés és a tartalékos tiszti iskola elvégzése után a 10.-es honvédekhez helyezték át Miskolcra. Innen egy menetzászlóaljjal ment a román frontra, ahol többek között részt vett a Magyaros, Ur völgye és Ojtozi szoros menti harcokban, mig az utóbbiban megbetegedve, Marosvásárhelyre került korházba. Felgyógyulva Miskolcon a pótzászlóaljnál mint szakaszparancsnok teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Frontszolgálata 12 hónap. 1919. februárjában szerelt le.

Kiss János, honvéd,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Bpest

A világháboru alatt, 1915. május 15.-én vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Katonai kiképzése után ugyanez év julius 28-án az orosz harctérre ment és részt vett a Brestlitowsk és Varsó körüli harcokban. A Bug menti harcok után Przemyslbe került, majd végigharcolta Wolhyniában az összes ütközeteket. 1916. junius 16.-án Janowkánál orosz fogságba esett, honnan 1918. aug. elején sikerült hazatérnie. Leszerelt 1918. november 16.-án.

Király Ferenc, t. őrvezető,
kárpitos mester, Veszprém.

Mindjárt a háboru kitörésekor vonult be 1914. augusztus 3-án ezredünkhöz, ahonnan rövid katonai kiképzése után már a hónap végén kikerült az orosz frontra. Itt részt vett az uhnowi, Rawaruskai és a San melletti harcokban, majd a Przyborów-i ütközetben megsebesülve, hadifogságba esett. 1920. decemberéig sinylődött különböző táborokban, amig sikerült visszatérnie szerettei körébe. A K. cs. k. Seb. é. és a H. e. é. tulajdonosa.

Kemény József,
m. kir. tiszthelyettes, Győr.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be 1912-ben a 17-es honvédekhez. A 31. h. gy. ezredhez a megalakuláskor került át és igy a világháboru kitörése fegyverben érte. A tábori ezreddel ment ki 1914. augusztus 18-án az orosz frontra, ahol részt vett csapatteste összes hadműveleteiben. Harctéri szolgálatát csupán kétszer szakitotta meg. Először a San melletti csatákban sebesült meg és került korházba, másod izben a Zsebrák-i harcokban érte ellenséges golyó. 1915. szeptember 10-én, a román frontra ment, innen azonban 1916. augusztusában betegen került korházba. 1917. októberében az Albánia-i hadszintérre vezényelték, ahol a 31/I. zlj. kötelékében teljesitett háborus szolgálatot a forradalom kitöréséig. Frontszolgálata 24. hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é. Br. v. é. (2), K. cs. k. és a Seb. érem 2 közép sávval.

Király József, honvéd,
cipészmester, Tata.

1915. jun. 15.-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után a román frontra került és Erdélyben harcolt 7 hónapon keresztül. Majd az orosz hadszintérre ment és Kimpalungnál 1917. november 15-én megbetegedve, Czernovitz, Beszterce, Debrecen, majd Nagykikinda kórházaiban gyógykezelték. Felgyógyulása után az ezred rohamcsapatában szolgált az olasz hadszintéren és itt érte a forradalom kitörése. Később szolgált a nemzeti hadseregben is. 1922. májusában szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é.

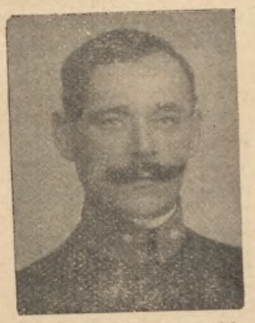

Kiss Antal, honvéd,
m. kir. áll. r. főtörzsőrm. Rákosfalva.

1914. novemberében vonult be a volt cs. és kir. 101-ik gyalogezredhez és ezen ezred kötelékében ment 1915. márciusában az orosz hadszintérre. Itt részt vett a kárpáti nagy téli csatában, valamint a galiciai előnyomulásban stb. 1916. májusában az olasz harctérre ment Asiagohoz, majd részt vett a görzi hidfőért folytatott harcokban 1916. julius 16-ig. Ekkor áthelyezték a 31.-ik honvéd gyalogezredhez, mely ezred kötelékében a román frontra ment. Harcolt a Vöröstoronynál és az Olt folyó mentén lefolyt ütközetekben. Négy izben sebesült meg. Két izben az orosz fronton, egyszer az olasz és egyszer pedig a román harctéren. 1918. novemberében szerelt le. Tulajdonosa:: a K. cs. k., seb. é. 2 sávval, H. e. éremnek.

Kiss Antal, honvéd,
asztalos mester, Tóváros.

1917. márciusában vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez és májusban ment az olasz frontra. Részt vett az ezred összes ütközeteiben egész a Piave folyóig való előnyomulásig. Egy olasz ellentámadás alkalmával fogságba esett és mint foglyot Olaszország különböző táboraiban őrizték. 1919. januárjában tért haza, amikor leszerelt. 1921-ben ujból bevonult katonai szolgálatra a győri gyalogezredhez és 1923. szeptember havában leszerelt. Kitüntetései Br. v. é., K. cs. k., H. e. é.

Kiss István, honvéd,
m. kir. erdőőr, Kisujszállás.

1917. januárjában vonult be a 31. h. gy. ezredhez. Önként jelentkezés folytán az olasz harctérre került, ahol részt vett a X., XI., és XII.-ik Isonzo csatában, valamint a montelloi és a piavei ütközetekben. Ezen harcokban négy izben megsebesült és tábori kórházakban gyógykezelték. Egyizben sulyos sebesüléssel a veszprémi kórházban ápolták és felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz került. 1918-ban ujból az olasz harctérre ment. Ott érte a forradalom, a tábori ezreddel jött haza és leszerelt.

Kitüntetései:: II. o. e. v. é., Br. v é., K. cs. k., seb. é.

Dr. Kiss Ernő, t. százados, kir. ügyész, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes az 1-es honvédeknél szolgált 1906—1907-ben. Utolsó előtti fegyvergyakorlatát már a 31. h. gy. ezrednél absolválta. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz, mint tartalékos hadnagy. Itt mindjárt a pótzászlóalj gazdasági hivatal élére került és ebben a minőségben — mint gh. főnök és élelmező tiszt, — szolgált a háboru végéig.

Főhadnaggyá 1914. november 1-én, századossá 1918. május 1-én nevezték ki. 1918. novemberében szerelt le.

Kiss Mihály
gazdálkodó és szikvizgyáros Kóny.

1900-ban vonult be katonai szolgálatra a volt cs. és kir 19-ik gyalogezredhez. 1914 december 8-án helyezték a 48-ik népfelkelő zászlóaljhoz. A szerbiai hadszintéren harcolt 1917 január 19-ig, mikor mint önálló gazdát közérdekből felmentették. Harctéri szolgálata 30 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. Tagja a községi képviselőtestületnek. Nagyszámu családjából eddig 4 fia szolgált a Nemzeti hadseregben.

Kiss Károly, ny. tiszthelyettes, Veszprém.

A pécsi hadapród iskolát végezte 1902-ben. A lugosi 8. honvédekhez mustrálták, majd a 16.-os és az 1 honvéd gyalog ezrednél szolgált, mint hadnagy. 1907-ben lemondva rangjáról, 1909-ben mint honvéd őrmester került a 17. honvédekhez, majd a 31. honvéd gyalogezredhez, ahol a világháboru kitörése is érte. 1914. október 31-én ment az orosz frontra és részt vett csapatteste összes hadműveleteiben, mig 1915. februárjában megbetegedve került a veszprémi tartalék kórházba. Felgyógyulva juniusban már ismét az orosz harctéren látjuk. Az uhnowi harcokban megsebesült és ujból korházba szállitották. Az év őszén Lugosra helyezték, ahol egy ujonnan felállitott alakulattal 1916. januárjában a román frontra ment az Ojtozi szoroshoz. 1917—1918-ban az olasz fronton küzdött és az ezreddel jött gyalog haza. Ettől kezdve határszolgálatot teljesitett 1925-ig.

Frontszolgálata 27 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. érem az 1908. emlék érem és szolgálati kereszt. 1925-ben vonult nyugalomba.

Kiss József, honvéd, gazdálkodó, Tata.

1915. juliusában vonult be a 31-es honvédekhez. Katonai kiképzése után a XIV. menetzlj-al ment az orosz frontra, ahol a Rawaruska és Lublin környéki harcokban vett részt. Térdlövéssel megsebesülve 1 évig gyógykezelték Lublin és Troppau kórházaiban. Utókezelésben Veszprémben és Pozsonyban részesült, majd Veszprémben eszközölt felülvizsgálaton 50%-os rokkantság megállapitásával tartósan szabadságolták. Jelenleg is 50%-os rokkant. Jogosult az 1 sávos sebesülési érem viselésére.

vitéz **Kiss Károly,** t. főhadnagy, áll. isk. tanitó, Győr.

1916. juniusában vonult be mint e. é. önkéntes ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után áthelyezték a 10-ik honvéd gyalogezredhez, de rövidesen visszahelyezték ezredünkhöz. 1917-ben az olasz hadszintérre ment, ahol részt vett a Piave deltája körüli harcokban. A Montello elleni támadást mint a 2-ik fszd parancsnoka küzdötte végig. A front összeomlásakor tért haza és 1919 februárjában szerelt le. Harctéri szolgálata 19 hónap. Kitüntetései: I. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é. 1925-ben avatták vitézzé.

Kiss Lajos, t. hadnagy, banktisztviselő, Győr.

1917. március 10-én vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez, de a tiszti iskola elvégzése után a trencséni 15.-ik honv. gyalogezredhez vezényelték. Ezen ezred kötelékében harcolt a román hadszintéren, majd a 314.-ik ezreddel az olasz harctérre a Piavéhoz ment. 1918. junius 16.-án egy Piave menti 2 napos ütközetben sebesülten fogságba esett. 1919. október 20-ig volt Olaszország több fogolytáborában internálva, mikor hazajött és Csóton leszerelt. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Klein Ignác, t. szakaszvezető, kereskedő, Győr.

Békebeli katonai kötelezettségének 1903-ban tett eleget a 13.-ik honvéd gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Az Uhnow és Rawaruska körüli harcokban küzdve október 22-én megsebesült. Tarnow, Krakkó és Trencsén korházaiban ápolták, majd bevonult a pótzászlóaljhoz. Pozsonyban történt felülvizsgálaton 75%-os rokkantságot állapitottak meg és szabadságolták. Később ujra behivták a pótzászlóaljhoz és a népfelkelő parancsnokságnál mint csoportvezető teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Kitüntetései:: Br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é., 6. éves szolg. jel.

Klauser János, népf. zászlós, iparis kolai igazgató. Győr.

1898-ban teljesitett tényleges katonai szolgálatot a 19.-ik cs. és kir. gyalogezredben. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be és a népfelkelő gy. ezreddel ment az orosz hadszintérre. 1916. december végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben, amikor a pozsonyi kerületi tiszti tanfolyamra vezényelték. Elvégezve, bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen Isztimerre a tiszti továbbképző tanfolyamra vezényelték, de 1917. végén mint tanárt, felmentették. Harctéri szolgálata 29 hónap. Kitüntetései: Kor. ar. é. k., K. cs. k.

Dr. Koch Sándor, t. hadnagy, egy. m. tanár, muzeumi őr. Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. május 15.-én az 1. honvéd gy. ezredhez. A tartalékos tiszti iskola Budapesten történt elvégzése után 1916. májusában helyezték ezredünkhöz az orosz frontra, ahol részt vett a Brussilow offenzivában. Ugyanez év december 10.-én ment át az ezreddel az olasz harctérre. 1917. augusztusában vissza került az 1-es honvédekhez Budapestre és ott érte a forradalom kitörése. 15 hónapot töltött különböző harctereken, amely idő alatt egy izben sebesült az olasz fronton. Kitüntetései: arany érdemkereszt, Br. v. é. (2). K. cs. k., Seb. érem, H. e. é.

Kováts István, II. o. számvevő, vaggongyári tisztviselő, Győr.

Ténylegesen 1912-ben szolgált ezredünkben, 1914 augusztus elején ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. Uhnow-nál szeptember 8-án megsebesült. Hosszas kórházi ápolás után vonult be a pótzászlóaljhoz, ahol 1915-ben felülvizsgálaton mint rokkantat elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Tulajdonosa a K. cs. k. és Seb. éremnek.

Klausz József, honvéd, bányász, Felsőgalla.

1916. január 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és ment az orosz hadszintérre Wolhyniába. Julius végén fogságba esett, végigjárta a szibériai fogolytáborokat, majd az orosz ellenforradalom kitörésekor Kolcsak tábornok hadseregébe lépett. 1920. novemberében szerelt le, a Br. v. érem tulajdonosa.

Kollár Adolf, t. tizedes, fényképész, Veszprém.

Ezredünkhöz vonult be 1915. májusában. Rövid katonai kiképzés után a XI. menetzászlóaljjal került az orosz frontra, ahol 1916. augusztusában a Brussilow offenzivában megbetegedett. Felgyógyulása után 1917. márciusában a pótzászlóaljtól az olasz harctérre ment, és itt küzdött a forradalom kitöréséig.

31. havi frontszolgálata alatt megszerezte a II. o. e. v. é. Br. v. é. K. cs. k. és a H. e. érmet.

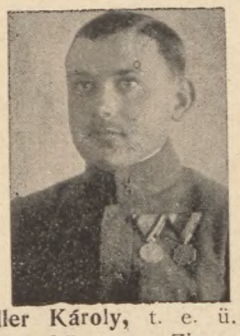

Dr. Koller Károly, t. e. ü. hadnagy, körorvos, Zirc.

1915. május 15-én vonult be a 31. honvéd gyalogezredhez háborus katonai szolgálatra. 1916. január 12-én ment az orosz frontra, mint medikus. Szeptember végén hazajött a pótzászlóaljhoz, ahol elvégezte a tartalékos tiszti iskolát. 1917. márciusában az olasz frontra ment, ahol mint zászlós csapattiszti szolgálatot teljesitett. Augusztusban tifusszal megbetegedve került korházba, amelyből felgyógyulva 1918. májusában ujból visszament az olasz harctérre. A 313. komb. h. gy. ezredhez beosztva mint zlj. orvos főnök a Piave körüli harcokban küzdött a háboru végéig. Frontszolgálata: 18 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é. (2), K. cs. k., Seb. érem.

Kovács Lajos, honvéd, vendéglős, Veszprém.

1915. március 15.-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után, juniusban az orosz frontra került, ahol a 307. honvéd gyalogezredhez lett beosztva. 1918. május 1-től az olasz harctéren küzdötte végig ezrede összes hadműveleteit. Többek között részt vett az 1917-es nagy offenzivában Dornawatrától Prucsáig, az olasz fronton pedig Asiágó, Brenta völgye és a Piave harcokban.

Frontszolgálata 39 hónap. Kitüntetései: Br. v. é. (3), K. cs. k., H. e. é. Pozsonyba szerelt le 1918. november 4.-én.

Kováts Károly, t. őrvezető, kereskedő, Győr.

1915. május hó 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után Pozsonyba vezényelték telefon tanfolyamra. 1915. szeptemberben a 15-ik menetszázaddal az orosz hadszintérre ment Wladimir-Wolisskihoz és az ezrednél mint telefonista teljesitett szolgálatot 1916. julius 29-ig, mikor az ezred nagy részével a Brussilow offenziva alkalmával fogságba esett. Mint fogoly Kiewben, Kaluga és Zizdrában volt internálva. 1918. november közepén tért haza, mikor leszerelt. Harctéri szolgálata 11 hónap.

Kopcsák Béla, t. hadnagy, kir. törvényszéki jegyző. Veszprém.

Mint e. é. önkéntes 1916. januárjában vonult be az ezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1916. novemberében ment az orosz, onnan ezredével december 10.-én az olasz frontra, ahol részt vett a X., XI. Isonzoi csatákban, a Kostanjevica, Selo, Piave menti harcokban. 20 hónapot töltött fronton, mely idő alatt a II. o. e. v. é., Br. v. é. és a K. cs. kereszttel lett kitüntetve. A forradalom után szerelt le.

vitéz Kovács János, t. őrmester, gazdálkodó, Ászár.

1906-ban vonult be tényleges katonai szolgálatra a 13.-ik honvéd gyalogezredhez. Ezredünkhöz a mozgósításkor került és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett a rawaruskai ütközetben. 1914. szeptemberében megsebesült, de felgyógyulása után 1915. juniusában ujból az orosz harctérre ment, ahol tovább is az ezred kötelékében harcolt. Az ezreddel ment az olasz frontra, ahol több Isonzo csatában vett részt, majd küzdött a Piave mentén. 1918. juniusában mint gazdát felmentették. 1920-ban a nemzeti hadseregben teljesitett szolgálatot.

Kitüntetései I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k. és a német korona érem.

Korpáczy Béla, t. tizedes, szikvizgyáros, Veszprém.

A világháboru alatt, 1914. október 16-án vonult be az ezred pótzászlóaljához. Itt részesült katonai kiképzésben és 1915. áprilisában ment az orosz frontra, a IX. menetzászlóaljjal. A 8. század kötelékében küzdött, amikor juniusban a Zakrzówek-i cukorgyárnál duló harcokban srapnel golyotól megsebesülve kórházba került. Felgyógyulása után az év szept.-ében már ujra az orosz fronton lá'juk, csapattesténél Wolhyniában, ahol sárgaságban megbetegedve Luczkba szállitották korházba. Itt egy repülőbizottság által felülvizsgálva a pótzászlóaljhoz küldték Veszprémbe. Innen a Budapesti honvéd táviró tanfolyam elvégzése után Albániába vezényelték, a-hol a Kövess hadtesthez beosztva vonal épitésnél müködött 13 hónapig, amikor maláriában megbetegedett. A Budapesten történt ujboli felülvizsgálat folytán fegyvernélküli segédszolgálatra lett alkalmas, azonban tifuszba esett és a Szent István korházba érte a forradalom kitörése. Frontszolgálata 18 hónap.

gertenyesi Korbuly Imre, szkv. százados, ny. tpztári cégvezető. Budapest.

Békében 1890. október 1-én vonult be mint e. é. önkéntes a volt cs. és kir. 32.-ik gyalogezredhez. 1891. decemberében nevezték ki tart. hadnaggyá. A világháboru alatt 1914. augusztus 22-én vonult be a veszprémi 31/I. hadtápzászlóaljhoz. Lekerülve a szerb hadszintérre részt vett a zászlóalj összes hadmüveleteiben. 1915. november 18.-án sulyosan megbetegedve 1916. julius 14-ig állott korházi ápolás alatt. Felgyógyulása után (20%-os rokkant lett) 1918. március 1-éig közvetlen a bukovinai és galiciai frontok mögött a 7-ik hadsereg kötelékében mint a sebesült szállitás különitmény parancsnoka teljesitett szolgálatot, majd julius 15-ig, a kolomneai 210-es számu hazatérő táborban volt beosztásban. Frontszolgálata 20 hónap. Kitüntetései Sign. laudis a kardokkal, K. cs. k., seb. é. 1898. e. é., 1908. e. k., 1912—1913. e. k.

Kovács Vince, honvéd, m. kir. áll. rendőrfőtörzsőrmester, Bpest.

Ezredünkhöz 1917. október havában vonult be és ment 1918. január 17-én az olasz hadszintérre. Részt vett a Montello körüli harcokban. A géppuskás tanfolyam elvégzése után mint géppuskás az olaszok elleni támadásokban küzdött. 1918. október 7-én fogságba esett, de megszökött és novemberben leszerelt. 1919. végén ujból bevonult és a győri csendőrtartalékzászlóaljnál teljesitett szolgálatot 1921. október 1-ig. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a hadiemlékéremnek.

Kováts Sándor, t. őrvezető, szőv. altiszt, Budapest.

1915. október 15-én vonult be a cs. és kir. 19.-ik gyalogezredhez. Katonai kiképzése után a 19.-ik őrzászlóaljhoz helyezték és orosz hadifoglyokkal a szerb frontra vezényelték hadimunkára. 1916. áprilisában egy rendkivüli menetszázaddal az orosz hadszintérre ment, és részt vett az ezred wolhyniai harcaiban, majd az ezreddel az olasz frontra ment. Kostanjevicanál 1917. május 23.-án megsebesült. Grázban és Troppauban ápolták, majd felgyógyulva, a pótzászlóaljhoz vonult be. 1917. augusztus 16-án ujból az olasz harctérre ment és itt érte a front összeomlása. 1918. október 29-én olasz fogságba esett és november 27-én tért haza. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. érem.

Kovács Gyula, t. hadnagy, r. k. kántor-tanitó, Neszmély.

1916. május 29-én vonult be ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után a pótzászlóaljnál teljesitett 1917. január 24-ig szolgálatot, mikor a 23-ik honv. gyal. ezredhez helyezték át és február 20-án az orosz hadszintérre ment. 1917. májusában az olasz frontra került, ahol a 61.-ik cs. és kir. gyalogezred kötelékében részt vett a X., XI. és XII.-ik Isonzo csatában. Utóbbiban megsebesült és Zágráb, Győr, majd Nagyszeben korházaiban ápolták. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz Dévára, ahol a géppuskásszázadnál teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. Kitüntetései:: I. o. v. é., II. o. v. é., K. cs. k., seb. é, t

Kő Péter, honvéd, gazdálkodó, Mezőkomárom.

1915. február 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után 1915. május 1-én az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Brussilow offenzivában. Harcolt Brest-Litowsknál és Lublinnál. 1916 julius 1-én hazajött és bevonult a pótzászlóalhoz. 1918. juliusában mint családfenntartót felmentették. Kitüntetései: br. v. é., (2) .K. cs. k.

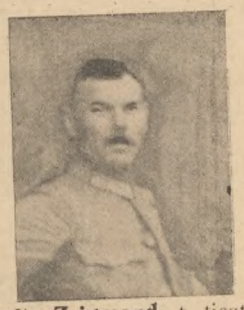

vitéz Kováts Zsigmond, t. tiszthelyettes, vendéglős, Veszprém.

Békében 1904-től 1907-ig szolgált a 17. honvéd gyalogezredben. A világháboru kitörésekor ezredünkhöz vonult be, mint szakaszvezető. A tábori ezreddel felvirágozva, lelkesedéssel ment az orosz harctérre. Zurowától betegen jött novemberben haza, hogy rövid kórházi gyógykezelés után ujból viszszamenjen harcban álló ezredéhez. December 2-án ért Krakkóba. Tovább harcolva 1915. márciusában sebesülten Jägendorfba kerül kórházba, ahonnan felgyógyulva szeptemberben már ujból az orosz fronton látjuk, Wolhyniába. Az 1916. junius 6-iki visszavonulás után Temesváron történt felülvizsgálat eredményeképpen 3 havi szabadságra megy, melynek leteltével 1917. márciusában az olasz frontra megy ezredéhez, ahol részt vett a Kostanjevicai, a XI. Isonzó csatában, és a Piave melletti harcokban, a forradalom kitöréséig egyszeri megszakitással. Ötször ment ki a frontra, ahol 36 hónapot töltött. Kitüntetései: I. o. e. v. é., (2) , II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Német harcos érem, sebesülési érem, H. e. é.

Körmendi József honvéd, kertész, Tatatóváros.

1915 junius 5.-én vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben és sulyosan megsebesült. Hosszu hónapokig gyógykezelték különböző kórházakban és felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be. Innen mint szakmunkást Tatabányára vezényelték, ahol bányamunkásként teljesitett szolgálatot, a háboru végéig. Harctéri szolgálata 24 hónap. A Károly csapat kereszt és a sebesülési érem tulajdonosa.

Kővári Ferenc borbélymester, Tét.

1896/99-ben szolgált a cs. és kir. 19-ik gyalogezredben és ezredünkhöz 1914 augusztus 1-én vonult be háborusi szolgálatra. 1915 áprilisában ment az orosz frontra, ahol részt vett a Volhyniai harcokban és a Brussilow offenzivában. Majd a román frontra került az Oftos-i harcokhoz. 1917 elején az olasz frontra ment a Mte S. Michele-re. HarcoltH a Piavei csatában is. 1918 juliusában a tábori csendőrséghez helyezték és az olasz fronton teljesitett szolgálatot a front összeomlásáig. Harctéri szolgálata 40 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Kozák Gyula, t. e. é. önk. tizedes, ny. rk. tanitó, Tóváros.

A világháboru alatt vonult be a 31. h. gy. ezredhez. 1916. junius 1-én. Ugyanez évben végezte el a tartalékos tiszti iskolát Veszprémben. Novemberben ideiglenesen felmentették a katonai szolgálat alól. A H. e. é. és a német háborus emlékéremnek tulajdonosa. 1929 ben 34 évi érdemekben dus tanitói működés után a Magy. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter köszönetének kifejezésével nyugalomba vonult. A közéletben is vezető szerepe van, számos irodalmi társaság tagja.

Köves Sándor, t. hadnagy, tanitó, igazg. helyettes. Székesfehérvár.

Ezredünkhöz 1915. őszén vonult be háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskolát Nagykanizsán végezte. 1916 augusztusában az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred ütközeteiben, majd az ezreddel az olasz harctérre került. Küzdött a X. és XI.-ik Isonzó csatában, mint ezredünk egyik legkiválóbb alantastisztje. A XI. Isonzó csatában a 251-es magaslaton mint a zászlóalj megfigyelő tisztje teljesitett szolgálatot és az ellenség által állandóan tüz alatt tartott megfigyelőhelyéről értékes jelentéseket küldött. Mikor ezredünk a kostanjevicai véres ütközetét vivta, Köves zászlós ezredünk megfigyelője, gáztisztje és a magasfeszültségü elektromosáram kezelőtisztje volt. Mint megfigyelő, előbb a rommálótt kostanjevicai iskola falán, majd az ellenség által aláaknázott temetőből figyelte az ellenség mozdulatait és adott le rendkivül hasznos jelentéseket. Itt hivták őt ezredünkben »Konstanjevica szemének«. 1917. V.-ben sebesülve fogságba került, honnan 1919-ben tért haza. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é.

Kuster László, t. hadnagy, városi számvevő, Győr.

1915. május 1-én vonult be ezredünkhöz és a tiszti iskola elvégzése után, 1915. novemberében az orosz hadszintérre ment. Részt vett az ezred ütközeteiben, még 1916 julius 26-án a Stochod mentén duló harcokban megsebesült. Wladimir-Wolinskyben, Wienben volt ápolás alatt. Felgyógyu'ása után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan géppuskástanfolyamra vezényelték. Pozsonyba. 1916 november 2-án ujból az orosz, majd az ezreddel az olasz frontra ment, ahol a X. és XI. Isonzó csatát küzdötte végig. Innen betegen a laibachi és a győri kórházba szállitották. Felgyógyulva azonban ismét az olasz hadszintérre ment a Piave mellé, ahol a front összeomlás is érte. Harctéri szolgálata 29 hónap. Kitüntetései: ez. és bronz Signum laudis, a kardokkal, II. o. e. v. é., br. v .é., seb é., K. cs. k.

Kurucz Lajos, t. hadnagy, ref. tanitó, Neszmély.

1915. szeptember 15-én vonult be a 31.-ik honv. gyalogezredhez. A tiszti iskolát Veszprémben végezte, Egyideig a pótzászlóaljnál mint kiképző működött, majd kiment az orosz hadszintérre Wladimir-Wolinskyhez, ahonnan a 315.-ik h. gyalogezredhez vezényelték. Cholmban a továbbképző tanfolyamon vett részt, a román hadszintérre kerülve, az orosz oknai harcok után az Ur völgyében megsebesült és felgyógyulva a pótzászlóaljhoz vonult be. Innen Inotára vezényelték, ahol a rohamcsapatképző tanfolyamon mint oktató működött. 1918. juniusában Trencsénből egy maláriás századdal mint századparancsnok Skutariba ment, honnan tüdőgyulladással betegen került a pótzászlóaljhoz. Itt is érte a forradalom. Kitüntetései II. o. e. v. é., K. cs. k.

Kranitz József, t. hadnagy,
m. kir. kertészeti intéző, Pápa.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1918 áprilisában a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után az olasz hadszintérre került, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. A forradalom kitörésekor betegen került Veszprémbe a pótzászlóaljhoz és 1919. január havában leszerelt.

Kulcsár Szabó János, t. őrvezető,
m. kir. áll. r. törzsőrmester,
Budapest.

1915. májusában vonult be a 26-ik honvéd gyalogezredhez. Innen a 13-ik honvéd gyalogezredhez majd juniusban ezredünkhöz vezényelték és azonnal az orosz hadszintérre ment. Részt vett a Lublin környéki és a wolhyniai harcokban. 1916-ban a román harctérre került, ahol részt vett az összes ütközetben. 1918-ban szerelt le. 1920-ban ujból katonai szolgálatra jelentkezett. 1923-ban átkerült a m. kir. államrendőrséghez, mig 1924 junius 1. óta a m. kir. államrendőrség kötelékében szolgált. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., seb. é., H. e. é.

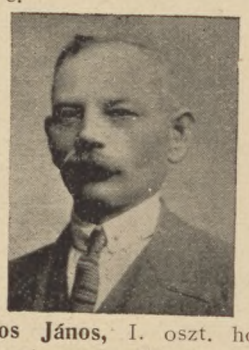

† **Lakatos János,** I. oszt. honvédfőszámvevő, Tóváros.

1896-ban teljesitett tényleges katonai szolgálatot és 1898-ban lövészmesterré lépett elő. 1901-ben szkv. őrmester lett és a karpaszomány viselését nyerte. 1904-ben megnősült, házasságából két gyermeke származott. 1906-ban mesterlövészi cimet kapott. 1911-ben a gazdasági hivatalban nyert beosztást, majd ugyanezen évben a 4-ik zászlóalj törzshöz helyezték. A világháboruban 1915. julius 26-án ment az orosz hadszintérre, ahol hosszabb ideig teljesitett szolgálaott, mig sulyos betegen kórházba szállitották. Hosszas gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz, 1919-ben nevezték k. I. oszt. főszámvevőé. 1931. március 8-án a háboruban szerzett betegségéből kifolyólag hősi halált halt. Kitüntetései: Koronás ezüst érdemkereszt, a vitézségi érem szalagján. Jub. e. é.

Emlékét kegyelettel őrzik bajtársai. Jó katona és jó bajtárs volt. Dulce et decorum est, pro Pátria mori.

Lantai János, t. tizedes,
kisbirtokos, községi biró, Kócs.

Tényleges katonai szolgálatra 1902-ben vonult be a 13-ik honvéd gyalogezredhez és a mozgósitáskor az ezredünkhöz. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, de Rawaruskánál sulyosan megsebesült. Tatán gyógykezelték és mint rokkantat bizonytalan időre szabadságolták. 1916. májusában ujból behivták katonai szolgálatra és Pozsonyba vezényelték, ahol a géppuskás osztagnál nyert beosztást. Innen ujból szabadságolták és igy a forradalom kitörése is otthon érte.

vitéz Lapos József, t. őrmester,
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Rákosszentmihály.

Tényleges katonai szolgálatra 1913-ban vonult be ezredünkhöz. A háboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Harcolt Uhnovnál, a Visztula mentén, a San mellett mint géppuskás. Küzdött Wolhyniában. 1916-ban az olasz frontra ment a Piave mellé. 1918-ban a piavei csatában sulyosan megsebesült. 1918 novemberében leszerelt. Kitüntetései I. o. v. é., II. o. v. ., (2-szer), br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é.

Dr. László Dezső, t. főhadnagy, hadbiró
m. kir. törvényszéki biró, Budapest.

A világháboru alatt 1915. decemberben vonult be a 31. h. gy. ezredhez. A pótzászlóaljnál részesült katonai kiképzésben. 1916. áprilisában áthelyezték a pozsonyi honvéd kerületi hadibirósághoz, hadbirói gyakorlatra, és októberbe már mint főhadnagy hadbiró került a Brestiniába (Silézia) állomásozó hadosztályhoz. Innen Borszékre vezényelték, Háber tábornok honvéd hadosztályához, majd a Szegedi hadosztálybirósághoz, ahol a forradalom kitörése is érte.

Láng Géza, t. főhadnagy,
okl. gazdatiszt, Izsák.

Békebeli katonai kötelezettségének 1898—9-ben tett eleget mint e. é. önkéntes a 13-ik honv. gy. ezrednél. 1914. augusztus 22-én vonult be a 31/1. népf. zászlóaljhoz, melynek kötelékében ment a szerb hadszintérre. Részt vett a Drina menti harcokban, küzdött Lovcsen ostrománál mint szakaszparancsnok. Majd zászlóaljával mint megszálló csapat Montenegrón át Albániába vonult. 1916 májusban lett főhadnagy századparancsnok és a forradalom kitöréséig részt vett a zászlóalj összes hadmüveleteiben. Kitüntetései: Sign. laudis, Koronás arany érdemkereszt a vit. éremz szalagján, [illegible] cs. k., 1918. november 8-án szerelt le.

László István, t. hadnagy,
magántisztviselő, Pápa.

1916. juniusában vonult be a 20-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után a pótzászlóaljnál Nagykanizsán teljesitett szolgálatot. Innen a 18-ik honvéd gyalogezredhez vezényelték Sopronba, mely ezred kötelékében ment a román, onnan az olasz harctérre. Innen betegen került a laibachi kórházba. Felgyógyulása után áthelyezték a 31.-ik honvéd gyalogezredhez az olasz hadszintérre. 1917 szeptember 6.-ától részt vett az ezred összes ütközeteiben, a forradalom kitöréséig. 1918. december 31-én szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k.

László Dezső, t. őrvezető,
mészáros és hentes m. Veszprém.

A világháboru alatt, 1914. október 26-án vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után 1915 január 8-án ment az orosz frontra, ahol március 7-én vérhasban megbetegedett és megsebesült. Kórházba szállitották, majd a Pozsonyi lábbadozó osztaghoz. Felgyógyulása után a pótzászlóaljon keresztül december végén visszament az orosz hadszintérre. Itt részt vett ezrede összes hadmüveleteiben, még 1916. julius 29-én a Stochod folyónál duló harcokban hadifogságba esett. 1918. májusában sikerült szökve hazatérnie. A fogságból hazatérteknek járó szabadsága leteltével, egy ideig Veszprémbe fogolykisérő altiszt, majd ugyanitt altiszti iskolában továbbképző tanfolyamon vett részt. Elvégezve augusztusban áthelyezték Lévára, a hol géppuskás tanfolyamon érte a forradalom kitörése. Frontszolgálata 10 hónap. Hadifogságban 22 hónapot töltött.

Lázár Lajos, t. alhadnagy,
kereskedő, Mezőkomárom,

Mint e. é. önkéntes vonult be 1917. január 29-én a 31. honvéd gyalogezrejhez. A tartalékos tiszti iskolát Budapesten végezte., mely után a veszprémi pótzászlóaljnál nyert beosztást a tiszti nyilvántartásnál. Itt teljesitett fontos és felelősségteljes szolgálatot a háboru végéig. 1919 februárjában szerelt le.

Dr. László János, t. hadnagy,
ügyvéd, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915 december 15-én az ezredhez. A tartalékos tiszti iskola Nagykanizsán történt sikeres elvégzése után 1916. augusztusában a pótzászlóaljtól az orosz frontra ment, ahol Kolumban, a 315. honvéd gy. ezred kiképző csoportjához volt beosztva. Innen a román frontra került és 1917. márciusában tifuszba megbetegedve szállitották kórházba. Felgyógyulása után 1918. áprilisában az olasz frontra vezényelték eredeti csapattestéhez. Itt az ezred géppuskás kiképző csoport segédtisztje a háboru végéig. Frontszolgálata 9 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k. Veszprémbe szerelt le 1918 novemberében.

Lechner Jakab, honvéd.
dohánytőzsdés, Felsőgalla.

1898-ban kezdte tényleges katonai szolgálatát a 13-ik honvéd gyalogezrednél. Ezredünkhöz 1916 március 21-én került az orosz frontra és Wolhyniában, Kolki mellett 1916 juniusában sulyosan megsebesült. A monovitki-i tábori kórházból Pardubitzba és Komáromba. 1917. május 3-án felülvizsgálaton katonai szolgálatra alkalmatlannak minősitették, de egy év mulva behivták és Tatabányán helyőrségi szolgálatot teljesitett. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek

Lengyel György, t. szakaszvezető,
bánya s.-tiszt, Várpalota.

Háborus katonai szolgálatra vonult be 1915. junius 15-én az ezredhez. Kiképzése után még az év. november 15-én kiment az orosz frontra, ahol részt vett a Horodenka, Kárpát stb. harcokban, majd 1916. nyarán a Brussilow offenziva elején megsebesült. Kowel és Trencsén kórházaiban nyert ápolás után a pótzászlóaljnál rendkivüli előléptetésben részesült, és Lévára vezényelték géppuska tanfolyamra. Elvégezve egy 9 tagu családapa helyett önként jelentkezett frontszolgálatra és 1917. január 1-én a román harctérre ment, ahol a 18. honvéd gy. e. 14-ik géppuska században küzdött a Szeret menti harcokban. 1918 juniusában az olasz frontra került, ahol a 34. gy. ezredhez beosztva harcolt Vittorionál, majd a francia harctéren az Elszász-Lotharingiai harcokban verekedett a forradalom kitöréséig. Frontszolgálata 30 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs .k., Seb. érem, H .e. é. Leszerelt 1920. április 14-én Veszprémben.

Lengyel Albert, t. hadapród,
gabona kereskedő, Komárom.

1918. februárjában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez mint e. é. önkéntes. A tiszti iskolát Veszprémben végezte, majd a kardostiszti tanfolyamra vezényelték. A forradalom kitöréséig teljesitett hadiszolgálatot. 1918. november végén szerelt le.

Legát János, t. hdj. őrmester,
Városi tisztviselő, Komárom.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1918. május 15-én ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola Pozsonyban történt elvégzése után az év októberében ment az olasz frontra, de utközben érte a forradalom kitörése. 1923. augusztus 31-én szerelt le.

Lénart Ferenc, honvéd,
fazekas mester, Tata.

Ezredünkhöz 1915. december havában vonult be és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben 1916. julius 29-ig, amikor fogságba esett. Mint hadifogoly a donkai szénbányában dolgozott 23 hónapig. 1918. julius elején megszökött, haza jött és bevonult a pótzászlóaljhoz. 1918. novemberében szerelt le.

Lengyel László, t. őrvezető,
főkertész, Budapest.

Tényleges katonai szolgálatát a 17-ik honvéd gyalogezrednél kezdte. Ezredünkhöz annak megalakulásakor került. A mozgósításkor a szerb hadszintérre ment, ahol a Przemysl körüli ütközetekben küzdött. 1916.-ban Rawaruskánál sulyosan megsebesült. Hosszu ideig gyógykezelték, de sebesülése következtében 50 százalékos rokkant lett. 1917-ben mint mindennemü katonai szolgálatra alkalmatlant elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

Dr. Lindenberg Dezső, t. segédorvos,
gyakorló orvos, Felsőgalla.

A világháboru alatt vonult be a veszprémi 31. honvéd gy. ezredhez. Veszprémben végezte a tartalékos tiszti iskolát. Az orosz fronton harcolt, ahol részt vett többek között a véres Luck áttörésben is. A Károly csapat kereszt tulajdonosa. 1918. decemberében szerelt le.

Lippay Géza, honvéd,
tejmester, Budapest.

Az ezred legfiatalabb honvédja. Önként jelentkezett háborus katonai szolgálatra 1918. február 4-én és kiképzése után az olasz hadszintérre ment. A Piave mentén harcolt és végigküzdötte a Montello bevételéért indult ütközetet. 1918. december 15-én szerelt le. A Károly csapatkereszt tulajdonosa.

Lénárt István, honvéd,

Ezredünkhöz vonult be a háboru alatt. Kiképzése után kikerült az orosz frontra, ahol hősiesen küzdve 1916. juliusában ellenséges golyótól találva, hősi halált halt. Emlékét kegyelettel őrzik bajtársai.

Lenzsér Mihály, honvéd,
gazdálkodó, Fehértó.

1909-ben teljesitett tényleges katonai szolgálatot a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredben és ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Rawaruska-i és Uhnow-i ütközetben, de 1914 október 19-én megsebesült. Felgyógyulása után ujból az orosz frontra ment, ahol 8 hónapig harcolt, de megbetegedvén, fegyvernélküli szolgálatra minősitették. Mint ilyen a 16-ik hadtest táviróosztagánál nyert beosztást. Kitüntetései: Vas érdem kereszt, Károly csapatkereszt. A Róm. kath. egyházközség tanácstagja. Tizenöt éven keresztül községi elöljáró volt és a'e'nöke vo't a Hangya szövetkezetnek.

Léner Béla, honvéd,
cukorgyári gépész, Ács.

Tényleges katonai szolgálatot 1902/3-ban a 13-ik honvéd gyalogezred 16-ik századában Tóváros on teljesitett. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. Részt vett az Uhnow és Rawaruska körüli harcokban, végigharcolta a kárpáti nagy téli hadjáratot, de 1915. május 20-án Lucknál megsebesült. Losoncon, Tatabányán, és Budapesten gyógykezelték. Felgyógyulása után 1 évre szabadságolták, majd ujra behivták és 1916. végén Albániába a 304. h. gyalogezredhez vezényelték. Itt szolgált 1917. közepéig, mikor felmentették. Harctéri szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. érem.

Leopold József, t. hadnagy,
bőrgyáros, Tóváros.

Eredetileg a volt cs. és kir. 12-ik gyalogezredhez vonult be Nagybecskerekre 1916-ban. A tiszti iskola elvégzése után saját kérelmére, mint hadapród került a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. 1917 juniusában az olasz hadszintérre ment, ahol az isonzói áttörés után a Piave menti ütközetben megsebesült. Felgyógyulása után az orosz harctérre ment, ahol a lublini katonai kormányzóságnál mint körzetparancsnok a front összeomlásáig teljesitett szolgálatot és 1918. december elején szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., s. é.

Lippay Gyula, népf. hadnagy,
várm. tb. II. főjegyző, Győr.

1915. február 15-én vonult be ezredünkhöz és a tisztiiskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment. Az ezred ütközeteiben harcolt 1916. julius 28-ig, amikor a Stochod menti ütközetben fogságba esett. 1918. julius havában hazatért és bevonult a pótszázadhoz. 1918. novemberében szerelt le. Harctéri szolgálata 16 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., német II. o. vaskereszt, K. cs. k.

Lohner József, honvéd, ezredutász,
cserepes mester, Vértesszőllős.

Ezredünkhöz 1913-ban vonult be és mozgósításkor a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett a rawaruskai ütközetben. 1914. októberében megsebesült és felgyógyulása után a kárpáti harcokban vett részt, többek közt a Zsebrák hegy elleni támadásban is. Itt volt 1916. december végéig, mikor az ezreddel az olasz frontra ment és Kostanjevice körül harcolt. Innen Tatabányára vezényelték hadimunkára. Harctéri szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. é. (2 sávval). 1918. októberében szerelt le.

Lobenwein János, honvéd,
földmüves, Felsőgalla.

1914. októberében vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és kiképzése után ment az orosz hadszintérre. A kárpáti harcokban megbetegedett és kórházba szállitották. Felgyógyulása után önként jelentkezett harctéri szolgálatra és az albán harctérre vezényelték. Itt részt vett az összes ütközetekben. Maláriával került haza. Harctéri szolgálata 42 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Lobenwein József, honvéd,
földmüves, Felsőgalla.

Ezredünkhöz 1915-ben vonult be és ment az orosz hadszintérre. Felülvizsgálat után mint őrszolgálatra alkalmas, Galiciában, hadtápterületen teljesitett szolgálatot. Ujbóli felülvizsgálat után mint segédszolgálatos szolgált a forradalom kitöréséig. 1918. novemberében leszerelt.

Lőwy Vilmos, honvéd,
kereskedelmi ügynök, Tóváros.

1915 novemberben vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után az orosz harctérre ment és részt vett az ezred harcaiban. 1916 junius 5-én Lucknál az áttörés alkalmával fogságba esett és Twerskába került mezőgazdasági munkára. 1918 januárjában megszökött és igy került haza. A pótzászlóaljhoz vonult be és elvégezte a géppuskás tanfolyamot. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. 1918 november havában szerelt le.

Dr. Lőwy Ede, t. főhadnagy,
ügyvéd, Veszprém.

A világháboru alatt 1915. januárjában vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése és a tartalékos tiszti iskola elvégzése után az év szeptemberében ment az orosz frontra, ahol csapatteste összes hadmüveleteiben részt vett, még 1916. februárjában mint létszámfeletti hadapródot a pótzászlóaljhoz vezényelték. Itt teljesitett szolgálatot 1916. augusztusáig, amikor a 6. honv. népfölkelő gy. e. egy menetzászlóaljával ujból az orosz harctérre került, ahonnan 1917 nyarán az ezreddel átvonult az olasz frontra. Itt küzdött a Piave körüli harcokban 1918. október 10-éig, amikor szabadságra ment és igy a forradalom kitörése már családja körében érte. Frontszolgálata 31 hónap. Kitüntetése: Signum laudis a kardokkal (2) és K. cs. k. 1918. november 10-én szerelt le.

† **Lőwinger József**
szakaszvezető, Győr.

Ezredünk kötelékében harcolt a mozgósitás napjától kezdve az orosz hadszintéren. 1914-ben Lemberg körül megsebesült. 1915 márciusában ujból az orosz harctérre ment és részt vett az ezred összes ütközeteiben 1916 julius 29-ig, mikor a Stochod mentén fogságba esett. Mint fogoly a Vinyovski- Vodk-i vasutépitésnél dolgozott és 1918 november végén tért haza. A harctéren szerzett betegségében 1920 február 1-én a budapesti helyőrségi dórházban hősi halált halt. Vitéz katonája volt ezredünknek, aki megszerezte az Arany, az I. o., a II. o. és a Br. vitézségi érmet és tulajdonosa volt a K. cs. k. és a Seb. éremnek. Emlékét kegyelettel őrzi bátyja és örökitjük meg mi is ezredtörténetünk hasábjain az utókor számára.

Lőwinger Dávid,
borbélymester, Győr.

1915 novemberében vonult be ezredünkhöz és kiképzése után 1916 áprilisában az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Styr folyómenti harcokban. 1916 julius 29-én a Stochod partján fogságba esett. Mint hadifogoly a Vinyovsk- Vodk-i vasutvonal épitésnél dolgozott és 1918 novemberében tért haza 28 hónapi hadifogság után. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Lukács Antal t. szakaszvezető,
kisbirtokos, Mocsa.

Ezredünkhöz 1915. junius 15-én vonult be és a 14. menetszázaddal ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben, de 1915. október havában megsebesült. Kórházban ápolták, majd felgyógyulva 1916 januárjában a 18.-ik menetszázaddal ujból az orosz harctérre ment, ahol részt vett a wolhyniai harcokban, mig decemberben az ezreddel az olasz hadszintérre került. Végigharcolt két Isonzó csatát, a kostanjevicai ütközetei, mig a Piave menti harcokban megsebesült. 1918. novemberében leszerelt. 1920-ban a nemzeti hadseregben teljesitett szolgálatot Komáromban. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é.

† **Mladoniczky Boldizsár,** zászlós,
tanitó, Vértesszöllős.

Mint e. é. önkéntes 1913-ban vonult be ezredünkhöz, igy a világháboru kitörése tényleges szolgálatban érte. Részt vett az ezred összes ütközeteiben mig a kárpátokban megsebesült. Másodszor is az orosz hadszintérre ment, ahol sulyosan megbetegedett. Wienbe szállitották, ahol 1915 március 28-án agyhártyagyulladásban hősi halált halt. Fiatal életét áldozta fel hazájáért és emlékét bajtársi kegyelettel őrizzük.

vitéz Major Dénes, t. őrmester,
mészáros mester, Bokod.

1913-ban vonult be ezredünkhöz, tényleges katonai szolgálatra. Mozgósitáskor a tábori ezreddel az orosz hadszintérre ment, részt vett a Lublin környéki, valamint a kraszniki ütközetben és az ezt követő harcokban. 1914 december 24-én megsebesült, de felgyógyulása után 1915. márciusában ujból az orosz harctérre ment. A kárpáti nagy téli csata után részt vett az ezred kötelékében az előnyomulásban Galicián keresztül, majd az ezreddel 1916 decemberében az olasz frontra ment. A kostanjevicai ütközet után hosszu frontszolgálatra való tekintettel a 13-ik honvéd gyalogezredhez, majd innen Lévára a géppuska osztaghoz vezényelték, itt érte a forradalom. 1918 devemberében leszerelt. 1919-ben ujra bevonult és az Ostenburg zászlóaljnál teljesitett 1920 március végéig szolgálatot. Kitüntetései I. o. v. é., II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é.

Maller János, t. szakaszvezető, kisbirtokos, Kocs.

Tényleges katonai szolgálatra 1907-ben vonult be a 13-ik honvék gyalogezhez, a mozgósitáskor pedig ezredünkhöz. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a rawaruskai ütközetben és a Krakó körüli harcokban. 1914 október havában Jaroslaunál fogságba esett és mint foglyot előbb Kiewben, majd 1916 szeptemberben Zuzában őrizték. 1918-ban Omszkban került és 5 évi fogság után 1920 junius 22-én tért haza.

Makk Pál, t. szakaszvezető, uradalmi tisztviselő, Győrszentmárton.

1917 március 10-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez háborús szolgálatra Veszprémbe. Kiképzése után ez év juniusában az albániai frontra ment, ahol a Berat-Tomorica körüli harcokban vett részt. Itt volt megszakitás nélkül a front összeomlásáig, bár egy izben könnyebben meg is sebesült. Harctéri szolgálata 17 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k. 1919—23-ban szolgált a nemzeti hadseregben is.

Maroti Péter, m. kir. tiszthelyettes, Veszprém.

1911-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a 13-as honvédekhez. Ezredünkhöz annak megalakuláskor került. A világháboruba a tábori ezreddel ment az orosz harctérre 1914 augusztus 18-án, ahol részt vett az uhnowi, rawaruskai, a San melletti és a Visztula menti harcokban. Ez utóbbiban karlövéssel sebesülten került az olmützi kórházba. Felgyógyulva egy ideig a pótzlj-nál teljesitett szolgálatot, majd 1915 márciusban ujra visszament az orosz fronton küzdő ezredéhez. A Lublin alatti ütközetben megsebesülve a weiskircheni kórházba vitték. Az év decemberében azonban ismét az orosz hadszintéren látjuk és 1916. december 10.-én ezredével az olasz frontra vonult. (Közben egyizben betegen a Prágai kórházban ápolták.) Itt részt vett a X., XI. Isonzó csatákban, ahol megint megsebesült és a zágrábi kórházban eszközölt gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz. A lévai honvéd kerületi törzsőrmesteri és századparancsnoki tanfolyam elvégzése után 1918 juliusában áthelyezték az ojtozi szorosban állomázosó és határmenti szolgálatot teljesitő 18. honv. gy. ezredhez. Majd a francia frontra került ezredével ahol a Flandria-i harcokban részt vett a forradalomig. 24 hónapi frontszolgálata alatt 3-szor sebesült. Kitüntetései: II. o. e. v. é., (3), Br. v. é., (2), K. cs. k., sebesülési érem, 3 sávval, H. e. é., Magyar bronz érdemérem és a 20 éves szolgálati kereszt.

Matusek József
szobafestő, Győr.

Háborus szolgálatra 1914 október 27-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Kiképzése után 1915 január 9-én ment az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti nagy téli-csatában is, de itt 1915 március 31-én a Magurryce magaslaton fogságba esett. Mint hadifogoly dolgozott a Uzlavaja-i vasutépitéseknél. 1918 október 1-én 3½ évi fogság után tért haza és 1918 novemberében leszerelt.

dr. Mórocz Mihály, t. főhadnagy, pü. s. titkár, Győr.

A világháboru alatt 1915. október 15-én vonult be ezredünkhöz, mint e. é. önkéntes. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1916. szeptember 24-én ment az orosz, az év karácsonyán pedig az ezreddel az olasz frontra. Itt részt vett a X. XI. Isonzó csatákban és a Piave melletti harcokban, a forradalom kitöréséig. 26 hónapi frontszolgálata alatt megszerezte az ezüst és 1bronz signum laudist, a II. o. e. v. é (2), Br. v. érmeket, valamint a K. cs. k. viselésére is jogosult. 1920-ban szerelt le.

Martin János, honvéd, csizmadia mester, Tata.

Békebeli katonai kötelezettségének 1892—1893-ban tett eleget a 17.-es honvédeknél. A világháboru alatt 1916. február 16-án vonult be ezredünkhöz. Magasabb korára való tekintettel megkiméltek a nehéz frontszolgálattól és hadtápszolgálatra osztották be. Igy tehát Montenegróban teljesitett őrszolgálatot a háboru végéig. Háborus katonai szolgálati ideje 36 hónap. Leszerelt 1918. november havában.

Mayer József, (Dódi) t. hadnagy, kántortanitó, Dabroncz.

Háborus katonai szolgálatra 1915-ben vonult be, mint e. é. önkéntes a 31. h. gyalogezredhez. Tiszti iskolái végeztével önk. tizedes, szakaszvezető, hadapródjelölt, majd 1915. szept. hóban hadapród szakaszparancsnoki kinevezést kapott. Vitézségéért zászlósi rangot nyert, majd 1917-ben hadnagy, az olasz harctéren pedig századparancsnok lett. Mint ezred-telefonos tiszt 1918 dec. 8-ig szolgált. Részt vett az 1915.-iki téli orosz harctéren folyt állóharcokban, a bukovinai visszavonulásban, a XI. és XII. isonzó csatákban, és az összeomlásig folyt összes piavei harcokban. Kolomea mellett 1916. jun. 5-én három fegyvergolyótól megsebesült. A harctéren 28 hónapot töltött. Kitüntetései: III. o. k. é. k. hdm. kard, Signum laudis hdm. és kardokkal. II. o. e. és br. v. é., K. cs. k., sebesülési érem, H. e. é. Leszerelt 1918. december 8-án.

Masszi József, t. hadnagy,
r. k. tanitó, Zirc.

1915 julius havában vonult be ezredünkhöz, és a tiszti iskola elvégzése után Pozsonyba vezényelték, mint kiképzőt. Visszatérve a pótzászlóaljhoz, 1916 február havában, az orosz hadszintérre ment, ahol végigküzdötte a Brussilow offenzivát. Az év végén az ezreddel lement az olasz harctérre és részt vett a X.-ik és XI.-ik Isonzó csatában. 1917 májusában Kostanjevicanál fogságba esett és csak 1919 novemberében tért haza.

Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k.

Matzkó Endre Gyula, m. kir. folyamőr tiszthelyettes,
kereskedő, Budapest.

1917 március 10-én vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után távbeszélő tanfolyamra vezényelték, melynek elvégzése után 1917 augusztusában a román frontra ment, ahol a m. kir. 34.-ik honvéd gyalogezrednél, majd pedig a II./92 rohamzászlóaljnál teljesitett 1918 junius 10-ig szolgálatot. A háboru után a budapesti rádióiskolába, majd a folyamőrséghez lett vezényelve. Kitüntetései: Magyar bronz érdemérem, K. cs. k., h. e. é., II. oszt. k. szolg jel.) osztrák, h. e .é.

vitéz Mártonffy Géza, t. hadnagy,
szkfőv. Elektromos Müvek tisztviselője,
Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be ezredünkhöz 1916 május 1-én háborus katonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola, Máriabesnyőn történt elvégzése után, az év decemberében ment a román frontra a 17. hegyi dandárhoz. 1917. májusában vonult át az olasz hadszintérre, ahol a Kostanjevica, Selo-i harcokban, az előnyomulásban, végül a Montelló körüli ütközetekben küzdött a háboru végéig. 1918-ban, a XI. Isonzó csatában megsebesült. Frontszolgálata 22 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k. és a H. e. é.

vitéz Márky (Muth) Henrik,
közs. főjegyző, Gyönk.

1905—6-ban tett eleget katonai szolgálati kötelezettségének a cs. és kir. 69-ik gyalogezredben mint e. é. önkéntes. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be tart. zászlósként és 1914. október 1-ével hadnaggyá lépett elő. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, Uhnownál 1914 augusztus 28-án megsebesült. Felgyógyulása után ujból az orosz harctérre ment. Részt vett a kárpáti nagy téli csatákban, mig 1915 február 28-án a Zsebrák magaslaton másodszor is megsebesült. Rövid kórházi ápolás után ismét az orosz fronton a Dnyester mellett küzdött. Harctéri szolgálata 29 hónap. 1918 november 26-án szerelt le. Kitüntetései: III. o. k. é. k., Sign. laudis, K. cs. k., seb. é., h. e. é.

Meleg Ferenc, t. őrvezető,
gazdálkodó, Kóny.

1895/98-ban szolgált a volt cs. és kir 19-ik gyalogezredben és ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be háborus szolgálatra. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Lublin körüli harcokban és az ezred többi ütközeteiben 1914 december végéig, mikor betegen kórházba szállitották. Felgyógyulása után a VII. ker csendőrkülönitményéhez vezényelték, ahol 1917 közepéig szolgált, mikor mint önálló gazdálkodót felmentették. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. 1921 től 1930-ig mint Kóny község birája működött, ezt megelőzőleg a község törvénybirája volt 17 éven keresztül. Jelenleg községi képviselőtestületi tag.

Mészáros Lajos,
m. kir. államrendőr, Budapest.

Tényleges katonai szolgálatra 1912-ben vonult be a 13-ik honvéd gyalogezredhez, ahonnan 1913 március 1-én ezredünkhöz helyezték át. A háboru kitörése tényleges szolgálatban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol Uhnownál harcolt. Augusztus végén megsebesült. Wienbe gyógykezelték, majd 1914 októberében ujból az orosz frontra ment. Harcolt a magerovi erdőnél és a Tarnow körüli ütközetekben. Bochnia elfoglalása után oroszhadifogságba esett. Novo Nikolajevskben volt mint hadifogoly. 1916-ban Uzonában erdőirtáson dolgozott. 1918 márciusában tért haza és a pótzászlóaljnál teljesitett a háboru végéig szolgálatot.

Megyesi István, honvéd,
mészáros és hentes m. Ősi.

A világháboru kitörésekor vonult be ezredünkhöz. Rövid katonai kiképzése után, 1914. november 30-án ment ki az orosz frontra, ahol a Tarnopoltól való visszavonulásnál orosz hadifogságba esett. Fogságideje alatt, másfél évig Tomszkba tisztiszakács, majd a szibériai fehérhadseregben ugyancsak tiszti szakács volt, amelynek feloszlása után, szakmájában dolgozott vágóhidon. 1921-ben sok évi távollét után térhetett haza szerettei körébe. Csóton szerelt le.

Mészáros János, t. tizedes,
ácsmester, Pér.

Háborus szolgálatra 1918 február 6-án vonult be ezredünkhöz és kiképzése után április 17-én ment az olasz hadszintérre. Mint a roham csapat tagja részt vett a piavei ütközetekben. 1918 novemberében leszerelt. A nemzeti hadsereg megalakulásakor azonnal jelentkezett szolgálatra és a II.-ik utászszászlóaljban teljesitett 1 évig szolgálatot.

Márkus Géza t. hadnagy,
kereskedő, Budapest.

Ezredünkhöz 1916 májusában vonult be háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskolát Veszprémben végezte és a pótzászlóaljnál mint oktató müködött. 3 havi betegszabadság letöltése után 1917. julius 1-én az Albán frontra ment ahol a I./31. népf. mzászlóalj kötelékében harcolt 1917 végéig. Ekkor maláriával kórházba szállitották. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz ahol kiképzői szolgálatot teljesitett a háboru végéig. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

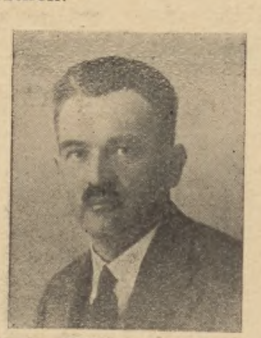

Melegh Miklós, t. tizedes,
kereskedő, Kóny.

1915 május 15-én vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után ez év julius 26-án ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred söszes ütközeteiben. 1916 julius 29-ig, mikor a Brussilow offenzivában fogságba esett. 1918 február 5-én a fogságból megszökött, 1918 nagypénteken tért haza. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Menich István e. é. önkéntes,
okl. gyógyszerész Pécs.

Mint e. é. önkéntes 1916. októberében vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után a pótzászlóalj felülvizsgálati osztályánál az osztályfőnök mellé beosztva teljesitett szolgálatot 1917 december 31-ig, mikor felmentették és leszerelt.

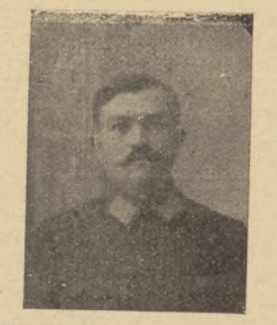

Meleg István, honvéd,
asztalos mester, Kóny.

Háborus szolgálatra 1914 augusztus 1-én vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az orosz hadszintéren a galiciai harcokban, majd a kárpáti nagy téli csatában. 1915 február 1-én Turkánál fogságba esett, honnan 1920 november 21-én tért haza Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. Tizenkét éven keresztül volt Kóny község képviselőtestületének tagja.

Mehlschmidt Gyula t. hadnagy
bőrgyáros, Tata.

Mozgósitáskor vonult be a 31/III. népfelkelő zászlóaljhoz és ment a szerb hadszintérre, ahol a zászlóalj a Drina mentén foglalt állást. Itt 24 hónapig teljesitett szolgálatot, mikor a pótzászlóaljhoz került. Innen az olasz hadszintérre ment, ahol a Podgorán harcolt. 1917 közepén a 7-es sz. honvédkórház gazdasági hivatalának főnöke lett és Piave di Cadoreban müködött a front összeomlásáig. 1918 november végén leszerelt.

vitéz Mészáros István, t. szakaszvezető,
fényképész, Veszprém.

A pozsonyi 13-as honvédeknél szolgált 1910—1912-ben. A világháboru kitörésekor ezredünkhöz vonult be és 1914. augusztus 18-án a tábori ezreddel ment az orosz frontra. Magierownál szeptember 12-én megsebesülve Budapestre került kórházba, ahonnan felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be. Itt mint kiképző altiszt a tart. tiszti iskolánál és századnál szolgált, majd 1916 őszén ujból visszament az orosz harctérre. Az év karácsonyán az ezreddel átvonult az olasz frontra, ahol a X. Isonzó csata után 1917. juniusában vérhasban megbetegedett. Felgyógyulva, egyideig a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot, majd visszatérve az olasz frontra, küzdött a Piave körüli harcokban a forradalom kitöréséig. Frontszolgálata 15 hónapos. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. érem, H. e. é. A harctereken tanusitott bátor magatartásáért a Kormányzó ur 1924-ben vitézzé avatta.

Mészáros Sándor, I. o. főszámvivő, altiszt,
asztalos mester, Budapest.

Tényleges katonai szolgálatát a 8-ik honvéd gyalogezred kötelékében teljesitette. Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és a szerb harctérre ment. Részt vett a Sabác körüli harcokban. 1915-től az olasz hadszintéren egész a háboru befejezéséig küzdött. 1918-ban leszerelt, majd 1919-ben belépett a nemzeti hadseregbe és ott 1924 januárjáig szolgált. A Károly csapatkereszt és a Hadi emlékérem tulajdonosa.

Mocsi Sándor, t. őrvezető,
földmüves, Szomor.

1915 julius 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra, Nyitrára, majd Veszprémbe. Az orosz hadszintérre ment, ahol az ezred kötelékében részt vett nyolc hónapon keresztül az ezred összes ütközeteiben. Később lement az albán harctérre, majd az olasz frontra a Monte-Tombához, ahol 1918 októberében megsebesült. 1918-ban felterjesztették az I. o. e. v. éremre.

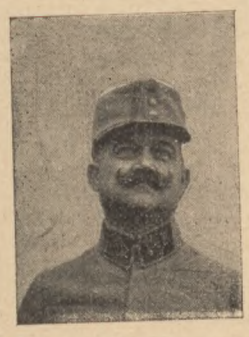

dr. Miklós Endre, t. ezredorvos, tb. vármegyei főorvos, Pannonhalma.

1914 augusztus havában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és szeptemberben ment az orosz hadszintérre, mint zászlóaljorvosfőnök. 1915 májusáig teljesitett szolgálatot. Ekkor betegen került a veszprémi hadikórházba, honnan 10 heti gyógykezelés után a pápai honvéd huszárezredhez helyezték. 1916 február havában ujra az orosz hadszintérre került és beosztották a székesfehérvári 17-ik honvéd gyalogezredhez, mint ezredorvos főnököt. 1916 novemberében az olasz harctérre ment és mint ezredünk orvosfőnöke a X-ik Isonzó csata után a hadosztály lovassághoz osztották be, Hosszu frontszolgálatára való tekintettel a laibachi 3-as számu tartalékkórházhoz helyezték, ahol 1917 november haváig szolgált. Az olaszok visszavonulásakor a 405-ik tábori kórházban mint osztályvezető orvos müködött. 1918. áprilisától a zágrábi I. tartalékkórház osztályvezető főorvosa volt és ugyanez év október havában már a marosvásárhelyi 5-ik számu hazatérő tábor vezető orvosa, ahol a forradalom is érte. Veszprémben szerelt le 1918 novemberében. Harctéri szolgálata 32 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis a kardokkal és K. cs. k.

Milkó Márk, t. őrvezető, fa és szénkereskedő, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének az 5-ös honvédeknél tett eleget 1899-ben. A világháboru kitörésekor a 31. honvéd gy. ezredhez vonult be. 1914 augusztus 10-én ment az orosz frontra, ahol a Lublin melletti harcokban a visszavonulásban és a kárpáti téli hadjáratokban küzdött, még 1915 április 12-én megsebesült. A déltiroli Bozenbe nyert kórházi ápolás után felülvizsgálatra utalták, ahol 6 hónapra szabadságolták. Bevonulva, mint fegyvernélküli segédszolgálatos, különböző beosztásokban szolgált a háboru végéig.

Öccse, néhai Milkó József, e .é. önk. tizedes, szkfőv. polg. isk. tanitó, a. honvédek kötelékében küzdött a szerb fronton és a harctéren szerzett betegségében 1918 december 25-én Budapesten hősi halált halt. Ott is helyezték katonai pompával örök nyugalomra.

Mild Nándor, t. főhadnagy, urad. intéző, Vát.

Ténylegesen 1911-ben szolgált a 18-ik honvéd gyalogezredben. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra és a 79. menetzászlóaljjal ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben mint szakaszparancsnok és zászlóalj segédtiszt. 1915. január 16-tól 1918 november 24-ig mint ezred élelmező és vonatparancsnok teljesitett szolgálatot. 1914 november 19-én megsebesült, az ezredsegélyhelyen gyógykezelték. Harctéri szolgálata 49 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis, Kor. ar. é. k., II. o .e. v. é., K. cs. k., Seb. é. 1918 december 2-án szerelt le Veszprémben.

Mocsi András, honvéd, földmives, Szomor.

Tényleges katonai idejét a 13-ik honvéd gyalogezredben szolgálta 1901-ben. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben, ámde 1914 november 24-én egy szuronyroham alkalmával megsebesült. Csehországi kórházakban ápolták és felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. 1915-ben ujból az orosz harctérre ment ahol a kárpáti nagy téli hadjáratban harcolt. 1915. március 2-án ujból megsebesült és Debrecenben, majd Komáromban gyógykezelték. 1916-ban a román frontra került, honnan betegen jött a pótzászlóaljhoz. Harctéri szolgálata 19 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek egy sávval.

Modrovits János, t. hadnagy. r. k. tanitó, Nyulfalu.

Mint e. é. önkéntes 1915 december 15-én vonult be ezredünkhöz és a tiszti iskola elvégzése után 1916 juniusában ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett a Brussilow offenzivában, ahol az ezred nagy része fogságba esett és a maradvánnyal egy menet ezred kötelékébe osztották be. Lekerülve az olasz harctérre, 1918 januárjában a Piave deltájánál az olaszok a frontot áttörték. Mint szakaszparancsnok egy géppuskával megakadályozta, hogy a deltát elfoglalják. E tettéért az ezred parancsnoka a tiszti aranyéremmel való kitüntetésre terjesztette fel. Részt vett 1918 junius végéig ezredünk ütközeteiben, Még 1918 juniusában mint létszámfeletti kardostisztet a pótzászlóaljhoz vezényelték. Az inotai táborba beosztva érte a forradalom, amikor leszerelt. Harctéri szolgálata: 24 hónap. Kitüntetései: III. o. k. é. k., II. o. e. v. é., (2), br. v. é., K. cs. k.

† **vitéz Moharos Gyula,** főhadnagy, Enying.

Ezredünkhöz 1915 május 14-én vonult be és a tiszti iskola elvégzése után önként ment az orosz hadszintérre, Végigküzdötte a Brussilow offenzivát, majd az ezreddel az olasz frontra került, ahol a XI. és XII. Isonzó csatában, majd a Piave menti harcokban vett részt. Közben géppuska tanfolyamot végzett Léván. Két izben sebesült az orosz fronton. Srapnell szilánkok 7 helyen ütöttek rajta sebet. A háboruban kapott sulyos sebesüléseiből kifolyólag 1919 május elején hősi halált halt. 1927 junius 26-án avatták vitézzé. Kitüntetései: III. o. k. é. k., I. o. v. é., II. o. v, é., K. cs. k., seb é (2 sávval)

Nem haltak meg azok, akik életüket a hazának áldozták. Emlékükét egy nemzet kegyelete őrzi örökké.

Mohai János, t. őrvezető,
m. kir. áll. r. főtözsőrmester, Budapest.

1915 október 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után 1915 december 13-án ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. Megsebésült és Cholmban, Nyitrán, majd Komáromban gyógykezelték. 1916-ban junius 24-én ujból az orosz harctérre ment, de a Luck környéki harcokban julius 26-án fogságba esett. Mint hadifogoly megfordult Oroszország számos városában, dolgozott vasutépitésnél, mig 1917 decemberében megszökött. Sok szenvedés után ért haza. 1918 junius 28-án az olasz harctérre ment, ahol a 64-ik rohamzászlóalj kötelékében harcolt Oderzónál, az Isonzónál, és a Piave mentén. 1918 novemberében szerelt le. 1920 január 10-től 1921 közepéig az Ostenburg csendőrzászlóaljnál szolgált. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek, sebesülési érem és a hadi emlékéremnek.

Mohácsy László, t. hadnagy,
ref. igazg. tanitó, Acs.

A világháboru alatt vonult be a 31. h. gy. ezredhez, mint e. é. önkéntes. A tartalékos tiszti iskolát Máriabesnyőn végezte el. 1917 novemberében ment az olasz harctérre, ahol a forradalom kitöréséig részt vett ezrede valamennyi ütközeteiben. X. és XI. Isonzói csatákban és a Piave menti harcokban. 12 havi frontszolgálata alatt megszerezte a II. o. e. v. é., Br. v. é., és a K. cs. keresztet. 1918 december 6-án szerelt lé Veszprémben.

Molnár (Müller) Árpád, szkv. százados,
bankigazgató, Budapest.

Tényleges katonai kötelezettségének 1899—1900-ban, a 68.-ik cs. és kir. gyalogezredben tett eleget ezrédünkhöz; mint szkv. hadnagy, 1914 augusztus 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra és augusztus 8-án a 31-ik népf. gyalogezreddel ment az orosz hadszintérre. Itt a II. zlj. kötelékében vett részt az ezred összes ütközeteiben 1915 V. végéig, mikor a 307-ik komb. honv. gyalegezredhez helyezték át. A Brussilow offenzivában Piskynél, Kolomea mellett megsebesült és Szatmáron, majd Budapesten gyógykezelték. Felgyógyulása után a román harctérre ment, ahol 1916 november 1-ig harcolt, mikor felmentették. Harctéri szolgálata 24 hónap Kitüntetései: a hám.-es, III. o. E. é. k., Sign laudis a kardokkal, K .cs. k., seb. é.

Molnár Pál, t. tizedes.
határőr, Bőny.

1893/96-ban szolgált ténylegesen a volt cs. és kir. 19-ik gyalogezredben. Ezredünkhöz 1915 november 19-én vonult be háborus szolgálatra. Innen a csendőrtartalékhoz vezényelték a román hadszintérre, majd innen 1917-ben az olasz harctérre ment ezredünkhöz, ahol később mint oktató teljesitett szolgálatot. Harctéri szolgálata 36 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Molnár II. Lajos, t. őrmester,
m. kir. r. főtözsőrmester, Győr.

1915 julius 31-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Az altiszti tanfolyam elvégzése után az orosz harctérre ment, ahol 1915 októberében a Békéssy dandárhoz osztották be. Itt részt vett a Horodenkai majd a Tarnopol melletti harcokban és a Magura magaslaton lefolyt ütközetben. A Runkol magaslaton levő előretolt állásainkat az oroszok elfoglalván, mint örsparancsnok, embereivel visszafoglalta. Küzdött a Sabasowka-Delatin-i ütközetekben. Részt vett a Tatárka hegyéért folyó harcokban, ott volt Merzsina és Radoce elfoglalásánál. Az orosz forradalom után az ukrajnai megszálló csaptoknál szolgált, ahol bátor magatartásáért őrmesteri rangot nyert. Innen a szerb frontra vezényelték, ahol a forradalom érte. Sebesülve egyszer volt. Harctéri szolgálata: 37 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., és a S. é.

Dr. vitéz Molnár János, t. főhadnagy
áll pénz. tan. adóhivatali főnök.
Veszprém.

Önkéntes évét 1909—1910-ben szolgálta a 17-es honvédeknél. A világháboru kitörésekor mint t. zászlós, azonnal bevonult ezredünkhöz, és a 46. menetzljjal ment az orosz frontra. Itt szeptember 7-én megsebesült, de csak 11-én ment kórházba. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál jelentkezett, 1915 május végén, és augusztus 4-én ujból visszament az orosz harctereken küzdő csapattestéhez. Október végén hastifuszban megbetegedve került, a gorlicei áttörés után kórházba. 1916. január 12-én egy menetzászlóaljat vitt ki az orosz frontra, ahonnan julius 2-án ujból betegen került haza. Felgyógyulva a XI. menetzászlóaljjal visszament az északi hadszintérre, majd az ezreddel az év karácsonyán az olasz frontra. A X. Isonzó csatában 1917. junius 23-án a Kostanjevicai állás védelmében, 26 emberre leapadt századjával, teljesen magára hagyatva, az olaszok által bekeritve este háromnegyed nyolckor hadifogságba esett. Mint csererokkant 1918. julius 13-án tért haza. A forradalom a pótzászlóaljnál érte. Frontszolgálata 14 hónap. Kitüntetései: br. Signum laudis a kardokkal, I. o. e. v. é., Seb. é., K. cs. k. A harctereken tanusitott hősies magatartásáért a Kormányzó ur 1918. junius 16-án vitézzé avatta.

Mosberger Mihály, t. tizedes,
gazdálkodó, szikvizgyáros,
Lajoskomárom.

Tényleges katonai szolgálatát 1898-ban kezdte a 19.-ik cs. és kir. gyalogezredben. A mozgósításkor a 31.-ik honvéd gyalogezredhez vonult be és a tábori ezreddel az orosz hadszintérre ment. Résztvett az ezred harcaiban Kraszniknál, Lublinnál és harcolt a Kárpátokban. 1915. nyarán hadtápszolgálatra osztották be, ahol 1917. májusáig teljesitett szolgálatot, mikor is mint mezőgazdasági munkást felmentették. 1918. május 1-én ujra bevonult a pótzászlóaljhoz és itt érte a forradalom kitörése is. A Károly csapatkereszt és a szolgálati érem tulajdonosa.

Muzsly Mihály, t. hadnagy,
gazdálkodó, Bakonyszombathely.

1915. májusában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A tiszti iskola elvégzése után 1915. decemberében az orosz hadszintérre ment és 1916. juliusában részt vett az ezred összes ütközeteiben. A Brussilow offenzivában sulyosan megsebesült. Cholm, Jägerndorf és Pozsony kórházaiban gyógykezelték és mint 50%-os rokkant leszerelt.

Moschl Ferenc, honvéd,
kőmüves, Tata.

A világháboru alatt, 1915. január 15-én vonult be a 31. h. gy. ezredhez. Katonai kiképzése után az orosz frontra került ahol a bal vállán sebesült és légnyomást szenvedett. Sebesüléséből kifolyólag ma is 75%-os rokkant. Frontszolgálata 12 hónap. Leszerelt 1918. szeptember 19-én. A sebesülési érem viselésére jogosult.

dr. Moser Károly, t. hadnagy, orvos,
járási tiszti orvos, Enying.

A 31-ik honvéd gyalogezredhez vonult be 1914. junius 15-én és igy itt érte a háboru kitörése. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol mint e. ü. járőrparancsnok részt vett az ezred összes ütközeteiben 1915. január 15-ig, mikor sulyos betegen kórházba szállitották. Felgyógyulása után 1915. május 1-én ujból az orosz frontra ment, ahol ezredünk kötelékében szolgált 1915. december 24-ig, amikor a 17-ik hadtestparancsnoksághoz vezényelték az olasz hadszintérre. Déltirolban teljesitett szolgálatot 1916. május 1-ig, mikor a cs. és kir. 51-ik gyalog ezredhez helyezték, ahol 1916. novemberéig müködött. Ekkor bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe. 1917. októberében ismét az olasz harctérre ment és ezredünk kötelékében küzdött az Isonzonál és a Piave mentén. 1918. februárjában szabadságolták, majd a budapesti Zita kórházban nyert beosztást. Itt érte a forradalom kitörése. Harctéri szolgálata 32 hónap. Kitüntetései Sign. laudis a kardokkal, K. cs. k., Vörös kereszt tiszti diszjelvény.

Morvay Lajos, népf. főhadnagy,
titkár, Budapest.

Ténylegesen a cs. és kir. 12. gy. ezrednél szolgált 1895-ben. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be háborus szolgálatra és mint a 8. század parancsnoka ment az orosz hadszintérre. Harcolt Tarnownál, Iwangorodnál és a Pilicánál. 1914 november 21-én sulyosan megsebesült és Wienben ápolták. Gyógykezeltetése után mint 100%-os rokkant önként jelentkezett szolgálatra és a Pozsonyi honvéd kerületi parancsnokságnál nyert beosztást. Innen a győri katonai kórházba helyezték, ahol mint felügyelő tiszt teljesitett a háboru végéig szolgálatot. Kitüntetései: III. o. k. é. k., K. cs. k. seb. é., II. Vöröskereszt érem, Német érdemérem, Osztrák h. e. é. stb.

Müller András, honvéd,
fuvaros, Várpalota.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be ezredünkhöz 1913. októberében és igy a világháboru kitörése már fegyverben érte. A tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra, ahol a Rawaruskai ütközetben megsebesült és 2 izben kapott légnyomást. Ezzel azonban nem ment korházba, hanem ezredénél maradt és részt vett annak összes hadmüveleteiben. Közben 1916. karácsonyán átvonultak az olasz frontra. Itt a X. és XI.-ik véres Isonzoi csatákban küzdött. 1917. junius 10-én az Unió szénbányába vezényelték Várpalotára és igy a forradalom kitörése is itt érte. Frontszolgálata 34 hónap. Jogosult a K. cs. k. viselésére.

Nagy Dénes, t. tizedes,
szabó mester, Veszprém.

A világháboruba 1918. februárjában vonult be a m. kir. 31. honvéd gyalogezredhez. Az itt nyert katonai kiképzése után Inotára helyezték, ahol a hadifogságból visszatért tisztek tanfolyamán mint oktató altiszt szolgált a forradalom kitöréséig.

Az általános leszerelés alkalmával szerelt le.

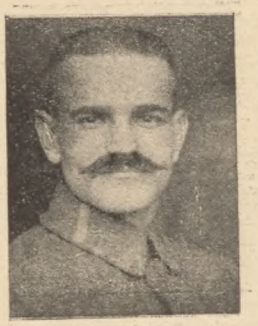

Nagy Béla, honvéd,
mészáros és hentes mester, Győr.

1915. január 15-én a 30-ik népf. őrzászlóaljhoz vonult be hadtápszolgálatra Josefstadtba. 1917. tavaszán a 31.-ik honvéd gyalogezredhez helyezték át Veszprémbe és innen ment az olasz hadszintérre Selohoz. Az ezred kötelékében részt vett a Piave menti harcokban és a Montello elleni támadásban. A fronton érte a forradalom. Az ezreddel jött haza és 1918. novemberében Veszprémbe szerelt le. Harctéri szolgálata 15 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Nagy Béla, t. hadnagy,
magántisztviselő, Füzfő.

1915. május 14-én vonult be ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után 1915. október 22-én az orosz harctérre ment és részt vett a Békessy dandár kötelékében az összes ütközetekben. 1916. junius 6-án sulyosan sebesülve korházba került. Sebesülése következtében jobb szemét elvesztette és igy mint 50%-os rokkant fegyveres szolgálatra alkalmatlannak minősitve a pótszázad segédtisztje lett és itt teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig.

Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

ifj. Németh Sándor t. honvéd,
földbirtokos, Rábcakapi.

Békében szolgált ezredünkben és 1902 ben szerelt le. Háborus szolgálat alól közérdekből felmentették. Rábcakapi község birája és a községi képviselő testület virilis tagja. Az evangélikus egyház előljárója, a Nemzeti Egység Pártjának alelnöke és elnöke a Tejszövetkezetnek.

vitéz Nagy Ferenc, ny. tiszthelyettes, Mezőkomárom.

Tényleges katonai szolgálatát a 17.-ik honvéd gyalogezrednél kezdte és 1909-ben vették fel a tényleges altiszti állományba. Ezredünkhöz annak megalakulásakor került. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, de 1914. november 26-án fogságba esett. Végigjárta Berezowka, Udinsk és Nikols-Usurisk fogolytáborait, mig 1920. novemberében hazatért. Kitüntetései: I. o. e. v. é., K. cs. k., XX. é. sz. k., 1908. e. é., H. e. é. A harctéren tanusitott bátor magatartásáért a Kormányzó ur 1925. julius 21-én a vitézi rend tagjává avatta. 1933. szeptember 1-én vonult nyugalomba.

Nagy Sándor
asztalos, Budapest.

Ezredünkhöz 1915 október 15-én vonult be háborus szolgálatra. Kiképzése után 1916 január 18-án az orosz hadszintérre ment, ahol 1916 januárában megsebesült. Felgyógyulása után 1916 szeptember 9-én a román frontra került, honnan áthelyezték a 300-ik honvéd gyalogezredhez. 1918 januárában az Itt is érte a front összeomlása. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Nagy János, t. szakaszvezető, vendéglős, Markotabödöge.

Ténylegesen 1911/13-ban szolgált ezredünkben Veszprémben és a mozgósitáskor vonult be háborus szolgálatra. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben 1914 december 3-ig. Egy izben szuronytól meg is sebesült. 1915 juliusában felülvizsgálatra ment, és mint 75%-os rokkantat elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a Sebesülési éremnek.

Nagy Dezső, honvéd gazdálkodó, Sokarópátka.

1909-ben szolgált a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredben és mozgósításkor vonult be ezredünkhöz. Az első menetzászlóaljjal ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Rawaruska körüli harcokban, de megsebesült. Felgyógyulása után ujból az orosz harctérre ment és harcolt a San és a Visztula mentén. Innen 1916 végén az ezreddel ment az olasz hadszintérre. Harcolt a IX. X. és XI. Isonzó csatában, a Kostanjevicai harcokban és a piavei csatában. Harctéri szolgálata 39 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k. Tagja a képviselő testületnek, parancsnoka az Ö. T. E-nek és igazgatósági tagja a helyi Hangya Szövetkezetnek.

Nagy István, t. tizedes, városi tisztviselő, Veszprém.

Háborus katonai szolgálatra 1915. október 15-én vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után 1916. február 12-én ment az orosz frontra, ahonnan április végén lábficamodással került a Vladimir-Volinszky kórházba, majd a veszprémi lábbadozó osztaghoz. Felgyógyulva, még az év juniusában ujra vissza ment az orosz, majd az ezreddel 1916. december 26-án az olasz harctérre. Itt 1917. decemberében megbetegedett, Laibachban és Ujvidéken részesült kórházi ápolásban, mely után bevonult a pótzászlóaljhoz. Itt teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Közben Brezsániba is volt beosztásban, ahol a hazatérő foglyok fogadása és irányitása történt.

Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é. K. cs. k.

Nagy Károly, t. tizedes, pincemester, Győrszentmárton.

1913-ban vonult be ezredünkhöz és igy a világháboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Ravaruska, Uhnow és Jaroslau körüli harcokban 1914 október 6-án betegen szállitották kórházba, majk 1914 december 4-én ujból az orosz frontra került a kárpáti harcokhoz. December 25-én megsebesült. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton 3 hónapra szabadságolták. Ujból bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton 3 hónapra szabadságolták. Ujból bevonult és 1915 szeptember 17-én az orosz harctérre ment Luckhoz, honnan betegen tért haza. A póttestnél teljesitett kiképzőszolgálatot 1916 február 4-ig, mikor harmadizben ment az orosz frontra, ahol a 315-ik kombinált ezred kötelékében harcolt 1916 junius 6-ig, mikor fogságba esett, honnan 1918 junius 1-én tért haza és október 17-én felmentették. Kitüntetései: : ö. v. é., K. cs. k., Seb. érem.

vitéz dr. Nagy István, t. hadnagy, ügyvéd, Enying.

1915. május 14-én vonult be, mint e. é. önkéntes a 31. h. gy. ezredhez. A tartalékos tiszti iskolát mint rangelső végezte el Veszprémben és 1916. február 14-én kikerült az orosz frontra. Ezrede kötelékében küzdött, mig julius 29-én a Brussilow offenzivában orosz hadifogságba esett. 1918. juniusában sikerült szökve haza térnie és jelentkezett a pótzászlóaljnál Veszprémben Viszontlási szabadságra ment, melynek leteltével megbetegedve került a veszprémi korházba, ahol a forradalom is érte. A Styr menti harcokban könnyebben sebesült és gránát légnyomást kapott. A II. o. e. v. é. tulajdonosa.

Utólag igazolt fegyverténye és a fogságból való szökés tényének alapján a Kormányzó úr 1934. junius 3-án vitézzé avatta.

Neumann Henrik, t. szakaszvezető, kereskedő, Tárkány.

1895-ben a 18. sz. egészségügyi osztagnál szolgált ténylegesen. Ezredünkhöz 1914. augusztus havában vonult be és 1916. augusztusában ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Stochod menti ütközetekben. 1917. január 29-én megsebesült és felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. 1918. januárjában az olasz frontra ment, ahol a forradalom kitöréséig harcolt.

Nagy János, t. őrmester,
m. kir. adóhivatali altiszt, Tata.

Tényleges katonai szolgálatát 1901-ben kezdte a cs. és kir. 12-ik gyalogezredben és Trebinjében szolgált. Mint szakaszvezető szerelt le . Mozgósításkor vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és a szerb frontra ment, ahol részt vett a Drina menti ütközetekben. Innen az olasz hadszintérre került és részt vett a Görz és a Podgora közöti harcokban. A Plavan sulyosan megsebesült és különböző korházakban gyógykezelték. Felgyógyulása után 25%-os rokkantnak minősitették. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é. 2-szer) K. cs. k., Seb. é.

Nejének első férje **Karsai Péter** honvéd népfelkelő a harctéren szerzett betegségében 1925-ben hősi halált halt.

Nagy József, honvéd,
csizmadia mester, Tata.

Tényleges katonai szolgálatát 1889-ben kezdte. Szolgált Wienben, Bruckban és Boszniában. Ezredünkhöz 1916. március 1-én vonult be és az orosz hadszintérre ment, ahol a tábori csendőrségnél szolgált a háboru végéig. Harctéri szolgálata 29 hónap. A Károly csapatkereszt tulajdonosa.

Nagy József, t. szakaszvezető,
kéményseprő mester, Várpalota.

Békebeli katonai kötelezettségének 1906—1908-ban tett eleget a 17-es honvédeknél. A világháboru kitörésének első napján, 1914. julius 28-án már bevonult ezredünkhöz és a tábori ezreddel augusztus 28-án ment az orosz harctérre. Uhnownál megsebesült és kórházba került. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál, mint oktató altiszt volt beosztásban, majd a 6. menetszázaddal ujból vissza ment az orosz frontra. 1914. november 26-án orosz hadifogságba esett. Beresofka, Werchne-Udinszk, Trojkozawsk táboraiban, 1916. juniusától pedig szénbányában sinylődött, amig 1918. junius 10-én 42 hónapi szenvedés után sikerült hazatérnie. Viszontlátási szabadságának letelte után bevonult a pótzászlóaljhoz és itt teljesitett szolgálatot a háboru végéig.

Nagy Zsigmond, honvéd,
mészáros és hentes m. Győr.

1914. októberében vonult be Pozsonyba, az V. hadtest élelmezési parancsonkságához. 1917. április 1-ig teljesitett szolgálatot, majd a hadtesttel a német hadsereg kötelékébe került. 1917. októberében bevonult a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe, és ment az olasz hadszintérre a Tagliamentohoz. Részt vett a Piave menti harcokban és a Montello elleni támadásban. Itt érte a front összeomlása is. 1918. novemberében ért az ezreddel Veszprémbe, mikor leszerelt. Harctéri szolgálata 10 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k.

Nagy József,
m. kir. nyug. tiszthelyettes, Bánhida.

A cs. és kir. 82-ik székely gyalogezrednél teljesitett 1906-ban tényleges katonai szolgálatot. A mozgósitáskor ezen ezred kötelékében ment a szerb harctérre, ahol a sabáci harcokban vett részt. 1914. novemberében a cs. és kir. 34-ik gyalogezred kötelékében az orosz frontra ment és 1915 juniusában az ivangorodi ütközetben megsebesült. Juliusban ujból az orosz frontra került, mig 1916. elején a cs . és kir. 60-ik majd 12-ik gyalogezredhez vezényelték. Ez utóbbi ezred kötelékében a romániai harcokban küzdött. 1918. februárjában helyezték a 31. h. gy. ezredhez az olasz hadszintérre, ahol a Piave mellett harcolt. A háboru befejeztével mint tényleges állományu tiszthelyettes — dacára rokkantságának — a nemzeti hadseregben teljesitett szolgálatot, mig 1923. julius 1-ével nyugalomba vonult. Kitüntetései: I. o. e. v. é. (2) II. o. e. v. é. (3) Br. v. é. II. o. német vaskereszt, H. e. é. és a II. o. német H. e. é.

Nagy Kálmán, t. tizedes
m. kir áll. r. felügyelő helyettes Kispest.

Ezredünkhöz 1915. október 15-én vonult be és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Luck- környéki harcokban majd a rownoi ütközetben. 1916. augusztusában áthelyezték a 32-ik honvéd gyalogezredhez, mely ezred kötelékében az olasz frontra ment, Kostanjevicahoz. Itt részt vett a X-ik Isonzo csatában, mikor megsebesült. Győrben ápolták, majd felgyógyulva ujból az olasz frontra ment ezredünkhöz, ahol géppuskás tánfolyamot végzett. 1918. juniusában az olasz fronton Asiagonál harcolt a háboru végéig. Háboru után a nemzeti hadseregben is szolgált. Kitüntetései: II. o. e. v. é., (2-szer) Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

Nagy Sándor, számvevő altiszt,
kisbirtokos, Tata.

A 13-ik honvéd gyalogezredben 1909-ben teljesitett tényleges katonai szolgá'atot. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a rawaruskai és a Lublin környéki harcokban, mig 1914. szeptember 8-án sebesülten fogságba esett, de kiszabadult. 1914. november 5-én ujból az orosz frontra ment, részt vett a visztula menti harcokban. 1914. november 26-án elfogták, előbb Kiewbe, majd ázsiai oroszországba vitték és 73 hónapi hadifogság után tért haza.

Nagykarsai József, honvéd
kisbirtokos, Dad.

Ezredünkhöz 1917. március havában vonult be és katonai kiképzése után 1917. junius havában ment az olasz hadszintérre. Itt részt vett a Monte Santo és a Monte Grappa védelmében, majd a piavei harcokban a front összeomlásáig, amikor az ezreddel tért haza. 1918. november havában leszerelt. 1919. decemberétől 1920. március 1-ig ujból katonai szolgálatot teljesitett a tatai csendőrtartalék zászlóaljnál, majd 1921. szeptember 20-tól 1922. május 22-ig a győri gyalogezrednél.

Nagyváry Gyula,
m. kir. h. főfegyvermester, Győr.

1912-ben kezdte tényleges katonai szolgálatát a 17.-ik honvéd gyalogezrednél, majd megalakuláskor ezredünkhöz került. A háboru kitörésekor a tábori ezreddel ment orosz hadszintérre és részt vett az ezred ütközeteiben. Ravaruskánál megsebesült és Budweissban került korházi ápolás alá. Innen Budapestre szállitották, ahol sulyos műtéten esett át. 1915-ben ujra az orosz hadszintérre ment a besztercebányai 16.-ik honvéd gyalogezreddel és részt vett az ezred kötelékében az összes ütközetekben és Bucacnál megsebesült. Zamosc és Besztercebánya korházaiban ápolták és 1916. február 7-én mint 100%-os rokkantat ideiglenesen szabadságolták. 1916. december 1-én ujra bevonult az 1-sö honvéd gyalogezredhez. 1917. március havában az olasz harctérre ment és részt vett a Monte-San-Michele és a piavei harcokban egész a forradalom kitöréseig.

Kitüntetései: K. cs. k., Seb. é., Hadi e. é., Br. v. é., 20 é. szolg. é.

vitéz **Németh József,** t. szakaszvezető,
m. kir. r. főtörzsőrmester, Győr.

Ezredünkhöz 1915 julius 15-én vonult be. Kiképzése után augusztus 24-én az orosz hadszintérre ment. Részt vett a Lublin körüli harcokban és az ezred többi ütközeteiben 1916 julius 21-ig, mikor megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahonnan ujból az orosz, majd az ezreddel az olasz harctérre került. Részt vett a X.—XII.-ik Isonzó csatában és a Piave menti harcokban. 1918 julius 23-án ismét megsebesült. A forradalom kitörése ápolása alatt érte. Harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: I. o. v. é., II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H, e, é, 1922 óta áll a m. kir. államrendőrség szolgálatában.

id. Németh Sándor,
földbirtokos, Rábcakapi

Ezredünkhöz mozgósitáskor vonult be és kezdetben a szerb, majd az orosz hadszintéren harcolt az ezred összes ütközeteiben 1916 julius 29-ig, mikor a Brussilow offenzivában fogságba esett, honnan 1920 szeptemberében tért haza Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek Négy éven keresztül volt a község bírája. Jelenleg tagja a községi képviselő testületnek, presbitere az Evangélikus egyházközségnek és alelnöke a Tüzoltó testületnek.

Németh István,
m. kir. r. főtörzsőrmester, Budapest.

Mozgósitáskor vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez és katonai kiképzése után ment az orosz hadszintérre. Részt vett a Tarnow körüli harcokban, és a Wistula menti ütközetben az év november 26-án fogságba esett. Kiewbe, majd Wladiwostokba szállitották. Innen megszökve kinai területen át került Oroszország belsejébe. 36 hónapi fogság után 1918. juniusában tért haza, jelentkezett szolgálatra és Pozsonyban végezte a távirász tanfolyamot. 1918. novemberében szerelt le.

Nemeskéry (Weiss) Lajos, t. főhadnagy, okl. gyógyszerész, Székesfővárosi közkorházi gyógyszerész gondnok. Bpest.

Békében, 1909-ben absolválta önkéntes évét a cs. és kir. 32. gyalogezrednél. A világháboru alatt 1915. február 15-én, vonult be az 1 h. gy. ezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után áthelyezték ezredünk pótzászlóaljához, ahonnan ez év októberében a 10. menettel került az orosz frontra. A Brussilowi offensivában 1916. julius 29-én a Stochod folyónál duló véres harcokban megsebesült, ill. gránátlégnyomástól teljesen megbénulva szállitották korházba. Kolin, Jägendorf, Zágráb korházaiban gyógykezelték, majd Lovranára küldték üdülni. Innen 1917. január 2-án bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol mint helyi szolgálatos az 1-sö század parancsnoka volt. Az év nyarán Lévára vezényelték géppuska tanfolyamra, melynek elvégzése után, októberben a román frontra ment. Itt a 18. h. gy. ezredhez beosztva, mint az 1-sö géppuskás század parancsnoka küzdött. Ezredével később átvonult az olasz majd a francia frontra, ahol az összeomlás is érte. 28. hónap frontszolgálata van. Kitüntetései I. o. e. v. é., és K. cs. kereszt.

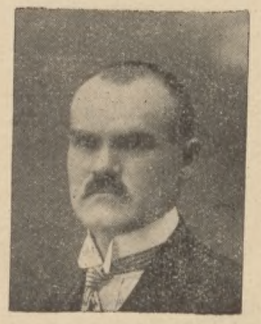

Németh György, t. tizedes,
m. kir. áll. detektiv, Győr.

Mozgósitáskor vonult be a 31-es honvéd gyalogezredhez Veszprémbe, honnan 1914. augusztus 27-én az orosz frontra indult. Résztvett a Rawaruska, Brest-Litowsk és Unovnál folyó harcokban, majd Jaroslaunál egy éjszakai rohamnál golyó által sulyosan megsebesült és a győri korházba került. 1915. március havában Pozsonyban, később a vegyes felülvizsgáló bizottság és Veszprémben szerelt le 1916. május 1-én és azóta Győrött szolgál a rendőrség kötelékében.

Nits Sándor, honvéd,
asztalos mester, Győr.

Ezredünkhöz 1916. január havában vonult be és ugyanez év áprilisában az orosz, majd decemberben az olasz hadszintérre került. Részt vett az ezred összes ütközeteiben. A Piavenál megsebesült és korházi ápolásra Wienbe, majd Veszprémbe vitték. A pótzászlóaljtól vezényelték Pozsonyba a karhatalmi zászlóaljhoz. Az összeomláskor Veszprémben szerelt le.

Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. vs. k., Seb. é.

ifj. Nitsman Jenő, t. hadnagy,
gabonakereskedő, Győr.

A világháboru alatt vonult be ezredünkhöz 1917. juliusában. A tartalékos tiszti iskola Veszprémbe történt sikeres elvégzése után még az év szeptemberében kiment az olasz frontra. Itt részt vett a Piave körüli véres harcokban. A forradalom kitörése a harctéren érte. Frontszolgálata 13 hónap. Kitüntetései: Br. v. érem, Károly csapat kereszt. 1918. novemberében szerelt le Veszprémben.

† **Nobel Ernő,** honvéd,
kereskedő, Felsőgalla.

Békebeli katonai kötelezettségének a pozsonyi 13-as honvédek IV. zászlóaljánál tett eleget. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz és az elsők között ment ki az orosz frontra, hogy életét és vérét a haza oltárára áldozza. Őt is utól érte a hősök végzete és a Wistula menti harcokban, ellenséges golyótól találva, holtan maradt a becsület mezején. Hős volt ő, mert mindenét, fiatal életét adta hazájának. Emlékét kegyelettel őrzik bajtársai.

Novák István, t. szakaszvezető,
fakereskedő, Győr.

A 31-ik honvéd gyalogezredhez vonult be 1915. januárjában. Kiképzése után felülvizsgálaton segédszolgálatra alkalmasnak minősitették, ezért a pótzászlóaljnál mint oktató müködött. 1916-ban az orosz hadszintérre ment, honnan Csehországba egy őrzászlóaljhoz vezényelték. 1918. januárjától a forradalom kitöréséig mint oktató müködött az altiszti, később a tisztiiskolában Veszprémben. 1918. novemberében szerelt le.

Nyikos Ferenc, t. főhadnagy,
közs. s. jegyző, Szentgál.

A világháboru kitörésekor vonult be ezredünkhöz Veszprémbe, ahol a tiszti iskolát is elvégezte. 1915. áprilisában ment az orosz frontra. Itt az év májusában sárgaságban megbetegedve került a krakkói kórházba. Két havi gyógykezelés után visszament az orosz ellen küzdő ezredéhez. A Bug menti csaták után menetelés közben megsebesült. Pardubitz, Bécs korházaiban nyert ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol egy különitmény parancsnoka lett. 1916. juniusában a 32 honvéd gy. ezred kötelékében küzdve orosz hadifogságba esett. Darmicza és Iwonorw-Werneszenk táboraiban sinylődött, amig 1918. augusztusában, mint csere rokkant került haza. A forradalom kitörése szabadságon érte.

Novák Rezső, t. hadnagy,
uradalmi számtartó, Tata.

1915. decemberében vonult be ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. A tartalékos tiszti iskolát Veszprémbe végezte és utána lekerült Albániába. Itt géppuska és gáztanfolyamot absolvált. Több ütközetben vett részt és 1917.-ben két lövéssel megsebesült. 1918-ban maláriát kapott. Fronton 21 hónapot töltött. A Br. v. é., K. cs. k. és a Sebesülési érem tulajdonosa. A forradalom után szerelt le.

Nyári Géza, t. szakaszvezető,
vendéglős és mészáros, Mezőörs.

Mint szakaszvezető vonult mozgósitáskor a 31.-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Rawaruska körüli harcokban, majd a kárpáti téli nagy csatában. Itt 1915 február 26.-án sulyosan megsebesült. Hosszas gyógykezelés után vonult be a póttesthez, ahol felülvizsgálaton mint rokkantat elbocsájtották a hadsereg kötelékéből és 1915 végén leszerelt. Harctéri szolgálata 7 hónap. Tulajdonosa a K. cs. k. és a Seb. éremnek.

Németh Zoltán, t. hadnagy,
fakereskedő, Pápa.

Ezredünkhöz 1916. május 29-én vonult be. A tiszti iskolát Pozsonyban végezte. 1917. május 5-én az olasz hadszintérre ment, ahol a XI. Isonzo csatát küzdötte végig és a Piave mellett harcolt. 1918. julius 18-án mint géppuskás századparancsnok a Montelloról betegen kórházba került. A csornai korházban érte a forradalom kitörése. Kitüntetései: K. cs. k., H. e. é.

dr. Nobel Vilmos, t. főorvos, gyakorlóorvos, Győr.

1917-ben került ezredünkhöz. Az olasz hadszintéren mint zászlóaljorvosfőnök teljesitett szolgálatot, de 1917 végén, 8 hónapi frontszolgálat után mint hatósági orvost felmentették a katonai szolgálat alól. A X-ik Isonzó csatában meg is sebesült. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a Sebesülési éremnek.

Ogonovsky Ernő, népf. hadnagy, el. isk. igazgató, Felsőgalla.

Békebeli katonai kötelezettségének 1900-ban tett eleget a cs. és kir. 61. gy. ezrednél. A mozgósitáskor azonnal bevonult ezredünkhöz és kiment az orosz hadszintérre. 1914. decemberében ragályos betegségbe esett és Krakkóba szállitották korházba. Ott volt a kraszniki csatában is. 1916.-ban mint zászlós Pozsonyban utásztanfolyamot végzett és Várpalotára vezényelték utász csapathoz. Ott érte a forradalom kitörése is. 1918. novemberében leszerelt.

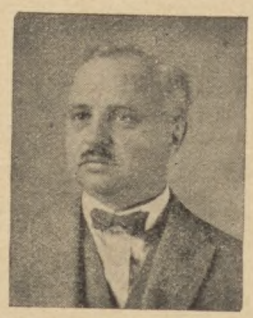

dr. Orsós Ferenc, t. százados, orvos, egyetemi ny. r. tanár, Debrecen.

A háboru kitörésekor vonult be és mint népf. segédorvos a veszprémi 14-ik menetezredhez nyert beosztást. A menetezred orvosfőnökeként ment az orosz hadszintérre. 1914. szeptember 26-ától 1914. november 26-ig pedig mint a 31-ik honvéd gyalogezred orvosfőnöke müködött. Részt vett az összes ütközetekben, de Biskupicenél fogságba esett. A fogságban mint a krasnojarski hadifogolytábor osztályvezető orvos müködött és enyhitette számtalan hadifogoly bajtárs szenvedéseit. Mint a bacteorologiai laboratorium vezetője rá hárult a járványok megállapitásának és ellenőrzésének nehéz feladata, de közben ő is a legsulyosabb fertőző betegségeken esett át. A cári uralom összeomlása után 1918. április elején megszökött és sikerült haza jutnia. 1918. december 13-án szerelt le Debrecenben.

G. Orbán Ferenc, t. őrmester, gazdálkodó, Nagyigmánd.

A 13-ik honvéd gyalogezredben teljesitett tényleges katonai szolgálatot 1899-ban. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be, honnan a csendőrséghez helyezték át. Hat havi tanfolyam után mint csendőr az orosz hadszintérre került, ahol két évig teljesitett szolgálatot. 1916. augusztusában Nagylengyelre vezényelték, majd ujból az orosz hadszintéren arcvonalmögött szolgált. 1918. januárjában mint önálló gazdát felmentették. 1920-ban bevonult és a csendőrtartalék zászlóaljnál teljesitett szolgálatot.

Palkovich Árpád, t. hadnagy, th. utbiztos, Nagyigmánd.

1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz és a tisztiiskola, valamint a magasalpesi si és sziklamászó tanfolyam elvégzése után az orosz hadszintérre ment. Részt vett a karpilowkai, janowkai és borowicii harcokban, valamint az Ugli környéki ütközetben. 1916. november 1-től 1917. március 15-ig mint a sitanfolyam oktatótisztje müködött, majd a tengerpartvédelmi zászlóaljhoz nyert beosztást. 1918. január 1-től a forradalom kitöréséig Montenegroban egy portyázó különitmény parancsnoka volt. Kitüntetései: Br. v. é (2szer) K. cs. k.

Dr. Ott Gyula, t. hadnagy, fatermelő, Győr.

1915. február havában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és az orosz frontra ment. Részt vett a Dnyeszter menti harcokban és a Gurkov hidfő védelmezésében. Három havi frontszolgálat után maláriában megbetegedett és kórházi ápolásba került. 1916-ban Zsolnára vezényelték, ahol a hadianyaggyárak vezetésével bizták meg, majd Pozsonyban a dinamit gyárban nyert mint a katonai vezető helyettese beosztást. A forradalom a győri ágyugyárban érte és annak vezette üzemét, mig 1918. december 24-én leszerelt. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a Sebesülési éremnek.

Papp Pál, t. zászlós, okl. gazda, székesfővárosi közélem. tiszt, Budapest.

Mint póttartalékos tizedes vonult be a világháboru kitörésekor ezredünkhöz. A tábori ezreddel ment az orosz harctérre, ahol részt vett az ezred harcaiban. 1915. januárjától mint a III. zlj. ütközet vonat vezetője. 1916. augusztusában megbetegedett és felmentették. 1917-ben azonban ujból bevonult, elvégezte a tartalékos tiszti tanfolyamot és 1918. januárjában mint t. zászlós lement az olasz frontra. A forradalom kitöréséig mint szakasz és századparancsnok végig küzdötte az ezred összes harcait. Egy izben sebesült, 1914. szeptember 10-én az orosz harctéren Rawaruszkánál. A K. cs. k. és a Seb. érem tulajdonosa. Felterjesztették azonkivül az I. o. e. v. éremre is.

Palkovich Béla, főjegyző, Tarján.

Mint e. é. önkéntes vonult be a 31. h. gy. ezredhez 1918. januárjában. A tartalékos tiszti iskolát Veszprémbe végezte el és a háboru végéig teljesitett katonai szolgálatot.

Pammer Ferenc, t. tizedes, magkereskedő, mükertész, Győr.

1915 februárjában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol a 3-ik század kötelékében vett részt az ezred hadmüveleteiben, de 1916 végén felmentették és leszerelt. Unokaöccse Kovács Lajos ezredünk kötelékében harcolva a kárpáti nagy téli-csatában 1915 elején hősi halált halt.

Pataky Jenő, t. tizedes, nyomdavezető, Tata.

1914. októberében vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Katonai kiképzése után az év decemberében már az orosz frontra ment a Dunajec mellé. 1915. januárjában a kárpáti nagy harcokban megsebesült és Wienbe került a Rudolf korházba. Felgyógyulva 1915. márciusában a pótzászlóaljhoz, onnan Pozsonyba ment géppuskás tanfolyamra. Ezt elvégezve májusban vissza tért az orosz harctérre, ahol juliusban ujból megsebesült. Októberben már ismét az orosz hadszintéren harcolt, még 1916. juniusában Luck előtt hadifogságba esett. 1918. januárjában sikerült szökve hazatérnie. Egy ideig Léván a honv. kerületnél teljesitett szolgálatot, majd októberbe Ukrajnába vezényelték a megszálló csapatokhoz és Odeszába érte a forradalom kitörése. 1918. decemberében szerelt le Tóváros on.

Pausz Mátyás t. tizedes, gazdálkodó, Győrsövényháza.

1897/99-ben a m. kir 17-ik honvéd honvéd gyalogezredben szolgált és 1914 augusztus 1-én vonult be ezredünkhöz háborus szolgálatra. A szerbiai hadszintérre ment a Drina mentére és végigharcolta a szerbiai offenzivát, majd a Lovcen elleni támadást. Később Albániába került és itt is érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata 50 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

Patay Antal, t. hadnagy, kereskedő, Veszprém.

1916. májusában vonult be ezredünkhöz, mint e. é. önkéntes, háborus katonai szolgálatra. Rövid kiképzés, valamint a veszprémi tartalékos tiszti iskola sikeres elvégzése után, 1917. februárjába ment a román frontra, ahol a 70. gy. hadosztály 315. ezredéhez beosztva küzdött, amig a Tirgul-Oknai harcokban megsebesülve az év augusztusában tábori korházba került. Felgyógyulása után, decemberbe az olasz frontra vezényelték és egy ideig mint a 207. dandár összekötő tisztje, majd a Piave harcokban mint parancsőrtiszt teljesitette hazája iránti kötelességét. 1918. november 3-án olasz hadifogságba esett, ahonnan 1919. november 3-án tért vissza egy évi viszontagságok után.

Frontszolgálata 20 hónap. Kitüntetései: Br. Sign. Laudis a kardokkal, II. o. e. v. é., Br. v. é. és a K. cs. kereszt.

vitéz Pataky Sándor, t. hadnagy, evang. főtanitó, Bokod.

1916. őszén vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után, 1917. március 1-én ment az olasz hadszintérre, ahol az ezred kötelékében részt vett a seloi, majd a piavei ütközetekben. 1917. december 19-én sulyosan megsebesült. Hosszas gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd innen a zólyomi gyalogságiágyus különitményhez vezényelték, ahol a forradalom is érte. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. é., H. e. é. A harctéren tanusitott bátor magatartásáért a Kormányzó úr a vitézi rend tagjává avatta.

Penyiska Lajos, honvéd, szabómester, Tóváros.

1915-ben vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és kiképzése után ment az orosz hadszintérre. A 309-ik ezred kötelékében harcolt Zborownál, majd Brzezany környékén megsebesült. Krakkón, Zsolnán és Selmecbányán gyógykezelték. Felgyógyulása után a 8-ik honvéd gyalogezred kötelékében ujból az orosz frontra ment, innen pedig a román harctérre, majd az olasz frontra a Piave mellé. Mindhárom fronton az ezred összes ütközeteiben részt vett. Harctéri szolgálata 30 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Vas érdem kereszt.

Penyiska Ferenc, honvéd, cipészmester, Kispest.

Ezredünkhöz 1914. októberében vonult be. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Wistula és a Dunajec menti harcokban, a kárpáti csatában és az előnyomulásokban. 1915. november 1-én sulyosan megsebesült és Debrecenben 6 hónapig gyógykezelték. Felgyógyulása után ujból az orosz, majd a román frontra ment. Mint géppuskás ujból megsebesült. Harmadizben ujból az orosz harctérre ment és ismét megsebesült, de rövidesen az Albán harctérre került. Itt érte a front összeomlása. Betegen tért haza 1918. november 9-én és felgyógyulása után leszerelt. Harctéri szolgálata 48 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., seb. é. (2 sávval). A Nemzeti hadseregben is teljesitett szolgálatot.

Pápai János, t. hadnagy, okl. erdőmérnök, Zirc.

Mint e. é. önkéntes vonult be ezredünkhöz 1915. május 15-én. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után szeptember 25-én a XV. menettel ment az orosz harctérre és küzdött ezrede összes hadmüveleteiben 1916. február 12-ig, amikor visszavezényelték a pótzászlóaljhoz. Itt teljesitett kiképzői szolgálatot az év julius 25-éig. Egy rendkivüli menettel ment ujból vissza az orosz frontra, majd az év végén ezredével az olasz harctérre, ahol 1917. szeptember 4-ig részt vett a X. és XI. Isonzoi csatákban. Ekkor ismét haza vezényelték a pótzászlóaljhoz, kiképző szolgálatra. Október 15-én gyalogágyus tanfolyamra ment Zólyomba, ahonnan 1918. nyarán visszament az olasz harctérre. A 315. komb. h. gy. ezredhez beosztva harcolt a háboru végéig. Frontszolgálata 25 hónap. Kitüntetései: Signum laudis, II. o. e. v. é., K. cs. k.

Pavek József, népf. őrmester, bőröndös és szijgyártó mester, Győr.

Tényleges katonai kötelezettségének 1900-ban a 6-os honvéd huszárezrednél tett eleget. Mozgósításkor vonult be ezredünkhöz és a 31-ik népf. gy. ezreddel az olasz harctérre és igy egyhuzamba, 51 hónapi frontszolgálatra tett szert. Tulajdonosa a Koronás vas érdemkereszt és a Károly csapatkeresztnek. A Koronás ezüst érdemkeresztre is felterjesztették.

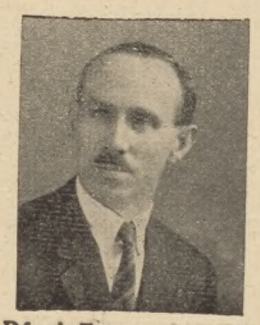

Pápai Ferenc, honvéd, géplakatos, Bánhida.

Tényleges katonai szolgálatát ezredünknél kezdte 1913-ban és 1914. augusztusában a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. Rawaruskától betegen kórházba szállitották, majd felgyógyulása után 1915. márciusában ujból az orosz harctérre ment és részt vett a kárpáti nagy téli hadjáratban. Áthelyezték a 32-ik honvéd gyalogezredhez és ezen ezred kötelékében harcolt 1916. december közepéig, mikor az olasz frontra ment Kostanjevicahoz. Harcolt még a Piave mentén és a Montellonál. Itt érte a front összeomlása és az ezreddel tért haza 1918. novemberében, mikor leszerelt. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é.

bonyhádi vitéz Perczel György, t. tiszthelyettes, m. kir. áll. r. detektiv, Budapest.

1914. október 1-én vonult be a veszprémi 31-es honvédekhez. Kikerülve az orosz hadszintérre, derekasan küzdött a Stryjnél, Toporouc-Rarancenál. 1915. juniusában a Stryjnél két lövés és két szurástól megsebesült. Felgyógyulva, ujból vissza ment az orosz frontra, ahol 1916. juliusában Gruziatyn-nál gránát légnyomást szenvedett. Átvonulva az olasz harctérre, Asiágonál érte ujjabb lövés és gázmérgezést is kapott. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., a K. cs. k., Seb. érem és a H. e. é. A forradalom után szerelt le.

A harctereken tanusitott példaadóan hősies magatartásáért a Kormányzó úr 1926. junius 20-án vitézzé avatta.

Perédy (Pruska) István, t. hadnagy, tüzoltóparancsnok, Győr.

Ezredünkhöz 1916. május 1-én vonult be, mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után 1916. december végén az olasz hadszintérre ment. Részt vett az ezred összes ütközeteiben a Karszton és a Montellon 2 izben megsebesült. Az összeomláskor az ezred maradványaival jött Veszprémbe, ahol még 1919. január 1-ig teljesitett szolgálatot. 26 hónapot töltött a fronton. Kitüntetései: II. o. e. v. é. (háromszor), Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Pesthy Károly, ny. áll. ezredes, Tata.

Katonai pályafutását 1898. augusztus 18-án kezdte. A világháboru kitörése ezredünknél érte és a tábori ezreddel ment az orosz harctérre, ahol 1914. augusztus 28-án, az Uhnowi csatában gerinc sérülést szenvedett. Ez a sulyos sebesülése rokkanttá tette. Katonai kitüntetése: Legfelsőbb elismerés (2) katonai érdemkereszt a kardokkal és a II. o. Vöröskereszt diszjelvény. (Bővebb leirást l. az ezredtörténeti részben.)

Pécsvárady Ernő, t. őrmester, földbirtokos, Kisigmánd.

Tényleges katonai idejét 1900. évben szolgálta a 13.-ik honvéd gyalogezrednel. Ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be és ment a szerb hadszintérre. Itt részt vett a Drina menti harcokban. 1916. február havában az olasz harctérre ment, ahol részt vett az olaszok elleni támadásokban. Juliusban egy olasz ellentámadás alkalmával fogságba esett. Különböző fogolytáborban őrizték és 33 hónapi fogság után 1919. szeptember 28-án tért haza. szerettei körébe.

Az orosz fronton küzdve, ellenséges golyótól találva, hősi halált halt **Pécsváradv Sándor,** t. főhadnagy, aki a polgári é etben kir. járásbiró volt.

Pethő Sándor, t. szakaszvezető, vendéglős, Győr.

1914-ben vonult be a cs. és kir. 32-ik gyalogezredhez és ment a szerb, majd az orosz hadszintérre. 1915 áprilisában súlyosan megsebesült. Felgyógyulása után az olasz frontra ment ahol a 17-ik hadosztályhoz osztották be, ahol 1916 augusztus 2-ig teljesitett szolgálatot. Ekkor ismét megsebesü't. Felgyógyulása után az orosz hadszintérre került. Itt a II-ik hadseregparancsnokságnál nyert beosztást és szolgált a front összeomlásáig.

Pleva László, t. had. őrmester, állampénztári tiszt, Zirc.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1918. március 15-én ezredünkhöz, ahol a tartalékos tiszti iskolát is végezte. Tarcsentóba vezényelték kardos tiszti tanfolyamra, majd Udinébe teljesitett karhatalmi szolgálatot a háboru végéig. Az általános leszereléskor cserélte fel katona ruháját polgári öltözékkel.

Pethő Gábor
uradalmi könyvelő, Győrszentmárton.

Ezredünkhöz 1914 október 26-án vonult be háborús szolgálatra. Veszprémben lett kiképezve és 1915 január 9-én az orosz hadszintérre ment a Lublin kirüli harcokhoz. Innen a kárpátokhoz került, de a téli nagy csatában 1915 március 14-én sebesülten fogságba esett. Mint hadifogoly megfordult Moszkva, Omsk és Tobolsk városokban. Hosszabb ideig volt a Murman vasut épitkezésnél, majd Nowo-Nikolajevsk és Krasnojarsk táboraiban volt internálva. Dolgozott Cserenkovo szénbányáiban is. Wladivostokból 1921 március 21-én indult hajón hazafelé és május 11-én szerelt le Csó'on.

Petrovits György, ny. százados, földbirtokos, Vigant.

A Székesfehérvári m. kir. 17.-ik honvéd gyalogezrednél kezdte katonai pályáját 1908-ban, majd áthelyezték ezredünkhöz, ahol a háboru kitörése érte. 1914. augusztus elején ment az orosz hadszintérre. A rawaruskai harcok után Jaroslaunál megsebesült és Balatonfüredre került korházi ápolásra. 1915. juniusában az olasz harctérre ment, ahol a 29-ik népfelkelő gyalogezred kötelékében részt vett a II. III. IV. és V. Isonzo csatában. Harcolt a Mte-San-Michelen, San-Martinon, Podgorán, Mte-San-Gabrielen. 1916. junius 28-án az orosz harctérre ment és a Brudow körüli harcokban sebesülten orosz fogságba került. A tomski fogolytáborból megszökött és 1918. február 20-án ért haza. Bevonult a pótzászlóaljhoz, a háboru végéig teljesitett katonai szolgálatot. Harctéri szolgálata 23 hónap. Kitüntetései: Ezüst és br. signum laudis a kardokkal, K. cs. k., Seb. érem (2 sávval.). A 29. népfelk. gy. ezrednél a IIII. o. kat. érdemkeresztre lett felterjesztve.

felpéczi Péntek Pál,
országgyülési képviselő, Ács.

Ténylegesen a 13-ik honvéd gyalogezredben szolgált 1906-ban, mig ezredünkhöz a mozgósitás első napján vonult be. A tábori ezreddel ment az hadszintérre és részt vett az ezred ütközeteiben. 1914. november 26-án többed magával fogságba került. Mint hadifogoly Krasnojarskban volt internálva és innen 7 évi hadifogság után 1921. julius 14-én tért haza, mikor leszerelt.

Péti Szilveszter, t. hadnagy, takarékpénztári pénztáros, Veszprém.

A világháboruba 1915. január 15-én vonult be ezredünkhöz. A nagykanizsai tartalékos tisztiiskola elvégzése után 1916. juliusában a 23. menetzászlóaljjal ment ki az orosz, onnan december 10.-én az ezreddel az olasz harctérre. Itt küzdött ezredével, amig 1917. áprilisában a X. Isonzo csatában megsebesült. Hosszas korházi kezelés után, felgyógyulva a veszprémi tartalékos tiszti iskolába osztották be kiképző tisztnek. 1918. februárjában ismét kimegy az olasz frontra és a 26. honv. gyalogezred kötelékében harcolt az összeomlásig.

Frontszolgálata 20 hónap. A K. cs. k., H. e. é. és a Sebesülési érem tulajdonosa.

Pesti Gyula, t. tizedes, gazdálkodó, közs. biró, Gönyü.

Háborus szolgálatra 1914 októberében vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Kiképzése után 1915 januárjában az orosz hadszintérre ment. Részt vett a kárpáti nagy télicsatában, de február 28-án betegen kórházba vitték. Felgyógyulva bevonult a póttesthez, de a táviró-tanfolyam elvégzése után 1915 októberében az olasz hadszintérre a 29-ik népf. gyalogezredhez vezényelték. Részt vett a Doberdói fensikon a III—V. Isonzo csatában, de 1916 április 12-én légnyomással kórházba szállitották. 1916 szeptemberében az orosz frontra került ezredünkhöz, majd az ezreddel az olasz harctérre ment. Részt vett a Kostanjevica-i és a Piave menti harcokban a front összeomlásáig. Kitüntetései: II. o. v. é. (2-szer), Br. v. é., K. cs. k. Harctéri szolgálata — hónap. 1919-ben szolgált a nemzeti hadseregben.

Piczek Zoltán, t. hadnagy, áll. rajztanár, Győr.

Ezredünkhöz 1915. augusztusában vonult be. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1916. márciusában az orosz harctérre ment és itt a 13-ik honvéd gyalogezrednél nyert beosztást. Részt vett a Luck, Zaturci és Vojnica melletti harcokban. Itt sulyosan sebesült és Wladimir-Wolynskij, Jaroslau, Wien majd Győr kórházaiban gyógykezelték. Felgyógyulása után 1917. március elejétől 1918. junius közepéig Ruttkán a pályaudvar parancsnokságánál teljesitett szolgálatot. 1918. juniusától részt vett a Kövess csoport visszavonulásában.

Kitüntetése: II. o. e. v. é., Br. v. é., K cs. k., Seb. é.

Pollák Hugó, népf. százados, szőnyeggyáros, Tata.

Önkéntesi évét 1900/1901-ben a volt cs. és kir. 12. gyalogezredben szolgálta. Ezredünkhöz mint népf. hadnagy 1914. augusztus 1-én vonult be és ment az orosz hadszintérre. Több ütközet után 1914. szeptember 6-án Lublin közelébes sulyosan megsebesült és az ezred vissza vonulása után orosz fogságba került. Az ezred ujabb támadása alkalmával, — mikor 63 orosz az ő rábeszélésére megadta magát — megszabadult és kórházba szállitották. Felgyógyulása után 1918. november 14-ig szolgált még ezredünk kötelékében, mikor leszerelt. Tulajdonosa a III. oszt. katonai érdemkeresztnek.

vitéz Pillér Mihály,
számvevő főmester, Győr.

Ezredünkhöz 1915. október 15-én vonult be és katonai kiképzése után 1916. februárjában ment az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti téli nagy hadjáratban és az ezred ütközeteiben 1916. junius 6-ig, mikor megsebesült. Kremsben, majd Győrben gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd ujból az orosz fronton és az ezreddel az olasz frontra ment. Végigküzdötte a X. és XI-ik Isonzo csatát, a Piave menti és a montelloi ütközetet. A fronton érte a forradalom és az ezreddel jött haza. Harctéri szolgálata 30 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é. (2-szer) Br. v. é., K. cs. k., seb. é., V. o. Magyar érdemkereszt, H. e. é. A harctereken tanusitott hősies magatartásáért, a Kormányzó ur 1924. junius 15-én vitézzé avatta.

Pintér Kelemen t. szakaszvezető,
r. főtörzsőrmester,

Tényleges katonai szolgálatra vonult be 1912. október 15-én a 17-es honvédekhez, majd áthelyezték ezredünkhöz, itt érte a világháboru kitörése. A tábori ezreddel ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra, ahol részt vett az Uhnow, Rawaruska és Jaroslau ütközetekben. A San menti ütközetben megsebesülve került korházba. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahonnan 1915. augusztusában le került az olasz harctérre. Itt a 29. h. népfelkelő gy. ezredbe beosztva részt vett az I. és III. Isonzoi csatákban. (Halál hegy, Szt. Martino.). Ez utóbbiban ujból megsebesült, amellyel Laibachba vitték kórházba, majd a veszprémi pótzászlóaljnál jelentkezve 1916. márciusában visszament az olasz frontra, ekkor azonban már az eredeti csapattestéhez, ezredünkhöz. Részt vett a X. XI. XII. Isonzói csatákban, ahol háromszor is megsebesült. A Dutuljei táborikorházba gyógykezelték, ahonnan a Veszprémi lábbadozó osztaghoz majd a pótzászlóaljhoz került. 1917. áprilisába megint az olasz fronton látjuk. Ez alkalommal a selói ütközetben 4-szer sebesült meg és ismét a Laibachi korházba került. Felgyógyulva a pótzászlóaljnál mint oktató, szolgált a háboru végéig. Frontszolgálata 15 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., Seb. érem 5 sávval. K. cs. k., H. e. é., 1918. decemberébe szerelt le.

Dr. vitéz Pintér-Kovács Zsigmond,
t. zászlós,
orvos, O. T. I. főorvos, Veszprém.

1917. márciusában vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Rövidesen lekerült az olasz hadszintérre, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. 20 hónapot töltött első vonalban a harctéren. Kitüntetései: I. o. e. v. é., Br. v. é. (2). 1918. december 10-én szerelt le. A harctéren tanusitott bátor magatartásáért a Kormányzó úr a vitézi rend tagjává avatta.

Pintér Lajos, t. npk. főhadnagy,
cégvezető, Budapest.

Önkéntes évét 1899-1900-ban absolválta a volt cs. és kir. 19. gyalogezrednél Győrött. A világháboru kitörésekor mint hadapród őrmester vonult be a 31. népfelkelő gyalogezredhez. Lekerülve a szerb frontra, mint a 31/IV. népfelkelő zászlóalj segédtisztje küzdött, mig novemberben meghártya gyulladásba megbetegedve korházba szállitották. Felgyógyulása után a román frontra ment csendőrszolgálatra, ahonnan a megalakult 70. honvéd gyaloghadosztály kötelékében az orosz harctérre vonultak át. Itt azonban a Brusilow offenziva után 1916. julius 14-én ujból megbetegedett. 1917. február 28-án tért vissza, az akkor ismét a román fronton állomásozó csapattestéhez a 70. h. gy. hoz, ahol egy ideig mint századparancsnok, majd a hadosztály kiképző csoport parancsnokának segéd tisztje Marosvásárhelyre. 1917. junius 1-étől ugyancsak a Marosvásárhelyen állomásozó, hadsereg kiképző csoport parancsnokának segédtisztje. 1918. március 11-én az olasz frontra vezényelték a 70 honv. gy. h. o. kiképző csoprtjához és mint a parancsnok segédtisztje szolgált a Boroevic hadsereghez történt áthelyezéséig. A forradalom kitörése Udinében érte, mint a katonai főpénzbeváltó hivatal vezetőjét.

Kitüntetései: Koronás arany érdemkereszt, br. Signum Laudis a kardokkal, K. cs. k., H. e. é., a Ferenc József rend lovagkeresztjére is felterjesztették.

Polgár István, t. zászlós,
banktisztviselő, Győr.

1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola elvégzése után 1916. január 3-án ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. 1916. julius 29-én a Brussilow offenzivában mint szakaszparancsnok fogságba esett. Omskban fél évet, majd Tomskban 4 esztendőt töltött mint hadifogoly. 1929. szeptember 11-én ért haza, mikor leszerelt.

Pongrácz Ferenc, t. hadnagy,
gazdálkodó, Ete.

1914. októberében vonult be ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után 1915. január elején ment az orosz hadszintérre és részt vett a Dunajec menti harcokban, a kárpáti ütközetekben és a Zsebrák magaslaton folyó harcokban. Áthelyezték a 12-ik honvéd gyalogezredhez, mely ezred kötelékében 1917. március végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben, mikor mint létszám feletti kardostisztet a pótzászlóaljhoz vezényelték. Innen juniusban az olasz harctérre ment, részt vett az Isonzo menti harcokban, a kostanjevicai ütközetben és a Piave deltájánál lefolyt csatában. Az olasz fronton érte meg a háboru végét és 1919. novemberében leszerelt. 1919. november 1-től 1920. május 1-ig a nemzeti hadseregben szolgált. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é. (2) K. cs. k.

Pőcze Dezső, honvéd,
férfi szabó, Tata.

Az ezredünkhöz vonult be 1916. május 29-én. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment és mint telefonista részt vett Mielnica környékén az ezred harcaiban. Az ezreddel lekerült az olasz harctérre, részt vett a X., XI. és XII.-ik Isonzo csatában. Szolgált a nemzeti hadseregben is és 1922-ben ben szerelt le.

Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v é., K. cs. k.

Pökl János, honvéd,
községi pénztáros, Bag.

Tényleges katonai szolgálatot a pozsonyi 13-ik gyalogezrednél 1909—11-ig teljesitett. Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz Tatára és ment az orosz harctérre. Részt vett az ezred ütközeteiben de Uhnownál sulyosan megsebesült. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahonnan önként jelentkezett harctéri szolgálatra, mikor is ujból az orosz frontra került. Itt küzdött és részt vett az ütközetekben ez redünk kötelékében. Átvonulva az olasz hadszintérre 2 hónapig harcolt. Harctéri szolgálata 32 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek. 1918. október 16-án szerelt le.

ifj. Presznyák György, e. é. önk. őrvezető, gazdálkodó Győrszentmárton.

1918 márciusában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez háborús szolgálatra Veszprémbe. A tiszti iskola elvégzése után szeptember 5-én ment az olasz hadszintérre. A Tagliamento mentén érte a front összeomlása és az ezred maradványaival tért haza. Édesatyja Presznyák Mihály 1915-ben vonult be ezredünkhöz. Részt vett az orosz hadszintéren a Brussilow-offenziva visszaverésében, de 1916 junius 29-én megsebesült. Felgyógyulása után mint gazdálkodót felmentették. 1928 októberében a harctéren szerzett sérülésében hősi halált halt. Emlékét kegyelettel őrzik gyermekei és örökitjük meg mi is ezredtörténetünk hasábjain.

Prém Mihály,
ny. számvevő főmester, Veszprém.

1900. október 6-án vonult be a 17-es honvédekhez, majd a megalakuláskor került a 31. honvéd gyalogezredhez. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment 1914 aug. 18-án az orosz frontra. Itt részt vett csapatteste összes hadmüveleteiben és 1916. december 26-án az ezreddel átkerült az olasz harctérre. Áthelyezve a 7-es tüzérekhez részt vett a X. és XI. Isonzoi csatákban, ahonnan betegen szállitották Veszprémbe korházba. Felgyógyulva egy ideig a pótzljnál teljesitett szolgálatot, majd saját kérésére Ukrajnába vezényeltek, ahol Kameonszkán az 5. lovashadosztály kötelékében érte a forradalom kitörése. Frontszolgálata 52 hónap. Kitüntetései: Br. v. é. Koronás ezüst és koronás vas érdemkeresztek, K. cs. k. 1908. e. e., I. oszt. szolg. jel. H. e. é. 1932. augusztus 1-én vonult jól megérdemelt nyugalomba.

Pulay Lajos, szkv. főhadnagy,
vm. árvaszéki ülnök, Veszprém.

Békebeli katonai kötelezettségének 1905—6. évben tett eleget a székesfehérvári 17. honvéd gyalogezredben. Mint t. hadnagy a világháboru kitörésekor vonult be ezredünkhöz. A tábori ezreddel vonult harcba az oroszok ellen augusztus 18-án, ahol az Uhnow-i ütközetben 28-án megsebesült. Felgyógyulása után a pótzászlóalj 3. századának lett kiképző tisztje. 1916. tavaszán felülvizsgálaton frontszolgálatra találták alkalmasnak és a márciusban indult menetzászlóaljjal az olasz harctérre ment. Utik-ba volt a kiképző csoportnál. Innen azonban fülbaja miatt Laibachba volt felülvizsgálaton, melynek eredményeképen irodai szolgálatra alkalmasnak minősitve 1916. juliusától a pótteslnél kiképző tiszt, majd Korond-on a hadosztály kiképző csoportnál volt oktató tiszt. Nagyváradon történt ujbóli felülvizsgálaton véglegesen irodai szolgálatra lett alkalmas és augusztus végén vissza került a pótkerethez Veszprémbe. 1917. december 3-án Pozsonyba vezényelték, ahol különböző irodai beosztásban szolgált a háboru végéig.

A Bronz Signum Laudis és a Seb. érem tulajdonosa.

vitéz Pusztay István, t. főhadnagy,
m. kir. áll. rendőrségi felügyelő, Győr.

1914-ben vonult be a 19-ik cs. és kir. gyalogezredhez. A zágrábi tisztiiskola elvégzése után 1914. decemberében, saját kérelmére ezredünkhöz helyezték át. 1915. junius havában az orosz harctérre ment, ahol a Papp dandár kötelékében harcolt és sulyosan megsebesült. Veszprémben és Budapesten kezelték, mig 1916-ban Pozsonyban könnyü szolgálatra alkalmasnak minősitették. Egy arató századdal az olasz hadszintérre, majd ujra a frontra ment, de sebesülése következményeként harctéri szolgálatra alkalmatlannak találták és a pótzászlóaljhoz vezényelték. A zalaegerszegi fogolytáborban, majd Turócszentmártonban teljesitett szolgálatot, ahol a forradalom is érte. Vitézzé avatták: 1926. junius havában. Kitüntetései: Signum Laudis a kardokkal, I. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

vitéz jószási Purgly Ödön, t. főhadnagy,
ny. főszolgabiró, Tét.

1915. február 15-én önként vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. 1915. május havában ment az orosz hadszintérre, ahol 1916. január 1-ig résztvett az ezred összes ütközeteiben, mikor is megbetegedve a budapesti helyőrségi kórházba került gyógykezelésre. 1916. márciusában egy századot vezetett az orosz harctérre és visszatérése után egy különitménnyel Albániába vezényelték. A frontok összeomlása előtt pár nappal jött haza és itten érte a forradalom, amikor is leszerelt.

Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k.

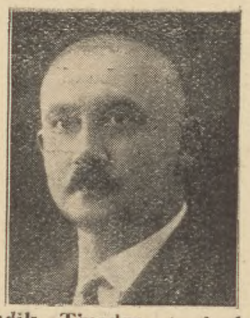

Prondik Tivadar, t. hadnagy, r. kath. tanitó, Pér.

Mint e. é. önkéntes 1914 augusztus 26-án vonult be ezredünkhez. A tiszti elvégzése után mint hadapród 1915 április 11-én ment az orosz hadszintérre. Részt vett a kárpáti harcokban 1916 augusztus 29-ig, mikor a Stochod-menti harcokban fogságba esett, honnan 1920 junius 11-én tért haza.

Pusztay József, t. tizedes, m. kir. áll. utkaparó, Nagyigmánd.

1907-ben szolgálta a tényleges idejét a 13-ik honvéd gyalogezredben. A mozgósításkor ezredünkhöz vonult be és ment azonnal az orosz hadszintérre. Iwangorodnál majd Lublin alatt harcolt. 1914. december havában sebesülten orosz fogságba esett. Mint hadifoglyot szállitották Tomskba, majd Novo-Nikolajerykibe. Megfordult Oroszország számos városában, mig végre 6 és fél évi fogság után 1920. decemberében került haza családja körébe.

Radovics Antal, t. hadnagy, ipartestületi jegyző, Veszprém.

1915. májusában vonult be ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt sikeres elvégzése után 1916. februárjában ment az orosz harctérre, ahol előbb továbbképző tanfolyamon vett részt, majd áthelyezték a 6. népfelkelő gy. ezredhez. Novemberben betegen jött haza. Felgyógyulva 1917. februárjában a 315. komb. h. gy. e. majd a kikülönitett 217. menetzászlóaljhoz nyert beosztást a román frontra. Innen azonban szintén betegen jött vissza és segédszolgálatot teljesitett a háboru végéig. Frontszolgálata 9 hónap. A K. cs. k. és a H. e. é. tulajdonosa. 1918. novemberében szerelt le.

ifj. Raffel János, honvéd, csizmadia mester, Tata.

1915. október 26-án vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Katonai kiképzése után az orosz frontra ment, ahol részt vett a Dunajec menti harcokban. A kárpáti téli csatákban 1915. április 2-án fogságba esett. Szibériában volt hadifogoly. Irkuck és Berezovka táborokat is megjárta és 1917. nyarán mint csererokkant tért haza. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Raffel Lajos, honvéd, csizmadia mester, Tata.

1914. julius 15-én vonult be ezredünkhöz és beosztották a Przemysl várában működő munkásosztaghoz. A vár elestével fogságba esett. Oroszország különböző táboraiban megfordult és 36 hónapi fogság után a fogságban szerzett betegsége következtében mint 50%-os rokkant tért haza.

ifj. Ray Imre, t. őrvezető, vendéglős, Komárom.

1916. május 29-én vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Katonai kiképzése után 1916. augusztus 21-én ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. Betegen korházba szállitották és felgyógyulva Lublin gyüjtőállomásán teljesitett szolgálatot. 1917. februárjában az olasz frontra ment, végigküzdötte a X. XI. és XII. Isonzo csatát, a Piave menti ütközeteket, mig 1918. október 28-án sebesülten fogságba esett, ahonnan 1919. november végén jött haza, mikor leszerelt. Harctéri szolgálata 23 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é.

Rehus János, m. kir. nyilvántartó tisztviselő, Zirc.

Békebeli katonai szolgálatra vonult be 1910. októberébe a 17-es honvédekhez. Ezredünkhöz 1912-ben helyezték át és a világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz frontra 1914. augusztus 18-án. Itt részt vett az Uhnow, Rawaruska ütközetekben, mig szeptember 14-én Niemirów-nál orosz hadifogságba esett. Taskend, Aljata, Werni, Szamarkand táboraiban ette a hadifoglyok savanyu kenyerét, amikor 1918. májusban sikerült szökés utján haza térnie. Viszontlátási szabadsága leteltekor bevonult a pótzászlóaljhoz Veszprémbe, ahol a háboru végéig teljesitett szolgálatot. Jogosult a Seb. érem és a H. e. é. viselésére.

Rákász Géza, t. tizedes, szikvizgyáros, Ásvány.

1915 augusztus 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Kiképzése után az orosz frontra ment, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. 1916 junius 16-án a Brussilow offenzivában megsebesült. Kórházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan 1917 április 6-án az olasz harctérre ment. Részt vett a Doberdó-i fennsikon a X—XII. Isonzo vsatában, majd a Piave menti harcokban. 1917 november 13-án ujból megsebesült, de sulyos sebével fogságba esett. A fogságban jobb lábát ámputálták. Mint csererokkant 1918. május 20-án tért haza, mikor mint 75%-os rokkantat elbocsátották a hadsereg kötelékéből. Kitüntetései: II. o. v. é. (kétszer) Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Regensburger Károly, t. őrvezető, géplakatos, Gönyü.

Ténylegesen 1891-ben szolgált és 1914 augusztus 1-én vonult be háborus szolgálatra a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Rawaruska körüli harcokban, de 1914 szeptember 8-án megsebesült. Brünnben ápolták és felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen géppuskástanfolyamra vezényelték, melynek elvégzése után 1915 áprilisában ujból az orosz harctérre került. Végig harcolta a kárpáti harcokat és részt vett az üldöző harcokban a Bug folyóig. 1915 novemberében felmentették, majd 1916 végén mint szakmunkást a Győri ágyugyárhoz osztották be, ahol a forradalom ditörése is érte. Harctéri szolgálata 8 hónap.

vitéz Remetey Ferenc, t. tiszthelyettes, honv. szakaltiszt, Budapest.

Tényleges szolgálatra 1913 október 15-én vonult be a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredhez. 1914 augusztus 14-én az orosz hadszintérre ment, ahol auntntgusztus 28-án megsebesült. Felgyógyulása után 1914 novembber 19-én a 302-ik honvéd gyalogezred kötelékében ismét az orosz frontra ment, ahol végigküzdötte a kárpáti csatát, a gorlicei áttörés harcait, a Lembergi és a Bródy körüli csatákat. A Brussilow offenzivában 1916 julius 7-én ujból megsebesült. Felgyógyulása után a 19-ik honv. gyalogezred kötelékében 1916 szeptemberében az olasz frontra ment, majd innen a román harctérre. 1917 március végén ismét az olasz frontra ment, ahol részt vett a Tagliomento és a Piave menti harcokban. 1918 áprilisában került ezredünkhöz, honnan 1918 julius 7-én arany vitézségi éremére való tekintettel a póttesthez vezényelték. Itt teljesitett szolgálatot 1919 március 22-ig. 1919 augusztus 5-től a nemzeti hadseregben szolgált, majd a m. kir. testőrség kötelékébe került, ahol 1921 szeptember 23-ig szolgált. Harctéri szolgálata 41 hónap. Kitüntetései: Arany vit. é., I. o. v. é. (kétszer) II. o. v. é. (kétszer) Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é., VI. é. vi. k. 1921. augusztus 21-én avatták vitézzé.

Reichenfeld Gyula, t. hadnagy, bank cégvezető, Győr.

1916. januárjában vonult be háborus szolgálatra a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az oroszok elleni harcokban, 1916. karácsonyán az ezreddel az olasz harctérre került. Itt végigküzdötte a X. és XI-ik Isonzo csatát, mig 1917. szeptember 1-én Selo mellett megsebesült. Felgyógyulása után 1918. februárjától az inotai tanezrednél mint oktatótiszt teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. Harctéri szolgálata 12 hónap. Kitüntetései: Sign. Laudis, II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Reininger Imre, t. hadnagy, kereskedő, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes vonult be az ezredhez háborus katonai szolgálatra 1915. május 15-én. Rövid kiképzés és a veszprémi tartalékos tiszti iskola sikeres elvégzése után, 1916. február 18-án csatlakozott ezredéhez az orosz fronton. Itt küzdött julius 28-áig, amikor a Stochod folyó partján srapnel szilánktól megsebesülve orosz hadifogságba esett. Tomszkba sinylődött és ette a hadifoglyok keserü kenyerét, ahonnan 1918. március 3-án sikerült megszöknie, de a hosszú, viszontagságos úttól betegen tért haza és a forradalom kitörése korházban érte. Rövid frontszolgálata alatt az I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., a Br. v. é. és a K. cs. kereszttel és a Seb. éremmel tüntették ki.

Réthy Károly, t. zászlós, épitész, Győr.

Ezredünkhöz 1915. május 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra. A tisztiiskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment. 1916. julius 29-én a Stochod mentén egy orosz ellentámadás alkalmával fogságba esett. Mint hadifogoly végigjárta a Krasnojarsk, Nowo-Nikolajewsk, valamint Krasnoriajecska táborait és 1922. április havában tért haza. Tulajdonosa a bronz vitézségi éremnek és a Károly csapatkeresztnek.

Riedl Vince, t. őrmester és kat. karnagy, Felsőgalla.

A cs. és kir. 6-ik gyalogezred zenekarában működött 1883-tól 1898-ig. Mozgósitáskor ezredünkhöz vonult be Veszprémbe, ahol helyi szolgálatot teljesitett. Megszervezte ezredünk zenekarát és annak karnagya lett. Kitüntetései: K. cs. k., 1896. é. é., 12 éves k. é. é.

Rothauser Mihály t. zászlós. vegyészeti gyáros. Budapest

Mint e. é. önkéntes 1916. május 15.-én vonult be ezredünkhöz majd áthelyezték az I-sö népfelkelő gyalogezredhez, ahol 1916. november 27.-től 1917 március végéig teljesitett szolgálatot, misebesült. 1918. elején ezredünk kiképzőportjának kardostiszti tanfolyamára vezényelték, honnan az olasz frontra ment. Itt harcolt a front összeomlásáig. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a Sebesülési éremnek.

Rébi László, t. szakaszvezető,
m. k. r. felügyelőhelyettes, Budapest.

A cs. és kir. 12-ik gyalogezredben teljesitett tényleges katonai szolgálatot. Ezredünkhöz 1915. január 15-én vonult be és ment az orosz hadszintérre. Részt vett a kraszniki, majd a Lublin környéki ütközetekben, ahol 1915. julius 15-én megsebesült. Felgyógyulva a pótzászlóaljhoz vonult be majd ujra az orosz harctérre ment, később az ezreddel az olasz hadszintérre. Itt részt vett az ezred összes ütközeteiben a háboru végéig. 1918. november 18-án szerelt le. A K. cs. k., Seb. é. és a H. e. é. tulajdonosa.

Rósenfeld Ármin, t. százados,
bankigazgató, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének 1907—1908-ban tett eleget a cs. és kir. 19. gyalogezredben. Két fegyvergyakorlatát a 76-os közös gy. ezredben, az 1913. évit az ezrednél absolválta. A háboru kitörésekor azonnal bevonult csapattestéhez és az augusztus 20-án inditott 14-ik menetezreddel ment az északi harctérre. 1915. március 16-án lábfagyással került korházba. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot mint pótszázad parancsnok. Az év októberében ujból az orosz frontra, onnan 1916. decemberében az ezreddel az olasz harctérre ment és 1917. február végéig részt vett az ezred összes hadmüveleteiben. Ekkor mint létszámfelettit vissza küldték szolgálattételre a pótzászlóaljhoz. Közben októberben egy robbantó tanfolyam különitményt vitt le az olasz frontra, amelynek 6 hetes tanfolyama alatt mint oktatótiszt müködött. 1918. márciusában az inotai tanezredhez vezényelték oktatónak. Ugyanez év májusában egy banktisztviselőket kicserélő akció folytán felmentették.

Frontszolgálata 28 hónap, mely idő alatt megszerezte: a III. o. katonai érdemkeresztet a kardokkal, az ezüst és a bronz Signum laudist a kardokkal, a német II. o. vaskeresztet és a K. cs. keresztet. Egyike az ezred legszebben dekorált tartalékos tisztjének.

vitéz Révhelyi Mihály,
ny. tiszthelyettes, Veszprém.

1900. október 6-án vonult be a 17-es honvédekhez. Tényleges idejének leteltekor felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. A 31. honvéd gy. ezredhez, annak megalakulásakor, 1913-ban került át. Igy a világháboru kitörése is itt érte. A tábori ezreddel, 1914. augusztus 18-án ment az orosz frontra, 1916. december 26-án az ezreddel az olasz harctérre vonult és a forradalom kitöréséig részt vett csapatteste összes hadmüveleteiben. Az egész háborut a fronton töltötte. Összesen 53 hónapig volt kint. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é. Koronás ezüst és Koronás vas érdemkeresztek, K. cs. k., H. e. é. Jub. kereszt.

A harctereken tanusitott hősies magatartásáért a Kormányzó úr vitézzé avatta.

Richter Árpád, népf. szvezető,
hentes mester, Győr.

1914. augusztusában vonult be a 31/III. népf. gyalogzljhoz mint szakaszvezető. Tényleges katonai szolgálatának 1893/96-ban tett eleget a cs. és kir. 61. gyalogezredben. Bevonulása után azonnal a szerb hadszintérre ment. Harcolt: Miliczer, Flasincza, Rokatice, Visegrád, Domini stb. ütközetekben. Dominitól betegen Eszékre szállitották. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan Győrbe vezényelték, ahol mint irányitó altiszt müködött, majd Veszprémbe helyezték. 1915. aug. 24-én az orosz frontra ment, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. Silnovnál megsebesült és Pardubitzban gyógykezelték. 1917-ben felülvizsgálaton fegyvernélküli szolgálatra alkalmasnak minősitették és egy munkásosztagban teljesitett szolgálatot. 1918. októberében Győrbe vezényelték és ott érte a forradalom. Harctéri szolgálata 16 hónap.

vitéz Rónaszéky (Richter) Vince
m. kir. törzsőrmester, Veszprém.

1910-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a 13-ik honvéd gyalogezredhez. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1.-én helyezték át és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred galiciai harcaiban, a kárpáti nagy téli hadjáratban. 1915. szeptemberében betegen korházba került, majd felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen az olasz hadszintérre ment, ahol végig küzdötte a X. és XI.-ik Isonzo csatát, mig megbetegedve a pótzászlóaljhoz vonult be. Itt érte a forradalom kitörése. Harctéri szolgálata 20 hónap. Kitüntetései: I. o. e. t. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é. 1929-ben avatták vitézzé.

Sághi László, t. hadnagy.
igazgató tanitó, Nagybarátfalu.

1900-ban szolgált a m. kir. 77-ik honvéd gyalogezredben és ezredünkhöz 1914 augusztus 1.-én vonult be háborus szolgálatra. Augusztus 20-án a szerbiai hadszintérre ment, majd ez év decemberében az orosz frontra. Részt vett a Kalomea körüli harcokban. 1916. májusában betegen kórházba került. Felgyógyulva bevonult a póttesthez, majd innen 1917 februárjában a román harctérre került, ahol augusztus 20-án sulyosan megsebesült, mely sebesüléséből kifolyólag 50 %-os rokkant lett. Kitüntetései: II. o. v. é., K. cs. k., Seb. é. Harctéri szolgálata 28 hónap.

Salzer Sándor, t. I. o. számv. altiszt, kereskedő, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének 1907—1908-ban tett eleget a 17-es honvédek kötelékében. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz és az első menetalakulattal 1914. augusztusában ment ki az orosz harctérre. 1917. februárjában került az olasz frontra. Itt azonban megbetegedett és hosszas korházi betegápolás után felülvizsgálatra utalták. Ennek eredményeképp 20 %-os rokkantság megállapitásával segédszolgálatra minősitették alkalmasnak és a hajmáskéri fogolytáborban beosztva szolgált a háboru végéig. 33 hónapi megszakitás nélküli frontszolgálata alatt részt vett ezrede összes hadmüveleteiben és közben 1915.-ben az orosz fronton srapneltől szenvedett fejsebesülést. Kitüntetései: Koronás ezüst és koronás vas érdemkeresztek, K. cs. k. és Seb. érem.

Sári Imre, t. tizedes, m. kir. r. őrmester, Győr.

Háborus szolgálatra 1915 julius 15-én vonult be ezredünkhöz. Kiképzés után augusztus 24-én az orosz hadszintérre ment. Részt vett az ezred ütközeteiben 1916 junius 18-ig, mikor megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan 1916 szeptember 8-án a 8-ik honvéd gyalogezredhez helyezték át, melynek kötelékében a román harctérre vonult és részt vett a romániai előnyomulásban egész Bukarestig. Az ezreddel ment 1918 áprilisában az olasz harctérre és a Piave menti harcokhoz. 1918 október 28-án olasz fogságba esett. Mint fogoly olaszország több táborában volt internálva és 1920 november 18-án tért haza. Harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs, k., Seb. é., H. e. é. 1920-ban szolgált a nemzeti hadseregben.

Salzer Sándor, kereskedő, Győr.

1915. május 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Katonai kiképzése után 1915. novemberében ment az orosz hadszintérre Karpilowkához. Részt vett az ezred ütközeteiben, mig 1916. julius 29-én a Stochod menti harcokban fogságba esett. Fogság ideje alatt Terecsinko orosz pénzügyminiszter gazdaságában dolgozott. 1918. februárjában hazajött, bevonult a pótszázadhoz, majd távirótanfolyamot végzett Pozsonyban, ahol később oktató lett. A felállitott rádióezreddel Monorra ment és ott érte a forradalom. A Károly csapatkereszt tulajdonosa. 1918. novemberében szerelt le Győrben.

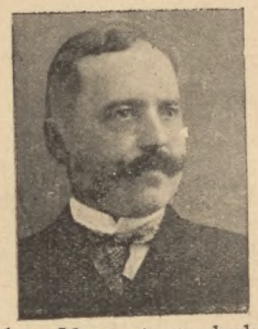

Sándor János, t. g. hadnagy, püspöki jószágkorm. titkár, Veszprém.

1914. augusztus 14-én vonult be a 31. népfelkelő gyalogezredhez mint e. é. önkéntes. 16-án ment a szerb harctérre. A 31./I. zászlóaljnál nyert beosztást, melynek kötelékében harcolt mindvégig a déli fronton, 1917. áprilisától mint a zlj. gh. főnöke, 1918. márciusában a püspökség kérésére történt felmentéséig. Harctéri szolgálata 31. hónap. Kitüntetései: Koronás ezüst érdemkereszt, Koronás vas érdemkereszt, Br. v. é. K. cs. k.

Schlichter Jenő, őrvezető, ácsmester, Győr.

1896/99-ben szolgált ténylegesen a cs. és kir. 19.-ik gyalogezredben. Ezredünkhez mozgósitáskor vonult be és ment a szerbiai hadszántérre. Innen 1916-ban Montenegróba került, ahol részt vett a Lovcen elleni sikeres támadásban. Majd Durazzoban és Tiranában teljesitett szolgálatot. Innen betegen ment kórházba. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol a forradalom kitöréséig teljesitett szolgálatot. Harctéri szolgálata 28 hónap.

Dr. Sándorfy Kázmér, t. hadnagy, ügyvéd, Veszprém.

A világháboru alatt vonult be 1916. januárjában ezredünkhöz. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után ugyanitt több tanfolyamon mint oktató müködött. 1917. augusztusában egy, a pótzászlóaljnál alakitott századdal a román frontra ment és ott beolvadva a 34. honvéd gyalogezredbe küzdött 1918. május közepéig. Ekkor betegen jött haza és felgyógyulása után a veszprémi honvéd állomás parancsnokságánál teljesitett állomástiszti szolgálatot a háboru végéig. 9 hónapi frontszolgálata alatt megszerezte a Br. v. é. és K. cs. keresztet.

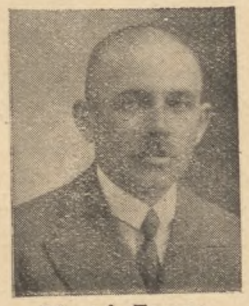

Sárvári Ferenc épitési vállalkozó, Győr.

1915 május 15-én vonult be ezredünkhöz Vesztprémbe. Kiképzése után a 8-ik honvédgyalogezredhez vezényelték Lugosra, honnan Szegedre került táviró tanfolyamra. Ezt elvégezve az orosz hadszintérre ment, ahol a 309-ik ezred kötelékében Zlota-Lipánál harcolt. Részt vett a Brussilow offenzivában is, de megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljához Szegedre, honnan 1917. közepén a román, majd 1918. márciusában az olasz frontra került a Piave mentére. Harcolt Asiago-nál s a Hét község fensikján is. 1918. október 28.-án fogságba esett. Udine, Palmanova és Verona táboraiban volt internálva, honnan 1919. szeptemberében tért haza.

Sebestyén László, honvéd, női szabó, Tata.

1916. októberében vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után az olasz hadszintérre ment, ahol 6 hónapon keresztül részt vett az ezred ütközeteiben. Molidornál sulyosan megbetegedett. Cilli majd Veszprémben ápolták. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahol iparában dolgozott. 1918. októberében szerelt le.

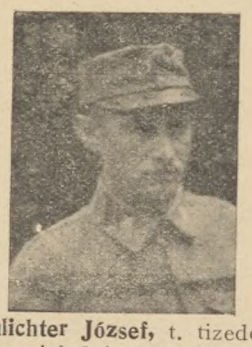

Schlichter József, t. tizedes, uri-fodrász, Győr.

1915 végén vonult be háborus szolgálatra a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. Mint kiképzett telefonista ment az orosz hadszintérre és ebben a minőségben végig harcolta az ezred összes ütközeteit a román, az olasz, majd a francia hadszintéren egészen a front összeomlásáig. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Sárnon Dezső
Hangya üzletvezető, Tanyó.

Háborus szolgálatra 1915 október 15-vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Luck körüli harcokban és a Janow-i ütközetben. 1916 junius 16-án fogságba esett. Mint hadifogoly Oroszország több táborában volt internálva. 1918 elején megszökött és 1918 április 29-én tért haza. 1918 augusztus 13-án az olasz frontra vezényelték, ahol a kiképzőcsoportnál mint oktató teljesitett szolgálatot. 1919-ben szolgált a m. kir. csendőrségnél is. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Sárovics József, gyalogos, gazdálkodó, Győrszentmárton.

Ténylegesen 1904—1906-ban szolgált a 17-ik honvéd gyalogezredben és ezredünkhöz 1914 augusztus 1-én vonult be háborús szolgálatra. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol 1914 szeptember 12-én a Rawaruska körüli harcokban megsebesült. Felgyógyulva november végén ujból az orosz harctérre került. Részt vett a kárpáti nagy téli csatában, de közben áthelyezték az 1-ső honvéd gyalogezredhez. 1915 január 24-én ujból súlyosan megsebesült. Sebesülése oly súlyos volt, hogy bal karját amputálni kellett. 1915 július 6-án felülvizsgálaton mint rokkantat elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Jelenleg 75%-os rokkant.

Scherer Endre, t. hadnagy, kereskedő, Zirc.

1915. május 15-én vonult be mint e. é. önk. ezredünkhöz. Katonai kiképzése, valamint a tartalékos tiszti iskola elvrégzése után, októberbe már kiment az orosz frontra. Végig harcolta ezrede összes ütközeteit, mig 1916. julius 29-én a Brussilow offenzivában a Stochod folyónál orosz hadifogságba esett. Több mint 4 esztendeig szenvedett Habarowszk, Nikoli-Usurisk, Szamar, Krasznajariecske, Krasznojarszk, Toczkoe fogolytáboraiban, amig 1920. december 24-én sikerült hazatérnie szerettei körébe. Frontszolgálata 9 hónap. Jogosult a K. cs. k. és H. e. é. viselésére.

dr. Scherer János, t. hadnagy, tb. főszolgabiró, Zircz.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. május 15-én ezredünkhöz. Katonai kiképzés, valamint a tartalékos tiszti iskola sikeres elvégzése után, október 5-én az orosz, onnan 1916. karácsonyán az ezreddel az olasz frontra került. 1918. junius végén betegen szállitották a Sacilei kórházba. Felgyógyulása után, karhatalmi zászlóaljnál teljesitett szolgálatot a háboru végéig. 32 hónapi frontszolgálata alatt részt vett a Lucki áttörésben, a X. és XI. Isonzoi csatákban, a Piave körüli harcokban a Montellón. Kitüntetései: III. o. katonai ér, demkereszt, ezüst és bronz Signum Laudis, II. o. e. v. é. (2), Br. v. é., K. cs. k. Leszerelt 1918. december 14-én Veszprémbe.

Schnitz András, t. őrmester, gazdálkodó, Lajoskomárom.

Békebeli katonai kötelezettségének a cs. és kir. 19. gyalogezred kötelékében tett eleget 1895.-ben. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult a 31.-es honvédekhez és 1914. augusztusában már a szerb frontra ment. Itt részt vett a Zvornik, Medgyás, Mucsán hegyi, Montenegró és a Lovcsen véres harcokban. Átkerülve az albán frontszakaszra a Durazzó és Skumbi menti ütközetekben küzdött 1917-i juliusáig, amikor is aratási szabadságot kapott és le is szerelt. Frontszolgálata 36 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., Br. v. é. és jogosult a K. cs. k. viselésére.

Dr. Schmidt Lajos, t. s. orvos, igazgató-főorvos, Budapest.

Mint egyéves önkéntes vonult be 1914. junius 15-én ezredünkhöz és igy a világháboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel augusztus 18-án ment az orosz frontra, ahol egyideig sebesült járőr parancsnok. Októberben tüdőgyulladásban megbetegedett. Felgyógyulva a San folyó partján csatlakozott az ezredhez. Ekkor már zászlóalj orvos főnök volt, azonban egy gránátlecsapódástól sokkszerü ideg és lelki megrázkódtatással Bécsbe, majd Veszprémbe ápolták. 1915. márciusában ujból az orosz frontra indult, de utközben ismét megbetegedve Sátoraljaujhelyen leszállitották a vonatról. Itt a közkórházban megoperálták, majd hadügyminiszteri rendelettel ugyanott orvosi beosztást nyert. 1915. októberében Veszprémbe, majd Budapestre vezényelték, ahol az idegkórtani intézetben Moravcsik, később Németh tanár mellett teljesitett katonaorvosi szolgálatot. A háboru befejezése a honvéd helyőrségi korház 5. osztagánál érte. Az arany érdemkereszttel a vit. érem szalagján a kardokkal lett kitüntetve.

Schulzbeck Ernő, t. szakaszvezető, kereskedő, Győr.

Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és azonnal a Wien-i közös hadügyminisztériumhoz nyert beosztást. Itt teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig és 1918 december 10-én Győrben leszerelt. Tulajdonosa a szolgálati éremnek.

Schrein József, t. tizedes, kőmivesmester, Gönyü.

Háborus szolgálatra 1914 októberében vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Kiképzése után ez év decemberében ment az olasz hadszintérre. Részt vett a galiciai és a kárpáti harcokban. 1915 március 10-én betegen vitték kórházba. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan május 4-én ujból az orosz harctérre ment. A Lublin körüli harcoknál 1915 augusztus 18-án megbetegedett. Kórházi ápolása után ez év november 5-én harmadizben került az orosz frontra Wolhyniába. Innen 1916 elején bevonult a póttesthez, ahol felülvizsgálaton fegyvernélküli szolgálatra minősitették és mint ilyen a pozsonyi kerületi parancsnokságnál teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatott. Harctéri szolgálata 11 hónap. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k.

ifj. Segesdy Imre, honvéd, cipőkereskedő és készitő, Veszprém.

Katonai szolgálatát 1912-ben kezdte a 17-es honvédeknél. A megalakuláskor került át a 31-ik honvéd gyalogezredhez. 1914-ben a tábori ezreddel ment az orosz harctérre és résztvett az Uhnow, Kowel, Rawaruska és Niemirów körüli harcokban. Az első visszavonuláskor orosz hadifogságba esett, de sikerült megszöknie. Hosszas bolyongás után Przemysl előövénél Sadawa-Vysnánál az oroszok ujra elfogták és 1914. szeptember 24-én Lemberg-Kieven át Turkestánba vitték. Taskendben 11 hónapig mint kertész dolgozott a városi parkban. Innen Penzába szökött, ahol megalakitotta a magyar egyesületet és egy táborba gyüjtötte a szerteszét bolyongó hadifoglyokat, akik az ő vezetése alatt egy közös mühelyben foglalkoztak. Az orosz forradalom kitörése után megszökött és 1918. julius 31-én ért haza. Két havi szabadság után a pótzászlóaljhoz vonult be és 1920 május 1-én szerelt le.

Sebők Sándor, t. főhadnagy, áll. gazd. isk. igazgató, Komádi.

1914. augusztus 24-én vonult be az ezredhez, mint egyéves önkéntes és a tiszti iskolát Veszprémben végezte. 1915. januárjában ment az orosz hadszintérre, ahol végigküzdötte a kárpáti nagy téli hadjáratot, azonban március 8-án megsebesült. 1916-ban Luck környékén harcolt, majd 1917. elejétől a háboru végéig az olasz harctéren az Isonzonál és a Piave mentén küzdött. 36 havi frontszolgálata van. Kitüntetései: III. o. k. é. k., Sign. laudis, II o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Simon József, t. hadnagy, banktisztviselő, Győr.

Ezredünkhöz 1915. május 15-én vonult be háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola elvégzése után 1916. januárjában ment az orosz frontra. 1916. julius 5-én Gruziatyn-nál sulyosan megsebesült. Wienben gyógykezelték, majd Pozsonyban felülvizsgálaton rokkantnak minősitették. Mint ilyen, a honvédelmi minisztériumban teljesitett a háboru végéig szolgálatot. 1918. november közepén szerelt le. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. kereszt.

Selmeczi Miklós, t. hadnagy, magántisztviselő, Budapest.

Ezredünkhöz 1916. májusában vonult be. A tiszti iskolát Máriabesnyőn végezte és mint e. é. önk. őrvezető ment az orosz hadszintérre, ahol áthelyezték az 1-ső honvédgyalogezredhez. Mint szakaszvezető került a 17-ik honvéd gyalogezredhez a román harctérre, majd ezredünkhöz az olasz frontra. Ezredünk kötelékében részt vett a Kostanjevica és Selo körüli harcokban, a Piave deltája körüli ütközetben, ahol 1917. december 18-án megsebesült. Felgyógyulása után ismét az ezredhez került és részt vett a piavei nagy offenzivában. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Sellei Rezső, m. kir. tiszthelyettes, Győr.

1916 május 29-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Kikipzése után az orosz hadszintérre ment a Wolhynia-i harcokhoz. Az ezreddel ment 1916 végén az olasz harctérre is, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben 1917 április végéig, mikor a 41-ik honvéd hadosztályparancsnoksághoz vezényelték. Itt teljesitett szolgálatot a front összeomlásáig. Harctéri szolgálata 30 hónap. Kitüntetései: I. o. v. é., II. o. v. é., Br. v. é., Vas é. k,, K, cs. k., H. e. é.

Seres István, honvéd, földmüves, Szomor.

1917. január 17-én vonult be háborus katonai szolgálatra a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után ment az orosz hadszintérre, ahol a Luck körüli harcokban megsebesült. Hosszas korházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan távirász tanfolyamra Pozsonyba vezényelték. Mint távbeszélő szolgálatot teljesitő küzdött a román fronton a 41-ik hadosztálynál, ahol ujból megsebesült. 1918. augusztus 25-én felmentették, de 1920-ban a nemzeti hadseregben is szolgált. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek egy sávval.

Singer László, t. tizedes, vendéglős, Vértesszöllős.

Ténylegesen a 13-ik honvéd gyalogezredben Pozsonyban szolgált 1907-ben Ezredünkhöz 1914. augusztus 2-án vonult be Tatára. Az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred kötelékében a galiciai harcokban, a kárpáti csatákban, valamint a Brussilow offenziva visszaverésében, amikor megsebesült. Kórházi ápolás után felülvizsgálaton volt. Betegsége folytán nem mehetett vissza a frontra, hanem mint mészáros teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Harctéri szolgálata 26 hónap. Kitüntetései: Károly cs. k. és sebesülési érem.

Singer Ernő, t. hadnagy, kereskedő, Veszprém.

Alig töltötte be a 18-ik életévét, midőn 1916. májusában mint e. é. önkéntes, bevonult szülővárosa háziezredéhez háborus katonai szolgálatra. Rövid kiképzés és a tartalékos tisztiiskola elvégzése után 1917 márciusában már ott látjuk ezredével az olasz harctéren, ahol derekasan kivette részét az ezred összes hadmüveleteiben, ahonnan csak a front összeomlásakor tért viszsza hazájába. 20 hónapot töltött a lövészárokban, mely idő alatt az I. o. e. v. érmet a II. o. br .v. érmet és a Károly cs keresztet szerezte mg.

Sohay József, t. százados, ny. póstafelügyelő, Budapest.

Békében 1893-ban szolgált a cs. és kir. 38. gy. ezrednél Bpesten. Mint zászlóst mustrálták ki a károlyvárosi hadapród iskolából a fenti ezredhez. 1895-ben hadnagy, 1898-ban főhadnagy és 1914 november 1-én századossá lépett elő. A világháboru kitörésekor a 31/III. npf. menetzljjal kiment az orosz hadszintérre, majd 1915 március 10-én a 18.-ik honv. gyalogezredhez beosztva, a II.-ik zlj. kötelékében teljesitett hadtáp szolgálatot. 1916. novemberében a 31-ik h. gyalogezred XXVI.-ik menetzászlóaljával ismét az orosz, majd az ezreddel az olasz harctérre került. Itt végigküzdötte az ezred harcait és 1918 februárjában a 15-ik honv. gy. ezred maláriás zászlóalját vitte Albániába, ahol beosztották a 41-ik hadosztály parancsnokságához. 1918 december 6-án tért haza, mint az utolsó magyar szállitmány parancsnoka. Kitüntetései: III. o. K. é. k., ez és br. signum laudis hdm, — mind három a kardokkal. K. cs. k., h. e. é., osztrák h. e. é., 1896, 1908, e. é.

Dr. Somogyi István, t. hadnagy,, orvos, egyetemi magántanár, Budapest.

Tényleges önkéntes évének abszolválására vonult be 1914 junius 16-án ezredünkhöz. A világháboru kitörésekor augusztus 18-án ment a tábori ezreddel az orosz frontra, ahonnan november 1-án betegen tért haza. Kórházi ápolása után 1915. január 9-én bevonult a pótzászlóaljhoz. Az április 10-én induló menetzászlóaljjal ujból visszatért az orosz harctérre, azonban augusztus 2-án Lublintól megint csak betegen került kórházba. A pozsonyi honv. kerületnél eszközölt felülvizsgálaton mint rokkantat, helyi szolgálatra minősitették alkalmasnak és a pótzászlóalj lábbadozó osztagához nyert beosztást. 1916. októberében a budapesti 30. honv. gy. e. pótzászlóaljához helyezték, ahol a zlj. orvos főnök mellett teljesitett szolgálatet. 1917. végén a román frontra vezényelték a 3. honv. tartalék kórhházhoz. Gyergyóvárhegy, majd marosvásárhely állomással. 1918. január 1-én 20 heti tanulmányi szabadságot kapott, melynek leteltével a 17-es helyőrségi kórházhoz került, majd ledoktorálva az elme és idegklinikán nyert beosztásban érte a forradalom kitörése. Front szolgálata 13 hónap, mely idő alatt megszerezte a II. o. e. v. é., Br. v. é., Vörös-kereszt tiszti diszjelvényt, K. cs. k., Seb. érem kitüntetéseket.

Simon Károly, t. szakaszvezető, épitési vállalkozó, Veszprém.

1914. október 17-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után, 1915. februárjában ment ki az orosz frontra. Itt részt vett a Kárpáti téli hadjáratban, Zsebrák hegyi csata Krakow-i ütközetben, amelyben megsebesült, Krakowban, majd Veszprémben részesült kórházi ápolásban. Felgyógyulva 1917-ben az olasz frontra ment, ahol előbb a kiképzőcsoportnál mint kiképző altiszt, majd részt vett a XI. Isonzó csatában. Kostanjevicánál, Tagliamentónál a Piave folyónál az olaszok négy repülőtámadásában. Rohamszázadba beosztva, szakaszával a Bressanini hidfőt tisztitotta meg az olaszoktól és 2 géppuskát zsákmányolt. Küzdött még a Seloi rohamokban, majd Piavénél megsebesülve Pécsre, majd Veszprémbe került kórházba. Itt érte a forradalom kitörése. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., sebesülési érem.

Skultéty Jenő, t. szakaszvezető, órás és ékszerész, Győr.

1910—12-ben szolgált ténylegesen a 17-ik honvéd gyalogezredben és mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz. A tábori ezreddel ment az orosz harctérre, ahol részt vett Galiciában az ezred összes harcaiban, majd harcolt a kárpátokban. Egy izben megsebesült. Bevonul a pótzászlóaljhoz, honnan a rokkant fémipari iskolába vezényelték. Itt müködött mint oktató 1917 végéig, mikor a távirótanfolyamra vezényelték. Itt teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatot. 1918 decemberében szerelt le. Kitüntetései: II. o. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Somló Sándor, népfk. főhadnagy, keresk. váll. igazgató, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. január 10-én ezredünkhöz. A t. tiszti iskolát Herczegh százados parancsnoksága alatt, mint rangelső végezte el Veszprémben. Az 1916. január 12-én induló menettel vonult az orosz hadszintérre, ahol a 32. honvéd gyalogezredhez nyert szakaszparancsnoki beosztásban küzdött az év május 20-án történt megbetegedéséig. Felgyógyulva a román frontra ment, ahol a 313. honvéd gyalogezred kötelékében harcolt a Nagyszeben feletti állásokban. Itt azonban újból megbetegedett és Nagykanizsán nyert kórházi ápolás után bevonult a 7. honvéd gyalog ezred pótzászlóaljához Versecre. Innen ment mint századparancsnok vissza a román harctérre és itt a 315. honv. h. gy. ezredben küzdött. Később a 170. h. hadosztály kiképző csoport parancsnoksághoz nyert beosztást mint másod segédtiszt a forradalomig. Kitüntetései: koronás arany érdemkereszt a vit. érem szallagján és a K. cs. k.

Somogyi Ferenc, t. hadnagy, községi főjegyző, Hajós.

1915. május 14-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra A tiszti iskola elvégzése után 1915 szeptember 27-én az orosz hadszintérre ment, Karpilowka-hoz. 1917 márciusában géppuskás tanfolyamra vezényelték, és mint géppuskás ment az olasz harctérre Kostanjevicahoz, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. Itt volt 1918 október végéig, amikor a trencséni 15. honvéd gyalogezred német könnyügéppuskás tanfolyamának parancsnoka lett a nyugati hadszintéren. Itt volt a front összeomlásáig. A nemzeti hadseregben is szolgált annak megalakulásától 1920 junius 1-ig. Harctéri szolgálata 32 hónap. Kitüntetései: Sign. laudás, 1br. v. é., K. cs. k., seb. é., h. e. é., német harcos érem, német h. e. é.,

Solt (Schönfeld) Károly, t. hadnagy, cégvezető, Budapest.

1915. julius 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra, A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt sikeres elvégzése után 1916. március 4-én ment az orosz frontra, ahol a 315. komb. honvéd gy. ezredhez nyert beosztást. Julius 28-án Sandownál orosz hadifogságba esett. Ivanov-Wosnesensk táborban sinylődött, ahonnan sikerült megszöknie és 1918 május 1-én lépte át hőn vágyott hazája határát. Megérkezve a hazatérőket megillető szabadsága letelte után, szeptemberben a pótzászlóaljhoz nyert beosztást. Itt érte a háboru miránk magyarokra nézve, szomoru befejezése.

Sólyom (Spendla) Péter, honvéd, m. k. áll. rendőrfelügyelő helyettes, Győr.

1914 augusztusában vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment. Itt részt vett a Rawaruska, majd a Visztula menti harcokban, ahol fogságba esett. Végigjárta a berezowkai, barnauli, csitai és nowonikalajewski fogolytáborokat. Ez utóbbi táborból 1918 májusában megszökött és Samaráig eljutott. Az orosz vöröskatonák lövöldözése közben kelt át a Volga folyón és ért el Orsáig, honnan a német hadsereg frontján keresztül jött haza. A forradatomkor szerelt le.

Stark Endre, szkv. főhadnagy, Hangya, ny. cégvezető, Budapest.

Békebeli katonai kötelezettségének 1899—1900 években, a 1.9 önálló vadászzászlóaljnál tett eleget. A világháboruba 1914. aug. 7-én vonult be. Részt vett a szerb, olasz, orosz és román harcterekben folyt ütközetekben., mint önkéntes, később a 12. közös gy. ezrednél, majd a 13. honv. gy. ezrednél és végül a 31. népf. gyalogezrednél, mint szkv. hadnagy. 1918 szeptemberében Krusevácnál megsebesült. A harctéren 29 hónapot töltött és a Signum laudist a kardokkal kapta kitüntetésül.

A forradalom után szerelt le.

vitéz Somfay János, m. kir. alhadnagy,

1899. október 6-án vonult be a 17-es honvédekhez, tényleges katonai szolgálatra. Később fölvétette magát a hivatásos altisztek állományába és a 31. . h. gy. ezred megalakulásakor került az ezredhez. Igy itt érte a világháboru kitörése. A tábori ezreddel ment 1914 augusztus 18-án az orosz frontra, a hol Nimerownál hadifogságba esett. Megszökve, háromszori letartóztatás után sikerült 1918 május 5-én hazatérnie családja körébe. Itthon egy havi szabadság után önként jelentkezett harctéri szolgálatra és az olasz frontra ment ezredéhez, ahol a forradalom kitöréséig küzdött. Kitüntetései: I. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., h. e. é., katonai érdem érem, jubileumi érem és szolgálati érem. Hősies magatartásáért a kormányzó ur vitézzé avatta.

Somogyi Lajos, t. szakaszvezető, m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Rákospalota.

Ezredünkhöz 1915. juliusában vonult be. Katonai kiképzése után 1915. szeptember 24-én ment az orosz hadszintérre, ahol előbb Karpilowkánál harcolt, majd a Styr folyónál megsebesült. Innen bekerült az olasz hadszintérre. Küzdött Kostanjevicanál, valamint a X. Isonzó csatában. Itt 1917 május 24-én megsebesült. Felgyógyulása után ismét az olasz frontra ment, vissza, ahol a Piave mellett harcolt a front összeomlásáig. Kitüntetései: II. o. v. é., (3-szor), br. v. é., K. cs. k., seb. és,

Soós Antal, honvéd, fuvaros, Várpalota.

1915. májusában vonult be ezredünkhöz, ahol katonai kiképzésben részesült. Ezután mindjárt kiment az orosz frontra, ahol a Lublin ütközetben megsebesült. Bialik-ban részesült kórházi ápolás után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahonnan 1916. juniusában ujból visszament az orosz harctérre. Megbetegedve azonban ismét kórházba került Olmützbe. Felgyógyulva a pótzászlóaljon át 1916 végén az olasz frontra ment, ahol számos ütközetben adta bizonyságát hősiességének, még a felső vojscicai harcokban ismét megsebesült. Kaposváron volt kórházban, ahonnan bevonult a pótzászlóaljhoz. Innen Ukrajnába, majd Szerbiába került megszálló csapatokhoz, ahol a háboru végéig teljesitett szolgálatot. Kitüntetései: II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k.

medgyesi Somogyi Jenő, szkv. százados, ny. m. kir. számv. aligazgató, Budapest.

A pécsi m. kir. hadapródiskola elvégzése után, 1907-ben avatták fel mint hdp. tiszthelyettest a 16. honvéd gyalogezredben. 1914. juniusában helyezték át a 31-es honvédekhez. A világháboru kitörésekor a tábori ezreddel ment az orosz frontra, ahol Uhnownál mindjárt megsebesült. Kórházi ápolása után még az év októberében vissza ment a harctérre és küzdött tovább ezrede kötelékében. Közben a San menti ütközetben ujból megsebesült. 1916. julius 29-én a Brussilow offenzivában orosz hadifogságba esett. Chaborowszk, Kraszнarjavicska, Nowo-Nikolajerovszk, Kraszнojarszk fogolytáboraiban sinylődött, amig 1920 julius 1-én sikerült szökve hazatérnie. Frontszolgálata 15 hónap. Kitüntetései: III. oszt. katonai érdemkereszt a kardokkal, br. Signum laudis, a kardokkal, S. cs. k., h. e. é., 1908. e. érem, 1912—1913 e. kereszt. 1935. május 1-én vonult jól megérdemelt nyugalomba.

Soós István, honvéd, m. kir. áll. r. törzsőrmester, Budapest.

Ezredünkhöz 1916. január 16-án vonult be háborus katonai szolgálatra. Katonai kiképzése és az altiszti iskola után az orosz hadszintérre ment, ahol a wolhyniai harcokban vett részt. Egy orosz ellentámadás alkalmával 1916 julius 29-én fogságba esett. Mint hadifogoly, számos fogolytáborban volt internálva, még 1918 december elején hazakerült és leszerelt. Szolgált a nemzeti hadseregben is. Tulajdonosa a háborus emlékéremnek.

Spielmann Mór, t. őrmester, kereskedő, Győrasszonyfa.

Ténylegesen 1901/1903-ban szolgált a cs. és kir. 19-ik gyalogezredben és ezredünkhöz mozgósitáskor vonult be hábárus szolgálatra. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Lublin és Iwangorod körüli harcokban, majd a kárpáti nagy téli-csatában. Az ezred kötelékében került az olasz hadszintérre is. Harctéri szolgálata 20 hónap. Kitüntetései: Kor. vas é. k., K. cs. k.

sóvári Soós László, t. főhadnagy, magánzó, Győr.

1898-ban szolgált a cs. és kir. 19-ik gyalogezredben. Háborus szolgálara 1914 augusztus 22-én vonult be és ment 30-án a szerb hadszintérre Valjevohoz, majd Klenak és Mitrovicához. 1915. március 2-án az orosz harctérre került, Radautzba, ahol 7 hónapig a hadbiróságnál teljesitett szolgálatot. Majd a 3-ik hadseregparancsnokságnál szolgált Galiciában és Romániában. A kiskupányi kiképzőcsoportnál nyert kiképzés után az olasz harctérre ment, ahol a 301-es és 302-ik gyalogezred kötelékében harcolt a Piave mellett. 1918 augusztus elejétől a front összeomlásáig Conegliano körletparancsnoka volt. Harctéri szolgálata 49 hónap. 1922 május 1-ig a vármegyei kat. parancsnokság gazdasági hivatalának főnöke volt.

Stangl (Berényi) László t. hadnagy, szfv. gyógypedagógiai tanár, Budapest.

1916. junius 30-án vonult be ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után a román harctérre ment, de 1917 áprilisában áthelyezték a 17-ik honvéd gyalogezredhez. Részt vett a Gyimesi és Ojtozi szorosok körül folyó harcokban. Harctéri szolgálata 18 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. Leszerelt 1919 január 19-én.

Dr. Steiner Elemér, t. hadnagy, ügyvéd, Veszprém.

Már tényleges évét is a 31-es honvédeknél szolgálta 1912—13-ban. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult, október 3-án ment az orosz frontra. Itt az 1.-es honvédek kötelékében harcolt, amig 1915. januárjában betegen kórházba került. Felgyógyulva az év juniusában ujból vissza ment az orosz harctérre, de ekkor már eredeti csapattestéhez, a 31. h. gyalogezredhez. 1916. julius 29-éig részt vett ezrede összes hadmüveleteiben, amikor a Brussilow offenzivában orosz hadifogságba esett. Omszk, Tomszk, fogolytáborában szenvedett 1920 végéig történt hazatérésig. 16 hónapi harctéri szolgálata alatt a katonai érdemkereszt, br. Signum laudis, a kardokkal, a K. cs. k. kitüntetést szerezte meg. 1921. január 10-én szerelt le.

Stark István, honvéd,
fürészmester, Bánhida.

Tényleges katonai szolgálatra 1907-ben vonult be a 13-ik honvéd gyalogezredhez, mig ezredünkhöz a mozgósitáskor került. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az Ivangorod, Luck és Rawaruska körüli harcokban. Később 1915 márciusában áthelyezték a 16-os népfölkelő ezredhez és Przemysl várának elestekor fogságba esett. Ufában volt fogolytáborban, majd Nowo-Nikolajevskbe szállitották. Később a murman vasuti épitkezésnél dolgozott, honnan 1918 februárjában Omskba ment. 1919. novemberében indult hazafelé és 1920 február 20-án ért szülőföldjére.

Stein János, honvéd,
társ. bányaalkalmazott, Felsőgalla.

A mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. A Krakó körüli harcokban fogságba esett és több észak szibériai hadifogoly táborban sinylődött, majd Kaukázusba szállitották mezőgazdasági munkára. 48 havi hadifogság után 1918 őszén jött haza, amikor leszerelt.

Dr. Steiner Andor, t. e. ü. hadnagy,
kórházi főorvos, Veszprém.

1914. junius 15-én vonult be ezredünkhöz, hogy absolválja önkéntes évét és igy tényleges szolgálatban érte a világháboru kitörése. Augusztus 18-án a tábori ezreddel vonult hadba az oroszok ellen, ahonnan 1915. március 20-án került betegen a Kárpátokból a Budapesti — helyőrségi kórházba, később utókezelésre, majd szolgálattételre Veszprémbe a lábbadozó osztaghoz. Ekkor indult kezdeményezésére gyüjtés, a 31-es honvéd özvegyek, és árvák, valamint a felállitandó 31-es hősi emlékmü javára. 12-én ujra visszamegy ezredéhez a frontra s mint zlj. orvosfőnök mellé beosztva, több izben mint zlj. orvosfőnök teljesit veszélyes és felelősségteljes szolgálatot. 1917 decemberéig, amikor tanulmánya befejezésére Budapestre jött, ahol a Tőzsde hadikórházába nyert beosztást, és itt érte az összeomlás. 30 hónapos frontszolgálata alatt részt vett az Uhnow, Laszczów, Rawaruska, Kárpáti harcokban, Zsebrák, Karpilowka, Berestián, Prussilowi visszavonulásban, Stochod, stb. ütközetekben. Kitüntetései: Arany érdemkereszt, a kardokkal, br. signum laudis, a kard., II. o. Vöröskereszt tiszti diszjelvény, Br. v. vé., S. cs. k., H. e. é.,

Steiner Dezső, t. őrmester,
kereskedő, Lepsény.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be 1913 október 6-án ezredünkhöz és igy a világháboru kitörése már fegyverben érte. A tábori ezreddel ment az orosz frontra, ahol részt vett az Uhnow, Rawaruska-i ütközetben, még szeptember 4-én Raticzownál megsebesült. Reichenbergbe nyert kórházi ápolás után a pótzászlóaljtól tanfolyamra vezényelték Semeringre. Ezt elvégezve, mint si futót a Kárpátokban látjuk az oroszok elleni téli hadjáratban. Derekasan küzdve 1915. áprilisában Méhesfalvánál másodszor is megsebesült. Ezuttal Kesztheiyen gyógykezelték, ahonnan a pótzászlóaljon át 1915 május végén harmadszor is az északi harctérre ment. November 23-án Cvartoriszknál ujból megsebesülve került kórházba, ahonnan felgyógyulva áthelyezték a lugosi 8-as honvédekhez. Ezrede kötelékében ismét kiment az orosz frontra a 16/1 zlj.-al 1917 terén az olasz harctérre vonult, ahol a Hé község fensikján hadifogságba esett. 1919 október 27-én tért haza fogságából. 47. havi frontszolgálata alatt megszerezte a II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., h. e. érmeket és egy hadtestparancsnoki dicsérő elismerést.

ifj. Stern Ferenc, t. hadjel. őrmester,
terménykereskedő, Zirc.

A háboru alatt vonult be ezredünkhöz, mint e. é. önkéntes 1918 március 15-én. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után Trencsénbe vezényelték karhatalmi szolgálatra, ahonnan betegen jött haza. Felgyógyulva az év augusztusában a 43. menetezreddel az olasz frontra került, ahol a Piave körüli harcokban küzdött a forradalom kitöréséig. 1918. decemberében szerelt le.

Strausz Ferenc t. tizedes
Kisbirtokos, Tata.

1896-ban vonult be katonai szolgálatra a m. kir. áll. méntelep-osztaghoz. Ezredünkhöz 1914 augusztus 2-án vonult be. 1916. augusztus havában ment az orosz hadszintérre és részt vett az ezred ütközeteiben. 1916 végén az ezreddel az olasz harctérre ment, ahol a görzi harcokban vett részt. Végigharcolt két Isonzó csatát, majd 1917-ben a Piave mentén küzdött. 1918 márciusában felmentették. 1920-ban ujból bevonult és a csendőrtartalék zászlóaljnál teljesitett szolgálatot. Kitüntetései: K. cs. k., h. e. é.

vitéz Sydó Sándor, t. hadnagy,
pü. számvizsgáló Győr.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1913 októberében ezredünkhöz, igy a világ háboru kitörése tényleges szolgálatban érte. 1914 augusztusában ment az orosz frontra, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben. Közben 2 esetben is megsebesült, amelyekkel különböző kórházakban gyógykezelték. 1916. karácsonyán ezredével átvonult az olasz harctérre, ahol a X., XI. Isonzó csatákban vette ki részét a vérzivataros harcokból. 1917. decemberében, mint létszámfeletti kardos tisztet Lévára vézényelték géppuska tanfolyamra, ahol a forradalom kitörése érte. Kitüntetései: A Signum laudis, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. érem. A harctereken tanusitott hősies magatartásáért, a Kormányzó ur 1923-ban vitézzé avatta.

Szabó Dénes, t. e. é. ö. szakaszvezető,
ny. máv. tiszt., földbirtokos, Kömlőd.

Tényleges katonai idejét a 13-ik honvéd gyalogezrednél szolgálta mint egyéves önkéntes, 1906-ban. 1908-ban lépett a Máv. szolgálatába. A Máv. tiszti tanfolyamot 1917-ben végezte. Mint állomásfőnök 1924 julius 1-én 18 évi szolgálat után nyugalomba vonult és azóta, atyjától örökölt birtokán gazdálkodik.

Szabó Aladár, t. I. o. számv. altiszt, kereskedő, Budapest.

Békében 1908—1911-ig szolgált, a 13. honvédeknél Tatán. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult a 31-es honv. gyalogezredhez. Még 1914 augusztusában kiment az orosz frontra, 1916 karácsonyán az ezreddel az olasz harctérre, majd 1918. augusztusától a franciák ellen küzdött a háboru végéig. 44 hónapi frontszolgálata alatt részt vett ezrede valamennyi hadmüveletében. Közben két esetben betegen részesült kórházi ápolásban. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., vas érdemkereszt a vit. érem szallagján, és H. e. é.

Szabó Alajos, e. é. ö. őrvezető áll. polg. isk. tanár, Győr.

Mint e. é. önkéntes 1914 augusztusában vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. A tiszti iskolában megbetegedett. Felgyógyu'ása után felülvizsgálaton őrszolgálatra minősitették és mint ilyen a 13-ik honvédgya'ogezrednél teljesitett szolgálatot. Közben felmentették és 1917 julius 1-ig Alsókubinban müködött. 1917. julius 2.-án ismét bevonult a 13-ik honvéd gyalogezredhez, de 1918 április 4-én véglegesen felmentették.

Strenge Ede, t. hadnagy, székesfővárosi kórházfőtiszt, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. októberében az 1-es honvédekhez.. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1916. augusztusában helyezték át ezredünk pótzászlóaljához Veszprémbe. Az év karácsonyán ment az olasz frontra és küzdött a 31-es honvédekkel a X. XI. Isonzó csatákban. 1917 szeptemberében a seloi állásból betegen került kórházba. Felgyógyulva 1918. februárjában uból visszatért az olasz fronton küzdő ezredéhez és a Piavénál harcolt a forradalom kitöréséig, több izben mint id. századparancsnok. 21. hónapi frontszolgálata alatt megszerezte az I. és II. o. e. v. é., a Katonai érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján és a K. cs. k.-et. 1919. februárjában szerelt le Veszprémben.

Szabó Viktor, t. tizedes, kőmüves, Mezőörs.

1913-ban vonult be ezredünkhöz és igy a világháboru kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett 1914 októberéig az ezred összes ütközeteiben. A Jaroslau-i harcokban 1914 október 20-án sulyosan megsebesült. Hosszas gyógykezelés után vonult be a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton fegyvernélküli szolgálatra minősitették. Mint ilyen szolgált 1918 februárjáig, mikor mint rokkantatt elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. Tulajdonosa a K. cs. k. és a Seb. éremnek.

Szabó József, t. őrvezető, m. kir. r. főtörzsőrmester, Veszprém.

Ezredünkhöz 1915. juliusában vonult be. Katonai kiképzése után 1915. októberében az orosz hadszintérre ment, ahol a Békéssy dandár kötelékében harcolt. 1916. májusában a Szereth és a Dnjeszter menti ütközetekben küzdött, majd a visszavonuláskor a Kirlibaba ütközet után 1916. juniusában Kolomeánál sebesülten fogságba esett. Czernovitz és Kiewen át Danskaoblasba szállitották. A német hadsereg a várost felszabaditotta és igy ő is visszatért a pótzászlóaljhoz. 1918. junius elejétől a forradalom kitöréséig mint oktató teljesitett szolgálatot a pótzászlóaljnál. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Spórer Tivadar népf. hdj. őrmester. Fonó.

Szabó Kálmán, honvéd, m. kir. r. főtörzsőrmester, Budapest.

Ezredünkhöz 1916. májusában vonult be Veszprémbe. Katonai kiképzése után ment az orosz hadszintérre. 1916 augusztus végén a Czernovitz körüli harcokban megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahonnan 1916. decemberében ujból az orosz frontra ment. 1917. február 21-én Dorna Watranál fogságba esett és Ukrajnában Darnice fogolytáborában volt elhelyezve 1918. március végéig, amikor megszökött. Haza érve bevonult a pótzászlóaljhoz és 1918. augusztusában az olasz harctérre ment, ahol részt vett a Piave menti ütközetekben. Itt érte a front összeomlása. Kitüntetései: Br. v. é., Seb. é., K. cs. k.

Szabó Miklós, t. szakaszvezető, m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Kispest.

1915. október 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és kiképzése után ment az orosz hadszintérre. Előbb Bujavlovkánál, majd Wolhyniában harcolt. 1916. junius 21-én megsebesült és Komáromban gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. 1917. május 5-én a XXIX-ik menetzászlóaljjal az olasz harctérre ment Kostanjevicához. 1917. szeptemberében részt vett az Isonzo csatákban majd a Piave menti harcokban. Innen a pótzászlóaljhoz került és 1918. junius 5-én a 23-ik honvéd gyalogezredhez helyezték át. Ezen ezred kötelékében vett részt a déli tiroli harcokban az olaszok ellen, ahol a front összeomlásáig küzdött. 1918. novemberében szerelt le. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

Szabó Vendel, t. főhadnagy,
vm. árvaszéki ülnök, tb. főszolgabiró,
Győr.

Békebeli önkéntes évét 1908/9-ben abszolválta a 13-as honvédeknél. Ezredünkhöz a világháboruban vonult be mint t. hadnagy és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az Uhnow, Rawaruska és Lemberg alatti harcokban, mig a visszavonuláskor 1914. szeptember végén vérhassal megbetegedett és Kassára került korházi ápolás alá. Felgyógyulva ez év december 15-én ment vissza a frontra és végigküzdve a téli kárpáti nagy csatát, 1915. április 15-én ismét betegen szállitották korházba. Felgyógyulása után a sopronnyéki hadifogoly táborba vezényelték. Innen hadseregparancs alapján Szerbiába helyezték át az inantrei majd a valjevói járás katonai parancsnokságához. 1917. január elején a pótzászlóaljon át a Marosvásárhely környéki Likafalván, majd Nagyernyén állomásozó kiképző csoporthoz osztották be. 1918. április 8-án mint nélkülözhetetlen felmentetett. Harctéri szolgálata 31 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis, Koronás arany érdemkereszt, Szerbia katonai kormányzójának dicsérő okirata. K. cs. k.

Szalay Ferenc, t. őrmester,
gazdálkodó, Borzavár.

Tényleges katonai szolgálatát 1908-ban a 17-ik honvéd gyalogezrednél teljesitette. Mozgósitáskor a 31.-ik honvéd gyalogezredhez vonult be és a tábori ezreddel ment az orosz harctérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben. Az orosz harctérről az ezreddel az olasz frontra ment, ahol végigküzdötte a X., XI. és XII.-ik Isonzo csatát. 1918. szeptember havában szabadságolták és itt érte a forradalom. Összes harctéri szolgálati ideje 36 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é., K. cs. k.

Szalay Gábor, t. hadnagy,
O. T. I. tisztviselő, Budapest.

Ezredünkhöz 1915. októberében vonult be. A tiszti iskola elvégzése után 1916. május 3-án ment az orosz hadszintérre. A Stochod menti harcokban a 6-ik népfelkelő ezred kötelékében 1916. julius 31-én megsebesült és Pardubitzban, majd Budapesten gyógykezelték. 1917. szeptemberében vonult be a pótzászlóaljhoz, ahol felülvizsgálaton 25%-os rokkanttá minősitették. Ruttkán a vasutállomáson teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig és azután részt vett az ezred fenntartásában. 1919. március 20-án leszerelt.

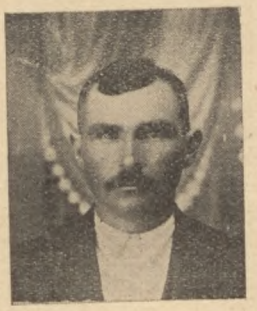

Szalai Ferenc,
gazdálkodó, Tárnokréti.

1914. októberében vonul tbe ezredünkhöz. Kiképzése után 1915 márciusában az orosz hadszintérre ment a kárpáti harcokhoz. A Zsebrák magaslatán fogságba esett. Mint hadifogoly Turkesztánban volt internálva, honnan megszökött, de elfogták és Moszkvába szállitották. Innen 1918 szeptemberében tért haza. 1919-ben szolgált a nemzeti hadseregben.

Szalmásy Antal, t. őrmester,
vendéglős és hentes m. Vörösberény.

A világháboru alatt vonult be 1914. októberében ezredünkhöz. Katonai kiképzése után Pozsonyba vezényelték gépuska tanfolyamra, amelynek elvégzése után Boszniába került a határőrséghez. 1915. januárjában egy cseh pótzászlóaljhoz, majd egy népfelkelő gy. ezredhez osztották be. Részt vett a medgyesi szerb betörés elleni harcokban a Drinánál, Szerbia megszállásában. Montenegroba kerülve küzdött a lovcseni és a szkutari harcokban és az egész Albánia hadjáratokban. 1918. szeptemberében szabadságra ment és igy a forradalom kitörése otthon érte. 45 havi frontszolgálata alatt a Br. v. é. és a K. cs. kereszttel tüntették ki.

Szalay János, t. őrmester,
m. k. r. főtörzsőrmester, Komárom.

1911-ben kezdte tényleges katonai szolgálatát a pozsonyi 13-ik honvéd gyalogezrednél. 1914. augusztus havában vonult be ezredünkhöz és a tábori ezred 10-ik századával ment az orosz hadszintérre. Részt vett az uhnowi és rawaruskai ütközetben és az utóbbiban megsebesült. Kassai korházban ápolták és felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. A géppuskás tanfolyam elvégzése után 1915. márciusában az orosz harctérre ment és részt vett 1915. december végéig az ezred összes ütközeteiben, mikor is betegen a morvaországi Leipába szállitották. Felgyógyulása után a pótzászlóaljnál teljesitett kiképző szolgálatot, mig 1916. juniusában a 22/2. sz. géppuskás menetszázaddal ujból az orosz frontra ment. Itt a 315-ik kombinált ezred kötelékében harcolt. A Brussilow offenziva alatt 1916. julius 28-án sulyos lábsérülésével fogságba esett és a jaroslaui kórházban gyógykezelték. Felgyógyulása után az Uralba szállitották. Mint rokkantat később kicserélték, igy jött haza a pótzaszlóaljhoz, hol leszerelt. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

† **Szerdahelyi Gróff Elek,** hadapród,
m. tisztviselő, Budapest.

1915. julius 14.-én vonult be ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment, ahol a 6-ik népfelkelő gyalogezred kötelékében harcolva 1916 julius havában fogságba esett. Négy és fél évig sinylődött a Nikolski, a Krasnojarski majd a Wladivosztoki fogolytáborokban, honnan 1920 decemberében tért haza. A fogságban sulyos idegbajt kapo ttés ennek következtében 1926 május 5-én halt hősi halált. Hozzátartozói kegyelettel őrzik emlékét és örökitjük meg mi is ezredtörténetünk lapjain.

† **Szarvas Ferenc,**
nfk. százados.

Mint tartalékos hadnagy vonult be a háboru kitörésekor a veszprémi 31. honvéd gy. ezredhez. Mindjárt lekerült a frontra, ahol Sabácnál majd a Drina partján harcolt. Innen átvonult az albán frontszakaszra Durazzó környékére és itt küzdött a háboru végéig. 42 hónapot töltött fronton mely idő alatt megszerezte az e. és bronz Signum laudist, a Katonai érdemkeresztet, Tiszti érdemkeresztet és a K. cs. keresztet. A háboruban szerzett betegsége folytán, 1934. január 10-én hősi halált halt. Nem haltak meg, akik életüket a hazának áldozták. Egy nemzet kegyeletében él emlékük. Nem felejtettünk el drága Bajtársunk!

† **dr. Szántó Gáspár,** t. hadnagy,
ügyvéd, Vértesszőlős.

Ezredünkhöz 1914. augusztus 2-án vonult be mint t. hadnagy és ment a tábori ezreddel az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred ütközeteiben. 1914. októberében megsebesült. Felgyógyulva ujból az orosz frontra ment. A kárpáti téli csatában 1915. februárjában Jablonkinál százada élén hősi halált halt. Mindenét, ifju életét áldozta fel hazájának. Ők az igazi hősök, akik holtan maradtak a becsület mezején. Emlékét kegyelettel örökitjük meg az ezredtörténet lapjain.

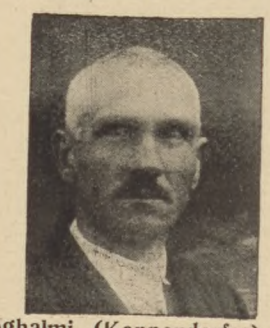

Szeghalmi (Koppendorfer) Pál,
t. őrvezető,
Máv. üzemi altiszt, Öttevény.

A 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe vonult be 1914. augusztus 20-án. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre került és részt vett az Uhnow, Tarnopol és a San folyó menti harcokban. Az egyik San menti ütközetben sulyosan sebesülve orosz hadifogságba esett. A Kiew-i kórházból 8 nap után a Csita-i fogolytáborba került, ahol hosszu ideig ápolták. Felgyógyulása után a steretenci fogolytáborba szállitják, ahol 1915. augusztus végéig volt. Innen az Ural hegység mentére jut, ahol mint szolgálatot teljesitő orosz vasutas számos magyar hadifogoly bajtársnak segitett a hazatérésben. 1918. november havában ő is viszszatért szerettei körébe.

vitéz Szerencsés Gyula, t. szakaszvezető,
városi adótiszt, Veszprém.

1916. május 15-én vonult be az ezredhez. Katonai kiképzése után augusztus 20-án ment az orosz frontra. 1917. decemberében az olasz harctérre, ahol a háboru végéig harcolt. 26 hónapos frontszolgálata alatt részt vett ezrede összes hadmüveleteiben. A harctereken tanusitott hősies magatartásáért a Kormányzó úr 1923-ban vitézzé avatta. Erre a kitüntetésre az I. o. e. v. é., a II. o. e. v. é., a Br. v. é. és a K. cs. k. megszerzésével szolgált rá.

Szente Gyula, honvéd,
Máv. iroda segédtiszt, Győr.

1914. október 26-án vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és decemberben ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred Dunajec menti harcaiban és a Kárpátokban is harcolt. 1915. március 10-én fogságba esett. Betegen szállitották Kiewbe, majd Moszkvába. Felgyógyulása után vitték az Iuzar-i fogolytáborba. Itt mint téglagyári munkás dolgozott. Innen elszállitották a kinai határra, ahol egy kőbányában fejtette a követ. Majd az Ural menti Ufa-i táborba került mint kazánfütő. Samara, Jekaterinburg, Niznij-Nowgorod, Orevburg, Udinsk, Omsk, Tobolsk városokat megjárta mig az orosz ellenforradalmi harcok alatt ujból vissza került Niznij-Nowgorodba, honnan 1918. junius havában mint rokkant cserefoglyot hazaengedték. Felülvizsgálat után Veszprémben leszerelt.

Szelényi (Szlegl) Ede,
ny. főnyilvántartó, Veszprém.

Békebeli katonai kötelezettségének eleget téve, 1900. október 6.-án vonult be a 17-es honvédekhez. Tényleges szolgálati idejének letelte után felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. 1912. decemberbe kerül át a 31-es honvéd gyalogezredhez és igy itt érte a világháboru kitörése. 1927-ben vonult jól megérdemelt nyugalomba.

vitéz Szentiványi János, t. zászlós,
körállatorvos, Bucsuszentlászló.

Háborus katonai szolgálatra 1917. március 9-én vonult be ezredünkhöz A tiszti iskola elvégzése után 1917. szeptember 15-én kiment az olasz hadszintérre, ahol mint szakasz és századparancsnok harcolt a háboru végéig. Részt vett a Piave menti csatákban és a montelloi ütközetben. 1918. december 20-án szerelt le. Kitüntetése.: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., K. cs, k., H. e. é.

Szép Vince, t. főhadnagy,
városi tisztviselő, Győr.

1914. október 23-án vonult be ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után 1915. május havában ment az orosz hadszintérre és részt vett 1916. február végéig az ezred összes ütközeteiben. Ekkor mint létszámfeletti kardos tisztet a pótzászlóaljhoz vezényelték. Ugyanez év májusában mint századparancsnok az orosz, majd december 16.-án az olasz harctérre került és résztvett a X. Isonzo csatában, honnan mint létszámfelettit küldték a pótszázadhoz. 1918. márciusában már ismét az olasz harctéren van és itt harcol a forradalomig mint a 6-ik század parancsnoka. A forradalom lezajlása után belépett a nemzeti hadseregbe és 1920. január 1-én szerelt le. Kitüntetései: Signum Laudis a kardokkal, Br. v. é., és a II. o. német vaskereszt.

Szép József t. szakaszvezető,
cipészmester, Bőny.

Ezredünkhöz 1915 januárjában vonult be. Kiképzése után az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett az ezred összes ütközeteiben 1916 juliusig, mikor a Luck-i áttörés harcaiban sulyosan megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, majd a m. kir. 15-ik honvéd gyalogezredhez vezényelték, mely ezred kötelékében a román harctérre ment. Innen 1918 januárában a francia hadszintérre ment Verdunhoz. 1918 decemberében leszerelt. Harctéri szolgálata 32 hónap. Kitüntetései Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Széles Mihály,
ny. alhadnagy, Veszprém.

1904. május 9-én vonult be a pécsi 13 honvéd gy. ezredhez. Tényleges szolgálati ideje leteltével felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. Ezredünkhöz annak megalakulásakor került és a világháboru kitörésekor a tábori ezred 11. századával ment 1914. augusztus 18-án az orosz frontra. Itt részt vett az Uhnow, Magierow, Podhajce, Rawaruszka, San melletti harcokban és november 19-én Mokrzyskanál megsebesült. Pilsenbe és Komáromba részesült korházi ápolásban, mely után a pótzlj. lábbadozó osztagánál nyerte vissza egészségét. 1915. április 28-án tért vissza ujból az orosz harctérre ezredéhez, amelynek összes hadmüveleteiből derekasan kivette a részét, mig a Luck harcokból betegen szállitották Budapestre korházba, onnan megint a lábbadozó osztaghoz. Felgyógyulva az Inotai tanezredhez vezényelték, majd a déli hadszintérre került Albániába, Podgorica, Cettinjébe stb. ahol a forradalom kitörése is érte. Frontszolgálata 20 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k.

dolgozott, később Moszkvába a tartalék korházban mint magyar-német orosz tolmács müködött. 1918. év végén térhetett vissza hazájába és 1920. decemberében szerelt le.

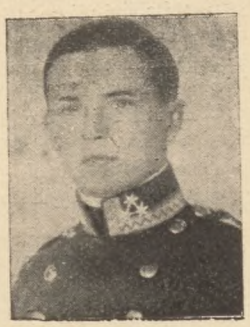

Szolnoky Kálmán, t. hadnagy,
ipariskolai tanár, Győr.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1915. május 15-én ezredünkhöz. A tartalékos tiszti iskolát Veszprémbe végezte és még az év októberébe az orosz frontra ment. Részt vett az ezred őszi és téli, valamint az 1916. évi nyári harcaiban, mig 1916. julius 29-én a Stochod folyónál sebesülve, orosz hadifogságba esett. Szibériában, Kinában, és Koreában sinylődött hosszu évekig. 1920. karácsonyában érkezett Indián és Egyiptomon át haza.

Szilárd Béla, szkv. százados,
autófelszerelési kereskedő, Budapest.

Boldog békében, 1901—1902-ben absolválta önkéntes évét a cs. és kir. 26. gyalogezredben. A világháboru kitörésekor vette fel t. hadnagyi uniformisát, hogy teljesitse hazafiui kötelességét. A 31. népfelkelő gyalogezreddel ment az orosz frontra 1914. augusztus 14.-én. Később a tábori ezredhez került és azzal vonult át 1916. december 26-án az olasz frontra. Hősiesen küzdött, 1917. február 23-án, Kostanjevicánál történt megsebesüléséig. Korházi ápolás után, a Honvédelmi Minisztériumba nyert beosztást. Itt teljesitet szolgálatot 1918. december 31-ig, amikor szolgálaton kivüli viszonyba helyezték és 1919. májusában nyugdijazták, mint rokkantat. Nyugdijáról azonban időközben az állam javára lemondott. 26 hónapot töltött harcvonalban, mindvégig mint század parancsnok. Kitüntetései: Lipótrend lovagkeresztje, a Mária Terézia rend káptalanja által adományozott tiszti arany vitézségi érem, az ezüst és a Bronz Signum Laudis a kardokkal, K. cs. k., Sebesülési érem, H. e. é. Az ezred egyik legszebben dekorált tisztje.

Szemerey István, honvéd,
borbély mester, Veszprém.

Alig töltötte be 18-ik életévét, amikor 1914. augusztusában önként jelentkezett katonai szolgálatra ezredünknél. Rövid kiképzés után már az év októberében kiment az orosz frontra. A San folyónál duló harcokban került tüzbe és derekasan küzdve a Wistulánál november 26-án orosz hadifogságba esett. Szibériában, Beresowkán sinylődött és 20 hónapi szenvedés után, 1918-ban mint csererokkant került vissza hazájába. Szabadságot kapott, amelynek letelte után a 7-es tüzérekhez osztották be, ahol mint fodrász müködött a háboru végéig. A K. cs. k., H. e. é. és a rokkant jelvény viselésére jogosult. 25%-os rokkant.

Szontó Gábor
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Győr.

Háborus szolgálatra a 29-ik honvéd gyalogezredhez vonult be. Részt vett az orosz, majd az olasz hadszintéren az ezred összes hadmüveleteiben 1917 elejétől 1918 októberéig. Közben rövid időre a 13-ik honvéd gyalogezredhez vezényelték. Harctéri szolgálata 17 hónap. Tulajdonosa a K. cs. k. és H. e. éremnek.

Szloboda Sándor, t. szakaszvezető,
építési vállalkozó, Veszprém.

1915. szeptemberében vonult be háborus katonai szolgálatra ezredünkhöz. Kiképzése után géppuska tanfolyamra vezényelték, melyet elvégezve, 1916. juniusában ment az orosz frontra. Itt részt vett a Brussilow offenzivában, majd julius 29-én a Stochod folyónál, az ezreddel együtt hadifogságba esett. Fogságideje alatt egy ideig vasut épitésnél

Takács József, honvéd,
kovács mester, Naszály.

1914. augusztusában vonult be ezredünkhöz és ment azonnal az orosz hadszintérre. Itt részt vett az összes ütközetben 1915. március 30-ig, amikor fogságba esett. Kiew, Zimbirs, majd Zizra gyüjtőtáborokban őrizték. Innen vasutépitkezéshez osztották be, ahol 1921 junius 26-ig dolgozott. Ekkor kicserélték és Németországon keresztül került haza, mikor is leszerelt.

Szücs Ede, t. főhadnagy,
banküzlet tulajdonos, Veszprém.

Önkéntes évét ezredünknél absolválta 1912—1913-ban. A világháboru kitörésekor mint t. zászlós vonult be eredeti csapattestéhez és 1915. tavaszán ment az orosz hadszintérre. November 28-án betegen jött haza és felgyógyulva a tartalékos tiszti iskola oktató tisztje Veszprémben. A veszprémi katonai rendőrségnek felállitásától kezdve 1919-ig parancsnoka volt. Kitüntetései: Br. Signum Laudis, K. cs. k., Seb. érem és a H. e. é.. 1919. februárjában szerelt le.

Szkok István, t. tizedes,
földbirtokos, Bőny.

1916 május havában vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése után az orosz hadszintérre ment. Részt vett az ezred Volhyniai harcaiban, majd az ezreddel az olasz harctérre ment. Harcolt Hitt a IX., X. és XI-ik Isonzó csatában, majd a Kostanjevice-i harcokban a Paviei csatában, a Montello elfoglalásánál és a visszavonulási harcokban. Harctéri szolgálata 27 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., (kétszer) Br. v. é. (kétszer) K. cs. k. A nemzeti hadseregben 16 hónapig szolgált. Gondnoka az Evangélikus egyházközségnek, tagja a Bőm község képviselő testületének és parancsnoka a tüzoltó egyletnek.

Szulacsik Lajos, népfk. százados,
m. kir. p. ü. főtanácsos, Komárom.

Mint e. é. önkéntes 1896/7-ben szolgált a volt cs. és kir. 12-ik gyalogezredben. A világháboru kitörésekor a 31/III. zászlóaljjal mint szazadparancsnok a szerb hadszintérre ment. Részt vett az 1-sö szerbiai offenzivában és itt 52 ütközetben harcolt. 1916. januárjában az olasz harctérre ment Görzhöz. Harcolt a VI. VII. és VIII.-ik Isonzo csatában. Augusztus 14-én a 95-ös magaslaton megsebesült. 1917. május elejéig mint önálló századparancsnok volt San-Marco és Görz között, majd az inotai tanezredhez vezényelték, honnan a pótzászlóaljhoz került. Előbb mint az 1-sö század parancsnoka, később mint a tart. tiszti iskola oktató tisztje teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Kitüntetései: III. o. k. é. k., ez és br. Sign. Laudis a kardokkal, K. cs. k. Seb. é., 1896, 1908 és 1912/13 emlékkereszt. Mint a 31-es Bajtársi Szövetség komáromi csoportjának elnöke és annak megszervezője, hervadhatatlan érdemeket szerzett a háboru utáni bajtársiasság ápolása körül.

Takács Imre, honvéd,
városi tüzoltó, Győr.

A mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és októberben ment az orosz hadszintérre. Részt vett a San és a Visztula menti harcokban. Bochniánál fogságba esett és a berezowkai fogolytáborba került. Végigjárta a szibériai fogolytáborokat. Skorbut támadta meg és gyógykezelésre Omskba, majd Novo-Nikolajewskbe vitték. 1917. május 25-ig a minosinski rézbányában dolgozott, nan Acsinszkba került, ahol 1918. augusztus végéig tartózkodott. 1919. márciusa már Ukrajnában éri, honnan 1921 márciusában betegen tért haza.

Takács Lajos, t. szakaszvezető,
ny. r. főtörzsőrmester, Veszprém.

Békében 1906. augusztusától 1907 julius 1-éig szolgált a 17-es honvédeknél, ahonnan átlépett a csendőrséghez, 1910 október 1-én pedig a rendőrséghez. A világháboru alatt 1915. január 28-án vonult be ezredünkhöz és február 15-én már kiment az orosz harctérre, ahol március 31-én hadifogságba esett. Csiat, Kurga, Cselabiuszk fogolytáboraiba sinylődött hosszu éveken át, amig 1921 február 21-én haza térhetett családja körébe.

vitéz Takács László, t. hadnagy,
okl. mérnök, Budapest.

Mint e. é. önkéntes vonult be 1916. januárjában a 31-es honvédekhez. A tartalékos tiszti iskola Veszprémben történt elvégzése után az év őszén az orosz frontra ment a Kowel frontszakaszra. December 24-én az ezreddel vonult át az olasz frontra, ahol 1918. junius 23-ig részt vett a X., XI. Isonzó csatákban (Kostanjevica, Seló), a Piave delta és a Montello-i harcokban. Ekkor hosszu, megszakitás nélküli frontszolgálatára való tekintettel a pótzászlóaljhoz vezényelték. Karhatalmi zászlóaljhoz beosztva Léva, Turócszentmárton, Rutkán teljesitett szolgálatot a háboru végéig. 1917. juliusában Kostanjevi-nál gránát szilánktól szenvedett sebesülést, amelyet a helyszinen ápoltak. Frontszolgálata 21 hónap. Kitüntetései: III. o. vaskoronarend, III. o. kat. érdemkereszt, II. o. e. v. é., (2,) Br. v. é., K. cs. k., h. e. é.

A harctéren tanusitott bátor magatartásért a Kormányzó ur 1923-ban vitézzé avatta.

Takács Sándor, önkéntes tizedes,
adóügyi jegyző, Nyulfalu.

1916. novemberében vonult be ezredünkhöz. Katonai kiképzése és a tisztiiskola elvégzése után bekerült az orosz hadszintérre, ahol a Ricsikov-i állomásparancsnokságon teljesitett szolgálatot, majd különböző beosztások után Ukrajnába vezényelték a megszálló csapattesthez. Ott érte a forradalom kitörése. 1918 november végén szerelt le

Tevesz József, honvéd,
máv. alkalmazott, Tatabánya.

Ezredünkhöz 1918. február 4-én vonult be és a 42-ik menetszázaddal ment 1918 április 12-én az olasz harctérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben. 1918 október 27-én fogságba esett. A Foggia-i fogolytáborból mezőgazdasági munkára osztották be. 1919 november 20-án jött haza és 23-án leszerelt.

Dr. Tekeres Lajos, t. hadnagy,
városi I. aljegyző, Veszprém.

Mint e. é. önkéntes, 1915 augusztusában vonult be a cs. és kir. 83. gyalogezredhez, ahonnan azonban még az év novemberében szembaja miatt elbocsájtották. 1916 augusztusában ujból bevonult, mostmár a 31. h. gy. ezredhez. A veszprémi tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1917 junius 27-én az olasz frontra ment, ahol az összeomlásig ezrede összes hadmüveleteiben részt vett. 16 hónapot töltött fronton, amely idő alatt a II. o. e. v. é., Br. v. é., és a K. cs. kereszttel tüntették ki.

Takács István, t. szakaszvezető, gazdálkodó, Kóny.

Ténylegesen 1896/98-ban szolgált a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredben és ezredünkhöz a mozgósításkor vonult be háborus szolgálatra. Ugy a szerbiai mint az orosz hadszintéren harcolt 34 hónapon keresztül, mig 1917 juniusában mint önálló gazdát közérdekből fel nem mentették. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. A Népszövetség helyi csoportjának alelnöke és ugyancsak alelnöke a Fogyasztói Szövetkezetnek és a Tejszövetkezetnek is. Tanácstagja a Róm. kath. egyházközségnek.

dr. telegdi Telegdy István t. h. állatorv. közállatorvos.

Ezredünk állatorvosa volt az orosz és az olasz hadszintéren 1914. október 16-tól 1917 végéig, mikor a dandár, majd a 41-ik hadosztály parancsnokságához vezényelték. Itt érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata 46 hónap. Kitüntetései: Koronás arany érdemkeresztt. a vit. é. szalagján, Arany é. k. a vit. érem szalagján, Bronz vit. é., K. cs. k.

Tarró Márton, t. szakaszvezető, gazdálkodó, Győrszentmárton.

Szolgálatra 1912 október 15-én vonult be ezredünkhöz és igy a háború kitörése tényleges állományban érte. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, de Rawa-Ruskánál 1914 szeptember 8-án megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a póttesthez, majd 1915 február 14-én ujból az orosz harctérre került. Részt vett a kárpáti nagy téli csatában és a Zsebrák magaslati harcokban de a Pruth folyó mentén ujból megsebesült. Hosszas gyógykezelés után bevonult a póttesthez, honnan 1917 tavaszán a romániai harctérre került, de 4 hónap után sérülten ment a pótzászlóaljhoz. Itt a tiszti iskolában mint kiképző teljesitett 1917 december 22-ig szolgálatot, miokr az Albán frontra vezényelték. Innen betegen került kórházba. A forradalom kitörése a póttestnél érte. Harctéri szolgálata 25 hónap. Kitüntetései: II. o. v. é., Br. v. é. (2-szer) K. cs, k.. Seb. é. (3 sávval).

† Tolnai János, őrmester, kereskedő, Budapest.

A világháboru kitörésekor vonult be a 31. honvéd gy. ezredhez Veszprémbe. Kikerült az orosz harctérre, ahol számos nagy és véres ütközetben küzdött hazájáért, mig 1917-ben megbetegedett. Részt vett azonkivül a szerb fronton, a Drina melletti harcokban. Vitézségéért számos kitüntetést kapott. 1933. december 19-én, a harctereken szerzet betegsége következtében hősi halált halt. Kegyelettel örökitjük meg emlékét az ezred történetének lapjain. Özvegye, János és Te-éz gyermekei gyászolják.

vitéz Tihanyi (Till) Ferenc, népf. főhadnagy, m. kir. selyemtenyésztési felügyelő, Győr

Békebeli katonai kötelezettségének 1900-ban tett eleget a v. cs. és kir. 76. gyalogezredben. A világháboru kitörésekor a 31-ik népf. gyalogezredhez vonult be és ment az orosz hadszintérre. Itt részt vett a Kodev, Rathaniu, Iwangarod körüli harcokban, a Gorlice menti, a kárpátokban lezajlott, valamint a Homonna környéki véres csatákban. 1915. január 8-án sulyosan megsebesült. Besztercebánya és Győr kórházaiban ápolták. A Pozsonyban eszközölt felülvizsgálaton mint fegyveres szolgálatra alkalmatlan rokkantat elbocsájtották a hadsereg kötelékéből. 1915. augusztusában vette kézhez a harctéren tanusitott kiváló magatartásáért kitüntetésképen nyert hadapródi kinevezését és részben önként és részben Nagy László alezredes zászlóaljparancsnok kérésére bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol az 1-sö pótszázad kiképzőtisztje lett. Ez év decemberében mintegy különáló munkás osztag parancsnoka ment ki az olasz harctérre. Frontszolgálata 27 hónap. Kitüntetései: e. és br. signum laudis, koronás arany érdemkereszt a kardokkal, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., br. v. é., K. cs. k., h, e. é.

1914.. decemberében felterjesztetve az arany vitézségi éremre. Ezredünk egyetlen volt tagja, aki hősiességével közlegénységből küzdötte fel magát főhadnaggyá. 1922-ben avatták vitézzé.

Tompos Béla
sütőmester, Győr.

1907-ben szolgált ténylegesen a 17-ik honvéd gyalogezredben. Fegyvergyakorlatait már ezredünknél szolgálta le. Háborús szolgálatra 1914 augusztus 1-én vonult be ezredünkhöz és az első menetzászlóaljjal ment az olasz hadszintérre. A Kutassy zászlóalj kötelékében harcolt Rawaruská-nál. Beolvadva ez ezredbe, részt vett az ezred összes hadműveleteiben Galiciában, majd a Kárpátokban. 1915 végén bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan a 307-ik gyalogezredhez vezényelték az orosz hadszintérre. Harcolt Rarance—Toporoucz-nál, majd a román frontra került Kirlibabahoz. 1918 tavaszán az olasz harctérre ment a Piave menti harcokhoz. Itt is érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata 48 hónap. Kitüntetései: Br. v. é. (kétszer) K. cs. k.

Torma Vince, t. szvezető, közs. pénztáros, Mezőkomárom.

Ténylegesen 1900-ban szolgált a győri cs. és kir. 19-ik gyalogezredben. Ezredünkhöz 1914 julius 28-án vonult be háborus katonai szolgálatra és ment a 31-ik népf. gy. ezreddel az orosz hadszintérre, ahol 1914 december 20-án megsebesült. Graz, Leibnitz, majd Enying kórházaiban gyógykezelték. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol mint kiképzőaltiszt teljesitett szolgálatot. 1916 november 12-én ujból az orosz, majd az ezreddel az olasz frontra ment. Végigküzdötte a X. és XI. Isonzó csatát és 1917 november 20-án betegen kórházba került. Laibachban és Veszprémben ápolták. Felgyógyulva a veszprémi lábadozóba került és itt érte a felmentése. 1918 februárjában leszerelt. Harctéri szolgálata 15 hónap. Kitüntetései II. o. v. é., (2), br. v. é., (2), K. cs. k.

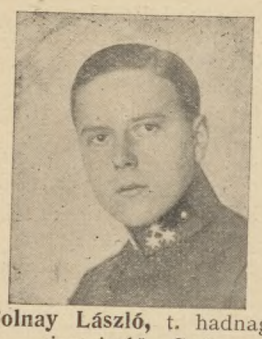

Tolnay László, t. hadnagy,
tisztviselő, Győr.

1915. januárjában vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola elvégzése után 1916. januárjában az orosz hadszintérre ment, ahol a 315.-ik kombinált honvéd gyalogezredhez osztották be. A Brussilow offensivában julius 26-án megsebesült. Lublinban való gyógykezeltetése után bevonult a pótzászlóaljhoz és 1917. áprilisában az olasz frontra ment. Részt vett a X. és XI. Isonzó csatában, ahol ujból megsebesült. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz, honnan különleges megbizással Győrbe vezényelték és itt érte a forradalom. Harctéri szolgálata 10 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis, II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Torda Ferenc, honvéd,
bányász, Tatabánya.

1899-ben szolgált ténylegesen, a cs. és kir. 12-ik gyalogezredben. Ezredünkhöz a háboru kitörésekor 1914. augusztusában vonult be Tatára és ment az orosz hadszintérre. Előbb Lublin és Varsó körül, majd a kárpáti nagy téli hadjáratban küzdött. 1915-ben mint nélkülözhetetlent felmentették. Harctéri szolgálata 12 hónap.

Torda Imre, t. tizedes,
vasesztergályos, Tatabánya.

Tényleges katonai szolgálatot a 13-ik honvéd gyalogezrednél teljesitett Pozsonyban, 1904—1906-ban. Ezredünkhöz a mozgósitás napján vonult be. Az orosz hadszintéren harcolt, részt vett az Iwangorod és Lemberg körüli harcokban. ahol sulyosan megsebesült. Tulajdonsa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek. A harctéren felterjesztették az I. o. e. v. é. éremre.

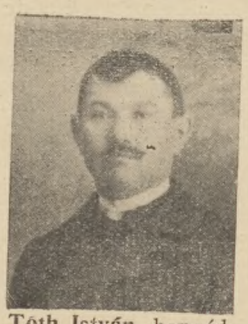

Tóth István, honvéd,
kisbirtokos, Mocsa.

Tényleges katonai szolgálatot a cs. és kir. 12-ik gyalogezredben teljesitett 1905-ben. Mozgósitáskor vonult be ezredünkhöz és ment az orosz hadszintérre, ahol az ezred kötelékében részt vett az ezred ütközeteiben. A Visztula menti harcokban fogságba esett. Mint hadifoglyot előbb Krasnojarskba, majd Amanoboroba szállitották, ahol vasutépitési munkát végzett. 1917 őszén az Ural hegységbe vitték, ahol 1918 elején egy vasgyárban jolgozott. 1919. augusztus havában indult hazafelé és 1920 juniusában ért szülőföldjére.

Tóth Gyula, t. szakaszvezető,
gazdálkodó, Mezőörs.

Háborus szolgálatra 1914 augusztus 24.-én vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után ez év novemberében ment az orosz hadszintérre. Részt vett a galiciai harcokban és a kárpáti nagy télicsatában. 1915 március 15-én lábfagyással kórházba szállitották. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol mint kiképző teljesitett 1917 áprilisáig szolgálatot, mikor géppuskástanfolyamra Pozsonyba vezényelték. Ennek elvégzése után 1917 julius 11-én a 307.-ik gyalogezredhez vezényelték, melynek kötelékében mint a kézi géppuska kezelője Kirlibaba-nál harcolt. 1918 május 1-én az olasz hadszintérre ment, de junius 23-án Asiagó-nál megsebesült. Kórházi ápolás után bevonult a póttesthez Veszprémbe és itt i-s érte a forradalom kitörése. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Turóczy Vince, honvéd,
Bszkárt ellenőr, Budapest.

Tényleges katona idejét a 13-ik honvéd gyalogezredben szolgálta le, 1902—3-ban. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre és részt vett az ezred galiciai ütközeteiben, valamint a kárpáti nagy téli hadjáratban. Később az olasz harctérre ment és ott harcolt 1918 végéig, amikor betegen kórházba szállitották. 1918 novemberében szerelt le. Tulajdonosa a Károly csapat keresztnek és a hadi emlékéremnek.

Friska Ferenc, t. zászlós,
tanitó, Naszály.

Bevonult 1914 októberében és a tiszti iskolát Veszprémben végezte el. 1915. junius 26-án ment az orosz harctérre, ahol hadifogságba esett. Végigjárta a szibériai fogolytáborokat és 1922. március 4-én jött haza. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Töke András, m. kir. tiszthelyettes,
Veszprém.

Tényleges katonai szolgálatra vonult be a 17-es honvédekhez, melynek leteltével felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. A 31. honvéd gy. ezred megalakulása óta az ezrednél szolgált a háboru végéig. 1914 augusztus 18-án, a tábori ezreddel ment az orosz frontra, onnan, 1916 december 10.-én az olasz harctérre. Részt vett az ezred összes hadmüveleteiben, mig a XII. Isonzó csatában srapnel szilánkoktól megsebesült. Ennek dacára sem akart ezredétől eltávozni és igy hosszu megszakitás nélküli frontszolgálatára való tekintettel parancsnoksága a pótzászlóaljhoz vezényelte, ahol a háboru befejezése is érte. Kitüntetései: Koronás ezüst és koronás vaskereszt, II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., H. e. é., 20 éves szolgálati kereszt és az 1912—13 e. k.

Tromler Károly, t. tizedes.
vendéglős, Veszprém.

Békében 1896-ban szolgált a székesfehérvári 17-es honvédeknél. A világháboru alatt 1914 novemberében vonult be ezredünkhöz és 1915 január 5-én egy repülő zászlóaljjal ment az orosz frontra. A május 2-án kezdődő Styr parti harcokban küzdve 29-án megsebesült, amellyel Munkácsra vitték korházba. Ápolták még Huszt, Nagyszöllős és Veszprém kórházaiban is és felgyógyulása után a 21. honvéd gy. ezredhez helyezték át Nagyszöllősre, ahonnan kérvényezése folytán tért vissza eredeti csapattestéhez Veszprémbe. 1916 februárjában Lugosra került a 8-as monvédekhez, ahol 3—4 transzport kiképzése után az ezreddel Orosházára ment. Itt beosztották egy román frontra induló menetbe, azonban előbbeni betegsége kiujult és Szentágotán vették kezelésbe. Innen Temesvárra küldték a tüdőgondozóba, ahol 4 hónapig feküdt. Felülvizsgálaton 33 százalékos rokkantságot állapitottak meg és Lugosra irányitották Fegyvernélküli segédszolgálatra, majd Turnuszeverinbe határkiigazitási munkálatokhoz. 1918. augusztusában a szegedi kerületi parság utasitására mint rokkantat nyugdijba helyezték.

Troll József, t. őrvezető,
borbélymester, Felsőgalla.

1895-ben teljesitett tényleges katonai szolgálatot. Ezredünkhöz a mozgósitáskor vonult be Tatára és 1914 augusztus 19-én ment az orosz hadszintérre. Rawaruskánál részt vett az orosz támadás visszaverésében de az ellentámadásnál sulyosan megsebesült. Pozsonyba került kórházi ápolásra, majd utókezelésre Felsőgallára. Felülvizsgálaton harctéri szolgálatra alkalmatlannak minősitették és mint segédszolgálatos Nyitrán szolgált a háboru végéig, ahol a katonai raktár kezelője volt. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Tóth János, t. szakaszvezető,
kisbirtokos, Dad.

A 13-ik honvéd gyalogezredhez vonult be tényleges katonai szolgálatra 1904-ben. A mozgósitáskor ezredünkhöz vonult be és szeptember havában ment az orosz hadszintérre. Részt vett a rawaruskai ütközetben, a Visztula menti harcokban és a kárpáti nagy téli hadjáratban. Itt megsebesült. Felgyógyulása után ujból az orosz frontra ment, de 1916. julius 29-én fogságba esett. Mint hadifogoly, hosszu ideig a majnámi vasutépitésnél dolgozott. A fogságból 1919. november havában tért haza és szerelt le. Kitüntetései I. o. e. v. é., II. o e. v. é., II. o. e. v. é., (2), br. v. é., K. cs. k., h. e. é.

dr. Ujj József, népf. százados,
orsz. karnagy, Budapest.

A volt cs. és kir. 32-ik gyalogezrednél teljesitett tényleges katonai szolgálatot 1900-ban. Ezredünkhöz 1914. augusztus 20-án vonult be és mint az I/31. npf. zlj. segédtisztje ment a szerb hadszintérre, ahol részt vett a szerbiai offenzivában. Három éven keresztül volt a zlj. segédtisztje és mint ilyen vett részt a második szerbiai offenzivában, a Lovcen és Durazzo bevételénél és az albániai harcokban. 1917 végén az 1-sö század parancsnoka lett, majd a háboru végén a 93-ik dandárparancsnokságnál nyert beosztást. A front összeomlásakor megbetegedett, Fiumében ápolták és ekkor fogságba került, ahonnan 1918 december 27-én szállitották Budapestre. Harctéri szolgálata 52. hónap. Kitüntetései: III. o. k. é. k., ezüst signum laudis, br. signum laudis, K. cs. k.

Vadász Béla t. főhadnagy.
ny. bankcégvezető, Budapest.

Önkéntes katonai évét a 38. cs. és kir. gyalogezredben absolválta 1904—1905-ben. A világháboru kitörésekor mint t. hadnagy vonult be ezredünkhöz és a 14. menetezreddel ment 1914. augusztusában az orosz hadszintérre. Derckaran küzdött és részt vett ezrede vlamennyi ütközeteiben, még 1914. november 26.-án orosz hadifogságba esett. Bezerofka—Werchne—Udinszk és Trojkosawszk táboraiban sinylődött, 1918 májusában térhetett szökve haza. Jelentkezett a pótzászlóaljnál, ahonnan 8 hétre szabadságolták. Ennek leteltével bankja mint nélkülözhetetlent felmentette. A K. cs. k. és a t. e. é. tulajdonosa.

Unferdorber Mátyás, honvéd,
bányász, Várpalota.

1914. október 26-án vonult be ezredünkhöz. Rövid katonai kiképzése után az év decemberében már kiment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a Dunajec körüli harcokban, amig a Kárpátokból lábfagyással szállitották kórházba. Hosszas gyógykezelés után a pótzászlóalj lábbadozó osztagánál pihente ki a kárpáti déli hadjárat fáradalmait. 1915. augusztusában ujból visszatért az orosz frontra és a volhyniai harcokban vakbélgyulladással a Jaroszlau-i kórházba került. Felgyógyulva a pótzászlóaljon keresztül Pozsonyba vezényelték, ahonnan egy bányász századdal az olasz harctérre vonult. A San Martino harcokban olasz hadifogságba esett és hosszu 37 hónapi szenvedés után 1919. novemberében tért vissza hazájába. Frontszolgálata 17 hónap.

Varga Lajos, t. tizedes,
uri és női fodrász, Győr.

1915-ben vonult be ezredünkhöz háborus szolgálatra és ment az orosz hadszintérre, ahol 10 hónapig vett részt, az ezred ütközeteiben, mikor betegen ment kórházba. Felgyógyulása után a póttestnél teljesitett a forradalom kitöréséig szolgálatot. 1918 decemberben szerelt le. A nemzeti hadseregben is szolgált.

Váczy Géza, t. hdj. őrmester, ref. tanitó, Nemesvámos.

Mint e. é. önkéntes, 1915. májusában vonult be ezredünkhöz. A tiszti iskola elvégzése után az orosz hadszintérre ment. Itt átkerült a cs. és kir. 9. huszárezredhez, melynek kötelékében részt vett a Brussilow offenzivában. 1916. junius 7-én orosz fogságba esett. Végigjárta a Nolinsk-i, Omsk-i, Tochoe és Krasnojarsk fogolytáborokat, mig a II-ik tiszti szállitmánnyal 1922 január havában hazatért.

Varga Mihály, t. szakaszvezető, gazd. intéző, Söptér-puszta.

Ténylegesen 1909/11-ben szolgált a m. kir. 17-ik honvéd gyalogezredben. Ezredünkhöz mozgósitáskor vonult be és a tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközeteiben 1914 szeptember 17-ig, mikor sulyosan megsebesült. Felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol felülgálaton fegyvernélküli szolgálatra alkalmasnak minősitették és mint olyan az első pótszázadnál teljesitett szolgálatot. 1917 junius 30-án mint gazdatisztet felmentették.

Varga Imre, t. tizedes, kisbirtokos, Mocsa.

1915. junius 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. A 14. menetzljjal ment az orosz hadszintérre és részt vett az ezred kötelékében az ezred ütközeteiben, még 1915. októberében megsebesült. Felgyógyulása után 1916 januárjában az orosz harctérre ment, ahol februárban áthelyezték a 12-ik honvéd gyalogezredhez. 1916 decemberében az olasz hadszintérre kerü lt és ott Kostanjevicanál megsebesült. Felgyógyulása után elvonult a pótzászlóaljhoz, honnan géppuskatanfolyamra Lévára vezényelték, Itt érte a forradalom kitörése. 1919.-ben ujból bevonult és a nemzeti hadsereg kötelékében a komáromi géppuskás osztagnál teljesitett 1921 október végéig szolgálatot. Kitüntetései: br. v. é., K. cs. k., seb. é.

Vasváry Pál, r. főtörzsőrmester, Budapest.

1915 október 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez és decemberben ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a wolhyniai harcokban. 1916. áprilisában betegen Zsolnára, majd Veszprémbe került. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahol elvégezte a géppuskás tanfolyamot. 1916 juliusában ujból a román hadszintérre ment, ahol a a román front.a, ment, ahol 1916 december végéig részt vett az ezred összes ütközeteiben, mikor ujból megbetegedett. Pápán ápolták. Felgyógyulása után 314-es kombinált ezred kötelékében harcolt Sármezőnél. 1918 január elején a francia hadszintérre került Verdunhoz, májusban pedig a déltiroli frontra és itt érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata 26 hónap. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek.

Vasváry Sándor, honvéd, m. kir. áll. rendőr, Komárom.

1915 október 15-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. Kiképzése után a XVII. menettel került ki az orosz hadszintérre Wolhyniába. 1916. juliusában géppuska tanfolyamot végzett Pozsonyban, ahonnan az év szeptember 4-én egy géppuska szakasszal ment önként a román frontra, majd ugyancsak Lévárol 1918-ban a francia hadszintérre vonult. Itt a nehéz tüzérséghez helyezték és mint repülőgép elháritó küzdött, mig végre az olasz frontra vezényelték át, ahol a forradalom kitörése is érte. Frontszolgálata 17 hónap, mely idő alatt számos véres ütközetben adta tanujelét bátor magatartásának. A K. cs. kereszt tulajdonosa 1919. márciusában szerelt le.

Váli Lajos, t. őrmester, kisbirtokos, Mocsa.

1898-ban vonult be tényleges katonai szolgálatra a 13-ik honvéd gyalogezredhez. Mozgósitáskor ezen ezred kötelékében ment az orosz hadszintérre és harcolt 1914 november 21-ig, mikor megsebesült. 1915. március havában vonult be ezredünkhöz, de sulyos sebesülése következményeként szabadságolták. 1916 február 7-én ujból behivták szolgálatra. Junius 28-án az orosz harctérre ment és részt vett a wolhyniai harcokban 1916 októben 4-ig. 1917 januárjában az olasz hadszintérre került, ahol részt vett a Piave menti csatában. 1918. julius 18-án mint gazdálkodót felmentették. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., K. cs. k., seb. é.

dr. Veöreös Imre, népf. százados, vm. tb. tiszti főügyész, Győr.

Mint e. é. önkéntes, a 19-ik cs. és kir. gyalogezrednél szolgált 1898-ban. 1914 augusztus 1-én vonult be mint népfelkelő hadnagy a 31-ik honv. gyalogezredhez, háborus katonai szolgálatra és ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred Piave menti és a kárpáti ütközeteiben. 1915 tavaszán a IV./31. zászlóaljhoz helyezték át, ahol az ezred kötelékében az orosz harctéren harcolt, majd 1918 közepén az olasz frontra ment, ahol a front összeomlása is érte. Harctéri szolgálata 48 hónap. Kitüntetései: ez és bronz Sign. laudis, a kardokkal, K. cs. k., Jubil. eml. é., 1918 novemberében szerelt le.

Vánik Mihály, t. szakaszvezető, mészáros és vendéglős, Bakonybél.

1914. októberében vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után géppuskás kiképző tanfolyamra vezényelték Pozsonyba, majd lövészeti tanfolyamra Bruckba. 1915 március havában az orosz hadszintérre ment, ahol részt vett a Rownó és Luck körüli harcokban. 1916 juliusában a Stochodnál orosz fogságba esett és Kiewbe irányitották. Részt vett vasutépitési munkálatokban, megszökött, de elfogták és Moszkvába szállitották. 1918 augusztusában tért haza és szabadságának kitöltése után bevonult a pótzászlóaljhoz, és ott érte a forradalom kitörése, amikor leszerelt. Kitüntetései: br. v. é., K. cs. k.

Várady János, t. tizedes, gépkocsivezető, Komárom.

Békében 1913. évben szolgált a 31-es honvédeknél, a tóvárosi zlj. kötelékében. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredéhez és a tábori ezreddel 1918 augusztus 18-án ment ki az orosz frontra. Részt vett az Uhnow-i, Rawaruska-i harcokban, melyben szeptember 7-én megsebesült. Laibachban nyert kórházi ápolás után 2 havi szabadságának leteltével a pótzászlóaljnál nyert oktatói beosztást. 1915. hárcius 8-án ujból kiment az orosz harctérre, ahol 23-án orosz hadifogságba esett. Csita, Antipika táboraiban, majd a Murmán szigeti vasutépitésnél ette a hadifoglyok keserü kenyerét mig betegen Moszkvába került, ahonnan 1920. április 30-án sikerült szökve hazatérnie.

Dr. Veress Imre, t. fhdn. orvos, fül és gégeorvos, Budapest.

Mint egy éves önkéntes vonult be 1913 junius 16-án a 24-ik honvéd gyalogezredhez, majd 1914 augusztus 1-én ugyanezen ezredhez háborus szolgálatra. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre, ahol mint e. ü. osztagparancsnok vett részt az ezred ütközeteiben 1913 november 5-ig amikor tanulmányi szabadságot kapott, majd a honvéd helyőrségi kórházba vezényelték. 1915 május 15-én helyezték a 31-ik honvéd gyalogezredhez. Az orosz fronton mint s. orvos, zászlóaljorvosfőnök müködött 1916 julius 16-ig, amikor orosz hadifogságba esett. 1918. februárjában megszökött. 1918 szeptember 15-éig ujból a Bpest honvéd helyőrségi kórháznál volt beosztva. Ekkor ment az olasz hadszintérre, ahol mint a 2-ik honvéd huszárezred zászlóalj orvosfőnöke a front összeomlásáig. Kitüntetései: Sign. laudis a kardokkal, H. o. e. v. é., és a K. cs. k. Leszerelt 1918 december 10-én.

Venes Béla
m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Győr.

Háborus szolgálatra 1917-ben vonult be ezredünkhöz. Kiképzése után 1918 januárjában az olasz hadszintérre ment, ahol részt vett a Piave menti harcokban. 1918 juliusában gázmérgezést kapott. Kórházi ápolás után bevonult a pótzászlóaljhoz és itt is érte a forradalom kitörése. 1918 novemberében szerelt le. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek. 1923-ban lépett a m. kir. államrendőrség szolgálatába.

Viktor István, honvéd, szénosztályozó, Tatabánya.

1915 julius 15-én vonult be a 31-ik honvéd gyalogezredhez Veszprémbe. Az orosz hadszintérre került, ahol 1916 julius 29-ig részt vett az ezred összes ütközeteiben. Ekkor ugyanis a Stochod folyónál orosz hadifogságban, Turkesztánban vasutépitési munkálatokban vett részt, majd ugyancsak vasutépitési munkáilatokat végzett Szamarkandban is, 1921 végéig, amikor hazajött és 1922-január 12-én leszerelt.

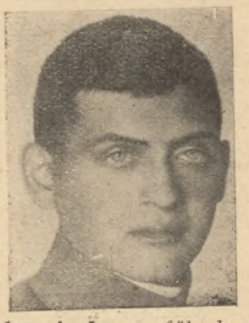

Vidor Andor t. főhadnagy. müszaki kereskedő Győr.

1914. szeptemberében vonult be ezredünkhöz és a tiszti iskola elvégzése után 1915 augusztusában az orosz harctérre ment. Részt vett a Strij körüli harcokban. 1915 október 26-án megbetegedett és visszatért a pótzászlóaljhoz. Innen 1916 juliusában áthelyezték a m. kir. 6-ik népf. gyalogezredhez. Melynek kötelékében az orosz frontra került Volhymiába. Részt vett a Brussilow offenzivában. 1916 augusztus 8-án megsebesült. Felgyógyulása után a Zalaegerszegi fogolytáborban, majd a Milowitz-i 14-ik őrzászlóaljnál teljesitett szolgálatot a forradalom kitöréséig. 1919 január 2-án szerelt le. Tulajdonossa a K. cs. k. és a Seb. éremnek.

Világhy András, honvéd. gazdasági intéző, Kislód.

1906-ban vonult be a magyaróvári gazdasági akadémia elvégzése után a 17-ik honvéd gyalogezredhez és a mozgósitáskor ezredünkhöz. 1914 szeptemberében az orosz hadszintérre ment, ahol 1914 november 28-ig részt vett az ezred összes ütközeteiben, mikor is betegen Budapestre szállitották. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz vonult be, ahol továbbképző tanfolyamot végzett. Még 1916 juniusában mint harcteret járt gazdasági intézőt felmentették.

Vojacsek Ferenc, t. főhadnagy, városi számvizsgáló, Győr.

1914. október 1-én vonult be ezredünkhöz háborus katonai szolgálatra. A tisztiiskola elvégzése után Lévára, géppuskás tanfolyamra vezényelték. 1915. áprilisában a 8-ik honvéd gyalogezred kötelékébe helyezték. Innen a 13-ik honvéd gyalogezredhez, majd az ezredünkhöz helyezték vissza. Ezredünk kötelékében ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett az ezred ütközeteiben, mig 1915. augusztus 6-án megsebesült. Felgyógyulása után ismét az orosz frontra ment, ahol ujból megsebesült. Felgyógyulása után felülvizsgálaton 75%-os rokkanttá minősitették és mint ilyen teljesitett Veszprémben szolgálatot a forradalom kitöréséig. 1918. december 4-én leszerelt. Kitüntetései: Sign. laudis, I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., Seb. é. (2 sávval), K. cs. k. Jelenleg is 50%-os rokkant.

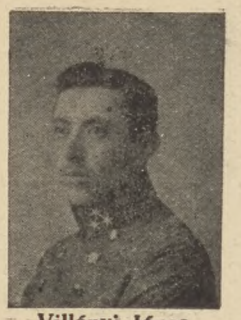

Villányi János,
m. kir. nyilvántartó főmester,
Békében 1910-ben vonult be a 17. honvéd gy. ezredhez. Tényleges szolgálati idejének letelte után felvétette magát a hivatásos altisztek állományába. A világháboru kitörése már a 31. h. gyalogezrednél érte. A tábori ezreddel vonult 1914 augusztus 18-án az orosz harctérre. ahol részt vett az Uhnow, Rawaruska, Jaroszlau és Krakkó-i harcokban. Orosz hadifogságba esett, ahonnan 1920 május 20-án tért haza. Frontszolgálata 4 hónap. A K. cs. k., sebesülési éorem és a 20 éves szolgálati kereszt tulajdonosa.

Vogl Izidor, t. szakaszvezető,
vendéglős, Tatabánya.
1915. december 15-én vonult be ezredünkhöz, ahol a III.-ik pótszázadnál nyert beosztást. Felülvizsgálat után mint őrszolgálatra alkalmast Tatabányára, Székesfehérvárra majd Nyitrára vezényelték. Innen Pozsonyba került a csendőrségi korházhoz, majd ugyanitt a csendőr pótszárnyparancsnokságnál mint számvivő altiszt teljesitett szolgálatot. 1917. november 23-án felmentették. Tulajdonosa a Jubileumi emlékéremnek.

Dr. Vinkó István, t. százados,
O TI. aligazgató, Budapest.
Tényleges katonai szolgálatot a m. kir. 6-ik honvéd gyalogezrednél teljesitett és 1914 augusztusában vonult be a 31. népf. gyalogezredhez háborus katonai szolgálatra. Augusztus 28-án ment az orosz hadszintérre, de Lublin előtt megsebesült. Kowelba került kórházba. Felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. 1914 jecember 6-án a 31/III. npf. zljhoz ke:ült és 1916 augusztus 9-én Al-Pontenál sebesülten olasz hadifogságba került. 1919 április 19-én tért haza betegen, és Budapesten a helyőrségi kórházban gyógykezelték. 1920 szeptemberében szerelt le. Harctéri szolgálata 24 hónap. Kitüntetései: ez. és br. Sign. laudis a kardokkal, K. cs. k., seb. é (2 sávval), h. e. é.

dr. Vitéz Miksa, t. főhadnagy,
fogorvos, Budapest.
Békebeli önkéntes évét 1912-ben abszolválta a 23.-ik közös gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult a zombori 33-as honvéd gyalogezredhez. 1915. februárjába ment a szerb harctérre, ahol áthelyezték a 31/III. npf. honv. zászlóaljhoz mint s. orvost, helyettes zászlóalj orvosfőnöknek. Részt vett a zlj. összes harcaiban, mig 1916. augusztus 9-én sebesülten olasz fogságba esett. 1917. augusztusában mint csererokkant tért haza. Önként jelentkezett szolgálatra és a cs. és kir. 14-ik korházvonat parancsnokaként működött a háboru végéig. Kitüntetései: Signum laudis és a Koronás arany érdemkereszt a kardokkal, K. cs. k., seb. é., H. e. é. Frontszolgálata 24 hónap.

Wagner Gyula, t. szakaszvezető,
géplakatos és fürdőtulajdonos, Tata.
Békében a 13. honvéd gy. ezrednél Tatán IV. zászlóaljnál szolgált. A világháboru kitörésekor azonnal bevonult ezredünkhöz. Kikerülve az orosz harctérre, 1915. április 1-én történt fogságba eséséig részt vett csapatteste összes harcaiban. Hadifogságból 1918. szeptember 9-én tért haza és a forradalom után szerelt le. Frontszolgálata 8 hónap.

Volnhoffer Nándor, t. hadnagy,
O. T. I. tisztviselő, Budapest.
Ezredünkhöz 1915. május 15-én vonult be háborus katonai szolgálatra. 1915. november 9-én ment az orosz hadszintérre, ahol részt vett a wolhyniai harcokban és a Brussilow offenziva ütközeteiben. 1916. julius 29-én Stochodnál sulyosan megsebesült. Felgyógyulva 1917. március 21-én az olasz harctérre ment, ahol részt vett a X. és XI.-ik Isonzo csatában és a piavei ütközetekben. 1917. szeptember 6-án Selonál megsebesült. Hosszas gyógykezelés után bevonult a pótzászlóaljhoz. 1918. junius 8-ától 1919. január 5-éig az Előszállás-i uradalomnál arató fél zászlóalj parancsnok. Ettől kezdve a leszerelésig a 3. géppuskás század parancsnoka volt. 1919. február 26-án szerelt le. Kitüntetései Sign. Laudis a kardokkal, II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.,

vitéz Vörös Rudolf, népf. szakaszvezető,
irodaszolga, Tóváros.
1914. augusztus 20-án vonult be ezredünkhöz Veszprémbe és ment az orosz hadszintérre, a kárpáti frontszakaszra, ahol megsebesült. Felgyógyulása után ismét az orosz harctérre ment és harcolt a kárpáti nagy téli csatában. Husz hónapig volt egyhuzamban a fronton, de ismét megsebesült, majd Wolhyniában harcolt, ahol harmadszor sebesült meg. Felgyógyulva az olasz harctérre vezényelték Kostanjevicahoz, ahol fejlövés érte. Beosztották később csendőrkarhatalmi szolgálatra és Szerbiában, Krusevacon teljesitett szolgálatot. 1919-ben a nemzeti hadseregben szolgált. Harctéri szolgálata 42 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v, é., K. cs. k., Seb. é. 3 sávval. A harctereken tanusitott hősies magatartásáért 1926. junius 19-én vitézzé avatta a Kormányzó úr.

Wagner Imre, t. hadnagy,
magánzó, Tata.

1915. december 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. Betegsége miatt azonban helyi szolgálatra minősitették alkalmasnak és irodai beosztásban volt a pótzászlóaljnál Veszprémben a háboru végéig. Közben 1918. januártól — március 30-ig a soproni tartalékos tiszti iskolát végezte el. 1918. december 30-án szerelt le.

Wessel István, t. hadnagy,
hentes és mészáros mester, Tata.

1915. május 15-én vonult be ezredünkhöz Veszprémbe. A tiszti iskola elvégzése után 1915. október 15-én a 29-ik népf. gy. ezredhez vezényelték, mely ezred kötelékéből 1917. november végén az 5.-ik honvéd gy. ezredhez helyezték át. Harcolt az orosz, a szerb és a montenegroi fronton. 1917. februárjában a Montenegro elleni offenzivában megsebesült és Trebinjében gyógykezelték Harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: Sign. laudis, II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., seb. é. (1 sávval.)

† **Waltz József,** honvéd,
társulati gépkezelő, Felsőgalla.

A mozgósításkor vonult be háborus katonai szolgálatra a 31-ik honvéd gyalogezredhez **Tóvárosra.** Az orosz frontra ment, részt vett az ezred galiciai ütközeteiben. A kárpáti nagy téli csatában megsebesült. Prágában, Komáromban, majd Veszprémben gyógykezelték. Felgyógyulása után rövidesen ismét az orosz frontra ment a Kárpátokba, ahol 1915. március 14-én fogságba esett. Ázsiai Oroszországba szállitották, de a fogságban megbetegedett. Legutolsó levelét 1915. májusában küldte. Később a vöröskereszt egylet utján vett értesülés szerint 1915. junius 5-én vérhasban elhunyt. Idegen földön, távol szeretteitől alussza örök álmát sok ezer hős bajtársával egyetemben. Kegyelettel őrizzük emlékét.

Weil Ede, t. őrvezető,
lakatos mester, Veszprém.

1914. októberében vonult be a 31.-ik honvéd gyalogezredhez. Katonai kiképzése után, december havában az orosz hadszintérre ment. Részt vett az ezred ütközeteiben, mig 1915. márciusában a Zsebrák magaslaton megsebesült. Wienben, majd Székesfehérvárott ápolták és felgyógyulása után bevonult a pótzászlóaljhoz. 1915. juniusában ujból az orosz frontra ment és Kamionkánál ismét megsebesült. Sebesüléséből felgyógyulva rövid pótzászlóaljbeli szolgálat után ment ki az orosz frontra, ahol 1916. juliusában a Stochod melletti harcokban fogságba esett. A darniewi fogolytáborban őrizték, majd mint szakmunkást külső munkán alkalmazták. 1918. májusában tért haza és a pótzászlóaljnál teljesitett szolgálatot a háboru végéig. Kitüntetései: II. o. e. v. é., K. cs. k.

Weisz Rezső, t. hadnagy,
fakereskedő, Veszprém.

A világháboruba 1915. december 5-én vonult be ezredünkhöz mint e. é. önkéntes. Rövid katonai kiképzés, valamint a nagykanizsai tartalékos tiszti iskola elvégzése után, 1916. februárjába ment ki az orosz frontra, ahonnan ezredével az olasz harctérre vonult. A Piavenál 1918. februárjába megsebesülve Veszprémbe került korházba. Felgyógyulása után mint géppuskás szakaszparancsnok a 301 h. gy. ezredben nyert beosztást az olasz fronotn, ahonnan betegen került haza. Felgyógyulva Levára vezényelték a 8 h. gy. e. pótzászlóaljhoz, ahol mint géppuskás kiképző tiszt szolgált a háboru végéig.

Fronton 24 hónapot töltött. Kitüntetései: II. o. e. v. é. K. cs. k. és Sebesülési érem.

Wéber József, t. tizedes,
kőmives, Bánhida.

1909-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a 13.-ik honvéd gyalogezredhez. Ezredünkhöz a mozgósításkor jött. 1914. szeptemberében az orosz hadszintérre ment és részt vett a Rawaruska körüli harcokban. 1914. november 9-én megsebesült, de december végén ujból az orosz frontra ment. Ez alkalommal részt vett a Luck környéki ütközetekben, ahol ismét megsebesült. 1916. májusában ujból az olasz frontra ment és harcolt az ezred kötelékében 1916. december 6-ig, mikor fogságba került. Mint hadifoglyot előbb Kiewbe, majd Ufába szállitották. 1918. október havában indult utnak Magyarország felé és 1919. augusztus 1-én ért haza. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a hadi emlékéremnek.

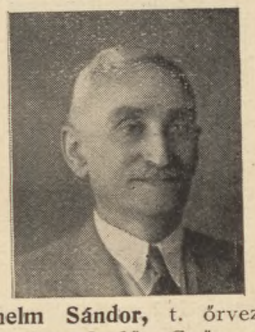

Wilhelm Sándor, t. őrvezető,
kereskedő, Győr.

A cs. és kir. 11-ik gyalogezredben teljesitett 1893-ban tényleges katona; szolgálatot. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be és a 31-ik népfelkelő gyalogezreddel ment az orosz hadszintérre. 1914. novemberében Krasnik előtt sulyosan megsebesülve került korházba. Felgyógyulása után felülvizsgálaton segédszolgálatra találták alkalmasnak és ezért a pótzászlóalj irodában teljesitett szolgálatot. Ujbóli felülvizsgálat után a győri ágyugyárba vezényelték és itt müködött a forradalom kitöréséig. Mint 40%-os hadirokkant szerelt le 1918. novemberében. Tulajdonosa a Károly csapatkeresztnek és a sebesülési éremnek.

Widamon József, honvéd,
bányász, Várpalota.

Békében 1902-ben szolgált a 19-es közösöknél Győrben. A világháboru kitörésekor 1914. augusztus 1-én vonult be ezredünkhöz. Még e hónap végén kiment az orosz frontra, ahol részt vett a Rawaruska és Uhnow ütközetekben. Megsebesülve a kassai kórházba került, ahonnan felgyógyulva bevonult a pótzászlóaljhoz. 1914. decemberében az 1-es honvédekkel ment ki ujra az orosz frontra. Itt a Kárpátokban megsebesült, mellyel a debreceni, kecskeméti és nagykőrösi kórházakban gyógykezelték. 1916. augusztusában a pótzászlóaljon át harmadszor is az orosz harctérre ment. Ekkor a Boguslawkai harcokban küzdött mig a Brussilow offensivában, a Stochod menti ütközetben ezredével orosz hadifogságba esett, ahonnan 1918. derekán tért haza. Viszontlátási szabadságának látási szabadságának letelte után még kiment az olasz frontra, ahol a Piave körüli harcokban küzdött a háboru végéig. Frontszolgálata 18 hónap. Kitünszolgálata 18 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k. Seb. érem 2 sávval.

Zalay Lajos, t. hadnagy,
szanatóriumi főpénztáros, Budapest.

A világháboru kitörésekor vonult be mint e. é. önkéntes ezredünkhöz. Katonai kiképzése, valamint a tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1915. március 15-én ment az orosz harctérre. (Tóth Kálmán menetzászlóaljával.) Április végén vérhassal és tüdőgyulladással került korházba, ahonnan felgyógyulása után a pótzászlóaljnál egy ideig mint önkéntes kiképző, majd Pozsonyba vezényelték géppuska tanfolyamra. Elvégezve, az év szeptemberébe ujra az orosz frontra ment, ahol 1916. julius 16-án a Brussilow offenzivában a Stochod folyónál orosz hadifogságba esett. Ausztriában, Szpaszkoje, Krasznojeriecska, Nowo-Nikolajewszk, Krasznojarksz fogolytáborai-

ban sinylődött. Megszökve, kiütéses tifuszba megbetegedett, Petrográdba került, ahol a vörösök elfogták és mint tuszt tartották fogva. Sok szenvedés és nélkülözések után 1921-ben az első túszcsere transzporttal térhetett haza. Arcvonalbeli szolgálata 10 hónap.

Zajácz Ignác, törzsőrmester,
vendéglős, Tatabánya.

1908-ban teljesitett tényleges katonai szolgálatot a 13.-ik honvéd gyalogezredben. Ezredünkhöz 1914. augusztus 1-én vonult be. A tábori ezreddel ment az orosz hadszintérre és Uhnownál megsebesült. Felgyógyulása után a pótzljnál teljesitett szolgálatot, majd 1915. szeptember 15-én ujra az orosz harctérre ment, ahol résztvett a Silno és Karpilowka körüli harcokban. A fronton volt 1916. III. 15-ig, mikor betegen korházba szállitották. Hosszas betegségéből felgyógyulva bevonult a pótzljhoz és 1918. január 10-én az olasz frontra került, ahol a Piave menti harcokban vett részt október 28-ig. Itt érte a front összeomlása. Harctéri szolgálata 18 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é.

Zala (Tragor) István, t. hadnagy,
O. T. I. ellenőr, Bpest.

1916. október 1-én vonult be háborus katonai szolgálatra a cs. és kir. 19-ik tábori vadászzászlóaljhoz mint e. é. önkéntes. 1917. január 2-án helyezték át ezredünkhöz és ment az olasz hadszintérre. 1917. junius 4.-én Kostanjevicanál megsebesült. Felgyógyulása után az albán harctérre ment, ahol 1918. szeptember 9-én a Berat mögötti harcokban gránátszilánktól érte sebesülés. Harctéri szolgálata 14 hónap. Kitüntetései: II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

† Zalay Sándor,
zászlós.

A pécsi m. kir. Hadapród iskola elvégzése után 1914. decemberébe avatták fel a 31. honvéd gyalogezredhez. Az 1915. január 15-én induló menettel vonult az orosz harctérre, ahol a Kárpáti déli hadjáratokban küzdve február 26-án ellenséges golyótól találva hősi halált halt. Emlékét kegyelettel örökitjük meg az ezredtörténet lapjain.

Dulce et decorum est pro Patria mori!

Zsilinszky Gyula, honvéd,
vendéglős, Budapest.

Ezredünkhöz 1915. márciusában vonult be háborus katonai szolgálatra. Kiképzés után ment az orosz hadszintérre, ahol 18 hónapon keresztül részt vett az ezred összes ütközeteiben. Majd lement az olasz harctérre és ott harcolt a háboru befejezéséig. Harctéri szolgálata 36 hónap. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., Br. v. é., K. cs. k. H. e. é.

Zima János honvéd,
bányászfelvigyázó, Várpalota.

Békében 1900—1903-ban szolgált a volt cs. és kir. 19. gyalogezrednél. A világháboru kitörésekor vonult be 1914. augusztus 5-én a 31-es honvédekhez. Még ugyanebben a hónapban már az orosz frontra ment, ahol részt vett az Unowi, Rawaruszkai, kárpáti stb. harcokban, amikor 1915. novemberében Brodi-nál megsebesült. Eperjesen részesült korházi ápolásban, ahonnan a pótzászlóaljnál jelentkezett Veszprémben. Beosztva egy bányász századba kiment az olasz harctérre, ahol számos ütközetben adta tanujelét bátorságának. Később mint bányászt a dorogi szénbányába vezényelték, ahol a forradalom kitöréséig dolgozott. Frontszolgálata 34 hónap. Jogosult a K. cs. k. viselésére.

Zimai Győző, t. hadnagy, ny. gazd. akadémiai titkár, Keszthely.

Ezredünkhöz 1915. május 15-én vonult be háborus katonai szolgálatra. A tiszti iskola elvégzése után ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred számos ütközetében, harcolt Karpilowkánál is. Itt 1916. március 22-én este megsebesült. 1916. junius 7-én a hires Luck-Dubnói országut menti harcokban az utolsó szál emberig kitartva — sebesülten hadifogságba esett. 1918. novemberében szerelt le. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é., Porosz emlékkereszt, Bajor emlékkereszt.

dr. Zoltay (Zatkalik) Pál, t. zászlós szfőv. fogalmazó, Budapest.

1916. május 30-án vonult be ezredünkhöz és a tiszti iskola elvégzése után az olasz hadszintérre ment. A kostanjevicai ütközetben 1917. május 23-án az általános olasz támadás alkalmával fogságba került, de megszökött utána még 10 olasz támadás visszaverésében vett részt. Itt megsebesült. Harcolt 1918. juniusában a piavei ütközetben mint a 9-ik század szakaszparancsnoka egész a nervesai vasuti töltésig való előnyomulásban is. 1918. junius 20-án megsebesült. Kitüntetései: I. o. e. v. é., II. o. e. v. é., K. cs. k., Seb. é., (2 sávval).

Zoltay Béla, t. hadnagy, Máv. főtiszt, Veszprém.

Az államvasutaknál teljesitett polgári szolgálatot, midőn 1917. március 10-én a vasutas egyenruháját csukaszürke katona mundérral cserélte fel, hogy hazafiui kötelességét a hadseregbe is teljesitse. Ezredünkhöz vonult be, ahonnan rövidesen hivatásának megfelelően a Hadivasutakhoz helyezték át és a Kárpátokban Felsővisnón teljesitett nehéz megfeszitett háborus szolgálatot 1918. nyaráig, amikor a Máv. felmentette. A forradalom már polgári szolgálatban érte a Veszprém külső p. udvaron. A H. e. é. tulajdonosa.

Zsilinszky Gyula, t. őrvezető, m. kir. áll. r. főtörzsőrmester, Ujpest.

A 31-ik honvéd gyalogezredhez 1915. junius 15-én vonult be. Katonai kiképzése után 1915. szeptember 23-án ment az orosz hadszintérre. Részt vett az ezred összes ütközetében egész 1916. julius 29-ig, amikor a Stochod menti harcokban sebesülten fogságba esett. Mint foglyot előbb a rovnoi, majd a mankovi korházban gyógykezelték. Felgyógyulása után a dreskowi vasgyárban dolgozott 1917. március végéig. Innen többed magával megszökött és 1918. április 6-án ért haza. Szabadsága letelte után bevonult a pótzászlóaljhoz, ahol a forradalom kitöréséig szolgált. Kitüntetései: Br. v. é., K. cs. k., Seb. é., H. e. é.

Zentai (Zagara) József fővárosi kertész, Budapest.

1918. január 22-én vonult be ezredünkhöz háborus szolgálatra. Katonai kiképzése után ez év augusztusában az olasz hadszintérre került ahol megsebesült. Rövid gyógykezelés után ismét az olasz frontra ment a Piavéhoz. Innen betegen szállitották kórházba. A forradalom kitörése Pozsonyban érte.

AZ EZREDBEN SZOLGÁLTAK MÉG A KÖVETKEZŐ TISZTEK:

Adriányi Samu, urad. főintéző, Hédervár.

Balogh Béla, m. kir. csendőr őrnagy, Zalaegerszeg.

Balogh Zsigmond, t. zls, m. tisztviselő, Békéscsaba.

Dr. Bartha Aladár, t. e. ü. hgy., orvos, Veszprém.

Balogh György, t. hgy. Kajár.

ifj. Bajok Béla, okl. gépészmérnök, Devecser.

Babits Kálmán, ny. ig. tanitó, Bakonybánk.

Barlovits Dezső, t. hgy. tanár, Táp.

Beöthy Pál, t. hgy. O. T. I. korh. gondnok, Visegrád.

Bokor Ferenc, t. zászlós, I. O. K. főellenőr.

Bokor László, m. kir. vámőrszázados, Szombathely.

Bognár Mihály, t. hgy. tanitó, Veszprém.

Bőhm Árpád, t. hgy. főmérnök, Budapest.

Dr. Csoknay János, v. tiszti főügyész, Pápa.

Csomay István, r. fogalmazó, Pécs.

Csomay Kálmán, t. hgy. m. kir. vámőr főtiszt, Budapest.

Csollány József Nándor, t. hgy. ig. tanitó.

Csorba István, m. kir. ezredes, Zalaegerszeg.

Csicsery Orosz Árpád, ny. m. kir. ezredes.

Diósy Gyula, nfk. százados, ny. takpénztári ig.

varasdi Dolowschiak Antal, t. hj. őrm., takpztr. cégv., fiók főnök, Tata.

Dohány Marczel, t. hgy. m. tisztv., Budapest.

Domonkos Kálmán, t. hgy. polg. isk. tanár, Dunapataj.

Droppa Béla, m. kir. százados, Sárospatak.

Ebner Gábor, t. hgy., ur. gazdatiszt, Pusztahidvég.

vitéz Endrényi József, nfk. főhgy., p. ü. ir. főig. Budapest.

Engel Imre, t. zls., kereskedő, Veszprém.

Epstein Marczel, t. zls., fakereskedő, Ásvány.

Farkas Géza, t. hgy., rk. tanitó, Nagyimót.

Feigl László, tanitó, Győrujfalu.

Fekete Zoltán, t. hgy., szigorló orvos, Budapest.

Flink József, t. hgy., malomtulajdonos, Berhida.

Forgács Gyula, t. zls., tanitó, Ősi.

Forró József, t. hgy., tanitó, Bana.

Gawe Dezső, t. g. hgy., tégla gyáros, Tata.

Grencsér Lajos, nfk. szds., vm. számv. főnök, Sopron.

Dr. Gärtner egyetemi ny. r. tanár, Debrecen.

Gschwind Gyula, t. zls., Ráró.

Giczy Elemér, ny. alezredes, Nagyigmánd.

nemes Glatz Győző, ny. ezredes, Szomor.

Grünwald József, t. főhgy., földbirtokos, Szombathely.

Guttmann, t. főhgy., urad. intéző.

Gyurkovits Antal, tisztviselő, Ózd.

Hamar László, t. hgy. exportőr, Sopron.

Hadácsy Rezső, m. kir. őrnagy, Pécs.

Hartmann Márton, tanitó, Hánta.

Hauser Lajos, t. hgy., tanitó, Urkút.

Hell József, ny. g. százados, Budapest.

Hilberth Károly, t. hgy., vendéglős, Tata.
Hoffer Sándor, földbirtokos, Kormola puszta.
Horváth Ferenc, körjegyző, Porva.
Hoffeder Kálmán, t. zls. főjegyző, Ősi.
vitéz nagyváradi Istvánffy Miklós, ny. tábornok, Balatonfüred.
Kárász József, gazd. felügyelő, Pécs.
Keller Jenő, Felpén.
Keller László, tanitó, Ravazd.
vitéz Kemény Alajos, m. kir. alezredes, Eger.
Kemény Imre, t. hgy. vendéglős, Csép.
Kerényi Andor, t. hgy., mérnök, Balatonalmádi.
Kiss Gáspár, nfk. főhgy., ny. Máv. tiszt, Komárom.
Dr. Kiss László, t. hgy., kir. törvszki titkár,, Veszprém.
Kolossváry László, m. kir. százados.
Konkoly Thege Sándor, kir. közjegyző, Pápa.
Klaasz Andor, t. hgy., tisztviselő, Lébény.
Kukorelly Pál, földbirtokos, Sármellék.
Komlossy Kálmán, nfk. százados, hercegi tiszttartó.
Korbuly Géza, gyógyszerész, Felsőgöd.
Kutor Imre, t. hgy., malombérlő, Ősi.
László Pál, t. hgy., keerskedő, Veszprém.
Ligeti Lajos, t. hgy., a. ü. jegyző, Zircz.
Luy Lőrinc, t. főhgy., polg. isk. tanár, Büdszentmihály.
Maller Ferenc, t. hgy., közs. főjegyző, Ete.
Mauser Béla, nfk. szds., Budafok.
Mayer Lajos, nfk., főhgy., magánzó, Győr.
Major Ferenc, t. hgy., m. tisztv.
Megáll József, polg. isk. tanár, Sashalom.
Molenda Rezső, m. kir. őrnagy, Kalocsa.
Nagy Béla, t. zls., ny. körjegyző, Pápateszér.
Nagy László, t. hgy. m. tisztviselő, Budapest.
Nagy László, t. hgy., Hangya kir. vezető, Kaposvár.
Nagy Lajos, t. hgy., közs. főjegyző, Berhida.
Nemes Kálmán, ig tanitó, Tényő.
Nyáry József, nfk. hgy., ny. tanitó.
Németh József, ny. főgimn. ig. Felsőgöd.
Nyáry Rezső, m. kir. vámőrszázados, Gyula.
Nyikos Ferenc, közs. jegyző, Szentgál.
jakosoveczei Obadich László, százados, Tata.
Dr. vitéz Palotay József, t. zls., vm. irodatiszt, Veszprém.
Papp Pál, t. zls., okl. gazda, Rákoshegy.
Papp Géza, m. kir. őrnagy, Nagykanizsa.
Papp Emil, m. kir. alezredes, Gyönk.
vitéz Pallaghy Dezső, ny. tábornok, Szepesd.
Dr. Parragh Endre, t. hgy., földbirtokos, Függő.
Perecz Béla, t. hgy., rk. tanitó, Tata.
Perczel Miklós, t. hgy., földbirtokos, Nemesvámos.
Pál Károly, rajz tanár, Siklós.
Petrovich Ede, t. hgy., hittanár.
Pálffy Zoltán, földbirtokos, Zánka—Kövesvár.
Petraschek József, t. főhgy., nagybérlő, Dada puszta.
Pfelner József, jegyző, Bakonybél.
Petrovich György, ny. szds., földbirtokos, Vigandt.
† **Pozsgay Kázmér,** alezredes.
Praudik Tivadar, ig. tanitó, Pér.
Práger István, t. hgy., O. T. I. ellenőr, Ecser.
Preiszak Endre, t. főhgy., főv. tisztv. Budapest.
Pichler Ferenc, t. hgy., gazd. isk. tanár, Kecskemét.
Pitying B. László, m. tisztv. Tihány.
Dr. Reuner Arnold, t. főhgy., ügyvéd.
Ringeisen Arthur, t. főhgy., gazd. intéző, Súr.
Rosta József, tanitóképző isk. tanár, Esztergom.
Sinkó Gyula, tanitó, Gönyü.
† **alsószapori Simon János,** t. hgy.
Simon Géza, tisztviselő, Soroksárpéteri.
vitéz Sallay István, ny. tábornok, Budapest.
Sommer István, t. hgy. hercegi számtartó, Csömödér.
Dr. Süly Elemér, t. hgy., vm. közig. fogalmazó, Balatonalmádi.
Schmeirer Félix, polg. isk. tanár, Székesfehérvár.
Szabó József, nfk. főhgy., ny. O. T. I. irodafőnök, Tata.
Dr. Szabó László, orvos, Bakonyszombathely.
Dr. Szabó László, t. zlj. orvos, mütősebész.
Szaloky Lajos, földbirtokos, Nemesszalók.
Szalkay Béla, gyáros, Ujpest.
ifj. Dr. Szántó Dezső, t. hgy. ügyvéd.
Szentiványi János, t. zls., körállatorvos Bucsuszentlászló.
Szegleth Imre, adótiszt, Sümeg.
vitéz Szigethy István t. zls. detektiv, Bpest.
Szijj Elemér t. hgy. ref. tanitó, Győr.
Dr. Sziklai Imre, t. hgy. fogorvos, Veszprém.
Dr. vitéz Szücs János, t. hgy. Nep. közp. titkár, Budapest.
Hertelendy Tóth Kálmán, ny. ezredes, Pécs.
Treiber Kálmán, ny. ezredes, Nagykanizsa.
Triska Ferenc, t. hgy. tanitó, Billegh
Valasik Ferenc, százados, Csongrád.
Válint János, vámszaki tiszt. Balassagyarmat.
vitéz Vilonyai (Vozivodszky) Géza, t. hgy. p. ü. min. ellenőr, Budapest.
Weiner Dávid szkv. ezredorvos ny. közs. orvos, te. jár. t. orvos. Tata.
Zalay János, okl. gyógyszerész.

silowi offenzivában a Stohot folyónál

A MŰ LEZÁRÁSA UTÁN ÉRKEZETT ÉLETRAJZI ADATOK ÉS FÉNYKÉPEK:

Dr. Bereczky Jenő, szkv. százados, szövetkezeti osztályfőnök, Budapest.

1915 május 15-én vonult be, mint e. é. önkéntes. A tiszti iskola elvégzése után sorozatosan előlépett. 1918. nov. 1. tényl. főhadnagy, 1935. márc. 6-án Őfőméltósága szkv. századossá léptette elő.

Az orosz harctéren 1916-ban részt vett a Brussilow offenziva alatt a Zalescskinél, Delatin—Kolomeai harcokban. Az olasz harctéren 1917-ben a Kostanjevica, X., Seloi XI. olasz offenziva ütközetekben vett részt. Harctéri szolgálata 21 hónap.

Kitüntetései: Ezüst Sign. Laudis, bronz Signum Laudis a hadi érem szalagján a kardokkal, bronz vit. érem, K. cs. k., seb. érem.

Bertalan Lajos, t. tizedes, Adatai: a 369. oldalon.

Dereskei Bálint, honvéd, Adatai: a 373. oldalon.

vitéz Esztergályos Ferenc, áll. tanitó, Csongrád.

Dr. Fejérváry József, főhadnagy, Adatai: a 337. oldalon.

Fritz Szilveszter, honvéd, gazdálkodó, Sokorópátka.

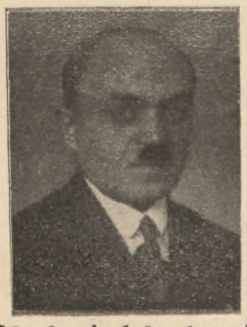

Gáspár András, honvéd, miniszt. altiszt, Budapest.

1917 jan. 29-én vonult be kiképzésre Veszprémbe. 1917. május 5-én az olasz frontra vitték. Monte—Sollo-i ütközetben vett részt. 1917. szept. 4-én gránáttól megsebesült. Korházba került. Felgyógyulása után a pótzászlóaljhoz került. 1918. máj. 7-én Albániába vitték, ahol gépfegyverhez volt beosztva. 1918. szeptemberében betegen korházba került, itt érte a front összeomlása. 1919. dec. 22-én szerelt le.

Kitüntetései: K. cs. k., (seb. é. — jogosult.)

A. Horváth Ferenc, honvéd, Adatai a 385. oldalon.

Inotai Miklós, Alsóujtelep.

Kemény Hugó, t. főhadnagy, Adatai: a 392. oldalon.

Kocsi Tibor, honvéd, gazdálkodó, Kojár.

Németh Zoltán, t. hadnagy,
Adatai a 411. oldalon.

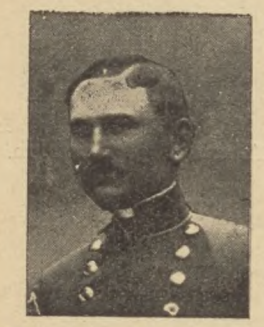

Pullay Lajos, szkv. főhadnagy,
Adatai a 417. oldalon.

Stern Arnold,
korházi nyilvántartó, Budapest.

1905—7-ig a 13 pozsonyi h. gy. e. 4 zlj. 14 századánál teljesitett tényleges szolgálatot. A háboru kitörésekor vonult be a 31. honv. gy. ezredhez Tatatóvárosba. 1914. aug. 16. ment az orosz frontra, Unow, Lublin alatt 1914. aug. 27-én sulyosan megsebesült srápneltől a bal lábán. A 16. helyőrségi korházba került, felgyógyulása után s. szolgálatra osztották be Veszprémbe a pótzászlóaljhoz. 1917. áprilisában az olasz frontra Uhnow alá vitték, ahol ujra korházba került. A háboru végéig teljesitett szolgálatot.

Takács Imre, honvéd,
Adatai 432. oldalon.

Tóth János, őrmester,
fuvar. vállalkozó, Budapest.

1909—11-ig tényl. kat. szolg. teljesitett a 17. h. gy. ezredben. 1914. jul. 28-án vonult be a 31. h. gy. ezredhez. 1914. aug.az orosz frontra került, ahol az összes harcokban részt vett. 1915. szeptemberében ezredével az olasz harctérre vitték. 1918-ban Kostanjevicánál gránátszilánktól megsebesült. Korházba került és ott érte a forradalom kitörése. Háboru elejétől kezdve megszakitás nélkül frontszolgálatot teljesitett.

Kitüntetései: II. oszt. bronz v. é., német háborus érem, K. cs. k.

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ ÉRTELEMZAVARÓ HIBÁK HELYESBITÉSE.

9. oldalon bal oszlop 7. sorban »*Sarajev*« helyett »*Sarajevo*« irandó.
16. „ bal oszlop alulról a 3. sorban »*Dnister*« helyett »*Dniester*« irandó.
17. „ a hadrendben »*Fahy*« »*Tahy*«-ra helyesbitendő.
37. „ a kép alatt »*Pienjany*« helyett »*Pieniany*« irandó, a jobb oszlopban, alulról a 6. sorban »*Zastawwe*« »*Zastawie*«-re helyesbitendő.
42. „ a jobb oszlopban alulról a 12. sorban »*laty*« »*latyn*«-ra helyesbitendő.
49. „ a jobb oszlop 24. sorában »*hadsereg már* —« szavak közé »*helyzete*« beszurandó.
52. „ »*VI.*« helyett »*IV*« irandó.
55. „ jobb oszlopnak alulról számitott 12. sorában a »*3.*« és »*2.*« számoknál a pont alkalmazása téves, viszont a 3. sorban a »*3*« után pont teendő.
57. „ a vázlaton »*1 cm = 12 km*« törlendő.
64. „ a jobb oszlopnak felülről számitott 14. sorában »*18.*« szám »*19.*«-re helyesbitendő.
65 „ bal oszlop 5. bekezdés 6. sorában »— *órára veszélyes*« szavak közé »*fokozódó*« szó beszurandó.
79. „ jobb oszlop 4. bekezdés első sorában »*Jaroslau*«-tól a helyes.
91. „ bal oszlopban alulról a 2. sorban az első erős helyett »*oly*« irandó.
97. „ a bal oszlop 5. bekezdésének 5. sora végéhez »*nas-*« betük hozzáirandók.
112. „ az alcimben »*Cjchawa*« helyett »*Cichawa*« irandó; »*XI*« után pedig pontot kell tenni.
113. „ jobb oszlopban levő alcimnél »*Mokrzyka*« helyett »*Mokrzyska*« irandó.
121. „ jobb oszlopban felülről a 10. sorban »*csoport-*« helyett »*állás-*«
146. „ 2. bekezdés 2. sorában »*Haladi*« helyett »*Halada*« irandó.
153. „ 4. bekezdés utolsó sorában »2«-es szám helyett »*1*« irandó.
155. „ bal oszlopban felülről a 3. sorban »*segélyre*« helyett »*segélyhelyre*« irandó.
185. „ bal oszlopban felülről a 20. sor törlendő, ennek helyébe jön a 29. sor, viszont a 29. sorba irandó, »*előtti vonalról, (mondván: foglalja vissza Luck-ot az*
187. „ a főcimben »*Beresitany*« helyett »*Berestiany*« irandó.
191. „ a jobb hasáb 4. bekezdésének 11. sorában »*soraink-ból*« a helyes.
201. „ a cimben »*julius 29.-ig*« helyett »*junius 12.-éig*« irandó.
233. „ a tiszti táblázatban »*Hoffmanru*« helyett »*Hoffmann*«, »*Járom*« helyett »*Jármy*« irandó.
235. „ az alcimben a második »*december*« helyett »*február*« irandó.
238. „ a kép alatt »*Szulacsek*« — »*Szulacsik*«-*re* javitandó.
242. „ a bal oszlop első sora a 243. oldal első sorát képezi, oda átviendő.
A jobb oszlopban alulról a 4. sor utolsó szava »*parancsnok*«-ra helyesbitendő.
243. „ bal oszlopban a 18. sorba:
a 19. sorba pedig:
248. „ a kép alatt »*Sefiert*« helyett »*Bodó*« irandó.
252. „ Scharitzer altb. levelének másolatához megjegyezzük, hogy a levél eredetijét, annak idején, ceruzával irták. Igy azután a fénykép felvétel olyan elmosódott volt, hogy egy rajzolóval a betüket tussal utána huzattuk. A rajzoló félreértve a szavakat a bal hasáb 7. sorában »*Majestät*« szót »*Majorstab*«-ra, a jobb hasáb 6. sorában pedig az eredeti «*ganze*« kifejezést »*lange*«-re torzitotta.
A bal hasábnak 12—17. sora utóirat. A levelet tehát e helyesbitések szerint kell olvasni.
262. „ a jobb hasábnak alulról számitott 16. sorában »*zonyultak*« helyett »*zonyultunk*« irandó.
268. „ a bal hasáb felülről 18. sorban »*ezredes — 12.*« közé »*május*« szó irandó. A jobb hasábnak felülről számitott 8. sorában »*állományukban*« helyett »*állományuknak*« irandó.
272. „ a bal hasábnak alulról számitott 8. sorában »*7.*« helyett »*6.*« irandó.
274. „ a bal hasáb 2. bekezdésének utolsó előtti sorában »*nevelői*« helyett »*noveloi*« irandó.
292. „ a bal hasáb első sorában »*nagy*« helyett »*meg*« irandó.
293. „ bal hasábnak alulról számitott 2. sorában »*6.*« helyett »*6*«, a 3. sorában pedig »*4.*« helyett »*4*« irandó.
312. „ a kép alatt »*Balota*« helyett »*Szakáll*« irandó.
316. „ felülről a 3. sorban »*megváltása*« helyett »*megváltása*« irandó.
321. „ a jobb hasábnak alulról 6. sorában »*vett*« helyett »*vert*« irandó.
332. „ a jobb hasáb 4. bekezdésének első sorában »*felvők*« helyett »*felhők*« irandó.
334. „ a cimben »*1919.*« helyett »*1918*« irandó.
345. „ az első sorban »*olasz*« helyett »*orosz*«, a 4. sorban »*1*« helyett »*a*« és »*utozott*« helyett „*utazott*" irandó.
350. „ Összeállitotta: stb., szóval az utolsó 2 sor a 349. oldalra, a jobb hasábnak alulról számitott 13. és 14. sora közti térbe való.

Tartalomjegyzék.

Oldal

Az ezredtörténet számára adott emléksorok. ... 6
Bevezetés. 7
A szövegben és a vázlatokon használt jelek és rövidítések. 8

I. RÉSZ.
AZ OROSZ HARCTÉREN.

I. FEJEZET. A világháborút megelőző külpolitikai események vázlata. 9
II. FEJEZET. Mozgósítás. Felvonulás. Haditervek. 13
III. FEJEZET. Első támadó előnyomulásunk. 1914. augusztus 23.-ától szeptember 2.-áig. (Használandó általános térképek: 41° 50° Sambor, 41° 51° Zamosc, 42° 50° Lemberg, 42° 51° Kowel) Az általános helyzet. Az előregyülekezés. 22
Augusztus 27.-éről 28.-ára virradó éjjeli menet. 28
Az Uhnów-i csata, az ezred tűzkeresztsége. ... 30
A Podlodów—Pieniany-i és a Rzeczyca-i ütközet. 37
A Laszczów—Podhajce—Czerkasy-i harcok. Előnyomulás Tyszowce-re. 1914. VIII. 30-tól IX. 2.-áig. 42
IV. FEJEZET. A 3. Lemberg-i csatában 1914. IX. 3.-ától 12.-éig. (41° 51° Zamosc, 41° 50° Sambor)
Arcváltoztatás és előnyomulás a III. lembergi csatához 1914. szeptember hó 3—5. 52
A Komanicha magaslatért vívott harcok. 1914. IX. 6—12. 56
Szeptember 8. A III. lembergi csata fordulópontja. 65
Összefoglalás. 73
V. FEJEZET. Visszavonulás a San mögé, majd a Biala—Dunajec vonalra. Szeptember 12 — október 3. (41° 50° Sambor, 40° 50° Przemysl, 39° 50° Tarnów). 75
Összefoglalás. 83
VI. FEJEZET. Az őszi támadó hadjáratban. (39° 50° Tarnów, 40° 50° Przemysl). A San menti harcok. 1914. október 4.-étől — november hó 4.-éig.
A haditervek és az általános helyzet. 85
Az Urzejowice-i csata. 89
A Jaroslau körlüi harcok. 91
Lazy és Fw. Kostków körüli harcok 1914. X. 19.-étől XI. 4.-éig. 95
Tapasztalatok. Egészségügyi viszonyok. Statisztikai adatok. 104
Az őszi támadó hadjárat összegezése. 107
VII. FEJEZET. Második visszavonulásunk Galíciában XI. 5—11. 108
Az oroszok haditerve. 111
VIII. FEJEZET. A Krakkó—Lodz-i hadjáratban. 1914. XI. 13—27. (38° 50° Krakau)
A 82. ddr. készültségi állása Cichawa-n. XI. 13—16. 112
A III. támadó előnyomulásunk. November 17—24. 112
A Gorzków és Lazy közötti harcok. 113
A Mokrzyska és Buczyna-i ütközet.. 113
A Przyborów-i csata. 114
A Visztula menti harcok 1914. XI. 24.-étől — 28.-áig. 116
A Biskupice-i harc. A III. zászlóalj bekerítése. 1914. XI. 24—25.-én. 117
Ezredünk megsemmisítése 1914. nov. 26.-án. 122
IX. FEJEZET. A Dunajec mentén 1914. XI. 27.-étől XII. 24.-éig (38° 50° Krakau) 126
A 20. ezred kötelékében 1914. XI. 27.-étől XII. 24.-éig. 126
1915.
A Dunajec mellett január hó 1.-étől február 8.-áig. 129
X. FEJEZET. Az Erdős Kárpátokban 1915. február 13.-ától május 15.-éig. (40° 49° Ungvár)
Az általános helyzet. 131
A II. Kárpáti csatában. Támadó előnyomulásunk február 19.-étől március 11.-éig. 133
A 906-os magaslat elfoglalása. 135
Védelem Galíciában a Kárpátok északi lejtőin 1915. március 12.-étől április 1.-éig. ... 143
Védelmi harcok Telepóc vonalában a Kárpátok déli lejtőin április 5—22.-e között. 149
Összegezés. 153
XI. FEJEZET. Az 1915. évi támadó hadjárat 1915. május 17.-étől augusztus 27.-éig. 155
(39° 50° Tarnów, 39° 51° Radom, 40° 50° Przemysl, 41° 50° Sambor, 41° 51° Zamosc, 40° 51° Lublin, 40° 52° Siedlec, 41° 52° Brest Litowsk.)
Az Opatów-i csata 1915. VI. 9.-étől 21.-éig. 156
Utazó menetek a 4. hadsereg körletében 1915. VI. 9—21. 159
Hadseregtartalékban 1915. VI. 21—27. 161
A Tanew öv megkerülése 1915. VI. 27—VII. 1.
A Lówcza-i ütközet. 161
A 2. krasniki csatában 1915. VII. 2—19. ... 163
A Gielczew-i, a Zakrzówek-i és a Bystrzyca-menti ütközetek 1915. VII. 5.-étől 23.-áig. ... 164
A Lublin körüli harcok 1915. VII. 19-től VIII. 4.-éig. 168
A Kajetanówka major birtokáért vívott harcok VII. 19.-étől 23.-áig. 168
A Kreznica Jara-i harcok VII. 23.-ától 30.-áig. 170

Lublin elfoglalása. 172
Harcok Marysin majornál 1915. VII. 30.-ától VIII. 3.-áig. 173
A Kozlówka-i harcok 1915. VIII. 4.-étől 7.-éig. 174
Brest Litowsk felé 1915. VIII. 12.-étől 27.-éig. 177
Összegezés. 181
XII. FEJEZET. A Rownói hadjáratban 1915. augusztus 28.-ától október 1.-éig. (42° 51° Kowel, 43° 51° Luck, 44° 51° Rowno.)
Utban az új harctérre 1915. VIII. 28—IX. 21. 182
A Boguslawka-i csata IX. 28—30. 185
XIII. FEJEZET. Silno—Karpilowka—Berestiany 1915. október 1.-étől 1916. június 6.-áig. (43° 51° Luck, 44° 51° Rowno.)
A Karpilowka-i harcok 1915. X. 1—12. 187
Téli szálláson Karpilowka mellett 1915. 13.-tól 1916. III. 26.-áig. 193
1916. 200
Események 1916. I. 1-től III. 26.-áig. 202
A Berestiany állásokban 1916. III. 31.-étől VI. 6.-áig. 203
XIV. FEJEZET. A Luck-i áttörést követő harcokban. 1916. június hó 5.-étől — július 29.-éig. (43° 51° Luck.)
Az általános helyzet. 206
A visszavonulás 1916. VI. 5.-étől — 12.-éig. 207
Az I. Gruziatyn-i ütközet 1916. VII. 12.-étől 14.-éig. 210
A Liniewka-i és Mylsk-i ütközet 1916. VI. 16—19. 214
A II. Gruziatyn-i csata. Borowicy és Holes Styr mentén 1916. VI. 20.-ától — VII. 8.-áig. ... 215
A Stochod könyökben 1916. VII. 9—29. ... 219
Ezredünk elfogatása 1916. július hó 29.-én. 223
Összegezés. 226
XV. FEJEZET. A Mielnica—Wielick közti védőállásokban 1916. VII. 30.-ától — XII. 10.-éig. (43° 51° Luck.) 228
Összefoglalás. 234

II. RÉSZ.

AZ OLASZ HARCTÉREN.

XVI. FEJEZET. Hadseregtartalékban 1916. XII. 16.-ától — 1917. II. 10.-ig (31°, 46° Triest) 235
1917. 238
XVII. FEJEZET. Kostanjevica 1917. II. 10.-étől — VII. 27.-éig 240
A X. Isonzoi csata előtt. II. 10.-étől — V. 12.-éig 240
A X. Isonzo csata 1917. V. 12.-étől — VI. 10.-éig Kostanjevica jelentősége 250
Események 1917. május 23—24 és 25.-én 258
A 31/II. zlj ellentámadásának mérlege 268
Az eddigi harcleirások méltatása 272
XVIII. FEJEZET. A XI. Isonzo-i csata. A csata előtt 1917. VI. 11.-étől VIII. 18.-áig 277
A XI. Isonzó csatában. A Korite—seloi védőállásokban 1917. VIII. 18.-ától — IX. 10.-éig 280
Szeptember 4.-e. Ezredünk legvéresebb napja a karszton 283
XIX. FEJEZET. A XII. Isonzo-i csata. (31° 46° Triest, 30° 46° Belluno) Pihenőben 1917. IX. 11.-étől — 26.-áig 285
A XII. Isonzo-i csata előtt 1917. IX. 27.-étől — X. 24.-éig 287
A Tolmeini áttörést követő üldöző előnyomulásban 290
XX. FEJEZET. A Piave deltájában 1917. XI. 11.-étől — 1918. I. 20.-áig 296
1918. 304
XXI. FEJEZET. II. Montello. (30° 46° Belluno) 307
Moriago—Fontigo előtti védőállásokban 191°. III. 17.-étől — IV. 26.-áig 309
A Montelloi csatában 1918. VI. 15.-étől — 23.-áig 314
Nervesa—S. Andrea 316
XXII. FEJEZET. Tartalékban. Az utolsó védőállásban. Az utolsó csatában. Az összeomlás. A fegyverszünet. A hazatérés ... ... (30° 46° Belluno, 31° 46° Triest, 31° 47° Hofgastein, 32° 47° Klagenfurt, 33° 47° Graz, 34° 47° Steinamanger) 327
Az utolsó védőállásban 1918. VII. 4.-étől — X. 24.-éig 328
Az utolsó csatában 1918. X. 24.-étől — 29.-éig 331
Az összeomlás 1918. X. 29.-étől — XI. 2.-áig 334
A fegyverszünet 1918. XI. 3.-ától 8.-áig 339
A Hazatérés 1918. XI. 8.-ától — 22.-éig 341
Függelék 346
AZ EMLÉKALBUM 353

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

402.950

VITÉZ HERCZEGH: A VESZPRÉMI HONVÉDEK HADTÖRTÉNETE